

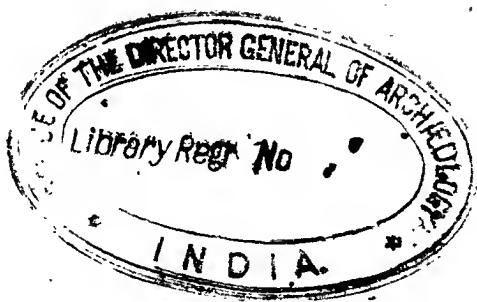
GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA
CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 14062

CALL No. 954.031 / 030

D.G.A. 79

14062

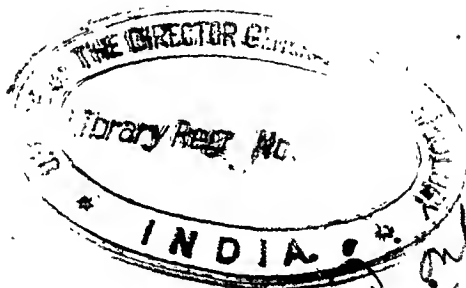

14062

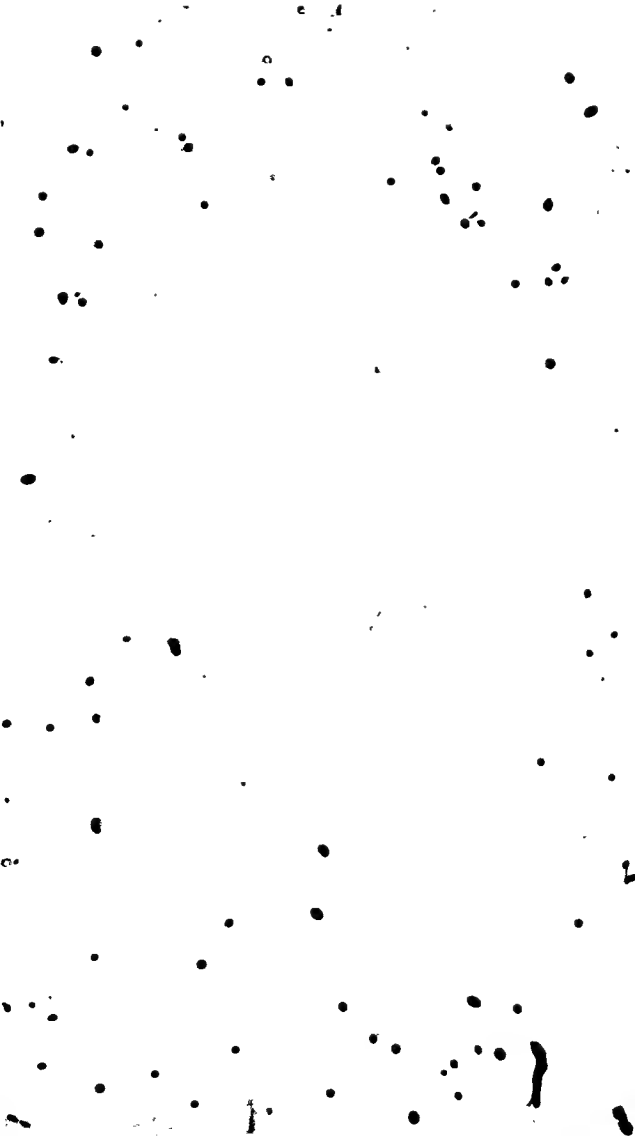
NOT TO BE ISSUED.

A. No 5116

Not to be issued out

7/2/55

HIERONYMI
OSORII, LUSITANI
SILVENSIS IN ALGAR-
BIIS EPISCOPI,

DE REBUS EMMANUE-
LIS, LUSITANIAE REGIS IN-
VICTISSIMI VIRETE ET AVSPICI-

*cio, annis sex, ac viginti, domi fortique
stus, libri duodecim.*

AD HENRICUM PRINCE-
pem, Regis eius. F. Cardinalem,

Henr.

IO. MATALII METELLI *sequantur in an-
dem historiam praefatio, et Commentarius.* Hispa-
nus et Lusitanus, in Occidentis et Orientis Indiam, navigatione
deq. Populorum eius vita, moribus, ac ritibus. *Ad*

ANT. AVGVSTINVM

Archiepiscopum Tarra-

NOT TO BE ISSUED

ensem.

NOT TO BE ISSUED

Omnia iam recognita & emendata.

NO
arguuntur notae, loci, et ifsi.
verborum index.

IN PARSIPPINAE,

Apud Haeredes Arnoldi Birckmanni.

Anno M. D. LXX. (1580.)

Cum gratia & privilegio Caesaris Maiestatis

NOT TO BE ISSUED

CENTRAL

LIBRARY

Acc. No

14062

Date

4.1.1961

Call No

954.031

020

NOT TO BE ISSUED,
IOANNIS MATALII
METELLI SEQVANI,
IVRISCONSULTI,
PRAEFATIO.

In Hieronymi Oforij Lusitani, Episcopi Siluensis, Historiam de rebus ab Emmanuele, Inuictissimo Lusitanæ Regæ, domi forisque gestis.

SIVE, COMMENTARIVS.

De repta, ab Hispanis et Lusitanis, Navigatione in Occidentis et Orientis Indiam et Populorum eius vita, moribus, ac ritibus.

AD

ANTONIVM AVGVSTINVM, Archiepiscopum Tarraconensem.

ECIMVS SEXTVS ANNVS, I. Augustine, nunc agitur: ex quo, tu Tridento in Hispaniam, post habitum Concilium cui tamquam Ilerdensis Episcopus, ac nomine Philippi Potentissimi Regis, interfueras profectus: ego vero in Vbijs degens: tu neque litteras ad me, praterquam semel, dedisti: neque vllas ego, nisi binas, ad te misi. Non quod sæpe non optarem te, meis de rebus, ac vita statu, certiolem facere: aut tueretè, ni fallor, ad me scribere nolueris. Sed quod, mihi tam longinquis itineribus à vobis disiuncto idoneorum hominum quibus tibi tuto readenda traderet, facultas defuit. Et ego occasionem mihi præbitum iri sperabam: me, istuc, Hispania saltem videnda caussa, conferendi tecumq, coram colloquendi. Minime tamen diffiteor aquum fuisse

te, a me, expleri frequentib; epistolis debuisse: quem omni
 beneuolentia genere, id quod perpetuo testabor, cumula-
 ris. Ac porro sic adfecta res mea fuerunt: ut iacentes, consi-
 lyserigi tuis vade potuerunt. Sed, si hoc silentij peccatum
 excusari potest, ego ita tui memoriā in animo defixi meo:
 ut mihi tu absens, non secus ac praesens, ob oculos perpetuo
 verseris. nec enim, tot merita in me tua, nisi planē, quod e-
 go perhorresco, sim ingratus: vlla apud me temporum lon-
 ginitas delebit. Illustis autem tuae virtutis, egregia pie-
 tatis, et recondita per celebrisque doctrina tua: num ego,
 ut maximē velim, obliuisci queam? Isle autem meus in te
 amor, vel potius obseruantia eo firmiores radices, ut scis,
 egit: quod ab eo tempore, quo primum in Italiam perado-
 lescens ad Alciatum, iuris Ciuilis perdiscendi causa, veni:
 ego Bononia, suauissima illa cōsuetudine tua, integros an-
 nos quinque sum vsus. et alteris decem, apud te vbi tu, Ro-
 ma, in Duodecim virum, Sacris scilicet litibus iudicandis colle-
 giū auctoritate Caroli Quinti Caesaris, cooptatus esses:
 coniunctissime vixi. Vna porro Florentia fuimus, cum Di-
 gestorum Quinquaginta libros, apud clarissimum doctissi-
 mumque virum, Lulum Tannellum, ex vetustis Iustinia-
 ni Pandectis illis emendaremus: ac deinde Venetijs, vbi col-
 lectas in aliquot capita, praecipuas illas castigationes, trib-
 libris explicatas ederes. Urbe Roma demum ad Philippum
 Regem missus es in Britanniam Legatus. Et tunc ego te-
 cum fui. Sed discesseram: dum ad Ferdinandum Romano-
 rum Regem quod ab imperij septemviris eligendus Im-
 perator. Ordinum consensus, foris legationem obnes. Ab-
 fui, denique, quum in Siciliam a Philippo Rege quo conu-
 pta quadam iudicia rescribere mares mitteretis. Te enim in vr-
 bem reuerso ego apud Belgas in Philippi Regis Aula, ba-

fi. Iure igitur tertius eius temporis, quo simul tot annis fuimus et communium nostrorum illorum studiorum crebra recordatio longe mihi semper gratissima contingit eamque, ut animum subit meum, agre, propter amorem tui, possum depouere. Cum vero, eos tu, quos propter singularem virtutem, Bononia diligebas, mihi quoque familiares reddere consueuisses: tum te, vnum ex omnibus quem ut plurimum facerem, hortabare. Hieronymum Oforium Lusitanum, mihi vehementer commendasse memini. Erat enim artibus eloquentiæ quibus etiam deditus eras tum philosophiæ Theologiaque studiis cum primis excultus. inò ijs doctrinis iam tum excellabat. Hunc virum, ut tum non modò totos duos annos ego nossem, praestitisti: sed etiam ut et ego et Calena noster Hieronymus, vir moribus, ingenio, et humanitate, praeclaris: cum eo per familiariter viuere-mus, effecisti. Itaque ex diuturna consuetudine, eximias eius illas virtutes, à quibus hominem tantoperè predicabas, coram intueri licuit. Eum igitur in dies magis atque magis amare cœpi. Quanta autem sit eius eruditio, et elegantia dicendi libri de Ciuili, quos tum poliebat, Christianaque nobilitate, eruditis hominib. testes esse possunt. Hos deinde secuti sunt: postquam in Lusitaniam, ex Italia redisset: Dialogi de Gloria quos edendos, ipse ad nos qui tum vnà eramus. Romam misit. Adcessere et decem illi, de iustitia caelesti Quos, Reginaldo Polo Cardinali ipsum è vita tuam sublatum nesciens inscripsit. Te verò non fugit: Polum, ne ceteros multos, ex alijs nationibus enumerem. Oforij libris, tum vel maxime, cum tu legationis illius tuae apud Philippum Regem munere Londini fungereris, vnaque cum ipso loqueremur: nos enim domi per integros octo menses excipit: aded fuisse delectatum.

eosq³ tantopere probasse, ut eos, qui de Nūbilitate, & Glo-
ria scripti erant, quiq³ tum soli exstabant in Anglicam lin-
guā à Comite Huntindonensi sibi cognationis stirpe pro-
ximo, adolescente natalium splendore, & corporis animi-
que dotibus, per quā insigni conuerti: quo sermōnis ex ijs
copiam, elegantiam, grauitatem simulq³ morum simplici-
tatem, honestatem, castitatem, hauriret: serio mandaue-
rit, & curarit. Fuit autem Polus, quod optimè nosti, vir a-
cerimi iudicij, idēq³ doctissimus, prudentissimus, eloquen-
tissimus. Optimum etiam virum ab omnibus habitum
perpetuo fuisse nemo est omnino, qui nesciat. Quoties er-
go mecum de Osorio, tum Roma, tum in Britannia, collo-
cutus est: de eo, vel minutissima quāq³ percontabatur: tan-
to est ipsum amore, quem tamen numquam viderat, com-
plexus. Quid de Regina quoq³ ipsa dicam: quā Latina lin-
gua peritia praestans, adeq³ librorum Osorij studiosa dici-
tur, ut eos, non semel euoluerit. Quamobrem: cū iam
postremò duodecim hi libri de rebus, quas Lusitani, Em-
manuele Rege, in Africa & Indijs gesserunt, ad me per-
lati essent: continere me non potui. Augustine, quin statim
eos, auideq³ perlegerem, vel totos potius, quod aiunt, eue-
stigio deuorarem. Iam diu enim summa cum alijs multis,
cupidine tenebar: ea, quae de Indicis illis bellis fama per
totum terrarum orbē sparserat. Latinis litteris explicata
cognoscere. Neq³ enim, quae Rex ille, per Legatos terra-
mariq³ gesserat sine diuini iunioris praesentia, magnaue
Dei prouidentia, perfici potuisse mihi persuaferam. Vehe-
mēter igitur me hi libri, multa rerum varietate, crebraq³
fortuna vicissitudine, delectarunt: tum quod piē, pruden-
ter, elegantēq³ scriptos eos esse videbā. valdē placuerūt.

II. IAM VERO si quis primas horum Indiarum bellorum ori-
gines

gines: vnde huic Historia lucis aliquid, his, quæ res Hispanicas perspectas, haud satis habet, adferatur: curiosè verèque perscrutari velit: duas necesse est intelligat, vno pro-
 • pemodum eodemq; tempore, ex Europa, nauigationes fu-
 • isse susceptas: quæ procul dubio non solum veteribus Ro-
 • manorum, sed ceterorum etiam omnium rebus gestis, à
 gloria merito comparari, vel fortassis anteponi posse, vide-
 antur. Eas quo gratum nostris hominibus faciam, Augu-
 stine paullo fusius explicabo. Vnam Ferdinandus Hispania
 Rex, cognomento Catholicus, occiduum Solem ver-
 sus, ad regiones, nulli vniquam nostrorum antea notas: al-
 teram Emmanuel Rex Lusitania Oriètem versus, in In-
 diam instituit. Fortè contigit: nauem, quæ ex Hispanico 2
 littore soluerat in Oceano, summa vi tempestatis sic agi-
 tati ac demum aded procul abripi: vt quàm longissime
 inter Occidentem, & Meridiem, progressa ventis aduer-
 sis, ad nouam, omnibus tunc ignotam & inadcessam In-
 sulam, deferretur. Ea deindè vti prapotentì Deo visum
 est, tot iniurijs cali fracta, marisq; difficultatibus oppres-
 sa, & omnium rerum indiga Maderam celebrem insu-
 lam paucis adtamen, ex omnibus quos illa vexit, saluis
 adpulit. Inter quos superstitès nauta quidam, in primis
 nauis ipse gubernator, fuere. Christophorus ergo Colū-
 bus prouincia Ligur, vrbe, vt aiunt, Genuensis, qui tum
 Maderam inhabitabat & nauigandi scientiam probe cal-
 lebat, has hominum e naufragio reliquias hospitio per-
 quam humaniter excepit, domiq; fouit. Interim eorum
 casus & errores, toto mari, tam varios & quæ ad vniuer-
 sam eam nauigationem præcipuè spectabant diligenter ab
 ijs, & a gubernatore nauis, perscrutatus est. A quo guber-
 natore scitum noua incognitæq; illius Insule, additis etiam

IO. METELLI PRAEFATIO

longitudinis latitudinisque gradibus et qua de eius incolis cōpererat didicit. Exactis aliquot post diebus ij nau-
ta et gubernator maxime propter morbum quem ab in-
edia, tum grauioribus alijs incommodis, diuturna longa-
que illa nauigatione contraxerant: omnes vita decessere.
Hic gubernator sua illa nauī, primus omnium Indiam
detexit ac repperit. neque tamen eius nomen superest: in-
uidia forte suppressum neque patria est nota. Columbis
igitur, acris ingenij iudicijq; vir, omnia, quae ab illorum
ore, tum scriptis & indicibus chartis cognouerat: in pri-
mis repertam nouam illam Insulam. animo secum repe-
tens ac sursum deorsumque voluens. saepeque ac multum
de his multa meditans eo sensim deuenit: vt firmis Geo-
graphia rationibus, peregrinationumq; & nauigationum
experientia instructus, perpensa secum vltima Hispania,
et extremorum Orientis finium distantia, Oceanique in-
terlabentis vastitate, fieri non posse putaret: vt vltra cente-
simum et septuagesimum longitudinis gradum, nullis pror-
sus interiectis terris, sese Oceanus porrigeret. Adcedebant
Platonis, Aristotelis, Senecaeque, tum aliorum doctorum
virorum relictā ad expendendum Cosmographis argu-
menta, et coniectura: quib. alijs in hoc Oceano Continen-
tes terras. alias item Insulas illi, reperiri, contendebant.
Has autem terras, se si classe & necessarijs rebus illucre-
tur detecturum sibi persuaferat, atque promittebat. Quas
cogitationes. primum serio ac supplex Ferdinando Regi
non semel exposuit. Postquam fidem non faceret eas cum
Ioanne Lusitania Rege, cui Emmanuel successit, fertur cō-
municasse: deinde cum Rege Britannia, atq; Rege Gallia.
Cum ceteris denique principib. viris, quos vel auctorita-
te, vel potentia, praereliquis valere credidit. Nemini om-

nium tamen sic persuasisse dicitur: ut opem ipsi aliquis,
 quam ad eam nauigationem poscebat & necessariam esse
 ostendebat. adferre voluerit: quod rem forte non caperet.
 Quare tam alta, abstrusaque eius consilia, non iacuere.
 Tandem: Ferdinandus Rex, confecto decennali bello Gra-
 nate: si nouarum rerum laude, tum studijs excitatus. &
 Columbi constantia prope victus octauo demum anno per-
 benignè, ea, quæ ad nauigationem illam, explorandis hys lo-
 cis faciendam, pertinebant, suppeditauit. Pecuniam. Lu-
 douicus Sanctangelus, Regiarum Rationum scriba. Co-
 lumbo numerauit. Erat septemdecim tantum millium
 Ducatorum: eamque is Regi, propter Granatense bellum
 illud exhausto, mutuam dederat. Sed, tantilla pecunia tan-
 tum postea, ei Regi, ex Indys, auri argentiq. tulit: ut sum-
 ma, præter margaritas & gemas, quæ innumera fuerunt,
 sexaginta, quos vocant milliones. feratur excessisse. Ita-
 que Rex Columbum Oceani maris, & India, Præfectum
 creauit, eique decimam, in ea, partem prouentuum suo-
 rum, adtribuit. Hic igitur à Gadibus soluens. in Occi-
 dentemque, per insulas Fortunatas, quæ vulgò Canaria di-
 cuntur, cursum tenens: in Insulam quamdam incognitam
 adpulit. cui nomē Guayabane, inter Floridam & Cubam.
 Ultra dein progressus, in alias delatus fuit. Priorem enim
 hanc nauigationem ter repetens: ignota quacunque loca
 potuit. etiam eas, quæ Torrida Zona subiacent, plagas,
 non tamen sine magno vita periculo. perlustrauit; Cubam,
 Isabellam Hispaniolam, siue potius, iam vulgo, Hispani-
 am Iamaicam, Terram Firmam, et Pariam inuenit. V-
 bi ergo res tentata successisse visa est: Pinzonus, uti scribi-
 tur, inter rei maritimæ Duces haud infimus, Columbiq. so-
 cius nouas etiam terras quæregre, et inuentas integre per-

IO. METELLI PRAEFATIO

iustitiam cepit, ut repperit. Americus item Vesputius, ac
 Petrus Alfonsus. Mexicanum regnum Ferdinandus Cor-
 tesius, magnis gestis bellis clarus, adiecit. Franciscus Pizar-
 rus demum cui vita fuit exitus infelix, Carolo Quinto,
 hoc nouum noui Orbis imperium, Peruanis regionibus ad-
 ditis, ampliauit. Præter illos et hi quoque aliarum Prouincia-
 rum inuentores memorantur: Gaspar Cortereal, Seba-
 stianus Gabotus Venetus, Lucas Vascius Aillonus, Io. Ron-
 cius Legionensis, Franciscus Garaius, Fr. Ferdinandus Cor-
 duba, Iacobus Nicuesa, Rodericus Bastidas, Vascus No-
 nius Vaboa, quem Petrus Arias capite multauit. Gondi-
 saluus Ximenius, Iacobus Castellonus, Diazus Sol, Iaco-
 bus Almagrus, qui Pizarri in Peruana commilito, ciuile
 in eum deinde bellum aluit. Sebastianus Benalcazarus,
 Valdiuia, Gondisaluus Pizarrus, Fr. frater, Gillius Gon-
 disaluus, Nonius Guzmanus, Fr. Marcus Nicienensis, Gar-
 cias Lupus, & Fr. Vascius Coronatus. At verò: ubi pri-
 mum Columbus ex priore in nouum Orbem nauigatione,
 redisset: Ferdinandus Rex, Alexandro Sexto Pontifici per
 Legatum exposuit: Se iam diu statuisse: Insulas aliquot,
 & Continentis regiones procul disitas, & incognitas, nec
 ante à quoquam repertas, querere quo præsertim earum
 incolæ, ad Christi cultum: ut Rex, à se recens pulsus Gra-
 nata regno Mauria, Catholicus: qua daretur, redigeret. Se,
 hanc ob causam: cum classe, peritis nautis, militibusq; ve-
 teranis instructa, Columbum non sine maximis difficulta-
 tibus, periculis & expensis, per maria misisse, quæ numquā,
 quisquam nauigasset. illum in Oceano aliquot numquam
 à nostris visas Insulas, & Continentis Prouincias inuenisse.
 se. quæ pacis amantes quadam gentes incolerent. eas, cor-
 pore toto nudas, incedere, neq; vesci carnibus ipsas, quan-

„ tum adcepiſſet, credere vnum eſſe Deum, eumq; cald con-
 „ tineri. Quare ſpem faceret : eos homines, à recipiendis
 „ noſtris moribus et inſtitutis non alienos fore. Quin etiam,
 „ ſi inſtituerentur, facile apud eos, Chriſti nomen, Catholi-
 „ camq; religionem introductum iri. A Columbo firmam
 „ turtim in vna ex iſs à ſe repertis Inſulis exſtructam eſſe,
 „ ſuorumq; præſidio firmatā. Itaque eas Inſulas & terras
 „ argento, auro, & aromatibus pollere : immò, multis varij
 „ generis rebus alijs pretioſis excellere. Velle igitur, eas ſibi
 „ per ſuos ſubigi. imperioq; ſuo, in eas Chriſtianā fidem in-
 „ uedurus, adijci. Pontifex laudatis Regis conſilijs, ipſum
 „ ad ea exſequenda, per Baptiſmi ſacra, Chriſtiq; viſcera,
 „ cohortatus : quo expeditionem ardentiori animo ſuſcipe-
 „ ret, ſuſceptamq; non intermitteret : eidem Regi, & eius
 „ poſteris Caſtella Legionuq; Regibus, ex Apoſtolica illa
 „ ſumma auctoritate Cardinalibus vniuerſis vltro, re cogni-
 „ ta, vno ore adprobantibus in perpetuum pleneq; conceſſit.
 „ donauit, & adtribuit : omnes Inſulas, Continentisq; pro-
 „ uincias repertas & qua in poſterum à ſuis reperirentur.
 „ Occidentem & Meridiē verſus : ducta ab Artico Borea-
 „ liū polo ad Antarcticū, hoc eſt, Australem polum, liſtea.
 „ Inſulas etiam illas, & Continentis regiones inuentas, &
 „ qua inuenientur : Indiam, vel quamcumque partem ver-
 „ ſus. ita quidem ducta, vt ea centum miliaribus diſtaret ab
 „ duarum Inſularum qualibet. Occidentem Meridiemq;
 „ verſus. ab ea nempe Inſula qua vulgò Hiſpanis Azores à
 „ falconibus dicitur : & ab altera, quam nunc illi Virido Ca-
 „ put, antiqui autem Heſperides, adpellant. Quarum om-
 „ nium Inſularum, & Continentis prouinciarum queſita-
 „ rum & querendarum : idem Pontifex eundem Regem,
 „ & perpetuo eius ſucceſſores, etiam veros legitimosq;

dominos.

IO. METELLI PRAEFATIO

dominos cum libera, omnimodaque in iisdem potestate
 constituit. Si tamen quisquam Christianorum Princi-
 pem, Regumque, aliquam ex ijs Insulis, Continentisque
 regionib. ante Christi natalem Anni millesimi, quadrin-
 gentesimi, nonagesimi tertij à quo tempore donationis hu-
 iusce vires initium primum habent possedisset: salua ei
 sua esset omnis auctoritas, nec vllum ei ab hac donatione
 damnum aut prauidicium oriretur. Quo verò firmius ei
 Règi, posterisque donata ha Insula, Prouinciaque censean-
 tur: sanxit Pontifex, ne quis absq. eius Regis, successorum-
 ue permissu ad eas, ducta, quae dicta est linea, comprehen-
 sas, quicunque is tandem vel Rex, vel Princeps, aliusue fo-
 ret, negotiationis et mercimoniorum, aliaue ex caussa, na-
 uiget. Qui fecerit ei tum primum aqua et igni su interdi-
 ctum, graui nimirum excommunicationis, quam adpel-
 lant, fulmine feriat. Ne aliquo, inquit Pontifex, im-
 quam tempore o Rex periculis, laboribusque tui terrean-
 tur: proq. certo habeant, Deum Opt. Max. ipsorum prin-
 cipia promoturum. Ab eo manant imperia, is actiones tuas
 reget, optatumque rerum successum breui ad incredibi-
 lem populi Christiani gloriam largietur. Data huius Pon-
 tificis dominationis litera solennes IV. Nonas Maias, An-
 no Christianae salutis cIo ccccxcij. Eo sanè nomine, vt
 Hispani testarentur vniuersis: se, has Insulas, et Continen-
 tes prouincias, ex Maximi Pontificis auctoritate, permis-
 su, cohortatione ac iussu, petijisse bello tum eas querere,
 et ad Christianam religionem earum Populos id quod
 Pontifex ipsis arctè praeceperat conuertere. hocque iure
 quas suas, tamquam proprias administrare, tueri, retine-
 re, conseruareque posse. Erant autem India Gentes illae
 omnes natura, moribus, lingua, dictis ac factis, barbarae.

Ide-

Idolorum in primis, ac Daemonum insanis mirificis, nefan-
disque opiniombus, & cultibus mancipata. Nullus
ipsi linearum, lanearumue, aut sericarum vestium, vsus
fuit, sed gossipio, aut pellibus animalium, aut plumis aui-
um, tegebantur. Neque litterarum ullos characteres no-
rant, omnia in memoria circumferentes. Nonnulli enim
res domi forique fortiter gestas, per manus posteris tra-
dunt. Peruani quidem chordis versicoloribus, multisque
nodis insignitis, & artificio singulari contextis quarum do-
mus sunt perplena: multorum saculorum seriem solleter
inuolutam, sine vlla hesitatione exprimunt. Nulli crispis
sunt pilis: pauci calui. Imberbes esse malunt. nascentes e-
nim barbas euellunt. Luxuria dediti toti multas vxores
habebant: erantq; sacrificijs hominum perquam infames.
nullis denique bonis moribus, & legibus, nullis artibus in-
struati. Moneta porro, pecuniaque, ponderibus, mensu-
ris, alijsque innumeris, sine quibus inter homines societas
vix retineri potest carebant. Neq; farinam habuere non
vinum, ceram, candelas, molas, non equos non tormenta
bellica non triticum, siliq;ginem, aliaue legumina. Archite-
cturam etiam, artemque naualem; quibus excuati arbd-
rum trunci naues sint, ignorarunt. iuuentorum inopia, ter-
ram manuum labore subigunt et sodiunt. Victus omnibus
est piscis, et fructus, et radices comedunt etiam simiarum
more, pediculos humanamq; carnem: ranas, vermes, hy-
fones spurcasq; res alias. Sum, qui serpentum esum in de-
litis habent, vsque adeo, vt eos principum tantum mensis,
idque sollemnitatib; festis, reseruandos existiment. Nares
perforant, et labra, et aures corpus herba succo depingunt,
alijsque tum rubris, tum nigris coloribus. Arma sunt, ar-
cus & sagittae ex palma, vel cannis, veneno tinctae. Ferri

IO. METELLI. PRAEFATIO

vicem obtinent dura piscium costa. Qui ad Austrum, mare versus habitant domos in altissimis arboribus adificiunt. partim quo vigent hostem, partim inundationem. Si hostis arborum truncos succidere conatur: eum, deiectis ignitis ollis, abigunt. Piscem nomine Manatē, maximum habet, & fluuiatile. Est capite bubulo, barbatq³, parvis oculis, duroq³, supra modum corio, eoq³, paullum hirsuto. Longus est pedes viginti, crassus decem pedibus est rotundus, & in quatuor ungues, Elephantorum more, dissectis. Femina, uti Vacca, pariunt. & fetus lacte alunt. Totus autem ille nouus Orbis, quo de nunc agimus, in duas ingentes peninsulae diuiditur, angusto inter se isthmo ad Panamam, & Nomen Dei, coherentes. Quarum altera ad Septem Triones, ad Austrum altera longissimo tractu porrigitur. Ambitus, qui cognitus est, vniuersus, amplius nouem millibus & trecentis Hispanicis miliaribus constat: quorū tria millia, trecenta & sexaginta quinq³, ab Australis maris littoribus occupantur: ab Aquilonaris verò, nostrae reliqua. Quae quidem quinq³ millium, nongentorum & sexaginta miliarium Hispanicorum summam excedunt. Oceani quā Australe noui Orbis latus adluit, aestus est vehementissimus, aded ut in nonnullis promontorijs, ad duo miliaria decreseat: in alijs verò, aquam eius regressam è summo littore, vix visu assequi queas. At idem ille, quae Bereale latus occupat, nullam propemodum adiectionis, recessusq³. reciprocationem, admittere, magno cum Philosophorum stupore, deprehensus est. Orbis porro huius Provinciae, in vniuersum haerent. Terra, quam Laboratoris, ob insignem eius fertilitatem, adpellant, ad Septem Triones occurrit, à Cortereali explorata. Huic ad Austrum adiacet Baccalaama, à piscium quodam genere, quo abundat,

dat, sic adpellata: Inde Chicora, Iordane fluuiò, & Luca Vascio Ayllono primo inuentore, insignis. Huic succedit Florida, cuius primus & inuentor & administrator, Ioannes Poncius Legionensis fuit. Regio viris bellicosus, qui pro libertate diu acriterq; cum Hispanis dimicarunt, abundat: Ambarum cinericium, quod è mari in eius littora eycitur, copiose suppeditat. Hinc non ita multis abhinc annis ligni quoddam genus Sassafras nomine, ad varios morbos vtilissimum, in Hispaniam exportari cœpit. Sunt in Sancta Helena & Matthai portubus, integra huius arboris flua, eundem, quem Cinnamomum, odorem spirantes, & vsus in decocto præbentes eximium. Gignit eadē regio Radicem quamdam aromaticam, Sancta Helena, à solo natali dictam: Floridam sequitur Panucium, ab amne Panuco cognominata, Prouincia: quam Garayus & vicina Iamaica insula, quam Columbus, inuenit. Ad Occasum his vicina est Noua Hispania, regio auri, argentiq; feracissima, & amplissimo quodam Mexicanorum imperio clarissima. Huius metropolis Temistitan, ad instar Venetiarum, in magno lacu adificata est. Ab innumereis populis habitat: & immanibus infantum puerorumq; quos ad viginti millia quotannis Diabolo immolant, cadibus est supra ceteras omnes totius Orbis vrbes longe fœdissima. Fœdere primum cū Cortesio inito, Hispanorum præsidium non difficulter admisit. sed Petri Aluaradi culpa: qui, interim dum Cortesius Pamphilum Naruasium superare bello contendit, ciues choreis & festis ludis intentos, omni pretiosa veste & ornamentis spoliati, ab eodem defecit: & præsidium partim cecidit, partim mœnibus eiecit. Hanc urbem Cortesius postmodum innumerabili faciorum Indorum exercitu stipatus, obsedit.

dit. & post continuam septuaginta duorum dierum oppu-
gnationem cepit ferro flammaque misere deformatam
instauravit, & nouam quodammodo a fundamentis ere-
xit. & ingenti mirique operis Regia exornauit. Cives,
antequam expugnaretur, omnem tam publicum, quam
priuatum thesaurum, et res pretiosas, ne in Hispanorum
manus venirent, in lacum abiecerunt. Nec ullus eorum
adduci vmquam potuit, quantumuis grauissimis tormen-
tis subiectus, vt, vbi cæ res essent, indicaret. Quin etiam
ipsius Regis Secretarius in tormentis vitam fortiter finire,
quàm Regis Gentisque suæ arcana hostibus prodere, ma-
luit. Aromatibus multis abundat hæc Prouincia. Liqui-
dambarum, eiusque oleum, magri in medicina vsus, ex
magnarum arborum incisione elicitum, suppeditat. Balsa-
mū quoq; ex arbore Punica malo maiore collectum, quod
maximi tum apud Hispanos, tum Indos, fieri consuevit
et summarum est in Medicina virium. Huius vncia apud
Hispanos modo viginti, modo decem ducatis, æstimabatur.
Romam primum delati vncia centum ducatis venit
mox, copia cœpit vilescere. In Chirurgicis aded præsens
promptumque remedium adfert, vt vulgò Pauperum me-
dicina dici consueuerit. Est in eadem regione magnus quo-
que proventus Chinae radices, quæ ex Orientali China nū-
per istuc allata, nomen a primo natali solo consecuta, vires
medicas insignes habet. Est et ibidem alia quadā planta,
vehementer a Medicis laudata, quam Sarsam parillam
nominant. eadem in Europam translata, pristinam natu-
ram retinet. Ligni quoque genus quoddam crassum pro-
fert, ad renum adfectiones, & vrinæ difficultates, vtile:
Lapidem item dictum Sanguinealem. Nucleosque pineos
purgantes: & Cenadilla, sive hordeoli plantam. In sum-
ma,

AD ANTON. AVGVSTINVM.

ma, multis rebus hac regio nobilis est: & hac in primis
quod multas arbores, plantas, animantes quadrupedes, et
aves, Hispanicis similes habeat: cum ea in Peruano regno
vel nulla sint, vel rarissima. Hispania Nova proxima est
in mari, Cuba insula, à Columbo inuentore, propter Fer-
dinandum Regem, Ferdinandina nominata. In Conti-
nenti lucatana peninsula est, à Fr Ferdinando Corduba
repta, subacta a Monteio. Ab hac non procul Hispani-
ola visitur Insula est totius America, & à primo inuen-
tore cultoreque Columbo: et à rerum gestarum magnitu-
dine, tum, quod primum Hispanorum in Nouo Orbe do-
micilium fuerit, celebris. Hic nobile illud Guayacanum li-
gnum, à quo contra Veneream luem remedium prae-
sentissimum praebeatur, inuentum est. Quod lignum omni-
um lignorum est durissimum, solidissimumque. Finiti-
ma huic in Continente, Beragua est et Dariene, qua pri-
mum noui Orbis Episcopum habuit. Terra item, vti vo-
cant, Firma Castilia Aurea huic adiacet Sancta Mar-
tha Granata noua in qua Smaragdorum fodina. Cuma-
na Paria, margaritarum piscatione, res administrante
Columbo, multisque deinceps annis, notissima. Harum
regionum oras plerasque detexit idem Columbus: subege-
runt Nicuesa, Hoieda, Bastidas, & alij. Est praeterea
Quinum, Aequatori subiecta, & Peruano regno finitima,
regio. in qua locus Vulcanum Vulgus adpellatur: flammis
eructat, et cineres octoginta, & eo amplius, milliaria pro-
cul iactat. Est etiam Chiloteima & Canela est Quare-
ca: quae sola Aethiopes habet: reliqua quantumuis Zona
Torrida subiecta, nullos. Brasilia quoque non minimam
Orbis noui partem efficit, ad Orientem Solem, Peruano
Regno contigua, & Anthropophagus infamis. Regio ru-
bris

bris ignis, quae Bresil appellant, referta est. Paret Lusitanis. Ingenii fluuio, quem Argenteum, ab argenti copia nominarunt, irrigatur. In Peruana porro Regione, quae ad Occiduum ~~maui~~ Orbis latus sita, omnium totius Mundi ditissima: eoque nomine perpetuis bellis obnoxia memoratur. Gigantum ossa reperta sunt, Trugilibus non procul, immensissima. dentes trium digitorum crassitudine. latitudine vero quattuor, fuisse proditur. Lacus in ea quidam, dulcis est: in cuius fundo sal candidissimum repperitur. In Helena Promontorio fontes non pauci liquorem fundunt: qui, in nauibus reficiendis, bituminis picisque loco est. Caruit hac Prouincia ante Hispanorum in eam aduentum, quemadmodum & alia, vti dixi, plurima, bubus, mulis, asinis, capris, ouibus, canibus, soricibus, litteris et moneta. Sorices, non valde necessarium animal, nauis quadam Antuerpiana, per fretum Magallanicum, cum mercibus eo primum vexit. in tantam vero multitudinem, ij, benignitate soli mox excreuere: vt grauissimum arboribus, quas et adscendunt: plantis et herbis, detrimentum adferant. In solis Peruanis montibus animal repperitur, colore rufum: hircis India Orientis simile: cornua non habet. herbis salutiferis, quae sunt ibi plurimae, nutritur. fugacissimum est. Lapides Bezares, in marsupio quodam latent: gignit: in quo herbas ruminandas reponit. Puer, annorum duodecim: hoc, inuitis Indis, Hispanos admonuit: s: à suis mox fuit sacrificatus. adeo, Hispanis inuidem sua mysteria. Quae tamen illi per mulieres, quae cum ipsis, libidinis causa consuecunt. & quidquid eorum Religionis est, intelligunt. Arbor in eo est regno, materie spongiosa: quae Venereos stimulos perdomat. eamq. ob causam Indi numquam ex ea ignem struunt. ne, eius calore fumo-

sue, impotentes in Venerem redigantur. Colubros alit
 Peruana regio, humana magnitudine sed innoxios. In ea
 sunt Aranea, mali citri crassitudine, admodum virulen-
 ta. Puffones pluit, Hispanicis non minores quos Indi, assa-
 tos comedunt, rui et alia, quemadmodum dixi, longe spur-
 cissima. Vultures adeo magni, ut pecudes deuoreret.
 Vacca, in Peruanis montibus educata: in planicie moriun-
 tur. In ea enim, octo tantum milliaribus lata, longa plus
 mille, vehementissimus est aestus: pluuia nulla. Montes ve-
 ro frigidissimi sunt: planities tamen contigui. in iisque
 cotidie pluit. His Paruanas Prouincias. Hispani, 19
 commissis in pugnam de principatu duobus potentissimis
 Regibus, Atabaliba & Guascare, fratribus in suam pote-
 statem: illis artificiose de medio sublatis: redegerunt.
 Regia Guaynacupa, patris illorum, aureis tegulis instra-
 ta erat. Idemque, omnes imperij sui aues, pisces, ani-
 malia, herbas, & arbores, ex auro ad viuum exprimi
 cōstrauerat. Hortum praterea is habuit, aureum. Sed
 opum pars potior Peruanorum inuidia: fuit abscondita:
 nec hactenus vniquam potuit inueniri. Hispani: ciuili-
 bus, in eo regno, bellis, sese mutuo, dominandi cupiditate,
 petuerunt. Postremo Pizarus, & Almagrus. Quam se-
 ditioneui, eo missus à Carolo Casare Petrus Gasca, ijs ca-
 sis, oppressit. Eodem, quo Peruanum Regnum mari ab- 18
 luitur proxime Nicaragua: in qua rupes, Masaia nomi-
 ne: qua flammam, magno cum fragore, euomit. Os, medio
 militari, in circuitu patulū. In intimo fundi recessu, liquor
 quidam feruidus manat, auro liquefacto similis. Si ferrū
 ei immittas statim absorbitur. Ad oris marginem tamen:
 in qua nec herba crescit, nec arbor passeris innoxie nidifi-
 cant. Post Nicaraguam proxime sequuntur Guatimala:

NO. METELLI PRAEFATIO

Xaliscana, Sibola, et Quivira in qua Vaccarum siluestrium & gibbosarum armenta sunt innumera. Istinc non longè, Americam cum China coherere à nonnullis creditur. Hac omnium America preunciaturum est summa, ⁷⁰ hic situs, et natura paucis explicata. Quibus si quadam de Canarijs insulis hic adyciam; quoniam ex Hispania nauigantibus sese prima offerunt haud ingrati id, immo, iucundum fore crediderim. Sunt ea numero septem: Inagua, Canaria, Teneriffa, Palma. Ferrea, Lancerota, Fortunata. Archiepiscopum Inagua habent, et Gubernatorem. Abundant saccaro. Id, y's merces est amplissima et palma fructus, dactyli Venatu etiam, pecore, capris, cuniculisque pollent. Præter oliuam arbores omnes, quas Hispania, proferunt. Capris aratro iunctis, agros colebant cum nullum y's aliud esset quadrupes. In cauernis ad collum, mentiumque radices, caprino cornu excanatis homines habitabant. Milium y's, frumentum fuit ex quo milio, saxis contuso, panem pinsebant. Vinum autem e palmis exprimebant, Aethiopum more. Ferrea insula, flumens, fontibus, puteisque caret Veruntamen vicia in ea est arbor muris, vti fons, circumdata, nuci arbori similis. Hac aquam, qua pecoribus hominibusque sufficiat, e folys vberim stillat. Hanc arborem meretrix quadam eius Insula, cum primum Insula subigeretur, Hispanis prodidit. Quam perfidiam, à suis clam auecta, supremo supplicio luit. Fluviorum totius Orbis maximus, in india est nomine Orellana sub Aequinoctiali, perpetuo fere tractu decurrens in longitudinem per: quam mille quingenta miliaria patet. maris aestus ad centum miliaria, sese, hoc aduerso flumine, protendit. Est et aliter fluvius, dictus Argentæus, de quo supra non nil. Cuius et Provincia præfici-

tur.

tur a Prorege, qui summus est omnium in India magistratus Gubernator. Qui Prorege est Regis iussa exsequitur. Ea in si supremus India Senatus Hispali institutus significat. Ad eum ab omnibus India Tribunalibus appellatur. In Cuba est Gubernator et in Hispaniola, Cancellaria et in Mexico, Nova Cancellaria, quam appellant. In Nova Gallica est, et Hispani eam vocant Audientia, Iudices quo quattuor. Guatimala porro, et Iucatagua, Cancellariam habent et Nova Granata. Regi, est supremus Regni Mexuani Senatus. Qui Prorege est, in eo praesidet. Sunt et alij multis locis praefecti Gubernatores. In omnium captarum rerum tam earum, quae sunt anima praedita hominum simul & pecudum: quam omnium, quae anima carent, Quintam, Hispaniarum Regi persolunt. Serui Regis in facie et brachio, littera C. impressa candente ferro notati. Magna quidem est Indorum servitut. Nam nulli Indo Magistratus ullus decernitur sed solis Hispanis: iisque solus, qui sint in Hispania tantum nati. Immo, nec ipsis Hispanis iuris dictiones vlla. Feudi quod vocant nomine, in proprietatem villo domini dignitatisue veluti Baronis, Comitis, Marchionis, Ducisue, titulo Rex indulgit. Quae iura, saepe Hispani a Rege etiam missis legationibus innumerabilique pecunia redimere, obtinereque tentant. Sed frustra metu nimirum: ne ipsi homines, si concederentur, ea auctoritate freti vel incitati cupiditate dominandi amoreue India, quam pro patria iam haberent ad seditiones abriperentur. Quod ad Religionem pertinet 20 occidua omnis India, in tres Archiepiscopatus est distributa. Quorum Metropoles, Sanctus Dominicus, Mexicum, et Regium. Prima ciuitas sex habet Episcopos Suffraganeos: Cubanum, Boriquensem, Hondurensensem, Pa-

*namanensem, Carthaginensem, et Sanctimarthanam. Altera, septem: Xaliscanum, Mechoacatum, Guaxacatum, Tlasculanum, Guatimalanum, Chiapensem, et Nicaraguanum. Tertia, tres: Cusconensem, Quitonensem, & Charcasensem. Quorum omnium: Archiepiscopatum et Episcopatum, vnus Castella Rex, est patronus. Gera-
tus, Guatimala Praeses integerrimus incorruptusq. Iudex solitus dicere scribitur: se, vbi in Hispaniam rediret, sua-
surum Regi ne quemquam deinceps Sacerdotem, in Ame-
ricam trahere pateretur. Liberioris enim dissolutiorisq. vita, quam deceat, in India: forte propter nimiam aucto-
ritatem reddi. Omnium quidem, Orbis huiusce noui, primus Episcopus fuit, Ioannes Cabedus, Franciscanus. ni-
mirum Antiqua Dariensis Episcopus. Indi omnes mul-
tos diuersosq. Deos colunt. Eos habent pictos, fictosue sta-
tuis, nempe: ligneis, terreis, argenteisue. Peruana regio
eos, auium forma, tygridum, ceruorum, & aliorum ani-
malium, exhibet. interdum etiam, caudatos. Satyrorum
specie. Iis adhuc, eorum Sacerdotes sacrificant. clam ta-
men et in cauernis, non palam metu nostrorum Sacerdo-
tum. Eos denique, inuocato cuiusq. nomine, interrogant:
quibus orationibus ipsi Christianos à suis domibus que-
ant prorsus expellere. Antiquorum more: singulis reb. qua-
si Tutelares Deos & praesides, praeficiunt. Memoratu sa-
ne dignum est: Hispaniola, hoc est, Sancti Dominici inco-
la. Idolorum suorum oraculo: multo antea tempore, quā
Hispani de India cogitarent admonitos: fore, vt a barba-
tis ipsi & sua Religione, & antiqua libertate, priuaren-
tur. Quod Oraculum ipsorum Sacerdotes, ritibus con-
prehensum, diebus tantum tristibus, occinebant. Euen-
tus vero, Idolum vera praedixisse, docuit. Qui hos*

Indos norunt Hispani, referunt se animadvertere ne-
 scio quid ijs deesse, quominus, vti nos, ipsi plene homines
 esse videantur. Id quod, non solum natura cali a nostro
 propemodum diuersa, verumetiam contraria a nostra in-
 stitutioni disciplinaque tribuo. Porro: qui utroq parente
 Hispano, in India nascuntur: eos fama est, Indici inge-
 nij vim, haud exigua ex parte, imbibere. Qui vero,
 ex Hispano et Inda progignuntur: quos Latini Hybridas,
 Itali vulgo Ianiceros, Hispani Misticcios, hoc est, Mixtos,
 et Gorgellos, adpellant: Hispanicos mores induant. Sed,
 Hispanorum infinito imperio, continuis commercijs, mu-
 tuaq. corporum commixtione, omnis India maxime ijs lo-
 cis, in quibus pauciores sunt indigenae, serfim suos mores
 exuit et Hispanicos, vitia praesertim, ad quae natura sumus
 propensiores adripit. Quae enim gens, ante Hispanorum
 aduentum contemptrix opum fuit: ea nunc, ijs, ambitio-
 riq. studet et dignitates adpetit. Qui autem ex concubi-
 nis in India procreatur: ijs occulta natura quadam vi, fere
 sunt acutiores ingenio. Maiore siquidem amoris vtrius-
 que parentis ductu, adfectu pleniore, quemadmodum Phi-
 losophi scribunt, atque sentiunt: quam qui matrimonio
 sunt editi, generantur. Diu sane, in Hispania discepta-
 tum, in Regio Senatu fuisse, audimus: num Indi bello,
 an sola Diuini verbi Christiani promulgatione, predica-
 tioneue ad nostra sacra & ritus, traducendi forent. Ob-
 tinuisse reclamantibus attamen multis aliquot Domi-
 nicanorum sententiam: qui beneuolentia potius, & per-
 suasione, quam ferro ad Christi nam religionem conuer-
 tendos esse, putarent. Cum igitur ex ijs quidam, sese in-
 ermes, in Floridam, hoc nomine, contulissent: statim a

Barbaris fuisse trucidatos: stultitiaque sua poenas dedisse. Atabaliba porro, Peruanorum Regi, nostra Religioni capita fuisse proposita referunt: quo ea intelligeret, atque reciperet. At fuisse. Exhibitum ei Breuiarium, quod adpellant, à Christiano sacerdote. in eo, quae dicerentur, contineri et fusius explicari. Vbi aliquamdiu Breuiarii paginas euoluisset: nihil ab eo libro sibi narrari, vel exponi, respondisse, & librum in terram; tanquam ridiculum proiecisse. Voces illico militum Hispanorum in calum etacutatas quibus opprobrio Deum adfici, diuinum eius Verbum conculcari, exclamarent. & hoc praetextu, captum, et regno fuisse spoliatum. Necessario igitur vsus alteram sententiam nimirum, vi armisque Indos ad Christianam fidem esse deducendos, propellendosque comprobauit. De Indorum Medicis, pane, vino, et igne, nonnihil subyciam. Indorum Medici herba cuiusdam fumo inebriati sine sensus impotes facti mille de Deorum consilio nugas referunt. & tum ter quaterus corpus agri volunt manibusq. fricant, Os interim, ore tenent quod muliercula, tanquam Reliquias, conseruat. Interrogati de morbo lata respondent omnia. Si secus euenit: in promptu est excusatio lethalem fuisse. Consuetos hosce ritus neglexisse capitale. Apud nonnullos idem sunt Medici, qui Sacerdotes. Panis apud eos ex Nabuzio consciendi, haec est ratio. Granum hoc mulieres pridie frigida maceratum: mane lapidebus duobus conterunt, in coactam massam manibus in paxes aut longos, aut rotundos digerunt, et adspersos modica aqua, carnarumq. solijs impositos, coquunt. Hic est plebeus panis biduum durat. Principibus, magno labore sic fit, franguntur saxi grana & calida lauantur. Inde corticem eximunt, ut puta farina restet, hanc massificant, quam

quantum fieri potest. & confectam inde massam, in liba
 parua efformant: quæ in rotunda testa coquuntur vndi-
 quaque igni circumdata. Vinum, ex eodem grano Mahi-
 zio masticato conficiunt. & in certis vasibus aqua macera-
 to. cui deinde certas res sine quibus nullas vires haberet.
 admiscunt. ac tum per tres, aut quatuor horas, vt bulliat,
 efficiunt. Post remotum ab igni, & refrigeratum. panno
 colant. Inde tandem, aded perfectus potus prodit. vt non
 secus, quam vinum, inebriet. Fit alijs etiam modis, apud
 illos, vinum: ex fructibus arborum, melle, & radicibus.
 quod tamen non inebriat. Ignem ex certo ligni gene-
 re, sic excutiunt. Proiecto in terram ligno, aliud erectum
 imponunt. illudq. tantisper manibus contorquent. dum i-
 gnis ex lignorum adritu. velut ex silice quodam. expri-
 matur. quem folijs siccis excipiunt, & adnota materia
 fouent. Tantum autem ingenio, industria, labore, viri-
 bus & animi fortitudine, Hispani præsiterunt: vt diuina
 epe fulti, multas harum Barbararum gentium prouinci-
 as, bello subegerint. Erant enim armorum, præsertim no-
 strorum prorsus imperita. Et quia se quam latissimè por-
 rigunt: multæ sunt, ac variæ. nec viiis omnes ingenij.
 Neque enim, cum diuersis calis plagis subdita sint; vna i-
 psis & par omnibus in locis, corporum ac calis temperies,
 adfectioq. esse potest. Quo fit: vt corpore, præter colorem,
 omnino similes: non solum lingua, institutione, moribus,
 ritibus, legibus, & institutis, inter se differant: verum et-
 iam à diuersis Principibus regantur. Vulgus Occidentis
 Indias, & Nouas Indias. tamquam fortè reliquo Orbi
 nunquam antea cognitæ. & ab Hispanis, Continenteq.
 longè remotas, adpellat. Peritiores verò. Nouum Orbem.
 quod a nostro vertice, longè distent. et animalium rerum-

25

26

27

28

que aliarum pane omnium diuersissimis generibus, & ipsa magnitudine, valde differant. Quartam enim Orbis partem cum nec Europa, nec Africa, nec Asia sint constituant. Quam partem America nomine, ab Americo Vesputio, qui multas eius partes quattuor navigationibus aperuit nonnulli, Geographi praesertim, inscribunt. Quemadmodum et nonnullis eius Orbis prouincijs. Nauigationum Praefecti ac Duces, vel suum nomen, vel Calitum cuiuspiam, indidere. Cur autem India nomen obtinere debeant haec nationes; causam nullam video. India enim, quae Asia adtributa, non contemnendam eius partem complectatur, priscis ignota non fuit. Huius autem noui Orbis nationibus, sub iugum actis nec enim totus adhuc vinci, perlastrariq. potuit. Hispani, leges imposuere dederuntq. magistratus: quibus illae, ad humaniorem, ciuilemque, vitam, & ad Christiana Religionis nostra regulam, formarentur. Hispaniaeque Regi, cui vectigal, & annuum tributum perducunt, sine seditione pareant. Nam haec gentes in Episcopatus distributae Christianorum ritus & Sacra Hispanicamque linguam, & mores erectis in id etiam Scholis, literarijsq. ludis perdocentur. Hinc argenti multum, auri plurimum, ad nos adfertur. Ferro carent. Margaritis autem, & gemmis abundant. Stirpes huius nostri Orbis ibi desunt. Bestia etiam nulla praeter feras. Quod si quas habent ea sunt ab nostro longe diuersa. Plurima iam tamen, a nobis adceperunt: quibus utantur, ac paulatim, aliquam barbariem exuant. Radicibus certis, sicuti quidam tradidere, vel Mahizio grano, omnes panis vice vescuntur. Sed Frugum, arborumque natura plane a nostris aliena est. Ad faciendam medicinam diuersa simplicia medicamenta, nouus hic Orbis gignit. Nobiliora recensentur haec, Copal & Ani-

nime inter resinas. Priore in sacrificijs, ad suffragina, Indi vtuntur. Tacamahaca contra tumores, & dentium defluxiones. Caragna idem praestat. iuncturarum dolores tollit, tumores inueteratos dissoluit, et, neruorum cerebrique doloribus naeditur. Oleum cicinum, magri vigoris est. Bitumen, ex Cuba fontibus ad mare nigrum est. valet, ad frigidos morbos. & picandis nauibus admixto seuo. De Ambaro cintericio, Liquidambaro, & Balsamo huius noui Orbis, supra, nonnihil dictum est. Resina Abiegna eiusdem, cuius Balsamum, in Medicina vsus. Resina Carthaginius est Veneta Terebinthina multo excellentior. Tabaco siue Tabacum, planta venena, & vulnera telis venenatis insicta, curat. Huius fumo, cannula quadam, per os hausta, Sacerdotes Indi, in extasi rapti, consultoribus. Demonum nomine oracula siue responsa dabant.

Quae herba, principio admirationi fuit. Sed paulatim compertum est: eam, vti forma, ita nec viribus, a vulgari Hyociano, cuius & species existimetur, abesse. Ligni quoddam genus eiusdem, cum Guayacano, generis ob maiores vires. Sanctum dictum, nobis est. hodie valde frequens. Crescit in Sancti Ioannis insula copiose. Nephreticus lapis. hunc Indi. tum nostri. varijs formis, ob insignem eius vsum, gestare solent. Turonum, lapis Nephreticis utilis. ex Turonum. qui in Indico mari capiuntur capite. Vellitur. duarum interdum librarum pondere, Caymum, lapis quartana, vti ferunt, medetur. Sanguinalis lapis iaspidis genus est. sanguinis fluxum omnem mirifice sistit. Armadillo, osiculum, peregrini porcelli cuiusdam subterranei, testudinis more loricati capitis dolorem valide tollit. Sanguis Draconis a similitudine,

Dracoxis tathryma dictus praestat admiranda virtutis fo-
mentum. Fructus dysentericus praestantissimam, contra
dysenteriam, vim habet. Cortex quidam pergrandis arbo-
rus, quae folijs cordus est similis, nullumque fructum fert.
sistit alui profluvium. Est cortex, Guajacano similis.
Porro: ex varjjs eiusdem Orbis noui prouincijs multa
purgantia medicamenta, nobis adferuntur. In primis
Cassia, quam duunt, solutius. Fructus ad bilem ex mari-
timis oris Nicaragua. Auellanae purgantes ex Hispaniola
mittuntur. Faba purgatrices ex Carthagine, & Nomine
Dei. Lac Pimnichi • validissimè purgat. Mechoacen, à
prouincia sic dicta radix. Piper oblongum, siue Capsicum,
gignit Nata & Carthago. Sulphur viuum, ex Quito &
Peruana Est & aliud Sulphur Nicaraguanum. Medi-
camentum ad Erisipilas insigne. fit ex lumbricis Indicis,
placenta in morem. Carlos sanctus vires praestantes habet.
Guacatana plantula • hemorrhoides persanat. Phaseolus
Peruanus valide bilem, mediocriter pituitam, & absque
molestia aquam intercutem, euacuat. Fructus vlcerari-
us, Assyrijs mali magnitudine, vlceribus curandis aptissi-
mus cuius nucleus, qui nuce continetur, est praesentissimum
venenum. Centella, herba Peruana; tumoribus est vti-
lis: Hamathites planta; sanguinem sistit. Cum enim Chi-
li, oppido Sancti Iacobi, horrenda fames grassaretur: ca-
ptiui quidam Indi, furas sibi amputarunt, easque praefa-
me comederunt. huius plantae folia vulnere imposuere san-
guinemque siterunt. Ad rubrum colorem, id quod vul-
go Brisilium dicitur, idem nouus Oris prabet. Ad purpu-
reum infecti quoddam genus procreat culici non admo-
dam dissimile. Coxiniliam nominant • vberriam sane
mercem. Sed vniuersam reperti noui Orbis historiam,

Fridericus Furius Cariolanius Valentinus · vir nobilis, &
 eloquentia, prudentia, doctrinaque præstantissimus Latine,
 iussu Philippi Hispaniarum Regis, magna quidem dili-
 gentia conscribit. eamque hæcenus ab exordiis, ad annum
 Caroli Quinti Imp vigesimum primum libris viginti no-
 uem absolutis perduxit. Quod superest, non desunt, qui
 testantur: Hispanos multa crudelitate vsos in India.
 Nam bello captos trucidasse vel eos in aurifodinas detru-
 sisse. Insuetisque laboribus oppressisse. Adeo: vt ex quindecim
 vel, vt alij scribunt, vigesies centenis hominum milli-
 bus, qui Hispaniolam incolebant · vix hodie ad summum
 quingenti vel centum quinquaginta, vt quidam adserunt
 supersint. Idemque ceteris Prouincijs, & Insulis homi-
 num interitus, addidit: in Cuba videlicet, Iamaica, Portu
 Diuite, reliquisque locis. Cum se erim ad miseram serui-
 tutem passim rapi viderent: & lex constituta esset · qua
 Continentis incolæ, qui religionem Christianam non am-
 plecterentur, serui fierent: quæ lex in Caribes siue Caniba-
 les a Ferdinando Rege lata, in alias Prouincias extensa
 est: paucis in Mexico tantum exceptis, maluerunt Indi
 mortem subire, quam viuere. Itaque qui ex Hispanorum
 seuitia supererant: ij vel sese in vasta loca, Hispanicum
 periculum fugientes, receperunt: vel arreptis occasionibus se-
 ditiones mouerunt, & ab illis defecerunt. Multi vita
 pertasi mortem fame, alij suspendio, alij præcipitio, alij ve-
 neno sibi quasiuere. Herbis & potionibus abortum formi-
 na, ne seruos Hispanis gignerent, procurarunt. Quidam,
 præacutis lignis pectus sibi perfoderunt. alij liberos fustibus
 occiderunt. Hispani vero ne serui sibi manus inferret.
 & eos metu pœnæ subsecutura, a cade auerterem: ijs de-
 rabant: se etiam occisuros esse · vt eos mortuos, ipsi quoq.
 mor-

10. METELLI PRAEFATIO

mortui persequerentur, nec illos morte verbera euasuros.
 abstinerent ergo • ni se ab ipsis, in inferno, peius quam in
 terris, tractari, vellent. At quamuis serui, è Continente in
 Insulas abducti, fuerint innumeri: tamen omnes propè ex-
 tincti sunt. Itaq. quocunque Hispani suæ vexilla intule-
 runt: à crudelitate, perpetui in incolas odij sui, vestigia di-
 cuntur reliquisse. Quamobrem Indi ab Hispanis deficien- 36
 tes quoscumq. ex ijs nancisci poterant: vel in bello capie-
 bant: eos incensi præcipuè Ioannis Acosta qui militum Pe-
 rri Ariæ ductor erat, ab auri cupidine, sauitia grauibz
 supplicijs excarnificatos, ceciderunt. Maxime vero mili-
 tia Praefectis manus pedesque vinciebant: & humi pro-
 stratis aurum liquefactum, in os, infundebant: cum ex-
 probratione vt auri sitim, quæ tantopere premebantur, ex-
 plerent. Ob hac Carolus Caesar • Figueroam in Indiam 37
 misit: vt caussa cognita, omnes Indos in libertatem vindic-
 caret. detrectantes Hispanos pœnis adficeret. Idem, Paul-
 lus Tertius Pontifex, Hispanorum in Indos intollerabilis
 sauitia, per Ordinis Dominicani Sacerdotes ea de caussa
 ad se ex Orbe nouo missos, intellecta sanxit. Quare Anto-
 niûs Mendoza, qui in India Prorege tum fuit • Hispanis
 omnibus facillè persuasit: vt paulatim suos quisque ser-
 uos nempe, quotannis viginti • manumitteret. At ve- 38
 ro; vt semel intelligatur • quid Indos toties ad res nouas
 contra Hispanos moliendos, & seditiones tanta pertina-
 cia fouendas impulerit: & quid caussæ fuerit, cur duo il-
 la Christiana Reipublica summa capita, Indicæ nationis
 libertatem, frementibus quibusdam & inuitis dubio præ-
 cul militibus Hispanis, sanctissimo suo calculo comproba-
 rint: paucis nouorum Dominorum in miseros immanita-
 tem • dein de quorundam inexplebilem auiditiam & ex
 his

his grauiores quosque tumultus, vnde noui Orbis parte totius numquam satis deploranda vastitas est secuta perstringam. Principio quidem illud apud plerosque milites Hispanos, pessimo sane exemplo, in more positum fuit ut ab oculatis & sane dignis testibus perscriptum est. ut seruos suos grauissime punirent, si mercedem diurnam aut non adtulissent. aut persum in auro argenteo effodiendo non absoluisent: aut si quid leuioris denique delicti perpetrassent. Eterim vesperti reduces, cœna loco, primum vestimentis exuebant, manibus dein pedibusque in transuerso palo reuinciebant, mox chorda, bubaloue neruo dirissime verberabant. Sic tractatos, pice oleoue feruenti guttatim perfundebant, sulita post aqua corpus abluebant. & in trensa tamdiu relinquebant, quamdiu dolorem ferre posse putarentur. Qui mos animaduertendique ipsis, etiam in Christianos seruos, domus familiaris esse dicitur. Post carnificinam huiusmodi, si durior Dominus illis contigerat: viuos in totam noctem, collo tenus defodiebant. presentissimum id ad plagas remedium esse, ludibrio dictitantes. Si quis ex illis præ dolore moreretur: id quod non raro accidit Dominus singula seruorum capita Regi, in decisorum locum sufficiens, ab homicidii pœna liberabatur. Hanc crudelitatem lege Baiona, quam dicunt, quidam excusant. Sed omnibus impia merito videtur, tamquam omnis pietatis expers. Quamobrè Diabolica nomē, inter Indos, iure quidem, obtinuit. Ad hanc autem immanitatem in miseris indos, exercendam nonnullos ingenita quadam natura scitities, multis iam bellis exasperata plebique habendi sitis, impulit. Hinc Hispanus miles, quasi ad aucupium, aut venationem sic ad prædas hominum agendas,

das, tam inde ab inuento Orbe nouo ferri coepit. Aut igitur bello captos in seruitutem abripiebat: aut ex eorum mancipio magnam sibi pecunia vim conflagabat: aut eos ad diurnas operas mittebat: quarum mercedem ab eis cotidie perquam importunus exigebat. Fuerunt, qui seruos fodinis mancipauerint: in quibus insolito labore fracta multa seruatorum myriades periere. Alij mercibus illos permutare soliti sunt, alioque modo distrabere. Idque tam inclementer et auare nonnulli fecerunt: ut Christiana omnis humanitatis prorsus obliti, e Continente abreptos vtriusque sexus homines, nulla nec aetatis, nec valetudinis habitatione, nauibus in vicinas Insulas transportarent. eorum non pauci, qui mari non adsueuerant, et in sentinam abdebantur, et fame, foetore, & squallore crudeliter absorpti sunt. Quid? quod feminae coplures ex Hispanis grauidae, una cum innoxio fetu pro ancillis sunt venditae? Atque his quidem modis militum aliqui, ad summas opes perueniunt: alij magnas dignitates domi forisque sunt consecuti: alij rem pecuariam plurimorum daninis, sic auxerunt: ut inuenti sint, qui octo pecudum millia possiderent.

Hanc tam insignem nouorum hominum iniustitiam atque tyrannidem, fieri non potuit, quin magni statim motus & bella, tam ab ipsis inter se, quam ab incolis in illos excitata, sequerentur. Nam a Columbo quidem in Hispaniolam, dum is secundum ex America reuersus, apud Regem Hispaniarum esset: Rolandus quidam Ximenes, ex plebeio ad magistratus dignitatem euectus, defecit: et necogi a Columbus, aut pro maleficijs puniri, aut in ordinem saltem redigi, posset: latronum ducem se constituit. & quidquid ubique comatus erat, aut opum: id omne per fas nefasque rapuit. Reuerso deinde in Hispaniolam Colum-

lumbo nullis litteris, nullis legationibus, nullis denique promissis, adduci vnumquam potuit. ut à suscepto furore desisteret, eius imperium, quod legitimum esse sciebat, agnosceret. Quin potius eò dementia deuenit. ut Columbum per litteras, apud Ferdinandum Regem, adfectata Tyrannidis argueret. Captis ergo, iussu Regis, per Franciscum Bouadilium, Columbis fratribus, & in Hispaniam missis. Ximenes a Bouadilio, qui non minus, quam ille, Gentis Indica diuitijs inhiabat. non difficulter in gratiam receptus est. Itaque coniunctis animis thesauros vndique corraderet. & infelices incolas ad aurum effodiendum in fodinas detrudere coeperunt. Hinc gens illa, laboris & seruitutis aequè impatiens, conspiratione cum Insula Principibus inita, grauissimam aduersus Hispanos rebellionem excitauit. Quam Columbi non sine multo sudore & sanguine, vix tandem represserunt. A tertio deinde Columbi in Hispaniam reditu, ab eo Franciscus Porrasius, vna cum fratre, & Canuella. nauis ea genus est. qua vehebatur, defecit. & pertracto in suam sententiam potiore militum numero, Hispaniola incolis, ad quos cursu se receperat, ut iterum Ciuiilis inter Hispanos discordia occasione tumultuarentur, causam prauit. Cumenses deinde Continentis incolae, qui Hispanos aduenas primo, velut calo delapsum hominum genus, magnæ cum veneratione susceperant, & multis magni pretij muneribus sponte adfecerant. eorum tum auaritia, tum iniurijs irritati. verberibus enim ad margaritarum piscationem cottidie cogebantur. coniuratione facta, in illos ex improviso impetum dederunt. & occisis plerisque tam religiosis, quam ceteris, reliquos in fugam contecerunt. Hanc suorum iniuriam vindicatum missus postmodum Ocampius. captos ex

insidijs Cumanenses, e sublimi nauis antena, vt reliqui ter-
 rorē incuteret, suspendit. Ac mox, ad Cumanenses ex Cu-
 bagua reuersus, quo se receperat, tot eos cladibus adfecit,
 vt interfectionis metu pacem postere cogerentur. His reb. 42
 gestis, Ocapius prada onustus, cum partē copiarum in Hi-
 spaniolam discessit. Miles interim praesidio relic⁹, partim
 libidine, partim margaritarum inexplebili cupiditate, par-
 tim etiam mutuis de prada dissensionibus, recens suba-
 ctam Cumanensium Prouinciā sibi reddidit infestam.
 Cumanenses hac recuperandae libertatis occasione illecti,
 & nouis iniurijs ignolestissimorum hospitum ad iracundi-
 am prouocati, consentientibus animis, dispersos, & recen-
 tis victoria fastu nihil hostile timentes, oppresserunt, & pa-
 ne vniuersos delenerunt. Ac tanto quidem furore in deu-
 ctos sauerunt vt extremam quoque rebus Christiano-
 rum omnibus, non solum profanis, verum etiam Sacris
 templis, inquam, monasterijs, sanctaeque supellectili, va-
 stitatem magno cum Christiani nominis opprobrio infer-
 rent. Ex hac secunda rebellione, quā Hispanus miles 4.
 procurauerat, natum deinde bellum quod cum eis Iacobus
 Castilionius crudelissimum gessit. Quo bello, omne ille Cu-
 manum nomen prope deleuit. Nam cum per quadragin-
 ta dies continuos grauissimis cladibus eos adfecisset, &
 semper victos ad deditionem compulisset: septuaginta gen-
 tēs Cumanae Proceres, tamquam coniurationis auctores
 suspendi iussit. Reliqui partim fuga in vastissimas se siluas
 abdiderunt, vt ab Hispanis tuti essent: partim capti, & in
 miserabilem seruitutem abrepti sunt. Sic euenit vt per se-
 ptingenta milliaria vix vlli postmodum incolae, paucis, is-
 que tenuibus, exceptis, reperti sint: qui antequam Hispano-
 rum naues ad eas oras adpulissent, erant frequentissima.

Nec hic Hispani militis insolentia substitit. Ludouicum Lamponarium, Italum, patria Mediolanensem, ut Cubagua insula cum imperio praesset, ab Imperatore Carolo missum, recipere noluit. Huc accedit, quod Sancta Martha, Carthago, & Paria vicina, Praeurae numero-
 44 sissimis olim Indorum populis referta, nunc à solis prope-
 modum Hispanis inhabitentur. Propterea quod Indi,
 quamdiu viribus ullis valere Hispanorum amicitiam
 pertinacissime repudiarent maxime, quod non ferendam
 inter ipsos sauitiam exercuerint. Simandoca, Tessuca
 Vallis Dominus, Gondissaluo Ximeno Iurisperito,
 Smaragdorū fodinam, tamquam rem inutilem, cuique
 salis vnius patinam praeferre consueuerat, volens & lu-
 bens ostendit tum ut peregrina gentis auream illam &
 gemmatam sitim semel, ut putabat, expleret tum ut hac
 ratione ditionem suam ab exterorum incursione, exonera-
 ret. Sed cum longe secus euenirent omnia, & praeter expe-
 ctationem, cateruatim undique concurrentibus nouis ho-
 spitibus subditos intolerandis iniurijs adfici cotidie vi-
 deret, nec auertere posset desperata victoria, quam armis
 aliquoties frustra adsectauerat, execratus nomine
 45 Christiano vulgus utriusque sexus passim in siluis vitam
 infelicem voluntario suffendio abruptit. Quot calamita-
 tes, Peruaris ditionibus Pizarrorum factiones intule-
 rint, notius est ex multis Hispanis historicis, quam ut hic
 reperti sit necesse. Nec vero Mexicanum Regnum, quod
 nunc Hispaniae Nouae nomen inuenit, ex quo primum
 Christianorum armis subiugatum fuit. Hispanorum
 duum civilibus bellis & dissensionibus caruit. quae qui-
 dem tot ac tantis damnis quasdam eius vrbes adsecu-
 rant, ut quemadmodum scriptores longe grauissimi te-
 stantur.

IO. METELLI PRAEFATIO

stantur, ex florentissimo statu, in quo paullo ante fuerant, ad extremum exitium deiecta, & solo aquata sint. Panama territorium, & ditiones finitimae, a multis Indorum gentibus inhabitata, in omnibus undique fluminibus magnam auri vim habuerunt. Sed ab Hispanis postmodum omnia rapta consumptaque sunt. Iucatanam Provinciam igni ferroque miserè vastatam, nono tandem anno, ex quo bellum in ea gerere coeperat, expugnauit, et domuit Montei, omnibus prope Ducibus et Principibus eius e medio sublatis. Qui ciuitates ibidem fundare, & colonias Hispanorum deducere. Hac autem dum fiunt quidam Cacicius Iucatanæ gentis, ex ijs, quos bellum diuturnum reliquos fecerat, centum & decem annos natus, Alquinote nomine, qui quamuis baptismo initiatus gentis tamen suæ exitium, & Hispanorum in eam imperium, non solum agerrimo animo ferebat, verum etiam continue deplorabat. ad Monteium venit eumque his verbis est adlocutus: Me puero, Montei, morbus quidam infestissimus omnes in yniuersum homines inuadens, vermes eos vomere compulit. Quem tanta mox lues & internecio subsequuta est, ut ea nos ad vnum omnes sublatus iri, certo persuasum haberemus. Ante vestrum quoque in has oras aduentum, duobus grauissimis bellis, quæ post pestiferam istam luem, inter nos & Mexicanos exorta sunt, plus, quam centum & quinquaginta hominum millia perierunt. Haec tamen tanta clades, ad immanem istam crudelitatem atque tyrannidem, quam tu cum tuis, in nos nostrosque exercuisti, comparata, leues proculdubio, nulliusque momenti censi debent. Hondurensis porro Provincia, prius, quam ab Hispanis cognita explorataque fuisset, quadringenta incolarum millia habuisse scribitur.

qua

qua nunc ad octo capitulum milia redacta perhibent.
 Nec id sanè mirū videri debet. Idem enim Mediterraneis
 reliquarum omnium prouinciarum in locis, quas Hispani
 frequentarunt, passim intueri licet. Crisidele quoque
 Petri cuiusdam Calicis facinus historia narrant. Cum
 enim plus, quam quattuor Indorum milia in captiuitate
 adduxisset, quorū multi partim inedia, partim dolore
 concepto in via morerentur: infirmos ex itineris labore
 penitus defatigatos, militis gladio misere trucidari ma-
 luit, quam ut viuos a se dimitteret. Nihil vero tunc aque
 miserabile fuit, ac matres pueros in collo gestantes vin-
 ctas, & a milite vi stupratas, adspicere. Fertur, tum mi-
 litum quosdam, praenimia in illas luxuria, morbo contra-
 48 cto planè fuisse vitiatos. Tanta ergo fuit Hispani militis
 in India tyrannis, ut ea non solum Indos: verum etiam ser-
 uorum Maurorum animos, ad rebellionem impulerit. Di-
 cuntur enim, in exigua quadam Insula; ad septem milia
 defecisse. Quos Hispani initio securos & incautos facilli-
 me trucidassent: nisi suo malo vigilantiores factos, preci-
 bus & pacifica legatione expugnare potius, quam armis
 frustra tentassent. Multi denique fugitiui Mauri, in
 Nominis Dei prouinciae siluis habitant: qui, inita cum in-
 colis amicitia, ferro flammaque Hispanos vbicumque
 49 persequuntur, et inuentos frustatim dilacerant. Indo-
 rum porro ex Hispanica militari crudelitate superstites
 in nouo Orbe relliqua: etsi olim res externas nibili propè-
 modum facere, & ab avaritia remotissima esse consues-
 sent: nunc tamen paucis exceptis, qui in maiorum tempe-
 rantia, & animi moderatione perseverant: eas res & o-
 pes, Hispani militis exemplo, studiose querere, in easque
 velis ac reuis incumbere, didicerunt. Nec inter cetera

IO. METE LI PRAEFATIO

quidquam apud Indos plerosque, aequè, ac poculenta & esculenta, magni ducitur. Benzonus Mediolanensis in Indum, à quo pullum emere volebat, aliquando incidit. Is, cognito, pullum suum ad cibum expeti, drachmam argenteam, quam Regalem dicunt, à Benzono oblata, in os inseruit. Vbi insipidam sensit. Abi, inquit, Christiane, cum te tua vili, nullius etiam vsus. Pullum ego meum ipse comedam, nisi tu vicissim, quod edi possit, mihi dederis. At vero, ne quisquam cum salutis aeternae periculo, rebus hisce caducis, plus, quam par est, incumberet. & scelerum impunitate ad rapinas animum adyceret. occulio quodam Prapotentis & Iusti Dei iudicio videtur euenisse: ut quod à nonnullis, in priuatum tantummodo luxum & utilitatem, ex Indicarum regionum spolijs, parum iuste congestum erat id omne plerumque prius, quam aut ad ipsos dominos, aut ad primos saltem eorum heredes transmitteretur vel naufragio perierit vel in piratarum manus inciderit. Sic nobili quodam naufragio, ne reliqua enumerem: nauis quaedam ex ijs, quas Bonadilius ex Hispaniola in Hispaniam primum misit. vna cum trecentis Hispanis militibus, qui per seditionem multis incommodis et molestijs tam incolae, quam Columbos fratres adfecerant, et maiorum in Hispania litium auctores futuri putabantur interijt. Qua quidem nauis, prater centum et amplius, aureorum, quos illi Castellanos adpellant, millia quae partim Regis, partim priuatorum quorundam erant. & primum ex Indicis Prouincijs collectum insignem thesaurum efficiebant vnum egregiae magnitudinis auri granum rehebatur, ut id Reginae Elizabethae traderetur at tale, quale numquam deinceps reuentum fuit. Aureorum enim Castellanorum tribus amplius milibus

libus & trecentis, aestimabatur. Francus præterea vetas Hispanica gentis hostis, ab inuento statim Orbe nouo, piraticam in Hispanos exercuit. & ingentibus eos cladi-
bus adfecit. Naues eorum cum thesauris & mercibus mari cepit non semel: inter quas vna Peruanis thesauris onusta fuit. ex cuius prada, singuli etiam nauarum pueri, plus quàm octingētos ducatos nacli sunt. Sæpè etiam Hispaniolam, Cubam, Sanctū Ioannē, aliasq. Insulas, & aliquot Continentis loca, diripuit. Captas naues passim, vna cum vectoribus, & prada, in Franciam simul auexit. Vectores autem rebus ferè omnibus exiit, & terram patriam redire passus est. Quid multis? Ex omnibus naucleris, nautis, & scribis, qui Indiam frequentarunt, pauci Francorum manus euasere. Propterea quod lucri cupiditate moti, naues illi suas vectoribus tantum, & mercibus onerarunt, et perraro eas armis, quibus hostes exciperent, instruxerunt. Horum igitur piratarum paucos ab Hispanis, sic ab omnibus rebus, quæ ad bellum necessaria sunt, imparatis, capi contigit. etsi Francica quadam nauis aliquando, ducis tamen timiditate magis, quam Hispanorum fortitudine, capta memoratur. tantaq. inde latitia in Hispaniola, præcipuè oppido Sancti Dominici, concepta ac si Francia fuisset debellata. Nam adcidit cum captiui eius nauis subinde in Hispaniam, non coniuncti sed per multas naues distributi, mitterentur: ut eorum quinque in nauis quadam, saccharo, ceterisque mercibus, & quindecim millibus catorum, pecunie Regiæ, onusta, coniurationem noctu fecerint. & præcipitatis in mare Hispanis, libertatem sibi fortiter adseruerint. eamque nauim, cum omni prada, in Galliam, spolia anipla referentes, vexerint.

Enimvero: *S*upra ostendimus regendis Indis, non solum 33
*C*iuiles ac *M*ilitares Magistratus fuisse datos: verum et-
iam, *E*ccl*e*sia*s*ticos esse institutos. *N*ecessè ergo fuit quo illi
*B*arbari ad ciuilem aliquam societatem cultuq. formarentur
 ipsos erudirent autem erudirentur, *S*cholas erigi in qui-
 bus, & linguas cum *H*ispanis communes, et *A*rtes, perdis-
 cerent. *O*portuit etiam, quod ad *C*hristianam Religionem
 pertinet *T*empla et *M*onasteria, quibus ad pietatem et incita-
 rentur, et exerceretur, & intra eius limites contineretur,
 ipsis exstrui. *H*ac, ipsis primū *S*acerdotes *H*ispani, & *M*o-
 nach*i*, praestiterunt. *T*ād*e*m verò, qui ab *I*esu *S*ocietate no-
 men obtinent hoc munus sibi quoque serio sumpserunt.
*N*am *P*eruanam regnum, & *M*exicanum, ingressi in v-
 troque *C*atholicam nostram Religionem, & litteras, dili-
 genter docent. *I*taque cum praeter tria illa, paupertatis,
 castitatis, & obedientiae, nuncupata *V*ota quartum etiam
 profiteantur quo sese vni penitus *R*omano *M*aximo *P*on-
 tifici, ad omnia, nullaue re excepta, strictè deuinciunt
 et quocumque iubeat, ipsi inigrent: eo etiam *E*uangelij vo-
 cem, vt eius omnes in terras sonus exeat, perferre minime
 dubitarunt. *E*rgo in duobus illis Regnis, *C*ollegia, in qui-
 bus & *I*uuentus linguas, & artes optimas doceretur, ere-
 xerunt. *I*n *P*eruano quidem, tria nimirum: *L*imense, *C*u-
 chense, *C*iuitatisque *P*acis. *R*esidentibus vero, quas illi no-
 minant, quattuor: *P*etosinam, *S*ancti *I*acobi, *X*uli, *P*era-
 tina. *E*t, loca sunt in vrbibus, destinata illis à *S*ocietate,
 qui ad eas, habendis concionibus, ex aliquo suo vicino *C*ol-
 legio, mittuntur. *I*n *M*exicano autem regno, quattuor
*C*ollegia fundarunt. *M*exicanum videlicet: *P*robationis-
 que *D*omum: in qua *D*omo, *P*atres *S*ocietatis seniores,
 vltèrius exercentur: quo & se magis magisque, & pietatem

tem fidemque suam, probent. Porro: Collegium Mechoacanum, Cnaxacatum, & Angelopolitanum. Denique: Brasiliam provinciam, quæ vna iuris imperijque Lusitani-
ci, ad Occidentis Indiam quoque spectat. Collegijs tribus
erudiunt. nempe: Bagacensi, Fluminis Ianuæ, & Por-
namducensi. In ea, porro, Residentias quinque, quas adpel-
lant, ipsi numerant. Portus scilicet securi, spiritusque San-
cti, ac Sancti Vincentij, Piratinimensem, & Mearum.
Reliquum est quod addam: ut, quoniam Quareca, sola
provinciarum America, quæ sub Aequatore sita est, cur
Aethiops olim novit. hodieque generat. Nam et Homerus,
Græcorum antiquissimus, vnos Aethiops facit Africa-
nos. alteros Athlanticos, hoc est, ut interpretor, America-
nos. Αἰθίοπας, inquit, τοὶ διχθὰ δὲ δάσκαται, ἑσχατοὶ ἀν-
δρῶν. cur ergo Quareca sola eos gignat nigros, quæra-
tur. Vix enim, hac nigredo, in vicini Solis ardorem. ut
Cosmographis & Physicis placet. tribui potest. Quoniam
sub Torrida Zona, multa hodie nationes habitant. ab Ae-
thiopibus tamen, longe alio colore distinguntur. Aut igitur,
in seminis naturam, ex Medicorum sententia, nigre-
dinis causa referenda est: aut certe, occulta quadam alia
eius est ratio. Equidem, si quid altius perscrutari licet, diu-
nam esse sentio. Nam Bechaius Iudæus Rabinus, Hispanus,
vir haud indoctus, qui, annis ab hinc prope trecētis, in
Genesim scripsit, sic habet. Chamum Noachi filium, &
canem, & coruum, sed fides penes sit auctorem. submerso
iam terrarum Orbe, in Arca, operam Veneri dedisse. diui-
nitus hinc factum: ut eius Chamus filius, ex eo patris cum
uxore congressu, natus. omnisque adeo posteritas, inter-
nam patris malitiam, corporali nigredine testaretur. Ca-
ues vero, deinceps, in coitu, femella colligaretur. & geni-

talē semen, per rostrum, Corliuſ emitteret. Illud ſane conſtat: nullibi terrarum, nigriores homines, quam in mediterraneis Africa locis, inueniri: ea autē loca Chus Chami nepos, incoluit. & omnes eius poſteri. Quam ob cauſam Aethiops, Hebraei Chus-aph, ab aduſta nempe facie, dicitur. Poſtremo: quod ad huius occiduſ Hispanorum navigationes adtinet, praterire non poſſum: quaſi ſuſpicari poſſe. veteribus fuiſſe, aliqua ſaltem ex parte, notas. Prater enim Homeri verſum illum, de Aethiopibus Ariſtoteles. ſiue Theophrastus ille, de Mundi mirabilibus, ſcribit: Carthaginiſes, decreto Senatus, Athlanticas nauigationes tum intermittere coactos. cum eorum permulti, in Athlantici maris terras illas bellorum Romanorum tadio, migrarent. Et Plato in Critia, & Timæo, indicat: in Athlantico Oceano. prater ceteras multas quidem terras. vnam etiam eſſe inſulam Athlantidem. quæ Africam & Aſiam magnitudine ſuperet. Ac Seneca. in Medea Trægia, nouum hunc Orbem quaſi detexit. Reſertque L. Marineus Siculus. in veteribus Hiſpaniola inſula fodinis, nummum aureum repertum: in quo, & Auguſti Ceſaris effigies ſculpta erat, & inſcriptio. quem nummum Epiſcopus Conſentinus, Pontifici Maximo miſerit.

III

N V N C de Luſitanorum navigatione. Hanc veteribus cognitam. maiore coniectura, quam de ſuperiore, du cor. Plinius enim in Arabico Sinu. Claudio Auguſti Filio Imperatore. fragmenta nauium Hiſpanicarum, quæ naufragio perierant, adgnita repertaq. tradit. Melaque Pomponius: Hannonem Carthaginiſem. cum exploratum miſſus eſſet. vectum a Gadibus, ad Auſtrum, & Orientem. Africaq. littora pleraque, circumuectum. Porro ex Cor-

nelio Nepote, idem auctor est: Eudoxum quendam cum Labyrinthum Aegypti Regem fugeret egressum ex Arabico sinu, peruectumque Gades. Multo vero ante: visum Caius Antipater notat: quem ex Hispania in Aethiopiam, propter commercia, nauigasse, cognitum plane fuit. Idemque Nepos adfert: Q. Metello Celeri. C. Afranij in Consulatu collega. sed tum Gallie Proconsul. Indos aliquot, à Rege Sueuorum, dono datos: eos nimirum ex India, commercij causa nauigantes, in Germaniam, tempestatibus abiectos, Succorum potius, quàm Germanicum oceanum adcolant. Regem crediderim. Denique Pius, cognomento Secundus, Pontifex Max. Asiam describens, ait: In Othonis vita legi: sub Teutonicis, sic enim inquit, Imperatoribus indicam nauim, vna cum Indis negotiatoribus in Germanico littore fuisse deprehensam: eoque ventorum vi, ex Oriente, propulsam constuisse. Detur ceteribus vsitata fuisse: nobis tamen, noua est. Hac sic habet. Annis ante aliquot: quam Rex Hispanie Ferdinandus, nouum illum Orbem inuestigaret: Henricus Lusitaniae Rex, bellum in Africa mouerat. Cuius belli occasione: qui animo res ingentes conceperat, aditum sibi, ad remotissimas terras, & ad eam diem incognitas, patefacere cogitabat. Classem ergo, quae id tentaret, Orientem eam partem versus, expedituit. Quam nauigationem Alfonsus, qui ei successit, intermisit: multis alijs arduis Regni negotijs oppressus. Sed Ioannes filius eam, mortuo patre, ita renouauit: vt instructa classe, maximam Aethiopia partem perlustrauerit: neque destiterit: donec in Bonae Spei promontorium: sic enim ab eius classis ductoribus, quod ipsis deinceps in Indiam nauigatio, certa

quasi

quasi promitteretur dici placuit: peruenisset. Illam is ultra etiam progredi iusserat. Sub id verò tempus quo Rex Hispaniarum Ferdinandus, sibi viam, ad nouum illum Orbem, aperiebat. Emmanuel Lusitania Rex Ioannis, antecessoris sui, vestigijs insistentes Vasco Gamam, noua classi praefecit. Hic igitur repetita Ioannis nauigatione primus in Cilecutium, quod est India regnum, penetravit. Nam Regis omne studium, in Indiam contendebat. Et si enim, ob id eam nauigationem maxime suscepit: quo Religioni Christiana propaganda cum primis operam daret: huic tamen proposito hanc utilitatis causam simul et coniunctam, & indiuiduam comitem, adherere oportuit: quod videlicet, vnus hac Oceani maris nauigatione si portus aliquot, quemadmodum firmandus viribus ei necesse fuit, occuparet: Venetis certe India commercia praeipperaret et ea ipse sibi tota id, quod contigit adferebat. Nam Veneti, soliti antea erant aromata, lucrosissimasque merces, ex India per Arabicum sinum, cui Mare Rubrum nomen est in Alexandriam nobilissimum Aegypti totius emporium, adportare inde, Venetias: Quae ex vrbe in singulis demum Orbis totius Christiani partes, distribuite mittebantur. Venetorum nauigatio, breuior erat. Lusitanorum vero, longior est. Et fiebat: vt indica Venetorum merces, viliori pretio, quam hodie Lusitanica, incorruptioresque venirent. Lusitani enim, omnem Africa oram praetergunt: ac longa dein via, Orientem versus nauigant sexq. itineri conficiundo, menses insumunt. India Orientis regio est & Asia terminus. Olim etiam Alexandri in ea bellis, deuictoque Poro Rege, fuit longè nobilissima. Tantum enim littoris, secundum Melam, occupat India quantum, velis, per sexaginta dies ac noctes, cursus sit.

Si tamen provincia longitudo, tanta esse potest. Naves enim ad nauigandum instructa, plenis velis, secundissimoque vento, intra viginti quatuor horas, centum communia milliaria Germanica conficere dicuntur. Quidam esse tertiam omnium Orbis terrarum partem, sicut. Multitudine certè gentium, regnorum, prouinciarum, & urbium, est longe clarissima. Lenes in ea aura, magna calit temperies, vbertasque soli. Necessario ergo: ut, quod et Plinius testatur, maiora, quàm cetera regiones, producat, nimirum homines, animalia item, & arbores. Hinc hominibus, vita illic, ob aeris præcipuè puritatem, multò longior. Inter cetera autem commoda, quæ passim India fert, ab hoc nostro Orbe aliena, vel quæ illa, si non passim, ceris saltem in locis, gignit: hæc sunt potissimum. De hominibus gygantes vti referunt, & pygmai. Ex quadrupedibus leo, rhinoceros, gryphes, qui & alati sunt. Silentio prærire non possum, neque debeo: Indiam, Elephantes immensos gignere, aratro et armis aptos plures, ac maiores, quàm Africa. Mares, binos dentes habet, in superiori maxilla, non deciduos. feminae vel nullos habent, vel multò breuiiores. Zeilana insula, maximos & optimos omnium totius Indiae summique ingenij, & quibus reliquos obediens esse ferunt, progenerat. Hi non modo vernaculam, sed etiam peregrinas linguas, si doceantur, intelligunt. Gloriam sunt cupidi, beneficiorum memores, & iniuriarum vindictam expetunt. Capiuntur hoc modo. Cinguntur eorum pascua, ducentis hominum millibus, eaque paullatim in orbem contrahuntur, donec tandem in angustum coacti, effugere non possint. Ita in Pegue regno, aliquando quattuor millia Elephantorum præter alias feras simul capta, scribitur. Capiuntur & hac arte. Emittuntur in silvas, man-

IO. METELLI PRAEFATIO

sunt Elephantes feminae thonita: ne congressum admittant, nisi prius ad stabula reuersae sint. Has alij, mares praefertim, continuo subsequuntur, vsque ad stabula. ubi tum abeuntibus mox feminis, facile concluduntur & domantur. Hac vero ratione domantur. Iuniores iuniorum, verberibus oburgationibus, et fame interdum etiam, beneficijs. Maiores adhibus inclusi, per fenestras spululis petuntur. donec iam festi vulneribus & fame, prope sint enecti. Tum blandis verbis, & promissis, ad mansuetudinem, pollicuntur. procumbentesque Rectorum iussu, lauantur inunguntur oleo, & cibo reficiuntur. Deinde: singulis prope momenti interrogantur, qui valeant, quid petant. Sic paulatim mansuescunt. Rumor est: Regi Siana, esse Elephantum album eamque ob causam ipsum, Elephanti candidi Regem, adpellabant. Carnibus Elephanti crudis vesci Aethiopes, dicuntur Elephas mures & formicas odit: & ubi eas in stabulo versari senserit non, nisi retorta introsum proboscide, dormiet: ne vllum ab illarum morsibus, aut arrosione incommodum capiat. Dentium Elephanti tantus est: in operibus & instrumentis, monilibusque usus: ut ex regione, Sofala & Melindi interiecta quotannis, in Indiam deuehantur millies sexcenta pondo: praeter eos dentes: qui ex plerisque India Prouincijs conuehuntur. Huius eboris aliqua pars in Chinarum regionem deferretur: maxima vero Cambaiam. Propinquis enim mortuis feminae illico omnia monilia: quorum viginti genera, ex ebone confecta, singula in brachijs gestant: confringunt, et posito luctu, noua inducunt. Ebur maiorum dentium pluri minorum, minoris aestimatur. Ex reptilibus vero in India multisque nobis, sunt dracones, aspidēs & ceteri id genus immanes, horrendiq. serpentes. Scorpiones etiam alati.

alati. Et Aquatiliū quæ Apficia, Hippopotamus, Gan-
 gisque ac Nili incolæ, Crocodilus. Aues non paucas habet,
 nostris diffimiles, & alias quæ nobis disunt veluti: varia
 speciei Psittacos, quibus referta est. Fruges, bis quotannis
 in ea feruntur ad maturitatem pervenire. Ficus, a no-
 stris differunt. Mirobalana, & Castia præstant. Arbores ge-
 nerat, semper frondentes, et admodum proceras. arundi-
 nem præcipue. Est & arbor ibi, quam sola creat, Ebenus.
 7 Aromata & simplicia quædam medicamenta Orientalis
 India, nobiliora vir in eis exercitatisimus, & eruditissi-
 mus Carolus Clusius, Atrebas ex Lusitanis Medicis dili-
 genter exposuit. Ea quam potero brevissime perstringam.
 Ambarū optimum, Nalediua insula generat. Circa Cō-
 morinense promontorium, Ambri fragmentum inuentum
 est, trium ferè millium pondo. Inuenitur, sed raro, in Ti-
 moia & Brasilia. Aloe plurima, in Cambaia & Benga-
 la, sed laudatissima, in Zacotora. Agallochum, siue lignum
 Aloes legitimum tantum ex India deportatur. cortice,
 non cute, vestitur. Asa foetida, cibus & medicamentum
 Iusculis, et oleribus, eam commiscet, confricat & primum
 ex ea, lebetē. Frequens in Mandoua, Chittora & Delia.
 Beniu, gummi genus est. ignotum Græcis, Latinis, & Iu-
 daeis. Vulnerantur arbores ut maiori quantitate effluat.
 Duplex eius genus, nigrius in Iaoa & Zamatra, repperi-
 tur. Thus in Arabia tantum nascitur, cuius apud Indos
 Medicos, vsus frequentissimus in China & regionibus
 Malacca vicinis. Myrrha plurima, ex Arabia, & Abyss-
 na Aethiopia. Lacca in regione Peguea provenit. Magna
 eam formice, in terræ viscerib. alibiq. nata in vasta cuius-
 dam arboris folijs, prunum referentes. minutis surculis
 & ramulis, apum more, elaborant. materiam ex ipsa ar-
 bore,

IO. METELLI PRAEFATIO

bore, & fugentes, hi deinde rami reuulsi, in umbra siccantur donec decidant ramuli. Lacca vero tamquam in subulos concreta, manet. interdum, ligni fragmenta inhaerent. Sincerior tamen, eorum expertus est. Cancamum gummi genus: ex Guinea vehitur, myrrha quasi simile. decedit ex proceris arboribus, quae Myrti habent folia. Vnum est album aliud, subnigrum. Caphura; gummi est, quod in ligni editullium cadens, deinde extrahitur, aut per rimas exsudet. primum, candidum sineque vltis rubentibus, aut nigricantibus maculis. Nasciur, in Burneo, Bairroso, Zamatra, & Pacema. Duorum est generum. Vnum, quod e Burneo aduehitur Europa, propter maximum sui pretium, haftenus incognitum. Alterum, è China: hoc in orbiculares panes coactum, ad nos aduehitur. Soli Gracorum Aetio, notum aiunt. Cate, siue Lycium dentibus relaxandis familiare est Indis. Arbor, vnde extrahitur, fraxino similis magnitudine, folio minuto Erica simillimo, perpetuo virente. vnde lignum, vulgo Semperuiuum adpellatur. Eius frequens vsus, cum Betre in masticatorijs. Plurimum nascitur, in Cambaya vrbibus, Bazaima, Manora, & Damana. & in Goæ Continenti. Manna tria genera ex Vzbequæa deportantur. Tutia ex Quirino in Persia regione Ormuzio finitima. fit, & conflatur, e cineribus arboris cuiusdam, nomine Goan, istic nascentis. Cuminum ijsdem locis, laudatissimum totius Persiæ nascitur. Ebur, ossa sunt elephanti. Canella, siue Cinnamomum. cuius, duo tantum genera. alterum, in Zeilana, alterum, in Iaoa, & Malauare, nascitur. In America, nulla in Clima quoque nulla, produciur Sandalum, Rubrum, in India citra Gangem. Album, & Pallidum, vltra Gangem. & in Timora, insula portuosa nasci-

fitur. Indr eo contuso moriarijs lapideis, & aqua mace-
 rato ad astus tollendos, & odorem conciliandum corpus
 totum inungunt. Aduerbitur vtrumque Malaca, Lusitano-
 rum nauibus in maxima totius India Emporia nimi-
 rum Cochimenſe, & Goenſe. Indeque in Malauarim, Ca-
 narum, Bergalam, Decamam & Guzaraen. Perijt e-
 nim Luſitanori in bellis, Calecutium proximis ſuperiori-
 bus annis, florentiſſimum India totius Emporium. In ex-
 teras regiones importata Sandali arbor, etiam creſcit.
 Nam Andanagere, regni Decama primaria vrbe, creſcit.
 & in Regis Nizamora hortis, ampliſſimis, qui omnium
 peregrinarum arborum etiam noſtratum, quæ fructiſe-
 ra ſunt genere ſunt excultiſſimi. Betre Indr ſuauioris
 halitus gratia, cum alijs mixtum potentioreſ maſſicant.
 Idemque faciunt plebei cum potentioribus locuturi. Vel,
 qui eo carent manum ori adponunt, ne eos halitu offen-
 dant. Os enim non habere odoratum ſumma apud eos eſt
 inciuilitatis. Mulieres quoque, viris congreſſura illud Be-
 tre maſſicant laſciuia maximum id eſſe illeſtamentum,
 arbitranter. Sed ab eius eſu abſtinent, cum deſunctos pro-
 pinquos lugent. Macis arbor, in inſula Banda prouenit my-
 riſticamque rucem, Macin, profert. Garyophyllum, in Ma-
 luccis inſulis quinque ſolis, quarum Gilolo primaria eſt,
 naſcitur. Colliguntur Garyophylli à die XVII. Calendas
 Octobris, in Ianuarium vſque, & Februarium, violenta
 flagellatione, ſummis arboribus excuſſi & per triduum in
 ſolo mundato, ad ſolem ſiccati. Piper copioſe in Malaua-
 ri prouenit. maritima regio eſt quæ a Comorino promon-
 torio, Cananorem vſque pertingit. Naſcitur & in Inſulis,
 Iaua vicinis, & Sunda, & Luda. Piper longum, in Ben-
 gala regione quingentis milliaribus à Malauari diſſita.

IO. METELLI PRAEFATIO

prouenit. vbi & candidum, & nigrum, gignitur. Album, rarum est: procerumque mensis inferri solet. Fausgl, plurimum in Malauari crescit. In Guzarate & Decamalocis dumtaxat maritimis, neque copiose, sed laudatum, nascitur. optimum, in Mombaima insula. plurimum in Zeilana, sed candidum. Tamarindi medicamentum est notum. optimum in Cambaiete & Guzarate proueniunt. Anacardium copiosum in Cananore, Calecutio, Cambaia, & Decana. Calamus Aromaticus, per vniuersam Indiam fertur. In qua tantum crescit. plurimus, in Guzarate, & Balaguete. In Goa quoque, sed paucus, gignitur. Nardus, in Mandoua & Chitora, prouincijs Deliae, Bengale & Decama vicinis iuxta Gangem nascitur. Costum circa Guzaraten, in Mandoua & Chitora plurimus Malacca vsus est. Turbit in Cambaiete, Surrateque, Dio insula, & Bazaino, vicinisque locis, procreatur. Rhabarbarum omne, in Chinaram prouincia nascitur. China, radix, oritur in vastissima Chinaram regione, qua Tartariam spectat. Veneream quidem luem, qua Chinam & Iaponiam, aliasque India Prouincias, longe lateque peruagatur. mirifice curat. Adeo: vt, postquam eius vsus, per Indiam increbuit: id quod post annum Christi millesimum, quingentesimum, trigesimum quintum contigit: Guaiacantum lignum tamquam Hispanus

~~gustipian~~ belluones Indos, nimia inedia enecans. vilescere coeperit, vel potius omnino profligari. Galanga minor, e China maior & deterior, ex Iava insula ad nos aduehitur. Gingiber semine, aut radice satum, in omnibus India nobis nota locis, gignitur. optimum est, Malauaricum: idemque frequentissimum, Arabibus & Persis expetitur. secundum locum obtinet id, quod in Bengala

rep-

repperitur. tertium quod in Dabulo & Bazaimo, omni-
 que ea ora maritima. Sapphiri genus vtrumque, aqueum
 & obscurum inuenitur in Calecutio, Cananore, & Bis-
 nagua. prestantiores ex Zeilana laudatissimi, ex Pegua
 adferuntur. Hyacinthus & Granatus, nascuntur in Ca-
 lecutio, & Cananore. Granatos prabet Cymbaia, & Ba-
 laguate. Oculus Cattrex Zeilana, laudatissimus in Pe-
 gua, nonnulli multo pluris apud Indos quam Lusitanos,
 fit. Luceus pannus, ita ad lapidem hunc compressus, vt gem-
 ma medullium siue oculum targeat: nullo igni vripotest.
 Cornu, herba Malauarica dicitur: quod Malauares, eam,
 primi omnium, esse presentissimum dysenteriae remedi-
 um, docuerunt. Mangas fructus omnes Europa fructus,
 suauitate superat. optimus, in Ormuzio producitur. Secun-
 dus ab hoc, in Guzarate. tertius, in Balaguate. Arbor Man-
 gas, bis quotannis fructum fert. Cidonia Bengala in
 Bengala enim vicinisque regionibus prouenit: arbor est o-
 lea magnitudine. Fructus aduersus alui profluvia utilis.
 Catambolus fructus in Goa, minoris oui Gallinacei ma-
 gnitudine in quattuor partes dissectus, nascitur. palato
 gratissimus, saccaro conditus. Brindones fructus. eo, tin-
 flores vtuntur. cortex eius seruat, aceto consiciendo.
 Datur a planta in India citeriore frequens. in Malauaro
 nascitur. Eius florem, aut semen fures in eorum cibum in-
 yciunt quos de pradari volunt. Eo sumpto, mente alienan-
 tur. eoque soluuntur in risum: & magna libertate id sibi
 quod illis libitum est, pradari sinunt. Bangue, planta can-
 nabi similis aptissima somno conciliando. Sed & Mu-
 scum gignit India, Cardamomum maxus, & Laserpitium.
 Margaritarum autem, gemmarumque, & vnionum ple-

naest. Adamantes habet, carbunculos, pyropos & quos
 adpellant topazios, berillos, chrysoprasos. Auri etiam
 fodinis & argenti non caret. Quamobrem: a Poetis, sapè
 Dives adpellatur. Mirum sanè, vel miraculo potius simi-
 le, posteritati videbitur: eo vsque hominum nostrorum in-
 dustriam, ac labores, penetrare potuisse: vt hasce duas na-
 uigationes: Orientis & Occidentis, inuenerint. Sed quid
 non audet, vir magnanimus? Nonne enim Magallanus
 natione Lusitanus non prius ab Europais tentata nauiga-
 tione fretum, quod ab eo nunc Magallanicum adpellant
 quinquagesimo secundo latitudinis gradu, ad Austrum, a-
 peruit? Nonne, per inferius hemispharium, immenso ca-
 li marisque tractu superato sub Orientem Solem ad Mo-
 luccas peruenit? Nonne vna, ex eius classe, nauis, Victo-
 ria nomine: eo in insula Mautama caso in bello, digressa
 memorabili ad omnem posteritatem facinore reliquum i-
 tineris, per superum hemispharium India, Africaq. oras
 prateruect a tertio ab discessu anno Sebastiano Cano Na-
 uarcho incolumis in Hispaniam peruenit? Ergo vniuer-
 sum Orbem hac nauis, circuiuit. & nunc illorum, nunc i-
 storum Antipodum prouinciis, adtigit. Quamobrem, eius
 nauis reliquiae: Hispali memoria caussa iure meritoque
 posteritati reseruantur. Præterea historia produnt: Va-
 scum Nonium Valboam in Oceano instituta ad Meridi-
 em noua nauigatione: id mare detexisse, quod vulgo Sü-
 rum nominant. Ex altissimo conspectum monte, socijs id
 ostendit. eiusque possessionem, Hispaniarum Regis nomi-
 ne: adhibitis ex solenni more testibus, & notario cepit.
 posteaque paullo, Margaritarum insulam repperit. At
 ne omnis, vnus Hispaniæ Oceani maris gloria totaque con-
 tederetur Britanni, Septentriones, noua in Moscouiam

uigatione, ab hinc annis viginti plus minus, illa strarunt.
 Nam bellis Sueticis à Moscouitarum, Naruicoque Lino-
 na, exclusi commercio: iter ad illos Oceano hinc Nerue-
 gie, Finmarchia, Lappia, Scricfinnia, Biärmiaque: illinc
 Groenlandia littora, prateruecli vltra septuagesimum la-
 titudinis Aquilonaris gradum sibi patefaciunt. Quam na-
 uigationem Belgæ postea non sine tamen, cum ysdem Bri-
 tannis, velitatione sunt secuti. Eo vehunt argenti veteris
 fragmenta, lineasque vestes prope detritas: omnisque ge-
 neris minutiores merces, ad vsum culturæque corporis ho-
 minum vtriusque sexus: veluti, lintea & byssea cingu-
 la, periscelides, crumenas, cultros & id genus sexcen-
 ta. A Moschis autem, pelles omnis generis pretiosas ad-
 ferunt. & salmones salitos, fumoque duratos. Qui enim
 eas prouincias frequentant: piscatores prope omnes sunt.
 Soluunt Belgæ ex Batauis, circiter idus Martias: vt ante
 Solstitium æstiuum eo naues adpellant. Moschi enim in
 littore Boreali sedes non figunt sed circa æstatem eo, pesca-
 tionis, & commercij gratia, tantum se conferunt. postea,
 aduentante hieme, domum reuertuntur, eoque nomine,
 mercatores in Continentem ad eos conueant. Nec illic,
 vltra septem aut octo hebdomadas, harent: ne, ab asperi-
 tate ingruentis hiemis obruantur. Fertur, Enchusana
 quædam nauis hac via Sarmatia, Asiatica, & Tartaria,
 littora mercatorum quorundam sumptu, diligenter ex-
 plorare. Denique: ne quid intactum relinquam. Bataui
 quidam; Carolo Quinto contra Gallos bellum gerente,
 ne in Gallorum manus inciderent ex Canarijs insulis cur-
 su ad Foream flexo: per Orcades & Hebudes indeq., per
 Oceanum Germanicum: Sebastiano Boliano, Schieda-
 mensi Batauo, Nauarcho: in Zelardæ Veriensem por-
 tum.

tum maxima com meatus copia pressi peruenere. Sed 12
 ad Lusitanos, à quibus sum longe digressus, redeo. Itaque
 Lusitani, cognitis tot actantis illis India opibus: nihil po-
 tius habuere quam ut, portibus, urbibus, ac locis sua nauig-
 ationi quo eam securam redderent oportunis quam pri-
 mum potirentur. In eamque rem omnes sedulo nēruos
 contenderunt. Oppidis ac locis ergo, quae cepissent, prae-
 dia statim, & praecipuis etiam arces, veluti Cambaia vr-
 bi, imposuere: aqua Turcam, eam expugnare conantem,
 reppulerunt. Salecuty & in Aurea Chersoneso, quam
 Malacam vulgo nominant multa India commercia sunt
 frequentissima. In hanc autem Chersonesum ex insulis
 Moluccis non procul dissitis, Aromata importantur. In ijs
 enim Insulis nascuntur. Quae igitur oppida, portus, ac lo-
 ca, Lusitani cepere: ea praesidijs, & opere, diligenter mu-
 nierunt. Cum vicinis vero Regibus ac principibus quos
 in ijs regionibus ipsi opibus & potentia prestare cogno-
 uerant: amicitia ac pacis, & commerciorum foedera iun-
 xerunt. His artibus bello quaesita, retinent. tum quod le-
 gum, quas victis dedere. Magistratumque, ac tributo-
 rum vinculis: nec non, constituta, qua licuit vbique, Chri-
 stiana Religione ea quoque sibi confirmarunt. Hispani 13
 cum publici etiam commodi sui non immemores ex
 Moluccis insulis, in Auream Chersonesum tot opes effer-
 ri, tot Aromata aduehi cognouissent: omni studio sibi con-
 tendendum putauerunt ut noua reperta via, in eas ferri
 possent. Quam Magallanus, Caroli Quinti iussu explo-
 rauit. Quae res, cum dissidiorum inter Reges causam
 praeuisset: & vtriusque clientes earum ius ad suas partes
 reuocarent coerta fuit disputatio: vtri nimirum diuisio-
 nis Orbis iure Alexandri Sexti Summi Pontificis decre-

to sancita deberentur. Quoniam enim duas discē,
 Hispani in Orbem nouum, & Lusitani in Indiam, dete-
 ctis nauigationibus fiebat: vt, vterque, vltius progre-
 diendi cupidus, alias porro Insulas, & regiones indaga-
 ret: nauium prefecti, ipsique adeo classium duces, in eam
 cogitationem & expeditionem, acriter ineitabantur. In-
 uentorem quippe gloria comitabatur, idoneus ad auden-
 dum omnia stimulus. Ad hac adcedebat Regis fauor,
 & beneuolentia pramiūque magni certa spes. Quare con-
 temptis periculis vniuersis, eo quisque labores suos conse-
 rebat: vt Regi suo, recens repertis terris, aliquam prius in-
 cognitam aperiret. Sic eueniebat: vt omnia vtrique
 perlustrarent. Hinc vero periculum prauidebant, fore:
 ne, dum tanto hac studij ardore procurarentur, Hispanus
 Lusitani, & Lusitanus Hispani, nauigationes in-
 stitutas, impediret. Ergo: locum aliquando controuersi-
 is & inter amicos Reges, eorumque clientes, bello-
 rum aut odiorum certè occasiones praberī. Ne hoc ad-
 cideret, duo hi Reges sibi magnopere cauendum duce-
 4 bant. Tandem: ex ea, quam dixi, auctoritate Alexan-
 dri Sexti, Maximi Pontificis vniuersum Orbem in duas
 aequales partes facto vtriusque ab insulis Hesperidum in-
 itio diuiserunt. Quae Insula Capitis Viridis ex opposi-
 to eius nominis in Africa promontorio dicuntur. Ducta
 igitur ab Arctico est linea: quae per Fortunatas quas hodie
 Canarias vocant & Ant arcticum permeans, in eodem ac-
 tum Arctico fixa maneret. Ergo quidquid, ab Hesperia
 bus recta in Orientē nauigantibus, Lusitanis incognita ter-
 ra ad centum octoginta gradus detegretur, id omne ijs ce-
 deret: quidquid autem in Occidentem ad totidem gradus.

Hispani. Quamobrem: Hispani, cursum in Occidentem,
 ad nouum Orbem nauigantes his pactis adstricti • tenue-
 re. Lusitani autem: per Meridiem, & Hesperidum litto-
 ra, & Aequatorem, Tropicumque Capricorni, transeun-
 tes demum • per Arabicum & Persicum mare • ad India
 littora citra Gangem vbi Calecutium, celeberrimum In-
 dia totius Emporium, deferuntur. Inde Taprobanam &
 in Auream Chersonesum. tandem ad Sinas & Iaponios
 usque, extremos Orientis populos. Totus autem ille Conti-
 nentis Asia tractus, qui vltra Indum, ad Austrum & Or-
 tum, Indico & Eoo mari ad Septem Triones Tartaria de-
 finitur: Indorum Sinarumque regionibus constat. India
 vniuersa quae Indo flumine, Tauri iugis, Sinis, & Ocea-
 no circumscripta, Gange interlabente, veteribus duplex
 fuit: duabus peninsulis ad Meridiem longe in mare pro-
 currens, tres amplissimos Sinus efficit, frequentibus por-
 tubus & oppidis illustres. Nunc in multos principatus et
 regna armorum & mercatura studijs clarissima diuidi-
 tur. In ea, quae ad Occasum est, peninsula Cambaicum,
 Delium, Decamense, Bisnagarense, & Narsingen- se re-
 gna sunt Decami Rex est potentissimus. Qui nunc regno
 potitur, Nizamoxa nomine, prater mediocrem doctri-
 nam, qua praestat, semper apud se Medicos eruditos alie
 magnis stipendijs, tum Persas, tum Turcas. Illud in Indis
 harum regionum plerisque, est memorabile • tenuiores
 Regibus suis, munerum loco, rosas nostrates offerre solere
 sub eorumdē Regū cubicula insternantur. Bisnageroq.
 Pegi quotannis ex odoribus & floribus tributa, ad quin-
 que prope millium Hispani orum nummorum aureorum,
 summam, soluit: sunt in eadem peninsula, ex Calecutij
 interitu duo, proxima Patrum memoria, nata Emporia,
 longe

longe celeberrima Goanum, & Cochimense. Illud tamen, quam hoc, frequenter efficit, totius per Indiam Lusitanorum Imperij administrator, qui Protogē firmas ibidem sedes habet. Urbs Goa, varijs hominum generibus abundat. Amplissimum hic Collegium, Societas I E S V. Ioannis Terty Lusitania Regis beneficio egregie locupletatum possidet. In quo, vltra sexcentos diuersissimarum gentium pueros, ad pietatem & litteras diligenter informari proditur, nimirum Brachimanas, Persas, Arabes, Aethiopes, Castes, Canarios, Guzarates, Dacamios, Malauares, Bengalanos, Canaraos, Peguos, Patanes, Chingalas, Iauenses, Malaio, Manacabos, Macazaios, Maluccos, Sionios, Mauros, Sinas ceterosque id genus. Et ex hac demum schola, qua Theologia, bonarumque litterarum studys floret, in omnes Orientis prouincias, domum quisque suam, mittuntur. Adeo: vt hoc Collegium totius in India Christiana Religionis, & Reipublica seminariū, non immerito dici possit. Sed prater Goanū hoc collegium, alia quoque collegia eadē Societas fundauit. Itaq; hactenus in Orientis India, septem numerantur. Goanū videlicet, quod de agitur Cochinenſe, Bazainenſe, Salsettanum, Malacense, & Iappontorum Bungenſe. Residentias autem, quas Socij nominant tredecim sunt. Cherana, Sancti Thoma, Damannensis, Tannensis, Bandoranensis. Caulana, Trauincori, Commorinensis, Manarinensis, Sinensis, Aethiopica, Ambrinensis, & Sancta Trinitatis. His addantur Iapponenſis. Veluti Meacensis, Emurensis, & alia quaedam. Alterius vero peninsulae regna sunt haec: Vermanum, Auanam, Peguanum, Sianense, & Malacense. Quod postremum, eiusdem nominis urbem primariam; Emporio simul vltioris India frequentissimo, & Societatis Collegio celeberrimum,

Item, habet. In intimo, medijs Sinus Indici, recessu, qua
 Ganges fluit, sunt Orixæ, Bengala, & Mandao, ditiones
 nobilissimæ. Ad Ortum, Camboia, & Campa. Flumina,
 totius Indię maxima, sunt; Indus, & Ganges. Gangem¹⁷
 fluuium, Indi, sanctum existimant. ita vt, morituri regni
 Bengala indigenæ & incolæ, hoc flumine mergi se iubeant.
 Sed pedibus dumtaxat. Sunt autem in eo flumine certa I-
 dolorum delubra, ad quorum cultum cateruatim conflu-
 unt mercatores è Guzaratis, & Decanæ regni incolis; ma-
 gnæque donaria eo inferunt. India, innumerabilis pro-¹⁸
 pæmodum insularum numerus, adiacet: Clarissimæ sunt
 Zeilanda siue Zeilana; & quæ nunc Samatra; Veteribus
 Taprobana; dicitur. tum Iaua duplex, Maior, & Minor.
 Quarum pleraque Lusitanis parent: aut cum eis pacem
 & amicitiam conseruant. Zeilana insula octoginta mil-
 liaria Lusitanica continet in circuitu. in longitudinem ad
 triginta protenditur. Sita est e regione Promontorijs Co-
 morimi. Populosaque est admodum: tametsi, magna ex
 parte montosa. Eius incolæ nominantur Chingalæ. Vberri-
 ma totius Orbis, laudatissimæque. Nucum Myrsicarum
 feracissima. Garyophyllos, piperque gignit. Omnis item
 generis gemmas, præter adamas, habet. Margarita-
 rum, auri, argenti, magna copia. Siluæ, omnis generis ani-
 mibus scatent. paucis, gallinis, palumbis varijs generis.
 multoque venatu. ceruis & apris. Delicatissimi istic fru-
 ctus: tametsi sponte nascentes. ficus, viti, aureæ mala, sua-
 uitate, reliquæ totius Orbis superant. Ligno & ferro abun-
 dat. Multa palmarum genera: optimæque, vti dixi, Ele-
 phantes. Quæ de India Regibus auditu iucunda referri,¹⁹
 posceret hic locus: ne longior sim, prætereò. Multa de eius
 situ, populis, legibus & moribus, Strabo. De Simijs hoc ex

o addam : infinitos in India, præsertim in silua ad Erro-
 rios montes, inueniri, maximis canibus maiores præter
 factem, quæ nigra est, albos esse totos & audis, utpote duo-
 rum cubitorum, longissimis. Hoc animal, non minus, quam
 Elephantes, ad humanum ingenium & captum adcede-
 re. Cùm enim exercitum Alexandri viderent: ipsos etiam
 in collibus quibusdam ordines instruxisse. Milites, exerci-
 tum hostilem putasse, & in eos contendisse. re tandem per
 Taxilum comperta cessasse. Ergo, cum omnia, quæ fieri vi-
 deant, imitentur, & in arbores fugiant, isque insideant:
 venatores catinum aqua plenum in conspectum ponere, o-
 culosque ex ea sibi ablucere, postea pro aqua, posito visco,
 discedere. & is eminens insidiari. Vbi animal ex arbore
 descenderit, & sese visco illiuerit, & conuiuenti palpebra
 cohaerint: viuos capi. Vel, venatores, culleos quosdam in
 braccæ modum induere. abire, per similibus ibi relictis, in-
 terius villosis, & visco illitis, & simias. se his induentes, fa-
 cile capi. Tygres, apud Prasios, duplo etiam maiores leo-
 ne gigni, scribit. tum serpentes duorum cubitorum, cum
 membraneis, uti vespertiliones, alis, & per noctem volare.
 Scorpiones denique volucres, ingentes. Validissimosque mo-
 lossos, qui Leonem quoque, Taurumque detineant. Vipera
 quadam ibidem, sedecim cubitorum reperiuntur. Ani-
 malia quæ apud nos mansueta sunt, apud illos sunt fera.
 Arundo quadam nascitur, vlnarum triginta longitudine.
 Lapides India pretiosos: crystallum, Carbunculos vari-
 generis, & margaritas, gignit. Sapientia apud indos o-
 pinio penes eos est, quos Philosophos adpellamus. Philo-
 sophorum autem ius esse præcipui meminerantur Bane-
 anes, & Bramanes. Baneanes, iemesi nunc poti-
 us Negotiatores, quam Philosophi nominandi veniant,
 sunt

sunt sectis inter se diuisi. In eo tamen religione quadam omnes conueniunt: ut rem anima pradam neq. occidat, nedum occisa vescantur. Hoc praeceptum tam stricte obseruant, ut plerunque captas aues redimant, quas deinde pristina libertati restituant. Neque naps, allys, pulmentis rubro colore infectis, neque vino aut aceto, neque Nympha, neque Ortaqua, potionis generibus viuunt. Intenti longis ieiunijs se macerant, nocte tantum modo sumentes pauxillum saccari cum lactis, aut aqua potu. Superstitiosiores, interdum cibo viginti diebus abstinent. Formicis & auiibus aquam bibendam praebent, saccaro dulcatam. Quinimò ex eorum instituto, nosocomium auium est in Cambaiete, in quo omnis generis aues curantur, quae sanitati restituta, dimittuntur liberae. Hac est apud illos eleemosyna. Morituri, solent nonnulli certam facultatum portionem testamento legare, viris quibusdam, qui per solitudinem vagantur, & aquam peregrinis, & iter facientibus dent. Eodem vestium genere, quo Gymnosophistae vti fuisse perhibentur, amiciuntur. & eos, animarum transmigrationem in alia, utque alia corpora, credere, rumor est. Brachmanes similem cum Baneanibus de hac animarum transmigratione opinionem traduntur sequi. Degunt in Balaguata, Cambaia & Malauare. Cibum non adtingunt, nisi primum loti toto corpore. Habentur in maiore veneratione, quam Baneanes. Ex his enim Scribae Regibus deliguntur, & Negotiorum procuratores, tum Quaestores & Legati. Haec tamen oēs, & qui in maritimis locis, quae Cuncama dicuntur, habitant, omni carniū genere, excepta vaccina & porcina domestica, vescuntur. Animas, uti Pythagorei, mortuis corporibus, in alia corpora, quemadmodum dixi transmigra-
re, credunt. aliaq. multa ridicula. Libros quosdā et Pro-
phe-

phetas habent, quibus superstitionem suam sunt enim Indico-
rum sacrorum Amistites stabiliunt. Curam phano-
rum gerunt, quæ Idolis sunt dedicata. Aedes, quas cum I-
dolis inhabitant, Pagodes appellantur. Vacas adorant, e-
asque non mactandas docent. Deum opinantur esse ni-
grum, hunc colorem, qui familiaris ipsis est, pulcherri-
mum arbitantes. Hinc etiam ut plurimum ipsorum ido-
la nigro ore sunt horrida impuroque oleo perfusa visu vero
adeo fæda ut vel solus eorum adfectus intuenti terrorem
incutiat. Compluribus e plebe, idola admodum esse eda-
cia, persuadent: ideoque pecuniam ipsis, & varia esculen-
torum genera adferenda, persuadent. Hoc nimirum
comimento, sibi suisque, victum largè procurant. Hinc his
cotidie, nimis credulum vulgus, per domesticos nummum
dys offert. Illi vero, furiosorum more, saltantes sistratiq.
epulantur. Tunc idola cibum capere, miseris persuaden-
tes. & ne quid sibi suisque desit, idola vehementer esse ira-
ta, populo denunciant, quod imperata non fiant: & nisi
deos placet muneribus, fore confirmant, ut aut occidan-
tur ab ijs, aut calamitatib. afficiantur; aut in ipsorum ades
inmittantur demonia. His eos technis in errore metuq.
detinent. Quod quidem interdum etiam eorū aliqui non
dissimulant, sed egestate se purgare conantur: quod præ-
ter saxea ista idola, nihil in bonis habeant, Amara cum her-
bam magna superstitione, & ceremonijs, pro numine ve-
nerantur. Quamvis interdum inter eos aliqui reperian-
tur, præter cetera, Astrologia peritissimi, & in magnis di-
gnitatibus constituti: plerique tamen plus malitia, quàm
litterarum habent. Polygamiam natura lege prohibitam,
agnoscunt. Præcepta quoq. diuina illa decem, & accura-
tam singulorum interpretationem, litterarum monumen-
tis

IO. METEELI PRAEFATIO

his sibi traditam, callent. Quibus libris illud etiam quasi vaticinium contineri fatentur. fore tandem aliquando, ut omnes qui tantummodo legi pareant. Quos in disciplinam suam admittunt; eos sancte polliceri compellunt. se mysteria, quae sunt audituri. nemini unquam hominum prodituros. Inter haec autem mysteria, illud etiam numerant. nimirum, ne unquam profiteantur, adorandum esse creatorem cali & terra, qui in calis est. sed Idola potius, quae Daemones esse norunt. Linguam peregrinam, uti Latinam nostri. Magiam etiam & incantationes, in scholis docent. Dies Dominicos, qui Doctores ex illis sunt, religiosissime venerantur: in quibus nihil aliud, quam hanc Orationem frequenter pronuntiant: Adoro te Deus, cum tua gratia, & auxilio, in aeternum. Ingenio perquam acuto sunt. Capillos a pueritia summa cura nutriunt, & funiculum triplicem. insigne id sectae est. magna cum superstitione, e collo gerunt. E Christianorum, Ecclesiasticorum praesertim, manibus, cibum accipere. sacrilegio simile ducunt. Fuerunt hi Brachmanes antiquitus Satrapae & Indicae regionis Domini. Videntur autem 22 haec duo Philosophorum sectae ab antiquis Indorum Gymnosophistis, quorum etiam duo genera fuerunt, originem traxisse. Brachmanes ex generis successione, sapientiam, velut hereditariam sectabantur. Hi praestabant. quod eorum decreta magis essent consentanea. Germanes alterum eorum genus. electione ad Philosophiae professionem adsumebantur. Eorum honoratissimi, Hyoboli, quod in silvis, Indiaque solitudinibus sub diuo agerent, adpellati. Solis frondibus & silvestribus frugibus vivebant. ab omni carne abstinebant. Cum igitur optima domus ea sit, quae non magno adparatu, sed minimo quidem indiget: tenui victu

victu contenti, miraculo fuere. Nudis incedentibus, vestitus fuit, arborum cortex: vel Diodoro, lineum e mollibus filis ac pellibus indumentum. Id vero nec igne comburebatur, nec aquis expurgabatur sed ubi sordidum, maculisque plenum erat, in flammam proiectum, planè candidum postmodum reddebatur. Vini & Veneris, coniugijque, nisi post annos septē & triginta in eo vita genere insumptos, expertes erant. De Republica cum Regibus deque diuinis, Sacrisque rebus disputabant deque sideribus, qua diligenter obseruabant. Et de ceteris, qua ad naturam perscrutandam pertinent. Eoque abys colebantur. Ab omnibus enim voluptatibus, quibus hominum vita corrumpitur, abstinebant. Quapropter maxima erat apud omnes virtutis eorum auctoritas. Porro: tanta continentia praeabant ut Solē ab exortu ad occasum, stantes & immobilibus oculis, contuerentur & feruentibus arenis ipsi, toto die alternis pedibus insisterent. E contrario vero, Caucasi niues, hiemalemque vim sine dolore perferabant cumque ad flammās se adplicuissent sine gemitu, ut Cicero ait, adurebantur. Corpora ergo sic ad laborem exercebant: quo mentes confirmarent suas, quibus motus omnes sedarent, & bona per ipsos omnibus consulendi publice priuatimque vera facultas praesto esset. Itaque omnis eorum Philosophia eò tantum spectabat ut benè viuendo, bene quoque morerentur. Ad eos his rebus claros, Apollonium illum Thyaneum Pythagoreum, profectum fuisse, Hieronymus ex Philostrato testatur. quo nimirum Iarcham in throno, inquit, sedentem aureo, & de Tantalī fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, et morib. siderū ac dierum cursu docentem audiret. In Aethiopiā denique perrexisset, quo Gymnosophistas, & celeberrimā Solis mensam,

*ſam, inquit, videret in ſabulo. Præcipuè enim Solis namin
 ni maiestatique deuoti conſecratique Brachmanes erant. His inten
 ni Philoſophiæ ſtudijs, Alexandrum, cum ad eos in Indiã expedi
 tione penetrasset, acriter increparunt quod cum mortalis eſſet, mor
 ti ali tamen ſorte non contentus, vniuerſum Orientem latrocinijs in
 feſtaret. Alij inter hos Germanes extitere, qui, tanquam Medici,
 circa corpus hominis ſuam philoſophiam exercebant. Hi, non ſub
 diuo debebant. oriza ijs, & farina cibis, per cibos medicinam
 faciebant: ex medicamentis vñctiones præferebant & cataplaſmata.
 In laboribus attamen, veluti Hyopholi, tolerantiã conſtantiã præſta
 bant, aded, vt cottidie in geſtu immoti perſeuerarent. Alij Ger
 manes fuere diuinatores & incantatores. Hi rituum, & eorum, qua
 de defunctis vita feruntur, peritiã valere: perque vicos & vrbes erra
 bant: ea, qua de inferis commemorantur, didicerant: qua videlicet
 ad pietatem ſanctimoniãque ſpectant. Oppoſitum omnibus hiſce
 Gymnoſophiſtis Philoſophorum id genus fuit, quos Premnãs ap
 pellarunt. Contentioſi erant iſti, totique in reprehendendo poſiti.
 Brachmanes, quod phyſiologia & Aſtronomiã ſtudijs incumbere
 nt, tanquam ſtolidos, deriſere. Horum alios Strabo Montanos,
 alios Gymnetas, alios Ciuiles ac Domæſticos nominari, ſcribit.
 Non deſunt, qui has omnes Gymnoſophiſtarum ſectas, & Iudaicis
 initia hauſiſſe ſua, probent ex ea præſertim doctrinæ parte, quam
 Cabalam adpellant. Nam nihil aliud eſt ea, quã vera philoſophi
 æ diſciplina. Admodũ enim artiſcioſe, per ſymbole quadam, terrenis
 rebus omnibus poſthabitis, ſemotaque rerum materia, formam
 docet: è forma decerpere, quouſque ad primam vniſormem, quam
 dicunt, & inſormem materiam, peruentum, deſcenſumque ſit:*

fit. Itaque quacumque vel ex Persis Magi; e Babylonijs
 & Assyrijs Chaldaei vel ex Indis Gymnosophistae et e Gal-
 lia Druidae, & qui Semnothēi dicuntur, inuenerunt: ea ipsi
 a Iudaeis: nam primi omnium Philosophi fuerunt. & Ae-
 gyptus Iudaeos Prophetas illos, aliquandiu, nostros inquam
 illos, habuit adceperere. Pythagoras autem, & Plato, muta-
 to Cabalae, in Philosophiam, nomine, ab illis non à Grae-
 cis, vel Romanis, adcepta: Graece suis hominibus exposue-
 runt. Nam certè, non alius Cabala perito scopus proponi-
 tus, quam ut hominum animos in Deos calumque refe-
 rat. hoc est, ad perfectam minimeque fictam beatitudi-
 nem promoueat. Eodem quoque spectauit Pythagoras, pri-
 mus apud Italos Philosophia parens. Idem porro Caba-
 la, Pythagorae, Platonisque hoc docendi modus fuit: par-
 que & similis quae quis ad eius rei cognitionem, & myste-
 ri adeduceretur exercitatio. per symbola scilicet, atque no-
 tas per prouerbia & paræmias, per numeros & figuras,
 per litteras, syllabas, & verba. Ad hunc modum Pytha-
 goras T, littera, Iuuentutis symbolum exhibet. Theta, mor-
 tis index est. T autem littera figura, Christi Crucis ostendi-
 tur. Vnde Ezechiel, signa T, in fronte gementium & dolen-
 tium. Et Christus denique, se principium & finem esse do-
 cens: & in se initium decursum ad finem, & finis recursum
 ad initium: Ego, inquit, sum A & Ω. Sed & Iustinus, Phi-
 losophus & Martyr, X littera forma, sacrae Christi Crucis
 mysterium contineri, monet. Platonem aduocat in testem.
 & in Timaeo, de Dei filio differentem, scribere. Deum in
 Mundo filium suum instar X. litterae posuisse. A quoque lit-
 teram Cicero, salutarem, quod absoluendi: C. infausam
 Rei quod condemnandi nota foret, adpellat. Primam quo-
 que Iliadis nominis ΜΑΥΙΣ, syllabam, signum & notam es-

IO. METELLI. PRAEFATIO

se aiunt, quot numero sint omnes Homeri libri. Id quod et Appion Grammaticus Alexandrinus, à Tiberio Augusto, Mundi Cymbalum dictus, obseruasse legitur. Sic in nomine Iehouah, Theologi nonnulli philosophantur: denarium, senarium & duplicem quinarium, includi quibus numeris infinitam & admirabilem diuinarum virtutum copiam indicari volunt. Ioannes in Apocalypsi, nomen Antichristi numeris innuens. Hic sapientia est, inquit: qui habet intellectum, computet numerum bestiae. Numerus enim hominis est, inquit. & numerus eius sexcenti, sexaginta sex. Seruatoris vero nostri, nomen cognomentumque, Sibylla duobus, Oraculorum libro primo, locis; per numeros & litteras adumbravit. Altero quidem, clarè satis, ΙΗΣΟΥΣ. altero, sed obscurius, ΘΕΟΣ ΣΩΤΗΡ. Numerorum tantum summa, in hoc, non sine mysterio, quinauius deest. Hic; dispositis quattuor in quadratam formam unitatibus, & monale in centro, Crucis typum ob oculos ponit. Verbum, Candidi, in Cabala, bonum notat. Atri vero, malum. Huiusmodi rebus ac notis mysteria sua vulgocalare, Religionis praesertim sacra, Aegyptij solebant. Id quod earum notarum reliquiae in Obeliscis, qui Roma supersunt, apertè testantur. Philosophi igitur, ne passim disciplinam suam omnibus exponerent: quae de natura, ceterisque Philosophiae partibus, perscripserunt: ea fabulis & integumentis, inuolutisque quibusdam pulcherrimarum rerum scientiam, multo labore parandam esse, ut charior esset, existimantes obscurarunt. Id quod in more positum Brachmanis, & Baneanibus: quos in India Iudeos fuisse, nonnulli referunt: planè fuit. Quam ob rem Graecos Philosophos, cum ijs, ut, vnde eorum decreta fluxerint, aperiretur comparari oportuit. Iam de Sinarum

regno videamus. Id, ad Occasum India contiguum in tredecim prouincias & dioceses distributum dicitur. quarum singula suam Metropolim habent. Ex his, Canton, vrbs non procul a mari sita, omnium minima esse fertur. quantumuis, Olyssipponem, incolarum frequentia, longe superet. Aedificia habet commoda. mœnibus cincta firmis admodum. Vix, ne furibus ac maleficis transitus pateat, portis interclusa. Administratio tota penes Regem est, quem singulari veneratione & obsequio colunt. Hic singulis prouincijs nouos, tertio quoque anno, Magistratus praeficit. non tamen indigenas. Quorum Praefectorum ex ipso comitatu, & apparitorum ordine, maiestas imperij satis elucet. Praesidibus prouinciarum seni tribuuntur Adseffores: qui, quid a Collegis, quid à Praeside gestum sit, separatim quisque, singulis mensibus ad Regem perscribunt. Qui Rempublicam male gessisse deprehenditur, teterissimo carceri, cum tota gente, traditur. & non ignominia solum. verum etiam bonis interdum, mulctatur. Probos autem & iustos, honor magnus sequitur. Cernuntur Cantone passim, vltra mille arcus, cum inscriptionibus. Hos fere, Regij praefecti, magistratu functi, administrationis suae monumenta, post se relinquant. Qui publicè ius dicit, Hexasi, vernaculo sermone. q. Regiam pecuniam curat, Ponchasi dicitur. Maris autem imperium. & peregrinorum administratio, penes Aitanem est. Chasni insignia, manus & oculi. Hic capitales Regis sententias, & multas à Cohorte regia confirmatas exequitur. Ministros Regis aut in officio continet, aut, si merentur, magistratu priuat. His autem omnibus quasi pro Rege, Tutanus. Magistratus is sic dicitur. praest: cuius tota prouincia, potestas admodum

10. METELLÆ PRAEFATIO

dum est formidabilis : Pileo, quem à Rege dono adcipit, conspicuus & vestimentis, inaurato leone qui Regis est insigne distinctus. Hoc ille amictus ornatu, maiorem, quam Europa Regum quisquam, grauitatem, vel potius maiestatem praese fert. Hunc, Lusitanis etiam Praefectis, non nisi genu flexo, & eminus quidem, adloqui licuit. Habitat magnifice. Qui negotiorum causa illum adcedunt: ijs, vt à Ianitore admittantur, quid sibi velint, ad singulas fores, alta voce pronuntiandum est. Stipatores corporis permultos habet, à Rege attributos. Ferunt ad Cantonia dumtaxat prouincia praesidium & administrationem vltra centum hominum millia, Regis impensis ali. Arma licitorum, arundines sunt, igne toste, cubiti vnius longitudine, lata digitos quattuor. ijs nocentum pedes, leui quandoq; de causa, acriter diuerberant. Praefecti per urbem sella gestantur: sequuntur equi frenati: magna praeeunte satellitum manu. Quorum alij arundines, clauam alij ferunt: alij pendente ex humeris tabella, sericis floccis ornata, Magistratus imperium declarant. Exterarum Gentium Legati, nisi iussi, ad Regem non admittuntur. Is in vrbe Regia, quae quingenta milliaria Cantone distat, habitans, quid hac in re fieri velit, significat. Gens ipsa, iudicio ingenioque valet. voluptatibus & libidini dedita supra modum. Proprias habet, easque scriptas leges, ac iuri nostro Caesarum ciuili simillimas: vti ex libro, quem de Chinensium legibus inscriptum, apud Indos adseruari ferunt, videri potest. Libris excusis vititur. Multis enim ante saeculis typographiam excogitauit: quam vllus eius esset vsus in Europa. Non tamen exemptiles, xti nos, libris imprimendis, sed laminis incisas litterarum formas adhibet. Ad opificia & mercaturam, & quacunque ad victum & cultum corporis per-

tinent, idonei sunt. Animi verò immortalitatem, Deum
 vnum, aeterna premia ac poenas, ignorant. Quocirca diui-
 narum apud eos rerum cura postrema est. Sacrorum
 Antistites, eatenus in honore sunt, ut capitis tegumento in
 mitra formam utantur; mento & capite abraseo contem-
 ptissimum alioquin hominum genus. Incole suffitu tan-
 tum & odoribus Idola, quae apud se habent, venerantur.
 Ad rem quamlibet auspiciandam oracula per sortes exqui-
 29 runt. ea si tristes ducantur, Idola tum vapulant. Regio
 ipsa, & patet latissimè, & omnium, quae quidem in ea pla-
 ga sunt explorata, oppidis & habitatoribus est celeberrima.
 Ea, quae ad victum necessaria sunt, mira copia, in sin-
 gulis vrbs vijs venalia proponuntur. Quae inter Canto-
 nem est & Mare planities, infinita propemodum, & irri-
 gua opimaque valde ter quotannis fruges fert, quae in vr-
 bem nauigijs conuehantur. Feminarum summa est custo-
 dia in publicum prodeunt recta vndique lectica conclusa,
 corporis ornatu sane pulchro. In adulterio comprehensa,
 capite multantur. Errones mœnibus prohibentur. Cum
 exteris incole varia mercimonia exercent. sericum, pre-
 tiosa fictilia, camphoram, as, alumen, & lignum Sinense
 30 commutant. Iam vero: quod ad illustres illas Insulas,
 quae in Orientali Indorum & Sinarum Oceano latissimas
 regiones, magna ex parte cingunt, attinet: primum facile
 locum vna Iapponia obtinet. A Lusitanis, qui eam non
 multis ab hinc annis à se inuentam frequentare cœperunt
 sic dicta. Quam M. Paulus Zipangrim nominat. veteri-
 bus Clrysen fuisse adpellatam, nonnulli scribunt. Sita est
 ad Septem Triones gradibus triginta sex, poli Borealis al-
 titudine. In longitudinem sexcenta milliaria Lusitanica,
 & in latitudinem trecenta patens. Asia. Americaque fini-

IO. METELL PRAEFATIO

bus interiecta est. Hac Insula distat ab Lusitania, & quidē periculosa in primis nauigatione, millia miliaria Lusitani-
ca omnino sex a Goa, plus mille. Terra pauper est, & Lusitania frigidior montosa & niualis. Olei, butyri, casei, lactis, ouorū, saccari, mellis, aceti valdē laborat inopia: crocoq, cinnamomo, pipere, & salutarib. medicamentis prorsus caret. Pro sale, hordeaceo fursure vititur. Incola, quib. parum cum exteris commercij fuit, e sua Geographia Orbem terrarum vniuersum tripartito diuiserunt in Iaponem scilicet, Sionem, & Sinas. & quamuis Religionem a Sinis adceperint omnes tamen praese nationes contemnunt, seseq. ceteris gentibus ingenio ciuiliq. prudentia longe anteponunt. In qua Insula, calores aestate feruentissimifrigora hieme sauisima sunt. Typhonis procella vehementissima. Terra motus ita frequentes, vt ad eos incola panē occalluerint. Regio argenti fodinis abundat. cetera sterilis non natura vitio, sed gentis incuria. Boum tamen armenta in agriculturam dumtaxat aluntur. Salubre calū, aqua bona. Gens colore admodum candido. cibi parca. Honoris auidissima: quem etiam in summa egestate, cognomentorum incremento: qua Rex bene meritis adtribuere solet, metitur. Caluitiem, non sine magno dolore, lachrymisq. pilos euellens, procurat. Armorum studio iam inde a pueritia viri sunt dediti: hac illis cura praecipua. Viriles tunica, varijs picta coloribus ad media crura cubitosq. pertingunt. Muliebres pepli, decora specie longiores. Omne genus alea, vt furtum, auersantur. Mercator, quamuis pecuniosus, contemnitur. Inopiam qua tamen plerique laborant detestantur: adeo vt recens natos infantes, puellas praesertim, qui requirere familiari sunt, iniecto faucibus

bus pede, crudeliter enecent. Vxores, quas singulas habet, vel prole suscepta, tam summi, quam infimi, leuissima de mossa repudiant. Vxores vicissim maritos, sed rarius & alijs nubunt. Inter cognatos, nuptiarum à secundo gradu ius est. Frequens etiam aliena prolis adoptio. In oppidis da illo nobilioribus, plerique tam viri, quam femina, litteras norunt. In propinando, dum conuiuantur id quod sapè faciunt habentur diligentissimi. Extant apud primarios, de officijs, & quasi ceremonijs conuiuiorum, Rituales litteri, quos perlegunt ne quid per inscitiam peccet. Nox inter primores plerumq. confabulationibus, cantu symphoniamusico, & conuiujs, teritur: dormitur interdiu. Adueniunt congressibus delectantur, & ab ijs exterorum moris ac ritus curiosissime exquirunt. In furto deprehensum cuius occidere licet. Vincula publice nulla, nulla custodia, nulli poenarum exactores priuatim patres familias domique sua capitalium rerum cognitiones exercent, & scelera grauiora, capitali supplicio sine mora vindicant. Ante annos circiter CCCC Iapania tota Meacensi Regi, tamquam summo Imperatori, cuius in vrbe Meaco sedes est, & Iaponico sermone Cubucama dicitur parebat sed Procerum rebellionem, paulatim opes diminuta sunt: honos & dignitas manet. Itaque, Iaponis olim vnum Imperium. In Regna deinde sex & sexaginta diuisum est. Præcipua nunc hæc sunt: Meacense, quod diximus Bungenſe, Amanguccense, Sacaiantum, Canga-num, Facatense, Firandense à Regijs & potentissimis cuiusque ciuitatibus, sic adpellata. Hinc fit etiam, vt propagandorum finium libidine, dum sese propinqui Reges infestant, Iaponia perpetuis bellorum incendijs ardeat. Iaponiorum tres præcipue Ordines numerantur.

*Patritij, qui vectigalibus ciuitatis fruuntur. Benzij sacri-
 ficuli, quorum ampli sunt redditus: & Opifices, qui alia-
 rum veluti seruitia sunt. & nec opibus, nec coniugijs, et
 Patritiorum dignitatem vnuquam peruenire possunt. Pub-
 lica administratio triplex est. Principem omnium locum,
 tenet supremus Religionum Antistes cuius decretis ab sci-
 tis omnia publica priuataque Sacra qua in multiplici pla-
 rimorum Idolorum cultu tota versantur, subiecta sunt.
 Nascentes praterea Bonziorum secta, nisi ab eodem con-
 firmantur nullam existimationem vel auctoritatem hi-
 bent. Tundos etiam, qui tamquam Episcopi sunt. etsi eo-
 rum electio, quibusdam in locis penes Regulos sit. confir-
 mat tamen ipse, & creat qui deinde magno apud summos,
 infimosque in honore sunt, & sacerdotia conferunt. Pri-
 uilegia & immunitates à ciuilibus muneribus, ab illo pe-
 tuntur. Leuiorum potestas penes Tundos est, nimirum, vt
 de carnis gustatu, religiosis diebus, cum ad Idolorum delu-
 bra vulgo peregrinantur, alijsque compluribus generis e-
 iusdem, decernant. Porro Sacerdos hic Maximus, apud 32
 Sinas ab eruditione ac sapientia: apud Iaponios vero vel a
 stirpe, vel a nobilitate & pecunia, legitur. latè imperat,
 magnis vectigalibus fruuntur, & cum Regibus saepe decer-
 tare scribitur. Cetera gubernatio duplex est. Praefecti duo,
 summa cum potestate sunt quorum alter honoribus. alter
 Iudiciorum & Caussarum cognitioni praest. Honoris Prae-
 fectus quem Voonem nominant, stirpis successionem dele-
 ctus, in Deorum numero colitur. Hunc terram pede con-
 tingere religio est: si tetigerit, Magistratu depellitur. do-
 mesticis finibus numquam egreditur, nec temere in con-
 spectum se dat. Domi velleitica vehitur, vel ligneis soc-
 cis ubiq. praestis, ambulat. In sella dum sedet, ex altera
 par-*

parte pugionem, ex altera, arcum & sagittas habet. Ex-
 teriore tunica rubra, serico tenui, vti velo, obducta: interi-
 ore autem nigra vititur. Pileum gerit in capite pendenti-
 bus vittis, ad instar Pontificalis tiaræ. frons rubro, candi-
 doque colore depicta est. cibum è scitilibus capit. Iudicio-
 rum vero Præfectus, cum reliqua iurisdictioni, tum bellis
 etiam, quæ iusta decreuerit. indicendis, atque sedandis,
 præest. adhuc, puniendis seditionum auctoribus. Quas ad
 res Regularum opera vititur quorum, nisi paruerint, bo-
 na proscripta finitimis ciuitatibus addicit. Sed, cum apud
 Procures plerosque ius in armis sit. non semper huius Ma-
 gistratus iussu obtæperant. Quod ad reliqua pertinet: sa-
 poni Regibus quisque suis in foro ciuili; in sacro Tundis,
 ac sectarum Principibus parent. Eæ vero sectæ særè duode-
 cim numero sunt. Quæ licet cultu & superstitionibus in-
 ter se multum differant: in tollenda tamen Animorum im-
 mortalitate conspirant. & quamuis plebi varia Deorum
 nomina ad colendum proponant: ipsi tamen secum, præter
 ortum & interitum, nihil esse constituunt. Ad hanc opinio-
 nem imis animi sensibus pœnitius insigendam, commenta-
 tiones circiter bis mille & quingentas paratas habent.
 Quas qui diu multumque secum perpenderit: omni tandè
 religione solutus, in illa cecitate prorsus conquiescit. Ha-
 bet hæc Insula præclaras aliquot Gentilium Philo'sopho-
 rum Academias. Quarum celeberrima perhibetur Ban-
 duensis. Primum ab hac locum Meacensis obtinet: Col-
 legijs præcipuis quinque & sacrificulorum quos Bonzi-
 os. & Monachorum, quos Leguixil vocant. & Monacho-
 rum cœnobijs plurimis, insignis. Præter hanc, sunt clara
 admodum Caiana, Negruensis, Hojama, & Frenoiama.
 omnes non procul a Meacosita. quarum singula ter mille,

IO. METELLI PRAEFATIO

& quingentis, & eo amplius, auditoribus frequentantur. Religiosorum utriusque sexus Bonzos & Bonzas nominant tota Insula sunt Monasteria plurima, precibus publice fundendis destinata: aded, ut septem millia constructa fuisse dicantur. Dæmonem omnes colunt: idque potissimum in tribus templis, specie quidem horribili. Maiorum gentium in Iaponia Dii sunt, Camis, & Fotoquus. Liberum cuique, in ea prouincia: cuicumque sese sectæ ac Religioni quis velit, addicere. Pagolum, Gētilium, fanum vocant. Sed de Iaponibus ista sufficiant. Hanc regionem, ³ verum, animalium: & hominum denique multiplicem varietatem, Lusitani, tum Hispani, Regum suorum auctoritate & sumptibus, indagarunt, explorarunt, & vniuersam Orbi, singulari Dei beneficio, patefecerunt. Et sanè si vniquam Dei Opt. Max. summa erga genus humanum bonitas atque beneficentia visa fuit: in hisce certe India regionibus, ea clare perspicitur. Cum enim paucis veterum Christianorum reliquijs exceptis: Indi omnes Dæmonibus tot annos mancipati essent: perfecit admirabilis sua prouidentia: ut Christus, salutis ille noster auctor, in eorum animos, tenebris expulsis, illabens, palam illucesceret, & ipsis Christiana Religio, Euangelijque doctrina traderetur. In qua Christiana fide promouenda, qui ab I E S V Societate nomen habent, operam egregiam nauauerunt. Nunc etiam quadragesimus annus agitur ex quo, Bungeum regnum, Socij sunt ingressi. Itaque perfecerunt: ut Christi Religio, plane libera sit in ijs Insulis Nullis ergo periculis deterriti, omnes India partes, vel potius vniuersos Orientis angulos, magna animi constantia, peragrarunt: & multis in ea locis, indefesso labore, salutaris illius nostræ Religionis fundamenta frequentibus in id Col-
la-

legijs institutis iecere. Franciscus praesertim Xauerus, Hispanus. Hic omnium primus, animo sanè excelsò inuictoque pradius in Tolo oppido, tribus mensibus, octo & viginti hominum millia, eoque amplius: tum altero in Regno, mense vno, millia plus quam decem scribitur ad Christi fidem conuertisse. Præterea, latissimè patentes Sinas atque Iaponios. & alia octoginta millia, in ora maritima promontorijs Commorini. Socj verò, post eius obitum, amplificandis Christianæ Ecclesiæ pomerijs aded diligenter incubuerunt: vt anno Christi, supra millesimum & quingentesimum, sexagesimo quinto ex Commorinensibus, Goensibus & Cocinensibus, qui Christianæ militiæ nomen dederunt censita scribantur, vltra trecenta hominum millia. Fuit autem Xauerus natione Cantaber, & in eo Christum docendi munere quo, primus ex Societate, ijs in prouincijs sanctus est annos vndecim, magna perseverantia perstitit. donec in Chinenſi littore non procul à Cantone Sinarum vrbe, sanctissimo huic labori inuigilans, anno post Christum natum c 19. 19. LII. vitam cum morte commutaret. Mortuū eius corpus, in viua primū calce sepultū, etiam quindecim menses integrum mansisse, nec ingratiū odorem spirasse, Socj ferunt. Lusitaniæq; Regem, hoc tantum miraculo, tum præclaris ac pijs illius gestis permotum eius vitam à Pro rege sedulo conscribi, iussisse. At verò: ne quis miretur, tot Barbaros populos, tam paucis mensibus, redditos esse Christianos: Xauerij eos docendi, hac fuit ratio. Summa Christianæ Religionis capita diuinis decem Præceptis, & duodecim Articulis fidei comprehensa. Orationemq; Dominicam & Salutationem Angelicā, ille in Indicam linguam verti curauerat. Et eam Indi-

IO. METELLI PRAEFATIO

*sam translationem memoriter didicerat. Quos Articulos
 & Præcepta, verbis ipse alta voce præcundo in publica
 concione pronuntiabat. Deinde, ab vniuersis eadem reci-
 tari præcipiebat. Singulis autem Articulis Orationem Do-
 minicam, Angelicamque Salutationem, Deum inuocans,
 & eius opem, quo Indi animo fidem conciperent, imple-
 rans inferebat. Qui recitatis ijs verbis, ex ea multitudine
 adsentiebant: eos ille, post aliquot dies, plenius institutos,
 sacra Baptismi aqua perluebat. Fideliumque consortio, ad
 aeternæ salutis, post hanc vitam, per Christum consequen-
 da præmia, iungebat. Veruntamen, in Baneanibus & Bra-
 manibus abluendis difficilior erat: quod Indorum Sacris
 illi præsent. & Idolis populum seruire cogant: quæ tamen
 Idola, falsos esse Deos, eorum quidam non ignorent.
 Brachmanes enim, multa nosse de Christiana Religione,
 quasi per manus ipsis tradita. Missus nempe à Demetria-
 no, Alexandria Episcopo, Panthenus, Stoica sectæ Philoso-
 phus, in Indiam legitur vt apud Brachmanes, & eius gen-
 tis Philosophos, Christum Populo predicaret. Sed quoni-
 am omnia, quæ de diuinis rebus sciunt, aut intelligunt: ex
 instituti sui lege, supprimunt: illa de Christianis cum ne-
 curne communicant. Idola idcirco tuentur sua, quod lu-
 crum ex ijs faciunt: ac victum sibi auctoritatemque qua-
 runt: multaque ijs ob id, tamquam sibi, offerri donarique
 procurant. Hic igitur harum ad indiarum navigationum,
 Hispania, Lusitaniaque Regibus, scopus ab initio potissi-
 mus fuit propositus: vt Christianam Religionem, vndi-
 que gentium longe lateque propagarent: & in omnes Or-
 bis oras extenderent. At: licet duo illi Reges, frequenti- 36
 bus, & toties iteratis navigationibus, omnia pene maxima
 sint emensi: nondum tamen hactenus, eo haurum diligen-
 tia*

ria solertiaque penetrauit: ut num Occidens Orienti, vlla
 Continente terra, coniungatur • qua in Orientem, pedi-
 bus. Id quod queritur, & optatur • iter esse queat inuen-
 tum sit. An igitur America, Oceano cingatur vndique: an
 vero Asia Europaque, ad SeptemTriones cohereat: ma-
 gna est inter Cosmographos disputatio. Vtrum videlicet:
 ad SeptemTriones, freto à vicinis Groenlandia Tartaria-
 que regionibus, separetur. Alij enim partem Asia esse con-
 tendunt. Alij, totum quidem Orbem in tres Continentes
 diuidunt. Quorum vnum • vniuersa terra, à priscis, & à no-
 bis habitata cognitaque, tribuunt: Alterum • Orbi nouo, si-
 ue America: Tertium ex Magallanica Australi regione,
 nondum a nostris hominibus perlustrata • constituunt con-
 iunctam. Sed Asiam ab America disiungi • vel hinc patet:
 quod Iaponia ad Boream sita • India Orientis Insula • ita
 Asia Americaque finibus est interiecta: ut, eius centrum in
 trigessimum sextum latitudinis Aquilonaris gradum in-
 cidat. Ergo: Asiam • nisi circa quadragesimum latitu-
 dinis eiusdem gradum coherere America non posse.
 Nam • eo vsque, America Asiaque littora, fuisse satis
 explorata. Itaque: vniuersus Orbis • plarè nobis est co-
 gnitus: exceptis in America ijs littoribus, ad SeptemTrio-
 nes sitis, à quibus si qua reliqua sint • nimio illorum frigo-
 re, ne possint explorari, quasi prohibemur. tum etiam, ex-
 ceptis ijs regionibus & Insulis • quæ à Magallano, ad Au-
 strale illud Orbis Noui fretum, reperta • propter earum
 vastitatem, Hispanis alibi occupatis, tota nondum perlu-
 strari potuerunt. Nonnulli, omnes illas terras, quæ Polo
 Antartico vicinæ sunt, vno nomine, Magallanicam ad-
 pellant: perpetuis etiam inter sese littoribus coherere. Ter-
 tium vero Orbis terra Continentem, duobus reliquis ma-
 gni-

gritudine parem, efficere inde colligunt, quod eorum littoribus aduersa sunt: nullus terminum finemq; huc usque videre contigit, quantumuis diuersis in ea locis, longissimè

IV sane tractu fuisse prateruecti. Nunc superest, ut hisce superioribus Hispanorum et Lusitanorum nauigationibus, unam, quæ à Gallis in Floridam Occidentalis India peninsula, & alteram, quæ à Britannis, qui nunc Angli sunt, in incognitam quamdam nec Hispanis notam Insulam, quæ ad Occidentem quoque pertinet, susceperat pauci adhaerent. Si enim, Oceanus magis illustrabitur, & Hispanorum Lusitanorumq; in eo exantlati labores, multo sane insigniores adparebunt. Galli ergo, ut videntur Hispanos, praclarissimis Orbis noni titulum, & Lusitanos Orientalis India fama percelebris florere, & ex his nouis prouincijs innumeras opes illis comparare: vehementer uicenti pulcherrimæ laudis stimulum, aut forte inuidia tanti nominis, ab inuenerato suo in Carolum Quintum odio, commoti, in eam quoque cogitationem incubuerunt, ut in India prouincia ipsi quæterent, vel saltem in ea res nouas molirentur. Nec Regibus defuere, qui ipsos eo, satis acriter inflammarent. In primum Nicolaus Villagagnonius, Fques Melitenfis, Gallicus, cui, rei militaris vsus, litterarumq; scientia, tribuebatur annuatim ab Imperatoribus ac Regibus, Henricum secundum Regem, ad occupandam, se ducere Floridam excitauit. Hic itaque, eo cum aliquot nauibus, ac milite, & cum Reformatæ, quam vocant, Religionis hominibus, quibus, libera sua fore sacra, & eorum exercitum, ipse Catholicam Romanam professum induxerat, Caroli Noni Regis iussu, nauigauit, & in ea sibi cum primum, arcem aliquam, quæ se, aduersus Barbaros, & Hispanos, tueretur, &

rexit sed cum datam fidem Socys & comitibus, ut aiunt,
 minime praeſtaret: quin etiam, quod caput eſt, aliquot eo-
 rum ipſe de rupe precipitaſſet: multis ab eo, propter ſum-
 mam crudelitatem, deficientibus arceq, quam ſtruxerat,
 ab Hiſpanis per indigenas capta turpi in Galliam reditu,
 vel potius fuga Hiſpanus hanc peninſulam potiundam re-
 liquit. Magis opore vero Hiſpanus ſibi contendendum duxit:
 ne Galus, qui ſue alius in India quam primus repperit, &
 multo ſanguine ſuis regnis adiecit pedem figat. Verum
 tam en inſequenti us paucis poſt annis. Milieſimo quidem,
 Quingentieſimo, & ſexageſimo ſexto. Ioannes Ribautius
 Gallus, vir militaris ex Caroli Regis auctoritate, ac iuf-
 ſu eam navigationem ſeptem nauibus, & trecentis homi-
 nibus inſtructus repetiit. Die pa Gallico portu, vndecimo
 Calendaſi iunq, eo ſoluit. Adpulſus, decimo nono Calendas
 Septembris. Propugnaculum in ea quoddam, quo vires
 firmaret, ad Delphinum fluvium, Gallus habuit. Id Hiſpa-
 ni, duce in eos expeditionis facienda Hiſpanorum nomi-
 ne, Petro Melende Cantabro, Indici Maris praefecto poſt
 aduentum Ribauti, indigenarum coniuratione & ope,
 clam ceperunt. In quo Galli viri uſq, ſexus, ſare ducenti,
 dum eorū claſſis Hiſpanos perſequeretur fuere caſi. Claſ-
 ſis poſt, vadis illiſa, vectotibus omnibus, praeter anum, ſa-
 nis perit. Coacti igitur Melendi Hiſpano deditiōnem fe-
 cerunt. Conditiones pactae ſalua ipſis viſa eſſet, & bona o-
 mnia. In Galliā, relicta Hiſpanis Florida, redirent abitu-
 ru vero bona fide Melendes nauigii ſuppeditaret. Promiſſa
 Melendes. Oēs tamē paucis opificib exceptis, cōtra fidē pu-
 blicā interemit. Cui etiam Hiſpanus, ad id uſq, tēpus, Indiā
 pacē poſſeſdiſſet: nolebat ſi ſeruareptur rēſue ab qſ eā
 muadi poſſe maxime, a quib. ſā ea litorā forēt explorata.

IO. METELLI PRAEFATIO

Quae perfidia, apud Hispanos, Melendi opprobrio non mediocri fuit. Porro: casorum heredes, & cognati, grauitertandem contra illum tamquam iniustissima cadis illius auctorem, Galliae Regi, sed frustra, conquesti sunt. Hic est ille Melendes qui, collecta instructaque classe, iactabunde magis quam vere, pollicitus erat: se, breui Brilam, ceteroque Bataucos portus ciuilibus hisce bellis amissos, & omnem eius maris oram redacturum in pristina, Potentissimi Philippi Hispaniae Regis, potest esse. Morbus enim ea classe, ubi iam cum ea soluturus esset, subito e disiecit: prostrauitque, posteaque didicit: Batauos, quos antea segnes & imperitos putauit, maritum rei militaris scientia praeceteris Septem Trionum populis, prestare. Quibus rebus, euenit: ut inde concepto mœrore, vitam, irrisus, cum morte commutaret. Florida regio, sita est in America viginti trium graduum 4 Latitudine. Septem Triones versus. Montosa est, & siluestris. Quapropter plurimas aliuferas. Crocodilos etiam & Serpentes alatos. Ferax est admodum rerum omnium, quae ad humanam vitam necessaria putantur. pabuli vero feracissima. Tritico tamen caret. Sed milio abundat; quod crasso caudice cum sit, ad Septem pedes excreuit. Nascitur in hac prouincia, herba quadam stupenda magnitudinis vno caule, eoque recto, insurgens: altitudine pedum quatuor ac viginti, arboris instar. Sed annua est. Folia habet ampla. Vnicumque florem, in caulis summo. Cuius floris color est fuluus. Forma vero circularis, coronae specie. Inueniturque, aliquis, cuius diameter sit trium fere pedum. Hic flos, leniter propendens, interdum conuersa ad solem facie, circumagitur, nocte reuertitur, orientem Solem excepturus. A qua re Hispanis Flos Solis, maxime in hortis Regis, cognominatur. Quidam, vetere Heliotropij nomi-

AD ANTON. AVGVSTINVM. *fr*

nomine, licet noua planta sit, adpellant. Semen similitudine nucum pinearum, sed mollius incolis edulium. Liquor præterea, Terebyntinus caudice vulnerato, effluit quem, vulneribus madere arbitrantur. Siluestres vites habet hac Península, verumtamen, nullas colit. Quamobrem vini nullus in ea vsus. Foti homines viuuntur, ceruisia quam adpellant, non absimili. Vultus sunt rotundo ac pleno oculisque peracribus. Comam nutriunt perquam prolixam. Eam capiti circumplicant & ei sagittas inferunt. Viri omnes, nudi femina, circa veneranda pelles vestiunt. Cum finitimis diuersarum linguarum populis, belligerantur. Arma sunt arcus, & iacula. Domus, rotunda. procerisque constant arboribus palmarum folijs tecta. A quibus domibus, & a lectis, igne constructo, mæscarum incursus abigunt. Plumas varij generis calculosque, virides ac rubros, ex ossibus factos, in pretio habent. Vescuntur radicibus, arborumque fructibus, herbis, ac piscibus. Butyri condimentique vicem ys, piscium adeps supplet. Humani satis. Reges singulis præficiunt pagis. Liberos nullis disciplinis informant nec eos corrigunt. Vnam tantum coniugem quis habet. nec fas cuiquam, habere plures. Furtis tamen sunt dediti. Eadem fama aurique foris in venis exquirendi cupiditas. Britannos, qui nunc Angli sunt, impulit: vt ipsi in Occidentis & Septem Trionum India regiones nauigarent. Martinus enim Forbisserrus, natione Anglus, Nauarcha ab hinc plus minus sexennium, existimauit se reperturum fretum, per quod in mare Pacificum, quod Surum vulgo dicitur, trauceret: inde autem, in Moluccas Insulas in quibus Aromata nascuntur, & ad nos dein vehuntur. Vt hoc tentat, & eo nauigat incidit in Insulam quamdam incognitam, & incultam. ab Hispanis

+++++

non

IO. METELLI PRAEFATIO

non exploratam • cui nec adhuc nomen indidit. Anglica quidem adpelleretur. In ea, eius comes splendentem glebam repperit. Hæc flata non parum auri fudit. Quamobrem ubi in Angliam rediisset euestigio, Elizabetha Regina iussit, eodem ipsum denuo nauigare, eique naues quattuor instruxit, & rei metallica peritos adiunxit. Ac mandat ne solum eam Insulam perscrutetur: verumetiam indaget, quacumq. vicina loca. Eius materia adtulit Regina, doliæ centum, ut aiunt, ac viginti. Cuius Centumvirale pondus, uncias auri quinq. continet quæ uncia, novem coronatis Gallicis aestimatur. Quo igitur ulterius ille, atq. diligentius, eas terras perlustraret: altero ab hinc superiore anno, duodecim nauibus in quibus lignea domuncula ad habitandum, sedesq. ijs locis figendum vehobantur ab eadem Regina instructus, tertium eo soluit, nimirum die Pentecostes licet solitus antea esset, sub initium veris, eo nauigare. Iter autem, sex hebdomadibus conficit ac totidem, in Angliam redit. Recta itaq. in SeptemTriones navigat fretumq. ingreditur, inter duas rupes quod se dein, in mare porrigit. Cuius freti spe, ultra progressus repperit prior navigatione, illam Insulam & homines Barbaros non indigenas sed, qui aliunde, eo piscatum venerant. Ignarus eorum lingua, nihil ex ijs rescire potuit. Secunda tamen navigatione, oram legens Borealis & Orientalis America, virum ac feminam, cum nauigiolo cepit. Quod nauigiū, rotundum erat & ex corio vituli marini forte, quia non tangitur à fulmine fabricatum. Id erat, quam celerissimum nec à nostris, sine submersiōis periculo, regi poterat Vierq. inditus, eo vituli corio, mira vestis arte. Hos homines, in Angliam, Regina duxit ubi perierunt. Sed frustra, ab hac reuocari, vel hinc

liquet: quod Forlisse. ius eo postea non redijt, nec alius mis-
sus est. Indigena eius Insula, non solum sumi plane Barba-
ri: sed etiam omnis humanitatis expertes. Sunt autē Bar-
bari isti homines, procero admodum corpore. Sed colore
qualis rusticorum nostrorum, qui victum sub Dio quarūt,
adusto. Casariem ipsi viri, prolixam satis alūt. cuius extre-
ma radunt, lapideo cultello. Mulieres, duobus nodis in ocu-
los hinc inde propendentibus, crines implicant: residuum,
nodo constrictum in ceruicem reijciunt. Earum nonnulla,
pungunt mentum, frontem, & manus, acicula: & car-
neo colgre, qui diu durat, imbuunt. Carnibus & piscibus
crudis, vescuntur. nisi quod aliquando, sanguinem, & a-
qua parum: quae tamen, ipsis in potum cedit: adhibent. Gla-
cies, quae veluti saccaro delectantur, aqua vicem supplet.
His destituti cibis: crudas herbas humi repertas ferarum
more, deuorant. Nullus apud ipsos mensarum, scriniorum,
sedilium, aut mapparum, vsus. Digitos extremos, lamben-
do abstergunt. Canes, lupis haud absimiles: nisi quod, om-
nes fere sunt nigri. Eos carpentis iungunt: & oneribus per
glaciem trahendis, adhibent. Inutiles mactant, ac deuo-
rant. Vestes, ferinis e pellibus, consuunt. Pro filo, neruis v-
tuntur. Feris omnibus pelles: ad frigus, quod fere perpetu-
um habent: arcendum: detrahunt. In vestitu: qui semper
ex pellibus fit: cucullum, & caudam inter pedes dependen-
tem gestant. Quam caudam, amicissimo cuiq. tamquam
singularis tesseram beneuolentia, donant. Omnes vesti-
untur femoralibus strictis. quae, à lumbis, genuum te-
nus, integre porriguntur. Tibialia terna gestant, pilis
per hiemem introuersis: per aestatem, foras. His cul-
tros, aciculas, aliaque id genus, recondunt. Perisce-

lidum loco, suris et genibus, os praelongum adfigunt quod,
vna cum vincino, tibialia constringit. Pelles artificiose
preparant. Replicatiles reddunt. His enim, opes eorum om-
nes, constant: non auro, vti ceterorum Indorum argen-
tore vel gemmis, aut aulais. Ex pellibus igitur res necessa-
rias: vestes, ades, lectos, caligas, calceos, fila, vela, confici-
unt. Habitant tuguriolis, balenarum pelle tectis. Siue in
tentorijs, ex bipelle balenarum factis, quae, quaternis abie-
gnis ramis, in summo fastigiatis susinentur. Eorum ia-
nuae, semper Meridiem spectant. Aliud quoque tentorij
genus ex vna pelle ad pluuias arcendas, venationis, aut
piscationis tempore, conficiunt. Cuius ostia, proscenij si-
milia sunt. Arcus ligneos, vnam longos, & nervis fir-
missime vinctos sagittas tricuspides, ossibus praemunitas
iacula duorum generum & fundas pro armis habent. us-
que, dextre vtuntur. Naues eorum maiores corio teguntur.
multos ligneos circulos, adfabre factos, intus habent homi-
num sexdecim, aut septemdecim, capaces. Minores vel
lintres balenarum ceruarumque pellibus conteguntur te-
xtorisque radio sunt similes. vnoque vectore & remo tan-
tum, impelluntur. Itaque multis ex indicijs colligitur:
Barbaros istos, nullum in Borea littoribus habere domici-
lium sed regiones, Meridiem versus incolere. Ferrum
quoddam, quo iaculorum cuspides fabricant. cultrique,
aliaque instrumenta nautica parum apta aliunde credun-
tur ab eis aduecta, cum quibus habent commercium. Re-
bus splendidis, & sonoris, valde delectantur. De ipsorum
Religione, nondum quidquam compertum est. Anthropol-
ophagi videntur esse. Cadaueribus enim vescuntur & pisci-
bus mortuis, etiam foetidis. Praeter araneas, nullum ani-
mal venenatum prouincia hac fert. Muscæ tamen par-
uas

nas acerrimi morsus, alit. Circa maris angustias, altissi-
 mis montibus profunda nube conspersis, herba quadam
 protenditur. muscum refert arborum. Lignis caret regio.
 Ceruis tamen abundat. Qui Asinina sunt pelle. Atque ca-
 pite & cornibus, nostros longe superant. pedibus boues a-
 quant. Lepores, lupos, vrsosque marinos, & omnis gene-
 ris feras, habet. Fluvios item, ac fontes. Sed aquas dulces:
 propter summam aeris asperitatem, & inclementiam: nul-
 las prater eas, quae ex niue, aestivi Solis calore liquefacta,
 manant. Homines, venatione tantum viuunt & his, quae
 terra sponte producit. Sanguinem ferarum, calidum bi-
 bunt & nihil, prater ventrem, curant. De Francorum i-
 gitur in Nouam Indiam nauigatione, Nouaque Francia:
 quae regio, loca, Septem noni Orbis Trionum magis pro-
 priis occupat: latissimeque protenditur: aliquid fortassis,
 adyiciendum esset. Sed solas Hispanorum & Lusitanorum
 prouincias indicare, nunc est animus. Vtinam vero, Poten-
 tissimus Rex Philippus: cum diligenter terrarum India si-
 tus indagari, & per Cosmographos in eam eo missos, de-
 scribi iusserit: tandem aliquando Meridionalem India
 Continentem explorari, perscrutarique, curaret. Non e-
 nim ego dubito: quin haec India pars, plena sit Populis, ma-
 gnisque diuitijs abundet. Hoc itaque tam egregio fortiq;
 facto, & hoc quoque nomine, cum subditis pia firmaque
 componenda pace, per quam illustris: non solum longissime
 dispersos populos, Deique prorsus ignaros: in Christianorū
 commercium, ac cœtum, adduceret: quare, quid maius
 esse potest? verum etiam inde ipse sibi praeter ceteris omnibus
 Regibus, amplissimam viam, ad perpetuos immortalis
 laudis honores, aperiret. Sed de his iudicis rebus haecenus.
 In quibus explicandis, Augustine, si tibi prolixior, quàm

IO. METELLI PRAEFATIO

*Praefationis vel Epistola ratio fortè ferat, videor: scito, me, partim historiae illius nouitate, partim cohortatione Bartholomaei Bodegemij, Iurisconsulti linguarum, doctri-
naeque praestantia; & eius in hisce cognoscendis erudita dili-
gentia, mihi longè charissimi. aded ad eam narrationem illectum prouocatumque fuisse. vt manum de tabula po-
nere non potuerim. Ad Osorij historiam modò reuertamur.*

*PRINCIPIO: quod ad pietatem spectat: nulla bella vel fama auctore, vel Scriptorum monumentis ego, terra, mariue gesta memini: quae sanctiore, vt dixi, institu-
to suscepta videantur: quam quae Lusitani in Indijs admini-
strarunt. Emmanuel enim Rex, nihilo minori Religionis studio incensus, quam animi magnitudine praeitus: ea po-
tissimum eo expediuit: quo Christi gloriam, id quod saepe repetendum est, eiusque numen ac nomen ijs in locis illu-
straret. & id ad illas Barbaras nationes, Idolorum, Demo-
numque cultibus infames, extenderet, proferret, propaga-
ret. Quo nomine iusta hac fuisse bella, merito putamus. Nec me fugit: nonnullos esse: qui num iure potuerint ma-
ueri, dubitarunt. Quorum opinioni optimi grauisimique viri, propter urgentissimas causas, restiterunt. & exem-
plis quoque liquet: tam barbaras ac feras gentes, nulla hu-
manitatis ratione, ad verum Deum cognoscendum perdu-
ci posse: nisi primum expugnentur. & armis sub imperium
ditionemque Christiani Principis, subiungantur. Dubium enim non est: quin ipsa, Deum adficient maximis & hor-
rendis iniurijs atq. contumelijs: qui immanes Demonum cultus habeant, vice veri Numinis: multa q. scelera, con-
tra naturam patrent. Eas vero iniurias Christiani mini-
me omnium ferre debent: cum ipsos, omnibus in locis, &*
apud

apud omnes omnis generis homines, Dei gloriam semper in oculis & habere necesse sit & ipsum Deum coram palamque confiteri. Negare quidem ipsimet videntur Deum qui sese, cum possint ijs, qui cum adeo crudeliter impetunt, atque conuicijs dilacerant totis viribus, ac nervis, tamquam iniuria illata iusti vindices, non opponunt. Si enim, amicus amico iniuriam, quam queat auertere, fieri non sinit nisi iure meritoque reprehendi velit: quanto magis, ne Christo contumelia fiat, quam propulsare possimus à nobis laborandum est? Ac bellum non priuata, sed publica, Deique vindicta, censetur. Itaque: Lusitani totis ijs prouincijs, in quibus trophæa fixerunt: nihil antiquius sibi duxere: quam vi, Deo duce, Christianam Religionem, in ijs, multo suo sanguine sancitam, fundarent. Hoc autem, quàm arduum, difficileque factum fuerit, satis ostenditur: quod nulla bella maiore contentione, ardoreque animi vehementiore, gesta fuerint: nulla in quibus, militaris fortitudo magis eluxerit. An non enim multa illi, prudentissime susceperunt, scientissime gesserunt, felicissime confecerunt? Magnè ne verò quiddam, cedo videatur tam procul à suis, quibuscum manus cominus confere- res, quosque debellares: quasuisse? Tot ergo littoribus emensis, tot perlustratis incognitis horridisque regionibus: tot potentissimos reges, ac populos, praelijs: quàm cruentis, obsecro: laceffere? Neque enim spes vlla, inclinatis desperatisue rebus, vlla quidem prompti, praesentisque subsidij, potuit tam procul à domo remotis adfulgere. Quamobrem: necesse habuerunt: omnem suam salutem: in vna, secundum Deum, sua virtute, ponere. Maximum ergo fuit: subigere tantas, talesque gentes. Et quot, in-

terim, obiecta militi pericula? qui terrores superati? Quanta constata? tot neglecta contemptaque, astuosissimi mari tempestates? quanta fames etiam tolerata? Quare itaque animi robore varietas euentuum deuicta? Quoties, id autem quoties, quam saepe? Nam certe, non raro addidit: ut ipsi Lusitani profligarentur, vel etiam caderent. Victores tandem tamen, ad extremum redintegrata pugna: singulari Christi beneficio: vel tum maximè, cum omnia prope deplorata crederentur: euaserunt. Errant autem toto calo: qui opinantur, aut disputant: eos Populos, cum quibus Lusitani dimicauerunt, inermes & imbelles fuisse. Ab omnibus siquidem rebus: & instrumentis bellicis, tormentis, & armis: quibus bellum committitur duciturque: non secus ac nos: erant instructi. Neque fortis, exercitato, veteranoque milite, caruerunt. Sed tales consecuti victorias fuisse saepe, Lusitani: ut illa: quem ad modum multis nominibus ac rebus, videntur admirabiles: ita multis: qui aliorum, ex sua tantum, virtutem imprudenter aestimant: aut Maximi illius Dei opem in his non agnoscunt: incredibiles sint futurae. Ego verò sic statuo: ac sentio: tantam gestarum rerum illarum varietatem, tantam magnitudinem: quanta praesidis humanis praestari non potuit, fuisse praesentia diuini numinis administratam. idque, proculdubio fatendum est. Quis enim: infinitam armatorum hostium multitudinem: a quam paucissimis Lusitanis, iniquo plerumque loco, & aduerso rerum statu pugnantibus: haud semel fusam, & ad internecionem casam, ac deletam esse: qualis Pacieci contra Calecutij Regem victoria: supra quam dici potest, non miretur? Ergo: quod ad Oforium Historiae scriptorem spectat: non statim fides narrationi detrahenda: quia quis forte dubitandum esse, putet.

zet. Virum enim grauiorem, Augustine, semper eum fuisse non ignoras quam, ut quidquam falsis rumoribus collectum, aestimaret. Quare mihi ego pro certo persuasi: etiam si rebus gestis, quas describit, ipsemet non interfuit: nihil tamen ipsum ad posteros propagasse, nihil adtulisse: nisi quod a testibus egregia fide multo grauissimis comperitum habuit: & quod magno cum iudicio, tum labore, ex Actis publicis, & Regijs, vel ex eorum Annalibus & Commentarijs, qui res ipsas gessere aut ab ijs, qui gesserunt, eas accepere. scripsere: coramque ei narrauere: decerpserit, et expendit. Quin etiam constat: Cosmographos India Regios, nullam nauium gubernatoris narrationem exponere: qua iuramenti religione tum testibus, exceptione quod aiunt maioribus, non sit confirmata. Praclare quippe Polybius: Quemadmodum, inquit, Si quis oculos animati effodiat: reliquum corpus, inutile fit: ita, dempta veritate, ex Historia narratio omnis est inutilis: nedum ceca. Cum igitur omnis Historia fundamentum sit, ipsa veritas in eam vniam proculdubio contemptus etiam ijs, qui manis gloria stimulis perciti, se, vel gentiles suos, cumulatioribus laudibus extollendos esse, vociferantur vel maculam inungi sibi, vel aliquo l, egregium scilicet, suum, suorumue fauoris omitteri, nimis ambitiose conqueuntur: incubuisse ne si vera de ijs viris, ac rebus non dixisset: in multorum hominum reprehensionem, id quod alioqui sibi necessario relinqui vidit, incurreret. Quis autem: nisi plane vecors, amens, aut scurra: se vltro, infamia publica periculis iaculisue, tentet obijcere? Neque posteritatem fallere vir optimus adeo diuinis litteris intentus: & in ijs tractandis, & explicandis, occupatus voluisse, credendus est. maxime quod est aetate iam praeuictiore: tum, quod Episcopi munere fungi-

tur. In quo persona, quam gerit, statu, & aetatis gradu quem ad modum vita, morum, ac fidei gravitas & integritas, magnopere laudatur: sic etiam excellentior, quam in ceteris, maiorque, expeti, ac merito requiri solet. Facta, is, gestasque res breuiter, perspicue, libereque narrat: earum initia, progressus & exitus, ostendens. Deliberationes autem gerendarum earum rerum, sic explicat: ut Consiliorum rationes tam Lusitanorum, quam hostium quoad licet, iudicio ipse praeclitus acerrimo in aestimandis hominum ingenijs, ac moribus perscrutetur. Primum: quod hinc in aciem descenditur & ex ijs, res gesta manant, originemque suam trahunt. Deinde: quod, ijs expositis, ob oculos quasi ponitur: quid sapienter ac recte susceptum sit: quid animose ac fortiter gestum: quid contra remisse, tenere, vel confidenter: & ubi nam, quaque ex causa, tum quomodo, peccatum fuerit. Quoniam autem non raro contingit: ut plures, in capiendis consilijs inter se, vna eademque de re, sententys dissideant: partium momenta, quibus argumentis fulta fuerint exponit. Neque enim ex rerum euentu, sed, ex consilio, quo res instituta fuerint: de Ducis sapientia, aut temeritate, iudicandum est. Quare haec Consilia, nonnunquam insuper examinat: seduloque discutit & suam ijs quoque sed solum grauioribus in rebus: ijsque per paucis; sententiam adiecit. Ex cursu etiam narrationis, ubi datur, aliquantum discedit: & digressiuncula, perquam breui: quid in factis, consilijsque probet, interserit aliquando: & cur, quid improbet, aperit. Porro: cum oportunitas rerum: bella quaecumque moderetur: neque vlla alia bene ea gerendi, facultas, hac maior, dari possit: eam suis locis indicat, im-

mo etiam à Lusitanis omissam quandoque reprehendit. Hoc autem facile non percipitur: nisi hostis rebus cognitis atque, quod caput est, eius studijs, diligenter per exploratores perspectis. Quare Orosius, hac quoque parte diligentiam suam ostendit. Quibus rebus efficitur ut posteritatem & eos, qui nunc hosce libros legent, de & rerum gerendarum prudentia instruat, quo sibi, rectis consilijs, in huiusmodi, vel non dissimilibus faciis, cauere possint: & eos ad virtutem eius pulchritudine, per sententias, gravitate quadam insignes, ob oculos exhibita proisus amplectendam, inflammet. Ad hunc modum exemplis, quomodo quadam Reipublice vulnera curari, & hominum vitia corrigi ac sanari possint, edocet. His autem rebus, numero tribus: ut sapiamus, & viri boni efficiamur, & vitia declinemus: quæ ad prudentiam, virtutem, & emendationem referuntur: omnis historia utilitas, continetur. Cuilibet autem historia scriptori, proposita hac esse oportet, ut ea in animis hominum instillet & eorum vita in vivendum consulat. Eximia denique, ac multiplici personarum, rerum, locorum & euentuum, ab leto vel infelici exitu varietate hac Historia perquam est illustris, & iucunda: eoque & multis alijs nominibus omnium animos capit, mirificeque delectat. Quid enim: quod ritus ac mores, ingeniaque diuersarum nationum ignotarumque gentium ac leges, & instituta declarat? Quanam in his Insule, provincie, vrbes, portus, loca, arces. Quis earum situs, ambitus, munitio: qui fines: qui in his exterrum quæ commercia & eorum studia, adificia: quis eorum Princeps quæ magistratus: quale imperium: qui Duces, qualis militia: qui hostes: quæ vires, potentia, & opes: quæ soli fertilitas, qui fontes, fruges, arbores, herbe: qui cibus: cæli salu-

IO. METELLI PRAEFATIO

britas religio, templa, sacerdotes eorum cantus fides, magnificencia qui cultus, ac vestitus, & alia huiusmodi describit. Neque non castra, & eorum metationes. Bellum quicquid, diffusionum, offensionum, odiorumque causas adfert. Eorum denique bellorum adparatus, stratagemata, velitationes, pugnas, commeatus, obsidiones, oppugnationes, expugnationes explicat. Neque coniurationes, insidias, prodiones, simulationes, suspicionesque, ac rumores, silet. Legationes quoque, variorum Principum, ac Populorum & missa munera inducias, ac pacem, amicitiae concordiaeque sancita foedera, pactaque, proponit. Nam quid ego de concionibus in toto Historia opere, sparsis & pro rerum ipsarum varietate, sapientissimè scriptis dicam? Quid de ijs maximè, quae cohortationem ad praelium committendum, ineundamque pugnam, habent? Quoniam verò omne eo maximè suum studium, ac nervos contulit: ut pietatem in animis hominum sereret: & expeditiones illas Emmanuel Rex, cultus, praecipuè Christiani propagandi causa, ingenti quidem spiritu, suscepit: nullam in illis narrationibus occasionem, locumque, consultò pratermisit, in quo, acres effusa pietatis & ad eam tuendam, & exercendam, & inculcandam, cohortationis aculeos non reliquerit, & ad virtutem colendam quasi faces admoverit. Rerum omnium successus siue lati, siue tristes, ij adciderunt totos, ad vnum, tanquam eorum auctorem, Deum, eiusque gloriam & eodem clarorū hominum laudes rettulit quasi vna, diuinas res, & humanas, explicet. Quidquid enim facimus, loquimur, differimus, consultamus, legimus, scribimus, addiscimus, aut etiam cogitamus: eò recta, si p̄y, verique probi esse re ipsa volumus: studia in his nostra colliment, necesse est: ut, unde & nos siamus

unus meliores. & alij quoque, tales vt à nobis reddantur
 efficiamus. Qui vnus nobis, omnibus in rebus finis. & ar-
 tium ingenuarum omnium, quæ docentur. Historia in pri-
 mis scopus esse præcipuus debet. Minimè vero prætere-
 undum est: bella illa, quæ dixi non solum Emmanuelis Re-
 gis ærarium, nouis partis vectigalibus, auxisse. atque Lu-
 sitanis nouas opes adtulisse: sed toti nostro Orbi fuisse per-
 quam vtilia. & etiamnum existere. Præterquam enim:
 quod Christianis, nouum iter, ad Orientis & India, quæ
 amplissimas, atque diuissimas regiones. antea numquam
 tentatum. aperuerunt: vnde à multis, lucrosa commercia
 institui possint: Christus etiam per ea, rudibus ijs Popu-
 lis, hætenus haud obscure prædicatur. atque funditus e-
 uersis Daemonum, quos solos ij colebant, idolis liberrime,
 magnoque cum fructu, docetur. Quo gloria fructu ac lau-
 de nullus, à Christianis, excellentior excogitari. nullus
 16 Deo quoque gratior contingere a nobis potuit: Iam ve-
 ro: cum ea, quæ ad hominum actiones pertinent. Varro, o-
 mnium Romanorum eruditissimus, initia natura secutus
 in homines, in loca, in tempora, & in res, partiatur quid-
 quid enim agitur, & personis, & loco, & tempore, & ipso
 agendi genere, continetur: hinc igitur quattuor Historia
 tractanda formas: siue rerum, in ijs, ordines, oriri, duci-
 constet: vnā, quæ hominum vitas. singulorum prioribus
 succedentium ordine, seorsim descriptas complectitur. al-
 teram quæ locorum: tertiam quæ temporum seriem, sequi-
 tur: postremam. quæ similia facta, ac dicta, in quadam, a
 vitis ac virtutibus inscripta, distinctaque capita, coniicit:
 mihi prima illa quidem forma: quæ Principum virorum
 præcipue Caesarum, ac Regum, vitas, explicat, idcirco ma-
 xime semper probata est, & digna quidem summa egre-
 gia.

IO. METELLI PRAEFATIO

Et quae laude: quod ad eos prudentia & moribus instituen-
 dos, qui Rempublicam vniuersam administrant, vel
 eius Principes futuri sunt: ceteris viilior, & adcommoda-
 tior, haud leuibus ex causis, esse multorumque iudicio
 videatur. Nec enim magis quid Principi cuiquam viro
 sit imitandum, quidue fugiendum, adparet. liquere enim, ad
 omniū vsum vtilitatemque, potest: quā eius exem-
 plo, qui tale quidquam patrauerit. quod vel homines fu-
 gere oporteat, vel amulari. Quoniam exempla: si quis a-
 nimo ea verset: fortius penetrant. & haerent memoria: at-
 que diligenter narrata, vel exposita: quia, quod exemplo
 fit, iure etiam quodam fieri, plerique iudicant. praecepto-
 rum vicem subeunt. Duplex autem viri Principis vita ¹⁷
 est, ac persona. priuata nimirum, & publica. Priuata
 corporis, animi, ac fortuna bonis, aestimatur. In corpore
 temperamentum & constitutio, spectatur à qua: robur,
 valetudo, vitalis longinquitas, morbi, pericula, mors. Ad a-
 nimum referuntur & virtutes & vitia: nec non, ad ea pro-
 persio. Mens item, ingenium, ac mores. Fortuna: omnis
 generis opibus censentur. Hoc in genere felicitas, adficta-
 que res, sita sunt. Eoque pertinent coniugium, liberi con-
 sanguinitas, adfinitates, amicitia, familiares clientela, &
 principi subditi. Hostes praeterea, expeditiones, victoria,
 triumphus, honores, atque peregrinationes. Quid horum sit
 in Principe, tum quale: Historia persequitur. Publica ve- ¹⁸
 ro Principum vita, latius patet. Nam quid, eam perso-
 nam ille gerens tum domi, tum foris & constituta pace
 & bello suscepto gesserit: ipsa continet. Tria verò, in con-
 stituenda, gubernandaque Republica: Principi viro, pra-
 ceteris, incumbunt. Nempè Religionis procuratio: civili-
 um: rerum, ac iustitia, cura: & armorum, terra marique,

expeditio. Ad hac ni fallor reliqua Reipublica munia tota, reuocantur. Quae omnia, vtriusque vita, capita. Osvrius in Emmanuele Rege, suo quidque loco diligenter persecutus annorum in Historia ordine seruato. perstringit. Regnum autem Emmanuel administravit, annos sex continuos, ac viginti. Non solum igitur quae bella in Africa & India terra marique, per Legatos Rex gessit: & quid illos, & quibus ex causis per litteras, ad eos cum mandatis datas exsequi voluerit, explicat: verum etiam quomodo domi, pacis artibus excellens, Regnum gubernarit: quid egregie, grauitè, acute, scite, prudenter, pie sapienterque dixerit: quas legationes quibusque de rebus & quam grauib, & à quibus, ad se missas audiuerit quid responderit. quas item ad alios summos Principes, ac Reges, insituerit. Quo in genere, inter ceteras illa est, ad Alexandrum Sextum Romanum Pontificem: quae Princeps religiosissimus, Ecclesiae rebus prospici, & Sacerdotes à vita luxu, morumque licentia ad continentiae sanctimoniaeque disciplinam, reuocari postulauit. illaque, ad Leonem Decimum cum muneribus, & Elephantem. Mibi igitur; vel hoc solo nomine, non vulgari laude digna, haec Osvrij Historia videtur. & ob id denique quod omnes Emmanuelis Regis tam priuatas, quam publicas actiones, tanta cum diligentia narrauit. Fuit autem is Rex, omni virtutum genere cumulatus. Vltro autem nobilitas, vbique fere gentium, eo contendit: vt Principis sui mores vel ex consuetudine, vel amore virtutis, vel occulta quadam vi, ingenique similitudine, vel adulandi studio sequi soleat. Vni vero omnium hominum maxime Lusitani, & Regem suum adyrantur, & amant vehementer. Quare minimè dubito: quin, per quam multum.

In hac Historia, ad res praclaras saltem memoria proximi
 superioris temporis excitentur. Iam prater rerum eam 26
 magnitudinem, qua omnes ad Historiam legendam inui-
 tat, qui latinis litteris sunt exculti in hac eloquentia ner-
 uos, ac robur, agnoscent. Si enim eloquentia definitur, pru-
 dentia dicendi: eam nullos in his libris desideraturos esse,
 confido. Ita siquidem, tantoque artificio Historiam conte-
 xuit: ut, ex gestarum rerum causis, & circumstantiis,
 quas studiose, narrationibus, ubi licet, vel aliud agens, in-
 serit: haud obscure significet: num aliquod a nobis imperi-
 um: tum quale: & quam longe ab hoc Orbe, remotis in
 provinciis, disitum: atque quibus e seminibus procreare
 possimus: deinde quibus id artibus & institutis, adolescat:
 ac postremo: quibusnam rationibus conseruetur. Quae sa-
 pientia lumina: ad lente legentibus, sese: quantum sentio:
 in omnibus huius Historiae partibus, clara quadam luce
 produnt. Quantum ad elegantiam stili pertinet: verbo- 21
 rum electio, proprietates, splendor, & copia: sententiarum
 vero grauitas, varietas: orationis denique totius, qui au-
 res implent, numeri: qualis ea, quantaque sit: satis, super-
 que testantur. Ornamentorum tamen non plus habet, quam
 rei poscit expositio. Historia enim, non solum, res, uel ora-
 tionem studiosius quam decet, elaboratam: verum etiam,
 nimia excultam elegantia prudentiam contemnit. Et si-
 gatur Orosius, alijs in libris nonnumquam copiosior est: id
 quod ei insitum a natura videtur: in hac tamen Historia
 cauit: ne verborum multitudine: tamquam graui aliquo
 pondere: vim & neruos orationis elideret sua, vel obrue-
 ret. Nam libens eorum sententiam amplector: qui, omnes
 Latinos scriptores, qui in eloquendo copiam adfectau-
 erunt, ineptos sibi videri aiunt: vno tantum excepto Cice-
 rone

rone. Quam ob rem: nihil amplius, de his, dicam. Neque multis edisseram: quantopere sit vtilis, tum necessaria Historię omnis cognitio, ijs, qui Rempub. administrant. Hoc enim apud omnes homines ac gentes, quae moribus, ac legibus reguntur in confesso est. Neque eius laudes ex ceterarum artium, cum ea, comparatione copiose, ambitioseue, proponam. Breui hac tantum narrabo. Hominem esse ad res duas natum: ad intelligendum videlicet, & ad agendum. Historia autem, praestantissimorum hominum consilia, tum facta ac dicta, quibus omnis Reip. forma sese nobis exhibet, & quibus illa continetur, & constituitur commemorat. Itaque constat: Alexandrum vt infinitos alios omittam: ita Cyri disciplina, quam ex Historia cognouerat, fuisse informatum: vt, vitae actiones suae, ad eam componens a rebus gestis, Magnus euaserit. Scipio Africanus, ex ea etiam, ad militaris gloriae culmen est euectus. Ea tamen non tam est vera: quam ad fortissimi, iustissimiue Regis ideam, est expressa. Iulius vero Caesar Alexandri Magni praclaris rebus gestis excitatus ad eam laudem dicitur: quam est consecutus. Nam certe plurimum interest: ex Historia Clarorum virorum voluntates, curas, cogitationes, vitae splendorem, laudis cupiditatem virtutis ardentissimos amores, perdiscere. Eadem porro totius Antiquitatis memoriam, vna continet: nec non eam vniuersis: tanquam in speculo ad imitandum conspiciendam praebet. Per hanc ergo Populorum omnium, res gestas cernimus. & ex ijs, omnes recte gerenda Reip. rationes nobis quarimus: non certe Philosophorum commentitijs praeceptis delineatas: sed verissimis coloribus, & imaginibus expressas, & exemplis. Quae si careremus: tenebris obruta nobis omnia procul dyspno iacerent. Immo pueri, vt ille ait, omnes esse-

essemus. Quid quod inuictissimorum Imperatorum ac
 Regum ceterorumque Principum sanctissimorum quoque
 Christiana nostra Religionis Martyrum acta, resque gestas
 obliuio consumeret? Denique nulla laus, nulla gloria qua
 homines ad praclare quid audendum, vel quidquam for-
 titer et magnanime gerendum, inflammarentur extaret.
 Itaque hac sublata non viuerent vel Maximi illi viri, mor-
 tui. at ea sola, modo uiuunt. non Reges non duces non reliqui
 ulli, propter virtutem iure laudati in ore posteritatis per-
 sonarent. Nos certe duce Veteris Nouique Foederis Hi-
 storia: Deum ipsum agnoscimus, Christianamque Religio-
 nem ex ea sola, palam, aperteque quo quid maius est? pro-
 fiteamur. Quare: communi omnium consensu merito magi-
 stra vitae, testis temporum, nuntia veritatis, ac lux virtu-
 tum omnium ut est: sic etiam adpellatur & esse iure credi-
 tur. SED ut ad te, ex tam longo interuallo, redeam. Au-
 gustine: cum hac Osonij Historia, tot ornamentis excellat:
 pati non potui: nostros homines, ea diutius propter ma-
 gnas utilitates, quas, ut arbitror, ipsis adferet. carere. At-
 que etiam vna cupiebam: eisdem tot res admirandas, qui-
 bus Lusitanorum gloria clarescit, reddere notiores: quo-
 rum qui legent illorumque virtutem, clare perspiciant. & quae
 decet, probent, colant, amplectantur. Nam quoniam ea
 res, haecenus Lusitanica tantum, vel Hispanica, nostris
 peregrina, lingua scripta sunt: vix intelligi prater quam
 a paucis potuerunt. Quod si qui exteri, res Lusitanas ad-
 tingerunt, paucique sane sunt admodum idque, adeo dubia
 plerumque fide fecerunt ut saepe tota errent via. Existimo
 quidem hoc meum factum, illustrissimo Principi, Henri-
 co Cardinali, haud ingratum fore. Cum enim omnes, ei
 clementiam ac prudentiam. & in administrando Lusita-
 nis

nia regno, summam iustitiam, equitatemque tribuant: a-
 grè, vt opinor, haud feret tot Emmanuelis patris trophæa-
 quorū, vii filius, legitimus est hæres • apud nostros, hac
 Historia celebrari. Non enim vni cuiquam nationi hac Hi-
 storia, de tot rebus fortiter gestis • cum ad sempiternam to-
 tius Christiani nominis laudem pertineat • scribitur: sed
 quantuplurimis, vel potius vniuersis. Osorium autem non
 improbatum, puto. Eam enim scripsit • vt omnibus pro-
 desse possit. Porro: hinc intelliget: me amorem, quo cum e-
 3 go sum semper prosequutus, constanter retinere. Quam ob
 rem: ne tu mihi vitio vertas • abs te, iure peto: quod hanc
 Praefationem ad te scriptam, eius Historia: tamquam bre-
 uem de vtriusq; India rebus commentarium praefixi. Me
 siquidem, semel oportuit • longissimas ad te scribendi mo-
 ras • in ita aliqua, noui litterarum initiū ratione • tantum,
 4 inquam, tot annorum silētium, audacter rumpere. Quod
 si me tamen reprehendes: Osorius certe, causa cuius agi-
 tur, se tuebitur. esseque mihi poterit optimus omnium pa-
 tronus. Quod vnum postremo superest: ego quidem • Augu-
 stine: a nonnullis grauib; viris, qui istinc ad nos ex Aula
 Regia redierunt: pro certo intelligo: & te, & Osorium in
 Episcopi munus atque dignitatem, sic incumbere: vt vos
 communi omnium voce, praeclaram egregia pietatis lau-
 dem ferre, valde prædicent. Hoc ante multo Pantagathus
 noster Octauius, cognomento Pater, de te, dum viueret,
 mihi per litteras significauit. & Vincentius Parpallias Em-
 manuelis Philiberti Allobogrum Ducis proximis superiori-
 bus annis ad Pontificem Legatus saepe confirmauit. Qui
 nuntius: quanta me letitia perfuderit ex mea in vos obser-
 uantia iudicare poteris. Sic autem refertur: vos: te nimi-
 rum apud ipsos Illerdeneses: Osorium • apud suos Siluenses:

tttttt

2

sa-

IO. MET. PRAEF. AD ANT. AVGVST.

Sacrarum litterarum lectioni totos esse deditos: Te vero Augustine: cum iuxta peritia excellas, & id monumentis tuis illustraveris: praecleara quadam, qua ad id etiam ornandum & ius Pontificium, Conciliaque Ecclesia vniuersa, plenius explicandū, pertinent: exadificasse. Vos itaque sanctis ad Deū orationibus, pro salute Reip, fundendis defixos: Diligēter etiam Populum, de sacris rebus docere, frequentibus ac pijs concionibus & per vos, & per alios a vobis suffectos habitis. Postremo vos multis Christiana Charitatis officijs de quamplurimis hominibus perquam bene mereri. Quo nomine vobis supra modum gratulor: mihiq; gaudeo ac laetor. Quis enim nescit: officium omne Episcopi in sacrorum Bibliorum & verorum interpretum eorundem, lectione: assiduus ad Deum precibus, meditationeque & in sanctis habendis de Dei cultu, doctrina, & Ecclesiae disciplina, concionibus exercendaque in vniuersos benignitate, pietate, charitateque Christiana planè consistere? Quidquid tibi praeceat, Augustine temporis, & otij conceditur: id totum, in Antiquitatis, veteribus illis tuis studijs, ad omnium vtilitatem, consumis. Denique non solum eruditus hominibus ex instructissima tua Bibliotheca praestantissimorum scriptorum libros: inter quos, & a te prudenter, eleganter, ornatè, doctèque scripti, meritò referuntur: suppeditas: verum etiam multos ex ijs, tuis sumptibus, nonnumquā, adi curas, Osorius etiam, non cessat scribēdo testari: nō minus otij sibi, quā negotij habendū esse rationē vir certè vti grauis sentiētis, et illustris verbis, multa dignissim^o: cuius egregio stilo, et calamo dū aliena cū laude, sui nominis immortalitatē coniungit: sapientissimi Regis, atq; fortissimorū Ducū, res gesta cōscribantur.

CALENDAS QVINCTILIS KL. IO. LXXX.
COLONIAE VBIORVM.

REINERI MATHISII
BATAVI, AD LECTOREM.
O D E.

*IS Lusitana gentis, in India,
Res scire gestas, bellaq, Barbaris
Illata Regnis; & subactos,
In Lybica Regione Mauros:
Vis & repertas nauibus insulas;
Et scire mores, iutraq, gentium,*

*Pugnax Iberus quas coegit,
Ire suis famulas triumphis:
Doctos diserti, Lector, Osorij
Euolue libros, assidua manu;
Ex hoc amœno fonte, summa
Vtilitas fluet, ac voluptas.
Hinc multa discas, qua neq, saculis
Vnquam fuerunt nota prioribus,
Nec visa. Miras longus artes
Repperit, & meditatur vsus.
Inuenta nuper sunt noua sydera.
Caliq, tractus, & maris ambitus
Incognitos auo priori,
Posterior patefecit ætas.
Antiquitas si iactet lasonem;
Quod primus alta littora Colcidis
Lustrarit, Euxinum laceßens
Thessalica pelagus carina:
Quis non Iberos ad vaga sydera,
CANVM QVE, summis laudibus quæbat?*

Totum, breui qui circūiit
 Hesperia rate, Victor, Orbem.
 Non rēca vasta murmura Tethyos,
 Minasq; celi, non Aquilonias
 Exhorruit C A N V S procellas,
 Nec scopulos maris astuosi.
 Anno, sed illi prospera tertio
 Fortuna letos praestitit exitus.
 Tum namq; salua naue, ventis
 In patriam redijt secundis.
 At Lusitanos quid referam Duces?
 Qui, post repertam classibus Indiam,
 Fortissime, terra, mariq;
 Indomitas domuere gentes.
 Quam sapē, duos, G A M A superstite,
 Victor fugauit milite Barbaros,
 Et turbidum, quā sapē Gangem,
 Sanguineis rubefecit vndis?
 Quā sapē; solus, pectore masculo,
 Fortiq; dextra, non numerabiles,
 (Securus aspirante Christo)
 Sustinuit P A C I E C V S hostes?
 En nunc: Eoa pars bona Persidis,
 Nunc & Sabai, Mauraq; natio,
 Sinaquē victi; subdiderunt
 Hesperio sua colla Regi.
 Iam Christianis torridus Aethiops,
 Victusq; paret Rex Calecutij;
 Hic classe formidatus, ille
 Misilibus, melior sagittis.

*Iam panè Christi venit ad vltimos
Mundi patentis gloria terminos:*

*Christiq; totum Numen Orbem,
Et populos stupefecit omnes.*

*Hinc Lusitanos, aurea tangere
Alto videmus sydera vertice,*

*Qui tot sibi Regnis subactis,
Perpetuam meruere laudem.*

Sed aptiori, fufius, ordine

Hac persequetur doctus Oforius:

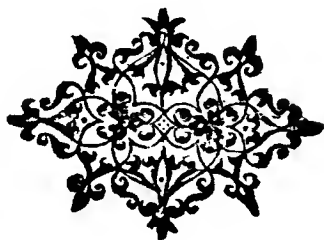
*Huc, huc ades tandem iuuentus,
Pierijs operata Musis.*

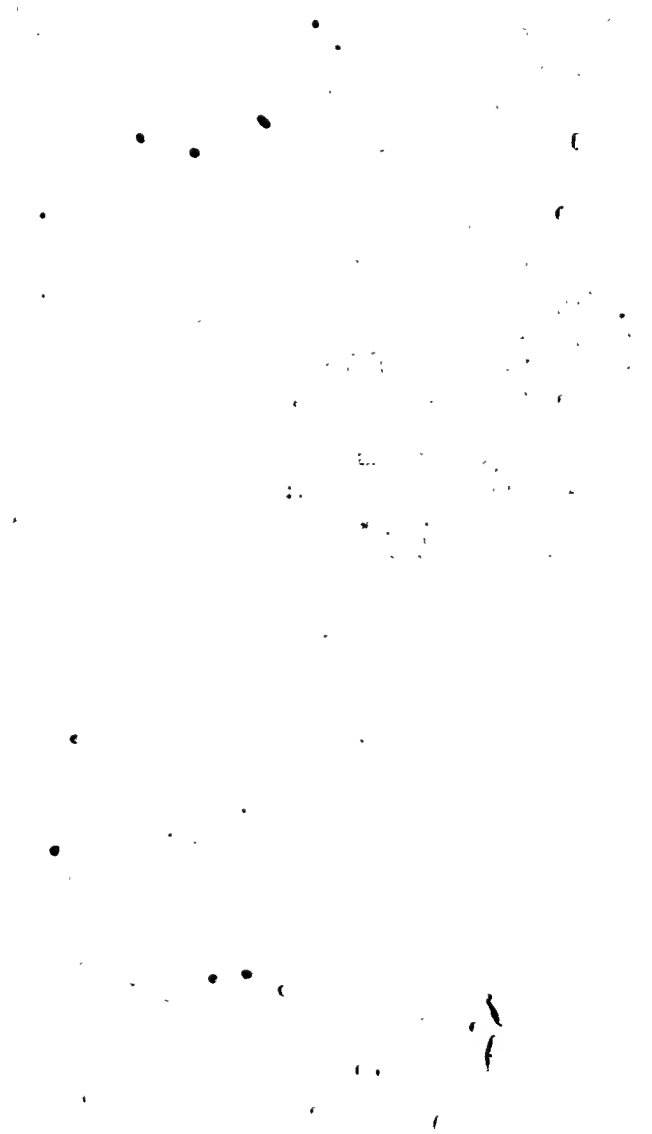
Hac Tullianis plena leporibus

Sunt: atque Cedro digna volumina:

Vt aris hac noctes diesque

Historia, studiose lector.;

HIERONYMI
OSORII LVSITANI
SILVENSIS EPISCOPI, DE
REBVS, EMMANVELIS REGIS
Lusitaniae inuictissimi, virtute & auspicio ge-
stis, Libri duodecim; Ad Clarissimum,
Sanctissimumque Principem Hen-
ricum, S. R. E. Cardinalem,
Regis eius Filium.

LIBER PRIMVS.

HIS ea mente sum, Henrice, Sanctissime Princeps: vt vix quidquam arbitrer esse historia, vel ad prudentiam comparandam vtilius, vel ad virtutem excitandam vehementius, vel ad sananda Reipubl. vulnera salutaris, vel ad oblectamentum vitæ iucundius; & ab amicis meis

æpius admonerer, vt res nostrorum hominum literis Latinis illustrarem: ab eo tamen studio vehementer abhorrebam. Nam cum alia multa me ab eo deducerent, duo præcipue deterrebant. Vnum erat fidei faciendæ difficultas, alterum offensionis concitandæ periculum. Si enim fidem non facerem, erat mihi vanitatis infamia subeunda: si verò quorundam ambitioni minime

nimè satisfacerem, odium in me acerbum & immane
 concitandum. At, vt est captus hominum, id plerumq;
 euenire cernimus, vt tantum quisque credat, quantum
 se viribus aut ingenio præstare posse confidit. Quid-
 quid verò communè vſitatæ virtutis, & industriæ mo-
 dum superat, id nullo modo prorsus admittit. Contra
 verò, qui nullum modum ambitioni statuunt, ægerri-
 mè patiuntur, si eorum gentiles minimè fuerant im-
 modicis laudibus illustrati. Quod cū apud alias natio-
 nes fieri solitum sit, tum apud Lusitanos tantam ple-
 rumq; offensionem historiæ scribendæ munus offert,
 vt omnium tela in eum, qui tantum facinus audet, ad-
 hærescant. Id quidem non ita pridem satis experti su-
 mus in historia, qua Damianus Goësius res, virtute &
 auspicio, & incredibili felicitate Emmanuelis Regis
 inuictissimi, Patris tui, gestas patrio sermone comple-
 xus est. Res, inquit ille, maiorum meorum non perin-
 de, atque illorum merita postulabant, exornauit. Alius
 verò, labem generi nostro, & antiquo splendori nobili-
 tatis aspersit. Alius postremò, hoc aut illud, quod erat
 ad laudem nostri nominis insigne, prætermisit. Quod
 si hominis prudentis est, alienis periculis admoneri,
 hoc vno certè exemplo potuissent ancipitem scriben-
 di euentum perhorrescere. Aliud etiam incommodum
 accedebat, quòd etiam ipse, vt officium meum me face-
 re admonebat, rebus diuinis, pro mea parte tractandis
 & explicandis, intentus: neque conuenire arbitrabar,
 vt à cælo deductus, terras nimis intuerer, hoc est, vt di-
 uina, dū res humanas illustrare conor, intermitterem.
 Sed quo plura me impediabant, ne scribendæ historiæ
 munus attingerem, eò clariùs cerni poterit animus
 meus, studio ardentissimo tui nominis & amplitudi-
 nis inflammatus. Nam cū tu me per literas, non qui-
 dem imperio cogeres (quod facere pro iure tuo potuif-
 ses) sed, quæ tua excellens atque planè diuina benigni-
 tas est, amice rogares, & moneres, vt Regis patris tui hi-
 storiam scriberem, illiusq; nomen apud exterarum natio-
 nes Latinis literis ab obliuione vindicarem, me conti-
 nere non

nere non potui, quin id munus continuò susciperem.
 Ut autem id facerem, multa me simul inuitabant. Pri-
 mum enim voluntatem tuam nullo modo poteram si-
 ne crimine impietatis aspernari. Deinde indignissimū
 arbitrabar, Emmanuelis nomen apud Lusitanos tan-
 tum, & non per omnes Reip. Christianæ nationes cū
 omnium admiratione vagari. Tum etiam id mihi a-
 cres stimulos admouebat, quòd in hoc opere non tam
 res humanas, quàm diuinas explicandas suscipiebam.
 Ut enim Emmanuel diuino consilio ad regiam ampli-
 tudinem euectus fuit, ita quæ designauit, quæ molitus
 est, quæ imperio illius gesta sunt, ad Dei benignitatem
 referenda sunt, multæq; res admirabiles præsentis numi-
 nis viribus administratæ, ita, vt ei, qui fidem illis habe-
 re noluerit, perfidiæ & impietatis suspicio recipienda sit.
 Ut autē id facilius exequi possem, Damianus Goes præ-
 stitit. Is enim magno labore, vigilantia & industria eā
 ex quamplurimis epistolis & cōmentarijs eruit, & mo-
 numentis suis memoriæ commendauit, quæ ego mini-
 mē potuissem sine summo orio perferutari. Multa etiā
 ex aliorum scriptis & sermonib. accepta, memoria cō-
 tinebam, quæ minimē silentio prætereunda iudicauī.
 Sed quia in his libris nostros homines aliquando Lusi-
 tanos, aliquando verò Portugalēses appellare solemus,
 huius varietatis breuiter reddenda ratio est. Portugaliz
 nomen, vt Andreas Resendius, vi doctissimus, apertè
 demonstrat, à portu Cale: sic enim appellabatur olim op-
 pidum ignobile, quod Durio flumini imminebat) du-
 ctum fuit. Cale namq; erat in colle sitū. Portus autem
 piscationis gratia frequentari cœpit. Eam verò com-
 ditatem hominum multitudo sequuta, vndiq; conflu-
 xit, vsq; eò, dum ciuitas opulentissima fieret, quæ For-
 tugaliz deinde nominari cœpit. Inde verò totum re-
 gnum nomen obtinuit. Continet autem Portugaliz
 regnum non exiguam, vt Paulus Iotius parum confi-
 deratè dixit, antiquæ Lusitaniz partem, sed valde ma-
 gnā. Pars enim Lusitaniz, quæ ad regnum Portuga-
 liz pertinet, & flumijs, Ana atq; Durio continetur, plus

trecentis & viginti passuum millibus in longitudinem
 patet. Adijcitur deinde Callæcia Bracatensis à Septen-
 trione, quæ Durio & Minio definitur. Ad ortum verò
 Solis sunt aliquot etiã ciuitates trans Anam, quæ Por-
 tugalix regno continentur, ita vt sit non minus è Cal-
 læcia & Batica Portugaliæ finibus adiectum, quàm ex
 antiqua Lusitania detractum. Quod si Portugaliæ no-
 men ex vno oppido fuit, temporis progressu, in totum
 regnum deriuatum, simili ratione consentaneum fuit,
 vt ex tam magna Lusitaniæ parte, Lusitaniæ nomen
 in totum regnum duceretur. Quò minùs igitur vtro-
 que nomine vtamur, interdictum nobis minimè puto.
 Sed hoc nò magni refert. Illud, quod est præsentis ope-
 ris, hortor & admonéo omnes, qui hos libros euolue-
 rint, vt animis secum reputent, quam variæ res & vehe-
 menter admirandæ sint à nostris hominibus, intra sex
 & viginti annos (tot enim, aut paulò plus hæc historia
 continet) effectæ: quæ maria, quæ littora, quæ regiones
 exploratæ, quæ bella contra Reges potentissimos, inui-
 cta virtute gesta, qui terrores neglecti & contèpti, vt in-
 telligât, non esse tantarum rerum laudem hominibus,
 sed Deo, qui præsentiam suam nostris sæpè declarabat,
 summa ratione tribuendâ. Quod tum multò clariùs ap-
 parebat, cum interdum sic eueniebat, vt ipsi Lusitani si
 bi nimium præfidentes, ab hostibus eisdem vincerentur,
 vt intelligerent, inanes hominũ conatus fore, qui
 nò fuerint celsi præsidio suffulti. VT AVTEM hinc,
 HENRICE PRINCEPS, sicut enim ordo rerum flâgit,
 exordium capiamus: IOANNES, hoc nomine se-
 cundus, Portugaliæ Rex, cum lento atque diuturno
 morbo languesceret, cõtulit se in extremam Lusitaniæ
 partem, ad Austrum pertinentem, Oceano ex ea parte
 definitam, quam nunc Algarbium appellant, vt aquis
 calidis admodum salubribus morbũ depelleret. Erup-
 punt autem aquæ illæ in conualle, nò amplius sex aut
 septẽ miliarijs à mari disiuncta, è silicibus & reliquis bal-
 neis, quæ sunt in Lusitania, summo omnium cõsensu
 præferuntur. Eo tamen remedio frustra tentato, factũ
 est, vt

RES EV-
 ROPÆ.
 Ioannis Lu-
 sitaniæ Re-
 gis morbus
 & mors.

est, vt morbus indies ingrauesceret. Nec absuit suspicio, Ioannem lento veneno, quod imprudens hauserat, paulatim intabuissse. Itaque cum mortem appropinquare sentiret, in Algarbij oppido, quod Aluor appellant, & multi portum Hannibalis esse putant, testamentum fecit, quo Emmanuelem, qui illi frater patruelis erat, *Ex testamē* hæredem instituit: ad quem regnum, quamuis Ioannes *to regni* intestatus obisset, erat iure peruenturum. Erat enim *heres Em-* Emmanuel Fernandi filius. Fernandus verò erat germanus frater Regis Alfonsi, cuius Alfonsi Ioannes filius extitit. Cum igitur Ioannes nullum filium ex vxore legitima susceptum haberet (Alfonsus namque vnicus illius ex vxore Leonora filius in adolescentie flore Scalabi, quæ ciuitas nunc appellatur Sanctarena, ex equo incitato proiectus, mortem obierat) necesse erat, vt Emmanuel regni hæreditatem cerneret. Georgius namq; Ioannis filius, propterea quòd nothus esset, quãuis illius mater fuisset valde nobilis, legibus & institutis regni hæres esse non poterat. Hoc tamen, quod erat Emmanueli iure debitum, fuit summa Ioannis ipsius voluntate comprobatum. Emmanuelem enim nò tam propter sanguinis propinquitatem, quam propter regie virtutis indolem, quam in illo cernebat, egregie carum habebat, & quibuscunq; poterat ornamentis, illius dignitatem amplificabat. Accedebat, quod vxor illius Leonora, singulari virtute, pietate, atque religione fœmina, Emmanuelis soror erat, fratremq; amore singulari prosequabatur. Testamento facto; & sacris omnib. quæ ad animum expiandum pertinebant, ritè procuratus, ita excessit e corpore Ioannes, vt in illa extrema vitæ perfunctione, insitæ virtutis & pietatis insignè significationem daret. Fuit enim vir ille clarus & excelsus, infestus improbis, bonis propitius, iustitiæ cupidus, & in omni genere virtutis admirandus. Erat præterea acer & strenuus, & in re militari non pauca dederat egregiæ fortitudinis & industriæ documenta. Tantaq; erat illius animi magnitudo, vt quamuis corpore in patria consistere, mente tamen orbem terrarum peragraret,

Scalabis ciuitas, nunc Sanctarena.

Ioannis Regis elogium.

agraret, multaq; animo frequenter agitaret, eaq; moliretur, quæ, si non fuisset immatura morte sublatus, nomen illius clarissimum reddere potuissent. Fortes viros amabat, usq; adeò, ut quidam reliquas vitæ maculas nomine virtutis militaris eluerent. Ignauos autem atque desides ita contemnebat, ut homines non duceret. Perfecit autem, ut qui magnis opibus insolentius efferebantur, illius in vindicando seueritatem pertimescerent: & qui propter humilitatē obnoxij erat iniuriæ, præsidio illius vitam securè traducerent. Attulit ille quidem multis viris nobilibus necem, & Principes etiam sibi cōiunctos interfecit, quos animaduertebat aut parum obsequentes esse, aut perniciem in illum machinari: sed id nisi fecisset, neq; Regiam dignitatē tueri, neq; vitam conseruare potuisset. Valebat multum ingenio, plurimaq; ab illo argutissimè dicta referuntur: ex quibus intelligitur, quantum illius acumen extiterit. In Regum consilijs, de quorū fide dubitabat, explorandis, erat mira quadam sagacitate præditus: multosque viros primarios multis in locis beneficijs sibi arctissimè deuinctos habebat, per quos omnia, quæ Reges in illum moliebantur, multò antè, quàm ei nocere possent, cognoscebat, ut eorum consilijs obsisteret. Populi non tam illum ut Regem verebantur, quàm ut parentem amabant. Eorum enim commodis animo patrio consulebat. Hæc autem illius sententia meritò laudari solet, cum diceret, sibi non tam propositum esse, ut operis hominū ad aurum quærendum abuteretur, quàm ut aurum quæreretur, ut opibus suis hominum inopiam subleuaret. Cum accepisset, esse volucrem, quæ rostro pectus dilacerat, ut pullos serpentum morsibus exanimatos, sanguine suo profuso in vitam reuocet, eiusdem volucris imaginem suis insignibus adiungendam curauit, ut ostenderet, se esse paratum pro suorum salute sanguinem suum profundere. Ex omnibus tamen virtutibus, quibus illum præditum fuisse commemorant, nulla fuit admirabilior singulari quædā pietatis & religionis studio, quo mirifice flagrabat. Nunquā enim

cum

cum neq; turbulenta negotia, neq; coniurationes contra illum factæ, neq; malorum omnium tempestates à rebus diuinis summa cum religione procurâdis abstraxerant. Denique Princeps fuit, vt meritò videatur illius nomen sempiterna memoria celebrandum. ILLI mortuo, fuit summa cum celeritate ad Emmanuel-*Emmanuel*
 lem nuncius allatus: quem cum tam multis lachrymis *lis in Re-*
 accepit, vt satis appareret, eum non tam regni hæredita *gemman-*
 telatari, quàm ex morte Principis optimi, & sibi con- *guratio.*
 iunctissimi dolorem excipere. Erat autem Emmanuel
 eotempore annos natus viginti & sex, & Salatiæ se con-
 tinebat, in quo tunc oppido Regina Leonora soror il-
 lius, atque Ioannis vxor, morabatur. Ibi igitur more &
 instituto maiorum fuit Emmanuel, rex solenni ritu
 omnium consensione declaratus. Quod quidem mu-
 nus sibi nō segniter obeundum existimauit. Erat enim
 & ingenio, & studio, & disciplina vigilantissimus. Ita-
 que cum multa confestim regno salutaria instituisset,
 tum nihil sibi maiore cura faciendum arbitratus est,
 quàm vt omnium ordinum cōuentum ageret. Salatia *Mōtis ma-*
 igitur discedens, Montem maiorem profectus est, quæ *ioris ciuita-*
 ciuitas est in colle edito sita trans Tagum, & Eborā cir- *tis situs.*
 citer viginti millia passuum distat. Eò igitur regni Pro *Regni Co-*
 ceres, & Antistites, & ciuitum Legatos per literas e- *mmitia.*
 uocauit. Eò fuit ad illum deductus Georgius, Ioannis
 Regis filius, cuius paulò antè fecimus mētionem, qui
 tunc decimum & quartum annum agebat: quem Rex
 tam amanter atq; cum tanto fletu complexus est, vt fa-
 cillimè, quanta fide & amore Ioannem fuisset in vita
 profecutus, cerni posset. In illo autem comitatu, qui Ge-
 orgium stipabat, facilè reliquis & militari gloria, & vr-
 banitate Iacobus Almeida, qui in Portugalia pro Ma-
 gistro Hospitalensis ordinis eidē religioni præerat, ex-
 cellebat, multūq; apud Ioannem gratia & autoritate
 potuerat. Eum verò Ioannes morib. eiusdē filij regēdis
 præfecerat, vt is sub tali pēdagogo artes illi loco dignas
 perdiceret. Hic igitur cū Georgio, quem dextera tene-
 bat, flexis de morte genibus, cū esset vterq; habitu lugu-
 bri defor-

Jacobi Al bri de formatus, hanc orationē habuit. **R E X** Ioannes,
meida, pro qui tibi patruelis frater natura fuit, amore autem ger-
Georgio manus, mihi significauit moriēs, se, cū animo acqui-
Ioānis Re. sūmo ē vitā discēderet, vna tantū cura sollicitari, quōd
gis notho, hunc sūm in solitudine & orbitate relinqueret. Eam
ad Emma tamen solitudinem eo solatio, quo vtebatur, alleuauit,
nuelemo. quōd veniret illi in mentem, quā singulari esset be-
ratio. nignitas tua, quā gratus animus, & quā ad omnes
 regiae virtutis laudes studio & volūtate propensus. Præ-
 cepit deinde mihi, vt suo nomine te rogarem, & obse-
 crarem, si is te in filij loco dilexisset, si muneribus omni-
 bus, quibus potuit, affecisset, si nullum tui ornandi lo-
 cum prætermisisset, vt tam egregiæ in te volūtatis me-
 moriam retineres, & parem voluntatem huic suo vni-
 co filio, quem omni reliquæ vitæ præsidio destitutum
 relinquebat, redderes, & cogitares, quid ille, si tibi fuisset
 nati filij, eis factur⁹ fuisset, si ita accidisset, vt tu ante
 illius obitum ē vitā migrares. Præterea hoc etiam mi-
 hi in mandatis dedit, vt hunc illius filium frequenter
 adinonerem, vt te semper vnicè coleret, & obseruaret,
 ubique in omnibus rebus obtemperaret, in eoque pug-
 naret, vt à nemine fide, amore, studio erga te superari
 posset. Quō enim te propius sanguine attingebat, eō
 magis conuenire, vt obseruantia & pietate erga te om-
 nibus antecelleret, nec in vllō in amplitudinem tuæ di-
 gnitatis officio se vinci pateretur. Hæc quidem ille mi-
 hi, vt facerem, imperauit. Ego, vt officio meo fungar, il-
 lius filium in hac tam tenera, vt vides, ætate, tali paren-
 te orbatum, tibi nomine illustro, natura & genere
 propinquum, casus acerbitate pupillum, volūtate sup-
 plicem, conditione famulum, vt eum in fidem tuam
 recipias, & ornes, & augeas: vt sic tandem cognosci ab
 omnibus possit Regius iste animus, in referenda gratia,
 & beneficiorum memoria conseruanda diligentissimus.
 Quod si, vt confidimus, feceris, ab omnibus lau-
 dem admodū grati atque magnifici Principis conse-
 queris: multoque carctius tibi tuorum omnium volun-
 tates hac tam insigni probitatis significatione diuinci-

es. Hac

es. Hac Almeida oratione adeò fuit Emmanuelis mœ-
 ror excitatus, vt cum dare responsum vellet, lachrymis *Emmanue-*
 & singultu spiritus illius impediretur. Itaque breuissi- *lis respōsia.*
 ma oratione declarauit, se Georgium in loco filij habi-
 turum, tantisque illum beneficijs ornatum, vt intel-
 ligi posset, quantum Ioannis nomen & memoriā con-
 seruari atque propagari cuperet. Hac Regis oratione
 omnes procures, qui aderant, non mediocriter lætati,
 ad illum adeuntes, gratias egerunt, illiusq; manus os-
 culati sunt. Hæc autem non indigna commemoratio-
 ne arbitrati sumus, vt posset & Ioannis probitas cog-
 nosci, quæ tanta fuit, vt neq; imperij magnitudine po-
 tuerit hæres illius adduci, vt facile desiderium illius le-
 niret; & simul Enimāuelis natura perspiceretur, quæ
 tam excellens extitit, vt neque tantis opibus improbitas
 oblati efferri, aut humanitatis obliuisci potuerit. Facit
 enim insita in plerisque cupiditas, vt etiam in minimè
 dubia hæreditatis possessione, quam mortuis parenti-
 bus assequuntur, animi lætitiā, mœrore ad tempus
 simulato, tegeere vix possint. Quod eò intemperantius
 in regni hæreditate fit, quò regiæ opes maiores & am-
 pliores sunt, & ad animū de statu mentis deiiciendum,
 si virtutis præsidium non adsit, magis efficaces. Cum
 verò regiæ dignitatis amplitudo præter opinionem ali-
 cui deferatur, tanta vi plerumque iactatur animus, vt à
 mente & ratione deferatur. At Emmanuel se regni hæ-
 redem fore minimè suspicari poterat, cum & fratres il-
 lius viuerent, qui cum ætate antecederant, & Alfonso
 Ioannis Regis filius in vita maneret, & ipse Ioannes fi-
 lios gignere per ætatem posset: erat enim annos natus
 quadraginta, cum mortuus est. Qui tamē omnes diui-
 no consilio, vt multi iudicabant, morte sublatis sunt, vt
 Emmanuel regnaret. POSTQVAM verò omne
 regni Ordines conuenire, instituit Rex quædā de sen-
 tentia omnium, qui aderant, ad regni stabilimentum
 necessaria. Inde etiam misit, qui Regi Fernando & I-
 sabela Regina, qui tunc in Castellæ & Aragoniæ re-
 gnis cum summa dignitate & estimatione regnabāt,
 de sua

*Decretis**Emmanue-**lis regia.**Legatio ad**Castellæ**Reges gra-**tulatoria.*

de sua fucceffione nunciaret. Per id tempus Aluarus, Fernandi Ducis Brigantini, qui propter perfidiæ fufpicionem fuerat capitali fupplicio affectus, frater, in Castellæ regno verfabatur, & fummum apud Reges locum obtinebat. Aluarus autem is erat, ad quem nulla facinoris fufpicio perrineret. Sed cum fratrem fupplicio maâtarum animaduerneret, integris rebus à Lufitanix finibus exceffit. Rex autem Ioannes illi præfcripferat, nè in Caffella fedem vlllo pacto collocaret. At is Fernandi & Ifabelæ vxoris probitate & magnificentia deuinctus, qui multum illius virtuti atque prudentiæ tribuebant, in eorum Regnis locum exilio voluntario delegit. Et nè Regis Ioannis præfcripto parere cogere-
 tur, omnes res fuas, quas in Lufitania poffederat, voluntati illius permisit. Hunc verò Aluarum, & filios Ducis, qui poft patris necem in exilium fe voluntate fua contulerant, Rex Emmanuel per eundem Legatum benignè inuitauit, vt in patriam redirent. Fore, fi id facerent, vt eos quibufcunque rebus commodè poffet, ornaret. Alterum deinde Legatum Romam mifit, qui Alexandro Pontifici Maximo, qui tunc fuerat ad illud fummum faftigium dignitatis euectus, nomine illius fidem obligaret, totumque Portugaliæ regnum, vt Chriftianum Principem facere oportebat, voluntati Pontificis ipfius addiceret. Quod vt cum maiore dignitate fieret, Georgium Coftam Lufitanum Cardinalem, hominem authoritate fuma præditum, per literas rogauit, vt nomine illius hoc officium exqueretur. Cardinalis igitur, Emmanuelis nomine Romæ fidem publicè dedit, Emmanuelem femper in Pontificis obfequio futurum, & fidem per omne vitæ fpacium erga sanctam Romanam Ecclefiam fumno ftudio retenturum, & pro illius fanctitate, quoties opus ita fuiffet, pugnaturum. Fuit hæc fidei teftificatio Pontifici valdè grata, literasque Regi fatis amanter fcriptas dedit. eique de regni fucceffione gratulatus eft. At Emmanuel interim in regni negotijs expedendis vigilabat. In primis autem donationes omnium rerum, quas Io-

*Aluarus
 alijque ex-
 ules reuo-
 santur.*

*Legatio
 Lufitana
 ad Pontifi-
 cē Maxi-
 mum.*

annes moriens multis donauerat, benignè confirmauit: quamuis multi ex illis, qui tunc ab illo fuerant affecti beneficijs, magis digni supplicio, quam beneficio viderentur. Satis enim apparet, eos, qui, dum Princeps extremum spiritum edit, ab eo summo studio contendunt, vt sibi aliquid largiatur, quod, dum ille sanus atque valens erat, impetrare non poterant, nunquam se quidquam de fide Principi debita, sed de sua ipsorum vtilitate cogitasse. Quid autem præterea tam infidiosum, quàm eo tempore, quo propter mortis acerbiterat mens Principis oppressa est, captare tunc illius imbecillitatis occasionem, vt ab eo, a quo tam fuerant multis cumulati beneficijs, id extorqueant, quod non est auaritiæ, sed fidelitati debitum? Quid verò tam inhumanum, quàm in ipsius Regis morientis aspectu, nec ipsius iustissimi doloris sensu, nec vlla humanitatis ratione ab immanis cupiditatis studio reuocari? Accedit præterea, quòd eo tempore Rex, qui hominum postulata, quanuis iniusta sint, minimè repudiat, non de suo quidquam, sed de alieno videtur elargiri. Ea namque donat, quibus iam vti non potest. Reddit deinde successorì multò difficiliorem administrandi Regij muneris rationem. Regiam enim Gazam, quæ est fons Regiæ benignitatis, exhaurit. Ea postremò concedit, cum neque hominum merita, neque vllam iuris vtitati rationem expendere potest. Quotus enim quisque est, qui in oculorum tetra caligine, in crebro anhelitu atq; in singultu, in toti corporis sudore, interclusi spiritus angustijs possit cuiusque dignitatem exactè perpèdere? Illi igitur, qui eo tempore, quo Principis animus est oratione confirmadus, ei tam grauem molestiam exhibent, & instant, & vrgent, & quodanmodo vim adhibent, vt interruptis atque morientibus vocibus regni opes effundat, odio certè digni sunt, & non eiusmodi beneficijs. Emmanuel tamen, nè videretur optimi Principis acta rescindere, non modò reliqua Ioannis beneficia, quæ fuerant iudicio tributa, sed etiam fraudulenter crepta, confirmauit. Totum dein-

*In aulicam
quorundā
auaritiā.*

de ani-

Instituta regni Emmanuelis. de animum ad ius administrandum applicuit. In eos magistratus, quod perperam corrupti pecunia iudicabant, acriter animaduertit. Ijs, qui leuioribus criminibus erant alligati, leuiiores etiam pœnas imposuit. Illos verò, qui benè & incorruptè iudicia faciebant, pro dignitate cuiusq; remunerauit. Iudicum deinde numerum auxit, vt omnes controuersiæ facilius dijudicari possent. Ipsosque maioribus stipendijs affectit, ne inopia cogerentur ab æquitate discedere. Tum in omnes regni partes, viros iustitiæ opinione præstantes cum summa authoritate misit, qui scelera vindicarent, & flagitiorum omnium, quoad fieri posset, stirpes euellerent. Vectigalium deinde rationem diligenter habuit. Videbat enim, vbi regni opes ministrorum negligentia dilabuntur, aut quæstorum auaritia diripiuntur, aut sumptibus minimè necessarijs exhaustiuntur, ibi regni statum constitui non posse. Nec enim bellum geri, neque pacem constitui, neq; ius administrari commodè licet, vbi regis pecunia, quæ debet esse publicæ salutis instrumentum, aut à priuatis auertitur, aut ab ipso Rege sine vllò fructu consumitur. Vt autem humanitas illius in omnes constaret, Iudæos in libertatem asseruit. Quod vt intelligi possit, qua ratione illi seruitute oppressi fuissent, non erit alienum, rem, quemadmodū gesta fuerit, explicare. Fernandus & Isabela Castellæ Reges cùm exploratum habuissent, per Iudæos, qui in illorum ditione erant, scelera nefaria contra religionis nostræ sanctitatem conlari; omnes illos in exilium eiecerunt. Hoc autem factum fuit Anno à Christo nato, M. cccc. lxxxij. quidam verò ex illis numine diuini Spiritus illustrati, ad Christi se cultum & fidem contulerunt. alij autē, nè fundos, & ædes, & reliqua bona relinquere, vel tempore alieno vendere cogerentur, se Christi religionem profiteri simulârunt. Reliqui omnes in exilium pulsi sunt. Cùm verò alij in alias partes disiecti fuissent, maxima eorum pars à Ioanne Rege sub certis conditionibus impetrauit, vt in Portugalia tempore aliquo definito consisteret. *Conditiones au-*

tem po-

tem potissimæ fuerunt, vt octauos aureos singuli Re-
gi perfoluerent, & intra certum tempus è Portugaliæ fi-
nibus emigrarent: quòd si post tempus illud assignatū
visi in Portugalia fuissent, libertatē amitterent: Rex au-
tem tutam nauigandi facultatem volētibz abire præ-
beret. Hac autem ratione Ioannes grandem sibi pecu-
niam comparauit, quam asseruari diligentissimè facie-
bat, vt posset in Africam transire. Cupiebat enim bellū
acerrimum Mauris inferre: nec id tam gloriæ studio,
quam vt Christi religionem & gloriam propagaret.
Quod ne faceret, primū quidem casus acerbi, quibus
diu conflictatus est, impedimento fuere: postremò au-
tem mors omnes illius huiusmodi conatus compressit.
Quandū tamen vixit, sedulò curauit, vt Iudæis fidem
præstaret, quam dederat. Itaque eis, qui in portubz illi
operas nauabant, imperauit, vt agerent cum nauicu-
larijs, vt tolerabili quadam vectura Iudæos in regiones
quas sibi vellent, transportarent. Sanxit præterea, nè
quisquam iniuriam illis inferret. Quod longè secus fa-
ctum est. Mercatores enim, & nauicularij, qui Iudæos
in naues suas recipiebant, eos in mari multis iniurijs
admodum acerbè diuexabant. Vecturæ enim pretio,
quo depacti fuerant, minimè contenti, quacunque ra-
tione poterant, multò maiorem pecuniam ab inuitis
exprimebant: & de industria diutius, quàm opus erat,
vagabantur, multisq; erroribus homines miseros lu-
dificabant, vt consumpto omni com meatu, cogerentur
ab eis victum emere. Pretium verò, quod rebus suis con-
stituebant, erat eiusmodi, vt eo perfoluto, Iudæi nudi
& inanes relinquerentur. Accedebat, quòd nuptis mu-
lieribus atque virginibus vitium p̄r vim inferebant,
& viros intolerandis contumelijs afficiebant: Christiani-
que nominis, quod vsurpabant, oblitī, in omni ge-
nere immanitatis atque perfidiæ versabantur. Iudæi,
qui in Portugalia remanserant, partim tam atrocis in-
iuriæ metu perturbati (nec enim id tam obscurum esse
poterat, vt nō aliqua ex parte fama tantarum caldium
ad aures eorum perueniret) partim quòd inopia impe-
diti,

*Christia-
norum in
proscriptos
Iudæos in-
iurie.*

ditum, minimè potuissent ea, quæ erant ad nauigandum necessaria, intra tempus illud emere, cum tempus interim illis constitutum elaberetur, libertatem amisere. Qui igitur seruum Iudæum habere cupiebat, eum à Rege postulabat. Rex autem eorum precibus cedebar, quos animaduvertebat esse miti clementiq; natura præditos, nè Iudæi durior, quàm par esset, dominatu premeretur. Hoc autem accidit paulò ante Ioannis mortem. Ea tamen apud omnes, qui sensus illius nouerant, suspicio consistebat, ut crederetur, si ille diutius vixisset, omnes eos fuisse benignitate illius sub aliqua conditione liberandos. Hec erat Iudæorum, qui in Portugalia morabantur, cōditio, cum Emmanuel regnare cœpit. Qui

Iudæi seruitute ab Emmanuele liberati.

videns illos non sponte sua contra foedus in Portugalia, post tempus à Ioāne præstitum, remansisse, omnes liberos esse iussit. Hoc illi beneficio permori, ei magnū argenti pondus obrulere: quod accipere noluit. Statuerat enim gentem illam beneficijs paulatim ad studium Christianæ pietatis allicere. HIS, & alijs multis negotijs commodè atque sapiēter expeditis, mentem continuo ad bellum Africanum contulit. Ex quo enim tempore Ioannes, hoc nomine primus, Septam urbē Mauritaniæ munitissimam, in ora maritima freti Gaditani sitam, virtute & opibus expugnavit, nunquam Reges, qui deinceps successere, passi sunt, bellum contra Mauros susceptum diu intermittere. Rex Alfonso, Ioannis primi nepos, atq; Ioannis secundi pater, Tingi ciuitatem cum Arzila, quæ non procul Tingi aberat, similiter bello cepit. Ioannes autem post patris obitum, quāuis fuisset durior fortuna cōflictatus, & multis & varijs curis implicitus, semper tamen inuictō animo in illius belli administratione permansit. Emmanuel horum vestigijs ingressus, eodem animo belli curam suscepit. Itaq; vrbes Mauritaniæ, quæ erant nostris præsidijs munitæ, maioribus opibus firmavit, firmioribusq; præsidijs cinxit, maximum cōmeatum & plurima instrumenta bellica in eas importari præcepit. Auxit præterea militibus stipendium, & duces in muneribus amplior

RES AFRICANAE.

amplioribus ornauit, vt his beneficijs excitati, confidē-
 tius & acius dimicarent. Quia verò cernebat, caput *Emmanue-*
 belli feliciter administrandi in veta religione consiste- *lis in sacer-*
 re (Deus enim est, qui robur & mentem, qua victoria pa- *dotes muni-*
 ratur, donat, & qui mentem & vires eripit illis, quos *ficentia.*
 peruertere statuir) præter alia præmia, quibus sacerdo-
 tes, qui sacra militibus in Africa ministrabant, affece-
 rat, statuit, vt decumam omniū tributorum, quæ Mau-
 ri vectigales ei ex fœdere persoluebant, quotannis acci-
 perent. Dum hæc ab illo geruntur, Fernandus & Isabe-
 la Reges Legaros ad illum mittunt, qui illorum nomi-
 ne ei gratulationem de regni hæreditate significarent:
 Et postularēt præterea, vellet cum eorum filia, nomine *RES EV-*
 Maria, matrimonio copulari. Postremò ab illo enixè *ROPÆ.*
 contenderent, vt filios Fernandi Ducis Brigantini, qui *Castellane*
 adhuc in exilio viuebant, in patriam, & in omnes amif- *ad Emma-*
 sas opes restitueret. Hanc legationem Emmannel sibi *nuelem le-*
 admodum iucundam accidisse demonstrauit, Legatifi- *gatio.*
 que dixit, sibi nihil grarius esse posse, Regum clarissi-
 morum in se tam propensa voluntate. Quod verò ad
 matrimonium attinebat, non esse sibi in animo prius
 vxorem ducere, quàm regni statum constitueret. Hoc
 autem dicebat, non quòd illorum Regum affinitatem
 sibi parum cōmodam arbitraretur, sed quòd Isabelam
 eorum filiam natu maiorem, quæ fuerat Alfonso Ioan-
 nis filio nupta, vxorem habere mallet: quæ huius men-
 tem suam tunc minimè aperiret. De Fernandi verò fi-
 lijs sibi curæ futurum affirmauit, vt Regibus satisfacere-
 ret. Hoc eodem tempore fuit certior factus, Ioannem
 Menesium, qui Arzilæ præerat, fuisse de Mauris insig-
 nem victoriā cōsequutum. Res autem ad hunc modū
 gesta fuit. VASCVS Coutinus Dynasta Borbensis, Ar- *RES A-*
 zilæ præfectus erat, cuius nomen cū ad Ioannem de- *FRICA.*
 latum fuisset, coactus fuit in Portugaliā redire, vt Re- *NÆ.*
 gi se purgaret. Præposuit interim Arzilæ Rodericum
 Coutinū, qui, dū ille abesset, ducis officio fungeretur.
 Fecerat autē Re. Ioannes inducias cum Rege Fessensi.
 Barraxa verò, & Almādarius, qui multum iater Mau-
 ros po-

*Lusitanorum
strages.*

ros potentia & opibus excellabant, hoc induciarum fœdere minimè astricti fuerant, eò quòd nondum essent sub Fessensis Regis imperio. Itaq; maxima manu comparata, in Arzila fines inuadunt, neque mediocrem vastitatem efficiunt. Rodericus Cautinus cum ijs copijs, quas habebat, illis occurrit. Fuit acriter vtrinque dimicatum. Prælium tamen hunc exitum habuit, vt Cautinus hostium multitudine oppressus, cum multis occumberet. Hac strage nunciata, Ioannes Rex misit continuò Arzila Ioannem Menesium, virum singulari virtute præditum, cum imperio, vt nostrorum animos aduentu suo confirmaret. Cum autem quidam Mauri stipendiarij propter hoc incommodum nostris illatum rebellarent, neque tributum, quod ex fœdere Ioanni Regi debebant, soluere vellent, nihil sibi Menesius prius faciendum ratus est, quàm vt illorum ferociam armis atque virtute comprimeret. Quod vt commodius faceret, postulauit per literas à Lupo Azeuedio, qui tunc Tingitanæ ciuitati præerat, vt sibi aliquot equites in auxilium mitteret. Misit ille equites quinquaginta, quibus præfecit Petrum Leitani, qui Tingi ductor antesignanus erat, qui nocte in locum, quem Menesius dixerat, ne maturauit. Menesius Arzila centum & quinquaginta equites eduxit. Coniunctis in eodem loco cum Leitano copijs, in pagum, qui præcipuè fidem fregerat, iter suscepit. Ne autem præsentium illius aduentus posset, sic equites instruxit, vt agmine tenuissimo, eoque de causâ longissimo, progrederen-
tur. Vno namque filo, sic enim appellant) vnus alium ex intervallo sequebatur, ita tamen, vt ordo incuria hominum interrumpi non posset. Magno autem silentio, cum dilucesceret, pago appropinquauit, vt improviso hostes adoriretur. Sed accidit, vt eodem tempore, Barraxa & Almadaunus cum Muzza & Acobo, qui multum etiam viribus pollebant, eos Maurorum pagos, qui nostrarum partium erant, armis aggredi constitueret. Habebat autem sub signis duo millia equitum, & pedites octingentos. Cum autem Menesius ac-
cepisset,

cepisset, ut certior esse de hostiū cōsilio posset, dedit hoc negotiū Mauris quibusdā, quib. in bello ad has artes vti consueuerat, ut ex insidijs aliquem ex exercitu hostiū intericerent, ex quo verum explorare cognosceret. Illi satis impigrè imperata conficiunt, atq; tres Mauros ad Menesium pertrahunt, ex quib. cognoscit, omnia vera esse, quæ audierat. Quamuis aut quidam valde illius cōsilio repugnarent, in hostes tamen incurrere statuit. Eo namq; loci res illius erant, ut nostri non sine magno salutis discrimine, & dignitatis imminutione regredi possent. Ita multò præclariùs esse iudicauit, hostes nihil tale suspicantes inuadere, quàm ferociter insequentes arcere. Illud enim hostiū animos perterret: hoc aut aciores & infestiores efficit. Triplicem igitur aciem confestim iussit. Primæ Leianū præfecit, cui quinquaginta illos equites, quos adduxerat, assignauit. Secundæ Ioannē Menesium, Petri Menesij fratris sui, & Cantagnedienſis Dynastæ filium. Huic triginta tantum equites attribuit, reliquos omnes sibi in acie tertia reſeruauit. Postquam verò illos cohortatus est, & quid ab illis fieri veller, admonuit, in hostes ire perrexit. Hostes nostrorum audaciam admirabantur, & paucitatem cōtemnebant. Atque primū triplicem aciem ordinare cōſtituunt. Deinde consilio mutato, ut nostros obruerēt, vna tantum acie facta, propius accedunt. Prima nostrorum acies ubi tantum agri ſpaciū interiectum vidit, quantum ad concurrendum ſatis eſſet, in hostes infestis hastis incitatur. Idem Mauri faciunt. Nostri in principio acriter pugnant: multitudine tamen oppressi, cedere paulatim incipiunt, cum Menesius iunior ex vno latere in Mauros incurrit: quo facto, animus nostris additus est, tummasq; vi reſistere contendunt. Hic Ioannes Menesius diutius minimè cunctandū ratus, signa inferre iubet, & cū omnib. copijs, quas ſecum habebat, imperum in Mauros fecit: quem illi primū ægrè ſuſtinent, deinde pedem referunt, atque tandem ſe præcipiti fuga proripiunt. Nostri eos inſequentur, octoque millia paſſim progreſſi, magis cædem faciunt:

*Lufitanorū
de Mauris
victoria.*

deinde ad hostium castra diripienda reuertuntur. Fu-
erunt in eo prælio multi ex hostibus capti, multò plu-
res occisi, magnaque præda parata: ex nostris nemo de-
sideratus. Deinde Menesius in rebelles pagos exerci-
tum duxit, qui suppliciter abiecti, veniam postularunt,
& omnia, quæ debebant ex fœdere, persoluerunt. Ita-
que re benè gesta, Arzila rediit, Leitanumque cum
parte prædæ remisit. Cùm hoc prælium commissum

RES EV-

ROPAE.

Pestis in

Montema

iore Lusita

nie ciuita

te.

Annus à

nato Chri-

stò. 1496.

Proceres

aliquot Lu

sitani ab

exilio reuo

cati.

re ille decumam sacerdotibus Africæ donare cōstituit,
eo fuisset Menesius hanc victoriam consecutus, adeò,
vt multi suspicarentur, eam magis Emmanuelis reli-
gione, quàm militum viribus partam fuisse. Nondum
Emmanuel consilium dimiserat, cùm grauis pestilen-
tia urbem illam, in qua commorabatur, inuasit, qua
coactus fuit inde discedere, & multa, quæ ad regni sta-
bilimentum pertinebant, in aliud tempus referuare.

ANNO insequēti, qui fuit à Christo nato. M. CCCC.

XCVI. cùm appropinquaret tempus solenni ieiunio

consecratum, Setuuaalem se contulit. Ibi enim sorores

illius, nempe Leonora Ioannis vxor, & Isabela, quæ

matrimonium Fernandi Ducis tenuerat, opperiebantur.

Rebus aut sacris illo tempore de more procuratis,

& dici illius memoria, quo Christus se à mortuis exci-

tauit, ritè celebrata, ad regni negotia cōficienda se rur-

sus accinxit. In primis tamen Iacobum Fernandi filiū,

qui post illatā patri necem, se in exilium, vt dictum est,

sponte sua contulerat, & fratrem illius Dionysium, si-

militer & Aluarum, eiusdem Fernandi fratrem, & San-

cium Iacobi fratrem patruele, Alfonsi Fatonensis Dy-

nastræ filium, in patriam & honores amissos restituit.

Fuerat aut Alfonsus Sancij pater, frater Fernandi. Hūc

autem Sancium voluit Rex, vt pro Faronensis Comi-

tatus titulo, Comes Demirensis appellaretur. Alios pie

terea, qui fuerant, Ioannis tempore, proditiōis insimu-

lari, ab exilio reuocauit: præcipuè tamen in eos, quos

memorauimus, illius liberalitas illustris admodum fuit. Et

quia Ioannes quædam illorum bonæ artis hominibus

benè

benè de Rep. meritis donauerat. Emmanuel, nè, qui ea possidebant, de illata sibi iniuria conqueri possent, tantis donis & muneribus eos affecit, ut æquo animo patientur, se bonorum illorum possessione depelli. Quæ quidem magnificentia à multis variè repte hensa fuit. Non deerant enim, qui dicerent, indignum esse, filios eorum, qui fuerant proditoris infamia maculati, tantis beneficijs ornari, & in integrum incōsideratè restitui. Alij verò non Regis liberalitatem vituperabant, sed in liberalitate modum requirebant. Non enim esse Reip. commodum dicebant; tēgium patrimonium, quod est Reip. firmamentum, immodica largitione vno momento temporis exhauriri. Hæc tamen, quæ vulgò iactabantur, nullo modo potuere Regem ab instituta beneficentia reuocare. Cogitabat enim, aliquos eorū, qui fuerant damnati, non fuisse ita multis criminib. cunctos, ut ea de causa nomen eorū in hominū odio sempiterno versari deberet. Præterea æquū non esse, ut filij parentum scelera luerent. Deinde sororis Isabelæ moeror assiduus cum magis ad benignitatē inuitabat. Videbat enim, nihil optimæ atq; præstātissimæ scēminæ, post vitæ necem, & filiorum exiliū accidisse, quo moeroris & angore leuaretur. Instabat præterea Beatrix illius mater, quæ precibus ut Regem obsecraret, & authoritate ut filium admonebat, ut hominēs sibi coniunctissimos saluos & ornatos esse vellet: quod fieri non poterat, nisi eò, vnde deciderant, reducerentur. Non tibi, inquit illa, solū regni hæreditas obuenerit, sed etiam matri, & sororibus, & propinquis, & omnibus deniq; , qui in te spem rerum suarum collocatam habent. Quæ spes, si nos frustrata fuerit, ad quem ibimus: Cuius opē flagitabimus: Si nos non, ut speramus, respexeris, necesse erit, ut molestè feramus, te in tā excelsō gradu locatū cernere. Cū enim priuatus eras, de aduerso tantum casu nobis lamentari licebat. Nunc verò ad illius acerbitatē queri non iam, hæc etiam de graui iniuria illata matri, omnibusq; tuis propinquis, accedet. Quare si vlla tibi pietatis cura est; si illius, quæ te peperit, & enutriuit, maximoq; semper fuit

*Beatricis
matris ad
Emmanuel-
lem pro ex-
ulibus
ratio.*

fuit amore prosequutus, memoriam conseruas, consule nobis omnibus: reddi matri filiam, sorori liberos, auia nepotes, & membra, & cetera mihi totam restitue. Sic enim auaritiæ suspicionem fugies, & pietatis atque magnificentia fructum singularem percipies. Hæc quidem, & alia multa mater in eandem sententiam dicebat: hæc eadem soror cum lachrymis assidue flagitabat: hæc Castellæ Reges per literas atq; nuncios enixè precabantur. Itaque non potuit Rex natura benignus matris voluntatem negligere, aut sororis postulata contemnere, aut optimorum Regū preces aspernari. Multos deinde homines nobiles, muneribus & ornamentis auxit, in quibus fuit Iacobus Syluius, vir singulari prudentia, qui pædagogus illius extiterat. Misit deinde

Petrus Cor Petrum Corream, hominem prudentiæ opinione præstantem, ad Alexandrum Pontificem, ut apud illum quædā negotia, ad regni statum pertinentia, procuraret, & simul Georgium Cardinalem in Portugaliā reduceret. Erat autem is Georgius humili quidem genere

Georgius Cardinalis natus, sed ingenio præclaro, & magnō animo præditus. Valuit autem multum apud Cæthinā Odoardi Regis filiam, summa virtute scēminā, quæ nemini vnquam nubere voluit. Fuit autem casu in eiusdē Cæthinæ familiā ascitus: illa capta hominis probitate & sapientia, cum sacerdotijs valdè opulentis augendum curauit: in quibus omnibus, ille egregium specimē virtutis exhibuit. Pontifex deinde creatus est, & gradibus deinde ad alios honores ascendit, donec tandem à Pontifice Maximo, summo Cardinalium consensu, in eorum collegiū cooptatus fuit. Quam dignitatem singulari sapientia tuebatur, plurimumque apud Pontifices Max. autoritate & gratia poterat. Fuit illi in regni principio Ioannes infestus, propter aliquot illius acta, quæ suis rationibus aduersari suspicabatur: nihilominus tamen Georgius, inuito etiam Rege, dignitatem summa cum auctoritate retinuit. Ioanne autē mortuo, petijt ab illo Rex Emmanuel per literas, ut in Lusitaniā migraret. Sibi namque valdè opus esse ad illud regnum feliciter administran-

administrandum illius consilio, quem sapientia præstantem iudicabat. Quod Georgius ostendit se facturum. At postquam Correa urbem arripit, mutauit consilium, & ætatē & imbecillitatem excusauit. Dixitque præterea sibi itineris illius faciendi à Pōtifice Maximo minimè potestari fieri. Regis tamē negotia summa diligentia atq; fide cōfecit. Interea regnum graui pestilentia laborabat, quæ Regem domicilium mutare compellebat. Cū autem in oppido, quod Turres veteres appellant, consideret, venit ad eum Legatus Venetus, qui illi Reip. suæ nomine de regno, quod illi obuenerat, gratulatus, Senatum populumq; Venetum dixit, omnia, quæ is ab illo postularet, libentissimè facturū. Fuit Legatus admodum liberaliter acceptus, & insignib. equestris ordinis manu ipsius Regis ornatus, & cum tantis muneribus dimissus, vt Venetorum ciuitas partim Legati prædicatione, partim Regis literis valdè amanter scriptis, multò magis in studium illius incitaretur. Aliam deinde actionem suscepit Emmanuel, quam Reges nonnulli ante illum frustra sæpè tentarūt. Eo tempore, quo Hispania, maxima ex parte, erat sub Arabum potestate & imperio constituta, cū esset perpetuum inter illos & Christianos bellum sine vlllo firmio & stabili induciarum fœdere cōcitatum, fuere quidam viri nobiles, non magis virtute, quàm religione præcellentes, qui vouebant, se pro Christi gloria, quandiu vires suppetere, summa contentione pugnatu-
ros. Quod vt multò alacrius facerent, & vt commodius ad celū viam muni-
rent, à nuptijs abstinebant. Horum vita partim in religionis studio, partim in armorū exercitatione consumebatur. Tantusque erat in illis ardor animorum, vt eos beatissimos iudicaret, qui in bellis pro defensione Reip. & Christi sanctissima religione susceptis occumberent. Horum exemplum cū multi sequerētur, fuerunt varij militarium religionum ordines instituti, à Regibus multis beneficijs ornati, & à Pontificib. Maximis approbati: ex quib. multi viri prōdiere, quorum virtute Mauri

*Veneta ad
Emmanuel-
lem legatio.*

*Ordinum
sacrorum
militariū
per Hispaniam
& Lusitaniam
ocasio
successus.*

nis gloria fusi fugatiq; sunt. Erant aut omnes imagine
 Crucis ex panno partim rubro, partim viridi facta, &
 vestibus assuta, secundum pectus insigniti. Florebat et-
 iam in Hispania Templariorum, & Hospitalen-
 sium, qui Ierosolymis eadem fundamēta, post q̄ptam
 à Christianis ciuitatem illam habuerant. Quamuis aut
 varia essent horum ordinum instituta, & insignia, qui-
 bus distingui alij ab alijs possent: in hoc tamen conue-
 niebant, quòd omnes votis solenni ritu emissis, fidem
 Christo publicè dabant, fore, vt nulla vnquam libidine
 se commacularent, nec magistri militiæ imperium de-
 tractarent, nec se vllis auaritiæ sordibus illini pateren-
 tur. In Portugalia verò, præter reliquos militum reli-
 giosorum ordines, alius à Dionysio Rege constitutus
 est, postquam opera Philippi Francorum regis, qui pul-
 cher appellatus est, Templariorum ordo euersus fuit.
 Iniuit enim Dionysius rationem, quemadmodū Tem-
 plarij Lusitani (ex omnib. enim Christianæ Reip. par-
 tibus aditus fortibus & spectatis hominibus ad illum
 ordinem patebat) neque bona, neque dignitatem amitte-
 rent. Itaq; statuit, vt vestigalia, quæ erant in Portuga-
 lia Templariorum ordini dicata, iidem ipsi Templarij,
 qui ea possederant, nouæ cuiusdam militiæ nomine re-
 tinerent. Hanc autem Christi militiam appellauit, &
 huius religionis milites statuit, vt imaginem Crucis co-
 lore candido, inclusam in aliam Crucis imaginem, co-
 lore rubram gestarent, vt à reliquis religiosis militibus
 inter nosci possent. Postulauit deinde à Pont. Maximo,
 vt eam authoritate sua confirmaret. Creuit hic ordo,
 multisq;ue bonis auctus & amplificatus est. Emmanuel
 autem cum videret, quòd discrimen impenderet tam
 militibus huius ordinis, quàm reliquorum omnium
 (si enim contra fidem Christo obligatā, libidinem mi-
 nimè refrænaret, necesse erat, vt scelus nefarium susci-
 perent, & simul nè illis, qui ex religiosis militibus na-
 scereretur, esset illa macula generis iniuste, quæ nothis o-
 mnibus, quamuis sint nobilissimis parentib. procreati,
 subeunda est) postulauit ab Alexandro Pontifice Max.
 vt soluc-

*Sacrorum
 militum
 instituta.*

*Ordinis mi-
 litum Chri-
 sti origo &
 instituta.*

*Milites sa-
 cri per Lusitani-
 am ca-
 stratis reli-
 gione soluti*

vt solueret ea perpetuæ castitatis religionē omnes equites Lusitanos, qui deinceps alicuius religiosæ militiæ sacramento tenerentur. Illi namque, qui iam erant solennis voti religionē constricti, fieri non poterat, vt salua ipsius religionis fide eandem licentiam impetrarēt. Concessit id Regi Pontifex, atque deinceps licuit omnibus, qui in aliquam religiosam militiam ascriberentur, vxores ducere, exceptis solum Hospitalensis ordinis equitibus, qui, in quibuscunq; partibus sint, eadem perpetuæ castitatis religionē constringuntur. Hæc autem Regis prouidentia, qua, vt videbatur, sceleribus occurrebat, & suos magno incontinentiæ periculo liberabat, à multis laudari solet. Ego verò statuere non possum, vtrū sic multò maiorem peccandi materiā suis attulerit illa ipsa, quam subtrahere summo studio concupiuit. Primum enim nunquā vllius disciplinæ laxamentum potuit esse salutare. Quocirca ea, quæ fluunt, seuerè deuincienda sunt, & eò, vnde deciderant, reducenda, si volumus, vt quæ laudabiliter instituta sunt, eundem semper fructum & vtilitatem retineāt. Deinde propter nuptiarum curas, cetnimus, illum antiquū ardorem, qui erat in religiosis militibus ad dimicandū, esse iam magna ex parte restinctum. Minus enim exnediti, & minus alacres sunt, & cū breue aliquod tempus bellicis in rebus insumpserint, citius & libentius, quam decet, otium amplectuntur. Deinde tunc, cū erat illis matrimonium interdictum, credibile est multos fuisse, qui non tam vtilitatis & emolumentum cupiditate, quā pietatis studio religionem aliquam susceperent. Nunc verò postquā de religionē detractum est, quod nimis asperū multis esse videbatur: suspicari non absq; ratione possumus, omnes, qui, vt in aliquam eiusmodi militiam ascribantur, elaborant, cupiditate tantum & ambitione ad studiū militiæ illius impelli. Poterit, hoc cupiditatis introitu multò latius, quàm antea, patefacto, paulatim eò deuentū est, vt quæ erāt optimè fundata, laberentur & ruerent. Cetnimus enim si dem datam Christo contemni, res sacrosanctas violari,

Laxata sacrorum militum continentia reprobata.

sacra vestigalia ab hominibus audacibus & flagitiosis occupari: eos, qui nunquam hostis vultum aspexerunt, opibus ad sanctos vsus destinatis affluere, illisq; ad luxum & vitæ latebram intemperanter abuti. Sed hæc, quæ curare non possumus, lamentari desinamus.

*De Iudæis
Lusitania
eiciendis
consultatio.*

*Sententia
pro Iudæis*

SVSCÉPIT deinde Emmanuel rei, quæ tunc in omnium ore versabatur, deliberationē, de qua fuit à multis in consilio in contrarias partes disputatum. Veniebat enim in consultationem, vtrum Iudæi, qui fuerant à Castellæ Regibus expulsi, & in Portugalia morabantur, essent expellendi continuò, vt fuerat Ioannis tempore constitutum: an potius, vt in sedibus, in quib. hoc in regno confidebant, habitarent, benignitate Regia permittendi. Castellæ Reges Emmanuelem per litteras admonerant, ne gentem sceleratam, & Deo & hominibus inuisam, cōsistere in Portugalia sineret. Emmanuel rem maxima cōsideratione dignam esse statuit, Fuere qui dicerent in consilio, non esse gentem illam eiciendam, quam Pont. Max. in Romanæ ecclesiæ ciuitatib. habitare permitteret. Quo exemplo etiam dicebant à multis Italiæ ciuitatibus, à multis præterea Christianis Principibus, non solum in Italia, sed in Germania, & in Pannoniis, & quibusdam alijs Europæ regionib. esse Iudæis habitandi & negotiandi facultatem tributam. Præterea illis expulsis, non continuò perfidiam eorum animis expelli: vbiq; enim impia gens pedem poneret, eadem sceleris vestigia relinqui. Non esse autē hominis sapientis, magis scelere vno in loco, quàm in alio conflato permoueri. Deinde, si Iudæi in Africam (quod futurum nemo dubitabat, si fuissent è nostris finib. eiekti) traicerent: omnem spem, quæ de eorū salute haberi potuisset, incidi. Inter Christianos enim, multi ex illis, Christianorum familiaritate & exemplo, atque disciplina allekti, sese ad Christi nomen adiungebant: quod inter homines Mahumetana superstitione contaminatos fieri, haudquaquam poterat. Nō esse præterea vtile Reip. vt hæc gens pecuniam, qua multi ex illis abundabāt, ad Mauros asportaret; & arrip. quas à nostris acceperat,

acceperat, hostes nostros instruere, quibus possent nostris non mediocre damnum inferre. Alij contrà disse- *Sententia*
rebant, non sine causa fuisse gentem illam expulsam è *contra Im-*
Gallia, & è multis Germaniæ locis, & ex Aragoniæ & *de eos.*

Castellæ regnis: sed quia fuisset à Principibus, qui non pluris vēt galium amplificationem, quàm religionis integritatem faciebant, exploratè cognitum, tentari ab ea simplicium hominum fidem, Christi q; nomen sanctissimum indignissimo conuitio maculari, multorūque animos ex eorum consuetudine pestiferis erroribus contaminati, luemq; ad rusticanorum hominum perniciem serpere. Præterea non esse sapientis, quidquā illis credere, qui hostes Christiani nominis sunt, nulla-que religione impediti queunt, quò minus omnia arcana, quæ inuestigare possent, hostibus nostris indicent, salutemque nostram pecunia prodant. Quòd si de commodis ageudum esset, multò certè commodius esse, gentem ad fraudem natam, antequam manus vēt galium visceribus afferret, cum illis tantum bonis, quæ tunc habebat, expelli, quàm postquam omnes regni opes in potestatem suam redigeret, tanta præda locupletatam dimitti. Tunc enim ea tantum asportaturos, quæ aliundè conuexerant. At si diutius in regno manerent, fore, ut multos mortales bonis omnibus, fraudibus & dolis, quibus multum valebant, euerterēt. Hanc sententiam sequutus Emmanuel, statuit, ut omnes Iudæi atque Mauri, qui Christi religionem profiteri nollent, è regni finibus excederent: diemque dixit, intra quem omnes, qui in illius regno fuissent inuenti, libertatem amitterent. **INITIO** sequentis anni, qui fuit à Christo nato, M. cccc. xcvij. Rex Fernandus & Isabella, cum esset inter illos & Carolum Galliæ Regem bellum acerrimum, legatos in Portugaliani mittunt, qui foedeta cum Ioanne facta, cum Emmanuele confirmant, & amicè postulent ab illo contra Carolum auxilium. Foedera quidem summa Regis & omnium, qui in consilio aderant, voluntate confirmata fuerunt. Quod verò ad postulatum attinebat, respōdit Emma-

Emmanuelis de Iudæis expellendis decretum.

ANNVS
1497.
Castellana ad Emmanuelem Legatio.

Responsio.

nuel, sibi esse cum Castulo pacem, foreque sibi turpissi-
 mum, cum nullam à Gallis iniuriam accepisset, foedus
 ictum violare, maxime cum bellum esset adeò longin-
 quum, nec Hispania Gallorum armis peteretur. Quòd
 si Gallus in Hispaniam signa conuerteret, turpē pro
 coniunctione, quæ sibi cum illis erat, auxilio futurum,
 & pro parte sua Gallorum impetum omni contentio-
 ne repressurum. Fuit ab illo Castellæ Regibus, ut præ se
 tulerunt, egregiè hac responsione satisfactum. Instabat
 interim dies, quo Iudæi, qui Christiani fieri nollent, e-
 rant in exilium ituri. Omnes igitur se ad nauigandum
 summa ope comparabant, cum Rex Emmanuel indi-
 gnissimè ferens, tot hominum millia in sempiternum
 exitium detrudi, ut saltē filiorū saluti prospiceret, rem
 excogitat, facto quidem iniquā & iniustam, animo ta-
 men & proposito sine laudabilē. Iussit enim, ut Iudæo-
 rum filij, qui nondum decimum & quartum annum
 ætatis excederent, à parentibus abstracti, & ab illorum
 conspectu remoti, in religionis Christianæ disciplinā
 traderentur. Quod non sine magnis animorum moti-
 bus fieri potuit. Erat enim res visu mirabilis, à comple-
 xu matrum filios auelli: patres liberis affixos raptari,
 & filiis etiam contundi, clamores ingētes ubiq; tol-
 li, omniaq; mulierū plangore & eiulatu compleri. Fuē-
 re, qui rei indignitate perturbati, filios in puteos abijce-
 rent. Multi etiā eò progressi sunt amentia, ut sibi mor-
 tem propria manu consciscerent. Accedebat ad grauio-
 rem gentis miseræ calamitatem, quòd illis, qui tantis
 iniurijs affecti in Africam transmittere cupiebant, fa-
 cultas minimè præbebat. Rex enim adeò flagrabat
 cupiditate gentis illius ad Christi religionem perducē-
 dæ, ut partim præmijs alliciendam, partim malo cogen-
 dam esse iudicaret. Quauis igitur nauigandi potestas
 esset Iudæis ex pactione faciendā: id tamē de die in diē
 differebat, ut mutandi consilij spacium intercederet. I-
 taque cum in principio fuissent illis tres in Portugalia
 portus assignati, vnde cōscenderent, interdixit, nè quif-
 quam ex illis aliundē, quàm ex Olyssiponensi portu
 solueret.

*Iudeorū li-
 beri per
 vim ad
 Christiani-
 mum per-
 tracti, &
 quid inde
 secutum.*

*Vis & da-
 lus Iudæis
 illata.*

solueret. Quo factum est, vt innumerabilis Iudæorum multitudo Olyssipponem conflueret. Interim verò dies dicta præterfluxit, ita, vt esset illis necesse, qui nondum emigrare potuerant, libertate spoliari. Tandem, malis plerique victi, Christianam religionem aut ex animo profiteri, aut saltem callidè simulare maluerunt, quàm vitam in tanta acerbitate traducere. Cum fidei igitur Christianæ confessione, fontibus sacris abluti, & filios, & libertatem recuperârunt, multisq; à Rege præmijs clementer inuitati, in Portugalix regnis satis commodè vitam exegerunt. Fuit quidem hoc nec ex lege, nec ex religione factum. Quid enim? Tu rebelles animos, nullaq; ad id suscepta religione constrictos, adigas ad credendum ea, quæ summa contentione aspernantur & respuunt? Idque tibi assumas, vt libertatem voluntatis impedias, & vincula mentibus effrænatis iniicias? At id neq; fieri potest, neque Christi sanctissimum numen approbat. Voluntarium enim sacrificium, non vi mala coactum ab hominibus expetit: neq; vim mentibus inferri, sed voluntates ad studium veræ religionis allici & inuitari iubet. Porro autem, quis sibi id arrogare potest, quod solus diuinus spiritus efficit in eorû animis, qui non ad extremum vitæ spiritum illius benignitati repugnare contendunt? Ille namq; solus est, qui mentes illustrat, & allicit, & inuitat: & eos, qui tantum munus non animo pertinaci & ingrato repudiât, ad Christi confessionem & societatem perducit. Postremo quis non videt, quam indignum sit, hominibus in religionis studio suspectis, tot mysteria, tot res sacrosanctas, tantam rerum diuinarum rationem committere? Et sceleris occasionem ijs, qui Christi disciplinam ludibrio habent, inconsideratè præbere? Et ita religionem per religionis simulationem indignissimè violari? Regis tamen animus multis meritò laudandus esse videtur, quòd id religionis studio, vt ea ratione gentis Hebrææ salus constitui aliquando posset, efficeret, maximè cum viri religionis & doctrinæ opinione præstantes id licet dicerent, & fuisse iam à principibus Christiana-

*Regij in Iu-
deos faci-
noris repre-
henso.*

*Excusatio
Regis.*

Christia-

Christianis olim factitatum. Nunquam enim defuere, nec vnquam deerunt, qui ad Principum gratiam aucupandam orationes accommodent. Fructus tamen eximios ex hac Regis actione, quamuis parùm iusta, efferni quotidie videmus. Eorum namque filij, qui vt suspicio erat multis iniecta, fidem nefarie simulabant, vsu, consuetudine, & disciplina, paternique sceleris obliuione, Christi religionem sanctè colunt, & vitam ad disciplinam illius instituunt. Hac ratione Iudæi partim in exilium migrarunt, partim Iudæorum nomen amiserunt. Mauri verò omnes, qui noluerunt à Mahumetis pestifera secta discedere, in Africam se contulerunt. Neque fuit eis aliquod incommodum illatum, quemadmodum Iudæis: nè Christiani, qui in Africa, vcl Asia sub Saracenorum ditione vivebant, aliquod ob eam causam malum paterentur. HOC eodem anno Rex de nuptijs, quas appetebat, agere cœpit. Cupiebat enim, vt dictum est, Isabelæ, quæ fuerat Alfonso Ioannis filio nupta, matrimonio coniungi, eò, quòd mores illius atque prudentiam adamatet. Id autem cum Aluato Fernandi Ducis siatre, qui plurimum apud Castellæ Reges poterat, communicauit. Qui cum operam suam esset Emmanueli ad eam rem pollicitus, in Castellam redijt, & inde literas ad Emmanuelem dedit, quibus significauit, Regum voluntatem minimè ab eo matrimonio scedere, quod ipse appetebat, alienam. His literis excitatus Rex, Ioannem Emmanuelem Regio cubiculo præfectum, virum singulari prudentia, ad Reges Castellæ legauit. Fuit hæc legatio Regibus admodum grata, matrimoniumque pactionibus titè confirmatum. Isabelæ iunior solum summa vi matrimonio resistebat. Partim namque ex dolore, quem ex obitu Alfonsi perceperat, in ea ægritudine versabatur, vt sanari vix posset: partim quòd bis nubere, parùm honestum iudicabat, adduci non poterat, vt in hoc matrimonio parentibus morem gereret. Sed tandem parentum monitis & precibus victa, & hominum religiosorum orationibus inducta, qui illam admittēbant, eo coniugio pa-

*Emmanuel.
his Regis
cum Castellæ
Regis filia
pactæ nu-
ptiæ.*

gio pa-

gio pacem & otium totius Hispaniæ confirmari, parentibus obsecuta est. Interim dum ea, quæ ad Isabelæ in Portugaliæ aduentum erant necessaria, parabantur, Emmanuel negotium magnitudinis clarum, sempiternæque gloria dignum suscepit. Quod ut rectius explicari possit, est totius rei initium altius repetendum. *RES A.*
 IOANNES hoc nomine primus, Portugaliæ Rex, *FRIC.*
 qui regnū, magna cum gloria, hostium incursione liberavit, & clarissimas victorias consequutus est, nè in *N A E E T*
 senectute quidem quidquam de studio gloriæ remisit. *I N D I.*
C A E.
 Itaque maximam classē instruxit, qua Septā vibem, Mauritaniam maximam, & opulentissimam, atque munitissimā, in orā maritima Gaditani freti sitam expugnauit. Inde fuit oblata occasio Lusitanis, qui in illius urbis præsidio constituti fuerant, armis latius euagandi. Henricus deinde Ioannis filius, cuius in expugnatione Septæ virtus admodum clara fuerat, hoc institutum longius persequi voluit. Classēs igitur ædificauit, quibus Africæ littora, & eas Mauritaniam regiones, quæ extra fretum ad Austrum pertinent, infestas redderet. Deinde, cupiditate incensus terras ignotas explorandi, dedit operam, ut ii, quos classibus præficiebat, multò longius progredierentur. Quo studio factum est, ut partim hominum fortium industria, partim variæ tempestatis euentu, non solum bona pars Africæ, quæ ad Aethiopiam pertinebat, verum & insulæ permultæ in Oceano sub Imperium Lusitaniæ subiungerentur. Quod autem terræ, ad quas nostræ naues appellebant, erant magis longinquæ, maioraque in illis monstra versari dicebantur, cō magis animus Principis optimi flagrabat studio remotiora peruestigandi. Fuit enim Henricus, vir animi maximi, & religionis sanctitate clarissimi. Neque tantum elaborabat, ut nomē suum clarum redderet, quàm ut Christi religionem propagaret: ad quod nihil magis vtile sere putabar hac nauigatione, ut posset Christi nomen apud Barbaras nationes à situ nostro disiunctissimas, ad omnium salutem prodi. Ut autem id commodius efficeret, in ea Lusitaniæ parte, quā Algar-

*Henricus
Ioānis Por-
tugaliæ re-
gis filius
peregrina-
rum nau-
igationum
author.*

*Nauigatio-
nes ad Au-
strū succe-
ptæ.*

Sagres oppidifitus. Algarbium appellatur, in oppido Sagres nomine, quod abest à promontorio sacro passuum quatuor milia, confedit, ut inde classes mirteret, quæ viam in oras ad solẽ orientem fitas aperirent. Nè autem, quò intẽdebat animus, omnino perueniret, fuit morte prohibitus. Obijt autem anno à Christo nato, M. cccc. lx. cùm esset natus annos septem & sexaginta. Nullum autem filium reliquit. Nec enim uxorem habuit, inò per omne virẽ spatium totius libidinis expers fuit. Illo mortuo, Rex Alfonso, Odgardi Regis, qui fuerat Henrici frater, filius, non potuit propter bella grauissima, quibus fuit exercitus, ultra id, quod fuerat Henrici opera lustrarũ, classib. explorare. Peruenit tãdem regnum ad Ioannẽ Alfonso si filium, qui tanto studio, ransq; sumptibus huic negotio instirir, ut nostrẽ classes illius auspicio maximã partẽ Aethiopiæ perlustrarent, eoq; peruenirent, quò viri doctissimi olim suspicati sunt, fieri nõ posse, ut quis quãm penetraret. Neq; fuit cõtentus illius regionis cognitione, quẽ equinoctiali circulo subiecta est (sic enim appellant Astrologi illum cælestis plagæ terminum, qui signiferũ orbem in partes æquales diuidit: eò quòd vbi Sol, eam cæli partem attingit, æquinoctium fiat) sed effecit, ut nostri longius prouecti, ultra illam regionem, in qua ab extremo ex australi parte Solis conuersio fit, incognitas terras latissimè perlustrarent. Itaque fuit illis necesse, cùm essent à conspectu Septentrionis remotissimi, vtralia sydera in cælo notarent Septentrioni cõtaria, ad quæ cursum dirigerent. Sic autẽ cùm illud certamen fuisset institutum, ut quilibet alium nauigationis longitudine superaret, & ultra terminum, quem reliqui attigerant, perueniret; factum est, ut inciderent in promontorium, quo nullum vnquam maius in terris apparuit. A parte namque, quæ spectat ad Occasum Solis, latus illius incipiens, in Austrum adeò longo tractu procurrit, ut vltimus illius terminus ab æquinoctiali plaga gradus circiter triginta quinque distet. Gradum appellat Astrologi Latini trecentesimam & sexagesimam quãtuor partem earum, in quas

*Aethiopia
lustrata.*

*Circulus
æquinoctialis.*

*Promontorium bonæ
spei inuentum,
eiusque latus.
Gradus quid.*

in quas omnes cæli atque terrarum plagas tribuunt. Ab æquinoctiali verò regione ad unum, ex quo promontorium inchoatur, Septentrionem versus, quatuor circiter gradus intersunt. Hi triginta & nouem gradus efficiunt supra duo millia & septingenta miliaria. Hæc est illius terræ, quæ promontorium efficit, longitudo. Ab Ortū verò latus illius multò longius est. In eo verò flectendo, nostri eiusmodi tempestatibus iactati & afflictati sunt, vt sæpenumerò omnem spem salutis abijcerent. Quo factum est, vt Tormentosum illud promontorium appellarent. Tormenta enim apud nos, est idem, quod tempestas aduersa. Flexu promontorij huius explorato, reuerfi sunt. Cum autem Ioanni huius promontorij situm & longitudinem demonstrarent, tanta lætitia affectus est, vt existimaret, esse sibi iam aditum in Indiam patefactum: & quasi felicitis euentus augurio cōmorus, promontorium illud, Bonæ spei, nominare iussit. Homines interim partim Hebræos, partim Christianos, quos industrios & sagaces esse cognouerat, Alexandriā misit, qui inde in Aethiopiā, quæ supra Aegyptū est, se cōferrent, & inde in Indiam nauigarent, vt qua ratione commodius ille cursus, post illum promontorij flexum, in Indiam confici posset, ab hominibus peritis intelligerent. Classē præterea parare iussit, qua posset iter illud, quod tanto opere explorare cupiebat, haberi. Hos interim tantos Ioannis conatus, mors oppressit: qui tamen cum Regni patrimonio, hanc etiam nauigationis explorandæ, imperijque propagandi curam Emmanuelli quasi hæreditariam reliquit. Multi fuere ex illis, quos Emmanuel in consilium adhibere consuevit, qui eum ab ea cogitatione conarentur abducere. Dicebant enim, spem incertam esse, pericula certa & ingentia: nauigationem fore difficillimā, Indiamque esse à nostris sedibus maxima regionum longinquitate distantem: fierique non posse, vt tam immensi laboris fructus damna, quæ erant in tam periculoso itinere facienda, compensaret. Cogitaret præterea, sibi cū Aegypti Imperatore, quem

*Explorato.
res in Aethiopiā,
Aegyptū et
Indiam e-
misi.*

*Nauigatio-
nis Indicæ
diffusio.*

Sulta-

*Indica na
nigatio ab
Emmanue
le probata,
et quare.*

*Vasus Ga
ma primus
Indica clas
sis prae
fatus.*

Sultanum appellabatur, qui plurimum in Oriente poterat, esse dimicandum. Deinde si res ex animi sententia procederet, esse illi grauem inuidiam apud Christianos principes cum magno discrimine subeundam. Si gloriam quæreretur: satis magnam gloriam ex Africano bello, si in id totis viribus incumbere vellet, paratam esse. Si vtilitatem sequeretur: vtilitates innumerabiles ex illis Aethiopiae partibus, quas partim imperio subiectas, partim foedere deuinctas habebat, percipi posse. Hæc & alia multa dicebantur à Consiliarijs, quæ tamē Regem ab instituto auertere minimè potuerunt. Videbat enim eiusmodi consilijs nunquam Henrici aut Ioannis mentem prohiberi potuisse, quò minus iter illud in fluctibus aperirent, ex quo tam mulræ Lusitaniæ rebus vtilitates illatæ fuerant. Intelligebat præterea, diffidentiam esse comitem animi pusilli & angusti: spem verò maximam perpetuò cum animi ingentis altitudine atque singulari virtute coniunctam. Itaque maluit fortium Principum exempla, quibus erat coniunctissimus, imitati, quàm hominibus minus cautis, omniaque pericula metuentibus, assentiri. Mouebatur præterea augurio quodam à Ioannis mente & consilio ducto, quo illum viuens admonuerat, vt pro virtutis insigni, quod regijs insignibus adiungeret, sphæram, in qua sunt cælestis regionis circuli descripti, gestaret. In quo quidem portendebat futurum, vt Emmanuelis, quem iam vt hæredem intuebatur, operâ incognita sidera, vltimæque Solis orientis & occidentis regiones ad nostrorum hominum cognitionem cum maximo fructu, & nominis sempiterni gloria peruenirent. Postremo ardens studium, quo tenebatur, Christianæ religionis amplificandæ, cum hominibus timidis auscultare nullo modo sinebat. Fernandus igitur Laurentium, virum impigrum, & auctoritate non mediocri præditum, accessit, eique, vt classem, quàm celerrimè possit, ornet, & omnibus rebus instruat, præscribit. Vasum præterea Gamam, hominem nobilem, & singulari animi robore præditum, cui multum debebat, euocari iu-

bet, eique classis imperium tradit, & quid ab illo fieri vellet, demonstrat, multisque verbis illum ad rem strenuè atque prudenter agenda[m] adhortatur. Suscipit Gama prouinciā, summasque Regi gratias agit, atque postulat, vilius frater Paulus Gama, quem propter insitam virtutē vnice diligebat, illi socius ascribitur: quod Rex facillimè concessit. Fuit classis intra breue tempus orr

uig

ro hominum, propterea quod magis Orientis explorandi, quàm expugnandi gratia tunc adornaretur. Quatuor enim naues fuerunt, è quibus vna com meatu tantum erat onusta. Naui prætoriae Vascus Gama præfectus erat; alteri verò Paulus Gama, terræ Nicolaus Cœlius: quartæ verò, quæ com meatus supplementum conuehebat, Gundisaluum Nonium præficiunt. Aberat Olyssipone prope litus quatuor passuum millia templum sanè religiosum, & sanctum, ab Henrico in honorem sanctissimæ virginis ædificatum: quod postea altius amplitudine & magnificentia, quod Emmanuel illi coniunctum, in honorem eiusdem diuæ virginis à fundamentis extruxit, nomen amisit. In id Gama pridie illius diei, quo erat nauem conscensurus, se recepit, vt noctem cum religiosis hominibus, qui in ædib. templo communis habitabant, in precibus & votis confumeret. Sequenti die cum multi, non illius tantum gratia, sed aliorum etiam, qui illi comites erant, cōuenissent, fuit ab omnibus in scaphas deductus. Neque solum homines religiosi: sed reliqui omnes voce maxima cum lachrymis a Deo precabatur, vt benè & prosperè illa tam periculosa nauigatio omnibus eueniret, & vniuersi re benè gesta incolumes in patriam redirent. A multis tamen interim is fletus atque lamentatio fiebat, vt funus esse re videretur. Sic enim dicebāt. En quod miseros mortales prouexit cupiditas & ambitio? Poruérne grauius supplicium hominib. istis constitui, si in se scelerestū aliquod facinus admisissent? Est enim illis immensi maris longitudo peragenda, fluctus immanes difficillima nauigatio-

Classis Indica.

Vestores classem Indicam comscendunt.

luatione superandi, vitæ discrimen in locis infinitis obcundum. Non fuit multò tolerabilius, in terra quous genere mortis absumi, quàm tam procul à patria marinis fluctibus sepeliri: Hæc & alia multa in hanc sententiam dicebant, cum omnia multò tristiora fingere præ metu cogerentur. Gama tamen, quamvis lachrymas suorum desiderio funderet, rei tamen benè gerendæ fiducia confirmatus, alacriter in nauem faustis ominibus conscendit, vij. Id. Iulij, anno à Christo nato M. CCCC. XCVII. Qui in littore cõsistebant, non prius abscedere voluerunt, quàm naues vento secundo plenissimis velis ab omnium conspectu remotæ sunt.

RES EV- DVM HAEC geruntur, affertur Emmanueli nūcius,
ROPEAE omnia, quæ ad Isabelæ matrimonium pertinebant, esse
Emmanue iam à Regibus Castellæ pro dignitate comparata. Itaq;
lis Regis Sintra, quod oppidum est ad radices Montis Lunæ si-
cũ Isabela tum, ubi tunc se continebat, Eboram proficisci conten-
nuptiæ. dit, coq; multos homines primarios contrinire iubet.
Sintra op. Isabela maior cū Isabela iunioris illius filia Valentiam
pidi situs. Alcantaræ, quæ est prope Portugaliæ confinia, simili-
ter venit. Fernandus Rex adesse non potuit, inualetudi-
ne filij Ioannis impeditus, à quo tunc abesse, inhum-
anum reputabat. Sic enim erant inter virum & uxorem
officia dispertita, vt illa filiam deduceret, ille verò cum
ægroto filio Salmanticæ remaneret. Sic tamen erat in-
ter eos constitutum, vt cū primum Ioanni meliusculè
fuisset, Fernandus ad filiam cohonestandam se Valen-
tiam conferret. Cum tamen nuptiarum dilatio maior
esset, quàm Emmanuelis desiderium pati facillè posset,
scripsit ad Isabelam Reginam, se libentissimè, si ei com-
modum videretur, Valentiam profecturum, vt ibi vxor-
em acciperet. Consuluit regina virum per literas. Qui
respondit, se eo tẽpore nō posse à filio diuelli, eò, quòd
vita illius esset propter morbi grauitatē ad extremum
discrimen adducta. Quòd si vellet Emmanuel Valen-
tiam ire, illius voluntati minimè repugnaret. Illum ta-
men admoneret, vt magnum comitarum vitæ, om-
niaq; maioris lætitiæ signa in aliud tẽpus differret.

Regi-

Regina continuò Emmanueli scripsit, vt, cùm illi videretur, eò contenderet. Is nullam moram interposuit, quin Valentiam peteret. Hic fuit Reginae de morte filij nuncius allatus, quem illa taciturnitate comprehensum tenuit, nè generum inestitiae suae participem efficeret. Il tamen diu Emmanuelem latere non potuit. itaq; postulauit a socro, vt antè, quàm ea fama ad aures Isabelae vxoris suae perueniret, liceret sibi illam in Portugalliam secum ducere. Sic igitur Eboram se contulit: vbi tandem vxori mortem Ioannis indicauit. Quod illa tulit molestissimè. Ob huius Principis mortem omnis Hispania in luctu & squalore versata est, Castellae praesertim & Aragoniae populi, eò, quòd viderent, omnem masculae proles spem Regibus esse sublatam. Non enim alium filium marem habebant preter Ioannem. Is autem vxorem duxerat Margaritam, Maximiliani Imper. filiam, qui superiorem Pannoniam, quam nunc Austriam appellant, impetio continebat. Ea verò quo tempore Ioannes obiit, vterum ferebat. Illa tamen tenuis spes, quam homines habere poterat de Margaritae partu, ne regnū ad Principes externos perueniret, fuit intra paucos dies abortu illius incisa. Sic factum est, vt ius hereditatis, quod Ioannes habebat, ad Isabelā sororem perueniret. Omnes enim illa sorores a tate antecederat. Emmanuel interim nullo modo regni vigilanter administrandi studium intermittebat. Operam igitur eo tempore dedit, vt iura possessionum, & immunitates populis sub certis conditionibus attribueret, & prouinciarum, & urbium, & oppidorum confinia perficerentur, at lites diuina, & ciuitatum iura constitui, et terminorum ratio cōstare posset. Huius anni fine, cùm Regina iam grauida esset facta, Reges Olyssipponē se contulere: tibi à Castellae Regibus literas accepere, quibus nuntius abortionem significabant, & admonebant, vt in Castellam iter haberent, vt tanquam legitimi regnorum haeredes à populis fidem acciperent. His literis Rex cùm videret illud iter sibi necessarionē suscipiendum, concilium rursus indixit, in quo multas leges, quae

*Fernandus
Catholici
filius mori
tur.*

*Margarita
Iohannis
Principis
vxoris ab-
ortus.*

Annus na ges, quæ videbantur esse salutare, instituit. Anno au-
ti Christi. tem sequenti, qui fuit à Christo nato. M. CCCC xcviii.
 1498. Kalen. Aprilis, Olyssipone proficiscuntur, trecentis tã
Emmanue tum equitibus comitati. Id enim Reges Castellæ ab eis
lis iter in postulârant, ne secum maximam turbam ducerent, vt
Castellam vitarentur dissidia, quæ inter Castellanos & Portuga-
 lenses in huiusmodi Regum cõgressibus, leuissimis de
 causis excitari plerunque solent. In hoc tamen comita-
 tu erant viri nobilissimi, inter quos fuit Georgius Ioan-
 nis Regis filius, in quem tunc, quamuis puer esset, ocu-
 los omnes vbique conijciebant, & specie filij communi-
 ti, patris nomen grata prædicatione celebrabant. Ibant
 autem omnes atrati, vt mœstitiã, quæ animos om-
 nium propter obitum Principis Ioannis occupârat, ha-
 bitu lugubri demonstrarent. Regibus Castellæ fines in-
 gressis obuiam prædijt Metimnæ Sidoniæ dux, atra ve-
 ste similiter indutus: qui, vbi primũ illis appropinqua-
 uit, ex equo desiluit, eorumque manus osculatus est.
 Idem faciebant reliqui Principes, & omnes, qui erant
 vel nobilitate, vel dignitate præclari. In omnibus au-
 tem ciuitatibus & oppidis, admirabilis hominum fre-
 quentia, & celebritas illis occurrebat, & faustis acclama-
 tionibus insitam, ex eorum aduentu lætitiã signifi-
 cabant, magnique sumptus ab hominibus, qui opibus
 & potentia præstabant, vbique eorum gratia fiebant.
 Cũ Toletum appropinquaret, Fernãdus vrbe egres-
 sus, illi obuiam processit, & vtrumq; valde amanter, vt
 tantę necessitudinis ratio postulabat, amplexus est. Ad
 portam Principes ciuitatis illos expectabant, vt se illo-
 rum subditos, & verbis, & demisso corporis habitu, &
 reliquis signis in Hispania vsitatis indicarent. Inde, cũ
 iam aduersperâsceret, sub aurea vmbella in tẽplum de-
 ducuntur. factaq; precatione, discedunt, & in Regiam
 intendunt, in qua tanta lætitiã fuerunt ab Isabela ex-
 cepti, vt videretur omnem ex animo dolorem, quẽ ex
 morte filij accepêrat, eorum aduentu depulisse. Deinde
 cũ Rex omnes nostros satis benigne aliqueretur, Ge-
 orgium tamen multo honorificentius accepit. Non au-
 tem

tem passi sunt Castellæ Reges, multos dies intermittere operamq; dederunt, ut id sine cunctatione fieret, cuius gratia cōcilium Regni totius indixerant, & generum atque filiam euocārant. Die dominica, quæ secūta est, Emmanuel & Isabelā in templum deducti sunt. Dux Metim̄ensis, cuius paulò antè mentio facta est, pedib' ad Emmanuelis latus incedēs, habenam equi illius manu tenebat: à læua verò Friensis Dynasta simile officium Isabelæ iuniori præstabat. Hoc etiam modo magnus equitum Magister à dextera, Dux Albanus à læua, Fernandus & maiorem Isabelam deducebant. Archiepiscopus Toletanus rem diuinam singulati cæremonia atque sanctitate peregit. Religione ritè procurata, Fernandus & vxor assurgunt, ille generum, illa verò filiam manu apprehendit, & vtrumque in sellis in sublimi positis, & pulcherumè instratis collocant, ipsique in alijs sellis ad eorum latera considunt. Ciuitatum procuratores in subsellijs ordine iam à multis etatibus in Hispania recepto disponuntur. Principes, ut forè cuique locus obuenerat, ita eum sine offensione cuiusquam occupant. Amicè namque Fernandus illos admonuerat, ne inter se de locorum dignitate contenderent. Se enim molestissimè latuim, si id, quod summa animorum consensione geri cupiebat, intempestiua dissensione turbaretur. Silentio deinde factō, vir quidam Iuris ciuilis eruditione præstans, qui dicendi peritus habebatur, assurgit, orationemque luculentam habuit, qua pacis commoda, Hispaniæ totius otium & tranquillitatem, incrementum imperij, & reliquas utilitates, quæ ex ea Regnorum coniunctione sequi videbantur, exposuit. Hortatus est deinde Principes & ciuitates, ut Emmanuelem & Isabelam, quos Regum suorum hæredes esse videbant, certatim amarent, & colerent, summaque illis fide rebus in omnibus inferuissent, sperarentq; eos, quos iam sciebant esse regijs virtutibus ornatissimos, similes futuros eorum Regum, quibus erant tempore à Deo constituto successuri. Deinde ad Emmanuelem & Isabelam conuersus, eos

*Pompare-
gia Toleti.*

*Oratio Iu-
risconsulti
ad Reges
& Proce-
res Hispa-
niæ, in
Principū
inaugura-
tione.*

*Emmanu-
el & Isa-
bela Ca-
stellare-
gno inau-
gurantur.*

admonuit, vt cernerent animo, quod eis munus impo-
neretur. Eorum namque officium esse, consulere po-
pulis, tueri innocentiam, coercere improbitatem, dare
salutem, propulsare pericula, conferuare, & bonis om-
nibus amplificare Remp. Hæc ubi perorauit, quidam
sacrorum Antistes assuixit, & librum, qui Euangelia
& sacrorum rationem continebat, explicuit, & in me-
dio illius Crucem auream imposuit: deinde cum libro
ad Principes hæredes accessit, eisque dixit, vt manibus
Crucem tangerent. Cum deinde is verbis præirer, ipsi
sefe sanctissimo iureiurando cōsuiuerunt, fore, vt iu-
ra populis administrarent, libertatem Reipub. conser-
uarent, omniumque salutis summa contentione pro-
spicerent. Hoc facto, magnus equitum Magister li-
brum à Patriarchæ manibus assumit, illumque tenens
iurat, se Emmanuelcm & Isabelam pro veris & legiti-
mis suorum Regum heredibus habiturum, eorumque
imperio semper obedientem futurum, summaque fide
pro eorum amplitudine & dignitate pugnaturū. Dein
de reliquos principes & ciuitatum legatos eodem iure-
iurando constrinxit. Tum omnes ordine ad Principes,
quibus fidem dederant, accedunt, eorumque manus of-
culantur. Quod tamen Toletani ciues eo in loco face-
re noluerunt. Non erit autem abs re, explicare rationē,
quamobrem Toletani officium illud tunc obire nolu-
erint, vt intelligi possit, quā leuibus de causis plerun-
que soleant in populis, nisi malo nascenti prudenter
fuerit occursum, turbulenta dissidia cōcitari. FVIT O-
LIM in Hispania inter Burgensem & Toletanam ciui-
tatem, quæ reliquis anteire videbantur, de dignitate
summa contentio, cum Burghenses ciuitatem suam ef-
se Castellæ metropolim constanter assererent: Toleta-
ni verò Hispaniæ principatum ad ciuitatem suam re-
uocarent. Neque lis vnquam diuimi potuit, nec vlla cō-
ditione fieri, vt vna ciuitas alteri quiddquā de iure suo
remitteret. Itaque periculum erat, nē, quoties Reges
concilium euocarent, ii, qui ciuitatis vniuersique nomi-
ne conuenerant, ad manus venirent. Alfonso igitur
hoc

*Toletano-
rum &
Burgensiū
vetus dis-
sidium
vnde ortū,
& quomo-
do sopiū.*

hoc nomine vndecimus, cum Compluti indictum concilium haberet, vt hanc controuersiam aliqua ratione tolleretur, in omnium conuentu, antequam litis vllamentio fieret, inquit: Toletanos scio imperatissimè facturos, loquuntur Burgenfes. Hac Regis oratione conquieuere, cum vtrique se praelatos existimarent. Toletani quidem, quod Rex ante omnes eorum nomine locutus esset: Burgenfes verò, quod prius omnium per se sententiam dixissent. Hanc deinde consuetudinem Reges omnes Castellæ sequuti sunt, quoties concilium est ab illis indictum. Alieni tamē contentionis vitandæ graua, noluerunt Toletani in illo conuentu illud officium facere: sed postquam à templo discessum est, antequam Reges in ardes Archiepiscopi, vbi paratum & instructum erat conuiuium, peruenirent, in ipsa via, ad Emmanuelem & Isabelam suppliciter adeuntes, eorum manus osculati sunt. Dimisso concilio, Fernandus Aragoniam cum vxore & genere atque filia petere contendit, vt similiter, atq; in regno Castellæ fecerat, illius regni fidem Principibus obligaret. Iter autem ita fecerunt, vt quacunque pergerent, effusa multitudo illis obuiam cum incredibili voluptatis significatione prodiret, multiq; Dynastæ, & ciuitates etiam petultæ, omnia, quæ ad victum & regum luxum erant necessaria, abundè subministrarēt. Casaream tandem Augustani peruenere Kalend. Iunij. Fuerunt autem ab ea ciuitate cum admodum solenni pompa, immodicisque cæremonijs de more gentis illius excepti. Paucis deinde diebus ad quietem sumptus, statuit Fernandus, vt Casaraugustani, perinde atque fecerant Castellani, sine vlla mora fidem Emmanueli & Isabelæ verbis conceptis obligarent. Negarunt Casaraugustani, id sibi licere, antequam ciues Valentini, & Barchinonenses, qui suarum ciuitatum iura tuerentur, eò conuenirent. Institit nihilo secius Fernandus, non esse cur illos expectarent, quos iciebant idem officium suo tempore atque loco præstituros. Neque esse illis in re minime dubia cunctandum. Respondent, non

*Castellano
rum Regū
in Arago-
niam, iter.*

*Casaraugustani
Emmanueli
fidem dare
recusat, et
quare.*

dent, non esse rem adeò facilem, vt non magnam consultationem requireret. Sed de fide danda mi nime dubitare, sed de modo & conditione, qua erant fidem daturus. Ad eam autem deliberationem commodius habendam, opus esse sociorum aduentu, vt communis causa communi etiam consilio sustineri posset. Quod si vellet, vt ipsi statim fidem suam astringerent, se id libenter facturos, ea tamen conditione, vt prius Emmanuel & Isabela iurarent, fore, cum primum venirent in regni possessionem, vt iura & inimmunitates, quæ Fernandus ipse Aragoniæ populis abstulerat, sine vlla cunctatione restituerent. Respondet Fernandus, se nulla conditione passurum, vt ea, quæ propter summam iniquitatem sublata fuerant, populis, qui illis abutebantur ad innumerabiles iniurias, redderentur. In his altercationibus fuere tres menses cum non mediocri Regum offensione consumpti. Cum verò multæ causæ dissensionis intercederent, illa tamen potissimum Regum animos perculit, quòd dicerent Cæsaraugustani, hoc iure semper Aragoniæ regnum fuisse, vt nunquam imperium foeminae vllius acciperet. Quod si Rex sine prole viri decederet, esse populis liberum, euocato concilio eum Regem eligere, quem regno propter virtutem dignum iudicarent. Interim verò Cæsaraugustani de libertate solliciti, clanculum arma in certas domos comportare, vndique præsidia comparare, colloquia inter se de communibus rebus habere: nihilque omninò prætermittere, quo ius suum modis omnibus retinerent. Sed omnes hos motus sedauit Isabelæ iunioris partus. Octauo enim Kalend. Septembris peperit filium, cui fuit inditum nomen Michael. Huius nepotis exortu tanta fuit affectus lætitia Fernandus, vt contineri non posset, quin voce maxima omnibus de nato Principe, Hispaniæ totius hærede, gratularetur. Sed, vt sunt res humanæ fluxæ & instabiles, summaeque lætitiæ exitu tristissimo sæpe numero concluduntur, illa summa Regum voluptas, illæ Principum gratulationes, & ciuium plausus in acerbis-

Isabela natus filius Michael.

cerbissimum incertorem subito conuersi sunt. Isabela *Isabele maioris* namque, antequam pareret, ægrotabat, & quò magis appropinquabat partus, eò maiora signa imbecillitatis ostendebat. Cum verò filium enixa fuisset, tanta vis sanguinis ex illa profluxit, ut vires eam omninò deficerent, usque eò, dum extremum spiritum in complexu patris ederet. Eluxit autem in illa singulare pudoris, & probitatis, & prudentiæ, & religionis specimē, quatum etiam virtutum in illo ultimo vitæ actu claram significationem dedit, cum ea diceret & testificaretur, quibus posset intelligi, eam parùm de hac misera vita, multum verò de illa sempiterna cogitare. Funus fuit cum multis omnium lachrymis inductum. Emmanuel ubi funeri iusta persoluit, & ea, quæ fuerant *Emmanuelle* testamento legata, distribuit, a Fernando & Isabela *lis in Portugalia* magno cum dolore, ut in Portugaliā rediret, diuulsus *reditus.* est. Non potuit enim discessus ille absque fletu accipi renouatione fieri, cum veniret illis in mētem, quali filia fuissent orbatæ, & Emmanuel in memoriam reuocaret, se uxorem omnibus virtutibus ornatissimam amississe. Funus autem à multis principibus in Portugaliā usque ductus. SED CVM esset in itinere, in oppido nomine Aranda, quod Durius alluit, misit ad Alexandrum legatos, qui eum admonerent, ut rebus Ecclesiæ prospiceret. Nam mores esse profligatos, pietatis *Emmanuelis ad Pontificem Max.* studium resinctum, flagitiorum licentiam solutam, *legatus pro reformatione Ecclesiæ* res sanctissimas pretio indignissimis addici. In vique quæ fuerat pietatis & sanctimonix domicilium, officinam impudentiæ atque sceleris institui, Ecclesiamq; Romanam insigni infamia flagrare, quinque esse in extremum penè discrimen adductam. Proinde se illum orare & obsecrare, & per Christi sanguinem obtestari, ut iret obuiam sceleri, refecaret libidinem, coerceret auaritiā, moresque laxos disciplina seueriore deuinciret, tantumque munus pro dignitate tueretur, & Reipublicam Christianam, quæ tantis vitiorum exemplis erat a studio pietatis auersa, pietatis exemplis ad officium reduceret. Legati fuere Rodericus Castrensis, Enricus

*Emmanuel
elis filius
Michael
Hispanie
Portuga-
lieq; reg-
nis inaugu-
ratur.*

*ANNO S
à Christo
1499*

*Legationis
Lusitanie
apud Por-
tugensem
Regem.*

ricus Coutinus, & Fernandus Coutinus, viri claris na-
talibus orti, & prudentia non vulgari præditi. His au-
tem mandauit, vt hanc legationem cum Fernandi Re-
gis legato communicarent, quem Fernandus, vt cum
Emmanuele Cæſar: auguſtæ conſtituerat, ea etiam de
cauſa erat Romam miſſurus. Vbi legatos miſit, iuſtis
itineribus in Portugalliam redijt, & Olyſipponem per-
uenit, tertio idus Octobris. Ibi per literas Fernandi &
Iſabellæ certior factus eſt, Michaelẽ filium ſuũ ſum-
ma Caſtellæ & Aragoniæ conſenſione fuiſſe legitimũ
Principem, & regnorum illorum heredem declaratũ,
fidemq; illi ab omnibus publice datam. Rogabant au-
tem, vt idem in Portugalia fieret: id enim valdè ad re-
gnorum tranquillitatem pertinere. Emmanuel igitur
anno ſequenti, qui fuit à Chriſto nato, M. cccc. xcix. ad
eam rem ſine vlla mora peragendam, concilium indi-
xit. Omnes ſine vlla recuſatione cõueniunt. Is ab om-
nibus poſtulat, vt fidem dent, ſe Michaeli ipſius vnico
filio, tanquam ſucceſſori legitimo fore ſemper, poſt-
quam ille ad regnum perueniret, obſequentes. Illi pri-
uſquam fidem darent, ab eo poſtulãunt, vt nomine
filij promitteret, idẽ iuramento confirmaret, vt nun-
quam neque iuriſdictione, neque veſtigium admi-
niſtrationes, neque arcium præfecturæ ad Portugaliæ
ditionem pertinentes, ſue circa, ſue vltra mare, alicui,
qui non eſſet naturã Portugaliſis, villo tempore, aut
conditione mādarentur. Quod Emmanuel facile con-
ceſſit. Illi igitur fidem publicè abſenti Michaeli dede-
runt: & Emmanuel promiſſionis ſuæ fœdus propria
ipſius manu cõſignatũ iuſſit, vt publico teſtimonio
ad memoriã ſempiternam confirmaretur. Et hæc
quidem eo anno in Luſitania geſta ſunt. At legati, qui
ab Emmanuele Romam miſſi fuerant, cùm primũ
Romam peruenire, omnem legationis rationem cum
Gaſia Laſſo, Fernandi Regis legato, vt fuerant iuſſi,
communicant. Re itaque deliberata, omnes ad Ponti-
ficem adeunt, eumq; Regum nomine ſuppliciter o-
rant, obſecrant, & obreſtantur, vt veſt flagitiorum in-
cen-

rendium pietatis studio & iudiciorum seueritate re-
stinguere. Neque semel hoc ab illo libera voce conten-
dunt, sed sæpius instant & urgent, & publico etiam te-
stimonio postulata consignant, vt esset omnibus testa-
tum, nihil ab Hispaniæ regibus omissum fuisse, quod
ad labentis Ecclesiæ instaurationem pertineret. Quæ
quidem admonitio hunc fructum habuit, vt Pontifex
deinceps non ita dissolute Rempub. gerere videretur.

Piæ se autem tulit, admonitionem illam sibi non iu-
gratam accidisse. Non post multos dies nuncium ad
Emmanuelem misit, cum donis ab illo solenni preca-
tione consecratis. Dona autem fuerunt ensis & pileus.
Ea dona Emmanuel grata voluntate prosequutus fuit,
nunciumque muneribus ornatum dimisit, Pontifici-

*Pontificis
Max ad
Emmanue-
lẽ nuncius
& dona.*

que p literas declarauit, se fore semper, vt eum religio
facere admonebat, studio illius incensum. Hoc eodem
anno, quinto Idus Iulij, Emmanuel primum nunciũ,
de rebus Indicis auspicio suo exploratis accepit. Quod
quemadmodum gestum fuit, est ab initio repetendũ.

*RES IN-
DICAE.*

GAMA vbi primum soluit Olyssipone, cursum ad
Fortunatas insulas direxit: deinde Insulam, quã ap-
pellant Sancti Iacobi, quæ respicit Aethiopiam, lu-

*Primus de
Indiæ ex-
ploratã.*

strauit. Inde verò, vt in mandatis habebat, nauigatio-
nem Solis ortum versus instituit, donec terram conspi-
catus est, & ad eam continuò naues appellere iussit: in
magnumque sinum ingressus, vela contrahere, ancho-
rasque dimittere precepit. Nicolaum deinde Coelium

*Indiæ na-
uigationis
descriptio.
Insula S.
Iacobi.*

misit, vt ad oram illam propius accedens, exploraret,
an esset aliquis fluuius, ad quem se aquandi gratia con-
ferrent. Tres enim menses aduersis tempestatibus a-
gitati, in illius oræ nauigatione consumpserant, & a-
quæ inopia laborabant. Coehus vt fuerat iussus, lit-
tora illa perlustrans, in fauces fluminis incidit, cu-
ius aquæ erant dulces, & riparum vestitus viridissimi.
Quod cum Coelius Gamæ nunciasset, is ad eam par-
tem vela continuò fieri iussit, vt omnes aquari atque
lignari possent. Ibi Phocas ingentes, quarum magna
copia erat, ceperunt, & earum carnibus refecti sunt.

Hoc

Hoc autem erat Ganix institutum, vt quibuscunq; ter-
ris insisteret, mores gentis & instituta perdisceret. Itaq;
dedit negotium certis hominibus, vt aliquem ex illis,
quæ regionem eam colebant, vel astu, vel vi caperent, ex
quo posset id, quod volebat, cognoscere. Fuerunt autem
ad illum perducti homines colorati, breui & crispo ca-
pillo, quorum tamen linguam nemo ex illius comita-
tu, qui multas Aethiopiæ linguas nouerant, intellexit.
Fuere tamen à Gama benignè accepti, atque vestiti, &
muneribus, quibus capiebantur, allecti, vt alios ad no-
stros perducerent. Munera fuere tintinabula, & vitrei
globuli, & alia eiusmodi. Fuit deinde nostris cum illa
gente familiaritas instituta, cum Aethiopes illi multa
supportarent ex illis fructibus, & carnibus, quas tellus
suppeditabat, quæ ad victum erant valdè necessaria; &
illos nostri vestibus minimi pretij, & rebus leuissimis,
quas illi tamen plurimi faciebant, ornatè. Signis autè

Familiari & nuribus, quid alterutri ab alteris fieri vellent, signifi-
tas cū Ae. cabant. Sed hanc consuetudinem vnus hominis amē-
zbiopib. im tia diremit. Qui cū in eorum familiaritatem se peni-
portunè di tūs immerisisset, petijt à Gama, vt liceret sibi in illorum
templa. intimas sedes penetrare. Deductus igitur ab eis, cū il-

li in via phocam ingentem interfecissent, fuit illius car-
nibus satis opiparè & apparatè, vt illi quide suspicaban-
tur, acceptus. Is cū dapes appositas, quòd non essent
sui stomachi, fastidiret, se continuò in naues recipere
vult. Illi cum humanissimè prosequuntur. At is cer-
tus esse non poterat, an truderetur ad supplicium, an
potius honoris gratia tanto comitatu septus duceretur.
Metus tamen omnia tristiora fingere cogebat. Itaque
vbi littori appropinquârunt, quasi vincētus traheretur,
opem magnis vocibus implorauit: nostri subsidio oc-
curreunt. Illi fugæ se repentè mandârunt. Gama cum
reliquis ducibus in terram descendit, vt facilius pos-
set solis ab equinoctiali plaga discerni in Astrolabio
contemplari. At illi, qui suggerant, in sylua, vbi arma re-
posuerant (ignorabant enim quali animo nostri ad eas
oras accederent) se occultabant. Arma verò, quibus plu-
rimum.

Aethiopū
arma.

rimum utebantur, etant cornua quædam acutissima hastis præfixa, quibus summa vi contottis, non leuius *Pugna in* vulnus infligebant, quàm si præacuta iacula coniecif- *tes Lusita-* sent. Ibi igitur cum nostri in littore sine vlla periculi *nos & Ae-* suspicione versarentur, illi ex latebris emerfi ptouolât, *thiopes.* & in nostros imperum faciût, & multos conuulnerât, inter quos Gama in pede vulnus accepit. Nostri se mul- to celerius, quam fuerant opinati, recipiunt. Ita factum est, vt vnius hominis vesani temeritas aquationem illâ infestam redderet. Sinum illum nostri sanctæ Helenæ sinum nominant: fluuium vero eadem ratione Sancti *Sinus S. He-* Iacobi nomine notandum existimârunt. Vt enim so- *lennæ.* lennes dies cadebant, qui erant Diuorum memoriæ *S. Iacobi* consecrati, ita nostri nomina terris, & insulis, & flumi- *fluuius.* nibus incognitis, quæ diebus illis primum viderant, imponebant. Anchoris inde solutis, iter Austrum ver- sus instituunt, promontoriumque Bonæ spei superare contendunt. In illo autem cursu valdè Gamæ virtus e- *Gamæ vir-* nituit. Fluctus erant immanissimii, tempestates perfri- *tus.* gidæ & aduersæ: tenebræ vetò assiduæq; procellæ, cum emper in illa regione statis temporibus, quibus Sol Se- rentionallem plagam lustiat, valdè horribiles sint, at- que pertimescendæ; tum illis, qui nondum fuerant eos fluctus experti, tantum tettoris iniiciebant, vt omnem spem salutis abijcerent. Naues enim ita iactabantur, vt modò nubes contingete, rursus in imas profundi vo- ragines detrudi viderentur. Ad hoc malum accedebat, quod vltia progredi nequibant. Demissis igitur velis, ventis obsequi cogebantur, ita tamen, vt varios flexus atque reflexus inirent, ne tetto cederent, sed tempesta- tis aduersæ finem in fluctibus expectarent. Quoties ve- to aliquid laxamēri dabatur, homines exanimati me- tu Gamam circumsistebant, illumque orabant & obse- crabant, nè veller se hominesq; illius fidei commissos tam horrendo gen- te mortis extinguï. Fluctibus diu repugnari non posse: cederet tempestati, & classem, an- tequam fluctibus neigeretur, in patriam reduci per- mitteret. Cum is constanti animo postulata reijceret, multi

- Insidie Ga-* multi de nece illius coniurationem habuerunt. Id cum
m.e. stru- Gama Pauli fratris indicio cognouisset, insidias sum-
ta. ma vigilantia declinauit, & vincula magistris iniecit,
 ipseque per se summi magistri munus obiuit. Tandem
 cum multis diebus hanc tempestatis atq; perfidie mo-
 lem inuito animo pertulisset, tempestas commutata est,
 & ipse cum reliquis ducibus ad finem promontorii per-
 uenit, quod omnes, xx. die Nouembris cum incredibili
Extremorū lætitia delectare incæperunt. Arbitrabantur enim, eo su-
Africæ lit. perato, nihil sibi impedimento futurum, quo minus
torum de- eò, quò tendebant, felicissimè peruenirent. Ita vero na-
scriptio. uigabant, ut nunquam à terra procul abscederēt, & illi-
 us litum & fertilitatem cum iucunditate perciperent.
 Videbant enim ingentes sylvas, & densa nemora, & pe-
 cudum & armætorum greges innumerabiles, & homi-
 num etiam multitudinem, qui passim vagabantur.
 Sunt autem homines, colore & specie illis simillimi,
Mores inco- qui in sinu S. Helenæ visi fuerant. Cum loquuntur,
larum singultire videntur: nudi ambulant, pudenda ligneis
Sinus S. vaginis includunt: fistulis utuntur, quas non admodum
Helenæ. abiurde modulantur. Tuguria sibi ex lateribus sole
 adustis, aut è terra faciunt, quæ culmis deinde atq; cõ-
 gestis glebis contegunt. In promontorii illius latitudi-
 ne superanda nostri quinque dies posuerunt. xxv. die
 Nouembris promontorium superant, atq; ad Septen-
 tiones cursum inlectunt. Ab ultimo promontorii fle-
 xu, qui ad orientem spectat, abest sinus, quem nostri
S. Blasij a- Sancti Blasij aquationem appellant cc. & xx. passuum
quatio. milia. Tellus est fertilis: nutrit elephantos ingentes, &
 quam plurimos boues valde opimos, quibus incolæ
 clitellas imponunt, eisq; vitio iumentis utuntur. In in-
 timo sinu est parua quædam insula, ad quam nostri a-
 quandi gratia naues appulerunt. Ibi phocæ cum armen-
Phocarum ta conspexere admiranda quadam multitudine. In qui-
feritas. bus inerat tanta feritas & truculentia, ut in homines ir-
 ruerent. Aues etiam eo in loco visa sunt, quas incolæ
Sotilicarij appellant Sotilicanos, pares anseribus magnitudine: plu-
ues. mis minime vestiuntur, alas habent similes alis vesper-
 tilio-

tilionum: volare nequeunt, sed explicatis alarum membranis, cursu celeritate summa conficiunt. Inde, carnisbus empris, & aquatione facta, nostri profecti sunt. Octauo die Decembris subita quædam tempestas illos vehementer exterruit, & a terre cōspectu procul abstulit. Sedata vero tempestate, rursus ad terram propius accedunt. Cum enim nondum esset nostris in illis regionibus nauigandi ratio penitus explorata, minime tutum videbatur, a terra longius abduci. Vident autē paruas insulas, quæ paulo longius, cc. xxv. passuum milibus aberant ab eo loco, ubi ultimam aquationem fecerant. Erant autem amœnitissimæ, arbores altissimæ, prata viridissima, pecora innumerabilia, quæ passim vagabantur. Erat summa tranquillitas, peragus profundum, ita, vt sine periculo possent ad terram accedere, & qualis esset, cum iucunditate perspicere. Sic omnem illam oram legentes v. Ianuarij die insequentis anni, magnam hominum & mulierum multitudinem in terra inambulare conspiciunt. Erant oēs colore subnigro, vt reliqui, quos in oris illis viderant, corpore procero, & specie liberali. Hic Gama prius ad terram flectere iubet. Misit deinde viuum linguarum peritissimum, qui nomine illius, gentis Rectorem honorifice saluaret, atq; munera deferret. Fuit nūcius liberaliter acceptus, & cum muneribus illis, q̄ tellus ferebat, dimissus. Hæc gens erat reliquis humanior, & lautius vitam instituebat: biachia a nullis æneis ornabat, & capita similiter æneo cultu amiciebat. Viri pugiones gestabant cū manubrijs stanneis non admodum inficite sabrefactis: vaginæ aut̄ erant ex ebore. Hic reliquit Gama duos exules, qui mores & cultum gentis exactè perdiscerent. Erant enim in ea classe decem homines capite damnati, quibus fuerat ea lege vita cōcessa, vt quibuscunq; in locis a Gama relictis fuissent, regiones lasiarēt, hominūque mores & instituta cognoscerent. Inde profecti, decima quarta die Ianuarij ad fauces ingentis flauis perueniunt, cuius ripas vndique arbores fructibus onustæ diffusis late fiordibus opacabant: tellus erat herbida,

*insule
quædam par
ue, sed a
menissi
me.*

*Gama nam
cis ad ig
notā Afric
ce gētem.*

*Flumen ba
noræ sig
norum.*

& amœna. Hic iactis anchoris constitère, vt sequenti die (Sol enim iam præcipitabat) terræ cultum diligenter inspicerent. Manè verò conspiciunt multos homines eiusdem propè coloris & cultus, in tribus inuectos ad naues tendere. Qui simul atque ad eas accesserunt, sine vlla fraudis suspitione conscenderunt, fueruntq; à nostris cibo atq; potu liberaliter accepti. Linguam tamen eorum nemo ex nostris quirit intelligere. Nutibus tantum, quidquid exprimere volebant, significabant. Post tres dies venere quatuor viri regionis illius principes, vt Gamam salutarerent, & classem nostram viderent. Eiant autem hi paulò elegantius culti: quos Gamma appositis epulis inuitauit, & vestibus sericis ornauit: quibus illi non mediocri lætitia se affectos esse demonstrarunt. Sed nec ab illis intelligi quidquā potuit, per quod nostri possent, quam longe ab India, aut quā prope essent, aliqua ratione suspicari. Vnus tamen malè Arabicè dixit, ad regionem, vnde paucis illis diebus venerat, naues eiusmodi formæ atque magnitudinis, qua nostras esse conspiciebat, siequenter appellari, quæ quidem nō erat ita magno interuallo ab eo portu disiuncta. Nostri cū id audirent, in spem venerunt, fore, vt intra breue temporis spacium Indiam aspiceret. Id monuit Gamam, vt illi fluuiio, bonorum signorum nomen imponeret. Hic autem columnam lapideam in ipsius fluminis ripa collocauit, in qua erat Crux cū Emmanuelis insignibus incisa. Hoc autem faciebat in portubus, quos ad Christiani nominis gloriam, & ad Regis clarissimi monumenta diutius conseruanda, magis opportunos iudicabat, & ad eam rem multæ columnæ eiusmodi fuerant nauibus illis impositæ. Terra verò illa, statuit, vt nomine Sancti Raphaelis insignis esset. Hic duos reliquit ex illis, quos diximus vitam exilio redemisse. Hic postquam naues refecit, & infirmos curauit, sexto Kalen. Martij anchoras moliri, antennas erigi, velaq; fieri iubet. Kalendis autem Marui conspiciuntur à nostris quatuor insulæ, non ita lato mari a se inuicem distantes. Ex vna illarum Cebus septem nauigia

*Barbarorū
ad Gamā
legatio.*

*Columna
lapidea ad
ripam flu
minis bono
rū signorū
erigitur.
Terra S.
Raphaelis.*

*Insulæ 4.
inter quas
Mozābiq;*

uigia plenis velis inuecta, ad nostros accedere conspi-
 catus est. Qui illis vehebantur, cum prætoriam nauem
 ex vexillo, quod erat in summo malo alligatum, cog-
 noscerent, ad eam proras detorquent, propiusque fa-
 cti, magno clamore sublato, nostros Arabicè salutant.
 Ibi Gama Coëlium, quod navis illius esset aliarum
 minima, præcedere iubet, & ad eam insulam cursum
 dirigere, vnde nauigia soluisse conspexerat. Præit sen-
 sim Coëlius, & fundo prius diligenter explorato, reli-
 quæ paulatim subsequuntur. Nauigia interim nostras
 naues circumstant, & tibiarum concentu & alijs mu-
 sicis instrumentis nostros oblectant, eisque de aduen-
 tu in illas oras maxima voce gratulantur. Homines
 autem erant colorati, specie liberali præditi, vestibus
 bombycinis ornati: longissimis linteis auro intertex-
 tis & arctè compressis, ut spiritus multifariam circum-
 ductis caput obregerent, ornabantur. Erant præterea
 aduncis gladijs accincti, parmasque brachijs insertas
 gestabant. Nostras naues ingressi, nostros Arabicè sa-
 lutant. Qui linguam probè tenebant, benignè respon-
 dent. Gama dapes apponi iubet. Illi conuiuium non
 aspernantur. Dum comedunt & bibunt, sciscitatur de
 illis Gama, quod esset illius insulæ nomen, quæ gentis
 ratio & cultus, & quod iter inde in Indiam esset ha-
 bendum. Respondent, insulæ nomen esse Mozzambi-
 que: gentē esse simulachris deditā, magnam tamē insu-
 læ partem à mercatorib. Saracenis habitari, esse verò il-
 lam sub imperio Regis Quiloæ, qui illi rectorem præ-
 fecerat hominē auctoritate insigni præditū: emporium *Rex Qui-
loæ.*
 vix aliud celebrius in regionib. illis reperiri. Inde enim
 naues in Arabiam, in Indiā, in multas præterea orbis
 terrarum partes nauigare, & ex omnib. illis merces in-
 numerabiles in eam conuehi. Præterea dicūt esse quā-
 dam in ea ora regionem, quam nostri fuerant præter-
 ecti, quæ Zofala nominaretur, & auro plurimū abun-
 daret. Postremò quantum ab ea insula Calecium di-
 staret, exponunt. Hoc audito, nostri manus in cælum gi-
 rendere, summas Deo gratias agere, sequē maxima ex
 parte

*Insula
Maxam
biquensis
situa.*

*Palmarū
arborum
descriptio.*

*Acus siue
pixidis
nauticae de
scriptio.*

parte laboribus persunētos arbitrari. Insula est illa in regione, quam appellabant olim Aegesimbam. Distat enim ab æquinoctiali plagā decem & sex gradib. Austrum versus. Incolæ sunt nigri: tellus propter paludes est parum salubris. Domos extruunt è terra, quas congestis paleis integunt. Propter tamen opportunitatem commercij, naues vndiq; ad illam rei gerendæ gratia comieabant. Arabes tunc plurimū in ea opibus & potentia florebant. Hi myoparonibus paruis utebantur, eisq; ferreis, clauis minimè reuinctis, sed palis teretibus per foramina vice clauorum adactis, Compages verò nauium funibus è palmarum folijs factis obturabant. Palmas aut appellat arbores altissimas, folijs longissimis & acutissimis hirsuras, patulis frondibus circumquaq; diffusis vmbra gratissimam efficientes. nuces ferunt ingentis magnitudinis, quas nostri Cocos nominant. Utebantur in nauigādo normis nauicularijs, quas nautæ Acus appellant. Quarū formā propter eos, qui à maritimis regionib. femoti sunt, haud alienum arbitror explicare. VASCVLVM est è ligno factū, planum atq; rotundum, altitudine duorū aut triū digitorum. In medio habet stylum præfixū, in summo præacutum, aliquantò breuiorē, quàm sit vasculi ipsius altitudo. Regula deinde è ferro solentissimè facta, tenuis & angusta ad vasculi modū dimensa; ita tamen, vt diametri ipsius vasculi longitudinem nō exæquet, inducitur. Styli verò cuspis per medium huius regulæ, quod est inferius excauatum & fastigiatū, superius immissa, ita eam suspensam, paribusq; momentis libratā continet, vt vtrinq; angulos pares efficiat. Operculo deinde vitreo ænea virgula circumdata firmato, nè possit regula excuti, & aliqua ex parte labare, cōtegitur. Cū verò magnetis ea natura sit, vt non modò ferrum ad se trahat, verumetiam vna illius pars ad Septentriones aspires, altera in Austum propendeat, naturamq; suam cum ferro communicet: efficitur, vt, cū regulæ huius caput ad eam magnetis partem, quæ spectat ad Septentriones, applicatum, attrituque illius extersum fuerit,

eadem

eandem in se vim concipiat : & cum ita suspensa extiterit, vt mobiliter in varijs partes impelli possit, semper in Septentriones insita propensione referatur. Sic autem fēbat, vt nautæ hoc instrumento moniti, quāvis in profundo pelago versarentur, & caelum esset nubilum, & caliginosum, possent tamen ad Septentrionis rationem cursum dirigere. Hanc autem regulam quia ad acus similitudinem proximè accedebat, acum nauiculariam appellabāt. Deinde cum facillimum sit, *Instrumenti alterius nautici descriptio.* humanis ingenijs addere semper aliquid ad ea, quæ sūt solerter inuenta, aliam normæ rationem excogitârūt, qua possent exactius, quem cursum in nauigando tenerent, ratione perspicere. E virgulis enim ferreis figuram efficiunt lateribus paribus, angulis imparibus, in rhombi speciem deformatam. Huic vnā ex parte superiore, alterā ex inferiore chartam orbiculatam adglutinant. Magnetis autem adiuncta vi, sic figuram hanc temperant, vt vnus ex acutis angulis Septentrionem, alter Austrum respiciat: ex obtusis verò vnus ad ortum Solis, alter ad Occalum spectet. Diametri autē orbis huius longitudo figuræ longitudinem non excedit. Habet autem orbis hic in medio æneum vmbilicum affixum, ad eam formam factum, qua diximus regulæ medium fabricatum fuisse. Per vmbilicum illud igitur styli cuspis immittā, orbem hunc suspensum cōtinet, qui non modo regulæ illius, de qua diximus, vice fungitur, sed omnes ventorum regiones, quorum flatibus naus impellitur, in conspectu proponit. In charta namq; superiore Septentrio, & Auster, & Oriēs, & Occidens, & interiectæ inter hos ternarios regiones exactissimè describuntur. Norma ad hunc modū constituta, hoc restabat incommodi, quod opus erat, quoties naus fluctibus agitata, vt fieri necesse est, in puppim, aut proiam, aut in alterutrum latus inclinaret, vt illa in profundo subsidens adhæresceret, neq; motu libero in Septentriones dirigi posset. Nō autē hoc euentus, fuit solertissimè excogitatum. Nam vas ipsum paulò infra labiū circulo æneo arcuē constringitur. Vtrin-

que autem ab eo circulo virgula calybea ducta, in foramen alterius circuli maioris & exterioris, modico interuallo ab interiore distans, immittitur. Virgulæ verò binæ ita sunt æquales & oppositæ, vt si ex vtrâq; vna & perpetua fieret, circularis illius spatij diametrum contineret. Exterior autem circulus circa duas illas virgulas quasi circum axem versatur. Rursus ab exteriori circulo aliæ binæ virgulæ pari interuallo ad ambitum alueoli cuiusdam orbiculati, intra quem hæc machinatio continetur, simili ratione perducuntur. Ita sunt autem hæ virgulæ exteriores interiorib. ex aduerso constitutæ, vt si duæ tantum ex illis quatuor directæ fierent, sese ad angulos rectos interfecarent. Cum verò machinatio ex inferiore parte ænea & ponderosa sit, neq; fundum attingat vllum, ita vndique pellitur, vt medium locum teneat. Et cum pensilis & mobilis existat, pondere suo nixa ea ratione consistit, vt quamuis maximi fluctus nauem iactet, ipsa semper ad libellam directâ permaneat. Sic autem fit, vt nihil interueniat, quod normam ab eo motu, quo in Septentriones fertur, impedire queat. His normis solebant vti iam illo tempore Arabes illi, & chartis præterea, quibus maritimarum regionum situs, secundum descriptas in illis lineas exploratè cognoscerent. Quadrantibus etiam, Solis varias conuersiones, & quantum quæq; regio ab æquinoctiali circulo distaret, obseruabant. Tam multis denique erant ad nauigandum artibus instructi, vt nō multum Lusitanis nautis de rerum maritimarum scientia & vsu concederent. Cum nostris autem idè iucundè fabulabantur, quod crederent eos esse Mahumetanos, ex illis, qui Mauritaniam tenebant. Illos autem Gania muneribus affectos, cum donis, quæ ad insulæ rectorem, illius nomine ferrent, dimisit. Nomen autem rectoris erat Zacoeia. Hic cum à suis intellexisset, qua humanitate fuerant à nostris accepti, muneraque sibi missa contempsit, ad officium suum pertinere existimauit, nostros inuisere. Itaq; se continuò vestib. ornauit, quæ erant aureis distinctæ florib., gladiumq;

*Arabū in
nauigando
solertia.*

*Zacoeia
Mazam-
biquensis
rektoris hu-
manitas.*

accu-

accinxit gemmis fulgentem, & eodem etiam gemma-
 tum splendore cultum pignorem. Armatorum præ-
 terea hominum caterua iunctus, in naues ire perrexit.
 Interim verò tibiarum & tympanorum concentibus
 omnia perstrepebant. Gama antequam ille nauibus
 appropinquaret, ægrotos ab omnium conspectu remo-
 ueri, & sanos atque valētes armari more nostro iubet,
 & in summo nauis tabulato consistere. Is enim erat,
 qui nullam fidem Saracenis habendam censeret, sed
 dissimulanter omnes insidias, quæ fieri ab illis possent,
 præcauendas existimaret. Ad latus deinde nauis ac-
 cessit, ut Zacoeiam venientem exciperet. Conscendit
 ille cum suis: Gamam salutat. Ille vicissim eum perbe-
 nigne complectitur. Assidunt omnes, & iucundissimè
 ermocinantur. Gama dapes apponi, & vinum infun-
 di iubet. Illi verò satis hilari fronte comedunt, nec vl-
 ti Mahumetis superstitione impediuntur, quò minùs
 ocula libenter exhauriant. Quærit deinde Zacoeia de
 nostris, an essent Mauri, an Turcæ. non enim dubita-
 bat, quin Mahumetis sectam sequerentur. Deinde qui-
 bus armis in præliis uti solerent. Postremò, an habe-
 rent aliquot legis Mahumetanæ libros. Se namq; illos
 libenter esse viturum. Gama respondit, se ex vltima So-
 ris occidentis regione ad eas oras accessisse: nostros ar-
 mis illis uti, quibus homines, qui eum sepiebant, te-
 ctos animaduertebat. Vti præterea tormentis illis, quæ
 videbat, quibus non hominum tantum acies profliga-
 ri, verum & arces munitissimæ disturbari atque disijci
 possent. Libros autem legis, quam obseruabant, se li-
 benter ostensurum, postquam aliquot dies à labore
 conquiesceret. Sibi esse iter in Indiam. Proinde illum
 orare, ut sibi daret aliquot homines nauigandi petitos,
 quorum ductu posset Calcutium peruenire. Quod
 si faceret, operam se daturum, nè vnquam illum colla-
 ti beneficij poeniteret. Id Zacoeia se facturum polli-
 cetur. Posthidiè verò Gamam inuisit, duosque ma-
 gistros adduxit, cum quibus Gama cerro auri pondere
 depactus est, ut eum Calcutium perducerent. Hoc in-
 terim

*Gama cū
 Zacoeia
 colloquitur.*

terim tempore donis vſtrò utroque miſſis, ſic videbatur eſſe familiaritas conſtituta, vt nihil interuenire poſſe crederetur, quod eam turbaret. Sed accidit, vt Zacocia perciperet, Gamam & comites illius Chriſtianos eſſe. Quo audito, omnis illa amicitia fuit in acerbum odium conuerſa. Cœpit igitur continuo inſidias machinari, exitiumque moliri, omnibusque modis excogitare, qua ratione poſſet naues aut capere, aut incendere. Noſtris interim omnia malignè præberi, pretium augeri, ſeditiones præterea ab incolis contra noſtros temerè concitari. Poſtremò vnus ex magiſtris, quos Zacocia adduxerat, Gamæ inſidias à Zacocia comparatas indicauit. Alter enim in terram reuerſus, nunquam ſe ruiſus in noſtrorum conſpectum dare voluerat. Acceſſit, quòd cum aliqui ex noſtris aquatum atque liguatum abſuiſſent, ſeptem nauigia in illos inuecta ſunt, quibus vt ſubſidio occurrerent noſtri, impetum in illa faciunt, eaque frequentibus pilis diſijciunt. Quo facto noſtri ſe conſeſſum in Inſulam, quæ indè aberat quatuor paſſuum millia, conferunt. Indè aliam Inſulam nomine Quiloam petunt. Sed cum vento deficiente progredi non poſſent, aduerſa quædam tempeſtas eos retrocedere compulſit. Eandem que igitur Inſulam ruiſus petunt, in quam ſe inſidiarum metu contulerant. Illuc accurrit Arabs quidam cum paruo filio, Gamamque obſectauit, vt illos in nauem reciperet, vt poſſent in aliquem locum deſcendere, vnde facilius Mecham, quæ erat illius patria, reuertetetur. Quæſiuit ab illo Gama, quam artem coleret. Nauticam reſpondit. Hoc audito, illum libentiſſimè recepit, duobusque illis magiſtris ſe curſum poſſe conſicere putauit. Abduxerat præterea per vim in ſeditione quadam, quæ fuerat à Mozambiquenſibus contra noſtros excitata, Paulus Gama hominem, vt videbatur, minimè nauticæ artis imperitum. Eo verò tempore noſtris non grant niſi tantum tres naues. Quarta enim, conſumpto iam omni com meatu, fuerat iuſſu Gamæ multis antè dieb. incenſa. Inde igitur cum pri-

*Inſidie
Chriſtia-
nis à Za-
cocia ſtru-
cta.*

*Quiloa In-
ſula.*

num secundus ventus flare cœpit, anchoris solutis vela faciunt, & Quiloam contendunt: eò tamen naues appellere non potuerunt, vel ventis ab Insula repulsi, vel cursus errore decepti, vel Mozambiquensi magistri, qui de eorum interitu cogitare cœpit, fraudib' in alium cursum deducti. Ab eodem autē magistro moniti sunt, vt Mombazam se conferrent. Quod vt facilis persuaderet, fingeat magnam illius ciuitatis partē à Christianis habitari, nec vllum locum magis opportunum curandis atque reficiendis ægrotis posse reperiri. Iam eo tempore bona pars eorum, qui cum Gama conscenderant, varijs morbis consumpta fuerat, & qui euaserant, erant graui inualetudine debilitati. Est autem orbs illa sita intra sinum quendam in rupe præcella & edita. Fluctus cū se ab introitu sinus incirāt, in aduersam frontem vrbis incurrunt. Indē deducti, introrsus penetrant, & vtrumque latus vrbis alluunt, ita, vt peninsulam efficiant. Habebat autem in portu vrbis arcem munitissimam, armis & relis, varijsque tormentis refertam, firmissimisque præsidijs, atque singulari vigilantia defensam. Tellus abundat fructibus, & oleribus, & fugibus, & pecorum & armentorum gregibus, & aquis dulcibus. Vtitur præterea mira cæli temperie. Homines viuunt admodum lautē, & domos more nostro ædificant, tectoriaque varijs coloribus depicta patietibus inducunt. Huc igitur Gama se ea mente contulit, vt aliquot diebus in portu consisteret, vsque eò, dum ægrotos recentibus terræ fructibus recrearet. Vix anchoras nauæ demiserant, cū cernunt actuariam ad prætoriam nauem accedere. In ea vehebantur centum homines Turcarum more vestiti, & gladijs & scutis armati, inter quos, quatuor specie dignitatis, & cultu corporis excellere videbantur. Cū omnes vellent in nauem ascendere, Gama omnes ascensu prohibuit, præter illos quatuor, quos tamen arma prius deponere iussit. Illi nauē ingressi, Ducis prudentiam laudant, quòd non sineret homines ignotos ad se cum armis venire. Cū eos Gama liberaliter

Mozambiquensis nauarchidolus.

Mombaza ciuitatis situs.

Mombazæ sis ad Gama legatio.

Gama prudentia.

inuitaret, epulati sunt, multisq; amoris signis nostros
 ad se allicere contendunt. Ajunt postremo, Mombaze
 Regem factum fuisse illis proximis diebus de illorum
 aduentu certiore, esseque amicitiae cum illis iungen-
 dae cupidissimum. Gama similiter responsum dedit
 egregiae voluntatis & officij plenissimum. Postridie
 misit Rex nuncios, qui Gamam nomine illius saluta-
 rent, muneraque deferrent, ad reficiendos ex iactatio-
 ne milites accommodata. Ajunt deinde, regionem il-
 lam esse opulentissimam, earumq; rerum omnium ple-
 nissimam, quarum gratia multi in Indiam nauigabant.
 Regem adeo esse in illos voluntate propensum, ut ni-
 hil esset tam difficile, quod non se eorum gratia factu-
 rum polliceretur. Proinde Gamam orare, ut propius
 urbem accederet, & in intimum portus sinum pener-
 ret, ut posset à Rege, qui cum inuisere cupiebat, facilius
 conueniri. Quod se Gama facturum ostendit, & quasi
 voluntatis suae obsides, duos ex illis exulib⁹, de quibus
 supra dictum est, ad Regem misit. Rex læta & hilari
 fronte exules accepit, imperauitq; domesticis suis, ut il-
 lis urbis situm & pulchritudinem demonstrarent. Vbi
 verò reuersi sunt, Rex multa aromatum genera, quæ ex
 India deportari solent, illis ostendit, & quantulum vi-
 sum est, donat, ut Gamæ monstrare possent, & admo-
 nere, quanto esset utilius apud Regem amicum rem ge-
 rere, quam vitam tam periculosa nauigationi commit-
 tere. Cum his mandatis redeunt exules in classem.
 Gama mirifice lætatus est, & postridie anchoras tol-
 li iubet, & naues propè urbem constitui. Cum verò il-
 lius navis æstus incitati vi celerius, quam commodum
 esset, inuehetetur, timens ille, nè in vadum incideret,
 in quo posset affligi, vela contrahere, & anchoras
 demittere confestim iussit, idemque ut in reliquis na-
 uibus sine ulla mora fieret, imperauit. Quo facto Mo-
 zambiquenses gubernatores metu repentino perculsi,
 se præcipites in mare deiciunt, & ad lintres quasdam,
 quæ non procul aberant, nando confugiunt. Cum e-
 nim viderent tam præter eorum opinionem ancho-
 ras

as faci, suspicati sunt, esse iam factum prodicionis indicium. Vt enim statim compertum est, Mombazæ *Insidie Mombazensis regis in Christianos detectæ.* ex per eos, quos tanquam nuncios frequenter in naues mittebat, cum illis pactus fuerat, vt nostros in locum inducerent, vbi naues vel allidi, vel capi facillime possent. At Gama magnis vocibus ad eos, qui in lintriis erant, inclamauit, vt sibi suos gubernatores redderent: at illi clamores illius aspernati, gubernatores in terram exposuerunt. Hic Gama cum & coniectura, & aliquo etiam Arabis gubernatoris indicio, & multis præterea signis perspexisset, è quanto periculo fuisset auxilio diuino liberatus, manus in cælum sustulit. Rex deinde homines magno cum silentio scaphis & in tribus submittebat, qui securibus anchoralia nocte præciderent. Quod nisi fuisset à nostris singulari Ganæ industria vigilatum, & insidijs scelerati illius Regis occursum, nostri in summum vitæ discrimen incidissent. Inde post duos dies (citius enim se expedire non potuerunt) vela faciunt, & cursum Melindem versus instituunt. In via nauem Saracenorum capiunt, ex quibus Gama quatuordecim tantum victos habere voluit, reliquos autem missos fecit. Cum verò intellexisset, vnum ex illis esse illorum patronum, qui præ se hominis autoritate grauis speciem ferebat, multa de illo quæsiuit: ad quæ omnia, vt vir prudens, verè & consideratè respondit, & de institutæ nauigationis ratione sapienter admonuit. NAVES ad hunc modum nauigantes, die, qua exsurrectio Christi in omni Christiana Republica cum ingenti lætitia celebratur, Melindem appulsæ sunt. Vrbs est in planitie sita. Cingitur autem vndique multiplici hortorum viriditate. Abundat multis arboribus, in primis autem citre- is malis, e quarum floribus odores suauissimi admodum longè diffunduntur. Regio est fertilis & opima, æque gregibus tantum, sed omni genere animantium, quæ venatu & aucupio ad cibum capi solent, abundat. Aedes sunt è quadro lapide constructæ, tectis, & cornaculis, & laquearibus eleganter ornatae.

Gamereli Quanquam autem nostri Orientem versus nauiga-
qua in In- rent, cursum tamen ad Septentrionem inflectebant.
diam vsq; Intra paucos autem dies, regionem circulo æquino-
nauigatio. ctiali subiectam peragrant, atq; rursus sydera, quæ tam
multos menses latueant, cum voluptate conspiciunt.
Vrsam maiorem & minorem, & Oriona, & reliqua,
quæ circa polum Arcticum exiguum orbem confici-
unt, oculis vsurpant. Pelagus deinde maximum, cuius
intimo recessu Septentrionem versus multæ Aethio-
piæ, & Arabiæ, & Caramaniæ partes alluuntur, tem-
pestate admodum secunda transmittunt. Tandem,

Lusitanorū xiiij. Kal. Iuni; terram editam & excelsam contuentur,
in Indiam quam gubernator propter offusam caliginem non a-
aduentus. gnouit. Post duos autem dies, montes Calecutio vici-
nos aspexit. Itaque ad Gamam accurrens, tam fausti
nuncij præmium flagitauit. Quod ille non modò cum-
ulatè præstitit, verum Deo summas gratias egit, &
vinctos è vinculis expeditos in gratiam recepit: tanta-
que lætitia affectus est, vt videretur iam fructus labo-
rum omnium, quos in tam longa & difficili nauiga-
tione pettulerat, excepisse. Eodem die nostri in loco,
qui aberat Calecutio duo passuum milia, consistere.
Eos multi continuò lembi circumsistunt. Multa quæ-
runt, multa etiam respondere coguntur. In primis per-
contatur ab illis Gama per interpretes, vbi Rex eo se
tempore contineret. Deinde vnum exulem in urbem

Nuncius à misit. Vix exul terram attigerat, cum innumerableis
Gama Ca- tuiba confluit, vt hominem habitu & cultu prorsus i-
lecutium gnoro conspiciat, & interroget, vnde venerit, quæ illi
missus. patria sit, quid quærat, aut qua tempestate delatus ad
cas oras accesserit. Sed nec is eos intelligebat, nec illi
linguam illius nouerant. Is autem circumsusa multi-
tudine oppressus, quasi in salo fluctuabat, & modò in
hanc, modò in illam partem iactabatur, donec casu in
duos mercatores Tunete oriundo; impulsus fuit. Hi
cum ex habitu Hispanum esse cognouissent, admirati
sunt. Vnus ex illis, Monzaida nomine, cum Hispanis
verbis interrogat, ex qua Hispaniæ regione esset. E

Portugalia respondit. Quo audito, Monzaida domum illum inuitat, & cibo potuque reficit: docetque sibi fuisse magnum cum Portugalensibus vsum eo tempore, quo Ioannes Rex Tunetem suos mittebat, vt inde asportarent multa, quæ erant ad armanientaria illius valde necessaria: in quibus rebus comparandis se egregiâ illis operam dedisse. Postulatque, vt se ad Nauarchum deducat. Itaque pergunt ambo continuò in nauim. Monzaida Gamam Hispanicè salutat: Gama vicissim illum benignè accipit. Multis inde verbis vtrò citroquehabitis, Gamam de multis rebus admonuit, & ad omnia, quæ ille quærebat, ita respondit, vt facillè posset intelligi, illum & prudentem & curiosum esse. Postremò dixit, si quid esset, in quo opera sua vti Gama vellet, se officio probi viri minimè defuturum. Ostendit præterea fore, vt aduentus nostrorum esset Calcutij Regi gratissimus. Illum namque valde gentium externarum commercio delectari. Nam quamuis imperium illius esset latum, & multi Reges illi parerent, spes tamen illius magis portuijs, quàm fructuum vegetigalibus contineri. Postridie Gama duos ex suo conitatu cum Monzaida ad Regem misit, qui quidem eo tempore in oppido nomine Pandarane, quod inde aberat duopassuum millia, consedebat. Illi postquam admitti fuere, dicunt Portugalix Regem fama dignitatis & amplitudinis illius, quæ per orbem terrarum late vagabatur, commotum, eò vnum ex suis ducibus misisse, qui cum illo sempiternum amicitix fædus nonine illius percuteret, fidemque datet, se gratia illius omnia, quæ is vellet, libentissimè facturum. Ipsumque ducem à Rege petere, vt faciat sibi potestatem ad illum adeundi. Respondit Rex, sibi valde gratum esse Lusitani ducis aduentum, neque se vllò modo commissurum, vt voluntatem in se clarissimi Regis asperiretur. Seque operam daturum, vt breui à Duce nostro conueniri posset. interim verò illum admonerebat, Pandaranem versus classem deduci iuberet. Portum nim illum, in quo consistebat, esse eo anni tempore valde

*Monzaida**Tunetensis**mercator**ad Gamã**proficisci.**tur.**Gama ad**Regē Cal-**cutiensem**legatio.**Pandarane**opp.**Regis ad le-**gatos respō-**sio.*

Catualis.

*Gama ad
Calecutij
Regē profi-
cisitur.*

*Pōpa, qua
Gama de-
ductus est.*

*Naires, In-
dorum no-
biles.*

*Templum
magnificū.*

valdè periculosum & infestum. Vt autem id commo-
dius fieri posset, ad illum, gubernatorem maris illius
valdè peritum misit. Deinde post aliquot dies venit ad
Gamam vir quidam primarius, qui ius illi genti dice-
bat. Appellant illi hunc magistratum, Catualem. Hūc
autem miserat Rex, vt ad Gamam honorificentis-
simè deduceret. Gama classi Paulum Gamam fratrem
suum interim præfecit, eidemque & Nicolao Coelio
impetavit, vt si quid sibi secus eveniret, quàm commo-
dum esset, de illo curam abicerent, & in patriam con-
tinuò cum nauigationis exploratæ nūcio remearent.
nec enim conuenire, vt dum ei frustra opem afferre
contenderent, omnes occumberent, & tantu laboris
fructus interiret: se non posse Regis illius congressum
vitare, si facere vellet id, quod sibi ab Emmanuele præ-
scriptum fuerat. Nec se periculum vitæ defugere, dum
modò morte sua posset eam, quam debebat, operam
& Regi, & Reip. nauare. Nè autem naues sine præsidio
necessario remanerent, duodecim tantum homines si-
bi comites adiunxit. Cum verò primum terram atti-
git, fuit Catualis iussu lætica sublatu: Catualis alia
lætica ferebatur, reliqui pedibus iter faciebant. Magna
turba nobilium hominum, quos illi Naires appellant,
eos vndique sepebant. Deinde peruentum est ad op-
pidum, vnde, postquam commodè pransi sunt, lembos
ad eam rem paratos ingrediuntur, secundocq; flumine
nauigantes, ad locum perueniunt, in quo magna ho-
minum multitudo eos cum alijs læticis expectabat.
Indè fuerunt nostri à Catuale in templum apud illos
sanctissimum deducti: quod quidem Gama, eo quòd
audierat, bonam partem regionis illius ab hominibus
Christianis habitari, esse Christianorum arbitratu
est. Confirmavit autem magis illam opinionem, &
templi magnificentia, & ædium amplitudo, multa;
signa rerum, quæ non multum à nostrorum templo-
rum religione abhorre in principio videbantur. Per
templi ostium ingressis occurrunt quatuor viri à capi-
te ad vmbilicum nudi, deinde ad genua vestibus bom-
by-

bycinis accincti. Quilibet eorum terna fila à dextro humero ad sinistrum latus demissa, & sub brachio sinistro complicata gestabat. Hi nostros aquis lustralibus aspergunt: porrigunt deinde cuilibet pulveres è ligno optimi odoris contuso, quibus frontes consignarent. Templi parietes erant multis imaginibus depictis ornati. In medio templi erat sacellum editum, forma rotundum, ad quod per multos gradus ascendebatur. Ostium erat ex ære factum, & valdè angustum. Intra sacellum erat signum in aduerso pariete locatum, cuius formam nostri propter loci obscuritatem aspicere nequiverunt. Erat enim locus ita ab omni solis radio seclusus, ut vix aliquis malignæ lucis splendor in eum penetraret. Nostri autem aditus in illud minimè concessus fuit: solis enim æditui atque sacerdotibus patebat. At illi quatuor ædui propius accedentes, digito in imaginem intento, bis Mariam inelamant. Catualis cum reliquis, qui eum sequebantur, se repente in terram proni manibus extensis abijciunt. Deinde surgunt, & more suo precationem peragunt. Nostri suspicati sunt, opem sanctissimæ Virginis implorari, genibusq; flexis, pacem à Deo exposcunt, Virginemque Dei matrē more nostris vſitato venerantur. Inde profecti, aliud eadē magnificentia templū adeunt, atq; tandem in Regias ædes tendunt. Tanta porrò hominū multitudo conueniebat, ut nisi Naires, qui nostros armati & instructi præcedebant & sequebantur, viam distinctis gladijs aperuissent, nostris aditus ad Regem patere minimè potuisset. Interim omnia tiliarum sonitu, & rubarum clangore perstrepebant. Postquam ad regie vestibulum peruentum est, Dynastæ, quos illi Caima-
*Caima-
es appellant, Gamæ obuiam prodire. At ubi domui, Regis Calicutij Dy-*
 in qua rex cum expectabat, appropinquauit, homo
 grandis natu, bombycina veste ab humeris ad talos vſ-
 que demissa cultus, ex ea domo egressus, Gamam com-
 plexus est. Is erat Brachmanarū magister, plurimumq;
 apud Regem autoritate poterat. Reliquis autem pri-
 mū intromissis, ipso postremo cū Gama, quem dextera
 tene-

*Maria ab
Indis sacræ
ficis inela-
mata.*

*Caima-
es appellant, Gamæ obuiam prodire. At ubi domui, Regis Calicutij Dy-*

Regis Calecutensis oratio.

tenebat, subsequutus fuit. Domus erat satis ampla, sellas complures è ligno, singulari opere factas, parietibus coniunctas habebat, ita tamen, ut aliæ super alias ad theatri similitudinem extarent & emerent. Pavimentum erat sericis vestibus instratum: similiter & parietes aulaeis sericis auro intertextis obducti. Rex in lecto pulcherrimè ornato & inlustrato decumbebat, & pileum bombycinum auro atq; gemmis distinctum capite gestabat: vesteque bombycina, multis aureis fibulis secundum pectus stricta, tegebatur. Ex auribus ingentis pretij monilia pendebant. Ex annulis manuum atque pedum eximius gemmarum fulgor emicabat. Rex erat procero corpore, & facie liberali, & qui facile maiestatem Regiam specie repræsentaret. Gama illum more nostro ut Regem salutavit. Ille Gamam ad se propius accedere iussit, atque ut in sella proxima sederet, præcepit. Reliquis deinde Lusitanis, ut federent, imperavit. Aquam deinde ad lauandas & refrigerandas manus afferri, variosque fructus importari iussit, ut nostri possent à labore atq; lassitudine recreari. Postremò Gamam de legatione, quam ad illum nomine Regis Emmanuelis afferebat, diligenter inquit. Negavit Gama moris esse Lusitanorum, Regis sui mandata, quæ erant solis Regibus exponenda, in hominum turba proferre. Proinde si vellet, ut is officio suo fungeretur, conventum illum vitaret, & cum paucis, quibus arcana sua credere soleret, eum audiret. Rex ut postulato satisfaceret, illum in aliud cubiculum multò pulchrius ornatū secedere iussit, & eum continuo cum magistro Brachmanarum, & paucis admodum præterea sequutus est. Tunc Gama orationem habuit, cuius hæc summa fuit. Emmanuelem Portugalix Regem esse principem virtute & dignitate præcellentem, rerumque maximarum cupidum, & studio multa cognoscendi flagrantem. Sic autem esse animatum, ut arbitraretur, esse se cum Regibus, qui dignitate & amplitudine multum excellenter, fœdere coniunctum. Nihil enim esse ad voluntates conglutinandas simili-

Gama ad Calecutiensem Regem oratio.

litu-

litudine virtutis efficacius: maximè verò id in Regibus apparere, quorum dignitas proximè ad diuinam accederet. Proinde cum sæpius accepisset de India magnitudine, & simul ex fama, quæ per orbem terrarum summa cum admiratione hominum volitaret, intellexisset, imperium Calecutij esse latissimum, Regemque illius nō magis opibus & impetio, quam Regiæ dignitatis amplitudine florentem; desiderio amicitia illius flagrare coepisse. Ea verò cupiditate ductum misisse, qui nomine illius Calecutij Rege postularer, vt fœdus & amicitiam illius tanti faceret, quā ille voluntatem ipsius esset factururus, si cum illo amicitiam firmare vellet. Præterea se non dubitare, præter dignitatem fœderis illius, fore, vt multiplex vtilitas ex ea coniunctione vtriusque regno & imperio proueniret. Habere autem se literas Emmanueis, quibus certius esse posset, ea, quæ ab illo dicebantur, esse verissima. Ad hæc Rex paucis respondit, sibi tam excellentis Principis coniunctionem fore gratissimam, omniaque se libenter esse facturum, quibus posset intelligi, se Regem Emmanuelem in loco fratris habiturum. Hæc ubi dixit, Catuali negotium dedit, vt Gamam domum, in qua erat diuersaturus, statim deduceret, & reliquos etiam apud hospites collocaret. Gama triduo se domi continuit. Sed antequam ea, quæ sequuta deinde sunt, exponam, non erit alienum, de regionis illius situ, et de gentium moribus & institutis pauca dicere.

*Regis ad
Gamam
responsum*

E

H I E.

HIERONYMI

OSORII SILVENSIS

ALGARBIORVM IN LV-

SITANIA EPI-

SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-
ctissimi, virtute & auspi-
cio gestis,

LIBER SECVNDVS.

Indiæ de-
scriptio.

NDIA EST omnis regio, quæ ab Occasu, Patopamissadarum, & Arachosia, & Gedrosia finibus terminatur: ab Ortu vero cum Sinarum extremis limitibus coniungitur. A Septentrione autem Imao monte, qui est pars Caucasi, definitur: ab Austro, Oceano Indico alluitur. Ea tamen in duas partes diuiditur. Vna est intra Gangem, quæ ijs ex occasu finibus, qui dicti sunt, incipiens, ad Gangem usque protenditur. Altera, quæ ultra Gangem ad Sinarum fines excurrit. Nostri tamen angustius interdum Indiæ nomen usurpant. Appellunt enim Indiam, omnem regionem, quæ duobus maximis fluuijs, Indo atque Gange, continetur. Hæc autem vniuersa regio. Indostam ab accolis appellatur. Indus ab Occasu, Ganges ab Ortu fluit: vterque pari prope modum à Septentrione intervallo ab Indis exoritur. Inde autem præcipites magno impetu feruntur, varijsque flexibus multas regiones interfluunt, multisque fluminibus vnaque in illos influentibus augentur, usque adeo, ut cum prope Ocea-

India du-
plex.

Indostam.

num sunt, naues valdè magnas aluei profunditate sustineant. Vterque autem cum in Oceanum influit, ingentem sinum efficit. Indè terra in Austium magna spatij longinquitate procurrat, ita tamen, vt aliquando sinibus artius angustetur, aliquando rursus laxata libentius dilatetur. In istius promontorium tandem, quem Indi appellant Comorin, desinit: in cuius sine angulus acutus efficitur. *Comorin promonto.* Patet autem hæc regio ab ostio Indi fluminis vsque ad dicti promontorii finem in longitudinem circiter D CCCC. passuum milia. Latitudo inter ostia horum fluminum duorum, est circiter D C C. millia passuum, quæ deinde paulatim angustatur. Promontorii angulus extremus, qui, vt dictum est, ad Austium spectat, ex Septentrionali parte ab æquinoctiali regione circiter septem distat: quod spatium quadringenta & nonaginta passuum millia conficit. Oras autem maritimas huius regionis, siue quæ ad Occasum, siue quæ ad Ortum pertinent, quas Oceanus alluit, multæ & varæ nationes incolunt. Illam tamen regionem, quæ ad Occasum Solis spectat, eo tempore, quo nostri in illas oras appulsi sunt, maxima ex parte gens, quam Malabares appellant, occupabat. Eam verò multi Reguli possidebant: quibus tamen omnibus fermè Calicutus Rex impetebat, & tributa ab omnibus exigebat. Neque tamen tantum regionis amplitudine, quantum porrois oves suas auxerat. Etat enim tunc illud emporium Indiæ celeberrimum, ad quod mercatores undique confluant. Abundabat regio multis mercibus, partim nativis, partim ex varijs regionibus importatis. Consuevit etiam idolorum superstitione miserrime conuictata. Tempia habent quamplurima. Maximam in honore habent sacerdotes, quos appellant Brachmanas, penes quos arbitrantur esse rerum diuinarum & humanarum scientiam. Reges nulli sunt, qui non sint prius eorum discipulis imbuti. Tempore bellico esse possunt Brachmanæ ultio citroque commearum. Inexpiable namque scelus existimatur, illos secus, quam postulat optimo sanctitatis, attingere. Terna filia

*Comorin
promonto.*

Indie magnitudo.

Malabares populi.

Indorum religio.

Brachmanæ, & eorum fides ac studia.

ab humero dextero in latus sinistrum gerunt, vt defignēt trinam in natura diuinā rationem. Credunt Deū in specie humana latentem terras lustrauisse, vt humanum genus à peste sempiterna redimeret. Hæc quidem, vt verisimile est, à Christianis antiquissimis acceperunt. Artes Mathematicas & Philosophiam colunt. Religionem singulari artificio simulant, & in specie fictæ pietatis fraudes insignes in omni vita suscipiunt. Reliqui Malabares eorum doctrinæ instituti, portenta venerantur. Vndecimo Kalend. Septembris sacrum

Sacrum solenne Indorum.

solenne fit, in quo pueri arcubus armati, in sodales per ludum sagittas leuissimas emittunt. Deinde ij, qui ætate magis prouecti sunt, similiter tela coniiciunt, quibus multi grauissimè sauciati moriuntur. Cum ijs, qui ad hunc modum à vita discedunt, præclare actum putant. Hos enim censent in cælum, vt cum dijs æuum exigant, immigrare. Multa sunt apud illos anniuersaria sacra, in quibus quidam varijs sibi modis in maximo hominum conuentu & celebritate vitam ex-

Initiū anni apud Indos.

hauriunt. Annum à Septembri mense inchoant, sed diem certum, vnde mensem incipiant, non habent. Astologos & augures primum consulunt, & ab hora, quam illi faustam atque felicem fore prænunciant, anni principium auspicantur. Quam decimum quin-

Superstitiosa diuinandi ratio.

tum annum excessere, faciem eo die inuoluunt, & oculos obtegunt, ne quidquam aspiciant. Deinde à pueris in sana deducuntur, in quibus varia deorum signa sunt. Ibi detractis oculorum inuolucris, aspectum in res oppositas repentè cōiiciunt. Quod si simulachrum Dei illius, quem præcipuè colunt, ante res alias conuentur, illum annum sibi faustum fore confidunt. Nobilibus sunt interdicta matrimonia, ne quidquam sit illis impedimento, quò minus perpetuò se in armis exercent. Habet autem quilibet eorum amicas ordinis eiusdem complures. Nefas enim est illis, mulieri, quæ non fuerit nobilis, commisceri. Similiter & illæ tot amatores habent, quot habere volunt, dummodò nobiles sint. Nulla est inter illos æmulatio: sed alij a-

Nobilium poeres.

lijs per vices sine vlllo diffidio aut obtreſtatione ſuccedunt. Si verò aliquis mulieri coniungitur, quæ nobilis non fit, aliorum nobilium gladijs conciditur. *Amiliter* & mulieres, quæ eam legem tranſiliunt, idem ſupplicium ſubeunt. Teſtamento filios hæredes non inſtituunt, eò, quòd ignorent, an ſint ab illis progeniti. Eorum autem loco ſororum filios ſibi hæredes aſciſcunt. Regum ſtipendio nurriuntur, & pro eorum ſtatu intrepidè ſeſe in quoduis vitæ diſciplinam iniiciunt. Umbilico tenus nudi ambulant. Indè uſque ad tibias demiſſis veſtibus integuntur. Armis in bello uti non poſſunt, antequam Reges, apud quos ſacramento dicunt, eos militariſus ornamentis afficiant. A pueris arma tractare condiſcunt: magiſtros, à quibus militarem diſciplinam accepere, ſumma obſeruantia colunt atque venerantur. Sunt in armis ſtrenui, plurimumque celeritate valent. Si vir ignobilis eos attingit, nobilitatem contaminari, genusque pollui cenſent, & tam inſignem iniuriam illata cæde miſeris hominibus, qui in eos inciderunt, vlcifcuntur. Idcirco qui nobiles non ſunt, quoties iter faciunt, voces edere coguntur. Nobiles verò cum eos aduentare ex vocibus illorum præſentiunt, eos deſſectere de via iubent. & ſic fit, ut ignobiles mortis, nobiles maculæ ſempiternæ periculum depellant. Illic neque nobilitatem obſcurari flagitijs, neque generis obſcuritatem illuſtrari virtutibus conſeſſum eſt: ſed omnibus eſt illa conditio neceſſariò ſubeunda, in qua maiores illorum verſati ſunt. Artificum genera ita ſunt diſtincta, ut non ſit inter diſſimiles vllum ius connubij. Nec enim licet factoris filijs ſutoris filias ducere; neque aliam artem, niſi eam, qua pater illius victum comparauit, addiſcere: & ſic in reliquis artibus ſummo ſtudio retinendis, eadem à maioribus tradita diſciplina conſeruetur. Eſt genus deuotionis, quo inter ſe alij alijs interdum ſedere coniunguntur, quo ſe execratione deuinciunt, ſi vno per iniuriam occiſo, reliqui omnes non in illo vindicando mortem oppetierint.

*Dra soda
litas.*

*Scriptura
Indorum
& chartæ.*

Historia

*Calecutij
situm.*

*Alterum
Gamæ cū*

rint. Hac ratione fit, vt non modò cū Reges interi-
muntur, sed cū socij vita priuantur, ij, qui superstites
sunt humanitatis obliuisci, in gladios irruant, per omnes
flammas currant, nullisque armorum praesidijs ex-
terreri possint, quò minus necem ijs, qui socios interfe-
cerunt, afferre conentur, vsque id, dum ipsi varijs cadi-
bus absumentur. In scribendo neque charta vtuntur,
neque papyro, sed stylo in folijs arborum syuectum,
quas propter nonnullam similitudinem palmas appel-
lant, literas exarant. Multorum verò seculorum memo-
riam libris ad hunc modum factis diutissime conser-
uant. Multa eiusmodi folia ita praecidunt, vt omnia
longitudine parua sint: in quibus annales & res histo-
ria dignas literis mandant. Foliorum verò extremita-
tes perforant: ijs autem compingendis duo ligna com-
planata, & ad eum modum perforata coniungunt. Tū
folijs ordine compositis, & lignis intrinsecus adiectis,
vtrinque per foramina funiculos immittunt, & omnia
complicant, & arcè deuinciunt: & quod, post ita com-
pactum volumen, funiculorum vtrinque superfluit,
circa illud inuoluunt, & illud nodis asringunt. Quo-
ties autem legere volunt, nodos laxant, & folia rursus
explicant. Multa dici praeterea possunt de eorum mo-
ribus, quæ tamen ad alia necessariò properantibus o-
mittenda sunt. Calecutium est in medio ferme illius
oræ, quam paulò antè descripsimus, non procul à ma-
ri situm. Portus, vbi naues tutò possint consistere, non
est vrbi cōiunctus. Vrbs ipsa ingens est. Aedes nō sunt
continuae, sed discretæ, magnisque hortus & viridarijs
latissimum spatium occupant. Aedes Regiæ solum ex
lapide structæ sunt; reliquis per leges minimè licet ædi-
ficare magnificè, quamuis ditissimi sunt. Tellus est fer-
tilis & abundans rebus omnibus, quæ ad victum requi-
runtur. Rex eo tempore omnibus illius regionis regi-
bus & potentia & opibus antecellebat. Hic erat Calecu-
tij status eo tempore, quo nostri eò peruenērūt. Gama
post triduum ad Regem deductus à Catuale fuit: lite-
rasque dedit, quas afferebat cum muneribus. Rex mu-

nera contemnere visus est. Gama dixit, non esse miran- *Calcecutiæ.*
 dum, illa munera non esse maiestate illius dignissima, *si Rege col-*
 propterea quòd Emmanueli exploratum esse minime *loquium.*
 potuisset, nauigationem illam adeò felicem fore. Præ-
 terea nullum se munus ad illum clarius & amplius de-
 ferre potuisset tanti Regis amicitia. Si verò utilitatem
 spectaret, reputaret animo, quanta posset utilitas ab eo
 percipi. *Portugalia* naues
 in regi- *preciosis onustæ per-*
 uenient. Petijt deindè, nè literas, quas a rege Emma-
 nuele deferrebar, cum Saracenis communicaret, sed alijs
 interpretibus vteretur. Iam enim indicio Monzaidæ
 compertum habebat, eos illi pestem atque perniciem
 machinari. Lectis & explicatis à Monzaida literis, Rex
 Gamam dimisit, illumq; admonuit, vt contra Sarace-
 norum fraudes se summa vigilantia muniret. Gama *Saraceno-*
 summas illi gratias ob consiliū dedit: ab eoq; di- *rū in Chri-*
 gressus domum redijt eo animo, vt, cum primum pos- *stianos cō-*
 set, se in naues reciperet. Saraceni interim colloqui in- *inualio.*
 ter se: de nostrorum perniciē coniutare: domesticos &
 familiares Regis adire, fatigare precibus, corrumpere
 donis, & obtestari, ne fidem maleficis hominibus adhi-
 berent, Gamam esse piratam immanem & truculen-
 tum, & in omnibus oris, in quas hospitaliter admissus
 fuisset, impressa latrocinij sui vestigia reliquisse. Per
 mercaturæ speciem, regionem exploratum venisse, vt
 postea eam posset damnis quamplurimis afficere. Par-
 uum illum ignem esse, qui si non statim extingueretur,
 fieri posse, vt illius incendio regnum illud conflagra-
 ret. Hæc & alia eiusmodi Regis auribus inculcabāt.
 Partim enim Christiani nominis odio, partim metu,
 nè nostrorum in illas regiones aduentu illi pelleren-
 tur, vel saltem non ita magnos quæstus facerent, om-
 nia tentabant, quibus illis exitium compararent. Ca-
 tualem vero donis ad se pelliciebāt, vt per calumniam
 & malitiam nostros, quibuscunque rebus posset, euer-
 teret. Rex: cum esset ingenio vario atque mutabili, æ-
 stuabat, & modò in hanc, modo in illam sententiam

traheretur. Si enim nostros de medio tolleretur, vel saltem ut Saracenis aliquo modo satisfaceretur, in custodiam tradi iuberetur, perfidiae maculam formidabat: si eos abire permetteretur, ne Arabes illos, quorum opera vectigalia sua amplificata cernebat, ab se abalienaret, metuebat. Illi postremo ut nihil omnino praetermitterent, ad Regem frequentes adeunt: è quibus unum, qui inter eos & audacia, & dicendi artificio praecellebat, ad hunc modum loquutum fuisse, multi perhibent. ITA sumus de te, Rex inuicibilime, meriti, ut humanitatem tuam iure atque merito obtinere debeamus?

*Saraceno-
rum ad
Regem Ca-
lecutiensem
in Christia-
nos, oratio*

Quantus enim cumulus ad vectigalia tua nostris mercibus & operis allatus sit, adeo perspicuum est, ut nullius commemoratione indigeat. Publicanos consule: scripturae magistros interroga: rationes puta, & exploratè cognosces, nos huic regno tuo nunquam inutiles exitisse. Adde, quod hoc studium à maioribus nostris ingentum habemus, qui multis ab hinc seculis hanc terram, ut patriam atque natale solum, coluere, & Calcutij Reges summa semper fide & pietate venerati sunt. Hanc animorum concordiam cum tuis antiqua officiorum consuetudine conglutinatam, & has tantas utilitates ut dissoluant, & funditus euerrant homines isti profligati atque perdit, qui modò huc appulsi sunt, nisi tu eorum consilijs occurreris, summa contentione perficient. Quod si tu id nondum suspicione consequeris, mirandum non est. Animus enim verè regius, cum ex fide & animi sui candore de alijs coniecturam faciat, non facile adduci potest, ut credat, quempiam in se pestem machinari. Præterea non sunt tibi mores istorum hominum cogniti, quos nos multis nostrorum experimentis exploratos & cognitos habemus. Multis enim nationibus, à quibus nunquam læsi sunt, ambitione tantum atque multa possidendi libidine stimulati, vastitatem & exitium intulerunt. An tu credis, illos, ut commercium cum tuis habeant, è tam longinquis regionibus, cum tantis vitæ periculis huc peruenisse? Credibile non est. Sed aut piratae sunt,

sunt, clementiaque tua abuti volunt ad multorum
 perniciem, & ea de causa fictas tibi literas attulerunt:
 aut Rex, qui eos huc misit, nimis ambitiosus est: nec
 eos misit, ut tecum foedus fierent, sed ut urbis huius si-
 tum diligenter explorarent. An non hac eadem arte
 Lusitani Reges in vires Africæ complures inuaserunt?
 An non bonam Aethiopiæ partem his fraudibus occu-
 pauerunt? An parum liquet, quam multis gentibus in-
 fustilaciones in hoc cursu graues iniurias intulerint: Mo-
 zambiquem armis aggressi sunt: Monibaza portum
 sanguine repleuerunt: naues cum multis hominibus
 in via ceperunt. Qui modò, cum iam tenues opes illis
 sint, contineri non possunt, quin immanem importu
 namque statim factis indicent: quid facient, cum
 multò maiores vires collegerint? Quare si regni opes
 tueri vis, homines sceleratos exingue: si piratæ sunt,
 tanti sceleris meritas poenas luant: si à Rege potentis-
 simo nulli, ut horum intentu reliquis Lusitanis spem
 huius tentandæ nauigationis incidas, hos, quos in po-
 tentate nunc habes, interime. Facile malum nascens
 resècatur: at robustum & inueteratum, non nisi cum
 maximo labore comprimitur. Nunc igitur, dum tem-
 pus est, occurre sceleri, resèca dominaudi libidinem,
 statumque tuum præsidio confirma. Ut autem nihil
 est credulitate regnis infestius: ita nullum propugna-
 culum poterit esse ad depellenda pericula sagacitate &
 diffidentia saluari munius. At quas merces adue-
 xere? Adèò tenues, ut rumor est, ut ex illis possit intel-
 ligi, eos valde egentes esse. Quomodo igitur speran-
 dum est, ut qui rei familiaris angustia laborant, regnū
 tuum mercibus ingentis precij locupletent. Quid dicam
 de muneribus tibi nomine sui Regis oblati? Iudicare
 profecto non possum, utrum nobis maiorem tulum
 angustiore offensionem attulerint. putabatne Rex
 ille, cuius potentiam isti in cælum fictis laudibus ef-
 ferunt, se dona Aethiopiæ regulo cuiquam mittere,
 qui erat propter inopiam & stultitiam leuissimis re-
 bus in fraudem abiciendus? Itane verò: ludibrio ha-
 bitam

bitam fuisse potentissimi Regis amplitudinem? Tentari mansuetudinem? Contemni sapientiam? Sed dicere fortasse, hanc à nobis criminationem, propter odium, quod nobis cum gente Christiana est, confictam fuisse. Fateor esse nobis perpetuum cum gente nostris rebus infesta dissidium. Sed in hoc rerum discrimine, arbitramur non esse tantum nobis de nostro statu, quam de tuo laborandum. Nobis enim, si Christianos ad tuam amicitiam aggregaueris, erit hinc necessario semigrandum, ut alias sedes quæramus, in quibus non incommodè negotiari possimus. Illa interim uti quærimonia poterimus apud Reges alios, quibus non erit ingratius noster aduentus, quod ignotos homines nostris, alienos domesticis, suspectos spectatis, antuleris. Quod tamen ad rem augendam attinet, ubi cunque fuerimus, non cum minore fortasse lucro & compendio negotium geremus. Tibi vero, nisi mature opem rebus tuis attuleris, valde vercor (quod Deus omen auertas) ne sit intra paucos annos non modo de statu regni & imperio, sed etiam de salute cum gente nimis avara & ambitiosa, & bellicis in rebus acerba, maximo cum periculo dimicandum. HIS & alijs eiusmodi orationibus Arabes illi pugnabant & a Rege contendebant, ut nostros perderet, & naues, si posset, interceperet. At Gamma interim, cum hæc & alia multa contra vitam suam scelera patiari animaduertisset, & Catualis fraudes & calliditates, quibus eum circumueniebat, perspexisset, diutius minime cunctandum ratus est, & ante lucem Panderanen versus iter suscepit, & tantum quantum potuit, accelerauit, ne a Catuale posset iter illius impediri. Præceperat autem, antequam in terram descenderet, ut quotidie sibi præsto scaphæ ad littus essent, ut posset sibi aliquod periculum a Saracenis intentum subterfugere. Illi interim nihilò secius instare, & arma etiam comparare, & omnes apud quos aliquid gratia poterant, in nostros incendere. Tantoq; odio flagrabant, ut cogitarent nostros armis adquiri. Cum verò intellexissent, Gamam abesse, id molestissimè tulerunt,

*Gammæ de
fuga confis-
sionem.*

nauibz propius urbem deductis, singulis propè diebus binos aut ternos homines in urbem mittebat, ut sic tandem posset ab omnibus situs animaduerti. Nostrum nullam iniuriam ab incolis interim accipiebant. Gama vetò se, quoad fieri poterat, pacis & amicitiae cupidissimum esse demonstrabat. Postulauit deinde a Rege per nuncios, ut liceret sibi ad maius foederis vinculum, relinquere hominem Lusitanum Calecutij, qui Regis Emmanuelis negotia procuraret. Rex siue quod non intelligebat, quorsum illa procuratoris in urbe permanens pertineret, siue quod suspicaretur, Gamam sine portorii solutione discedere velle, non mediocriter offensus est: responsumq; dedit stomachi pie num. Gama cum cernebat, responsum longe secus quam postulatum flagitabat, datum esse, ne verbum quidem ullum, quod in rem esset, cum Rege leuissimo commutandum existimauit. Rex hoc Gamæ silentio multò acrius irritatus, duos homines Lusitanos, quos Gama cum mercibus Calecutium miserat, in custodiam dedit, mercesq; diligenter asseruari iussit. Gama à Rege flagitabat, ut sibi homines cum mercibus redderentur. Rex in iniuria nihilominus perseuerabat. Hoc animaduerso, Gama, ut ius suum obtineret, viribus utendum putauit. Primam igitur nauem, quam in portum intrare perpexit, armis expugnat: inde sex viros primarios, cum famulis vnde uiginti, victos abduxit, reliquam autem turbam dimisit. Deinde vela fieri iubet, ita tamen, ut à conspectu terræ non procul abscederet. Sperabat enim, Regem, ut suos reciperet, Lusitanos cum mercibus continuo redditurum. At Rex misit ad illum nuncium, qui diceret, se factum illius vehementer admirari, quod homines nobiles ex suis domesticis sine ulla causa in vinculis detineret, cum ab illis nullam iniuriam accepisset. Lusitanos enim, quos secum habebat, se non prius dimittere voluisse, quam ad Regem fratrem suum literas daret: seque illos confestim cum bonis atque literis dimissurum. Hoc promisso inductus Gama, rursus ad urbem propius accessit. Postridie

2. Lusitani
vna cum
mercibus à
Rege capi.
Belli Calecutiensis
initium.

Regis ad
Gamam
nuncius.

veniunt Lusitani cum literis ad Emmanuelem scriptis. Misit præterea, qui Gamæ diceret, si veller aliquē in ea vībe relinquere, qui Emmanuelis negotia procuraret, se operam daturum, ut id cum magno illius commodō fieret. Merces verō se ideo non remittere, quod speraret fore, ut per manum illius, quem Gama ei negotio præficeret, venundauit cum maiore lucro possent. Respondit Gama, se mutasse consilium, neque velle quemquam in ea vībe relinquere. Proinde si vellet, ut is illius domesticos millos faceret, merces confestim restitueret. Sequenti die venit in nauem Monzaida animo perturbato, narratque Saracenos tumultuari, insidias comparare, varijs calumnijs animum Regis in nostros incendere, seque fuisse propter illorum dierum usum, qui sibi cum nostris fuerat, in maximum vitæ discrimen adductum, vixque eorum manus effugisse. Se nullo modo posse, quandiu Calcutij maneret, vitam ab hominum perditorum insidijs defendere. Proinde illum orare & obtestari, ut se in Portugaliā ducat. De rebus suis, quas Calcutij relinquebat, parū esse sollicitum: vitam solum conferuare velle. Recepit illum in fidem Gama libentissimē, in Portugaliāque perduxit: ubi ad Christi nomen adiunctus, in omni vitæ ratione boni viri atque verē Christiani officio perfunctus est. Eadem die Rex septem lembos misit, in quibus merces, quas Gama requirebat, erant impositæ. Gama cum mallet viuctos in Portugaliā ducere, quā merces recuperare, ait, se, cū tot mendacijs ad illum diem illusus fuisset, nemini iam fidem habere. Sibi exploratum esse, non omnia, quæ fuerant Calcutiū inuenta, reportari. Otium verō sibi non esse, ad ea, quæ deerant, inquirenda. Idcirco se Malabares illos minimē dimitturum, sed in Portugaliā ducturū, ut illorum testimonijs apud Emmanuelem videretur, ut posset intelligere Rex clarissimus, quibus inuitijs illi dux atq; legatus fuisset à Calcutij Rege, propter Arabum homines scelestissimos affectus. Hec ubi dixit, ignē tormentis applicari iussit, ut eo terrore oēs sese

*Monzaida
in clientela
am à Gama
suscepit.*

fese in fugam darent. Rex hanc contumeliam! in di-
Calecutana gnissimè tulit, sed eam vlisci non potuit, eò quod o-
classis ad mnis illius classis esset proptet anni tempus in terram
uersus Lu- subducta: veruntamen cum venti Gamam deficerent,
sitanos. neque posset ea celeritate, qua volebat, ex illis regioni-
 bus abduci, Rex sexaginta naues acturias instruxit, &
 armatis hominibus compleuit, vt in nostras naues in-
 currerent. Sed excitata subito tempestas classem hosti-
 um disiecit, & vento minimè nostris aduerso naues
 nostras à Calecutiensium còspectu celeriter abstaxit.
Gama ad Gama ramen ex eo portu, què primum subire potuit,
Calecutij litteras ad Calecutij Regem dedit, in quibus, quot insi-
Regem li- dijs appetitus a Mahumeranis, quot dolis proditus à
tere. Caruale fuerat, enarrabat. Eamq; rationem fuisse dice-
 bat, cur cum minimè ante suum discessum salutasset.
 Attamen se fore semper illius studiosissimum, operà-
 que datum, vt Rex Emmanuel omnia, quæ ad digni-
 tatem illius pertinere videret, studiose atq; libenter ef-
 ficeret. De viris autem illius domesticis, quos ceperat,
 non esse cur sollicitaretur: fidem namq; dabat, se cura-
 tum, vt salui & ornati in patriam redirent. Has litte-
 ras per vnum ex captiuorum famulis, quem in littore
Gama à constitui iussit perferendas misit. I N D E vero digres-
Calecutio sus, ad paruas quasdam insulas delatus est. Sed ante-
discessus, quam ad eas accederet, octo naues longe in illius na-
et victoria ues inuehuntur: quarum septem fugauit, & vnam ce-
naualis. pit multiplici comatu, varijsq; faucibus enusam. E-
 rat autem classis illa piratæ cuiusdam, cui nomen erat
Timoia Pi- Timoia, hominis acis, quem omnes, qui mare illud
rata nauigabāt, valde metuebant. Ex insulis istis in insulā,
Anchedi Anchediam nomine, quæ ab eia continente circi-
ua insula. ter quatuor passuum milia, cursum duxit, vt in ea
 quomodocunque posset, naues diuturna iactatione
 quasatas reficeret. Ibi cum vndique multi litus viden-
 di gratia confluerent, venit inter alios vir familiaris
 atq; domesticus Dynastæ cuiusdam, cui insulam non
 longe ab ea regione sitam, domine. Os enucebat. Insu-
Goa insula. lam appellant Goam, Dynastam Zabaium nonina-
 bant.

bant. Erat autem Zabaius vir animo magno præditus, Zabai
 militibus & imperatorijs aribus instructus, multos- *Go: Dyna*
 que milites alabat, & omnes, quos acres in armis cog- *ste, ad Ga*
 nouerat, ad se magnis stipendijs inuitatos aggregabat. *mam lega-*
 Illius vero familiaris, quem diximus, ad Gamam adiit, *tio fraude*
 cumq; Italo sermone nomine Zabaij honorificè ad- *lenta.*
 modum salutauit. Dixitq; præterea, Zabaium illius fa-
 ma commotum, omnia curaturum, quibus illum in-
 digere perspiceret. Proinde siue illi comitatu, siue ar-
 mis, siue pecunijs opus esset, omnia sine vlla dubitatio-
 ne postularet. Illum namque maxime boni principis
 & amici officio defuturum. Admittatur Gama & viri
 speciem, & orationis Italæ venustatem, & ingenium,
 quo ad omnia, de quibus illum percontabatur, acu-
 tissimè respondebat. Quæsiuit unde esset oriundus.
 Narrat se in Italia natum. Cum tamen Græciam ver-
 sus cum parentibus nauigasset, in piratas incidisse, &
 varijs casibus in tantam miseriam deuenisse, vt sine vl-
 la spe reditus principi Mahumetano seruire cogere-
 tur. Cum deinde multa soleiter inquireret, & curiosi- *Proditio*
 us, quàm par erat, indagaret, & quali res alias agere vi- *detecta.*
 deretur, a proposito sæpè deflitteret, & rursus ad insti-
 tutum sermonem rediret, Gama suspicatus est esse pro-
 fitorem, neq; salutandi, sed speculandi gratia eo se cõ-
 tulisse. Itaq; ea suspicione tactus, hominem corripit, &
 vehementissimè torqueri iubet. Is dolores magnitudi-
 ne coactus, se natione Sarmatam, religione vero Iudæ-
 um esse confitetur, in Zabaijque famulatu versari, ab eo-
 que missum vt nositas naues specularetur, & quot mi-
 lites in illis essent, & quibus armis uterentur, inspice-
 ret. Illum namque in animo habere, comparata classe,
 nostras naues opprimere. Hac re intellecta, Gama cum
 primum potuit, inde profectus est. Iudæum tamen
 missum facere noluit. Hic postea Christianus effectus,
 Gasparis nomen obtinuit, Regiq; Emmanuclj egregiâ
 operam multis in rebus nauauit. Ex ea insula digres- *Gama in*
 sis Gama, insitutum cursum tenuit, ita tamè, vt pro- *Aethiopiâ*
 ter ventorum nimiam lenitatem tardè & incommo- *reditus.*
 dè

*Magada-
xū Aethio-
piæ ciuitas.*

*Pugna cū
Saracenis
maualis.*

*Melindēsis
Regis ad
Emmanue-
lē legatio.*

*Zamziba-
ris insule
descriptio.*

dē nauigare. Pelago illo ingēte transmissō, in Aethio-
piæ, quæ supra Aegyptum est, oras ad Austium perti-
nentes delatus, ad ciuitatem nomine Magadaxum per-
uenit: quàm cū accepisset a Saracenis possideri, tor-
mentis acerrimè verberauit, maximamq; moenū par-
tem disturbauit, & naues, quæ etiam in portu, aut de-
pressit, aut crebris ictib⁹, quò minus citò nauigare pos-
sent, impediuit. Indē profectus, in octo Saracenorum
nauigia incidit, quæ in illum imperum tulerunt. In ea
Gama confectum inuectus est, paruq; certamine om-
nem illam classē fugere compulit, quam tamen insē
qui non potuit, eò quod ventus deficeret. Tandem in
Melindensē portum ingressus, fuit ab amico princi-
pe satis amanter exceptus, multisq; rebus ac milites ex
labore & morbo grauissimo reficiendos adiutus. ibi
quinq; tantum dies commoratus (verebatur enim, ne
tempus flectendi promontorii propter hyemem, quæ
aduentabat, efflueret) vela pandere statim iussit. In na-
ues tamen prius legatum Melindensis principis acce-
pit, quem is ad Emmanuelem mittebat. Et quia nauis
Pauli Gamæ ex vetustate nimia laborabat, & dissolu-
tis aliquot in locis compagibus, aquam immodicam
accipiebat, & nauis atque milites ad tres naues diui-
gendas atque tuendas deficiebant, incendere eam ius-
sit, frattenique in nauem suam recepit. Milites verò
atque nautas cum Nicolao Coclio ita diuisit, vt illi
partem attribueret, partem ipse retineret. Tercio Kal.
Martij peruenit in insulam nomine Zamzibarim, fer-
tilem & optimam, montibus crebris, & densis nemorib.
amœnam, multisq; gregibus abundantem, a conti-
nente circiter passuum viginti quatuor milibus dis-
iunctam: in qua, præter alias arbores, altissimæ Mali
medicæ in symis fronte nascuntur, e quarum floribus
cū ventus lenneripirat, in loca etiam longinqua sua-
rissima odores afflati dicuntur. Insulæ princeps quā-
uis se tam Mahumetū sequeretur, Gamam tan en be-
nigne complexus est, iunq; eam & fructibus
onerauit. Mozambiquea deinde præteruectus, ad a-
qua-

quationem S. Blasij naues appulit, quo in loco aqua- *Gamae Por-*
 tioni, & ligationi, & venationi operam dedit. Ventis *tugaliā*
 exclusus, eos portus, in quibus exules remanebāt, sub- *versus na-*
 ire non potuit. Promontorium Bone spei sexto kalen. *nigatio.*
 Maij superauit. Indè ad Insulam S. Iacobi ventis secun-
 dis naues appulit. Inde verò duces aduersa tempestate
 dispersi sunt. Nicolaus Coelius Olyssipponem rectā
 contendit. Gama in insulam, quam appellant Tertiā, *Tertia in-*
 nauigauit. Erat enim frater illius Paulus Gama diutur *sula.*
 no morbo oppressus, atq; tabe propemodum consum-
 ptus, ira, vt maior iactationem ferre nullo modo pos-
 set. Itaque vbi vita functus est, Vascus Gama exequijs *Pauli Ga-*
 ritè persolutis, vt quod reliquum erat itineris, confice- *me mors.*
 ret, inde proficisci maturauit, Olyssipponisque portum *Vasci Ga-*
 subiuit Anno a Christo nato, Mccccxcix. QVO qui- *me in Lus-*
 dem tempore iam Rex orma, quæ eis in nauigatione, *taniā op-*
 & in India, & reliquis partibus acciderant, è Coelio co- *tatus redi-*
 gnouerat. Homines interim admiratione quadam de- *tus.*
 fixi, eos, qui ex India redierant, quasi ab inferis excita-
 tos intuebantur. Multi tamen desiderati sunt morbis
 grauisimis absumpti. Centum & quadraginta & o-
 cto profecti cum Gama fuerāt: quine; & quinquagin-
 ta tantum reuersi sunt, & hi maxima ex parte labore *Emmanue-*
 & inueterudine debilitati. Gama fuit a Rege cum mul- *lis in Ga-*
 tis laudibus acceptus, & titulis, & ornamentis, & mu- *nam &*
 neribus ob tam præclarum facinus perinde atq; meri- *Coelum at*
 tus erat, illustratus. Et Coelius iam fuit auctus hono- *que sacros*
 ribus, & reliqua deinde omnes pro cuiusque meritis & *munificen-*
 dignitate remunerati. Hoc autem tempore Emmanu- *lia.*
 el visum est, cetera Ioan. Regis, quæ erant Sylus Algar-
 bi ciuitate, in templo maximo eiusdem ciuitatis con- *RES EV-*
 dit, in oppidum, quod Paragha nominatur, transfei- *ROPEAE.*
 re. Obanur autem oppidum id nomen, propter præli- *Bataglia*
 um illud acerrimum, quo Ioann. Portugaræ Rex, hoc *Lusitaniæ*
 nomine pugnauit, Ioannem Castille Regem, Henrici *oppidum.*
 Regis filium, non longè ab eo loco superauit. Perspi-
 cuum est enim, Bataglia non ine prælium significari.
 Latuit autem Ioannes primus eo in loco templum

In honorem Sanctissimæ Virginis amplissimum: statuitq; , vt in ædibus, quas in eum finem ædificauit, templo coniunctis, religiosi viri, qui Diui Dominici institutum sequerentur, habitarent, vt sacra conficerent, &

Lusitanorū vicinos populos sanctis disciplinis instruērent. Eum
Regū Mau autem locum sepulturæ suæ delegit. Nec ille solum, sed
soleum. illius filij, & Rex Alfonso, & Alfonso Ioannis secundi filius, multiq; præterea Lusitani principes eodem in templo sepulti sunt. Emmanuel igitur vt eodem etiam in loco Ioannis reliquæ conderentur, in Algarbium cum Georgio Ioannis filio, & multis præterea viris nobilitate & virtute præstantibus profectus est. Aperto autem sepulchro, Ioannis corpus integrum inuentum est, ex quo suauissimum odorem diffusum, fuisse memorant, cum ingenti omnium admiratione. Nam supra quatuor annos in eo sepulchro constitutum iacebat. Addebant permulti, fuisse illi, editis in eo loco miraculis, egregiæ sanctitatis testimonium à Deo tributum. Fuit autem tam solenni pompa delatum, & tanta hominum frequentia & celebritate, quæ illud prosequeretur, ornatum, vsque eò, dum in sepulchro conderetur, vt nihil omninò fuerit ab Emmanuele prætermisum, quo posset, quanta fide Ioānis memoriam coleret, aperte significari. Qui tamen interim Indiæ studium non intermittebat, & classē, quam rursus in orientis Solis regiones immitteret, ædificabat. Sed cum esset ea mente, vt nihil vnquam agitaret animo, quod non castissimæ religionis auspicio instituendum arbitraretur: in eo loco, vbi Henricus templum in honore sanctissime Virginis ædificarat, vt dictum est, aliud templum multò amplius, & magnificentius ædificare instituit: cuius statim fundamenta rexit, eundemq; diuinæ Virginis, quam singulari pietate colebat, memorie consecrauit. Locum illi Bethlehē appellauit voluit, nomine ab ea ciuitate sumpto, in qua Christus ad humani generis salutem natus est. Asciiuit autem homines singulari religione, qui se Diui HIERONYMI institutum sequi profitebantur: quos in illius templi

Ioannis Regis corpus quarto post mortē anno translatum inter-
grum.

Templū D. Virgini ab Emmanuele conditū.

traretur: in eo loco, vbi Henricus templum in honore sanctissime Virginis ædificarat, vt dictum est, aliud templum multò amplius, & magnificentius ædificare instituit: cuius statim fundamenta rexit, eundemq; diuinæ Virginis, quam singulari pietate colebat, memorie consecrauit. Locum illi Bethlehē appellauit voluit, nomine ab ea ciuitate sumpto, in qua Christus ad humani generis salutem natus est. Asciiuit autem homines singulari religione, qui se Diui HIERONYMI institutum sequi profitebantur: quos in illius templi

eustodia poneret, qui sacra conficerent, & numen di- *Locus seu*
uinum religione placarent: & omnes nautas atque ve- *pultura ad*
ctores, qui ex varijs partibus eò commeari solent, san- *Emmanue*
ctis disciplinis erudirent. Eum verò locum sepulture *le delectus*
sue delegit. Arcem deinde in rupe, quam marini flu-
ctus circumfluunt, non longè a templo Occasum So- *RES IN-*
lis versus, instituit. muniti. limam, quæ prohiberet pe- *DICAE.*
tus Olythipponensis aditu naues omnes, quæ non se pa- *Novâ clas-*
cificas esse, signo nautis vitato significarent. Clavis *lis in Indi-*
autem, quam misit, erat tredecim nauium. Mille & *am desti-*
quingentos milites habebat: erat præterea bellicis mu- *nata.*
nitionibus egregiè instructa & armata. Illi verò Pe- *Petrus Al-*
trum Aluarum Capralem, cuius virtuti plurimum fi- *narus Ca-*
debat, præfecit. Capralem autem præcepit, ut quoad fie- *pralis clas-*
ri posset, amicitiam cum Calecutij Rege firmaret, ab *his prese-*
eoe ue peteret facultatem arcis prope urbem edifican- *ctus.*
dæ, qua Iulitani possent vitam ab hostium immani-
tate tueri, & sine vlllo periculo negotiari. Quòd si vi-
deret Regis animum adeò à nostris alienatum, ut om-
nem fœdus rationem aubernaretur, illi bellum infer-
re minime dubitaret. Iussit præterea, ut, si posset Me-
linden accedere, Regi significaret, sibi gratissimam
illius legationem fuisse, eiusque causâ omnia, quæ po-
stularet, libentissimè facturum. Misit autem in hac *s. Monach*
classè quinque monachos religionis opumione præstan- *ordinis D.*
tes, ex his, qui I R A N C I S C I viri sanctissimi mo- *Francisci*
res & infinita sequuntur, qui Calecutij, si fœdus ritè *in Indiam*
fieret, remanerent, ut Lusitani, qui erant in ea urbe ne- *missi.*
gotandi causa manserant, sacra ministrarent: & si qui ex
alienis gentibus ad C H R I S T I nomen adiungi vel-
lent, eos sanctis disciplinis instituerent. His autem e-
rat præfectus Henricus vir singulari religione & pieta-
te, qui postea ob vite sanctimoniam Septensis Ponti-
fex effectus est. Soluit autem Capralem cum omni clas- *Annus*
se viii. Idus Martij, Anno à C H R I S T O nato. M. D. *Christi*
P O S T hæc Emmanuel Georgium Ioannis Regis fi- *1. 00.*
lium nouis titulis honestauit, uxoremq; illi dedit Bea- *RES EF-*
tricem, Aluari, cuius sæpè mentio facta est, Brigantini *ROPEAR*

Ducis fratris filiam, singulari probitate fœminam. Alfonso verò, filium Iacobi fratris ipsius Emmanuelis, cui Ioannes propria manu necem intulerat, magistrū equitum effecit. Erat autem Alfonso nothus: mater tamen illius fuit mulier summa nobilitate, quæ Iacobi eximia pulchritudine, tempore, quo is in Castella versabatur, accēsa, operam summo studio dedit, vt illius complexu potiretur. Hoc eodē anno, qui fuit à Christo nato. M. D. princeps Michael, Emmanuelis & Isabelæ filius, cum iā duos seimē annos natus esset, morbo sublatuſ est. Fernandus verò & Isabela rursus, vt noua affinitate sibi Emmanuelem deuincirent, elaborarunt. Mirè enim cupiebant filiā suā Mariam illi collocare. Emmanuel vbi id intellexit, summa voluntate eorū desiderijs assensus est. Nec enim aliud poterat esse matrimoniū vel generis amplitudine, vel dotis magnitudine, vel virtutis egregiæ significatione clarius, & eorum vtrique conuenientius. Eluxit enim in Maria summum modestiæ, & māsuetudinis, & probitatis exemplum. Sed quia matrimonium propter affinitatem in matrimonio Isabelæ contractam, per Pontificij iuris sanctiones iungi minimè licebat, à Pont. Maxi. postulârunt, vt eos solueret legib. nē religione aliqua posset impediri coniunctio, quæ tam multas vtilitates erat omnibus Hispaniæ regnis allatura. Hac impetrata à Rom. Pont. facultate, nuptiæ celebratæ sunt. Quamuis aut noua nupta illi propter insignem virtutē maximè cordi esset, nō illius tamen amor eum poterat ab ea cupiditate deducere, qua tenebatur. Cupiebat enim, vt maiorum suorum vestigijs insisteret, in Africam trāsire, vt Mauros bello premeret. Multi fuerunt in consilio, qui eum ab ea cogitatione conarentur auertere. Dicebant enim, non esse regium munus, exercitum ducere sed ijs, qui exercitum ducerent, imperare. Præterea ad Mauritaniā omnem debellandam, copias minimè suppetere: ad bellum commodè ducendum, eas sufficere, quæ erant strenuis Ducibus assignatæ. Minimè autem pertinere ad illius dignitatem in Africam tra-

Michaelis Hispaniæ Principis mors. Emmanuelis secundæ nuptiæ.

Expeditiō in Africā Emmanuelis dissuasa.

traijcere, nisi cum illis copijs, quibus posset omnem illam regionem sub imperium subiungere. Accedebat, quòd nondum filium habebat, quem posset, si illum casus aduersus belli sustulisset, hæredem relinquere. Nè vellet igitur gloriæ causa Regnum in tantum discrimen iniicere. Regis enim gloriæ sempiternam patriæ caritate contineri, non in bello sine vlla publica utilitate suscepto consistere. Adhæc vxor cum lachrymis illum obsecrabat, nè vellet tam subito discessu dare sermonem multis, qui interpreterentur, illud consilium non tam bellandi studio, quàm illius deferendæ cupiditate susceptum. Multò læti tolerabilius fuisse, nunquam domum ab illo ductam esse, quàm ductam repente relinquere. Illud enim consilij, hoc acerbitatis argumentum continere. Ad hæc per literas cum parentibus agebat, vt Emmanuelem ab eo consilio reuocarent. Neque se, quò minus bellum à viro fieret, recusare, sed ne eo tempore fieret, enixè contendere. His quidem argumentis & consiliarij, & vxor eum ab instituto nitébantur abducere. Ille tamē nihilò secius in eo persistebat, & bellum summo studio comparabat. Exercitum summa celeritate conscribi, & classē instruere iussit. Exercitus viginti sex millia peditum continebat, & sex millia equitum, & equites præterea cataphratos octingentos. Cum his copijs se, quod animo designabat, confecturum facillè confidebat. SED in hoc suscepti atque propemodum instituti belli apparatu, crebri ad eum ruinores alij sunt, Baiazerum Turcarum Imperat. ingentem classē instruxisse, qua omnes insules & ciuitates Græciæ, quæ ad Venetorum Imperium & ditionem pertinebant, euerteret. Veneti cum id exploratum habuissent, & quantus contra illos scriberetur exercitus, acceperint, neq; tantam belli molem se solos sustinere posse confiderent, cum ab alijs Regibus Christianis, tum ab Emmanuele auxilium per Legatos petierunt. A Pontifice Maximo præterea flagitant, vt ab Emmanuele postularet, vt ea classē, quæ iam erat rebus omnibus instructa, Remp. illam iuuare vellet. Itaq;

*Exercitus
Emmanue*

lis.

*Turcarum
in Græcos
& Venez.
tos expedi-
tio*

*Veneti sub
fidium con-
tra Turcas
ab Emma-
nuele peti-
unt.*

*Pontificis
ad Emma-
nuelem li-
teræ pro
Venetiis.*

Pontifex Legatis Venetis, qui cum his postulatis ad Emmanuelem Reipub. suæ nomine mittebantur, literas ad eum dedit, quibus admonerat, nè Venetorum postulata negligeret. Commune namq; Reip. Christianæ discrimen coniunctis omnium Christianorum viribus esse depellendum. Cogitaret enim, si sempiternus Christiani nominis hostis, quod animo designabat, efficeret, quanta cum superbia esset in Italiam, deinde in Galliam & Hispaniam inuasurus. Bellum Africanum intermitteri commodè posset: at occasionem tantæ calamitatis arcendæ prætermittam reuocari nō posset. Multo deinde esse ad laudem illustrius, ab amicis propulsari, quàm inimicis inferre periculum. Multos Italiæ Principes esse ad auxilium Venetis afferendum incitatos. Sed eos non tam citò posse opem afferre, quàm periculi magnitudo postulabat. At Emmanueli, cum iam classem omnibus rebus ornatam haberet, nihil impedimento fore, quò minus, si vellet, ad se omnem gloriam illius Reip. conseruatæ reuocaret. Celeritate opus esse, quam reliqui propter rerum suarum difficultatem adhibere non poterant. Videret autem quanta gloria illius esset futura, si Resp. Veneta à vicinis deserta, ab eo, cuius regnum tanto locorum intervallo distabat, in tanto discrimine sustentaretur. Postremò in illius belli societate non solum humanitatis atq; virtutis, sed etiam Christianæ pietatis specimen clarissimum, sempiterna memoria consecrandū, dari ab illo posse. His rationibus inductus Emmanu-

*Emmanue-
lis ad Vene-
tos Lega-
tos respon-
sum.
c. lassis Lu-
fiana Venetis
missa
substituto.*

el, & Pōtificis etiam literis ad misericordiam inflexus, Legatis benignè respōdet, seq; officio suo minimè detos Legatos respo- futuum pollicetur. Statuit igitur, vt ex tota classe, tri-
sum. ginta naues, quanta maxima celeritate fieri posset, re-
c. lassis Lu- fumentaria & omni com meatu ad tam longinquam
fiana Venetis minuta, nō pōtuerat ille pro dignitate bellum per se Mau-
missa ris, vt cogitauerat, inferre, illud in aliud tēpus distu-
substituto. lit, & toto animo in opem, quam erat Venetis allaturus, incubuit. INTERIM dum hæc summo studio ge-

untur, in Mauritania hæc euenerunt. Ioannes Mene-
sius post illam victoriam, quam de Baraxa & Alman-
darino consequutus est, iussu Regis in Portugaliã re-
diit. Deinde anno M. D. I. fuit Arzilam remissus cum
supplemento centum & quinquaginta equitum. Sic e-
nim bellum à nostris gerebatur in Africa, vt rarò pe-
dites depugnarent: & ideò omnes fermè copię, quas
Reges summittēbant, erant ex equitibus. Eo tempore
Rodericus Castrensis Tingitanæ ciuitati præerat. Me-
nesius cum primùm Arzilam attigit, contineri diu nō
potuit, quin Mauros aliqua clade afficeret. Quia verò
tantas copias non habebat, quantis erat opus ad rem,
quam cogitabat, commodè gerendam, Castrensem per
litteras ad facti societatem inuitauit. Coniunctis hac ra-
tione copiis, in maximos pagos intendunt, inopinato-
que Mauros aggrediuntur. Maxima eorum pats for-
midine pterita, se in fugam dedit. Multi tamen, vt in
extremo vitæ casu dignitatem retinerent, acerrimè di-
micarunt. E quibus multi occisi, centum verò & octo-
ginta capti fuere. Cum verò ex nostris equites quinque
septem Mauros cōspicati fuissent, qui cum quinque mu-
lierib. latenter fugiebant, eos insequuntur. Mauri quā-
uis equos non habebant, eos enim amiserant, pedibus
tamen, vt summa contentione resisterent, se parabant.
Fuit atrox inter illos atq; nostros pugna commissã, &
diutius vtrinq; quam pro numero dimicatum. Mauri
tres equos confodiunt, & omnes nostros conuulne-
rant. Nostri verò omnes eos concidunt. Vnus ex Mau-
ris cum in extremo iam vitæ discrimine fortissimè pu-
gnaret, sponsæ, quæ erat in illo mulierum comitatu,
tancum dolorem attulit, vt maxima voce exclamans,
diceret: Itane verò, anime mihi, videbo te crudelissimè
neccari, neque tibi opem vllam afferam: lachrymis ue
tantum mortem tuam prosequar, & non me sociam ti-
bi mortis adiungam. Te extincto, quam ex vita iucun-
ditatem percipiam? Hæc ubi dixit, in nostros gla-
dios ruit, & equitem vnum, qui pedibus (iam enim e-
quus illius erat occisus) cum mulieris sponso dimica-

RES A-
FRICA-
NÆ.

Annis à
Christona-
to 1501.

Belligeram
di in Afri-
ca ratisq.

Victoria de
Mauris re-
lata.

Acri v-
lratio.

Maurus
quidam
ab amasia
in preliū
excitatus.

bat, summa vi corripit, & adeò arctè cōplectitur, vt is se expedire non posset. Parumque abfuit, quin ab illius sponso vita priuaretur, propterea quòd gladio vti non poterat, sed aliorum interuentu, qui iam reliquos occiderant, pugna fuit cum omnium hostium interitu finita. Ita tamen hi septem Mauri conciderunt, vt in extremo etiam spiritu, virtutis egregiæ significationem darent. Fuit præda ingens capta, multi pecorum & armentorum & equorum greges abacti. Cum verò duces exercitum in ciuitates, vnde fuerant profecti, subducerent, & à pagis quatuor passuum millia abessent, dux oppidi muniissimi, quod appellant Mauri Alcafareleuibir, cum equibus mille & ducētis, in nostros inuadit, & agmen postremum, quod Menesius ducebat, aggreditur. Nostri ordine instructi, progrediebantur cum præda, & vt se à Maurorum incurfione defenderent, non autem vt illos offenderent, laborabant: & ita paulatim excedebāt, quamuis a Mauris leuibus prælijs certaretur. Genus autem pugnæ hoc erat. M A V R I hastis infestis in nostros incurfabant, & continuo se cursu recipiebant: vnde iursus alijs cursibus initis, in nostros impetum dabant. Nostri reiectis parmis eorum iātus excipiebant, & respectantes, equorum tetga tegebant, & equos, quoties acrius premebantur, in hostes concitabant. Cum verò Mauri ferocius instarent, Menesius in illos cum parte copiarum inuectus, impressionem fecit, qua quinquaginta ex illis hastis transfixi conciderunt. Mauri cum certerent, nostros cum præda paulatim abire, consilium inierunt, vt cum nostris acie instructa dimicarent. A cursibus igitur abstinentes, in ordinem à Ducibus coguntur. Menesius prælium minimè detestabatur. Constitit igitur, & milit ad Rodericum Castrensem, qui diceret, se in animo habere prælij casum experiri. Proinde si ei videretur, suos in nouissimum agmen reduceret, vt vno agmine facto in hostes irruerent. Respondit Castrensis, non esse boni Imperatoris, fortunæ varios euentus in rebus ex animi sententia gestis

Alcafareleuibir oppidum.

Maurorum cum Lugetanis velisatio.

Menesij cum Castrense de prælio ireundo cōsultatio.

ftis absque vlla necessitate periclitari. Multa namque
 accidere, quibus id, quod feliciter inceptum fuerat,
 Ducum insolentia teterrimè caderet. Hostes esse nu-
 mero plures, nostros verò posse, si vellent, cum tam fa-
 cilem receptum haberent, prælij periculosi conditio-
 nem recusare. Strenui verò Ducis esse, commodo suo,
 non ex hostium voluntate prælium inire. Prædam ef-
 se satis magnam: ex nostris neminem desiderari: nè
 vellet igitur quod egregiè factum erat, consilio audaci
 corrumpere. Menesius non improbavit consilium.
 Mauri vero, dum nostri tempus in hac consulatione
 consumunt, animaduertentes nostros commorari, ex-
 istimârunt eo consilio cōsistere, vt signa in illos infer-
 rent. Cum verò multis in locis experti fuissent, quam
 acriter nostri, post rem obstinato animo constitutam,
 ferro decernerent, abierunt. Nostri verò Duces præda
 diuisa domum incolumes reuersi sunt. NON post
 multos dies Menesius certior factus est Mauri cuius-
 dam speculatoris indicio, Fessensem Regem egressum *Fessensis*
 esse, vt excursiones faceret, & Tingitanam ciuitatem *Regis in*
 vel expugnaret, si posset, vel agri saltem popularetur, *Tingita-*
 & quam maximam posset vastitatem nostrorum teb? *nos expedi*
 inferret. Habere autem sub signis equitum duodecim *tis.*
 millia. Tingi verò tanta celeritate contendere, vt non
 posset nuncius ad Castrensem, antequam ille accede-
 ret, peruenire, maximè vero cum nulla esset via, ubi ho-
 stes eo tempore non insiderent. Hac re perculsus Mene-
 sius, ignem tormentis æneis applicare iussit, vt globorū
 strepitu posset Castrensi significare, quo in periculo
 versaretur. Præterea cuiusdam Tingitanus proxi-
 mis illis diebus Arzilam venerat, & catellam ibi per ob *Callida li-*
 lutionem reliquerat. Menesius catellam ligari, literasq; *serarum*
 cæra circūlitas, quibus ea, quæ acceperat de Regis *mittenda-*
 aduentu, nunciabat, coilo iilius appendi iubet, carnos *rum ratio-*
 sub noctem acerrimè venteratam in litore constitui.
 At catella dolore vberum grauitè affecta, tanta cele-
 ritate donum proferat, vt ante lucem ad Tingi portas
 assideret. Illi lectis literis, Castrensis, vt omnes in armis

parati essent, imperat. Vix hæc facta fuerant, cum rex ciuitati appropinquauit, maioremque partem exercitus præmisit, quæ populationem agris inferret, & omnes greges abigeret, & homines, quos in agris inueniret, ferro trucidaret. Castrensis ut illis resisteret, egressus vrbe, in eos inuectus est. Sed multitudine oppressus, in vallum, quod est à nostris circum urbem munitionis gratia constitutum, se magno cum labore recepit. Antequam enim id efficere posset, fuit utrinque plus duabus horis acerrime dimicatum. Cecidit in ea pugna Castrensis quidam filius, & octo equites viri fortissimi, & ipse Castrensis hastæ coniectu fuit in facie grauissime vulneratus. Nostris intra vallum receptis, Mauri nihilo secius instant, & intra vallum irrumpunt. Cum verò nostri in urbem se recipere conatemur, Mauri nostros acriter insequentes, ut simul in urbem iruerent, summa contentione pugnabant. Hac re animaduersa, Castrensis cum equitum turma in Mauros conuersus, tanto impetu in eos incurrit, ut facilem receptum omnibus præberet. Postremus omnium quidam eques egregie fortis, Lupus Martinus nomine, urbem ingressus, vestem ad medias portas induxit. Cum autem multi illum magnis clamoribus admonerent, ut totam portam clauderet: respondit, nunquam se tantum facinus admissurum, ut eam Portugalensibus maculam significatione timoris inureret. Se paratum esse, pro illius mediæ portæ defensione ad extremum vitæ spiritum dimicare. Neque solum hoc dixit, sed factis etiam ostendit. Nam cum Mauri in illum ferociter inuaderent, primum impetum animo magno sustinuit, donec multi opem illi afferrent, quorum virtute exclusi mœnibus Mauri, se in castra contulerunt. At Rex post dies quatuor, castris inde motis, Arzilam exercitum traducere maturauit. Mensius per speculatores de aduentu illius certior factus, præsidij in vrbe dispositis, copias suas in locum, quod appellant oppidum vetustum, eduxit, aciemque equitum & peditum instruxit: quibus imperauit, ut se continerent usque

*Parū felix
Lusitano
rum in
Mauros e-
ruptio.*

*Rara Lu-
pi Martini
fortitudo.*

*Tingi oppi-
dū obidio-
ne solutū.*

eò, dum is signum daret, quo animaduerso erant om-
 nes exituri. Interim verò, vt hostium exercitum spe- *Christia-*
 cularetur, cum viginti tantum equitibus ad flumen, *novum in*
 quod dulce nominatur, progressus est. Ibi cum multi- *Mauros*
 tudinem hostium conspiceret, se in oppidum sensim *inlidia.*
 atque leniter recipiebat. At illum abeuntem antesigna-
 ni Mauroium equites adoriuntur tanto impetu, vt co-
 gerent illum, cum iam non longè ab eo loco, in quo
 suos reliquerat, abesset, in illos equum incitare. Sed eo
 tempore non habebat secum nisi quatuor tantum e-
 quites. reliqui enim multò celerius, quàm decebat, in
 aquagin-
, quanta
 celeritate possunt, accurrunt, tantoque impetu in ho-
 stes seruntur, vt eos funderent, magnamque cædem e-
 derent. At qui in oppido vetusto relictì fuerant, cum
 animaduernerent, Menesium longius hostes fugien-
 tes insequi, non esse signum diutius expectandum ra-
 ti, vt illi suppetias afferrent, accelerant. Sed iam Mau-
 ri eo tempore per alias campi partes immissi, vias om-
 nes obsederant. Menesius interim animaduertens à *Menesij po-*
 Rege recentes & integros equites, qui fessis & vulne- *riculum.*
 ratis succederent, frequenter mitti, seque, cum paucis
 hominibus stipatus esset, non posse vllò modo hosti-
 um impetum sustinere, vt se ad suos reciperet, om-
 ni contentione pugnabat. Quod non sine maxi-
 mo labore sive potuit. In hoc tanto vitæ discrimine
 aliquot illius equites ceciderunt, & multi vulnerati
 sunt, & Menesius vrinus secundum femur accepit: &
 tamen aciem, qui obsessis vijs eum interciperet conten-
 derant, tam acii animo perripit, vt ad suos tandem
 accederet. Indè igitur cum suis copijs omnib. in Mau-
 ros, qui iam intra vallum pugnabant, impetum dedit:
 è quibus multi occisi, multi vulnerati, aliquot etiam
 capti, omnesque tandem extra vallum eiectioni sunt. Ad *Casus ridi-*
 hunc modum confecto prælio, Menesius urbem in- *culus.*
 gressus est. Accidit tunc ridiculum quiddam nostris:
 sed

sed illi, qui risus materiam præbuit, non valdè lætum. Nam cum quidam Maurus è campo in oppidum ad-
quitarèt, quod existi- mabat iam à suis captum esse, læ-
tus & ouans per portam ingressus est: iniectisque sta-
tim illi à nostris vinculis, præproperæ lætitiæ pœnam

**RES EV-
ROPEAE**
*Classis Ve-
netæ subsi-
dio mitten-
de appara-
ta.*

tulit. DVM hæc in Africageruntur, Emmanuel sum-
mo studio laborabat, vt classis, quam in Venetorū au-
xilium mittebat, intra breuissimum spatium rebus om-
nibus instructa & ornata esset. Illicque præesse iubet Io-
annem Menesium, Odoardi Menesij Viēnensis Dyna-
stæ filium, virum singulari virtute & consilio prædi-
tum. Aliam deinde classẽ eidem Menesio commisit,

**RES A-
FRICA-
NAE.**
*Mazalqui-
biris castel-
lijtus.*

in qua erant præsidia militum, quæ erant in castello
nomine Mazalquibiri disponenda, si possèt obiter ex-
pugnari. Est id castellum in regione maritima Mauri-
tanæ Cæsariæ, in littore, Oranensi ciuitati oppositū.
Præscripserat enim secreto Rex Emmanuel ipsi Mene-
sio, vt in eo expugnando belli fortunam experiri mini-
mè dubitaret, dum modo non multum tempus in ea
pugna consumeret. Classis xvj. kalen. Iunij anno M.

*Iusitano
rum victo-
ria Mauri-
cis insidijs
corrupta.*

L. I. Olyssipone soluit, secundisque ventis vtens Me-
nesius, breui in fretum Gaditanum petuenit. indè, vt
Regis imperata cōficeret, Mazalquibirium petijt: ad-
uentis ramen ventis exclusus, ante diem tertium portū
subire non potuit. Mauri hoc spatio temporis interie-
cto, cum animaduertterent, quo animo nostri ad por-
tum appellere conarentur, vt summa vi resisterent, se
comparabant, & animos hominum confirmabant, ca-
stellumque ue firmis præsidijs muniabant. Nostri tandè
terra positi, castellum oppugnant, scalas admovent, in
muros certatim adscendunt: neminem repugnare vi-
dent: existimant, hostes metu perterritos latebris oc-
cultari. Hac opinione decepti, tanquam victores qua-
cunque libet, in ambulant. At Mauri, qui insidijs collo-
catis hanc expectabant occasionem, eos dissipatos, &
nihil iam hostile suspicantes aggrediuntur, & præcipi-
tes eijciunt. In hoc conflictu viginti ex nostris deside-
rati sunt. Menesius vt in mandatis habebat, non diuti-

**RESEV-
ROPEAE**

in oppidi

In oppidi oppugnatione tempus conterendum statu-
ens, reliqua classe dimissa, cum triginta nauibus ad au-
xilium, quod Venetis mittebatur, assignatis, instituta *Lusitane*
cursum tenuit. In Sardiniam tandem delatus fuit, & *classis iter*
ab illius insulæ Prætoris admodum honorificè rece-
pit. Inde, cibarijs comparatis, & aquatione facta, pro-
fectus, cum non a Tunetensi portu procul abesset, na-
cas.

uem onerariam ingentem cum duabus rostratis nauibus
conspicatus est. In eas igitur inuectus omnes cepit,
& in Sardiniam reuersus, merces exponere in terram
iussit. Erant autem hæ naues è Genua, multos autem
Turcas, & Mauros, & Iudæos, & Christianos cum mul-
tis mercibus Tunetem conuehebant. Genuensibus au-
tem nauem onerariam, & omnia bona restituit: Chri-
stianos & Iudæos liberos abire permisit: Turcas &
Mauros in custodiam tradidit, eorumque bona vni-
uersæ classi distribuit: duas rostratas naues tantisper re-
tinere voluit, dum bellum illud, ad quod properabat,
confectum cerneret. Inde Italiam versus, Calabriam &
Apuliam præteruectus, in Epitum transiit, & inde
Corcyram perijt. Veneta classis nostris obuiam pro-
diit, tormentorumque sonitu, & rubatum clangore,
quanta lætitia essent omnes affecti ex nostræ classis ad-
uentu, significauit. Lusitana classis ne officio illo vin-
ceretur, operam vicissim dedit. Naues nostræ, quia te-
mis non agebantur, et malacia atque tranquillitas erat,
fuere in portum opera trirremium Venetatum remul-
co deductæ. Meneſius à classis custodia nullis Veneto-
rum precibus abduci potuit: reliquos duces in terram
descendere permisit: qui omnes satis hospitaliter acce-
pi sunt. Ut tamen intelligi possit, quàm periculosa sit
militatis licentia, quandiu non fuerit seuetiore disci-
plina coercita, non exit abs re, quæ tunc à militibus no-
stris commissa fuerunt, paucis exponere. Tam nauæ,
quàm milites Lusitani, cum essent natura elati & inso-
lentes, paulò confidentius & petulantius in insula ver-
sabantur. Quod grauem offensionem hominibus Græ-
cis, & ad rixam similiter natura concitis afferebat, illi
vicissim

*Orta inter
Christia-
nos ex mi-
litari inso-
lentia con-
tentio &
pugna.*

vicissim Lusitanos verborum conuitijs, & multis iniurijs onerabant. Eò tandem res deducta fuit, vt concitato dissidio, armis, quæ repentinus ille casus cuilibet offerebat, congredierentur. Accurrunt Duces Veneti, vt sedent illam discordiam. Similiter & Menesius, vt suos à furore contineat, in terram accelerat. Vix ducum imperio & comminatione tam funesta contentio dirimipotuit. Ex nostris ad septuaginta in ea pugna temeritatis & insolentiæ pœnas cæde luerunt. Ex Venetorum autem exercitu, & ex Corcyensibus magnus etiam numerus nostrorum armis confectus occubuit. Ita factum est, vt illis ipsis, quibus nostri opem affercbant, non mediocre detrimentum temeritate multitudinis importarent. Pugna verò cum Turcis nulla fuit. Turcarum enim imperator cum accepisset, Hispaniæ Reges, aliosque Christianos Principes, classes maximas, vt auxilium Venetis afferrent, summo studio comparare, vrbesque Venetorum firmissimas, & ea ratione se classem sine vlllo fructu maximis sumptibus edificasse, classem in portum subducere, & suos à bello abstinere iussit. Itaque Venetus Prætor Menesio dicit, Senatum, populumque Venetum Regi clarissimo summas gratias agere, quòd tanto studio illius saluti prospexerit, quo quidem beneficio ita Rempub. Venetam obstrinxerit, vt nullo vnquam tempore esset illius memoriam depositura, breuique fore, vt Senatus populusque Venetus ad Emmanuelem legatos mitteret, quibus quanto studio dignitatis & amplitudinis illius teneretur, clarius demonstraret. Menesius igitur refecta classe, & imposito comœatu, in Lusitaniam redijt, varisque tempestatibus vsus, Olyssipponem tandem peruenit, omnesque naues, quas duxerat, in portu constituit. INTERIM verò Capralis, qui in Indiam nauigabat, eundem cursum, quem Gama tenuit, sequutus est, donec ad insulam S. Iacobi peruenit. Cum verò ulterius progrediretur, coorta tempestate sæuissima, classis dissipata fuit, & naus vna, siquidem armentis, Olyssipponem redijt. Capralis, sedata tempestate, naues om-

*Turca
Christiano
rum metu
à bello ab-
stinet.*

*Menesi à
Veneti di-
missio, &
in Lusita-
niam redi-
tus.*

*RES IN-
DICAE.*

res rursus collegit præter illam, quam duobus die-
 bus, demissis infra medium malum velis, expectavit.
 Cum verò ea minimè compareret, Occasum versus *Basilis*
 nauigauit. Octauo kalend. Maii, nautæ terram conspi- *quando &*
 ciunt. Quæ res omnibus incredibilem voluptatem at *quomodo*
 tulit. In ea enim regione nemo ex nostris terram ex- *inuensa.*
 tate aliquam ab hominibus cultam, fuerat vnquam
 suspicatus. Capralis igitur prioras in terram flectere iu-
 bet. Nauis autem prætorix magistro imperauit, vt sca-
 pha vectus ad terram proprius accederet, illiuscque sitū
 & naturam diligenter inspiceret. Rediit magister, &
 nunciauit, tellurem esse fertilem & amœnam, herbis
 lætissimis, & arboribus altissimis vestitam, & aquarum
 etiam copia redundantem. Se præterea homines vidisse
 coloratos, molli atque demisso capillo, nudis corpo-
 ribus, cum arcubus & sagittis propè litus ambulan-
 tes. Capralis magistri testimonio minimè contentus,
 aliquot Duces armatos iussit in scaphas desilire, vt ter-
 ram diligentius perlustrarent. Illi confestim impera-
 ta faciunt, & ad Capralem redeuntes, ea, quæ ma-
 gister nunciauerat, vera esse confirmant. Ibi cum in
 anchoris nocte consisterent, summa quadam tempe-
 stas excitata classem iactauit, & secundum oræ illius
 longitudinem vagari, & fluctibus exagitari, & in va-
 rias partes contorqueri compulit, donec tandem in
 portum optimum penetrauit, quem, portum tutum *Portus tu-*
 Capralis nominare præcepit. Ibi clasie constituta Ca- *lus.*
 pralis curam dedit ducibus, vt scaphis inuecti, terram
 spectarent. Rediunt illi cum duobus piscatoribus,
 quos in lentre ceperant. Cum verò nemo ex nostris
 eorum linguam posset intelligere, nutibus & signis
 cum illis agere cœperunt. Sed tanta erat in homini-
 bus ingenij tarditas, tantusque stupor in animo, vt
 nullis signis de realiqua admoneri potuerint. Tum
 Capralis eos vestibus ornatos, rinctinabulis & æneis
 armillis, & speculis donatos in terram exponi iubet. Il-
 li muneribus elati, cum ingentilæritia suis opes il-
 las ostentant. Eorum prædicatione commota multi-
 tudo

tudo vndique confluit cum frugibus minutis, & cum magna farinæ copia, & cum varijs fructibus, eaq; omnia cum nostris facillimè permurât. Admirantur specula, oblectantur tintinabulis, efferuntur armillis, inuentur nostros, & expleri, singula spectando nequeunt. Tum Capralis simplicitate gentis inuitatus, in terram descendit. Ibiq; sub vmbra arboris ingentis altare construi iubet, & statuit, vt res diuina maxima cum cæremonia fieret, & concio etiam de rebus diuinis haberetur. Ab huius sacrificij spectaculo non fuere terræ illius cultores exclusi. taciti verò & stupore defixi, cæremoniarum sanctitatem, et symphonix concentum intimis sensibus vsurpabant: & demisso corpore se moueri plurimum religione significabât. Cùm verò, peractis rebus sacris, Capralis se in classem recipere voluisset, eum ad scaphas cum maximo gaudio prosequuti sunt. Quanta verò lætitia affecti essent, cantibus ciebais, & buccinarum & cornuum concentibus, & corporum gestibus, & sagittis in aerem missis, & manibus in cælum intentis indicabât. Videbantur enim Deo summas agere gratias, quòd gentem illam ad eas oras detulisset. Ita verò erant admiratione oppressi, vt minimè mentis compotes esse viderentur. Multi enim dum Capralis in naues tendit, cum mare ingressi pedibus vsque eo sequuti sunt, dum aqua pectora eorum pertingeret. Alij vero illum nando sequebantur, alij linteibus inuerti, ad naues vsque perueniebant, nec ab ijs auelli aliquo modo poterant. Hic dum Capralis in anchoris consisteret, vt aquationi operam daret, & rei famentariæ prouideret, & reliqua cibaria in naues impenni præciperet, erectus est in litus piscis, qui nostris admirationem non mediocrem commouit. Crassitudo nãque illius erat ingentis doli, longitudo crassitudinem duplo superabat. Capite & oculis, porci similitudinem referebat. Aures erant auribus caprini similes. Carceribus dentibusque erat armatus. Cauda circiter pedum quinque in longum ad artum tendebatur. Pennis crassitudo erat vniuersa digitorum quinque, nequaquam Capralis sancti.

æ Crucis nomine celebrari voluit (quam nunc Brasiliam appellant) columnam marmoream illis similem, quas multis in locis Gama statui præcepit, collocari iussit, & inde vnum ex Ducibus nomine Gasparem Lemium, in Portugaliū remisit, qui Emmanuēli de huius terræ situ nunciaret: quam aliqua ex parte describere, minime arbitror alienum. SITVS illius ad Austrū pertinet: & fines, qui quidem sunt latissimi, cum ea regione, quæ Castellanorum Regum Imperio continetur, quam appellant Perū, coniuncti sunt. Tellus est fertilis & amœna, & tanta salubritate prædita, vt vix sit opus vlla medicina. Omnes enim ferimē, qui moriuntur, non aliquo morbo, sed senio consumpti moriuntur. Multis & ingentibus fluuijs alluitur: fontes habet aquæ dulcis atque perennis innumerabiles. Campi sunt latissimi, lætissimaque pabula profundunt. Portus habet optimos, aditus facilimos, in quibus naues non facile tempestare iactari, aut vadis afflictiari possunt. Maxima regionis illius pars est montibus & vallibus distincta: syluæ sunt densæ & opacæ: arbores variæ, antea nostris incognitæ, inter quas est illa, è cuius summis fiondibus ferro præcisus balsami quoddam genus instillatur. Arbores, è quibus iuber color, quo lanæ inficiuntur, confici solet, sunt valdè frequentes & altissimæ. Fundit præterea tellus herbas admodum salutaris, qualis illa est, quam multi Sanctam appellant. Medetur enim vlcerib. & anhelitus frequentis angustijs, & canceris præterea, & gangrenæ ex vulnere putrido ad corporis totius pestem repentino contagio permanantibus multis præterea morbos, in quibus ars medicorum frustra consumitur, facillimè depellit. Homines sunt colore subnigro. Capillum habent mollem, nigrum, atque promissum. Sunt omnes imberbes, propterea quod viles omnes corporis pilos euellunt. Nullas literas norunt: nullam religionem colunt: nullis legibus alligantur: nullis ponderibus aut mensuris vtuntur: nullius Regis imperio subiiciuntur. Cùm tamen bellum inter eos exoritur, cum ducem eligunt, quem omniū fortissi-

Terra S.
 Crucis, nūc
 Brasilia.
 Nuncius
 Emmanue
 li missus
 de Brasi
 lia inuēta.
 Brasiliæ
 situs ac de-
 scriptio.

Arbor incō
 gnita.

Herba Sā
 cta.

Brasiliē.
 sium natu-
 ra & mo-
 res.

fortissimum, & in bellis gerendis acerrimum fore credunt. Nullis vestibus vulgò teguntur. Qui tamen inter eos nobilitate præstant, vestes induunt è psittacorum & aliarum auium variorum colorum plumis confectas. Et hi pileis ex eisdem plumis contextis caput ornant, & brachijs armillas ex plumis similiter factas inducunt. Vestes autem ab umbilico ad genua tantum demissas gerunt. Mulieres capillos nutriunt. Viri à frone ad medium verticem caput abradunt. Qui verò elegantius ornari volunt, aures, & nares, & labia, & facies etiam perforant, & in locis illis lapillos varijs distinctos coloribus infigunt. Mulieres autem pro lapillis, minutis conchilijs, quæ apud illas in magno pretio sunt, similiter excoluntur. In bellis arcubus vtuntur, & tanto artificio sagittas emittunt, vt in quemcunque corporis vilius locum sagittam collineare velint, eum configant. Loco ferri, ossibus piscium sagittas armant: quibus tamen tam altum vulnus imprimunt, vt tabulam quamuis ictu perfodiant. Venationibus aluntur: vescuntur simijs atque lacettis, & anguibus, & muribus, nullasque eiusmodi dapes aspernantur. Lintribus vtuntur è corticibus arborum ingentium factis: quæ tamen tanta sunt interdum capacitate, vt homines triginta sustineant. Cum piscari volunt, alij remis lintrem agunt, alij verò mate fustibus verberant, & pisces exterrant. Pisces attoniti ad summam aquam enatant. Tum qui ad eam rem parati sunt, cucurbitas aridas & exinanitas ingentis magnitudinis sub fluctibus oppositas habent, in quas pisces spontè subeunt. Frumentum minimè serunt. Panem è radice vnius herbæ conficiunt portulacæ magnitudine. Hæc autem tam lethiferum venenum continet, vt qui illam crudam comederit, repentè moriatur. Illi verò radicem contrundunt, contusam exprimunt, nè quidquam in illa succi illius venenari remaneat. Tum ad Solem exsiccant. Molis deinde conterant, arque farinam efficiunt. Panes ex eiusmodi farina facti, non modò salubres sunt, sed etiam sciti admodum saporis. Ex *sa* & milio, genus portionis

*Brasilien
sium arma
& bellige
randi ac
sagittandi
ratio.
Fictus.
Naues.*

Piscatio.

Panificiū.

Potus.

tionis faciunt ceruissæ per simile, quo quidem ubi se in-
 guigunt, quod frequenter illis euenit, tum omnes
 fraudes & insidias plus solito machinantur. Obser- *Artes di-*
 uant auguria, veneficijs dediti sunt. Est in magno apud *uinatorie*
 illos honore quoddam genus hominum maleficum, & *vene-*
 quos de rebus incertis consulunt. Appellatur ab illis *ficia.*
 Pages. Hi gestant in summa sagitta cucurbitam in fa-
 ciem hominis figuratam. Quoties autem illis libet, *Pages. ha-*
 intra cucurbitam ignem subiiciunt, & fumum ex her- *rioli. Brasi-*
 bis congestis faciunt. Tum fumum illum naribus ac- *tiensum.*
 ciunt, usque eò, dùm ebrij vacillent, & corruant, & ex-
 tra mentem rapiantur. Habent enim herbæ illæ eam
 vim, ut fumo, quasi vino supra modum sumpto, men-
 tē eripiant. Tū verd studere dentibus, in ore spumas a-
 gere, oculos torquere, necē multis comminari, turbu-
 lentis motibus & gestibus eos, qui circumfident, exter-
 rere. Nemo enim suspicatur, illos absque diuini spiri-
 tus instinctu tam horrendas voces iacere. Quod si quis
 ex illis, quibus homo ad eum modum lymphaticus
 quidquam dirum prænuñciauit, aliquem grauem ca-
 sum subierit, non dubitant, quin illud supplicium ad
 eam damnationem referendum sit. Hi quocunque ve-
 niunt, summo omnium plausu recipiuntur, viæ munifi-
 tur, carmina ad ubiæ gentis more concinnantur, cho-
 reæ agitantur. fœminæ formosæ, vel virgines illæ sint,
 vel cuiusvis matrimoniū teneant, ad illos introducun-
 tur. Opinatur enim miser, si illos placatos habuerint,
 omnia sibi feliciter euentura. Illic neque filias paren-
 tibus, neque sorores fratribus collocari licet: reliquas *Coniugia*
 mulieres sine ullo discrimine sibi matrimonio cōiun- *Brasili-*
 gunt: quas offensione interposita deserunt. In adulte- *fium.*
 rio autem deprehensas vel occidunt, vel tanquam ser- *Adultera*
 uas vendunt. Parentes non habent in filias potestatem, *rum suppli-*
 sed fratres: quas quidem, quoties eis libet, venales pro- *cium*
 ponunt. Venditio autem, est pro rebus alijs, quas ipsi *Contractu*
 concupiscunt, permutatio. Pecunia enim carent. Sunt
 ad laborem pigri, ad luxum & otium propensi: quo-
 ties à bellis conquesti sunt, totum tempus in conuiujs,
 & can-

& cantibus, & saltationibus sine vlllo modo confu-
Saltationes munt. Choros in eodem loco semper infistentes cir-
cantus. cum orbem versant. In cantibus non distinctis sono-
rum interuallis, sed simplici vocum ratione carmina
modulantur. Illic autem quæ fecerint in bello, comme-
morant, facinoraque sua summis laudibus extolunt:
& omnes cantus ad virtutis militaris laudem reuocāt,
& interim sibilis & pedum strepitu eandem sympho-
niam prosequuntur. Alij verò saltantibus pocula mi-
nistrant, donec tandem omnes temulentia oppressi
Aedificia. sternantur. Domos è lignis ædificant, & culmis conge-
stis obtegunt, & muris binis aut ternis circumuallant,
propter frequentia bella, quibus exerceri solent. In vna
Charitas domo (sunt enim longissimæ) multi simul habitant.
mutua. Et ij inter se fratres nē amant, libenterq; alij pro aliorū,
qui cum illis viuunt, salute vitam in quoduis discer-
men iniiciunt. Bella non pro tuendis aut propagandis
Bellorum finibus, sed pro dignitate suscipiunt, quoties opinan-
cause, & tur, se fuisse a vicinis, aut ab aliqua longinqua natio-
suscipiendo ne contēptos. Tum verò homines senes, qui magnum
rum ratio. in rebus bellicis nomē, cum essent iuuenes, habuerūt,
in consilium adhibent. Ante deliberationē quantum
quisque vult, tantum portionis exhaurit. Quidquid se-
nes de bello aut pace decernunt, sine vlla recusatione
pro virib. exequuntur. Ducem eligunt, vt superiūs di-
ctum est, quem acerrimum esse iudicant. Hunc verò,
si timiditatis significationem aliqua in re dederit, ho-
nore confestim spoliant, & alium in eius locum sub-
stituunt. Hic domos circumiens, magnis vocibus om-
nes ad bellum adhortatur: quibus rebus instrui debe-
ant, admonet, & quanta virtute sit opus, edisserit. Ne-
Arma. que solum arcibus & sagittis, sed gladijs etiam è ligno
durissimo fabrefactis vtuntur, quibus hostium mem-
bra frangunt & dissecant. Insidijs vti frequenter solent,
& in eo pugnāt, vt hostes inopinatō aggrediantur.
Stratage- Quos in bello capiunt, senes præsertim, statim come-
mata. dunt: reliquos vinciunt. Eos, qui ex suis in bello con-
siderunt, funere efferunt cum multis lachrymis, eo-
cumque

rumque virtutem prædicatione celebrant. Captiuis cibaria largissimè præbent, eisque mulieres, cum quibus cubent, elargiuntur. Cùm verò festos dies agere volût, vnum ex captiuis, quem iam satis fartum & opimum esse conspiciunt, funibus alligant. Primum illius amica in amovis signum in collum funem inijcit, & delicias suas ad supplicium trudit. Homines deindè circumstant, & ventrè, & brachia, & tibias illius astringunt. tum colūnx affixum colorib. depingunt, & plumis varijs exornant. Ne verò parum humani videantur, lavant illum vinculis interdum, & cibo atque potu sanè lautè atque liberaliter accipiunt. Interim verò omnes comedût, & plurimum illius, quam diximus, potionis absumunt. Saltant præterea, & canunt, atque tripudiant, & tres dies in hoc apparatissimo ludo consumunt. Tandem post triduum, illum pedibus atque manibus, iam vinculis expeditis in caueam deducunt. Mulieres atque pueri vinctum secundum ventrem funibus trahunt. Homines verò & mulieres reliquæ, maia circa, & fructus varios in eum iaciunt. Ille verò quæ potest ex coniectis pomis colligere, rursus in illos, à quibus fuit impetratus, intorquet. Bibit interim, vt apparet, iucundissimè, nec enim ei cibus aut potus denegatur. Præ se fert autem non mediocrem letitiam. Illi forniculum hominem, vt se existimari cupit, conuitijs onerant, & multis contumelijs insultant. Dabis, inquit, homo peccatissime atque profligatissime, poenas sceletum, & sanguine tuo manes eorum, qui in bello ceciderunt, viciscemur. Te enim contrucidabimus, & dilaniabimus, & assum comedemus. Ille verò, nihil moror, inquit: Non enim ignavi, neq; timidi poenam sustinebo. Semper enim viri fortis officio functus sum. Si me occisuri estis, multos ipse multis in locis occidi. Si carnib. meis saturandi estis, & ipse multorum carnibus saturatus sæpè fui. Præterea sunt mihi fratres atq; cognati, quos scio meam necem haud impunitam relinquit. Ad hunc modum in caueam tandem includitur. Tum ille, cui fuerat captivus in

L I B E R

custodiam traditus, in caueam simul ingreditur. Corpus autem habet depictum, & collum plumeis ornamentis excultum: manibus verò ingentem gladiū vibrat. Tum saltat, & sibilat, & gladium intentat. At is, vt gladium illi è manibus extorqueat, summo studio cōtendit. Sed dum in vnā partem impetum dat, mulieres atque pueri cum fune, quo est alligatus, quem manibus tenent, ad se trahunt. Dum iussus in contrariam partem se contorquere nititur, ex illa parte similiter mulierum manibus impeditur. Vtrinque enim ita distinetur, vt se eodem loco cōmouere non possit. At stre nuus ille gladiator eum gladio contundit & debilitat, atq; tandem medium illius caput ingenti vulnere diffindit, cerebriūq; dispergit. Manns deinde præcidit. Tum mulieres accedunt, & corpus exanimum in pyram coniiciunt, vt omnibus pilis adustis illud facilius abluere queant. Dissecto autem ventre, ilia cum extis euellunt: reliqui corpus in frustra decerpunt: & nè plura persequar, illius carnibus omnes cum magna voluptate vescuntur. Sunt & alij syluestres atq; montani homines, qui cū his, qui in domibus habitant, continenter bella gerunt, eisdemq; se sceleribus & eadem immanitate contaminant. Nullum apud eos delictum plectitur, præter homicidium. Coguntur enim hi, qui sanguine coniuncti homicidæ sunt, eum tradere illis, qui cæsi necem propter sanguinis communionem & propinquitatē iute persequuntur. Hi vero eum strangulāt, atque sepeliunt, & cum multis omnium propinquorum lachrymis atq; lamentis vtriusque mortui funus instaurant, epulæque dant, in quibus omnes depositis inimicis accumbunt. Quod si casu aliquo homicida subterfugiat, tum eorum filia, vel sorores, vel cognatae occisi propinquis in seruitutem traduntur, & sic demum omnis vtrinq; discordia obliuione sepelitur.

Operæ poeti mihi visum est, tam barbaros & immanes mores oratione describere, vt intelligi possit, in quantam ettorum colluuiem, incurrat humanum genus, literis & humanitate destitutum, & quod mul-

Immanitas planè ferina.

Scelerum impunitas excepto homicidio.

Literarū Christi anæ religio. com. mēdatio.

tò funestius est, præsidio sanctissimæ religionis orbatum: & simul cognoscatur, quanta benignitate clementissimus rerum omnium Dominator huic miserrimæ genti, Portugalensium in eas oras aduentu, prospexit. Christianorum enim consuetudine & familiaritate, & hominum sanctorum ex societate, quam I E S V nominant, quos Portugalix Reges in eas partes miseræ, disciplinis factum est, ut multi, dispulsis tenebris, errores, in quibus versabantur, clarè perspiciant, & ad CHRISTI Optimi Maximi studium ardentibus animis excitentur, & ingentes D E O gratias ob tam diuinum beneficium grata atque memori voluntate persoluant. CAPRALIS è Brasiliæ regione profectus est *Capralis in* tertio nonas Maij. Nono autem kal. Iunij nauæ nebulam aduentare, cælumque atra caligine circumfundi *Indiā nauigatio cō* conspiciunt. Cum verò mare cernerent commoueri, *linuata.* & fluctus excitari, trepidare & antennas demittere cū festinatione cœperunt. Sed tam subita tempestas eos oppressit, ut antequam multi se comparare potuissent *4. Naues Lusitanæ submersæ.* ad tantum periculum fugiendum, quatuor naues incitatis turbinibus impulsæ atque depressæ sint, & fluctibus ita demersæ, ut nemo ex iis, qui illis vehebantur, euaderet. Fuit quidem reliquis hoc spectaculum, supra, quam dici potest, acerbum atque luctuosum, cernere in medio mari homines laborū socios, atq; natura coniunctos, & multos etiam propinquitatis necessitudinibus implicatos, voragine ingētis illius gurgitis absorberi, neq; esse potuisse se in tanta calamitate hominibus miserrimo genere læti consumptis auxilio. Inde cum multis lachrymis reliquæ septem naues digressæ, rursus alia coorta tempestate dispulsæ sunt. Tādem vj. kal. Augusti sex tantum naues iunctæ cursum *Tempest. te classis Lusitana diiecta.* tenuerunt. Vna namq; ex illis septem aduersa tempestate iactata, in sinum Arabicum penetrauit, atq; indè in Portugaliam rediit: cum sex tantum hominib. Reliqui namq; morbis & fame atq; siti cruciati, multisq; periculis atq; tormentis afflictati perierant. At sex naues post flexum promontorii Bonæ spei, conspiciunt tellurem

Regem saluat : Rex honorificè respondet : deinde de Capralis manu literas Arabicè scriptas accipit , legationem audit , & , vt apparebat , fronte & vultu bel-
lissimis. Ostendit postremò , se Regem Emmanuelem in loco fratris semper habiturum , operamque daturum , nè studio erga illius maiestatem ab aliquo vinci posset . Fuit deinde ab vtroque statutum , vt sequenti

*Nova Qui
loensis cū
Lusitano
amicitia
per Arabes
turbata.*

die Capralis mitteret ad Regem , qui amicitiam institutam fœdere confirmaret. His ita constitutis , mercatores Arabes interueniunt : nostros sceleris & immanitatis insimulant , simplicitatem Regis admirantur , quòd statum atque dignitatem suam piratis crederet , qui , nisi eorum insidijs esset occursum , intra paucos annos erant illum per simulationem pacis omnibus bonis euersuri. His sermonibus animum Regis immutant , ita , vt non solum pacem turbarent , sed etiam odium illius satis acerbum in Lusitanos incenderent. Rex igitur urbem munire , milites euocare , vigilias disponere , omniaq; moliri , quæ fieri à martiris ciuitatibus solent , cum hostes in portu sunt. Hæc omnia vbi Capralis Homerus , qui regis Melindij frater erat , & tunc se Quilore tenebat , indicio cognouisset , noluit ibi

*Melindij
Regis erga
Lusitanos
hospitali-
tas.*

tempus sine vilo fructu conterere , & Melinden versus cursum tenuit. Quod cum Rex Melindius intellexisset , fuit incredibili gaudio cumulatus. Confessum autem curauit , vt classis omni comineatu & fructibus , quos tellus illa suppeditabat , reficeretur. Capralis ducebat secum Melindij Regis legatum , muneribus ab Emmanuele ornatum , & dona præterea , quæ Emmanuelis nomine ad Regem deferenda curaret. Nostri igitur post

*Emmanue-
lis ad Me-
lindium Re-
gem mu-
nera.*

stridie iussu Capralis munera Regis Emmanuelis ferunt. Melindius , vt omnis populus tantum honorem sibi à potentissimo Rege habitum fuisse cerneret (sunt enim Reges illi in huiusmodi rebus nimis ambitiosi , nihilo honorificentius arbitrantur , quàm a Regibus magnis aliquò munere decorari) equum ingentem ephippio & bullis aureis , & phalaris pulcherrimè factis , quæ inter alia dona ab Emmanuele missa fuerant , orna-

nari cōtinuò præcepit, in quo infidens ad mare cōten-
 dit, vbi Capralis cum reliquis ducibus in scaphis eum
 expectabat. Ibi se mutuò complexi sunt, multisque ver-
 borum officijs inter eos certatum est, cum neuter alte-
 ri quidquam de humanitate concedere vellet. Quam-
 uis autem a Rege detineretur, noluit tamen Capralis
 ibi diutius immorari: duos tamen exules eo in loco
 reliquit, vt viderent, an pedibus itet in Aethiopiam,
 quæ supra Aegyptum est, vbi Christianum Imperato-
 rem dominari Emmanuel acceperat, facere aliquo mo-
 do possent, & ritum, & mores, & instituta gentis ex-
 ploratè cognoscere. Septimo Augusti die Melinde pro-
 fectus, & secundum ventum nactus, pelagus transini-
 sit, & vicesimo secundo die ad Anchediuiam insulam
 naues appulit. vbi, vt nēutas atque milites ex labore re-
 ficeret, aliquot diebus commoratus est. Indè Calecu-
 tum nauigauit, & tertio decimo tandem die classem in
 Calecutiensi portu constituit. Quod vbi Regi nuncia-
 tum est, duos ex Nautibus suis cum mercatore summæ
 apud illum authoritatis ex ea Regione, per quam
 Indus in mari influit (regio Cambaja, homines
 Guzarates appellantur) in Classē misit, qui præfe-
 ctum nomine illius salutarent. Capralis remisit illos
 ad Regem cum Ioanne Sala, equestris ordinis viro, qui
 Vasca Gamæ, cum ille viam in Indiam fecit, comes ex-
 tit erat. Misit præterea cum illis Gasparem Gamam:
 hoc enim cognomen Iudæus ille qui Zabaio operam
 dabat, cum Christianus effectus est, vt Gamæ, quem pa-
 tronum adoptarat, nomen sequeretur, assumpserat.
 Cum his autem quatuor ex illis Nautibus, quos Ga-
 ma in Lusitaniam abduxerat, reliquos enim obsidum
 loco retinere voluit) cultu & ornatu Lusitano vesti-
 tos ad Regem misit, quorum aspectu Rex mirum in
 modum lætatus est. Nuncijs deinde vtrò citroq; mis-
 sis fuit à Rege constitutum, vt in ædibus quibuscūq; re-
 gijs, quæ sitæ erant in littore, Capralis illum conueni-
 ret, & quæ vellent nomine Emmanuelis exponeret. E-
 rant ædes ornate & instructæ magnificè. Rex stipatus

Capralis
Melindio
congressus.

Aethiopia
supra Ae-
gyptum.

Capralis
quando Ca-
lecium
adpulerit.

Cambaje
regionis fi-
tus.

Capralis
ad Calecu-
tiensem Re-
gē legatio.

undique magna nobilitatis multitudine, & Dynastiis quam plurimis circumseptus, in eas ædes se cōtulit. Tubicines antecedeabant cum tubis partim aureis, partim argenteis, singulari opere factis, qui earum modulatione & concentu lætitiā, qua Rex affectus erat, ut videbatur, demonstrabant. Venit Capralis cum aliquot ducibus: vnum porro ducem, Sancium Thoarem nomine, ut interim præfecti munere fungeretur, in classe reliquit. Vbi primum terram attigit, multi viri nobiles atque Dynastæ obuiam illi prodierunt. Is quidem lætica sublatuſ est, illi verò omnes pedibus in ædes Regias eum prosequuti sunt. Domus erat aureis & sericis

Capralis cū peripetasmatis ornata. Regis cultus miro gemmarum
Rege Cale splendore collucebat. Postquam Capralis Regem salu-
cuienſi col tauit, fuit in argentea sella propè illum collocatus.
loquum. Tum Gaspare interprete accersito, quæsiuit de illo

Rex ea, quæ solent amici in familiari congressu percontari: num benè valeret: num ex animi sententia nauigasset: num Emmanuel frater suus eo tempore, quo classis Olysiſpone soluerat, fuisset optima valetudine. Tum: Emmanuelis literis per interpretem explicatis, agi de fœdere cœptum est. Rex admodum prolixè omnia de sua voluntate promittebat, plusq; dabat, quàm erat a Caprale postulatū. Omnibus Portugalsibus potestatem fecit liberè in ciuitate negotiandi: se enim curaturum, ut sine vilo periculo commodè

Ædes Ca- rem gererēt. Ædes præterea satis magnas nostris pro-
lecuti à pè litus assignauit, in quibus habitare, & merces affer-
Rege Em uare possent. Et quia Saracenus, cuius ædes erant, con-
manueli tinuo fraudes in nostros machinari cœpit, alias maio-
donat.e. res, & littori vicinioreſ Regi Emmanueli donauit, in

quibus omnes, qui illius negotia procurarent, habitare laxius, & negotia gerere commodius possent. Hanc verò donationem literis in aurea tabula incisis ad sempiternam memoriam consignauit. Saraceno autem ditissimo, nomine Corcbiquio, qui erat studio Lusitani nominis incensus, & ob id fuit postea omnibus bonis euerſus, cuius ædes erant, cumuſatè satis fecit. San-

xit præterea, vt in earum fastigio vexillum insignibus Regis Emmanuelis illustratum figeretur, vt esset omnibus testatum, eas ad Emmanuelem pertinere, sequẽ, vt monumentum Regis sibi charissimi in ea ciuitate perpetuo conseruaretur, effectutum. DVM hæc geruntur, fuit Regi nuncius allatus, soluisse Colclimonauem ingentem onerariam, quæ elephantum, ad bel-
 la gerenda præferocem conuehebat, & in regnũ Cam-
 baræ nauigabat. Hac re comperta, misit ad Capralem, qui nomine illius peteret per amicitiam institutam, vt eam caperet. Esse namq; hominum, in quos odio iustissimo erat incensus. Vt autem scire posset, quo animo nostri nauem aggredierentur, aliquot Saracenos ex suis domesticis, vt prælium spectarent, immisit. Capralis vnã tantum paruam nauem ad eam rem gerendam expediuit, cuius nauarchus appellabatur Petrus Ataideus. Huic autem tres comites adiunxit: vni nomen erat Odoardus Paciecus, alteri Vascus Sylueria, tertius fuit Ioannes Sala. Rex vbi vidit vnã tantum nauem, & eam non magnam, à reliqua classe, vt nauem maximam, magno militum præsidio, & telis, & tormentis, & multis præterea armis egregie munitam inuaderet, segregari, vehementer admiratus est. Itaque exitum rei animo suspensus expectabat. Nostri vix arma sumpserant, cum naus hostium in conspectum se dedit. Nostri expansis subito velis in eam feruntur, nõ ita tamen, vt cominũs eam oppugnare contenderent, nè telis hostium è superiori loco trisis opprimerentur: sed mediocri interuallo disiuncti, in eam pilas partim lapideas, partim ferreas iaciunt, & glandibus etiam plumbeis acerrimè pugnant. Multos interimunt, multos conuulnerant, nauem multis in locis perforant, & nunc à dextera parte, nunc à læua eos impetu facto perterrent. Hostes in principio nostros contemnere visi sunt, & sublati clamoribus, probra iacere, arma conperere, tela vibrare, tormentis nostros impetere cœperunt. Sed postquam se tantis damnis affectos animaduerteunt, omnem salutis spem in fuga collocârunt.

*De magna
 nauis à Lu.
 sitans in
 gratiã Cale-
 cuti Regis
 expugnata*

No-

*Cananoris
portus.*

Nostra naus eam insequuta, Cananoris portum, qui abest Calecutio Septentriones versus passuum circiter quadraginta millia sub noctem subire compulit, ubi quatuor Arabum naues in anchoris consistebant. Nostri vigilabant, nè de nocte naus elaberetur. Vbi diluxit, in eam passis velis incurrunt, tantaque formidine perterrent, ut a nauibus, ad quas se receperant, diuulsa altum peteret. Sed Portugalesis naus cum eam cursu longè superaret, ita se illi semper infestis tormentis opponebat, ut non quò vellent hostes, sed quo nostri eam flectere proram coercent, nauigaret, donec tandem victam & superatam præ se agentes, in Calecutij portum intrare compulerunt. Obstupuit Rex, & ab ijs, qui se iussu illius prælij spectatores præbuerant, exquisiuit, quo pacto res gesta fuerat: Respondent, nunquam se parem in hominibus ullis industriam, neque fortiotem animum, neque maiorem in periculis adcundis alacritatem perspexisse. Rex misit ad Capralem, qui nomine illius ab eo contenderet, ut homines eos, qui se in eo prælio excellentius gesserant, ad illum venire præciperet. cupere namque homines videte, dignos, qui ab omnibus Regibus summis ornamentis afficerentur. Satis fecit postulato Capralis. Rex omnes laudibus & muneribus ornauit, in primis tamen Pacicum, cuius, ut Arabes, qui interfuerant prælio, referebant, clarior virtus extiterat. Sed quò magis hoc facto Lusitanos efferebat, eò grauius eis periculum odio & inuidia mercatorum Arabum intentum fuit. Nam cum eos extinctos propter religionis dissidium cuperent, tum nè apud Regem tantam gratiam inuenirent, ut ipsi excluderentur, anxie formidabant. Itaque modis omnibus nostris erant impedimento, quò minus eum numerum piperis, & aromatum reliquorum, quem emere cupiebant, ab incolis acciperent. Ob id igitur omnes fraudes excogitabant, calumnijs animum Regis exulcerabant, & latrocinij crimen omnibus Lusitanis intendebant. Ad hæc multo maiora pretia aromatum dominis polliceri, omnia clam coemere, &

Regis Calecutiensis erga Lusitanos munificentia.

Arabum in Lusitanos calumnie & fraudes

com-

ompressa tenere, nè quidquam ad Lusitanos perue- *Regis Cal-*
 irer. Rex in eorum dolis conniuere, fidemque da- *curiensis*
 am fallere. Iam antea Capiali in perfidiæ suspicio- *perfidia.*
 nem venerat, antequam domus esset nostris assignata,
 eò quòd obfides, quos habebat in naui, se in mare de-
 iecerant, vt ad suos nando confugerent: è quibus ali-
 qui capti sunt, alij euaferunt, neque tamen Rex eos re-
 stituit, aut Capiali, vt debuerat, satisfecit. His rebus of- *Capralis*
 fensus Capralis, ad Regem misit, qui de iniuriis sibi *de Rege Ca-*
 factis quereretur. Illum dedisse fidem, se curaturum, *lecutij que*
 vt naues Portugalenses intra viginti dies onus accipe- *rela.*
 rent: tres menses esse consumptos, nullamque nauem
 oneratam esse, cum ante suos oculos Arabum naues
 onerari conspiceret: quod etiam contra percussum fœ-
 dus esset. In fœdere namque cautum fuisse, nè vllis
 nationibus aliquod piperis aut zingiberis pondus vl-
 lo pretio tribueretur, antequam Portugalensibus na-
 uibus iustum pondus esset impositum. Illum igitur
 orare, vt fidei suæ atque dignitati consulere. Iter e-
 nim instare, neque se posse diutius in eò portu consi-
 stere. Rex cum hoc accepisset, se ea iniuria grauer *Ficta Regis*
 commoueri simulauit: dixitque, se imprudente fla- *excusatio.*
 gitia illa ab hominibus fraudulentis admissa fuisse. Et
 quando Saraceni tam scelerati & audaces extitissent,
 vt contra illius imperium naues onerarent, se face-
 re potestatem Lusitanis Arabum naues, per soluto mer-
 catoribus aromatatum pretio, exonerandi, vt citius in-
 de nauibus onustis soluere possent. Hoc audito Ca-
 pralis veritus est nè Regis indulgentia ad fraudem
 pertineret, vt videlicet Arabum animos irritaret, & a-
 liqua turba commoueretur, qua nostri possent ab il-
 lis, qui erant multò plures, & potentiores, opprimi, &
 sceles culpa vel in nostros, qui materiam turbulenti
 dissidij dedissent, vel in Arabes, qui Regis iniussu se
 vindicare ausi fuissent, deriuari. Iraque se continebar,
 neq; quid optimum factu esset, satis explicabat. Arius
 interim Correa, qui in vrbibus relictus erat, vt Emma-
 nuelis Regis negotia *pr.* curaret, à Caprali summo o-
 pere

perere contendebat, vt ea indulgentia Regis vteretur, & a Saracenis viribus eriperet, quod illi fraudibus auertebant. Aliter enim futurum, vt naues in Portugalam inanes redirent, & nullo luero tantæ impensæ factæ compensarentur. Cum Capralis hæreret, & eunctaretur, Coriea instabat, & obtestabatur eum, nè patetetur nomen suum nomine timiditatis & inertiae maculari, neue Regem Emmanuelem eo commodo priuari, quod ostendebatur. Ad hæc testes, & a scribis testimonia publicis literis consignata postulabat, vt esset testatum omnibus, non per se fterisse, quò minus Regis negotia commodè fierent, sed ducis ipsius culpa. Capralis igitur Corieæ querimonijs & obtestationibus impulsus, aliquid sibi gerendum arbitratus est, vt crimen, quod intendi facile poterat, aliquo modo dilueret. Erat autem iam paululum extra portum naus meribus onusta, quæ anchoras soluete, & vela facere instituebat, cum Capralis per vnum ex suis domesticis Nauarcho atq; magistro denunciavit, nè indè abirent. Sibi namq; factam fuisse à Rege potestatem naues omnes, quæ in illo mari consistebant, retinendi. Naus autem dominus erat Saracenus quidam ditissimus, qui multum gratia & autoritate Calceutij apud Regios poterat. Dux atq; magister, & reliqui omnes Capralis imperium irident. Capralis scaphas expedire & a mari iubet, & nautas atque milites confestim misit, qui nauem funibus alligatam in portum remulco traherent: quod illi sine vlla mora conficiunt. Saracenus,

*Saracenicum
tumultus
occasio.*

cum id factum esse cognouisset, graui iracundia commotus, omnes suos propinquos atque necessarios accessit: nem expenit: de nostrorum iniuria & iniquitate conqueritur: contumeliæ indignitatem verbis exaggerat. Pro se quisque quantum potest illius animum, iam satis sua sponte incensum, verbis inflamat, morisque satius esse dicit, quam tam insignem contume-

Saracenorum

ham pati. Inque omnes continuo ad Regem adeunt, apud Calceutij Regem facinus esse indignum clamant, tantum animum Christianos homines assumpsisse, vt in Calceutij reg-

no homines in ipsius Regis patrocínio latentes inua-
derent, & quasi iam regnum possiderent, ita cogere im-
perijs, minitari liberis, victas naues abducere, & in i-
psius Regis oculis, vim hominibus, qui illius imperio
continebantur, inferre. Eam verò iniuriam non tam
ad illos, quam ad ipsius Regis contumeliam pertinere.
Quam si non statim vindicaret, fore, ut maiora facino-
ra molirentur, & in ipsum arma conuerterent. Clemen-
tia illius factum esse dicunt, quòd homines externi, &
à moribus Indicis abhorrentes, omniumque præsidio
destituti, Regem præpotentem despicerent, tantumq;
sibi in ipsius Regis imperio, atque tam insolenter arro-
gant. Rex ita respondit, ut facile intelligerent, eum
non grauius esse larurum, si quidquam sceleris fuisset
ab illis in nostrorum perniciem comparatum. Omnes *Saraceno-*
igitur confertum in ædes, ubi nostri nihil hostile suspi-
cantes, iussu Regis habitabant, irruunt, Nairesq; mul-
tos sibi focios adiungunt. Correa sublato signo disci-
men, in quo versabatur, classi denunciat. Erant autem
Lusitani, qui cum illo erant, ad septuaginta. Saraceno-
rum veto cum Nairibus ad quatuor millia conueni-
re. Capralis quartana laborabat. Iraque præcepit San-
cio Tobari, ut cum omnibus scaphis in littus propera-
ret, ut subsidio nostris occurreret, & fugientes excipe-
ret. At Saraceni cedere ianuam securibus, conuellere
parietes trabibus, tela conijcere, & summa contentio-
ne pugnare, ut prius quàm auxilium venire posset, o-
mnes interficerent. At nostri acui animo restiterunt,
& quia videbant sibi moriendum esse, ne multi cade-
rent, fortissimè dimicabant. Pares interim ex vna par-
te machinis admodum disiectus fuit. Hostes ferociter ir-
ruunt, Lusitanosque cadunt. At qui ex illis euadere
potuerunt, globo facto ad mare se conferunt, ubi iam
multi ex Lusitanis, qui subsidio veniebant, impetum
in hostes fecerunt, ut illis parumper repressis, suos in
scaphas recipere facilius possent. Ceciderunt ex nostris
ad quinquaginta, in quibus Arius Correa fuit. Vigin-
ti tantum euasere, *Arij Cor-* tamen, eorumque bona pais
rea mors.

*Antonij
Correæ pe-
riculum.*

ex eisdem, vulneribus interiit. Henricus monachorum præfectus, aliquot vulnera accepit. Arius Correa duxerat secum in Indiam filium, nomine Antonium Corream, annos natum decem: quem eques quidam, cui nomen erat Nonius Leitanus, in hoc tanto discrimine summa contentione protexit, & incolumem ad littus usque perduxit. Hic cum hæsitaret, neque posset puerum in scapham perferre, nauta quidam pueri orbitatem miscratus, accurrit, illumque cum magno vitæ periculo humeris sublatum in scapham imposuit. Fuit hic Antonius postea vir admodum strenuus, multasque res memorabiles in bellis effecit. Fuit hoc tantum scelus à gente perditissima cõflatum xvij. die Decembris, anno à CHRISTO nato M. D. Capralis tulit admodum dolenter hunc casum, & febris multò vehementius afflicti cœpit, & Correæ mortem lachrymis prosequutus est: non tamẽ quidquam hostile moliri voluit, expectans, an Rex se aliqua tolerabili excusatione defenderet, & in authores scelestis animaduertetet. Cùm autem ex Regis silentio & taciturnitate intelligeret, illum tam scelesti facinoris esse non modo conscium, sed etiam fauotem, postridiẽ ex ducum consilio, decem Arabum magnas naues, quæ erant in portu, aggressus est. Fuit vtrinq; summa virium cõtentione dimicatum. Lusitani tamen magno impetu in naues irrumpunt, multorumq; necesse suorum mortem vlciscuntur, & supra sexcentos ferro concidunt: dein de naues exonerant, & paucos, qui se metu occultaue- rant, capiunt, & per omnes naues distribuunt, vt ministrorum nauticis in rebus penuriam supplerent. Tres elephantum fuerunt inuenti, quibus occisis & salitis, nostri (erat enim magna commeatus inopia) vescerentur. Postremò sub noctem naues omnes incensæ sunt, inter quas fuit nauis Arabis illius, qui tantam discordiam concitauerat. Appellabatur autem Cogecemus Micidius. Exterruit hoc incendium omnes, tam ciues, quàm peregrinos, qui Calecuti morabantur. Conueniunt vndiq; clamores ingentes tollunt: nauium

*Initium
belli aduer-
sus Regem
Calecutiũ
gesti.
Victoria
Lusitano-
rum nana-
lis.*

iacturam plangoribus atque lamentis prosequuntur:
 manus in cælum tendunt, & dias imprecantur: ne-
 mo tamen ad resistendum se comparat. Incensis in Re-
 gis conspectu nauib; cum primùm diluxit, naues or-
 dine constitutæ sunt, vt urbem tormentis, quàm acer-
 rimè fieri posset, concuterēt. Multas ædes disturbârūt: *Calecutij oppugnatio*
 multos mortales occiderunt. magnamq; multis in lo-
 cis stragem ediderunt. Rex ipse, cum ad illius pedes v-
 nus ex suis familiaribus ictu ingentis pilæ dilaceratus
 concidisset, metu perterritus omnem salutis spem in
 præcipiti fuga collocauit. H I S rebus gestis, Capralis
 Cochimum versus nauigare instituit. Acceperat e-
 nim, Cochimi Regem amicitiarum Lusitanorum expe-
 tere. Abest autem vis hęc Calecutio Austium versus *Cochimum vrbs.*
 circiter passuum septuaginta millia. Vndique verò fle-
 xibus fluuij, qui non longè ab illa in mare influit, al-
 luitur. Portum habet optimum, & stationem nauium
 tutissimam. Solum est macrum & sterile, arborum ta-
 men viriditate ad aspectum iucundum. Abundat pi-
 pete. Regis opes erant tenues, & Calecutij regi tributa
 pendeat. Mores gentis sunt Calecutiensium moribus
 & institutis vitæ persimiles. Capralis Cochimi portum *Capralis ad Cochi-
mi Regem*
 ingressus, ad Regem misit Indum, Michaelē nomi-
 ne, qui de suo in regnum illius aduentu eum certio-
 rem faceret, & simul peteret, vt piper, & aliquot aro-
 matum pondus iusto pretio venderet, vt posset ali-
 quot naues enerare. Fuerat hic Michael vir absti-
 nentia mirabili, addictus religioni, quam sequuntur
 illi, qui Iogues ab Indis appellantur. Præ se ferunt *Iogium mores & religio.*
 hi singularem rerum humanarum contemptum. Nullas opes possident: emendicatis cibis victitant: per
 omnia fora cursant, vt suæ sectæ disciplinam om-
 nium auribus inculcent. Maxima eorum pars præ-
 sagijs illudat hominibus imperiis, eorumque dementia
 ad suum quæstum abutitur. At Michael, cum simp-
 lici animo in religionis fallacissimâ rationem fuisset
 ingressus, eam fraudibus illius compertis impro-
 bavit, auresque dedit hominibus Lusitanis, qui reli-

gionem reliquis purius obseruabant, eorumq; cohortationibus inductus, CHRISTI religionem suscepit. Is cum Cochimi Regem Capralis nomine saluaret, ad eumq; illius postulata deferret, responsum humanitatis & officij plenissimum tulit. Regem dixit non modo de illius aduentu plurimum gaudere, sed omnia illi admodum munifice atq; largè polliceri. Itaq; fœdere

Fœdus Lusitanorum cum Rege Cochimi. facili negotio constituto, Capralis misit in ciuitatem, qui Regi aliquot argentea vasa deferrent, & aromata, quæ possent in ea reperiri, vsitato pretio compararent. Rex Lusitanos ad id negotium missos in domo satis ampla, & non vsquequaque immunita collocari præcepit, eisq; Naites, qui eos armis, ubi opus esset, tuerentur, assignauit. Dum omnia summa Regis fide, quæ in rem erant, ad Capralis voluntatem administrantur,

Cananoris et Coulami Regum ad Capralem legatio. veniunt legati à Rege Cananoris, & Rege Coulami, quorum vterq; Regis sui nomine & stabilem amicitiam, & fidele commercium nostris hominibus ostendebat: & ad onerandas in suo regno naues eos inuitabat. Vtrique Capralis, vt par erat, gratias egit. Se verò, quò minus eorum beneficijs vteretur, humanitate Principis illius, apud quem iam negotium gerebat, impediri. Ita tamen se obligatum profiteri, atque si beneficium illud, quod offerebant, accepisset. Quòd si ei aliquid ex eo pondere, quod emere statuebat, defuisset, tunc se eorum voluntatem minime aspernaturum. Dum naues summo labore & industria onerantur, aduenère duo

Duo Indi Christiani à Thomæ disciplinis imbuti. fratres Christiani, ex illis, qui Thomæ disciplinis imbuti, summa per tot annos constantia Christi religionem eadem perpetuò fide colunt: & à Capiali postulauerunt, vt vellent cos secum in Portugalliam ducere, vt inde Romam atq; Ierosolymam petere possent: vt ea loca inuiserent, ubi Christus, discipuliq; illius institissent. Quòd Capialis eis summâ voluntate concessit.

Cranganor vrbis. Erant autem à ciuitate, quam Cranganorem appellant, quæ Cochimo viginti passuum millibus aberat. Cum verò onus fuisset nauibus impositum, fuit Rex

Calecutia factus certior, Calecutij Regem classem viginti mag-

narum nauium, & nauigiorum præterea minorum *classis in*
magnum numerum comparasse, quò suorum eadem *Lusitanos.*
vindicaret. Exercitum verò, qui classe uehebatur, esse
quindecim hominum millia. Id Cochimi Rex Capra-
li per suos domesticos confestim nunciauit. Capralis
ubi id accepit, omnes ad prælium parari iubet. Sibi
namque in animo esse, cum Calecutiensis classe dimi-
care. Antennis igitur sublati, in eos inuehitur. Ven-
tis tamen expulsus, non potuit ad illos accedere. Illi
vero cum cernerent, quam præsentis animo nostri in
eos inuadere conarentur, & simul tormentorum vim
& impetum formidarent, quamuis secundus ventus
eorum naues in nostras impelleret, neque eas petere,
nec villo pacto prælium inire voluerunt. Capralis igi-
tur sine illius impedimento in Portugalliam itet face-
re instituit. Cochimi autem reliquit duos Lusitanos
honesto loco natos, vnum nomine Gunditialeum
Barbosam, alterum verò Laurentium Morenum, cum
certo Lusitanorum numero, qui negotia Regis Emma-
nuelis administrarent. Cum autem Cananoris oram *Cananorè*
legeret, fuit a Rege inuitatus, ut ibi, quod deerat ad ius- *sis Regis*
sum pondus, acciperet. Capralis inuitantis liberalita- *ga Lusita-*
tem minimè repudiavit, portumq; vrbis illius subiuit *nos libera-*
anno à CHRISTO nato, M.D.I. Erat vrbis ingens, mul- *litas*
tisq; habitatoribus frequentari solita. Magnus sinus in *Cananoris*
vibem influens, portum optimum efficit. Regio est o- *descriptio.*
mnibus rebus, quæ ad victum pertinent, abundans.
Rex erat opulentius, & immunis, & à moribus & insti-
tutis aliorum Regum, qui Malabaribus imperant, mi-
nime abhorrens. Hic emit Capralis certum pondus
zingiberis atque cinnamoni. Rex ubi vidit illum non
tantum onus, quantum illi offeriebatur, accipere, arbi-
tratus est, id pecuniæ inopia fieri. Misit igitur ad il-
lum, qui diceret, se compertum habere, illum Calecu-
ti pecunia & bonis omnibus fuisse spoliatum. Proin-
de sibi fore gratissimum, si vellet uti sui pecunijs, per-
inde atq; si Regis Emmanuelis essent. Egit illi gratias
Capralis, & ostendit nuncijs magnum numerum aureo

rum numorum, vt posset Rex intelligere, se nō rei num-
 mæiæ difficultate impeditum, sed quod naues essent
 iam satis oneratæ, emere plura noluisse. Rex vr cum
 Emmanuele pacem firmarer, Legatum cum Caprale
 in Portugaliā misit. Indè profecti sunt xvj. die Ianua-
 rij. Cū verò Capralis non longè à Melindenſi portu
 abesset, nauem satis magnam mercibus onustam ce-
 pit. Quam cū intellexisset esse Saraceni cuiusdam vi-
 ri valde potentis, nomine Milicupij, qui in Cambaiæ
 regno domicilium habebat, & oppidum nomine Baro-
 chium possidebat, eam liberam dimisit: præfectoq; di-
 xit, Regi Emmanueli nullum bellum in India nisi
 cum Calecutij Rege, & cum Arabibus illis, qui erant
 à Meca, futurum, a quibus grauissimas iniurias accepe-
 rat. Hic sæua tempestas excitata classē iactauit, &
 nauem, cui præerat Sancius Thoarius, in vadis allisit.
 Nauem fractam Captalis, cū primum fieri potuit,
 incendere iussit, ne quidquam ad hostium manus per-
 ueniret. Mombazæ tamen Rex postea multis vtinato-
 ribus, multisque machinis vsus, tormenta ex aquis ex-
 traxit. Indè Capralis cū Melinden petere, ventis ex-
 clusus, minimè posset, Mozambiquem versus cursum
 tenuit: vbi reſectis nauibus Sancium Thoarium in alia
 nauī misit, qui sitū Zofalæ diligenter exploraret, atq;
 indè se in patriam confertet. Ipse verò aquatione facta,
 sine vlla cunctatione domum redire constituit, vtijs-
 que tempestatibus vsus, Olyſipponem tandem perue-
 nit pridie Kal. Augusti. Cuius aduentu Rex valè affe-
 ctus est. Ex eorum nanq; qui euaserant, incolumitate
 voluptatem magnam cepit: eorum vero casum, qui
 partim fluctibus obruti, partim insidijs oppressi pene-
 rant, admodum dolenter tulit. Miserat autem eodem
 anno Rex Emmanuel in Indiam aliam classē perexi-
 guam, cui præerat vir acer, nomine Ioannes Nouius.
 Erant autem tres naues tantum. Cū enim confide-
 ret, in ea classe, cum qua Capralis anno proximo mis-
 sus fuerat, satis præsidij fore vel ad pacem cum Calecu-
 tij Rege constituendam, vel ad spiritus Regis insolentis

& elati comprimendos: tunc illud trium nauium supplementum sufficere arbitratus est. Sed cum à Caprali cognouisset insidias, quibus circumuentus fuerat, vidit tantum scelus maioribus opibus vindicandum. Itaque anno sequente, qui fuit à Christo nato, M. D. II. misit rursus Vascum Gamam in Indiam cum clade decem nauium. Omnes præter nauem prætoriam, in qua Gama vehebatur, fuere hominibus fortibus attributæ, qui illis præessent. Aliam præterea classem instrui præcepit, cui vir egregie fortis, Vincētius Sodermus nomine præerat. Fuit autem hoc illi munus assignatum, vt teneret Indicum mare, acerrimumq; bellum Saracenis, qui in Indiam nauigabant, inferret. Hæ quindecim naues instructæ rebus omnibus, è Bethlehemitico portu soluerunt quarto Idus Februarii. Neq; ijs classibus contentus Emmanuel, aliam classem quinque nauium comparari iussit, cui Stephanum Gamam, Vasci Gamæ fratrem patruelem, præfecit, qui Kalendis Aprilis eiusdem anni Olyssipponē profectus, eundem cursum tenuit. Animus enim Regis acer, & maximarum rerum cupidus, & quod caput est, ad spem, quam in diuino numine collocauerat, excitatus, nihil magis ad officium suum pertinere arbitrabatur, quàm vt regionem illam armis expugnaret, Christianique nominis hostes opprimeret, & orientis Solis plagas Christi nomine completeret. Eodem anno Olyssipponē peperit Regina Maria primum filium, in cuius ortu tam sæua tempestas excitata fuit, quantam nunquam homines summa senectute præditi in vita meminerant. Cælum enim tenebris densissimis obductū tam crebro tonabat, atque fulguabat, vt eos etiam, qui fortes existimabantur, ingenti formidine perterreret. Ad hæc, multa loca de cælo tacta fuere: excitati turbines arbores euellerunt: imbres effusi non vias tantum, sed ædes etiam quamplurimas aquis impleuerunt. Reddita verò tranquillitate, non solum Emmanuel, sed omnis ciuitas ex Principis ortu, summò gaudio cumulata fuit. Octauo die fuit infans sacro fonte ablutus, &

*Annus à
nato Christi.
1502.
Dux noua
classes in
Indiam
missa.*

*Alia classis
Emmanuelis
Indica.*

*Pium Emmanuelis
studium.*

*RES EV-
ROPEÆ.
Natus Emmanuelis
filius.
Prodigiosa
tempestas.*

Ioannis nomen obtinuit. Inter reliquos autem, quos *Petrus Pa-*
scalius Ve- Emmanuel diuinæ cognationis filio affines esse vo-
netus ad luit, fuit Petrus Pascalius Venerus legatus, qui fuerat
Emmanue- ad eum missus, ut ei Reipub. nomine summas gratias
lem Lega- ageret pro classe, quam in auxilium illius, ut dictum
tas. est, miserat: & ostenderet, S. P. Q. Venerum fore semper
 ei hoc tam singulari beneficio deuinctum. Hunc Le-
 gatum Rex manu propria equestris dignitatis insigni-
 bus ornauit, multisque muneribus affecit. Quibus
 beneficijs allectus, multa de singulari illius uirtute,
 cum esset Venerijs, commemorauit, & effecit, ut instituta
 cum Veneris amicitia, sanctiore quodam fœdere fir-
 maretur. Hoc autem die, quo Princeps Ioannes aquis
Regia Em- salutaribus expiatus est, ædes regię subito incendio
manuelis inflammari cœperunt. Sed fuit multorum hominum
incensa. opera continuo restinctum. Eodem anno aliam clas-
 sem Rex Emmanuel comparauit, quæ Gaditanum
 fretum peruagaretur, ut Maurorum ferociam comprimeret.
 Sed nihil, quod dignum sit memoria, per illam
RES IN- gestum fuisse constat. IOANNES interim Nouius se-
DICAB. cundis ventis usus, postquam regionem æquinoctiali
 circulo subiectam transmisit, in insulam nostris inco-
Insula Con- gnitam delatus est, cui Conceptionis nomen indi-
ceptionis dit. Inde Mozambiquem petijt. Sed antequam eò per-
inuenta. ueniret, naues ad terram aquandi gratia conuertit, ad
 eum locum, quem S. Blasij aquationem nominant.
 Ibi calceum uerustum è fiondibus cuiusdam arbo-
 ris alligatum cernit. Non temerè visum est itaque
 calceum solui, & ad se deferri iubet. Erant in illo li-
 teræ Petri Ataidæ manu scriptæ, quibus admonebat
 omnes duces Lusitanos, qui eò deflecerent, ut Cale-
 cutij portum vitarent. Regem esse sceleratum & im-
 manem, in nostrosque pestem primò insidijs, deinde
 summis uiribus fuisse machinatum. Cum verò Qui-
 loam perueniret, offendit vnum ex illis exulibus, qui
 variis in locis relictī fuerant. Is Capralis literas in
 eandem sententiam scriptas Nouio dedit. Ad Melin-
 dem verò cum naues appelleret, fuit à Rege de omnib.
 • frau-

fraudib⁹ & insidijs, quas Rex Calecutij Caprali fecerat, admonitus. Inde in Anchediuam se aquandi gratia cōtulit: & inde Cananorem versus iter instituit. Rex ita illum excepit, vt nullum officium hominis amantissimi prateriret. Ibi Lusitanus nomine Gundissaluus Peixotus, qui eo tempore, quo Arius Correa fuit interfectus, opera Coiebequij occultatus fuerat, nē in eandē calamitatem incideret, venit Calecutio ad Nouium, Regis Calecutiensis iussu, qui diceret illum tumultum in quo Arius Correa ceciderat, fuisse, Rege imprudente, multitudinis furore & amentia concitatum, animūque illius nunquam fuisse à studio Regis Emmanuelis alienum: ei que gratissimum fore, si Nouius vellet Calecutium petere. Futurum namque, vt omnia, quæ vellet, ab illo facillime impetraret, & omnis acciperet, ex quo posset maximum lucrum ad regias opes accedere. Hæc ubi regis nomine dixit, tum Coiebequij monita diligenter exposuit. Admonebat enim, nē Regi omnium scelestissimo fidem adiungeret. Illum nanque cōneuos omnes intendere, vt per amicitiaē simulationē omnes Lusitanos, quos posset, crudelissimē necaret. Eum vero qui fidem haberet ei, qui nunquam fidem coluisset, meritis stultius pœnas datum. Nouius nullum responsum date, neque Peixotus Calecutium redire voluit. Nouius cum Cochimum versus cursum teneret, in Calecutiensem nauem incidit: quam a mis expugnatam, & spoliatam incendere iussit, & ad Co-

*Calecutij
Regis ad
Io. Nouiū
simulatus
nūcius, &
detectæ
fraudes.*

*Lusitanorum
Cochi
mi de clas
sis aduen
tu gaudiū.*

*Nuncius
de classe
Calecutiē
si aduer-
sus Lusita-
nos.*

aromatum aliorum onus acciperet : quod ei fuit largè atq; munificè concessum. Cùm vellet inde discedere, fux à Cananoris Rege certior factus, Regem Calecutij octoginta parones instruxisse, qui portus aditū obsiderent, vt illum interclusum armis opprimerent. Proindè illum Rex admonebat, vt ad terram propius accederet, vt illi posset ei cum suis auxilium afferre. Nec enim fieri possè, vt is cum quatuor tantum nauibus tantam hostium classem sustineret. Agit gratias, quas debet Nouius, Regemq; monet, vt de nostrorum salute minimè sollicitus sit. Se namque omnem victoriæ spè in summo Deo repositam habere, cuius præsidio se cū multò maiore classe facillimè congressurum. Postero die conspicatus est Nouius porrus aditum ab hostibus teneri. Nauium numerus erat supra centum. Nouius ita naues instruxit, vt possent tormentis omnibus vri. Deindè duces singulos admonuit, omnem salutis spè in eo positam esse, vt non cogerentur vllò modo comminus cum tanta multitudine pugnare. Proindè eo ordine curarent tormenta disponi, vt continenter pilæ in hostes iacerentur. Si enim vlla fieret intermissio, magnum periculum vitari non possè. Illi summa vigilantia, quod suctat impetatum, conficiunt. Fuit hæc ratione vsque ad occasum Solis magna nostrorum alacritate & contentione dimicatum. Fucie ex hostibus, vt postea compertum fuit, quadriugenti atque septem & decem homines occisi, & complures plumbeis glandibus vulnerati, aliquot naues depressæ: cum interim Lusitani nullum incommodum accepissent. Hostes vexillum in pacis signum sustulerūt. Nouius fraudem aliquam ab illis comparari suspicatus, belli signum contrà sustulit, & prælium redintegrare præcepit. Illi nihilominus in eadem pacis significatione perseuerant. Tum Nouius pacis etiam signum tolli iussit. Illi verò per Arabem ad eam rem missum illius noctis inducias petunt: posse namq; pacem postero die sub aliqua iusta conditione, quæ esset in rem vtriusque patris, constitui. Respondet Nouius, eas inducias se mini-

*Pugna na-
ualis cum
Calecutiē.
sibus &
Lusitano-
rum victo-
ria.*

me

mè daturum, nisi prius illi ab aditu portus secederent, eiq; liberum mare permitterent. Faceſſunt illi continuo, quod Nouius poſtulârat. Nouius è ſinu cum nauibus egreſſus eſt, & vtraque claſſis non longè à portus introitu in anchoris conſtituit, ita tamen, vt non magnum inter vtranq; ſpaciũ intereſſet. Illi ramen contra eandem homines ſubmittebant, qui nando ad naues accederent, anchoraliaq; præciderent: lintres deindè cū facib. inſtuebant, vt ſuccifis funib. faceſ continuo iacerentur. Quod ſcelus, niſi fuiſſet a noſtris ſummo ſtudio vigilatum, exitum habere potuiſſet. Itaque noſtri ſi ſtulis ferreis, æneſq; tormentis eos, quos accedere ſentiebant, facilimè propellebant. Ad hunc modũ integra nox fuit in laboris huius continuatione conſumpta. Hoſtes vero cum cernitent, nec apertam vim, nec occultas inſidias illis, vt ſperâiant, proceſſiſſe, anchoris ſolutis, idoneumq; ventum naçti, ſe Calecutium recepere. Noſtri tâto periculo liberati, gratias ſummas Deo egerunt, & ſine vlla mora in Portugaliam velis plenis iter facere inſtituerunt. Nouius cùm non multum in nauigando progreſſus, vnâ nauem Calecutienſem conſpiceret, in eam conſeſſim incurrit, & captam ſpoliauit, & coniectis facibus incêdit. Deindè admodum commodè nauigando, Bonæ ſpei promontorium ſelexit, & inde in parua quandam inſulam cuiſu delatus eſt, cui Sanctæ Helenæ nom. Inſula S: Helenæ. inſula ita in medio mari ſita, vt rita videatur, vt Iuliſitanos homines ex India redeuntes, iactatione, multarumque rerum penuria, quod fieri in tam laiga nauigatione opus eſt, afflictoſ reficeret. Fluuios namque habet gelidos atque perennes, & ſyluas atque nemora denſiſſima, cælumque ſaluberrimum. Poſtea vero, quàm hominis cuiuſdam, cuius proprio loco mentionem faciemus, cultus acceſſit, multis porcorum & pecudum gregibus, variſque fruſtibus & oleribus abundauit. Itaque noſtri in in auationem & lignationem commodiſſimè faciunt, & piſcatione, & venatione, & aucupio non oblectantur ſolum, ſed naues

Nonijfe- naues commeatu reficiūt. Ex ea infula Nouius eadem
lix in Lu- felicitate nauigandi vſus, Olyſipponem peruenit xj.
ſitaniam diē menſis Septemb. anno à Chriſto nato. M D II. neq;
reditus. ſolū Regi, ſed vniuerſæ ciuitati tam felici aduentu
 ſummam iucunditatem attulit. Hoc anno Emmanuel
RES EP- Compoſtellam profeſtus eſt, vt ad D. Iacobi ſepulchrū
ROPEAE nuncupata vota perſolueret. Conimbricam cum per-
Emmanue ueniſſet, & ſepulchrum Alſonſi Regis ſanctiſſimi &
in pia que inuiſtiſſimi, cuius virtute Mauri fuerunt è Luſitaniz
dam libe- finibus expulſi, parum magnificè extructum cerneret,
raliter & id demoliri, & aliud ſatis amplum & magnificum ædi-
ificata ficare iuſſit. Similiter in Portugalenſi ciuitate ſepul-
 chrum martyris Pantaleonis, viri ſumma ſanctitate
 præditi, magnis ſumptibus extrui iubet, vt fuerat teſta-
 mento Regis Ioannis inſtitutum. Porro autem quacū-
 que iter faciebat, pupillis & viduis benignè cōſulebat,
 templa donis & muneribus cumulabat, ſcelera poten-
 tium hominum, quæ fuerant ad illum diem impuni-
 ta, acerrimo ſupplicio vindicabat. Compoſtellæ man-
 ſit triduo, ſepulchrumq; D. Iacobi ſingulari ſignificati-
 one religionis inuiſit, templumque donis auxit & ly-
 chnum argenteum ſingulari opere perfectum, qui per-
 petuò in eo luceret, appendi præcepit. Hoſpites apud
 quos diuerſebat, multis muneribus affectuſque denique
 iter illud habuit, vt vbicunq; pedem poneret, & pietatis,
 & liberalitatis, & regiz munificentiz veſtigia im-
 preſſa relinqueret. Reuerſus Olyſipponem, incredi-
 bilem lætitiā cunctis attulit, qui illius deſiderium
 minimè ferendum exiſtimabant. Principio inſequen-
 tis anni, rursus eadem conſilia de tranſmiſſione in
 Africam, vt bellum per ſe Mauris inferret, ſuſcepit. Ita-
 que milites conſcribi, clāſſem comparari, rei frumenta-
 riæ prouideri iuſſit. Sed hunc illius conatum agrorum
 vaſtitas impediuit. Primo enim veje imbres immodi-
 ci, & tempeſtates aſſiduæ, ſegetes corruerunt. Primò
 igitur caritas aq̃ nonq, deinde fames, non modò homi-
 nes tenues & egentes, ſed etiam diuites afflixit. Multi
 herbarum radices euellebant, & res æreas, quas nunquā
 gſtari

gustari posse cogitarent, sibi comparabant, ut illis sustentarentur. Inde propter ciborum noxiam vim, & corrupti & infecti aeris intemperiem grauissimi morbi consequuti sunt. Quod cum cerneret Emmanuel, omnem bellicæ rei apparatus necessitate compulsus omisit, & totam industriam in re frumentaria comparanda ponendam arbitratus est. Ex Gallia igitur & à Britania magnam vim frumenti importandam curauit, qua Regni inopiam subleuaret. Hoc anno sex naues in Indiam misit, tribus quidem Alonsum Albuquerquei, alijs verò tribus Franciscum Albuquerquei illius fratrem patrualem præfecit. Aliam deinde classem Gundisaluo Coelho commisit, qua regionem à Caprale exploratam, quam Brasiliam vocant, perlustraret. Sed nauigandi in regionem parum cognitam impericia factum est, ut Coelius ex sex nauibus quatuor vadis allisas amiserit, atque duas tantum plenas illis rubris lignis, quæ tellus passim fert, & psittacis, atque simijs in patriam reduxerit. Hoc eodem anno alias duas naues misit Emmanueli in regiones sub Septentrionibus sitas, ut tentarent, possetne quidquam de casu, quo duo fratres, viri nobiles & impigri, aut mortui, aut capti fuerant, explorari. Res enim sic acciderat. Gasper Corteregalis cum esset egregie fortis, & gloriæ cupiditate vehementer incensus, ad sui nominis memoriam posteris aliquo facto memorabili prodendam pertinere arbitratus est, aliquas terras incognitas peruestigare. Et quia videbat, omnia ferme littora, quæ ad Austrum spectabant, esse iam nostrorum nauigationibus exploratè cognita, animum ad ea perlustranda, quæ ad Septentriones pertinebant, applicuit. Itaque suis sumptibus nauem instruxit, & comineatu, & armis, & nautis, & militibus egregie munitam. Anno autem M D. Olyssippo ne profectus, cursum in Septentrionalem plagam direxit. Ad terramque tandem peruenit, quam propter singularem amœnitatem, vindem appellauit. Homines, ut ipse postea referebat, sunt barbari & inculti, colore candido: qui tamen color ætate propter magnitudinem

RES IN-
DICAÆ.
Classis in
Indiam et
Brasiliam
missa.

RES EV-
ROPEÆ

Corterega-
lis nauiga-
tio ad Sep-
tentrionem
prima.

Terra viri-
dis eiusque
incolæ.

nem frigoris infusatur. Valent plurimum celestitate, sunt iaculandi peritissimi: iaculis vtuntur in summo perustis, quibus coniectis hostes ita traiciunt, arque si ferro armata fuissent, Pellibus animantium vestiuntur, antra colunt, aut humiles casae stramentis tectas excitant, in quib. habitent. Nulla religione astricti sunt, auguria tamen sequuntur. Vxores legitimo sibi matrimonio copulant. De fide & pudicitia vxorum valdè solliciti sunt, cū sint natura suspiciosi. Corteregalis in Portugaliā reuersus, cū ad spem multò plura cognoscēdi rapeiretur, tursus anno, M D I. sc in eandem regionē contulit, vt latius littora illius omnia peruagaretur, & gentis mores & instituta perdisceret. Sed quid illi acciderit, aut quo fato absumptus fuerit, nunquam sciri potuit. At frater illius Michael Corteregalis, qui magnū apud Regem locum tenebat, amore fraterno ductus, vt fratrem inquireret, anno M D II. duas naues instruxit, quibus in easdem oras nauigaret. Sed nec is vltra comparuit. Emmanuel autem cum homines nobiles, quos plurimi ob egregiam vtriusque indolem faciebat, ita absumptos animaduertisset, id ægrè admodum tulit: & quod erat boni Principis officium, nihil omitendum ratus est, ex quo posset intelligi, quo genere mortis obisset, vel quibus custodijs arcerentur. Sed cū naues omnia illa maria peragiarent, nihil de illorum exitu cognoscere potuerunt. Itaque & illi fratres periēre, & tellus simul nomen amisit, & pro tellure vndi, tellus Corteregalium appellari cœpit. Cum verò alius eorum frater natus maior, nomine Vascus Ioannes Corteregalis, Regiæ præfectus, aliqua tenui spe de fratrum vita teneretur, eandem nauigationem suscipere instituit: sed fuit à Rege prohibitus, nè sine villo fructu se in eundem casum demitteret. H O C anno postquam Albuquerque in Indiam iter nauibus sibi, vt dictum est, attributis suscepit, Emmanuel concilium regni totius indixit, vt populorum fidem sacramento Ioanni suo legitimo heredi, vt fieri in Hispania solet, obligaret. Quod summa omnium vo-

Corteregalis secundus ad Septentriones nauigatio.

Comitiaregni Lusitanici. eorūque decreta.

luntate

luntate factum est. Fuerunt præterea in hoc concilio multa populis salutaria, quæ concilium flagitauerat, instituta. Fuit præterea à populis Rex adiutus certo pecuniæ numero in sumptus, quos in Africano bello faciebat. Gama vero postquam promontorium Bonæ spei flexit, classem diuisit. Vincentio Soderio undecim naues attribuit, ut Mozambiquem contenderet, ibique illum præstolaretur: quatuor autem sibi reseruauit, ut cum illis Zofalam peteret, regionisque situm & naturam cognosceret. Ibi fuit a gentis illius Principe liberaliter acceptus, & amicitia inter utrunque confututa. Cum tamen è sinu egrederetur, nauem vnã ad vada allisam in ipsius æstuarij faucibus amisit. Homines verò, & omnia, quæ erant in illa, fucie in alias naues imposita. Inde Mozambiquem profectus, cum vrbis Principe atque rectore collocurus est. Iam enim ille, qui nostris necem comparabat, abscesserat, & alter in locum illius fuerat substitutus, à quo Gama fuit perbenignè acceptus. Dederat autem Gama Soderio cuius, ut interim dum ille Zofalam diuerterebat, nauẽ in portu Mozambiquensi ædificaret, ex his, quas Portugaleses Carauellas appellant, ad quam efficiendam fuerat è Lusitania in ea classe materia comportata. Quarum forma hæc est. Carchesijs carent. antennis non habent transversas ad pares angulos, sed obliquè paulum infra summum malis alligatas. Vela sunt in speciem trianguli facta, cuius basis non multum ab infimis aimamentis eminet. Antennæ sunt in infima parte, qua secundum latera naus obuersantur, instar mali, crassiores: inde paulatim attenuantur ad summum. Hoc autem nauium genere Portugaleses propter nimiam celeritatem in rebus bellicis vniuntur. Antennatum namque partem infimam facillime vel ad proram, vel ad puppim versant, vel in medio latere naus alligant: & nunc à dextera ad læuam, modò à læua ad dexteram celerimè detorquent: & vela, quæ quidem sunt ex imis angulis, qui sunt Antennis oppositi, colligata, facillime vel laxant, vel contrahunt; prout nauigationi expe-

RES IN-
DICAE.

Zofale
Principis
fædas cum
Lusitanis.

Nauium
quas Carauellas vo-
cant, de-
scriptio.

expedire vident: & quocunque ventus se dat, eò velorū
 sinus sine vlla mora conficiunt, omnesq; ventos exci-
 pūnt, ita, vt sæpenuerò à lateribus impulsæ rectum
 cursum commodissimè teneant, eodemq; vento, mu-
 tata subitò velificatione, in contrarias partes incredi-
 bili celeritate deferantur. Ad hanc igitur formam cura
 uit Gama, vt nauis ædificaretur, quæ per oram illam
 discurreret, & quanta maxima posset, incominda ho-
 stibus Chriſtiani nominis importaret. Cum hac etiani
 naue suis adiuncta Quiloam contendit. Eò cū per-
 uenisset, Stephanus Gama cum illis quinque nauibus
 quibus præerat, ad portum similiter accessit. Erat ad
 hanc rationem classis decem & nouem nauium. Nam
 nauis vna, cuius præfectus erat Antonius Campensis,
 ventis aduersis in longinquas partes iactata, minimè
 comparebat. Rex maxima formidine perterritus, ad
 Gamam supplex accedit. Gama illum vinculis propter
 iniurias nostris illatas alligauit. Is cum veniam flagi-
 taret, eo fœdere emissus fuit, vt certum pondus auri tri-
 buti nomine, Regi Emanueli quotannis penderet.
 Huius autem fœderis obsidem dedit Mahumeten An-
 conium, virum singulari auctoritate præditum, & q
 post Habrahemum regem, secundum dignitatis gradū
 in locis illis obtinebat. At Habrahemus cum se libera-
 tum cerneret, aurum, quod erat pactus, minimè dissol-
 uit: vt simul aurum retineret, & Mahumeti necem hac
 fraude moliretur. Putabat enim fore, vt Gama perfidia
 illius offensus, Mahumetem interficeret. Illum namq;
 pessime oderat, quamuis odium animo conceptum a-
 micitiæ simulatione tegeret. Erat enim Habrahemus
 homo maleficus & iniustus, & Regem, qui ante illum
 fuerat, per insidias occiderat, vt ipse regnare posset: &
 omnes homines, in quibus acies animi vim & industri-
 am cernebat, suspectos & inuitos habebat: à Mahume-
 te verò præcipue sibi malum formidabat. At Mahu-
 metes cum Habrahemi perfidiam sciret, Gamæ frau-
 dem, quam sibi ab homine prolixatissimo fieri suspi-
 cabatur, aperuit, & de suo aurum persoluit. Quo facto

*Classis 19.
 nauium
 Lusitano-
 rum.*

*Quiloæ
 Rex à Ga.
 ma cōie.
 Etus in vin-
 cula.*

*Habrahe-
 mi Quiloæ
 Regis per
 fidia alia
 que scele-
 ra.*

Gama

Gama illum missum continuò fecit. Inde Melindem *Melindij*
 ire contendit. Eò tamen propter æstus maximis ventis *Regis ad*
 incitati vehementiam, naues conuertere non potuit. *Gamam*
 In sinum vero, qui Melinde circiter triginta milia pas- *nuncius.*
 suum aberat, delatus est. Eò misit Rex ad illum quen-
 dam ex exulibus, nomine Lodouicum Mouiam, quē
 Capitalis reliquerat, vt eum saluaret, & quæreret, an o-
 pera sua aut opibus indigeret. Indè Gama, postquam
 aquationi & re cibariæ prouidit, in indiam transmi-
 sit. Cum verò non longe esset à continenti, ingentem
 nauem, rebus omnib. ad dimicandu instructissimam,
 cōspicatus est. Erat autem naus illa Sultani Aegyptio- *Ingēs Ae-*
 rum Imperat. & Calecutio zingibere, pipere, cinnamo *gyptia na*
 mo, & alijs ingentis pretij mercibus onerata veniebat, *uis à tota*
 & Mecam cursu petebat, vt ibi multos, qui religionis *Lusitana*
 gratia Mahumetus sepulchrum inuiscere cupiebant, ex- *classe a-*
 poneret. In eam Gama confesum inuectus est. Arabes *grè capta.*
 & Aegyptij multò acrius, quam credi poterat, restitē-
 re. Tanta vero contentione dimicatum est, vt prælium
 fuenit ad principium diei sequentis perductum, cum
 vniuersa classis vnā tantum nauem oppugnaret. Nec
 enim nostu eam deprimere, antè quā spoliarent, vō-
 lebant: & illi cum sibi moriendum esse putarent, vt
 non multi caderent, laborabant. Itrumpunt tandem
 Lusitam, supra trecentos homines ferro concidunt,
 pueris tantum parcent: prædam ingentem capiunt,
 & nauem coniectis facibus inflammant. Indè Gama
 Cananorem vehitur, vbi Regi legatum, quem ad Em-
 manuelem miserat, tradidit, & simul munera, quibus
 Emmanuel illum donabat, deferenda curauit: quibus
 ille supra modum letatus est. Indè Calecutium pete-
 re instituit. In eo cursu parones aliquot Calecutienses
 cepit, in quibus inerant ad quinquaginta ex Calecuti-
 entibus ciuib. quibus omnibus catenas iniecit. In
 portu tandem classē constitui iussit. Venit autem ad
 illum Arabs quidam, vestitus eorum habitu & cultu,
 qui disciplinam *Diui* Francisci se tenere profitebatur.
 Cum verò fuisset ad Gamā perductus, se Mahumeta-
 num

*Parones aliquot Ca-
 lecutienses capti.
 Subdola Calecutiē-
 sis Regis ad Lusita-
 nos de pa-
 ce legatio.*

num esse fassus est: illamque vestem induisse, eò quòd vereretur, nè sibi aditus alia ratione ad classem minimè pateret. Vestis autem erat vnius ex illis monachis, qui cum Ario Correa ceciderant: Arabs denunciat Gamæ; Calecutij Regem esse pacis & amicitiae cum Lusitano Rege cupidissimum, molestissimeque tulisse facinus illud, quòd homines Arabes, quos imperio minimè continebat, in Lusitanos admiserant. Gama respondet, neque se a fœdere pacis abhorere. Et idcirco iussu Regis Emirannelis eò se contulisse, vt pacem, si fieri posset, cum illo certo fœdere confirmaret. Si igitur pacem habere vellet, voluntatis suae signum aliquod daret, atque in principio omnia, quae fuerant Lusitanis erepta, cum Correa fuit interfectus, statim restitueret. Multis autem nuncijs vltimo citoque missis, nihil, quòd in rem esset, à Rege fiebat. Intellexit Gama, omnem Regis animum in fraudibus versari, nec ad vllam stabilem & firmam concordiam adduci posse. Quod cū

Bellum Ca videret, dixit, si non omnia sibi continuò redderentur,
lecutio Re se Malabares illos, quos victos habebat, in Arii Cor-
gi, necatis rex vltionem crudelissime necaturum. Rex nullum
prius capti ad hanc comminationem responsum dare voluit. Ga-
ma, à Ga. ma omnes victos suspendi iussit, præcisisque mani-
ma indi. bus atque pedibus, cadauera vni ex paronibus, quos
Hum. ceperat, imponi cum literis, quibus Regi bellum indi-
cebat, & tam ei, quam omnibus, quibus ille imperabat,
ferro flammæque minabatur. Paronem deindè propè
terram remulcò subduci suis imperauit. Rex vbi literas
nimis asperè & ferociter scriptas accepit, suosque cru-
delem in modum necatos & dilaceratos animaduertit,
maximo animi motu perturbatus est, omniscue ci-
uitas læuentis se dedit. At Gama propius terram na-
ues statim iussit, & possidit, vbi primum diluxit, tor-
mentis urbem acerrimè conuulsam præcepit. Multæ
domus destruxit, & aedes regiae, quæ erant propè lit-
tus, euerit: nonnullæque mortales occisi sunt. HAC re
gesta, Cochimum recta contendit, & Vincentium
Soderum cum sex nautibus, qui totam illam oram in-

Calecutiæ
oppugna
uer.

flam

festam redderet, ibi reliquit. Vbi Cochimum peruenit,
 Lusitani, qui apud Regem manserant, ad eum continuo
 venire, & quanta humanitate fuerant habiti, & quam
 singularem vigilantia contra Saracenorum insidias de-
 fensi, & posuere. Rex eum continuo per unum e suis
 domesticis, qui magnum apud eum locum tenebat,
 honorifice admodum salutauit. Cum eo Gama consti-
 tuit, ut postero die Rex locum deligeret, quem magis
 opportunam ad colloquium vtriusque iudicaret. Velle
 namque se illi mandata Regis Emmanuelis explicare.
 Et incerta multa Emmanuelis nomine munera ad il-
 lum partim aurea, partim argentea, & auream prater-
 ea coronam. Rex contra, ut cum Emmanuele mag-
 nificentia certaret, eius se contendit. Et cum alia mul-
 ta, tum duas aureas a nullas gemmis distinctas, & v-
 nam pergrandem gemmam ad Gamam ferri iussit,
 quam prius nomine Regi Emmanueli deferret. Fuit
 postmodum colloquium cum non mediocribus amoris
 munus signis inter eos institutum. Non multis post
 diebus veniunt ad Gamam legati ex Christianis illis,
 qui Cranganensem urbem
 tenent. hec oratio est. Seg-
 mo Maximus pro tam singulari beneficio non posse vi-
 lo me deprecari solueret. Id enim adepti fuerant, quod nul-
 lo vnquam pacto fieri posse crediderant, ut ex tam lon-
 ginq; regionibus Christiani tantis virtutibus orna-
 ti, ad eas terras peruenirent. Se velle deinde Emmanue-
 li seruire, nullumque alium dominum in terris agno-
 scere. Idcirco Gamam orare & obsecrare, ut nomine re-
 gis optimi & maiestissimi eos omnes in fidem recipe-
 ret. Gama mandata in celum sustulit, eosque ad spem mul-
 to felicius conditionis excreauit. fidemque dedit, se pu-
 gnaturum, ut omnes Lusitani Duces, qui deinceps in
 Indiam a Rege mitterentur, eos a tyrannide perditio-
 rum hominum, & Saracenorum iniurijs liberentur.
 Legatis dimissis, Gama, ut naues iustum onus accipe-
 rent, operam strenue nauabat. Interim vero vnus ex
 Brachinans, quibus Calicuti Rex multum utebatur,

*Emmanue-
lis ad Co-
chimi Re-
gem mune-
ra.*

*Gama cō
Rege Co-
chimi col-
loquium.
Crangan-
ensem
Christiano-
rum ad Ga-
mam lega-
tio.*

*Subdola
Brach-
mani*

venit

*ad Gamā
pro Calecu
tio Rege
legatio.*

venit ad Gamam cum duobus adolescentibus, ex quibus unus erat eius filius, alter sanguine ei valde coniunctus. A Gama autem postulabat, ut illos adolescentes in Portugalam duceret, ut literas Latinas discerent, & religionem Christianorum, & disciplinam, & instituta cognoscerent. Gama illius postulatis satisfacere visus est. Sed postquam is se penitus in Gamæ familiaritatem insinuauit, tunc aperte significauit, quod in principio confiteri minimè ausus fuerat: nempe se Legatum Calecutiensis Regis esse: ab eoque missum, ut ostenderet, nihil ardentius illum optare, quam ut pax inter eos sanctissimo foedere conciliaretur. Paratum esse Regem non modò ad bona Lusitanorum reddenda, sed ad omnia hominis amantissimi officia cumulatè præstanda: Gamamque orare, ut inimicitiarum memoriam deponeret, & satisfactionem acciperet. Quod verò ad aromatum onus attinebat, nec alibi plura, nec minore pretio reperiri posse. Proinde si vellet naues Calecutium ducere, futurum, ut ex animi sententia, quod in se esset, feliciter administraret. Gama voluit, an Regem admissorum flagitiorum aliqua ex parte poeniteret, experiri. Itaque classe Stephano Gamæ interim commissa, & Brachmana pro obside relicto, Calecutium cum duabus tantum nauibus proficisci maturauit. Vbi Calecutium peruenit, duos illos adolescentes ad Regem misit, qui vtrò citroque commeabant, & pacis conditiones à Rege ad Gamam, & ab illo rursus ad Regem deferiebant. Rex tamen insidias comparabat. Arabes enim cum eo magnis vocibus exposulare, animusque illius in nostros incendere minimè desistebant. Is cum neque fidem coleret, neque constantiam ullam retineret, & copias, quas Gama eo tempore habebat, valde contemneret, Arabum vocibus inductus, quam maximo silentio fieri potuit, xxxiii. parones instruxit, qui Gamam improviso adirentur. Quod summa quadam celeritate factum est. Itaque in Gamam festinantes incurrunt. Gama te adeò repentina percussus, anchoras præcidi, velaque fieri, confestim

*Calecutij
Regis do.
lus & in
cōstantia.*

iussit. In hoc discrimine reserat, cum subito Eurus paulò vehementior nauem à terræ conspectu beneficio cælestis numinis abstraxit. Parones tamen nihilo secius Gamam & remis & velis insequiebantur. Sed accidit, cum iam appropinquare viderentur, ut Vincen-
 tius Soderius cum classe, cui præfectus erat, occurreret. Gama namque cum aliquid suspitione de fraude illa assequeretur, quamvis non ita subito id scelus conflare posse existimaret, vnam ex nauibus ad illum miserat, ut Calecutium properaret. Gama adiuncta sibi Soderij classe, naues in hostes conuertit, & in eorum classem nimis acriter inuadit. Aliquot autem paronibus de-
 pressis, & multis ex hostibus occisis, reliqua classis dis-
 iecta atque dilacerata, fuga salutem petere constituit. Gama deinde Cochimū reuersus, Brachmanam sus-
 pendi iussit. Adolescentes euaserunt, propterea, quod in terram descenderant, antequam vllum fieri posset tam sceleratæ coniurationis indicium. Calecutij Rex cum cerneret, nec insidias illi, neque vim, ut cogitaret: processisse, alia ratione perniciem comparare Lusita-
 nis instituit. Literas enim ad Cochimi Regē misit, qui-
 bus illum rogabat, ut sibi Lusitanos traderet, Ad hoc autem scelus, eum ingentibus promissis impellere con-
 tendebat: contrà, si id facere recusaret, quæ pericula illi intenderentur, exponebat, & minas etiam iactabat. At Rex Cochimi se vehementer admirati respondit, quo-
 modo tam illustri Regi in mentem veniret, Reges alios in fraudem impellere. Minimè namque ad Regis officium pertinere, fidem violare, & eos, qui se illi comiserant, prodere. Vt enim nihil erat magis regium fidei stabilitate & constantia: ita nihil esse perfidia magis à regis moribus & institutis alienum. Fide namque gloriam comparari: perfidia verò maculam dedecoris sempiterni omnibus, qui eam frangerent, maxi-
 mè verò si Reges essent, inuri. Et idcirco se minimè regem arbitrari eū, qui fidem sanctam non haberet. Nō enim imperium suum, sed virtutem imperio dignam, reges efficere. Se verò id minimè facturum, quam-

*Lusitani
diuinitus
ab hosteli
berati.*

*Calecutiē.
sis classis
fuga.*

*Nota Ca-
lecutij Re-
gis in Lusi-
tanos te-
chna.*

*Regis Co-
chimi ad
Calecutiē
sis Regis li-
teras respō-
sum.*

quamuis certò sciret, esse sibi è regni statu propter fidei constantiam demigrandum, & maximum periculum vitæ subeundum. Nullam enim vnquam potentiam, nec vllam vitæ iucunditatem se officio antiquiorem duxisse. Instirit nihiliominus Calecutiensis, & ter in eandem sententiam literas, partim præmijs alliciendo, partim minis exterrendo, ad Cochimensem dedit. Is tamen in eadem perpetuò sententia permansit. Hoc autem Gamæ Cochimensis, quamdiu nuncij hæc cum illo agebant, indicare noluit, nè illius animū aliqua sinistra suspitione conuulset. At postquam Calecutienti spes illius corrupcēdi omnino præcisa fuit, tum demum quantis fuerat machinis oppugnatus, Gamæ significauit. Gama gratias egit, quas debuit, & vt omitteret timorem, admonuit. Se namque eam classem in India relicturum, quæ facile posset perfici. Inde profectus est Ca-

Cochimensis Regis in fide constantia.

Pādarane clasſis Calecutienſis 29 nauū.

*Pugnana-
halis, &
Luſitano-
rum victo-
ria.*

oneratis, vt alias tres, quæ in Cananoris portu erant ad anchoras deligatæ, vt onus similiter acciperent, cum ea classe cōiungeret. Sed cum non amplius duodecim passuum millib. Pādarane abesset, viginti nouē naues, quas Calecutij rex ad illius perniciem armis, & telis, & militib. instruxerat, offendit. De consilio reliquorum ducum, cum ea classe pugnare constituit. Vincentium vcrò Soderium, & Petrum Raphaclem, & Iacobum Petreum, eò quòd illorum naues essent minus oneratæ, vt in principio prælium committerent, in prima acie collocauit. Illi impigrè imperata conficiunt, & in duas naues Arabū, quæ reliquas antecesserant, incurrunt. Qui erant in nauibus, antè quam Gama appropinquaret, exanimati metu, sese in mare deiiciunt, vt nando confugiant. Nostri in scaphas repente defiliunt, & supra trecentos homines in medijs fluctibus interimunt. Reliqua clasſis cū duas illas naues interceptas, & homines occisos animaduertit, conuersis prorsus se in terram trepidè recipiunt. Eas Gama insequutus, propter oneris impedimentum consequi minimè potuit. Nostri cū na-

nes spoliarent, signum ex auro factum, in speciem mon-
 stri cuiusdam similem figuratum, inuenerunt. Pon-
 dus erat librarum quadraginta. Pro oculis habebat in
 fronte duos ingentis pretij Smaragdos: similiter Pyro-
 pum miræ magnitudinis, instar prunæ incensæ col-
 lucentem, in pectus inclusum gestabat, & pallio aureo
 amiciebatur. Naubus exinanitis, Gama ignem im-
 plicare continuo præcepit, vt in conspectu classis ho-
 stilis exustæ terrorem inijcerent. Inde Cananorem pe-
 tit, & cum Rege fœdus percussit, quo cautum est, nè
 vnquam Cananoris Rex bellum cum Rege Cochimæ
 si gereret: neve vnquam cum Rege Calecutij de Cochi-
 mi pernicie coniuraret: neque, cum Calecutiensis in
 Regem Cochimi bellum compararet, illi supplicias vl-
 las mitteret. Illius deinde fidei Lusitanos, qui erant ne-
 gonia Emmanuelis Regis administraturi, commisit.
 INDE digressus est xxviij. die mensis Decemb. anno
 à CHRISTO nato. MDIII. Vincentium verò So-
 derum reliquit cum sex naubus: cui hoc munus assi-
 gnauit, vt a Regibus amicis pericula propulsaret, & cõ-
 tinenter cum hostibus bellum gerecet: & si cerneret
 bellum à Calecuti Rege Cochimæ regni finibus
 inferri, Calecutiensis impetum, quoad posset, a Cochi-
 mi rege reptimeret. Si verò vsque ad Februarium men-
 sem nihil hostile geri videret, tum in Arabicum fretū
 nauigaret, vt Arabes acerrimo bello contunderet. In-
 dè Mozambiquem petijt, vbi aquationi & comæntui
 prouidit. Cum verò a promontorio Bonæ spæi non
 procul abesset, aduersa tempestate iactatus est, & naus
 Stephani Gamæ a reliqua classe segregata, eundem tunc
 cursum tenere non potuit. Gama tandem Kalen. Se-
 ptembris, anno MDIII. in portum Olyssipponis cum
 duodecim naubus onustis feliciter inuectus, nõ mo-
 do Regem, sed omnes regni Proceres, & vniuersam
 Remp. ingenti gaudio cumulauit. Post sex dies Ste-
 phanus Gama vltus eadem felicitate nauigandi, por-
 tum similiter ingressus est. IN Africa sub id tempus
 hæc acciderunt. Caser quibulum oppidum est in Mau-
 ritania.

*Signum
monstri au-
reum.*

*Gama cõ-
Rege Ca-
nanorensi
fœdus.*

*Gama di-
gressus ex
India.*

*Gama clas-
sis tempe-
state disie-
cta.*

*Gama in
Lusitaniã
reditus.*

*RES A-
FRICA-
NÆ.
Caser quibulum op-
pidum.*

*Manzor
Marroqui
ensis Cali-
pha.*

ritania Tingitana, non ita longo interuallo à Gadira no freto disiunctum, quod aquis fluuij Lixi alluitur. Fluuius quidem non valdè magnus est, sed cum aquis pluuijs impellitur, ita redundat, vt in oppidum sæpè impetu concitetur, & influat. Hanc ciuitatem aiunt ædificatam fuisse à Manzore Marroquienfi Imperatore, qui Régis simul & Pontificis, vt reliqui, quos Arabes Mahumetani Caliphas appellabant, munus & officium sustinebat. Cries fontibus & puteis carent: cisternis tantum & aqua dicti fluminis vtuntur. Est tamè vibs illa à multis mercatorib. & vuis nobilib. frequentata. Florebat in ea philosophiæ studium, altiumque bonarum gymnasium, ita, vt multi vndque in eam excolendi ingenij gratia conuenirent. Erat præterea ingentis Aedis hospitalis nomine celebrata, in qua multi egentes & peregrini varijs morbis impliciti curabantur. Regio circumcirca multis arboribus & oleis abundabat, hortosq; habebat egregiè confitos. Tellus est fertilis & opima, ita, vt cum trigesimo frequentet efficiat. Rex Fessensis, postquam Arzila fuit, opera & virtute Alfonsi, hoc nomine quinti, Portugalæ Regis expugnata, hanc vibem munierat, multisq; præsidijs cinxerat, illiusque custodiam ducibus assignauerat, qui inde crebras excursiones in fines Arzilæ faciebant: quod Emmanuel indignè patiebatur. Itaque scripsit ad Ioannem Menesium, qui, vt dictum est, Arzilæ præerat, vt contineret cum illa bellum gereret. Erat eo tempore vibs Tingitanæ præfectus Ioannes ille Menesius Taraucensis Comes, qui, vt suprà memorauimus, auxilium contra Turcarum Imperatorem Venetis iussu Regis attulerat. Menesius igitur, vt, quod sibi præscriptum fuerat, commodius efficeret, gentilem suum Taraucensem Comirem ad societatem facti, quod in animo habebat, per literas inuitabat, & quid ab illo fieri vellet, exposuit. Comes Tingi profectus cum ducentis equitibus, Arzilam contendit: Menesius equites ducentos & quinquaginta satis ceteros adduxit. Ita coniunctis copijs, magno silentio Caserquibirium ver-

*Bellum Ca-
serquibirio
& Lusita-
nis illatū.*

sus iter suscipiunt: media fermè nocte in pontem per-
 ueniunt, qui abest Arzila circiter triginta passuū mil-
 lia. Sed ibi exploratores hostium fallere minimè po-
 tuerunt. Vibis præfectus ubi id resciuit, signum belli
 dare, & classicum canere, & milites euocare iubet: &
 prima luce cum omnibus copijs, quas habebat, collem
 prope vibem insedit, qui collis voluptarius ab illis no-
 minatur. Ibi aciem suo more instruxit, & nostris pu-
 gnandi potestatem fecit. Comes Menesius de Menesio
 per nuntium quæsiuit, quid illi de exercitu hostium
 videretur. Benc, inquit. Quod enim inuenire cupieba-
 mus, offendimus. Ibi igitur cum nemo prælium inire
 recusaret, uterq; Menesius suos instruxit, & in hostes
 signa inferri præcepit. Hostes interea velitant, & leni-
 bus pugnis certare, & varijs cursibus nostros lacerare
 cœperunt, ut ordinem, quo erant instructi, ardore pu-
 gnandi defererent. Sed ubi neminem extra ordinem
 velle dimicare vident, & ipsi conferunt, ut in nostros im-
 petum daturi viderentur, e colle paulatim descendere
 incipiunt. Nostri collem subeunt, & hostes aggrediun-
 tur. Illi confestim terga vertunt. Nostri illos insequun-
 tur, & centum & octoginta ad portas occidunt. Ciues
 metu perterriti, portas occludunt. Cum multos ex suis
 recipere, multos tamen excluderent. Tinebant enim,
 nè nostri in hostium tergis hærentes, vibem vno im-
 petu caperent. Qui exclusi fuerant, desperatione com-
 moti, globum efficiunt, & in nostros impetum faciunt.
 Prælium redintegratur, multi ex Iustitanis. aut ex e-
 quis cadunt, aut vulnerantur. Odoardus Menesius Co-
 mitis Taraucensis filius in facie vulnus accepit, & Pe-
 trus Leitanus eodem etiam in loco vulneratus fuit.
 Sed cum a reliquis eis, qui ceciderant, subsidio occur-
 sum fuisset, nemo interfectus est. Ducibus autem visum
 fuit, exercitum rursus eodem ordine reducere. Cum
 autem in pontem paruum, qui ab oppido duo millia
 passuum aberat, peruenissent, oppidum præfectus cum
 nongentis equis eos insequutus est. Nostri pontem
 transierunt, & in campi planicie acie instructa hostes

*Lusitano-**rum cum**Mauris p**na.**Barbarorum**fuga.**Prælium d**visus re**dentegra-**tum.*

expectabant, vt si pontem transire conatentur, antè, quam omnes copię traductę fuissent, in earum partē impetum ferrent. At hostes cū id metuerent, pontē transire noluerunt, nisi postquam nostros à ponte lōgo interuallo secessisse conspicati sunt. Interim vndique Mauri confluebant, & quò longius progrediebantur, cō magis eorum numerus augebatur. Illi igitur ferocius instare, & nostros audacius insequi, & acius oppugnare cœperunt, donec ad pontem alterum peruentum est. Iam eo tempore præfectus hostium mille & trecentos equites sub signis habebat. Cū Mauri arbitrantur, fore, vt Christiani in pontis transitu tumultuari, & trepidare, & institutum ordinem deserere cogrentur, longè secus euenit. Neq; enim primum agmen maiore ordine, quàm nouissimum, in quod hostes incursabant, transiit. Itaq; traductis copijs, duces, acie rursus instructa & explicata, hostibus pugnandi facultatem præbuerunt. At illi pontem transire minimè ausi sunt: & retrò se in vibem, & in vicinos pagos contulerunt. Ex nostris autem nemo desideratus fuit. Non multis post diebus vterque Menesius copias eduxit, vt in Maurotum multitudinem, quæ non procul Alcafferquibrio in certis pagis prope flumen habitabat, improuiso irruerem. Sed illi transfugę cuiusdam indicio, qui erat è Gallia Belgica oriundus, eodem nocte certiores facti, diffugiunt. Christiani tamen ad quinquaginta ex his, qui nondum se recipere poterant, occiderunt, & totidem captiuos abduxerunt. Deindè cū exercitum reducere vellent, magnus hostiū numerus in eos inuehitur. Christiani ita pedem referebant, vt identidem agmine facto in hostes incitati, multos occiderent. Illi vicissim in Christianos incurrentes, non mediocriter detrimentum illis inferebant.

Fuit in hac pugna Petrus Soufa vir fortissimus in magnum discrimen adductus, cū suos ordine reducere, & ab hostibus rursus contenderet. Quamuis aut pugna pro numero militum nimis atrox & titerit, quatuor tantum è Christianis ab hostibus interfecti sunt. Ita-

que

Alia in

Maxros ex
curlio.

Petri Sou
sa periculū
in pugna.

que nostri, hostibus inuitis, cum præda Artzilam per-
uenere. Hoc eodem anno cum Menesius accepisset, in
monte, qui aberat Artzila passuum viginti nullia, in-
lires eximia pulchritudine à fortissimis militibus,
qui eas nimis ardentier amabant, asservari, constituit
eò proficisci, ut illas caperet, Reginaeque Mauræ dono
mitteret. Sed erat illi iter per multos pagos maximo
cum periculo faciendum. Sub noctem igitur densis te-
nebris & caligine, propter tempestatem, quæ vigebat,
inuolutam, cum ducentis equitibus eò tanto cum si-
lentio contendit, ut omnes falleret, & de tertia vigilia
in montis illius frequentissimum pagum perueniret.
Ibi antè, quàm hostes illius aduentum sentire possent,
multas cereas faces, quas in eum usum comportari ius-
serat, incendi præcepit, ut earum splendore Christiani
cernere possent, quid esset in hostium trepidatione ge-
rendum. Tum tubarum clangore, & armorum strepi-
tu, tantus pavor hostes semisomnes occupavit, ut ma-
xima eorum pars se repente in fugam daret. Quidam
tamen in ultimo illo vitæ discrimine, in quocunque
loco insisterant, fortissimè dimicabant. Mulierum ve-
rò plangores, & lugubres eiulatus, & hominum ela-
mores in cælum sublari, omnes, qui vicinos pagos in-
colebant, de somno suscitauerunt. Sed ij cum neque
quantus esset Christianorum numerus, neque quan-
ta repentinæ illius calamitatis magnitudo, cognosce-
re possent, & omnia multò tristiora animis fingerent,
nullumque ducem, quem sequerentur, haberent, non
modo auxilium non tulerunt, verum cum liberis &
mulieribus summam in fugiendo celeritatem susci-
pientes, se in intimam montis partem, & in densissi-
mas sylvas abdiderunt. Nostri ex iis, qui erant in armis,
& pertinacissimè repugnabant, octoginta tantum, aut
paulò plus occiderunt: sexaginta viros atq; foeminas
ceperunt, & pagum sine ullius impedimento diripue-
runt. Inter captivas foeminas, aliquæ ex illis, qua-
rum forma laudibus summis efferebatur, quarum
præcipuè gratia nostri tantum periculum adierant,
ab-

*Periculosa
de nocte in
Mauros ex
curio.*

*Mauorum
trepidatio
& fuga.*

abductæ sunt. Hac re gesta, Menesius exercitum reduxit, & dum nox fuit, nemo illum vestigijs persequi ausus est. At prima luce magnus hostium numerus impetum in illum tulit. Sed tam singulari ordine Menesius exercitum reducebat, vt minimum detrimentum ab illis acciperet. Magnum tamen aliquot in locis periculum nostris intentum fuit, & vtrinq; magna contentione pugnatum, multiq; ex nostris sauciati, & equi etiam vulneribus concisi, ipseq; Menesius in summum vitæ discrimen iniectus: nemo tamen ex Christianis desideratus fuit, & ita cum omni præda domum rediëre.

Menesij discrimen.

HIERONYMI OSORII SILVENSI ALGARBIORVM IN LV. SITANIA EPI- SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-
ctissimi, virtute & auspicio gestis,

L I B E R T E R T I V S.

RES IN-
DICAÆ.

TVM hæc in Africa geruntur, in India Trimumpara (hoc enim erat Cochini regi nomen) maximis motibus agitari cœpit. Callectus namque Rex delectum habere, & maximas copias parare instituit, vt illum propter amicitiae fœdus, quod cum Portugalesibus iecerat, & regno & opibus euiceret. Multi fuëre in Trimumparæ con-

consilio, qui illi persuadere conabantur, vt Portugaleses, quos in fidem e Gamæ manu receperat, Regi Calcuti traderet, & paucorum hominum externorum, & ab illius institutis abhorrentium, in exitu, salutem suam atque totius regni redimeret. Quod consilium nō modō non accepit, sed in eos, qui id suadebant, asperis verbis inuectus est. Dixit præterea, non esse tam hostilem Calcutiensis animum, qui cum regno spoliare, & vita priuare conabatur, quam eorum, qui eum, vt fidē proderet, admonebant. Vitæ namque, spaciū breue esse, regniq; vsuram exiguo termino definitam, perfidiæ verō maculam sempiternam. Idcirco malle extirpārī regno, & vitam in maximū discrimen inducere, quam fidei parum sanctæ culturæ infamia flagitare. In hac rerum perturbatione, Vincentius Soderius Cochimum cum classe peruenit. Cū verō inde rursus abire constitueret, Iacobus Fernandes Correa, qui fuerat Cochimi a Gama relictus, vt, quod esset in re Emmanuelis Regis, administraret, illum obtestatur, nē vellet eo tempore Regem amicum, propter Lusitanum nomen & gratiam in tanto periculo constitutum, deserere. Ea namque potissimum de causa in illis partibus cum instructissima classe relictum fuisse, vt ab amicis inimicorum impetum propulsaret. Recogitaret præterea, quantum esset in se dedecus admissurus, si ciues hostium immanitati proderet. Nec enim proditoris nomen in eos solum conuenire, qui contra fidem suis pestem molientur, sed in eos etiam, qui eos in rebus afflictis tueri nollent. Respondit, illud sibi negotium à Rege minimè datum fuisse, sed vt cum nauibus quæ ex Arabia in Indiam nauigarent, bellum gereret. Se nolle munus sibi impositum vllō pacto aut conditione negligere. At Correa rursus ait, non esse semper, quid rex imperauerit, sed potius, quid fieri voluerit, spectandum. Varios esse rerum euentus, & consilia pro rerum incidentium nouitatibus immutanda. Non fuisse verō eam Regis optimi mentem, vt is regis amici, & suorum salutem negligere; sed cum esset otium à

*Trimump
re Cochi
mi Regis
erga Lusit
anos fides.*

*Soderij &
Correa de
discessu ex
India con
tentio.*

vicinis hostibus, tunc alijs hostibus vltro bellum infer-
ret. Hæc & alia multa in eandem sententiam cum di-
ceret, & diuini numinis fidem imploraret, & huius po-
stulati publicum testimoniū peteret, nihil tamen pro-
fecit. Valuit enim plus apud Soderium siue timor, siue
prædæ ingentis spes, quam fides aut officiū. Itaq; pro-
fectus inde Solis occasum versus, angustias Arabici si-
nus obsedit. At Naubeadarimus, iuuenis & natura di-
fertus & Brachmanarū disciplinis eruditus, sororis Re-
gis Calecutiensis filius, qui erat gētis legibus vnicus, il-
lius hæres, cū bellum ab auunculo susceptum impro-
baret, huiusmodi apud illum orationem habuisse dici-

*Naubeada-
rimi ad Ca-
lecutijs Re-
gem de bel-
lo aduer-
sus Lusita-
nos oratio.*

tur. Quauis ætas mea ad consilia accipienda, quam
danda, magis opportuna videatur, ex vna tamen parte
amoris vis, ex alia periculi magnitudo me stimulat, vt
quæ sentio de summis rebus, aperiam. Es enim tu mili-
auunculus natura. amore vero penitus insito pater a-
mantissimus. Accedit quod si similis consilijs regni
tui opes fuerint cōminutæ, maximis ex eo casu incom-
modis afficiendus sum: si vero regnum salutaribus cō-
silijs fuerit stabilitum, id etiam in meam vtilitatem cec-
det. Idcirco te suppliciter oro, vt orationem meā, quasi
hominis tecum & natura, & amore, & peniculi sociera-
te coniunctissimi, ad aures admittas. Si aliquid conmo-
dè dixerō, id velim comprobēs: si secus euenerit, tunc
id facies, quod ex re magis esse iudicaueris. Bellum ma-
ximum in Trimumparæ exitum comparas. Minimè
mirandum est, cū sit admodum vñtatum Regibus,
inter se bello contendere. Sed causam belli videamus.
Bella enim, quæ sine legitima causā suscipiuntur, diros
plerunque exitus habere solent. Quid igitur? Num tri-
butum pendere recusauit? Num in fines regni tui ar-
mis inuasit? Num de perniciē tua coniurationem fe-
cit? Minimè. Quid ergo dictū saltem speciosum pores
obtendere, cū contra illum tantum bellum moueas?
Hoc certè dices, quod homines in fidem receptos, tibi,
vt imperabas, minimè tradiderit, in quos inscium con-
tra gentem Lusitanā nō vñtū adhibitis tormentis ex-
pro-

promeres. Hoc igitur doles, quòd is ius gentium violare, & fidem prodere minimè voluerit. Quid igitur facies illis, qui contra diuinum & humanum ius scelera infinita suscipiant, si tam infensum te illis præbes, qui nihil fide & officio antiquius arbitrantur. Nunquid beneficis eos ornabis, qui supplicis omnibus digni sunt? Minimè vero. Regum enim est, vindicare perfidiam supplicio, non conferre immanissimo sceleri beneficia. Sed dices, illum hostibus, qui tibi graues iniurias intulerunt, fauere. Te quantum possum oro, vt in bonam partem, quæ sum de ea re dicturus, accipias. Nemo enim æquum est vt grauius ferat, si qua fuerit in maiestatem tuam hominum scelere offensio concitata. Sed quod ad Iustanos attinet, nihil, mea quidem sententia, gerunt, quod valde vituperandum sit. Id enim faciunt, quod sortum hominum officium est. Offensi dolent, lacessiti pugnant, illatas iniurias acerrimè persequuntur. Si illi prius aliquod contra tuum statum facinus suscepissent, meritò pœnas de illorum improbitate repeteres. Sed nihil hostile gesserunt, imò vt postulat tuo satisfacerent, nauem cum ingenti præda captam tibi dederunt. At cum ii, qui erant in terra, in fide atque patrocinio tuo conquiescerent, sine vlla causa proditi, spoliati, & crudelem in modum necati sunt. Non igitur illi, qui tam immane facinus vleiscuntur, sed qui causam tam repentinæ dissensionis attulerunt, malorum omnium, quæ sunt postea consequuta, æquum est, vt pœnam sustineant. Arabum mores diu pertulimus: eorum fraudes & insidias exploratè cognouimus: quam singulares mentiendi artifices sint, non ignoramus. Sed hæc omnia quandiu supplices erant, tolerari poterant. At nunc opibus, quas sibi in regno tuo palauerunt, tantos spiritus assument, vt ferri non possint. Iam imperium pati nequeunt, sed leges etiam tibi Regi potentissimo dare contendunt. Quam tetri autem & quam feroces incedunt? Quanta fiducia animorum subnixi volitant? Quam impudenter se inferunt & intrudunt. Quam minaciter à te, quæ volunt,

effla-

effragitant: Eò denique progressi sunt, vt si illos audieris, sit tibi regnum ex eorum arbitratu gerendū. Quid enim postulant? Tolle de medio gentem nobis odiosam & inuisam, cur ita tandem: nunquid si admissa fuerit, vos continuò expellendi estis? minimè. Sed non possunt oculi nostri sustinere Christianæ gentis aspectum. Et præterea veremur, nè quæstus, quem antè faciebamus, illorum aduentu minuatur. Itaq; iam non humiliter poscimus, sed te pro iure nostro compellimus, vt tam delicato oculorum nostrorum fastidio, & auaritiæ tam immani, quæ nullis opibus expleri potest, cum tui regni periculo, & cum insignis turpitudinis infamia satisfacias. Inquirunt tamen, multum salutis communis interesse, gentem in armis acrem ex Indiæ finibus exterminari. Quid ergo? Si paucos illos homines, qui apud Tiimumparam sunt, extinxeris, continuò totum Portugaliensium genus interimes? Non certè. Et eos, qui venturi sunt, in te multo acius irritabis. Si igitur tam fortes sunt, quam homines isti prædicant, dum, vt ab eis malum metuas, admonent, & terrorem tibi ex eorum armis incutiunt, multò certè tibi ad salutem melius est, eos amicos, quam inimicos & infensos habere. Plerumque enim fit, vt qui hostes acerrimi sunt, idem sint amici firmissimi. Vtrumq; enim ab eodem virtutis fonte profluit. Vereor autem, vt opibus tibi eorum viribus detractis, opes Cochimensis Regis augeantur, & multi tibi tunc in calamitatibus insultent. Nec enim dubito, quin maximæ classes in has oras veniunt, & vastitatem in teris eorum, quibus sunt infensi, propter iniurias, quas acceperunt, efficiant. Quare Arabes istos odio maximo dignos existimo. Primum, quidem, quia te principem clarissimum, & regio ista tibi tantummodo inuoluta est: tum quia odium & eorum, qui te iniuriarum, vt sciam, & officium deferas. Deinde, quia tanta superbia tument, vt arbitrentur, esse tibi regnum ad eorum libidinem administrandum. Tum quia facinore, quod in oculis tuis susceperit, indignam nomini tuo

tuo notam sempiterni dedecoris inusserunt. Nemo enim credit, eos tam immane scelus, nisi te conniungere suscipere ausos fuisse. Postremò quia tibi authores sunt, ut homines egregiè fortes, quorum fideli opera regni tui opes amplificare potuisses, cum magno regni periculo hostes tibi ex aduerso constituas. Quare censeo, ut bellum hoc omittas, & pacem cum Lusitanis hominibus, qui fidem & iustitiam colunt, & amicitiam summa, ut fama est, fide conseruant, & hostibus debitum supplicium irrogare solent, fideli pactione constituas, eis; pro detrimentis, quæ Arabum sceleribus accepere, satisfacias. Aliter enim vereor, nè quàm plurima mala, quod diu omen aueriant, in hanc nostram regionem ex hominum perditorum consilio redundent. Me quidem, quod fides facere admonet, cuiuscunque fortunæ socium habebis. Neque enim pro tuæ dignitatis amplitudine vitam profunderè recusabo. Ad officium tamen meum pertinere arbitratum sum, ea, quæ sentiebam, explicare. Deos autem precor, ut quæ gerenda esse putaueris, approbent. H A E C cum sæpè dixisset, nulla tamen ratione Regem ab instituta sententia dimouere potuit. At Timum para milites euocabat, & omnia summa diligentia comparabat, quæ ad depellendum belli periculum necessaria videbantur. Sed cum tantæ essent opes Calecutiensis, & multi fortunam Cochimensis inclinatum, ut opinio erat, despicerent, sese ad Calecutiensis nomen adiungebant, & Cochimensis causam deferebant, usque adeo, ut non pauci ex illis, qui Cochimensis imperio tenebantur, ad Calecutiensem deficerent. Inter quos fuisse Dynastam Chirabipilensis, & Dynastam Cambalamentis, & insulæ cuiusdam Princeps, quæ est Cochimo opposita. Calecutiensis igitur cum maximo exercitu in Repelinum peruenit, qui locus Cochimo distat milibus passuum sedecim. At Lusitani ad Cochimensem adeunt, & dicunt, nè velit propter illos tantam belli molem sustinere: Sciant enim, quod illi ituros, ut ibi classem Lusitanicam præstolentur. Rex se vehementer admirari dixit, quomodo fortis-

Is Regis oratio fidei & constantia plena. tissimis hominibus, & sibi diuturna familiaritate coniunctissimis in mentem venire potuisset, ut vel hostium potentiam timerent, vel de sua fide dubitarent. Manerent porro, & pro certo haberent, omnibus esse eandem fortunam subeundam. Se pro Emmanuelis Regis amplitudine ad extremum vite spiritum pugnaturum.

Naramuhim, Cochim, mensis ex. ercitus Imperator. Exercitui deinde sororis suae filium, qui erat in regno successit, Naramuhimum nomine, Imperat. constituit. Is autem valde strenuus habebatur. Eum vero munitum sit cum quinque millibus & quingentis militibus, qui locum tuerentur, quo Calecutiensis transire cogitabat. Regni namque utriusque fines aestuario ingenti erant diuisi. Locus autem, quo Calecutiensis Cochimum contendebat, erat eiusmodi, ut aestu decedente, vado transire posset. Eo cum Calecutiensis exercitum perduxisset, continuo antesignanis vadum tentare precipit.

Sed illi non modo transitu prohibiti sunt, verum multos ex suis amiserunt. Postera die Repeliniensem Dynastiam cum magno delectorum militum numero ad vadum misit, ut Naramuhimum ex loco pelleret, ut posset reliquus exercitus sine ulla offensione traduci. Quod ut facilius fieret, multos patrones instructos ad inferiorem aestuarii partem, ubi maior erat profunditas, non longe tamen a vado constitui iubet, ut suis auxilio esse possent, & sagittis hostes configere. Eo tamen die Naramuhimus multo acius repugnauit, maioremque numerum hostium interfecit. In his autem praелиis consilio

Laurentij Moreni Lu. fitani vir. tus. Laurentij Moreni, viri valde strenui, plurimum utebatur, qui cum paucis Lusitanis, qui interesse poterant, cum fortiter adiuuabat. Cum hostes saepius vadum aggrederentur, semper cum eorum, qui antecederant, strage repulsi sunt. Tandem per eos pagos, qui ad

ditionem Timumparae Regis pertinebant, distributi, ut vastitatem maximam Cochimensibus inferrent, omni studio contendebant. Sed Naramuhimus omnibus locis occurrebat, & aut per se, aut per alios duces, quos eidem summittebat, eorum impetum arcebat, & semper cum multorum hostium caede victori-

am consequeretur. Cùm verò Calecutiensis animadu- *Dolus Ca-*
 uertisset, apertam vim illi minimè, vt cogitârat, proges- *lecutiensis*
 sisset, ad fraudem conuersus est. Itaque Cochimensem *Regis.*
 quæstorem, qui singulis propè diebus de gentis more
 militibus stipendia persoluebat, per internuncium ma-
 gnis muneribus atque promissis allexit, vt milites sti-
 pendio fraudaret. Quæstor pecunia corruptus, mor-
 bum simulauit, & in vibem se continuò recepit, edi-
 xitque militibus, vt qui stipendium sibi soluere cupe-
 ret, in vibem ad illum tenderet. Quo facto multi se in
 vibem conferbant, quos Naramuhimus continere
 non poterat. Quæstor solutionem de die in diem dif-
 ferebat. Hostes interim vadum minimè tentabant, vt
 Cochimenses negligentiores redderent. Postquam Ca-
 lecutiensis ad hunc modum milites dilapsos, & eos,
 qui remanebant, minus ad defensionem intentos a-
 nimaduertit, repente parones accedere, tormentis at-
 que telis hostes vndique propellere, suas copias vadum
 cum celeritate transire, Naramuhimque præsidia ma-
 gna vi petrumperere iubet. Milites in Regis sui conspe-
 ctu, quod erat imperatum, incredibili alacritate con-
 ficiunt. Erat adhuc nox, cùm hæc gesta sunt, in qua
 per exploratoris & Quæstoris indicium cognouit Ca- *Prodisio.*
 lecutiensis, portum multorum militum discessione, &
 aliorum securitate minus diligenter asseruari. Ac-
 currit Naramuhimus. Sed cum hostium multitudi- *Naramuh-*
 nem & impetum sustinere non posset, fortissimè di- *mi cedes.*
 micans, sagittis confixus, occiditur. Eundem casum
 duo adolescētes illius cognati subiere. Ita enim
 mortui sunt, vt antequam caderent, virorum fortium
 officio fungerentur. Fuit magna cedes, & vtrinque
 multi grauissimè lauciati cadunt. Prælium cum an-
 te lucem incepisset, ad vespertum protrahitum est. Co-
 chimenses fugæ se mandant. Calecutiensēs primò *Cochimē-*
 ferociter insequuntur, deinde tenebris impediti, ulte- *siū cladi.*
 rius victos persequi destiterunt. Trimūpara huius
 cladis nuncio maximo animi motu conturbatus est.
 Voluit tamen vltimum belli casum experiri. Itaque

omnes copias, quas potuit, instruxit, & collatis signis eam hoste dimicauit. Exitus belli is fuit, qui solet esse, cum pauci timore perculsi & debilitati, cum maxima multitudine hostium, quos victoria confidentes atque nimis feroces effecit, re iam desperata congregiuntur. Ad hunc modum fusus Trimumpara, insulam quandam traiecit, & Lusitanos, quos secum habebat, in eandem insulam transduci iussit: quos in illa ruina, tanta fide conseruauit, atque si illorum opera, quorum gratia in tantas calamitates inciderat, fuisset aliquando ab omni calamitatis acerbitate defensus. Calecutiensis legatos iterum ad illum in insulam misit, qui dicerent, se ei omnia redditurum, si vellet sibi Lusitanos, quos potestate continebat, tradere. Respondit, sibi regnum, atque adeò vitam eripi posse, fidem non posse. Hoc responso Calecutiensis acerbius irritatus, urbem incendi continuo iussit. Deindè insulam oppugnare instituit. Sed insula erat situ atque natura egregie munita, & illis copiis, quas rex in eam transmiserat, facillè defendi poterat. Itaque Rex Calecutiensis cum in eam conaretur inuadere, virtute militum fuit sæpè cum non mediocri damno de conatu depulsus. Cum verò hyems aduentaret, obsidionem soluit, & Cochimum reuersus, locum fossa & vallo muniuit, in quo præsidia disposuit, eoq; animo indè digressus est, ut primo vere ad oppugnationem insulæ rediret. Multi cum Trimumparæ fortunam afflictam post mortem Naramuhimi despicerent, à fide non illi solum, sed nostris debita nefariè descuerunt. Inter quos duo Mediolanenses extiterè, qui cum Gama in secundo illius in Indiam aduentu, permissu Regis Emmanuelis venerant. Ij religionis immemores, ad Calecutiensem transfugerunt, multaq; detrimenta nostris intulerunt. Sed quo illorù perfidia, qui se Christianos ementiebantur, sceleratior exitit, eò fides illius barbari Regis clarius eluxit: quæ tanta fuit, ut pro hominibus parùm notis, cum quibus nullam communionem sanguinis, aut iuris, aut religionis habebat, summo studio conseruandis, extrudi regni

*Cochimenes Rex vi-
sus ausu-
gu.*

*Summa fi-
des Regis.*

*Mediola-
nenses 2.
ad Calecu-
tiensem
transfugi-
unt.*

regni finibus, spoliari cunctis opibus, vitæ summum *Derebus*
 discrimen adire voluerit. Rarissimum profectò fidei *Soderij cir*
 atque probitatis specimen, sempiternæ memoriæ com- *ca Arabiā*
 mendandum. INTER EA verò Soderius in Arabi- *gestis.*
 am nauigans, cū oram Cambaiæ legeret, incidit in
 quinque naues Arabum, multis opibus onustas, quas
 expugnauit, diripuit, & incendit. Indè in insulas dela-
 tus est, quæ paruo interuallo disident à promontorio,
 quod Guardasum appellant, neque procul ab aditu si- *Guarda-*
 nus Arabici distant. Appellantur insulæ Curia, Mu- *sum pro-*
 na. Ibi naues reficere instituit. Saraceni insulas incole- *montoriū.*
 bant, qui nostros hospitaliter acceperunt, & omnia, *Curia, Mu-*
 quæ ad victum pertinebant, preno tolerabili eis suppe- *ria, insule.*
 ditauerunt. Erāt enim aratores, & à bellandi studio ni-
 mis abhorrentes. Cum autem cernerent, nauem Petri
 Ataidæ in terram, vt per otium compages obstrui, &
 oblini possent, subduci (laborabat enim, & aquam ni-
 miam accipiebat) ad nostros adeunt, atque monent, nè
 diutius in eo loco morentur. Nam initio mensis Maij
 omnes naues Septentrione vehementissimo ad litus
 iactari & allidj, nullaque ratione exitium vitari posse,
 si tempus illud expectarent. Soderius monita contem- *Soderij per-*
 psit: & cum illi multis obtestationibus vterentur, & re- *tinacia gra-*
 liqui etiam Duces instarent, & dicerent, non esse negli- *uiter puni-*
 gendum consilium, quod tam facili negotio suscipi *ta.*
 posset: naues in alia insulæ parte, quæ pertinebat ad
 Austium, in aprico loco facillimè posse constitui: sta-
 tionis mutationem sine periculo fieri. mansionem, vt
 homines regionum peritissimi iurciurando confirma-
 bant, esse nimis periculosam: Soderius tamen in insti-
 tuta sententia permansit. Qua quidem pertinacia Pe-
 trus Raphael, & Fernandus Rodericus Badarcensis, &
 Iacobus Petreius, tum nauium duces offensi, ab eo
 discesserunt pridie Kalendas Maij, & se in aliam insu-
 læ partem contulerunt. At Soderius in nauis animo cu-
 ris vacuo atque soluto consistebat, cū subito coorta
 Septentrione tempestas naues ad litus eiecit, & allisit:
 tantique fluctus extiterunt, vt omnes fermè, qui in na-

*Vltio in So-
derium di-
mina.*

uibus erant, interirent : inter quos Vincentius So-
derius, & Blasius Soderius illius frater fluctibus obru-
ti sunt, & illorum cadauera in litus cum reliquis e-
iecta. Diuino autem iudicio factum existimabatur,
vt non modò Soderius eo genere mortis interiret,
sed ne particula quidem prædæ, quam ceperat, colli-
gi posset. Fractis enim nauibus, cum funes, arma men-
ta, mali, dolia, tabulæ, multæque res eiusmodi flucti-
bus eijcerentur, non tamen aurum ex præda, nec ali-
quid quod esset pretio dignum, neque arcæ, in qui-
bus lautissima supellex asteruabatur, vnquam com-
paruerunt. Tres illi Duces, qui vim tempestatis effugé-
rant, ea fedata, ad locum, vnde fuerant a Soderio di-
gressi, reuertuntur. At aidæus eo quòd in terra conse-
derat, cum suis euasit. Naue illius infecta, fuit is à reli-
quis Ducibus in locum Soderii constitutus, qui classi
præfesset. Duces inter se consultant, quid optimum fa-
ctu sit. Omnium sententia hæc fuit, Soderios fratres
perfidiae pœnas exoluissè. Idcirco nihil a se, nec ad
numinis placationem sanctius, nec ad nominis cla-
ritatem illustrius fieri posse, quàm naues in Indiam
reducere, vt auxilium Triumparæ, atque Lusita-
næ, qui cum eo manserant, afferrent. Itaque quanti-
uis hyems esset, quoduis periculum adire minime du-
bitabant, dum illam nominis Lusitani maculam de-
lerent. Sed tempestatibus aduersis exclusi, ad insulam
Anchediuam naues conuertere coacti sunt, vbi, quod
reliquum erat hyemis, quando aliter fieri non pote-
rat, transigerent, vt primo vere Cochimum inten-
derent. H O C anno peperit Regina Maria fili-
am, cui pater Emmanuel Isabelæ nomen imposuit,
quæ postea Carolo Imperatori nupsit. Fuit eximia pul-
chritudine, magnusque virtutibus ornata : ad maximi
status amplitudinem semper aspirauit, adeò, vt con-
stantissimè affirmaret, se nisi maximo Reipublicæ
Christianæ Principi nulla conditione nupturam. In
huius anni fine Rex in oppido, quod Tomar appella-
tur, vbi sacerdotes militiæ Christi anplum & magni-
ficum

*RES EV-
ROPEAE
Emmanue-
li Isabela
filia nasci-
tur.*

*Concilium
ordinis e-*

ficum templum summa religione tuentur, concilium equitum eiusdem Ordinis indixit: & multa, quæ ad eam religionem constituendam pertinebant, sapienter instituit, moresque dilapsos ad seueriorem disciplinam reuocauit. Hoc eodem anno Alexander Pontifex Maximus vita functus est: & Pius non multò post, quam ad illud honoris fastigium euectus fuit, e corpore excessit, & in illius locum Iulius, natione ligur, fuit summo omnium Patrum consensu substitutus. Principio vero insequentis anni, Emmanuel multos homines religionis opinione præstantes, in Acthiopix partem, quæ Congo appellatur, misit, vt homines illos multò melius, quam à principio fuerant instituti, ad disciplinam religionis instituerent. Hæc regio est ultra plagam æquinoctiali circulo subiectam, ab eaque gradibus septem ad Austrum distat. Est admodum fertilis, varijsque frugibus & gregibus abundat, multisque fluuijs irrigatur. Regnum latissimis finibus continetur. Quemadmodum verò regnum illud fuerit ad Christi fidem conuersum, est altius à principio repetendum, vt melius intelligi possit, quàm singulam consilio Rex Emmanuel studium ad gentis illius institutionem applicuerit. CVM Ioannes totam mentem in explorandis Aethiopix regionibus maritimis collocauisset, vt via, quæ ferret in Indiam, aperiri posset, factum est, anno a Christo nato, M. CCC. LXIIIJ. vt quidam eques, vir acris animi, nomine Iacobus Canus, qui iussu illius oras Aethiopix perlustabat, in fluuij altissimi & rapidissimi fauces incidere. Cum verò magnitudinem fluuij, & aquarum naturam perspiceret, fieri non posse suspicatus est, quin multæ gentes ad illius ripas haberent sedes atque domicilia constituta. In fluuium verò cum penetrare voluisset, paulum progressus, multos homines conspexit, reliquis Aethiopibus quos sæpè viderat, colore & capillo simillimos. Ij neq; timore villo, nec ignotæ gentis insolentia perturbati, ad nostros accedentes, egregiam lenitatis & mansuetudinis speciẽ præ se ferebāt. Cum

*quitam**Christi.**Alexandri**VI Pont.**mors.**RES A.**FRICA-**NAE.**Sacerdotes**in Aethio-**pæ regione**Congum**missi.**Congire-**gionis situs**& descri-**ptio.**Conuersio-**nis Aethio-**pum Con-**genjium**occasio.**Iacobus**Canus. A-**ethiopie lu-**strator.*

*Canis ad regem
Con-
gessit muna
nera & le-
gatio.*

verò Canus eos, qui varias Aethiopiae linguas nouerant, iussisset cum illis loqui, nemo hominum sermonem intelligere quiuit. Signis igitur agi cum illis coeptum est. Illi verò signis demonstrabant, esse Regem in illis parribus, opibus & potentia florentissimum: utremq; regiam, in qua se continebat, inde aliquot itineribus abesse. Hoc cum Canus intellexisset, eos prae-mijs atque promissis allexit, ut certos homines ex illius comitatu deducerent. Per illos autem ea dona atque munera Regi misit, quibus gentes illas oblectari compertum habebat. His autem, quos misit, certum tempus praestituit, intra quod erant cum aliqua terrae clariore notitia reuersuri. Cum ij duplo maiorem moram facerent, quam Canus fieri posse crediderat, anchoris solutis quatuor ex illis, qui in nauem ventitabant, secum in Lusitaniam duxit. Erant autem illi homines nobiles & acuto ingenio praediti. Quos Canus in via sic diligenter instituit, ut cum ad Regem deducerentur, iam multa Lusitana lingua explicare possent. Eorum ingenio Rex mirifice delectatus est, hominesque donis & muneribus affecit, Canusq; praecipit, ut sine cunctatione in eam rursus terram nauigaret, & homines cum muneribus ad regem continuo reduceret, eumq; admoneret, ut CHRISTVM summum Deum vniuersaeque naturae parentem coleret. Rediit ad eundem locum Canus, vnumq; ex illis Aethiopibus, quos secum duxerat, ad Regem misit, qui nomine illius postularet, ut sibi mitteret eos Lusitanos, qui apud illum versabatur, secus similiter sine mora remissurum eos tres, quos interim retinebat. Esse sibi ulterius progrediendum, quod postquam, iussus à Rege suo fuerat, perficeret, se continuo rediturum, ut illum conueneret, & mandata Ioannis Regis exponeret. Rex per viam è Ducibus suis Lusitanos statim remisit, illis recepat, Canus tres illos Aethiopes missos fecit cum muneribus, quae Ioannis nomine ad Regem deferrent. Rex & muneribus & suorum praedicatione, qui Ioannis virtutem & magnificentiam in caelum laudibus efferebant, in ipsius

*Ioannis Lu-
sitaniae Re-
gis ad Con-
gessit muna
nera & le-
gatio.*

Ioan-

Ioannis studium acriter incitari cœpit. Cū verò Can⁹ *Canicum*
 post alias oras diligenter exploratas, ad locum eundē *Rege Con*
 reuertisset, nullam moram interposuit, quin ad Regē *genſi com*
 adiret: a quo fuit nimis honorifice acceptus. Deinde *gressus*.
 cū multa de Ioannis Regis statu, de moribus I uſita-
 næ nationis, de legibus & institutis percunctaretur, tū
 de Chriſtiana religione diligenter inquiebat, & pau-
 latim ad illius studium animo propendebat. Canum
 ramen dimiſit, & cum illo ſtatuit, vt reduet vnus ex il-
 lis, quos Canus Olyſipponem duxerat, nomine Zacu- *Congenſis*
 tem, cum legatione, cuius hæc erat ſumma, vt à Ioan- *ad Luſita-*
 ne contenderet quantum poſſet, & per Deum, quem *nia Regē*
 colebat, obteſtaretur, vt in illius regnum mitteret ſa- *legatus pro*
 cerdotes, quorum diſciplinis poſſet ille cum toto re- *obtinentis*
 gno ad veriſſimi Dei nouitiam peruenire. Canus cum *Sacerdoti-*
 Legato & aliquot pueris nobilibus, quos Rex in eum *bis*.
 finem in Luſitaniam mittebat, vt Chriſtiani fierent,
 & cultum animi caperent, ad Ioannem reuerſus eſt, &
 magnā ebous vim, cum ſtragulis & veſtibus ex palma-
 rum folijs contextis, illi nomine Regis Congenſis ob-
 tulit. Rex hoc nuncio incredibilem in modum læta-
 tus eſt, eò quòd videret aditum apertum, ad Chriſti di-
 ſciplinam in terris illis latiſſimè propagandum. Lega-
 tus cum pueris plus duobus annis in Luſitania com-
 moratus eſt, vt melius & linguam, & religionis Chri-
 ſtianæ diſciplinam perciperent. Cū vero iam omnes
 eſſent luſtralibus aquis expiati, Chriſtic ue nomen ſa-
 cramento proſeſſi, Ioannes tres naues uſtrui miſit, qu-
 bus Gonzalum Souſam, virum ingeni nobilitate, præ-
 fecit, quibus tam legatus, quam pueri veherentur. Mi-
 ſit præterea cū illis ſacerdotes religione præſtantes,
 cum ſacris vaſis & inſulis, & Chriſtianæ religionis in-
 ſignibus, qui gentem ſacris ſanctiſſimis expiarent, &
 ad diſciplinam Chriſtianæ pietatis erudirent. Cū ve-
 ro eo tempore peſtis Vibem maximè infeſtam redde-
 ret, illius contagione ſactum eſt, vt poſtquam è portu
 ſoluerunt, peſtis multos in eo curſu conficeret, inter
 quos Gonzalus Souſa fuit. In cuius locum Rodericus

Clasſis cō-
legatis ad
Chriſti ſi-
dem in Ae-
thiopiam
inuehenda
miſſa.

Soufa, qui erat illi sanguine coniunctissimus, consensu
 omnium successit. Postquam naues eò, quò tendebār,
 appulsæ sunt, & omnes in terram, qui erant ad Regem
 profecturi, descenderunt, tantis canubus, tantaq; signi-
 ficatione eximie cuiusdam voluptatis accepti ab om-
 nibus fuere, ut sylvæ etiam atque nemora lætari viderentur.
 Qui primus omnium ad Christi nomen adiun-
 ctus fuit, erat Regis patruus, qui terras lætissimas impe-
 rio tenebat: cui fuit nomen Emmanuelis impositum.
 Audierat enim esse in Lusitania Principem summis
 virtutibus ornatum, Regis ipsius fratrem patruelem,
 qui Emmanuel vocabatur, & ea de causa nomen il-
 lius sequi constituit. Hic tanto studio religionis disci-
 plinam exceperat, ut satis appareret, illius mentem esse ra-
 dijs diuinæ lucis illustratam. Duces autem cum innum-
 erabili hominū multitudine de more gentis instru-
 cta, Regis ipsius iussu, obuiam nostris prodire. Om-
 nia interim tympanorum & buccinarum cantibus &
 hominum vocibus personabant. Postquam ad Regem
 ventum est, Soufa illum ut Regem salutauit, & ille vi-
 cissim Soufam more & instituto suo honorificentissi-
 mē recepit. Postquam verò Soufa legationis summam
 exposuit, & ille gratias summas Ioanni Regi, verbis a-
 moris eximij significantibus egit, à Soufa postulauit,
 ut facias vestes, & alia, quæ ad religionis cultum perti-
 nebant, quæ adhuc erant inuoluta, explicari, & in om-
 nium conspectu proponi iuberet. Tum singula contē-
 plari, & cum veneratione suscipere, & vehementer ad-
 mirari, & religiosos homines intueri. Cum verò Crux
 sublata fuit, omnes qui aderant, cum viderent nostros
 flexis de more genibus in terram procumbere, idem
 fecerunt. Rex neque singula quæcūque inspiciendo, ne-
 que de illorum vñibus inquirendo satari poterat. Quæ
 autem à religiosis dicebantur, memoria firmissimē
 continebat, & Reginæ deinceps luculenter enarrabat.
 Fuit statim constitutum, ut templum ædificaretur.
 Quauis autem lapides è longinqua regni parte fuis-
 sent conuecti, tanta tamen celeritate propter flagran-
 tissi-

*Congensu
 de Lusita-
 ne classis
 aduentu
 gaudium.
 Congentis
 Regis pa-
 truis fit
 Christia-
 nus.*

*Qua pom-
 pa Lusita-
 ni in Ae-
 thiopiasint
 excepti.*

*Soufa cū
 Rege Con-
 gensi collo-
 quium.*

*Crucis ve-
 neratio.*

*Studium
 erga pietatē
 Christi-
 anorum
 singulare.*

tissimum Regis studium, & innumerabile multitudi-
nem, quæ operas vigilantissime dabat, ædificari cœpit,
vix ita breuissimum temporis spacium absolutum, &
Sanctæ Crucis nomine consecratum fuerit. Dū hæc ge-
runtur, clam fuisse ad nuncius alatus, gentes illi sub-
ditas, quæ insulam in medio incertis lacus sitam in-
colunt, quam fluvius nomine Zairus efficit, ab illis
impetio defecisse, finitumisque tenis non mediocrem
populationem crebris incursionibus intellexisse, illarum
imperium & audaciam per se comprimere & vindica-
re constituit. Antequam vero proficisceretur, sacris a-
quis exiit, & nomen Christi profitemi voluit. Quod
similiter Regina, & aliquot viri nobiles effecerunt. Is
Ioannes appellari vult, Regina vero Leonora, ut fluv-
dium, quo circa Reges optimos erant incensi, nomi-
nibus indicarent. Tradidit illi vexillum Souta regi-
ne Crucis illustratum, illumque admonuit, ut consi-
deret, se virtute Crucis victoriam de hostibus adeptu-
rum. Is fiducia nominis Christiani subnixus, hostes
primo impetu profligavit, multoque celerius, quam
potuisset quisquam suspicari, bellum confecit. Domi-
que reuerfus, Soutam cum multis amoris signis dimi-
sit. Souta vero non modo religioso homine, qui mu-
nus militum peragerent, sed alios etiam, qui terram
peragrent, & lacum illum ingentem, quem dixi-
mus, explorarent, & terræ suam & latitudinem, & mo-
res hominum cognoscerent, reliquit. Post Souta de-
cessum, venit Regis filius natus maximus e regni fi-
nibus in quibus bellum contra hostes firmos gere-
bat, ad patrem, operamque dedit, ut antiquorum fla-
gitorum sordes aquis sacris elueret, & fidem Chri-
sti reciperet. Alsonicue nomen, propter Alson-
sum Ioannis Regis filium, viurpavit. Melique viri
nobiles multiter Christiani effecti sunt. Magna præ-
terea multitudo vndique confluxit, ut ipsam lacus
exiata, nova cælestis viæ luce frueretur. Qui erant
recepti, incredibili lætitia efferebantur, & Chri-
stianorum numerus in dies argebatur. Sed his tam

salutaris atque repentinæ conuerſionis initijs ſempi-
Perſecutio tegnus hoſtis generis humani magna contentione re-
in Chriſta pugnavit. Ad eamque rem gerendam alium Regis fi-
nos. lium, nomine Panſum Aquitimum, qui à Chriſtianæ
 religionis ſacris vehemenrer abhorrebat, inſtigavit, vt
 patrem à ſtudio religionis auerteret. Facinus eſſe indi-
 gnum clamitabat, inſtituta patriæ deſeri, Deorum ſi-
 mulachra conuelli, ſana, quæ fuerant ad illum diè ſan-
 ctiſſima, violari. Ad hæc, Rex moleſtiſſimè ſerebat, eſſe
 ſibi per homines religioſos concubinis interdictum,
 nec uſum illi niſi tantum vnius vxoris legitimæ conce-
 di. Et ipſæ mulieres cum cernerent ſe Regis coniuncti-
 one deſtitutas, & de honore, in quo fuerant, deiectas,
 Regem per ſe & per regni Proceres ſolicitabant, & vt
 eum à ſententia deducerent, maximo opere contende-
 bant. Accedebant augures atque venefici, qui apud gen-
 tem illam in ſummo honore fuerant, qui minas à dijs
 proponebant, diraque ſupplicia denunciabant illis, qui
 à priſtina religione deſciuiſſent. Cum vero Alſonſus
 ſumma vi perditis hominum impurorum conatibus
 obſtiuiſſet, acerbiffimum patris odium in illum conci-
 tauerunt: in eamque fraudem Regem impulerunt, vt
 crederet, ſibi à filio inſidias comparari. Itaque eum in
 vltimos regni fines relegauit. Et quantum ſcelerato fi-
 lio indulſit, tantum de religionis Chriſtianæ ſtudio
 remiſit. Sed cum fraudes detectæ fuiſſent, Rex filium
 in priſtinum honoris gradum cum amplificatis opi-
 bus reuocauit. Is autem inſinctus diuini ſpiritus ap-
 pulſu, in terris ſibi à Patre commiſſis capite ſanxit, ſi
 quis ſimulachrum aliquod fallaciſſima religione dedi-
 catum domi contineret, aut ei aliquo in loco ſupplica-
 ret. Hac re nunciata, magnus hominum motus fa-
 ctus eſt, multique contra illius ſtatum cum ſiatre con-
 iurauerunt. Pater illum euocauit vt admoneret, nè tu-
 multum excitare velleret, & ab ea ſentētia deſiſteret. Sed
 is cum ſe negotijs innumerabilibus impeditum eſſe di-
 ceret, nec ad patriem ire, neque decretum reſcindere vl-
 lo pacto voluit. Ita multi ab illo ad fratrem deficiebāt.

*Idolorum
 cultus à
 Congerſis
 Regis filio
 prohibitus*

Interim

Interim pater cū esset & senio confectus, & morbis oppiessus & impeditus, è vita paulatim discedere videbatur. Cū multi Alonsū certiorē de valetudine patris efficerēt, & eum accerferent, vt fratris, qui copias ad occupādum regnū comparabat, scelerī resisteret, ille tamen quādiu de morte patris certus esse non potuit, venire non est ausus. At vbi illum vita functum esse recevit, nocte (sic enim mater illum, vt faceret, admonuerat) in vibem ingressus est. Postero die conuocatis illis regni Proceribus, quibus multum fidebat, in modici campi planicie, quæ ante regias ædes erat, orationem habuit, qua ius hæreditatis, quod obtinebat, & humanitatem, qua suis consulebat, & fidem, qua erant illi omnes obligati, prudenter exposuit, & ad fidem & officium omnes cohortatus est. Illi, quod faustum felixque esset, Alonsū Regem continuò salutant, eique musicorum instrumentorum concentibus. & maximis clamoribus de regni maiestate & amplitudine gratulātur. Id frater cū accepisset, cū iam magnas circum se copias haberet, duplicem aciem instruxit, & in fratrem recta contendit. Alonsus peregiguo militum numero stipatus erat. Quos tamen ad spem victoriæ vehementer excitauit, adhortatusque est, vt firmissimè crederent, cæleste auxilium eis minimè defuturum. Facillimeque maximos exercitus à paucissimis hominibus Christi ope defensis profligari. In eoque loco fratrem expectauit. At frater magno cum impetu in eum inuehitur, tantaque erat sagittarum copia, vt in nubis modum vmbra efficerē videretur. At Alonsus quanuis fortiter dimicaret, omnem tantæ spem habebat in Dei præsidio collocatam. Itaque maximis vocibus Christi numen inuocabat, & opem Apostoli Iacobi (quod Hispanos facere in bellis acceperat) implorabat, & has voces magna cōtentione identidem reperebat. Nec illum spes in Christo reposita fefellit. Hostes enim subito timore percussi, terga verterunt. Et cum p̄ima acies se in fugam conijceret, secundam aciem impressione facta perturbauit, atque similiter fugere compulit. At frater

*Alonsus.
Congenfi
regno man
gratus.*

*Præliū in
ter fratres*

*Victoria
diuina
concessa.*

exani-

exanimatus metu, cum in sylvas se abdere voluisset, in cippum incidit (sic enim appellant instrumentum, ad feras capiendas in sylvas appositum) & ibi captus est cum Duce, quem secum propter virtutis militaris opinionē coniunxerat. Is Dux cum se captum animadverteret, misit ad Regem, qui diceret, se mortem minime deprecari, quam se meruisse iudicabat. Hoc tamen per illum summum Deum, quem Rex ipse colebat, orate, ne se pateretur ad supplicium trahi, antequam Christianus fieret. De vita hac exigua melius innumerabilibus et cumuallata minimè sollicitum esse ab illa vero sempiterna ne prorsus excluderetur, id maxime formidare. Addidit præterea, tantam hominum multitudinem a tam paucis hominibus nulla ratione vinci atque superari potuisse. Sed se magnam militum copiam in equis insidentem, & crucibus insignitam, tantæque luce splendens, ut omnium oculos perstringeret, in præregis divinitus missum conspexisse, cuius metu perterritus, terga repente dare coactus sit. Quare se minime dubitare, solius Christi numen esse summa fide colendum, & sempiterna prædicatione celebrandum. Alfonsus verò non modò pro illius postulato satisfecit, sed etiam vinum conferuavit, fidelique illius opera multis in locis usus postea fuit. At frater partim ex vulneribus, quibus in præcipitumina percussus fuit, partim ex dolore intra paucos dies mortuus est. &, quod fuit multo funestius, nulla ratione potuit a suscepti sceleris & impietatis pertinacia dimoveri. Alfonsus vero in regni possessione constitutus, multas victorias de hominibus Dei propitio numine consequutus est. Tantoque studio religionem Christianam coluit, ut non plus tempore in Reip. negotiis gerendis, quam in subditis ad cultum pietatis incitandis consumpserit. Habebat præterea frequentes ad populum conciones de iustitia & pietate, de iudicii diuini æternarum de sempiterna vitæ præmiis, de Christi disciplina, & sanctorum hominum, qui vestigia illius sequabantur, exemplis. Quando denique mansit in vita, regnum perpetuò in Christianæ pietatis offi-

Dux captus ante mortem Christianus fieri flagitat.

Subsidium Congenitum regi divinitus missum.

Alfonsi singularis pietas.

cio, cum singulari probitatis & iustitiæ laude conti-
 nuit. Emmanuel igitur cum tãto ardore religionis stu-
 dium in illis partibus excitari conspiceret, cum esset ip-
 se natura, & studio, & disciplina, cupiditate religio-
 nis incensus, id quod fuerat à Ioanne Rege feliciter in-
 stitutum, & perfectum & absolutum ceueneret, elabo-
 rant. Itaque anno a Christo nato, MD IIII. homi-
 nes sanctissimis literis eruditos, & religionis laude
 præstantes, in illas partes misit. Multos præterea ludo-
 rum magistros, qui scholas aperirent, & pueros literis
 instruerent, & artifices etiam multarum artium eò si-
 militer mittendos existimauit. Multas præterea sacras
 vestes, partim aureas, partim sericas, multos libros
 Christianam disciplinam, & sacrorum omnium rati-
 onem, & Christi vitam, & hominum sanctorum ex-
 empla continentes, argenteos præterea calices sacrifici-
 cijs dedicatos, & Cruces argentæas, & thuribula, & o-
 mnia denique, quæ tam ad Christi disciplinam traden-
 dam, quam ad sacra ritè procuranda pertinebant, in
 naues imponi iussit, vt facilius gentem in fide suscepta
 confirmaret. Ad hæc, sacerdotibus, & reliquis omni-
 bus, quibus onus lustrandæ illius regionis impositum,
 stipendium, & comitatum largè atque munifice sup-
 peditari præcepit. Cum autem in his rebus omnibus
 maximos sumptus faceret, nullum tamen sibi studiū
 & emolumentum, quibus Regiæ opes amplificari pos-
 sent, sed diuturnum tantum atque æternum inflam-
 mato studio proponebat. Cum autem homines reli-
 giosi cum muneribus sacris a Rege missis in eas oras
 peruenirent, magna repente hominum multitudo cõ-
 fluxit, vt eos humeris suis tollerent. Omnes, qui conue-
 nerant, homines religiosos venerabundi suspiciebant,
 & quasi cælo delapsos intuebantur. Rex eos valde a-
 mante accepit, Emmanueliq; pro tanta benignitate
 felicitatem sempiternam precatus est. Multi verò cer-
 ratim ad illos undique conueniebant, vt Christo no-
 mina darent, & sacro fonte abluti, in nouum vitæ ge-
 nus ingrederentur. Et quia neque sacerdotes im-

ANNVS
 à Christo
 nato, 104.
 Christianæ
 religionis
 summum
 studium.

Charitas
 Congenitæ
 erga Chri-
 stianos in-
 signis.

Rex inter
 pretes

quant

catechista munere fungitur. guam eorum nouerant, neque plebs Portugalensem linguam intelligebat, Rex interpretis officioungebatur, & quod ab illis acceperat (iam enim nostram linguam probè tenebat) habita concione suis enunciabat.

Egit Emmanuel præterea cum illo per literas, ut filios suos in Lusitaniam mitteret. Se namque datum operam, ut non Latinis tantum literis, sed etiam maximarum artium disciplinis erudirentur. Ita factum est, ut non solum Regis filij, sed multi pueri nobiles Olyssipponem venirent, & Emmanuelis sumptibus alerentur, & omnes artes homine libero dignas acciperent. E quibus aliqui, qui sese sanctis literis impensè dediderant, in Aethiopiam reuersi, multos mortales ad CHRISTI Ecclesiam & concionibus & virtutis exemplis aggregarunt. Opera denique Emmanuelis hoc tam præclarum opus absolutum fuit. Hoc anno cum nullo modo studium Indiae retinendæ intermittendum arbitraretur, classem magnam instruxit, cui præfecit Lupum Suarium Aluarengam. Quid verò ab illo actum in India fuerit, suo loco dicemus. Nunc verò consequens est,

**RES IN-
DICAE.**

De Albuquerqueciorū in India rebus gestis. ut, quid Albuquerquecis acciderit, aperiamus. Alfonso Albuquerquecis octo diebus antequam Franciscus Albuquerquecis soluere posset, Olyssipponem profectus est. Franciscus tamen prius in Indiam peruenit, atque cum duabus tantam nauibus in Anchediuam insulam delatus est. Nicolaus Coelius, cui altera naus erat attributa, simul cum illo ad eandem insulam nauem confi-

Petri Vascij Reigæ interitus. tuit. Tertius Dux, cui nomen erat Petrus Vascius Veiga, vel fluctibus, vel flammis, vel quouis alio casu (certum enim sciri non potuit) miserabiliter atsumptus fuit. Ibi verò Albuquerquecis cum Petrum Ataideum, & reliquos Duces, qui cum illo erant, offendisset, intellexit, quo modo Soderij perierant, & Cochimennis Rex è regno Calecutiensis viribus eiectus fuerat. Hoc autem cum accepisset, minimè cuuctandum ratus, quamuis adhuc hyems vigeret, Cananorem cum illis sex nauibus petere contendit. Quatuor enim illas, quæ in Anchediuæ portu consistebant, duabus suis adiunxit. Rex

Can-

Cananoris illi Triumphe aducisum casum, & nimis afflictam fortunam vberius enarravit. Inde igitur cū celeritate profectus, in insulam, quę Cochimo adiacet, nomine Vaipinum, vbi adhuc Timumparā se continebat, accessit. Nostri cū naues aspicerent, incredibili lætitia affecti sunt. Rex ipse contineri non potuit, quin Portugaliā sæpē maximis vocibus inclamaret, & in ducem complexum tineret. Nostri vicissim illum ad spem pristinæ fortunæ confestim recuperandæ magnis clamoribus excitāunt. Nalces Calecutienses, qui erant Cochimi in præsidis, continuo vibem præ metu reliquere. Iam hoc tempore Odoardus Pacificus, qui cū Alfonso Albuquerque Olyssipone profectus erat, nauem suam ad eas oras appulerat, & se cum Francisco Albuquerque coniūxerat. Franciscus Albuquerque vbi Regis fidem conlaudauit, eique Emmanuelis nomine gratias egit, cum videret illum ex laetitia, & rei humanæ difficultate vehementer iuripitum, præter alia dona atque munera, decem milia ducatorum ex Emmanuelis pecunia donauit. Tunc hoc donum non modo propter temporis illius angustias Triumphe gratissimum, veram & omnibus magnam admirationem inculsit. Reges enim Indiarum iam elati & insolentes natura sint, & opes magnas habeant, tenuissimo tamen victu contenti, & ad rem nimis attenti sunt. Cū igitur illius rei fama cū ad alios Reges, tum ad Calecutiensem perlata fuisset, obscuruit. Eo die Albuquerque nil illorum in tantis rebus procrastinandum existimabit. Triumphe in Cochimum mandauit, & illum Regis Emmanuelis nomine in vibis atque regni possessione confirmuit. & ne suos oro torpere, & a nos hostium confirmare faceret, in aliam insulam Cochimo oppositam, cuius Princeps a Cochimele ad Calecutiensem discedat, iussit, hostes uero opinantes aggressus, dissipauit, multos, ex multis occidit, & aliquot oppida atque vias exussit: & Cochimum continuo reuersus est. Postera die in aliam insulam traiecit, quæ similiter ad additionem Triumphe pertinebat, illius-

raipinum insula.

Cochimen sis erga Lusitanos amor.

Odoardus Pacificus.

Munera Cochimen si regi data

Triumphe para in regnum refluens.

*Pugna cū
Calecutiē
sibus.*

*Lusitano-
rum victo-
ria.
Repelinū
insula.*

*Repelinen-
ses victi.*

*Arx Co-
chimi quā
do & à
quo condi-
ta.*

illiusque princeps se eodem crimine defectiōis alligā-
rat. At Princeps habebat in armis ad tria millia fortiū
militum, & multi parones Calecutienses armis & mi-
litibus instructi, vt illi opem afferrent, circum insulam
versabantur. Hic Albuquerqueius ita Duces distribuit, vt
Paciecus cum paronibus in mari congregederetur. Coe-
lius verò, & Antonius Campensis, & Ataideus in acie
prima cum hostium copijs dimicarent. Paciecus hosti-
um classem inuasit, paronesque partim depreffit, par-
tim in fugam coniecit, multosque ex hostibus & ferro
& flamma consumpsit. Reliqui duces in insula primo
impetu hostes fundunt, & vallum, quo Principis ædes
septæ fuerant, reuellunt, & in ædes irrumpunt, ipsū-
que Principem interficiunt, & ædes inflammant: eodē-
que die, parva victoria, reuertuntur. Postridiē verò ad
aliā insulam, nomine Repelinum, Albuquerqueius na-
ues accedere iussit. Illius Princeps idem in se scelus ad-
miserat. Timore igitur admonitus, nè idem cum reli-
quis proditoribus supplicium subiret, magna vi se ad
resistendum comparabat: Naurumque duo millia sub
signis habebat. Ad littus igitur, vt nostros aditu prohi-
beret, accessit. Fuit ibi acriter vtrunque dimicatum.
Sed hostes tandem in fuga salutem ponere coacti sunt.
Nostri illos vsque ad maximum insulæ oppidum in-
secuti fuerunt. Ibi cū insulæ Princeps rem in extre-
mum discrimen inductam cerneret, suos à fuga colle-
git, instructaque rursus vt potuit, acie, fortissimè repu-
gnauit. Redintegrato prælio, fuit vtrunque summa cō-
tentiōe cerratū: sed hostes in fugā versi tandē sunt. No-
stri cū multos occidissent, & reliquos ex insula præcipi-
tes eiecissent, insulam diripiendā Triumparæ militi-
bus concessere. Hoc facto, oppida atq; pagi Albuquer-
cij iussu incensi, & exusti sunt. His rebus gestis, Albu-
querqueius Regem iam latissimo rerum successu recrea-
tum adit, ab eoque petijt, vt faceret sibi potestatem
arce adificandæ, qua & Lusitani possent pericula ab
hostibus inrenta propulsare, & statim ipsius Regis mul-
tò fa-

rō facilius à Calecutienſis immanitate tueri. Rex id ſa-
 cillime conceſſit, dixitque, quòd viueret, & dignitatem
 recuperaret, & contra hoſtis improbiſſimi conatū mu-
 niretur, id totum ſibi eſſe, & ſili, & Regi clauſſimo, &
 Luſitanorum virtuti in acceptis referendum. Proinde
 ſi illi videretur, arcis illius ædificationem ex re Emma-
 nuels Regis eſſe, velle ſe ſumptum omnem ſuppedita-
 re. Itaq; locus ad eam delectus fuit valde opportunus.
 Erat enim editus, & maris illius anguſtijs imminebat.
 è quibus, quoties Calecutij Rex bellum nauibus infer-
 re conaretur, noſtri illum facile aditu prohiberent.
 xxvij. die Septembus anno M D III. arcis fundamen-
 ta iacta ſunt. Magnaque hominum multitudo Regis
 iuſſu operas perpetuò nauabat. Neque Luſitani quidē
 ſeſe à labore, vilius vel nobilitatis, vel ætatis excuſatio-
 ne defendebant, quamuis eos Rex ab opere auertere co-
 naretur. Quatriduum iam fuerat in arce ædificanda
 conſumptum, cum Alſonſus Albuquerqueius Cochimū
 peruenit. Multiplicatis igitur operis, arx ad ſummum
 peruenit, & abſoluta tandem fuit. Deindē, re prius
 deliberata, Albuquerqueius cum reliquis ducibus, & a-
 liquot Tumumparæ militibus, in oppida, quæ ad Re-
 pelinenſem Dynaſtam pertinebant (qui, vt dictum
 eſt, a Tumumpara rebellârat) ſe contulit. Ea verò vi-
 ginti paſſuum miſſibus Cochimo diſtabant, erantque
 à fluminis ripis, quod in aſtuarium inſluit, non ma-
 gno interuallo diſtincta. Noſtri igitur ſeaphis & paruis
 nauigijs egreſſi, impromiſo hoſtes adoriuntur. Multos
 incenunt, reliquos fundunt ſurgitq;, & vaſtitatem,
 & populationem eorum rebus inferunt. Huius ſtragis
 fama celeriter ad omnes vicinos peruenit. Rem nam-
 que eſſe in magno diſcrimine, ſublato clamore ſigni-
 ficant. Qui clamorem excipiunt, ruiſus vt alios ad au-
 xilium excitent, eadem ſignificatione clamoris vtuntur
 & ſic ſit, vt partim nuncijs ad eam Rem miſſis, par-
 tim clarioris ſuccuſſione continuata, intra breue tem-
 pus magna militum copiae congregari ſoleant. Tunc
 igitur copia ſex millia eorum, quos Naites appellant,

Arcis ſunt

*Impetui in
Repelinen-
ſes.*

*Novi nun-
cij mitten-
di, & mi-
lites eno-
candira-
tio.*

*Paciceps
riculum.*

ad auxilium suis afferendum repentè pronolârunt , & in nostros impetum fecerunt. Nostri ordine instructi cedere paulatim incipiunt. Illi tamen nimis ferociter instabant, & nostros grauissimè premiebant neque solum telis & iaculis eminus, sed strictis etiam gladijs dimicabant. Quod si per ordinem, quo Lusitani erant instructi, non fletisset, magna tunc clades accepta fuisset. Sed cum nauigia non procul abessent, & a nostris nullus tumultus excitaretur, omnes se, magno tamen cum labore, & vitæ discrimine, in scaphas & nauigia receperunt. Odoardus tamen Pacietus cum scapham suam (suorum namque temeritate a loco deducta fuerat) minime reperiisset, magni periculum adiit. Hostium namque multitudo illum circumfletit, vt, antequam subsidium afferri posset, opprimeret. Ille tamè cum esset acer & strenuus, eorum tantisper impetum insita virtute repressit, dum Albuquerqueij, periculo, in quo is versabatur, animaduerso, subsidio occurrerent. Itaque omnes recepti, se Cochimum contulerunt. Tu è re in prælio octo tantum vulnerati, nemo autem occisus. Ex hostibus magna multitudo cecidit: septem patrones in fluuium capti, & quindecim incensi sunt. Insequenti nocte (nec enim ardor animorum, qui in Ducibus inerat, militibus villam quietis facultatem dabat) vt alios pagos Dynastæ Repelinentis euerterent, in scaphas atque nauigia conscenderunt. Alfonso Albuquerqueius reliquos antecedebat. At hostes in armis excubabant. Itaque confecti, summa contentione resistunt: duos occidit, viginti conuulserunt. Alfonso Albuquerqueius inopinato casu distinetur, neque quomodo tantæ multitudini resistat, neque quo pacto retrocedat, rationem inire potest. Quod tamen erat vii fortis officium, acriter dimicandum statuit, vsque eò, dum reliqui Duces opem afferrent. Sic ad primam lucem imperium hostium sustinuit. At Franciscus Albuquerqueius cum cæteris Ducibus sese è scaphis eiecit, & incredibili celeritate ad locum, in quo pugna committi cœperat, se contulit. Illorum aduentu nostris a-

*Alfonso
Albuquerque
cuius discrimen
fortiter propellit.*

nimus

nimus additus fuit, & hostes in fugam cōiecti, magna-
 que eorum pars ferro concisa, & pagi flammis exusta. *Cambala*
 Eodem die aliam insulam, nomine Cambalam, ag- *Insula.*
 gressi sunt, ubi supra septingentos homines interfecer-
 unt. Neque his rebus contenti, in terras alias ad diu- *Lusitano-*
 onem Calecutiensis Regis pertinentes ingressi, homi- *rumpre-*
 num flagem ediderunt, & populationem maximam *claræ vi-*
 intulerunt. Sed cum supra sex milia hominum ad co- *ctoria.*
 rum impetum repugnandum conuenienti, agie repul-
 si sunt. Odoardus interim Paciecus triginta & quatuor
 patrones Calecutiensis Regis, qui aditum in portum
 Cochini mercatoribus intercludebant, superauit, &
 fugere compulit. Post has calamitates hostibus illatas,
 cum mercatores Cochinum piper, & alia aromata in
 Cochinensem portum conuolare non auderent, vi-
 sum est Alfonso Albuquerque Coulanum petere, ut *Coulamē*
 ibi tres menses oneraret. Ciuitas erat omnium prisca *ciuitas. e-*
 temporibus in regionibus illis & amplissima & opu- *ius descri-*
 lenissima. Sed postquam Calecutium a mercatoribus *priorū gē*
 frequenter, & opibus augeri cepit, magna Coula- *is mores.*
 mensis inapem inclinatio facta est. Coulanum abest cir-
 cite, quadraginta & octo passuum milia, ad ortum So-
 lis spectat. Nauigatio est tutissima secundum flumen,
 nisi cum propter fluminis angustias, infidie ab hosti-
 bus ab utraque parte in ripis collocantur. Flumen e-
 nim est vade profundum: cum magnis enim aquis,
 quas accedens ælius inducit, commiscetur, portus est
 optimus. Atque, phœna, religio, mores, instituta sunt
 eadem ferme, eux apud reliquos Malabares fuisse di-
 ximus. Gens est assueta præliis, concitenter enim bel-
 lum cum Rege Nasringe gerit. Quamuis enim Nasrin-
 gæ regnum maxima ex parte latus Indię, quod spectat
 ad orientem Solem, occupet, cum tamen latissimum
 sit, ad confinia Solis occidentis extenditur. Rex maxi-
 mam temporis partem in viciis mediterraneis con-
 sumit. Coulanum vero regendum hominibus com- *Christiano*
 mittit, quos se de præstantes esse iudicat. Regio à Chri- *stian D. Tho-*
 stianis illis etiam colitur, qui Thomæ disciplinam *mæ disci-*

*plinis im-
butorum
constantia*

*Templum
à D. Tho-
ma aedifi-
catum.*

*D. Thomæ
corpus, v-
bisit, &
quantifiat*

*Fœdus cū
Coulamen
si Rege.*

*Pax cum
Calecutiē
si mita, e-
iusque le-
gis.*

acceperunt, & in tanta temporum varietate, & regno-
rum commutatione, & aduersis rerum incidenti-
um casibus inuicta semper fide & constantia retine-
runt. Est in ea vbe templum peruetustum, quod
Christiani perhibent fuisse à Thoma ædificatum. A-
postoli autem corpus est in ora Regni Narsingensis se-
pultum, in templo, quod non à Christianis tantum,
sed etiam à Saracenis & reliquis gentibus sanctissimū
habetur. Fama namque constans est, vii illius diuini
meritis multa miracula diuinitus edi, & complures,
qui opem illius vel in grauissimis morbis, vel in rebus
afflictis implorabant, mirabiliter alleuatos, & maxi-
mis malis liberatos extitisse. Eo tempore, quo Alfon-
sus Albuquerque in eam urbem nauigauit, mulier
quædam vidua Regnum nomine filii, qui nondum æ-
tatem maturam ad regendum habebat, non segniter
administrabat. Fuit à ciuitatis Principib. qui nomine
Reginæ omnia, quæcunque vellet, se facturos ostende-
bant, valde honorificè receptus. Itaque oneratis ex sen-
tentia nauibus, & amicitie fœdere percussio, & traditis
regiæ fidei Lusitanis, qui erant gerendi negotij causa
Regis Emmanuelis nomine in ea vbe relinquendi,
Cochimum reuersus est. Dum hæc geruntur, Calecutij
Rex animaduertēs, in quam fraudem fuisset Arabum
cohortationib. impulsus, magno silentio, ne Arabes fœ-
dus perturbarent, pacem cū Lusitanis facere cōstituit.
Ad quam celerius constituendam, Naubeadarimi, quē,
vt dictum est, animi inclinatione in Lusitanum no-
men egregie propendere constabat, assidue cohortatio-
nes impellebant. Conditiones fœderis hæc fuerunt: Vt
omnes classes, quæ erant in mare, belli cum Lusitanis
aut cum illorum amicis gerendi causa, deductæ, con-
tinuo subducerentur. Vt omnia bona Regis Emmanue-
lis, quæ tempore, quo Arius Corra fuerat interfectus,
Arabes, & reliqui eorum socii diriperant, restitueren-
tur. Et pro Calicutij Rex certū piperis pondus in-
tra tempus assignatum persolueret. Ne Saracenis, qui
Calecutij negotiabantur, facultatem tribueret in Ara-
biam

biam nauigandi. Flagitabat præterea Franciscus Albuquerqueus, vt Mediolanenses, qui ad Calecutij Regē transfugerant, illi redderentur. Id solum Rex pernegauit. Turpissimum namque sibi fore iudicabat, si homines semel in fidem receptos proderet: reliqua omnia concessit. His ita constitutis, Naubeadarimus Crāganorem petiit, vt ibi bonam piperis partem appenderet, atque Pacieco, qui eo iussu Francisci Albuquerquei ad eam rem venerat, assignari iuberet. Accidit interim, cum iam bonam piperis partem Paciecus nauibus imponi iussisset, vt nauigium piperis onustum, quod Calecutiensis Regis erat, Cranganorem versus nauigaret. Id cum ad Iacobum Fernandum Corream perlatum esset, Albuquerquei iniussu misit, qui nauigium caperet, & Cochimum perduceret. Illi, qui erant in nauigio, cum se captos animaduertunt, indignum facinus esse clamitant, pacem inter Regē Portugalitæ & Regem Calecutij esse iam solenni fœdere constitutam. Et tamen post factam pacem, Calecutiensis Regis ministros atque famulos per vim à Portugalensibus capi, & piper regium diripi. Præterea piper illud Cranganorem conuechi, vt Portugalensibus traderetur, & Rex Calecutij citius fidem suam liberaret. Ne uellent igitur, quod erant sine cuiusquam iniuria confectum acceptum, cum tanta Regis offensione per vim à Regionum manib. extorquere. At Cotrea nihilominus in instituta iniuria fortissimè perseuerat, nauigiumque oppugnat: Naires sex occisi sunt, & multi præterea vulnerati. Ex nostris verò nō pauci vulneribus acceptis, & ælio discesserunt, ita, vt non magnum piperis illius pondus, quod per vim & iniuriā direptū fuit, multorum sanguine constaret. Id ubi Naubeadarimus reperiit, a Francisco Albuquerqueo postulauit, vt Regi satisfaceret. Fœdas enim violatū fuisse, regisq; animū grauiter offensum, materiamq; datā hominib. qui pacem hanc turbare cupiebant, ad bellum acerbissimū temere concitandū. Præterea turpissimū fore Lusitanis, si scelus, quod in alijs vindicare conabantur, in se ipsos

Pax à Fernando Correa violata.

Naubeadarimus pro pace resarcienda ad Franciscum Albuquerqueum cum exhortatio.

admitterent. Iute enim visi fuerant Regi Calecutienſi bellum mouere, quòd noluiſſet in eos, qui facinus illud in cæde Arii Correx, & in opum regiarum direptione concuerant, animaduertere, & Emmanueli Regi ſatisfacere: cur igitur idem facinus à ſuis ſuſceptum inultum eſſe pateretur. Cur nõ aliquam Regi Calecutienſi ſatisfactionem daret, qua illius animus tã anoci iniuria ſtimulatus placari poſſet: Regem eſſe natura mutabilem, & inacundum, & Saracenis obnoxium, ita, ut eorum ſermonibus inductus, cum a noſtris nullam iniuriam accepiſſet, eas tamen illis clades, quas acceperant, inuolueret. Quid igitur facturum exiſtimaret, poſtquam is iute bellum ſuſcipere videretur: Hoc & alia multa cum Naubeadarimus in eandem ſententiam repeteret, Franciſcus Aibuquercius poſtulara illius cõtempſit. Quo quidem crimine vel ſceleris, ſi neglexit fidem, vel timiditatis, ſi non auſus eſt coercere hominis veſani temeritatem, laudes, quas fuerat adeptus, obſcurauit. Rex Calecutij ita grauiffima commotus, claſſem riuſus inſtruire, & delectum habere inſtituit, ut mari atque terra bellum Cochimienſi Regi atque Luſitanis inferret. Vbi id Trimumpara compertum habuit, a Franciſco Aibuquercio enixe poſtulauit, ut ea ſibi præſidia relinqueret, quibus poſſet Calecutienſis impetus ab illius regni ſinibus propulſari. Indigniſſimum namque fore, ſe, cum propter Luſitani nominis ſtudium tam graui bello, quam erat illud futurum, premeretur, Luſitanorum ope deſituri. Id Aibuquercius ſe facturum pollicetur. Sed id nimirum, ut par erat, præſtuit. Vnam enim tantum nauem cum duabus caracellis, quatum ſortem iam ſupra deſcripſimus, & aliud paucum nauigium illi cum centum Luſitanis reliquit. Erant apud eum præterea alij quinquaginta Luſitani, ita, ut centum & quinquaginta tantum Luſitani ad tantæ belli molem ſuſtinendam in loco remanerent. His omnibus præſectus erat Odoardus Paciecus, qui ſumma voluntate provinciam illam ſuſcepit, ut vitam, ſi ita opus eſſet, pro Chriſti gloria,

Franc. Aibuquercij facinus inhoneſtum.

Aibuquercij perſeuerantia

Odoardi Paciecæ iunioris præſidium, & virtus

ria, & Regis Emmanuelis dignitate profunderet. Interim venit Alfonsus Albuquerque Coulamo. Albuquerque igitur Cochimo profecti Cananorem peruenire, quo in loco cognouit Alfonsus e literis Raphaelis Reineli, qui apud Naubeadarimum piperis accipiendi gratia remanserat, maximum bellum comparauit. Idem etiam Corbiquius, cuius iam antea mentionem fecimus, qui plurimum Lusitanis fauebat, literis ad Albuquerque missis, indicauit. Inde cum oram Calecutu legerent, ad Regem miserunt, qui Lusitanos, quos apud se retinebat, missos faceret: quod postulatum ille rececit. Inde igitur digressi, iter in Portugalam suscepere.

Bellū Calecutense cōtra Lusitanos & Cochimēsem.

Alfonsus Albuquerque Olyssipponem peruenit xvij. die mensis Iuli, anno a Christo nato, M.D.III. Franciscus verò Albuquerque, & Nicolaus Cochus quomodo peruenint, incertum est. Nunquam enim compa-
ruerunt, nec ullus euasit, qui post eius motum intentum nunciare. Ictus Atandeus, facta in vadis nauis, in terram euasit: in qua nauis grum nectus, cum Lusitanorū parte, qui erant in eadem nauis, Mozambiquem se contulit, ubi mortuus est. Alia vero pars se Melindem recepit. Per idem feruē tempus, quo hec acciderunt, Dux alius, nomine Antonius Saldagna, varijs tempestatibus luctatus fuit. Missus autem fuerat ab Emmanuele, post Albuquerque Olyssipponē discessum, cum tribus nauibus, ut mare, quod ultimo Aethiopie promontorio, Guadalu nuncupato, & Arabico sinu contineretur, animo insulam redderet. Unus ex Ducibus, qui sub illo erant, cui nomen erat Iacobus Fernandus Pereira, ut tempestatis a terribus nauibus segregatus, nauem suam Melindem appellat. Inde Zacatoram insulam antea nosse innotuisse, non ita late mari ab innotuisse Arabi dictam, petiit, in qua hyemare conforunt. At Saldagna gubernatoris imperitia cursum non tenuit, & in insulam, quam appellant Santi Thomae, ac per hostili circulo subiectam, peruenit. Postquam vero inde digressi sunt, alia coorta tempestate factum est, ut alter ex Ducibus Rodericus Laurentius Ra-

Alfonsi Albuquerque in Lusitaniam rediit.
Francisci interius.

Antonij Saldagnae cajus.

Zacatoram insula.

S. Thomae insula.
Rodericus Laurentius Ranausius.

uasus ab illius conspectu distraheretur. Saldagna verò
quoniam promontorium Bonæ spei superare contenderet,
fuit eiusdem gubernatoris inscitia, qui iam se promon-
torium flexisse credebat, in sinum delatus, in quo aqua-

Aquatio.

Saldagnæ.

tionem fecit. Cui loco deinde fuit nomen, Aquatio
Saldagnæ. At Rauasus cum multò citius promonto-
rium flexisset, Mozambiquem versus nauigauit: inde
verò Quiloam petiit, ubi viginti dies Saldagnam expe-
ctauit. Quem cum diutius opinione sua morari cern-

Zanzibar

insula.

ret, in insulam Zanzibarem nomine, cuius iam antea
mentio facta est, nauigauit. Abest autem hæc insula
Mombaza ad occidentem Solem octoginta passuum
millia. Inter hanc insulam & continentem, si etiam in-
teriectum est adeo angustum, ut naus nulla eò transire
possit, quæ non simul & ab insula, & à continente fa-

Zanzibar

ses naues

supra vi-

ginti ca-

pitæ à Rana-

sco contra-

fectus.

cillimè cernatur. Circum eam insulam Rauasus duos
menses peragrauit, ubi supra viginti naues Zanziba-
rensiū, diuersis temporibus multis rebus onustas ce-
pit. & pretio in singulas constituto, eas donis resti-
tuit. Attulit hoc hominis flagitium grauissimam teris
illis offensionem, multorumq; animos à nostris alie-
nauit. Erat enim nostris cum insulæ illius incolis ami-
citiâ Insulæ Princeps misit ad Rauasum, qui diceret,
se vehementer admirari, quo iure Dux Lusitanus, à
qua gente audierat fidem sanctè coli, in res insulæ illi-
us, Lusitanis additæ tam ferociter inuasisset. Se cæte-
ra, quæ abstulerat, non iam curare. Arma saltem & tor-
menta, quæ erant in nauibus, redderet, & reliqua sibi re-

Rauasci

iniquitas.

seruaret. At Rauasus non modò æquissimo postula-
to satisfacere noluit, sed responsum nimis asperum &
cōtumeliosum dedit. Hac iniuria Princeps irritatus, ali-
quot paruos parones instruxit, qui in Rauasum inua-
derent. At Gomezius Carrasus eiusdem naus scriba,

Pugna cū

Zanziba-

rensis

navalis.

& miles alius, nomine Laurentius Phæus, Ducis iussu
priusquam parones comparari & egredi possent (na-
uis enim appropinquare terræ non poterat) in scaphā
tormentis & armis instructam repente desiliunt, & in
parones inuchuntur. Quatuor autem capiunt, reliquos

in fugam conijciunt: aliquot homines occidunt, inter quos fuit vnus eiusdem Principis filius. Princeps cum cerneret, se ias suum neq; legitima disceptatione, neq; armis obtinere potuisse, ne malum illud ad totius insulæ perniciem emanaret, quanuis esset & incommodis affectus, & filio orbatu, pacem tamen cum Raua- *Pax Zan-* sco cōstituit, ea conditione, vt cerū pondus auri quot- *zibarenfū* annis tributū nomine Regi Emmanuchi persolueret. *cum Lusit.* Pace ad hunc modum cōstituta, Rauascus Melinden *t. ius.* petiit. Erat autē acerbū bellum tunc temporis inter Melindium Regem, & Regem Mombazæ contestatum. Raua- *Deſcū inter* scus vt Mombazam perterieret, nauem suam in Mom *Melindū.* bazæ portu constituit. ibi duas onciarias naues, & tria *et Momba* nauigia minora pugnando cepit. Inter eos, qui fuerant *genſem.* in nauibus capti, erant Arabes duodecim, viii & opib^{us}. *i* & dignitate ciuitatis suæ Principes. Ciuitas appellaba- *Braua cin* tur Braua: aberat autem Mombaza quadringentis mil- *tas Lusita-* libus passuum. In aliam nauem expectabant multis *manus dedi-* gni precii mercibus onustam. Cum autem se pecunia *tur.* redemissent, ciuitatem suam dediderūt, fidemq; suam obtinuerunt, fore se & reliquos ciues Brauenses semper in Regis Emmanuelis potestate. Illis similiter Rauascus, quod sibi visum est aurum, quod singulis annis Emmanueli soluerent, impetravit. Id cedere percussio, nauis, quam expectabant, interuenit. Quam Rauascus nō attigit, nec vt ab aliquo alio foederatus iniuria fieret, permisit. Interim Saldagna cum tribus nauibus, quas in illo cursu ceperat, Mombazæ portum subiit. Rex cū iam classis speciem intueretur, uenit ne graue aliquod incommodum Iustianorum armis acciperet, pacem cum Melindio fecit. Saldagna verò inde in Indiam na- *Canacania* uigauit, & insulis Canacaniæ, & Anchediuæ classē *insula.* applicuit quid autem ab illo gestum fuerit, suo loco dicemus. HOC anno M. D. IIII. Octobri mense, *RES EV-* Alfonso, equitum Magister, Iacobi Emmanuelis fia- *ROPEAS* tris filius, de quo supra dictum est, in adulescentiæ flo- *ANNVS* re graui morbo Oppressus, è vita migravit, vnam eue- *1504.* tantum filiam, eximia pulchritudinē & singulari vir-
tute

*Isabele Castellæ regi-
memors.*

tute fœminam, reliquit, quæ postea Petro Villæregalis Principi, viro egregie forti, nupsit. Eodem fermè tempore Isabela Castellæ Regina similiter è vita decessit, maximumque sui desiderium cum multis lachrymis vniuersæ Hispaniæ reliquit. Fuit enim illa mulier tam excelsò animo, & tam singulari prudentia, tantisque laudibus probitatis & religionis ornata, ut mento videatur nomen illius sempiternæ memoræ consecrandum. Vltimo die Decembris eiusdem anni peperit Regina Maria filiam singulari pulchritudine. Fuit illi impositum nomen auiæ Beatricis. Quæ postea Carolo Allobrogum Duci nupsit, ut postea dicitur. Hoc anno ingentes & crebri terræmotus exierunt, ædes multæ conuerunt, terra multis in locis desedit, ingentesque labe factæ sunt. Homines domicilia deserébant & montes etiam attingere non audebant, metuentes, ne vel domibus disiectis oppressi, vel montibus de sede conuulsis obuii, miserabiliter interirent. Campos & planitiem sequebantur: in tabernaculis lababantur. Per

*Emmanuelle
linasta.
lia Beatrice*

idem ferme tempus Ioannes Meneſius non indignum memora facinus aggressus est. EST oppidum Mauritaniæ clarum, nomine Larache, quod viginti millibus passuum Arzila distat. Flumine autem Zilia, quod

*Terræmo-
tus.*

in Oceanum influit, aluitur. Ceperant autem Mauri quinque naues Portugaleses, quæ tunc in Larachensi portu consistebant. Id cum Meneſius reſciuiſſet, indignè admodum tulit, & in portum inuehi cogitavit, ut naues abduceret. Erat autem in ipsius fluminis ostio turris natura, & arte, & armis, atque tormentis egregiè munita, in qua milites per vices excubabant. Erat autem is receptus piratis omnibus, qui ex ea Mauritaniæ parte quotannis, ut prædas agerent, egrediebantur. Meneſius secum excogitat, quomodo sine periculo, quod à turri eminere videbatur, in eiusdem oppidi portum & stationem intraret. Id cum iam secum animo deliberatum & constitutum haberet, accidit, ut die quadam quinque biremes, & vnam triremem conspiceret, quæ occidentem Solem versus nauigabant. Quare animad-

*RES A-
FRICA
NAE*

idem ferme tempus Ioannes Meneſius non indignum memora facinus aggressus est. EST oppidum Mauritaniæ clarum, nomine Larache, quod viginti millibus passuum Arzila distat. Flumine autem Zilia, quod

*Larache op-
pidum.*

in Oceanum influit, aluitur. Ceperant autem Mauri quinque naues Portugaleses, quæ tunc in Larachensi portu consistebant. Id cum Meneſius reſciuiſſet, indignè admodum tulit, & in portum inuehi cogitavit, ut naues abduceret. Erat autem in ipsius fluminis ostio turris natura, & arte, & armis, atque tormentis egregiè munita, in qua milites per vices excubabant. Erat autem is receptus piratis omnibus, qui ex ea Mauritaniæ parte quotannis, ut prædas agerent, egrediebantur. Meneſius secum excogitat, quomodo sine periculo, quod à turri eminere videbatur, in eiusdem oppidi portum & stationem intraret. Id cum iam secum animo deliberatum & constitutum haberet, accidit, ut die quadam quinque biremes, & vnam triremem conspiceret, quæ occidentem Solem versus nauigabant. Quare animad-

uerſa, ſpeculatores partim terra, partim mari continuo
miſit, qui earum curſum diligenter explorarent. Re-
nunciant illi omnes, in Larachis portum inueſtas, in
terram, ſubductas fuiſſe, ita tamen, vt tinnem non
procul ab aqua conſiſteret. Cum id compertum: habe-
ret, quatuor Cataueſas inſtitiui conſeſſum iubet, & mili-
tes, quos ad eam rem alacrius gerendam aptos cogno-
uerat, acceſſiuit, & anchoris de nocte ſolutis Larachem
petiit, & claſſem ante fluminis oſtium prima luce con-
ſtituit. Accurrunt Mauri, ignem tormentis applicant,
& globos ingentes emittunt, ſummaque vi contendit,
vt aditum noſtris intercludant. Menefius vero aſſus
opportunitatem expectabat, quem ubi vehementius
incirari ſenſit, latera nauis vnius culcitris lanceis, & ſac-
cis, quorū lana diligenter inferiri iuſſerat, ſulcenda, &
molibus obſeruenda curauit, & turti oppoſiti præcepit,
vt tormentorum ſetus exciperet. naues reliquæ huius
præſidio recte portum ſubiſcere. Mauri interim ſagit-
tis, & iaculis, & plumbeis glandibus acerrimè decerta-
bant. At Menefius intorſus illis fruſtra repugnantibus,
cum integra claſſe penetrauit. Fluuius eſt & aquarum
copia, & æſtus acceſſione profundus, ita, vt noſtri
facillime poſſent ad illius ripas accedere. Quod cum
factum eſſet, illi, quibus id imperatum fuerat, in ter-
ram deſilunt, & vt coniectis ſacibus tinnem incendere-
nt, ſumma contentione pugnant. Mauri contra,
vt incendium arceant, vndiq. prouolant. Fit atrox præ-
lium, neq. medioſci temporis ſpacio fuit vtrinq. acerrimè
dumicatum. Tandem cum multi ex hoſtibus ca-
derent, multi grauiter ſauari ſecederent, reliqui ſe in
fugam dederunt, quos noſtris longius inſequi per Me-
neſium licitum non fuit. Sed quod erat illi propoſitū,
tinnem exurere conſeſſum iubet. Quinq. vero bire-
mes cum duabus nauibus longis, & vna ex nauibus
Portugaleſibus (eas nam: ne iam in terram ſubdaxe-
rant a noſtris in mare continuo deditæ fuerunt. Re-
licuæ tres Portugaleſes naues deduci non potuerunt:
& ideo cum tinnem ſimiliter incenſæ ſunt. Hac re

*Eruptio Io.
Meneſij in
Larachem-
ſes.*

*Stratage-
ma Io. Me-
neſij.*

*Atrox cū
Mauris
prælium.*

*Maurorum
naues ali-
quot par-
tim capte*

ex

L I B E R

*Audacia
Io. Menesij*

et animi sententia gesta, Menesius cum ingentem hostium multitudinem confluere vidisset, æstu secundo (iam enim minui, & decedere incipiebat) se sine villo incommodo recepit. In hoc autem prælio vnum solum hominem desideravit. Et cum quatuor tantum ex Arzelæ portu naues eduxisset, cum duodecim reuersus est. Exterritus hæc hominis alacritas & audacia vehementer hostes, quod in intimo eorum portu, in præfidijs firmissimis, & intra munitiones, quas ipsi tutissimas arbitrabantur, non dubitasset inuehi, & eorum naues incendere, tantamque cum tam paucis nauibus, in oppidum munissimum, pestem & perniciem machinati. Nec eos tam sollicitos habebat hominum cædes atque nauum iactura, quantum facinoris editi magnitudo. Metuebant enim ne tam felix audaciæ, parum, vt videbatur, confiderata successu, nostri animos allumerent, quibus maiora facinora molerentur. Emmanuel vero cum huius facti nuncium accepisset, maximo gaudio affectus fuit Menesijque virtutem, & sagacitatem, & industriam debitis laudibus ornauit. At is cum nullam bene gerendæ rei occasionem præmittere voluisset, vt aliud non leuius incommodum hostibus afferret, excogitauit. EST mons, Fanobus nominatus, quem minoris Atlantis partem esse suspicor, qui viginti passuum millibus Arzila distat. Secundum illius radices amnis fluit, qui hyeme tantis aquis augeatur, vt vado transiri non possit. Hostes ea re fieri, securre in pagis, qui sunt in monte admodum frequentes, hyemabant, maximosque armentorum & pecudum greges alebant. At Menesius in intimis ardibus, ne ea res in vulgus emanaret, duas quadratas ædificari iubet. In quem verò usum id fieret, nullus ex fabris lignarijs, quorum fidei opus illud commiserat, suspicari potuit. Cuiuslibet autem lintis magnitudo tanta erat, quanta posset vnus validi iumenti re, go supportari. His perfectis, se tantisper continuit, dum eodem pluuijs & tempestate turbidam videret. Eam nactus tempestatem, quam optabat, signum excursionis propere faciendæ

*Aliud Io.
Menesij in
Maurus
stratagemā.
Farrobis
mons.*

endæ dari iubet. Admirantur omnes eo tempore claf-
ficum cani, quo propter imbrium vim omnis mentio
belli necessariò conticescit. Id tamen à sapiente Duce,
& in bellis exercito non temerè fieri suspicantur. Ar-
mati conueniunt, eumque sine vlla recusatione se-
quuntur. Nemo tamen quid ille animo agitaret, aut
quorsum tenderet, inquebar. Erant autem illi, quos
tunc secum eduxit, equites viginti supra ducentos,
quibus, vbi commodum visum fuit, quid sui consilij
esset, aperuit: quàm faciliè res fieri posset, exposuit:
quid ab omnibus fieri vellet, ostendit. Eos tamen, qui
rem aggredi dubitarent, admonuit, vt domum redi-
rent. Se se namque multo confidentius cum paucis, ijs-
que fortissimis, quàm cum multis, omnia pericula me-
tuentibus quoduis facinus aggressurum. Nemo tamen
fuit ita sui decotis oblitus, vt domum redire vellet. Vbi
ad fluuium peruenire, qui tunc super ripas effusus,
multò maiorem telluris partem, quàm suspicati fue-
rant, inundabat, lintres, quas iumenta portabant, in ri-
pa deponi præcepit. Tum vni è suis domesticis, qui
Fernandus Freitas appellabatur, imperauit, vt extre-
mitate cuiusdam funis mordicus apprehensa, fluui-
um nando traiceret, vsque cò dum modicæ terræ pla-
niciem, quæ vltra aluei parrem, qua fluuius maiore
impetu ferebatur, in aquis eminebat, attingeret. Eo su-
ne erat iam vna ex lintribus alligata. Ergo postquam
is, qui fluminis alueum transierat, in locum peruenit,
& inde contrariam ripam superauit, lintrem ad se
facillimè traxit. Similiter cum funis alius, quo altera
ex lintribus colligata fuerat, ex prima neceretur, mi-
nimo cum negotio traducta fuit. Cum igitur vtraque
fuisset vtrique funibus validè retenta, fiebat vt funi-
bus altera ex parte laxatis, ex altera verò contentis, pro-
ut transmissionis illius vsus flagitabat, vt illæ, vltro ci-
troque faciliè commearent. Equites ephippia detra-
hunt equis, eaq; lintribus imponunt, ipsiq; lintribus
ita fluuium paulatim traiciunt, vt equos habenis de-
ductos transiata compellerent. Vbi omnes in vltorio-
rem

rem ripam euaserunt, equos rursus insternunt, quibus infidentes, Menesium noctis illius silentio per loca palustria & lutulenta sequuntur, quamuis eos interdum immodica pluuia tardaret, & aqua pectora equorum pertingeret. Menesius, qui regionis illius omnes anfractus nouerat, prope pagos, quibus quam plurimum posset, detumetum inferre cogitabat, in loco collocandis insidijs aptissimo copias suas continuit. Vbi diuixit, continuo montani in camporum planiciem descendunt: erat enim iam tempestas sedata, alij, ut segetes suas inspicerent, alij, ut greges suos in pascua deducerent, alij postremo, ut uenarentur. Menesius, tamen nolebat è latebris exire, donec tanta hominum copia, in quantam ille inuadere cupiebat, in illius se conspectum daret. Sed accidit, ut duo venatores in insidias illius inciderent: quo factum est, ut fuerit illi necesse continuo prodire. In homines igitur inopinato ferociter inuadit, multos capit, plures interimit, magnamque prædam facit, exercitumque uenecolam reduxit. Vbi ad fluum ventum est, abacti greges primum fluium nando transire compelluntur, deinde ipsi linteribus eadem ratione, qua nocte fuerant transuerti, & multo etiam facilius eundem fluum transierunt, Atzilamque, cum aduersa scieret, ingressi sunt, cum magna eorum, qui reliqui fuerant, admiratione. Fieri enim non posse crediderant, ut in tam leui tempestate vel fluum transire, vel, illo transiitlo, hostium multitudinem armis exercitum euadere possent, maxime verò, cum regressus esset difficilissimus, & posset facillime recis linterum sinibus impedi.

RES IN- DICAE. dum hæc in Lusitania & Africa geruntur, Tumumpara in India, & Lusitani, qui cum illis erant, grauissimo bello premebantur. Rex eorum Calceati, ut supra dictum est, acerrime deletum habebat, classem maximam comparabat, antequam Abubacchus interit Lusitaniam susceperent. Pacieus ab illis digressus Cananore, Cochimum nauigauit. Rex eorum tam exiguas copias sibi præsidio a nostris relictas an indueret, & ex

bris nuncijs accepisset, tantum esse exercitum hosti- *multitudi-*
um, quantus neque iusto quidem exercitu sustin- *nem de sa-*
posset, & simul intelligeret, non solum mercatores A- *lute despe-*
rabes, quorum opera res frumentaria in ciuitatem im- *rat.*
portari solebat, verum multos ciues de fuga cogitare,
& non paucos etiam ad hostem deficere, salutem om-
ninò desperauit. Accedebat, quod fieri non posse puta-
bat, vt Paciecus cum tam paucis hominibus haberet in
animo, belli fortunam experiri: cum magis temeritati
& amentiae, quàm virtuti meritiò videretur esse studi-
um illius, si vellet in re perditâ armis frustra conten-
dere, tribuendum. In eam tandem opinionem venit,
vt existimaret sibi data verba à Francisco Albuquerque
fuisse. Quomodo enim, si fuisset verè & ex animo auxi-
lium pollicitus, non firmiora præsidia reliquisset, cum
posset? Itaq, se delusum existimauit, & hoc sibi fuisse
præmium pro tam singulari fide & constantia persolu-
tum. His curis anxius, ad Paciecum adiit, & flens Deos
obtestans, illum precatus est, vt mentem suam aperiret. *Cochimem*
Ita se de Lusitanis esse meritum, vt si fuisset ab illis in *sis regis ad*
fraudem impulsus, iure de illorum iniuria conqueri *Paciecum*
perpetuò posset. Iam non, inquit, auxilium in re deple- *oratio.*
rata flagito, sed nè mihi illudas, id a te contendo. Si e-
nim opis tuæ spem mihi omninò præcideris, aliquid
excogitabo, quo non funditus intream. Si verò falsa
spe delinxtus, mihi, dum tempus est, minimè prospexe-
ro, sublatâ salutis occasione, frustra æt. nas meas post-
ea lamentabor. Non autem adducar, vt credam, te ab
Albuquerqueis, vt mihi auxilio esses, sed vt rem Emma-
nuelis gereres, in India relictum. Quomodo enim tibi
ex tam multis nauibus, ex tanta militum copia, tres tã-
tùm perexiguas naues, & eas aliqua ex parte laboran-
tes, cum tam paucis hominibus attribuisent, si me cõ-
seruatum vellent? Si, vt hinc Conlamum, aut Canano-
rem te recipias, cum me belli mole vehementer afflictũ
perspexeris, satis est in tanta nauium & militum pau-
citate prædii. Si, et impetum Regis potentissimi a re-
gni mei finibus arceas, ulorũ sapientiam requiro. Qua-

*Pacietire.
sponsum.*

se te per Deum, quem colis, oro & obtestor, nè me de-
di finas: & an sis mihi opem in rebus afflictis allatu-
rus, an hinc, vt impendentem calamitatem effugias, mi
graturus, enūcies. Hac oratione Pacietus iracundia ve-
hementer exarsit, & cū Rege de tā insigni conuitio si-
bi facto nimis acriter exposulauit. Erat enim oratio
hominis de illius fide dubitatis, qua nullam maiorem
contumeliam nomini honesti hominis inuri posse cō-
firmabat. Sibi verò semper fuisse fidem vita chariorē.
De Albuquerque non erat, cui queri posset. Eas enim
copias reliquisse, quas satis esse viderant ad Regis scele-
rati & infani elationem coircendam. Non enim mul-
titudinis inconditæ temeritare, sed paucorum vigilan-
tia & consilio victoriam contineri. Præterea aditum
in Cochimi regnum à Calecutij finibus fluuio & æ-
stuario disclusum, esse perangustum, & eiusmodi, vt à
paucis posset cōtra infinitam hostium multitudinem
custodiri. Postremò tantum esse Christi Optimi Maxi-
mi numen, vt nutu, cum vellet, omnes hostiles copias
profligaret. Nec enim humanis opibus posse diuinas
impediti. Se verò pto certo habere, auxilium diuinum
sibi minimè defuturum. Idcirco bono animo esset. Se
namque paratum esse, pro illius statu & dignitate vs-
que ad extremum vitæ spiritum decertare. De belli ve-
rò exitu, se firma spe teneri, fore, vt Calecutij Rex non
modò victus, sed etiam catenis alligatus breui in Por-
tugaliā duceretur. Hac oratione Regis animum de-
millum erexit, atque ad spem salutis excitauit. Ab eo
autem digressus, eos Arabas, qui opibus & authorita-
te inter reliquos excellebant, accersiri iussit, & admo-
nuit, ne metu aliquo turbarentur, nè vel loci illius, in
quo tam commodè ad illum diem vixerant, deserendi
consilia susciperent. Multas deinde rationes attulit,
quibus persuadere conatus est, non esse illis vlllo modo
de victoria desperandum. Postremò nimis atrociter il-
lis minitari cœpit, qui vel perfidia à Triumpara de-
sciscerent, Id se publicè te-
stificatum, qui ab ea vrbe
de-

*Paci-ci mi
na in trans
fugas.*

demigrare conarentur, minimè impunitum fore. Ne suspicaretur autem quisquam illum posse falli. Effic namq; sibi vigilandum, & omnibus hominum conatibus occurrendum, & ijs custodijs exitus omnes tenēdos, nè quisquā posset vel mari vel terra manus illius effugere. Qui igitur vitam carā haberet, se domi contineret, & consilia plena dedecoris & infamiae deestaretur. Secus enim, pro certo haberet, esse sibi vitam cum acerbissimo supplicio deferendam. Hanc autem ultimam orationis partem qua minas proponebat, voce adeo contenta & atroci pronunciauit, vt omnibus ingentem metum inuiceret. Ardebant enim oculi, & facies inflammati videbatur, & è vultu species quardam furoris eminebat. Illi respondent, se in officio futuros, neque passuros villo modo, vt Rex de illorum perfidia conueniri posset. Ea tuum est deinde, vt omnes, qui de vite deferenda consilia frequenter habant, illa partim voluntate, partim metu deponerent. Pacieci interea secundum fluvium discurrere, vigilias disponebat, omnes exitus & mari & terra, quibus custodijs poterat, vigilantissimè sepiebat, nè quisquam auderet abeundi cogitationem suscipere. Accidit autem, vt piscatores quatuor, quod illius iniussu piscari ausi fuissent, ad illum ducerentur. Ille eam causam prætextēs, quod fugere decessissent, homines corrupti vehementissimè, & in insulam traduci, & suspendi maxima voce iussit. Rex ibi id rescivit, ab illo postulauit, vt miseris hominibus veniam tribueret. Ille vero dixit, se vehementer admittant Regis sapientis in tam atroci scelere vindicando negligentiam. Non esse Rempublicam in periculis diuolutè gerendam, sed seuerè & acriter administrandam. Illorum hominum supplicio sanctam disciplinam, venia verò confirmari eorum, qui similiter abeessere velent, audaciam. Se nullo modo passurum, vt propter Regis inconsideratam clementiam, dignitas illius, & regni totius salus in discrimen veniret. Clanculum verò per fidelem nuncium Regi significauit, se homines minimè vita priuaturum:

Pacieci vigilantia.

Pacieci seueritas in transugas.

Ad ut eo timore iniecto, reliquos in officio contineret, illis minis usum fuisset. At illi, quibus necem se allaturum simulavit, in insulam traducti, nocte fuere iursus in urbem reducti, & apud Regem diligenter occultati, nè posset quisquam suspicari, eos per simulationem tantum fuisse perterritos. Neque satis habebat Paciecus, si urbem diligentissimè tueretur, nisi etiam

*Pacieci ex
tursiones.*

damna quamplurima hostibus inferret. Itaque fluvium sæpè transmisit, & in Repelini fines, & in alias finitimas terras inuasit. Multos viros exulit, multos homines occidit, & incredibili celeritate multis in locis incautos oppressit. At Calcutij Rex celerius exercitum eduxit, ut illius impetum reprimeret, & Repelino appropinquavit. Interim liteis Roderici Reineli, qui Calcutij morbo gravissimo laborabat (ex quo paulo post mortuus est) intellexit Paciecus, quantas copias Calcutiensis educeret. Hoc allato nuncio, Cochimi tumultuari ceptum est, & Arabum perfidia multi fuere ad defectionem sollicitati, qui tamen metu Pacieci se, quamvis essent timore perterriti, continebant.

*Cochimen
sis regionis
fines.*

Cochimensis autem regio versus Septentriones, quæ at hostis venturus, est frequentibus æstuariis confusa, quæ insulas complures efficiunt. Non patet autem ab una in alias hominum armatorum multitudini facilis aditus, propterea quod neque freta pedibus transiri possunt, neque propter frequentia vada commodè nauigari. Cum classe verò lato mari Cochimensem urbem invadere, etiam erat propter ipsius portus aditum perangustum valdè difficile. Tentare autem vandum, quod Calcutiensis superavit, cum primum Trimumparam regno expulit, admodum ei periculosum videbatur, eò quod meminerat, quantum damnum in eo loco acceperat, & multò se maius accepturum formidabat, si ad Regis Cochimerensis præsidia auxilium Lusitanorum accederet. Est insula non longe a Repelino sita, Cambalanus nomen, quæ magis ad Orientem pertinet, cuius Principem diximus a Trimumpara defecisse. Ex ea insula & transmissio in Cochimen-

*Cambala-
nus insula*

scm

sem regionem facilis, & vadum militibus non valde impeditum fore videbatur. Illuc igitur Calecutiensis cum classe & exercitu se contulit, ut expugnato vado, & copiis traductis, Cochinienses & Lusitanos opprimeret. At Paciecus ut illum eo transitu prohiberet, omnes animi neruos intendere cogitabat. Ut tamen interim ostenderet, quantum Calecuti opes negligeret, una nocte in Repelinum copias traiecit, & oppidum *Oppidum* ingressus, hostes partim graui somno consopitos, partim semisomnes ferro concidit, & locum flammis ex- *Repelinem* *se combu-* *stum.* uisit. Accurrunt multi milites, & cum is re gesta receprui cecinisset, illum vestigijs insequuntur. Eorum impetus a nostris egregie sustinetur: itaque omnes, octo duntaxat exceptis, qui faucij redire, incolumes euasunt. Cum verò Calecutiensis ad vadum accedere pararet, Paciecus hac ratione Lusitanos distribuit. In *Lusitani* maiore naui viginti quinque reliquit, eisque naus Ma *exercitus* gistrum nomine Iacobum Petream præfecit. Erat au- *partitio.* tem naus armis, & tormentis, & bellicis munitionibus instructissima. Illis autem hoc munus assignauit, ut urbem & arcem ab hostium incurusione defenderent. In arce verò triginta & nouem hominum præsidia disposuit, eosque Iacobo Fernando Corree dicto audientes esse iussit. In Carauelam autem viginti & sex homines ingredi iussit, eisque Petrum Raphaelem ducem constituit. Et quia altera Carauela reficiebatur, illius loco duo parua nauigia instituit, quorum vnum Iacobo Petreio cum viginti & tribus militibus commisit. Alterum sibi reseruauit, in quem viginti & duos homines imposuit: inter quos erat adolescens nomine Si- *Exercitus* mon Andradius, qui iam eo tempore magna virtutis *Lusitanus* militaris documenta dederat. Itaque omnis exercitus, *71. hominibus con-* qui tribus illis nauigijs vehabatur, erat hominum vni- *stant.* us & septuaginta. Qui tamen prius, quam è terra discederent, omnes flagitiorum confessione atque detestatione de more sanctissimæ religionis expiati sunt, & epulo cælesti, quo sanctissimū Iesu Christi corpus Christianæ nationi porrigitur, munificè confirmati. Dein-

de omnes se Sacramento obligātunt, nè vllum in se dedecus admitterent, nè pedem vllotimore referrent, nè alij pro aliorum defensione mori recusarent, neve se capi permetterent, neque postremò fuga salutem peterent: sed aut honestè decumberent, aut victoriam domum cum honestate summa reportarent. His cohortationibus excitati, atq; fiducia pleni nauigia ingrediuntur, ab arce autem digressi, ad locum accedunt, in quo Rex eos in littore expectabat. Qui cùm Paciecum tanta alacritate in hostes innumerabiles ire perspicceret, summa lætitia affectus fuit. Paulò tamen pòst cùm ceerneret omnem spem suam esse septuaginta hominibus innixam, conturbari & affligi cœpit. Accersit deinde misericordia, qua dolenter admodum ferebat, illos homines in pestem ante oculos positam ruere. Et quò magis eos actes & animosos, & nullum periculum recusantes animaduvertebat, eò magis miserandos existimabat. Indignum enim esse statuebat, tam excellentem virtutem, tam funesto exitio consumi. Itaque cum multis lachrymis Paciecum orauit, vt ab incepto desisteret. Se namque de regni defensione omnem spem protus abiēcisse. Nè veller igitur morte sua & aliorum Lusitanorum, quos ipse fraterne diligebat, impendentem cladem, quæ vitam non poterat, cumulare. Sibi iam ab illo egregiè satisfactum esse. Cernebat enim, illos neque morte quidem proposita a fide & officio deduci potuisse. Non minus igitur dolenter se talium hominum casum esse laturum, quam regni iacturam. Paciecus quamuis animo maximo fuisset, Regis oratione mollius, vix lachrymas tenuit. Illum tamen bono animo esse iussit, & admonuit, nè oculos in perexiguam classem, nec in hominum paucitatem, sed in numen cæleste conijceret. Neque enim se viribus humanis confidentem, sed diuinis tantum nixi, in hostes ire. Fore namque vt CHRISTVS summus Dei filius, quem Christiani cæli atque terræ Dominum confitentur, præsentiam suam in prælio declararet, & hostes potentæ suæ nutu peruerteret. Quid deindè à Rege fieri vellet, exposuit. Rex eo tempore, quin

*Diffuadet
Rex Lusitanis bellū
Calecutien
se.*

*Oratio fide
cie Chr-
stiane ple-
bis summa.*

que tantum millia militum habebat. Reliqui enim cum bellum comparari cernerent, ad hostem transfugerant. Ex his Pacieco quingentos assignauit, quorum Duces erant il, Candagora, & Frangora, qui viri satis fortes habebantur, & duo præterea Dynastæ Palurlensis atque Darraulensis, quibus Rex imperauit, ut omnia, quæ Paciecus illis præscriberet, sine vlla recusatione conficerent. Cum his copijs profectus est Paciecus de nocte decimo sexto die Martij, anno à C H R I S T O nato M. D. IIII. Et æstu secundo per flumen inuectus, quod in Cambalami portum influit, in vadum ante lucem peruenit. Nondum Calecutiensis aduenerat. Visum autem est illi, interim dum hostis aberat, aliquod detrimentum illius fœderatis inferre. Repelinum igitur ea de causa contendit. Erant in Repelin portu sagittarum circiter octingenti, cum aliquot hominibus, qui ferreis etiam fistulis uti sciebant. Hi ut nostris aditum in insulam prohiberent, accurrunt, & sagittis atque glandibus, & missilibus acerrime pugnant: sed tormentis facile repelluntur. Nostri in terram descendunt. Hi, qui fugerant, postquam nostros in terra longius à navibus remotos animaduertunt, confecti in eos inuadunt. Media hora fuit utrinque magna animorum contentione dimicatum. Hostes tandem pulsi, & in fugam coniecti sunt: multi tamen prius in prælio ceciderunt. Locus, in quem nostri ferebantur, fuit confestim incensus, & inde multi boues ad commicatum abacti quos cum Naires, qui cum nostris erant, occidi vidissent, non mediocriter offensi sunt. Est enim illis nefas, bouem cadere, vel ei vero carnibus illius, sacrilegium. Nostri verò cum multo magis tamen, quam illorum offensionem pertimescerent, de ineptissima eorum religione minime laborabant. Fo die missi Cochami Rex alios quingentos milites ad Paciecum, quibus tamen omnibus ille parum fidebat, omnem, spem primum in Christi presidio, deinde in Lusitanorum virtute collocabat. Post die venit Calecutiensis cum exercitu, cuius hæc sum-

*Exercitus
Cochimen
sis.*

*Pacieci in
Calecutien
sem Regem
expeditio.*

*Pugna
Lusitanorum
victoria.*

*Nairum su
perstuo.*

*Calecutien
sis Rex*

ma fuit. BERTACOROLVS Tanoris Rex quatuor
Bipurā & millia hominum ducebat: Cantanambarius. Rex Bi-
Cucurra puri & Cucurrami, quæ regiones monti, qui ad Nar-
mū regio singæ regnum ad Solis orrum pertinet, finitimæ sunt,
nes duodecim millia. Rex Coragami, quæ regio ad Septen-
Coragamū. triones spectat, & est inter Calecutium & Cananorem
 non procul à montibus interiecta, decem & octo mil-
Curigaci lia sub signis habebat. Curtiuaculus autem, Curigæ
uias, Rex, quæ ciuitas intra Cranganorem & Pananem si-
 ta est, tria millia. Etiam autem hi Reges signis & ordi-
 nibus inter se distincti, omnesque Calecutiensis tribu-
 ra pendebant. Reliqui verò, quos Naubeadarimus, &
Copte ter multi præterea Dynastæ ducebant, erant supra vige-
restres ti millia, inter quos multi Arabes centi fuerant. Hæ co-
17000 ho piæ numerum quinquaginta & septem millia homi-
minum num, & eo amplius, efficiunt. At vero præter has co-
 pias, quæ terra ducebantur, classem Calecutiensis in-
Classis Ca. struxerat centum & sexaginta nauium, quæ remis a-
lecutiensis, gebantur. Equibus sex & septuaginta parones erant,
160. naniū quorum latera fuerant à Mediolanensibus munita fer-
 cis ingentibus, quos ipsi bombycinis lancis ad tormen-
 torum iutus excipiendos infererant. Conflarant præ-
 terea Mediolanenses ex ære ingentem tormentorum
 vim, & multa belli machinamenta fecerant, quibus
 nostri facilius opprimerentur. Eorum etiam consilio
 viginti parones carenis inter se ferreis colligati, reli-
 quos antecedeabant, quorum Ducibus erat hoc munus
 impositum, ut in Carauelam inuaderent, eamq; mani-
 bus ferreis quanta possent celeritate corripere. Mili-
12000. mi tes, qui in hac classe vehabantur, erant duodecim homi-
litū in clas num millia. His omnibus Naubeadarimus præerat.
se. Præter hæc omnia Calecutiensis de Mediolanensium
 consilio aggerem comportari, & turrim contra no-
 strorum stationem excitari vna nocte præcepit, ut ex
 ea possent milites in rursi dispositi sagittis nostros cō-
 figere, & crebra variorum globorum multitudine la-
 cerare. Paciecus verò Carauelam modico intervallo
 ab vno nauigio disunctam, rudente ferreis catenis

circumplicato, nè possent ferro præcidi, cum nauigi-
colligauit, & illud idem nauigium cum tertio simili-
ter astinxit: & sic omnem fermè latitudinem flumi-
nis occupauit. Interim classis, quæ per mare, quo insu-
larum partes ad Septentrionem pertinetes alluuntur,
nauigabat, appropinquauit. Hostes & multitudine & *Cochimense*
tubarum clangore, dissonis vocibus, & armorum, quæ *um ex ad-*
Solis radijs percussa micabant, atque vibrabant, splendo- *uentu ho-*
re, & postremo crebro tormentorum, quæ terram tre- *stili terror*
mefaciebant strepitu, tantum Cochimentibus horro- *or fuga.*
rè incutiunt, ut omnes repente diffugerent. Soli Fran-
gora & Candagora duces inuiti (erant enim in navi)
Romense. Hos Paciecus, non ut quicquam opis affer-
rent, sed ut prælium spectarent, retinuit. Prælium fuit *Prælium*
ab hostibus magno impetu commissum, & terra atque *Calecutiense*
mari pilas atque tela iaciebant: omnia videbantur in- *lium cum*
cendio conflagrare: fumus lucem cunctis eripiebat. *Lusitanis.*
Nostri neque quomodo classi resisterent, neque qua ra-
tione tela a turri frequenter iniecta vitarent, providere
poterant. Non tamen animus illis vel ad resistendum
vel ad honestè moriendum deerat. Quo enim maior
erat hostium vis, eò magis videbantur ad contemnen-
da pericula confirmari. Atque primum aliquot ex pa-
ronibus disiecerunt: cum tamen illi viginti, quos dixi-
mus carenis reuinctos fuisse, propius accederent, mul-
to grauiorem laborem Lusitanis militibus attulerunt.
Crebris enim glandium ictibus ita certabāt, ut nullum
nostris respirandi spaciū concederent. Nostri autem
erant ita pugnando defessi, ut vix consistere possent.
Cum iam prælium aliquot durasset horis, Paciecus in-
gens tormentum in hostes conuerti, & globum mira
magnitudine in parones intorquendi semel & iterum
iussit: quo facto parones dissoluti sunt, & quatuor ita
dilacerati, ut secedere coerentur. Succedunt reliqui, &
prælium reintegrant. Sed cum nostri octo parones
depumerent, & tredecim dissiparent, & hostes reliqui
tardiores ad dimicandum suorum casu redderentur,
Repelinensis Dynasta, qui erat in subsidijs, cum classe

In nostros iam nimio labore defatigatos inuehitur, &
 Rex Calecutij instructa acie vadum transire, & nostros
 armis obruere contendit. Fuit tunc multò acrius, quàm
 antea dimicatum, ita, vt fluuius sanguine fluere vide-
 retur. Repelinensis clamabat, vt nauem harpagonibus
 alligarèt, & in nostros acriter irruerent: & partim co-
 hortando, partim minas iaciendo, vt rem conficeret, la-
 borabar. Sed frustra. Hostes enim tandē, qui è terra pu-
 gnabant, fusi fugatique sunt, & classis retrocessit, præ-
 liumq; fuit sub vesperum cum magna omnium admi-
 ratione finitum. Ex nostris nemo desideratus fuit, sed
 aliquot vulnerati. Ex hostibus supra mille & trecenti
 homines cecidere. Prælium enim, vt Paciecus *Calicuti*
 confidebat, diuinis viribus gestum fuit. Cōstat enim,
 multos ex nostris ferreis pilis acerrimè percussos exi-
 tisse, qui tamen non aliud ex illis incommodum acce-
 perunt, quam contusionis leuiter inflatæ notam: vt
 appareret, nullis telis eos opprimi posse, qui cælesti
 præsidio muniuntur. Hoc exitu prælii nunciato, Rex
 Cochini incredibili lætitia affectus fuit, misitque sta-
 tim Principem regni successorem, qui Pacieco de par-
 ta victoria gratularetur. Lusitani quamuis essent exi-
 mio labore fracti, ab opere tamen se minimè remoue-
 runt. Nauigia enim continuo refecta sunt, & altera
 Carauela, quæ erat in prius inam integritatem restituta,
 ad reliquas naues adiuncta fuit: & cū de augurum
 sententia Calecutij Rex pugnandi diem differret, Pa-
 ciecus quietem pati non poterat. Itaque in Cambala-
 mum traductus, vastitatem fugibus & arboribus, in-
 flammationem pagis, necem hominibus inferebat, &
 prædas non mediocres faciebat: & quamuis aliquor in
 locis illi fuisset ab hostium præsidijs occursum, sem-
 per tamen victoriam reportabat. Ad quas res facien-
 das, non modò celeritate & industria, sed etiam consi-
 lio optimi Ducis utebatur. Calecutij Rex quamuis vin-
 dictâ audenter expeceret, nō ausus tamē fuit, ante cōsti-
 ruram ab auguribus diem, rursus prælium inire. Acci-
 dit autem, vt dies ab illis dicta esset ea, qua Iesu Christi
 a mor-

*Stupenda
 Lusitano-
 rum victo-
 ria.*

*Mira Lusitanorum
 diligentia.*

*Pacieci in
 Cambalamum ex-
 cursio.*

*Calecutij
 Regis su-
 persuasio.*

à mortuis excitati memoria, cum summo totius reip[ublice]
 Christianæ gaudio & celebritate renouatur. Classis,
 qua hostis rem illa die gerendam esse constituit, erat
 multò maior. Centum enim parones, & centum lon- *classis ho-*
 gas naues, & octoginta præterea minora nauigia con- *stilis 280.*
 tinebat. Supplementum enim Calecutio crebrò sub- *navium.*
 mittebatur. Numerus militum, qui classe vehebantur *Milites ad*
 fuit tunc supra quindecim millia. Vt autem Rex faci- *1.000.*
 lius posset rem totam conficere, vnum è ducibus suis *classe ve-*
 cum septuaginta paronibus Cochimum misit, qui na- *sti.*
 uem ad vibis custodiam relictam expugnaret, aut sal-
 tem Paciecum ad illius defensionem eliceret. Sic enim
~~illis~~ *his* nostrorum viribus existimabat, multò citius
 bellum profligari posse. Parones per angustum æstua-
 rium, quod in fluuium excurrebat, nocte, nè sentiri
 possent, in vibem nauigauerant. Erat autem æstuariū
 eiusmodi, vt per illud facillimè tota classis inuchi Co-
 chimum posset. Sed Calecutiensis, vel quod æstuarij *Auxiliū*
 angustias metueret, vel quod loco cedere minimè di- *diuinum.*
 gnitatis esse putaret, vel, quòd magis reor, Christi be-
 neficio, qui nostris præsens aderat, consilio orbatus
 extiterat, id facere noluit. Cùm parones in nauem
 innaderent, Rex Cochiniensis nuncium confestim ad
 Paciecum misit, qui ei demonstraret, in quanto pericu-
 lo naus illa versaretur. Paciecus hoc nuncio valdè
 conturbatus est. Intellexit enim, in quem finem ea op-
 pugnatio fuisset instituta. Sed necessitate coactus, illi
 subsidium afferre constituit. Itaque cum vna ex Cara-
 uelis, & paruo nauigio, quanta maxima potuit cele-
 ritate, æstu secundo Cochimum inue[n]tus est. Hostes au- *Hostilium*
 tem vbi illum conspexerunt, repente diffugiunt, & in Re- *uicium fa-*
 pelinum se contento cursu recipiunt. At Paciecus nec *ga.*
 eos insequi voluit, neque nauem ingredi, nec quem-
 piam alloqui: sed cum iam æstus accessione ventus
 similiter, vt sæpè fit, immutatus fuisset, eadè celerita-
 te, qua venerat, redire festinauit. Cùm verd ad Cam- *Eustano-*
 balami transitum peruenit, res erat in vltimum dis- *rum discreti-*
 crimen adducta. Nam Carauela, quæ in transitus *men-*
 cultor.

Assodia remanserat, erat crebris ictibus perforata, illius armamenta dissipata, bombycinæ moles disiectæ. Parua similiter nauigia persiactis securis, & munitionibus dissipatis, in maximo periculo versabantur: hostes mari atque terra Lusitanos acerrimè premebant. At illi nil il de pugnandi studio remittebant: imò quò acrius undiquè periclitantur, eò vehementius repugnabant. In hoc flatu Lusitanorum res erant, cum Paciecus ad suos reuersus est, qui continuò in hostes a tergo nimis acriter inuectus, eos re inopinata percussit. Lusitani autem, qui a fronte pugnabant, cum fuisset illis animus addit⁹, multò fortius insistere. Hostes ancipiti periculo dilenti, fugæ se mandant. Prius tamen periclitari euadere possent, decem & nonem parones amisere. Ducenti verò & nonaginta milites interfecti sunt, cū ex nostris nemo cecidisset. Et vt clarius ce ni posset, totum hoc bellum fuisse ope diuini numinis administratum, hoc planè compertum fuit, multos ex nostris fuisse pilis secundum caput, aut pectora, aut brachia, aut reliquas corporis partes vehementissimè sine ullius interitu percussos. Quæ tamen pilæ tanta vi contortæ ferebantur, vt cum è corporibus, in quæ primum acciderent, elaberentur, ingentia senta perfunderet, & moles obiectas facillime dissiparent. At Rex Calecutiensis cum tantum dedecus pati non posset, classem in ordinem redigi, vt nostros rursus oppugnaret, continuò præcepit. Paciecus verò suis imperat nè telum vibrent, nè tormentum colliment, nè vocem mittant vllam, antequam ille pugnae signum det. At hostes cum silentium nostrorum animaduertent, existimauerunt eos iam vulneribus confectos, & metu exanimatos spem diutius repugnandi prorsus abieciisse. Itaque voces in cælum tollunt, & incredibili celeritate mari atque terra sine ordine vllò ad naues accedunt. Cū iam appropinquare inciperent, Paciecus signum dedit. Nostri repente profiliunt, clamorem tollunt, tormentis & omni genere missilium certant. Multos parones depiunt: complures etiam dissipant, atque dilacerant: mul-

Hostiū fuga, & Lusitanorum victoria in ignis et pila ce diunt.

Abdolum

multis etiam mortalibus vitam eripiunt. Reliqui, cum
homines, quos ipsi concisos vulneribus existimabant,
fanos atque valentes tam acriter præliari conspicerent,
vehementer exterriti sunt, maxime verò cum tantam
stragem edi cernerent. Itaque quamvis in Regis con-
spectu prælium fieret, nullo tamen vel pudore, vel me-
tu impediri potuerit, quò minus se in fugam darent.
Quod animadvertens Dynastia Repellens, fugientes *Hos-
tium*
recipit, & rursus instructa classe, in nostros impetum *fuga.*
facit, ita tamen, ut non propius accedere auderet, sed è
longinquo spatio certandum statueret. Quod Rex fieri
videns, hominem multis asperis verbis accipit: ignaviā
et indolentiam increpat, & graues in illum contume-
lias intorquet. Naubeadarum cuocat, & adhortatur
ut sine ulla cunctatione in Lusitanos irruat, homines-
que tantis iam laboribus afflitos, acii atque vehemen-
ti impressione prosternat. Suscipit negotium Naubea-
darum, & in vadum contendit, nostrosque perim-
pere conatur. Nostri vero tam acriter illi resistunt, ut
non modo impetum illius reprimere, sed omnes in
fugam compellerent: quos nostri insequuti, magnam
illis cladem intulerunt. Nam supra viginti parones de-
presserunt, & plus sexcentis hominibus interfecerunt. *Lusitano-
rum victoria*
Rex cum tantum co vado desperaret, tormenta in
tutti disposita detrahi, & castra moueri iussit. At Pacie-
cus illius classem longo spatio persequutus, tandem cō-
stitit, & in terram descendens, duos maximos pagos
exiit. Ad vadum deinde rediit hora decima: ad illud
enim tempus prælium, quod prima luce fuerat initū,
durauerat. Paucis deinde horis ad quietem sumptis, cū
ex speculatoribus intellexisset, oppidum esse non pro-
cul inde situm, multitudine quidem hominum fre-
quens, sed imminutum, eo sine mora contendit, & ho-
mines securos & inopinantes aggressus est. Multi fue-
runt occisi, & oppidum excitato incendio delagruit.
Cum verò se Paciecus recipere veller, hostes qui erant
dissipati, cocunt, & conferti in illum inuadunt. Is vero
magna eorum parte vel occisa vel vulnerata, reliquos
fudit,

Durities, *C*udit, fugauitq;. In quo quidem minimè victorias ad-
celeritas miror, sed duritiam, & celeritatem, & diligentiam homi-
& diligē- nis obstupeſco. Nec. n. vlllo labore frangebatur, neq. vl-
ria Pacie- la difficultas eum morabatur, nec vllum vitæ periculū
ci. à perterrendis hoſtibus auertebar. Cū verò ad vadū
rediiſſet, multos ſatellites atq; miniſtros Cochimienſis
Regis offendit, cum multis dapib. & fructibus, ex illis,
quos regio ſuppeditat, quibus iam ille, quam milites re
creati ſunt. Eo tempore iā Calecutienſem inſtituti bel-
Calecutiē- li pœnitebat, & cupiebat, dimiſſis maxima parte copijs
ſum de bel- in urbē redire. Hoc conſilium Naubeadarimus maxi-
loproſequē mē probabat. Sed Repelinenſis Dynaſta, et Arabes, qui
do conſul- in conſilio aderant, & Mediolanenſes etiam contra
tatio. putabant, iam Regi non eſſe integrum id omittere, in
quo non modò dignitas illius, verum etiam ſalus age-
batur. Si enim re inſecta domum rediiſſet, fore, vt præ-
ter ignominiam, qua nomen illius notari neceſſe erat,
hoſtes feroces & infeſtos redderet, & cum difficultate
ſumma eos poſtea à Calecutijs ſimibus reprimere. Rem
non inchoari abſq; magna dignitatis imminutione po-
tuiſſe: at inſtitutam deſeru, ſine maxima dedecoris & i-
gnominie labe non poſſe. Præterea tranſmiſſionē nō
eſſe deſperandam, cum alia loca nondum tentata fuiſ-
ſent, per quæ exercitus multo facilius traduceretur. Nō
Palignari- longè ab eo loco erat aliud vade, nomine Palignarium
um vadū. adeo lutulentum, vt qui id tranſire conaretur, nō facile
pedem in profundo cœno demerſum euelleret. Ripa
verò vltiori dentis vepribus, & dumetis erat obſita.
Eò tamē ſperabant tranſitū non ita difficile futurum,
propterea quod naues propter breuia eum in locum
penetrare non poterant. Inde vero cogitabant idem
vadum petere, quod Rex tranſierat, cum, vt dictum eſt,
Trimumpaiam oppreſſit. Conſidebant enim illac ſe
multo celerius, quam Paciecus opem afferre poſſet, ir-
rupturos. Putabant enim Paciecum falli poſſe, neque
vlla præſidia comparaturum, quibus Regem tranſitu
prohiberet. Hoc ita conſtituto, caſſa mora ſunt. Spec-
culatores primò ſuſpicati ſunt, Regem Calecutium
victo-

victoria desperata reuerti . Sed cum eum petiisse Palignarium vadam animaduertissent , nuncium Pacieco confestim petulerunt . Per alios deinde speculatores *Arraulensis insula.* certior factus est , in Arraulensi insula quingentos milites Calecutienses versari , qui sylvas læri concidebant , quod est apud illos victoriæ signum . Et quia insula non longè aberat , cum ducentis militibus Cochinchinensis Regis (iam enim multi redierant , & flagitij veniam impetrabant) & paucis præterea Lusitanis , eò proficisci maturauit . Duplicem vero aciem inflixit : vnā Petro Raphaeli attribuit , alteram ipse retinuit . Hostes autem cum resistere conatetur , maxima ex parte concisi fuere : quinquaginta tamen capti , & ad Cochinchinensem Regem perducti sunt . Et quia nec opus erat , vt Paciecus diutius in illius vadi præsidio remaneret , neque periculi magnitudo patiebatur , vt is transitū , quem hostis petebat , liberum illi permitteret , ad alium opportunum ad transmigrationem locum , nomine Palurtium , qui duobus milibus passuum à vado distat , naues maturè conuertit . Ibi cum in anchoris consisteret , certior factus est , Regem Calecutij deliberasse , postero die , qui erat kalendis Maij , vadam transire . At Paciecus statuit cum minoribus nauigijs eò contendere , maiora verò cum Ducibus in vado , in quo tunc se tenebat , relinquere . Nec enim dubitabat , fore , vt hostis utiunque simul vadam tentaret . Sed antequam inde discederet , in ea insulæ parte , quæ erat nauibus opposita , arbores succidi & incendi iussit , nè possent hostes illarum præsidio tegi , atque quasi obiectis munitionibus occultari , vt a tormentis , quæ erant in nauibus , minime laderentur . Naues autem statuit , vt modico intervallo disiunctæ permanerent , ita tamen , vt inter se rudentibus ad mutuū præsidium neßerentur , & vadam occuparent . In his autem difficultatibus , hoc commodum inesse conspiciebat , quod vtrumque vadam simul transiri non poterat . Cum enim æflus se ex alto iocitabat , ita vadam Palignarium fluctibus operiebat , vt pedibus transmitti non posset .
nauj-

nauibus autem paulò maioribus neque æstu acceden-
 te, neque decedente, aditus per illud parebat. Vadum
 verò, in quo naues consistebāt, æstu accedente trans-
 mitti poterat nauibus, decedente verò non poterat. Ita
 eueniebat, vt cum Palignarium vadum pedibus transi-
 ri posset, Palurtium nauibus transmitti non posset.
 Contrà verò, cum Palurtiū facilem transitum pedi-
 bus præberet, Palignarium æstus vehementis accessio-
 ne transitum militibus impediret. Hoc cum Paciecus
 animaduertisset, vtrique vado, diuersis temporibus
 subsidium diligenter afferre statuebat, vt æstu augefcē-
 te, Palurtium; minuente verò, Palignarium tueretur.
 Cum igitur Palignarium petere constitueret, Ducib;
 quibus Palurtium custodiendum permisit, quid ab i-
 llis fieri vellet, ostendit, & quo signo, si illis opus esset
 auxilio, id significarent, demonstrauit. Tum omnes
 ad honestatem & dignitatem, & ad studium religionis
 excitauit, docens, eam dimicationem, quæ erat illis om-
 nibus subeunda, fore multò acriorem atque diffici-
 liorem. Scire se, quibus hominibus loqueretur, nempe
 quos nulla periculi magnitudo perterreret, sed quò
 grauius periculum immineret, cò vehementius omnes
 animi vires excitarent. Considerent porro, idem Chri-
 sti numen, quod illis tam præsens reliquis in prælijs
 adfuerat, illis in eo, quod instabat, minimè defuturū.
 Dei namque summi potentiam nec vlls terminis de-
 finiri, nec vllis hominum viribus impediri, neque in-
 numerabili multitudine retardari. Tum illos, vt cibū
 sumerent, admonuit. Die namque sequenti dubitare
 se, an liceret eis alijs epulis frui, quam his, quæ virtutis
 inuictæ fructu continerentur. Faciunt illi quod iussit,
 & sumpto cibo, & vigilijs dispositis conquiescunt.
 Non tamen opem Dei implorare, quoad nec poterat,
 intermittunt. Prima luce Paciecus in vado constitit, &
 in ripa vidit Cochimensem Principem cum sexcentis
 militibus, qui iussu Regis, vt vadum etiam tueretur,
 adhuc erat. Expectabat autem Paciecus, vt Calecutien-
 sis in vadum sedare vellet. Sed cum nihil ab illo mo-
 ueri

Pacieci id
 milites o
 ratio.

Distano-
 rum mili-
 tū pietas.

ueri cerneret, & aqua iam estus reciprocatione locum *Pacici*
compleret, & vadum tueretur, ad naues rursus se contu- *vigilantia*

lit, & inde in omnibus circūquaq; locis in quos impetū
ferre poterat, cades faciebat. Hoc autem siue nocte, siue

die, siue serenitas esset, siue tempestas omnia com-
moueret, faciebat, ut cum assus decessisset, in Pali-

gnatio, cum rursus accessisset, in Saluino cerneretur.

Nunquam tamen alterutrum vadum inculoditū re-

linquebat. In profundiore namq; maiores naues, in al-

tero, nempe Palignatio, minora nauigia collocauerat,

Cum vero ex exploratoribus intellexit et Regem consti-

tutum habere, die sequenti vadum Saluiniū summis

vidēbātur necessaria, summo studio comparauit. An-

telem vero veniunt ad idem. Clastophorus Iusar-

tes, & Simon Andredius, qui cum duobus paruis naui-

gis in Palignatio collocati fuerant, ut praedio interes-

sent. Vado namq; aquis oppleto, dicebant, non esse cur-

ram pacisnam occisionem deoris & dignitatis amit-

terent. Se, cum assum imminutum cernerent, conti-

nuo in Palignatum reuersuros. Cum primum dilu-

xit, hostes, qui iam aduenerant, è littore tormentis clas-

sem Iustianam accerere verberabant. Classis item ho-

stium se in conspectum dedit. Fiat autem ducentarum

& quinquaginta nauum. Sed cum adhuc procul abes-

Hostiliū

classis 250

nauum.

Stratage-

ma Pacie-

ci.

Pugna na-

uis.

L I B E R

perstitebat. Paciecus imperavit, ut omnes se abiceret, atque silent, donec ipse pugne signum proponeret. Hostes id metu atque desperatione fieri suspicabantur. Præcedebant autem quadraginta patrones catenis, ut nostros obruerent, inter se deincti. At cum Pacieco visum est, signum sustulit. Continuo clamor militum, & clangor tubarum, & tormentorum fragor, quanta esset in militibus Christianis alacritas, indicavit. Cum acerrimè utrinque tormentis æneis cecidisset, horrenda caligo ex tormentorum fumo profluens, omnium oculis offusa, tam densas tenebras attulit, ut conspectum cæli, atque terræ, & maris adimeret. Nec enim aliud cerni poterat, nisi horridum incendium ex æneis tabilibus tormentis erumpens. Patrones tamē hostium primi tormentis dissoluti atque dissipati sunt. Illis autem fractis, Dynasta Repelinensis alios integros continuo submisit. Interim victoria anceps erat. Hostes propius accedebant, neque iam pilis tantum, sed sagittis atque iaculis, & omni militum genere pugnabant. Sed cum nullus è Iusitanis caderet, & ingens hostium multitudo cecidisset, & aquæ multo sanguine cunctæ fluèrent, hostes cedere incipiunt. At Dynasta Repelinensis, ut in Regis conspectu aliquod facinus ederet, quo gratiam illius adquireret, bis vadum transire conatus est: sed fuit a conatu cum ignominia & suorum cæde repulsus. Dum hæc geruntur, Candagora venit ad Paciecum cum nuncio ingentis, ut apparebat, discriminis: Naubeadamum cum manu firmissima in Palignarium properare, & Regem vestigijs illius insistere, ut vadum summa conventionione superaret. Paciecus illum bono animo esse iussit. Adhuc enim vadum tantus fluctibus operiri, quantis opus esset ad hostium impetum retardandum. Se in tempore subsidio occisurum. Itaque in pugna tandem perseveravit, dum aquam transitum impedituram animadvertit. Cum verò magis imminutam cerneret, continuo properavit, ut Naubeadamum resisteret. Ibi verò tanta vi hostium impetum repulit, ut quamvis Naubeadamus Rege inspectante, &

te, & verbis ad prælium acriter adhortante, in alteram
vadi partem erumpere conaretur, fuerit tamen retro-
cedere compulſus. At Rex hominem increpabat, & cō-
tinentis encebat, minimeq; dignum eſſe dicebat, qui
Principis perſonam ſuſtineret. Eſſe namq; Repelinen-
ſis Di: naſta ignavia & timiditate ſimillimū. Se nam-
que ſpectante, hoſtibus vtrumq; in vtroq; vado ceſſiſſe
& e prælio turpissime diſceſſiſſe. Naubeadaimus hoc
ſibi conuino ab auunculo facto vehementius irrita-
tus, ſtatuit, conceptam ſilam dedecoris maculam pro-
poſita etiam morte delere. Rurſus igitur amplius duo
decim milibus hominum ſtipatus, in vadum itum-
pet. *1. 1. 1.* Fuit aliquo temporis ſpacio fortiffime
vtrunque pugnaum, donec tandem hoſtes multis in-
commodis aſſecti, in fugam conicerentur. In his vtri-
uſq; vadi præliis quot naues, & quot homines hoſtis a-
miferit, incertum eſt. Complures fuiſſe conſtat. naues
tamen noſtra perſoratae, multaeq; munitiones diſſipa-
tae & diſiectae ſunt, & e Luſitanis aliquot etiam vulne-
rati. Tacema, peduleſia caſtra hoſtium vehementer
oppreſſit, quae Regis animi in tanis per à bello infeli-
citer inſultu auenit, dum malum illud finem interi-
mendi faceret. Quae res noſtris magno vſui fuit. Naues
enim reliquendas curauerunt: magnum armorum at-
que telorum numerum comparauerunt: atq; ut eſſent
rebus omnib; ad bellum multo acius gerendum expe-
dit, ſaturna vigilia noſtrae providebant. Antea verò Pa-
cieus ſecutos ſimiles, paſſus inſitos, in luto vadi ipſi
inſoderat, quibus ſe hoſtes, ſi vadum tranſire conaren-
tati, addiderunt. Sed cum ſimili præter luti molli-
tiam, quam conueniebat, ſtarent in vadum depreſſi,
nullum hoſtibus nocumentum attulere. Tunc verò Pa-
cieus præuſas ſudes præacuis acuminib; cum æſtus
omnino deceſſiſſet, ſubier lutum abdedit, & ab infima
parte reuincit, ne conuelli poſſent, ut hoſtes vulneri-
bus, & acerbiffimo dolore cōficeret, nè vel ingredi, vel
vetroigio hærete poſſent. Calecutienſis interim Brach-
manas euocat, coſq; monet, ut deos conſulant, atq; ab

*Luſitano-
rum inſi-
gnis victo-
ria.*

*Pefſis in
caſtris Ca-
lecutienſi-
bus.*

Brachma illis sciscitentur, quo die prælium iniret, vt de hostibus
nes ab Re. debitum pro tantis iniurijs supplicium fumeret. Erāt
ge de pre- autem Brachmanæ irati regi, eo quòd illos multis ma-
ly die con ledictis confixisset, atq; mendaces & scelestissimos ap-
Julii. pellâsset. Victoriā enim illi denunciārant, & is pro
 victoriā innumerabiles clades acceperat. Respondent

Brachma Brachmanæ, Deos illi iratos esse. Antequam verò illo-
narum re rum numina placaret, omnia illi deterime casura. O-
sponsum. pus igitur esse, vt fanum ædificaret, in quo possent ho-
 mines religiosi illorum facia procurare. Rex se id factu
 rum vout. Hi deorum nomine victoriā pollicentur
 & prælio diem præstituunt. Interim multi ex illis, qui
 à Trimumpara defecerant, bonis illius si-

Calecutiē. uitati, se rursus ad illius nomen adiungunt, & Pacieco
sis aciei de inuito veniam impetrant. Calecutiensis cum illius di-
scriptio. ci fructu, quē Brachmanæ portenderant, nullo mo-
 do priuari voluisset, religioni diligentissimè paruit.

Hoc autem ordine ad nostros accessit. Tria millia for-
 tium hominum præibant, qui triginta tormenta æuea
 curibus inuecta custodiunt. Deinde prima acies sub
 ductu Naubeadammi sequebatur, quæ duodecim ho-
 minum millia continebat. Totidem Dynasta Repeli-
 nensis milites educebat. Postremum agmē, in quo ine-
 rant ad quindecim hominum millia, ipse rex agebat.
Lusitane Paciecus eo tempore in Palignario vado, in duobus na-
copia. uigijs, cum quadraginta tantum hominibus Lusita-
 nis has tantas copias expectabat. Calecutienses, qui an-
 tecedebant, in loco nauigijs opposito tormenta dispo-
 nunt, ingentesque globos emittunt vt Paciecu e vado
 propellant. At ille paululum se continuit, vt eos secu-
 riores efficeret. Tum repentē nauigia propius terram
 incitati, & tormētis rem acerrimè geri præcipit. Quod
 tam scienter & diligenter effectum fuit, vt hostes me-
 tu perterriti, se in densam syluam abderent. Cum ad
 hunc modum initium pugnae fieret, Naubeadammi
 in vadū inuit, idq; summa vi transire contendit. No-
 stri glandibus plumbeis, densisque felis ferreis in cubi
 speciem figuratis, quæ fistulis ferreis compacta & in-
 clusa

clusa vi tormentarij pulueris intorquebant, multos eorum grauissime fauciabant. Maioribus etiam tormentis non paucos interimebant. Aestus autem adhuc decede-
 bat. Metuens verò Paciecus, nè nauigium, quo uehebatur, in vado hæretet, paululum cessit, & Christophoro Iusarti, eò, quòd nauigium illius breuius esset, & ad vadum excipiendum conuenientius, vt in loco, quoad posset, insisteret, imperauit. Sed, cum aestus, vt fieri necesse est, motum reciprocaet, continuò reditumum. Inde verò pugnandi ardorem non intermisit, sed non minus acriter, quam Iusartes, qui propius ab-
 erat, hostes ab ingressu vadi repellebat. Erat locus, in quo ~~ante~~ Rege Cochimensi in auxilium missi, se tenebant, vt hostes si fortè vadum transirent, indè re-
 primerent, & natura & vallo egregiè munitus. Ij ubi copias Regis vadum ingressas animaduertunt, repen-
 te dissipant, Cochimensis Princeps non aderat. Fue-
 rat ille qu. dē a Pacieco per quendam Brachmanam ac-
 cessurus. Sed Brachmanæ fœdere & improbitate fa-
 ctum est, vt non posset ad tempus venire. Neque enim
 quidquam illi significare voluit, antè quàm Calecu-
 tiensis rem ex animi, vt sperabat, sententia conficeret.
 Maxima vero eorum pars, qui in eo præsidio erant, sub
 vno ex proditoribus, qui a Cochimense defecerant, &
 fuerant in illius gratiam restitui, militabant. Ea au-
 tem de causa Paciecus, quòd illis minimè fidebat, prin-
 cipem futura pugna certiores facere voluit, vt cum
 firmiore præsidio veniret. Non propter belli inter-
 missionem in inibi redierat. Proditorum autem fla-
 gitum Iusartes Pacieco maxima voce significauit. Sed
 tantus erat armorum fragor, & hominum clamor, vt
 Paciecus audire non posset. Eo iam tempore Repeli-
 nensis Dynastia Naubeadarum sequutus, in vado
 consistebat. Rex eorum etiam vestigijs ingressus, vt
 vadum superaret, summa animi contentione labora-
 bat. In eum Paciecus, illum enim ex regis insignibus
 agnouit, tormentum diuigi iniecit. Globus emissus, ad
 illius pedes, duos ex intimis familiaribus repentè dila-

*Brachma-
 nae perfidi-
 da.*

*Calecutij
 Regis dis-
 crimen.*

cerauit: quo metu Rex ipse perturbatus, pedem retulit. Et tamen Naubeadalimum, & Repelinensem adhortari, ut acriter instarent, minimè desistebat. Illi fultibus eos, qui præcedebant, ut in ulteriorem ripam euaderent, impellebant, & gladijs etiam, si non impigie quod erat imperatum conficerent, acerrime minabantur, & aliquos etiam vulnerabant. Itaque alij alios urgebant, & se ipsos præpediebant. Cum verò ad fudes peruentum est, multi plantis pedum grauisime sauciatis cadunt. Fit clamor & luctus, & ubique lamentatio admodum lugubris audiebatur. Alij super alios procumbunt. Interim tormenta, quæ erant in nauigijs disposita, cum in multitudinem ad eos conuerterent, & implicitam pilas emitterent, magnam stragem faciebant. Ingens inter hostes turbatio secuta est, cum multi dolore vulnery regredi frustra contenderent: multi, quamuis metu perterriti cedere vellent, suorum gladijs ulterius festinanter progredi cogerentur. Dum ad hunc modum res geritur, multi alia ex parte cum securibus in vadum procolant, illudque sine offensione transiunt, vallumque rescindunt, & locum a Cochimensibus desertum occupant. Quod cum Paciecus animaduertisset, rem perditam esse credidit. Antrum tamen minime dimisit. Ad Iusartem autem nauigium propius accedens, in id se coniecit, & Iusarti imperauit, ut in illius nauigium deslineret. Mans enim nauigium terræ appropinquare non a poterat. Sic autem cum ad vadum propius accederet, hostes e loco repellere telis atque tormentis instituit. Sed interuenit Nankhe darimus, qui prælium non redintegravit, ut non videretur inceptis. Hostes autem acriter instabant, & ut nostros circumficerent, conuocabant. Multi nauigij remos manibus retinebant, ut se commouere non posset. Hic Paciecus cum se funditus euersum cerneret, diuinam opem maximis vocibus implorauit. DEIQVE præsentissimū numen sibi adesse pensit. Atque cum se vehementius incitabat, & vadum aquis obrepbat. Tollis animus augetur, & nauigium remis agere, & propellere

*Lusitanorum summum discrimen
Auxilium diuinum*

nituntur. Res iaculis, & hastis, & missilibus, & sudibus
etiam parulis gerebatur. Sed quo magis fluctus va-
dum operiebant, eo nostri maiores animos assimebant,
& acius & vehementius, ut se è mediis hostibus eripe-
rent, certabant. Aestus tandem cum maxima iam a-
qua, cum copia redundaret, illud praelium, quo nullum
eum in bello acius extiterat, diemittit. Itaque Paciecus
horum multitudine liberatus ad Iusartem se contu-
lit, qui in eo certamine praeclara facinora militaris vir-
tutis ediderat. Tum cum naugia facie nauigarent, v-
terque tormentis utendum censuit. Non enim erant ii,
qui vellet ullam oblati temporis occasionem prae-
terire. Itaque, ut eos hostes, qui prope vadum in tera
confisterent, globos intorquent, multos occidunt, reli-
quos in sylvam fugere compellunt. Calecutiensis eo-
die fractus desperatione, dedecus suum acerbissime la-
mentans est, quod cum tantis copis quadraginta tan-
tum locis in vado perficere nequaueat. Cum vero è lo-
co illo discederet, & lectica subleuaretur, in locum, qui non
procul a profundione vado distabat, perueniret, Perus
Paphlagonum in mediocrem globum intorquen-
tes, ut quatuordecim fides illius sancti tates ad illius pe-
des dolere auferret, & ipse eorum sanguine conspersus
fugam inueniret, perubacans, in terram sulcis descendit, &
per se se illo loco cum celebrare subtraxit. Hoc prae-
lium cum prima luce ceperisset, ad nonam cititer ho-
stis periculum erat. In eo autem Calecutiensis tam
malignos, & contumaces animos, quam multos nul-
los in eo praelio a nostris interitus miserat. Ex no-
stris autem, cum iam constatium, hastis, & manibus pla-
nissimum audire, & acutissimum audissimum ho-
stium conatibus perirentur, nemo tamen cecidit.
Ex quo facile collat, etiam hoc bellum suum è namine
suis confectum, qui autem posset si non nostris hostes
eum è n. q. suos uenit praefectus, & defecit. Quod
fuit in credibile usum fuerit, & non hominibus, sed
Deo tantum dedit. Itaque quidem astat, se, quoniam vi-
deret, in quo labaret, & ignominie. Iuxta, qui minime

*Iusartis
virtus.*

*Rex Cale-
cutius mor-
tis pericu-
lum pedes
effugit.
Clades ho-
stium, &
milia Lu-
tanorum
victoria.*

Sunt veræ pietatis ignari, & experti sunt in se præsentissimi numinis beneficia, intelligent planè, multò maiora facinora posse ab illis fieri, qui firmam spem in Christi præsidio reposuerint, maximè verò cum pro illius gloria certamen initum fuerit. Id autem eo præfertim tempore feci conueniebat, quo nondum Christi nomen à genibus illis celebratum existeret, neque imperium confirmatum fuerat, ut illis signis facilius homines ad Dei nouitiam peruenirent, & Iulianis confirmatis viribus fundamenta iacerent imperij, cuius opera possent gentes, quæ ad orientem Solem pertinent, radijs disciplinæ cælestis illustrari: quod factum postea fuit, ut cernimus, & clarius in die ~~sequenti~~ ^{sequenti} ~~ramus~~ ^{ramus}. Paciecus autem cum se tanto periculo liberatum, & hostes suos animum aduenteret, ingentes Deo gratias egit. Interuenit autem Cochimientis princeps, quæ Paciecus auersatus est, & quasi hominem timidum, & desertorem, & parum in fide custodienda diligentem indignum colloquio suo reputauit. Quod Princeps indignissimè tulit, & se purgauit, atque iurando confirmauit, non sua, sed Brachmanæ sceleratissimi culpa prælio non interfuisse. Non enim illum euocare voluisse, nisi postquam nomen Iulianum fuisset opera Calcutientis extinctum. Accepit satisfactione Paciecus, & auunculi culpam esse dixit, quod sceleratissimos homines in fide receperet. Nunquam enim sapientem fidei ei, qui semel fidem prodiderat, habitum. Primum autem fugæ ab illis factum esse constabat, cui stipendio Principis Mangatenis, qui à Cochimiente periturum secus & fragitum deseruerat, aliquid annui. Principe dimisso, Paciecus se se ad naues contulit, ubi iam Rex Cochimientis inuenerat, cuique cum summa laetitia significatione de tam insigni victoria gratulatus est. Paciecus vero de milium fuga & proditione conuersus, omnem illius fidei culpam in Mangatensem contulit, Regem admonuit, ut iure regio vteretur, & hominem pro offensum atque perditum, si nollet occidere, a se dimitteret, ut Calcutien-

*Proditori
non fiden-
dum.*

*Mangaten-
sis Prin-
ceps proditi-
onis accu-
satus.*

si ope-

si aperam daret. Nullum enim periculum esse magis
 timendum eo, quod a proditore comparatur. Esse nã-
 que malum occultum & intellinum, quod priusquam
 prouideri possit, interimit. Itaque regias opes nunquã
 sceleratorum hominum præsidio stabunt. sicquenter
 tamen euenti. Idcirco se vehementer optare, vt Cale-
 cutiensis talium hominum præsidijs scipiaur, vt facilius
 possit de statu conuelli, & scelestum pœnas exoluere.
 His & alijs sermonibus, cum diei bonam partem con-
 sumeret, Rex in vibem reuersus est, & Paciecus, vt se
 atque suos ab immenso labore resciceret, curauit. Cale-
 cutiensis autem suos probis omnibus maledictis cue-
 per eorum ignauiam iterisse dicebat, quò
 minus nostri fundius intecrent. Repelinensis vt ei a-
 liquo pacto satisfacceret, quando viribus non poterat, vt *Repelinēsis*
 fraude Lusitanos de medio tolleat, operam dare sta- *in Lusita.*
 tuebat. Primum igitur Cochimenses aliquot pecunia *nos technæ*
 corrupit, qui fontes, ex quibus nostri aquam haute- *et quomo*
 bant, mori feris venenis infecerent. Deinde, vt venenu *do curata.*
 in pane illis daretur, summa sedulitate consuevit. Hęc
 cum ad Paciecum delata fuissent, operam dedit, vt sin-
 gulis diebus puti foderentur, e quibus omnes Lusita-
 ni biberent. Est enim tellus humilis, & aquis abundas,
 vt sunt ferme omnes, quæ mari sunt finitimæ. Ne au-
 tem quidquam cibi venderetur, quod non venditor,
 prægustaret, diligentissimè prouidebat. Cum hæc frau-
 des Repelinensis minime processissent, vt exercitum
 nostris silentio Cochimum nauibus duceret, cuius pars
 vibem incendere, pars autem nostros inopinantes op-
 pueret, excogitauit. Sed etiam omnibus istis insidijs
 lactici vigilantiã diligenter occursum fuit. Paciecus
 intum vadum fossa nunciabat, & tutres excitabat, &
 machinamenta comparabat, quibus se etiam Cale-
 cutiensis allaturum timebat, & l osibus terrorem
 frequenter incutelat, & in continerem sæpè tradie-
 bat, & detrimenta quæ plurima l osibus portabat.
 Neque flumina & æstuaria intacta relinquebat. Naues
 enim aliquot cum tormentis cepit, quas Cochimensi

donauit. Et vt fingeret, se non ita citò è vado discessurum, prope illud ades ædificauit præcepit, & circuncircà fossam perduxit, in quam aquam ex fluuio deriuauit, quæ illam compleret. His rebus Calecutiensis stimularus, vt vadum rursus tentaret, in animum induxit. Sed interim classes submittibat, quæ populatione Cochimensium rebus inferrent: cum quibus nostri assidue bellum gerabant, & hostes cum magno eorum detrimento fugere compellebat: & Paciecus ipse cum velleret cum duodeciginti paronibus congregari, fuit ab alijs quatuor & triginta, qui in intidijs latebant, de improviso circumuentus, quod periculum vehementer

*Pugnana
ualis.*

*Pacieci de
crimen
Hostium
fuga.*

*Pestis in re
gno Cale
cutiensis
Altera Ca
lecutiensis
in Lusita
nos expedi
tio.*

*Classi Ca
lecutia.*

Paciecum exterruit. Parum enim confidens in illis processerat, antequam nauium numerum exploraret. Fugie tamen in eo discrimine à nostris edita præclara facinora, & hostes tandem in fugam versi sunt: nostriq; cum quatuor nauib. & multis tormentis, atq; varia præda in vadum reueriti. Rex Calecuti quamuis rursus in nostros cum maximis copiis inuicti in animo haberet, pestilentiæ, quæ iterum in illius regno seuire cepit, belli consilia distulit. Attamen nunc vt aperta vi, nunc vt oculis insidris in baculum pestem compararet, vehementer elaborabat. At Paciecus insidias ingenio & sagacitate, vim viante reprimerebat, & multas de illorum classibus victorias conquebatur. Venit tandem tempus illud, quo Calecutiensis in nostros copias iterum maximas educere cogitabat. Repe-
linensis primum agmen ducebat: magnumque numerum rusticiorum hominum cum ligonibus, & securibus, & instrumentis rusticis, qui vias murgent, fossas dacerent, aggeres excitarent, vt tormenta sua tutò collocari, & à nostris defendi facillime possent, agebat. Rex ipse cum triginta milibus hominum & magno tormentorum numero secuebatur. Mari autem moles ingentes lupa circumligatæ, & pice oblitæ, quæ flammis ubi opus esset, naues nostras inferrent, ferebantur. De nob. centum & decem parones restas omnibus instrutissimi, partim catenis inter se colligati, partim disun-

gitudinem patebat. Hanc autem machinam ante nauium proras modico ab illis intervallo constitui iubet, & secundum æstus naturam sex anchoris alligari: ut videlicet tres anchoræ, cum æstus accederet, aliæ tres cum decederet, illam firmissimè retinerent. Id autem hoc consilio effecit, ut nauium carinæ, cum appropinquare vellent, impedirentur, quò minus Castella nauibus nostris adiungerent. Petrus autem Raphael excitis aliquot malis, ex illis columnas effecit, quas in nauium tabulæ præfixit, & in summo earum fastigio capitula iniecit, in quibus possent seni mites inficere, & illis, qui erant in Castellis, repugnare. Altitudo enim cuiuslibet capitelli, altitudinem ~~Castellorum~~ ^{Castellorum}, quæ hostium nauibus ferebantur, adæquabat. Per exploratores enim Paciecus non modò exercitus multitudinem, sed etiam genera machinamentorum eorumque dimensionem exactè nouerat, & quid hostes animis cogitarent, exploratè cognoscebat. Exercitus, qui terra gradiabatur, dissonis vocibus, & instrumentorum bellicorum strepitu inanes quosdam terrores iniecebat, qui pouissent homines, rerum bellicarum ignaros metu exanimare. Sed dum illi inanes formidines iam habent, Paciecus ut veras proponeret, operam dabat. Nam in Anaulensis insulæ partem, quam nò longè a nostris nauibus fluctus marini sublucebant, egressus, ut primum hostium agmen carperet, enixe commendit, sed nè circumfusa multitudine opprimeretur, se post aliquod detrimendum hostibus importatum, in nauigia atque vilo incommodo recepit. Cum tamen prælium fieret, Calcutiesis cum hominis audaciam accepisset, iracundia & furore flagitare cepit, neque tantam contumeliam, quantam sibi eo facto impositam arbitrabatur, ferendam putauit. Itaque ducibus suis imperat, ut Paciecum ad se victum trahant, ut illum tormentis excruciatum necaret. Illi aduolant, & ut impigres, quod fuerat imperatum, efficerent, summam diligentiam adhibuerunt. Paciecus autem non modò perductus non fuit, sed antequam in nauigia regredi potuisset,

Inania hostis aduentus terriculamenta.

Thrasone Calcutiesis imperat.

set, non paucos ex hostibus interemit. Dum hæc geruntur, Sol exortus est. Aestus autem decedens, hostium classem in Lusitanos impellebat. Primum moles, quas diximus, inflammata cum in malos ex anchoris alligatos, ut dictum est, inacidissent, repente substituerunt. Itaque non modo nullum damnum intulere, verum non mediocre alluamentum nostris afferebant. Dum enim incendium vigeat, hostes propius accedere non ausi sunt. Hoc inani terrore depulsi, cum iam incendium fuisset relictum, classis hostium accessit. Castellum verò, quod erat maximum illorum, quæ diximus nauibus inuchi, primum cum in malos incideret, nec ulterius prægredi posset, necessario consistit, & inde certere globis maximis, & plumbeis etiam glandibus instituit. Nostris contra tormentis patrones primos, qui prope Castellum erant, acerrimè verberabant, ex quibus aliquot dissipauerunt. Paciecus unum sane magnum tormentum ex his, quæ nostrum Camelum appellant, in Castellum conuerti, & globum intorquere præcepit. Frigor quidem horrendus fuit: castellum tamen integrum permansit. Cum id interitum fieret, & Castellum nulla ex parte labaret, hostes multò confidentius nostros urgere & acrius instare, & intemperantius exultare, & voces lætitiæ ingentis indices attollere. Reliqua Castella cum hoc animaduertissent, multò audacius in eundem se locum contulere. Tanta deinde telorum vis ab hostibus coniecta fuit, ut nihil aliud, quam sagittæ densissimæ, & globi ferrei, & plumbei in tenebris illis, quas fumus efficiebat, & in illis hominibus incendijs cerni & conspici posset. Hæc Paciecus animo conturbatus, oculos in cælum sustulit, & maxima voce, ut ab omnibus audiretur, O summe cæli rector, inquit, *Pacieci ad* scio me commisisse flagitia maximo supplicio digna. *Deum precor.* Te tamen suppliciter oro, ut in aliud tempus vindictam differas, in quo non decus & gloria tui sanctissimi nominis agatur. Hæc ubi dixit, iterum tormentum dirigi atque librari iussit. Emissus cum maximo fragore globus, Castellum bonam partem dissipat, & homines

In mare deturbat: nostri manus in cælum tendere,
 Christi nomen celebrare, nunc nomen illius præsens agno-
 scere, & tunc multo alacris hostibus obsistere. Fuit
Castellū gio tandem Castellum alijs globum ielibus dissectum.
bis deieciū. Alia tamen Castra nullo tenus in loco permane-
 bant: & qui intra erant, summa contentione pugna-
 bant, ut Iuliano occiderent. Sed cum non possent re-
 cedere, et multis pilas innumerales, & ingentem telo-
 rum multitudinem sine ulla intermissione iaciebant.
 E nostris nullum frustra telum in hostes accidebat.
Prælium Multi enim ex illis ceciderunt, multi ne parones aut de-
terrefire. prelli, aut dilacerati. Dum ad hunc modum manus decer-
 tatur, Rex Caecurientis in vadum cum ~~multis~~ *multis* in-
 nadit, & in vicinorem ripam exampere conatur. At
 Christophorus Iufartes & Simon Andradus, qui mi-
 nobus nauis vehiebantur, & Laurentius Morcus,
 qui ex paronibus Cochamentibus pugnat, summa
 opeteliffere contendebant. Cochamentis etiam Prin-
 ceps cum mille et suis militibus, qui vallum tuebantur,
 fiduciam eod. e operam nauavit. Omnes ita se gessie-
 runt, ut non modo transituq. intercluderent, sed etiā
Clades ho- multis in eod. modis hostes afficerent. Constat hoc præ-
stium & lium fuisse multo superioribus acrius & immanius,
Lusitano in eod. ne multas naues hostium deprellas, & magnam
rum victo- hominum multitudinem extraitam. Prælium cum
ria insignis prima luce commissum fuisset, ad vesperū ductum fuit.
 Acilius tantam violentia accedens, vadum cōtuit a-
 quos, & Castra in contrariā partem copulit. & sic tan-
 dem fuit necessitas ab omnibus certantem commissum.
 Ex nostris multi vulnerati fuerunt, nulli tamen occi-
 sis. Post hanc pugnam, fuit aliquot diebus cessatum,
 quibus Rex Cochamentis Pacem cum vade letis mis-
 sit, multis laudib⁹ affectis, & ut nostros cōmētur, & ter-
 ra finibus refeceret, operam dedit. Caecurientis ve-
 rō iam victoriā desperasset, & domum redire ve-
 hement. expeteret tamen cum multa illium, ut igna-
 ritus in Lusitanos inferret, & extremum belli casum
 experiretur, impotenti sollicitate, post reliquas cla-
 des

des acceptas illos aggressus est. Sed cum nostri victorij
 clari multo acius depugnarent, & hostes cladibus ex-
 teriti, nimis titubanter & humide pugnam capessieret,
 eueniebat, ut hostes multo facilius sanderentur, & clas-
 sis multis partibus dilacerata è prælio discederet. Cale-
 cutiensis igitur auguribus acriter insensus, qui quasi de
 Deorum sententia loquerentur, cum in firmissimam
 spem victoriæ fraudulenter inducerant, detestatus, ex-
 citum reduxit. Non tamen cessauit insidias struere,
 quibus Paciecum interimeret. Sed detectis insidiis, fue-
 runt aliquot proditores à Pacieco primum fustibus a-
 cerrimè verberati, deinde ad extremum supplicium
 actiui. *¶* Tum se multo Cochunenſi nobilitate me-
 dios interponerent, & à Pacieco enixe contenderent,
 ut hominibus ignosceret, is eos ad Regem misit, ut de
 illis, quod ei commodius videretur, statueret. Calecu-
 tiensis igitur eam cerneret nisi illi sibi, ut cogitabat, pro-
 cessisse, odio vitæ, & tantum de deoſi offensione regno
 se alidicauit, & Naubeadamum in Regia sede consti-
 tuit, ipse uel fanum, & ædes religione consecratas in-
 gressus est, ut ibi in Deorum suorum cultu, quod re-
 liquum erat vitæ, consumeret. Mater tamen illius,
 mulier natura ferocis, illum literis atque nunciis si-
 mulabat, ut bellum repeteret. Non esse ferendum,
 ita consternauit animo, ut vindictæ spem omnino de-
 poneret. Præstare namque milles mortem oppetere,
 quam tantum dedecus inuitum relinquere. Illam re-
 ligionis speciem non esse pietatis, sed truiditatis argu-
 mentum. Proinde si vellet hominem famæ commen-
 dar, & in dignitatem amissam restitui, forti animo
 pergeret, & hostibus demoustraret, se nullo casu de
 nuntiis statu detorquei potuisse. His instigatus ora-
 tionibus, rursus egressus est, ut bellum renouaret. Sed
 omnes Reges & Principes, qui cum sequuti fuerant,
 rebus illius desperans abiciant, neque rursus ad belli
 societatem adduci poterant. Quoniam etiam multi pacem
 cum Timumpara & Pacieco fecerant. Ea desperatio-
 ne fractus, se rursus in fanum recepit. Fuit bellum hoc
 à Pa-

*Nonahos-
 tium ca-
 lamitas.*

*Insidie Pa-
 cieco à Ca-
 lecutiensī
 Rege stru-
 æ.*

*Calecutien-
 sis regno Je-
 abdicat.*

*Matris lite-
 ris Calecu-
 tiensis ad
 vindictam
 excitatus.*

Belli Calicuti; temporis, mensis.

Coulami tumultus.

Pacieci per Indiam fama & auctoritas.

Lupus Suarius cum nauibus in Indiam aduentus.

à Pacieco intra quinque menses maximo cum labore & hominis insigni gloria confectum. In quo quidem, vt postea compertum fuit, hostis vndeuginti millia hominum partim morbis, partim prælijs amisit, & magnam præterea nauium multitudinem. Profligato hoc bello, & pace cum multis Principibus firmata, fuit Paciecus factus celtior, Coulami tumultuari coepisse, & Saracenos, cum fieri non posse crederent, vt Lusitanum ex hostium manibus euaderent, de eorum, qui Coulami remanserant, perniciem coniurasse, vnumq; Lusitanum hominem eorum fraudulenter occisum. Paciecus igitur Coulamum pergit, de homicidis supplicium sumere non potuit, ne magnam discordiam in ciuitate cum maximo nostrorum discrimine concitaret. A Principibus tamen ciuitatis efflagitauit, vt in foedere permanerent. Cautum namque foedere fuisse, ne nauis vlla aromatum onus acciperet, antè quam nauibus Lusitanis sit iustum pondus impositum. Se verò cernere in portu Saracenorum naues onustas, & Emmanuelis Regis naues inanes. Respondent, id non voluntate sua, sed Saracenorum importunitate & audacia, quam reprimere propter illorum summas opes nequuerant, accidisse. Paciecus igitur de Principum consensu, Saracenorum nauibus exoneratis, & pretio aromatum eis persoluto, ea confestim in Regias naues imponenda curauit. Deinde vela fieri iussit, & illam oram Indicam cum nauibus insuetis peruagatus est, & aliquot naues cepit, & prædas etiam fecit. Tantaque erat virtutis illius opinio, tantusq; ab eo metus & regibus, & Dynastis, & prius etiam incusus, vt nemo auderet armis illius obistere. Hæc autem ab eo gesta sunt vsq; ad Septembris mensis initium eiusdem anni, qui fuit à Christo nato M D III. Eo tempore Lupus Suarius, cuius antea mentio facta est, cum classe tredecim nauium in Indiam reuenerat. Is litris Ferni Alardei, quas in vrbem Mozambicensi, antequam obiret, scriptas reliquerat, fuerat de belli magnitudine, quod à Calicutensi patari existimabatur, admonitus. Id etiam Melindius

dius Rex, cum is ad illius portum naues appulisset, significat. Ea; de causa magnam in illo cursu celeritatem susceperat, usque eo, dum in Anchediuam insulam perueniret. Ibi Antonium Saldagnam, & Rodericum Laurentium, qui in ea insula hyemauerant, offendit. Inde cum iam ver in regionibus illis inciperet, Cananorem profectus, è Rege Cananoris & a Gonzalo Barbosa, qui Regis Emmanuelis negotia procurabat, de rebus à Pacieco gestis certior factus est. Postridie autem illius diei, quo fuerat cum Rege Cananoris amantissime colloquutus, venit ad illum Arabs quidam cum puero Lusitano, atque literis à Lusitanis, qui fuerant Capitalis tempore capti, datis. Summa literarum hæc erat. Regis Calecutiensis opes fractas atque comminutas esse consilium, quo bellum fuerat susceptum, post tantas clades acceptas (ut ab imperitis fieri solet, qui non ante, quam temeritatis poenas luant, rebus suis consulere neunt) ab omnibus improbari. Ciuitatis Principes eos admonuisse, ut scriberent ad Lusitanos Duces, si pacem cum Rege Calecutiensi fieri vellent, nullum tempus magis ad eam opportunum optari posse. Regem namque, semper bellum illud detestatum fuisse. Esseque naturam benignum, & in fide tuenda constantem. In literarum fine orabant, & obtestabantur, ne a consilio pacis abhorreret. Fore namque, ut præter utilitatem, quæ posset ex ea Lusitanis afferri, & ipsi è miserrima seruitute in libertatem vindicarentur. His lectis literis, Suarius Saracenum dimittere, & puerum retinere voluit. Puer autem constantissime repugnauit, dicens se nunquam tantum in se dedecus admissurum, ut contra datam fidem, causam crudelissimæ castitatis, quæ erat, si ille non rediret, Christianis, qui vincitiam remanserant, afferenda, metu mortis aut seruitutis afferret. Suarius illis dimissis, Calecutium versus nauigare instituit. Cum verò iam in Calecutiensi portu consisteret, iidem ciuitatis Principes ad eum varia ciborum genero, & flectus multiplices, in signum amicitiae continuò miserunt. Quæ omnia ille repu-

Literæ Lusitanorum quorundam captiuorum ad Suarium.

Mira pueri fides & constantia.

diavit, adferens, se nullo modo quidquam ab eis, antequam pax fieret, accepturum. Nunquam enim hostile munus ullam iucunditatem hostibus attulisse. Venit deinde Coiebiquius Saracenus ille, cuius, ut antea dictum est, egregia in Lusitanos merita confiterunt. Cum illo autem duo ex captivis Lusitanis veniebant: de pace agi continuo coeptum est. Principes orabant, ut Regis aduentum expectaret, qui erat intra quatuor dies venturus. Dixit Suarius, se pacem minimè daturum, nisi prius sibi Lusitani cum Mediolanensibus redderentur: & in eo perflirit. De Lusitanis quidem sufficit illi facillime satisfactum. De Mediolanensibus verò quomodo id, quod postulabatur, absque nefario scelere fieri posset, minimè videbant. Turpissimum namque facinus existimabant, eos, qui fuerant in fidem recepti, contra datam fidem ad supplicium tradere. Quò autem illi rectius se gerebant, eò ducis nostri consilium reprehensione maiore dignum arbitror, qui plaris esse statuebat, de duobus transfugis & peregrinis supplicium sumere, quàm tot ciues in libertatem asserere. Accedebat etiam turpissimæ timiditatis indicium, cum ad eò pertinaciter in eo postulato perseveraret, quasi post res hostium afflictas, posset aliquod maximum malum à duobus illis hominibus in nostrorum perniciem comparari. Præterea qui in alijs perfidiam vindicandam aiuntur, quo modo par est, ut eos, cum quibus pacem conciliari volunt, fidem violare compellant? Et ut nihil aliud dicam, cum bellum cum hoste civium causa suscipiendum sit, multò vigilantius est de civium salute, quam de hostium interitu cogitandum. Hæc quidem non considerans Suarius, nimè de Lusitanorum vita, & de Coiebiqui etiam, qui propter Lusitanum nomen in summo discrimine versabatur, statu & conditione sollicitus, cum illius postulato minime satisfaceret, urbem tormentis conquisivit, & vides quamplurimas diruit. Inde verò Cochium petiit, & Regem inuisit, & Eum anychis nomine fidem illius collaudavit, regiaq; illi munera satis am-

*Tractatus
paci à
Suario cū
Calecutijs
initus.*

*Suarius
pertinaciæ
notatus.*

*Calecutiū
oppugnatiū.*

pla detulit. Deindè duces duos, quorū vnus Petrus Mē-
doza, alter Vascus Caruallius appellabatur, cū nauib⁹,
quibus præerant, misit, vt totam illam oram, vsque ad
Calecuti portum, amicis atq; fœderatis tutam, & ho-
stibus infestam redderent. Alfonso autem Lupio Co-
stæ, & Petio Alfonso Aquilari, & Leonello Coutino,
& Rodenico Abræo negotium dedit, vt Coulamum
petere, vt aromata, quæ erantiam industria & labo-
re faciei congesta, à procuiatore acciperent, & naues
sibi attributas onerarent. Paciecus autem, nauibus ex
animi sententia oneratus, Cochimum reuersus est, & à
Suatio tantis laudibus affectus, quantis erat omnium
confessione dignissimus. Hic fuit Suatio nuncius alla-
tus, Cranganorem ciuitatem, quæ in Calecutiensium
fide permanserat, esse in armis, omnesque ciues ad bel-
lum sollicitari, & ducem nomine Maimamen octogin-
ta parones & quinque naues intruxisse, terra verò Nau-
beadamum magnū exercitum eduxisse, & copias
in dies augeri. Hæc autem omnia eo consilio fieri, vt
cum primum Lusitana classis è portu Cochimensi sol-
ueret, de improviso Regem opprimerent. Alio namq;
vado, nomine Paliporto, quod multò commodius ar-
bitrabantur, copias traducere cogitabant. His belli mo-
tibus exploratis, Suatio de reliquorum ducum senten-
tia visum est, Cranganorem festinanter inuehi vt ho-
stes inopinantes de conatu depelleret. Itaq; vna nocte
cum scaplis quindecim, paronibus quinque & viginti,
& Caracula vna, magno silentio proficiscuntur. Erant
in ea classe Lusitani mille, & mille Cochimenses. Co-
chimensis verò Princeps eos in Paliporto cum octin-
gentis militibus opperiebatur. Inde Princeps terra, no-
sti Duces mari, eo quo destinant, alacres & pleni fi-
ducia contendunt. Suarius Tustanum Syluium, & An-
tonium Seldagnam, & Petrum Alfonso Aquilarem,
& Alfonso Costam, & Vascum Caruallium in clas-
sis fronte constituit. Dux verò Maimames eo tempore
in duabus magnis nauibus, catenis inter se fortissimè
colligatis cum duobus filiis insidebat. Naues erant iā

*Varia Lau-
doza, tanis Ducis
bus præscri-
pta mune-
ra.*

*Cranganore-
ris tumultus.*

*Paliportū
vadum.*

*Bellum ad
uersus Crā-
ganorem.*

*Prælium
manale.*

*Lusitano-
rum victo-
ria.*

*Prælium
terrestre.*

*Hostium
fuga.*

*Cranganor
capta &
incensa.*

tormentis & munitionibus, & magno telorum numero, & militum etiam multitudine, ad confligendum, si opus ita fuisset, comparatæ. Quinq; illi Duces, qui primum agmen ducebant, in cas inuhuntur. Maimames & illius filij incredibili animorum robore resistunt, eorumq; virtute factum est, ut diutius, quam quisquam opinari potuisset, prælium traheretur. Tandem Maimames cum filijs occiditur, milites atque nautæ se in mare alia ex parte conijciunt. Reliqui Duces cum in parones incutirent, non magno certamine eos in fugam compulerunt. Superata classe, Lusitani Duces in terram copias exponunt: Cochimentis Princeps suas etiam adiungit. Naubadarami exercitus etiam prodit. Fuit continuo prælium summa utriusq; partis contentione commissum. Cum tamen ex hostibus multi caderent, reliqui tanto metu perterriti sunt, ut in urbem trepidè fugerent, omnemq; illius tuendæ curam deponerent. Itaque celeritate, quæ per unam portam ingressi fuerant, per aliam egrediuntur. Nostri in illorum tergis hærentes, uno impetu in urbem ingressi, eam coniectis ignibus inflammant. Sunt ædes è ligno maxima ex parte ædificatæ, & congestis palmarum folijs integuntur, ita, ut subito flammam corripiant. Dum ignis omnia populatur, incolæ Christiani, qui antea hostium metu latitabant, accurrunt, & a nostris petunt ut incendium restinguant, ne facias ædes, in quibus illi religioni operam dabant, simul incenderent. Cum id nostri sacre conarentur, non tanta potuit adhiberi diligentia, ut non prius, quam ignis opprimi & extingui posset, multæ etiam Christianorum ædes eisdem flammis absumerentur. Domicilia Arabum atq; Iudeorum, quæ nondum fuerant incensa, spoliata repente sunt. Naues & parones eodem incendio conflagrârunt. Tormenta tamen prius & arma, & munitiones, quæ nostris usus esse poterant, in nauib; inpositæ. Hac re gesta, Sauius cum reliquis Ducibus Cochimum rediit. Sed quia iam sæpè Cranganor mentio facta, operæ præmium erit, de illius situ & magnitudine, de

gentium, quæ illam incolebant, multitudine, de Christianorum, qui in ea habitabant, moribus & institutis pauca dicere. Dislat Cranganor, ut antè diximus. Cochimo ad Septentriones, decem & sex millibus passuum. Fluminis, quod propter illam in mare influit, varijs flexibus alluitur. Erat vrbs sanè magna, & à multis nationibus, propter admodum celebre emporium, frequentata. Ciuitas erat libera, & magistratibus legitimis populi suffragio creatis regebatur. In patrocinio tamen Calcutienſis Regis latebat, & illius partes, ubi bellum aliquod motum erat, sine recusatione sequebatur. Ab illius tamen fide defecit, postquam illius res nostrorum armis afflictas esse cognouit. Habitant in ea præter indigenas aduenæ quamplurimi, qui ex Arabia, & ex alijs regionibus eò mercaturæ faciendæ gratia confluxerunt. Indigenæ, qui simulachris dediti sunt, eisdem moribus, quibus reliqui Malabares, vtuntur. Christiani templa habent non satis eleganter ædificata. Sunt enim eorum opes valde tenues. Septimo quoque die, quem dominicum appellamus, in templum conueniunt, ut sacris intersint, & conciones audiant. Summus eorum antistes in moribus, qui ad Septentriones spectat, a mari disiunctissimis, quam regionem illi Chaldæam nominant, sedem habet. Is cum duodecim Cardinalibus, & duobus Patriarchis, & multis Pontificibus, qui in consilium similiter adhibentur, omnia, quæ ad religionem faciendam pertinent, decernit. Huic omnes Christiani, qui in orientis Solis regionibus habitant, obtemperant. Sacerdotes in capite ita sunt attenti, ut Crucis imaginem in vertice summo contineant. Vino ex passis vuis confecto in sacrificijs viuunt. Omnibus sine discrimine, cum ad Euchariſtiam accedunt, non solum Christi corpus in panis specie, verum & non Calicis consecrati potione porrigitur. Nemo tamè epulæ illud diuinum sumit, antè, quam flagitiorum confessione animorū seordes faciat. Pueri infantes nullo modo ante quadragesimum diem, nisi periculum aliquod impendere eorum vitæ perspe-

*Cranganor
ris vrbs et
incolarum
descriptio.*

*Christianorum
Cranganorensium
ritus &
mores.*

*Pontifex
summus
Indorum.
Sacerdotum
tonsura.
Eucharistie
& sacrificij
usus.*

*Confessio.
Baptismus
parvulorum.*

etum fuerit, sacris aquis expiantur. Cum aliquis periculoso morbo premitur, sacerdos illum inuisit: ægroti sacerdotis precatione animū alleuari confidunt. In ingressu templi, lustralibus aquis, perinde atq; nos facimus, asperguntur. Eodem etiam ritu mortuos, & eadē religione sepeliunt. Deindē cognati & affines epulum dant, & octo dies in cōuiuijs, mortuorum gratia instructis, accumbunt, & illorum memoriam celebrant, & pro eorum sempiterna salute Christum venerantur.

Viduæ, quæ ante annum post viroꝝ obitum nubunt, dotem amittunt. Sanctas literas Syuo sermone, quem Chaldæum nominant, scriptas, studiosissimē colunt, earumq; interpretes in locis publicis omnes qui conueniunt, ad earum intelligentiam diligenter erudiunt. Ieiunia temporibus, quæ ad Aduentum & Quadragesimam appellamus, diligenter obseruant. Sacra solennia, quibus utimur, summa cum religione & celebritate procurant. Eandem anni computationem cum die intercalari, cui quarto quoq; anno inferi solet, quam obseruamus, diligentissimē reuinent. Kal. Iulii non Christiani tantum, sed indigenæ a sacris Christianæ nationis abhorrentes, in Thomæ honorē diem festum agunt. Sunt apud illos & monachorum sodalitia, & virginum sacrarum cœtus ædibus semotis inclusi. Ab omnibus illis pudicitia cum summo probitatis, & abstinentiæ, & religionis studio conseruatur. Sacerdotes vxores ducunt. Prima tamen vxore mortua, est illis in posterum nuptijs omnibus interdictū. Aliorum matrimonium, nisi aut viri, aut vxoris morte, dirimi nulla conditione licet. Hanc autem morum institutionem a tempore Apostoli Thomæ, qui primus eas nationes ad Christi uocitiam instruxit, ad hæc nostra tempora continuatam summo semper studio, non solum in Cianganoris regione, sed in multis alijs, Christiani, qui in India sceler habent, summa semper religione & iudicio tenuerunt. Corpus illius in urbe, quam Malipur appellant, quæ ad regnum Nasingua pertinet, sepultum est, multis miraculis celebratum. Tempore quo

Aqua lustralis.

Cura de functorum

Annus lustrus.

Sacri libri.

Ieiunia.

Sacra solennia.

Anni computus.

Festum D.

Thomæ.

Vota monastica.

Sacerdotes coniugati.

Malipure, sepulchrū D. Thomæ

quo Martinus Alphonſus Souſa, vir fortiffimus, pro Re-
ge Ioanne tertio Indiam cum imperio obtinebat, fue- *Inſigne de-*
runt ad illum æneæ tabulæ delatæ, in quibus erant in- *Chriſtianis*
ciſæ literæ, quarum uſus obſoleuerat, ita, vt nemo eas *miper In-*
legere poſſet. Fuit tandem ab illo Iudæus accerſitus *diam anti-*
multis linguis eruditus, & minimè antiquitatis igna- *quitate te-*
rus, qui eas tandem cum difficultate propter ſcripſuræ *ſtimonium*
antiquitatem, & linguæ parum notæ rationem (erat
enim ex multis conflata) perlegit. Literæ autem nihil
aliud in ſumma continebant, quàm Regis, qui Tho-
mæ temporibus, illis terris imperabat, donationē Tho-
mæ factam telluris certa dimenſione definitæ, in qua
templum ædificaret. Et quia huius diuini viri mentio
facta eſt, non alienum arbitror, hoc in loco aliud testi-
monium antiquitatis afferre, quod Thomæ moni-
mentum continet. Anno a CHRISTO nato M. D.
LXII. Pontifex Cochimienſis miſit ad Henricum Cardi-
nalem testimonium publicis literis conſignatū, quod
hiſtoriam commemoratione dignam cōtinebat. In ea
ciuitate, quā diximus appellari Malipuiem, & nunc,
poſtquam a Luſitanis frequentari cœpit, S. Thomæ ci-
uitas appellatur, erat in colle ſacellum ædificatum, eò
quod affirmarent incolæ, in eo loco Thomam fuiſſe à
religionis hoſibus interfectum. Erat autem hoc ſolen-
niter inſtitutum, vt in eo ſacello octo diebus ante diē
natalem CHRISTI res diuina fieret, & omnes Chri-
ſtiani eò conuenerent. Fuerat quoq; ante quatuorde-
cim annos in illo colle inuenta Crux in lapide incifa,
in cuius faſtigio colibæ imago inſidebat: baſis verò e-
rat in ſpecie quadam herbarum, quæ diffundi latiffimè
videbantur, collocata, & tam faſtigium, quam baſis, &
brachia in liſorum formam definebant. Arcus eam
ex eodem lapide factus undique munebat. In arcu e-
rant incife literæ, quas nemo legere poterat. Totū hoc
opus integrum, quod erat ſatis magnum, fuit ſuper al-
tate eiufdem ſacelli multorum operis ſtatutum. In
Cruce eminebant notæ ſanguinis inſignes. Accidit
autem die, quo Chriſtiani conueniebant, vt in eo ſa-

*Aliud ea-
dem de re
testimoniū
notatu dig-
niſſimum.*

*D. Thomas
ubi mor-
tuus.*

*Crucis for-
ma anti-
quiſſima.*

Festū Annunciationis D. Virginis. *Supendū vetustæ Crucis miraculum.* no salutationem ab Angelo factam sanctissimæ Virgini, octo dies, antequam dies Christi natalis adveniret, celebrarent, cum sacerdos, qui rem diuinam faciebat, Euangelium inchoaret, ut Crux in nigrum colorē verteretur, & liquor ex illa incredibili copia dimanaret: deinde color cœruleus pro nigro subiret. In locis autem, ubi notæ sanguinis extabant, rosei coloris splendor eluxit. Sequentibus deinde annis eodem die semper eueniebat. Nec enim alio die (quod magnam admirationem commovebat) id in illa cruce cernebatur. Fuit tamen aliquo tempore eius rei, quæ admirabilis omnibus videbatur, intermissio. Anno autem, M. D. LXI. cum Christiani in eundem locum eadem pompa & celebritate convenirent, eo die, quo crux, dum sacrificium fieret, stillare solebat, & sacerdos Euangelium inchoaret (id enim etiam admirandum videbatur, quod nunquam prius, quam Euangelium legi cœpisset, ea Crucis mutatio fieret) Crux repente nigris maculis, splendidis tamen, inficeretur, donec tandem alijs atque alijs subeuntibus, tota nigresceret. Ita verò splendebat, atque si fuisset oleo delibuta. Dum instat ro-
ris guttæ defluere cœperunt, quæ paulatim grandiores effectæ, totam Crucem humore largissimo compleverunt. Peregit sacerdos cum multis lachrymis, & crebro singultu sacrificium. Deinde ascendit in altare & linteis, quibus in rebus sacris de mote procurandis uti solebat, Crucem extersit. Intea maculis sanguineis tincta repente sunt. Civitatis præfectus, & reliqua multitudo, quæ cōtulerat, manus in cælum tendere, Christi numen implorare, flagitiorum veniam postulare, & ad studium ardentius religionis excitari. Crux autem postquam multo liquore fluxit, clarius splendere cœpit, & color sanguineus evidentiùs eluxit. Hoc signum commovit & præfectum urbis, & primum sacerdotem, ut diligenter inquirerent, ecquis esset, qui literas illas interpreteri posset. Ajunt incolæ, in Narsingæ regno esse Brachmanam, inter omnes Brachmanas literis & eruditione præstantē, qui varias linguas

tenebat. Hominem continuò accersunt, & interrogāt, an illas literas nosset. Respondit, literas esse prisca, quibus antiqui sapientes utebantur: negligentia verò hominum factum esse, ut earum cognitio interiret. Quin etiam linguam, qua erant descriptæ, à paucis admodum teneri. Admonent illi Brachmanam, ut in altare ascenderet. Restitit ille, & nefarium facinus esse dixit, altare, in quo res diuina fieret, humanis pedibus conculcari. Inuitus tamen subiit, et literas perlegit, qualem vim eas esse dixit, ut una nota decem, & quindecim, & viginti literarum officio fungeretur. Sententia verò literarum in summa hæc erat: Thomam diuinum virum fuisse à Dei filio, cuius erat discipulus, in eas oras Sagami Regis tempore missum, ut Dei summi notitia gentes illas erndiret. Ibiq; templum extruxisse, & res admirabiles efficisse: atque tandem cum genibus flexis ad Crucem illam affixus, orationem ad Deum funderet, à quodā Brachmana fuisse hasta transfixum. Crucem verò eiusdem viri sanctissimi cruore tinctam ad memoriam virtutis illius sempiternam relictam fuisse. Hæc erat sententia, quæ literis continebatur. Fecit autem maiorem fidem alius eiusdem sectæ vir aliunde accersitus, grandis admodum natus, & sapientiæ opinione præstans, qui literas in eandem sententiam interpretatus est. Huic autem Crucis exemplum, in eodem ligno, ex quo templum ædificatum perhibent, insculptum, cum literis publicis multorum virorum testimonio consignatis, retineo: cuius fides tantis tunc argumentis explorata fuit, ut nemo possit de tam clavis atque testatis viri diuini monumentis ambigere. Hæc quidem inferenda pataui, ut rectius percipi possit, quam clara sint apud Indos Christianos Thomæ viri diuini monumenta.

*Sententia
literarum
verius il
lus crucis*

LIBER
HIERONYMI
OSORII SILVENSI
ALGARBIORVM IN LV-
SITANIA EPI-
SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-
ctissimi, virtute & auspicio
gesii,

LIBER QVARTVS.

RES EV-
ROPEAS

Frācisum
Almeida
cum impe-
rio vice
Regis in
Indiā mis-
sum.

ANNVS
Domini.
1505.
Emmanue-
lis ad Pon-
tificē Max.
legatio.

DV M hac autem, quæ sunt paulò antè scripta, gerebātur, Emmanuel magnā classem in Indiam comparabat. In ea verò classe nūsit Frācisum Almeida, iunum insigni virtute præditum, cum summo imperio, qui in Orientis regionibus Regis vice & officio fungeretur. Partim enim quod vellet in India aliquod imperij fundamentum iaci, partim ne Lusitani, qui negotijgerendi causa relinquebantur, vitæ periculum adirent, & fœderati etiā Reges incommodum aliquod propter studium Lusitani hominis subirent, visum est illi, vt vnus Dux in India cum imperio versaretur, qui id posset industria, fide, & vigilantia perficere. Hoc eodem anno, qui fuit, M D V. nūsit Romam Iacobum Soufam Portugalensem Pontificem, & Iacobum Paciæcum, virum iuris civilis scientia & dicendi etiā facultate non vulgari præditum, qui nomine illius fidem Iulio II. Pontifici maximo, qui tunc ad eam summæ dignitatis amplitudinem summo patrum consensu peruenerat, obligarent,

rēt, & ab illo peterent, vt quoniam bellum Africanum non absque magnis sumptibus administrari poterat, eos, qui in id aliquid opis sponte sua conferrent, muneribus ex diuino Ecclesię thesauro depromptis afficeret. Eodem tempore venit ad Emmanuelem vir religionis opinione præstans, ex Francisci diuini hominis institutione & disciplina, qui Ierosolymis præfatus erat monachorum, qui Sionem nientem incolūt.

*Aegyptij
Sultāi ad
Emmanue
lē legatio.*

Huic nomen erat Maurus. Causa autem aduentus illius hic fuit. Sultanus, qui tunc Aegyptum & Syriam imperio continebat, grauiter offensus detrimentis, quæ Lusitani rebus suis intulerant, literas ad Iulium Pontificem Maximum dedit, quas per hunc Mantum mittendas esse statuit, vt illius religione & autoritate facilius Pontificem in eam mentem, quam cupiebat, impelleret.

Literarum sententia hæc erat. Se à Regibus Hispaniæ admodum graues iniurias accepisse. Fernandum

*Eiusdē ad
Iulium
Pontificē
literæ.*

namque Aragoniæ Regem Hispaniam Beticam atque inuasisse, & Saracenos, qui eam possidebant, partim crudeliter occidisse, partim omnibus bonis euersos, in

exilium compulisse, & eos, qui domi remanserant, durissimo dominatu violenter oppressisse: & quod multo grauius erat, eos per vim, vt Christi religionem susciperent, coegisse.

Non licere autem nec apud Christianos, nec apud Mahumetanos, malo cogere quenquā, vt eam religionem detestetur, in qua fuerat ob incunabulis enutritus.

Hoc autem, quod ad commune gentis incommodum & vassitatem, & religionis iniuriā pertinebat, se dissimulare non posse. Præterea Emmanuelem Portugaliæ Regem clamibus suis Indiam infestam

reddere, grauissimas, vt iniurias hominib⁹, qui ex Aegypto & Arabia in Indiam navigabant, intulisse, ipsius

ue Sultani naues cepisse & diripias incendisse. Id autem nullo iure fieri. Nec enim vnquam ab illo Lusitanos fuisse ita iniuriā lacesitos. Opera tamen eorum

atque immanitate magnam vectigalium, quæ possidebat, inclinationem fieri. Se vero vtque ad illum diem Christianos, qui vel in Aegypto & Syria domicilium

habebant, vel negotia gerebāt, vel Christi sepulchrum inuisebant, ne vlla iniuria afficerentur, sedulo curauisse. Si verò Reges Hispaniæ pergerent eiusmodi maleficijs Mahumetanam gentem diuexare, sibi tunc necesse futurum, vt pestem etiam in nomen Christianū machinaretur, & iniuriam sibi illatam acerrimè vindicaret. Sc igitur necem Christianis omnibus, qui in regno illius inuenti essent, illaturum, illorumque templa, & Christi etiam sepulchrum demoliturum, operamque daturum, vt nomen Christianum in illius imperio deleteretur. Præterea esse sibi in animo, in huius tanti facinoris vitionem, ingentem classem instruere, qua multas Europæ regiones maximis denique afficeret. Postremo ipsum Iulium admonebat, si vellet ingentem Christianorum multitudinem a nece & supplicijs eripere, & templa, quæ in Asia & in Aegypto inuiolata permanserant, tuen, & Christi sepulchrum defendere, & a multis onus Christianæ resp. incendium & vastitatem propulsare, ageret cum Emmanuele Rege, ne vellet amplius classes in Indiam mittere. Aliter enim maximam Europæ eisdem vitari non posse. Has literas cum ab ipso Mauro Iulius accepisset, eatum exemplum ad vtriuque Hispaniæ Regem per eundem Maurem misit, & per literas ab eis quæsiuit, quodnam responsum vellent, vt ipsi Saltano daret. Quid Fernandus Iulio responderit, à nobis explorari non potuit. Emmanuel vero in hanc sententiam rescripsit. Vidi Pater sanctissime literas tuas, quas mihi Maurus attulit, & simul exemplum literarum, quas tibi Sultanus misit, accepi, in quibus de iniurijs, quas Mauris Granatæ regnum incolentibus intulit Fernandus Rex, quem in loco patris amantissimi colo & obferuo, conqueritur: & simul de damnis, quæ Saraceni a Lusitanis in India accepere, grauissimis verbis expostulat. In quo quidem inuitus nomen nostrum illustrat, dum ostendit, quæ sit vterque nostrum Saracenis infestus. Quid enim fieri potest à Christianis principib. ad gloriā sempiternam aptius & elegantius, quā omnes suos conatus

*Emmanuele
lis ad Pon-
tificem sū-
mum lice-
re de lega-
tione Ae-
gyptia.*

tus ad Mahumetis diram & nefariā superstitionē tollendam, & nomen perditissimī latronis extinguendū comparat? Minas deinde iactat, & terrores barbarā quadam superbia & immanitate proponit, existimans fieri posse, ut qui pro Christi religione pugnant, aliqua verborum auocitate perterriti, ab instituto facinore, & à suscepta religionis sanctissimæ causa continuo desistant. Socer meus Fernandus, Rex invictissimus, dignū rebus a se clarissime gestis, dignūque virtute & sapientia sua responsurū dabit. Hoc tamen scio, nunquam fore, ut ille sic hostis barbari minas extimescat, ut gloriæ sempiternæ, quam ex Hispania Arabum tyrannide liberata adeptus est, cum aliquando perniteat. De me vero hoc tibi Pater sanctissime affirmare possum, mihi maximè molestum esse, non multo grauiorem querimoniarū causam tyranno isti subesse, qua stimulatus, multo ferocius verbis accepta denuntia vindicaret, & quos virtute frangere non posset, oratione minaciter exterrere frustra conaretur. Nobis enim, cū iter in Indiam classibus nostris aperire, & regiones maioribus nostris incognitas explorare decreuimus, hoc propositum fuit, ut ipsum Mahumetanæ sectæ caput, unde tam multa mala in orbem terrarum opera demonis infestissimi redundarunt, extingueremus, & Mecha Arabiæ ciuitas, in qua Mahumetis sepulchrum est, Lusitanorum armis excisa, funditus interiret. Quod autē hoc non sit, ut cupiebamus, effectum, indignissimè patimur. Speciem tamen habemus, fore, ut Christi præsidio id opus aliquando perficiatur, cuius iam nunc fundamēta Lusitanorū virtute & industria iaciuntur. Tunc igitur, cum Mahumetis monumenta euersa atq; dissecta fuerint; cum tellurem, quæ tantum monstrum aluit, & quæ reliquias illius gremio suo complectitur, excindi & vastari perspexerit, fremitus immanis & importunus hostis, & illas minas inanes proponat: & nō modò, cū est tam leuibus damnis affectus. In quo vero nomini Christiano eandem, Christi sepulchro eneruacionem, Europæ ferro atq; flamma minuitur, nō est, cui quis-

*Indicari
nauigatio-
nū Enima-
nuelis sco-
pæ aut fi-
nis.*

quisquam merito possit inania verborum portenta metuere. Nec enim hostis auarus vectigalia sua, quæ Christianorum religione amplificari cernit, excisione sanctissimi sepulchri, & aliorum locorum, quæ frequentari à Christianis cum magno illius comodo videt, imminui parietur: nec adeo mentis exars est, ut velit ea iniuria vniuersæ Reip. Christianæ facta, omnium animos irritare, & à mutuis dissensionibus ad illius pestem atque perniciem traducere. Communis enim offensio & contumelia solet animos dissidentes coniungere, & stimulis incitare ad poenas de hoste superbissimo repetendas. Non est autem gens Christiana usque eo vel sanctissime religionis, vel antiqui decoris oblita, ut tantum hostis facinus inultum & impunitum relinquat. Non dubito igitur, quin si hanc stragem Sultanus ediderit, omnes Christiani tam iuuenes, quam senes, undique certim confluant, ut tantum scelus animis coniunctissimis vlciscantur. Quod cum ille planè percipiat, non erit adeo amens, ut tantum sibi atque suis opibus periculum stituere velit. Valde tamen doleo, tantos ex Christianorum Principum discordijs animos tyrannum istum assumpsisse, ut atrociter etiam illis minari audeat, per quos potuisset facillimè imperium illius atque nomen extinguere. Quare Pater sanctissime te non modo hortor & moneo, verum etiam suppliciter oro, ut actionem istam dignam virtute tua, dignam religione & sapientia, dignam istius loci, in quo CHRISTI vicem generis amplitudine & sanctitate suscipias, ut Christianos Principes inter se nefarie dissidentes, in concordiam auctoritate tua sacrosancta reducas, ut summa animorum conspersione,igna in Africam & Asiam inferant, quibus hostem non virtute sua, sed Christianorum negligentia faciem de statu degerant, Mel ueris que nomen ex hominum memoria gentis euellendum curent. Quod si feceris, præciare viam in cælum munusque æternæ ætuum memorie semper nate consecrabis. Hoc quidem iam ab Alexandro L. nitece, in cuius locum successit, aliquot Principes Christiani mecum simul

simul magna contentione postularunt. Sed idcirco for-
 tasse tunc id effectum minimè fuit, quod Deus hanc v-
 ni tibi immortalis laudis & gloriæ materiam reserva-
 bat. In quo verò nos admones, vt quod responsum te
 Sultano dare velimus, tibi per literas significemus, ani-
 mum istum in nos humanitatis & clementiæ plenissi-
 mum libenter agnoscimus, quem perpetuo vitæ stu-
 dio, & debita pietate & veneratione prosequemur. No-
 strum tamen non est, vel sapientiæ tuæ, vel grauissimo
 Cardinalium senatui præscribere, quid hosti responde-
 dum sit: sed tantum, quæ nostra mens sit, & quid ani-
 mis agitemus, aperire. Vt igitur quid habeam in ani-
 mo, tibi demonstrarem, is plane sum quem nullæ minc,
 nulli terrores, nullæ difficultates impendant, quo mi-
 nus exequar id, quod semel institui, & cò omnes ani-
 mi nervos intendam, vt pro mea parte quanta maxi-
 ma belli contentione possim, contundam & frangam
 hostis seu & immanis audaciam, Christum Opumū
 Maximum precor, vt spiritus sui numine mentem tuā
 confirmet, vt perpetuò possis, quemadmodum facis, il-
 lius Ecclesiam cum magna sanctitatis tuæ gloria gu-
 bernare. Cum his literis Emmanuel Maurum donis
 & muneribus affectum dimittit: qui alijs à Fernando
 rege literis similiter acceptus, Romam rediit, atq; inde
 cum Pontificis Maximi literis ad Sultanum reuersus
 est. Equibus Sultanus intellexit, non minis, sed viribus
 esse cum Lusitano confurgendum. Classẽ igitur ma-
 gnã instruendam suscepit, qua in India Lusitanos
 opprimeret: de qua suo loco dicemus. Hoc anno Lu-
 pus Suarius Clyssipponem peruenit. Et quamvis is
 fuisset tam à Rege, quam ab omni nobilitate cum ma-
 xima gratulatione acceptus, omnium tamen oculi in
 Paciecum, qui cum illo veniebat, cū incredibili admi-
 ratione coniciebantur. Illius enim in gerendo bello
 celeritatem, in periculis animi magnitudinem, in labo-
 ribus perseverandis constantiam, in exitu præhonorific-
 litatem multis in cælum laudibus efferebant. Rex
 supplicationem illius nomine decreuit, & à maximo
 Urbis

*Suaris in
 Lusitaniã
 rediit.*

*Pacieci cõ-
 mendatio
 & in losti
 tura au-
 thoritas.*

Vrbis templo in aliud templum sanctum & religiosum, diui Dominici nomine consecratum, cum solenni pompâ cum suis incesit. Illius autem latus Paciecus tegebat, vt omnes perspicerent, quanto honore Regis virtutem honestaret. Vbi ad templum ventura est, Iacobus Ortisius Vicensis Episcopus, vir sanctis literis non mediocriter eruditus, atq; discretus, orationem luculentam habuit, qua hominis egregia & admiranda facinora verbis amplissimis ornauit, ita tamen, vt omnia ad Dei gloriam, vt par erat, & pie & sanctè reuocaret. Nec hoc tanto honore contentus. Emmanuel, literas ad oēs fermè Christianos Principes dedit, quibus res à Pacieco gestas debitis laudibus illustrabat: vt nomen illius per omnem Christianam Remp. cum maxima nominis gloria vagaretur. Sed vt intelligi possit, quam fallaces sint spes humanæ, non erit abs te cognoscere, quod tandē fuerit premium meritis hominis fortissimi persolutum. Cum Rex intelligeret, Paciecum esse nimis tenuē (quidquid enim habuerat, erat in armis absumptum) neque quidquam ex India præter egregiam laudem ex bello tam periculoso fortiter & feliciter administrato reportaret, illum præfecit vbi Aethiopiæ, quâ S. Georgij nomine nuncupati diximus, vnde aurum in Lusitaniam importari solet, vt in ea præfectura cōmode posset rei familiari prospicere. Sed cum is inuidia maxima flagraret, fuit ab inimicis & inuidis insimulatus, quod Regem maximo auti pondere fraudasset, multaque scelera & flagitia suscepisset. Rex igitur illum vinctum catenis in Lusitaniam perducere iussit, vbi longo tempore, carcere inclusus miserimè vixit, vsque eo, dum te diligentius excussa compertum fuit, crimina illi ab inimicis illata, partim falsa, partim leuia fuisse. Tunc igitur vinculis expeditus, & in dignitatem restitutus fuit, sed non illo præmio affectus, quod tam eximia virtuti debebatur, adeò, vt vitam in egestate transiret. Tantum valet sæpenuerò quod est opera maleuolorum hominum, opismorum Regum auribus inculcatum, vt eos à virtute debitis muneribus afficienda,

*Pacieci
fortuna tenuis:
Summa in
tegritas:*

*Summa in
Paciecum
ingratitudo.*

fienda, in quo maximè laudis regiæ magnitudo con-
 sistit, abducatur. Eodem anno Rex leges multas vetustis
 legibus addidit, & antiqua instituta correxit, multasq;
 sanxit amplificandis vectigalibus accommodata, sum-
 mamque diligentiâ adhibuit in regendis finibus præ-
 diorum, quæ erant locis religiosis, & peregrinorum, &
 pauperum ægrotantium vñibus destinata. Per idem fe-
 ri tempus Ioannes Siqueira, Regis permisso, in Aethi-
 opicæ regione, quam Gadanabarum appellant, in pro-
 montorio nomine Guer atcem extruxit: quam postea,
 cum eam tueri minimè posset, Regi tradidit, qui labore
 & sumptus illius Regia magnificentiâ compensauit. At
 Octobri mense pestifera lues Olyssipponem inuasit,
 multosque mortales abstumpsit. qua pestilentia coactus
 Emmanuel, se Almerinum contulit. Erat eo tempore
 Arzilæ Franciscus Pereira Pestana, vir nobilis & acer,
 qui iam multa in re militari facinoræ egregiæ virtutis
 ediderat. Is a Ioanne Menesio, qui, ut dictum est, Arzi-
 læ præerat, equites septuaginta obrinuit, quibus stipa-
 rus, pagum in monte præcelso & edito situm spoliaret.
 Nocte igitur egressus, insidias non longè à pago po-
 suit. Vbi diluxit, montani, qui pagum incolebant, gre-
 ges pecudum & armenta pascuum egere. Pestana illos
 inopinantes aggressus, in fugam compulit, omnesque
 greges abegit, & cum ea præda domum redire institu-
 it. At Mauu de gentis more sublatis clamoribus, & si-
 gno dato, vicinitatem excitauit. Multi igitur equites
 conuenire, Pestanaque celesiter insequuti sunt. Pes-
 tana eorum impetum, ut poterat, sustinebat, & sensim
 se Arzilam recipiebat: & interdum in hostes incitatis
 equis impetum dabat, ut eorum ferociam frangeret.
 Cum vero iam octo milia passuum progressus fuisset,
 & Arzila quatuor adhuc milibus abesset, & valde
 hostium incursu præmeretur, suos in collem editum
 subduxit. Hostes cum suspicarentur insidias post col-
 lem latere, subriterunt. Reliquum igitur iter expedi-
 tum nostris esse videbatur, ut tuto se reciperent. Erat in
 eo comitatu eques quidam valde strenuus, nomine Ia-

RES A-
 FRICA-
 NÆ.

Gadana-
 barum Aethiopiæ re-

gio
 Olyssipponem
 inuadit pe-
 stis.

Franciscus
 Pereira
 Pestana.

*Jacobi
ge fortissu
do.*

cobus Viegas, qui magnis vocib⁹ omnes, vt in Mantos
incuterent, incitare cœpit. Agite, inquit, in hostes in-
nichamur. Impetum, mihi credite, nostrum minimè
sustinebunt. Pestana cum esset natura ferox, iracundia
flagitauit, hominèq; asperis verbis accepit. Et inter alia
pbia illi cannabeā vestem, qua tunc erat indutus, obie-
cit: & tamē tam demens eris, inquit, vt tale consilium
homini bellandi perito dare audas. Hic Viegas idē,
inquit: hæc cannabea vestis, o Pestana, chalybea tibi
confestim apparebit. Hac oratione Pestana incensus,
ait: Si adeò fortis es, id videre statim cupio. Agite igitur
commilitones, in hostes feramur. Itaque omnes in
hostes impetum ferunt, eosque re inopinata perculos
extent, atque tandem fundunt, fugantque: octo-
ginta interficiunt, triginta viuos capiunt. Interim verò
dum prælum committitur, Pestana in Viegam oculos
coniecit. Ille autem tanta virtute dimicabat, vt ipsi
Pestanae ingentem admirationem commoueret. Ita-
que prælio confecto, Pestana ad illum supplex adijt,
dixitque. Vir fortissime, da veniam temeritati, aut, si
lubet, me fusce contunde. Mei⁹ enim hominem tue
virtutis ignatum plagis afficies. Hac profectò mente
sum, vt si tales sex equites sub signis haberem, minimè
dubitarem Constantinopolim ingredi, vt Turcarum
Imperatori catenas iniicerem. Sic denum læti & benè

RES EV.

ROPEAE.

Pestis in

Lusitania.

conuenientes Arzila cum omni præda, quæ fuit sa-
tis magna, reuersi sunt. Interim verò in Lusitania pe-
stis indies ingrauescebat, quæ cum Scalabim conta-
gione peruassisset, & nē inde propter loci propinquitatem
in Regiam penetraret, multi metuerent, fuit co-
actus Rex inde celeriter emigrare. In oppidum autem
se contulit cis Tagum in edito colle situm, quod A-
biantes appellant. Ibi verò cum Regina grauida esset,
atque ad partum vicina, iij. d. mensis Martij an-
no. M. D. x. filium peperit, quem pater Lodouicum
appellauit. In quo quidem Principe fuit summum vi-
tutis, ingenii, & humanitatis, & religionis specimen,
tantisq; laudibus excelluit, vt à multis orbis terrarum
imperio

Annus

1506.

Emmanuel

li nascitur

Imperio dignissimus haberetur. Qui tamen quamvis *Lodovicus*
virtutis multas & imperatoris disciplinis egregie *fluit.*
instructus fuisset, & pacis etiam artibus cum magna
omnium admiratione florisset, nulla tamen clarior
laus apud illum viguit ardentissimo pietatis studio.
Quo eundem adeo flagrabat, ut quamvis in corpore
maneret, animo tamen in cælo sæpenuerò veria-
tur. Eodem anno fuit clavis Imperio Regis instructa,
qua Tustanus Cugna in Indiam navigaret. Per idem *Tumultus*
ferè tempus Olyppone tumultus multitudinis fu- *tum Oly-*
rore & amenia eccitatus fuit, quo parum abfuit, quin *sippone in*
omnes Hebræi, qui, ut dictum est, ad Christi fidem cõ- *Hebræos.*
uerfi fuerant, dede perirent. Res autè ad hunc modum
gesta fuit. Maxima pars civium propter pestilentiam
aberat. Illis fortè diebus multi è Gallia Belgica & Ger-
mania Olypponem naues cum mercibus appulerat.
xix. verò die Apul. non pauci ex ijs, qui in vrbe man-
ferant, in Aedem nomine D. Dominici consecratam,
cuius superius mentio facta est, ut rebus diuinis ope-
ram darent, conuenire. Ad sinistram latus templi est
sacellum sanctum, & mira omnium religione cele-
bratum, quod Iesu Sacellum appellant. In eo supra
atam est imago Christi Crucifixi collocata, in cuius
latere vulnus illud asinulatum, operculum vitreum
contegat. Cum multi in vulnere illo oculos & men-
tem defigerent, ex eo splendor emicuit. Conclamant
igitur omnes, ingens esse miraculum, cælestesq; nume
præsentiam suam ignis admirandis ostendere. Qui- *Tumultus*
dam ex Hebræis illis, qui non ita pridem Christo no- *occafio.*
men dederant, maxima voce miraculum esse negavit.
nec enim esse verisimile, ut aridum lignum miraculū
cederet. Quamvis autem multi de miraculi veritate du-
bitarent, non tamen tempus, neque persona, neq; con-
cio erat tam apta, ut quæquam ex illo genere deberet
tunc in eorum cilio, minimis hominum sensibus peni-
tus intro, depellendo operam frustira cõsumere. Mul-
titudinis origo natura præceps, & incõsiderata, & specie
quædam religionis attonita, cum audiret hominem

Hebræum miraculo fidem derogare, fremere cœpit. Iudæum perfidum, & sceleratum, religionis proditorē, & Christi hostem, immanē & importunum appellat, tremoq; supplicio & cruciatu dignissimum. Cum ad hunc modum probra vndique multi congererent, exarsit iracundiâ concio, & impetum in hominem facit, & in capillum inuolat, & raptat, & vexat, & in forum, quod ante templum illud est, pertrahit, & crudelissimè necatum dilacerat, ignemque repentinè facit, in quem cadauer illud conijciat. Ad hunc tumultum plebs vniuersa confluit. Ibi monachus quidam orationem satis popularem habuit, qua multitudinem ad Christi vindictam nimis acriter incitauit. Multitudo satis sponte sua furens, ea oratione vehementius efferata est. Duo verò monachi crucem sustulerunt, maximisque vocibus populum ad cædem concitauerunt. Et altero quoque verbo, hæresim, hæresim dicebant, nefandam vindicte, gentemque sceleratam extinguite. Galli & Germani, qui in nauibus erant, in terram desiliunt, & se ad Lusitanos, qui iam cædem immanem faciebant, adglomerant. Quingentos homines fuisse constat illos, à quibus fuit hoc immanissimum facinus institutū. Ruunt igitur amentia & scelere flagrantes, & in gentem miseram nimis ferociter inuadunt, multosque trucidant, & in ignem semiuiuos abijciunt. Erant ad eam crudelitatem pyræ satis frequentes extructæ eo in loco, vbi primus ille, qui multitudinem offenderat, crematus extiterat. Serui & homines etiam vilissimi summo studio & alacritate materiam vndique conuehebant, ne ignis posset tanto facinori perficiendo deficere. Mulierum luctus & lamentationes, & virorum implorationes acerbissimæ, omniumq; miserabiles eiulatus eiusmodi erant, vt hostes immanes misericordia frangere possent. Ibi tamen, qui cædem faciebant, ita humanitatem exuerant, vt nulli neque sexui, neque ætati parcerent, sed in omnes absque vilo discrimine crudelitatem suam exercerent. Et eo quidem die, supra quingentos homines ex Hebræo genere fuerunt necati, atque combusti.

*Seditiosa
2. monachorum
amentia.*

*300. seditiosorum
crudelitas.*

*Hebræi
pra. 100
vno die
necati.*

busti. Sequenti die cum immanitatis illius rumor late
 dissipatus fuisset, homines ex pagis scelere & audacia
 fidentes, supra mille in vibem conuenere, & se ad reli-
 quos sicarios aggregarunt. Itaque eandem instaurant. Et
 quia omnes Hebræi generis formidine perterriti in do-
 mibus suis latitabant, fores perfungebant, & in domos
 irruerant: viros, & mulieres, & vires immanissime
 iugulabant: pueros autem infantes ad parietes allide-
 bant, omnes partim enectos, partim spirantes pedibus
 trahebant, ut in ignem conicerent. Multi simul conci-
 si quidem vulneribus, viui tamen adhuc eodem igni
 consumebantur. Ingens eo iam die stupor adeo miser-
 rime gentis sensus oppresserat, ut ne lamentari quidē
 cladem illam, & deplorare miseriam suam possent.
 Qui se occultabant, quamuis filios, aut parentes suos
 ad supplicium abripi viderent, ne lugubri gemitu pro-
 derentur, vocem emittere non audebant. Sic autem eos
 merus exanimauerat, ut vni non multum a mortuo-
 rum similitudine distarent. Domus interim diripiebā-
 tur. Sicarii aurum, argentum, & preciosam suppellecti-
 lem coaceruabant: Galli prædam in manibus impone-
 bant, eoque prædandi studio factum est, ne multo plu-
 res eo die occiderentur. Eo autem progressus est homi-
 num perditorum furor, ut in ædes sacras absque ullo
 numinis metu inuaderent, & inde pueros, & senes, &
 vires, quæ ad aras confugerant, Crucibus, & homi-
 num sanctorum imaginibus affixas, & Christi fidem
 miserabiliter implorantes euellerent: quos repente cru-
 delissime necabant, aut viuos in igne proiecebāt. Mul-
 ti specie quadam & similitudine cum Hebræi existi-
 marentur, summum vitæ periculum adierunt, & ali-
 qui etiam ob eam causam interfecti sunt: & quidam,
 antequam explorari posset, sibi cum Hebræis nullam
 esse necessitudinem, pagis atque vulneribus deforma-
 ti fuere. Multi cum in inimicos suos inuiderent, eos Iu-
 daeos esse dicebant: qui antequam falsum testimoniū
 refutare possent, sanguine suo inimicorum crudelita-
 tem satiabant. Magistratus non tantum animi habe-
 bant,

*Crudelis
 seditioso-
 rum im-
 pietas.*

Hebraei sunt bant, vt multitudinis furorē se opponere auderēt. Mul-
pra mille ti tamen honesti viri, ad quos Hebrei confugerant, eos
vno die summa fide tuebantur, & clanculum ē periculo crude-
occuli. lissimæ necis educebant, & in tuto collocabant. Ecce ta-
 men die supra mille ad hunc modum interierunt. Ter-
 tia rursus die ad eandem eadem sicarij mente prorsus
 alienata redierunt: sed neq; quem occiderent, repēie-
 bant. Omnes enim ferme, qui ad Hebraeorum genus per-
 tinebant, aut fuga sibi salutem pepererāt, aut in domi-
 bus proborum hominum latitabant. Aliqua tamen ce-
 des facta fuit. Illis tribus diebus circiter duo hominū
 millia ex Hebræa gente ad eum modum occisa sunt.

Hebraei
ad duo mil-
lia triduo
occuli.

Cum tamen aduersa pasceret, Aulus Syllius, & Alua-
 rius Castrensis, viri adprimè nobiles, qui tunc Regijs iu-
 dicum decurij præerant, cum præsidijs in urbem se
 contulerunt. Eorum aduentu furor repressus est. Galli
 & Germani se confestim in naues cum præda magna
 recipiunt, datisque velis in patriam ea, qua potuerunt,
 celeritate confugiunt. Emmanuel ubi nūcium de tam
 insigni facinore percepit, ira nimis acriter exarsit, & cō-
 tinuò Iacobum Almeida, & Iacobum Iupium, vi-
 ros primarios, cum summa auctoritate Olymponem
 misit, qui tantum scelus debito supplicio vindicaret.

Seditioso
vñ suppli-
cia.

Magnus hominum numerus extremo supplicio pœ-
 nas immanitatis & amentiae dedit. Monachi verò, qui
 sublata Cruce hortatores cadis existerant, sacerdotij
 primū dignitate soleuni ritu priuati sunt, deinde strā-
 gulati, atque combusti. Qui verò segnes se præbuerunt
 in furore populari cōprimendo, partim honorib. priua-
 ti, partim pecunia multati sunt: & ciuitas ipsa multis

Negligen-
tiā punita.

RES IN-
DICAE.

ornamentis spoliata fuit. Dum hæc in Lusitania ge-
 rebantur, Franciscus Almeida cursum in Indiam tene-
 bat. Verū cū partim aduersa tempestate, partim diu-
 turna malacia impediretur, & tandem admodum nauis

Classis
diffi-
cultates et
infortunia

egaret, Bonæ spei promōtorum commodè flectere ne-
 quiuit. Erat enim tunc in illis regionibus ad Austrū
 perrinentibus hyems, & nostri tempestantibus fauissi-
 mis iactabantur. Nauis præterea cursus errore dece-

pti, ad Austrum longius, quàm oportebat, delati sunt, ubi dies, propterea quòd sol tunc Septentrionalem plagam peragrabat, erant propter illius abscellum breuissimi. Vt autem breuiores multò viderentur, faciebat densa caligo, & imbres immodici, & niues immensæ, quæ nostris in tolerandis frigoribus grauissimam molestiam exhibebant. Vigesimo tandem die Iunii promontorium superâiunt. Quo facto Almeida classem propius terram dirigere præcepit. Secunda verò die Iulij tempestas atque procella repente coorta classem maximis fluctibus agitauit. Ea sedata, nostri Australes Ac thiopiæ oras præteruecti, in Quiloæ portu classem constituunt. Almeida misit confestim, qui Regem illius nomine salutarent. At ille sceleris conscientia perturbatus, noctis silentio vibem deferuit. Mahumetes verò Anconius, cuius antea mentio facta est, in vrbe mansit. Milites, qui relictæ fuerant, ad Mahumetem confu- giunt, vt sub illius ductu nostrorum imperum à moribus & vrbe reprimerent. Almeida cum videret neq; Regem ad illum venire, nec ei de ea negligentia satis facere, suspicatus est, hominem scelestum & impurum hostilia machinari. Itaque vibem oppugnare constituit. Cum autem æstu influente mare iam ædes vibis attingeret, Almeida 500. viros acres eduxit. Primam aciem, in qua erant 200. viri, Laurentio filio satis impigro iuueni attribuit. Alteram aciem, in qua erant 300. viri, sibi reseruauit. At eo tempore iam Mahumetes etiã metu perterritus ex vrbe diffugerat, ingrediuntur nostri. Cum verò nemo esset, qui illos aditu prohiberet. Almeida suspicatus est, esse dispositas insidias, vt nostros securitate nimia dispersos, & in spolijs diuipendis occupatos de improviso adoriètur. Itaq; substitit, filioq; præcepit, vt non nisi sensim & explorato incederet, nec ordinem turbati patectur. Erat in vrbe mira solitudo. Pauci tamen subeant, ipeue tanto animi motu perturbati, vt neque quomodo fugerent, neque quomodo domi considerent, ratione inire possent. Præda ipsius Almeida iussu fuit in vnâ domum satis amplam

amplam congesta, & summa æquitate inter milites distributa: è qua tamen Almeida vnâ sibi sagittam re-
seruauit. Deinde arcem ædificare constituit propè lit-
tus, in loco ad impetum hostium propulsandum satis
opportuno. Interim verò dum arx struitur, ad Mahu-
metem Anconium, & ad reliquos ciues nuncium mi-
sit, qui diceret, esse quod Deo gratias agerent, qd̃ fuis-
sent optimi atq; potentissimi Regis Emmanuelis au-
spicijs, & singulari benignitate, ex immanis & perfidi
tyranni dominatu in libertatem vindicati. Admone-
bat deinde, vt secum animo reputarent hominis male-
fici & iniusti fraudes, insidias & flagitia, iniuriasque
grauissimas, quas sub illo pertulerant. Tunc autem vi-
ce versa fore, vt æquitate singulari gubernarentur, &
eorum quilibet suum contra perfidi hominis im-
potentiam & scelus retineret. Se præterea operam da-
turum, vt Lusitanorum armis muniti, omnium ho-
stium iniurias facillimè propulsarent. Et vt magis id
futurum confiderent, se velle Mahumetem, homi-
nem, cuius fidem & probitatem cum regia prudentia
coniunctam multis in locis experti fuerant, illis Re-
gem præficere. Venirent igitur, & fœdus cum homi-
nibus amicissimis fœderent, & bonis suis impunè frue-
rentur. Læti nuncium accipiunt, Mahumetemque e-
que pulcerrimè insidentem faustis acclamationibus
insequuntur. Almeida nomine Regis Emmanuelis il-
lum Regem appellauit, & corona aurea donauit, tribu-
tum; illi tolerabile, quod impenderet singulis annis,
imposuit. Mahumetes verò fidem suam iurando astrin-
xit, fore se semper imperio Regis Emmanuelis obse-
quentem, neque vngquam officio stipendiarij fidelissi-
mi defuturum. Interim dum hæc fiunt, veniunt ad
Almeidam nauarchi duo, vnus nomine Gonzalus
Paiua, alter Fernâdus Bermudu, è Mozâbique, quos
ille eò miserat, vt explotarent, quo animo insulæ præ-
fectus ga Lusitanum nomen esset: & num literis à
nostris in eo cursu in insula relinxisse sciri posset, quo
in statu Indicæ res forent. Nunciant illi, omnia esse a-

*Arx qui
destrui
tur*

*Almeida
ad Mahu-
metem An-
conium et
S. P. Q.
Quiloensē
nuncius.*

*Mahume-
tes Quilo-
fit rex et
Emmanue
l tributus
ius,*

pud insulanos pacata, & literas afferunt à Francisco
 Albuquerque, & Lupo Suario scriptas, quas apud insu-
 læ præfectum reliquerant, dum in Lusitaniam nauig-
 arent, quibus omnia læta nunciabant. Accidit dein-
 de vt nouus ille Rex Mahumetes Almeidam de more
 salutarer, & illum suppliciter oraret, vt omnes Arabas,
 qui captiui detinebantur, liberos esset vellet. Id Almei-
 da libentissimè concessit. Deinde Mahumetes cum illi
 summas gratias ageret, aliud postulatum multo præ-
 clarius interposuit. Mihi quidem, inquit, fuit magnus
 vius & amicitia, sancto admodum fœdere constituta,
 cum Alfudailo Rege, quem Tyriannus hic, quem reg-
 no expulisti, per insidias interemit. Alfudailus si in vi-
 ta maneret, ego illi regno cederem. Nec enim is sum,
 qui vllas regias opes fidei & officio præferendas existi-
 mem. Sed quoniam is vita priuatus est, te quantū pos-
 sum oro & obsecro, vt facias mihi potestatem accer-
 sendi illius filium, quem regni hæredem instituam.
 Filij mihi quidem sunt isto honore, vt mihi videtur,
 non prius indigni. Verum si filios meos in regni
 successione liberis defuncti Regis, qui cum coniunctis-
 sime vixi, prætulerit, vltior mihi maculam ignomi-
 niæ sempiternam subire, quæ non mihi tantum, sed
 vniuersæ posteritati meæ sit insigne dedecus allatura.
 Itaq; malo liberis meis fidei & honestatis exemplum,
 quam amplissimum patrimonium testamento relin-
 quere. Atque hoc postulatum magnam admirationē
 nostris, cum animaduertent, hominem Mahumeta-
 nis disciplinis ut butum, ea fide amicitiam cohere, &
 tanta animi magnitudine regni opes contemnere, vt
 facile officium, amico mortuo debitum, caritati filio-
 rum præponeret. Omnes igitur illum certatim laudat,
 & eo solum nomine, quod regnum vellet a filiis suis ad
 Regis filium transfere, maiore regno dignissimum iu-
 dicant. Itaque defuncti regis filius accersitur, & ab om-
 nibus ciuibz Almeidæ iussu, fides datur, for-
 Mahumeris illius obitum, illum Regium adolescentē
 Regem habeant. Rebus ad hunc modum ordine con-

*Arabes ca-
 ptivi Quibz
 eius Regis
 precibus li-
 berantur è
 vinculis.
 Summa Ma-
 humetis fi-
 des erga Sa-
 periores.*

*Maxima
 erigendo m-
 dignis.*

stitutis, Almeida Petrum Ferreirā Fogazam arcis præfecit: cui omnia, quæ erant illi ad arcis custodiam facienda, diligentissimè præscripsit. Inde verò profectus, intra quatuor dies ad osium port⁹ Mōbazæ peruenit. Ibi præmisit Gōzalum Paiuani, vt portus altitudinem exploraret. Ducebat autem secum Paiua duos magistros Arabes, qui optimè portus ipsius inuigilum tenebant. Dum Paiua imperata conficit, ad turrin accedit. Qui erant in præsidio, tormentis nanem illius vehementissime quatit. At ille vicissim maioribus tormentis turrin verberare instituit. Accidit autem cum emissus globus aut tormentarium puluerem, aut materiam aliquam ad ignem repentè concipiendum aptissimam scintillis incenderet, vt flamma subito exurgeret, qua præsidarii milites perterriti, turrin deferrent, & fuga se in urbem reciperent. Hac re gesta & sinus altitudine penitus explorata, rediit ad Almeidam Paiua, docetque, nullum esse a vado periculū. Almeida igitur in portu classē non procul ab urbe constituit. Inde per vnum ex magnis Regem admonitum esse voluit, se non vt bellum faceret, sed vt illius salutis & dignitati prospiceret, ad Mōmbazæ portum naues stansse. Eam namque Regis Emmanuelis virtutem & benignitatem esse, vt qui illius imperio tenerentur, multo meliore conditione essent, quam si nullius Regis potentissimi leges acceperint. Si enim nullius imperio assueti essent, fore, vt soli magno cum periculo hostibus repugnare cogerentur. At in regis optimi tutela & patrocinio constituti, futurum, vt facillimè à suis rebus hostium iniuriam prohiberent. Præterea non indecorum regi Mombazenfi fore, sub Rege illo esse, cui magni reges in Africa, & in India libenter obtemperarent. Quod si faceret, se illum in loco Regis fidelissimū, & cum Emmanuele foederati semper habiturum, nihilque opinino prætermittendum, quod ad illius dignitatem & incolumitatem pertineret. Secus enim fieri non posse, quin cum cogat Regis optimi dominatum pati, vt in illius ditione felicius vitam de-

*Almeida
ad Momba
zensem Re
gem mun
cus.*

gat.

gat. Hac cum legatione profectus est Arabs: quem *Legatus*
Mombazenses in terram descendere minime passi sunt. *repulsum*
Si in terram, inquit, pedem posueris, dilaceraberis. *casus*
Abscede hinc protinus, & Lusitano isti denuncia, ha-
ctenus ei cum foeminis Quiloensibus, nunc vero cum
viris fortissimis rem futuram. Quod quidem si volue-
rit experiri, sentiet continuo, magno suo malo clas-
sem hanc in Mombazensem portum delatam fuisse.
Almeida cum hoc accepisset, illa nocte iussit Ioannem
Novium cum alio nauarcho aliquem ex incolis illius
vibis arripere, ex quo sciri posset, ecquid Rex delibera-
tum haberet, aut quibus praesidijs circumsepius esset.
Illi magno cum silentio in terram deserunt, & ho-
minem imprudens corripunt, ad Almeidanique per-
ducunt. Erat autem is ex Regis domesticis & familiari-
bus. Is minus exterritus narrat, Regem Mombazensem,
cum accepisset, Quiloam esse à nostris occupatā, prae-
ter milites suos, quatuor milia militum ex vicinis gē-
tilibus mercede conduxisse, & alia duo milia expectare.
Habere praeterea magnam tormentorum vim, & om-
nibus esse rebus instructissimum, quibus confideret,
se impetum multo maiori exercitus a moenibus &
vibe repulsurum. At Almeida nihilo citius civitatem
oppugnare constituit. Itaque postmodum Laurentium
filium cum alijs Ducibus praemonuit, ut in terram sum-
ma celebritate conferrent, & coniectis undique faci-
bus, eam civitatis partem, quae ad litus pertinet, in-
cenderent. Factum est hoc ab illis tanta alacritate, ut
priusquam hostes obfistere possent, multas ades
flamma comperet. Multi tamen occurrunt, & in
nostros impetum faciunt. Nostri summa conca-
tione resistunt. Titatrox praelium, in quo ex hosti-
bus septuaginta cecidi sunt. E Lusitanis duo tantum
cecidit. Interim flamma vehementius exarsit,
civitatem populabatur, & ciues appropinquata distine-
bat. Nam & cum nostris erat necessariò dimican-
dum & ignis, ut omnia incendio vastareturque confi-
ceret, extinguendus. Tanta interim vis incendij illius
exiit,

Almeida
stratage-
ma.

Nostri Mō-
bazense.

Mombaza
incensa.

exitit, vt nostri ardorem sustinere non possent. Festinanter igitur sese in scaphas & in naues recipiunt. Sequenti die Franciscus Almeida antequam dilucesceret, in terra copias exposuit. Tenebras aut noctis flamma, quæ nondum erat prorsus extincta, dispellebat, ita, vt animaduerti posset, nullos esse iam in litore, qui nostros aditu arcerent. Almeida tamen veritatis insidias, noluit ante lucem ciuitatem oppugnare. In aliam

*Mombaze
appugnatio*

verò ciuitatis partem Laurentius Almeida se contulit, quam aggredere, vt à patre fuerat imperatum. Murus nullus erat oppositus, qui illorum impetum retardaret. In vias hostibus confectas inuadunt. Erant autem nimis angustæ, & ædes cœnaculis sublata. E fenestris, & è tectis (non enim sunt fastigiata, sed ad libellam directæ) ingens vis lapidum & iaculorum eos ob RUEBAT. Nostri eo incommodo præpediti, cedentes hostes insequi non poterant. Fistulis autem ferreis & reliquis tormentis vti propter angustias minimè licebat. Quidam è nostris in ædes irruunt, fores & repagula conuellunt: per scalarum gradus ascendunt, & magno cum periculo in tecta frequentes euadunt. Cum vero ædes haec coniunctæ fuissent, vt tecta continuarentur, illi totam illam ædium contrignationem hostibus nudant, & ita liberum transitum ijs, qui relictæ fuerant in via, præbent. Hostes interim parietes domus vnius disturbant. Ea ruina nostrorum aciem impediuit. Præibat Laurentius Almeida. aciem verò postremam firmabat Ioannes Nouius. Moles autem lapidum alterum ab altero ita disiunxit, vt sibi mutuo opitulari non possent. Hic rursus è fenestris & è tectis tanta telorum multitudo decidebat, vt nostri in maximo discrimine versarentur. Ita coguntur iterum nostri ædes alias expugnare, & à primis ædibus ad alias transilire, vbi magna hostium multitudine partim concisa, partim ex summis ædium tectis deuasa, malum, quod nostros afflicta, fuit omnino depulsum. Laurentius verò cum intelligeret, quo in discrimine, qui erant in subsidio, versarentur, regressus est, vt opem illis afferret. Sed iam

iam illi erant periculo perfuncti. Itaq; coniunctis co-
 pijs in Regiam contendunt. Ibi Petrum Bermudium
 reperiunt, cui Almeida Regiæ custodiam commissa
 rat. Ab eo autem intellexere, quanta virtute Franciscus
 Almeida hostes repulisset, usq; eo, dum in Regiam pe-
 netraret, & quo metu perterritus Rex vibem deseruis-
 set. Laurentius patrem sequitur: qui quidem in via
 quadam cum confectis hostibus acerrimè dimicabat.
 Ibi filius impetum in hostes dat. Illi verò reiga vertit,
 & in densam syluam, in quam se Rex abdiderat, incre-
 dibili celeritate confugiunt. Nostri ubi sese paululum
 à labore refecerunt, vibem diripiunt. Præda non ma-
 gna fuit. Ipsi namq; hostes inde maiorem rerum sua-
 rum partem alportauerant. Tela tamen & tormenta
 varia reperta sunt. In hac expugnatione, ut compertū
 postea fuit, ceciderunt ex hostibus mille & quingenti
 viri. Capti vero fuerunt supra duo hominum millia. E
 quibus Almeida ducentos homines pueros, & le-
 tissimas foeminas seruauit: reliquis libertatem con-
 cessit. E nostris quinque desiderati sunt: è quibus vnus
 fuit Fernandus Decius vir insigni nobilitate, qui in pe-
 de venenata sagitta vulneris acceperat. Multi vulnerati
 fuerunt. Ciuitas Almeida iussu fuit iussus incensa.
 Dum Almeida hæc negotia morantur, portum sub-
 ijt Nauarchus alius nomine Vascus Gomezius Abtræ-
 us, cuius naus tempestate fuerat à reliqua classe disun-
 cta. Hinc Melinden versus cursum tenuerunt: sed æstu
 vehementissimo a cursu deducti sunt, & in sinum de-
 lati, qui Melinde viginti quatuor millia passuum di-
 stat. In eo reperit Almeida naues duas, quæ etiam fue-
 rant tempestate disiectæ. Vnius erat nauarchus Lupus
 Chanoqua, alterius autem Ioannes Homo vir & cor-
 poris, & animi viribus præstantissimus: militibus ta-
 men artibus, quam imperatorijs accommodatior. Al-
 meida cum Regem cuperet inuisere, aduersa tempe-
 state prohibitus, se in classe continuit. ad illum tamen
 misit, qui eum nomine illius salutarerit, & Regis Em-
 manuelis muneia deferrent. Rex fratrem quendam
 suum

*Mombaza
regia capta
rege faga-
to.*

*Mombaza
capta diri-
pitur.*

*Fernandus
Decij
mors.*

*Ioannes
Homo.*

*Melindij
regis ad Al-
meidam le-
gatio.*

suum ad Almeidam cum maximo compectu atque muneribus legauit, qui diceret, quàm molestè ferebat se illius aspectu priuari. Hinc profecti, ad insulam Anchediuam peruenere, decimo tertio die Septembris eiusdem anni, qui fuit. M.D.V. In ea insula fuit literis Gonzali Egidii Barbosa, quas præcipiebat duci cuius Duci, qui primus e Lusitania eo nauem appulisset, admonitus, iam magnam atomatum multitudinem ab eo congestam, quæ faciliè possent multæ naues onerari. Expectari præterea ex Arabia tres naues multis mercibus onustas. Quod si toto mense Septembris in ea insula aliqui è nostris in specula permanerent, fore, ut earum nulla posset euadere. Hac re compecta, Franciscus Almeida Ioannem Hominem dimisit, qui Cochimi, Cananore, & Coulami, illius aduentum nunciaret, & admoneret regios procuratores, ut, quanta industria possent, onera, quæ in naues erant imponenda, ad aquas exportarent. Iuppo vero Chanoque & Gonzalo Palue negotium dedit, ut nauibus suis illas regiones diligentissimè perlustrarent, ne naues illæ, quæ expectabantur, effugerent. Ipse vero circa continuò fundamenta iecit in loco non multum a mari distincto, in quo parietinas repetit, crucib. colore nigro & rubro multis in partib. insignitas quod suspicionem faciebat, fuisse olim insulam illa a Christianis frequentatam. Opus multorum operis intra breue tempus ad magnam fuit altitudinem perductum. Nec enim vi cuiquã vel nobilitatis vel dignitatis excusatione hecbat. Interim peruenit Emmanuel Pazagna, quem Almeida, antequam Bonæ spei promontorium flecteret, classem parti præfecerat. Cum illo veniebat Antonius Vascius. Gondistalius Vascius Gocs, Quiloe manserat: sic enim Almeida præceperat, Lucas I onseca Mozambique hiemabat. Iupus Sanctius fluctibus oppreßus, cum omnibus, qui in eadem erant nauis, interiecit. Quinque tantum viui euaserunt, quos tenuissimos Petrus Barretus in nauem suam recepit. Hi autem erant nauarchi, quibus Pazagna Almeida ipsi præfuerat. Ex eodem Pazagna intellexit Almeida,

ANNVS
a Christo
nato, 1505.

Arx in An
chediua
struitur.
Christia-
nismire-
perta ve
stigia.

Lupi San-
cti naufra-
gium.

Almeida, Habraemum tyrannum, qui fuerat per Almeidam regno spoliatus, operam dedisse, ut Rex Mahumetes per insidias interficeretur. Ad id autem facinus parandum, virum valdè strenuum misisse, qui cum se per amicitiae simulationem in Mahumetis familiaritatem insinuasset, illius brachium sic transfixerat. Vnus autem non fuisse mortiferum proditorum verò comprehensum sceleris poenas necè aequè ciuiatu persoluisse non multis post diebus Chanoqua & Paua redeunt cum aliquor nauigijs, quæ ceperant in quibus erant Arabes permulti. Erat etiam inter alias paruas naues Celox Indica, qua vehebatur Lusitanus quidam, à Barboza missus cum literis ad Almeida, quibus significabat, unam ex illis tribus nauibus, quas ex Arabia venunas scripserat, iam Calcutium peruenisse, reliquas autem duas expectari. In ea autem nauì, quæ iam erat in portu, quatuor homines Venetos ab Aegypti Imperatore, quem Sultanum appellabant, missos fuisse comperit, tormentorum conflandorum artifices, quos ab eo Calcutientis per literas postularat. Nariabat præterea, ab eodem Sultano magnam classem contra nostros ædificari: & similiter Calcutij maxima industria bellum cõparari. Almeida ubi ea comperit, Chanoquam rursus & Pauam dimisit, quibus præcepit, ut summa vigilantia mare tenerent, & specularentur, ne reliquæ duæ ex Arabia naues effugerent. Ipse verò triremem magnam, ad quam ædificandam, materiam è Lusitania comportarat, Arabum captiuorum remigio diuigenter instruit: illique Ioannem Serianum præfecit. Duas præterea celoces illi attribuit, quibus mare illud ab hostium incursione prohiberet. Vni ex celocibus præfectus erat Simon Martinus, alteri Iacobus Diazus. Hic Merlaus Onoris Rex (est autem Onor ciuitas ab Anchædiua triginta & duobus millibus passuum distans) ad Almeida de pace legatos misit. Erat autem Onore Timoria pirata, cuius antea mentio facta est, qui etiam cum Almeida fœdus ferire in animo habebat, & cum Onoris

Mahumetes rex per dolum occisus.

Barboza ad Almeida littera.

Apparat⁹ bellicus contra Lusitanos.

Onoris rex ad Almeida legatio.

Rege

Zincatura

Var.

Zincatura

præfetti

us cum

Lufitanis.

Ingens na-

vis capitur

Rege de eadem pace consenserat. Hi in fidem recepti fuerunt. Ab ijs didicit Almeida, non procul inde arcē egregiè munitam esse, nomine Zincaturam, quæ ad Bacami regnum pertinebat. Arcis tamen præfectus stipendiarius erat Zabaij, quem diximus Goam Imperio tenere. Onorensis cum Goensi bellum sæpè gementē gerebat. Præcepit Almeida Laurentio filio, ut altitudinem illius portus exploraret. Is cum Ducibus illi attributis ad ostium fluminis, quod secundum arcem fluit, accedens, triginta pedum altitudinem esse comperit: ulterius verò progressus, quinquaginta. Arcem verò conspicit in colle sitam. Milites autem ubi scaphas conspexerunt, in litus properarunt. Erant autem circiter mille egregiè armis instructi. Octo solum equis vehébantur, e quibus unus arcis præfectus erat. Nostri pacis signum sustulere. Quo conspecto præfectus continuò ad Laurentium contendit, & cum illo pacem facit. Ad Franciscum verò fructus telluris & munera ad vires militum reficiendas satis largè misit. Deinde intra novem dies, missis ad Almeida legatis, pacem maiore cum cæremonia confirmavit. Eo verò tempore cum nondum Almeida ab Anchédina discessisset, conspicati sunt nostri naucm ingentem, quæ equos è Perside ferebat. Nostri scaphas conscendunt, & in naucm incurrunt. Persæ & Arabes, qui in naui erant, metu perterriti, ex parte alia in suæ naus scapham desiliunt, & in terram confugiunt. Naus verò impegerat, ita, ut eā nostri remulco trahere non possent. Hic subito saua admodum tempestas coorta est, ita, ut scaphæ Lusitanæ maximo in periculo versarentur. Equi, qui fuerant in naui, erant vnde viginti, e quibus iam novem erant scaphis impositi. Nostri fluctibus in terram ericiebantur. Arabes autem telluris illius incolæ undique concutunt. Nostri ab illis petunt, ut equos tantisper custodiant, dum illi sedata tempestate reuertantur. Arabes equorum curam suscipiunt. Nostri Anchédinam magno cum periculo se receperunt. Postquam tempestas sedata est, redeunt, ut equos trajiciant. Aiunt incolæ,

Ono-

Onoris Regem equos habere. Ad illum misit Almeida continuò, qui adinoneret, vt pacis fœdera sanctius conseruaret, & equos sibi confestim restitueret. Regis autē iussu id fuit, ex quo posset intelligi, gentē illam nulla fœdera religione, sed vilitatis præsentis imagine mēti, eamque sæpē numero illius animos à cogitatione periculi consequentis abducere. Almeida igitur, Emmanuele Pazagna in arce Anchediuenfi cum modico præsidio relicto, Onorem cursu petijt. In ostium verò fluminis, quod ciuitatē alluit, inuectus, regionem populari, & naues, quæ erant in statione, inflammare cœpit. Arabes qui erant cum nauibus in portu, se perfecturos esse polliciti sunt, vt Onoris Rex Almeida satisfaceret. Ea promissio vnum diem Almeida morata fuit. Interim omnes vr̄bis incolæ in proximos montes cum bonis, quæ potuere, nocte commigrârūt. Rex etiam eò se conuulerat. Hic Almeida filium misit, vt continuò naues omnes, quæ erāt in ea statione, incenderet. Rex (nec enim erāt montes valde dislūcti) cū animaduerteteret naues omnes in vltimū esse discriminē aduēctas; quatuor milia hominum armatorum subsidio misit. Ignis vero partim in naues, partim in vibem cōiectus, magnopere fœniebat. Almeida, nè posset ignis hostium opera restingui, filio præcepit, vt eos, qui suppetias afferebant, aggredieretur. Hostes erant eo ordine instructi, vt facile pelli non possent. Cetrati namq; primum agmē ducebant. Sagittariorum cetris protecti, hostios tuto vulncriabant. Præhū anceps esse videbatur. Tandem nostri impressione facta, eos in fugā conticiunt. Almeida cum Lusitanos cerneret audius insequentes, receptui signum dedit. Hostes cū suspicati fuissent, nostros timore in classem redire velle, cōglobati rursus in illos impetū dederunt. Nostri eo ordine sese receperunt, vt tumulus nullus fieret. In ea pugna nonnulli ex hostibus ceciderunt: quatuordecim naues incense sunt, & vr̄bs propemodum vniuersā miserabilium incendio cōlagrauit. Vnus autem tantum ē nostris occubuit. Almeida in pollice manus dexteræ vultus

*Onorensis
regis perfidia.*

*Bellum O.
norense.*

*Onorensis
tum classis
tum vr̄bs
incensa.*

*Onorensis
fuga.*

*Prælium
cum Lusitanis.*

*Incruenta
Lusitano-
rum victoria*

nus accepit. Rex confestim per Legatos pacem & ren-
niam postulauit. Almeida respondit, sibi tunc non ef-
se otium ad firmandum fœdus, sed breui filium mis-
sum, vt id firmioribus conditionibus sanciret. Hac
re gesta, Cananorem se contulit. Cum hæc gereretur,
Ioannes Homo, vt fuerat ab Almeida missus, illius
aduentu & imperio, vbicunque necesse fuit, omnibus
nunciauit. Deinde Coulamum versus, ex Antonio Sa-
la, qui erat Regius procurator, intellexit, nauibus Re-
gijs Arabum importunitate onus aromatu, quod de-
bebatur ex fœdere, denegari. Erant enim in portu tri-
ginta, & quatuor Saracenorum naues, qui tantum po-
terant, vt vellent in omnes eorum naues tantum onus
imponi, quantum illis libuisset, antè, quam Lusitanæ
naues onus illum acciperent: quamuis fœdere cautum
esset, vt nullum aromatum pondus Saracenis daretur,

*Arabū in
Lusitanos
importu-
mas.*

Ioannis Ho antequam Lusitanorum naues expletæ fuissent. Hic
minus faci Ioannes Homo, vt erat natura sciox, & nunquam vl-
lus audax lum in vita periculum formidaret, Saracenos velis &
gubernaculis spoliavit, eaque omnia Antonio Salæ
tradidit. Nunc demū, inquit, quid naues onerabis. Nec
enim naues & gubernacula perfidis istis hominib. vl-
lo modo restitues, antequam nostræ naues iustum o-
nus accipiant. Antonius Sala ita se facturum promisit.
Inde profectus Ioannes Homo, duas Saracenorum na-
ues in cursu cepit. Saracenos deinde in nauis vtriusq;
sentina arctissimè colligatos includit: singulis autem
nauibus è naui sua ternos nautas imposuit. Plures e-
nim non poterat: & ventus erat secundus, ita, vt illis
tantum ternis nautis eas facillimè cursum retenturas
suspicaretur. Iam erat in Almeida conspectu, & por-
tum intrare incipiebat, cum subito Saraceni, qui erant
in vna ex duabus illis nauibus, se vinculis improviso
expediunt, & Lusitanos nautas obtruncant, & com-
mutata velificatione, se è nostrorum conspectu prori-
piunt. Tulit hunc casum Almeida permolestè, Ioan-
nemque Hominem indignum iudicauit, qui ducis a-
liquando munere & officio fungeretur. Sed multorum

*Capta Sa-
racenorum
nauis &
bux.*

nunc

tunc precibus impeditus, nauis præfectura eum minime priuare potuit. Ante quàm verò inde discederet, cōsilio Gonzalī Aegydiū Barbosæ arcem ædificare cōstituit. Admonuit enim illum de Saracēnorum perfidia, qui iam multis insidijs Lusitanos pellebāt, vt Rex Canarijs, etiamsi vellet a nostris pestē auertere, non posset. Itaque tandiu permanere constituit, quamdiu arcem, quam cupiebat, extrueret. Ibi accepit regis Naslinguæ legatum aduenisse, vt cum Regis sui nomine saluaret. De qua legatione antè, quàm aliquid dicamus, operæ pretium erit de regni Naslinguenfis *Regni Naslinguenfis descriptio.* amplitudine pauca dicere. Regnum hoc est in ea Indiæ parte citra Gangē, quæ spectat ad Orientem Solem. Pertinet etiam ad Occidentē, & est à parte mediterranea cum regionibus quæ sunt Goæ coniunctæ, finitimum. Cum hominibus autem, qui eas incolunt, continenter bella gerit. Regio est latissima, multis urbibus culta multis numinibus alluitur. Est valdè fertilis & opima: piscatu, venatu, & aucupio, multisq; pecorum & armentorum gregibus abundat. Homines superstitioe diuissima cōstitantur: vnum tamen summum Deū esse cōfidentur, penes quem aiunt esse summam rerum omnium potestatem. Tempia profusis sumptibus ædificant, quæ tamen, vt alia Indiæ templa, mōstrorum a q. p. & gl'iorum simulacra contegunt, quib. diuinos honores habent. Baelmanæ tam viri, quam mulieres sacris præstant, & in summo apud illos honore sunt. Est aliud gen' hominum, quod valde sanctum habetur. Hi Peneanes appellantur. Lapidem oui magnitudine perotam, è cuius foramine tria fila prodeunt, e collo ap. pensum gerant. Huins lapidis significatione summum eorum numen contineri prædicant, & ea de causâ maximo honore ab omnib. afficiuntur. Lapis tantæ religione cultus, Tambarane nominatur. A carnib. & pisc. abstinēt. Semel in vita vxorē ducunt. His defunctis, vxores prope illorū cadaueria viuē sepe iungunt. Reliquæ, quæ alijs hominib. nubunt, post virorum mortem viuæ in rogi cum magno suorū comi-

comitatu, & multis cantibus atq; laudibus inferuntur.

Dies festi. Septimo quoq; die ferias agitant. Hic dies est, qui Veneris apud nos appellari solet. Præter hunc diem, præteritos Anno ventente dies cantibus, & sacris, & staris caeremonijs, insita ingentis religione celebrant. Cuiusmodi animum immortalem esse, & post hæc vitæ æternæ bonis, improbis autem supplicia esse iudicio diuino constituta. Sunt colorati, & eleganter exornati, & amoribus dediti, quorum gratia inter se digladiari solent.

*Animorum
immortalitas.*

Ducta.

Qui alium ad singulare certamen vocat, a Rege campum, in quo cum aduersario congregi illi tuto liceat, exposcit. Si de illius virtute opinio habetur, Rex tutam spectat. Victorem aurea catenula donat, quam is, qui victoriam obtinuit, tueri perpetuò debet. aliter enim parti decoris nomen & gloriam amittet. Licet enim ei, qui velit, armis cum eo de catenulæ illius merito & dignitate certare. Catenula namq; victorem sequitur, & ei detrahitur, qui ab alio superatus extitit. Neq; milites tantum, verum & artifices de artificij præstantia armis inter se disceptant.

*Bisnaga
Narsingua
metropolis*

Maxima huius regni ciuitas Bisnaga nominatur. Ambitus illius supra quatuor milia passuum cõtinet, multis muris cingitur, habet multas ædes amplas, & templa valdè magnifica, & est hominum ingenti multitudine referta. Mercibus quam plurimis ex omnibus partibus in unum in modum cumulata est. Mercatores, qui equos è Perside aut Arabia nauibus vehunt, portoria minimè soluunt. Reliqui portoria pendunt. Equos omnes Rex à mercatoribus emit: inde eos, quos vult, sibi retinet, reliquos vel pretio, vel gratuito distribuit. Regia est amplissima, maximæque sumptibus ædificata. hortus habet amoenissimos, & piscinas, in quibus sunt pisces innumerabiles. Rex multorum militum præsidio circumseptus incedit, & maxima veneratione atque adeò superstitione à suis colitur. Illius mensa cõquisitis cibus instruitur: corpus illius vnguentis nitescit, & gemmis & auro perpetuo fulgens conspicitur. Vnam præcipuè uxorem, quâ præter cæteras eximiam habeat, minimè ducit. Maxi-

Regia.

Regis virtus & cultus.

munum

num tamen cōcubinarum numerū habet, quæ è Prin-
cipum genere deliguntur. Cum Rex moritur, pyra è
lignis odoratissimis incēditur, in quā regium cadauer
inferitur. Ibi cōcubinæ omnes, & omnes illius familia-
res, & quicunque illi ministrauerant, aut magnum a-
pud illum nomen obtinuerant, in rogiū similiter in-
feruntur. Tanto autem studio, vt cremētur, ad rogiū
accelerāt, vt appareat eos in ea mortis, qua Rege suū
prosequuntur, societate summū decus arbitrari. Coli-
tura Nasīnguæ Regib. æquabile ius. Mercatores ab o-
mni iniuria tutos & incolumes præstant. sunt pluri-
mi fideles Dynastæ. In eos tamen, si maleficium inferūt
alicui, vel cæde, vel fustibus animaduertunt, ita vt
nemo queat sibi propter magnas opes impunitatē pol-
liceri. Reges ipsi maximos thesauros coaceruāt, & eos,
qui a maiorib. illis relictī sunt, attingere, nisi cum ex-
trema necessitas urget, nefas existimāt. Itaq; auri argē-
ti, gemmarū maximos acervos possident. Ex illis præ-
cipue gemmis, quos Adamantes appellant, qui in ea
regione excidi solent, ingentis magnitudinis & pon-
deris, in thesauros cōgerūt. Multos milites alunt, qui-
bus equos attribuunt, singulis dieb. è Regia cibi & illis
& equis assignati sunt. Eis, qui semel apud illum Sacra-
mento dicunt, absque Regis iussu nullo modo è regni
finibus emigrare licet. Pedites habet innumerabiles.
Multa alia de moribus Nasīnguæ, de Regis opulentia,
de luxu illius & magnificentia dici possunt, quæ, nè si-
mus longiores, quam instituta ratio postulat, omitti-
mus. Rex qui eo tempore imperium tenebat, fama ea-
rum rerum, quas nostri in India gesserant, commotus,
cum Prætorē amicitiā iungere, fœdusq; ferre con-
stituit. Itaq; Legatū ad Almeidam misit cum literis &
muneribus, quæ nomine illius ad Emmanuelem defe-
renda curaret. Fuit Legatus ab Almeida satis honori-
ficè receptus. Legatus postquam Almeida literas legit
(ex autem non aliud, quam vt legato crederet, admo-
nebant) legationem suam exposuit. Legationis senten-
tia hæc in summa fuit. Nasīnguæ Regem summo stu-
dio

*Sepultura
Regis.*

*Iusticia
Regis.*

*Theauri
Regis.*

*Exercitus
& stipen-
darii Nar-
singensis
Regis.*

*Pacifica
Nasīnguæ-
sis regis ad
Almeidā
legatio.*

dio & cupiditate fœderis cum Rege Emmanuele faciendi flagrare. Famam namq; virtutum admirabiliū, quibus Emmanuel ornatus erat, illi acres stimulos commouisse, adeò, vt nihil ardentius ex peteret, quàm Principi tam præclaris artibus prædito, amore summo coniungi. Se verò huius famæ testimoniū non alio modo desiderare, quam admiranda facinora, quæ Lusitani in India paucis illis annis ediderāt. Nec enim fieri posse in animū inducebat, quin Rex, qui tam fortibus hominibus imperabat, esset singulari, atq; propè diuina virtute præcellens, atq; valde dign^o, quem omnes oibis rerarum Reges certatim amarent, & omnia gratia sua cuperēt. Proinde se libētissimè omnia, quæ posset, pro illius dignitate perfecturum: neque committurū, vt ab aliquo Rege alio amoris & studij magnitudine erga Regem Emmanuelem vinceretur. Quod si connubij ius haud aspernaretur, se libētissimè desponsurū filiā virginem, quam habebat excellenti specie & pulchritudine, cum dote summa, Ioanni Regis ipsius Emmanuelis filio, vt amicitia nuptijs eiusmodi sanctius firmaretur. Hæc quidem legatio, continebat. Attulit præterea a Rege suo torques duos gemmis clarissimis distinctos, & annulos similiter cum gemis ingentis pretij, & vestes auras & sericas: quæ volebat, vt ad Emmanuē, vbi primum nauigandi tempus esset, mitterentur. Hanc legationē Almeida lætus accepit, Legatumque multis munerib. affecit, Regisq; nomine, Narlinguæ Regi honorificis admodum verbis rescripsit, fidēque dedit, se munera illius Emmanuēli missurum, operamque daturum, vt intelligeret, vix aliquem reperiri, qui meliori animo sese ad amicitiam illius applicuisset. Vbi Narlinguæ Legatum dimisit, in terram scaphis inuectus est. Ibi que prope litus in palmeto quodam tabernaculum collocari præcepit. Quo in loco Rex Cananosis illum inuisit. Ibi verò multis sermonibus vtrò citroque satis amanter habitus, Almeida à Rege postulauit, vt illi faceret potestatem arcem ædificandi, quæ non solum nostros à Saracenorū impo-

*Narlinguæ
sis ad Em-
manuelem
munera.*

*Almeida
responsum.*

*Cananosis
cum Al-
meida cō-
gressu.*

portuni.

portunitate defenderet, verum & ipsi locum contra hostiles impetus & incursiones tutiorem efficeret. Satisfecit illius postulato Rex, & arx ædificari tanta diligentia cepit, ut intra paucos dies ad summam altitudinem perueniret. Aegidius namque Barboza iam pridem illius fundamenta iecerat. Non tamen attem, sed domum, amplam se ædificare simulabar, in qua laxius habitarem. Timebat enim, ne ei plurimum nomen arcis in principio noceret, antè quam Almeida id in magno beneficii loco, postquam tempus maturius esset, a Rege postularet. Arx Sancti Angeli nomen obrinuit. Rex Britius præfectus illius extitit, cui centum & quinquaginta Lusitani milites attributi sunt. Dum hæc fiunt, fuit Almeidae nuncius allatus de nece Antonij Sale, qui, ut diximus, Coulami Regis Emmanuelis negotia gerebat. Postquam enim Ioannes Homo magis intrepidè, quàm prudenter Saracenis gubernacula & vela detraxit, eaque omnia Antonio Sale asseruanda commisit, tantisper dum Regis Emmanuelis naues iustum onus acciperent, ipse profectus est, ut ad Almeida contenderet. Interim verò Saraceni ea contumelia lacerati, multo acrius odium, iam diu in Lusitanos conceptum, exprompserunt. Quod ut facilius efficerent, ad facinoris societatem vix ciues incitabant. Expectate, dicebāt illi, dum homines ambitione & temeritate præcipientes, postquā maiores opes habuerint, vestrae libertati faueant, & fidem, quam dederūt, religionis summa rueantur. Videtis homines paucissimos, ab omni suorum auxilio disiunctos, audere tantum facinus, ut in ciuitate vestra, atque ad eò in oculis vestris, nos homines vobiscum antiquo foedere & societate coniunctos velis & gubernaculis spoliarent, & mercatores ingenuos, è quibus tantum emolumentum quorundam accipitis, indignissima contumelia vexarint, & quasi iam sint in huius regni dominatione constituti, vestra patientia ad tyrannidem abusi fuerint? Quid enim aliud egerunt, quàm hanc tam insignem iniuriam nobis intulerunt, quàm ut nos omnes contemnerent, & ipsi

*Arx Cananore ex-
truitur.*

*Antonij Sa-
le mors.*

*Seditiosa
Saraceno-
rum ad
Coulamen
ses oratio.*

ipsi sese pro dominis admodum illustrenter ostentarēt.
 Id enim tam pauci numero in alieno solo, & in excel-
 lentis Principis regione, & in maxima ciuium frequen-
 tia fecerunt, quod rex ipse ciuium dominus, ut faceret
 nunquā in animum sibi conditionib. ullis induxisset.
 Quate contumelia hæc non nobis, sed vobis ab hosti-
 nibus audacissimis illata est: qui nunc nō id agunt, ut
 nobis molesti sint, sed ut vestram patientiā præsentent: &
 si id dedecus inultum parimini, vobis non libertatem
 modò, sed etiā fortunas eripiant. His vocibus gentem
 ad facinus incendunt, & in Salā imperium faciunt. Ille
 verò cum duodecim Lusitanis (non enim plures
 in Fanum confugit Sanctissimæ virginī dicatum. Ibi
 tunc acri animo ad resistendū se parant, tantoque ani-
 mo furorem hostium repellunt, ut petrumpi non faci-
 le possent. Hostes cū cernerent, se non posse sine suorū
 cæde Fanum oppugnare, ligna circundant, & ignem
 subiiciunt: atq; ita omnes Lusitani, qui erant in Fano,
 combusti sunt. Eiat in portu Petrus Raphael, qui so-
 cijs opem afferre in te tam præcipiti & inopinata ne-
 quiuit. Qui tamen in cædis illius vindictā, quinque na-
 ues hostiū, qui in anchoris consistebant, incendit: de-
 inde Cochimū versus cursum tenuit, vbi iam Almei-
 dam reperit, & ea, quæ acciderant, illi narrauit. Almei-
 da sine vlla cunctatione filiū iussit, ut Coulamum ver-
 sus cū classe, quantum fieri posset, accelerarer, & in o-
 mnes naues, quas in portu inueniret, ignē conijceret.
 Factum est hoc tanta celeritate, ut priusquam id Sara-
 cenorum aliquis suspicari potuisset, Lusitanæ naues
 se in conspectum darent, & viginti & septem hostium
 naues incenderent. Ioannes tamen Homo, in te meri-
 tatis illius pœnam, naus præfectura ab Almeida pri-
 uatus est. His rebus gestis, Almeida in terram delatus,
 atque à Cochimi Rege honorificè, admodum saluta-
 tus fuit. Eò autem tempore Rex ille, qui pro seruan-
 da nostris fide tantum salutis & imperij periculū adie-
 rat, minimè regnabar. Religionis enim gratia se reg-
 no abdicarat, & in fanum quoddam apud illos valde

fan-

3. Lusita-
 ni vna cū
 templo cō-
 busti per
 seditionē.

7. Coula-
 mensium
 naues incē-
 dunt.

sanctum, ut sacris vacaret, se contulerat. Regnum verò Nambecadare sororis filio, ad quem regnum gentis mo Nambecadare re-
 veniebat, voluntate sua reliquerat. Almeida igitur daraCochi
 cum existimaret esse superuacaneum, ad Regem, qui mi Rex.
 præstulerat, & regnum & omnes regias opes pro ni-
 hilo dare, munus aliquod deferre, ea munera iuveni
 Regi deferenda esse statuit, quæ erant auunculi fidei &
 amicitie de iura. Decevit enim, ut ad eum, ad quem re-
 gni patrimonium venerat, præmium etiam virtutis &
 constantiæ, quasi quædam hæreditas valde legitima
 perveniret. Itaque tabulatum altitudine modica con-
 sistens fuit, peristromatis maximi pectus & tapetibus
 instructum. Ibi verò Regem, ut ab omnibus conspici
 posset, in sella collocavit, orationemque habuit, quæ
 illius animum spe multò felicius conditionis euge-
 ret. Dixit enim, Regem Emmanueli pro meritis ex-
 cellentibus, & singulari fide Trimumparæ Regis, il-
 lum semper ornatissimum cupere, & locum & amicū
 non appellare tantum, sed etiam habere velle. Et quan-
 do Trimumpara fuisset eo animo, ut omnia vivens
 abiecerat, quæ reliqui mortales maximi faciebant, om-
 nia iure ad eum, qui in locum illius successerat, esse trās-
 ferenda. Quocirca se nomine Regis Emmanuelis Na-
 becadaram corona aurea donare. Præterea fidem dedit,
 illum in Regis Emmanuelis patrocinio semper futu-
 rum, è cuius manu regnum tunc sibi & hæredibus suis
 accipiebat: eumque Calcuttensis Regis imperio atque
 dominatu liberabat: fidemque suam astringebat, fore,
 ut ab illo omnium hostium impetum propulsaret. Præ-
 terea faciebat illi potestatem æris, auri, & argenti con-
 flandi, cudendi, & ferendi: & ut esset semper immu-
 nis, eoque iure regnum possideret, quo optimo quif-
 quam Rex maximus opes suas tueri potuisset. Rex sum-
 mas egit Regi Emmanueli gratias, fidemque dedit, se
 semper in potestate illius futurum, nullamque dimica-
 tionem pro illius amplitudine recusaturum: Almeida
 verò coronam auream, quam manu tenebat, capiti il-
 lius imposuit. Hanc orationem tubarum concentus
 conse-

Munera

& hono-

res in Ca-

chum: nse

Reg: in col-

luta.

consequuti sunt, & rex corona & alijs præterea muneribus, quæ acceperat, lætus domū rediit. Almeida onerandis octo nauibus quæ erant in Lusitaniā continuo uersuræ, strenuam operā nauauit. Nauarchi inde profecti, cursum suum tenuerunt, quo tandem Kalendis

*ANNVS
à Christo
nato, 1506.
Lusitani in
terram in-
cognitam
deferuntur.*

Februarij, anno M. D. vi. in terram incognitam relati sunt, latissimā, multise; syluis densissimis vestitam, & pecoribus abundantē. Conspiciunt deinde decem gentes, quibus homines colorati, capillo crispo, nudo corpore, cum arcibus & sagittis uehebantur. Hi in nauem, cuius Fernādus Suarius nauarchus erat, feruntur. Quinque & viginti ex illis nauem conscendunt. Fuerunt benemeriti admissi, & cibus liberaliter inuitati atque vestiti. Sermonis sonus erat ignotus. Nutibus mentis sensa

*Ingrati ho-
spites.*

proferebant. Discedunt illi læti, ut apparebat: sed ubi paululum se à nauī remouerunt, hospitij mercedem sagittis soluere constituunt. Nostri tormentis eos propellunt. Fernandus Suarius cum videret alios propere nauem, cuius nauarchus Rodericus Freirius appellabatur, cum admonuit (nec enim naues inter se valde distabant) ut aliquos interciperet. Fuerunt viginti & octo capti. Inde secundum oras illas nauigantes, in-

*Pugna cū
Barbaris.*

cidunt in flumen, ubi aquationem fecerunt. Quo in loco incolæ manu comparata in illos impetum tulerunt. Nostri se in scapham receperunt, & hostes è nauibus tormentis acerrimè vulnerarunt, qui partim interfecti, partim in fugam conuersi sunt. His signis Lusitani experti sunt, gentem illius oræ minimè hospitalem esse. Atque primum insulam esse minimè putabant. Postquam omnes illius oras præteruecti, promontoria extrema transmissere, tunc liquido perspicere potuit, eam insulam esse, quæ nominabatur olim Madagascar. Nostri insulam S. Laurentij nominant. Ea vero est illi regioni opposita, quam appellat Aegesimbam, & ad ortum Solis sita est. Classis Olyssipponis portum subiit vigesimo quarto die Maij, anno M. D. VI. Interim in ea Aethiopiæ parte, quam Zofalam nominant (ea autem Aegesimbæ pars est) hæc acciderunt.

*Madagas-
car insule
n. S. Lau-
rentij
uentio.*

Anno

Anno M. D. V. Rex Emmanuel, postquam Franciscus *RES A-*
 Almeida Olysippone profectus est, aliam classem in- *FRICA-*
 uendam curauit, cuius præfecturâ Francisco Gnaia *N AE.*
 attribuit, ea sex naues continebat. E nauarchis autē v-
 num nomine Ioannes Lacteus, dum orâ Aethiopiæ le- *Francisco*
 geret, & hamato telo piscem transfigere vellet, in ma- *Gnaia no-*
 ri demersus, nusquam comparuit Alius autem nauar- *ue classis*
 chus dum in terrâ, vt carnes naui pararet, paulò auda- *præfectum.*
 cius ingrederetur, ab incolis cum multis, qui illum se-
 ctabantur, occisus est. In vtriusque locum alij substiti-
 tuti sunt. Hinc profecti, dum ad promontorium Bonę
 ipsei cursum diuigunt, tanto intervallo ad Austrū de-
 flexere, vt illis aqua congelariet, & ipsi niue & pruina
 torperent, nimioq; frigore distenti, vix se loco mouere
 possent. Tandem ad Septentrionem promontorio su-
 perato delati, ad orâ Zofalæ naues constimunt. Gnaia
 cum quatuor minoribus nauib. (duæ namq; maiores
 portum intrare non poterant) in intumū Zofalę sinum *Zofalæron*
 penetrauit. Regioni illi vir annos natus septuaginta, *cæcus, Zu-*
 qui tunc cæcus erat, sed in re militari, antequâ in mor- *se nomine.*
 bum illum incidisset, magnum sibi decus pepererat,
 imperabat. Oppidum non erat valdè magnum, nec e-
 des magnificę, instatæ tamē bombycinis peristroma-
 tis, & densis vepub. circunvallatæ. Erat autē huic regi
 nomē Zuse, qui Gnaiam valdè comiter atque benigne *Gnaie cū*
 suscepit, illiq; fidem dedit, se omnia Regis Emmanue- *Rege ami-*
 lis causâ libentissimè facturū. Erat autē multis militi- *ciia.*
 bus circūseptus. Hi erant Saraceni colorati, vmbilico
 tenus nudi, gladijs cū manubrijs eburneijs accincti, re-
 liquum corpus pannis fericis & gossipinis amiciebant:
 capita circumductis bombycinatū & gossipinarum ve-
 stium spiciis valdè implexis, & circunplicatis ornabant.
 Ibi post multa beneuolentię signa, petijt à Rege Gnaia
 vt faceret sibi potestatem, quod sperabat ipsi Regi feli-
 citer euenturū, arcis ædificandæ. Rex id summa facili-
 tate cōcessit. Postquam autem Gnaia ab illo digressus
 est, Saracenus quidam natione Aethiops, qui plurimū
 apud Regem poterat, Acotes nomine, cū Gnaia ami-
 citiam

Arx à

Guaia ex-
trahitur.

Saraceno-
rū de Arce
zefalensi
querela.

Perfidare
gis Guaia
indicata.

Archi op-
pugnatio.

Regis cecī
militaris
fortitudo.

citiam firmavit, illumque de regionis illius natura, & de moribus gentis admonuit. Guaia continuo attem-
edificauit, & tam diligenter operi institit, vt intra pa-
cos menses illud ad iustam altitudinem perduceret.
Deinde a se alios partim in Indiam, partim Quiloā
dimisit, & ipse cum illis copiis, quę sibi vitę sunt, mar-
ce remansit: ad quam perficiendam, indigenę etiam
strenuam operam nauabant. Id cum Saraceni percipi-
ti, indignę tulissent, ad Regem adeunt, cumque mo-
nent, vt hominum maleficorum insidias præcedat.
Amicitiam ab illis simulari, perniciem verò & e-
interim illius rebus intendi. In quem finem, inquirunt,
arcem in sedibus tuis excitant, nisi vt potentiores effe-
cti, te hinc exturbent, omnibusque te opus atque for-
tunis expolient: An non his fraudibus Quiloę Regem
expulerunt? An non in India multos Principes per-
sumum scelus homis euerterunt: An non vbiunq;
pedem ponunt, fraudis & latrocinij impressa vestigia
relinquunt? Si sapiis igitur, eos ante, quam vires colligant,
opprime, ne postea frustra pestem a te & a ciui-
bus tuis auertere coneris. His sermonibus stimulatus
Regulus ille, manum secretò comparat, & diem faci-
norę præstituit. Furtiuus sceleris indicium per Aco-
tem Guaia delatum. Guaia vt conueniebat, ad hostes
acerrimē propulsandos se parauit. Hostes, vt erat con-
stitutum, in arcem impetu feruntur, tela ignita conij-
ciunt & quibus possunt machinis, muros oppugnant.
Acotes verò cum centum hominibus vt nostris subli-
dio occurrat, in arcem ingreditur. Fuit acie prælium.
Hostes tandem telis atque tormentis repelluntur: & cū
se in fugam daret, nostri eos insequuntur, nec vllō mo-
do patiuntur, vt illi se a timore & trepidatione refici-
ant. Itaque in illorum tergis inhærentes, eos vsque in
oppidum, in quo regulus domiciliū habebat, perse-
qui contendunt, & in Regiam denique vadunt. Regu-
lus in cubile suum se receperat: ibi cum nostri vestigijs
illius insisterent, is quauis & senex, & oculis orbatus
esset, in extremo tamen vitę discrimine animum mi-
nimē

nimè demisit, sed iacula contra nostros intorsit. Vix
 fieri poterat, vt telum aliquod frustra, eò quòd nostri
 valde confecti essent, accideret. Itaque aliquot Lusi-
 tanos homines iaculis emissis vulnerauit, inter quos ipse
 Gnaia fuit, cuius cervicem iaculo sauciauit. Quod cum
 Emmanuel Fernandus, qui Regis Emmanuelis in ea
 regione negotia gerebat, animaduerneret, in Regulum *Rex occi-*
 inuasit, & caput illi continuò præcidit. Occisio Rege *sum.*
 præcepit Gnaia nostris, vt a maleficio abstinere, &
 vniuersæ multitudini parceretur. Voluit enim ea signi-
 ficatione clementiæ incolas ad se allicere, vt qui virtu-
 tis documenta perspexerant, humanitatis etiam lumē *Gnaie cle-*
 in perditis rebus experirentur. Hac re gesta Gnaia vi- *mentia.*
 sum est, reipsum illius statum collocare, & præmio etiā
 digno Acotem, qui strenuam operam in eo tumultu *Acotes*
 nauarat, afficere. Illum igitur Regis Emmanuelis no- *Zofalensi*
 mine Regem creauit, & ciues, vt illi libenter obtempe- *regno præ-*
 rarent, effecit. Acotes fidem dedit, se perpetuò, quæcū- *ficiunt.*
 que Rex Emmanuel, & Duces illius ei præscriberent,
 esse factuturum. Interim cum cælum illius regionis esset
 nostris infestum, & proprii palustres humores arden-
 tissimis Solib⁹ exsiccatis, corpora multorum inficeret,
 accidit, vt Lusitanorum corpora funius languor oc-
 cuparet, & multi decumberent, & terra lue arque tabe
 confecti morerentur: ipseq; Gnaia eodem morbo sub-
 latus est. In cuius locum fuit Emmanuel Fernandus *Gnaie*
 omnium consensu substitutus. Eo autem tempore Al- *mors.*
 meida ex Cadebaibuto, & Emmanuele Corefina na-
 uarchis, qui in Indiam missi ab Emmanuele fuerant,
 intellexit, Petrum Gnaiam morbo extinctum esse: &
 præterea in vrbe Quioenti tumultuari, propter necē *Quioensis*
 Mahumeti regi per summum scelus illatā. Illum nani- *tumultus.*
 que Rex Tirendicundus, qui erat cognatus Abrahe-
 mi, insidijs occiderat. Hæc illi, cum oram illius regio-
 nis legerent, vt fuerant ab Emmanuele iussi (volebat
 enim Rex intelligere, an Franciscus Albuquerqueius, &
 Petrus Mendoza, qui petierant, in aliquam illius regio-
 nis oram euasissent) in cursu cognouerant. Almeida
 conti-

*Zofalensis
regni de-
scriptio.*

*Aethiopia
duplex.*

*Aethiopū
lingua &
mores.*

continuò Nonium Vascium Perieram in Zofalam misit, qui arci præesset, & in cursu Quiloā motib. propter necem Regis agitatam constitueret, & in authores etiam cædis, si fieri posset, adnimmaduerte-
ret. Hoc in loco non erit abs re, de regionis huius situ pauca dicere. Cōstat iam inde ab Homeri temporib. eam Africæ partē, quam Græci Aethiopiam appellant, in duas partes esse distinctam. Vna namq., vt ipse Homerus author est, ad occasum Solis, altera ad ortū pertinet. & vtriusque partis regiones vltimæ, quæ ad Austrū longissimè tractu protenduntur, Oceano terminantur. Occidentalis Aethiopia cū ea Africæ parte, quæ Gaditano ficto definitur, continens est, atq; in Austrum inde continuata distenditur, vsq; eo, dum quinq; tantūm fermè gradibus ab æquinoctiali regione distet, atq; deinde in ortum Solis inflectitur, & ad principiū promontorij Bonæ spei maximo spatio dilatatur. Inde vero iursus in Austrū tanta longitudine protrahitur, vt æquinoctiū superet, & Austrū versus, citius grad⁹ triginta & quinq; ab æquinoctiali plaga distideat. Inde ad ortū Solis extenta, ad æquinoctialem iursus adducitur, & Septentriones respicit, donec eādem in sinum Arabicum atq; in promontorium Prasum perueniat. Ibi Arabiam ab ortu solis spectat. Intimus autem ille sinus Heroum ciuitate definitur. Continet autem Aethiopia supra dimidiam Africæ totius partem. Regio partim est fertilis, & multis fugibus, & armentis, & pecoribus abundat, & quamplurimis fluminibus alluitur: partim deserta & inculta & rerum omnium asperitate vastata. Est etiam in illa nō solum maxima linguarum, sed etiam morum dissimilitudo. Nam quidam sunt mites, & cōmodi, & ad omnem rationem humanitatis propensi. Alij vero sunt moribus immanib. cfferati. Ea verò pars Aethiopiæ, quæ spectat ad Solis ortum, a promontorij illius maximi flexu incipit, & deinde ad Aethiopiam, quæ supra Aegyptum est, post varios sinus & flexus extenditur. Continct aut Aethiopia elephantos quāplurimos, è quibus magnam vim eboris mercatores inde in mul-

in multas alias orbis terrarum regiones important. Abundat multis auri, & æris, & argenti venis, aliisque rebus innumerabilibus, plurimis in locis opulenta est. Calores tamen nostris hominibus infestissimi, & febres mortiferæ eos his commodis omnibus accut, terroribusque mortis obiectis impediunt, quò minus multa ex Aethiopia utilitates excipiant. Quanquam tantas plerumque vires habet auaritia, ut mentes hominū à cogitatione morris, qua nihil videtur esse terribilius, frequenter abducatur. In hac autē Aethiopiæ parte, quæ est ultra promontoriū Bonæ spei, quæ Australi Occa- *Benomotapa* terminatur, est regnum lautilimum, quod Benomota- *pa regnum* motapa nominatur, cui, antè, quàm Lusitani eas oras *dispositum* perlustrarent, omnes illius oræ Reges sine recusatione *auri.* parebant. Est autem auro, supra quam quisquam existimare potest, ditissimum. Nam è fluminis etiam atque lacubus eruitur. Multique Reges Regi Benomotapæ auri tributum quotannis impendunt. Gens simulachra minimè colit: vnum Deum cæli & terræ conditorem confitetur. Cultus & vestitus nō est cultui, quo reliqui Aethiopes vtuntur, absimilis. Regem incredibili superstitione venerantur. Rex duo Regiæ maiestatis insignia gestat. Vnum est, paruus quidam ligo cum eburneo manubrio. Alterū iaculis duobus haud ita magnis continetur. Ligone subditos ad terræ cultuiam adhortatur, ne propter ignauiam atque desidiam terram deserant, & fame coacti latrocinentur. Vno verò ex iaculis significat, se scelerum vindicem futurum, altero vim externam ab hostibus armis atque virtute repressurum. Regum filij, quos habet stipendiarios, apud illum nutriuntur, tum ut ea educatione Regē debita fide & amore prosequi studeant, tum ut illis obsequiis Rex eorum parentes in officio & fide contineat. Est maximo semper exercitu confectus, quāuis summa pax & otium cum omnibus finitimis nationibus sit illi summo foedere constitutum. Tunc enim censeat, sibi nullum à bello fore periculum, cum in pace bellū *semper*

Regis insignia.

Prudentis factum.

semper Regum fortunis impendere suspicatus fuerit. *Superstitio* Singulis annis mittit ex suis domesticis & familiaribus, qui ignem nouum Principibus & Regibus, qui in *ius mos* illius ditione sunt, nomine ipsius Regis impertiat, atque inde reliquis hominibus distribuatur. Quod quidem ad hunc modum fit. Vbi Legatus ad domum cuiusvis Principis accedit, ignis extinguitur. Deinde rursus à legato nouus ignis excitatur: tunc omnes eò conmeant, vt ignem inde in domos suas intendant. Hoc qui facere recusat, proditor, atq; rebelis existimatur, & tamquam maiestatis reus extremo supplicio punitur, & si opus ita fuerit, exercitus in illum comparatur, vt hominem fidei desertorem multis excruciatum supplicijs interimat. Hæc quidem de regione illa Aethiopiæ, cuius ambitu Zofala etiam continetur, satis esse puto. In India verò Franciscus Almeida, ne tempus vllum abire sine fructu pateretur, Laurentium filium cum classe nauium nouem misit in insulas, quæ Maldiuæ appellantur. Sunt autem complures, modicis inter se æstuarijs diuisæ, Cochumoque circiter bis centum & quadraginta millibus passuum distant. Ibi eum iubebat speculari, num quæ naues Saracenorum ab Oriente Sole in Occasum nauigarent, quas ipse captas Cochimum perduceret. Tanta verò fuit æstus vis, vt Laurentius a cursu prorsus abdicaretur. Delatus autem fuit in insulam non ita lato mari a Cori promontorio, quæ Comorinum appellant, disiunctam: quam multi suspicantur esse Taprobanam. Sed qui Ptolemæum sequuntur, Taprobanam asserunt esse illam, quæ est aureæ Chersoneso opposita, quam incolæ Samatiani appellant. Hæc autem, de qua loquimur, à Ptolemæo Cori, nomine promontorii Indici, in quod spectat, appellatur. Insula nominatur ab incolis Zeilanda. Ea patet in longitudinem à Septentrione ad meridiem circiter ducenta & quinquaginta passuum milia: latitudo autem, vbi est latissima, non vltra centum & quadraginta millibus passuum dilatatur. Est autem æquodum fertilis, neque solum varijs frugibus abundans, verum & herbis, &

bis, & plantis odore mirifico redolentibus egregiè ve-
 stata quæ quidem sine vlla cultura proueniunt. Malo-
 rum citreorum nemora sunt densissima: fructus varij
 atque multiplices tam sapore, quam odore gratissimi.
 Magnâ præterea vim cinnamomi passim fundit. Mul-
 ti præterea pretiosissimi lapides atque multiplices è sa-
 xorum interuentu venis eruuntur: & gemmæ etiam
 incredibili altitudine, & singulari colore atq; fulgo-
 re, extractis ostreis è profundo maris gurgite, repen-
 untur. Ad hæc, miâ Elephantorum copiam nutrit. Erat
 ora insula septem regnis distincta, e quibus tamē vnus
 & opibus, & dignitate, & impenio multum reliquis an-
 teibat. Is in ciuitate maxima, quæ Columbum appel-
 latur, impensè sedem & domicilium collocabat. Est in
 media insula mons præcellus, multis paludibus cin-
 ctus. Ex illius summo fastigio collis asurgit, è cuius
 medio e lacu quodâ aquæ dulces atque perennes ema-
 nant. Prope lacum est silex, in qua cernitur vestigium
 hominis impressum. Est autem insitum incolis, vesti-
 gium illud esse primi parentis generis humani, qui in-
 de in cælum sublatus ab illis esse dicitur. Non procul au-
 tem inde Sacellum visitur, in quo duo sepulchra mira
 superstitione coluntur. Existimant enim in his condi-
 ta fuisse corpora primi hominis, & vxoris illius, è quo-
 rum semine fuit vniuersum genus humanum propa-
 gatum. Ea verò opinio animis penitus infixæ facit, vt
 eo multi Saceni, & alij longè diuersis superstitioni-
 bus impliciti, religionis gratia confluant, Iocus adeò
 accliuus est, vt neq; manibus nudi ad summum possint,
 sed scalis & catenis adiuti eo perueniant. Ad hanc in-
 sulam Laurentius cum classe sibi commissæ delatus,
 portum subit, quem incolæ Gabalicum appellant.
 Id eam Rex (nec enim inde procul aberat) accepisset,
 Legatum ad illum continuo cum muneribus misit, qui
 ab eo pacem peteret. Laurentius Legatum benignè &
 hospitio accepit, & muneribus illis ornauit, quæ ei
 gratia fore suspensus est. Tandem vt pacem cum illo
 firmaret, misit vnum de comitibus suis, virum nobi-

*Columbæ
 Zealande
 metropolis*

*Adami ve
 stigium.*

*Protopla.
 florū sepul-
 chrum.*

*Gabalica.
 mus portus
 Zealandæ.
 Zealanden-
 sis ad Lau-
 rentiū le-*

gatio paci- fica. lem atque primarium, Pelagium Soufam nomine, qui in regiam deductus, Regem offendit miro fulgore circumlucentem. Partim enim gemmis, quibus erat ex-cultus, partim cæreis facibus, quamuis dies esset clarif-
simus, omnia splendebant. Ad maiestatem enim per-
tinere existimabat, eiusmodi facibus circumfederi. Fu-
it Pelagius Souta cum reliquis, qui illi fuerant comites
attributi, admodum honorifice receptus, & usq; sine

Fœdus Zei- landensis Regis cum Emmanue- le. vlla recusatione sancitum. Fœderis conditiones hæ-
fuerunt, vt is Emmanueli Regi singulis annis tribus
nomine ducenta & quinquaginta millia pōdo cinnam-
momi penderet, Rex autem Emmanuel illum in fi-
dem & clientelam reciperet, & Ducibus suis præcipe-
ret, vt illius portus atque maritimas ciuitates ab hosti-
um iniuria prohiberent. Id fœdus sub ea conditione
raturum habuit Laurentius, si pater illius author fieret.

Pondus tamē cinnamomi fuit Regis iussu nauib. Lu-
sitaniis impositum. Tantus enim erat regi metus inie-
ctus, vt vix vllum officium, quod ad pacem cū nostris
firmandam valeret, ei satisfaceret. Eiusdem consensu
Laurentius in terra columnam marmoream cum Re-
gis Emmanuelis insignibus statui iussit, quo significa-
bat, insulæ possessionem ab illo nomine Emmanuelis
occupari. Hac re confecta, Cochimum ad patrem re-
dijt, a quo fuit in Anchediuā missus, vt arcē muniret,
& totam illā oram maritimā perlustraret. Emmanuel
Pazagua similiter Cananoīe eiusdem Almeidae iussu
petijt, vt Laurentio Brittio in arce ædificanda atq; mu-
nienda opem afferret. Interim dum tempus in his ne-

Lodouici VVartma- ni ad Lusita- nos ad- uentus. gotis teritur, venit ad Laurentium vir quidam Italus
nomine Lodouicus VVartmanus, patria Bononienfis,
qui studio o. bis terrarum cognoscendi, multas regio-
nes peragrarat, atque tandem sub mercatoris habitu,
cū se Soracenum esse simularēt, Calecutium perue-
nerat. Ibi cum multi multa de Portugalesibus com-
memorarent, nomine gentis excitatus, quasi quæ gens
esset, ignoraret, qui mores & instituta illius essent, quā
religionis sectam sequeretur, quo casu fuisset in Indiā

delecta

delata, quæsiuit. Saraceni gentem esse malificam & sceleratam natiuntur, cuius omne studium in latrocinio & crudelitate consistit. Lodouicus Saracenis in Lodo-
uicus simulat se indignissimè pati, tantam gentis impu-
nissimæ audaciam & temeritatem tandiu impuni-
tam esse, quæ tam interitu funestissimo debuisset me-
ritas facinorum & scelerum pœnas exoluere. Inde cū
familiaritatem eorum, qui plurimum poterant,
insinuaret, & consilia Regis explorat, & quo animo
classem ingentem compararet, quibus auxilijs se in no-
minis Lusitani perniciem sepiret, intelligit. Interim
spem maximam concipit, fore, ut breui Lusitanorum
ope sese a Saracenorum familiaritate impurissima vē-
dicaret. Cum Mediolanensibus autem consilia com-
municat, & eos adhortatur, ut relicto Calecutio se ad
Lusitanos conferant. Respondent illi se Christianos
esse, scelerum tamen suorum conscientia perterriti, ne
ad Christianos confugiant. Lodouicus bono illos ani-
mo esse iubet, seque operam daturum pollicetur, ne il-
lis fraudi esset facinus, quod in Christianum nomen
consecuerant. His ita constitutis, quam primū occa-
sionem oblatam vidit, arripuit, atque ad Almeidam se
contulit. In eo cursu in Laurentium incidit. Ibi tunc
quas copias Rex Calecutiensis pararet, quam classem
instrueret, illi nunciauit. Docuit præterea, valdè Me-
diolanenses facti sui pœnitere. Eosque, si veniam im-
petrarent, libentissimè ad Lusitanos redituros. Quod
ut confestim fieret, Laurentium vehementer adhorta-
ri cœpit. Illorum namque opera quamplurima tor-
menta apud Calecutiensem Regem consiliari, multos-
que idem artificium ab illis inuissimis perdiscere.
Laurentius illum laudat, & muneribus afficit, atque
promissis excitat, ad patremque deduci iubet. Pater
confestim filium per literas admonuit, ut se ad dimi-
candum cum Ioste pararet. Et Lodouicum dimisit, ut
Calecutium reuersus, Mediolanenses data fide Co-
climum perduceret. Id Mediolanenses lætissimis

Perfidia

Mediola- animis acceperunt. Sed dum fugam parant, fuit co-
nenjiū pu rum consilium enūciatum, deprehensiq; pœnas mor-
nita. te crudelissima luerunt. Lodouicus vix se fuga à peri-
clasis Ca- culo cædis proripuit. Interim classis Calecuticis sum-
ecussensis ma vi parabatur. Ea fuit octoginta maiorū nauium, &
centum & viginti quatuor paronum. Erat autem &
armis, & tormentis, & hominum multitudine, mul-
tisque munitionibus instructissima. Laurentius cum
classe vndecim nauium in illam inuectus est. Erant
aurem in hac classe octingenti milites Lusitani, viri a-
cres, & armis egregiè muniti. Auxilia præterea Indi-
Prælium ca, non tamen valdè firma, conquisierat. Ventū erat
nauale. ad Cananoris oram, cum vtrinq; concursus est. At-
que primū cum dissonis clamoribus, tubarum can-
tibus, tormentorum crebris ictibus mare atque tellus
tremefacta strepitus horrendos edidissent, tandem na-
ues ipsæ manib. ferreis inter se deuinctæ concutiūtur.
Laurentius nauem hostium prætoriam conspicatus,
in eam impetum fecit, & harpagone sæpe frustra con-
iecto, tandem eam firmè retinuit. fuit vtrinque satis a-
criter dimicatū. Laurentius tandem in nauem insiluit.
Illum Philippus Rodericus, Ioannes Homo, Fernan-
dus Petreius Andradius, Vincentius Pereira, Roderi-
cus Pereira, & alij quidam homines fortissimi sequu-
Nauis præ- ti sunt. Erant sexcenti milites in hostium nauī, qui cū
toria cap- rem in summum discrimen adductam cernerent, ne
ta. inulti caderent, laborabant. Sed tandem omnes partim
occisi, partim capti sunt: aliqui verò se in mare demi-
serunt, vt nato salutem quæterent. Hac nauī capta,
Laurentius Nonnio Vascio Pereira opem opportunè
tulit. Is enim cū nauī haud ita magnæ præficer, na-
uem hostium valde magnam inuaserat, came ue inie-
cto harpagone suæ deuinxerat. Sed nihil proprius est
factum, quā vt nauis illius, hostilis nauis ictibus al-
lisa deprimereetur. Præterea tanta multitudo sagittarū
& iaculorum ab hostibus accidebat, vt omnes fermè
quamuis acerrimè decertarēt, se interituros arbitraren-
tur. Sed aduentu Almeidae, hæc quoq; nauis hostium
expugna-

expugnata fuit, & ex quingentis militibus, qui ea vehabantur, nemo euasit, nisi tantum illi, qui natandi artificio vitæ suæ consuluerunt. Erant in hostiū classe ex eo numero, quem diximus, multæ mercatorum naues, qui reliquarum nauium robore & multitudine nitabantur. Hi cum cernerēt duas illas naues expugnatas, diffiderēde pugnae euentu cœperunt. Dum ingruit animaduertunt nostros ita pugnandi difficultatibus implicitos, vt minimè illos fugiētes insequi possent, vela dant: & alij quidē se in Calecutientem portum recepēre, alij vero eum nauigando cursum libere tenuēre, quem optabant. Reliquæ naues strenuè iaculis & tormentis partim æneis, partim ferreis, & nauium impressione decitabant, & cominus etiam multis in locis hastis & gladijs rem gerebant. Erant autē nostri in magno periculo. Nam multæ simul naues hostium vnam nauem ex nostris circumfistebant. Ab omnibus tamen fuit diu magna virtute dimicatū, & hostes tandem in fugam conuersi. Supra tria milia hostium cæsa sunt. Decem naues cum multis paronibus deplesæ: duo signa Regia & nouę naues maiores captæ, & magna præda parita. ē nostris sex tantum in pugna ceciderunt. Rex animi sententia gestā, Laurentius se Cananotem contulit. Fuit autē a Rege cum magna lætitiæ significatione, & cum non mediocri admiratione virtutis exceptus. Interim dum hæc geruntur, cum Zabaius Goæ princeps intelligeret, Calecutientem regem magnam classem cōparasse, & nostros, vt cum illa dimicarent, ex arce Anchediuensi soluisse, noluit eam rei bene gerendæ, vt opinabatur, occasione amittere. Consilio igitur Lusitani cuiusdam, qui religionē abiurauerat: erat autē is ex illis exulibus, qui morte damnati fuerant, & ea conditione liberati, vt terras incognitas explorarent: classem sexaginta nauium in Anchediuam misit, quæ arcem expugnaret. Classi autem eundem Lusitanū præfecit. Tuerat is faber lignarius, & in reficiendis atque sua nauib. vsui nostris erat. Appellabatur Antonius Fernandus. Tunc vero post

*Hostilis
classis fu-
ga.*

*Lusitano-
rum peri-
culum.*

*Victoria
Lusitano-
rum.*

*Zabaij in
Anchedi-
nam expe-
dito uiri-
ta, & An-
tonij Fernā-
di apostata-
ria.*

scelus nefarium cum religione nomen mutarat, & Abedella nominabatur. Is cum naues ad Anchediuz arcem appulisset, continuo eam oppugnare instituit. Emmanuel autem Pazagna, qui praefectus arcis erat, tanta vi resistit, ut hostibus magnam perniciem afferret. Itaque vir nefarius obsidionem soluit, & Goam cum suorum caede & interitu, & cum insigni dedecore

*Anchediuz
sis arx di-
ruta à Lu-
sitaniis.*

reuersus est. Almeida tamē cum cerneret, illam arcem nullum usum habere, nec ex insula aliquam utilitatem percipi, neque posse, cō quod procul Cochimo aberat, nisi sumptibus immodicis, & cum magno periculo, defendi, & copias quas habebat, esse exiguas, neque cōmodum esse, eas disperiri, de ducum omnium sententia arcem diruere iussit. Laurentium igitur in Anchediuz cum classe misit, ut id exequeretur. Is ut fuerat iussus, in naues Pazagnam cum militibus, qui erant in

*RES EV.
ROPEAE
Philippi
Regis in
Hispaniā
aduentus.*

praesidio, recepit, & arce disiecta Chochimum rediit. Per idem fere tempus, quo haec in India gerebantur, Rex Philippus Maximiliani Imperatoris filius, & Ferdinandi & Isabelae gener, ē Gallia Belgica in Hispaniam venit. Habebat autem ille in matrimonio Ioannā Ferdinandi & Isabelae filiam, ad quam post mortem Ioannis, & illius Isabelae, quae Alfonso primū Ioannis Regis filio, deinde Emmanueli nupserat, regni patrimonium iure veniebat. Philippus igitur cū uxore, postquam accepit Isabelā Reginam socrum suā ē vita decessisse, in Hispaniam venire maturauit, ut regni haereditatem

*Emmanuel
lis ad Phi-
lippum gra-
tulatoria
legatio.*

adiret. Id cū Emmanuel intelligeret, & iam eos in Artabros peruenisse, compertum haberet, ratione cognationis & vicinitatis admonitus est, ut illis sine ulla mora per Legatos de felice in Hispaniam aduentu gratularetur, fidemque daret, se nullo in loco, in rebus omnibus, quae ad illorum dignitatem & voluptatem pertinerent, officio fratris amantissimi defuturum. Legatus fuit Iacobus Lupus Aluitensis Dynasta, qui quidem fuit à Regibus illis admodum honorifice susceptus, responsumque ab eis tulit amoris & officij plenissimum. Hoc eodem tempore suscepit Emmanuel a-

*Emmanuel
lis de com-*

tionem

tionem memoria sempiterna dignissimam, quanvis *muni salu-*
 in eo, quod effectum cupiebat, frustra cōtenderet. Vi- *te sollici-*
 debat enim Princeps Christianos, odijs acerbissimis *tudo.*
 stimulatos, inter se cum magno rerum omnium dis-
 ciimine decertare, Rempub. Christianam dilacerari,
 vires frāgi & debilitari, & hostiū opes interim Christia-
 norum furore & amentia indies augeri. Verebatur autē
 nē malum illud serperet, & in Christiani nominis per-
 niciem, si non esset opportuno remedio prouisum, e-
 rumperet. Cū autem hæc secum agitaret, tum id in
 primis eum vehementer angebat, quod Christi sepul-
 chrū esset à Saracenis occupatū, & à Christianis Prin-
 cipibus turpissimè neglectum. Omnia verò mala, quæ
 tunc rebus Christianis accidebāt, interpretabatur pro-
 pter hanc negligentiam pietatis incidere: & religionē
 socordia & desidia violatam, arbitrabatur esse magni-
 tudine roboris atq; virtutis expiandā. His curis anxius,
 legationem ad Iulium Pontificem Maximum decre-
 uit. Legatus fuit Odoardus Galuamus, Regis ipsius *Emmanue*
 consiliarius. Summa legationis hæc fuit. Principes *lis ad Pon-*
 Christianos inter se propria de dominatione cum peri- *tificē Max.*
 culo vniuersæ Christianæ Rei. dimicare. Opes interim *Legatio*
 Principis Turcarum, & Sultani etiam vires vehemen- *procommu*
 ter amplificari, & rebus Christianis imminere. Nemi- *ni concor-*
 nem verò eorum Principum, quorum officiū erat, ho- *dia.*
 stium imperū à Christianis proposita etiā morte repri-
 mere, tanto periculo commoueri. Si gloriæ cupiditas
 Principes ad arma sollicitabat, quod decus tantum esse
 poterat, quod esset cum Christi sepulchro armis vindi-
 cato comparandum? Si multa possidendi cupiditas sti-
 mulos illis adhibebat, cur non animum ad Asiæ &
 Aegypti regiones opimas, maximisq; opibus opulen-
 tas adijciebant? Per Christum igitur Optimum Max-
 mum ipsum Iulium obtestabatur, vt omne studiū
 suum, omnem virtutem & industriam, omnes cur-
 & cogitationes in discordijs tollendis, & pace consti-
 enda consumeret: & Principes Christianos ad inter-
 tum Mahumetani nominis exhortaretur, vt ita semp-

ternam gloriam, quæ nullis vnquam seculis esset interitura, compararent. Se verò ad eam rem regni sui opes vniuersas polliceri, libentissimèq; per se in tam præclaro certamine quoduis discriminè capitis adituum. Hæc quidem Emmanuel sine vllò fructu per literas atque legatos egit. Erant enim Principes animis propemodum efferati, & vsque adeò propter turbulenta dissidia à cogitatione impendentis calamitatis abducti, vt hæc orationem non solum animis aspernarentur, verùm etiam ludibrio haberent. Hoc eodem anno Emmanuel Castellum in Africa ædificati præcepit, extra fretum Gaditanum, in ea ora, quæ ad Austrum pertinet, vt ex eo possent infesta signa Mauris eam regionem incolentibus sæpius inferri. Huius autem ædificij curam Iacobo Azambugeo, viro impigro, qui multa decora virtutis militaris obierat, assignauit. Fuit Castellum magno cum labore & contentione à nostris ædificatum. Multi namque Mauri vndique confluxebant, vt nostros opere prohiberent. Itaque necesse erat nostris eodem tempore Castellum ædificare, & hostium vim armis atque virtute repellere. Anno insequente, qui fuit à Christo nato, M. D. vij. instituendas curauit Emmanuel naues quatuordecim, quæ varijs temporibus Olyssipone soluerunt. Vt quæque enim erat expedita, ita vela faciebat. Nulla tamen earum eodem anno in Indiam peruenit. Vascus Gomecius Abixus, vnus è Ducibus a Rege delectis, iussus erat in Zophala arci præesse. Is cum Aethiopiæ oram præteruheretur, instituit, vt nauigium incredibili celeritate, cuius erat nauarchus Ioannes Chanoca, faciem præferret, quam reliqua nauigia sequerentur. Hoc tamen fuit Ducis negligentia dissolutum atque dissipatum. milites in terram enatarunt. Quorum pars aliqua, qua in manus hominum immanium inciderat, fuit in vinculis detenta, & a nostris, qui eam eandem legebant, pecunia liberata. Rodericus verò Suarius, qui erat vnus e nauarchis, incidit in nauem, quæ ex Arabia soluerat, in qua erant homines quingenti: cum quibus magna armorum

RES AFRICANAB.

ANNVS à Christo nato, 1507.

Nauis Saracenica expugnata.

rum contentione manum conseruit, eamque tandem expugnauit, & omnes Saracenos ferro concidit. Tres autem nauarchi fluctibus oppressi periére. Omnes uero naues, quæ euaserant, in hyberna deductæ sunt. Cum uero in India exploratum fuisset, nullum è Lusitania nostris auxilium aduenisse, Saraceni animos crexerunt & consummaverunt, tempus adesse credentes, quo possent nomen Lusitanum omnino delere. Itaque Regem Calecutiensem adhortantur & admonent, ne occasionem præclari cuiusdam facinoris diuinitus oblatam prætermitteret. Augures etiam insignem eo anno victoriam illi portendebant. Sacerdotes item atque Brachmanæ, quasi Deorum oraculis incitati, multa referebant, quibus Regem ad spem summi decoris exaltarēt. Rex omnia, quæ ad bellum erant necessaria, summa industria comparabat. Hæc omnia Prætor Almeida per exploratores & transfugas exploratè cognoscebat. Ut autem hostibus significaret, sibi non opus esse vlius classis auxilio, duas festinanter classes instruxit. Vnam, ut naues, quæ Cochino Cori promontorium uersus nauigabant, ab hostium incursione defenderet, in qua erant triremes duæ, naues onerariæ duæ, & unus paro: quam Emmanueli Pazagno commisit. Alteram, quæ oram illam rûtaletur, in qua erant undecim naues, quibus Laurentiū filium præfecit. In hac classe nauarchus erat quidam, nomine Gundisialus Vascus Goes, qui etiam minime comitatu abundaret, ut rei frumentariæ consuleret, Cananorem petiit. Inde profectus, ut se iunctus cum Laurentio coniungeret, festinauit. In eo autem cursu nauem Saracenorum, quæ Cananore ueniebat, offendit, in eamque ferociter inuasit. Saraceni minime repugnarunt. Se namque consideratos esse dicebant, & litteras, quæ eiusdem reddens fidem facerent, Laurentij Barbi, qui arcis Cananorensis, ut dictum est, præfectus erat, ostenderunt. Sunt enim hoc iure omnes, qui in Indico mari nauigant, iam inde ab eo tempore, quo Lusitani in India arces ædificare cœperunt, ut nemini liberum sit nauigare,

RES IN
DICAE.Dux Lusit.
torum
classis.Lusitano.
rum in
imperij
nauticum.

gare, nisi ab aliquo Lusitano vel Duce, vel arcis Præfeto (fide prius illius, qui nauē cōscendere vult, diligenter explorata) literas acceperit, fidem fœderis continentes. His literis tuto nauigant. Aliter enim a nostris nauarchis capi, bonisq; omnibus eueriti, & vita, aut saltem libertate priuari possunt. Tunc igitur cum Saraceni literas ostentarent, quibus nixi se mari commiserāt, Goes siue auaritia cæcus, siue barbara immanitate ductus, siue odio gentis illius efferatus, clamauit, litteras illas fuisse per fraudē extortas, seque exploratum habere, illos esse Christiani nominis hostes, & perniciē Lusitanis omnib. per summū scelus & perfidiam machinari. Daturus igitur illius tam scelesti facinoris pœnas. Itaq; nauem diripuit, hominesq; miseros, hominū atq; Dei fidē explorantes, in velum insuit, & nauē iam exinanitā, tormentorum ictib. perforatā deprellit. Fuit hoc facinus non solū crudele, & inhumanū, contra ius gentiū, & contra omnē rationem humanitatis nefarie & flagitiosè susceptum: veram etiā, propter temporis illius adeo periculosi rationē, temerarium, & furoris & amentię plenissimum. Cum enim nondum esset imperium fundatū, & exiguis admodū copijs Lusitani maria illa tenerent, conueniebat, vt quod virib. adipisci non poterant, existimatione fidei & humanitatis assequerentur. Nam cum nullū vitæ præsidium fide firmitus sit, tū eo tēpote, quo reliqua præsidia adeo infirma erāt, omnis salutis ratio erat in fidei opinione collocanda. Vt enim fidei & benignitatis nomen excellens omnium mortalium animos ad beneuolentiā allicit: ita infamia perfidiæ & crudelitatis odium incēdit, & ad vindictam stimulat. Quod tunc re satis perspectum fuit. factum enim est, vt facinus illud redderet Lusitanū nomē illis nationibus odiosum & inuisum. Almeida verò id indignissimè passus est, Goemq; honore priuauit, neq; post illum diem ad suam familiaritatem admisit. Eo tempore Rex Cananoris obierat, & alius in ipsius locum successerat, quærat in nostros animo vehementer infesto. Opera namq; Calecutiensis

*Gundissal
ui Vascij
iniquum
et crudele
facinus.*

*Perfidie
detestatio.*

*Cananorē
Rex Lu
sitani in
sestrus.*

ad re-

ad regnum peruenerat. Erat Cananore Saracenus Mamele nomine, copijs & existimatione, eorum Saracenorum, qui terras illas incolebant, facile princeps. Nauarchus autem nauis illius, quam Goes in alto merserat, erat sororis illius filius. Hic cū percepisset, merces suas, quas nauis illa conuehebat, esse direptas, nauemq; depressam, & hominem sibi coniunctissimum cum reliquis crudelissimè demersum, dolore stimulatus ad Laurentium Britium recta contendit, & maximis vo- *Mamelis*
cibus de iniuria sibi facta conqueritur. Tu, inquit, nos *Saraceni*
prodidisti, tu nos in fraudem induxisti. quod nauem *de Lusitania*
amiserim, quod bonis spoliatus sim, quod nepote meo *non, inu-*
charissimo sim orbarus, id perfidia & scelere tuo *farijs quere-*
ctum est. Qui *Seri* enim potuisset, si testimonium li-
terarum tuarum bona fide conscriptum fuisset, ut vir
Lusitanus, atque nauis magnæ præfectus, tam crude-
li iniuria nos omnes affecisset, tantumque in multos
nostræ societatis homines cladis inuexisset? Britius
iurat se nihil fraudis admisisse. Saracenus nullam sa-
tisfactionem accipit. Iraque ut erat lachrymis opple-
tus, & furore acriter inflammatus, ad Regem properat.
Sequebatur illum uxores, & parentes, & liberi eorum,
qui fuerant crudelem in modum interfecti. Ibi cum
eiulatu lugubri clamores in cælum tollunt, manus in
Regem intendunt, fidem illius implorant, ius acerrime
postulant, & ut de gente scelestissima poenas debi-
tas experat, obtestantur. Is se minimè postulata negle-
cturum ostendit. Tum accessito Mamele, sibi minimè
ingratum fore dicit, si illi, quacunque ratione possint,
scelus illud vlciscantur. Mameles continuo ad Sarace-
nos, qui *Calecutij* negotiabantur, literas de hac iniu-
ria mittit. Illi rem ad Regem deferunt. Is confectim mi-
sit, qui nomine illius animum Regis Cananoris in no- *Regis ad*
stros acriter inflammaret, opemq; suam ad postro- *Cananorē.*
rum exitum minimè defuturam promitteret. Fore autem *sem lega-*
si coniunctis viribus in perniciem Lusitanæ gentis
incumberent, nullius memoriam è terris extermina- *Cananorē.*
rent. Hoc accepto nuncio, Rex totam suam cogitatio-
nem

sis in Lusitanos molitur. nem ad exitium Lusitanorum traduxit. Atque principio, quod animo moliebatur, secretum tenuit. Interim autem fossam latissimam à littoris vnus sine, ad alterum littus perduxit. Ea fossa arcem (erat enim in angulo, quem mare circumlucebat, sita) ab vrbe dirimebat. Hoc sese ad urbem muniendam facere simulabat. Puteus autem erat non procul ab arce, è quo nostri ad bibendum aquam hauriebant. Hunc intercludere puteum hostis cogitabat. A fossa namque ad puteum erat semita per angustia, quam aggeribus & turribus munire Rex statuebat, vt inde nostros putei aditu prohiberet, atq; siti conficeret. Hæc res fuit Præfecto Principis opera, qui erat in regnum successurus, indicata. Is etiam demonstrauit, Regem Calecut præter alias munitiones, viginti & quatuor ænea tormenta Regi Cananoris clam, quibus arcem quateret, misisse. & præterea triginta hominum millia se in auxilium missurum pollicitum fuisse. Laurentius Principi gratias egit, seque datum operam confirmauit, ne vnquam beneficium apud ingratos collocasse iudicaret. Itaque suos continuit, ne in vrbe hostili cum vitæ periculo vagarentur. Ad Almeidam verò nuncium misit, qui significaret, quo in discrimine versaretur. Almeida filium misit, qui arcem militum præsidio, & cōmeatu, & armis firmaret, vt posset facilius obsidionem tolerare: quod ab illo diligentissime perfectum fuit. Brittius cum animaduertetet, aquatione interclusa omnibus esse pereundum, illud telluris spatium, quod erat inter arcem & puteum interiectum, fossa & vallo muniuit, eaq; munitione vtrunque litus inclusit. Tum potem sublicium extruxit qui vallum cum puteo cōiungeret. Deinde varias turres excitauit, & tormenta in illis disposuit, quibus si vellet hostis aquatione impedire, eum propelleret. Hoc cum rex animaduertetet, insidias detectas esse cognouit. Non igitur ultra dissimulandum ratus, arcem oppugnare constituit. Quadraginta hominum millia tunc in castris habebat, partim ex suis tropijs, partim ex auxilijs, quæ Calecutio iā aduenerant. Itaq; copias eduxit,

Brittij munitiones.

Arcis Cananorensis oppugnatio.

xir, & vallum confestim aggressus est. Nostri maximo cum labore hostium impetū sustinebāt. Sed de aquatione præcipuè acerrimū erat inter nostros & hostes certamen institutum, cum illi maxima cōtentione, ne Lusitanis vlla facultas aquationis daretur, pugnarent: *Lusitanorū descripen* contra Lusitani, ne aqua excluderetur, periculosissimā dimicationē subirent. Aqua igitur ijs, qui bibere cupiebant, erat multo sanguine cōparanda. Nostri vero cōsilio Thomæ Fernandi, præstantis architecti, ab arce in puteū cuniculū egere: qui tanto silentio perfectus est, ut nunquam id ab hoste animaduerti posset. Tum *Stratagemas.* paulò supra illud cuniculi ostiū, quod ab arce ad puteum mediū pertinebat, trabes immisit, & super eas alias transuersas iniecit. Tū magnā materiæ vim super eas trabes demisit, quæ puteu tegeret, ne possent hostes venenū in aquā infundere. Postremo ore sūmo putei disturbato, terram omnē cōgessit, ne posset hostis materiā extrahere. Sic autē fiebat, ut nostri tuto hostibus inuitissimis aquarentur. Rex igitur ab hoc conatu depulsus, vallum oppugnare multo acrius instituit. Cū verò multi in ea oppugnatione caderent, ut tutius rem gereret, ingentes saccos lana & simili materia infatciri iussit, ut his oppositis tormentorum ictus exciperet. Dum autem hoc opus apparabatur, castra retrò mouit, & suos ab oppugnatione prohibuit. Britius id non sine consilio fieri ratus, excogitauit rationem, qua hostis consilium exploraret. Faber quidam lignarius illius iussu laqueum extruxit, eumque non procul à vallo ea parte, quæ valli portam respiciebat, leui materia atq; tellure contextit. Britius quadraginta milites iussit extra vallum egredi, ut vibem versus pergere simularent. Hostes illos conspicati, in eos impetum faciunt. Nostri se sensum recipiunt: hostes acriter insistent. Eorum autem Dux, cum omnibus præiret, in laqueum incidit. Quo facto nostri hostibus repugnare multò acrius incipiunt: alij extra vallum egressi, se cum illis coniungunt, & hostes inopinata percussos expellunt, & paulo longius insequuntur, signoq; dato se recipiunt, & Du-

Aliud Stratagemas.

*Acies ho-
stium.*

*Arcis oppu-
gnatio.*

*Guadela-
re & Castel-
lani strata
gema.*

& Ducem laqueo expeditum ad Præfectum pertrahū,
Ex illo cognouit Britius, quo animo rex bellum inter-
mitteret. Præterea Princeps regni hæres per vnum de
suis comitibus, scapha commatu onusta silentio no-
ctis inuectum, illi Regis consilium aperuit. Nostri ad
propugnandum se comparauerunt. Perfectis operibus
Rex confectum aciem hoc ordine influxit. Saccos pu-
mum sic oppositos esse iubebat, vt essent instar valli,
quo milites possent sine periculo ad Lusitanorum val-
lum accedere. Deinde milites cum arcubus, & ferreis
fistulis, & varijs telorū generibus sequebantur. Postre-
mum agmen Rex cum valida manu firmabat. Arcis
tormenta quauis globos ingentes partim ferreos, par-
tim lapideos emitterent, cum hi sacis exciperentur,
nullum detrimentum hostibus afferebant. Ea res ani-
maduersa hostibus animos extulit, ita, vt quasi debel-
latum iam foret, clamores ingentes ediderint. Sequen-
ti die fuit oppugnatio multo ferocius instaurata. At
Britio venit in mentem, tormentum vnum, quo non-
dum vsus fuerat, quod multo vehementius globos eia-
culari cognouerat, collimare. Cum ille igitur, qui tor-
menti curam gerebat, ignem admouisset, factum est,
vt saccos disijceret, ictibusq; crebrius repetitis, omnes
moles oppositas disturbaret. Cum igitur maiora tor-
menta in aciem hostium propugnaculo nudatam in-
gentes pilas, minora glandes valde frequentes emitte-
rent, magnam stragem ediderunt. Ea nocte vir quidā
nobilis Castellanus, cognomento Guadela, postu-
lauit à Britio centum & quinquaginta homines, quos
ipse deligeret, quibus hostium castra terrore comple-
ret. Cum id illi fuisset concessum, de quarta vigilia (e-
rat autem nox pluuia, caligoque densissima erat ca-
stris offusa) noctu hostes, nihil hostile propter nostio-
rum paucitatem suspicantes, rubrum cantu & clamo-
ribus magnis extērent, & alios graui somno consopi-
tos, alios semisomnes obtruncant, reliquos in fugam
pellunt. Vbi primum diluxit, nostri prout castris, præ-
dam non mediocrem in arcem conuehunt. Hunc fe-
licem

licem successum casus aduersus deformauit. Erant frequentes ædes arcis coniunctæ, arcis ipsius præsidio ab hostium impetu & incurfione defensæ. In his erant *Incēdium* variæ merces, & multiplex, & preciosa supellex, & an- *circa arcē* nona, qua milites in ea obsidione alebantur. Factum *fortuitum.* est autem, vt pueri cuiusdam negligentia, qui cum irret cubitum, candelam incensam reliquerat, vt candelam in aridam materiam decideret, quæ subito ignem corripuit, & domum inflammauit. Sic autem cum omnes ædes illæ essent è ligno ædificatæ, & folijs palmarum contextæ, & coniunctæ, factum est, vt omnes eodem incendio conflagrarent. Quamuis autem iactura multarum rerum maximi pretij fuisset, nihil Præfectū aliud angebat, quam annonæ penuria. Commeatum enim maxima ex parte flamma consumpserat. Nec erat spes vlla, quandiu hyems vigeat, vt aliundè posset commeatus importari. Ergo cum fames nostros opprimeret, cogebantur feles primum, mures deinde & lacerros comedere. Præfectus aliquid audendum ratus, cognatum quendam suum cum triginta viris satis actibus misit, qui in hostes improviso erumperet, & videret, an posset aliquid cibi è castris nõ valde munitis abripere. At hostes in nostros inuecti, multos cõuulnerarunt, ipsius cognati Ducis vultum conciderunt, & ciura etiam sauciârunt, ita, vt gradum facere nequiret: parumque abfuit, quin in hostium potestatem veniret. Sed adolescentis virtute, annos nati quinque & viginti, cui Ioannes Gregorius nomen erat, fuit è medijs hostibus ereptus, & in arcem intromissus. Quatuor autem è nostris in eo conflictu cecidere. Interim per seruos transfugas fuit Rex certior factus, nostros grauissima fame premi. Existimauit igitur eam occasionem rei benè gerendæ non esse præmittendam. Itaque in loco satis accommodato, milites in *Hostiles in* insidijs locauit, duas autem vaccas propius vallum agi præceperat. At nostri cùm vaccas cernerent, Ducis *Lusitanos* inuissu (nec enim imperio, sed fame mouebantur) repente desiliunt. Qui erant in insidijs, in nostros impetu fe-

Fames ob-
sessos Lus-
itanos in-
uadit.

Hostiles in
Lusitanos
insidiæ.

Fortiter factum. tu feruntur. Nostri tamē tanta virtute restitēre, vt prius, quā maiora subsidia possent aduenire, vaccas per vaili aditum hostibus frustra repugnantibus introducerent. Harum carnibus diebus aliquot nostri sustentati sunt. Sed his cōsumptis, necesse erat nostris aut deditionem facere, aut fame funditus interire. Sed ope

Diuinum erga Lusitanos auxilium.

diuina in extremo illo discrimine adiuti sunt. Mare namque ventorum flatu agitari cōcepit, & cū maximos fluctus eiceret, magnam squillarum ingentium vim in litus expulit, quibus nostri famem depulserūt, & ægroti sanitatem recuperārunt. Sic autem factum est, vt Lusitani obsidionem per totam hyemem tolerarent. Ver autem appetebat subsidium, cū primū mare nauigari potuisset, expectabatū. Hoc cū Regem minimē lateret, statuit, antē, quā Cochimo auxilium adueniret, totis viribus experiri, an vallum & arcem oppugnare posset. Magnam igitur classē instruxit, & duo maxima Castella super naues excitauit ea ratione, qua fuerant erecta Castella, quibus Rex Calcutiensis Paciecum euertere cogitatat. Huius apparatus indicium fuit per eundem Principem ad Præfectum repentē delatum, a quo fuit admonitus, vt eam arcis partem, quæ ad mare pertinebat, diligentissimē

Hostilis exercitus quinquaginta millium militum.

tutaretur. Erant milites, quos Rex sub signis habebat, ad quinquaginta millia. Alia namq; sibi auxilia conquisierat. Vbi primū omnia parata fuerunt, cū terra & mari nostros oppugnare instituisset, factum est, vt vno tempore & classis eam arcis partem, quæ ad mare spectabat, cum castellis inuaderet, & magnus exercitus in vallum impetum ferret. Vtinq; tamen fuerūt cum magna suorum strage, & nauium etiam iactura repulsi. Fræhū fuit acerrimum, & ab exortu Solis vsq; ad occasum durauit: quod ramen non humanis viribus,

Stupenda Christianorum victoria.

sed diuinū gestum fuisse constat. Cum enim maxima multitudo hostium in prælio cecidisset, nemo tamen de Lusitanis desideatus fuit. Insequēte die Buttiū magnam tormentorum partem, quæ erant in arce disposita, ad vallum transportari præcepit, & indē ciuitatem

Canariorē s'is vibi pugnatio

Canariorē s'is vibi pugnatio

nitatem globis ingentibus concutere iussit. Aedes
 quamplurimæ diuitæ fuerunt, & in his Saraceno-
 rum templum, in quod multi conuenerant, vt Mahu-
 metem precibus fatigarent, vt illis subsidio occurreret.
 Tantus autem terror fuit & ciuibus & peregrinis inie-
 ctus, vt omnes à Rege contenderent, vt pacem cum Lu-
 stanis faceret: aliter enim, se inde continuo migratu-
 ros. Quod vt vehementius age-ēt, fecit classis, cui præ-
 erat Tustanus Cugna, qui tunc aduenerat, quæ opem
 nostris, si in maiore tum discrimine fuissent, attulisset.
 Ite igitur certis legibus facta fuit, ea conditione, vt tū-
 dem in pace esset, cum eam Prætor Almeida compro-
 baret. Quis vero res Tustanus Cugna, antequam Ca-
 nanorem classem appelleret, in eo cursu gesserit, alio
 in loco memorabimus.

*hæc Cana-
 norensum
 cum Lus-
 tanis.*

HIERONYMI

OSORII SILVENSIS

ALGARBIORVM IN LV-

SITANIA EPI-

SCOPI,

DE REBUS EMMANVELIS,
 LVSITANORVM REGIS INVI-
Cipit hic liber & auspici-
atur,

L I B R U S Q V I N T V S.

RES A-

Vbi hæc in India gerebatur, in Africa hæc FRICA.
 da. nr. Casin est ciuitas in Mauritania NAB.
 in Africa sita, extra fretum Gaditanum, *Sasin ciuit.*
 ad Auziana spectans, quam Atlanticus O-
 ceanus

*Abdearo
Rhamani
parricidii.*

ceanus alluit. Erat autem sanè magna, multisque opibus opulenta, ad quam vndique mercatores quæstus gratia libentissimè commeabant. Regio est valdè fertile, frugibus & pecoribus abundans. Fuit autem ciuitas hæc longo tempore in ditione Regis Marrochensis, cuius imperium maximam Mauritaniam partem continebat. Sed tandem familia quædam nobilis, cognomento Farhomia, ab Imperatore desciuit, opibusque suis, & popularium gratia freta, tyrannidem occupauit. Huius tandem familiæ princeps extitit quidam, nomine Abdearus Rhamanus, vir magni animi, & supra modum dominationis appetens: qui, vt ciuitati imperaret, patruo suo, cui nomen erat Hamedux, qui tunc opibus & potentia multum gentilibus antebat, vitam per summum scelus eripuit. Deinde specie liberalitatis & humanitatis plebis animos sibi conciliauit, ita, vt ciuitatis imperium facillimè teneret. Erat autem Abdearo Rhamano filia eximia specie, quam adulescens nobilis nomine Haliadux, non vulgari forma præditus amabat, & illius concubitu, matre puellæ nõ inuita, fruebatur. Hæc consuetudo cum fuisset ad Rhamanum delata, eo familiæ dedecore grauitè offensus, necem adulescenti afferre constituit. Quod cum Rhamani vxor atque filia suspitione assequutæ fuissent, æm ad Haliaducem deserunt. Is vt Rhamani consiliū præriperet, eadem Rhamano machinatus est. Re autem cum iuueni sibi amicitia valdè coniuncto, cuius fidei & audaciæ valdè confidebat, quem Iehabentafusum appellabant, communicata, vt facinus summa celeritate patraret, excogitauit. Erat autem sacrum solenne Saracenis, summa ab illis religione celebratū. Rhamanus in templum profectus, per nuncium Haliaducem ad solennis precationis communionem inuitauit. Esse dicebatur præterea sibi cum illo post rem diuinam de re maxima consultandum. Haliadux eo nuncio intellexit, tempus appropinquare, quo sibi erat aut Rhamani crudelitate moriendum, aut Rhamano nex afferenda. Arcessiuit igitur Iehabentafusum, & ambo

cum

eum decem viris fortibus ex gentilibus atque dome-
 sticis, qui erant coniurationis participes, rectà in tem-
 plum gradiuntur, & Rhamanum confodiunt. Qui *Rhaman⁹*
 Rhamanum se stabantur, ut illius necem vindicarent, *in templo*
 se comparabant. Cum ramen viderent duodecim vi- *confossus.*
 ros nobiles, & impigros districtis gladijs ferociter im-
 minentes, & suspicarentur eos non sine multitudinis
 consensione tantum facinus ausos esse, seque Duce,
 quem sequebantur, occiso, praesidio nudatos animad- *Haliadux*
 uerterent, repente diffugiunt. At Haliadux & Icha- *Safini ty-*
 bentasus in forum se conferunt, & ibi aduocata con- *ranthem*
 cione Haliadux orationem habuit, qua dixit, se meritò *inuadit.*
 tyrannum occidisse, qui illi insidias comparabat: neq;
 mediocri beneficio ciues suos obligasse, cum hominē
 maleficum & parricidam de medio sustulisset. Forte
 namque, ut post illum diem res eorum sub benigno
 & moderato imperio multo magis florentes essent.
 Ibi tunc populi consensu (gens enim levis & incon-
 stans, facile in quaecunque partem illam pellere ve-
 lis, inclinatur) uterq; eorum ciuitatis moderationi præ-
 ficitur. *... ius præerat ca-*
 stello, & *... ut dictum est,*
 non procul ab ea urbe extruxerat. In ea verò ciuitatis
 trepidatione atque tumultu, tredecim Hispani capti-
 ui, nauigium adepti confugiunt, & ad castellum de-
 lati, statum ciuitatis Azambugio nunciant. Deinde *Haliadux*
 post biduum Haliadux cum cerneret cognatos Rha- *Azam-*
 mani & amicos, qui multum in ciuitate poterant, illi *bugij*
 atque focis perniciem moliri, ad Azambugium se cō- *auxilij*
 fert, & ne occasionem diuinitus oblatam amittat, ad- *imploras.*
 hortatur. Se namque perfecturum, ut ciuitas illa Regis
 Emmanuelis imperium libentissimè subiret. Opus ra-
 men esse, ut qui hoc animo essent, ope Lusitanorum
 aduersus hostium insidias fulcirentur. Iacobus Azam-
 bugius quamuis Astorum perfidiam exploratam pe-
 nitus haberet, cum ramen animaduerneret, rem in tan-
 to tumultu & ciuium dissensione in eo statu esse, ut
 Haliaduci atq; socijs fidem datam cōseruare valde ex-
 pediret.

*Haliadux
quis cū Lusitani
stratus.*

pediret, conditionem minimè reiecit. In ciuitatem igitur duodecim viris nobilibus stipatus, se contulit: ibi octo dies commoratus, leges pacis scripsit, & foedere Haliaducem & socios Regi Emmanueli deuinxit. Ibi verò cū iudicio Abrahami Iudai cognouisset, sibi infidias fieri, in castellum regium profectus est. Illum verò quatuor viri nobiles Saraceni, quorum princeps erat Haliadux, prosequuti sunt, cum interim Iehabentafusus imperium ciuitatis administraret. Erat autem foedere cautum, vt Mauri locum Azambugio in ea parte, qua muri fluctibus aluuntur, assignarent, in quo domum magnam ædificaret: & vt ibi laxius & magnificentius habitari posset, turrim in muro adibus coniunctam, & portam etiam, quæ in mare respiceret, attribuerent. Rebus ad hunc modum constitutis, Azambugius cum quatuor illis Mauris in Lusitaniam reuersus, Emmanueli rem totam exponit, & amplitudinem ciuitatis, & opportunitatem loci ad bellum mediterraneis Africæ regionibus inferendum explicat. Rex conuincio plurimum lætatus est, Azambugiumque in Africam remisit. Vt verò negotium rectius cõfici posset, literas ad Garsiam Melium, qui cum classe fretum Gaditanum tenebat, vt Mauros nauigatione prohiberet, dedit, quibus imperabat, vt se cum Azambugio coniungeret. Is quamuis in morbo valdè periculoso versaretur, mandata tamen summa celeritate confecit. Ad Sasinensem igitur portum se contulit, quò iam Azambugius peruenerat sed omnia commutata vident. Erat ciuitas in armis: fidem caram neglexerat: multitudo nullo pacto se Christianorum imperium passuram cõfirmabat: varij tumultus excitabantur. Haliadux, qui iam in urbem redierat, & Iehabentafusus in communi scelere & perfidia coniuuebant, obitque foederis, erant valde Lusitanis infesti. Ibi tunc venit nostris Ducibus in mentem, discordiam inter duos illos tyrannos artificio serere, vt viribus vtriusque partis diuisis, facilius vrbe potirentur. Quod quidem sic ab illis excogitatum fuit. Garsias Melius adhuc eodem morbo laborabat.

*Sasinensem
perfidia et
tumultus.*

*Lusitanis
cū strata-
gema.*

Medi-

Medicum igitur Iudæum ad morbi curationem ex urbe arcessiuit. Hunc autem pecunia facile persuaserunt, ut literas ad utrumque urbis præfectum perferret, ita tamen, ut eorum neuter posset odorari, literas ad alterum scriptas esse. Literæ autem erant scriptæ nomine Garfæ Meli, quibus Hamaducem admonebat, ut insidias præcaueret. Sibi namq; exploratum & cognitum esse, vitæ illius insidias intēdi. Ad eas autem propulsandas opem suam pollicebatur, seque officio suo minime defuturum confirmabat. Interim verò admonebat, nullas esse capitaliores insidias illis, quas imperij communio comparabat. Nam cum nulla vnquam regni societas fidelis atque firma fuisset, tum aditum ad perniciem eò faciliorem esse, quo minus suspecti fuissent illi, cum quibus societas muneris inita fuerat. Idem ad Iehabentafusum scribebat, & admonebat, ut vitam suā contra Halioducis occultas fraudes & insidias munit. Quoties Medicus Melium inuisebat, manum intra vestem stragulam, quæ spondam contexerat, immittebat, quasi tentaret, an febris aliqua ex parte quidquam de solita vehementia remississet. Et interim literas accipiebat, ne posset quispiam quod gerebatur, aliqua ratione suspicari. Interim verò uterque eorum clam altero gratias Melio summas agere, seque in potestate Emma nuelis futurum polliceri, obsecrare, & orare, ut non pmitteret vilo modo, se fraude alterius interire. Hac igitur fraude contra gentem fraudis plenissimam solerter excogitata, ita factum est, ut uterque eorum cum sibi ab altero timeret, muniendam salutem suam contra alterius perfidiam, Lusitanorum ope cogitaret. Uterque igitur, altero imprudente, Azambugium & Melium admonet, ut se in urbem conferant. Senanique effecturum, ut breui urbem in Regis Emma nuelis potestatem redigeret. Itaque Azambugius, & Melius quinquaginta tantum militibus stipati, in urbem ingrediuntur, & ædes, quæ Rhamani fuerant, quia amplæ & munitæ videbantur, & erant propius mare sitæ, sibi ad habitandum delegere. Clanculum verò varia armorum gene-

ra arcis & dolijs inclusa domum comportari faciebāt. Mauri, vt est genus hominum non solum infidum, verum etiam suspiciosum, sinistra quadam suspitione tacti, non rectè de nostrorum hominum sedulitate sentiebant. Ipsosque tyrannos iam suæ leuitatis valde pernitebat. Multaque rectè moliebantur, quibus conijci poterat, rem ab occultis insidijs ad vim apertam esse venturam. Azambugius rem omnem, in quo statu esset, Emmanuel per literas significauit. Is nullam moram interposuit, quin firma subsidia illis mitteret. Quatuor igitur naues celeriter instruendas curauit, quibus Gondissalum Mendesium Zacotum, virum in Africano bello exercitum, præfecit. Qui cum naues ad portum vrbis appulisset, intellexit, nostros Maurum perfidia esse in summas difficulrates adductos. Nec enim Mauri in fœdere permanebant, sed multis fraudibus opus Azambugij impediabant: neque solum omnia, quæ ad ædes muniendas, sed etiam quæ erant ad victum necessaria, denegabant multisq; signis apparebat, eis non fraudem ad facinus, sed animum deesse. Cum nostri de vno ex tyrannis conquerebantur, is in tyrannidis socium culpam omnem conferebat. Nostri cum iam Zacoti aduentu maiores opes habuissent, confidentius in vibe versabantur. Tyrannos igitur admonent, se minime passuros, vt ambo simul urbem gubernarēt. Eos namque animo iter se in inimico & infesto dissidere, & vtrumque eorum de alterius exitio cogitare. Compararent igitur inter se, vter eorum esset ciuitatem illam Regis Emmanuelis nomine moderaturus. Illi vero cum cerneret eam sibi necessitatem impositam, vter eorum eam prouinciam susciperet, haud contentiosè deliberant. Summa namque animi moderatione, quod vix credibile videretur ei, qui vtriusque mentem cognosceret, vterque eorum alteri imperium concedebat. Tandem perſicit Haljadux, vt Iehabentafusus eam ciuitatem regendam susciperet. Is autem Imperij æmulo amoto, multo liberius fraudes in nostros concinnabat, quinque ratione, vt Azambugium opere prohiberet,

*Subsidium
Lulisanis
Safinium
missum.*

*Summa in
duobus ty
rannis ani
mi mode
ratio.*

*Iehabenta
fusi in Lu
sitanos
fraudes.*

con-

contendebat. Lapides, & calcem, & reliquam materi-
 am ne quisquam importare auderet, faciebat: operarij
 etiam acerrimè minabatur: & hæc primùm occultius,
 deindè multo in dies apertius & insolentius gerebat.
 Quod ubi Azambugius intellexit, Haliaducem, quem *Dolus dolo
 delusus.*
 sciebat valdè moderationis, qua facilè regnum socio
 concesserat, pœnitere, arcessiuit: cumque admonuit,
 vt suorum manu comparata, Ichabentafusum ex im-
 prouiso aggredieretur, & obtruncaret. Se namque o-
 pem, ubi opus esset, confestim allaturum, facturum-
 que, vt ille solus vrbis imperio potiretur. At Ichabentafusus cùm se armis Haliaducis peti animadu-
 teret, & nesciret id consilio Azambugij fieri, in ædes
 Rhamani, in quibus arx extruebatur, se fuga prori-
 puit. Ibi tunc Iacobus Miranda, ipsius Azambugij ne-
 pos, habitabat: qui etiam cum ignoraret, cùm aui cō-
 silio in illud vitæ discrimen inductum, hominem in
 fidem receptum ab imminente clade seduxit. Azam-
 bugius cùm ab illo pœnas expetere statuisset: Mau-
 rus (erat enim singulari solertia, & plurimum in di-
 cendo valebat) multis argumentis vsus, quibus de-
 monstrabat minimè expedire rebus Lusitanorum, se
 vita tunc temporis spoliari, ab Azambugio impetra-
 uit, vt ei potestatem in Lusitaniam eundi faceret, vt se
 Regi dederet, & fidem suam scedere sanctissimo obli-
 garet, fore, vt vsque ad extremum vitæ spiritum pro il-
 lius dignitate & amplitudine dimicaret. Quod si rex
 id facere noller, tum fore illi liberum, ei supplicium,
 quod vellet, statuere. Id tandem ab Azambugio ade-
 ptus est, vt eum in Lusitaniam victum mitteret: qui
 tandem ab Emanuele vitam impetravit, & præfe-
 cturam equitum, quibus in campis finitimis in ho-
 stes incurfaret, obtinuit. Qui beneficio & humanitate
 Regis obligatus, ei fidelem operam in bello præstitit,
 neque aliquid in vita gessit, in quo appareret, illi fi-
 dem parum sanctam fore. At Haliadux, cui Azam-
 bugius vrbis imperium commisit, longè secus, quàm
 fore quisquam existimabat, se in eo munere admini-
 strando *Haliadux
 eis in Lusit-
 anos odiu.*

strando gerebat, multoque insolentius, quàm. Iehabentafusus nostris aduersabatur. In eo verò præcipue nervos animi contendebat, ne opus institutum ad exitum perueniret. Minis fabros & operarios auertebat, materiani importari supplicio proposito verabat, & aperte odium, quo erat imbutus, operibus indicabat. Opus tamen paulatim ad iustam altitudinem perueniebat. Azābugius interim se arcem extruere dissimulabat, sed amplas ædes ædificate dicebat, in quibus Christiani mercatores merces imponerent. Fenestras autem, in quibus erant tormenta collocanda, luto atque tenui materia tegebat, & tectorium calcis inducebat, ne ab hostibus, quod in animo habebat, animaduerti posset. Præterea nocte in muro portam aperuit, qua ex classe nostris aditus in arcem facile pareret. Portam autem utrinque secundum utriusque viæ latus, quæ in portam ferebat, vallo muniuit. Erat autem aix in tantam altitudinem excitata, ut facile defendi posset. Sequenti die Azābugius exposulauit per nuncium cum Haliaduce, quod in fœdere minimè permaneret, quod fidem nefariè violaret, quod iururandum impiè & sceieratè contemneret. Illum namque per Mahometis legem iurasse, se omnia, quæ ad extruendas ædes illas essent necessaria, large atque munificè præbiturum: promissa verò nō modo minimè conficere, sed contrà odiū acerbū & immane factis exponere. Disceret igitur fidem colere, & numen cælestè reuereri, & hominum pudore ab instituto flagitio reuocari. Haliadux respondet, se valde hominis dementiam admirari, qui non videat, se neque unde cibum, neque aquam compararet, habere, nisi is eius copiam suppeditare velit, & tamen adeo magnificè loqueretur, quasi illi omnia, quæ ad vitam sustentandam opus essent, abundè suppetere. Ad ea Azābugius respondet, Lusitanis hostium carnibus famem, & eorundem sanguine sitim explere, facillimum fore. Hoc dicto Haliadux digitum momordit. Hoc autem est apud gentem illam minationis cuiusdam acrioris indicium. Hoc ubi intellexit Azābugius, vidit opus esse festi-

Callidè factum Azābugij.

Azābugij cum Haliaduce expositio.

festi-

festinatione', vt antequam Haliadux maiores ex pagis copias euocaret, illum opprimeret. Sed ne fidem violare videretur, si prius iniuriam afferre putaretur, quam esset hostis iniuria lacessitus, hoc excogitauit. Maurus quidam Lanio colaphum influxerat in macello homini Lusitano, qui erat ex Regis familia. Is apud Azambugium de illata sibi iniuria querelam habuerat. Azambugius illum, vt parieret iniuriam ferret, admonuit: sic enim temporis rationem postulare. Tunc vero, cū illum ab Haliaduce nuncium adeo ferum & impotum accepisset, Lusitanum illum euocat, & vt Maurum, a quo fuerat affectus iniuria, interficeret, adhortatur. quod vt expeditius faceret, vnum ex suis domesticis illi focum adhibuit. Abierunt illi continuo, & cum in forum peruenissent, in Mauritum incidunt, quē gladio transgunt. Clamor confectum & ululatus exoritur, & tumultus excitatur. Saraceni vndique ruunt, & Lusitanos adoriuntur. Illi verò animo satis acri resistunt, paulatimque cedunt, atq; se tandem in arcem maximo cum labore recipiunt. Azambugius suos continuit. Saraceni arcem circundant, multisque telis & iaculis in arcem missis, vt nostris perniciem inferant, enituntur. Tandem maioribus tormentis admotis, arcem quatere instituunt. Lusitani armati vigilias agitant, non tamen eorum quisquam telum iaciebat. Azambugius enim omnibus, vt se continerent, imperauerat. Integram noctem fuit arx summis hostium viribus oppugnata: cum ramen eorum conatus omnes in nihilum reciderent. Vbi diluxit, Azambugius primum quidem instituit, vt res diuina fieret, & numen CHRISTI religiosa precatione propitium redderetur. Deinde admonuit, vt omnes cibum sumerent. Itaque animis religione expiatis, & corporibus cibo & potione relectis, aciem magno silentio instruxit: & equum album sibi soli afferri præcepit. Erat enim valde senex, & claudus. Nam cū Ioannes secundus, Regis Alfonsi filius, in bello, quod Alfonsus cum Fernando Rege Castellæ & Aragoniæ gesserat, oppidum in tran-

*Callidum
rumpendi
saceris cō
silium.*

*Tumultus
Sagittarum.*

Agana Lusitaniæ prouincia, quod Alegretum nominatur, armis expugnare, fuit Azambugius, qui tunc Ioanni acrem operam nauabat, in crure graui vulnere percussus. Is igitur solus eo die ex equo pugnauit, reliqui pedibus rem gesserunt. Omnibus igitur rebus rite paratis, cum esset meridies, erupit Azambugius, & re inopinata magnum terrorem hostibus iniecit. Nec enim suspicari poterant, paucos homines, quos metu exanimatos esse crediderant, in tantam hostium multitudinem impetum facturos. Itaque cedunt, & in templum confugiunt. Nostri eos acriter insequuntur, multosque cadunt. At postquam hostes in templo se à repentino illo timore refecerunt, pugna reerudit. Sed cum ex illis multi caderent, templum fuit ab eis alia porta fugientibus incredibili celeritate desertum. Multi tamen se se in eam urbis arcem, quæ eorum præsidij tenebatur, receperunt: & inde ingenti tormento arci, quam Azambugius extruxerat, maximum damnum afferebant. Hoc cum cerneret vir quidam huius artis peritissimus, nomine Sebastianus Rodericus, cum tormentum contra disponderet, & aptissime collimaret, globus ingens per os hostilis tormenti vehementer emissus, tormentum perfregit, & eum, qui illi præerat, dilacerauit. Sic tandem Salaceni ab omni spe depulli, se se in fugam dederunt, & Haliadux in oppidum, nomine Targam, se recepit. Reliqui, qui in urbe manserunt, pacem ab Azambugio postularunt, quam ille concessit, & leges illis scripsit, & tributum, quod quotannis penderent, imperauit. Quamuis autem non certus hostium numerus, qui in ea pugna ceciderunt, inui potuerit, magnam tamen multitudinem fuisse constat, cum è nostris vnus tantum desideratus sit, qui erat Azambugij familiaris, qui prope illum pilæ vnus ictu concidit. Melio autem cum Azambugio minimè conueniebat. Nam vrerq; eorum diuersam in tuenda ciuitate sententiam ab altero sequebatur: quo factum est, vt offensus Melius in Lusitaniam requireret, & solus Azam-

Azambugius.

Hostium fuga.

Incruenta Lusitanorum victoria.

zam-

zambugius Emmanuelis nomine vrbi præflet. Attamen post urbem captam, hostes, qui in pagis habitabant, crebras in nostros excursions faciebant: sed semper fuere cum detrimento repulsi. Sic factum est, ut ciuitas illa opibus & armorum præsidij munirissima, paucorum hominum virtute & industria, & Regis Emmanuelis felicitate, ipsius Emmanuelis imperio subderetur. Sub idem ferme tempus, quo hæc gerebantur, antè tamē, quam ciuitas illa caperetur, in oppido, quod Abrantes appellatur, vbi tunc Rex Emmanuel, pestilentia Olyssipone repulsus, se tenebat, natus est illi nonis Iunij, Anno à Christo nato MD vij. ex vxore Maria filius, cui Fernandi nomen inditum fuit. Valuit autem multum ingenio: fuit in antiquitate peruestiganda, valdè curiosus, maximarum rerum studio flagrabat, multisque virtutibus illo loco dignis præditus erat. Qui tamen in iuuentutis flore immatuta morte sublarus est. At Emmanuel cum nullo modo studium Indicarum rerum intermitteret, sedecim in Indiā naues comparauit. Quatuor ex illis Iacobum Siqueiram præfecit, quem iussit vltra Gangem nauigare, & auream Chetsonesum perire, situmque ciuitatis opulentissimæ, quam Malacam appellant, celeberrimum Orientis emporium, explotare. Mandauit præterea, ut in cursu insulam S. Laurentij perlustraret, quam audierat esse & amplissimam, & multis rebus abundantem. Cū hac classe Siqueira Olyssipone profectus est nonis Aprilis, Anno à Christo nato, MD viij. Duodecim verò nauibus præfuit Georgius Aquilaris. Huic imperauit, ut cum quinque nauibus promontorium, quod appellant Guardasum, ea parte, qua ab Austro ad Septentrionem in introitum Arabici sinus intleditiui, peragraret, & maria illa specularetur, ut naues, quæcunq; ex Arabia in Indiam nauigarent, intercepteret. Septem verò naues, reliquæ certis Ducibus attributæ sunt: è quibus vnus fuit Franciscus Pereira Pestana, qui iussus erat arcu Quilocensi præesse. Alijs præterea (Tristanus Sylvius appellabatur) dedit in mandatis

RES EV.
ROPEAS

Fernandus
filium Em-
manuelis
nascitur.

RES IN-
DICAÆ.

16. naues
in Indiam
mittuntur

ANNVS
à Christo
nato, 1508.

datis Emmanuel, vt cum duabus triremibus ex India
 in Guardafuense promontorium nauigaret, & se cum
 Aquilam coniungeret. Hæc classis soluit Olysiptone
 eodem mense, quinque diebus postquam prima classis
 vela dederat. Eam vero tempestas subito coorta disie-
 cit, & malum nauis, cuius Pestana nauarchus erat, per-
 fregit, & armamenta dissipauit, ita, vt cogeretur Oly-
 siptonem reuerti. Vnde resecta navi decimo quarto
 kaled iunij, rursus profectus est. Is impeditus hyeme,
 Quiloam. peruenire non potuit, & in insulis citra Mo-
 zam biquem stans hyemauit. Nauarchi, qui erant in In-
 diam profecturi, varijs casibus agitati, Cochimum tan-
 dem delati sunt. Aquilaris autem naufragio periit. O-
 doardus Leirius vnus ex nauarchis, qui erat Aquilari
 sanguine coniunctus, cum naues ad Mozambiquen-
 sem portum appulisset, inde discedere noluit, antequam
 de Aquilaris vel salute, vel exitio aliquid certi cognos-
 ceret. Cum verò multis argumentis perspectum fuisset,
 Aquilaris nauem fractam, atque dissipatam, & flu-
 ctibus opp. ressam extuisset (in eodem enim cursu mul-
 ta nauis lateraræ fragmenta, cum dolijs & instrumen-
 tis nauicis apparebant) nauarchorum omnium com-
 muni consensu statutum est, vt Lemius in locum illi-
 us succederet. Itaque cum primum per anni tempus li-
 cuit. Pestana, qui iam se in eandem insulam Mozam-
 biquensem contulerat, Quiloam recta contendit. In il-
 lus nauem Lemius conscendit, suam verò Vasco Syl-
 uicæ concessit, & ita in promontorium Guardafuense
 cursum tenuerunt. Petrus Ferreira Fogaza, qui arcem
 Quiloensem cum imperio tenebat, Melindem, (sic e-
 nim iustus erat,) profectus est : & ibi tandiu constitit,
 quandiu per anni tempus nauigare non potuit. Cum
 primum verò tempestas secunda fuit, sese ad Lemium
 aggregauit. Lemius igitur cum classe septem nauium
 Zar ototiam cursu perijt. Regiones autem regum, qui e-
 rant stipendiarij, circunuectus tributa collegit : & cum
 aliqui tributum imperatum pendere recusarent, eos
 bello domuit. Magadaxum oppugnare cum vellet,

Classis Lu-
 stana tem-
 pestate dis-
 iuncta.

Aquilaris
 naufragiū

Magada-
 xum opp.

pro-

propterea quòd vidit ciuitatem esse situ & natura mu-
nitissimam, & stationem nauium parum tutam, & adi-
tum ex mari in vrbe[m] difficillimum, de nauarchorum
omnium consilio ab ea mente defluit. Ibi cum in an-
choris consisteret, vigilum negligentia factum est, vt
nauigi, cui præerat Georgius Quadra, anchora præ- *Quadra*
ciderentur. Aestu porro vehementissimo delatus, an- *ex iurum*
tum maris transmisit, vt cum milites atque nauia de *negligen-*
somnia suscitarentur, non possent in qua tunc regione *ua infor-*
versarentur, vlla ratione conijcere. Ergo tantisper re- *tinuum.*
mis nauigium inhibuere, dum exortu Solis tenebræ
dispellerentur. Cum vero neque sic possent, quam Re-
gionem prætercherentur, agnosceret, se ventis agi per- *Zela opp.*
misere. Sic in Zela portum, quæ cuius non procul
abest ab ore & introitu sinus Arabici, & ad Aethiopiam
pertinet, delati sunt: atque ita factum est, vt omnes à
Saracenis, qui eam ciuitatem incolebant, caperentur.
Lenius à conatu, quo Magadaxum oppugnare consi-
tuebat, depulsus, in Zacotoriam venit, atque ibi Petrum *Tristani*
Fogazam in arcis præfectura constituit. Quæ deinde *Cugneros*
Lemio acciderunt, alio in loco refectimus. Nunc quæ *gesta.*
Tristanus Cugna gesserit, explicanda sunt. Classis illi
commissa erat vndecim nauium. Alias præterea quin-
que naues instructas Emmanuel Alfonso Abujac-
cio permisit, quæ voluit, vt postquam Almeida munici-
ris sui definitum tempus expleat, Prætor Iudiciam cum
império teneret. Cugna cum hac classe in Mozambi- *Cugna sa-*
quem peruenit mense Decembri. Ibi propter hyemen- *cior pars*
hibernare coactus fuit. Aliquæ tamen naues ab illo *tempestate*
tempestatibus seiunctæ, minime compatiuntur. Al- *dis, elta.*
fonso namque Lupius Costa nauarchus Zofalæ por-
tum subiecit. Lionclius Coutignus se Quilicam recepe-
rat. Aluatus Tellius in promontorium Guardafuense
maximo cum periculo delatus exierat. Ibi cum se à
iactatione refecisset, prædas e Saracenis egit, quibus
cum militibus suis ditatus est. Iosica verò Zacotoriam
petiit, vt se cum Tristano Cugna coniungeret. Pede-
ricus Pereira Coutignus tempestate simuliter agiturus

*Sinum pul-
cher insu-
læ S. Lau-
rentij.* in sinum insulæ S. Laurentij introiuit : quem sinum
propter illius amœnitatem, pulchrū appellauit, quod
adhuc nomen obtiner. Ibi cum decem & octo adole-
scentes lintre inuecti ad nauem illius accederent, eos
benignè accepit, & vestibus donauit: & cū reliquos di-
*Cugna ad
S. Laurē-
tij insulā
nauigatio.* misisset, duos muneribus allectos retinuit, quos ad Cu-
gnam in Mozambiquem perduxit. Cum Cugna mul-
ta de insulæ huius magnitudine percepisset, & non-
dum tempus esset idoneum ad iter Zacotoram versus
suscipiendum, re prius cum Alfonso Aibuquercio cō-
municata, in eandem insulam nauigare constituit,
vt mores gentis, & instituta, & telluris etiam amplitu-
dinem, & fertilitatem aliqua ex parte oculis vsurpa-
ret. Duxit autem secum Alfontum Aibuquercium,
& Antonium Campensem, & Emmanuelem Telliū,
& Franciscum Tauoram, Ioannem Gomecium A-
*Cugna ab
incolis adi-
tu prohibi-
tus.* bræum, & Rodericum Pereiram Coutignum & Tri-
stanum Aluarum. Reliqui autem nauarchi cum na-
uibus suis in Mozambique relictī sunt. Cū verò ad
aliquot portus appulisset, & in terram descendere vel-
let, fuit a confertis incolis aditus prohibitus. quos tamē
magna cæde perterritos, in fugam coniecit. Oīam de-
inde omnem, quæ ad Aethiopiam spectat, perlustra-
uit. Cū verò Promontorium, quod pertinet ad Oc-
casum, flecteret, & totam insulam circumuehi cupe-
ret, vt eam etiam partem, quæ pertinet ad Austrum
cognosceret, ingenti tempestate impeditus est, quo mi-
nus id, quod conabatur, efficeret. Ea tempestate nauis
*Roderici
Pereiræ
nauis sub-
mersa.* Roderici Pereiræ ad vadum allisa, demersa est, maxi-
maq; pars hominū, quæ illa vehabatur, interiit. Cugna
receptui signum dedir, & in Mozambiquem reuersus
est. At Ioannes Gomecius Abræus cū ea tempestas
excitata fuit, iam insulæ promontorium superauerat.
Cū verò tram Australem legeret, in fluuium inci-
*Matarana
fluu.* dit regionis illius insulæ, quam Mataranam nomi-
nant. Ibi vt aquationem faceret, consistere in animū
induxit, cū repentē multi lintribus inuecti, nauem
circundant, nutibus hominem per benignè saluant,
pistes

pisces recentes offerunt: radices, quibus gens alitur, &
 arundines, è quibus saccharum exprimitur, munificè
 præbent: omnia denique signa singularis humani-
 tatis ostendunt. Ea gentis facilitate nauarchus alle-
 ctus, magistrum naus iubet in lintrem descendere, *Instituta
naus ma-*
 ut videat (erat enim multatum linguarum peritus) an *gister à
Barbaris
inopinatè
auctus.*
 posset cum illis sermonem conferre, & simul admo-
 net, ut aliquot homines munerib. delinitos in nauem
 conscendere persuadeat. At illi ubi primū magistrum
 acceperunt, tanta celeritate lintrem remis egerunt, ut
 se intra breue spatium è nostrorum conspectu prori-
 perent. Hoc cum ex improviso accidisset, Nauarchus
 scapham in mare demittere iussit, & in ea tormenta
 disponere, & viginti & quatuor hominibus in eam
 deliuit, ut lintres sequeretur. At cum terræ appropin-
 quaret, cernit rursus eosdem lintres cum magistro sca-
 pham versus summa securitate nauigare. Magister au-
 tem nutibus admonebat, ne quid hostile molirentur:
 gentem esse benignam & perhospitalem. Cum autem
 ad scapham petuenit, natrauit se fuisse ad Regem per-
 ductum, qui cum fuerat singulari humanitate com-
 plexus, illumque præterea torque argenteo, & armillis
 atque annulis argenteis donarat, statimque remisit,
 ut nomine suo nauarchum precateretur, ne vellet con-
 gressum hominis illius cupidissimi fugere. Se nanque
 illius gratia omnia, quæ nauarchus ipse vellet, libentis-
 simè facturum. Hac specie humanitatis inuitatus na-
 uarchus, in terram descendit. Rex in litus contende-
 rat, & ut hominem omnibus amoris signis sibi egre-
 giè deuinciret, summa ope nitebatur. Conuiuium in-
 structum de more gentis ita fuit, ut nihil, quod tellus
 illa ferret, desiderari posset. Sermo præterea multa iu-
 cunditate conspersus. Sol iam præcipitabat, & nauar-
 chus scapham repetebat, cum subitò immanis quæ-
 dam tempestas exorta fuit: caligo densissima lucem
 eripuit, & ingentes fluctus eiecit sunt, quibus impedi-
 tus nauarchus, in nauem redire non potuit. Ea tem-
 pestas quatuor diebus terram illam tenuit, cum mare
 iam

iam esset tranquillum. Qui erāt in naui, suspicati fuerant, nauarchum manum cum gente illa magistri gra-
Mira tem pestatis ter-
pestatis ter tia conseruisse, & in eo prælio cecidisse. Quomodo e-
restris na nim fieri aliter potuisset, ut is tamdiu in terra incogni-
tura. ta versaretur? Aut suos diuturna sollicitudine distincti-
 fineret? Quibus epulis, aut lenocinijs à gente barbara
 & inculta inuitari potuit? Sed sic fuit, inquit: magi-
 strum, ut sibi redderetur, postulauit: illi postulata repu-
 diârunt. Is iniuriam armis vlcisci voluit, & à circumfu-
 sa multitudine interfectus est. Quid igitur faciemus?
 Expectabimus dum nauis tempestate rursus excitata
 ad littus allidatur, & omnes siue in mari fluctibus, siue
 in terra furentium hominum manibus foedè perea-
 mus: Hæc cum secum reputarent, velæ fecerunt. At na-
Nauarch uarchus scapha per oras illas circumuectus cum naue
à socijs in minimè reperisset, ad Regem redijt. Rex illum valdè
in iula S. amanter excepit, omnibusque modis expertus est, an
Laurentij posset hominem ab ea mœstitia, qua miserrimè preme-
relictus, batur, auocare. Sed frustra conatus est. Ille namque cū
maerore cō se videret in illa vastitate relictum, & omni spe in pa-
tabuit. triam redeundi omnino destitutum, & gentis victum,
nè cum & cultum aspernaretur, omne solatium respuebat, &
quibudā se lachrymis & lamentis dedebat: atque ita tandē mœ-
alijs. rore contabuit. Similiter octo illius comites dolore cō-
 fecti, è vita cum multis gemitibus excessere. Reliqui
 scapham resecerunt, & multum sui desiderium Regi,
 ut appatebat, relinquentes, inde profecti, cursum in
 Mozambiquem tenuerunt. Incidētes verò in nauem,
 cui Lucas Fonsæca præerat, quæ in Zofalam nauiga-
 bat, ab illo excepti, & in Mozambiquem deducti sunt.
 Locus autem postulat, ut huius insulæ situm, & varia-
 rum gentium, quæ eam incolunt, mœurs & instituta, et
 telluris etiam naturam aliqua ex parte referamus. In-
Insula S. sula à nostris insula Sancti Laurentij nominatur, eò
Laurentij quod die Diui Laurentij memoriæ consecrato fuit à
descriptio. Lusitanis cognita. Patet in longitudinem circiter mille
 atque ducentis miliarijs: in latitudinem verò quadri-
 gentis & octoginta. Est varijs regnis distincta. Regio-

nis mediterraneæ cultores simulacris dediti sunt: qui
 oras maritimas incolunt, maxima ex parte Mahumeris
 sectam sequuntur. Partim nigri, partim colorati, breui
 autem, & cispo capillo sunt. Diriores vestibus gossipi-
 nis amiciuntur: tenues verò pudenda tantum gossipi-
 na veste contegunt. Licet eis tot vxores ducere, quot eis
 libuerit. Rêgio est singulari fertilitate prædita. Fontes
 habet quamplurimos, & aquas dulces atque perennes.
 Est præterea densis syluis atque nemoribus culta. Ab-
 undat multum piscatu, venaru, & aucupio, varia, ue
 fruges modica cultura adhibita profundit: multipli-
 cesque radices; quibus homines vice panis vtuntur, ef-
 fert. Citreis malis, & alijs aiboribus odore miro redo-
 lentibus vestita est. Arûdines innumerabiles, è quibus
 saccharû vel natua instillatur, vel artificio exprimi-
 tur, in ea proueniunt. Zingiber passim effunditur, quo
 quidem vindi vescuntur: siccum conseruare nesciunt.
 Habent argenti metalla quamplurima. Gens est natu-
 ra simplex, & ad humanitatem propensa. Artificio na-
 uigandi carent: linitibus tantû gratia piscationis vtû-
 tur. In prælijs nõ alijs armis, quã leuibus iaculis vtiban-
 tur, sed nunc Lusitanorum usu & consuetudine meli-
 us armati in aciem prodeunt. Et hæc quidem de insule
 situ & natua, & gënis moribus, satis esse dictum, quod
 ad præsens institutum attinet, opinor. At Trifianus
 Cugna primum è Mozambi ue Melindem conten-
 dit, & cum Rege amanter collocutus, munera, quæ rex
 Emmanuel ei dono miserat, cum honorifica amicitiae
 significatione detulit. Et d. unde tres homines tradidit,
 è quibus vnus erat Lusitanus, nomine Fernandus Go-
 mecius Saldus: alter natua Maurus, qui tamen Chri-
 stianæ religionis sacris erat initiatus, cui nomen erat
 Ioan. Sanctus, æternus verò fuit Saracenus quidam Tu-
 nere oriundas, qui Mahumeres appellabatur. Hos autè
 mittebat Emmanuel cum literis ad Æthiopiæ Regem,
 quæ nobis. Salsimpæda Ioannem presbyterum no-
 minabant. Hos Rex Melindis in fidem recepit, & in-
 de in Aethiopiam, quæ supra Aegyptum est, ipse Regis

*Radicum
 vsus panis
 vice.*

*Cugna est
 Melindio
 congressus*

*Emmanue-
 lis ad Æ-
 thiopiæ re-
 gem lega-
 tio.*

gis fide deducerentur. Hæc vbi mandata confecit *Cugna*, in *Hoiam vibem*, à *Melinde* octoginta millia passuum distantem, quæ bellum cum *Melindio* gerebat, inuectus, eam cepit, diripuit, & incendit, multosque *Saracenos* occidit. Inde in aliam *delaus urbem*, quæ inde sexaginta passuum millia aberat, eam, ùm armis nollet resistere, *Regi Emmanueli* subdidit, & ei tributum nomine certum annu pondus, quod singulis annis penderet, imperauit. Inde vero in aliam se contulit vibem muris & mœnibus egregiè munitam, celeberrime regionis illius emporium, nomine *Brauam*. In illius portu cū classem constitueret, ad ciuitatis Principes *Lionelium Coutignum* misit, qui illis *Emmanuelis* nomine pacem offerret, eosque ad communionem fœderis inuitaret. Illi simulabant à fœdere hauquaquam abhorere, id tamen differebant, atque procrastinabant. Solet enim illis temporibus ventus quidam vehementissimus incitati, qui naues omnes, quas in portu illo reperit, afflictat: atque tandem ad vada vehementer allisas, effringit. Hanc malitiosam calliditatem cū argumentis *Cugna* exploraret, vibem oppugnare constituit. Ante solis exortum copias in littus exposuit, duplicemque aciem influxit: primam aciem, in qua erant quadringenti milites, *Alfonso Albuquerque* attribuit, ipse secundam aciem, in qua erant sexcenti milites, ducebat. Erat in ciuitate præsidium, quod quatuor hominum millia continebat. Duo millia ex vibre confestim egressa, nostris occurrunt. Fit atrox prælium. Nostri tamen eos grauius vident, & cedere compellunt. Illi tamen ordine minimè turbato se in vibem recipiunt, & absque vlla trepidatione, portis oclusis, *Lusitanorum* impetum retundunt. Nostri bisariam diuisi, in varias partes, vt videant, sitne aliquis in vibem aditus, discurrunt. Hostes interim missilibus & sacis in nostros è muro coniectis pugnabant. Tandem cū *Alfonso Albuquerque* locum immunitum reperisset (pars enim muri ea parte vetustate collapsa fuerat) in vibem inuasit. Hostes confecti se in eam partem con-

contulerunt, & maxima armorum contentione in ex-
tremis salutis discrimine resisterunt. Vtrinque fuit im-
petu satis acris dimicatu, donec Cugna accessit. Illius ad
uentu hostes se in fugam dederunt. Nostri illos insequi
parabant, quod tamen Cugna prohibuit. Vrbs spolia-
ta fuit, ingentes præda in naues imposita: multi ex ho-
stibus occisi, multi etiã capti sunt: maxime tamen par-
ti libertas donata. Ex nostris quinquaginta desiderari
sunt, & multi grauius sauciati. Duodeviginti homi-
nes auaritia cæcati, tantum in scapham quandam onus
impofuerunt, ut scapha demersa omnes interirer. Sca-
pha tamen illorum pondere leuata, iussus emerfit. Tan-
ta vero fuit in militibus iusticaniis immanitas, ut, ne
quidquam illos à prædæ studio renouari posset, ma-
nus mulierum multarum præcideret, quò minore labo-
re illis annulos & amillas detraherent. Id tamen ma-
lum Cugna, ne ulterius progrediretur, maxima poena
constituta prohibuit. Vrbs verò flammis coniectis, in-
cendio, hostibus è propinquo intuentibus, valde mise-
rabili coniugauit. Inde Magadaxum contendit, & Ioni-
um Coutignum in urbem misit, qui similiter atque
Biaua fecerat, pacem & amicitiae foedus ostenderet. In
littore equites caraphiaei discurrebant, muros arma-
torum præsidia vinciebant: alij verò extra muros cum
armis inambulabant: omnia denique bellum horribi-
li specie ininitabatur. Coutignus autem, quam in terram
descenderet, unum ex captiuis, qui Biaua capti fuerant,
in terram exponendum curauit, ut hominibus, se non
bellum, sed pacem nunciare significaret. Illi verò ca-
ptiuum in Coutigni conspectu dilacerant, deinde
Coutigno, si in terra pedem ponere ausus esset, idem
se facturos minabantur. Coutignus ad Cugnam redit,
& hostium ferociam atque minas exponit. Cugna vr-
bem aggredi voluit, sed à reliquis Ducibus, & à na-
uium magistris admonitus, id certamen omisit. Ut e-
nim exitus difficilimos, & stationem periculosam et
infectam, & urbem moenia valde munita, & militum
copiam, quæ urbem tueri poterat, omittam, hyems in-

*Braua à
Lusitanis
capitur.*

*Detestanda
quorundam
auaritia.*

*Rusticano-
rum mili-
tum imma-
nitas.*

*Braua in-
censa.*

*Magada-
xum à Lu-
sitanis in-
fectum relin-
quitur.*

*Zacotora
insula.*

*Christiani
Zacotore
ses, eorum
que mores*

*Zacotoren
sui seruit⁹.*

*Caxemum
reg.*

*Cugne ad
Zacotore
sis arcis
præfectum
legatio.*

stabat, & nauigandi tempus effluebat, ita, vt si vrbs nõ
vno impetu caperetur, maximum classi periculũ cum
summo dedecore Ducis, & interitu exercitus immine-
ret. Inde igitur in Zacotoram properauit, ad quã intra
breue tempus naues incolumes appulsæ sunt. Hanc in-
sulam suspicantur multi eam esse, quam olim Diosco-
ridem appellabant, quæ ad Prasum promontoriũ spe-
ctat. Est autem varijs montibus distincta: abundat va-
rijs fructib⁹ & olerib⁹. Homines sunt colorati. Se Chri-
stianos esse profitentur. Tempia more nostro cum al-
taribus ædificant. Cruces tantum habent in ipsis alta-
ribus statuas: imaginibus non vtuntur. Dies ieiunijs
dicatos, de Christianæ religionis more, singulari cibo-
rum abstinentiã obseruant. Nec enim illis, cum ieu-
nant, pisces edere licet. Vnam tantum vxorem ducunt.
Eisdem festos dies, quos nos agimus, & iisdem tempo-
ribus celebrant, & diuorum etiam memoriam sancte
colunt. Decimas frugum & fluctuum sacerdotibus
integre persolunt. Nauibus carent. Sunt disciplinarũ
prorsus ignari, vsque adeo, vt cum Christianum no-
men retineant, Christianæ religionis imperiti sint. I-
gnaui & otio torpēt: animo demisso & abiecto sunt,
vsque adeo, vt sine vlla recusatione paucis Saracenis
obtemperent: & cum impotenti ab illis tyrannide ve-
xentur, nullam tamen pro libertate dimicationem
subeundam existimant. Rex Caxemi (est autem ea re-
gio felicitis Arabiæ, quam Oceanus definit) eam tunc
durissimo dominatu oppressam tenebat, & vt illis spẽ
recuperandæ libertatis adimeret, arcem non procul à
littore extruxerat, multisq; præsidijs & bellicis instru-
mentis egregie munierat, filiumque suum inuenem
acri animo præditum, eidem præfecerat. Hanc Cu-
gna expugnare statuit, vt Christianos incolas ea tyran-
nide liberaret. Primum tamen Abrahamum (sic enim
adolescens ille regius appellabatur) per legatum ad-
monuit, vt è regione, in quam pater illius nullo iure
armis intrasset, confestim excederet, & arcem sibi o-
mni præsidio nudatam traderet. Abrahamus respon-
dit,

dit, se patris sui imperium reuereri, aliorum verò Principum iussa pro nihilo putare. Ad bellum igitur se pararet. Rem enim non verbis, sed armis esse gerendam. *Bellū Zacotorense.* Cugna omnia, quæ ad oppugnationem necessaria videbantur, impigrè compaiat. Atque altitudinem maris ea parte, qua faciliior in terram adirus fore videbatur, explorat. At Abrahamus ea nocte locum muniuit, præsidiaque in vallo disposuit, quæ nostros aditu prohiberent. Cugna duplici acie instructa, cum primū diluxit, ad litus accessit. Primum agmen ipse ducebat, postremum Albuquerque commiserat. At cum Albuquerque cerneret, alium aditum propius arcem, qui puidè propter salum multo periculosior apparebat, esse runc valdè tranquillum, ut hostes ancipiti prælio distineret, ad eam partem scaphas agminis sui remis incitati iussit, & ita sine ullo impedimēto copias suas in terra constituit. Id cum minimè Cugna cerneret, palmetum versus contra Abrahami præsidia celeri remigum contentione inuectus est. Id conspiciatus Abrahamus, ut subsidio illis occurreret, qui erant in vallo, ex arce festinanter egreditur. Sed cum eos, quos Albuquerque agebat, in terra conglobatos animaduerneret, ad eam partem se contulit, è qua maius sibi periculum intendi perspexit. In illius agmen Albuquerque armis egregiè rectus inuasit. Alfonso Norogna, qui vnus erat ex Ducibus, quos Albuquerque ducebat, in Abrahamum impetum dedit, & hostes retrocedere compulit. At Abrahamus, ut illius cōpiæ iutò sese in arcem reciperent, nostrorum agmen animo maximo sustinebat, & virtutis militaris mirum specimen exhibebat: tandem à reliquis destitutus, octo tantum militibus stipatus, ne inultus caderet, facinora memorabilia in nostros edebat. Hæc cum Norogna cerneret, ut cum illo manum conferere, acceleravit. Nimis acre certamen inter duos illos Duces institutum breui spatio finitum fuit. Lusitani namque hostes circumdederunt, qui quidem animo fortissimo in extremo vitæ discrimine resistentes, concissi vulneribus conciderunt, ita

*Pugna cū
Zacotoren
sibus.*

*Abrahami
virtus mi-
litaris.*

*Duorum Du-
cum mona-
chia.*

*Hostium
cedes.*

tamen, ut multos è nostris grauitèr fauciarent. At Cugna interim, cum in terram ea parte, quam oculis antè designarat, deliniret, ij, qui erant in munitione dispositi, illum aditu telluris arcere conabantur. Sed cum maxima vi repressi fuissent, in arcem se recipere voluerunt: nostri illos insequuti sunt. Cum ad arcem propius accessissent, qui erant cum Albuquerque eos exterritos in effusam fugam compulerunt. Pauci tamen ex illis in arcem recepti sunt. Cugna eos, qui fugerant, persequi minimè voluit. Nihil enim arcis expugnationi anteuertendum arbitrabatur. Itaque nostri continuo iussu illius ad arcem accedunt, ut portas perfunderent. Arbitrabantur enim hostes exanimatos metu, non valdè eorum imperiù repressuros. Quod longè secus euenit. Hostes enim missilibus & saxis è turribus Iusitanos vulnerabant: Albuquerque lapide coniecto ita contuderunt, ut diu vocè mittere nō posset. Cugna hoc animaduertens, signum receptui dedit, & vnū tormentum è classe, & scalas importari iussit. Tormento autè portas dilacerare, & scalas mœnibus admoueri præcepit. Hostes cum portas effraclas cernerent, & se minimè posse Iusitanorum imperium, qui iam ingredi parabant, vlla ratione peropuiscare (pauci namque reliqui erant, qui arcem tutabantur) se in arcis turrim munitissimam receperunt. Nostri porus effraclis in arcem se contulerunt, & turrim aliam occupauerunt: ad eam tandè, quæ maiore virtute defendebatur, accessere. Hostes tam acri animo turrim morte proposita tuebantur, ut Cugna molestissimè ferret, homines adèò fortes interire. Itaque illos per interpretem admonuit, se libèter misericordiæ eorum virtuti tributurum, libertatèque daturum, si se dedere vellent. Illi verò mortè honestā deditiōni, quam admodum turpem opinabantur, facillimè præulère. Turris igitur cum omnium strage, qui erant in præsidio, capta fuit: vnus tantum, qui erat optimus nauium magister, reseruatus est. E nostris octo desiderati, & quamplurimi vulnerati sunt. Atque ad hunc modum capta, Cugna oppidi incolas admonuit, se, ut il-

*Arcis op.
pugnatio.*

*Albuquerque
ei pericu-
lum.*

*Zacotoren-
sis arcis ex
pugnatio.*

*Hostium
virtus.*

*Turris cum
hostium in-
teritio
capta.*

los in libertatem vindicaret, iussu Regis Emmanuelis
 in eas oras peruenisse. Indignum namque clarissimo
 Principi visum fuisse, gentem Christianam Saraceno- *Christianorū de liber-*
 rum superbissimum dominatum tandiu pati. Oppida- *tate gau-*
 ni gratias agere, manus in cælum tendere, clamores *dium.*
 lætitiæ significantes emittere, omniaque felicia & fau-
 sta Emmanueli precari. In templū indè, in quo Sarace-
 ni sacra impura e Mahumeris disciplina procurabant,
 Cugna cum Lusitanis omnibus se conrulit, in eoque
 facis expiato, res diuina singulari cæremonia atque
 sanctitate facta fuit. Cugna arcem multorum opetis *Missa præ-*
 multò melius munitam Alfonso Norognæ, vt ab Em- *ma in Za-*
 manuele iussus fuerat, commisit. Inde verò decimo *cotora in-*
 die Augusti, anno M D vij. in Indiam transmisit, & *sula cele-*
 cum ad Cananotis portum naues, vt iam superius ex- *brata.*
 posuimus, appulisset, pax cum Rege Cananotis facta
 fuit. Deinde Cochimum delatus, ab Almeida Prætore *Cugna in*
 fuit satis honorifice & amanter exceptus. Non multis *Indiā abi-*
 post diebus cum Almeida intellexisset, ad portum Pa- *tus.*
 nanis (est id oppidum magnum ad ditionem Calecu-
 tiensis Regis pertinens, a Cochimo Septentrionem
 versus supra quinquaginta millia passuum distans) A- *Panaue*
 rabum onerarias naues consistere, & cum ijs classem *oppidum.*
 Calecutiensem, armis, & telis, & militibus instructis-
 simam, vt naues amicas tueretur, cui præerat vit im-
 piger, Cutialis nomine, multum in bellicis rebus ex-
 exercitus, cum ea in ipso portu configere statuit. Trista-
 nus Cugna opem suam pollicitus, illi se Comitem *Almeida*
 admodum libenter adiunxit. Itaque duodecim naui- *in Calecu-*
 bus instructis Almeida Panauem contendit. Ibi ex ca- *tienses co-*
 ptiuis, quos in portu cepit, cognouit, naues nondum *Arabes ex*
 in altum deductas, sed esse secundum fluuium in sta- *peditio.*
 tione collocatas. Cutialem præterea iuxta fluuij ipsius
 ostium vtraque ex parte stationes vallo muniuisse &
 tormēta in ijs cum valida manu militum disposuisse,
 Oppidū etiā præsidijs & munitionibus cinxisse & ha-
 bere sub signis supra quatuor millia hominū fortium,
 partim ex Arabia, partim ex Nairib. qui stipendijs Ca-

*Acies ma-
rina Lus-
itanorum.*

lectuensis Regis alebantur. Almeida septingentos tã-
tùm Lusitanos eduxerat. Cum hac autẽ manu hostes
hoc ordine aggressus est. Ducem Petrũ Barretum no-
mine in scapha præmisit (nec enim naues magnæ, ne-
que triremes, eò quòd æstus decesserat, poterant in flu-
vio nauigare) qui in hostiles naues inueheretur, &
is triginta viros secum duceret. Hunc verò sequere-
tur Iacobus Petreus cum alijs triginta militibus qui in
stationem, quæ prope fluminis ostium, vnde maius
periculum imminebat, inuaderet. Post hos Laurentius
Almeida & Nonius Cugna Tristani Cugnæ filius, sca-
phis similiter inuecti, eundem cursum tenerent: hos
autem alij Duces sequerentur. Postremum agmen Al-
meida & Cugna duabus triremibus pogerent. Postri-
diẽ prima luce hoc ordine in fluuium ingressi, ad ho-
stes appropinquârunt. Almeida tantùm & Cugna, p-
pterea quod nondum æstus accesserat, in fluminis o-
stio constitêre. Hostes tormentis & iaculis ignitis no-
stros obruere impetu maximo conabantur. Nihilò ta-
men secius nostri satis intrepidè progressi sunt, & per
flammas atque tela ruebant. Barretus cum ad naues, vt

*Deuoti Sa-
raceni Bar-
retum ag-
grediuntur.*

erat constitutum, festinanter accederet, & in terram
desilire conaretur, triginta Saraceni capitibus & men-
tis abasis in eum impetum tulerunt. Erat autem abra-
sio illa deuotionis indicium, qua sibi duas horribiles
imprecabantur, si è prælio nisi victores excederent. vt
autem postea compertum est, fuit tunc deuotorum
magna multitudo, quibus erat necesse, aut hosti vitam
eripere, aut in certamine mortem oppetere. Sic igitur
multò atrocius prælium quàm pro hominum multi-
tudine commissum repente fuit. Similiter Iacobus Pe-
treus cum ad locum, quo erat iussus accedere, se con-
ferre voluisset, a Saracenis eadem religione confectis
exceptus fuit. Curialis verò subsidia suis submittebat,
& certamen summa vtrinque contentione miscebat-
tur. Prælio ad hunc modum commissio, Laurentius
Almeida cum suis copijs aduenit, & inuitis hostibus
in terram desiluit, ita tamen vt multi ex nostris grauif-
sime

simè fauciati illum sequerentur. Nostri tamen cum ac-
 cius institissent, hostes paulatim cedere coegerunt. Lau- *Laurentij*
 rentius scuti cum sex ex hostibus interemisset, in ad- *Almeida*
 mitationem sui multos conuertit. Erat enim corpore *præclara*
 proceto, & specie liberali magnisque viribus præditus, *virtus.*
 & quocunque se tulerat, hostibus terrorem iniiciebat.
 Quidam tamen ex deuotis in eum fidenter inuasit, &
 illi in brachio vulnus inflixit: qui tamen cum reliquis *18. Hosti-*
 deuotis occubuit. Nonius item Cugna cum Barretum *les naues*
 sequeretur, strenuè dimicauit, & ignem nauius impli- *incensæ.*
 cuit, quo decem & octo conflagrârunt. Dum autem
 certamen extraheretur, adueniens æstus effecit, vt trire-
 mes facillimè nauigarent. Almeida igitur (Tristanus
 enim Cugna morbo impeditus in terram descendere
 nequiuit) cum regio vexillo in terram descendit, vt
 suppetias suis afferret. Illius aduentu hostes in fugam *Hostiâ fa-*
 conuersi sunt. Almeida illos insequutus est vsque eo, *ga.*
 dum Panani appropinquaret. Ibi continuò oppidum
 coniectis vndique facibus inflammari præcepit. Quod *Panane in*
 quidem non solum hostibus spectaculum miserabile *censo.*
 præbuit, sed Lusitanis, miliibus facinus indignum vi-
 sum fuit. Erat enim oppidum multis opibus refertum,
 è cuius præda nostri ditari facillimè potuissent. Nun-
 quam ne, dicebant, erit aliquod præmium militum
 virtuti persolutum? Malè profectò de suo fortibus ho-
 minibus largietur, qui eos ne de præda quidem hostiū
 quidquam lucrati permittit. Non intelligit præterea,
 præmiis virtutem militarem incendi, illiberalitatis au-
 tem significatione restringi: Quis illum posthac liben-
 ter sectabitur, cum viderit eos, quorum virtute gloriā
 sibi ex victorijs comparat, in mendicitate versari: Hæc
 milites & alia eiusmodi iactabant. Almeida tamen nō *Almeida*
 is erat, qui militum cupiditatem, sed rationem & con- *prudentia*
 silium sequeretur. Videbat quantum periculum impē-
 deret, cum hostes non procul abessent, si nostros præ-
 dæ cupiditate dissipatos, & oneribus impeditos ex im-
 prouiso adorirentur. Intelligebat etiam, quā subito
 posset manus hostium maxima comparari, cum omnes

*Casorū nu-
merus.* nes Calecutienſes milites, qui totam illam regionem occupauerant, ſint ad repentinus caſus expediti, qua poſſet parta victoria de manibus extorqueti, & noſtris ingens calamitas importari. Ex hoſtib. ter centum ceci- dere: nec enim noſtris ees longius, q̃ ſecuritatſ ratio flagitabat, inſequi conceſſum fuit. E noſtris duodeui- ginti cecidit, multi præterea vulnerati, tot menta om- nia, quæ fuerant à Cutiali in ſtationibus collocata, in naues impoſita ſunt. Sic autem re benè geſta Almeida ſe Cananorem contulit, atq; inde Triſtanum Cugnā cum quinque nauibus onuſtis in Luſitaniam dimiſit.

*Alia Al-
meida ex-
pediſio.* Anni autem inſequentiſ principio cū Almeida ſem- p aliquid gerendum arbitraretur, ne noſtri ſegnitiæ lan- gueſcerent, aut hoſtēs animos a timore reficerent, Lau- rentiū Almeidam cū octo nauium claſſe miſit, qui o- rā maritimam peragraret, & Saracenos omnibus incō- modis affligeret. Is igitur eduētis in altum nauibus in multos portus inuaſit, multis hoſtium nauibus inflā- mationem intulit, & in Chaulis tandem portu claſ- ſem collocauit, vt ibi naues, quæ erant è Cochimo pro- fecturæ, quas ipſe tuendas ſuſceperat, opperiretur. Eſt autem ea ciuitas opulenta, ad Septentriones ſpectans, regno Cambaïæ, quod Indus interfluit, finitima. Hic cum in anchoris conſiſteret, accepit, Campſonē Aegy- pti Imperatorē magnam claſſem magnis præſidijs & munitionib. ornata & inſtruita in Indiā miſiſſe, vt Luſitanos euerteret. Hanc claſſem, non ſolū vt ſibi illatam iniuriā vindicaret, ſed etiam vt Regibus Ca- lecutij & Cambaïæ ſatiſſaceret, comparauerat. Erant enim hi Reges cū illo fœderati, & vterque eorum ab eo per literas contendrat, vt gentem Mahumetanis mo- ribus & inſtitutis inſenſam, quæ tyrannidem occupa- re in India nitebatur, extinguentem atque delendā ſuf- ciperet. Id autem facillimum fore. Nam præterquam quòd Sultanus ipſe maximas opes haberet, viriſque in bello fortiſſimis vteretur, illos officio ſuo minimè de- futuros, & coniunctis viribus effecturos, vt genus il- lud hominum, quod tantum malorū Indicis rebus in- uex-

uexerat, de medio tolleretur. Sultanus eam classem instruxit, quā satis esse suspicatus est, ad Lusitanos funditus euertendos. In hac classe misit multos ex illis, quos olim, dum illud imperium vigeat, Mamelucos appellabant: qui in pueritia à Christianis parentibus per vim abducti, & Mahumetanis institutis imbuti, & armis diligenter exerciti, bellicæ disciplinæ laudibus excellēbant. Hos Indi, Rumes, hoc est, Romanos vocabant. Nam cum ex antiquis monumentis accepissent, quantum Romanum imperium reliquis gentib. militari gloria præstitisset, cum primum in Indiam hi Sultani milites inuecti sunt, eorumq; robur, & in re militari disciplinā & industriam percipissent, Romanos esse iudicauerunt. Quemadmodum postea cum Lusitanos animaduertērent eadem propemodum disciplina bellicas res administrare, Francos nominauerunt. Frācorum enim nomen ex eo tempore, quo Ierosolyma Duce Gothifredo capta est, per omnes Solis orientis regiones maxima cum gloria peruagatum fuit. Classis igitur huius magnitudo, & militum etiā fortitudo Indorum animos variè commouerat. Qui Lusitanos odio persequēbantur, spe victoriæ elati, vehementer efferebantur: qui nostris fauebant, erant animo suspēsi, & metu valde conturbati. Almeida verò filium etiam per literas admonuit, vt non spectaret, dū hostis ultra progressus, plures motus in India concitaret, sed illi occurreret, & vbi primū posset, cum eo mari aperto cōfligeret. Itaque Laurentius se ad confligendum parat, & classem educere, & iter Diuin, quæ quidē vrbis olim ad Cambaiæ regnum pertinebat, suscipere maturabat. Ibi namq; audierat classem hostium constitutam esse. Ar hostium classis id non expectauit, sed vt in Lusitanam classem inuaderet, in Chaulesem portum contēderat. Præfectus erat Mirhocemus, vir militari gloria præstans. Is sex triremes, & vnā forstratā nauem, & alias quatuor naues valde magnas ducebat. Ad eam classem Melichiazus (sic enim appellabatur, qui Regis Cambaici nomine Diuin cum imperio tenebat) præfatus

Mameluci

Rumes. Indi
di Roma-
ni.

Diu vrbis.

Mirhocemus
hosti-ls casus
Præfatus

ui-

igitur quatuor longas naues tormentis, & telis, &
 militibus instructissimas adiunxerat. Triremes & lon-
 gæ naues remis incitatae, oram maritimam præterue-
 ctæ minimè conspiciebantur. Quinque reliquæ naues
 ex alto in portum secundo vento delatae, speciem Lusitane
 classis primò nostris præbuerunt. Alfonso enim
 Albuquerque, qui tunc res memorabiles in Persico si-
 nu gerebat, expectabatur. Itaque nostri cum illam clas-
 sem Albuquercij esse suspicarentur, securi constiterunt.
 Nemo vel anchoras moliri, vel arma expedire, vel quid-
 quam aliud gerere voluit, ex quo posset intelligi, eos
 sibi illa ex classe quidquam metuere. Mirhocemus se-
 cundo æstuarius, in quod fluius, qui alluit ciuitatem,
 insiuit, Lusitaniam classem præteruectus, ingentes glo-
 bos atque tela coniecit, multosque Lusitanos vulnera-
 uit, & vnum virum nobilem, nomine Rodericum Pe-
 reiram, occidit: nostri simili ratione gratiam egregiè re-
 tulerunt, & multos ex hostibus aut vulnerarunt, aut
 occiderunt. Hostes ulterius prouecti, propius vibem
 anchoras reecerunt. Melichiazus tamè eo die extra por-
 tus ostium subleuit. Laurentius minimè differendum
 ratus, anchoras euellere iussit, vt constet in rostratâ
 nauem hostium, quæ prætorum erat, inuaderet. At Mi-
 rhocemus, eo quod nondum Melichiazus classem su-
 am intra portum adduxerat, noluit eo die prælium
 committere: & ne cogeretur inuitus dimicare, triremes
 expediuit, vt celoces, quæ anchoras extrahiebant, impe-
 dirent. Itaque eo die naues eodem in loco constiterunt.
 Sequenti die Laurentius anchoris solutis in Mirhocemi
 nauem inuehitur: sed æstu recedente, cum ventus
 vim suam remitteret, ad hostilem nauem accedere nō
 potuit. Ex propinquo prælium tormentis & iaculis
 commissum est. Sed cum hostium rostrata naus esset
 altior, omnia tela, quæ ex ea nostros accidebant, eos
 conuulnerabant, ipsæque Laurentius sagitta confixus
 fuit. Tunc qui cum illo erant, eum hortantur, & admo-
 nent, vt quando ventus minimè flaret, & æstus aduer-
 sus esset, & ideo minimè posset in hostium nauem, vt
 cupie-

Prælium
 nauar.

cupiebat, inuchi, retro nauem suam regredi pateretur. Quod consilium ille iuuenili quadam audacia, & animi magnitudine motus, cum arbitraretur, se, si id faceret, in igne dedecus subiturum, accipere noluit. Dum hærent reliqui, & quid optimum factu esset, in re tam implicita expedire non possint, alia rursus sagitta, in faciem ipsius Laurentij innussa grauissimum illi vulnus imposuit. Vt tamen cominus rem gereret, ipse & Petrus Barietus ulterius progrediuntur: non ita tamē, ut possent cum hostili naue coniungi, eamque manibus ferreis iniectis alligare. Tormentis res gerebatur, et vtrinque multi aut occisi sunt, aut concisi vulneribus è prælio excedere cogebantur. Lusitanæ tritemes, & naues humiliores, quæ facilius poterant, quamuis æstus aduersus esset, in hostium reliquas naues incitati, strenuè decertabant. Pelagius Sousa triremi sua inuectus est, & primus in tritemem hostium insiluit, cum secutus est Ambrosius Pazagna, & Fernandus Petreius Andradius, & reliqui, qui molestè ferebant, se in ea dignitatis contentione superari: & sic factum est, ut illa cum hostium, qui ea vehabantur, exitio caperent. Iacobus Petreius alterius triremis præfectus, aliam similiter hostilem tritemem cepit: duæ præterea aliæ hostiū triremes ab alijs Ducibus Lusitanis, qui nauibz humilioribus præterant, captæ sunt. Reliquæ triremes sese in fugam dederunt. Quandiu verò prælium committebatur, Saracenus quidam sanctitatis opinione præcellēs, in cubiculo triremis inclusus, ut numen precibus placaret, summa ope nitebatur. Quem tamen ignitus globus in precatione summo studio perseverantem dilaceravit. Cum verò iam æstu rursus accedente Pelagius Sousa, & Iacobus Petreius hostium triemes ad Laurentij Almeidae nauem temulco traherent, & illum viderent faucium, magnamque militum pattem vulneribus impeditam, cum hortantur, ne vellet cum hostium rostriata naue congregi, sed eam, & alias tormentis eminus usque eo verberaret, dum omnes deprimeret. Id consilium Laurentius aspernatus est. Dicebat enim

Bonū consilium repudiatum.

Laurentius in sagitta vulneratus.

5. Hostium triemes captæ, reliquæ fugatæ.

Inanis superstitio Saraceni cuiusdam.

Hosium coniunguntur copiae. nim naues hostiles esse magnas, & omnibus rebus instructas. Itaque melius esse eas omnes capi, quod fore confidebat, quàm demergi. Sequenti die Melichiazus, quem substituisse extra fluminis osium diximus, venio secundo, & æstu minimè repugnante, se ad Mirhocemi nauem cum classe sua contulit. Illius aduentu hostibus animus additus est, & nostri sanè perturbati sùt. Eam enim classem nondum conspexerant, & Chaulenses ciues clamores lætitiæ significantes ediderunt, & signis clarissimis ostenderunt, se nihil malle, quam nostris modis omnibus perniciem & interitum machinari. Nauarchi in naui prætoria coniuncti, quid in eo casu gerendum sit, intempesta nocte deliberant. Omnibus visum est, cum maxima Lusitanorum militum pars & vulneribus, & summa prælij contentione esset vehemèter afflicta, & ipse Laurentius duplici vulnere laboraret, & naues ipsæ multis partibus perforatæ in summo discrimine versarentur, & hostiû classis tanto supplemento resecta retribilè speciè exhiberet, & ciuitas ipsa hostilem in nostros animû declararet, esse temeritatis summæ diutius in eo portu consistere. Tandiu igitur expectandum, dum recederet æstus, & ventus etiam flaret, vt tunc noctis silentio in altum properarent. Consilium fuit omnium sententia comprobatum. Itaq; post mediam noctē vela faciunt. Res tamè non potuit tanto silètio fieri, vt hostes minimè nostrorum consilium sentirent. Naues igitur festinantes expediunt, & Lusitanam classem insequuntur, prætoriâque nauem, quæ agmen cogebat, emissis telis remoratur, eamque vnâ multæ circumnueiunt. Tormenti præterea vnus ictu perforata, aquæ magnam vim intra sentinam admisit, cuius pondere grauata, clauo dirigi haudquaquam poterat: atque tandem in piscatorum munitionem, quæ sub aqua latebat, incidens, impexit. Quod animaduertens Pelagius, Sousa, vt eam remulco è vadis educeret, sunè nautis illius tradidit. deinde remem suam remis vehemèter incitari fecit. Nauis ita in fundo fixa permanebat, vt nihil omninò

moueretur. Melichiazus cum nauem immobilem cerneret, illa relicta, quam in suam potestatem omnino redactam esse minimè dubitabat, irremem ut nauibus suis circumueniret, accelerauit. At qui erant in triremi, cum se saucios, & labore nimio fractos & debilitatos viderent, neque posse hostibus repugnare cogitarent, imprudente Sousa, funem, quo triremis erat nauis prætoriae alligata, præcidunt. Quo facto triremis tanta vi æstus abrepta fuit, ut quamuis Sousa magnis vocibus inhibere iussisset, nihil omnino proficeret. Peruenit tandem ad locum, in quo Petrus Barretus, & Odoardus Melius, & Iacobus Petreius, & alij nauarchi consistebant. Qui omnes cum maximè cuperent cum Laurentio societatem discriminis inire, æstus vehementia prohibiti, se cum dolore summo continebant. Fuit Laurentius à suis admonitus, ut in paronem, ad eam rem paratum, summa celeritate præditum desiliret, ut posset ad suos confugere. Quo consilio grauiter offensus, acriter illis, qui consilium illud dabant, minatus est. Nec enim sibi decorum fore dixit, id periculum deuolare, in quo commilitones suos desereret. Se non mortem, sed dedecus extimescere. Præterea confidere, tandiu se posse cum illo præsidio, quod sibi fuerat reliquum, nauem tutari, dum æstus reciprocatatione possent rursus reliquæ naues ad opem ferendam accedere. Erant tunc in nauis septuaginta homines vulnerati, & triginta tantum sani. Ex omnibus tres instiuxit acies, vnam attribuit Emmanueli Pazagnæ, qua fores defenderet, alteram Francisco Nalacio, cui præcepit, ut proræ castellum tueretur: ipse tertiam sibi reservauit, ut præsidio, quo posset, puppim firmaret. Hostes cum cernerent, quam acri animo nostri se ad resistendum pararent, cum hominibus fortibus & animosis, & in vltimum discrimen adductis, in quo etiam ignauissimus quisque desperatione ductus, hostes sæpenu-
merò signis insolitæ virtutis exerrer, congregari noluerunt. Eminus tantum rem gerebant: crebris tormen-

*Laurentij
magnanimitas.*

torum

torum ictibus omnia personabant : fumi caligo densissima aspectum omnibus adimebat. Nostri tormentis similiter in hostes globos frequentes iaciebār. Laurentius hortator & spectator aderat, & omnibus rebus occurrebat, optimique Imperatoris officioungebatur. Tandem cum femur illius pilæ ictu dilaceratum fuisset, se in cathedra ad naus malum collocari præcepit, & inde suis animo maximo imperabat, eosque ut virtutem factis egregijs ostenderent, hortabatur. Hæc maximis vocibus admonentem alia pila in pectus illius emissa interemit. Naus erat iam maxima ex parte armamenti nudata, atque multis in locis dissoluta, & aquis opplera. Hostes igitur undique confluunt, ut in eam insiliant. Tertamen fuere ab ijs, qui erant in naui, acerrima contentione repulsi. Tandem cum nostros vires deficerent, hostes fidenter ingressi, cædem magnam ediderunt. Nostri, ut in ultimo illo casu non inulti caderent, fortissimè dimicabant. Id cum Melichiazus animaduerneret, indignum facinus esse putauit, homines adeo fortes interire. Viginti tantum, nā reliqui omnes occiderant, humanitate illius conseruati sunt. Mortui sunt in naui prætoria octoginta viri: in alijs autem ad septuaginta, inter quos multi fuere & nobilitate & factis insignes. Duces reliqui, qui æstu prohibiti fuerant, ne opem afferre Laurentio possent, cum animaduernerent nauem esse captam atque depressam, vltetius contendere sine fructu noluerunt. Itaque passis velis in altum prouecti, Cananorem petierunt, & inde Petium Gnaiam Cochimum mittunt, qui Almeida acerbum filij casum nunciaret. Attulit is nuncius Lusitanis omnib. insignem mœsitiam, cum multis lacrymis atque luctu coniunctam. Erat enim Laurentius Almeida non solum egregie fortis, sed humanitate singulari præditus, quapropter omnes ad suam morē videri amantissimè affectabat. Cumque eum imagine patrem in nauem ductum. Itaque omnibus cum illo vixerant, in nauem de Cochimo. Nec Cochimæsis eo casu percuissus, ad Almeida continuò venit. ut illum

*Laurentij
Almeide
mors.*

*Lusitano-
rum forti-
tudo et ca-
des cruen-
ta.*

*Cæforum
numerus.*

*Lusitano-
rum de Lau-
rentio lu-
tus.*

illum à mœstitia, quoad posset, & doloris societate, & verbis amantissimis auocaret. Almeida tamen cū multis signis antea varijs in locis, quanto animi robore scriptus esset, ostendisset, tum eo die eam virtutem maximè declarauit. Cū enim vnicum filiū, virtute & moribus excellentem amisisset, ita dolorē vultu compressit, vt illum nullius solatio iudigere cuncti perspicerēt. Quin ipse reliquos, nè lugerent, admonebat. Se namq; non diuturnam vitā filio, sed virtutem insignē à Deo precatum fuisse. Humanæ namque vitæ spaciū esse breuissimum, virtutis autem præmium sempiternum.

*Almeida
fortitudo
insignis.*

Omnia, quæ accidissent, ad consilium diuinū referebat, Deoque gratias agebat, quod iuuenem illum honestissima morte ornare voluisset. Confidere porro, vt illum etiam opib. illis, quæ nunquam essent interitura, muneraret. Ad hæc autem adiungebat, Qui filiū meum carum habebat, non lacrymis, sed virtute amorem ostendat. illius enim cædē vlisci statuo. Qui mihi alacrius in hoc opere perficiendo opem tulerit, eum existimabo maiore charitate f. ho meo deuin. itū fuisse.

Hæc & alia eiusmodi dicendo, quò maiorem sui admirationē commouebat, plures lacrymas circumstantib; excitabat. Quò enim altior & constantior illius animus apparebat, eò minus dignus ea calamitate videbatur.

Dum hæc in India fiunt, Rex Emmanuel rerum

RES A.

Africanarum curam minimè deponebat. Azamora

FRICA.

est Mauritanix ciuitas, in ea parte sita, quæ Oceano At-

N A E.

lantico cōtinetur, quemadmodum de Sasinio dictum

Azamora

est: a qua ciuitate abest passuum 80. millia Septentrio-

ciuitas.

nes versus. Ingens autem fluius, quem Asiamam esse

Asiamam fl.

quidam opinantur, eam præterfluit. Hanc vibem Em-

man expugnare cupiebat. Vt autem hoc fore facillimū

Bellum A.

in animum induceret, effecit Mauri cuiusdā Principis

zamorēse.

aduentus. Erat autem illi nomen Zeiamus, & regnum

incunare, quā Mequineziā appellāt, in mediterranea

Mequine-

regione sitam, non procul Fessia distantem, posside-

ziacitas.

rat, & multis finitimis vibib. atq; pagis imperabat. Erat

autem is frater patruelis Mahumetis, qui Felliense re-

*Nazzari-
us Fessæ
Rex.* gnum imperio tenuerat, sororemq; illius vxorem du-
xerat. Nazzarius Regis Mahumetis frater, Fessæ Rex
ea fide, quam gens illa colit, sædus & sanguinis com-
munionem, & connubij affinitatē firmatum conserua-
uit. Illum nanq; regno expulit. Is dignitate & opibus
spoliatus, Azamoram contendit. Existimauit enim
fore, eò quòd esset ciuibus illius ciuitatis carus, vt ei ci-
uitatis imperium traderetur. Id ciues tunc facere no-

*Zeiamus
Azamorē-
sis Rex
Emmanuel
lis opem
implorat.* lucrunt. Ea igitur spe depulsus Zeiamus, ad Regē Em-
manuellem se contulit, eique fidem dedit, se perpetuò
in illius potestate futurum, atque perfecturum, vt non
Azamoram solum, sed quamplurimas alias ciuitates
expugnaret. mediocri classe maximum bellum profligari posse. Se namque multos in ea ciuitate cognatio-
nibus, & affinitatibus, & clientelis implicatos habere,
quos omnes confidebat futurum, vt ciuitatem libenti-
ssimè proderent. Esse namque tyrannide, qua preme-
bantur, offensos: & fama clementiæ, qua Emmanuel
sibi quamplurimas nationes alliciebat, inuitari, vt se
in illius fidem & patrociniū conferrent. Id Emma-
nuel, quòd author rex esset, & indignè iniuria vexatus,
& iusto odio commotus, & quia ipsi auctori mentiri
minimè expedire videretur, & quod caput est, quòd
natura facillime ea, quæ valdè fieri cupimus, facta cre-
dimus, Mauro fidē adhibuit. Itaque classē non valdè
magnam festinanter instruēdam cutauit, eique Ioan-

*Io. Menes-
ij ad bellū
Azamorē
se profe-
ctio.* nem Menesij præfecit. Qui soluit Olysippone XXVI.
die mensis Iulij, anno. M. D. Viiij. Exercitus erat qua-
dringentorum equitum, peditum verò supra duo mil-
lia. Ad ostium fluminis tandem naues appulit. Nocte
æstu secūdo per fluuium inuectus, ad mœnia Azamo-
ræ classē constituit, & urbem oppugnare cœpit. Ci-
ues acri animo resisiebāt, & faces, & tela, & pilas ingen-
tes iaciēbant, & rates pice oblitæ & incensæ in Lusita-
nam classē machinis detorquebant, vt eam inflam-

*Azamora
oppugna-
tio.* marent. Multi præterea ex vībe egressi circūcursabant,
& nostros, ne copias in terriā exponerent, enixè cōten-
debant. Menesius Zeiami opē expectabat, qui iā ē Lu-
sitania

sitania Azamoram redierat. At is, vt est hominū inge-
 nium variū & commutabile, fidemque minimē colēs,
 principio quidem se venditare, & spem auxiliij polli-
 ceri, varijsq; modis Menesium ludificari. Deinde aper-
 tē nostris exitum machinari. Iam enim illi cum ciui-
 bus benē cōueniebat, & sedecim millia hominum sub
 signis habebat, cum quibus in campo secundum flu-
 minis ripas concursabat, & quemadmodum perniciē
 nostris quā maximā posset inferre, rationem inibat.
 Intra ciuitatem erant octo millia hominum in præsi-
 dijs, vt à mœnib. Lusitanorū impetum propulsarent.
 Nihilominus tamen Menesius cum copijs omnibus *Maurorum*
 egressus, castra fecit. Mauri, cum essent loci valdē infi- *in Lusita-*
 dijs opportuni, tribus in locis syluestribus inter littus *nos infi-*
 atque mœnia in diadas collocātūr. Deinde cum reliquis *dia.*
 copijs è mœnib. egressi nostris obuiam progressi sunt. *Lusitano-*
 Menesius certamen minimē detrestit. Triplicem *rum acies.*
 autem aciem instruxit: primam, quæ centum equites
 continebat, Tentugalensi Dynastæ attribuit: secundā,
 in qua erant equites centum & quinquaginta, Ioan-
 nem Mascaregnam præfecit. Tertiam sibi reseruauit,
 in qua erant equites ducenti & quinquaginta, & pedi-
 tum etiā phalanx, quā equites vtriq; dispositi firma-
 bant. Hoc ordine in hostes inuasit: qui valida impres- *Prælium*
 sione pulsi, se multò celerius, quam fuerat statutum, *terrestre.*
 in oppidum receperunt. Consiliū enim fuerat, vt pau-
 latim cederent, vsque eo, dum Menesius in insidias in-
 cideret, & ita copijs vndiq; circumdatus cum omni ex-
 exercitu cōcideretur. Oppidani, nē nostri hostium tergis
 inhærentes, in oppidum penetrarent, fores occluserunt.
 Cū igitur Mauri se exclusos animaduertetēt, ea de-
 speratione confirmati, resistēte. Præliumque fuit ma-
 gna vtrinq; cōtentione redintegratum. At qui erāt in
 insidijs, repentē prosiliūt, & magno impetu in nostros
 inuehuntur. Tentugalensis Dynasta, & Ioannes Mas-
 caregnas, Menesij iussu in subsidijs post terga relictī,
 eorū impetum, qui in insidijs fuerant, acri animo sus-
 tinebant. Zejamis cum manu valida, vt suis opē affer-

ret, accelerauit. Equites è pagis etiam, vt Lusitanos circumuenirent, atque internecione delerent, influebant.

Lusitani Menesius hæc omnia circumspectans retrocessit, tanto
cedunt, or ordine atque disciplina, vt neque trepidatio vlla, neq;
dimibus ser tumultus existeret. Qui erāt in subsidijs, postquam re-
natis. ceptui signum datum est, eos, qui ex insidijs imperum

Casorum
numerus.

dederant, perruperunt: & Menesius, qui extremū tunc agmen ducebat, illos, qui ex oppido nimis acriter instabant, singulari virtute repellebat. Sic autem se primum in castra, deinde in classem recepit. Sedecim equites in hoc prælio ceciderunt, in quorum numero fuere quidam viri & nobilitate & factis illustres. Ex hostibus, vt postea compertum fuit, ceciderunt mille

Ioānis Ro & trecenti & sexaginta quinq; Ioānes Rodericus Sa-
derici peri la Menesius equo interfecto cecidit, & ab hostib. circū-
culum. uentus, parum absuit, quin occideretur. Duo tamē viri

Soluta A-
zamora
obsidio.

fortissimi, quorū vnus fuit Ioannes Homo, qui iam ex India reuersus in Portugalliam fuerat, altet Iacobus Fernandus Faria, cum è media cede, hostibus partim cæsis, partim dispulsis, eripuerunt. Is equum Ducis, qui illius equum transfixerat, tunc Fariæ manu perempti, nactus, periculum euasit. At Menesius cum animo Zeiami perfidiam & fraudes reputaret, & munitiones atque præsidia ciuitaris animaduerneret, intelligeretq; fieri non posse, vt cum ea classe oppidum tantis præsi- dijs munitum expugnaret, minimè terendum in obsidione tempus existimauit. Anchoris igitur solutis vela fieri iubet. Verū cum estus essent propter lunę decrepcentis rationem languidiores, ita, vt flumen naues aluco sustinere non posset, & nauæ etiam trepidè oras soluerent, & anchoras vellerent, factum est, vt aliquot nauigia vadis allisa mergerentur, & hostes vnā nauem longam in sicco destitutam circumsisterent, & triginta remiges occiderent: qui tamen antequam caderent, duodeciginti ex hostibus interemerūt, nauis autem fuit ab hostibus incensa. Menesius verò educta in altum classe, in fretum Gaditanum, cursum tenuit.

Quod non humano consilio, sed diuino motu & instinctu

finctu factum fuisse, postea à multis sapientissimè indicatum fuit. Quin etiam Zeiami fraus, & Regis Emmanuelis in illa classe comparanda celeritas, & Azamoræ alieno tempore, & paruis copijs oppugnandæ parùm sapiens cogitatio, non absque cælestis numinis prouidentia, quæ Emmanuelis reb. fauebat, suscepta fuisse videbatur. Si enim illa omnia sic nō euenissent, maxima à nostris clades accepta cū maximo dedecore fuisset, antè quàm quisquam auxilium rebus in ultimum discrimen adductis afferre posset. Menesius ex Azamoræ finibus egressus, in freto Gaditano naues aliquot hostiles cepit, & Ioannem Rodericum Salā Menesium regis Emmanuelis iussu, in oppido, quod Alcastarem appellant, quod Lusitano etiam præsidio tenebatur, Ducem & Præfectum constituit. Dum autem hæc gerebat, rumore dissipatum fuit, Fessensem Regem, vt Arzila obsideret, cum maximis copijs aduētare. Fuerat autem exercitus illius tanta dissimulatione coactus, vt nemo id futurum conijcere posset, antè, quàm acies explicatas, & maximis munitionibus & bellicis instumētis armatas aspiceret. Habebat autem sub signis equitum 20. millia, peditū verò millia centū atque viginti. Arzilæ præerat Vascus Coutignus Dynasta Boibensis. Cum verò Fessensis rex mœnibus appropinquaret, Coutignus aliquot Mauros ex insidijs capiendos curauit, vt ex illis intelligeret, an ipse Rex adesset. Quo facto compeit & Regis ipsius animum, & exercitus magnitudinem, & reliqua omnia, de quibus se fieri certiore conueniebat. Itaque literas confestim ad Odoatdum Menesium, cui Tingitanæ ciuitatis præfectus erat, & ad Ioānem Menesium, qui oras illas cum classe peragrabat, dedit, quibus significauit, quantum periculum immineret. xix. die mensis Octob. Anno à Christo nato. M. D. VIII. Rex Fessensis exercitum ad vibem admouit. Sequenti die tormentis muros quater, propugnatores densis sagittis obruere, testudines, & scalas admouere, muros excindere parat. Erant tunc in oppidi præsidio 4co. tantum.

Bellū Arzilaense.

Fessensis exercitus.

Arzila obsidio.

Oppugnatio.

Lusitano. præsidium.

virī, qui hostium impetum fortissimè, vt poterant, repellabant. Fuit oppugnatio ea die ad noctem continua-
 ta. Sequenti die nostri oppidum circumfessum, stationes munitas, aggeres excitatos, tormenta disposita, acies instructas aspiciunt. Ad hæc, ne nauibus in urbem aditus esse posset, hostis stationes crebias in littore muniuit, & vineas excitauit, & dolia, quæ tormentis opponeret, tellure & arena compleuit, tormentaque ordine collocauit, quibus nostros, si auxilium afferre vellent, propelleret. Multi præterea scorpionibus, & balistis, & fistulis ferreis, vt stantes in muro configerent, collimabant: & cum primum aliquod caput aut quoduis aliud membrum eminebat, in id tela coniciebant, ita vt nemo auderet in muro consistere. Ad hæc, testudinibus ad moris muros suffodere incipiunt, tanta celeritate, vt cum sessis integri succederent, & opus nõ esset momento temporis intermissum, eadem die magna pars ipsius muri corrueret. Per eam partem hostes inuenerunt. At Coutignus cum equitibus quinquaginta in eos inuectus, eorum impetum sustinebat. Sed cum sagitta brachium illius transiit, sufficit, in arcem se contulit, Georgiumque Barretum generum suum interim reliquit, qui hostes, quandiu ipse cutaretur, insita virtute reptimeret. Sed cum ij, qui cum hostibus præliabantur, eorum multitudine obruerentur, & Ducem abscessisse cognoscerent, in arcem confugiunt. Erat valde miserabilis mulierum plangor & eiulatus, & militum trepidatio, & eorum omnium perturbatio, cum nemini in tanta & tam repentina calamitate consilium & ratio aut consistendi, aut fugiendi, aut fortiter & animosè moriendi consisteret. Hostes omnes, in quos impetum ferebant, crudelissimè necabāt, & pueros infantes ad saxa atque rupes alludebant, multaue facinora summæ cuiusdam immanitatis in senes, & pueros, & virgines sine vilo vel ætatis, vel sexus discrimine faciebant. Cum omnes vndique in arcem concurrerent, & alij alios in introitu præpediret, clamores in celum editi, & que-

*Arzilaca
piur.*

*Lusitano-
rum fuga.*

*Hostium
in leui.
Hostium
vitas.*

reno-

rimoniæ eorum, qui ingredi nequibant, & mulierum
 vociferationes, quæ paruos filios complexæ, non sibi,
 sed liberis misericordiam cum multis lachrymis im-
 plorabant, eos, qui arce tenebantur, exanimabant. Cu-
 piebant enim miseris opitulari, sed nullo modo pote-
 rant. Tandem cùm hostes magna vi fugientes in seque-
 rentur, & arcem ingredi contenderent, maximo cum
 labore fores occlusæ sunt, & multi in hostium potesta-
 te relictæ: à quibus crudelem in modum interfecti fue-
 runt. Tunc hostes ad prædam conuersi, urbem diri-
 piunt. Huius cladis nuncius fuit Menesio confestim
 allatus, qui iam Arzilan properabat, & naues alias &
 Duces ascuerat. Vbi verò ad portum peruenit, ingredi
 statim voluit: sed fuit salo & tempestate prohibitus.
 Est enim portus ille, maximè cum ventus increbrescit,
 valdè propter breuia periculosus & infestus. Hærebat
 præterea, cùm nesciret, an arx esset iam ab hostibus ca-
 pta. Si enim in hostium potestate fuisset, intelligebar,
 inconsideratissimæ temeritatis esse, in terram ingredi,
 vt parua illa manu cõstipatus, cum maxima hostium
 multitudine sine vllò fluctu dimicaret. Tribus ita die-
 bus in anchoris constitit, cùm in tali casu, quid opti-
 mum factu esset, explicare non posset. Duos deinde ho-
 mines è suis familiaribus, quibus plurimum confide-
 bat, in scapha egregiè instructa, quæ remis plurimum
 valebat, per fluctus illos immisit, qui ad arcem, ea nã-
 que mari imminebat, accederent. Illi non modò per
 fluctus atque salum maximo cum vitæ discrimine, ve-
 rùm per medias flammæ, & densas pilas, in eos vndiq;
 ex propinquis stationibus enussas, inuehuntur, & arcem
 inuitissimis hostibus appropinquât. Id vbi qui erant in
 arce, conspexerunt, è fenestra vexilla regia cum regijs
 insignibus ostenderunt, & voce maxima Portugaliz
 nomine sæpè repetito conclamârunt. Mulieres paruos
 filios, quos vlnis gestabant, in eorum aspectu propone-
 bant, vt eos, qui foris erant, ad misericordiam in extre-
 mo rerum discrimine tribuendâ vehementius incita-
 rent. Contignus præterea cū literis cera circūlitis ho-
 mines

*Io. Mene-
 sij substi-
 dium
 Arzile se-
 rò missum*

*Rara duo-
 rum Mene-
 sij familia
 rium vir-
 tus.*

mines notādi peritissimos ad Menesium misit, ex quibus posset intelligere, quanto in periculo versaretur. Illum præterea admonēbar, quo ordine rectius posset in arcem præsidia & commeatum, cuius penuria valdè laborabant, inferre. Menesius in humiliores naues, quæ in vadoso portu tutius consistere possent, milites imponit, & per præconem omnibus, qui erant criminibus alligati, propter quæ secundum leges erant vel morte, vel exilio multandi, veniam & impunitatem, si postmodum in litus egressi rem strenuè gererent, pollicetur. Primo deinde, qui in terra vestigiū posuisset, quingentos numos aureos in virtutis & audaciæ præmium proponit. His ita constitutis, postmodum æstu sequutus, naues remis agi & incitari præcepit. Coutignus, qui ex arce hæc conspiciebat, ut erat inter eum & Menesium constitutum, equites triginta equis insidentes, & reliquos præterea equites, quorum virtuti multū fidebat, pedibus ex arce per posticum egredi iussit, ut nostris in egressu opem afferrent. Id erat signum, quo Menesius admonitus, copias erat in terrā expositurus. Itaque primum totius omnibus ignem admovere, & pilas in hostes emittere præcepit: quo facto hostes ingenti fremitu & strepitu, & multorum exitio vehementer exterriti, litus deserunt. At ex nostris quantum quisque potest enititur, ut primus in terram desiliat. Aliū enim autem præmium, aliū impunitas proposita, multò plures expectatum decus ad periculū adeundum inuitabat. Primus tamen qui in terram egressus est, Tristanus Menesius fuit, qui scapha Ioannis Roderici Salæ Menesij vehabatur. quā Ioannes Rodericus, & Henricus Menesius secuti sunt. Post illos Ioannes Homo scapha similiter inuectus, in terram descendit. Ex primarijs autem Ducibus, qui primus terram attigit, fuit Ioannes Mascharegnas, equitum levis armaturæ Magister. Hic cum iam litus esset a Christianis occupatum, hostes accurrunt, & in prælium iuunt, quod magna utrinque contentione commissum fuit. Multi ceciderunt, plures tamen vulnerati sunt, donec tandem cessare. Nostris stationem,

quæ

*Prælium
terrestre.*

quæ proxima erat, oppugnarunt. Qui ex arce fuerant *Subsidium*
egressi, strenuam operam in eo prælio nauarunt. Sex tor- *Arce im-*
menta, quæ erant in statione collocata, in arcem impor- *missum.*
tata sunt, & ducenti milites cum tormentario puluere,
& telorum & armorum vi, & comearu, bellicisq; mu-
nitionib. immixti. Hos Ioannes Mascaregnas agebat.
Hoc subsidio animi eorum, qui obsidione premeban-
tur, mirifice confirmari sunt ad obsidionem rolerandam.
Erant enim, cum casus ille præter expectatione accidisset,
ab omnib. rebus imparari, quæ sunt ad obsidionem
ferendam necessariae. Et homines erant fame, siti, la-
bore, peruigilio confecti, multique vulneribus impe-
diti, usque adeo, ut vix esset quisquam, qui relum vibra-
re posset. Dynasta Tentugalensis in ipso littore fuit ictu *Tentugalē-*
gladis plumbæ grauius admodum sauciatus, ita, ut *sis vulne-*
cogeretur Tinguim, unde conscenderat, leuerr. In præ- *rius.*
lio cecidit Emmanuel Gourignus, & Ioannes Pimen-
ta, & alij præterea viri fortes, quorum eo die virtus spe-
ctata valde fuerat. Menesius Regem Emmanuelē per *Menesij*
litteras admonuerat, ut subsidia summa celeritate com- *ad diuer-*
pararet. In Beticam præterea nuncios miserat, per quos *sus litteræ.*
auxilium postularet. Petrus autem Nauarius, qui tunc
magnum in rebus bellicis nomen obtinebat, classem
Regis Fernandi, cuius ipse præfectus erat, ad Calpem
in Guebaltansensi portu collocarat. Ab eo etiam Me-
nesius opem obnixè contenderat. Omnes certatim ad
auxilium afferendum se comparabant. Arx interim
summis viribus oppugnabatur, neq; dabatur aliquod
obfessis laxamentum. Qui primus e Betica tulit auxi- *Subsidium*
lium, fuit nobilis quidam vir, cuius nomen scriptum mi- *Betica*
nimè repetio, qui tunc in Xarissio ius nomine Regis *missum.*
administrabat. Is nauem milibus & armis, & comearu
omnibus, rebus ad bellum necessariis, incredibili
celeritate comparatam adduxit. Et cum hostes excita-
ris aggeribus ita muniti essent, ut ex tormeris, quæ erant
in arce constituta, nullum detrimentum acciperent, is
oram maritimam præteruectus, in eo loco consistebat, *Stratage-*
unde castra hostium imminuta conspiceret. Inde tor- *ma.*

mentis quamplurimos necabat , magnumq; tumultū in regijs castris faciebat , & cum illi tormenta in eum conuertebant, tanta se inde celeritate proripiebat, vt omnes hostium conatus, qui nauem illius deprimere cupiebant, inanes redderet. In illos iurſus ſecuros incitabatur, tantumq; damnum his artib. hoſtibus inuexit,

*Subſidium
Petri Nauarri.*

vt cogeretur Rex caſtra mutare. Petrus autem Nauarrus, vt erat vir in rebus gerendis acer, auxilium afferre minimè diſtulit. Ducbat autem ſub ſignis ter mille et quingentos milites. De belli autē gerendi ratione cum Menefio deliberat. Vtriq; viſum eſt, Regis Feſſienſis caſtra quam primum adorti: quod in ſequentem diem diſtulere. Rex vbi conſpexit auxiliū obſetis adueniſſe, non de obſidione diutius cogitandum exiſtimauit. Ita- que oppidum incēdere inſiit. Erat in illius caſtris vir

*Oppidum
incenſum.*

*Menefij cū
quodam
Mauro col-
loquium.*

quidam valdè nobilis , quam Menefius pugnando ceperat , & captiuum humanitate ſingulari tractauerat: qui poſtquam redemptus fuit, multa de Menefij virtute & benignitate commemorare ſolebat. Is a Menefio per nunciū poſtulauit, vt ſibi faceret illum ſalutandi poteſtatem. Ea impetrata, ad Menefium viginti equi- bus ſtipatus rectā contendit. Ibi cū multis ſermo vl- tro citroque habitus amanter eſſet , tandē Maurus in- quit: Magnū proſectò cumulum tuis ſummis laudibus addidiſti , cū tali tempore huic vrbi contra regem po- tentiſſimum auxilium attuliſti. Maximo præterea be- neficio Arzylam tibi deuinxiſti. niſi enim tu aduiſſes, arx proſectò à noſtris iam præſidijs teneretur. Sed tam præclarum facinus nullo modo, niſi à præclara illa vir- tute, quæ in te ſemper eluxit, confici potuiſſet. Ad hæc Menefius. Quod aliquid lucis huic vrbi in reb. aduer- ſis attulerim, pettenuis mea laus rē benè cōſiderantib. eſſe videbitur. Hoc. n. non tam mihi, quā regi præſtan- tiſſimo , & cuius diſciplina homines multò me melio- res prodire ſolent, adſcribendū arbitror. Veſter rex eſt, qui gloriari meritò debet , quòd urbem Regis Emma- nuelis non ſolū aggreſſus ſit (quod iſum erat in lau- de non mediocri ponendū) ſed eam armis occuparit.

Itaque

Itaq; quòd muros disturbârit, quòd urbē ceperit, quòd arcem oppugnet, id laude sempiterna dignum cenſeo: quòd vero faces in ædes priuatas iniecerit, & ædificia intra muros inflammare inſtituerit, id neq; regiū, neque decorum exiſtimo. Bellum adhuc integrum eſt. Si victoriam ſibi proponit, cur tam malè rebus ſuis conſulit, vr urbem, qua ſe breui potiturum confidit, flammis abſumat? Si victoriā desperat, cur doloris ſui pœnas à rectis expetit? Nam ideò tantum exercitum comparauit, vt bellum parietibus atque tignis inferret? Nō, inquit Maurus, regis noſtri humilis atq; demiffus animus eſt, ſed excelfus atq; planè regius. Nec vt domos euerteret, ſed vt bellum contra Regem virtutis gloria præcellentem gereret, exercitum coegit. Si non fuerit aſſequutus, quod optabat, nemo poterit illum merito vituperare. Principis enim officium, qui ad regiā laudem aſpirat, eſt, magna & ardua moliri. Victoria verò non in hominum virtute, ſed in Dei conſilio & mode ratione conſiſtit. Quod verò ad ignem attinet, confirmare tibi planè poſſum, eum imprudente Rege coniectum fuiſſe. Itaq; cū primū illū conueneto, & ei rem aperuero, dabit operam, vt ignis conſeſſum extinguat. Maurus continuò diſceſſit: & iuſſu regis incendiū fuit maxima hoſtium induſtria reſtinctum. Multi ſuſpicari ſunt, in eo Mauri comitatu ipſum Regem fuiſſe. Menefium namq; videre maximo opere cupiebat. Nomen namq; illius apud Saracenos ipſos erat cū admiratione celebratum. Rex tamen cum cerneret arcem firmo ſatis præſidio munitā expugnari difficillimè poſſe, & auxilia vndique illius tuende gratia conuenire, & claſſem è Luſitania intra paucos dies adfuturam, & arcem, propter Hiſpaniæ vicinitatem, eius conditionis eſſe, vt ſi primo impetu minimè caperetur, eſſet valdè periculoſum multis diebus in illius obſidione commorari: noluit diutius in eo certamine tempus abſq; vilo fructu cōſumere. Nocte igitur illa obſidionem ſoluit, & Alcaſſarē Quibirium verſus iter inſtituit. Sequenti die Menefius ſignis explicatis cum omni-

*Arcis Arx
lenſis obſi-
dio ſoluta
& quare*

RES EV-
ROPEAE.

Emmanuel
in rebus
gerendis
summa ce-
leritas.

mnibus copijs urbē ingressus est : cui Courignus & il-
lius vxor, & omnes ciues, qui erāt in arce, illi obuiam
cum ingenti lætitia prodire, atq; tanquā parenti, qui
omnibus vitam dederat, gratias egere. Emmanuel in-
terim cum primum nuncium de aduentu Regis Fes-
sens accepit, erat Eboræ. Quo audito, nullam moram
interponendam existimauit, quin ipse per se oppido
subueniret. Itaq; literas eadē die ad omnes Portugaliæ
vrbes, & ad viros Principes, & vniuersam deniq; nobi-
litem dedit, & omnes literis euocauit, & quæ potuit
subsidia, continuò in Algaibiense regnum misit, vt in-
dē quamprimū possent, in Aflicā transmitterent. Post
quatuor aut dies, ex literis alijs Mensij intellexit, ciui-
tatem esse captam, et arcem obsessam, & in summas an-
gustias adductam. Hoc cū accepisset, equum sibi per ni-
citate nura præditum insterni præcepit, tantaq; celeri-
tate iter in Algarbium suscepit, vt septem tantum aut
octo ad summum comitibus circumspectus, in viam in-
grederetur. Dies verò atq; noctes iter ita continuabat,
vt vix vllum tempus reficiendi corporis gratia sibi su-
mendum existimaret. Cernebat enim, momento tem-
poris maximas in alterutrā partē inclinationes fieri,
& ideo periculosum nimis esse in rebus bellicis, occa-
sionem vllam rei benè gerendæ prætermittete. Ela-
psam namq; temporis opportunitatem reuocari non
posse. Timidi & ignaui hominis esse, præteritam facul-
tatem frustra lamentari : fortis autem & industrij, ni-
hil, quo res in tempore fieri commodè posset, elabi
permittere. Præterea summum esse Regis flagitium,
in rebus afflictis suos ope sua præsentī destituere, eos
præsertim, qui Regis ipsius gratia erant in extremum
discrimen salutis iuncti. His cogitationibus stimula-
tus, tantam in via celeritatem suscepit, vt in monti-
bus, qui Algarbium à reliqua Lusitania distinguunt,
equus, in quo insidebat, ex nimio labore concideret, &
repente moreretur. Ibi verò fuit illi nuncius allatus de
auxilijs, quæ Arzilam conuenerant, & de præsidijs
atque munitionibus, quæ in arcem hostibus frustra
pugna-

pugnantibus inductæ fuerant. Ipse tamen nihil de alacritate suscepta remisit. Verebatur enim, ne cuniculis crebris, qui in arcem, ut audierat, agebantur, arx ipsa *Balsam. forte Tami.* corrueret, nisi fuisset maturè subuentum. Peruenit tandem Balsam, si ea est ciuitas, quæ hodie ab incolis Tauraira nominatur. Hoc autem Regis studium rei gerendæ flagrantissimum, & hæc incredibilis alacritas & diligentia tanto studio Porrigalenses inflammavit, ut undique cerratim equites & pedites concurrerent. Sic factum est, postquam Balsam peruenit, ut intra dies *Nouus Africanus belli apparatus.* quinque, supra viginti millia mi. i. in eam ciuitatem confluerent. Importata præterea sunt Olyssipponetormenta, & commeatus, & munitiones, & naues quamplurimæ, ut ille iusserat, adductæ, quæ ut celerinè rebus omnibus instruerentur, summa vigilantia contentebat. Cum autem conscendere vellet, literæ sunt allatæ, quibus continebatur, obsidionem esse solutam, & regem desperatione fractum, exercitum dimisisse. Ipse nihilominus transmittere statuebat. Sed consilio *Belli Africani ad Emmanuelem oratione dissuasoria.* co- rum, qui nomine prudentiæ insignes esse videbantur, fuit ab ea sententia deductus. Si obsidionem, inquit, soluere vis, ea iam soluta est: si Africam subicere paras, nondum hic eas copias habes, quibus id aggredi possis. Non decet tantum Regem id suscipere, quod vel minime necessarium est, vel exequi cum dignitate non possit. Transmissio in Africam tunc laudabilis erit & prædicanda, cum id, cuius causa transferis, efficere cum gloria magna poteris. Aliter enim non decus, sed ignominiam tibi comparabis. Nunc verò hoc tuorum decus, quo rex Africæ potentissimus illis cecidit, est ad tuum nomen atque decus merito referendum. Quanta namque opinio excitanda iure de tua virtute sit, ex eo conici potest, quod per tuos rex Fessensis pulsus cum ignominia est, & obsidum magna cum tua gloria liberati. Hoc igitur nomen tibi opera tuorum partium deformabis, si aliquid, in quo hominum opinioni non respondeas, gelleris. Hoc autem à te non expectari debet, si in Africam signa intuleris, ut cum Mauris signis

*Dissuasorū
belli Afri
canici re-
prehensio,
& regis
instituti
commen-
datio.*

collatis vno aut altero prælio cōfligas, sed vt vniuersā Mauritaniā sub dirionē & imperiū subiūgas. Si igitur hominū expectationi minimè satisfeceris, gloriam tuā nonnulla labe dedecoris inquinabis. At nūc eas copias nō habes, quibus tantū facinus aggrediare, postquam redieris, & opes omnes, quæ ad eā rem gerendā necessariæ fuerint, paraueris, tum demū licebit tibi in Africā cum dignitate transire. Aliter enim consiliū temerarium existimabitur, & offensio, si aliquid secus, quam oportet, acciderit, haud mediocrē nomini tuo maculam dedecoris inuret. Eiusmodi cōsilijs hominū non valdē laudis militaris studio flagrantium, ab ea mente destitit, in qua si tunc perflitisset, maximū sibi decus comparasset. Erat enim tūc mirifica facultas oblata. Nam in Mauris neq; fidei religio, nec in Reges vlla pietas, nec pudor vllus vigeat, qui eos valdē a dedecore & flagitio deterreret. Armis aut pars eorū maxima carebat. Erant præterea reguli per multi acerbo inter se odio dissidentes. Qui plus armis poterant, humiliores iniurijs quā plurimis opprimebāt: iniuria vexati, insidias in potentiores cōparabant. Ad hæc accedebat, q; gens nouitatis appetens, quāptimū occasionem sibi dati incōstantiæ suæ atq; perfidiæ demonstrandæ conspiceret, nō erat dubium, quin eā cōfissim arriperet, minimoque pretio corrupta, facillime Principes & patriam perderet: Regio verò ad alendum exercitū, omnē cōmeatum abunde suppeditaret. Est enim valdē fertilis, & homines pecuniæ cupidi, libenter vndiquē cū annona & vario ciborum genere conuenient, quamuis regiōne vastari & exuri cernerēt. Si verò clementer & moderatē nostros vri victoria conspexissent, dubiū certē nō erat, quin illa benignitatis species eos facillimē ad studiū Emmanuelis alliceret. Itaque omnia, quod ad hostes attinet, erant in eo statu, quem Emmanuel optare debuisset. Contra verò in Portugalensibus summa fides, insignis in regem caritas, acerrimum bellandi studium, & incredibilis bellicis in rebus audacia. Adde, quod tunc temporis erant tanto animorum ardore at-

que

que impetu concitati, vt omnes fermè viri nobiles suis sumptibus vellent pro parte sua operam & industriam in tam præclara contentione consumere. Quod si Regis omnibus carissimi festinatio, qua tanto studio & alacritate in extremam Lusitanix partem se contulit, vt suis opera afferret, tanto studio Portugaliæ vniuersam concitauit, vt intra paucos dies tot hominum milia ad eum se tanta alacritate consererent: quid futurum fuisset, si is tunc in Africam cum eo exercitu traiecisset? Deinde facilis & expedita ex Hispania Bætica in Africam transmissio, dubium non est, quin maximam ex ea regione multitudinem ad auxilium ferendum concitaret. Cum vero in bello administrando omnia rerum opportunitas & occasio gubernet, nullaque præstantior occasio dari possit ea, quæ militum ardore & hostium metu continetur, iudicari meritò potest, omnia tunc Emmanuели feliciter euentura fuisse, si tanto suorum ardore contra hostes infelici euentu perterritos vt voluisset. Postremò, quod caput est, optimi Regis pietas atq; religio, quæ illum stimulabat, vt longinqua etiam bella religionis gratia susciperet, effecisset, vt omnia illi ex animi sententia succederent. Quamuis tamen hæc ita sint, regis animum, qui ad tantam gloriam aspirabat, laudandum: consilium eorum, qui cum a tanto studio dignitatis abstraxerunt, reprehendendum arbitror. Sed vt ad intermissam orationem redeamus, quamuis Rex à sententia sua, qua transmittere statuebat, suorum consilio deductus fuisset, reliqua, quæ gerenda videbantur, summo studio perfecit. Arzile namque militum præsidia, & maximum com meatum misit, & fabros præterea quam plurimos, qui ædes dirutas, & mœnia collapsa reficerent, & arcem multo fortius munirent. Habebatur enim tunc oppidum illud, propter cæpestres regionis opportunitatē & fertilitatem & propter illius situm, firmissimum oræ illius mariumæ, quæ Lusitanorū præsidis tenebatur, propugnaculū. Petro autem Nauar- ro sex milia nummorum aureorum dono misit: quod

munus

munus ille accipere nullo modo voluit. *Se nã dixit regis Fernandi causa, cuius stipendijs alebatur, gessisse, q̃ gesserat, ab illoq; tantum laboris & industriæ suæ sibi præmium polliceri, cuius erat alumnus. Idem fecit prætor Xarisiensis. Ambo tamẽ postea multis ab Emmanuele beneficijs affecti fuerunt. At Menesius, postquã naues cum præsidijs & munitionib. Arzilã peruenire, in Lusitaniã reuersus, fuit ab Emman. cum laudibus suæ virtuti debirishonorificè & amanterr exceptus. Hoc eodem anno cùm esset inter Emmanuelem & Ioannam, Fernandi & Isabelæ filiam, orta disceptatio de regionum limite, qui fuerat à Ioanne rege Portugal. & Castellæ Regibus designatus, intra quas cuilibet ex regibus liceret, absque alterius iniuria, Saracenos expellere, & regiones etiam incognitas occupare, fuit ea contentio summa æquitate partis vtriusque decisa: & Emmanuel maxima Mauritaniæ parte cessit, quæ videbatur ad illius terminos pertinere, & Regibus Castellæ armis occupandam permisit. Ioanna vicissim de iure, quod existimabat in Aethiopia retinere, decessit, cùm eam regionem Portugaliæ regibus assignatam esse cognouisset. Sub eiusdem anni finem misit Emman. in Aethiopiam ad Congui regnum multos viros religionis & sanctorum fama præstantes, qui Christi disciplinam multò diligentius gentibus illis traderet, & regiones illas clariore lumine perfunderent. Et hæc quidem sunt, quæ in Africa & Lusitania hoc eodem tempore gesta sunt. Quæ Tristanus Cugna, cum in Indiam nauigaret, in cursu gesserit, quas vrbes aut expugnârit, aut armis adortus fuit, & quomodo tandem ad Zacorotam naues appuleit, & aicem a Caxemenfi Rege edificaram cepit, & in ea Noicognam præfectũ reliquerit, deindẽ in Indiam cursum tenuit, & quomodo in Lusitaniã rediit, exposuit. Cuius autẽ*

Disceptatio de finibus regumdis inter Lusitanũ & Hispanũ Reges.

Religiosi in Congui regnum misit.

RES IN DICAE.

De reb. ge. post illius ab Alfonso Albuquerque digressum, Alfonso ipsius ipse designârit, & quas res gesserit, ex ordine nondũ Albuquerque licuit. Is igni fuit a Tristano Cugna relictus, vt cum ea classe, cuius præfectus erat, illud præstare, quod ad Arabiam

biam felicē pertinet, peragraret, & naues hostiles omnibus quibuscūq; posset incōmodis afficeret. Sed cū esset animo maximo, se indignum putauit, instar piratæ prædas spectare, & non multò maiora & altiora moliri. Itaque Armuziense regnum oppugnare constituit. Armuzium autem est insula intus ostiū sinus Persici, non ita lato mari à Carmania disiūcta. Nomen autem duxisse videtur ab Armuza, antiqua Carmaniæ ciuitate, cuius hodie nomen obliuiscitum cum memoria antiqui splendoris euauit. Et fortasse hæc insula fuit Armuzæ antiquæ Colonia, & idcirco indè nomen obtinuit. Ambitus illius decē & sex passuū millib⁹ continetur. Est autem ostio sinus propinqua, à Carmania verò 12. milibus passuū distat: ab Arabia autē ea parte, qua Carmaniam respicit, 40. milibus. Insula est nimis arida & sterilis, & solum ad cō macrum, vt nihil omninò, quod ad vsum vitæ valeat, vel natura, vel hominum cultu proferat. Perēnib. aquis omninò caret. tres tantum putei in insula procul a ciuitate sunt. homines cisternis vtuntur. & cū reliqua omnia ex vicinis insulis, ex Carmania & Arabia ad victū idonea importentur, aqua etiam ex ipsdē locis in eam affertur solet. In ea modicus collis assurgit, qui sulphuris magnā vim in vno latere, in altero aut salis multitudine in lapides densatam gremio cōtinet. Duos portus habet tutissimos: vnus ad occidentem solem, alter ad orientē pertinet. Hi duo portus lingula, quæ in mare longius excurrit, diuiduntur. Horū portuum commoditatem secuti mercatores ex India, Perside, & Arabia, & e quā plurimis alijs regionibus, eam insulā frequentare cœperunt. Ea tandē frequētia & celebritate factu est, vt ciuitas ædificaretur in planicie sita, quæ progressu temporis ad summā amplitudinem peruenit. Viæ sunt latæ & directæ, edes magnificæ, & coenaculis sublatæ, & rectoris pulcherrime sedes exultat. Regia est non modo ad habitandū amplissima, verū etiam vim hostium propulsandam munitissima. Solis adores sunt vehemens: in quib. propulsandis omnis lautorū industria multiplici modo &

*Armuzij
insule de-
scriptio.*

*Collis salis
abundans
in sulphu-
re.*

*Armuzien-
sis ciuitas.*

L I B E R

do & ratione cōsumitur. Incolæ sunt maxima ex parte Arabes atq; Persæ, Mahumetisq; superstitione conflictati. Ardent libidine, amoribus indulgēt, obrectatione laborāt: mulieres ne ab alienis viris conspici queant, faciem velare compelluntur. Homines vt plurimum specie liberali præditi sunt. Musicē summo studio colunt, vestibus elegantissimis excoluntur. Arma frequenter exercent, literis libenter incumbunt, historijs mirificē delectantur. Homines doctrina præstantes in summo honore habent: illisq; assiduè operam dant, & illorum disciplinis erudiri summum decus existimant. Respub. est cōmodis legibus astricta. Omnia, quæ vāniunt, pondere vāneunt. Summū flagitiū est apud illos, fallacibus vti ponderibus. Eum enim, qui per libram atq; lancem fallit, omnem generis humani societatem euertere cēsent, & vt civilis iuris hostem teterrimum execrantur. Insula verò cū nihil omninò proferat, quo vel homines ali, vel ornari possint, tantis tamen fructibus & fugibus, & cibis, atque delicijs affluit, vt vix vlla regio sit magis omnibus rebus, quæ ad victū & elegantiam vitæ pertinent, abundans. Nullæ namque sunt vitæ deliciæ vel in Arabia, vel in Perside, vel in India, vel in quacunque alia regione, è qua naues in insulæ portus inuehantur, quæ non omnes terræ opes in eam inferant. Ita fit, vt cum nihil ex se ipsa gignat, multis tamen regionibus optimis rerum omnium abundantia præferatur. Reges è portorij ingentes sibi opes pepererunt, imperiū deinde latè propagarunt, ita vt multis insulis, & vrbibus etiam nō paucis in Carmania & Arabia sitis imperarent. Exercitus satis magni illorum sumptibus alebantur. Sed tandem cum eorum ministri ad summas opes peruenirent, & tyrannidem vehementer affectarent, & ipsi Reges otio atque luxu diffuissent, factum est, vt regium tantum nomē penes Reges esset: ministri porro regni opibus ad suum scelus atque flagitium abuterentur. Hic erat regni illius status co tempore, quo Albuquerque illud sub Emmanuelis imperium subiungere cogitavit.

*Literarū
studium.*

Inflicia.

*Rerū abun
dantia.*

*Armuziē
sis regni
potentia.*

gitavit. Itaq; xx. die Aug. anno à Christo nato M. D. *Bellū Armuzinum.*
 VII & Zacotora profectus in Arabiæ promontorium
 quod Rozalgatem appellant (at t qui regionum expli-
 catores, Corodamum nominabant) aduectus est. Du- *Corodanū*
 ces, quos secum ducebat, e ant sex homines in rebus *Arabie*
 bellis spectati & cogniti, quorum hæc nomina fuere, *prom n.*
 Franciscus Tauora, Emmanuel Tellus, Alfonsus Lu- *Rozalga-*
 pius Costa, Nonius Vascius Albicastroensis, Antonius *tes.*
 Campensis, Ioannes Nonius. Exercitus erat quadri- *Albuquer-*
 gen orum septuaginta milium. Cum hac tam exigua *cij duces*
 classe ad regnum illud opulentissimum expugnandum *militares.*
 signa in eas oras inferre constituit. Arabiæ igitur oras
 præteruectus cum ad primum oppidum, quod ad Ar-
 muzi regnum pertinebat (Calaiates appellatur, est au- *Calaiates*
 tem id intra sinus introitum) naues appelleret, pacem *oppidum.*
 incolis obtulit, ea conditione, vt classi com meatum
 præberent. Inde in oppidum aliud aduectus, quod ap- *Curiales*
 pellant Curiatem, cum milites cibum sumere vellent, *oppidum.*
 se delusos aspiciunt. Nam in vasa, in quæ Calaiaten- *Calaiaten-*
 ses com meatum intulisse simulauerant, sordes inges- *sium dolus*
 serant, & in summo varia ciborum genera collocârât,
 vt nostris illa vana specie com meatus illuderent: cuius
 quidem fraudis postea debitas pœnas exoluerunt. At
 Curiatenses non dolis, sed armis cum nostris agere
 maluerunt. Erat enim ibi quidam Regis Armuziensis
 præfectus, vir impiger, qui portum fossâ & vallo mu-
 nierat, & ea præsidia collocarat, quibus se confidebat
 multò maiores copias facillimè repulsurum. Ea confi-
 dentia cum Albuquerqueius ei pacem obtulisset, illâ re-
 pudiauit. Albuquerqueius igitur repulsi cum ducibus a-
 lijs communicata, & copijs eo ordine, qui conuenire
 debeatur, instructis, in terram egressus est. Hostes, qui
 in littoris aditu prohibere nitébantur, erât ad tria millia.
 Fuit atrox p̃lium cōmissum nostri tamē hostes pellūt,
 & vallū deinde expugnant, & in oppidū tandē irum-
 punt, idē nam præsidio nudatū, impunē diripiunt, &
 subiectis ignibus insūmant. Naues præterea tam quæ
 in anchoris erant, quam q̃ in litus subductæ fuerant,
 incendunt.

*Mascate
oppidum*

Incendunt. Indè in aliud oppidum eiusdem regni multò maius & opulentiùs inuecti sunt. Id Mascate nominatur. Abest autem à Curiate 40. passuum millia. Est autem in planicie situm, & duob. montibus, qui illud virinque muniunt, inclusum. Montes in littus oppidi p. occurrentes, portus aditum per angustum efficiunt. Incolæ fossam latam à monte in montem perduxerunt. & aggeribus & duplici vallo munierant. Valli atq; fossæ aditus, quos ad vsus ciuium maritimos in ca siatione fecerant, erant duo, ijque nimis angust. Albuquercius tamen in portum ingressus cum oppidi præfecto paciscitur, vt exercitui cōmeatum nomine tributis subministraret. Parabatur autem cōmeatus, cum subito dux Regis Armuziensis cū præsidio advenit, præfectūque, quod cōmeatum promiserat, malè accepit, toraque se ciuitas ad resistendum cōparauit. Erant in armis ad 4. millia virorum. Albuquercius, vbi quod hostibus consilium esset, animaduertit, urbem per totā noctem tormentis acerrimè verberare, & mœnia cōcutere præcepit, vt nō solum mœnium ruinas ederet, verum & hostes formidine perterritos peragilio fatigaret. Die sequenti aciem triplicem instruxit, vnam Frācisco Tauoræ attulit, cui præcepit, vt cū Alfonso Costa valli partem extremam, quæ ad vnum ex montibus pertinebat, oppugnaret. Similiter vt in aliam partem munitionis eiusdem ad alterum montem spectantem Ioannes Nonius & Antoni⁹ Cāpensis cū acie secūda irrumperet, imperauit. Ipse Tellium sibi sociū asciuit, vt cū acie tertia munitionē mediā aggrediretur. Primus Tauora cum socijs in terram egressus, ad partem sibi assignatam contendit: & quamuis pilæ & sagittæ innumerales in nostros acciderent, illi tamen hostes repulerunt. & faces in vallum conicerunt, quibus excitato prius incendio, hostes eam partem deserere coacti sunt. Albuquercius iam vallum medium nimis acriter oppugnabat: hostes vi summa resistebant. Neq; segnius qui alteram valli partem fuerant aggressi, remgebant. Nostri tandē vallum transgressi, hostes fun-

*Passiociū
Mascatēh.
bui. rupta.*

*Mascatis
oppugnatio.*

dunt, & fugientes insequuntur: oppidum capiunt, diripiunt, & incendunt. Octo tamen è nostris in prælio ceciderunt. Inde, aliquot primùm dieb. ad corpora è labore nimio reficienda datis, Albuquerqueius soluit, & in aliud oppidum regni eiusdem, quod Soar appellabatur, inuectus est. in eo arx erat munita. Illius tamen præfectus, cùm fama de vastitate, quæ fuerat repugnãtib. illata, regiones illas peruasisset, se repente dedit. Ex eo oppido profectus Albuquerqueius, in aliud se contulit, Orfazamũ nomine, muris & tormentis munitum, in quo dux erat sanè fortis, & multum bellicis in rebus exercitatus: qui tamen nullo modo ciues cõtinerere potuit: quin vbi primùm anchoras demitti cernerent, de fuga cogitarent. Igitur ea nocte, quæ post classis aduentum secuta est, cum omnibus bonis, quæ indè asportare potuerunt, præcipiti fuga sese in montes proximos proripuerunt. Postridiè vibs spoliata, & incensa fuit. Hoc erat vltimum Arabiæ oppidum ad Septentriones spectans, quod Armuzij imperio in illa ora continebatur. Inde autem cursum in ipsam insulam conuertit. Erant in portu naues permultæ Saraceno- rum, rebus omnib. si pugnandum esset, instructæ. Albuquerqueius duces in prætoriam nauem, cui ipse præerat, arcessiuit, vt de belli gerendi ratione cõsultaret. Cùm variæ sententiæ fuissent, tandem id fuit communi consilio decretum, ciuitatem oppugnari minime posse, antè, quàm naues aut captæ, aut depressæ fuissent. Armuzium nanque communem Saraceno- rum omnium patriam existimati: proinde fieri non posse, vt si viderent vibem illam incommodis vexari, id negligerent. Urbis illius propugnaculum non mœnibus sed classe cõtineri. Itaque classe deuicta, facilius multò fore bellũ, quod erat contra Armuzium gerendum. Hoc consilio cõprobato, anchoras iaciunt. Albu- quercius per nunciũ regi continuè significauit, se nō ei ad Ar. vt malũ al. quod machinaretur, sed vt pacem cum illò faceret, eò naues illas appulisse. Pacẽ verò non alia ra- tione cõstitui posse, quã Regis Emman. salutari impe-

*Mascae
capta, dire
pta & in-
censa.
Soar oppi-
dum dedi-
tum.*

*Orfazamũ
captum &
incensum.*

*Consulta-
tio de de-
bellando
Armuzio.*

*Albuquer.
cy ad Ar.
muziũ
Regem
nuntium.*

rio in illis oris egregiè confirmato. Eamque virtutem & benignitatem Emmanuelis esse, ut multò præstantius esset ad vitæ securitatem, illius imperio subdi, quàm multis gentibus imperare. Imperium namque sine disciplina salutari, odiosum & inuisum esse, multisque periculis, & fortunæ procellis obnoxium. At Regis optimi & inuictissimi disciplina & patrocinio vitæ atque salutis firmamentum contineri. Si vellet in regis Emmanuelis fidem & clientelam recipi, fore, ut contra omnes hostium insidias tutus & incolumis permaneret. Secus autem opus esse sibi armis experiri, quod consilio obtinere minimè posset. Rex fama rerum, quas Albuquerque in illo cursu gesserat, exterritus, se pacis cupidum simulauit, & simul ad illum unum è suis domesticis cum literis atque muneribus misit. Is literas cum accepisset, munera repudiavit. Nulla enim ratione munus se accepturum dixit, antè, quàm pax firmaretur. Rex ad pacem se propensum assererat. Id tamen de die in diem differebat, usque eò, dum classis, quam ille expectabat, in portum introiret. Interim Lusitani quidam, fide illius fecti, in vrbe vagabantur. Sed ubi classis cum magna militum multitudine portum subiuit, Rex Lusitanos omnes, qui erant in vrbe, comprehendendi continuò præcepit. Naues interim maximas secundum littus collocati, minores autem in altum deduci iussit, eo consilio, ut si Lusitani in naues impetù darent, rates ex alto in nostras naues inuectæ, eas circumuenerent, ut nullum eis undique vehementer oppugnatis perfugium relinqueretur. Insequenti die cum Albuquerque ordinem cerneret, quo classis hostium erat instructa, percepit eos ad pugnandum paratos esse. Pugnâ, verò minimè detrectauit. Itaque solutis anchoris, in naues in portu collocatas impetù fecit. Id conspiciens Coëstarius (hoc enim nomen erat præfecto, qui ratibus præerat) in altum euectus, mutata velificatione cursum in nostras, ut eas à tergo circumueneret, inflexit. A nostris acie iam certamen erat cum nauibus, quæ urbis aditum tutabantur, institutū, & fumū densa nebula undique

Fraudulenta pacis simulatio.

Classis hostium.

Albuquerque in pugna navalis.

dique tormentorum flammis excitata, aspectum cunctis ademerat. Coicetatus opportunitate caliginis utēs, propius accessit. Itaq; non solum pilis eminus emissis, verum & sagittis & iaculis res ab hostibus admodum strenuè gerebatur. Tanta autem vtrinque contentione dimicatum est, ut terra dehiscere, & cælum tenebris obduci videretur. Rex è turri præcelsa certamen animo valdè cuius anxio spectabat. Multæ mulieres grauidæ horiendo tormentorum strepitum perturbatæ, abortio- *Pars hosti.*
 ne conflictatæ sunt. Tandem cum multæ naues dissipatæ fuissent, reliquæ se fugæ mandauunt. Nostri igi- *lis elassis*
 tur illo periculo, quod ex alto impendebat, liberati, *fugata.*
 multò liberius contra naues, quæ in aditu portus consistebant, depugnabant. Hostes tamen, qui in illis erāt, *Alter apu*
 acerrimè rem guebant. Nihilominus tamen nauis, *gna,*
 qua Princeps regni Cambaiensis hæret, qui Armuziū proximis illis diebus aduectus fuerat, & ex ea periculum acii animo propulsabat, demersa est. Altera deinde Melichiazij nauis similiter depressa fuit. Reliquæ *Lufitano*
 naues erant iam multis in locis dissipatæ, ita, ut hostes *rum victa*
 permultu desperatione salutis iuducti, in mare defili- *ria.*
 rent, ut nando cædem effugerent. Albuquerqueius militibus in scaphas festinanter impositis imperauit, ut omnibus, qui natabant, cædem afferrent. Naues, quæ fugere potuerunt, summa celeritate in fugam conuersæ sunt, vna tamen constitit, cuius nauarchus erat vir singulari animo præditus. Nostri in illam ingressi, neminem reperiunt. Hostes enim se se in sentinam abdiderant. Nostri cum suspicarentur omnes excessisse, paucis in nauis relictis, naues reliquas fugientes insequuti sunt. At hi, qui se occultarant, repente ex infima nauis parte prosiliūt, & multi paucos circumsistūt. Hi suorum opem magnis vocibus implorant, & interim acriter in repentino illo discrimine pugnant. Qui opem inuecti scaphis afferebant, non tam citò subuenire potuerunt, quin nostri prius vulnera permulta ab hostibus acciperent. Hostes ipsi partim concisi, partim metu in mare præcipitati sunt: maxima eorū pars *Hostium*
caedes.

in fluctibus interfecta fuit, pauci nando in littus euaserunt. Tanta autem cædes hostium fuit, vt mate sanguine redundare videretur, & fluctus ipsi in sanguinis colorem reuersi, spectantibus terriorem inijcerent. Hoc certè constat, tantam fuisse hostium trepidationem, postquam rem inclinari conspexere, vt conuersis arcibus se ipsos sagittis configerent. Itaque maximus numerus hostium interfectorijs ductibus eiectus in littus fuit, sagittis transfixus, cum à Lusitanis nulla sagitta mitteretur. Georgius Barretus, qui in nauem illam, vt openi circumuentus afferret, ingressus fuerat, cum cerneret eam prope vibem consistere, & tormentis aptissimè dispositis instructam esse, eisdem tormentis hostilib. urbem quater, & mœnia quantū fieri posset, diruiri præcepit. Cum iam hostis nescius appareret, in naues hostium sæuitum fuit. Multæ depressæ, multæ flammis exustæ sunt. Quo factò vibem propius Albuquerqueius accessit, ita, vt regiæ appropinquaret. Qui in regia consistebant, quamuis essent stupore vehementer oppressi, vt sagittis nostros propellerent, contendebāt. Albuquerqueius & Menesius, & quidam alij viri nobiles vulnerati sunt. Inde oram illam præteruectus Albuquerqueius, quamplurimas alias naues exussit, donec ad quandam stationem petuenit, quæ ad Carmaniam spectabat, in qua centum & octoginta naues, quæ nōdum in mare fuerant deductæ, consistebant, quæ omnes fermè flammis absumptæ sunt. Templum etiā in suburbano magnis sumptibus extructum, & religione Mahumetana consecratū excitato incendio deflagrauit. Nostri sic studio certaminis efferebantur, vt in urbem inuadere properarent. Eos tamen Albuquerqueius continuit. Erant enim pauci admodum, & labore nimio defessi: in ciuitatem verò magnus numerus militum confluxerat. Prælium hois octo continuatū fuit. E. nostris decem desiderati, supra quinquaginta vulnerati sunt, inter quos Gaspar Diazus vexillifer extitit, cui manus dextera vno ictu præcisa fuit. Ex hostib. circiter duo millia hominum cecidere. Hæc victoria magnū

*Classis ho-
stilis de-
pressio &
incendiu.*

*Cæsorū &
vulnerato-
rū nume-
rus.*

gnum metum hostibus iniecit, sed multò grauiorem
 turbationem illis afferebat inflammatio nauib. illata.
 Vita namq; & salus insulæ nauib. continebatur, qui-
 bus sublati, vastitas & interitus imminabat. Rex igitur *Legatio*
 te prius in consilio deliberata, per duos Saracenos *legit ad*
 vsu rerum peritos, & auctoritate graues, quorum vnus *Albuquer*
 appellabatur Corbeiam⁹, alter vero Abdala, qui erat *ur ioc*
 Hispanus Granata oriundus, ab Albuquerque pacem *pac.*
 petijt, & humiliter atque demissè postulauit, vt ei omni
 suo veniam impertiret. Se namq; remissione adolescen-
 tiæ, & hominum perditorum consilio in eam fraudē
 deductum fuisse. Satis iam poenarum dedisse, & malis
 eruditum ita fuisse, vt sperandum esset, semper se in of-
 ficio futurum. Itaq; libenter imperium Regis Emma-
 nuels agnosceat, tributum, quod imperatum esset,
 pendere velle. Deinde Albuquerque obsecrabat, vt
 ei loco parentis esset. Se namque ei perpetuò pietatem
 non minorem, quam si esset illius filius, præstiturum.
 Admonebat deinde, vt animaduertenter sapienter, quā
 rem gerere. Armuzium iam ad ditionem & imperiū
 Emmanuelis pertinere. Si igitur insulæ vastitatem &
 inflammationem inferret, bonā partem imperij Portu-
 galensis interiturā. Insulam namque esse hominū fre-
 quentia celebrem, opibus abundantem, & ita Persidis
et alia, vt qui eā teneret,
 Insulæ verò firma-
 mentum in nauibus esse constitutum, ita, vt qui naues
 exureret, interitū sempiternum insulæ illius commo-
 dis esset illaturus. Vt enim (dicebant illius legati) arbor
 excisa radice arescit: ita Armuzium excisis nauibus, qu-
 bus vt radicibus alitur atque sustinetur, interibit. Si igitur
 opes tui Regis augeri & amplificari desideras, opus
 est, vt insulam cōserues, è cuius incolumitate magnus
 ad eius imperium cumulus accedet. Præterea, quemad-
 modū maximos imperatores, quorum nomen est im-
 mortalitati consecratū, virtute atq; factis egregijs imi-
 taris: ita elementæ exempla, qua non minorem admi-
 rationem gentibus q̄ victorijs attulere, tibi ad imitan-
 dum

dum proponas. Hoc enim sibi ad nominis immortalitatem præclarum existimabant, ut quos virtute diuicerant, misericordia conseruarent. Sic autem cum virtutis magnitudine terrori hostibus essent, humanitatis laude cunctos mortales ad studium sui nominis excitabant. Quod ad virtutem attinet, tantum facinus edidisti, ut sis cum omnibus summis Ducibus comparandus. Reliquum est, ut, quemadmodum in bellis inuictus semper extrinsesti, ita parva victoria a nemine clementiæ & humanitatis laude vinci patiaris. Quare cum iam dignas erroris poenas pertulerimus, fac ut malis innumerabilibus perculsi & abiecti, tua benignitate recreemur. Maximi namque hominis est, in summa felicitate imbecillitatis humanæ memoriam retinere, & hominibus in summa calamitate constitutis ignoscere. A te igitur per numen sanctissimum, quod colis, per dexteram istam tuam semper inuictam petimus & obsecramus, ut misericordiam afflictis tribuas, & errori regis adolescentis, quem valde temeritatis suæ poenitet, ignoscas, & ignem, quam primum fieri poterit, extingui permittas. Quod si feceris, non solum laudem Ducis fortissimi, verum & gloriam Principis humanissimi consequeris, & opibus regis tui multum prospicies. Ad hæc Albuquerque respondit, se moleste ferre, quod non multo prius cum hac legatione ad eum venissent. Quod si fecissent, non tantum damni factum fuisset. Trent igitur, & ignem festinanter extinguerent. Se namque fidem dare, eos nullum interim incommodum a nostris accepturos, dum naues reliquas, in quas nondum incendium peruaserat, ex imminente clade proriperent. Quod verò ad pacis conditiones attineret, se responsum postea daturum. Cum hoc responso Corebellarius ad regem reuersus est. Abdala verò fuit obsidibus loco relictus, & ignis absque ullo impedimento singulari multorum industria & sedulitate restinctus. Postmodum fuerunt à Rege missi Principes ciuitatis, inter quos erat Noradinus: sic enim appellabatur, qui regis nomine ciuitatem patrijs institutis & moribus regebat

*Albuquerque
ad legatos
respondit.*

gebat. Per hos cum Albuquerque pax firmata fuit. Pax *cū Ar*
 cis conditiones hæc fuerunt: Vt Zetfadinus, hoc nomen *muçio ini-*
 ne secundus, Armuzij rex, stipendiarius Regis Emma *ta. eiusque*
 nuelis esset, & ei tributum nomine quindecim aureorū *leges.*

numorum milia penderet: & præter hæc, ipsi Albu-
 quercio pro impetis in id bellum factis solueret quin-
 que milia. Vt Rex assignaret locum in vrbem, quam Al-
 buquercius vellet, in quo posset arcem adificare. Hu-
 ius pactionis literæ fuerunt in aureis laminis inscul-
 ptæ Arabica & Persica lingua. Persicum exemplū, vt
 penes ipsum Regem seruaretur: Arabicum, vt ad Em-
 manuelem mitteretur. His pactionibus firmatis & ob-

signatis, Rex ab Albuquerque postulat, vt ei vnum *Vexillum*
 vexillum Regis Emmanuelis patroni sui insignibus il- *Emmanue*
 lustratum mitteret, cuius admonitu disceret, Regem *lis ab Ar.*
 absentem, cui se addiderat, debita fide & pietate vene- *muçis sū-*
 rari, & vt intelligerent omnes, cum in illius patrocini- *ma cum la-*
 o latere, cuius tam clarum apud quamplurimas na- *ura susce-*
 tiones nomen esset. Vexillum ab Albuquerque mis- *pium.*

sum, cum maxima ciuitatis totius lætitia, & faustis ac-
 clamationibus, quasi felicitatis perpetuæ signum ex-
 ceptum fuit, & in regia turri collocatum. Albuquerque
 deinde è naui egressus, in regiam concessit, quæ
 erat instrata peristromatis aureis & bombycinis. Rex
 illum magni amoris significatione cōplexus est, mul-
 tisso, sermo de pace fuit ab illis institutus, quam iterū
 iurando valdè sancto & religioso confirmarunt.

Indè cum se rursus in classē Albuquerque reciperet, *Armuzi-*
 Rex munera ad illum misit sat ampla, Regisque ma- *jis ad Al-*
 gnificentia digna. Balneus erat ex auro factus, multo- *bquerque*
 que gemis maximis pretiis distinctus, & sic cum vagi- *manera.*

na ex auro & gemmis summi ratione perfecta: & qua-
 tuor annuli, inter quos erant gemæ eximij splendoris
 inclasæ: & equus miræ pulchritudinis & pernicitatis,
 ephippio & phaleris valdè preciosis instratus. Du-
 ces etiam reliquos muneribus elegantissimis affecit.

Albuquerque illum vicissim remuneravit donis atq;
 monilibus opere singulari perfectis. Itaque persuasum

erat

*Arcis Ar
muzienſis
iniuriam.*

erat omnibus, nihil eſſe poſſe illa pace cōſtantius. Iuſitani igitur egreſſi, in domibus, quas Rex illis deſignārat, ſine vlla ſuſpicionē fraudis habitabant. Aliquot naues fuerunt in littus, vt reſicerentur, abſque vlio metu ſubductæ. Arcis fundamenta continuò iacta ſunt. Albuquerque ſcū Saracenorum mores exploratos & cognitos haberet, & quanta perfidia vti ſolerent, intelligeret, propè locum, vbi arx ædificari incipiebat, in lingua littoris ipſius turrim excitauit, in qua tormenta diſpoſuit, quibus ſi Saraceni opus impedire conarentur, cos diſpelleret. Omnes Luſitani certatim operam ſtrenuam nauabant: nullum erat generis & dignitatis diſcrimen: qui plus laboris in illud opus inſumebat, is nobilior habebatur. Albuquerque inſtabat acriter operi, & laborantes vigeat, eorumq; laborem & laudibus & ſermonis vibanitate leuabat, & ſæpe ſequenter admonebat, totani firmamenti & ſecuritatis rationem in eo poſitam eſſe, vt opus ſumma celeritate perficeretur, vt ſi Regem fœderis percuſſi pœniteret, fidem frangere ſi veller, poſtquam arx muniſſima ceruicibus illius impenderet, minimè poſſet. Ipſeque vt exemplo reliquis eſſet, operi etiam plerunq; manuſ admovebat. Rex materiam opera ſuorum abundè ſubminiſtrabat. Et quia, vt fit, ſeditiones inter Luſitanos & Armuzienſes excitabantur, ne noſtris iniuria à ciuib. inferri poſſet, Noradinus quadringentis milibus ſtipatus, ſumma Regis ipſius voluntate præſidio noſtris erat. Duo filij Noradini de Regis nece coniurauerant, & detecto ſcelere, antequam pœnas darent, auſugerant. Vnus appellabatur Delamiva, alter Zeraſus. His Albuquerque

*Duorū No
radini fili
orū in Re
gem coniu
ratio.*

propter ſingulare ſtudio, quod in Emanuele præ ſe ferebant, a Rege veniam & reditum in patriam impetrauit.

HIERONYMI
OSORII SILVENSI
ALGARBIORVM IN LV-
SITANIA EPI-
SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-

*disimi, virtute & auspi-
cio gestu,*

LIBER SEXTVS.

VM hæc geruntur, duo legati Armu-
zium aduecti sunt, vt tributū Ismaëlis
nomine, qui tunc Persidem, & quam-
plurimas orientis Solis regiones impe-
rio deuinctas continebat, quod Armu-
zij Rex, vt alij permulti Reges stipen-

*Persica ad
Armuziū
regem le-
gatio.*

diarii, ex fœdere debebat, exigerent. Erat Ismael is, quē
Sophum cognominabant, Princeps inter Saracenos o-
mnibus artibus in loco dignis excellens, qui propter
ingenium & industriam, cum se primum religionis
nomine venditaret, deinde magnum virtutis specimē
in bellicis rebus ostenderet, ad summas opes peruene-
rat, imperiumque latissimē propagarat. Armuzij autē
Rex, vt alij permulti, metu & imperio coactus tributū
illi pendebat. Tunc igitur cum legati tributum pete-

rent, Rex animo suspensio & anxio, quid sibi agendum
esset, explicare non poterat. rem ad Albuquercium
tulit. Is cum singula esse iussit. Itaque legatis per vnum
e suis comitibus, de aduentu, & de valerudinis firmita-
te gratulatus est. Deinde eos admonuit, ciuitatem illā

*Albuquer-
cij ad Per-
sarū legā-
tos respon-
sum.*

& Ar-

*Hostile fer-
culum.*

*Ducū Lu-
sitānorum
aduersus
Albuquer-
cium con-
spiratio.*

*Lusitano-
rū ad Coi-
eat rū de
Albuquer-
cio quere-
la.*

& Armuzij-regnum Regis Emmanuelis esse, belli iure subactum, & Armuzij Regem in fidem Emmanuelis Regis præcellentissimi receptum, ita, vt sibi necesse esset iniuriam ab illo propulsare. Quod verò ad tributū attinebat, se tributum regis ipsius nomine continuo solutum. Ferculum deinde, in quod tributum erat impositum, coram legatis ipsis euolutum fuit. Erant autem in ferculo globi ferrei, & sagittæ, & hastarum cuspides, & ferreæ fistulæ. His explicatis, & in legatorum conspectu propositis, adiecit is, quem Albuquerque miserat, Hoc est tributum, quod Emmanuel Portugaliæ, & Algarbiorum, & Indiæ, & Armuzij Rex pēdite solet iis, qui a Regibus tibi subditis tributum exigunt. Hoc responso legati, quamuis minime ferendam iniuriam Ismaeli Regi omnium p̄mississimo factam esse clamarent, & minas etiam iacerent, inanes tamen in partem redire. Arx interim ad tantam altitudinem peruenerat, vt præsidio relicto defendi facile posse videretur. Duces verò molestissime ferebant, se diutius in eo opere detineri. Animo namque reputabant prædas, quas agere è nauibus hostium potuissent, si circa Arabici sinus introitum mare illud peragtauissent. Audētes igitur cupiditate, consiliū ineunt, vt nomine Regis ab Albuquerque cōtendant, vt arcis præfecto, quē vellet, relicto inde discederet. Postulatum hoc scribūt, & nominibus obſignant, & obtestantur, ne contra Regis imperium vellet diutius tempus in eo opere contētere, ad quod efficiendum iussus non fuerat. Adeiat scriba cum postulato, vt fidem scriptis faceret, illum, si postulato non satisfaceret, officium prodidisse. Is postulatum de manibus scribæ cum accepisset, legere noluit, sed sub lapidem, qui erat in arcis limine, ad eam rem paulò altius machina sublatum, abdidit. Hac contumelia Dūces offēsi, ad Coieatarum, qui maximum apud Regem locum obtinebat, adeunt, eumque admonent, Albuquerque nihil eorum, quæ contra regem Armuzij gesserat, ex Emmanuelis Regis imperio gessisse:

fuisse: sed hominem effrænata mente præditum & præ-
 ter modum & rationem laudis appetentem, ea moli-
 tum fuisse, quæ forrasse non mediocrem essent offen-
 sionem animo moderatissimi Regis allatura. Nec e-
 nim Emmanuelem velle, ut nostri Regibus, à quibus *Coieatarum*
 nullas iniurias accepissent, bellum inferrent. Id *in Albu-*
 coieatarus cum ab illis accepisset, lætitia incredibiliter *quercium*
 elatus est. Existimauit enim sibi licere minore cum *fraudes.*
 periculo fraudes machinari. Itaque ad Albuquerque-
 um accedit, cumque post longum sermonem vehe-
 menter admonuit, ut classem inde deduceret. Illius
 enim metu mercatores eò naues minimè cum merci-
 bus, ut antè solebant, appellere. Et ob eam causam Re-
 gis vestigalia, quæ maxima ex parte in portorijis con-
 sistebant, imminuta, ut tributum, quod fuerat im-
 positum, soluere propter rei familiaris angustias mi-
 nimè posset. Dabat præterea fidem, se perfecturum, ut
 arx illo absente perficeretur, & ita munitetur, ut Al-
 buquercius ipse cupiebat. Albuquerque ad ea sic re-
 spondit, ut intelligeret Coieatarus, illum ab institu-
 to consilio minimè discessurum. Itaque alia via con-
 cinnate fraudes instituit. Quinq; nautas pecunia cor-
 rupti, ut Albuquerquei deferrent, in quib. erant quidā
 qui tormenta ænea conflare sciebant. His aut in conti-
 nentem traductis, iussit omnia, quæ ad tormenta cõfi-
 cienda pertinerent, large subministrari, cosque victu
 lautissimo, atque muneribus deliniri. Id cum Albu-
 quercius comperisset, misit ad regem & ad Coieata-
 rum, qui nautas sibi continuò tradi postularet. Re-
 spondent illi, homines minimè comparere. Se tamen
 operam duros, ut eos, si laterent, extraherent, & ad
 illum mitterent. Post triduum per nuncium signifi-
 cant, homines ex insula in continentem traiecitse. Se
 tamen curaturos, ut inde abducerentur. Interim ve-
 rò hi summo studio tormenta partim ænea, partim
 ferrea faciebant. Coieatarus, homo quieris impati-
 ens, & fraudulentus, arma comportari, milites addu-
 ci nocte, ne res palam fieret, iubebat, & bellum tanto
 silentio

*Iusitano-
rum &
Armuzi-
morum in
Albuquer-
cium dete-
cta conspi-
ratio.*

*Albuquer-
cij cū Du-
cibus con-
sultatio.*

*Consilium
Ducis &
Albuquer-
cij quare
repudiati*

silentio & calliditate comparabat, ut quamvis Albu-
quercius sagax & callidus esset, id odorari non posset.
Tandem Saracenus quidam, nomine Abrahamus, illi
rem totam aperuit, atque demonstravit, quosdam Lu-
sitanos Duces Coicataro causam illius sceleris attulisse.
Id Albuquercius admiratus, Deo summas gratias e-
git, Saracenumque admonuit, ut omnia, quæ posset ex-
plorare, ad illum continuò deferret: se nanque perfe-
cturum, ut cum debito præmio largè atque munificè
cum amplificatione dignitatis afficeret. Deinde per
nuncios Regem & Coicatarum admonebat, nè vellent
foedus tanta religione percussum, propter quinque
transugas violare. Deum, qui est ius utandum negli-
gentibus insensu, meruerent, & belli renouandi mate-
riam contra interpositam fidem præbere nollent. Illi
iurant, se de hominibus illis, quo in loco essent, nihil
certum habere. Albuquercius Duces ad consilium evo-
cavit. Fuere qui dicerent, non esse sapientis Ducis, bel-
lum quinque perditorum hominum causa cum salu-
tis atque dignitatis certissimo periculo moliri. Se nam-
que admodum paucos esse, bellicque proximi laborib.
attritos hostes autem innumerales. Si quidquam fu-
isset in contentione suscepti temerè certaminis offen-
sum, multò maius dedecus illum subiturò, quam fue-
rat illud decus ex insigni victoria comparatum. Fore
nanque, ut multi victoriam fortunæ, ruinam temer-
tati tribuendam merito iudicarent. Non esse vires Lu-
sitanas, cum essent exiguæ, temerè distrabendas, & si-
ne graui causa in summum discrimen inducendas.
Quare censebant, nihil fieri posse dissimulatione scele-
ris atque conseruatione pacis antiquius. Constituerò
porrò in aice præfectum cum presidio, & ipse cum
classe discederet. Hoc ille consilium accipere noluit.
Neque enim erat è tanta mente deproptum, neque
c. pincer de bello stauerat. Erant enim iam in ciuita-
te cuncta undique cum multis armis, & tormentis, &
bellicis instrumentis inuenta. Nemo erat inter hostes,
qui de conseruanda pace cogitaret. Nihil erat in illis
sim-

simplex, nihil non mendacio, & scelere, & calliditate
 subnixum. Ducem cum præsidio in arce nondum per-
 fecta, neque satis adhuc munita relinquere, non erat
 hostes coercere, sed suos hostibus prodere. Arcem ve-
 rò tanto labore fundatam proisus omittere, summum
 dedecus, & minimè sapiens consilium videbatur. Ti-
 miditatis enim erat, incepto desistere: stultitiæ autem
 summæ, hostium opes munitione illa, Lusitanorum
 opera & contentione perfecta, confirmare, nè facile
 deinde esset, ciuitatem arce illa defensam expugnare.
 Consilio ita minimè comprobaio, nuncios ad Regem
 iterum misit, qui idè ab illo obnixè postularent. Cum
 verò nihil impetrasset, & eiusdem Saraceni, qui illum
 de instituto scelere certiores fecerat, indicio percepis-
 set, arma in certum locum compoſuit, milites vndiq;
 cōuenire, stationes muniti, & in illis præsidia disponi,
 & tormēta collocari, nocte vna Lusitanos omnes cum
 rebus omnibus quæ maioris præiicerant, in classem
 recipi iussit. Hæc cum fieri rex animaduertisset, dete-
 ctam fraudem esse cognouit, & idcirco minimè dissi-
 mulandam, aut rem differendam ratus est. Armati i-
 gitur vndique prodeunt, præsidia cōcurrunt, tormen-
 ta in nostros apertè dirigunt, milites concursantes fe-
 riratem oculis & aspectu denunciant. His rebus exci-
 tatus Albuquerque Duces in scaphas descendere, &
 propius urbem accedere, & mœnia tormentis quaterere
 præcepit. Correaturus naues, quæ in anchoris erant, in
 portum subducere imperauit, ne a Lusitanis capi &
 incendi possent. Lusitani confestim accurrunt, & na-
 ues contactis ignibus inflammant. Nullum diem in-
 termitti patiebatur Albuquerque, quin tormētis quā-
 plurimu damni mœnibus inferret. Sed cum hoc belli
 genus illi nimis lentum videretur, aliud excogitauit,
 quo multo vehementius hostes affligeret. Iussit enim
 summa diligentia mare custodiri, ne quidquam cibi in
 urbem importari aliundè liceret. Emmanuel Tello,
 Parreto, & Antonio Campensi, & Alfonso Lupio Co-
 sta hoc munus assignauit. Illi quamuis inuiti impera-

*Bellū Ar-
muziense
secundum.*

*classis ho-
stilis incen-
sa
Armuziū
oppugna-
tur.*

ta conficiunt, rates aliquot capiunt, & ad Albuquerque-
Inhumanū um adducunt. Is facinus edidit inhumanum, & illius
Albuquer rebus gestis indignum. Omnibus enim, qui erant nau-
cij facinus tæ, aut sagittarij, aures & nares atque manus præcidi:
 reliquis, præter aures atque nares, medium pedem se-
 cati iussit. Eos deinde in terram deduci præcepit, &
 admonuit, vt Coicataro dicerent, idem suppliciū subi-
 tuos omnes, qui annonam in urbem inferre conaren-
 tur. Erant hostes vehementer exterriti, ciborum penu-
 ria ciues afflictabat plebs tumultuati incipiebat: fames
Armuzien atque sitis eos premebat. Multi igitur ad Regem ade-
sium irata unt, de clade, quæ illos vexabat, maxima voce con-
ad Regem queruntur, & iratis precibus ab eo contendunt, vt vel
preces. pace, vel quacunque alia ratione posset, illorum malis
 remedium præfens adhibeat. Secus enim, sibi opus esse
Respōsum remedium tantis miserijs inuenire. Adhæc Coicata-
Regn. rus (Regium enim est apud barbaros, aliena semper vt
 lingua, & in infantia grauitatē positam arbitrari) Re-
 gis nomine respondet, quod ad depellendam sitim at-
 tineat, cisternis ipsius urbis, & puteis, qui inde quatu-
 or milibus passuum aberant, in loco, quem Terumba-
 quem appellāt, posse ciuium sitim facillimè restingui.
 Ciborum autem copiam tantam esse in urbe, quanta
 satis esset ad bellum tolerandum, vsque eo, dum classis
 maxima rebus omnibus instructissima, quam prope-
 diem adfuturam confidebat, portum insulæ subiret.
 Essent porò bono animo. Se namque vincula Lusita-
 nis illis omnibus iniecturum, vt viui pœnas improbi-
 tatis atque perfidiæ luerent. Hac inani spe, ciuium à se
 furorem & impetum repressit. Re autem vera nec in ci-
 sternis, nec in puteis erat aqua, qua tāta multitudo su-
 flētari pōssēt, & ciborū erat extrema quædam inopia.
Albuquer Albuquerqueus, vt hostes grauiore ciuiatu vexaret, &
cij strata. citius ad deditionem cōpelleret, obstruere puteos Te-
na. rumbaquentes iussit. Itaque negotium dedit Geo-
 gio Barreto, & Alfonso Lupio Costa, vt puteos obtu-
 rarent. Hi scaphis inuedi, oram legunt octoginta mili-
 tibus stipati. Barretus sex viros nobiles, & in rebus ge-
 rendis

rendis industrios in terram exposuit, qui viderent, ante quendam possent aliquem hominem corripere, è quo, an putei essent custoditi, cognoscerent. Hi duos homines capiunt, è quibus intellexere, puticos seruari a Duce, nomine Cudchamer, q. sub signis viginti quinque equites, & ducentos pedites sagittarios habebat. Hoc cum ille sciret, accipiet, remis, quantum fieri potuit, accelerant, ut in terram cū omnibus copiis egressus ante lucem, statenna rex, hostes inopinantes opprimeret. Quod quidem sic euenit. Nostri enim hostes dormientes offendunt: ducein intermunt, & præter paucos admodum, qui semisomnes exenati prolingerant, omnes interfecti sunt, & putei hominū & equorum cadaveribus opplent. Ne autem cadauera extrahi possent, Albuquerqueus Laurentio Sylux, Castellano vno vnde nobili, & in armis acerrimo curam dedit, ut cum viginti militibus puteum custodiret. Is cum ab hostium multitudine circumuentus esset, Albuquerqueus, qui semper rebus omnibus intentus erat, & inde tunc non longe aberat, cum centum & quinquaginta viris accurrit. Hostes erant permulti, Rex hortator & spectatori aderat. Coleatarius admonebat suos, ut in eo certamine vitam omnium contineri perspiccerent. Instant illi: nostri multitudine pene obruti retrocedunt, quos hostes ariter insequuntur, & multos conuulnerant. Albuquerqueus erat vndique rebus impetrus: Delamira, cui Albuquerqueus ventam & redum in patriam consecutus fuerat, multo acius, quam reliqui omnes, in nostris reuebant, donec tormento grauior sitis, se a cedendo se a persequendo continuit. Albuquerqueus eodem tempore immum vix discrimen adiuit. Lirtus erat prope ad fuit in casis, ut nostri omnes, præter vnum ex Albuquerquei domesticis, qui in prælio cecidit, euaderent. Maxima tamen eorum pars vulnerata discessit. Mare tamen summa vigilantia à nostris obseruabatur, nè eorum cates ullus inuaderetur. Multitudo à Rege misericordiam implorabat se diutius famem atque sitim tolerare nō posse dicebat. Nollet paucis

*Pugnantes
cessu.*

Delamira.

re ingratum.

*Albuquerquei
periculum.*

*Armum
populi qui
rimoni.*

eis obtemperando ciuitatem vniuersam morte acerbissima conficere. Hæc clamoribus & interdū etiam minis, & eiulatu valdè lugubri cum multis lacrymis agebant. Hos Coicatarus aliquādo verbis lenibus, aliquando etiam minis à Regis aditu & congressu repellerebat. Sed malum illud iam tolerari non poterat: itaque necesse erat deditione tandē miseræ, quæ vibem premebat, finem imponi. Sed in hoc rerum statu, res accidit

Turpissima Lusitanorum Du cum ab Al buquercio defecitio. Armazium obsidione solusum.

dedecore sempiterno dignissima. Duces enim, quāuis essent & nobilitate & factis egregij, odio parum iusto sui Imperatoris exæcati, cum bellū propè confectum esset, fidei & insitæ nobilitatis oblitū, Albuquerquei quo militabant, repentē desciunt, & passis velis in Indiam inuehuntur. Hi fuerūt Emmanuel Telli⁹, & Al-sonsus Lupius Costa, & Antonius Campensis. Cum igitur Albuquerquei cernebat, copijs ad hunc modum diminutis, se non posse bellum diutius sustinere, discessit indè fremens & indignabundus, quòd victoria non hostium virtute, sed suorum flagitio de manibus erepta fuisset. Est non procul insula ad idem regnum

Queixume insula. Arbez oppidum spoliatum.

pertinens (Queixume nominatur) in eā delatus, in oppidum nomine Arbez inuasit, & ducem cum multis militibus occidit, locumq; spoliavit. Maximus autem ex præda commeatus fuit in naues impositus. Ibi cum certior factus esset, arcem Zacatoram esse in maximas angustias propter annonæ penuriam adductam (bello enim premebatur, per quod cōmeatus in arcem inuehi minimè licebat) & simul accepisset, 70. nauium classē ex intimo sinu, qui Persidis extremo ex ea parte termino definitur, soluisse, ut Armuzio opem afferret, vidit sibi, tum ut classis cōgressum deuitaret, tum ut Lusitanis afflicti subsidio occurreret, nō esse diutius in ea regione cunctandum. Prius tamē, quàm indè discederet, in aliud oppidum eiusdē insulæ Queixumensis in-

Homealis oppidi expugnatio & direptio.

rectus est. Appellabatur Homeal. Erat autem magnis præsidis munitum. Atrox prælium commissum fuit: oppidum tamē cum magna hostium cæde captum & directum est, & duces hostium cæsi. E nostris autem

vnus nauta desideratus fuit, & duo Saraceni, qui sub Albuquerque stipendia faciebāt: Ioannes Nouius vnus accepit. Inde cū Nouium in Indiam dimississet, *Albuquerque* in Zacotoram peruenit. Ilius aduentu fuit bello finis *cuius Armis* impositus: hostes enim metu perterriti fugerunt. *zientire.* Cum verò hostes ab illo pacē peterent, illam ea lege *gno disce-* concessit, vt certum numerum bouum & arietum in ar- *dit.* cem nomine tributi, singulis annis inferrent. Vt autē abundantius comineatu arcem muniret, Franciscum Tauoriam in Melindem rei frumentariæ comparandę gratia misit. Ipse verò in Goardasumenſe promontorium concessit. Tauora cū in Melindēſi regno imperata faceret, Iacobus Melius, & Martinus Coelius, qui in Mozambiq; hyemauerant, in eundem portum aduecti sunt. Qui reſti in Melinde fuerant, vt ad Aethiopix Imper. deduceſcentur, adhuc ibi commorabantur, eo quod neminem rex Melindius nanciſci potuiſſet, cuius fidei rectē committi poſſent. Itaque in naues recepti sunt. Tres igitur illi nauarchi ad Albuquerque ſe contulere: in via autē nauem vnā cepere, quæ ſpoliata primū, incenſa deindē fuit. Alteram autē nauē Albuquerque ipſe cepetat: qui horum nauatchorum aduentu mirificē delectatus eſt. Erat autē in nauī, quæ *Saracenus* in manus Albuquerque incid erat, Saracenus quidam ex *ad Emma-* Arabia, vſu reium peritus, qui apud Aethiopix Imperatorem diu verſatus fuerat, & gentis mores, & regionis inſtituta cognouerat. Hunc ad Regem Emmanuelẽ Albuquerque miſit, vt omnia quæ ſcire cupiebat, illi diligenter explicaret. Tres autē illos, qui ad Aethiopix Regem mittendi erant, in oppidum non pro- *lis Legato-* cul a promontorio ſitum induci præcepit, qui inde eò, *rum ad Ae-* quò miſſi fuerant, abſq; vilo incommodo peruenēre. *thiopie re-* Rex, qui tunc imperium tenebat, Dauid appellabatur, *gem ad-* mater autē Helena: quæ propter prudentiæ non vulga- *uentus.* ris opinionem, eò quòd Dauid adhuc puer eſſet, regnū gubernabat. Hi cum Emmanuelis literas accepiſſent, incredibilem lætiæ ſignificationem dederunt, & legationem ad Emmanuelẽ decreuerunt, cuius ſen-

tentiam alio in loco referemus. Hinc profectus Albuquerchius, in Zacatoram delatus, hyemē traduxit. Indē cum primū per anni tempus licuit, vigesimo die Augusti, Calaiatem versus iter instituit, vt simul & quæ in Armuzio post illius digressum euenerant, intelligeret, & Calaiatensibus deū patratū pecūias imponeret. Ibi cum naues ab incolis conspectę fuissent, duo Saraceni, homines opibus & auctoritate præstantes, lintie inuesti sunt, & nauem prætoriam sine vilo metu conscenderunt. Existimabant enim illas naues ē Lusitania tum primū ad eas oras appellere, neque scire posse, quæ in Armuzio gesta fuerant: & intelligere cupiebant, quid in Lusitania de rebus indicis ab Emmanuele designatum esset. Hi verō cum Albuquerque cognouissent, & intelligerent eam fraudem, quā Calaiatensis præfectus cōstituit, animam meū conciderunt, & suppliciter admodum misericordiam implorauerunt. Ille veniam ea condicione promittit, vt verba de his rebus quæ scire cupiebat, enuntiarent. Illi se id facturos spondent. Ab illis autem cognouit, & quantis opibus Armuzium esset munitum, & simul intellexit, eundem ducem, qui fraudis fuerat machinatus, in oppido esse, idemque munus eburne. Hoc ubi percepit, in portum inueniunt: hostes cum ipso duce proinus, vt resistant, accurrunt. Sed paulo certamine in fugam conuersi sunt, in templum; liton propinquū se nepidē recipiunt. Templum fuit repente caprum. Hostes expulsi, in urbem contendunt. Lusitani illos statim insequuti sunt vsque eō, dum in oppidum compellerent: quod statim oppugnare cum vellet, fuit ab Albuquerque prohibiti. Nox enim appropinquabat, & viæ erant angustæ, & ades excelsa, ē quibus poterant hostes in nostros lapides & tela conioque: quod si fieret in tenebris, non mediocriter periculum nostris imminabat. Ea igitur nocte in templo subsistit. Cum vesco diluxisset, in oppidum inuasit. Hostes inde formidine perturbati confugerant. Nostri ad prædā conuersi sunt. Ibi cum Albuquerque diebus aliquot commoratus

*Duorum
Saraceno-
rum Cala-
iatensium
cū Albu-
querque cō-
gressus.*

*Pugnacū
Calaiate-
nsibus.*

*Calaiate-
nsis ca-
pta & di-
cepta.*

moratus esset, dux impiger, nomine Zafaradinus, cum *Zafaradi-*
 mille viris acribus vna nocte in nostros impetum silen *ni in Lus-*
 tio noctis intulit: quos non imparatos, vt suspicatus *anos impe-*
 fuerat, offendit. Ea namque erat Albuquerquei discipli *na.*
 na, vt vix quidquam illi posset inopinato contingere.
 Itaque magno cum damno atque dedecore repulsi
 sunt. Hic rursus Albuquerquei odio genus inductus, *Albuquer-*
 simile exemplum immanitatis edidit illius, quod in *cij in vi.*
 Armuzio praeberat. Omnibus enim, quos viuos ce- *nos imma-*
 pit, aures atque nares amputauit. Oppidum deinde & *nitas.*
 templum, quod erat excellenti opere factum, & vigin-
 ti septem naues, quae erant in portu, flammis exussit.
 Inde aquatione prius in cursu cum magno periculo
 facta, Armuzium contendit, vt oculis visis statum & *Armuzi-*
 munitiones vsuiparet, & simul aliquod damnum ci- *num bellu*
 uibus inferret. At cum propius naues appellerat, ar- *redinte-*
 cem, quam ille fundarat, duplici conuagatione sub- *gratum.*
 latam, & tormentis egregie munitam conspexit. Vr-
 bem tamen tormentis concussit, & naues aliquot in-
 tercepit, & quibus signis potuit, odiu quod in Coiea-
 tari & reliquorum perfidiam animo continebat, ex-
 promptis. At Coieatarum ad illum literas Almeidae
 misit, quibus Coieatarum admonuerat, Albuquerqueiu
 absque Regis Emmanuelis iussu bellum Armuziensis-
 bus intulisse. Sibi que summo opere displicere, quod
 damni factum fuerat. Se libenter Emmanuelis nomi-
 ne, cuius vice in regionibus illis vniuersis imperium
 tenebat, pacem & amicitiam cum illo firmaturum.
 Ex his literis Albuquerqueius non mediocrem molesti-
 am cepit. Nihil tamen secus urbem, & aliquot op-
 pida, quae erant in illius ditione, damnis quampluri-
 mis affecit. In continentem deinde traiecit, oppidum-
 que Habande (sic enim appellant, vnde aqua in insu-
 lam ferebatur) incendit, & pueros, ne aquatio deinceps
 illa fieret, tellure multa ceptos obstruxit: & in duos
 Ismaelis Persarum imperatoris duces, qui, vt praesidiu *Lusitano-*
 afferrent mercatoribus, qui cum maxima camelorum *ru de vi-*
 multitudine comitatum & varias merces imporra- *his victoria*
 bant,

*Lara insu-
la.* bant, inuasit. Et acri prelio commisso, duces interfecit,
& illorum copias, quæ erant quingentorum militum,
partim cecidit, partim in fugam compulit. Iacobum
verò Melium in insulam Larã nomine misit, ut al-
ios similiter puteos obruraret. Omnes enim aquatio-
nes impedire volebat, ut urbem siti conficeret. At Me-
lius cum Albuquerque inuolu aliquid laude dignum
gerere vehementer expeteret, fraude Saracenorum in-
ductus, in hostiles rates incidit: qui tamen quantum po-
tuit, animo satis acri hostibus in se inimicis repugna-
uit. Sed tandem ipse cum nouem hominibus Lusita-
nis interfectus est: reliqui autem velis secundo vento
plenissimis euaserunt. Rebus ad hunc modum gestis,
Albuquerque in Indiam nauigauit, & in Cananoris
portum ingressus est tertio die Nouembris, Anno à
Christo nato, M D viij. quo tempore iam, ut dictum
est, Laurentius Almeida in prælio contra Sultani du-
ces inito tormētis dilaceratus occubuerat. Sub id tem-
pus accepit Almeida literas ab Emmanuele Rege, qui-
bus illum in Lusitaniam reuocabat, atque præcipiebat,
ut Albuquerque imperium traderet. Erat autem ille cō-
parandæ classi vehemēter intentus, quæ Mirhocemum
inuaderet, & ab hostibus de filij nece pœnas expeteret.
Prius tamen, quam in hostes iret, septem naues, quæ
erant in Lusitaniam profecturæ, diligenter instruxit:
ex quibus duæ in alto mersæ sunt, quinque incolumes
in Lusitaniam peruenire. Deinde cum ea classe, quam
parauerat, Cananorem petiit. Ibi in medio belli totius
apparatu Albuquerque interuenit, qui fuit ab Almei-
da cum non mediocribus amoris signis exceptus. Et
postridiẽ illum in prandium arcessiuit, atque post epu-
las ei literas Emmanuelis ostendit, quibus præcipie-
bat, ut in Lusitaniam rediret, & Albuquerque eandem
provinciam moderandam relinqueret. Se deinde ostē-
dit esse paratissimum ad ea, quæ Rex præscripserat, exe-
quenda: sed eo anno id fieri commodè non posse. Nā
classẽ illam esse iam a se magnis laboribus & sum-
ptibus instructam, quibus erat bellum, Mirhocemo ar-
que

*Melijca-
des.*

*Almeida
in Lusita-
niam reuo-
catur.*

*Simultas
inter Al-
meida &
Albuquer-
cium.*

que Calecutiensibus, qui se cum illo coniunxerant, illaturus neque iustum videri, illum, quod instituerat, minimè perficere, & sui doloris vlciscendi munus alteri delegare. Ad hæc Albuquerqueius respondit, Almeida non rectè se gerere, si non præscriptio Regis obtemperaret. Quod verò ad hostes attineret, se id bellum, si illi classis, quæ parata iam erat, traderetur, ita gesturum, ut Almeida munus ei commissi minime pœniteret. Id Almeida se facturum negavit. Inde simul et orta utriusque animus ab altero alienavit, & Lusitani in duas factiones divisi, quidam ad Almeida, alij autem sese ad Albuquerqueium contulere. Ita factum est, cum omnibus esset hoc studium, ut odium inter duos viros optimos & singularem virtute præditos excitarent, ut inter eos minimè conveniret. Uterque autem cum esset laudis appetens, titulum belli illius confecti vehementer expetebat, & ideo eam gloriam sibi præcipi alterius partis studio & contentione, molestissime ferebat. Ita tamen erant animis dissidentes, ut nec armis, neque maledictis inter se contenderent. Imò cum Almeida iam vellet inde proficisci, ut cum hostium classe confligeret, Albuquerqueius operam suam obrulit, & per communes amicos Almeida obiectavit, ut se in id bellum duceret. Almeida gratias illi summas egit, sed æquum non esse dixit, ut is antè, quam esset a tanta belli contentione, & à maris etiam iactatione refectus, laborem illum susciperet. Quiesceret porro, & se ad alia bella non minus periculosa, quæ erant illi, postquam imperandi munus susciperet, administranda, pararet. Albuquerqueius cum se ab illius belli societate prorsus exclusum cernebat, Cochimum profectus est, & ibi cum nonnulla indignitatis illius, ut interpretabatur, offensione constitit. At Almeida cum classe vnde viginti navibus soluit inde duodecimo die mensis Decembris eiusdem anni.

Erant in classe mille & trecenti milites Lusitani, & quadringenti Cochimenses. In cursu autem Onoris etiam prætervectis, nautes aliquot Calecutienses, quæ erant in portu, incendiis: quod non absque multo

*Lusitani
in duas fa-
ctiones di-
vili.*

*Duorum Du-
um ambitio*

*Almeida
in Calecu-
tenses ex-
peditio.*

*Dabul opp.**Pelagij
Soule ce-
des & so-
ciorum fu-
ga.**Dabulis
descriptio,
& status.**Almeida
Dabulem
aduanigat*

sanguine partis vtriusque fieri potuit. Indè cum primum in Anchediuam aquationem fecisset, in portum Dabulis cursum direxit. Ea namque ciuitas ad Zabaij, qui Gore regnabat, ditionem pertinebat. Zabatus autem cum Myrhocemo, & Calecutienti, & reliquis Lusitanis nominis hostibus societatem coiuerat, & Sultanum iturus ad bellum Lusitanis inferendum sollicitat. Id autem Almeida monerat, ut urbem illam, si fieri posset, excinderet. Tunc autem Pelagius Sousa vnus ex Ducibus aquationis & comitatus gratia se se a reliqua clade diiunxit, & in terram egressus est. Cu verò illius nomines incolas iniurijs affecissent, incolæ iniurijs iniuriarum, cum vicinitatis vniuersæ opem implorassent, impetu in nostros facto ducem interemerunt. Reliqui vero cum ducem occisum aspicerent, se fugæ mandauerunt. Pelagium multi dicebant temeritatis poenās iussisse, quod imperatoris iniussu in terram absque vlla graui causâ descendisset. Nec enim tanta erat penuria, ut illi necesse esset impetium Almeida non expellere. At Almeida cum prope Dabulis portum consisteret, pramissit ea nocte, qui portus altitudinem diligenter explorarent. Ciuitas ad radices montis amoenissimi tacet. Est autem ampla, & ædibus magnis exulta, in planicie sita, & erat tunc firmo atque valido præsidio firmata. Præfecerat illi Zabatus Saracenum impigrum ducem, qui habebat sub signis sex milia milium, in quibus erant quingenti Turcæ. Erant præterea in animo portu naues non paucae, torrenos, & armis, & militum præsidijs instructissimæ. Dux tantum & sibi & copijs confidebat, ut uxorem ex omnibus, quas habebat, carissimam, in urbem arcesseret, & eos, qui erant in vicinis pagis, euocaret, vsque victoriam, quam sibi pollicebatur, spectatores esse possent. Sequenti die cum a flus accederet, & secundus etiam ventus a puppi naues impelleret, Almeida solutis anchoris, passisque velis, in portum ingressus est. Thiremes præstant, humiliores deinde naues sequebantur, altiores agmen postremum claud-

bant.

bant. Scaphæ erant expeditæ, in quas cum tempus flagitaret, nostri desilirent, ut in hostes in teria consistentes irrumperent. Hoc ordine cum Almeidam hostes aditu arcere non possent, ipse cum acie prima signis explicatis terram occupauit. In iurim egegiè munitam aciem dirigebat, cum dux ciuitatis cum omnibus copijs more gentis instructis illi obuiam processit. Nostri tanto animorum ardore in hostes inuecti sunt, ut impressione facta ducem, & multos homines primarios occiderent, & reliquos in fugam verterent. Cum vero se se in urbem reciperent, nostri in eorum tergis inhaerentes, in urbem simul irruerunt. Fuit tunc in omnem sexum & ætatem sauitum, usque adeo, ut neque sæminis, neque pueris infantibus, quos matres complexu in extremo illo vitæ spiritu arctissimè continebant, ulla conditio parcereetur. Multi pro redemptione, aurum & argenti magnam vim, & gemmas, & preciosam suppellectilem cum miserabili luctu & multis lachrymis offerebant, quorum tamen preces neminè è tanta multitudine ad misericordiam inflexerunt. Fuit cædes ad Solis occasum continuata. Almeida veritus, ne nostris in vire dispersis, & in cæde, atque præda furenter occupatis discrimen aliquod, ut fieri plerunque solet, ubi militaris disciplina negligitur, impenderet, signum receptui dedit, & se cum omnibus suis copijs in templo quodam satis amplo continuit, & multos, qui se excellentius in eo prælio gesserant, questibus ornamentis affecit. Sequenti die militibus prædam concessit, quæ fuit maxima, ita ut milites non possent rapiendi cupiditate ab vire diuelli. Quod animaduertens Almeida, clam submisit, qui partem ciuitatis incenderent. Itaque cum flamma per ædificia continenter peruaderet, omnis ciuitas cum delubris, & mœnibus, & rebus maximi pretij deflagrauit, naues omnes similiter exustæ, & multi etiam ciues, qui latrabant, flammis absumpti sunt. Denique ex tanta multitudine, quæ præter milites eo conuenerat, pauci admodum in montes euaserunt. E nostris sedecim

*Prælium
cum Dabul
lenjibus.*

*Dabul ca-
pia.*

*Lusitano-
rum in vi-
ctos saui-
tia.*

*Dabulæstis
ciuitas spo-
liata &
incensa.*

*Cæsorū nu-
merus.*

Almeida cim desiderati, ducenti verò vulnerati sunt. Almeida
Victorie. signa etiam in montes intulit: multa cestella atque vil-
 las exussit: hostes, qui illi multis in locis occurrerunt,
 partim cecidit, partim fudit, atque fugauit: armenta &
 pecudes ad commeatum classis abduxit. Ad hunc mo-
 dum profligatis hostibus, in classem reuersus est, ubi li-
 teras a Melichiazio & a Lusitanis captiuis accepit. Li-
 teræ autem Melichiazij officij plenissimæ videbantur,
 & de redemptione Lusitanorum ostendebant, ea quæ
 Almeida vellet, illum libentissimè facturum. Lusitani
 verò significabant, se se a Melichiazio commodè rebus
 omnibus haberi. Petebant tamen, vt de eorum redem-
 ptione, dum hostis eam lenitatis & mansuetudinis spe-
 ciem præ se ferebat, cum illo pacisceretur, ne, si ab eo
 res abiret, multò difficilior eorum liberatio foret. Vt
 autem compertum postea fuit, ea legatio non tam Al-
 meidæ conciliandi, quàm illius explorandi ab homi-
 ne callidissimo instituta fuit. His literis Almeida, non
 literis, sed rebus ipsis responsum pro dignitate dare cõ-
 stituit. Tormentis igitur, & rebus alijs, quas nostri ce-
 perant, in naues impositis, inde soluit, quinto die Ia-
 nuarij, Anno M D ix. Et oram illam præteruectus, tri-
 buta, quæ in locis illis ex fœdere debebantur, exegit.
Maimflu. Tandem in fluuium delatus est, qui per Cambaie re-
 gnum in mare influit. Fluuium appellant Maim. Ibi
 vidit in oppido peruetusto maximum & amplissimū
 templum, & campum latissimum, in quo erant sepul-
 chra innumerabilia. Cum ab incolis sciscitaretur, quid
 infinita illa mortuorum monimenta designarent: re-
 sponderunt illi, qui sapientes existimabantur, antiquis-
 simis regionis illius scriptus atque monumentis conti-
 neri, Herculem in Indiam cum maximo exercitu pene-
 trasse: & in eo loco bis cum Rege quodā potentissimo
 collatis signis conflixisse, & vtroque prælio superatum
 fuisse. Vt autem tam præclari facinoris memoria seculis
 innumerabilibus consuetuari posset, institutum ab
 antiquis fuisse, vt locus ille, in quo milites Herculis ce-
 ciderant, religione consecraretur, & ista sepulchra in-
 uiol-

uiolata permanerent. Hæc quidem illi prædicabant: quibus quanta sit habenda fides, liberum sit ei, qui velit, iudicare. Almeida inde profectus, Diu vela dare iussit. Ibi Mirhocemus cum in altum naues educere, & cum Almeida mari aperto dimicare constituisset, quanuis Melichiazus id consilium minimè probaret, omnes duces confestim iussit ex angustijs prodire. In Mirhocemi classe erant tres constratæ naues ingentes, & tres alix rostratæ, sex triremes, quatuor naues Cambaienses, & longæ Melichiazij naues, quarum iam mentio facta fuit. Calecurientes verò patrones erant etiam permulti. Erat deniq; numerus hostilium nauum supra cētum. Milites quos Mirhocemus adduxerat, & armis & animis præferoces, victoriam sibi certissimam pollicebantur. Idem animus erat in reliquis nationibus, quæ cum illo societatem coiuerant. Spes & odium illos acriter stimulabat, vt & libertatem tuerentur, & gentem inuisam extinguerēt. Quod verò indignissimum fuit, non minus ardoris in Christianis quibusdam, quæ eadem classe vehebantur, erat ad manus cum Christianorum classe conferendas, quàm in illis, qui propter religionis odium Christianum nomen extinctum cupiebant. Hi erant partim Veneti, partim Dalmatæ, qui triremes ducabant. Variæ deinde fuerunt imperatoris vtriusque cohortationes, cum Mirhocemus milites re- rum ab illis gestarum commemoratione, imperij amplitudine, & Saracenorum omnium libertate, Christianique nominis odio, & spe opum atque muneum, quæ omnia vno illo prælio continebantur, excitaret. Viderent præterea socios spectatores esse. Si vincerent, se laudem sempiternam adepturos: si victi essent, dedecus & ignominiam subituros nulla temporis vetustate delendam. In illo prælio Indiæ imperium, sociorū salutem & libertatem, eorumque, qui dimicarent, dignitatem nullis seculis interituram consistere. Almeida verò CHRISTI nomen, religionis sanctitatem, sanctæ Mahumerahæ scelus commemorabat: neque solum spem amplissimæ dignitatis & gloriæ, verum &

Mirhocemi classis.

*Christiano
rū quorum
dam in Lu
sitanos ho-
stilis ani-
mus.*

*Mirhocemi ad milites
concio.*

*Almeida
ad milites
oratio.*

cæ-

cæleste præmiū proponebat. Dicebat præterea, omnem salutis spem vna virtute contineri. Si victi eo prælio essent, reputarent animis, esse se hostibus innumera-
 bilibus circumfessos, qui meru tenebantur, ne concep-
 tum odium in nomen Christianum expromerent. Hoc autem metu subiato, fore, ut undique iuerent, ut Christi memoriam in illis regionibus delerent. Subsidia esse longinqua, hostes autem circumfusus. Nullum fore tutum in calamitate receptum, fidem ubique lubricam, fraudem ad fidem violandam paratissimam. Idcirco, quod fortium virorum esset, cogitarent, eo prælio esse omnibus aut cum magna gloria vincendū, aut cum magna virtutis significatione moriendum. Referebat deinde filij Laurentij omnibus carissimi necem, ad cuius vindictam omnes, quæ dolorem non medioctem ex casu illius exceperant, acriter incitabat. Confiderent porro, CHRISTI numen, pro cuius gloria præcipue dimicabant, adfuturum. His & alijs eiusmodi verbis Almeida Lusitanos satis sponte sua concitatos ad certamen acuebat. Deinde vela fieri iubet. Sed cum ventus remitteret, & hostes ex angustijs egressos in fratione teneri animaduertit, & ipse substitit tantisper, dum rursus cum æstus reciprocatione ventus increbesceret. Sed cum citius, quam sperabat, ventus paulò vehementius inflaret, sublatis doloribus, signoque dato hostibus appropinquauit, ita tamen, ut tantum interesset inter classem vtrunque spacium, quantum sat esset ad certamen torquentis eminus gerendum. Longius enim progredi non potuit, propterea quod nondum æstus accesserat. Et timebat ne naues in vado, quod inter vtrunque classem inerat, affligerentur. & hostes idem fecerunt. In visibilibus, & iniquis, quæ mari imminabat, erant tormenta magna apte disposita. Cum igitur hostes & nostram classem in visibilibus ipsius aspectu constituti, ex muris & è turri, & è classe innumerales globi pæcebantur. Nostrum vicissim vehementissimè hostium classem oppugnabant. Certamen fuit tenebris interminutum. Al-

Prælium

navale.

Almeida

Almeida quamvis statuisset, in acie prima cum naui sua *Lufitano.*
 in Mi hocemi nauem inuadere, precibus nauarcho- *rum acies.*
 rum ab ea mente deductus fuit. Dicebant enim fore, si
 is aliquod dispendium aduer, ut clavis & impugnationibus
 destituta, & Imperatoris sui penulo perturbata, or-
 dinem ab eo praesumptum deficeret, ut illi subueniret.
 Ille consilio paruit, quamvis id moliret. Sed vi-
 debat aliter rem fieri commode non posse. Itaque No-
 mus Vascio Peretræ id munus assignauit, ut in Mi ho-
 cemi nauem inuaderetur, et quæ viros acies ad rem ge-
 rendam attribuit. Georgium vero Melchior Peretræ
 subsequi iussit. Nauarchus quoque ea nocte ordines di-
 ligenter instruxit. In quolibet enim naui opus erat se-
 cundum puppim atque proram, & utrinque latus a-
 cies quatuor instrui, & cuiuslibet unum ducem assigna-
 ri. At Mi hocemus cum Almeida ad confingendum
 acriter animum peto peret, consilium Melchiazij,
 quod ante repudiarat, sequi constituit. Itaque vadum
 transire noluit, imò retro classem deduxit, ut urbis au-
 xilio multò tutius atque confidentius cum nostris di-
 micaret. Nam fore confidebat, ut e multis ex propin-
 quo posset grauius damnum nostris importari, & au-
 xilium, ubi opus esset, ex urbe summuti. Classem autē *Hostilis a-*
 hoc ordine instruxit. Naues suas, quas sex fuisse dixi- *cies.*
 mus, in acie prima collocauit. Binās autem naues fer-
 reis vinculis inter se colligari præcepit, ita, ut urbis in
 locis binæ naues coniunctæ, & inuicem alligatæ, ad
 opem sibiipsis mutuo ferendam confisterent. Ipse in
 media acie nauem, quæ vehabatur, collocauit. Post has
 naues ad hunc modum deiecit, utrimque & naues
 longas cum paronibus, ut suuadio, quous opus esset, oc-
 currere, & per media interualla in nostros impetu pos-
 sent, & quous necesse esset, ut occidere, ut namum
 indurum præsidio inuenirent, consilium. Naues autē
 Cambaentis prope vadū secundum litus, ut prius
 impetum suscingerent, collocauit. Tunc Iosidæ, igne,
 quod conuenerat dato, Nomus Vascio Peretræ, ut Al-
 meida iuliat, vela facere præcepit: quem Georgius
 Melchior

*Pugnana-
nalis.*

Melius negligentia magistri sui non continuò subsecutus fuit. Reliqui omnes eo ordine, quo iussi fuerant, inuehuntur. Melichiazus cum nostros prouehi cerne-
ret, è muris, & è turri tormentis omnibus Lusitanam
classẽm verberare præcepit. Tormenti autem vnus i-
ctu decem vii, qui in naui Pereira veli maximi sinu,
vt vento vehementius impleretur, contrahebant, occi-
si sunt. Nihilo tamen secius Pereira progreditur, vt in
naui Mirhocemi manus ferreas iniiciat. Id Mirho-
cemus animaduertens, nauem, quam alligatam tene-
bat, laxari iussit, vt cum Pereira eius nauem adortus ef-
fet, illũ altera ex parte aggredereur, vt ancipiti prælio
distentum facilius opprimeret. At Pereira cum id cer-
neret, ingens tormentum, quod erat secundum aquæ
summam faciem collocatum, in hostilem illam na-
uim, quæ se a prætoria disunxerat, conuettere præce-
pit. Quo factò, globus tanta vi coniectus in hostilem
nauem fuit, vt vtrunq; latus parte infima perforaret.
Quo factò, hostes, dum, nè naus ea parte, quam vulne-
rati conspexerant, aquam admitteret, metuunt, omnes
in alteram se confisum conferunt, et coniectis sarcinĩs
aliquantum deprimere conantur, vt eius lateris incli-
natione, periculum lateris aduersi declinatẽt. At cum
ea pars, in quam propendebant, non minus laboraret
(quod illi prorsus ignorabãt) factum est, vt naus sub-
ito mergeretur. Iacobus Petreius, vt erat ab Almeida cõ-
stitutum, turremi prouectus, Pereira præibat, vt fun-
dum exploraret. Cum verò periculum a vado impen-
dere perspiceret, dato signo Pereira admonuit, nè vl-
terius tenderet. Pereira velis demissis substitit. Quod
cernens Mirhocemus, in illum ferociter inuasit. Naui-
bus ad hunc modum harpagone deuinctis, nimis atro-
citer fuit vtrinque pugnam. Nostri tamen in nauem
hostis ingressi, eos paulatim cedere compellunt. Hoc
in certamine Henricus Machiadas vir egregie fortis oc-
cubuit. Hæc in naus fore geriebantur. At super densos
funes pice obnatos, qui reticulari superne à proa in
puppim pertinebant, aliud prælium non minus peri-
ulo-

*Henrici
Machiadi
cedes.*

culosum gerebatur. Nostri enim maximo cum labore *Lusitano.*
 eò conscenderant, quibus hostes accerrimè resistebant. *Ita discrimen.*
 Interim naus hostium rostrata à reliquis diuulsa, in
 aliud nostræ naus latus inuecta, auxilium vellemèissimè
 laborem, in quo nostri versabantur, & periculum mul-
 tò grauius inuexit. Pereira cum id cerneret, multò ar-
 dentius dimicabat, ut cum ex ea parte, qua hosti resiste-
 bant, impetum hostilem reprimeret, ad alteram par-
 tem se conferret. Sed cum, ut aliquid laxamenti cape-
 ret, buculam sibi detraxisset, fuit sagitta guttur illius *Pereira*
 transfixum. Victoria tamè adhuc in neutram partem *guttur tra-*
 inclinabat. Franciscus Tauora periculum, in quo no- *sixum.*
 stri versabantur, animaduertens, in Mirhocemi nauem
 inuasit, & latus alterum acriter oppugnans, milites,
 qui in funium retem scanderet, immisit. Pondere por-
 rò factum est, ut reiecti, omnes, qui è superiore
 loco dimicabant, in forum deciderent. Quo facto, pu-
 gna recruduit. Hostes tandem partim cæduntur, par-
 tim, sese in mare deiciunt. Qui erant in naui rostrata,
 quæ se cum Mirhocemi naui coniunxerat, cum milites
 & nautas maxima ex parte cæsos, & ipsam nauem mul-
 tis in locis laceratam, & armamenta conuulsa perspice-
 rent, se in fugam dederunt: & cum nemo iam esset,
 qui nauem gubernare posset, æstus ipsius impetu in
 litus eiectioni sunt. Reliqui duces Lusitani, dum hæc ge-
 ratur, non minus impigrè rem gerebant. Nam Petrus
 Barretus aliam Mirhocemi nauem pugnando cepit: si-
 militer & Antonius Campensis nauem rostratam ex-
 pugnavit, & Georgius Melius ubi primum se expedire
 potuit, in naues Cambaienses impressionem fecit: &
 Petrus Canus in aliam rostratam nauem tanto impe-
 tu inuectus est, ut antequam eam iniectionis manibus fer-
 reis alligaret, in retis ipsius contignationem cum tri-
 ginta & octo militibus insiliret. Qui in foro versaban-
 tur, nostros ex inferiore loco viderunt. Periculatis illis fimbriis impedi-
 rant. Quod Canus animaduertens, desilire cupiebat, *Canus ca-*
 utinam naus foro cum hostibus manum confereret. *præci-*
sum.

*Lusitano
rum victo
ria.*

*Robustissi
ma navis
expugna
tio.*

Itaque cum per ostium ingredi vellet, caput immisit, quod vno ensis hostilis ictu præcisum repente fuit. Navis alia ut nostris in maximo periculo constitutis opem afferret, acceleravit Cuius adventu nostri liberati, & hostium navis capta, & omnes hostes ferro coccisi sunt. Almeida prælij spectator aderat, &, quid opus esset factu, decernebat, & tormentis interim rem acerrime gerebat, ita, ut vnam magnam navem, & aliquot longas naues, & patrones nonnullos deprimeret. Melichiazus copias identidem e terra submittebat, ut cum fessis integri succederent, nihil de prælij contentione à suis remitteretur. In litore præterea ense districto concursabat, & quem e prælio fugientem viderat, aut occidebat, aut vulnerabat: reliquos in certamen redite morte proposita compellebat. Nostri tandem hostes maxima contentione profligaverunt, tantumque eorum numerum interfecerunt, ut fluctus in sanguinis colorem verterentur. Qui primi effusa fuga sese ab imminenti clade proripuerunt, Calcutientes extiterunt, qui in altum proejecti repente sunt. At Melichiazij naues longæ cum Mithocemi triremibus sese in intimum portus illius sinum, atque fluminis ostium receperunt. Eas inscutus Rodericus Suarius, qui humilioris cuiusdam navis præfectus erat, cum duas triremes coniunctas aspiceret, cursum per angustum illud inter utranque spatium interiectum tenuit, & in earum medio constitutus, ex utroque navis suæ latere anchoras demitti in eas imperavit, & ita alligatas cum primum hostes aut occideret, aut in mare desilire cogeret, remulco ad Almeida traxit. Una tamen navis reliqua erat, quæ adhuc expugnata non fuerat. Erat enim altissima, & munitissima, & corijs crudis, ut si nostri in eam ingredi vellet, corum vestigia labarent, obducta. Et similiter si faces conisterent, incendium excitari non posset. Milites infra dispositi erant permulti, & ad periculum propulsandum viribus, & animis, & armorum exercitatione paratissimi. Utrunque autem latus erat tanta crassitudine & firmitate præditum, ut nullis globorum ictibus

ſtibus vulnerari poſſet. Tandem cum noſtræ naues
 illam circumſiſterent, & diu atque vehementer oppu-
 gnarent, demerſa eſt, & propugnatores ſe in mare de-
 miſerunt. Noſtri eos nantes celocibus inſecuti, in flu-
 ctibus occiderunt, ita vt pauci admodum euaderent.
 Prælium à meridie in noctem protaſtum fuit. In quo *Cæſorum*
 ex hoſtibus circiter quatuor millia ceciderunt, in quo *numerus.*
 rum numero fuere illi Sultani milites, quos Mamalu-
 chos appellabant. Ex octingentis enim duo tantum
 atque viginti cladi ſuperſtites extere. Mirhocenus, *Mirhoco.*
 cum, ne Melichiaſius voluntatem cum fortuna com- *miſſus.*
 muraret, & illum Almeidæ proderet, anxie formida-
 rer, ad Cambaiæ Regem ſe incredibili celeritate con-
 tulit. Tres naues ingentes cum multis paronibus atq;
 longis nauibus deſeſſæ: duæ naues roſtratae, duæ tri- *Præda.*
 remes, & quatuor aliae magnæ naues captæ ſunt. Erat
 in captis nauibus magna tormentorum vis, magnus
 pecuniæ ex auro & argento conflatae numerus: veſtes
 præterea, ſtragulae partim aureæ, partim bombycinæ
 & goſſipinæ pulcherrimæ factæ. Præda fuit militibus
 diuiſa, e qua Almeida nihil attingere voluit. E noſtris
 in prælio duo & triginta ceciderunt, tercenti autē vul-
 nerati ſunt. Naues autem Luſitanæ tantis locis diſſi-
 patæ atque conuulſæ fuerunt, vt eſſet neceſſe multum
 tempus in claſſe reſcienda conſumi. Victoria fuit præ-
 clara. Quam tamen Paulus Iouius, cum de Sultani claſ-
 ſe hac in Indiam contra Luſitanos deſerta narra- et, ſi- *Paulus Io-*
 lentio ſuppreſſit, iratus videlicet, quòd cum Luſitanæ *uius noſa-*
 hiſtoriæ ſcribendæ munus Ioanni, huius nominis ter- *tus.*
 tio, Luſitanæ regi venale proponeret, rex optimus nō
 illum muneribus Indicis ad res Luſitanorū virtute ge-
 ſtas monimentis illuſtrandas inuitauit. Erat aut exerci- *Exercitus*
 tus hoſtium ex tam diuerſis gentibus cōſtatus, vt in claſſe *hoſtilis.*
 multi libi Latine & Hæruſco, & Dalmatico, & Galli-
 co, & Hiſpano ſermone conſcripti inuenirentur. Etia
 etiam Sultani vexilla capta ſunt. Almeida, quamuis res
 illi ex animi ſententia procederet, nè ramen claſſis ea
 nocte aliquid incommodi pateretur, eam ab vrbe lon-

Melichiazij de pace Legatio. gius abduxit. At Melichiazus postridiè ab illo pacem per literas petijt, crimenque suum in casum atque fortunam transtulit, cuius vi fuerat in tantam fraudè impulsus. Errati verò sui veniam suppliciter implorabat, fidemque dabat fore, vt deindè nemo vel in officio diligentior, vel in amicitia tuenda constantior erga Lusitanos inueniretur. Se nanque & eorum in armis virtutem expertum esse, & in societate cōseruanda fidem ex testimonijs multorum cognouisse. Itaque minimè commissurum, vt mallet cum suo damno atque dedecore virtutem deinceps experiri, quàm fidei cum utilitate & dignitate constantiam. Deinde commemorabat, quanto vsui posset Lusitanis esse, si amicitiam illius non aspernarentur. Has literas attulit Saracenus, nomine Cidialle, natione Granatensis Almeida valdè notus iam ex eo tempore, quò in Granatensi bello sub Rege Fernando militauerat. Almeida respondit, se pacem non daturum, nisi & Lusitanos captiuos, & Mithocenum cum Sultani militibus, & naues hostium, quæ ex prælio euaserant, sibi traderet. Melichiazus verò per eundem Saracenum respondit, se Lusitanos quidem & naves sine vlla cūctatione traditurum. Mithocenum vero fugisse, neque se, vbi is esset, exploratum habere. Et quāuis cum tum in potestate haberet, nullo tamen modo in se tam immane facinus admissurum fuisse, vt homines, quos in fidem receperat, hostibus eorum proderet. Nec enim id officium esse hominis in armis educati, qui faciliè turpi vitæ honestā mortem anteponeret. Almeida libenter assensus est. Lusitani reddit, & hostium classis tradita, è qua triremes Almeida iussu protinus incensæ sunt. Nec n. erat tunc is militum, & nautarum, & remigum numerus apud illum, quo posset eas tirenies instruere. Pacis fœdere firmato, Almeida misit inde Antonium Norogam cum duabus nauibus, & multiplici cōmeatu in Zacotoram, vt arcem præsidio firmaret. Tristānū autem Agaum in illo portu cum duabus hostium nauibus reliquit, cui negotium dedit, vt cōmeatu & tormen-

tis, quæ ceperat, & alijs munitionibus in eas impositis,
 iter Cochimum susciperet. Ipse verò indè profectus, o- *Tributum*
 iam illam omnem, quæ inter Diu & Cochimū inter- *visus im-*
 iecta est, ita peragrauit, vt omnibus Regibus atq; Dyna- *positum.*
 stis tributum imperaret, & perfidos coerceret, omnesq;
 sub Regis Emman. imperiū atq; ditionē subiungeret.
 Petro autē Barieto, & Garfîe Soufæ, atq; Martino Coc-
 lio naues assignauit, quibus mare Saracenis infestum
 redderent. Cananorem deinde petijt, & in arcis con- *Almeide*
 spectu facinus barbarum & immane fecit, quo magn. *in captiuos*
 partem decois sui bonorū iudicio deformauit. Nam *immani-*
 Sultani milites, quos iure belli ceperat, qui tanquā *tas.*
 serui illius non solum dominatu, verum etiam patro-
 cinio tenebantur, partim suspendere, partim tormentis
 dilacerare iussit. Ibi tum, dum suos à labore reficeret, &
 vrbis statum firmaret, diebus paucis commotatus est.
 Indè Cochimum delatus, à Rege, & à Lusitanis omni-
 bus cum ingenti lætitia, & gaulationibus exceptus
 fuit. Interim verò perditorum hominum opera factū
 est, vt odij seminatum, quod inter illum & Albuquer-
 cium institutum fuerat, adolesceret. Nam qui Almei-
 dæ factionem sequebantur, illum horrabantur & ad-
 monebant, nè Indiæ procurationem homini temera-
 rio & infano committeret. Esse quidem illum nimis
 acrem, sed illius furore & amentia fieri posse, vt omnia *Lusitano-*
 patta decoia de manibus elaberentur. Illi autem præ- *rum de Al-*
 cipuè, qui cum in Armuziensi bello defecerāt, vt pro- *buquercio*
 prium flagitium hominis indigna vituperatione de- *querela.*
 fenderent, illum accusabāt, quod regis iniussu bellum
 inuile & periculosum sumpssisset, quod gentem, à qua
 incommodum nullum acceperat, armis euertendam
 suscepisset, quod cum parua admodum classe, cū classe
 maxima & instructissima sine vlllo consilio & rationis
 moderatione conflaxisset, quod regis Emman. dignita-
 tem & hominū, quos imperio continebat, salutem in
 maximum discrimen intulisset. Dei quidem benefi-
 cio factum fuisse, vt periculum illud, quod intentum
 omnibus illius temeritate fuerat, euasisset. Per illum

verò omnibus, qui ea classe vehebantur, fuisse pestem & exitium comparatum. Non enim esse rerum exitu, sed consilio, quo res instruebantur, de Ducis aut sapientia, aut temeritate iudicandum. Quod si fieret, nemi ni dubium esse, quin Albuquerqueius commovere, quod illi rex Emman. commiserat, indignus haberetur. Si regis, inquirunt, offensionem times, magis metuere debes, si sciens homini temeratio, quod Rex ignorabat, prouinciam tanto sanguine partem commiseris, quā is sit continuò funditus euersurus. Rex, si illum per litteras admonueris, consilium tuum, vt conijcere licet, comprobabit. Quod si non seceit, non est animi magni magis iniustam regis indignationem, quam indignum Lusitanæ gentis exitium, cum ipsius regis detrimento & dedecore peritescere. Ad hæc, hominis infatigandis hominibus immoderatè nem criminabantur, & iocis etiam immodicis & maledictis absentem

Albuquerqueius contra Almeida obinquitur. vexabant. Hæc omnia Albuquerqueius per homines non minus ad ferendas discordias natos intelligebat, qui illius segnitiam obiurgabant, quod tantam contumeliā tam molli animo pateretur, & non vt ius suum obtineret, summa ope contenderet. Homines inuidia rerum, quas ille gesserat, infanite, vsq; eo, vt etiam regis imperium contemnerent, & contra leges & instituta patuæ, & reuerentiam Regi debitam, scelus supplicio dignum machinarentur. Iet porro, & publicè ab Almeida contenderet, hominumque fidem imploraret, iusque suum modis omnib. persequeretur, armisq; etiam, si ita necesse esset, Almeida Indiarum possessione, quā, vt apparebat, occupare nitebatur, expelleret. His dictis simulatus Albuquerqueius, cum Almeida in arcem se reciperet, & illum ad epulas inuitaret, Almeida conuiuium aspernatus, magnis vocib. arcem sibi continuò tradip ostendat, illiusq; postulati publicum testimonium multo, sum nominibus contignatum, quod ad regem deferretur, si Almeida non præscripto Regis obtemperaret, à scribis sumere contendit. Almeida cum se paratum esse diceret ad prouinciam tradendam, iramq;

Albuquerqueius cum Almeida conuenit.

Albuquerqueius captus.

illius

illius sedare conaretur, seque frustra in eo contendere cerneret, & ea de causa, ne tumultus fieret, vereretur, Albuquerque Cananorem duci, & in arce diligenter custodiri iussit, ita tamen, ut omnes ei debiti personæ illius honores haberentur. At Emmanuel cum ijs interum curis excubabat, ut Indiæ possessionem firmo præsidio retineret. Cum igitur intellexisset & Campsonis Sultani potentiam, & illius in Christianum nomen odium, & opem, quam Sultani ducibus Rex Calcutij & liteis & operibus ostendebat, classem non mediocrem parauit, qua Indiæ præsidia stabiliret. Ea *Classis Lusitana 15.* autem erat nauium quindecim, in qua mille & quin- *genti milites Lusitani vehebantur. Classi autem præ-* *nauium in* *Indiā mis-* *sa.* fecit Fernandum Coutignum, virtum & nobilitate & virtutis opinione præstantem, qui Regijs castris metadis præerat. Huic autem negotium dedit, ut Albuquerque Indiæ prouinciam moderandam traderet, & Almeida in Lusitaniam redire cogeret. Is autem sol- *Fernandi* uit Olyssipone duodecimo die Martij, Anno M. D. *Coutigni* ix. Mense verò Octobri in Indiam peruenit, & naues *in Indiam* ad portum Cananoris appulit, cuius aduentu Albu- *aduentum.* quercius lætitia incredibiliter elatus est. Erat enim ei & sanguinis propinquitate, & amicitia non vulgaris ratione coniunctus. Inde profectus Coutignus, secum Albuquerque Cochimum perduxit. Fuit autem ab Almeida valdè honorificè & amanter exceptus. Is au- *Pax inter* tem dedit operam, ut inter Albuquerque & Almei- *Almeidā* dam pacem conciliaret: quod non illi admodum dif- *Albu-* ficile fuit. Repulsis enim malis viriusque partis suaso- *quercium.* ribus, necesse erat, cum uterque eorum esset probitate non mediocri præditus, & idem sibi quamuis sententia & ratione dissimili proponeret, ut non grauati alter cum altero in gratiam rediret. Itaque instructa classe, quæ erat in Lusitaniam ventura, Almeida prouinciam Albuquerque tradidit, & nauem conscendit, nec in terram egredi postea voluit. Albuquerque autem *Almeida* omnia, quæ ad illius comitatum & usum pertine- *ex India* *discessus.* bant, officiosè & diligenter administravit. Almeida

Bellum Ca ad hunc modum profecto, Coutignus literas Regis
heceniense, Emmanuelis Albuquerque legendas dedit, quibus con-
 tinebatur, vt vterque coniunctis viribus Calcutium
 excindere, & Regem opibus euertere niterentur, & in
 eo Albuquerquei Coutigni sententiam sequeretur. Al-
 buquerquei confirmat, se nunquam officio hominis
 gratissimi defuturum. Pergeret porro, & illi⁹ opera fi-
 denter, petinde atque si gregarius illius miles esset, vte-
 retur. Ambo de bello Calcutiensibus inferendo cum
 Rege Cochimensi deliberant. In primis placet, Coie-
 biquium (is erat in I usitanos egregia voluntate pro-
 pensus, & Calcutij domicilium habebat) clam arcessi-
 ri, vt ex eo cognoscerent, qualis eo tempore Calcutij
 status esset. Ex eo perceperunt, Regem Calcutij tunc
 abesse, eò quòd bellum cum Rege quodam finitimo
 gereret: urbem tamen esse & armatam, & hominum mul-
 titudine, & fortium militum robore munitam. Dum
 vero bellum summo studio & contentione parant,

Lemij ad Vascus Sylueira appulit. Is à Lemio, qui cum classe A-
Albuquer rabicum mare peragrabat, literas afferebat, quibus Pre-
qñ luere. torem admonebat, vt sibi milites & naues in supple-
 mentum mitteret. Esse namq̃e copias imminutas, &
 classem etiam fluctibus & naufragis magna ex parte
 debilitatam. Respondit Albuquerquei, id se curaturū,
 postquam Calcutio rediret. Sylueira se socium ad bel-
 lum illud libenter adiunxit. Erat enim vir militari vir-
 tute præcellens, multasque res memorabiles in bellicis

RES EV- rebus effecerat. Sub idem tempus Eboræ natus est Em-
ROPEÆ. manuel regi ex vxore Maria filius, quem Alonsum
Alonsum nominavit, qui sacerdotijs amplissimis ornatus, & in
Emmanue Cardinalium collegium coopatus, singulare specimē
li natum. religionis, & probitatis, & magnificentiae præbuit. Hoc

De Mon- eodem anno cum pirata quidam Gallus, nomine Mō-
dragonio dragus, naucm ex India orientem cepisset, & Em-
pirata ca. manuel per legatum suum de hac iniuria apud Galliae
pto & di- regem conquestus fuisset, & naucm cum opibus qua
nisso. in eam fuerant impositæ, sibi frustra restitui postulasset,
 quatuor naues parari iussit, quibus Odoardum Pa-
 cineum

ciecum præfecit. Is vero qua celeritate potuit, in Mon-
dragonium inuectus est: quem in ora Callaica, vbi fi-
nem terræ nominant, offendit, qui certamen minimè
detrectauit. Fuit vtunque acerrima contentione dimi-
catum. Paciecus tamen nauem vnā priatā depiessit,
& tres cepit, ipsumque piratam vinctum ad Emma-
nuelem traxit. Qui cum omnia, quæ ceperat, restituis-
set, fidemque dedisset se fore semper Regi Emmanue-
li deditissimum, neminiene Lusitano intuitum dein-
ceps illatum, custodia liberatus, in patriam reuersus
est. At in India clasie summa industriā intra breue tē-
pus instructa, Coutignus & Albuquerqueus Calecutiū
profecti sunt, cum duobus millibus Lusitanorum mi-
litum, & Indis militibus sexcentis classem in portu cō-
stituunt, & de belli gerendi ratione deliberant. Hic
Coutignus ab Albuquerque primam aciem sibi assi-
gnari postulat. Addit deinde, Tu, qui es in India inter
tam feroces gentes diu mansurus, satis amplam gloriæ
segetem paratam habes. Mihi, qui sum breui in Lusita-
niam rediturus, non est, cur hanc laureolam inuideas,
maximè cum tantis necessitudinibus implicati simus,
vt nihil alterutrum esse debeat ab alterius communione
seiuictum. Huic Coutigni postuiato Albuquerqueus nō
libenter assensus est. Hominem enim notat aciem quidē
animo præditum esse, sed mente præcipitem, & parum
in rebus maximi momenti gerendis, quid incidere pos-
set, consilio prouidentem. Rebus autem omnibus ad
egrediendum paratis, prima luce sequentis diei Arbu-
querqueus & Coutignus in terram cum instructis copiis
descendere conantur. Hostes summa vi resistunt, stadi-
ones namque muniunt, validæque in eis prædicia
collocant. Aedes autem quasdam Regias, quæ inde
non procul extra ciuitatem aberant, & rosmæntis, & re-
lis, & militum multitudine compleuerant. Inde & ex
stationibus densæ glandes plumbeæ, & ingentes pæ-
ne in nostros iaciebantur: quod vbi Albuquerqueus ani-
maduerit, Ferdandum Coutignum admonuit, mini-
mè tutum exitum in terram fore, si coniunctis ita con-

RES IN-
DICAE.

Coutigni
ad Albu-
querqueus
ratio.

Velitatio.

fertim copijs per medias stationes, è quibus nullum
fuit in nostros telum emitteretur, egredi niteren-
tur. Itaque præstare, diuisis militibus qua quisque pri-
mum parte posset, terram occupare. Cum id Couti-
gno placuisset, vterque eorum ab altero disiunctus, lo-
cum speculatur, quo posset commodius in terram de-

*Pugna ter-
restris.*

scendere. Albuquerque cum se expeditum cerneret,
scaphas & cetoces remis vehementer incitari præcepit,
& in terram ea parte, quam petierat, egressus in hostes,
qui illum aditu prohibere conabantur, irrupit, & acri-
prius prælio commissio, eos fudit fugauitque, proximū
que vallum & munitionem, per medias flammis ag-
gressus, excidit: hostes in Regias ædes se trepida fuga
receperunt. Qui erant in ædibus, occurrunt, conferti
nostros excipiunt. Fit atrox prælium, multi cadunt,

*Regia ab
Albuquer-
cio capta
et incensa.*

plures vulnerantur. Nostri tandem in hostes in fugam
pellunt, regia illa domus expugnatur & flammis tan-
dem absumitur. At Coutignus qui multò lentius mo-
uerat, cum iam in terram egressus fuisset, & vallum
oppositum superasset, horrendo tormentorum stre-
pitu & flammis admonitus intellexit, Albuquerque cum
hoste conflixisse: quod molestissimè tulit. Itaque
dolore & iracundia flagrans, Albuquerque cum maledi-
ctis omnibus insectatus est, perfidum altero quoque
verbo nominans, nempe qui contra fidem primus in
hostes inuasisset. Albuquerque ubi id accepit, ad illū
rectà contendit, & se quantum potest oratione mo-

*Coutigni
de Albu-
quercio
querela.*

*Albuquer-
cio purga-
tio.*

derata purgat: dicitque bella multis in locis non an-
tipato consilio, sed incidentibus inopinato rebus
administrari. Se non potuisse milites continere, quin
opportunitatem oblatam arriperent, & in hostes vio-
lenter iruerent. Qui si consistere vno in loco voluis-
sent, magnum fuisset eis periculum ab hostibus, illo-
rum cupidatione ferocius incitatis, adeundum. Præ-
terea nondum esse debellatum. Illudque veritatem
non tantum prælium fuisse. Integrumque adhuc bellū
restare, ex quo posset insignem gloriam consequi. Se
illi omnia debere, & idcirco minimè desuennere, vt se-

cus de se existimaret, quàm de homine maximis illius beneficijs obligato, & referendæ gratiæ cupidissimo. Maius enim se dignitatis pondus in animo grato atq; beneficiorum memore, quam in victoria collocandū existimare. At Coutignus ira vehementer excæcatus, nec ullam satisfactionem accepit, neque quidquam illo præsentē de maledicendi contentione remisit. Tum Gasparem interpretem inclamans, ait, Duc me in urbē regiam, atque adeo in regias ipsas ædes, quas hodie flāmis exuram, ut intelligi possit, quam vanus sit eorum sermo, qui Regum Indorum opes atque vires verbis exaggerant, ut ipsi aliquid gessisse videantur. Cupio cum viris in ipsa urbe media decertare. Hos namque, qui tam subito victi sunt, adduci non possum, ut credam viros extitisse. Albuquerqueius conuicia patienter tulit, & teneritati repugnare non potuit, illumque, non quod consilium probaret, sed quod hominem absque flagitio deferere non posset, sequutus est. Ciuitas namque euerti alia ratione, cum muris non esset cincta, potuisset, arboribus antè præcisīs, è quatuor densitate maximum periculum militibus nostris erat intentum: & agris antea peruastatis, & exercitui non raptim, sed explorato ex omnibus locis, in quibus insidiæ latere poterant, educto. Coutignus ramen nullo, qui nomē aliquod in bellis obtinisset, consulto, duobus tot mēris, quæ aciem præcederent, in curius impositis, signa proutinus inferre iussit. Misit deinde qui Albuquerquei admoneret, sibi in animo esse in urbem inuadere, regiasq; ædes incendere. Illi verò liberū esse, quidquid uerberet, efficere. Habebat autē sub signis Lusitanos milites octingentos, & aliquot præterea Cochimensiū militū auxilia. Albuquerqueius quamuis hominē cerneret in pestē uere, illū subsidijs antea in littore constitutis, & duce Antonio Norogna cū subsidijs relicto, cū sexcentis militib. in eā viam, q̄ fore infestam & infestam iugurabatur, ingressus est. Hostiū tamen prius mōtiones, & naues, quæ in anchoris consiscebant, incēdi, & hostilia tormenta cū reliquis instrumentis bellicis

*Coutigni
temeraria
oratio.*

*Cæca Con
tinenti temo
ritas.*

*Coutignus
prælium.*

in naues Lusitanas imponi, & scaphas & celoces diligentissimè custodiri iussit. Coutignus duce Gaspare in regias ædes tandem non absque certamine peruenit. Naves enim conferti in illum incurfabant, deinde se summa celeritate recipiebant. Conglobati rursus impetum faciebant: deinde cum nostrorum vim minimè sustinerent, sese præcipiti cursu à cæde & exitio seducebant: aliquot è nostris vulnerabant, ex illis tamen multi cadebant. In regia certamen multo periculosius initum fuit. Multi namque eo conuenerant, ut pro Regis nomine, quod ab illis valdè sanctum habetur, pro illius opibus, quæ erant innumerabiles, pro ciuitatis totius incolumitate, quæ ædium illarum defensione contineri videbatur, præsentis animo dimicarent. Nihilominus tamen ædes expugnata, & milites ad prædam conuersi sunt. Emmanuel Pazagna vir strenuus & in bellis exercitatus, cum milites cerneret spoliis cupidine dissipari, Coutignum admonuit, ut eos recipi, et in ordinem rursus cogi festinanter imperaret. Grauius enim periculum imminere, quam ille suspicaretur. Nec enim hostes tam facile ædes deseruisse, uisi

*Consiliū bo-
nū malè re-
spondit*

ea mente, ut in dissipatos & oneribus impeditos inuaderent. Coutignus ad hæc respondet, se exploratum habere nec in Saracenis, qui Calecutium incolebāt, nec in ipsis militibus Calecutiensibus, qui atatum in armis contriuisse videbantur, quidquā roboris inesse. Se vellemus conuiuere tantisper, dum se à labore reficeret. Iussit itaque interim & ordinis & disciplinæ proflus obliti arma deponerent, & in ædes irruebant, ut opibus onerati discederent, passimq; sine ullo metu per omnes vias & cōpita vagabantur. At hostes undiq; confluebāt, & iam ædib. Regijs appropinquabant, cū Albuquerque ad ædes accessit, in quas tamen ingredi noluit. Per nūcium tamen Coutignum admonuit, ut receptui signū dare. Magnus enim certamen imminere. Respondit Coutignus, ut is milites in ordinem reuocaret, atque præcederet, se continuo illum sequenturum, cum pri-

num

mum regias ædes, quas incendere iusserat, flammis
 absumi perspiceret. At Albuquerqueius iam eo tempore *Redinte-*
 erat ab hostibus acriter oppugnatus, & multi ex acie il- *gratū præ-*
 lius erant vulnerati. Itaq; in litus copias suas subduce *lium.*
 re confestim instituit. Vulnerati præbant, sani atque
 valentes, ut subsidio illis essent, sequebantur. Coutig- *Regia in-*
 nus duabus horis in Regia consumptis, postquam om- *ensa.*
 nia inflammari vidit, egressus est. Hostes autem bifa-
 riam diuisi, partim in Albuquerqueium, partim in Cou-
 tignum impetum dant: multos conuulnerant, multos
 etiam sagittis & gladijs intermunt, atque tandē Couti- *Coutigni*
 gnum circumsistunt, qui quidem acti animo vim ho- *periculum*
 stium, ut poterat, in extremo illo vitæ discrimine re-
 pellebat. Albuquerqueius ut opem illi afferret, enixè con-
 tendebat. Sed milites metu perculsi, Ducis imperium
 detrectabant, & adiutus erat iā ad Coutignum multitu-
 dine hostium, qui illum circumuenerant, interclusus.
 Coutignus vero cum prius in crure maximum vulnus
 accepisset, tandem concidit, & cum illo Emmanuel Pa- *Coutigni*
 zagna, & alij item permulti: qui tamen antè, quàm ex- *aliorum q;*
 tremam spiritum ederēt, genibus in terra nixi, hostes *nobilium ca-*
 vulnerarunt, & quosdam etiam interemerunt. Cum *des.*
 Coutigno non pauci viri nobiles à circumfusus hostib.
 interfecti sunt, inter quos Vascus Sylueira fuit, qui è
 vallo, ut illi opem afferret, desiliens, priusquam vulne-
 ribus multis concisus occumberet, tres, qui illum au-
 dacias fuerant aggressi, necauit. Albuquerqueius verò cū
 omnibus, qui ex acie Coutigni ad illum confugerant,
 cedebat: sed via non erat admodum lata: utrinq; posses-
 siones erant fossa & aggeribus munitæ: hostes tela in
 nostros ex aggeribus intorquebant. Cū ita telū nul-
 lum frustra in aciem confertā accidere potuisset, factū
 est, ut multi vulnerib. iacti cōciderēt. Albuquerqueius secū *Lusitanæ*
 dum sinistrum brachium grauissimum vuln. accep- *aciei discris-*
 pit, & sagitta similiter in ceruicem illius immisissā, cum *men.*
 in summum vitæ discrimen induxit. Postremò ingenti
 saxo, quod quidam ex hostibus in pectus illius con-
 iecit, percussus, absque ullo sensu decidit. Fuit tamen
 con-

*Casorū
meritū.*

*De Almei-
da exitio.*

*Barbarorū
erga Lusi-
tanos hospi-
talitas.*

continuò sublatuſ, & ſcuto cum labore atque periculo
maximo delatuſ in lituſ, ubi ſubſidia fuerant illiuſ o-
pera conſtituta: quæ cum hoſtium impetunt reſpreſſi-
ſent, tutum noſtriſ receptum præbuere. In hoc præ-
lio ceciderunt ex noſtriſ octo & ſeptuaginta militeſ,
in quibuſ per multi viri nobileſ, rebus geſtiſ illuſtreſ,
numerati ſunt. Hoſtibuſ tamen non inſequentia victo-
ria conſtitit. Mille namque centum & triginta ex illiſ
cecidere. Et præter hoſ, quingenti & ſeptuaginta ho-
mineſ flammis in ædibuſ regiſ abſumpti fuerant. Re-
ſpirauit Albuquerqueſ, Cochimuſque reuerſuſ, a me-
dicis, quamuiſ de illiuſ vita ſpem deponerent, cura-
tuſ, priſtinam ſanitatē recuperauit. Deinde claſſeſ
duas, quæ erant in Luſitaniam redituæ, diligenter
inſtruxit, & militarem diſciplinam conſtituit. Hic ca-
ſuſ Coutignuſ virum animo ætulo, non tamen ſa-
piente prædituſ vita priuauit. Sed longè funeſtiuſ
exitium Almeidam ſuſtulit. Antequam enim promō-
toriuſ Bonæ ſpei ſuperaret, & ab illo non procul ab-
eſſet, aquationem facere conſtituit. Quidam è noſtriſ,
qui in terram egreſſi fuerant, incolarum conſuetudi-
ne familiariuſ uſuſ, omni metu ſublato, in eorum op-
piduſ, quod inde quatuor millibuſ paſſuum aberat, cō-
ceſſit. Hi hominem benè acceptuſ dimiſerunt, & in-
genti arrete in amicitia ſignuſ donarunt. Iſ ad Al-
meidam refert, gentem eſſe ſingulari humanitate &
ſimplicitate præditam, & multis pecorum gregibuſ
abundare. Almeida illuſ cum aliſ duodecim homi-
nibuſ in oppiduſ remiſit, ut oueſ & boueſ, quibuſ
claſſiſ indiſcebat, coemerent, & genteſ illaſ barbaras
muneribuſ, quæ apud illoſ in pretio ſunt, ad conſuetu-
dinem & familiaritatē allicerent. Incolæ eoſ ad epu-
laſ inuitarunt, & muneribuſ, quæ telluſ ille fundit,
affectuſ, cum gregibuſ, quos emerant, dimiſerunt, &
humaniſſime proſequuti ſunt. In via factuſ eſt illiſ ob-
uiam homo quidaſ cum arietibuſ, ut eoſ cum munc-
ribuſ, quæ noſtriſ afferebant, etiam ut aliſ fecerant,
commutaret. Hic quidaſ ex noſtriſ, hunc, inquit, per-
ſim

vim abducamus ad Almeidam, vt cū humanitate *Malum est*
tractatus, & vestibis excultus ad suos redierit, eos no- *filium.*
bis arctiore consuetudine & familiaritate congluti-
net, vt cū nostri huc aquatum venerint, securē & cū
emolumento sese à labore et ractatione reficiant. Con-
siliū placet. Itaque in hominem insiliunt. Is clamorē
ingentem sustulit: oppidani festinanter accurrūt,
hominem ē nostrorum manibus extorquent, eosque
saxis & lapidibus cedunt, maleque mulctatos eiciunt,
& gregibus etiam spoliānt. Hi reuerſi, nē id eis ſiādi
eſſe poſſet, rem longē aliter atque acciderat, Almeidæ
retulerunt. Res conſultatione digna perſuſa viſa eſt.
Si enim crimen illud impunitum dimitteretur, fore di-
cebant, vt nunquā eo poſſet quiſquā aquationis gratia
naues appellere, quin malē acceptus abiret. Genrem e-
nim illam ſeram noſ, niſi malo coactā officiū facitū
rā. Itaq; iniuriā vindicandā, & gentem impoſito
ſupplicio coercendam eſſe, nē in poſterum ſimile faci-
nus moliri auderet. Contra quidā diſputabant, non
eſſe temerē bellum cum gente ſera gerendum. Iniuri-
am leuem eſſe, & magis contemptu, quā vltione
dignā. E victoriā præmiū nullum vel decoris vel
utilitatis expectari: ex offeſſione magnum diſcrimē
dedecoris imminere. Præterea non conſtare, quorum
culpa id, de quo noſtri conquerebantur, accidiſſet. Cre-
dibile autem eſſe, vt incolæ noſtrorum inſolentia &
temeritate prouocati, non prius iniuriā intuliſſent,
ſed illatā repuliſſent. Alij verō in eo perſeuerabant,
quaſi in ea vindicta ſalus & dignitas Luſitanæ natio-
nis ageretur. Eoque rem adduxerunt, vt Almeidam ea
grauitate & dignitate virum, annos ſexaginta natum,
rerum geſtarum gloria circumfluentem, ſine vlla gra-
ui cauſa cum gente, moribus & vitæ conſuetudine
belluarum ſimilima, bellum ſuſcipere coegerit. Itaq;
de media nocte in ſcaphas deſiliens, in reiram cū cen-
tum & 50. militibus egreditur. Petrus Barreſus & Ge-
orgius Barreſus, qui primam aciem ducebant, in oppi-
dum ante lucem peruenerunt. Inopinatoq; gentem ad-
orū,

*Conſulta-
tio de bel-
lo cum Bar-
baris gerē-
do.*

*Infauſtum
Almeide
cū Barba-
ris bellum*

ortu, terrorem præbuerunt. At oppidani continuo opem sublaris clamoribus implorant. Accurrunt undique permulti cum sacculis è corio crudo confectis, in quibus vim lapidum cōgesserant, ut nostros, qui iam cum præda redibant, obiuerent. Gestabant præterea iacula innumerable non longa, quibus erant cuspideshamatae trium palmarum longitudine præfixæ.

Prelum. Hæc magna lacertorum vi coniecta, nostros grauissimè sauciabâr. Homines sunt nigri, capillo, ut reliqui Aethiopes, crispo & adusto, facie deformi: in bellis, gestibus truculentis, ut ferociores appareant, utuntur. Tunc verò aspectu truculento, & gestibus horredis, & dissonis vocibus metum incutere nitebâtur. Nostriæ inopinata percussî retrocedunt, & se ad Almeidam, qui Regio signo, ut opem afferret, explicato, in oppidû veniebat, recipiunt. Is non vltimè cunctandum ratus, in littus se conferebat. At scaphæ fuerant indè subductæ in locum alium magis tranquillum, vndè confectio facilior appatebat. Almeida in eam locum iter instituit. Greges erant in agmine medio, reliqui qui agmen cogeant, hostes a tergo ægrè sustinebant. Illi tamen in principio non ita grauitè nostros vrgebant. At ubi auxilijs undiquè confluētibz copias suas amplificatas aspexerūt, edito clamore greges vnum in locum compulerunt. Sic enim pecudes & amenta assuefaciunt, ut illorum vocibus aut moucantur, aut subsistant, aut eo properent, quò illi iubent. Itaque neque longius abibant, & nostros interdum impediabant. Hostes, gregibus ad hunc modum conseruatis, in nostros ferocius irruunt, & postremum agmen carpunt, ordinemque disturbant. Almeida cum cerneret multos adhuc in pectoribz abigendis occupatos, gregem dimittit, & è medio agmine confectum expellere iubet. Deinde copias illes exiguas in eum compulit, ut confectæ facilius hostium impetu repellerent. Quod longè fecit secedere. Nam cum hostes in confectum agmen lapides & tela conicerent, & hosti inermes, eoque gentem contempserant, prodissent, illi vulnera

gra-

Grauiſſima noſtris infligebant: cùm interim noſtri ho-
 ſtibus nocere nullo modo poſſent. Nam cùm eſſent
 illi ſumma celeritate præditi, facillimè poterant cuiſu
 ſeſe à clade proripere, & rurfus eadem celeritate in no-
 ſtros incurſare. Noſtri erant ſumma laſſitudine præpe-
 diti: æſtus enim eos adurebat, laſſitudo conficiebat, ita
 vt vix plantas in arena ardentiffima altiùs impreſſas e-
 uellerent. Tantaque erat in pleriſque debilitas, vt in
 veſtigio conſiſtere non poſſent. Multi formidine per-
 tectiti, diſſipari cœperunt. Hic Georgius Melius qui
 erat vnus ex Ducibus, & Albuquerqueij partes fuerat in
 India ſecutus, ad Almeidam conuerſus, inquit, Vel-
 lem, vt hi, qui ſe tibi in India venditabant, hoc in loco
 non in noxios criminando, ſed pro ſalute tua capita ſua
 in diſcrimen offerendo, amorem, quo te complecti ſi-
 mulabant, oſtenderent. At Almeida, parùm, inquit,
 tempeſtiua commemoratio. Quin tu iſta, quæ tempus
 minimè flagitat, omittis, & illud regium vexillũ tue-
 ris, nè ſi in belluarum iſtatum manus veniat, regis cla-
 riſſimi nomen ludibrio ſit: Nam quod ad me attinet,
 tot annis, & tot virijs coopertus ſum, vt ſi mors hoc in
 certamine mihi oppetenda ſit, ea nec immatura, nec
 immerita poſſit exiſtimari. Hæc dicens, vexillum Me-
 lio tradidit. Deindè cùm rurfus hoſtium impetum ſu-
 ſtinere voluiſſet, hoſtis quidam coniecto iaculo gut-
 tur illius tranſfixit. Quo facto, is dolore vehementer
 afflictuſ, & viribus omninò deſtitutus, ita procubuit,
 vt genibus in terram flexis, & oculis ſublatis manus in
 cælum rēderet. Itaque illo ſigno iuſſe religionis in ex-
 tremo illo ſpiritu iis, qui cum illo erāt, oſtenſo cecidit,
 vir probitate, & liberalitate, & rebus geſtis immorta-
 litate dignis admirandus: qui tamen, quod valdè lu-
 ctuoſum fuit, nonnulla dedecoris macula vitæ
 decus aſperſit, cùm, tam temerè leuium humanum
 ſermonibus inductus, in id ſe diſcrimen iniecit, è quo
 nullum præmium vel dignitatis ad ſui nominis glo-
 riam, vel vtilitatis ad patriæ fructum polliceri vlla ra-
 tione poterat. Conſilij poenas acerbiffimo caſu luit, &

*Melij caſus
 Almeida
 diſceptatio*

*Almeida
 mors.*

*Humane
 fragilitas
 ſis exem-
 plum.*

ſimul exemplo ſuo mortales humanæ imbecillitatē admonuit, nè nimis præſenti felicitati cōfiderent, cū animaduernerent illum, cuius in bello Granatenſi tam clara virtus extiterat, qui maximos in India exercitus fuderat, qui Campſonis Aegypti Imperatoris opes inſregerat, & debilitarat, qui multis Regibus frænum iniecerat, à paucis hominibus, neque moribus & inſtitutis patriæ cultis, neque armis & militari diſciplina ad decus eruditis, ſed inermibus atque nudis, & non multum à beluarum immanium feritate diſtantibus occiſum, & eorum pedibus proculcatum. Eo ut diximus, interfecto, noſtri diffugiunt. Laurentius tamen Britius, & Marrinus Coelius mori in veſtigio maluerunt, quam Almeida inſepultum deſerere. Hi fugientes magnis vocibus compellant. Quam, inquiunt, rationem in Luſitania veſtri Ducis, & viri inmemores dignitatis & ingrati, reddetis Illam, qui voſtantis auxerat beneficijs, in diſcrimen induxiſtis, inductum prodidiſtis, & nunc inſepultum deſeritiſ? Cū verò clamando nihil proficerent, in hoſtes conuerſi ſunt, eorumque multitudine circumfuſi, lapidibus, & iaculis, & ſuſtibus oppreſſi conciderunt. Quinque & ſexaginta Luſitani in hac infauſta & infelici pugna interfecti ſunt: in quibus erant Duces vndecim, viri magnanimi, maximisq; in rebus cogniti: qui cū per medias flammæ, per pilas innumerabiles, per tela, per gladios ſine ulla formidinis ſignificatione ruentes, maximum terrorem hoſtibus intuliſſent, & inſignes victorias contra innumerabiles hoſtes adepti fuiſſent, tunc à paucis hominibus inermibus atq; nudis interfecti, & ſpoliati fuerunt. Creditū eſt illos, eò qd' ſe inſolentius in proſperis ſucceſſibus extuliſſent, & victoria non moderatè, ſed nimis interdum crudeliter uſi fuiſſent, eas pœnas diuini iudicii pertuliſſe. Noſtrem ſe maximo cum labore in ſcaphas recepere. Georgius Barretus & Georgius Melius poſtquam hoſtes diſcedere cognouerūt, in terram egreſſi ſunt, ut mortuos ſepelirent: quos omnes nudatos inuenere. Funus non exequijs, ſed lacrymis

*Luſitano-
rum fuga
& cædes.*

*Cæſorum
numerus.*

cura-

curatum fuit. Accidit hic acerbissimus casus Kalen. *Annus à nato Chr̃. flo 1510.*
 Matt. Anno M. D. X. Naues indè profeſte, Olyſippo-
 nem incolumes peruenēre: ciadis, ue nuncius inſignē
 Regi mœſtitam, & vniuerſæ nobilitati mœrorem &
 luctum attulit. Quid interini dum hæc omnia geſta *Derebus geſtis Ia-*
 ſunt, Iocobo Lupio Siqueiræ acciderit, eſt hoc loco re- *cobi Lupij Siqueiræ.*
 ferendum. Is ſoluerat Olyſippone cum nauibus IV.
 quinto die April. anno ſalutis. M. D. VIII. In inſu-
 lam vero S. Laurentij peruenit IV. die Auguſt. quam
 ſecundum eam partem, quæ ſpectat ad Auſtrum, pera-
 grauit, & aliquot nautas, qui fuerāt in comitatu Ioan-
 nis Gomecij Abræ, reperit: à quibus intellexit, Abræ-
 um, vt dictum eſt, dolore & mœrore contabuſſe. Indè
 in Cochimum delatus eſt, & ab Almeida (adhuc enim
 imperium tenebat) fuit honorificè & amanter exce-
 ptus. Almeida illi nauem vnā cum ſexaginta homi-
 nibus, in ſupplementum exiguæ illius claſſis, attribuit.
 Huius nauis erat nauarchus Gaſſia Souſa. Cū ijs quin-
 que nauibus in inſulam, quam olim Taprobanam, *Lupius Ta*
 modo Zamatram appellant, peruenit. Ea eſt æquino- *probanam*
 ctiali circulo ſubiecta, & aureæ Cheſoneſo ea parte, *primus ac-*
 quæ ad Auſtrum pertinet, oppoſita. Fater in longitu- *cedit.*
 dinem miliaribus nongenis & LX. Latitudo verò il- *Taproba-*
 lius nō ſupra CC & XL paſſuum millia dilatarur. Re- *ne deſcri-*
 gio eſt mira fertilitate prædita, regniſq; multis diſtin- *prio.*
 cta, variſque nationibus, quæ in ſe moribus & in-
 ſtitutis diſſimillimo ritu diſident, frequentata. Qui-
 dam enim Mahumetis ſectam ſequuntur: quidam ſi-
 mulacris dediti ſunt. Alij adeo immanes & feri ſunt, vt
 humanis carnibus veſcantur. Alij, uſus moribus hu-
 manis excoluntur, & benignitatem præ ſe ferunt.
 Abundat ea inſula pluriſimum auro, cuius gratia in-
 tam mercatores vndique commercant. In eadem inſulam
 delatus Siqueira, naves in portu regni, quæ Pedir *Pedir Ta-*
 appellant, conſtituit, & per Legatum pacem cū *probanæ*
 Rege firmavit. Idem fecit in alia ciuitate, quæ *regnum*
 Pacem nominatur, quæ indè octoginta millia paſ- *Pacē opp.*
 ſum aberat. Indè Malacā, quæ eſt in continen- *Malachā*

*Siqueira
accedit.
Malace
descriptio.*

ti Septentriones versus, cuius explorandæ causa mis-
sus ab Emmanuele fuerat, traiecit. Ea est in aurea
Chersoneso ad ostium fluminis non valdè magnifi-
ta. Erat autem tunc celeberrimum Orientis empori-
um: quatuor millibus passuum in longitudinem pate-
bat. latitudine erat perangusta. Arboribus & varijs fru-
ctibus abundat: frugibus, & rebus alijs ad victum perti-
nentibus, importatis vitur. Fluvio, qui mediâ urbem
interfluit, distinguitur: vtræque tamen urbis pars inter
se ponte coniungitur. AEdes & urbis mœnia erant
magnificè & eleganter extructa. Gens est colorata, &
moribus atque vitæ cultu ad humani tatem propensa.
Lingua adeò suavis existimatur, vt omnes finitimæ
regiones, & insulæ etiam, quæ commercium cum ea
ciuitate vllum habent, valdè ad urbanitatem & elegan-
tiam pertinere arbitrentur, linguam & orationem ci-
uitatis illius vsurpare. Gens est vestitu & cultu lautissi-
ma: musicis oblectatur: in bello tamen est aeris, vt
quæ faciliè pro decore & dignitate mortem oppetat.
Pertinebat hæc ciuitas olim ad regnum latissimum &
opulentissimum, quod Siam appellant. Rex enim Sia-
mensi Règi parebat: At cum ex portorijis ingentibus
summas sibi opes comparauisset, & maiores quosdam
diuitiarum magnitudine spiritus assumpsisset, à Sia-
mensi Rege defecit. Hanc deinde libertatem parim ar-
mis, quibus Siamensi ferociter obsistebat, partim mu-
neribus, quibus illius consiliarios, vt Regem à bello
deterrent, detinebat, faciliè tuebatur. Rex erat Mahu-
metanus, & Mahumetes etiam, vt nomen cum secta
consentiret, appellabatur. Siqueira classem in portu
collocauit. In anchoris autem in eodem portu quatuor
Sinæ naues fortè constiterant. Sinæ vbi nostras
naues conspexêre, Siqueiram adeunt, & cum illo ser-
thonetâ humanissimè conferunt. Illorum autem hu-
manitate & urbanitate, Siqueira caprus, familiarita-
tem cum illis libentissimè contraxit, vsque adeò, vt in
eorum naues ingressus, nullum officium amicitia
confirmandæ necessarium prætermitteret. Rex misit

*Siam re-
gnum.*

portorij ministros, qui percontarentur, quæ gens illa *Malacensis*
 esset, aut cuius rei gratia iter in eas oras suscepisset. Si- *Regis ad*
 queira respondit, se ex Occidentis Solis extremis termi- *Siqueiram*
 nis à Rege clarissimo missum esse, ut cum eo rege, de *nunciis.*
 cuius amplitudine multa perceperat, amicitiam firma-
 ret. Confidere se illud amicitiae fœdus vtilissimum v-
 trique Regi futurum. Id ut signis intelligi potuit, fuit
 Regi, & illius patruo, qui regnum administrabat, lon-
 gè gratissimum. Putabant enim valdè ad Regij nomi-
 nis amplitudinem pertinere, cum Regibus externis tā-
 to terrarum intervallo disiunctis societatem coire, no-
 menque suum per occidentis Solis regiones cum nō-
 nulla sui decoris celebritate peruagari: & simul ex Lu-
 sitanorum commercio Regis Malacensis opes ampli-
 catum iri confidebant. Itaque Rex ad Siqueiram viros
 primarios de suo comitatu misit, qui ei nomine illius
 omnia fuerunt, quæ à commodum & dignitatem
 Emmanuelis pertinerent, largè polliciti. Fuit deinde
 cōstitutum, ut Siqueira vibem ingrederetur, ut coram
 de pace cum rege commodius ageret. Fuit is à Rege cū
 multis amoris signis, & honorificis etiam cæremoniis
 de more gentis illius exceptus. Ibi cū de pace agere-
 tur, fuit ab utroque statutum, ut pacis condiciones per
 internuncios tractarentur. Pax denique fuit inter v- *Pacis fœ-*
 trumque facta, & solenni iureiurando sancita, & do- *das inter*
 mus confestim Roderico Araugio, qui Regis Emma- *Malacen-*
 nuclis negotia erat in ea ciuitate gesturus, attributa. *sem & L.*
 Nostri igitur omni metu soluti, in vrbe dispersi vaga- *stantes*
 bantur. At Sinæ cū nostrorum securitatem & confi- *Sinarū ad*
 dentiam animaduertissent, Siqueiram admonuere, ne *Siqueiram*
 tantam fidem Malacensibus haberet. Gentem esse fal- *admonita*
 sam atque fallacem, & fraudibus atque perfidiæ scele-
 ribus astrictam. Simul atque nostros incautos, & nihil
 hostile suspicantes aspicerent, eos omnes oppressurā.
 Boni Ducis officium esse, suorum salutem in vigilan-
 tia sua, non in alia fide sitam arbitrari. Saracenos tan-
 tisper fidem retenturos, dum se nihil posse nostris no-

*Mercatorum
de Lusita-
nia quere
la apud
Malacen-
sem Regē.*

eere confiderent. Vbi verò sibi occasionem datam ali-
quid cum fraude gerendi viderent, eam minimè præ-
termitturos. Humanitatem esse laudabilem : nimiam
in aliena terra confidentiam vituperandam : maximè
verò cum hominibus ex fraude & mendacio compo-
sitis fides adiungitur. His & alijs eiusmodi sermoni-
bus Siqueiram nauarchi Sinarum admonebāt, vt insi-
dias præcaueret. At is & fœderis Sacramento, & specie
beneuolentiæ, quam Malacenses præ se ferebant, &
postremò, quòd natura id, quod felicem successum in-
terturbare potest, non facillè euenturum suspicamur,
non modò Sinarum monita neglexit, verum multò
confidentius & Lusitanos in vrbe versari, & Malacen-
ses in nauibus suis negotiari permisit. Interim verò
mercatores partim ex insulis ad Austrum sitis, partim
ex ea Indiæ parte, quam Indus fluit, Regem nostrorū
formidine perterritum, ab eorū coniunctione dis-
traxerunt. Dicebant enim, nostros esse piratas cun-
ctis nationibus infestissimos. Per simulationem verò
probitatis fraudes machinari, & illis ipsis, cum quibus
fœdus amicitiae feriebant, pestem & exitium moliri.
Multas ciuitates euertisse, multis gentibus libertatem
& opes eripuisse, & illis, qui non permitterent arces in
eorum ciuitatibus ædificare, crudele bellum intulisse.
Arcium verò ædificationem eò pertinere, vt libertate
primum omnes, qui eos admittebant, spoliarent: dein-
dè bonis omnibus per summum scelus euerrèrent.
Nullam denique esse nationem vel tanta omnia rapi-
endi cupiditate furentem, vel tam inmanibus mori-
bus, & institutis efferatam, quæ esset cum Lusitanis
auaritia & crudelitate conferenda. Non verbis, sed fa-
ctis esse ostendendum. Interrogaret omnes mercatores
de illis malis, quæ vel in India vel in Arabia atque Per-
siae à Lusitanis gesta fuerant. Prudentis autem Prin-
cipis esse, alienis malis admoneri, ne in similes calami-
tates incideret. Vnum autem periculi depellendi reme-
dium esse, gentem, antè, quàm maiores opes asseque-
retur, opprimere. Serò namque facultatem præter-
mis-

missam eos lamentari, qui, quandiu licet, securitati sue minimè prospiciunt. Lusitanos esse admodum paucos, & inermes, & imparatos, atque foedetiis confidentia in vrbe, tanquam in patrio solo versari. Eos itaque de medio tolleret, vt paucorum internecione, reliquis aditum in eas oras intercluderet: His & eiusmodi sermonibus Regem iuuenili temeritate præcipitem, & in fraudibus enutritum, & religione à nostris maximè dissidentem, facillimè à Lusitanis abalienarunt. Huius autem consilij authores præcipui fuere Nahodabegua Cambaiensis, & Vtetimutaraia Ioauensis, qui opibus, & potentia, & gratia apud Malacenses, inter omnes, qui in ea ciuitate negotiabantur, excellebant. Hi verò non oratione tantum, sed muneribus etiam Regis patrum, penes quem erat totius regni moderatio (Bendaram appellabant eum, qui munus id gerebat) cortuperunt, vt fidem datam violaret, & Regem in eandem fraudem impelleret. At eorum consilijs vehementissimè repugnabat Lassamana, rerum maritimarum præfectus. Nullum enim grauius peticulum intendi dicebat eo, quod ex violata fide communibus rebus immineret. DE V Menim, quem nihil latere posset, iusiurandi neglecti, atque religionis violatæ vindicem fore. Ad hæc accedite fraudis atque mandacij dedecus & turpitudinem, quo nullum detestabilius, ad Regis nomen macula sempiterna deformandum, excogitari posset. Præterea Lusitanos, se compertum habere, omnia quæ gesserant, iure gessisse. Ab illis enim tantum qui foedus fregerant, poenas, vt æquum erat, exegisse. Homines namque esse in fide tuenda constantissimos, & in perfidia vindicanda, & iustissimis poenis animo maximo repetendis acerrimos. Itaque præstare eos initari, qui eorum societatem & opistium iniurias facile propulgebant, quàm eos, qui illatis iniurijs sibi ipsis causam iustissimæ cladis afferebant. Hæc Lassamanæ sententia non potuit vilo modo Regem à decreto iam sceleris reuocare. Itaque statuit Siquei

*Consiliū da
tollendis è
medio Lu-
sitani.*

*Lassama-
na profes-
dere seruā
do oratio.*

*Regis ma-
iustis per-
fidia.*

Insidia Regis in Lusitanos detecta.

Alterum in Lusitanos insidia.

ram cum reliquis ducibus interimere. Quod ut commodius fieret, ædem maximam ex ligno propè pontem extruxit, & Siqueiram ad conuiuium, quod in ea domo instruendum curauerat, inuitauit. Is Regis tam propensam in eum, ut apparebat, voluntatem non aspernatus est. Erat tum Malacæ Persis quædam Mahumerana, quæ hospitium publicè certa pecunia præbebat. Apud eam diuersabatur sartor quidam Lusitanus, qui Persicam linguam probè nouerat. Is linguæ communione in maximam mulieris familiaritatem venerat. Ea cum insidias indicio cuiusdam hominis sibi valdè familiaris percepisset, per sartorem à Siqueira postulauit, ut eam ad colloquium secreto admitteret. Vitam namque illius & dignitatem agi. Siqueira monita mulieris irrisit. Illa verò cum idem iterum atque tertio à Siqueira contenderet & nihil proficeret, omni periculo contempto sarti insidias detexit. Is Siqueiræ omnem rationem sceleris, ut instituta erat, aperuit. Vbi igitur dies cōuiuii præstituta venit, Siqueira morbi simulatione periculum declinauit. Itaque cū hæc sceleris via minimè processisset, aliam excogitarunt. Siqueira querebatur, quod aromata & merces reliquæ, quas in naues, ut mercatores reliqui faciebant, imponeret, sibi minimè pretio traderentur. Rex mercatorum importunitate id se imprudente factum esse confirmabat. Sedaturum operam, ut postridie Siqueiræ postularis cumulatè satisfaceret, illumque admonet, scaphas omnes præsto ad littus haberet. Interim naues humiliores armis complere, & arma cibis varijs & omni genere comæatus occultari iussit. Hominibus deinde armatis, ut arma cultu atque veste mercatorum contegerent, imperauit. Habitu igitur mercatorum, tamquam cibos venderent, erant in Lusitanas naues ingressuri, simul atque signum (id autem fumo dandum erat) in vrbe sublatum conspicerent, Duces imparatos aggredierentur. Erat autem constitutum, ut signum non daretur, antequam scaphæ, ut onera acciperet, in littore consisterent, ut simul & naues exmanitas, & scaphas

in-lit

in littore sine vlla sceleris suspitione constitutas adori-
rentur. Postridie, qui se mercatores esse simulabant, cū
animaduenterent scaphas omnes, præter vnam, ad lit-
tus accedere, ipsi nauigia sensim in naues dirigūt. Sce-
leris Principes erant iidem, qui fuerant consilij autho-
res. Ij cū nauium lateribus appropinquarent, inter-
rogarunt, an vellent vel fructus, vel cibos emere. Preti-
um, quod petebant, erat vilissimum. Nostri & ciborū,
quibus indigebant, copia et pretij vilitate prouocati, ho-
mines in naues admodū libenter admittūt. At Garfia
Souza cū multo plures, quā par erat, in nauem su-
am ingressos animaduenteret, eos omnes abire iussit,
& repugnantes armis ciecit. Deinde Fernandum Ma-
gallanum in scapha sua, quæ sola cum reliquis ad litus
missa non fuerat, ad Siqueiram misit, qui cum admo-
neret, ne gētem perfidam in nauem suam ingredi per-
mitteret. Conuiuij recordaretur, quod proximis illis
diebus à Rege instructum mortifero veneno fuerat. Si-
queiram eo iam tempore octo ex hostibus circunde-
derant, qui signum expectabant. Ipse verò schachotū
ludo vsque adeo intentus erat, vr Magallani oratione
ludendi studium non intermitteret. Nautam tamen
vnum è nauis magistris, malum scandete, & è carche-
sio scaphas speculari iussit, an iam mercibus onustæ re-
dirent. Magallanus ad Souzam rediit, vr illi opem (erat
enim paucis admodum stipatus) afferret. At magister
è carchesio conspexit vnum ex Malacensibus qui in
prætoriam nauem admissi fuerant, à Siqueiræ tetgo si-
cam distingere, alterum verò ex aduerso oculis in-
nuere, ne appropetaret, nondum enim signum datum
esse. Siqueira, & qui cum eo ludebant, sic erant affixi lu-
do, vr non animaduenterēt, se solos esse hostibus octo
circumuentos. Hic cū nauta è carchesio maximis vo-
cibus Siqueiram, vr vitaret insidias capiti imminentes,
inclamaret, Siqueira sanè perturbatus, arma poposcit.
accurrunt vndiq, ij, qui relictī in naui fuerunt. Hostes
re inopina percussī, in nauigia sua desibunt. Idem re-
liqui, qui naues alias circumstitebant, effecerunt. Qui

*Detectum
dolum.*

*Siqueira
in summo
periculo se
curias.*

*Hostium
fuga.*

*Lusitano-
rum cla-
des.*

*Siqueira
de Malacē
sibus con-
iulatio.*

*Regis per
nuncios
purgatio.*

*Siqueira
in Indiam
peditum.*

enim ex improviso nostros adoriri cogitabant, & si-
gnum expectabant, cum viderent nostros arma certa-
tim corripere, sibi fuga consulendum existimarunt. Il-
lis verò à nostra classe diuulsis, signum in vrbe subla-
tum fuit. In nostros, qui in vrbe vagabantur, acerbè sa-
uitum est. Viginti tantum in Roderici Araugij domū
se receperunt. Franciscus Serranus, qui etiam in vrbe
versabatur, scapham nactus, cladem effugit. Siqueira
consilium habuit. Fuere qui dicerent, iniuriam illam
esse protinus vlciscendam, & naues omnes, quæ erant
in portu, Sinarum nauibus exceptis, inflammandas, &
vrbem tormentis acerrimè quatiendam. Sed id fieri cō-
modè non poterat. Multi namque fuerant ab hostibus
interfecti: reliqui erant admodum pauci, & duæ scaphe
fuerant ab hostibus captæ. Præterea ratio incunda vi-
debatur, quemadmodum Araugius, & qui cum eo e-
rant, aliqua pactione in libertatē vindicarentur. At
Bendara veritus, ne Siqueira portum subiret, ad Arau-
gium peruenit, eumque bono animo esse iussit, fidem-
que dedit, ei se viuo neminem nociturum. Rex cum
Bendara deinde nuncium ad Siqueiram mittit, qui eū
admoneat, facinus illud imprudente se fuisse à perdi-
tissimis hominibus admissum. Cuius quidem illos pœ-
nas daturos esse: vt hostium igitur vindictam oculis v-
surparet, in vrbem amicam & perhospitalem iniret. Se
namq; nullum hominis amantissimi officium & mu-
nus omisurum. Araugium & Lusitanos reliquos esse
liberalissimè tractatos, quos omnes se traditurum con-
firmabat, si is vrbem ingredi vellet. Siqueira respondit,
Lusitanos antè liberos sibi traderet, vt eo pignore fa-
cilis in animum induceret, cum reliqua omnia bo-
na fide præstiturū. Id cum Rex facere nollet, imò ho-
minem varijs fraudibus ludificare cogitaret, & nauigandi
tempus abiret, Siqueira Indiam intra Gangem
petiuit: duas in eo cursu naues hostiles cepit: è classe
autem sua nauem vnā hominum penuria coactus
incendit. Aliam autem nauem vaditalliam amisit,
ita tamen, vt nullus eo naufragio periret. Sic tandem
ad pro-

ad promontorium Cori peruenit. Ibi cum accepisset
Almeidam, cuius ille partes sequutus fuerat, in Lusita-
niam profectum esse, & Albuquerque Indię
prouinciam moderari, metuens illius
offensionem, in Lusitaniam
nauigauit.

HIERONYMI

OSORII SILVENSIS

ALGARBIORVM IN LV-

SITANIA EPI.

COPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-

disimi, virtute & auspi-
cio gestu,

LIBER SEPTIMVS.

Albuquerque cum statueret Armuziũ
petere, classem viginti trium nauium
instruxit, in quibus erant Lusitano-
rum duo millia, & aliquot præterea
auxiliares ex Indicis militibus assump-
ti. Cum verò Baticalam peruenisset,
Timora priata, qui tunc Emmanuelis imperium seque-
batur, & in parua quodã insula Onori obiecta consiste-
bat, ad Albuquerque se contulit, cumq; incepto dete-
ruit. Vehementer namq; se Ducis sapientissimi cõsiliũ
admirari dixit, qui longinqua bella cũ maiore pericu-
lo, & minore fæctu sumere, q̃ propinqua cum multo
maiorẽ

Timora ad
Albuquer-
cũ de bel-
lõ Goensã
oratio.

maiorē laboris prēmio suscipere mallet. Præterea non
esse sapientis, hostem à tergo potentem impunitum re
linquere, cui liberum esset, in Lusitanos illi⁹ ope desti-
tutos inuadere. Goam & propter insulæ situm, et vrbs
opulentiam, & regionis vicinītatē, & hostis audaciā,
esse illi prius expugnādā, q̃ aliquid aliud moliretur.
Admonuit præterea illum de belli apparatu, in quem
Zabaimdalcamus, Goæ princeps & dominus, totis vi-
ribus incunbebat. Viginti enim naues maximas ædifi-
cabat, & naues etiam longas ornabat: mille Turcas, a-
cres in bello viros, stipendijs alebat, & alios præterea
milites permultos mercede conducebat eo animo, vt
nostros aggredetetur & imparatos opprimeret. Nihil
igitur vel ad salutem prouidentius, vel ad dignitatem
præclarius cogitari posse, quàm consilium hostis an-
teuertere, & antequam classis illa in altum deduceretur,
ex improviso Goam adori. Esse præterea rei benè
gerendæ occasionem diuinitus oblatam. Nam Zabaim-
dalcamm post Zabaij patris mortem, cō quod multi
principes in continenti ab eo defecerant, esse bellis mo-
lestissimis implicatum, & in continentem traiecisse, vt
rebelles domaret. Ea autem de causa coactum fuisse,
maximam exercitus sui partem eo traducere, vt citius
bellum conficeret. Operam deinde suam Timoia pol-
licitus fuit, sibi uē nihil optabilius esse dixit, quam vi-
tam, si opus ita fuisset, pro Regis Emmanuelis dignita-
te profundere. Albuquerque hac oratione permotus,
consilium habuit. Omnes Timoia consilium compro-
barunt. Albuquerque igitur, cum Goam oppugnare
constituisset, Timoiam præmisit, qui terra arcem Za-
baimi, in oppido Zintacora egregiè munitam, armis
inuaderet. Ipse verò Goam periiit. Vix autem classem
in ora collocarat, cum Timoia ad illum peruenit, &
arcem essetiam à se funditus euerfam, & flammis ab-
sumptam exposuit. Classis autem Timoia erat xiiij.
longarū nauium, armis, & tormētis, & bellicis muni-
tionibus instructissima. Goa est insulæ & vrbs com-
mune nomen. Fluuius ingens in duas partes in mare
influit.

*Bellum Go
ense.*

Zabaimi

*arcis ex-
gnatio.*

*Timoia
classis.*

*Goa deseri-
ptio.*

influentes diuifus, infulam efficit. Ambitus illius mil-
 lia paffuum circiter viginti tria continet. Vrbs erat cin-
 cta muris, & munita turribus, & roimentis permultis
 atque varijs inftituta: ædes amplæ. Cæli tempesties, &
 regiõis amœnitas, & portus fecuritas multos mercato-
 res inuitabat, vr libenter in ea domicilia collocarẽt. Em-
 porium erat valdè frequens & opulentum. Vigebant
 in ea armorum ftudia, multiq̃ue milites, partim equi-
 tes, partim pedites, Zabaimi ftipendijs alebantur. Ve-
 ftigijs namq̃ue patris infiftens, omnes, quos in bello
 virtutis fpecimen præbuiſſe nouerat, ad ſe congiarijs
 vberimis alliciebat. Inſula multò maiorem, quàm
 pro illius magnitudine, hominum multitudinem ſuf-
 tentare poteſt. Eſt enim denſis arboribus valdè ſiu-
 tiferis veſtita, abundat varijs frugibus, pecora innu-
 merabilia nutrit, variaq̃ue alimenta profundit, & a-
 quas multas atq; perennes habet. Tempia iſtu Mahu-
 metano erant maximis ſumptibus ædificata, & prouẽ-
 tibus etiam, quibus ſacerdotes alerentur, opulenta:
 Nemini autem licebat in inſulam ingredi, priuſquam
 in aditu aliquo nomen ſuum, & patris, & patriæ ſcri-
 pturæ magiſtris in quinque locis, quibus in inſulam
 facilior erat tranſmiſſio, conſtitutis, exponeret: qui et-
 iam hominis colorem, & ſtaturam, & ſigna literis cõ-
 ſignabant. Accidit porrò poſtquam inſula in Luſita-*Chriſtianis*
 norum poteſtatem peruenit, vr dum Luſitanus qui-*mi veſti-*
 dam domus altiora fundamenta iaceret, crucem ex æ-*gia Coere*
 re factam reperiret: quod maximo argumento fuit, *perita*
 eam fuiſſe olim à Chriſtianis habitatam. Albuquerque
 verò primum omnium Antonium Norognam, *De turrib*
 & Simonem Andradium, & Simonem Marinum, *duarũ ex-*
 quorum naues humiliores erant, & remis incitari, & *pugnatiõe*
 in vadis conſiſtere poterant, præmiſit, qui turrim quã-*atque incẽ*
 dam, quæ noſtris damnum inferre poterat, oppugna-*dio*
 rent. Iſs autem Georgium Fogazam, Hieronymum
 Teixeiram, Georgium Sylueiram, & Ioannem No-
 nium, & Gaſſiam Souſam ſcaphis egregiè munitis
 inuectos, comites adiunxit. Magiſtro autem claſ-
 ſis

sis vniuersæ præcepit, vt fundum exploraret, & videret, an maiores naues possent absque naufragij periculo portum subire. Timoiæ verò imperauit, vt aliam turrim, in qua erant similiter & tormenta, & præsidia militum disposita, in continente non procul ab insula sitam acriter impugnaret. Omnes impigrè sibi commissum munus exequuntur. præsidia namque armis partim cæsa, partim in fugam coniecta, & turres captæ & incensæ sunt: & nullum esse a vado periculum. Ir vltius progressi, oppidum insulæ, Pangin nomine, satis magnum, & militum nō exigua copia munitum inuadere parant. Hostes accurrūt, vt nostros aditu prohibeant. Fit atrox prælium, hostes tandem fusi fugatique sunt, & oppidum coniectis facibus exustum. Postidie Albuquerque naues humiliores misit, quæ se cum Norogna coniungerent. Maiores enim naues propter maliciam substitere. Ipseque in tridentem, cui præerat Iacobus Fernandus Begienfis, ingressus est. Ibi Saraceni quidā ad illum supplices ad eunt, se Cambaienses esse dicūt. & Goam rei gerendæ gratia conuenisse, & Melichiazij fœdere contineri orare & obsecrare, vt fœderatos atque supplices insita fide & benignitate conseruaret. Eos Albuquerque in fidem recepit. Quærit ab illis deinde, quo in statu ciuitas ipsa sit. Natrant illi, maximū esse metum ciuibz iniectum. Seditiones etiam inter Principes excitari. Multos namque propter exiguum militum numerum deditionem facere velle: quosdam verò illis, qui hoc animo essent, acriter aduersari. Ad resistendum porrò neque consilium, neque mentem in alterutra parte consistere. Albuquerque ne vi propius illata, eos, qui dissidebant, inter se conuenire cogeret, & simul, vt vrbe citius in potestatem redacta, liberior ad reliqua, quæ animo designaret, exequenda relinqueretur, eosdem Saracenos Legatos ad ciuitatis Principes mittendos esse duxit. Legationis sententia hæc erat. Se non vt exitium Gensibus impetraret, sed vt eos à dominatu durissimo ad imperium

Pagin oppidum incensum.

Saraceni aliquot in deditionē accepti.

Albuquerque ad Gens Legatio.

mul-

multò clementius adduceret, cò classem appulisse. Si in deditionem redigi vellent, se omnium libertatem tuendam suscipere, & vt suis legibus, & ea religione, qua à pueris imbuti fuerant, vitam instituerent, si Christianam sequi nollent, facillè permissurum: & tertiam præterea partem tributorum, quam Zabaimo pendebant, remissurum, ea tamen lege, vt milites illius potestati traderentur, vt de eis quod optimum illi videretur, statueret. Ciues condiciones accipiunt. Aliqui ramen cum aliquot mililibus aufugerunt.

Rebus ad hunc modum constitutis, sequenti die, qui fuit XVI. Februarij, Anno salutis. M D X. Albuquerque in urbem ingressus est. Urbis, & arcis, & munitionum omnium, & armamentorum possessionem nomine Regis Emmanuelis occupauit, fide meque a ciuibus accepit, eos fore semper imperio Emmanuelis obsequentes, neque ab illius vnquam fide discessuros. Erant in incenibus & armamentis quadraginta ingentia tormenta ex ære facta, è minoribus incredibilis multitudo, maxima pilarum, & tormentarij pulueris vis, & reliquarum munitionum tanta copia, vt admirationem commoueret. Erant in statione nauali naues maximæ quadraginta, celoces sedecim, & longæ præterea naues quamplurimæ. Erat præterea in Zabaimi stabulis non mediocri equorum, qui fuerant è Perside & ex Arabia aduecti, numerus. Ad has commoditates accedebat varius & multiplex commeatus. Albuquerque ne

urbis tantæ celebritatis parùm firmo præsidio munitur, in ea hyemare constituit. In locis, quibus aditus in urbem patebat, præsidia disposuit: vrbis custodiam Antonio Norognæ, arcis præfecturam Gaspari Paiuæ commisit: regis facultaris procurationem Francisco Coruino, tradidit. Magistrum deinde, qui annonæ, qui ædibus, & vijs præessent, qui communi consilio res ad vltum publicum necessarias administrarent, delegit, ordinemque civilem singulari temperatione constituit. Saracenos, & alios, qui

*Goæ dede
tio.*

*Mira belli
corum in-
strumento
rum vis
Goæ reper
ta.*

*Goenfis
Reipub. cō
stitutio.*

portorij & vectigalibus aliundè importatis præstarent, minimè (sic enim temporis ratio flagitabat) muneribus priuandos esse duxit. Promissa cumulatè præstitit, & vt omnium in se popularium animos alliceret, operam strenuè nauauit. Mulieres & virgines, quæ in Zabaimi ædibus, in quibus ipse habitabat, asservabantur, ab omni petulantia militari custodiri diligentissimè iussit. Legatum deindè ad Narlingæ Regem mittere instituit: & Regem etiam Vengaporensem, qui Narlingæ Regi parebat, per cuius regnum Legatus iter facturus erat, vt ad suas partes alliceret, operam dandam esse statuit. Legatus fuit Gaspat Chanoca, qui Bisnagam urbem Narlingæ maximam & opulentissimam, totiusque regni metropolim, in qua Rex plerunque cõsistet, peruenit: vbi fuit à Rege cum magnis honoribus acceptus. Regis Armuzienfis familiares atque domesticos, qui in ea urbe negotiabantur, muneribus affectos dimisit. Ismaëlis Persarum Regis Legatos, qui Goam, vt negotia magni ponderis cum Zabaimo transigerent, conuenerant, humanitate summa prosequutus est. Ad ipsum deinde Ismaelem legationem decreuit. Legatus appehæbatur Rodericus Gomezus Catualiosa, qui Armuzija Coicataro, nè ad Ismaelem perueniret, veneno sublatu fuit. Urbem deindè muniuit: naues, quæ erant inchoatæ, perfecit: vectigalia locauit. Timora redemptor extitit. Dum hæc geruntur, res noua præter opinionem incidens, Albuquerque, nè alijs curis omninò vacuus, Remp. optimè constitueret, impediuit. Nam quidam viri nobiles illi vehementer aduersati cœperunt, atq; primum illius actionib. obiectare, clanculum omnia facta illius irridere, & siue virtutis inuidia, siue insita temeritate & infania, nomen illius maledictis insectari. Deindè audaciùs, nè rem Lusitanam in summum discrimen induceret, obtestati. Urbem illam esse magnam, hostibusq; innumerabilibus circumfusam, neque posse tunc ab imminetibus periculis vlla ratione defendi. Hęc tunc nullam opem aliundè propter aduersas tempesta-

*Albuquerque
ejus ad Nar
lingensem
Regem Lega
tio.*

*Albuquerque
ejus ad So
phum Per
sarum Re
gem Lega
tio.*

*Lusitanorum
quorundam
ab Albuquerque
secessio*

res afferri posse. Opes Zabaimi ingētes esse: odium finitimæ gentis in nostros acerbissimum. Fidem ciuium, qui se dediderant, fluxam, & neque sponte, sed metu & terroribus expressam. Si hostes hyeme, quod eis facillimum foret, fluuium traicerent, obsidionem sustinere non posse. Esse igitur urbem præsidio nudandā, neque propter vilius ambitionem, omnes Lusitanorum copias hostium immanitati prodendas. Ad hoc cum alij quidam se aggregarent, & Albuquerqueij nomē apud multitudinem deferrent, & publicum etiam testimonium sumerent, supra nongentos homines Lusitanos Albuquerqueio aduersarios & infestos reddiderunt. His rebus cognitis, Albuquerqueius vna nocte tumultus auctores, ad clandestina colloquia in vna domo coactos oppressit, & in custodiam tradidit. Illi simulant se illius potestate futuros. Is cum eorum ope indigeret, ab eis fidem accepit, eorumque ertatis ignouit. Aliquos tamen ex eis postea dimittit, ne ei grauiorem molestiam manendo exhiberent, quàm discedendo afferre potuissent. Alij contra fidem datam eum deseruerunt. Hæc indigenas minimè latebant, & exploratores omnia Zabaimo per literas nunciabant. Interim Dynasta quidam ex ijs, qui rebus Lusitanis studebant, literis Albuquerqueium admonuit, exercitum ingentem à Zabaimo comparari: vicinos Principes ad auxiliū accersiri: bellum, quod Zabaimus gerebat, æquabili compositione finire: vires eorum, qui in Lusitanos volūtate propendebant, vastari. Albuquerqueius socijs opē afferre conabatur, sed tāta erat hostiū multitudo, vt frustra in eo laborem & studium consumeret. Id, quod reliquum erat, summa vigilantia facere nitabatur, vt hostes insulae aditu prohiberet & urbem tutaretur. Sed ratio vtri-
que muneris gerēdi erat difficilis & impedita. Nam Lusitani erant pauci, & magna eorum pars ab Albuquerqueio sermonibus eorum, qui discordias excitauerant, auersa. Ciues, cum quibus pax fecerat, non suspecti tantum, verum Principem suum non obscuro studio repetentes aditus in insulam neque pauci, ne-

*Tumultus
auctores
capti, ac
mox dimis-
si.*

*Zabaimi
bellum ad-
uersus Al-
buquerqueiū.*

que difficiles. Itaque eodem tempore erat Albuquerque, ut & suos in officio contineret, & Goensium proditionem caueret, & hostium multitudini diuersis in locis resisteret, summa vigilantia laborandum. Aditus insulæ primùm fossa & vallo muniuit, & in ijs, quæ potuit, præsidia disposuit: & duces, quorum virtuti confidebat, singulis præsidijs assignauit. Locus vnus, qui erat magis, quàm reliqui, munitus (incolæ Benastarin appellabant) erat oppositus illi parti continentis, quā iam Pulatecamus, Zabaimi dux, castris occuparat. Vir nobilis, nomine Gasia Sousa, stationi illi fuerat ab

Securitas signum Albuquerque præpositus. Is candidū vexillū ab hostiū castris sublatum conspicit. Quod cum cerneret, aliud *apud Goens* similiter vexillum candidum tolli præcepit. Id erat signū securitatis, ei, qui vellet proprius accedere. Vir de-

Ioannis Machiadi de rebus hostilibus indicium. indè ex colle, qui hostium castra, tegebat, in littus descendit. Illæ verò sunt æstus, atque fluminis angustia, ut sermo vtrique ab ijs, qui in vtroque littore constituti sunt, haberi facillimè possit. Is igitur Soufam voce maxima compellebat, seque Lusitanum esse, & Ioannem Machiadum appellari dixit, & vnum ex exilibus illis, quos Capralis in Melinde reliquerat. Indè profectum, Diu peruenisse, & sub Melichiazio stipendia fecisse. Maiore deindè congiario à Zabaio Goæ Dynasta, Zabaimi patre, conductum, sub illius signis militasse: qui illi, cum eum Turcam existimaret, militum præfecturam concesserat. Seque quamuis Turcam esse simularet, re vera, mente & intima fide nunquam à CHRISTI religione discessisse. Itaque animo Christiano, & amore in patriam debito persuasum, eò descendisse, ut Christianos admoneret, ut impendens omnibus discrimen declinarent. Zabaimum habere sub signis supra quadraginta hominum fortium milia: tantis multisque tormentis, atque bellicis instrumentis abundare, ut Lusitani illius vim & impetum diu minime sustinere possent. Quæ circa se Christianos hortari & admonere, ut antequam hyems exitum

Zabaimi exercitus & instrumenta bellica.

inter-

intercluderet, ex insula discederent. Sousa homini gratias agit, & rē omnē Albuquerque per nunciū exponit. Albuquerque id hostiū calliditate fieri suspicatus, quo terrore nostris inijcerent, admonitionē contempsit, indigūm; se prorsus existimauit, antē, quā experiretur, an Insulam tueri posset, ex ea decedere. Pulatecamus verò cū animum Albuquercij obstinatum perspiceret, vt in aditum itumperet, excogitauit. Itaque rates coniunxit, & nē raribus noceri tormentis posset, stationem in fluminis ostio vallo & fossa, validoque præsidio muniuit. Nostri cū id animaduuerterent, vt stationem hostiū expugnarent, summo opete contenderunt. Sed cū in eo frustra pugnarent, Albuquerque admonent, operam in stationis oppugnatione frustra consumi. Albuquerque cō se cum equitum turmis contulit, & hostiū munitionem conspiciens, Diēbus præcepit, vt ab ea oppugnatione desisterēt, & in eō tantū industriam ponerent, vt hostes aditu prohiberent. Se namque confestim cum maioribus copiis adfuturum, & Nerognam cum minoribus nauigijs in mare missurum, vt sic demum statio facilius expugnaretur. Idem reliquis Ducibus, quibus alios aditus tuendos assignarat, imperauit. In vibem reuersus, dat operam continuò, vt parua quædam nauigia, quibus Goenses utebantur, quæ *Cotia Goë-*remis impelluntur (Cotias autem appellabant) in *sum nani-*vnū locum conueniant. At omnes Cotiæ etiam *clani* ad hostes clari transmissæ, vt illis copias in insulam *ad hostes* maiore cum facilitate traicerent. Id ubi resauit Albu- *ane & e.* quercius, eum, cuius id opera factum fuerat, confestim *Pulateca-*occeidi præcepit. Interea hostes summa vi, vt in insulam *mi irrupti-*penetrarent, contendebant. Sed nostri tam acri *in Goam*inio resistebant, vt eos semper à conatu repellerent. *irrita.* Tandem Pulatecamus cū desperaret, se dē in Insula *id e.* tanta virtute defensam ingredi posse, nocte se id *in dē itru-*facilius effecturum existimauit. Noctem pluuiam & *pio, & Lu-*taliginosam, (hyemis enim instabat) expectauit, qua *tanoruns* nostri fuga.

hostri tempestate & imbre præpediti, neque tormentis vi, neque omnibus locis occurrere possent. Cum igitur ea nox, quam oprabat, aduenisset, quæ fuit decimo septimo die Maij, Zufalarimū, virum impigrum, & in rebus bellicis administrandis iniepidum cū mille delectis hominibus ratib⁹ inuehi, & Benastarinū petere iussit Melichiū verò Cufforgium, qui Goensi exercitui præfuerat, iussit alium aditum, Zancalinum nomine, qui indè non procul aberat, copijs, quas ad eam rem parauerat, aggredi. Se cū reliquis copijs, vt eis subsidio occurreret, trāsmisissum. Zufalarimus quamuis & noctis silentio, & tempestatis opportunitate vteretur, nostros perpetuò vigilantes latere non potuit. Hostes tamen cū essent tanto plures numero, & in nostros tenebris & pluuijs impeditos, & in quā primū partem accurrerent, non satis explicantes irruerent, & eodem simul tempore vtrūq; aditum oppugnarent, terram tandem occuparunt, & nostros ex stationibus expulerunt. Quod tamen non absque summa armorum contentione fieri potuit: in qua aliquot vtrinque ceciderunt, in quibus Georgius Sousa fuit. His rebus ita gestis, ij, qui expulsi fuerant, cum alijs, qui aditus ali-

*Albuquerque
ej strata.
gema.*

quos custodiebant, in urbem se receperunt. Albuquerque verò cū Goensibus militibus, quibus se vsurum dixerat, parum fideret, vt ciuitatem eorum insidijs (iam enim inter se de prodenda ciuitate coniurauerant) liberaret, omnes iussit abire: quibus simulatè eam curam dedit, vt Benastarini aditum armis tuerentur: se- cūc dixit illis opem confestim allaturum. Nec enim de omnib⁹ pœnas sumere poterat, & hostes intra muros versari periculosius existimabat, quàm cum omnibus in campo configere. Illi continuò sese cum Pulatecanis coniungunt. De mercatoribus tamen, qui remanserant (eos enim, à quibus minus timebat, eicere noluit) quæstionem habuit, & quendam Mircazum nomine, opibus & existimatione Principem, cum nonnullis, qui socij coniurationis extiterant, capitali supplicio affecit. Pulatecamus verò in loco castra posuit,

*questio
de proditoribus
habita
& eorum
supplicium.*

fuit, qui duobus passuum millibus ab vrbe distabat. Inde crebras in urbem excursiones faciebat. Albuquerque naues, quæ in statione erant, per Iacobum Fernandum Fariam, virum fortissimum, incendere præcipit. Sed incendium fuit continuò ab hostium multitudine restinctum. Urbis muri multis in partibus laborabant. *Goæ præsidia.* eas omnes Albuquerque stationibus firmare constituit. Octo stationes muniuit, easq; octo ducibus custodiendas cum præsidijs assignauit. Nauigium deinde in *Albuquerque* mare deduci iussit, vt Cochimum quam celerrimè fieri *negatū* posset, nunciaret discrimen, in quo ipse cum omnibus *in discrimi* Lusitanis versareretur, & Georgium Syluium atque Hieronymum Teixeira (hi erant ex illis, qui turbas con- *subsidium.* tra illius aetate cōsciuerāt) ad subsidium euocaret. Quod illi siue odio Albuquerquei imbuti, siue desperatione *vehemens* quadam salutis occupati facere neglexerunt. Pulate- *Goæ vrbis* camus interim propius accedens, urbem summis viri- *oppugnatio* bus oppugnabat: nostri summa etiam contentione resistebant. Antonius Norogna, in vrbis parte, quæ erat muris propemodum nudata (magna nancue pars illius diruta fuerat) ex statione, cui præerat, hostium impetum egregiè sustinebat. Cum verò hostes pertinacius instarent, ipse aperto ostio copias eduxit, & impressione facta hostium impetum repressit. Verùm cum se recepisset, magnum periculum adiuuit. Ea die fuit vrbs tribus horis omnibus partibus acriter oppugnata, sed multò acius defensa, ita vt cogereretur Pulatecamus copias, nè plus damni acciperet, quam inferret, à muris abducere. Insequenti nocte in loco propè litus, in quod naues refectendas sulducere mos erat, stationem vallo muniuit, & in ea tormenta cum valido præsidio disposuit. Prima deinde luce urbem ea parte, quam Arius cuius tuebatur, acerrimè verberare, & omnes simul *his* partes oppugnari iussit. Sed hostes etiam ea die cum non mediocri damno repulsi sunt. Nostri tamen erant iam eo tempore & laboribus, & vigiliis, & vul- *Lusitano-* *rum disti-* *culantes.* *culantes.* nentibus, & reliquis incommodis, quibus obsessi, om-

Albuquer- niumque præsidio destituti circumneciri solent, affi-
ci; magna cti, in primis autem Albuquerque. Qui tamen cum ef-
nimitas. fet grauissimis curis implicatus, omnia maximè ani-
 mo perferebat. Et nunc consolando, nunc obiurgan-
 do, aliquando spem salutis afferendo, & ignominiae
 metum proponendo, iacētes animos excitabat, exem-
 ploque suo ad laborem & audaciam multos incende-
 bat. Nullum enim impigri intercidum militis, & sum-
 mi semper ducis officium prætermittebat. Machiadus
 interim, cuius antè mentionem fecimus, clàm ad il-
 lum ex hostium castris venit, atque indicauit, Pulate-
 camum de incendēda illius classe cogitare. Cum hæc
 cura illum vehementer sollicitum haberet, Georgius
 Cugna & Franciscus Pereira Coutignus, Franciscus
 Sousa Manzias, & alij quidam fuerant dissensionis con-
 citandæ principes, instant, vigent, obtestantur, publi-
 cum testimonium perunt, rem esse perditam clami-
 tant, urbem continuo deserendam esse dicunt, plebem
 eiusmodi verbis exanimant, ita, ut non facile posset
 Albuquerque statuere, essentne magis hostes, quàm
 ciues ipsi, homines præsertim nobiles, qui multitudi-
 nem ad defectionem sollicitabant, metuendi. Hæc ta-
 men omnia singulari alacritate & prudentia curauit.
 Classē enim vigilantia sua incolumem ab incendio
 cōseruauit, & tumultus oratione grauitatis plena com-
 pescuit. Attamen Zabaimus omnibus copijs in insu-
 lam triaētis (fuerat enim Pulatecamini literis ascitus)
 castra prope urbem collocauit. Saraceni verò, qui in
 vire relicti fuerant, & fidem metu simulabant, vbi Za-
 baimi castra conspexerit, arma corripunt, & in no-
 stros inuadunt. Ibi Albuquerque cum & hostis potē-
 tiam, & moenium infirmitatem, & quorundam pa-
 rum firmam fidem, & hostes intestinos scelere &
 dio furentes aspiceret, in arcem cum omnibus copijs
 se continuo recepit. Zabaimus nemine repugnantē
 in urbem introiuit, omnesque sine vlla cunctatione a-
 nimi neruos intendit, ut nostris exitum intercluderet.
 Arx fluuio immunebat. Alueus fluuij erat profundus
 & angu-

Lusitano.
rum quorū
dam cōtra
Albuquer
ciū tumul⁹.

Albuquer
cius cū su-
is in arcē
se confert.
Goa poti-
tur.

& angustus, hunc alueum primùm molibus obstruendum curauit, ne nostri nauibus per illum inuehi possent. Itaque nauem maximam in alueo constitutam perforauit, vt mergeretur, vt ita nullum pateret nostris effugium. Deinde machinas ex arida materia sulphure & pice oblitas comparauit, quibus in nostram classem immisiss, eam incenderet, & sic demum arcem omni spe salutis incisa armis expugnaret, & Lusitanos in eam inclusos internecione deleret. Hæc omnia cùm Brachmanæ cuiusdam exploratoris indicio, quem ad id munus Timoia in hostium castris versari iusserat, Albuquerque intellexisset, statuit noctis silentio ex arce copias educere. Et quando altum petere propter hyemem nō poterat, in portu classem collocare, & inde bellum continenter gerere cum Zabaimo constituit. Deinde cùm ver appeteret, cum maiore nauium atque militum numero, rursus ad urbem oppugnandam accedere. Primum tamen prætorix naus magistrum misit, vt exploraret, an intermersam in alueo nauem, & litus ipsum, esset aliquod spatiū, per quod naues egredi tutò possent. Magister renunciat, ex tum *Albuquerque*
nō fore difficile. Albuquerque igitur cùm primū *cū suis*
centum & quinquaginta Satacenos, qui proditoris *arcem de-*
conuicti, et vinculis alligati fuerāt, interfici iussisset, ar- *serit.*
ma, tormenta, munitiones, æs, & ferrum, instrumenta bellica & com meatum multiplicem, & Zabaimi mulieres atq; virgines, & quosdam Saracenos fœderatos, atq; postremò milites in naues imponi præcepit: ipse omnium postremus prætoriam nauem conscendit. Id tamen tanto silentio fieri nequiuit, vt hostes eorū profectionem non sentirent. Norogna enim aimentarium pice, & sulphure, & oleo refertum incendi præcepit: flammis ad hunc modum vehementer excitatis, hostes quod fieret intellexerūt. Itaque subito ad litus cum armis accurrunt. Atrox ibi prælium ortum est, in quo maximè Antonij Norognæ, Hieronymi Limici, & Emmanuelis Lacerdæ, & aliorum virorum nobiliū, qui cum valida manu hostium impetum sustinebant,

*Albuquer-
cius ad op-
pidū Kapan-
dar in hy-
berna se
confert.
Manzic
defectio pu-
nita.*

virtus enituit. Sic autem factum est, ut omnes Lusitani naues conscenderent, quamuis eorum multi sauciati è prælio abierent. Ad hunc modum Albuquerque ex vibe discessit, trigesima die Maij, cum illius possessionem tribus mensibus cum dimidio tenuisset. Ad oppidum deinde, quod Rapandar appellant, secundo cursu delatus, ibi hyemem traducere statuit. At Franciscus Sousa Manzias illius iniussu, ut sese ab illius ductu segregaret, altum petijt: sed fluctibus, & aduersis tempestatibus eò relatus, vnde soluerat, fuit ab Albuquerque nauis præfectura spoliatus. At Zabairus cum per exploratores accepisset, Albuquerque velle in fluuio hyemem transigere, primum eum locum, in quem nosstros aquationis gratia conuenire nouerat, quem Bardes appellant, vallo muniuit, in eoque tormenta & fortium militum præsidia, ut nostros aquatione prohiberent, disponenda curauit. Huiusque stationis præfecturam Melichicuso Gorgio dedit. Pangini verò castellū, quod est ad fluminis ostium diligentius restructum atque munitum, valido etiam præsidio confirmauit. Et quia castello collis imminabat, è quo poterat damni quamplurimum ijs, qui illud custodiebant, inferri, Pulatecamo imperauit, ut cum tribus millibus militum collem insideret. Ex illis munitionibus multos è nostris vulnerabant, ita, ut cogeretur Albuquerque inde solueret, & classem in ea parte constituere, quam æstuarium insulam nomine Diuar & continentem recipro-

*Albuquerque
cum statione
mutare
coactus.*

*Lusitano-
rum diffi-
cultates,
& præci-
pue fames.*

cationibus interfluit. Ibi rursus hostes festinanter vndique conuenere, ut alias munitiones excitarent, nostros telis atque tormentis obiuerent. quamuis autem nostri locum sæpe in varias partes commutarent, incōmoda tamen vitare nullo modo poterant. Præcipue eos tamen fames atque sitis (iam enim commeatus eos defecerat) excruciat. Famem tamen piscatione, ut poterant, quandeque depellebant. Sitim verò, cum propter imbres immodicos, quibus annis amplexatus in mare influebat, aquæ mæus fierent in dulcedinem versa, ipsius æstuarij aquis extinguebant. Nihilominus

minus

minus fames in dies ingrauescebat. ea compulit Albuquercium, vt Antonium Norognam cum Menâique (erat is ex ducibus Indicis, qui in fide mâserat) in Charamensem & Diuarem insulas non lato inter se mari distansitas mitteret, vt inde commeatû aliquem classi suppeditarent. Is cum in insulas descendisset, multo prius suorum sanguine profuso aliquot vacas abduxit. Cum tamen eos fames supra modum vexaret, & spes omnis deficeret, quidâ plebeiij homines, fidei prius immemores, & Christianæ religionis obliti, ad hostes nando transfugerunt, qui Zabaimo, quibus difficultatibus Albuquerque esset implicitus, indicauerunt. Hic rursus Machiadi indicio certior factus est Albuquerque, Zabaimum machinas ingentes instituere, quibus ad classem admois, in nauibus ignem implicaret. Machinas deinde classem octoginta nauium subsequi iussam, vt nostras naues partim ambustas incendio, partim dissipatas formidene deprimere. Albuquerque hoc nuncio conturbatus, animum in omnes partes vertebat, vt illud malum, quod impendebat, aliqua ratione repelleret, in primis autem statuit experiri, an arcem Panginensem, vnde grauius illi damnum, quam ex reliquis hostium munitiombus imminebat, expugnare posset. Consilium temeritatis & amentix plenum videtur, cum paucis hominibus, iscæ fidei confectis, arcem multiplici tormentorum genere, & multorum hominum robore defensam capere conari. Sed fames, & desperatio, quæ pleiunq; homines mortis contem-
 protes, & in aduendis atque sustinendis vitæ periculis valde pertinaces, & ea de causâ inuitos multis in locis efficit, hominem in eam mentem impulit, vt id consilium susceperet. Itaque Norognani, & Simonem Andadiu cū centum hominib. ea parte, quæ ad occasum solis spectat, in collem, quem Pulatecamus insidebat, præmisit, qui illum prælio distarent, ne opem sibi afferre posset. Sime nem verò Marrinum iussit Septentriones versus angustias itinervis cuiusdam, quod ex colle in arcem ferebat, custodire, vt Pulatecamum si-

Christianorum aliquot perfidia.

Zabaimi in Lusitanos machinationes.

De Panginensis arcis & castro- rum Pulatecamus cecami ex- pugnatione.

militer, si occurrere suis vellet, angustijs occupatis impediret. Ab Australi plaga propius ostium fluminis Iacobum Fernandum Begiensem cum trireme, & Alfonso Personam cum naue longa constituit, ut inde tormentis castra pertubarent. Ij, quibus curam dedit, ut à fronte & à tergo arcem aggredierentur, in duas erant acies distributi. In vna Emmanuel Lacerda, Sebastianus Miranda, Nonius Vascius Albicastrensis: in altera Hieronymus Limicus, Arius Syluius, Georgius Fogacia, Ioannes Limicus, Fernandus Petreus Andradius extirere. His ita constitutis, tanto silentio profecti sunt, ut ne pulsus quidem & incitationem remotum quisquam auribus uiriparet. Prima luce in terram descendunt. Ibi cum omnes certatim alacritate incredibili, quod sibi fuerat imperatum conficerent, & Albuquerque tubis & tympanis, & tormentorum fragore, & sublati clamoribus signum pugnae proponeret, hostes exterriti, atque semisomni, in opinatoque terrore percussi, fugam faciunt. Sic autem euenit, ut uno temporis momento, & arx & castra Puiatecam expugnarentur, & hostes de somno suscitati, non quomodo repugnarent, sed quemadmodum se fuga ab imminente clade prouiderent, cogitandum arbitrareretur. Nec enim in animum inducebant fieri posse, ut nostri tantis difficultatibus impediri, tantum facinus suscipere audent, nisi fuissent auxilijs aliunde accersitis confirmati. In hoc praelio ex hostibus ducenti & quinquaginta ceciderunt: nec enim licuit fugientes longius insequi, quam securitatis ratio flagitabat: è nostris quatuor desiderati sunt. Tormenta omnia, quæ fuerant in arce & castris disposita, in naues traducta fuerunt, & oppidum direptum, et commeatus in naues importatus. Hæc res cum præter expectationem accidisset, urbem reitore compleuit, & Zabaium perturbauit. Itaque ne nostri rursus ad urbem copias adducerent, extra ciuitatem turres excitauit, multa loca muniuit, ut facilius nostrorum impetum ab urbe repelleret. Pacem deinde per Ioannem Machiadum ab Albuquerque petijt. Machia-

*Cæorum
numerus.*

*Zabaimi
perturba-
tio.*

*Zabaimi
legatio ad
Albuquer-
tiu de pace*

chiadus autem Albuquerqueium clām admonuit, ne pacem nisi conditionibus vtilissimis daret. Zabaimus enim nuncium acceperat, Narſingæ Regem cum maximo exercitu ad ciuitatem, quam in continenti Zabaimus expugnarat, quæ Taracol appellabatur, & ad ditionem & imperium Narſingæ pertinebat, appropinquare. Præterea timebat, ne classe nostra vectigalia sibi detraherentur, portorij sublatis: maximè verò ex equis, qui ex Perside & Arabia Goam aduehebantur. Albuquerqueius quia nolebat ijs fœderibus alligari, quæ illum impedirent, quo minus licitè posset iterum Goā armis inuadere, eas pacis leges scripsit, quibus Zabaimus, si dignitati & vtilitati suæ prospicere vellet, assentiri non poterat. Sic Albuquerqueius hyemem traduxit, vt non modò cum hostibus, atque fluctibus, re-
rumq; omnium penuria, verim & cum suis sæpè conflicaretur. Accidit eo tempore, vt mulieres, quas ille diligentissimè seruari iussit, vt eas vel in Lusitaniā ad Reginam Mariam mitteret (erant enim eximia pulchritudine) vel Christianis sacris initiatas apud Lusitanos matrimonio stabili collocaret, animos hominū quorundam nobilium indomita cupiditate parū honestæ libidinis inflammarent. Huius flagitij monitor & impulsor quidam Rodericus Diazus scribæ filius, qui mulierem vnā Saraccnam ex illis adamabat, ei-que iam sæpius assueuerat, extitit. Itaque omnes clām in naui prætoria nocte ad mulieres, Albuquerqueij imperio neglecto, ventitabant. Is vbi id rescituit, hominē suspendere iussit. Homines nobiles, qui socij criminis fuerant, ad illum adeunt, & obnixè precantur, vt illi misero veniam tribuat. At cum is eorū postulata reijceret, illi querelis & conuiuijs rem expedire contendūt, propter quæ necesse fuit, eos in custodiam dari. Postea vero cum Albuquerqueius cerneret, se in tanta virorum penuria eorum opera carere nō posse, illos custodiam liberari præcepit. Fremunt illi, tantamq; hominib. ea nobilitate præditam illatam contumeliam indulgentia illa compensari minimè posse. Se nolle è custodia vllis

Taracol ciuitas expugnata.

Lusitanī aliquot captiuarum amore capti.

Lusitanorum in Albuquerqueiā ob capti. uas concumacia vincti et de decore pu-

conditionibus emitti, sed arctissimis etiam vinculis alligari, ut ita ferro victi, in Lusitaniam deducantur & apud Regem Albuquerqueij nomen deferant. Is ubi hoc accepit, eos insanire permisit, honoribusque priuauit, eorumque præfecturas alijs viris nobilibus attribuit. Machiadus interim, qui omnia, quæ ab hostibus gererentur, diligenter explorabat, Albuquerqueium admonuit, classem octoginta longarum nauum a Zabaino comparari, quibus illum ex improviso aggredieretur. Albuquerqueius non expectandum putauit, dum classis omnibus rebus instructa in nostros inuaderet: imò antè, quam omnes naues in mari deduci possent, illam ut inopinato opprimeret, excogitauit. Antonium Norognam decem celocibus instructissimis in eas inuadere iussit: duas præterea triremes, & vnam nauem longam cum vno parone præmisit, ut in certo loco consisteret, & insidias in terra collocarent, quibus aliquem ex incolis interciperent, ex quo posset hostium consilium perscrutari. Cum verò diu expectaret, & nemo in illos incideret, progressi sunt usque eò, dum urbem tormentis attingere liceret. Quidam ex ducebus nomine Ioannes Gundissaluuus urbem prætertectus est. deinde se ad triremes sine vllò damno recepit, quamuis hostes in illum ingentes pilas atque glandes emitterent. Tandem Norogna cum celocibus & scaphis appropinquauit. Cum verò cerneret à tergo triginta parones, qui ex Diuarensi insula duce Zufalarimo in classem illius ferebantur, & alios, quos ex vrbe remis impelli videbat, classem in duas partes distribuit. Habebat autem in classe trecentos viros summa audacia & militari virtute præditos, in quibus erant illi, qui è custodia emitti noluerant. Qui tamen Norognæ studio ducti, non ut duces, sed ut milites voluerant illi in eo certamine operam nauare. Norogna classem iussit naues proprias item constitutas adoriri, ipse cum reliqua classe in Zufalarimum inuectus est. Zufalarimus certamen minime dereliquit. Acerrimè utrinque diu dubia victoria dimicatum fuit. Sed tandem cum hostes per-

*classis ho-
stium 80.
nauum in
Lusitanos
structa.*

*Io Gundis-
saluuus
cia.*

*Prælium
nauale.*

multi caderent, Zufalarimus conuersis protis classem *Hostium*
 in terram subduxit. Idem fecere reliqui, qui cum duci *fuga*
 bus alijs praelium inierant. Similiter enim naues in lit-
 tus incredibili celeritate subduxerunt. Pugna iam pro-
 pè urbem in Zabaimi conspectu gerabarur. Norogna
 cum Zufalarimum auidius insequeretur, Zufalarimi
 naus impegit. Simon Andradius, & Fernandus Petre-
 ius Andradius fratres in eam insiluerunt: hos alij tres *Lufitano
in audacia*
 sequuti sunt, & in hostes ferociter irruentes, omnes fu-
 gere compulerunt. Cum autem Norogna vr opem
 quinque illis hominibus afferret, qui in nauem insi- *Norogna
cum trans-*
 luerant, in eam ingredi conaretur, & pedem iam in na- *fixum.*
 uis latere poneret, sagitta è muris emissà sinistram illi-
 us crus repentè transfixum est: quo vulnere is in sca-
 pha sua concidit. Scapha à longa naue tēporis succes-
 su diuulsa est. In ea trepidatione dum omnes cerra-
 tim, vt Norognam è certamine deducerent, niteban-
 tur, nemo illis quinque vitis, qui fuerant in hostili na-
 ue relictī, suppetias afferebat. Aestus decesserat, & na-
 uis in sicco destituta facultatem praeuit hostibus no-
 stros inuadendi. Sed tanta Andradiorum fiatrum vir-
 tus extitit, vt Zabaimo admirationem ingentem effice-
 ret, & tres socios, qui cum illis in nauem intruperant, e- *Egregia
Andradio-
rum fratrum
virtus.*
 gregiè tueretur. Neque scaphæ, neque celoces accedere
 poterant, propterea quòd alueus propter aestus decessi-
 onem vix scaphas sustinebat. Magister verò nauis, cui
 Ludouicus Coutignus præerat, illum admonuit, vt
 scapham exonerare iuberet, se namque cum solis septē
 nautis velle Andradius ab imminente clade deduce-
 re: quod factum sine vlla mora fuit. Cum tamen ma-
 gister naui appropinquauit, iam Begiensis ad eandem
 nauem accesserat, vt magistrum & nautas ab hostium
 incursione tutaretur. At cum magister in scapha vi-
 ros accepisset, Begiensis vt hostilem nauem remulco
 traheret, summa ope nitebatur, quam tandem, cum
 cerneret se frustra contendere, dimisit. Eo praelio mul-
 ti ex hostibus conciderunt. Nostri cum præclara vi- *Norogna
mors.*
 ctoria reuertissent, ni mors Norognæ eos omnes in-
 genti

*Norogna
mors.*

genti mœstitia conturbaret. Nam post tres dies è vulnere mortuus est. fuit illius funus cum multis lachrymis non Albuquerque tantum auunculi, qui illum nõ secus, atque si filius esset, amabat, sed exercitus vniuersi procuratum. Erat enim non solum virtute singulari præditus, verum etiam moribus commodissimis ornatus, & propter naturæ clementiam omnibus charus

*Infigne
hostis &
Andradio
rum virtu
te testimo
nium.*

atque pericundus. Zabaimus Andrados fratres per nuncios summis laudibus affectu, ciscue operam suam, & opes etiam illis paratas fore exposuit. Se nanque virtutem, in quocunque hominum genere elucere perspiceret, vehementer admirari. Itaque illos propter ea facinora, quæ ab illis geri conspexerat, non hostes, sed amicos arbitrari. Illi eadem vrbinitate responsum Zabaimo dederunt. His rebus gestis, Zabaimus in continentem transmisit, vt Nasringæ copijs occurreret. Indè tamen per interpretes de pace rursus actum est. Sed nihil inter eum & Albuquerque conuenire potuit. Albuquerque indè (iam enim per anni tempus licebat) Anchediuam cursu petere, & indè Cananorem proficisci constituit, vt classem reficeret, & ægrotos atque vulnèratos à morbis & laboribus, quibus fuerant afflictati, recrearet. Sed ante, quàm pro-

*Rama pro
montoriũ.*

montorium, Rama nomine, superaret, quod ad Goxoræ pertinet, quinque naues Lusitanas in alto conspicuas est. Ex illis quatuor erat classis, cui præerat Iacobus Mendezius Vasconcelius, cui Emmanuel impe-

*Subsidium
Albuquer
cio missum*

rauerat, vt Malacam peteret. Reliqua erat ex Fernandi Coutigni classe, quæ Mozambique hyemauerat. Hoc supplemento nauium & hominum fuere Lusitani mirificè confirmati. Dum hæc in India geruntur, in Africa hæc acciderunt. NONIVS Fernandus A-

*RES A
FRICA*

*Lusitano
rũ de Fes
sensibus vi
toria.*

taidus Arzila cum copiis egressus, in Benguanem Regis Fessensis præfectum incurrit, eumque prælio superauit. Hostes partim cæcidit, partim captiuos cepit, ipseque præfectus in prælio interfectus est. Vascus verò Coutignus Boibensis comes, & Arzila præfectus, similiter in alios Fessenses Duces, quos imparatos,

tos, & nihil hostile suspicantes esse per exploratores intellexerat, inuasit, & multos occidit, & quosdam etiam viuos cepit, magnamque pecorum & armentorum prædā abegit. Barraxa verò & Almandarinus (hi iam enim sub Fessensi Rege militabant, & inter illius præfectos multum reliquis opibus, & opinione virtutis militaris antecellebant) excitis alijs ducibus cum valido exercitu, usque ad Arzilæ portas excurrerunt: sed nihil, quod memoria dignum esset, effecerunt, inò tres equites amiserunt. Fessæ Rex cum magno rursus exercitu Arzilam obsidere conatus est. Sed cum intellexisset, Arzilam esse tunc & milium copia, & cōmea tus abundantia, atque munitionibus insinuatissimam, obsidionem soluit. Iterum Barraxa cū Almandarino, & nonnullis alijs ducibus, ac magna equitum multitudine Arzilam peruenit. Fernandus Castrensis, iuuenis singulari virtute præditus, ut primus omnium in hostes inuaderet, accelerauit. Sed cū portæ præfecti iussu clauderentur, is cum vno tantum famulo foris relictus est. Speculatores & exploratores, (erant autem ij numero decem, qui in ciuitatem confugiebant) se cū illo coniungunt. Ibi cum Castrensis equo calcantibus incitato in hostes inuasisset, fuit hostium multitudine circumuolutus, & occisus. Reliquis autem portis apertis fuit auxilium allatum, & omnes multis prius vulneribus acceptis in oppidum admissi, & hostes repressi, & portis rursus occlusis à pugnandi contentione depulsi. Eodem anno Georgius Vieira X X X. & duobus equitibus stipatus, excursionem fecit, & in Cidem Hametum præfecti Alcañalis Quibrij filium incidit, qui centum equites ducebat. Prælium continuò summa contentione pugnatum hunc exitum habuit, ut jio. *Infelix Ge*
 Vieira, & alij multi acerrimè dimicando ceciderent, reliqui caperentur, & pauci equorum penitentate se ab illa clade subducerent, Franciscus Portugalensis, qui postea Viminofensis Dynasta fuit, cum quinquaginta equitibus suis, & alijs quadraginta, quos illi Coutignus adiunxit, in pagum inuasit, & multos, *orgij Vie- ræ excu- ræ excu- sis periculū victo- riam.*

occidit, & alios viuos cepit. Sed signo ab hostibus dato, cum hostium multitudo vndique in eum inueret, maximum vitæ discrimen adiit. Nam lapide ita percussus fuit, vt sensibus oppressis concidisset, nisi fuisset Aluari Branchensis opela suffultus. Aliquot viri nobiles in ea pugna ceciderunt: ipse tamen Portugalensis xvj. ex hostibus cepit, & Arzilam cum victoria reuersus est. Eodem anno Emmanuel quatuor classes instruit, vnam, cuius mentio facta est, cui præerat Iacobus Mendezius Vasconcelius: quæ soluit Olysippone vij. die Martij. Altera erat nauum septem, cui præfecit Gō dissaluum Siqueiram, quæ xvij. die mensis eiusdē Olysippone profecta est. Et hæc in Indiam missæ sunt. Tertia porro classis erat trium nauum. Nauarchus fuit Ioannes Serranus, cui Rex negotium dedit, vt insulam S. Laurentij peteret: & pacem cum Regib. illius nomine firmaret, & si quid videret in ea insula, quod esset æstimatione dignum, naues oneraret. Quarta classis fuit nauum supra triginta, quibus præfuit Nonius Fermandus Araidius (proximis enim illis diebus in Lusitaniam venerat) vt cum ijs Safinium peteret, eamque ciuitatem Regis nomine cum Imperio teneret. Quomodo Vasconcelius in Indiam peruenerit, expositum est. Siqueira verò vna naue amissa, saluis tamen hominibus ad Cochimi portum reliquas naues appulit, & inde Cananorem profectus est, eò quòd intelligeret; ea tunc in ciuitate Albuquerqueium confidete. Serranus verò post varios casus in S. Laurentij insulam delatus, Australem illius oram peragrauit: cum aliquot regib. amicitiam iunxit: nautam vnum ex illis, qui cum Gomecio Abreo relictis fuerant, in naues accepit: a quo intellexit, non esse vllum laboris præmium & emolumentum, propter quod multum tempus in ea insula perlustranda consumeret. Inde igitur varijs tempestuosis agitur, in Indiam iter instituit. At Vasconcelius postquam portum Goæ subiit, Albuquerqueium salutauit, & ei literas Emmanuelis tradidit, quibus iubebar, vt omnia, quæ essent Vasconcelio necessaria ad

RES EV-
ROPEAE
ET IN
DICA
4. Emma
nuelis clas
ses.

Siqueira
nauigatio
Indica-
Serrani na
uigatio.

Vasconce
lij res ge-
ra.

eursum, quo Malacam petiturus erat, illi præberet. Hic *Goense bel-*
 fuit communi consilio decretum, nullam rem esse *lum com-*
 Goensi bello præuertendam, dignumque negotium, *muni Lus-*
 cui Vasconcelius interesset. Quod verò ad Malacā atti- *tanorum*
 neret, non esse opus illud tanti ponderis atque momē- *cōsilio de-*
 ti, quatuor tantum nauibus efficiendum. Goa expugna- *cretum.*
 ta, tunc demum fieri posse ut Vasconcelius multo plu-
 ribus nauibus iter illud ad eò periculis fusciperet.
 Vasconcelius libenter assensus est. Inde in Anchedi-
 uam delatus Albuquerque, Franciscum Pantoian in
 Zacotoram cum oneraria nauicommeatu plena di-
 misit, & Antonium Norognam alium eiusdem nomi-
 nis, alterius sororis filium, qui tunc, ut dictum, est, Za-
 cotorensi arcis præerat, per literas euocauit: ad Lem-
 um verò literas dedit, quibus per Goense bellum sibi
 minimè licuisse confirmabat, naues quas illi fuerat an-
 tè pollicitus, in supplementum mittere. Inde Onorem
 petijt, quo in loco Timoia illi cum fructibus & com-
 meatu obuiam prodijt. Ibi Vasconcelius literas Emma *Emmanue-*
 nuclis amanter scripsit, Timoie dedit, quibus sibi gra- *lis ad Ti-*
 ta esse significabat omnia, quæ gratia illius egerat, se- *moiam li-*
 que daturum operam, & illum officij cum tanta fide *tera.*
 præstiti minime pœniteret. His literis Timoia multò
 vehementius in studium Regis incitatus, fidem dedit,
 se nullo vnquam in loco famuli fidelissimi officio de-
 futurum. Albuquerque inde Cananorem aduectus,
 cum Rege in loco propè litus ad colloquium destina-
 to orationem habuit, qua Regem multo magis ad ami-
 ciæ fœdus conseruandum, & promissis & sermoni-
 bus amantissimis attrinxit. Inde Ducem nomine Si- *Variam m-*
 monem Mattinum Caldeiram misit, ut cum tribus *nera Duci-*
 nauib⁹ oram Calecuti custodiret, nè nauis vlla ex A- *bus ab Al-*
 ndia posset portum ingredi, aut Calecutio soluere, *buquerque*
 quin ab illo caperetur. Idem Gaspar Sousa, munus, *presiri.*
 cum alijs tribus nauibus assignauit. Gaspari vero Pai- *dia.*
 ue, ut oram Goensem cum tribus etiam nauibus limi-
 liter obseruaret, imperauit. A Vasconcelio autem pe-
 ti, ut cum quatuor nauibus reliquam illius Indicæ

*Regis Co-
chimensis
mors.*

*Mira Co-
chimensiū
Regum in
regni suc-
cessionē cō-
suetudo.*

regionis oram peragraret. Omnes imperata confici-
unt, & aliquot naues capiunt. In vna reperti duo Iudei
fuerunt, qui ad Christi religionem conuersi, interpre-
tum munere cum summa fide perfuncti sunt. Dum
hæc administrantur, accepit Albuquerque nuncium
de Regis Cochimensis morte, quem suprà retulimus
singulari fide foedus cum Lusitanis ietum cōseruasse,
atque postremo sese ab omnibus regni negotijs abstra-
xisse, vt in templo dijs, quod reliquum erat vitæ, dica-
ret. Huic sororis filius de gentis more successerat. Erat
autem in more positum, vt si Rex aliquis religione ta-
ctus, se regni administratione abdicaret, vt in templo
aliquo ab humanis tumultibus secreto vitam in reli-
gione consumeret, post illius mortem, is, qui in locum
illius successerat, cogetetur regni procuracionem re-
linquere, & in idem templum gratia religionis immi-
grare: vt quemadmodum in regno auunculi successor
extiterat, ita religionis etiam hæreditatem quamuis
inuitus adiret. Is deindè, ad quem Regni hæreditas le-
gibus veniebat, regnum occupabat. Id fiebat, quoties
Rex aliquis voluntate sua se regnandi munere reli-
gionis gratia priuabat. Porro autem eo tempore, quo
Odoardus Paciecus Regis Calecutiensis impetum re-
primendum susceperat, is Princeps, qui erat in regno
successurus, ab auunculo desecerat, & sese cum Gale-
cutiensi illius hoste coniunxerat. Ea de causa fuit suc-
cessionis iure spoliatus, & alius eodem propinquitatis
iure, qui illi succederet, ascitus. Is autem, qui se ad Ca-
lecutiensem nefariè & flagitiosè cōtulerat, cum auun-
culum mortuum intellexisset, cœpit cum consobino
vehementer agere, vt regno illi cederet, & religioni
seruiret. Rex consilio cum nostis habito, qui nullo
modo patiebantur, hominem perfidum & sceleratum
& perennem Lusitani nominis hostem in regni sedē
quæ erat in Lusitanorum tutela atque patrocinio, col-
locasse. locali, consobrini postulata contempsit. Is verò, qui
regnum petebat, cum religionem negligi cerneret, &
regnandi

*Beauin Ce-
chimensis.*

regnandi cupiditate flagrarer, magno exercitu, quem illi Calecutiensis Rex attribuit, stipatus, in Cochimensis regni fines inuasit. Id ubi Albuquerqueius rescivit, Cochimum petiit, & regni opes firmavit, & viros fortes, qui hostibus obfisterent, ad custodiam regis amici reliquit. Hoc autem metu, qui regnum armis petebat, abcessit. At postquam Albuquerqueius Cannanorem reuersus est, rursus redintegrato bello, Regni fines oppugnare constituit. Sed cum Nonius Vascius Albicastrensis, & Laurentius Moicus illi acie instructa obuiam processissent, & praelium initum fuisset, hostes fusi fugatique sunt, multique in acie cæsi, & ipse Princeps vix euasit. Sub idem tempus venit ad Albuquerqueium legatus à Rege Cambaiæ missus, qui regis sui nomine significauit, dissipatum rumore fuisse, Albuquerqueium classem, ut in Arabicum sinum penetraret, apparare. Si ita esset, Regi gratissimum fore dicebat, si in transcurso aliquem illius portum peteret, in quo possent ambo de pace deliberare. Afferebat præterea literas a Lusitanis quinquaginta, qui apud Cambaiæ Regem captiui tenebantur. Hi cum Alfonso Norogna Zacotora soluerant. Coorta verò tempestate, cum naui in ora Cabaïensi siangeretur, Norogna & reliqui, qui tabulis nixi, se in mare præcipientes demiserant, fluctibus hausti fuerant. At qui se in ipsa lacera naui tenuerunt, eum æstus omnino discessisset, pedibus in terram euaserunt: & ab incolis capti, ad regem ne perducti sunt. Hi ab Albuquerqueio petebant, ut eos quacunque ratione posset, in libertatem afficeret. Responsum Regi quale ad voluntatem illius confirmandam conueniebat, datum est, & captiui spe libertatis ostensa recreati. Eo tempore iam Albuquerqueius classem iunxerat triginta & quatuor nauium. Ducebat autem in ea classe mille & quingētos Lusitanos, & trecentos milites Indos. Cannanorem autem profectus, ad Onoris portum appulit. Ibi Timoia illi obuiam factus, exposuit, urbem Goam fuisse post illius discessum flauibus, & vallibus, atque fossis, tormento-

*Cambaiæ
Regis ad
Albuquerqueium lega-
tio.*

*Albuquerqueius
classe
34. nauibus.*

rumque multitudine egregie munitam: præsidia verò
 esse supra nouem millia militum, in quibus erāt Tur-
 cæ quamplurimi. Ducebat autem Timoia eo tempo-
 re filiam Reginæ cuiusdam, quæ in regione Gozom-
 pensi, quæ erat sedibus illius finitima, regnabat. His
 nuptijs, vt debitis honoribus Timoiam afficeret, Al-
 buquercius interfuit. Consilio deindè habito, statu-
 tum fuit, vt Timoia pedibus in insulam è continenti
 traiceret: tres autem naues, quas habebat, cum Albu-
 quercij classe coniunxit, earumque præfecturam Me-
 dio Rao, cuius virtuti multum fidebat, attribuit. Is in
 portum inuectus, cum terrorem præsidio, quod Pan-
 ginum munebat, iniecit (inerus enim casus illius, quē
 repentino Albuquerquei incurfu subierat, homines val-
 dè perculerat) vt in vibem se trepidè reciperent. Aliqui
 tamen capti, ad Albuquerquei perducti sunt: ex qui-
 bus cognouit, quo in statu res Goenses essent. Iactis
 deindè anchoris, Hieronymum Limicum & Ioan-
 nem Limicum fratres, & alios nonnullos Duces præ-
 misit, qui propius urbem secundum littus accederent:
 qui maximo cum periculo mandatum protinus exe-
 cuti sunt, atque renunciant, urbem esse munitissimam,
 & præsidia militum, vt apparebat, firmissima. Nihilo
 tamen secius Albuquerquei ad eam oppugnandam se
 comparat. Et quia ea mente erat, vt omnem rei bene
 gerendæ rationem in celeritate poneret, sequenti die,
 quæ fuit vigesima Nouembris, eam adoriri constituit.
 Primum enim cogitauit præsidia, quæ erant in statio-
 nibus disposita, armis expellere: deindè castris positjs,
 & stationibus munitis, muros quater, vsque eo dum
 aliqua pars muri corrueret, qua nostri possent in vr-
 bem irrumperè. Sed longè felicius ea oppugnatio,
 quàm is in principio suspicari poterat, illi processit, &
 statim videbitur. Ea nocte triremes atque naues hu-
 miliores præmisit, & Ducibus imperauit, vt sine in-
 termissione urbem tormentis verberarent, vt hostes
 somnum capere non possent, & ita post diem peruigi-
 lio confectos opprimeret. Is de quarta vigilia in sca-
 pham

*Timoia
nuptiæ.*

*Albuquer
eij de Goæ
oppugna-
tione con-
siliu.*

pham descendit: idem reliqui omnes Duces effecerunt, & summo silentio cùm primùm diluxit, in ter-*Stationes* ram copias exposuit, & acies diligenter instruxit. Ipse *aliquot Go* que cum Lusitanis quingentis, & Indis trecentis in *enjum op-* stationem, quæ ad Septentriones spectat, inuasit. Reli- *pugnat.e* qui Duces aliam stationem, quæ littus custodiebat, & *Lusita-* aggressi sunt. Limici fratres, & Lacerda, & Begiensis, *norum vi-* & alij nonnulli Duces cum trecentis militibus in eam *etoria.* stationis partem, quæ ad urbem pertinebat, impetu feruntur. Vasconcelius & Paiua, quibus idem munus erat assignatum, cum ducentis militibus in stationem mediam impetum faciunt. Andiadij fratres, Arius Syluius, & alij similiter ordinum duces, eam partem, quæ ad Timoræ æstuarium (sic enim appellabant) protendebatur, oppugnandam suscipiunt. Qui erant in statione, tormentis nostros propellere contendunt. Sed id frustra fuit ab illis tentatum. Nostri enim neque pilis, neque glandibus, neque globis ingentibus deterreri potuerunt, quo minus ad stationem hostibus inuitis appropinquarent. Eiat in porta, quam nostri sanctæ Caterinæ nominant, dux quidam hostium, ut subsidia, ubi esset opus, summitteret, & ipse, si *Praeliu* ita necesse fuisset, occurreret. Is ubi rem cominus geri *atrox.* perspexit, & quo impetu Lusitani in hostes incitarentur, animaduertit, ex vire plures copias euocauit. Accurrunt multi, quorum aduentu pugna recruduit, prælium atrox & nimis horrendum committitur. Hostes multis partibus nostros numero superabant: nostris tamen cæleste numen adfuit. Itaque munitionem ea primùm parte, qua Limici rem gerebant, expugnant. Idem reliqui faciunt. Hostes in fugam versi sunt. Nostri eorum tergis inhaerentes, ita se cum illis agglomerarunt, ut cum hostes portas occludere vellent, id eis per nostros minimè liceret. Dionysius namque Fernandus Melius primus ingressus est, hastamque magna celsitudine transuersam obiecit, ut discutas fores dislinceret. Idem alij fecerunt. Hostes nihilominus, ut fores occluderent, summo opere contendebant,

fuit res summi certaminis. Hostes enim in eo vitam & salutē suam verti statuebant, si foribus occlusis aditu nostros arcerent. Nostri se subito victores fore confidebant, si fores apertæ manerent. Itaque modò hostium magno conatu adducebantur, modò Lusitanorū contentione discludebantur. Tandem cum eas nostri maxima quadam vi, hostibus frustra repugnantibus impulissent, tredecim primi, qui ad portam acerrimè pugnarant, repulsis hostibus, urbem militari audacia precipites inierunt. Hostes cedebant, ita tamen, ut cedentes vim sagittarum atq; telorum in nostros immitterent. Ex tectis deinde & à fenestris lapides demissi nostros perturbabāt. Hostes conferti in eos iam perturbatos inuaserunt. Arius tamē Syluius & Mendezius Alfonso Tingitanus, deinde Fernandus Petreus Andradus, & Emanuel Cugna, & Antonius Garcesius cum militum turma suppetias attulerūt. Redintegrato prælio, hostes in fugam passim effusi sunt: & quidam in Zabaimi ædes se trepidè receperunt: alij diuersis vijs ingressi, se fugæ mandauunt: quod fuit in causa, ut nostri rursus persequendi studio dissiparentur. Viginti eos, qui in Zabaimi domum confugerāt, insequentes, magnū discrimen adierunt. Hostes enim conferti eos aggressi sunt. Vascum Fonsecam, & Vascum Coëlium, qui furentius in eos irruerant, occidunt. Hieronymus Limicus cum multum sanguinis profudisset, & vires illū omninò defecissent, concidit. reliqui illorum casu perterriti cedunt. Ibi Mendezius Alfonso, & Arius Syluius clamoribus magnis Lusitanos ad pugnam acerrimè reuocandam cohortati, tanto impetu in hostes inuaserunt, ut impressione facta eos prosterneret. Alij deinde Lusitani in ædes ingressi, magnum ad debellandum momentum in ea pugna suis attulerunt: in quibus Ioannes Limicus fuit. Istanien cum fratre iacentem atque spirantem cerneret, victus amore fraterno substitit. At frater, perge, inquit: nec enim decet te in tali tempore vlla perturbatione victum, officium hominis fortis omittere. Nullus ex casu meo do-

13 Lusitani
Goam irrū-
punt pri-
mi.

Lusitano-
rum in vr-
be pericu-
lum.

Hierony-
mi Limici
mors.

Rata Limi-
ci magna
vinitas.

lor attingat. Officio namque meo defunctus occumbo. Ioannes quamuis dolore cruciaretur, verbis tamen fratris morientis, cui is vitam dare non poterat, admonitus, in hostes eò furentius irruit, quo grauius illum moerore fratris amantissimi sollicitabat. Erat ante vestibulum ædium ipsarum campi non angusti planities, & inde collis modicus assurgebat. In eo campo res gerebatur, cum multi equites atque pedites ex Zabaimi ædibus, quæ erant amplissimæ, confluentes, nostros circumuencere: & omnes occidissent, nisi Vasconselius cum suis copijs interuenisset. Hic enim acie instructa cum in urbem ingressus esset, hostes cedentes insequabatur, ita ut nunquam eos, quos ducebat, dissipari permetteret. Ibi cum in hostes circumfusos impetum daret, duces hostium in collem copias subducere, atque cum nostrorum paucitatem animaduertent, confirmati iustus in nostros inuecti sunt. Nostri oppressi multitudine, sensim cedere compelluntur, & scalarum gradus, qui erant instar theatri, Zabaimi ædibus coniuncti, conscendunt. Ibi rursus cum se parumper à labore refecissent, & hostes diu sustinuissent, in eos impetum tulerunt, quasi tunc recentes prælium intrent. Multos ceciderunt, inter quos fuit Aethiops quidam vir fortissimus, qui equo insidebat. Is ubi decidit, Emmanuelis Lacerdæ famulus quidam equum cepit, eumque Lacerdæ tradidit. In eo prælio Lacerda sagittæ vulnus secundum malam glaciæ uissimum acceperat. Hastile sagittæ deciderat, ossis ferrum inhæserat. Magna vis interim sanguinis ex vulnere profleuebat. Illum tamen neque sanguinis emissio, neque doloris magnitudo ab ardore dimicandi retardabat. Itaque cum equum ascendisset, in equites octo tam ferociter inuectus est, ut eos in fugam compelleret. Hostes reliqui multum deferitæque pristina remiserunt. Primum vix resistunt: deinde cedunt: postremo effusa fuga vitæ prospiciunt. Tanta verò fuit trepidatio, ut multi se e muro præcipitarent. Albuquerque interim, qui ut alteram stationem in loco procul

*Lufitano-
rū in urbe
discrimen.*

*Lacerdæ
virtus in-
signis.*

à mari munitam oppugnaret, in aliam viam fuerat ingressus, editum collem superauerat. Ibi cum tormentorum fragorem, dissonas voces, clamores ingentes, & muliebres eiulatus auribus accepisset, vnum e suo comitatu misit, qui praelij statum ei renunciaret. Attamen animus hominis acer, & moræ totius impatiens, & in omnē reiū occasionē semper intentus, responsū expectare non potuit. Itaque ad vibem gradu celeriter intulit. Ibi cum multi ex hostib⁹ ex vrbe profugissent, in illum inciderunt. Praelium ibi rursus nimis atrox exortum est. Hostes enim erant acres, & numero superabant, & fugæ dedecus & indignatio, & vrbis tunc repetendæ desperatio eos ferociotes efficiebat. Nostri quia reliquis praelijs in vrbe commissis non interfuerant, ne socijs virtute inferiores esse viderentur, incredibili ardore dimicabant. Maxima tandem hostium parte cæsa, reliqui in fugam versi sunt. Albuquerque in vrbem ingressus, primum summas DEO gratias egit, cuius præsentī numine debellatum fuisse constabat. Quod enim signum præsentis diuinæ dari potuit, quam intra sex horas vibem maximam, armis & tormentis, foriumque militum præsidijs, hominūque multitudine referam, à tam paucis hominibus expugnatam fuisse. Quod vt maiore admiratione dignum sit, illud certè constat, tanta pertinacia à quibusdam hostibus in ædibus Zabaimi eo die pugnatum fuisse, vt cum nostros eorum misericordia vehementer intlechteret, neque solam vitam & libertatem, verum & virtutis illius præmium pollicerentur, maluerint in vestigio mori, quam vitam ab hoste, quod valde ignominiosum reputabant, accipere. Supra tria hominum millia in vrbe cæsa dicuntur. E nostris quadraginta desiderati sunt, inter quos Hieronymus Limacus, Vascus Fonseca, Cosmus Coelius, Antonius Vogadus, Antonius Garcesius, Alvarus Gomecius, & Petrus Gemecius Iimicus exiit. Plusquam trecenti Lusitani vulnerati sunt. Albuquerque virtus, ne nostri pugnandi auiditate hostes longius insequeretur, & ea ratione

*Albuquerque
ej cū hoste
fugiente
prælium.*

*Lusitanorum
victoria.*

*Hostium quo
rundā vir
tum milita-
rum.*

*Cesarij &
vulnerato
rum numeri.*

*Prudēs Al-
buquerque
factum.*

palantes in aliquod se discrimen, ut sit, ubi victoria homines insolentes, & disciplinæ prorsus immemores plerunque facit, inijcerent, omnes vibis portas claudere repente iussit. Deinde per orium suburbia (sic enim se facturum incolarum scelibus offensus iurauerat) coniectis facibus inflammari præcepit. His rebus gestis, Timoia cum exercitu trium millium hominum peruenit, moramque suam pugnavit, & Albuquerqueius satisfactionem accepit. Et quamvis aliam causam iustiores non haberet, negotij confecti celeritas eum omni suspicione criminis liberabat. Aliud tamen credo in causa fuisse, cur ille copias in tempore afferre nequiverit. Non enim erat æquum ut belli partem aliquam, quod numine Christi præsentis administrandum fuerat, homines ab illius sanctissimis sacris abhorrentes, sibi vindicare, & in gloriæ societatem se offerre, ratione aliqua niterentur. Præda fuit, armorum, tormentorum, & munitionum, & commeatuum, & longarum navium multitudo. Nihil enim fuerat in vire relictum, nisi quod ad vibem tutandam pertinebat. Albuquerqueius omnes Saracenos ex vibis finibus eiecit. Reliquos, qui non erant Mahumetanis institutis imbuti, in insula habitare permisit, dummodo tributum, quod Zabaimo soluebant, Regi Emmanueli integrè penderent. Publicè deinde mercatoribus edixit, se omnibus, qui Goam cum equis & mercibus ingredi vellent, impunitatem daturum & summa fide eos ab omni iniuria & maleficio tutos conservaturum. Emmanuelem verò Cugnam Cananoris arcis præfecit: Rodericum Rabellum, qui Cananoris arcis præfuerant, ascivit, ut illum arcis Goensi præponeret. Fernandum Petreium Andradium, Perium Fonsecam Castellensem, Antonium Salam, iussit mare Goense peragere, & omnibus mercatoribus, qui Goam peterent, tutum receptum præbere. Georgio autem Borrellio, & Simoni Alfonso Bisauto, ut Calecutiense mare navibus suis infestum redderent, imperavit. Quilibet eorum sibi commissum munus exequitur. Andradius navem

Præda Goenjis.

*Cōstitutio
Goenjis
Reipub.*

*Dabulis
turris ex-
pugnatio.*

vnam Armuziensem, quæ vnde esset, prorsus ignora-
bat, cò quòd vela demittere nollet, persequutus est, vs-
que cò dum illa in Dabulis portu impingeret. Dabulis
præfectus tormentis è turri, quæ portui imminabat,
Andradium repellere conabatur. At ille in terram e-
gressus, turrim expugnauit, eamq; disiecit: & tormen-
ta, quæ erant in ea disposita, in nauem suam impo-
suit. Botellius in nauem maximam Saracenorum in-
uasit, quam cū diu oppugnasset, dilacerauit, magnaq;
præda potitus, nauem, quia nauigare minimè iam po-
terat, omisit. Albuquerquei vectigalia diligenter exet-
cuit, & ciuitatis statum, & formam reip. collocauit: &
aliud deinde opus immortalī memoria dignum, con-
tra multorum sententiam, suscepit. Dequo antè, quam

*Albuquer-
cij & Al-
meida col-
latio, in In-
dia admi-
nistratiōe.*

disseram, non alienum erit, quo sententia Albuquerquei
ab Almeida sententia discreparet, paucis exponere. V-
terq; enim eorum cū esset animo maximo, & singu-
lari virtute præditus, idem sibi proponebat: sed non i-
dem consilium sequebatur. Vtq; enim erat proposi-
tum, pro Christi religione, & pro regis Emmanuelis
amplitudine vitam, si opus ita fuisset, in quoduis ma-
ximum vitæ & salutis discrimini inferre, & gloriæ &
immortalitati seruire. Sed alter ab altero in hoc dissen-
tiebat, quòd Almeida minimè tutum putabat, vires im-
becillæ redderentur, hoc autem erat illi decretum, ma-
re tenere. Id enim statuebat, eum, qui maris imperiū
possideret, Indiæ totius potestatem assequutum. Ita-
que maris erat illi antiquissima cura, & dum vnā tu-
tissimam stationem nauibus haberet, reliqua omnia
contemnebat. Fieri enim non posse existimabat, vt
tantum militum in supplementum è Lusitania singu-
lis annis mitteretur, vt firmis præsijs arces multas
munire liseret. Quod si quis id facere tentaret, cum
Lusitanos omnes, qui viribus coniunctis hostibus ter-
rorem incutiebant, dispersos hostibus esse proditurū.
At Albuquerquei maiore quadam sp̃o, quàm animi
excellētis altitudo afferre solet, vbi præsentis tantū

seu-

securitatis, sed futuri etiam imperij, quod amplissimū fore confidebat, consilia intimis animi sensibus agitabat. Nec ut piperis magnus numerus annis singulis in Lusitaniam importaretur, sed ut imperij fundamenta iacerentur, excogitandum censebat. Et quò auxilia magis longinqua erant, eo colonijs pluribus oras Indiæ occupandas statuebat, ut varijs Lusitanæ gentis seminarijs passim institutis, exercitus in India conscribi possent. Mare verò minimè tutum arbitrabatur ijs, qui terra simul opes suas nequaquam stabilirent. Classē maximam vnica tempestate deleri posse: at opib. in terra comparatis classes refici, & maris imperium recuperare non esse difficillimum. Periculosum deinde statuebat, in angustum locum classē Lusitanam includi, maximè verò, vbi macrum & sterile solum esset, parumque idoneum ad exercitum in hybernis alendum. Itaq; eos, qui Cochimi, aut Cananoris regno opes Lusitanas satis firmari posse confidebant, inter tam multos sempiternos Chrtistiani nominis hostes, & tam occasionibus ad perniciem Lusitanis afferendam opportunis intentos, paucum tempori consequenti prospicere censebat. Non enim esse tutum locum, qui se vno tantum niteretur, sed in quem è locis pluribus auxilia, cū opus esset, mitterentur. Eam verò locorum occupationem maris imperium non imminuere, sed potius amplificare. Quò enim classis plures receptus & stationes haberet, eò minore cum periculo nauigati, & faciliorem materiam ædificandis nauibus multa loca, quàm vnum præbere. Postremò ei, qui nō Indiæ possessionem hominis vnus ætate, sed æternitate, si fieri posset, temporis definitam cuperet, condendam esse ciuitatem statuebat, quæ sobolem multiplicē procrearet, ita, ut non semper esset necesse temporibus difficilimis, ex auxilijs è Lusitania missis pendere: quæ sæpenumero in longissima & difficillima nauigatione vel morbi multiplices imminuunt, vel fluctus & tempestates exhauriunt, vel hyenes intercludunt, vel labores immensi debilitant. Quàm prudenter au-

Albuquer ter autem id ab eo fuerit excogitatum, rerum exitus
ci laudabi multis post illius obitum annis facile comprobauit.
le institu- Cum enim Solymanus Turcarum imperator Aegy-
pti in con pti rectorem cum maxima classe in Indiam misisset,
stituenda vt Lusitanos possessione pelleret, & is arcem Diensem
Goenji cini obsessam teneret, multisque diebus maxima tormen-
tate. torum & armorum contentione vehementer oppu-
 gnaret, quamuis plurima detrimenta à nostris, qui in
 arcis præsidio manebant, acceperant, non tamen tam ci-
 tò obsidionem soluisset, nisi certior factus esset de ma-
 gnitudine classis, quæ contra illum Goæ comparata
 Diem petebat. Neque rursus cum Rex Cambaiæ ean-
 dem arcem cum maximo Turcarum auxilio sex men-
 sibus obsessam tenuisset, tam facile à Ioanne Castren-
 si, qui tunc in India Ioannis Regis nomine imperium
 administrabat, victus atque superatus fuisset, nisi Goa
 maximum ad eam victoriam atque multiplex instru-
 mentum suppeditaret. Ad eam namque magnitudi-
 nem ciuitas peruenit, vt facillimum sit, n ea iustos ex-
 ercitus conscribi, & classes magnas ædificari. Id Albu-
 quercius sapienter animaduertens, ea ciuitatis funda-
 menta iecit, quibus nixa, non sècile de statu conuelli
 posset. Cum verò Lusitanas mulieres non haberet, qd'
 vnum remedium inueniebat, eas, quas bello ceperat,
 Christianis sacris expiatis apud Lusitanos milites ma-
 trimonio collocabat, eisque possessiones in ea insula,
 Saracenis iure detractas, assignabat, eosque multis fa-
 uoribus atque præmijs ad eas nuptias alliciebat. Sic fa-
 ctum est, vt instar Romuli, qui urbem Romam con-
 didit, aut Thesei, qui ciues Atticos è pagis in urbem cõ-
 pulit, aut aliorum, qui urbium fundatores extirere, il-
 lius urbis, quam armis atque virtute cepit, conditor
 appellari posset. Dum hæc in India geruntur, in Africa
 hæc euenire, Araideus urbem Safinium Regis Emma-
 nuelis nomine tuebatur: & crebris excursionibus Mau-
 ros exterrebat, multasque ex illorum bonis prædas age-
 bat. In primis autem Maurum quendam, quem reli-
 qui Mauri, vt virum religione atque sanctimonia præ-
 stan-

RES A-
FRICA-
NAE.

statem, diuinis propemodum honoribus afficiebant, *Maurus*
 qui castellum, in quo domicilium collocauerat, præsi- *quidam a-*
 dijs validis munierat, viuum cepit, & castellum expu- *pud suos*
 gnauit, multosq; partim cecidit, partim captiuos abdu- *sanctus ha-*
 xit. Tanto denique terrori multis esse coepit, vt oppida *bitus capi-*
 atque pagi, & vniuersæ vicinitates & præfecturæ pacē *tur.*
 percerent, & leges acciperent, & imperata tributa persol-
 uerent. Verum cum gens sit natura fallax, & sanctissi-
 mæ religionis ignara, facillimè ab alijs Mauris indu- *Maurorum*
 cta, fidem fregit, & bellum summo studio contra Chri- *perfidam*
 stianos comparauit. His alij innumerabiles adiuncti *Lusitanos*
 sunt, equites erant ad quinque millia, pedites supra sex *conspiratio*
 centa millia fuisse dicuntur. Decimo tertio die Decem-
 bris, Anno M D X. Safinium obsidere incipiunt. Vi- *Safinij ob-*
 gesimo tandem atque tertio die mensis eiusdem, posi- *sidio.*
 tis castris oblidionis opera perfecerunt. Multas namq;
 turres excitarunt, multas stationes fossa & vallo muni-
 erunt, & tormenta in locis aptissimè disposuerunt. A-
 taidius cum primum bellum patari per exploratores
 intellexisset, Emmanuelem Regem per literas admo-
 nuit, nauemque in insulam, quam appellant Materiae,
 continuò misit, vt auxilium inde conquereret. Insulæ
 præfectus Simon Gondissalvus Camara non aderat,
 in Lusitania namque apud Regem versabatur. Vxor
 illius cum esset animo virili, & mentem viri (etate
 enim ille vir egregiè fortis & liberalitate singulari præ-
 ditus) exploratam haberet, incredibili celeritate, & ma-
 ximis sumptibus auxilia comparauit, quibus præfuit
 Emmanuel Norogna eiusdem Camaræ Germanus *Ataidij*
 frater. Ataidius stationes distribuit & singulas statio- *vigilantia*
 nes viris nobilibus in rebus bellicis spectatis, cum cer-
 ro numero militum tuendas assignauit, nullumque
 officium vigilantissimi ducis in vrbis munitione præ-
 termisit. Ipse sibi eam militum copiam, quam potuit,
 referuauit, vt cum ijs, locis omnibus, præsertim quibus
 periculum grauius intendi videbatur, occurreret. Vt au-
 tem melius horum castra speculari posset, cum equi-
 tibus trecentis & septuaginta, & peditibus centum, &

tormentis aliquot carpentis impositis urbem egressus, in edito colle, in specula constitit, pugnaeq; signum, si vellent hostes manum conferere, eo in loco apposuit. Cum hostes se continuissent, copias in urbem reduxit.

Safnij oppugnatio vehementissima. Vigesimo tertio die mensis eiusdem, hostes urbem oppugnare instituerunt. Fuit autem ea oppugnatio vehementissima. Erat enim maxima hostium multitudo.

Viri nobiles & acerrimi duces non hortatores tantum aderant, verum & ipsi vnde maximum periculum imminebat, eo se intrepide conferendo, ut reliquos exemplo suo incenderent, summopere contendebant. Scyllas admouebant, testudines applicabant, ut illis tecti, muros subruerent, sagittarum atq; pilarum multitudine, ut nostros obruerent, laborabant. At nostri sagittis & glandibus, & vasis tormētario puluere refertis, ignisque telis in eos emissis non mediocrem cædem ediderunt. Quadringenti namq; ex illis eo die interfecti sunt. Postridiè Ataidius octo tantum equibus circumseptus egressus est, ut aliquem ex improviso caperet, ex quo hostium consilia explorare posset. Quod tamē eo quod minimè lateret, exequi nequiuit. Itaque duobus hostibus, qui in illum incederant, interfectis, in urbem reuersus est. At hostes cum animadueterent, se non posse diu propter ingentem multitudinem, que non facilè sustentari atque regi poterat, in obsidione perseuerare, statuerunt totis viribus experiri, an vno

Altera Safnij oppugnatio. impetu urbem expugnare liceret. Trigésimo igitur eiusdem mensis die tanta vi in urbem inuasērunt, tantaque telorum multitudine & armorum contentione eam per omnes murorum partes aggressi sunt, ut multi stationes, in quib. dispositi fuerant, metu perturbati desererent. Ataidius tamen omnibus locis occurrens, ubi hostes acius præliabantur, eo se cōferebat, & alios quidem e suis oratione confirmabat, alios laudibus accendebat, & subsidia identidem, ubi maximè nostros vrgeri conspexerat, ex ea, quam habebat, copia, submittebat, & manu etiam strenui militis interdum officioungebatur. Cum verò ea parte, quæ ad mare pertine-

pertinebat, murum vehementius oppugnari cognouisset, ibi constitit, ut præsentia sua facilius impetus hostium repelli posset. Hostes absque villo metu scalis alia ex parte muros ascendere, alio verò in loco machinis subruere, omnia tentare atque periclitari, quo eodem die possent vrbe potiri, & nostros internecione delere. Tanta tamen vi fuere de omni conatu depulsi, ut op. *negant* esse de siderent, cum quatuor horis sine vlla iniuriam. *luta.* Ea die supra 600. amisere. Reliqui formidine perterriti, obsidionem trepidè solvunt. Ultimo die mensis Decem. eiusdem Anni tanto tumultu castra hostium mota sunt, ut fuga potius, quam profectio videretur. Ataidius cum equitibus quadringentis, & peditibus centum, ut postremum agmen carperet, acceleravit. Aliquot eorum occidit, & nonnullos captivos abduxit, eos longius insequi noluit, ne tanta multitudine freti, cum ab vrbe procul abductum incurerent. Hac obsidione soluta, multi Mauri rursus ex vicinis populis Emmanuelis impetio sese subdiderunt. At Ataidius quamvis quietis esset impatiens, & aliquid semper animo moliretur, quo posset in hostes pestem atq; perniciem compatare, tamdiu tamen expectavit, dum illa multitudo dimitteretur. Postquam verò copias illas dimissas accepit, statuit in aliquam hostium præfecturam ex improviso inuadere. Cum autem Mauri cuiusdam indicio percepisset, in locis quatuor passuum millibus ab Almedina disiunctis (Almedina verò op. *Almedina* pidum est Mauritaniæ munitissimum, quod Sabinio *Mauritaniae oppidum* Septentrionem versus triginta duobus millibus passuum abest) esse quinque hostium præfecturas, in quas nihil tunc hostile suspicantes inuadere posset, secundo Ianuarij die, Anno M D X I. cum equitibus quadringentis & triginta, & centum peditibus minoribus tormentis armatis, nocte profectus in locum peruenit. Hostes verò non offendit. Exploratores autem misit, ut *Annum à Christo na* *fo. 1511.* *Ataidij in* *Mauros* *excursio* *duo-*

duobus millibus abesse. sedes enim frequenter mutāt. Itaque Emmanuelem Norognam, quem diximus vrbī obsisſæ opem loco fratris attuliſſe, præmiſit cum centum & octoginta equitibus, qui illos prælio diſtineret. Andream verò Caldeiram, & Ioannem Freitam (hi enim peditibus præerant) illum ſubſequi iuſſit, vt ſubſidio, cum opus eſſet, occurrerent. At Norogna cum iuuenis, & ſupra modum cupiditate laudis incenſus eſſet, ſubſidia expeſtare noluit, ſed tantam celeritatem ſuſcepit, vt ſe ab illis magnæ interuallo diſiungeret. Id conſpicatus Araidius, Emmanuelem Ceruariam cum equitibus triginta ſubſidio miſit, cui mandauit, vt Norognam retraheret. Metuebat enim nè ſe præcipitem in alicuod ſummum diſcrimen iniiceret. At Ceruaria cum ad Norognam accederet, eum iam cum hoſtibus commiſtum animaduertit. Itaque Araidium per equitem admonuit, prælium eſſe iam ſumma vtrinque contentione ſuſceptum. Hoc audito Araidius cum equitibus quindecim, vt opem celeriter afferret, approperauit: Aluarum verò Araidium reliquas copias inſtruitas adducere iuſſit. Res interim erat in magnum diſcrimen adducta. Eques vnus, Aluarus Rodericus Azeuedius nomine, haſta tranſfixus interierat. Bernardus Emmanuel, vir fortiſſimus, Regis cubiculo præfectus, graui plaga contuſus ex equo deciderat. Maurus, qui illum ſtrauerat, brachio illius altum vulnus inſlixerat, & Bernardi haſta, quam ceperat Chriſtianis, qui iacentem opem afferebant, maximo animo repugnabat, & facinora in armis edebat. Georgius Mendezius Araidius Algaibiensis in Maurum incurrens, equi ipſius, quo vehabatur, impetu Maurum ſtrauit: qui continuò cæſus fuit, & Bernardus Emmanuel, cuius ſenſus omnes plaga vehementer ſtupefecerat, è terra ſublatus, & in equo impoſitus, & ad locum, vbi maiores copię relięte ſunt, perductus, qui tamen antequam plagam illā accepiſſet, magnam cædem fecerat. Erat enim mente parum ſana, ſed in armis acerrimus. Ceterum vero quamuis non ſapienter commiſſum fuiſſet, exitum ſatis

*Norogna
temeritas*

*Inſtano-
rum diſcri-
men.*

*Inſtano-
rum victoria*

his

nis felicem habuit. Hostes enim, antequam Ataidius
 interueniret, fusi fugatique: multi occisi, & centū ca-
 pti sunt, & præda non mediocris abacta. Ataidius iam
 se cum Norogna coniunxerat, cum non ita procul ho-
 minum multitudinem conspiciatus est. Id quod futu-
 rum erat suspicatus: omnes copias, iam enim aduene-
 rant, diligenter instruxit. Hostes erant armis & animis
 ad confilgendum paratissimi. Numerus fuit equitum *aliud præ-*
 quadringentorum, mille peditum. Hi in nostros tan- *lium.*
 to impetu inuecti sunt, ut parum abesset, quin aciem
 perturbarent. In equum Ataidius hæc hastæ magnis vi-
 ribus emissæ protinus adhæserunt. Is ut alium equum
 assumeret, retrocessit. Iacula interim, lapides, & sagi-
 tæ, & equitum concursatio strepitum horrendum ede-
 bant, & non pauci vulneribus concisi cadebant. Atai-
 dius in prælium reuersus, Ioannem Hominem, cuius
 semper virtus in præliis eluxerat, & famulum quendam
 suum honesto loco natum pedibus (illorum enim equi
 iam interfecti fuerant) acriter pugnantes animadu-
 erit, quos ab hostibus circumfusus eripuit. Prælium ex-
 trahebatur, & victoria neutram in partem inclinabat.
 Tandem cum Ataidius maximis vocibus suos adho- *Lusitano-*
 taretur, omnes sic pugnandi studio incensi sunt, ut he- *rum victo-*
 stes supra trecentos occiderent, & reliquos in effusam *ria.*
 fugam compellerent: quos Ataidius insequi noluit,
 veritus, ne rursus hostes copiis undique, ut gentis mos
 est, influentibus adiuti, in nostros insequendi studio
 dissipatos inuaderent. Itaque cum præda reuerrere sta- *Redinte-*
 tim maluit. Sed ciuitas procul aberat: & hostes rursus *gratum*
 à timore resecati, cum maioribus copiis in eum inuecti *prælium:*
 sunt. Nostri eorum impetum ægè sustinebant, ita ta-
 men, ut ordo minimè turbati, quamuis hostes acriter
 instarent, vlla ratione potuerit. Ataidius cum aliter sum-
 mum periculum vitari non posset, omnem prædam
 & impedimenta dimisit. Fuit in hac excursionem *Lusitano-*
 que reuerfione nostris homines tredecim deperditi, *non clades.*
 equi decem & septem occisi. Alios triginta equos Atai-
 dius interficere iussit, propterea, quod nimio labore

*Alia Atai
dij in Mau
ros excur-
sia.*

*Lusitano-
rum victo-
ria.*

*Maurorū
in Lusita-
nos irritus
impetus.*

*Maurorū
cum Lusita-
nis pax.*

Fatigati, ingredi minimè poterant, & noluit eos in hostium potestate relinquere, nè illis contra nostros vterentur. Eodem rursus Anno Ataidius, cum exploratum habuisset, quinque & viginti hostium turmas inde triginta duobus passuum millibus distare, eos adoriri constituit. Cum verò multi partim Iudæi, partim Saraceni in urbem cum mercibus & vario com meatu fortè conuenissent, portas occludere, & custodes apponi iussit, nè quisquam illius iniussu egredi posset, nè hostes de re, quam is moliebatur, admoneret. Eodem die, qui fuit vigesimus tertius mensis Octobris, primis tenebris quadringentos equites & quingentos pedites eduxit. Agmineque silenti cum dilucesceret, eò, quò intenderat, peruenit, & hostes imparatos adortus continuo fudit: supra trecentos occidit, quingentos atque septem viuos cepit: præda pecorum, & armentorum tanta fuit, ut duo millia passuum occuparet. Ataidius tamen cum via esset longa, & confragosa, & timeret, ne hostes undique asciti, in cum tantis gregibus impeditum incurfarent, maximam prædæ partem onisit, ipse cum reliqua profectus est. Cum verò viam explorato faceret, certior factus est, Almedina trecentos equites egressos esse, ut illum aggredierentur. Is greges & impedimenta in medium agmen infetri iussit, & agmen postremum in quod hostes etant impetum illaturi, firmavit. Cum hostes igitur in postremum agmen impetum ferociter intulissent, tanta vi repressi sunt, ut non auderent deinceps proprius accedere. Ataidius absque ullo impedimento urbem cum præda, cum iam nox esset, ingressus est. Cum hac ratione Mauri finitimi graua damna frequenter accepissent, statuerunt pacem postulare, & imperium Emmanuelis accipere. Fuerunt autem multi pagani, & montani, multæque præfecturæ, oppida etiam compluta, & vicinitates, quæ sub Emmanuelis imperium atq; ditionem subiunctæ sunt, & omnibus tributum, quod quotannis penderent, imperatum. Erant autem maximus frumenti numerus, qui hoc tributo continebatur.

erit. Tantus autem metus erat hostibus iniectus, ut
 Marrochensibus etiam sollicitudinem non medio-
 crem afferret, usque adeo, ut multi illinc in longinquas
 terras discederent, ne singulis propè horis cladis repen-
 tinæ nuncio trepidarent. Soli qui fœderati, & vectiga-
 les Emmanuelis erant, securi vivebant, & fundis suis
 impune vivebantur. In omnibus his rebus siue ad bel-
 li administrandi rationem, siue ad vectigalium ampli-
 ficationem pertinentibus, insignis opera fuit Iehaben-
 tasufi, cui rex Emmanuel, ut diximus, veniam imper-
 tuit, cumque donis atque muneribus affectus. Quid
 Lemio, dum hæc omnia gerebantur, acciderit, ante-
 quam in Indiam perueniret (nondum enim id com-
 modè facere licuit) consensaneum est oratione perstrin-
 gere. Is è Gardafumeni promontorio profectus, Ar-
 muzium petiit, ad Regemque misit, qui diceret, se cò
 Regis Emmanuelis iussu peruenisse, ut ei rebus omni-
 bus, siue quæ ad insulæ propugnationem, siue quæ ad
 Regis ipsius dignitatem pertinerent, operam nauaret.
 Orabat deinde, ut omnes offensas, quas ab Albuquer-
 cio acceperat, obliuione conrereret, & à Lusitanis de-
 inceps omnia amicitie singularis officia expectaret.
 Quòd autem ad insula defensionem attinebat, se non
 ignorare, Regem multos Principes inuidia furentes
 circumstare, contra quos confidebar non inutilia vn-
 quam fore Lusitanorum præsidia. Quibus tamen, ut
 sine periculo in insula confidere, & facilius urbem
 tueri liceret, opus esse loco munito, qui maius & vti-
 lius ipsi Regi, quam Lusitanis præsidium afferre pos-
 set. Petebat igitur, ut fieret sibi potestas arcis illius per-
 ficiendæ, quam Albuquerque inchoârat. Coieptatus
 respondet, omnia se quæ cum Albuquerque pacti fue-
 rant, libentissimè facturos: quod verò ad arcem at-
 tineret, nullo modo passuros esse, ad perfectionem
 adduci. Quindecim millia nummorum aureorum, quæ
 fuerant cum Albuquerque de pacti, soluunt: Lemium
 liberaliter inueniunt, & Lusitanos omnes comiter ac-
 cipiunt. Lemius, quia vires non habebat, quibus bel-

RES IN:

DICAÆ.

De Lemij

rebus ge-

stis.

Lemij ad

Armuziæ

sem regem

Legatio.

Armuzini

Regis re-

sponsum.

lum inferret, pacis simulatione contentus, post duos menses (citius enim per anni tempus minimè licuerat) indè discessit, & Mascatem petijt, & indè, vt superius dictum est, Vafum Sylueiram in Indiam misit, qui in classis supplementum naues aliquot ab Almeida flagitabat. Zacotoram deindè profectus est, vbi in morbum incidit, cuius depellendi gratia (erat enim cælum regionis illius insalubre, & palustres humores infesti) in Melinden nauigauit. Albuquerque, iam enim imperium gerebat, per Antonium Nogueiram Alfonso Norognam arcessiuit, & Lemio per literas significauit, se propter incommodum Calcutij acceptum (timebat enim, ne multi sublati animis contra Lusitanum nomen res nouas molirentur) classẽ minuerẽ non posse. Cum primùm ipse motus comprimeret, tunc per se auxilium allaturum. Cogitabat enim in Arabicum sinum proficisci, vt cum Sultani classẽ, quã rumor breui venturam nunciabat, dimicaret. Rumor tamen inanis extitit. Sed Lemius nondum Melinde redierat. Franciscus Pereira Berredus, & Alfonso Norogna in Noueiræ nauem ingressi, cum illo mare interrim peragrabant, vt prædas agerẽt. Vnam verò nauem maximam Cambaiensem opibus maximis refertam cepere. His opibus elati, diutius expectare noluerunt, sed in Indiam transire. Præterea etiam Baricalam, sua tempestate iactati sunt, & Cambaiensis nauis cum magistri Saraceni ductu Dabulem peteret, vadis allisa atque perfracta fuit, & Lusitani capti sunt, & in Zabaimi potestatem peruenire. Eadem tempestate cum Noncira Cambaiæ quendam portum ciuitatis, quam Damam appellant, subire contenderet, nauis illius fracta fuit, & Alfonso Norogna vt dictum est, eò quod se in mare, vt in littus enataret, præpropetẽ cum nonnullis dimiserat, fluctibus nauis est, & omnes qui illum secuti sunt, eundem casum subire. Reliqui omnes capti, ad Cambaiæque Regem, perducti sunt, de quibus iam antea diximus. Franciscus Pantoia quẽ similiter Albuquerque Zacotoram miserat, cum Indi-

*Albuquerque
ad Le.
mum lite-
ra.*

*Lusitano.
vñ aliquot
aduersa
fortuna.*

*Damaop
pidum.*

cum pelagus traiecisset, nauem ingentem, Meri nomi- *Cambaien*
 ne, cui præerat vir Cambaiæ regi sanguine cōiunctus, *sis nauis*
 quæ eadem tempestate conuulsa, iam factum fecerat, inter- *à Pantoia*
 cepit, Zacotoiamque perduxit. Ibi Odoardum Lemi- *capta.*
 um iam Melinde reuersum offendit. Arci tunc Lemi-
 us Perrum Coiream præfecerat. Præfectus enim mor-
 bo sublatu fuerat. Nauem verò, quam Pantoia in cut-
 su ceperat, frustra repugnante Pantoia, Lemius ad ius
 suum pertinere disputauit, eò quòd in regionibus sibi
 ad gerendum bellum assignatis capta fuisset. Itaque na-
 uem & omnia, quæ in ea reperiit, in suâ potestatem re-
 degit. inde profectus in Indiam, ab Albuquerque mag-
 nis honoribus acceptus fuit, multaquæ illius gratia
 Albuquerque effecit, quib⁹ quemuis facillimè ad stu-
 dium allexisset, illum tamen nullo modo potuit ad
 rationes suas adiungere. cum verò de cōsilio, quo sta-
 tuebat Goam aggredi, cum illo disseruisset, Lemius
 operam suam pollicitus fuerat. Attamen multum de *Lemij cū*
 illius dignitate clam detraxerat, & laudibus illius pas- *Albuquer-*
 sim obiectauerat, Goamque capi non posse, & si cape- *cio simul-*
 retur, nullam utilitatem rebus Lusitanis allaturam es- *tas.*
 se disputauerat. Multi sermonibus illis libenter aures
 præbuerant, & sermones serebantur, quibus offensio-
 nes grauissimæ, & dissensiones turbulētissimæ cōcitari
 facillimè potuissent, ni Albuquerque partim dissimu-
 lādo, partim lenitate & comitate, hominis vel ambitio-
 si vel inuidi insaniā mitigādo, malo nascēti restitisset.
 Sed non tantum profecerat, ut Lemius fidem illi præ-
 stare, quam dederat, vlla conditione vellet. Nec enim
 illi quidquam opis ad Goæ expugnationem conferre
 voluerat. Sed casus quidam interuenit, quo materia o-
 mnis discordiarum amputata fuit. Naues enim è Lu-
 sitania post expugnatam Goam cum literis Regis Em-
 manuelis appulsa sunt, quibus literis Enimmanuel Le-
 mio præcipiebat, ut Albuquerque classem traderet, &
 ipse in Lusitaniam reueteretur. De captiuis interim *Captiuorū*
 Albuquerque agere cœpit. In naui, quam Pantoia ce- *aliquot per*
 perat, eiusdem nauis Dominus, nomine Aleacamus, *mutatio.*

vt diximus, Regi Cambaiæ sanguine propinquus, captus extiterat. Huius Principis permutatione confidebat Albuquerqueius facillimum negotium fore. Re igitur cum Aleacamo communicata, mercatorem in Cambaiam misit, qui cum Rege de redimendis captiuis, hominis propinqui permutatione, qui maximum apud illum locum obtinebat, ageret: negotium expeditum fuit. Itaque Iacobum Coricam, & Franciscum Peteiram Rex missos statim fecit, ea conditione, vt si res minimè conueniret, rursus ad se redirent: ad quod sine fraude vlla gerendum, illi sese iurciurando constrinxerant. Ex his intellexit Albuquerqueius, quo casu Norogna sororis suæ filius interierat. Lemius in Lusitaniam reuersus est. Albuquerqueius post illius profectionem graui cura liberatus (nec enim Lemius cōtineri poterat, quin illi quibuscunque rebus posset, offerret) animo magis vacuo Reip. conseruandæ, & muneribus assignandis incubuit. Mulieres indigenas, vt cum Lusitanis matrimonio iungeret, enixe operam dedit. Milites filios, eorum vxores nurus appellabat: eas domum deducebat, & viros muneribus alliciebat, ita, vt multo plura, quàm in illis ciuitatis nouæ (sic enim appellate licebat eam, in qua noui mores & instituta ferebantur) initijs expectari poterant, matrimonia celebrarentur. Neque segnius reliqua omnia, quæ ad vrbis munitiones, & ciuitatis ordinem & defensionem necessaria videbantur, excogitabat. Frequentes autem ad eum multorum regum legati ventirabant. Alij tributa imperara deferebant, alij vt pacem peterent, & amicitiam firmarent, veniebant: omnes operam suam in rebus omnibus quæ ad Regis Emmanuelis amplitudinem pertinerent, pollicebantur. Eos non statim mittebat. Volebat enim vt oculis vrbs munitiōem, & classis, quam tunc ornabat, apparatus aspicerent, & totius operis, in quod mentem intendeat, magnificentiam sensibus vsuarent: vt earum rerum admiratione defixi, constantius in fide permanerent. Illi ad eum venerabundi accedebant, &

Lusitanorum cum Indis nuptiæ.

Frequētes ad Albuquerqueiū legationes.

alij

alij hominis grauitatem admirabantur, alij suauitatem & comitatem laudibus efferebant. Goæ celebritas & frequentia cum Regis maximi curia conferri merito poterat. Hæc omnia quamuis in natura Albuquerque inessent, is tamen de industria omnia signis illustriora faciebat, vt maiorem sui admirationem incuteret, & ea grauitatis specie multo facilius homines in officio contineret. Hoc præterea assequebatur cum tam citò legatos non dimitteret, vt maioribus interrim copijs insulam muniret, & virtutis documenta coram omnibus, qui eò conuenerant, statueret. Zabai-mus enim Idalcamus insulæ repetendæ studium non intermittebat. Illius autem Dux Melichius Agriaieus in eam magnis copijs stipatus inuasit: qui tamen eo tempore fuit a nostris cum strage & ignominia repulsus. Misit Albuquerque inde Iacobum Fernandum Begiensem cum tribus nauibus in Zacotoiam, vt arcem eam, quam prorsus rebus Lusitanis inutilem, & maximis periculis expositam iudicabat, euerteret, & Lusitanos, qui eam tuebantur, in nauibus acciperet. Interim Iacobus Médezius Vasconselius ad illum adiit. Merita in eum sua commemorauit, atque petijt, vt classem, qua erat Malacam (quod sibi munus fuerat iniunctum) petiturus, instrui iuberet. Albuquerque multis verbis eum ab instituto deducere conatus est. Sibi communi Ducum omgium consilio decretum fuisse, minimè conuenire, vt virum tanta virtute præditum, in pestem sine vlllo fructu ruere permetteret. *Zacatorē. fis arx ab Albuquerque cio iussæ. uertt.*
 Oportet esse difficillimum, quod non nisi classe maxima confici posset. Periculosū esse eodem tempore duas res difficillimas suscipere. Sibi iter instare, quo erat in Sultani classem inuasurus. Fieri non posse, vt simul classis, qua Malaca pœnas sceleris conflati lucret, instrueretur. Illum deinde multis verbis orare instituit, vt secū, vt in Goa fecerat, nauigare vellet, vt illius virtute facilius hostes opprimeret. Eo bello profligato, se daturū operam, vt is Lusitaniam multis ornamentis, vt par erat, affectus rediret. Hoc responso Vasconselius gratias
Vasconse- ly cū Albu quercio de Malacensi profectioe contentio.

uiter offensus, sibi data esse verba conquestus est. Et quando tam malè meritis suis esset gratia relata, se Malacam omnino omnibus inuitis petiturum. Ideo namque in Indiam se venisse dicebar, non ut Ducibus Lusitanis obtemperaret, sed ut Regis inuictissimi mandata conficeret. Albuquerque cum illum in ea nauigandi sententia nimis obstinatum animaduerneret, illi & Ducibus, qui comites illius erant, exilij: magistris atque nautis, extenti supplicij poenam proposuit, si è portu iniussu ipsius soluerent. Nihilominus ille cum reliquis Ducibus vna nocte anchoris solutis è portu discessit. Albuquerque Duces alios confestim misit, qui triemibus & scaphis instructis illum consequerentur, atque reuocarent: si id facere recusaret, naues illius in alto mergete iussit. Ij iussa faciunt. Et cum Vasconcelus parere nolisset, tormentis nauem, qua vehabatur, accerrimè verberare instituunt, antennamque maximam deiciunt, & duos nautas interimunt, & illi exitium minitantur, nisi statim in portum unde soluerat, rediret. Rediit tandem, & in custodiam traditus est: lataque sententia fuit, ut is vinculus in Lusitaniam duceretur, & quidam ex nauarchis, Hieronymus Ceinichius nominabatur, quia suator & impulsor audaciæ fuerat, & actius, quam reliqui omnes, Albuquerque imperio resisteret, securi feriretur: & magistris, qui imperium audacius contempserant, suspendenterent. Duo ex magistris continuo ad suspendium adaecti sunt. Reliqui ducuntur. Sed cum legatus regis Narlingæ, & legatus etiam Regis Cambajæ, nobilitatis Lusitanæ precibus adducti, ad Albuquerque adijissent, & illum suppliciter orarent, ut erratis hominum illorum veniam præberet, is omnibus, qui nondum morte affecti fuerant, igneuit, eosque exilio mulauit: nauarchos nauium præfectura priuauit, & exilij gratia in Lusitaniam deduci iussit. Sic autem imperium seuerè sanxit & humanitatis etiam patres in iudicio suscepit, & legatos Regum maximorum non mediocri beneficio, ut præseferbant, obtinuit. Rebus ita constitutis, & vire val-

lid.

*Vasconceli
us ab Albu
querque de
fuit.*

*Vasconce-
lii cū Al-
buquerque
de Malacā
si profectio
ne contem-
pno.*

lido præsidio munita, Goa cum classe viginti trium *Albuquer*
 nauium profectus est. Cum verò occasum versus, vt *cij expedi.*
 Arabiam peteret, cursum institueret, tempestatis ad- *tio Mala*
 uersæ reflatu Goæ rursus portum subiit. Ibi cum idem *cenfis.*
 ventus nihil remitteret, & nauigandi tempus elabere-
 tur, consilio cum Ducibus habito, statuit Malacam (ad
 eam namque petendam ventus valde secundus erat)
 nauigare. Itaque Cochimum versus cursum direxit. I-
 bi Petium Fonsecam Castrensem, & Menendum Al-
 fonsum, & Simonem Vetulum, & Antonium Salam,
 cum certo nauium numero reliquit: quibus omnibus
 Emmanuelem Lacedam præfecit, & illis imperauit,
 vt cum primùm verapperet, quod initio Augusti
 mensis aduentat, oram Calecutiensem peragratent, &
 bellum Calecutiensibus, illorumque locis inferrent,
 & in Goam excurrerent, ne quisquam, dum is abesset,
 insulæ perniciem moliri conaretur. Retum autem tra-
 xitimalum præfecturam Odoardo Melio Serpensi cō-
 misit. Inde cum decem & nouem nauibus & octingen-
 tis viis Lusitanis, & sexcentis Indis vel addidit. Nauem *3 naues*
 vnā Cambaiensem in eo cursu, ante, quam Cori *Malacenses*
 montorium superaret, excepit. Ibi cum classis maxi- *capta.*
 mis fluctibus agitatetur, vnā trientem amisit: ho-
 mines tamen, qui ea vehabantur, conseruati sunt. A-
 lias deinde tres naues mercibus valdè preciosis onu-
 stas, quæ Malacam similiter petebant, expugnauit. In
 Zamatram deinde insulam delatus, naues in Pediren-
 si portu constituit. Rex illi continuo nauem & Lusitanos
 dono misit. Ijerant ex illis, qui Malacæ relictæ à
 Siqueira fuerant, & inde fugientes sese in Pedirensis
 Regis fidem contulerant. Vnus ex illis, cui nomen Io-
 annes Viegas erat, Albuquerque narrauit, post Siquei-
 ræ à Malacensi portu digressum, Bendaram Regi insi- *Bendara*
 dias comparauisse, & ob eam rem capitale supplicium *maiestatis*
 pertulisse. Exposuit deinde, quomodo Nahodabegu- *dammatus.*
 qui Princeps erat illorum, qui simulachrorum super-
 stitione confecti, à Mahumetis sacris nefariis abhor-
 rent, ciues ad Lusitanorum perniciem sollicitari: qui

*Pacemēse
regnum.*

*Nauis fa-
ctus & in
noxi ignis
beneficio
seruata.*

*De aliana
ui capta et
Nahodabe-
gue ecade,
nauis emi-
ssu sanguis
ne.*

*Miraculose
di sanguis
in lapi-
de vis.*

tamen cum Bendara sceleris societatem coiuerat, & hu-
ius maleficii conscientia oppressus, aufugerat, & in Pa-
cemenſi regno, quod eiusdem insulæ pars est, tandem
constiterat. Albuquerque pacem cum Rege Pedirenſi
sanctiore fœdere confirmata, Pacemenſe regnum pe-
rit. Ibi colloquio cum Rege habito, ab eo, vt tibi Naho-
dabegueam traderet, enixè contendit. Is cum fidem
daret, se illum traditurum, non modo id non præsti-
tit, verum Nahodabegueam, vt subterfugeret, admo-
nuir. Inde fœdere similiter perculſo Albuquerque
mouit, & nauem post dies aliquot maximam conspi-
catus, in eam inuectus est. Qui erant in naui, nostris a-
cri animo resisterunt. Ex illis tamen quadraginta cæsi
sunt. Cum verò nostri nauem scandere properarent,
flamma subito vectorum opera suscitata, nostros vehe-
menter exterruit, & à naui longè discedere compulſit.
Et, vt postea compertum fuit, flamma illa artificio
quodam facta, non exiit, et facillè quoties eis, qui eam
excitauerunt, libet, extinguitur. Inde cum classis in an-
choris cōsisteret, nostri aliam nauem conspexere, quæ
velis & remis, vt aliæ multæ generis eiusdem, impelli
solebant. Albuquerque misit continuò duos duces, vt
scaphis inueſti, eam ad illum traherent. Nautæ metu
perterriti sese in mare præcipientes eiecerunt. Nahoda-
beguea ea naui vehebatur, & Malacam petebat, vt Re-
gi Lusitanæ classis aduentum nunciaret, vt ea seduli-
tate Regem ad veniam tribuendam inflecteret. Naho-
dabeguea cum nullam vitandæ cladis metitæ rationē
inueniret, maluit cum famulis suis viii fortis officio
functus occumbere, quàm supplicio suo nostrorum
oculos satiare. Iraque tanta vi repugnauit, vt nemo fue-
rit è nostris, qui non ex eo cerramine vulneratus abi-
ret. Hostes omnes cæsi sunt. Nahodabeguea multis
vulneribus confusus ita cecidit, vtnullum sanguinem
è vulneribus emitteret. Cum tamen nostri illum nu-
dassent, & armillam ex auro factam, in quam erat la-
pis quidam inclusus, detraxissent, magnè repente vis
sanguinis ex illius vulneribus emanauit. Lapis ex he-
stis

stijs quibusdam eruitur, quas Siamenses Cabrisias ap-
 pellant, qui mirificam ad sanguinem sistendum vim
 continere dicitur. Nostri progressi ulterius, duas alias
 naues ceperunt, quarum vna Malaca soluebat. Qui ea
 vehebantur, Rodericum Araugium, & reliquos Lusita-
 nos, qui Malacæ relictæ fuerant, incolumes esse nun-
 ciarunt. Tertius dies erat ab eo, quo naus se primum
 armis, deinde flammis tutata fuerat, cum eadem na-
 uis se in nostrorum conspectum dedit. Ex ea homines
 duo in paronem defiliunt, & recta ad nauem prætoris
 deferuntur. Ibi cum accepta fide nauem ingressi fuis-
 sent, Albuquerque eiusmodi verbis alloquuntur. Si
 verum fama prædicat, Imperator, adduci non possumus,
 ut arbitremur, te, si sciuiſſes quam rem geramus,
 nauem nostram fuisse armis aggressurum. Nec enim
 piratæ sumus, ut sceleris confati pœnas luere debeamus:
 neque mercatores, ut diuitiarum magnitudine
 cupiditatem eorum, qui pecunias expetunt, acriter iri-
 ritemus. Merces nostræ sunt, ea, quæ nostræ nobilitati
 conueniunt, atque nempe, & virtus, atque fides. Tuum
 verò munus est, scelera supplicio persequi, virtuti au-
 tem fauere. Nam & te Regis clarissimi & inuictissimi
 Ducem esse nouimus, & virtutis egregiæ significationem
 quamplurimis in locis dedisse, compertum habemus.
 Hac igitur tui nominis fama prouocati, ad te fi-
 denter accedimus, & suppliciter postulamus, ut homi-
 ni per summum hominis malefici & iniusti scelus bonis
 omnibus euerso misericordiam tribuas. Sultanus
 Zeinalus Pacemenſe regnum legitime imperio continebat.
 Tyranni verò fraude regno pulsus est. Nos verò milites
 illius sumus, fidem & officium sequimur, & pro illius
 dignitate mori, si opus ita fuerit, minime recusamus.
 Nunc verò lauan cum illo petebamus, ut auxilium ab incolis
 insulæ peteremus. Verum cum istam classem istam videret,
 non aliam nobis openi quærendam existimauit.
 Si enim Regis nomen alias nationes mouere potest,
 multo magis te ad misericordiam, qui tanta fide pro
 Regis tui nomine nullum vitæ pe-
 ricu-

Zeinali Pa-
 cemēſis re-
 gis ad Al-
 buquerque
 ciuilem
 legatio.

riculum recusas, inflectet. Te igitur Rex noster orat, ut hanc causam dignam tua fide, & tua virtute suscipias, & illum calamitate indignissima vexatum in regnum restituas. Quod si feceris, res à te gestas clarius illustrabis, hominemque gratum & memorem beneficio tibi in perpetuum deuincies. Hac legatione Albuquerqueius valde lætatus est, Regemque primum per Fernandum

Albuquerqueius cum Pace mensi Re. ge fœdus. Petreium Andradium, deinde per se, eo quod acceperat illum in ualitudine laborare, salutauit. Pax inter illos facta, fœdusque percussum fuit, ea conditione, ut si Albuquerqueius illum in regnum reduceret, is stipendiarium Regis Emmanuelis esset, & singulis annis certum auri pondo pro regni facultate tributum nomine pensitaret. Hac re ex animi sententia gesta, Malacam secum Zainalum perduxit. Kalendis Iulij, anno, MDXj. ad

Albuquerqueius in Malacense regnum aduenit. insulam paruam, quæ Malaca ictu tormenti distat, classem applicuit. Erant in eo loco naues quamplurimæ in anchoris constitutæ, quæ ut se inde proriperent, metu perterritæ festinabant. Albuquerqueius cum publice testari fecisset, se non bellum nisi eis, qui hostilia molirentur, afferre, omnibus metum absterxit. Quinque

3. Sinarum cum Albuquerqueius colloquimur. Sinatum nauarchi, qui ibi cōstebant, illum adietunt & significauerunt, Regem Malacæ cum eum adfuturum literis & rumore multorum multis antè diebus cognouisset, se se ad bellum summo studio comparasse. Deinde si bellum fieret, operam suam polliciti sunt. Senamque & Regis perfidi sceleribus offendi, & Lusitanæ probitatis studio concitari. Deinde suorum merita in Siqueiram retulerunt, ut magis fidem facerent, sibi similiter nihil antiquius officio futurum. Eos Albuquerqueius in cœnam inuitauit. Quod conuiuium fuit

Malacensis regni ad Albuquerqueius fraudulenta legatio. à Sinis Gallico & Germano more, maioribus poculis, & hilaritate summa celebratum. Postridie Rex misit, qui Albuquerqueium nomine illius honorificè saluaret, & susceptum contra Lusitanos scelus in Bendaram transferret, quem dicebat ob eam causam fuisse capitali supplicio damnatum. Se verò nihil nisi eam pacem, eamque libentissimè conditionibus æquis accep-

ptu-

pturum. Albuquerqueius respondit, se minimè à pacis conditionibus abhorrere. Sed vt intelligeret, Regem pacem velle & scelus contra Lusitanos nefariè contratum detestatum fuisse, esse in primis necessarium vt Lusitanos liberos ad se venire permitteret, & bona quæ direpta fuerant, restitueret. Ad hæc rex Lusitanos varijs in locis dispersos esse dixit, & aliquot ex illis in Mahumetis nomen iurasse, quos per religionem Christianis tradi minimè liceret. Quod autem ad bona attineret, ea non illius sponte direpta fuisse: & præterea maximam illorum partem in Lusitanis alendis fuisse consumptâ. Hæc & alia eiusmodi vltro citroque per nuncios agebantur, ex quibus intelligi poterat, Regem velle Albuquerqueium ludificari, vt incautum & spe compositionis erectum opprimeret. Hæc mente cernebat Albuquerqueius & ex literis etiam Araugij, & ex mercatorum quorundam sermonibus acceperat, expectari ab illo classem maximam, qua facilius nostros ancipiti prælio & à portu & ex alto distentos obrueret. In vrbem Rex ad nouem tormentorum millia partim ætea partim ferrea in munitionibus habebat. Et tam militum numero, quam omnibus bellicis instrumentis erat ad bellandum paratissimus. Vt tutius tamen rem gereret, classem illam expectare statuebat. Albuquerqueius verò vt apud omnes nationes, quæ illic negotiabantur, restatum relinqueret, se inuitum ad bellum hominis iniustissimi fraudibus impelli, rem de die in diem differebat. Sultanus Zainalus hoc metu fieri ab illo ratus, graui diffidentia laborare cœpit, & ad regem nocte transfugit. Albuquerqueius sequenti die in domos, quæ in æstuatij erant, & in ædificia suburbana, & in tres naues Cambaienses, viris impigris ad eam rem gerendam missis, ignem conijci præcepit. Id non absque magno certamine fieri potuit. Incendium tamen hostibus frustra repugnantibus excitatum, urbem terrore compleuit. Rex ea re cōturbatus, Araugium cum Lusitanis reliquis statim ad Albuquerqueium, misit, seq; nihil malle, quam pacem afferuit, illumque orauit, vt incen-

*Malacēsis
exercitus
& instru-
menta bel-
lica.*

*Belli Mala-
cēsis inuicē*

*Suburbij
Malacēsis
incendium*

incendium restingui permetteret. Albuquerqueius facile precibus assensus est. Cambaienses tamen naues exuri iussit. Araugius illum admonuit, Regem fraudes & insidias machinari: nullam apud eum fœderis religionem sanctam fore: opes illius malis aribus & sceleribus infinitis amplificari. Et tunc eò, quod classem expectaret, quam cum ea, quam in portu iam habebat, coniungeret, dilationibus nostros cludere constituisse. Rex naues multas mercatorum impederat, quo minus è portu soluerent, ut illis in bellum, si opus esset, vteretur. Albuquerqueius Sinarum naues expeditas illis tradidit, eos tamen rogauit, nè prius abscederent, quam prælium spectarent. Ad Regem deinde misit qui diceret, si pacem fieri vellet, ut locum sibi in vrbe commodum assignaret, in quo arcem posset extruere, nè rursus Lusitanis perditorum hominum scelere periculum intenderetur. Rex verò respondit, loci designationem Albuquerqueio se liberam permittiturum. Sed cum nihil expediret, & fraudes, quas simulatione contexerat, occultari diu minimè possent, Albuquerqueius tem vltetius differre noluit. Itaque ut exploraret, quo loco commodius urbem oppugnaret, & quibus copijs Rex eam tueretur, & ordine, quo impetum reprimere niteretur, manè urbem se inuadere velle simulauit. Hac re tentata cognouit Albuquerqueius, vrbis firmamentum in ponte, & in templo quodam, non procul à ponte sito, consistere. Itaque ea parte urbem oppugnare statuit. Insequenti igitur die trireme & humilioribus nauib; in urbem inuehitur. Hostes ut nostros aditu prohiberent, vndique prouolant. Maioribus & minoribus tormentis acre nimis certamen instituitur. Nostri tamen per medias flammæ atque telæ littus occupant. Albuquerqueius ibi duas acies instruxit. Vnam Fernando Petreio Andrado, & Ioanni Ligrico, & alijs quibusdam ducibus attribuit, quæ eam pontis partem, quæ erat cum templo coniuncta, armis aggredierentur: alteram sibi reseruauit, quæ in frequentiore urbis partem, ad quam pons etiam ex aduerso perti-

*Malacensis
Regis tech
ne.*

*Albuquerque
cij ad Ma
lacensem
nuncius.*

*Malaca
vrbis oppu
gnatio.*

*Lusitano-
rum acies
duæ.*

pertinebat, inuaderet. Vtrobique erant stationes mu-
 nitissimæ, & præsidia cum tormentis collocata, quibus
 pilarum multitudo, grandinis instar emissæ, nostris
 terrorem ingentem præbuisset, nisi contemnendi pe-
 riculi consuetudo, & laudis immensa cupiditas cum
 rei benè gerendæ fiducia, &, quod caput est, numen
 Christi propitium ab eorum animis metum omnino
 depulisset. Itaque intrepidè in stationes inuadunt,
 hostes summa contentione resistunt: vtrinque præli-
 um animo magno sustinetur. Hostes tandem pellun-
 tur. Ea parte, qua Albuquerqueius cum copijs suis irue-
 rat, hostes prius stationes deserunt, eosque Albuquer-
 cius cedentes insequitur. Qui primus in stationem a-
 scendit, fuit Simon Andradius. Alteram verò statio-
 nem Ioannes Limicus primum subiit: hostes vero si-
 militer ea parte pulsi sunt, & nostri illos acriter vrge-
 bant, donec ad agmen regium peruentum est: vbi ho-
 stes Regis præsentia confirmati consistere. Rex castel-
 lo, quod elephātus ingens tergo sustinebat, cum ali-
 quot è suis domesticis vehebatur. Hunc alij elephāti
 similiter instrati & armati sequebantur. Tela è castel-
 lis frequentia decidebant. Elephāti enses dentibus
 alligatos gestabant: tantaque ferocia in nostros irue-
 bant, vt antesignani pellerentur. Fernandus tamen
 Gomecius Lemius, & Vascus Fernandus Coutignus
 minimè ea re perturbati, resistunt. Cum vterque eo-
 rum in opposita viæ latera, qua elephātus gradū vio-
 lenter inferebat, concessisset, aditum ei libetum reli-
 querunt. Vtrinque deinde latera illius hastis perfo-
 diunt. Belua quamuis in principio certaminis sit im-
 manis & effeata, est tamen doloris impatiens, & fa-
 cile in suos quouis vulnere sauciata conuertritur. Ita-
 que cum elephātus transfixus vtroque latere fuisset,
 rectorem, qui illi insidebat, proboscide deturbatum
 proculcat. Exanimati deindè (sanguis enim illi vtrin-
 que profluebat) missicè cœpit. Rex eo metu confes-
 sum desiluit. Elephātus in suos conuersus, reliquo-
 rum elephātorum aciem perturbauit. Omnes exterriti
 in

*Prælium.**Lusitano-
rum victo-
ria.**Armatorum
Elephāto-
rum pugna.**Elephāti
regis ce-
des.*

Elephantum fugam in fugam versi sunt, neque rursus ullis rectorum monitis aut minis in prælium compelli potuere. Eo metu depulso, Lusitani multò acrius institerunt. Hostes cū pro laribus & focis in Regis sui conspectu dimicarent, fortunarum quæ omniū discrimen adirent, in ferrum incredibili pertinacia ruebant. Rex cum in manu non mediocriter vulnus accepisset, è pugna dolore victus excessit, ut in ædibus suis curaretur. Id cū illius milites animaduertissent, se in collem, in quo ædes regię sitæ erant, paulatim subduxere. Ibi vero conferti nostrorū impetum sustinebant. Alia verò parte res erat in magnum discrimen induta. Albuquerque enim erat hostium multitudine circumuentus. Ioannes Limicus præsidio, quod satis esse videbatur, in ponte relicto, ut illi opem afferret, acceleravit: tantoque impetu in hostes inuasit, ut multi se in fluuium demitterent. Nautæ, qui erant in lēbis, eos ad satietatem sine ullo impedimento cædebant. Albuquerque aduentu Limici ingenti periculo liberatus, suos ad pugnam de integro cōpellendam cohortatus est, & tubarum etiam cōcentu, ut maiorem animis alacritatem adderet, omnes excitauit, & in hostium aciem, quæ usam latam infederat, impetum dedit. Hostes quamuis principio acriter obstiterent, tandem fusi fugatique sunt. Itaque pontis parte præsidio nudata, Albuquerque continuo stationem in eodem loco vallo, & fossa, & aggete muniuit, tormenta quoque disposuit: munitionesque illius custodiam Nonio Vascio Albicastro, & Georgio Leoni commisit. Idem in alia pontis parte, quæ ad templum & regiam pertinebat, facere conatus est. Sed tanta vi fuit opus ab hostibus impeditum, ut perfici nullo modo posset. Pugna a prima luce ad meridiem perducta fuit. Albuquerque tamen, nè præsidia, quæ in statione disposuerat, aliquod grauius incommodum ex ædibus victoribus acciperent, eas omnes munitiones ex utraque parte incendere confestim iussit. Incendium in templum usque, & in ædes regias penetrauit, bona quoque illarum partem exussit. Sol in occasum præcipitabat, & nostri erant

erant ardentissimo sole, & maxima lassitudine ex nimio labore cōfecti. Albuquerqueius igitur copias in classem ea mente reduxit, vt cum primum posset, in vrbe pluribus copijs stipatus ingrederetur. Hostium numerus, qui in eo prælio ceciderunt, iniri minimè potuit. Constat tamen, magnam cæforum multitudinem fuisse. E nostris tredecim cecidere, septuaginta grauitervulnerati fuere: quinquaginta tormenta capta sunt, & ædes non paucae direptæ. Multi ea nocte mercatores ex vrbe profugerunt, & Regulus quidam, qui illis dieb. Regis Malacæ filiā duxerat, neque nouæ nuptæ blanditijs cōrineri potuit, quin se in fugam daret. Eo tempore Vretimutaraia Iaoensis mercator, qui sedē & domicilium in ea ciuitate multis annis habuerat, erat opibus & existimatione externorū omnium facilè princeps. Is cum illius diei certamē cerneret, ea nocte ad Albuquerqueium cū munerib. adiit, & supplices etiā preces adhibuit, fidemque dedit, se fore semper Regis Emmanuelis ducibus additum, & iussis illorum omnibus obsequentem. Is fuit in fidem & amicitiam libentissimè receptus. Sinarum verò nauarchi similiter ad Albuquerqueium de victoriā gratulatum venēre, seque, si per illum liceret, statim velle proficisci dixerunt. Is eos com meatu iuuit, & munerib⁹ affectos dimisit, vnumque Lusitanum ex illis, qui cum Araugio Malacæ capti fuerant, qui linguam Malacensem probè nouerat, illis tradidit, quem erāt in Siamensi regno, cum oram illam legerent, relicturi. Per hunc enim regem Siamensem salutare, & propensam in illum voluntatem multis verbis ostendere commodum arbitratus est, vrillum, cuius imperiū erat amplissimū, ad Emmanuelis studium alliceret. Lusitatus quem cū Sinis misit, Odoardus Fernandus appellabatur. Is ensē cum capulo & manubrio ex auro pulcherrimè facto, & emblematis elegantissimè distincto, ad Regem cum baltheo Operis eiusdem, Albuquerqueij nomine deferēbat. Nostri eam noctem in curandis corporibus, & rebus ad prælium, quod instabat, præparandis consumpserunt. At

*Cæforum
numerus.*

*Albuquerqueij
ad Siamensem
regem legatio.*

Ec Rex

Hostium munitiones. Rex alias stationes in locis magis in intimam urbem reductis, quibus nostri ex eo loco, quem occuparant, impetum illaturi videbantur, multo diligentius munivit, in illoque multò plura tormenta disposuit. In eaque parte, in quam Lusitanos inuasuros existimauit, clauos acurissimos è chalybe veneno mortifero tinctos sub tetram abdidit, ut nostri cum vestigium imprimerent, vuluerati conciderent, & cum dolore summo spiritum ederent. Ea nanque est veneni illius natura, ut cum primum sanguinem attingit, in viscera repente vim suam mortiferam diffundat. Hæc omnia Albuquerqueius indicio Ninachetuenfis, qui in Lusitanos erat voluntate propensus, intelligebat. Cum verò in pontis expugnatione maximum belli momentum statueret, hoc excogitauit. Nauis Sultani Zainalis, quam is, cum fugit, desertam reliquerat, erat maxima & firmissima. Eam tormentis, & varijs munitionibus, & commatu etiam instruxit, fassisque lanicio gossipino, similique materia, quæ mollicie sua tormentorum ictus excipit, neque facile dissipatur, infertis, nauis latera firmavit. Ea cum æstu deferretur, & ponti applicaretur, erat necesse, ut arcis instar in pontem promineret. Sed ea, tempore, quo maritimi æstus, quos lunæ cursus & conuersio moderatur, propter ipsius lunæ rationem multò remissiores sunt, ad pontem applicari non poterat. AEstus autem tunc vim suam intendunt, cum Luna vel ad Solem propius accedit, vel ab illo longius abscedit. Cum verò vel maximus illius splendor imminui, vel ab exortu augeri incipit, tunc paulatim eam vim, quæ ad summum peruenerat, in dies singulos remittit. Id igitur Albuquerqueius expectabat, & quò se vehemenius in dies singulos æstus incitabat, eò nauis propius pontem summo nostrorum studio perlebat. Hostes interiri minimè cessabant. Machinis enim multe pice, & oleo, multiplicique materia ad suscitandam flammam accommodata comparatis, atque secundum fluminis naturam æstu decedente contortis, ut nauem flammis absumerent, enixè

enixè contendebant. Nostri verò lembis & scaphis subsidio festinanter occurrentes, machinas harpagonibus instructis in alterutram fluminis partem detorquebant. Hostes verò in nauem nocte atque die pilas ingentes emittebant. Naui præerat Antonius Abieus. Huius cum utraque mala glandis vnus ietu transfixa fuisset, Albuquerque illi vicarium repente substituit. *Animosus
iussu Abieus*
Is verò sanè ferociter, Integri, inquit, mihi pedes sunt ad discurrendum, & manus firmæ ad prælium contendendum. Neque mihi ad cohortandum oratio deest: mentem vero ad imperandum Dei gratia sauiam gero. Quin etiam si in lecto grauissimis vulneribus acceptis decubuissèm, ex eo facillimè possem, quæ in rem essent, mente & consilio providere. Quare minime paui-
ar, quandiu animam duxero, alium in locum meum substitui. Ad huc igitur modum, cum vicarium è nauì pelleret, non segnius, quam si nullum vulnus accepisset, munere suo perfunctus fuit. At nauis tandem cum æstus maximi essent, ponti, cunctis hostibus frustra repugnantibus, applicata fuit. Postridiè Albuquerque ante lucem copias eduçtis, in urbem, sicut antiè fecerat, inuasit. Prælium ea die multo crudelius exarsit. Multi utrinque ceciderunt, & maxima hominum multitudo vulneribus debilitata fuit. Tandem statio, quæ templū & ædes Regias muniebat, à nostris capta, & hostes in effusam fugam euerſi sunt. Similiter cum statio illa, contra quā Albuquerque copias eduçebat, expugnata maximo cū labore fuisset, hostes inde se proripuerunt. *Atrorè prælium.*
Pontè similiter Abræus omni præsidio nudauit. Ita vno tempore cum è nauì prælium minetur, & quilibet hostes pro parte sua fundere conareur, & diu fuisset utrinque, fortissimè dimicatum, hostes omninò fusi sunt. Rex ut opè suis afferret, cum tribus millib. hominū elephantò insidēs accurſabat. Sed cū omnes stationes expugnatas animaduerteter, in ædes suas concessit. Nostri illi propter hominū paucitatem inſequi noluerunt. Albuquerque in templi se contulit, iam a nostris occupatum. Illius verò custodiam illis ipsis, qui illud ex-

pugnant, commisit. Indè in pontem redijt. In vtroque autem pontis introitu stationes excitauit, easque cupis terra oppletis, & ordine collocatis, atque firmè reuinctis circumuallauit, crebraque in illis tormenta, præsidiaque firma disposuit. Cùm verò hostes interim in nostros pilas & glandes immitterent, & multos opere impeditos conuulnerarent, Albuquerqueius duas acies instiuxit, quas ducibus delectis attribuit, & illis imperauit, vt duabus vijs ab ea, quam hostes infestam faciebant, diuersis ingressi, eos ex transuerso adorirentur, neminique vitam concederent. Itaque multi ex hostibus cæsi sunt, multo tamen plures se fugæ mandârunt. Albuquerqueius duas domus prope pontem, in frequentiore vrbis parte, quam ipse sibi expugnandam sumpserat, delegit, in quarum tectis (nec enim fastigiata domus erant, sed ad libellam in summo constricta) tormenta collocauit. Lembos præterea & scaphas cum tormentis singulis in fluuij locis opportunis constituit. Nondum enim debellatum crediderat, & quasi adhuc graue certamen instaret, omniâ summo studio comparabat. Sequenti die ædes regias oppugnare constituit. Sed Rex proxima illa nocte cum omnes opes, quas potuit, asportandas in mediterranea loca curauisset, aufugerat. Cùm Lusitani milites in Regiam se illius diripiendæ gratia contulissent, eamque exinanitam reperissent, ea re grauiter offensi illam coniectis vndique facibus incenderunt. Hostes, adhuc enim supra 6. hominum armatorum millia in vrbe remanebant, in nostros impetum sæpè dabant: sed cùm damnum nullum intulissent, & cladem nō mediocrem accepissent, aufugerunt. Albuquerqueius, vico, in quo Vterimutaraia habitabat, & domibus Ninacherucnsis, & Iaoensium, & reliquorum, qui in fidem recepti fuerant, exceptis, urbem diripiendam militibus concessit. Præda ingens fuit, supra tria millia tormentorum capta sunt: armamentaria erant vario comœatu, & instrumentis bellicis, & munitionibus referta. Hæc omnia, quæ ad classem reficiendam, & urbem muniendam pertinebant,

*Regis Malacen-
sis
fuga.*

*Malacæ
direptio.*

bant, miles non attigit. Et tamen quinta prædæ pars, quæ ad Regē pertinebat, ducentis millibus aureorū numorum æstimata fuit, quamuis *Malacēsis* quod occultari potuit, miles in *Reip ab Al* *buquercio* *constituit* *ratio.* Vndè constat, si Rex & mercatores opulentissimi opes suas post primū præliū ex vrbe in mediterranea loca non traduxissent, tantam prædam futuram fuisse, vt auaritiā infiniram militum satiare. In his tamen prælijs nostris circiter octoginta ceciderunt. Rebus ad hunc modum gestis, Albuquerque mercatores, qui arma nostris non intulerant, vt urbem incoherent, fauoribus allexit, omnibusque libertatem & leges suas restituit. Saracenis Vterimutariā, reliquis gentibus, quæ simulacra colebant, Ninachetuensē præposuit, vt tamen ab illis ad Lusitanos magistratus prouocatio esset, instituit. Et cum Regem circiter passū triginta millia prope flumen, quod in urbem influebat, munitiones excitare percepisset, manum comparauit, eoque Duces misit, qui munitiones disturbarent, & hostes dispellerent. Præda indè non mediocris abducta, & elephanti septem capri sunt. Rebus ita constitutis, in eo neruos omnes Albuquerque intendit, vt arcem *Arx Ma-* *lacensis ex* *trahitur.* edificaret. Matetiam suppedirabant sepulchra regum & Principum, & ædes magnificæ belli impetu disturbatæ: operas seruatorum multitudo facillè præbebat, & ipse operi vigilanter instabat, ita vt opus intra breue tempus ad rectum perueniret. Porro aurem comitate & orationis lenitate perfecit, vt magna hominum multitudo urbis colendæ gratia undiq; conflueret. Illis præterea leges dedit, pecuniamque ex auro & argento conflandam & cudendam, insignibusque Regis Emmanuelis signandam curauit: & ex stanno etiam monetam instituit, grauissimæque poena sanxit, si quis alio genere pecuniæ deinceps vteretur. Lassamages, qui re- *Lassama-* *nis ad Al-* *buquerquei* *legatio.* rum maritimarum apud Malac Regem præfectus extiterat, cum urbem non modò captam, sed legibus & moribus rectè constitutam, Regisque Emmanuelis imperium optumè fundatum cerneret, Regemq; suum

è vita discessisse (dolore enim confectus interierat) ani-
 maduerteret, ad Albuquerqueiũ legatum misit, per quem
 postulabat, vt opera illius vteretur. Se namque non mi-
 nore studio pro Regis Emmanuelis amplitudine
 quoduis periculum aditurũ, quam pro defuncto Re-
 ge multis in locis adierat. Fuit ea legatio Albuquerque
 grata, dataque fide illum euocauit. Sed cum multi ve-
 rerentur, ne, si is in vibem rediret, aliquod maximum
 munus illi committeretur, inuidia ducti, hominẽ per-
 literas absterrent, atque persuadent, Albuquerqueiũ de
 interitu illius cogitare. Interim Odoardus Fernandus,
 qui ad Siamensem Regem missus fuerat, cum Siamensi
 legato reuersus est. Fuerat Lusitanus à Rege comiter
 acceptus, & muneribus ornatus. Legationis autem,
 quam Albuquerque Siamensis exposuit, summa hæc
 erat. Regi gratissimam fuisse illius victoriam: Emma-
 nuelis regis imperium amplificatum cupere, & gentis
 clarissimæ vicinitate delectari, nullumque se officium
 in omnibus rebus, quæ ad commodum & dignitatem
 Albuquerquei, & Lusitanorum Ducum pertinerent, ho-
 minis amantissimi prætermisurum. Cum hac lega-
 tione Albuquerque dona misit, nempe aureum pocu-
 lum, & ensẽ cum aurea vagina, & annulũ, in quem
 erat gemma maximæ pietatis satis eleganter inclusa. Al-
 buquerqueius per eundem legatum Regis matri ampla
 satis munera misit. Siamense regnum otam fermè o-
 mnem extremæ Indiæ, quæ ad ortum Solis spectat, &
 ad Septentriones inflexa, sinu maximo, Sinarumque
 termino occidentali definita est, amplectitur: & inde
 ad Occasum cum regno Peguensi coniungitur. Pro-
 montorio autem, quod Malaca circiter centum & vi-
 ginti passuum millibus abest, superato, Malacam et-
 iam imperio, vt diximus continebat. Duodecim mil-
 lia elephãtorum habere dicitur, è quibus quatuor mil-
 lia semper ad subitos bellorum casus armata sunt. Ad
 hunc Albuquerqueius, vt pax sanctiore foedere firmaretur,
 legatos misit Antonium Mirandam, Azcuedium,
 & Odoardum Coelium, cum muneribus Regia mag-
 nificentiã

*Siamensis
 ad Albu-
 quercium
 legatio.*

*Siamensis
 regni de-
 scriptio.*

*Varie le-
 gationes tã
 ad Albu-
 quercium*

nificientia dignis. Alius deinde legatus à Iaoensi Rege *quam ab*
 Malacam peruenit cum muneribus, quæ militaris vi- *codem*
 ri speciem referebant. Hastas enim continebant, & bel- *missa.*
 lica facinora, quæ Rex ediderat, in stromate gossipino
 depicta, & ænea tympana, quibus apud gentem illam
 in bellis certamen acuitur. Similiter alij legari à Regi-
 bus finitimis, & à Zamarra, item à Rege Peguensi, cu-
 ius imperium, post Gangem fluuium, ad Solis occa-
 sum pertinet, & latissimis illi⁹ oræ terminis cōtinetur.
 Alij Reges pacem & amicitiam petebāt, alij libenter se
 Regis Emmanuelis imperium accepturos ostendebāt.
 Omnes Albuquerqueium laudibus exornabant, & mu-
 neribus etiam oblati studium nominis illius,
 quo erant vehementer, vt appare-
 bat, incensi, testifica-
 bantur.

Ec 4

HIERO.

HIERONYMI

OSORII SILVENSIS

ALGARBIORVM IN LV-

SITANIA EPI-

SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-
ctissimi, virtute & auspi-
ciogestia,

LIBER OCTAVVS.

*De bella
Goensli.*

*Melraus
Timoia fu-
ga.*

V M hæc in vltiore India geruntur, in citiore ies Goenses in angustias adductæ sunt. Zabaimus enim Daleamus in possessiones, quæ Regis Emmanuelis nomine in continenti fuerant occupatæ, Puletacamum cum tribus millibus militum, quorum maxima pars Turcæ fuerunt, immisit. Contra hos Melraus & Timoia, qui Lusitanorum partes sequebantur, quatuor hominum millia, & quadraginta equites eduxerunt. Principio quidem Puletacamus in fugam versus fuit. Sed cū copias dissipatas collegisset, in hostes incautos inuasit, & Melraum atq; Timoiam in effusam fugam coniecit. Hi ad Narsingæ Regem, cum exercitum maxima ex parte concisum cerneret, & alium comparare minimè possent, se contulerunt. Timoia Melrao deprecatore, a Marsingæ Rege veniam impetrauit. Deinde contra fidem, vt rumore dissipatum fuit, Rex illi eodem per ministros fraudulenter inualit. Hac victoria subla-

sublatuſ Puletacamuſ inſulam traiicere conſtituit: at-
 que primũ inſulæ habitatores ad defectionem ſolici *Goæ inco-*
 rauit. Illi fidem violare noluerunt. Hoc fuit Crifnẽ in- *larã erga*
 dicio (is erat inter incoluſ opibuſ & induſtria princeps *Lufitanorũ*
 & vectigalia tractabat) ad Rabelluſ, qui præfectuſ vr- *fides.*
 biſ erat, continuò delatum. Is adituſ inſulæ muniri,
 eaque præſidia diſpoſuit, quibuſ hoſteſ omni aditu
 prohiberet. Sed cum Puletacamuſ noctem vnã plu-
 uiam & caliginofam, & tempeſtatibuſ infeſtam obſer-
 uaret, copias per loca, quæ magis imminuta eſſe co-
 gnouerat, ratibuſ tranſmiſit. Duas Luſitanas nauẽs cũ
 tormentis omnibuſ cepit, militeſ Luſitanuſ, qui ni-
 miſ acriter obſiſtebant, occidit: Reliqua incoluſ ũ præ-
 ſidia in urbem diffugiunt. Puletacamuſ excogitat quo- *Puletaca-*
 modo ea Luſitanorum præſidia, quæ erant in vi- *mittebna*
 ras exire cogeret, vt ita in urbem præſidio nudatam in- *in Luſita-*
 uaderet. Coiebiquiuſ (iſ vnus erat ex incolaruſ Du- *noſ.*
 cibũ, qui vectigalia Regia tractabant) per vnuſ è ſu-
 iſ ad copias educendãſ perſuadere conatuſ eſt. Mini-
 ſter huiuſ fraudiſ, Puletacami nomine ſuppreſſo, ſic e-
 nim erat iuſſuſ, Coiebiquiuſ alloquitur, & quaſi
 tranſfuga, qui gratiam captare vellet, nunciat, ducen-
 toſ Turcaſ in oppiduſ, quod Goa vetuſ appellabatur,
 inuaſiſſe. Incoluſ eoſ vndique circumueniſſe: Turcaſ
 erumpere conari. Si ſubſidiuſ firmuſ mitteretur, ſo-
 re, vt nemo ex Turciſ euaderet. Rabelluſ Iacobuſ Fer-
 nandũ Fariã exploiatuſ miſerat: & inanẽ cum a-
 cie iuſtruãta, vt, ſi opuſ eſſet, in hoſteſ inueheretur, Fa-
 riã operiebatuſ, cum fraudiſ miniſter interuenit, &
 ea, quæ fuerat iuſſuſ, expoſuit. Rabelluſ Coiebiquiuſ,
 quid ſibi videretur iuterrogat. Iſ authorem ſibi mini-
 mẽ fide dignuſ exiſtimari dicit. At Rabelluſ iuuenta, *Temerari-*
 & audacia, rei que benẽ gerendæ fiducia, & optimiſ *um Rabel-*
 ſucceſſibuſ (ſacinoſa enim non pauca in bellis felici- *ſi facimur*
 ter ediderat) erectuſ, facilẽ in fraudem impuſſuſ fuit.
 Itaque minimẽ ſpectato Fariæ exploiatoriſ aduentu
 cum equitibũſ quinque & triginta, & Indiſ quingen-
 tiſ ~~egreſſuſ~~ eſt. Proditor cum ſe quibuſdam aperuiſſet,

*Lusitano.
vñ victoria*

abcessit. Indi cognita fraude substiterant. Id Rabellus cum multum in via processit, non animaduertit. Cum verò iugum collis superasset, tredecim tantum Indis festipatum vidit. Inde circiter mille (tot enim intuentibus esse videbantur) hostes conspiciatus est. Eos autem equites quinque in ordinem cogeant. Ibi rursus Rabellus de Coiebiquio quærit, quid sibi videretur. Malè, inquit. Transfuga minimè comparet: hostes sunt multò plures, quàm is nunciarat: nostri metu perterriti, substitere: fraudem esse hominis perditissimi suspicari possumus. Idcirco in urbem redeundum censeo. Ego tamen in omni consilio, quod sequutus fueris, me comitem fidelissimum sine vlla recusatione præstabo. Deinde cum Rabellus reliquos interrogaret, & nemo responderet (verebantur enim, ne, si vtile consilium darent, id non prudentiæ, sed timiditati tribueretur) Rabellus inquit, Agite commilitones: hæc est dies, in qua, quantum sit in vnoquoque virtutis, apparebit. Vir quidam nobilis, qui Emmanuel Cugna appellabatur, orationem illius excipiens: Hæc est, inquit, sententia, quæ mihi maximè placet. Omnes deinde è colle descendunt, & hostibus appropinquantes, concitatis equis tanto impetu in eos inuecti sunt, vt omnes in litus, vbi Puleracamus maiores copias è continente venientes excipiebat, compellerent. Tantus autem erat hostibus metus iniectus, vt multi cum se in mare deijcerent, obruti fluctibus interirent. Puleracamus eos ab effusa fuga continere non poterat. Ex Indicis copiis ducenti tantum (hi autem Malabares erant) aduenerant, & cum Lusitanis coniuncti, hostes metu dissipatos insequébantur. Hostes trecenti cæsi sunt. Erant in summo colle pauci erant: sedes ita corruerant, vt magna parietum pars adhuc integra permaneret. Puleracamus in eas cum Turcis octoginta, quorum pars pedites, pars equites erant, se à fuga recepit. Eos Rabellus confestim adoriri constituit. Coiebiquius Rabellum à conatu detertere conatus est. Dicebat enim Puleracamus: natus latere: homines esse cum illo sanè fortes, & rabie atque desperati-

ratione quodlibet magnum facinus, si cominus res gereretur, ausuros. Itaque præstare, eminus eos sine villo periculo sagittis configere. Sibi que illam prouinciā deposcebat. At Rabellus victoria insolēter elatus, cum consilium prudens aspernaretur, cum equitibus quantū decem (reliqui enim hostes fugientes cædebant) in parietinas ingressus est. Ibi hostes eum duabus ex partibus aggrediuntur, & equum hastis confodiunt, & illum, ruina vehementer oppressum, interimunt. Simili casu Emmanuel Cugna eiusdem temeritatis poenas luit, reliqui ex omni parietinarum ambitu pulsi sunt. Hostes eos insequi noluerunt. Erat enim periculum, ne, si rursus prælium renouaretur, propter suorum trepidationem in summum vitæ discrimen inciderent. Itaque satis habuerunt eo die duos viros primarios occidere, & reliquos a capitibus suis auertere. Eò die satis perspectum fuit, quātum inter bonum Ducem, & strenuum militem interesset. Rabellus enim cum esset in armis acerrimus, ea temeritatis signa dedit, vt multi consilium, quo fuerat Albuquerque Goæ præpositus, improbarent. Coiebiquius autem eo die laudem viri fortis & sapientis Ducis obrinuit. Nam & valdè strenuè dimicauit, & optimum consilium dedit, cui si Rabellus obtemperasset, nunquam in eam calamitatem incidisset. Reliqui omnes in ordinem reducti, Goam incolumes peruenēte. Ibi communi consilio Franciscus Pantoia delectus fuit, q. ciuitati præesset. Is in quo quidē pusilli & angusti animi significationē dare visus est, oblatum munus repudiavit. Non. n. in eo statu res Goenses esse dicebat, vt quisquam vir prudens ciuitatis tuendæ curā suscipere deberet. Nobilitas & ciues vniuersi eā prouinciā ad Iacobū Mendezium Vasconcelum detulere. Is cum munus animo sanè cōfidenti suscepisset, omnia, quæ ad vr̄bis tuendæ defensionē necessaria videbantur, admodū strenuè comparauit. Omnem comæatum, quem potuit, in vibem intulit, munitiones instituit, vigilias disposuit, omnia impigre & vi-

*Rabelli
mors, temerè
accescit*

*Coiebiquij
lam.*

*Fr. Pantoia
ie pusillanimitas.*

*Vasconcelum
Rabellus
sufficit.*

*Goensis in-
sula ab ho-
ste recepta*

*Zabaimi
cum Pule-
tacamo si-
multas.*

*Rozalca-
mi fraudu-
lente ad
Vasconseli-
um literas.*

& vigilanter administravit. Crisna verò cum ab illo, ut intra muros cum suis admitteretur, enixè contenderet, id facillè consequutus est. Ducenti tantum Lusitani, & Indi ex fœderatis sexcenti in vrbe tunc incrant. His exiguis copijs erat bellum sustinendum, & obsidio etiam, si opus esset, toleranda. Puletacamus verò insulæ totius possessionem occupavit. Porro autem Benastarinum (est id oppidum in insulæ aditu, qui ad Austrum pertinet, satis ad com meatum ex continenti subuehendum, & copias arcessendas opportunum) castris delegit. In eo loco arcem instituit: maxima illius fundamenta iecit: eamq; ad summum perduxit, & tormentis ingentibus, & omnibus bellicis instrumentis atq; præsijs egregiè muniuit, ut inde tam acri bello Lusitanos vexaret, ut insulam deferere cogerentur. Et interim nunc aperto Marte, nunc ex insidijs ciuitatem oppugnabat. Sed Vasconselius illum perpetuò repellibat. Franciscus verò Pereira Berredius cum triginta viris Lusitanis eò se contulit. Cuius aduentu, (tanta erat hominum penuria) Vasconselius mirifice lætatus est. At Puletacam⁹ cum bellum extraheretur, Zabaimo suspectus esse cœpit. Neq; defuit, qui nomen illius apud Zabaimum prodicionis insinularet. Is sortem Rozalcamo, viro Turcæ, & in rebus bellicis spectato desponderat. Eum Rozalcamum Zabaimus cum sex millib. militum Goam misit, & Puletacam, ut illi exercitum traderet, imperavit. Puletacamus ea ignominia grauiter offensus, imperium Zabaimi cōtempnit. Rozalcamus, ut Puletacam castris exueret, ad Vasconseliū literas dedit, quibus dicebat, Puletacam Zabaimi iniussu in possessiones in continenti sitas, quæ ad Emmanuelis imperium pertinebant, inuasisse, & in insulam traicisse. Secum exercitu venisse, ut à Puletacam tanti facinoris pœnas expeteret. Si Vasconselius illi opem afferre vellet, se Puletacam intra paucos dies ex insulæ finibus expulsurum. Spem deinde ostendebat libertatis Lusitanis illis, qui apud Zabaimum capti detinebantur. Ij erant, qui factò naufragio, in Da-

In Dabulis littus euaserant. Vasconfelii fidem homi- *Vasconfelii*
 ni perfido confestim adhibuit. Rozalcamus illius ope *credulitas*
 confirmatus, Pulcracamum facile superauit. Quo facto *periculosa*
 tantum abfuit, ut Rozalcamis in fide permaneret, ut
 potius Vasconfelio ferro flammæque minitaretur, si
 non protinus vrbe excederet. Bellum ita rediintegra-
 tum multarum difficultatum causam nostris attulit,
 qui tamen ita hostium imperum ab urbis mœnibus re-
 primebant, ut iam non auderent illi ad muros accede-
 re. Hymis appetebat, quæ cum sit in illis regionibus
 valdè sæua atque turbulenta, marimos exirus inter-
 cludit. Muri interim pars magna corruit. Illa ruina Ro-
 zalcamus debellatum esse credidit. Iraque ad eam par-
 tem, quam muro nudatam aduerterat, copias admo-
 uit. Ibi atrox prælium commissum est, quod ad vespe- *Atrox præ-*
 rum perductum fuit. Multi ex hostibus ceciderunt, & è *lium.*
 nostris etiam nonnulli, inter quos Coiebiquius for-
 tissimè dimicans, glandis vnus ictu percussus occu- *Coiebiquij*
 buit. Rozalcamus cum viciniam expugnare non *mors.*
 posset, astu ut eam caperet, summo studio contende-
 bat. Perpetuo autem tubarum concentu, & simulata *Rozalca-*
 incursione nostros vigilare cogebat, ita, ut peruigilio *mi strata-*
 confecti, passim deciderent. Ioannes Machiadus, cuius *gema.*
 antea mentio non semel facta est, cum apud hostes ad-
 huc habitu & specie Turcica versaretur, agmen vnum
 ducebat. Is Vasconfelium per literas admonuit, ut in
 locum, quem arbores binas appellat, cum primùm tu-
 ba perstreperet, copias educeret. Fore namque ut facili-
 limè turmam hostium, quæ cum rubicine ibi solita e-
 rat consistere, profligaret. Factum est ita. Multi eâ no- *Hostium*
 cte cæsi, reliqui in fugam compulsi sunt, & muri pars, *clades.*
 quæ collapsa fuerat, incredibili celeritate resecta. No-
 stri interim fame grauissima laborant. Nam & hy-
 mens erat impedimento, quo minus commotus in vr-
 bem inuehi posset: & Zabaimus omnes insulæ aditus *Lusitana-*
 obsessos tenebat, ne cibaria ex continenti importaren- *rum Goe*
 tur. Ea famēs multis occasionem attulit Christianæ *obfessorum*
 religionis abiurandæ, qui ad Rozalcamum nocte con- *fames.*
 fugi-

70 *Lusitani apostatae* fugiebant, & in Mahumeris nomen iurabant. Hi septuaginta fuerunt, qui fidei & religionis immemores, ut corpus ad breue tempus alerent, animos in pestem sempiternam furenter & impiè detrucebant. Inter quos quidam homo honesto loco natus, cui nomen erat Fernandus Lupius, exiit. At Machiadas, qui se ad eum diem Turcam simularat, cum videret homines Christianos Sanctissimam Christi religionem detestari, dolorem eximium capiebat. Ea verò indignitate commotus, eo tempore, quo Christiani fame cōfecti, & in extremas angustias adducti videbantur, ut fidem suam factis ostenderet, voluit eiusdem laboris & arumnæ societatem inire. Is duos filios ex muliere Saracena susceperat, & utrunque per se aquis lustrialibus in Christi nomen expiârat. Hos ad se perducere iussit, ut secum in urbem intromitteret. Quod cum ex-

Miserandū Machiadi in liberos facinus. qui minimè posset, facinus edidit valde miserandū. Maluit enim in sanguinem suum scruiri, quam pueros infantes secta Mahumeris pestifera imbuendos, in hostium potestate relinquere. Itaque nocte utrunque suffocauit. Manè verò casum filiorum acerbissimum deplorauit, & suam calamitatē cum multis lachrymis lamentatus est: dicebatque filios lamiarum præstigijs fuisse miserabiliter extinctos. Deindè cum fingeret, se molestiæ leuandæ gratia velle per insulam vagari, cum Lusitanis aliquot captiuis, & cum illis, qui CHRISTI religionem execranda perfidia violâ-

Machiadi ad Lusitanos apostatas exhortatio. rant, ad urbis muros accessit. Ibi orationem luculentam habuit, qua de vitæ breuitate, de sempiternis supplicijs, de Mahumeris impietate, de Christi religione disseruit, & omnes adhortatus, ut se a misera & caduca, laboribus breuissimo temporis spatio definitis torquenti, quam

Machiad ad obfessos Lusitanos transfugit in futura supplicijs sempiternis excruciant. Orationem eius, nemo ex illis, qui a religione defecerant, adures admisit. Ipse verò cum captiuis Vasconselij fide, quam antea, cum primum id induxerat in animum, acceperat, in urbem ingressus est. Eius aduentus non modo lætitiâ Lusitanis attulit sed animos etiam

Jam illorum ad spem salutis crexit. Id enim numine
 diuino factum fuisse credebant, quod cum illis præ-
 sens adfuisset, non dubitabant, quin salutare præsidium
 esset intra breue tempus hominib. afflictis, qui opem
 illius implorabant, allaturum. Rozalcamus vrbis oppu-
 gnationem non intermittebat. Cum verò Vasconcelius *Prospera*
 intellexisset, cum in loco confidere, ex quo ciuitatem *in hostes*
 quater tormentis maximis imperabat, cum equitib. 80. *Lusitano-*
 in illum inuectus est: & cum vtrunque fuisset acerrimè *rum excu-*
 dimicatum, nostri tandem impressione facta hostes *sio.*
 fuderunt, & ita in urbem saluis omnibus reuersi sunt.
 Aliqui tamen vulnerati fuerunt. Rozalcamus ea nostro-
 rum audacia perturbatus, spem expugnandæ ciuitatis
 abiecit. Itaque oppugnatione proflus omissa, in eo pu-
 gnabat, vt nostros fame ad deditionem compelleret.
 Vasconcelius aliquid audendum ratus, Franciscum Ber- *Comme-*
 redium, quauis & anni tempus, & hostium vigilantia sum- *tin Goam*
 mum periculum nauiganti proponeret, in Baticala mi- *inuectus.*
 sit, vt inde comeatum adueheret. Berredius longa na-
 ue, cui præerat, euectus, imperata tanta vigilantia &
 industria confecit, vt cum Kal. Iul. Goa solueret, eodè
 mense xx. parones cibarijs onustos Goam, hostib. inui-
 tis, induceret. Ad hunc modum fames depulsa, & ho-
 mines recreati sunt. Hæc quidem in Gocnsi bello ge-
 bantur. At Begiensis, vt fuerat ab Albuquerque iussus, *De Begien*
 Zacotoram petijt: in cursu nauem vnam cepit, & Al- *sis in Zaco-*
 buquercium, vt habebat in mandatis, aliquot dieb. ex- *toram*
 pestauit. Cum verò illum ex diuturna mora minimè *profectiões.*
 in Arabiam eo anno nauigaturum esse cognouisset,
 ad Zacotoram naues appulit, & arcem disturbauit, &
 homines, & tormenta, & munitiones, & comeatum
 in naues imposuit: inde in Armuzium vela dedit, vt
 tributum exigret. Tributum fuit illi sine vlla recusa-
 tione persolutum, & honores non mediocres attribu-
 ti. Inde in Indiam nauigauit, & in fine mensis Augu-
 sti Goam peruenit. Illius aduentus fuit vniuersæ ciui- *Nova Goæ*
 tati gratissimus. Ducebat enim centum Lusitanos sa- *urbis præs-*
 nos atque beneuolentes, & bellandi peritissimos. *fidia.*

Principio mensis eiusdem redierat ex insula Sancti Laurentij Ioannes Serranus, & Pelagius Sala, qui simili ratione magnam lætitiā ciuibus vniuersis attulerant. Emmanuel item Lacerda, qui cum sex nauium classe, vt oram Calcutiensē infestā faceret, Indicum illud mare peragraret, cum primū per Anni tēpus licuit, in eandem vibem com meatum varium & multiplicem, & ducentos milites Lusitanos induxit. His præsidij ciuitas erecta, hostium conatus pro nihilo putauit. Mēse deindē Septemb. Christophorus Britius in urbem similiter aduectus est. Is decimo nono die mensis April. Olysiptone ductu Garfiae Norognæ soluerat. Garfia namque Norogna, filius sororis Albuquercij, cum classe sex nauium missus in Indiam ab Emmanuele fuerat. Quatuor ex illis in Mozambiquensi insula hyemauerant, duæ tantū in Indiam transmiserant. Vna, cuius Arius Gama nauarchus erat, Cā-

Lusitanorum de Rozalcamo, victoria.

rianorem petijt, Britius Goam delatus est. Interim Rozalcamus bellum non segniter administrabat. Præliū tandem, in quo Britius primū agmen duxit, satis acce commissum est: hostes fusi fugatique sunt, & magna eorum pars à nostris, qui eos insequuti sunt, ferro concisa. Hoc prælio monitus Rozalcamus, sese deindē à confligendo continuit. Satis habebat, insulam præsidij tenere, & arcem summo studio munire. Ea atque perfecta, in eam com meatum & munitiones conuexit, & tam valido atque firmo præsidio muniuit, vt nulla ciuitas, aut castellum, quod ad Zabaimi ditionē

Commeatus Goam à Melichiazio missus.

pertineret, esset cum illa roboris multiplicis firmamento comparandum. Duæ interim naues à Melichiazio missæ, cum magno frumenti & olivæ numero Goam peruenēre. Melichiazus enim cum acciperet nostros inopia laborare, naues illas, vt nostros inopia leuaret, ad Vascozelsū misit: secue omnia, quæ in rem Regis Emmanuelis essent, summa voluntate perfecturum, multis verbis ostendit. Melichiazio gratiæ, vt par erat, actæ sunt, & munera etiam missa. Bellū deindē ratio mutata est. Nostri namque excursions in arcem Ben-

stati-

Arianſem crebrò faciebant, & an eam expugnare poſ-
 ſent, ſæpè tentabant. Dum hæc in India geruntur, Pon-
 tificex Maximus Iulius ſecundus concilium Piſæ cele-
 brandum literis publicis indixit. De rebus, quæ in con-
 cilio erant Regum Hiſpanorum nomine tractandæ,
 Rex Emmanuel cum Rege Fernando per Legatos e-
 git. Fuit præterea negotium aliud maximi momenti,
 quod erat per vtriuſquæ legatos agitandum. Erat ſub id
 tempus in Caſtellæ regno vir quidam valdè nobilis,
 cui nomen erat Petrus cognomento Baſtardus. Is fue-
 rat author exiſtimatus diſenſionum quarundam quæ
 inter Fernandum Regem, poſt Iſabellæ vxoris obitum,
 cum Philippo Rege Maximiliani filio, Fernandi ipſius
 genero, concitatæ fuerant. Philippo autem morituo,
 cum Petrus Fernandi offenſionem pertimeſceret, in
 regnum Feſſenſe conceſſit. Ibi cum apud Barraxam
 diuerſaretur, cuius tunc nomen in illa Mauritaniæ
 parte erat maximæ & vitturis, & potentiæ magnitu-
 dine celebratum, ſummam cum illo familiaritatem
 contraxit. Barraxæ autem gratia, cum iſe medium
 pet literas interpoſuiſſet, Fernandus omnibus Petri er-
 raris clementer ignouit. Petrus cum Barraxæ literis ad
 Fernandum reueſus eſt. Literarum ſententia huc in
 ſumma pertinebat, vt Fernandum ad bellum Feſſen-
 ſe plurimis verbis hortaretur. Ad id verò Barraxa ope-
 ram ſuam pollicebatur, ſub ea conditione, vt Feſſæ rex
 cum eo tributo, quod Fernãdo viſum eſſet, ab eo crea-
 retur. Hæc literæ Fernando, vt præ ſe tulit, non ingra-
 tæ ceciderunt. Itaque Petrum cum literis ad Barraxam
 de eadem re continuò remiſit. Petrus Alcaſſarem Sa-
 guerium, quæ ciuitas tunc Regis Emmanuelis impe-
 rio conſinebatur, ſe contulit, & ab Roderico Souſa,
 qui tunc illi vibi præerat, hospitaliter acceptus eſt. Ibi
 cum Souſa Petrum de cauſa iuneris illius percontare-
 tur, iſe ſe dixit in grauiffimam Regis Fernandi offen-
 ſionem, non peccatis ſuis, ſed maiuolorū hominum
 ſermonibus aſperſus incidiſſe, & ideo Feſſam diſcedere.
 Rodericus Souſa cum eſſet mira ſagacitate præditus,

Petrus Ba-
ſtardus.

Barraxa
Maurus
Baſtardū
profugum
hoſpitio ex-
cipit.

Barraxæ
ad Fernan-
dum Catho-
licum Le-
gatio.

Solers Sou-
ſa ſe ſeſum.

Confederatio in Regē Gallie.

& in Petri verbis miram inconstantiam perciperet, & aliquid etiam suspitione consequeretur, hominem secum tantisper retinuit, dum literas, quas ad Barraxam ferebat, arte furriperet, atque resignaret. Eas deinde descripsit, & iterum summa solertia consignatas, in loco, vnde fuerant sublata, reposit, hominemque dimisit, & literarum exemplum ad Emmanuelē perferendum curauit. Id quod animo Fernandus agitabat, Emmanuel indignissimè tulit. Erat enim contra pactionem, quæ de regionum diuisione inter illos facta fuerat. Pactionis autem illius vi regnum Fessense ad ius Portugalie pertinebat. Vt igitur illum ab ea cogitatione reuocaret, Legarum in Castellam misit. Fernandus interim classem maximam comparabat: & quotsum eam instrueret, silentio comprimebat. Sed tantum dicebat, sibi esse in animo, quos posset hostes Christiani nominis bello premere. Sub id tempus Fernandus litetas à Pontifice Iulio percepit, quibus idem Pontifex significabat, se cum Venetis & Heluetijs, & Maximiliano Cæsare, contra Ludouicum Gallie Regem societatem coire. Maximum verò belli firmitatem Fernandi ipsius societatis contineri. Quapropter ab illo contendebat, ut vellet iisdem foederibus alligari. Aliter enim regnum Neapolitanum, nè de manibus illius elaberetur, esse maximè formidandum. Tulit illud permolestè Fernandus: ut tamen regni Neapolitani præsidia firmaret, se socium foederatis ascribi sustinuit. Emmanuelē deinde ad eiusdem foederis societatem inuitauit. Emmanuel assentiri nullo pacto voluit. Imò cum sub id tempus sex Gallicæ triremes Duce Petro Ioanne Olyssipponem appulsæ fuissent, is Ducem comiter accepit, & comœatu iuuit: quod Fernando offensionem haud mediocrem fama vulgabat attulisse. Verum has offensas, & vtriusque probitatem, & affinitas oblitauit. Classis tamen, quam Fernandus, ut in Mauritaniam transiret, instruxerat, Italicis moribus impedita, Emmanuelē ea sollicitudine, quæ animum illius distinebat, omnino liberauit. Eodem

dem anno Henricus Britanniae Rex Legatos in Lusitaniam misit. Legatio nihil aliud continebat, quam singularis amicitiae signum, & foederis antiqui sacra-
 mentorum, cognationis & affinitatis memoria reno-
 uatum. Dum in Europa tempus in his rebus teritur, Albuquerqueius nouos Malacae motus iudicii seueritate
 compescuit. Vterimutaraia, qui cum illo foedus ege-
 rat, ut dictum est, opes summas habebat, & regnum,
 cum esset intoleranda ambitione praeditus, affectabat.
 Etiam antequam Albuquerqueius Malacam oppugnasset, id molitus saepe fuerat, ut Regem insidijs peileret,
 & ipse locum illius occuparet. Id tamen illi minimè
 processerat. Id sub Albuquerqueio felicius se perfecturum
 confidebat. Ciuitatem enim externis & longinquis
 praedijs diu teneui, difficillimum fore statuebat: & vel
 propter amplissimas opes, ad quas ipse peruenerat, vel
 propter Albuquerqueii voluntatem, quam sibi deuine-
 rat, vel propter ingenij calliditatem, qua sibi omnia sa-
 penumerò proponebat, imperium ciuitatis ingenii
 spe, & inani quadam fiducia deuorabat. Sed cum a-
 nimaduerteteret ciuitatis statum & formam Reipub. &
 munierum descriptionem, longè aliter, quàm fuerat
 opinatus, ab Albuquerqueio collocati, & arcem muni-
 tissimam sic à fundamentis iustitui, ut non facile sibi
 foret id, quod animo designabat, efficere, aliam sibi ra-
 tionem sceleris incundam existimauit. Mahumetis
 rex dolore nimio propter ciuitatis amissionem, ut di-
 ximus, excruciatu obierat. Is, ad quem eo mortuo re-
 gni haereditas iure ueniebat, iustus fuerat. Vterimuta-
 rata cum eo per literas agebat, ut bellum compararet, se
 nunc ne opibus, & clientelis, & artibus etiam perfectu-
 rum, ut Lusitanos faciliè peileret. Haec omnia cum oc-
 cultati difficillimè possint, maximè ubi quisque victo-
 ris animum sibi conciliare studet, satum est, ut utri-
 usque literarum ultro citroque missæ in Albuquerqueij manus
 perueniret. Id Albuquerqueius summa taciturnitate cō-
 pressum cū Kraugio solo cōmunicauit. Cupiebat au-

*Anglica
ad Emma-
nuelem Le-
gatio.*

*RES IN-
DICAE.*

*Vterimuta-
rata ambi-
tio.*

tem hominem comprehendere, quod propter illius summam potentiam fieri non poterat, nisi cum in arcem aliqua ratione pertraheret. Quod Vtetimutaraia facere recusabat. Nam præterquam quod illum sceleris conscientia timere compellebat, intelligebat de tyrannide illius apud Albuquerqueium frequentes querimonias haberi. Euenit interim, vt Persa quidam certum munus ab Albuquerqueio flagitaret. Respondit ille se nemini publicum aliquod munus, nisi primarios ciuitatis viros primum consuleret, assignatum. Principes igitur ciuitatis acciret, & tum demum se de illorum sententia, quod optimum factu esset, libentissimè decreturum. Persa cum esset Vtetimutaraia valdè familiaris, & suspicaretur, illo ad Albuquerqueium perducto, se omnia quæ vellet impetraturum, hominem cum filio atque genero, qui coniurationis erant participes, ad Albuquerqueium facilè perduxit. Non enim solum officio, verum & honoris illius specie prouocati sunt, vt minimè conuentum illum vitarent. Illis ad hunc modum intromissis iniecta vincula confestim sunt, & iudicium ordine solito constitutum, & pattoni, qui causam illorum defendetent, assignati. Capita accusationis præcipua hæcerāt. Quod regni hæredem ad regnum armis repetendum, & arcem expugnandā, & exitium Lusitanis afferendum sollicitasset: quod Lasamanam ab officio, quod Emmanueli regi præstare cupiebat, auerteret: quod illius cōsilio scelus in Siqueiræ pestem atque perniciem conflatum fuisset: quod multis Lusitanis, qui cum Siqueira fuerant, crudelissimæ cædis causam attulisset: quod opera illi⁹ Christiani quidam ex illis, cum multis incōmodis premerentur, a Christi religione decessissent: quod gener illius atque filius, qui cum illo vincti tenebantur, illius auctoritate permoti, eiusdem sceleris socij & administri fuissent. Vtetimutaraia quædam negabat, quædam verò manu conuictus negare non poterat. Itaque ad misericordiam cōuersus, veniam suppliciter implorabat. Tandem iudicijs & testibus apertissimè conuictus, capite

*Albuquerqueij in capi-
endo Vtetimutaraia
solers in
uentum.*

*Accusatio
nis aduer-
sus Vtetimutaraia
capita.*

*Albuquerqueij iudiciū
in perduel-
les.*

pite cum filio & genero damnatus est. Fuit de tribus
 illis hominibus supplicium publicè sumptum, & illo-
 rum ædes disturbatæ, nè quod extaret in ciuitate ho-
 minum monumentum. Hoc iudicium Albuquerqueij
 laudes apud eos homines egregiè cumulauit. Homi-
 nem nanque esse dicebant, qui non solum in bello ho-
 stes vinceret, sed in pace tyrannidem iudicij seueritate
 & constantia profligaret. Et cum hominum improbo-
 rum interitu latarentur, tum non mediocri metu fra-
 cti cogitabant, non esse sub eo homine peccandum,
 quem nullius opes à iudiciorum seueritate deduce-
 rent. Postquam verò illud scelus vindicatū debito sup- *Malucas*
 plicio fuit, insulas, quas Malucas appellant, exploratæ *exploratio.*
 constituit. Tres igitur naues instruxit: illis Antonium
 Abreum præfecit, qui Malaca in fine Decemb. mensis,
 Anno, M. D. XI. soluit, & cursum ad ortum Solis in-
 stituit. Albuquerqueius verò cum in Indiam citra Gan- *De infau-*
 gem redire festinaret, munus, quod Vtetimutaraia cõ- *sta Pateca*
 miserat, nempe vt Saracenis ius administraret, ad Pate- *tire in Lu-*
 catirum, qui secundum Vtetimutaraia opibus & au- *sitanos con-*
 thoritate Princeps habebatur, continuò deuulit. Is Vte- *spiratione.*
 timutaraia oderat, eà quòd filiam, quam amabat, il-
 li despondere nulla conditione voluerat. Postquam
 verò magistratum inuit, vchementer Lusitanorum
 voluntates specie quadam probitatis allexit. At Vte-
 timutaraia vxor cum viri cædem vliscisci cuperet, Pate-
 catirum & filia nuptijs, & promissis ingentibus eò tra-
 duxit, vt bellum Lusitanis moliretur. Mulier enim
 sex millia militum fortium illi tradituram promisit,
 quibus, si vir esse vellet, faciliè Lusitanos inopinantes
 opprimeret. Patecatirus & amore, & auaritia, & ambi-
 tione cæcatus (non desperabat enim modò adniti vel-
 let, se regni opibus potiturum mulieris precibus assen-
 sus est. Itaque minime procrastinandum ratus, nuptijs
 primùm summo silentio celebratis, frequentiorẽ ci-
 uitatis partem coniectis ignibus incendere festinauit,
 & multos incolas occidit. Albuquerqueius confestim oc-
 currit, hominemque armis expulit, & in fugam con-
 uertit.

uertit. Is in loco, quem Opi nominant, non procul ab urbe distante, in quo sedem & domicilium habebat, tandem constitit, quem vallo & fossa & tormentis, vario; armorum & telorum genere muniuit, & inde crebris excursionib. urbis incolas saepe perterrituit. Sed Albuquerquecius eam ad hominis audaciam comprimendi, dā industriā adhibuit, ut is malis edoctus, facile se ab infe-

Constituendo maleficio contineret. Albuquerquecius deinde cū *Malacca ab* iter suscipere vellet, arcis & urbis praefecturam Rode- *Albuquerque* rico Britio Patalino commisit: quaesturam Aiaugio *cio magi* tradidit: Fernandum Petreum Andradium muniti- *stratum.* mis rebus praefecit: quaesturae scribas instituit: Nina- cheruensem incolis, qui non essent Mahumetana se- cta imbuti, ius dicere iussit. Incolae hunc magistratum

Xabanda. Xabandarem appellant. Saracenos secundum varias *res magi* regiones distribuit, & singulis: eorum rectorem, qui *stratus* eos regeret, assignauit. Oñes enim Britij impetrant *Zainalus* sequi praecipit. Zainalus interim veniam ab Albu- *veniam ab* quercio per nuncios postulauit. Fatebatur autem, se *Albuquerque* desperatione victum ab eo deservisse. Non enim puta- *cio petit.* bar fieri posse, maxime cū bellum differri conspiceret, ut is urbem opulentissimam, ea classe, quam duce-

bat, expugnaret. Tunc verò Lusitanorum virtute perspecta arbitram, nihil tam munitū fore, quod non eorum armis atq; virtuti cederet. Errori veniam tribueret, & dexteram in bellis iniuriam sibi porrigeret, ut restitutum esset apud omnes mortales, illum non magis virtutis robore, quam clementiae laude praecellere. Albuquerquecius hominem data fide ad se venire iussit. Is iterum ut se in regnum restituat, suppliciter orat. Albuquerquecius se id facturum promisit. Verum tempus elabi, quod si praetermitteret, iter sibi fluctibus interclusum iri. Se postquam Goam perueniret, & urbis statū constituere, operam daturum, ut eum in regnū reduceret. Zainalus cū sibi verba dari suspicasset, iterū clam cum suis omnibus ab urbe discessit. Albuquerquecius autem relictis in urbe recentis Lusitanis, in classe

Malacca verò ducentis, praeter Indos milites, & aliquot etiam *præsidium* *Lusitanicū*

Mala-

Malacenses, quorum fideli opera nostri vñ fuerant, cū
 quatuor tantum nauibus Malaca profectus est. Cū *Albuquer-*
 verò Zamatræ oram ptererucheretur, coorta subito tē- *cij à Mala*
 pestas illum, quem primum potuit, portum subire, & *cen vrbe*
 anchoras iacere compulit. Ita tamen magni fluctus e- *discessus.*
 iiciebantur, vt nullis anchoris nauis prætoria firmari
 posset. Factum igitur est, vt ad rupem, quæ sub fluctus
 latebat, allisa frangeretur. Piora continuo submersa
 fuit. Puppis verò cū in saxo subideret, è fluctib⁹ emi-
 nebat. Aqua ramen sentinam compleuerat, & omnia *Naufragiū*
 præter homines, qui in puppim se contulerant, flucti- *naus Præ-*
 bus ipsis obruta perierunt. Qui erant in prora, cū eā *torie.*
 mergi conspicerent, tabulis & dolijs innixi, partim in
 Pacemense littus enatarunt, partim verò fluctibus hau-
 sti sunt. Nox erat, densa caligo, turbines atq; procellæ,
 tonitrua & fulgura terrorem cunctis iniecerant, & spē
 salutis inciderant: votis, & precibus, & sublatiis in cæ-
 lum clamoribus, veniam animis suis cum lachrymis
 & singultu flagitabant. Albuquerque cū animad- *Albuquer-*
 uerteret puerum iufantem aquis in nauem influen- *cij è nau-*
 tibus penè mergi, illum sublatum humeris tantisper *fragio pe-*
 sustinuit, dum alia ex naui auxilium adueniret. Hæc *riculum.*
 autem effatus est. Huius innocentia fectus, confido
 me Christi benignitate è fluctibus emerfurum. In
 hoc discrimine cū è nauī, cuius nauarchus erat Petrus
 Alpoëmus, qui iutudicundo præerat, scapha demissa, &
 in nauem prætoriam renis vehementer impulsa fuisset,
 Albuquerque & reliqui in nauem Alpoëmi adue-
 sti sunt. Georgius Nonius Leo, qui alij nauī præerat,
 vt tempestatu à classe disunctus est. Qui erant in alia
 nauī, cui Simonem Martinum Albuquerque præfe-
 cerat, in qua tredecim tantum Lusitagi vehebantur, &
 Iconi commissa fuerat, cum Iaoënses & Malacenses
 essent, Lusitanosque omni præsidio destitutos aspice-
 rent, in nauarchum, qui tunc graui mōibo iactabatur
 in alios insurgentes, omnes trucidauerunt. Quatuor
 tantum nauis scapham adepti, in Pacemense littus e-
 uaserunt: & nauis ipsa in portum Timiamensis ciui-

tatis, quæ est in eadem ora Zamatrensi sita, ventis delata, & deinde fluctibus oppressa fuit. Sedata tempestate, Albuquerque institutum cursum tenuit. Hominum multitudo, quæ in Alpoëmensi nauem cum Albuquerque traducta fuerat, erat valdè magna, & commectus penuria vexabatur. Nihil tamen eos acrius, quam sitis afflictabat, qua quidem omnes funditus interisissent, nisi duas naues, in quas inciderunt, accepissent, aqua & cibarijs onustas. In vnam harum duarum nauium Simonem Andradium cum quindecim viris Lusitanis imposuit, & illius nauarchum pro obside cum aliquot Saracenis secum retinuit. Saracenus quidam erat naus illius magister, qui ita illam gubernauit, vt Lusitanos omnes in insulam vnam ex illis, quas Maldiuenses appellant, quæ Calcutriensium militum copia referta erat, induceret: vbi omnes contrucidati fuissent, nisi hostes veriti fuissent, ne pœnas illius immanitatis Albuquerque ab ijs, quos retinuerat, vt ius & fas efflagitabat, expeteret. Omnes tandem, qui euadere potuerunt, multis incommodis agitati, Cochimum perueniẽte. Omnes opes amissæ sunt. nihil tamen Albuquerque ea iactura commouebat. Id tantum moleste ferebat, quod duos Leones è seculo singulari opere perfectos, & armillam, quæ sanguinem sistebat, amisisset, quæ omnia cum multis donis Emmanueli Regi mittere destinauerat. Cochimum initio Februarij, Anno salutis M D xij. peruenit. Ibi cum de rebus Gogæ ge- his certior factus fuisset, octo celoces, cum valido militum præsidio confestim in eam insulam misit, & Emmanuelem Lacerdam vibi præposuit, seque illi subsidium intra paucos dies allaturum confirmauit. Lacerda confestim rescripsit, non esse cur appropinquaret. Ciuitatem esse munitissimam. Expectaret è Lusitania naues, vt cum maioribus copijs posset castellum Benastaginenſe capere. Secus enim se minime dignitatis arbitrari, cum insulam nauigare, nisi copijs suis stipatũ, quibus castellum expugnaret. Assensit Albuquerque, & interim animaduertit in flagitia, quæ fuerant illo

*Saraceni
nauarchi
perfidia.*

*Albuquerque
iactura
de naufragio.*

*ANNVS
salutis,
1512.*

absente à Lusitanis commissâ. Sed nihil accerbius tulit, quàm illorum opera, qui fustuarium propter scelera meriti fuerant, Simonem Rangelum, quòd eos reprehenderet, in exilium pulsum fuisse: qui deinde à Saracenis in via captus, & in Arabiam perductus fuerat. Eo tempore Petrus Mascaregnas, qui cum Garfia Norogna Olyssipone soluerat, Cochimum aduectus est, & nunciauit, Norognam breui cum reliquis nauibus ad futurum. Legatus præterea quidam à rege omnium, qui Maldiuenscs insulas imperio tenebant, amplissimo, ad illum venit, & ab eo nomine regis sui postulauit, vt illum in fidem & clientelam reciperet. Illum namque velle Regis Emmanuelis imperio subdi, & tributum constitutum summa fide persolvere. Huius promissi fœdus statim fuit rite percussum, & Saracenus quidam, Mamelles nomine, qui aliquot illius insulas occuparat, ex illis excedere iussus. Quod sine vlla recusatione confectum repenè fuit. Hæc quidem in India gerébatur, quo fermè tempore Regina Maria initio mensis Februarij filium edidit, Emmanueli patri specie & forma simillimum, qui Henticus appellatus est. Eodem die, quo Princeps hic in lucem editus est, Olyssippo (in qua quidem vrbe propter summam cæli temperiem, monti simile est, partem aliquam niuis intueni) plurima niue conspersa fuit: quod multi sic interpretati sunt, ea niue mentis candorem, vitæ puritatem & continentiam, virtutis eximiæ fœcunditatem, quæ in hoc principe mirabili ter eluxit, præmonstratam fuisse. Sed vt auguria prætermittamus, hoc planè constat, in illius probitate, virtute, religione, constantia, & in sanctitatis exemplo Lusitani imperij firmamentum consistere. At in India vltioris, postquam Albuquerqueius Malaca profectus est, vrbis incolæ tam Saraceni, quam simulacrorum superstitione conflictati, qui Lusitanorum partibus studebant, exanimati metu vagabantur. Nec enim existimabāt illo absente hostium impetum ab eorum capitibus propulsari posse. Vt autem magis anxie trepidarent, rumor emanauit, Lasamanem cum

Petri Mascaregnas in Indiam aduenit.

Maldiuensibus ad Albuquerqueius legatio.

RES EPT. ROPEAE Henricus Emmanueles nascitur

RES IN- DICAE.

*Aphraſta
ab hoſte ca
ptum.*

*Munitio
Patecati
rianæ ex
pugnatio.*

*Eximiator
mentarij
cuiusdam
magiſtri fi
des erga
Superiorē.*

*Præliū cū
Saracenis.*

maxima claſſe contra Luſitanos inſtructa tantum nō
appropinquare. Andradius illi, antè quàm in portū
intraret, obuiam eundum cenſuit. Patecatirus, qui om
nia per exploratores nouerat, cū accepiffet, Andra
dium è portu ſoluiffe, vt cum Iaſamane conſligeret,
nocte in urbem ingreſſus eſt: & Aphraſtum, cui Al
fonſus Chiaignus adoleſcens valde ſtenuus præerat,
cū improuiſo adoriretur, cepit: Chiaignum acriter
reſiſtentem interfecit: reliquos, qui cum illo erant,
captiuos abduxit. In Aphraſto tormentum ingens e
rat, Camelum appellant, illud etiam Aphraſto con
uexit. Andradius Iaſamanis claſſem cum minimè re
periſſet, in portum reueſus, Patecatiri ſtationem op
pugnare conſtituit. Alfonſum Perſonam cum mille
& quingentis hominibus Indis, & paucis Luſitanis,
terra ſecundum littus ire iuſſit, vt eodem tempore ter
ra atque mari Patecatiri munitio oppugnaretur. Ipſe
lembis & celocibus inueſtus, fluuium æſtu ſecundo
ſubiit. Georgium verò Botellium agminis primi Du
cem, hoſtes acriter inuadere iuſſit. Andradius conti
nuò ſubſequutus eſt. Alfonſus Perſona ſimul è terra
impetum fecit. Munitio cum magna hoſtium cæde
capta, & præſidia in effuſam fugam compulſa ſunt. Ibi
ligneum truncum magna craſſitudine recenti ſangu
ine conſpeſum aſpiciunt. Is enim, qui tormento præ
erat, & à Patecatiro cum reliquis in ſeruitutem abdu
ctus fuerat, iuſſus eſt illud in Andradium dirigere. Is
morte propoſita, ne tantum in ſe ſcelus admitteret,
morrem oppetere maluit, quàm Chriſti numen offen
dere. Ea re Patecatirus grauiter offeſus, illi caput in
eodem trunco ſecuri præcidi conſeſtim imperauit. Dū
verò alij caſtra diripiunt, alij tormenta cum Camelo,
quem diximus, in naues inſerunt, alij ſtationem ſub
iectis ignibus incendunt, apparuit repente Saraceno
rum acies inſtructa. Hic erant quadringenti, cum tri
bus Elephantis ingentibus, quorum ſinguli caſtella
ſingula portabant. Viceni ſagittarii in ſingulis caſtel
lis inerant. Georgius Botellius cum turma, quam du
cebat,

cebat, prior, eo quod propius fortè constiterat, in hoc agmen incurrit, suosq; admonuit, vt elephantum, qui præcedebat, omitterent, rectorem tantum peterent. Hi cum viam Elephantò aperuissent, rectorem hastis vndique sublatum interimunt. Elephante rectore destitutus constitit. Cum verò quidam è scapha Georgij Borelli, qui tormentis præerat, Elephantì cor pila percussisset, Elephante repente concidit. Hac ruina reliqui consternati diffugiunt, & Saraceni similiter in fugam versi sunt. Naues erant in fluuio mercibus onustæ, quæ direptæ continuò fuerunt. Nostri re benè gesta in urbem rediére. Patecatirus inde digressus quatuor passuum millia, locum alium magis natura munitum maiore vallo sepelit, validioreque præsidio muniuit. Illum deinde locum Andradius aggressus est. Primam stationem (quatuor enini etant) cepit, & incendit. Cum tamen reliquas inuasisset, tanta hostiù multitudo ab eo, qui se Malacæ Regem nominabat, immixta fuit, vt nostros repelleret. In hac pugna duodecim è nostris desiderati sunt, inter quos Rodericus Araugius, & Christophorus Mascaregnas, & Georgius Garcesius, & Antonius Azeuedius extitère. Andræus & Petrus Faria cum multis alijs vulnerati sunt. Hac victoria Patecatirus insolenter elatus, animum addidi. Principi, qui ad regnum Malacæ, vt diximus, aspirabat. Is continuò Lafamanem admonuit, vt cum classe, quam instruatam habebat, se cum classibus Regis Darguimensis (Regnum illud ad Austrum pertinet, & est Malacæ sinuatum) qui illi contra Lusitanos opem afferebat, coniungeret, & Malacæ portum oblideret. Andræus, cum exploratum habuisset, Lafamanem in ostio fluminis, quod Muar appellatur, classem constituissè, eò inuectus, classem est aggressus. Prælium fuit atrocissimum, & ab vno die in sequentem durauit. Lusitani tamen victoriam consequi fuerunt: hostes partim cæsi, partim in fugam pulsì, permixtæ naues incense sunt. Sub id tempus tres naues cum præsijs, & munitionibus & fabris, ab Al-

*Lusitano.**ru victo-**ria.**Accepre.**lium Lusit.**tanorū &**repulsa.**Classis be-**stius.**Regnum**Dargui-**menje.**Muar fl.**Prælium t-**rociissimū**& Lusita-**norū victo-**ria.**bu-*

buquercio missæ Malacam venêre. Ciuitas tamen cō-
Malace in meatus inopia laborabat. Andradius, vt ciues ea ino-
opia cōmea pia leuaret, fretum Cincapuræ petijt (id autem Austrā
in innatm lem & vltimam regionis illius partem à continente di-
 rimit) & nauem Patecatiri maximam commeatu o-
 nuſtam cepit: deinde Malacam reuerſus, Lupum Aze-
 uedium, & Georgium Botellium eodem iteum miſit,
 qui indè tres alias Patecatiri naues cibarijs oneratas ſi-
 militer abduxerunt. Georgius item Gomecius Cugna
 è Peguenſi Regno (Rex enim cum Albuquerque pacem firmârat) cum aliâ naue commeatu ſimiliter re-
 ferta Malacam aduectus eſt. Eodem etiam tēpore An-
 tonius Miranda è Siamenſi Regno, in quo fuit à Rege
 multis honoribus magnisque muneribus affectus, Ma-
 lacam venit. Rodericus Brittius rei benè gerendæ oc-
 caſionem omittendam minimè putauit. Idcirco claſ-
 ſem apparauit, qua noſtri Patecatirum animo iam fra-
 ctum, & inopia propter amiſſum commeatum grauif-
 ſimè laborantem opprimerent. Illamque Andradio
 tradidit. Is cum alijs ducibus in hoſtes ire perrexit. Pri-
 mum agmen Georgio Botellio, & Petro Perſonæ com-
 miſit. Iſ cum maximo impetu primam ſtationem ag-
 greſſi fuiſſent, eam cum magna hoſtium cæde tranſ-
 greſſi ſunt: alias deinde duas expugnârunt. Hoſtes tan-
 dem ſe fuga proripuerunt. In eo prælio Franciſcus Ma-
 chiadus vnum Elephantū occidit: alius captus, & Ma-
 lacam adductus fuit: duo (quatuor enim erant) fuge-
 rant. Eo caſu Patecatirus exanimatus, in Iauenſes in-
 ſulas cum opibus & familia conſugit. Is, qui ſe Regem
 appellabat, in aliâ inſulam ad ortum Solis obiectam,
 Bintam appellant, ſe recepit. Laſamana ſimiliter, vt no-
 ſtrorum congreſſum vitaret, mare noſtris liberum re-
 liquit. Andradius in urbem reuerſus, ciues omni mole-
 ſtia & ſoligitudine liberauit. Antonius Abreus ſub idē
 tempus Malacam redijt. Nec enim perijt inſulas, in
 quas Albuquerque iuſſu proſectus fuerat, propter aduer-
 ſam tempeſtatem, penitus explorare. In inſulam tamē,
 Amboinum appellant, quæ non procul à Malucis ab-
 eſt, de-

*Lufitano
rū victoria*

*Patecatiri
aliorumq;
fuga.*

*Abrei à Ma-
lacenſi ſiti-
tere redi-
turi.*

*Amboinū
inſulæ*

est, delatus est. Vnde Garosij pondus aliquot asportauit. Inde insulas Bandæ (quinque autem sunt ad Austrum sitæ) petijt. Ibi tellus arbores, quæ nuces illas quas noscadas appellant, afferunt, passim profundit. Arbores dicuntur esse Lauris simillimæ: flores quos effertunt, aiunt florum, quos mali Persicæ ferunt, speciem atq; similitudinem referre. Gens est agrestis & fera: Regem se imperio, quoties eis lubet, abdicare compellunt, seniorumq; consilium, quo regantur, institunt. Et sic variè statum Reip. commutant. Franciscus porro Serranus tempestate similiter iactatus, in insula quadam, quæ vna est ex Malucis, & Ternates appellatur, naufragium fecit. Qui tamen ab insulæ Rege comiter acceptus, multisque muneribus ornatus fuit. Hæc in orientis Solis regionibus gerebantur. Cum verò Albuquerque bellū maxima vigilantia cōparāssset, Garsia Norogna, qui Mozambique, vt dictum est, hyemauerat, interuenit. Duo autem Duces, quorum vnus Georgius Melius Pereita, alter Garsia Sousa nominabatur, qui eo anno profecti Olysiippone fuerant, secundis tempestatibusvsi, cum classe duodecim nauium similiter appulerunt. Etant in his nauibus supra duomillia Lusitanorum. Albuquerque classe sedecim nauium instructa, Cochimo profectus est. Pettus Mascaregnas quamuis iam fuisset in Cochimensis arcis præfectura constitutus, asseruit tamen, se nullo modo passurum, vt bellum illud se absente conficeretur. Arce interim alij commissa, in eadem classe vectus fuit. Albuquerque in cursu Cananoris arcem Georgio Melio tradidit, & dissensiones inter mercatores Saracenos eiusdem ciuitatis incolas & Lusitanos summa æquitate sustulit: deinde Baricalam aduectas, ad vrbis præfectum misit, qui diceret, se compertum habere, nauem vnā Calecuti, cum maximo numero piperis aduectam, quæ adus Saraceni, qui emerat Simonem Itangelum, peritabat, eamque, vt sibi confestim traderet, imperabat. Quod sine recusatione factum est, & nauis Cochimum continuo deducta. Ibi Iudæus quidam literas

*Bande inf**Myristica
max.**Serrani
naufragiū.**Nonæ Lu.
sit anorum
classis in
india ad-
uentus.*

Vari bello *rum nūc* *ci; Albu* *querque al* *lasi.* *Bellum Go* *ense.* *Stratage* *ma.* *Lusitano* *vñ victoria*

teras à Lusitanis illis, qui, vt dictum est, cūm Georgio Quadra nauarcho à classe Lenij aduersa tempestate segregari, naufragium fecerant, & à Saracenis captiui detinebantur, attulit, quibus significabant, Sultanum in ostio sinus Arabici arcem fundare, & Aden expugnare constituisse. Onorem deinde præterueto Iudaus alius eadem nunciauit, adiecitque, nihil fore facilius Albuquerque, quam ciuitatem illam capere, antè quā Sultanus ad eam copias suas adduceret: gentem ab eo defecisse, & offensionem illius extimescere. Idcirco facilius Lusitanorum imperium, quod clementissimum fore confidebat, quā illius tyranidem subituram. Melius ibi Albuquerque conuenit, illumque admo- uit, Zabaimum viginti hominum millia conscribere, vt Benastarinum copijs amplificatis fortius communi- ret. Proinde si vellet Benastarinum capere, properaret, antequam exercitus ille posset cum reliquo, qui oppi- dum tenebat, coniungi. Itaque nullam moram Albu- quercius interposuit, quin statim Goam peteret, & clas- se Benastarinū obtideret. At qui erant in oppido, clas- sem tormentis acerrimè quatiebant, præcipuè verò Camelus quidam (sic enim genus illud tormenti no- minatur) plurimum damni nauibus inferebat. Sed o- pera excellentis artificis, qui tormentis præerat, cum globus tormento, quod Sphæram appellant, per os Ca- meli missus cum horiendo fragore fuisset, Camelus continuò dilaceratus & nostri illius metu liberati fuê-
 runt. Albuquerque iuxta, vt inde cum copijs Benasta- rinum veniret, & tercia hostes inclusos graui etiam obsidione continuò premeret, petijt. At Rozalcamus cum equitibus ducentis & quinquaginta, & maximo peditum numero ex oppido egressus, Goam versus i- ter instituit. Illi verò Petrus Málle Regnas, & Gasia Roiozna, & Emmanuel Lacerda, & Lupus Vascius de San to Pelagio, & Ioannes Fidaigua, & Rodericus Gundisaluis Camigna, obuiam prodierunt. Prælium commissum fuit, hostes fusi sunt: nostri in oppidum

eos infecuti tanto impetu ferebantur, vt hastis innixi
 in muros scandere conarentur. Qui ramen acrius eo
 die rem gesserunt, fuere Lupus Vascius de S. Pelagio,
 & Petrus Mascaregnas. Qui oppidum tutabantur, om-
 ni telorum genere nostros derrudebant. Nonnulli
 cæsi, & quamplurimi vulnerati sunt. Emmanuel La-
 cerda saxo percussus, ex equo, quo vehabatur, in ter-
 ram decidit, & occisus fuisset, ni Ioannes Decius illi
 opem confestim attulisset. Quod si Albuquerque, qui
 nostros rabie quadam furentes a muris abduxit, non
 accessisset, magnam ea die Lusitani cladē accepissent.
 Nemo enim eos impedire poterat, quò minus hastis
 in arcem euadere niterentur. Albuquerque in urbem
 regressus, post duos dies copias omnes eduxit, illis
 tantum relictis, quas ad vrbis custodiam necessarias
 esse conspexit. Habebat autem tunc sub signis Lusita-
 norum tria millia, ad hæc Indorum cohortes aliquot
 erant admixtæ. Exercitum tormenta inuenta curribus
 antecedeabant, testudines admovebantur, & omnia
 quæ ad oppugnationē erant necessaria, summo studio
 fuerāt ab Albuquerque cōpatata. Castris positis, nostri
 oppidum & arcē terræ maris; summis vrbis. oppugna-
 re constituunt. Sed erat ea oppugnatio difficilissima.
 Oppidum namq; erat muris latissimis cinctum: tur-
 res admodum frequentes, è quib. densæ pilæ nocte atq;
 die coniectæ, multis necem afferebant. Quò autem Lu-
 sitani vehementius rem gerebant, eò periculum gra-
 uius adibant, & omnes eorum conatus in nihilum re-
 cidebant. Vnum tantum genus erat oppugnationis a-
 cerissimum, nenipè fames, qua exercitus hostium erat
 in summas angustias reductus. In eo enim Albuquer-
 cius omnes nequos inuiderat, nè quidquam cibi in-
 tromitti in oppidum posset. Omnes namque aditus
 erant nauibus obfessi. & commeatus, quò antea fue-
 rant importati, propter hominum multitudinem con-
 sumpti. Ro. Iacanus hac necessitate coactus, expe-
 riri voluit, an posset eruptione facta sese ex obfusione,

*Albuquer-
 cij exerci-
 tus.*

*Benassar-
 ni obfidio-
 nis oppug-
 natio.*

*Ro. Iacanus
 mi in Lusit-
 anos era-
 ptus.*

qua premebatur, eximere. Nocte igitur de quarta vigilia, aliquot instructas acies cum Ducibus sanè fortibus emisit: ipse ad portam substitit, ut præsidia submitteret. Qui exierant, nimis acriter in stationem, cui præerat Emmanuel Sousa Tauaris, irruerunt, ipsum Sou- sam forissimè dimicantem conuulnerunt, & copias, quibus erat præfectus, cedere compulerunt, usque eò, dum in aliam stationem, cui præfectus erat Garzia Norogna, qui subsidio occurrebar, similiter inuaderet. Ita cum & fames & rabies eos incitaret, Norognam etiam cedere coegerunt. Petrus Mascaregnas cum instructis cohortibus accedens, Lusitanos dissipatos in ordinem recepit, & hostibus animo magno repugnauit. Prælium tanta utrinque perrenacia commissum fuit, ut res non tormentis, nec hastis, sed gladijs, & pugionibus, & interdum etiam lacerris gereretur. Hostes tamen cum ulterius progredi non possent, in oppidum incolumes redierunt. Albuquerque, nè hostes possent deinceps crumpere, fossam latiore duxit, vallumque firmius muniuit. Hostes in extremum discrimen adducti, pacem petierunt. Pax his conditionibus facta fuit: ut hostes traderent omnes Christianos, qui ad eos transfugerant, & Christi religionem violarent: ut traderent præterea naues duas, quas, dum in insulam traiecerunt, in aditu Noroensi ceperant, & oppidum; & arcem cum equis, armis, & tormentis, & omnem præterea classem, quæ in insula consistebat. Albuquerque verò fidem dedit, se eos cum bonis omnibus abire permissurum, & Lusitanis, qui religionem abiura- rant, necem haudquaquam illaturum. His rebus summa fide confectis, hostes in continentem traiecerunt: nostri in oppidum ingressi sunt. Albuquerque in urbem regressus est. Lusitani, qui apud Saracenos in Mahumetis nomen iurauerant, cæsi quidem minimè sunt, sed nè quisquam auderet eorum scelus vitari, illud ab Albuquerque exemplum editum fuit, quo non minus, quam si capitali supplicio omnes affecisset, terrorem multis incussit. Omnibus enim nares, & aures, & dex-
teras

*Prælium
acerri-
mum.*

*Pax cum
Roxalca-
ma in ite
conditio-
nes*

*Benastari-
ni opp. de-
ditio.*

*Singulare
apostatarum
supplicium*

teras manus, & sinistrarum pollices abscindi præcepit. In his fuit Fernandus Lupius, cuius mentio facta est, qui postea à classe, quæ in Lusitaniam nauigabat, in insula S. Helenæ derelictus, eam insulam admirabili sagacitate & industria frugibus & oleis, & arboribus ita conseruit, vt cum eò ex India redeuntes nostri naues gratia aquationis appellunt, mirè reficiantur. Albuquerque his rebus gestis, Norognam Cochimum misit, vt classẽ, quæ erat in Lusitaniam profectura, diligenter instrueret: & deinde mare, quod ad Calecutij oram pertinet, obseruaret, ne vlla nauis Arabiæ egredi è portu posset, quin statim caperetur. Aliam deinde classẽ Garrix Souxæ commisit, qua naues omnes, quæ cum equis e Perside veniebant, Goæ portum subire compelleret. Eos autem, qui portum intrabant, comiter excipiebat, & de portuius aliquid diminuebat, qua liberalitate commoti mercatores, eò cum equis & alijs mercibus libentissime commeabant.

Goësis portus vestitus gal solerter auctus.

Sic factum est, vt portus vectigalia multò maiore pretio cõducerentur. Rex Vengapor (est aut Vengabor Regio mediterranea, cù Zabaimi regione coniuncta) Legatũ ad Albuquerqueũ de pace misit. Nomen enim illius per omnes illas terras cum hominũ admiratione vagabatur, & multi ob eam causam, Regis Emman. imperium sequi volebant, vt in illius tutela constituti, aliorũ Principum tyrannidem declinarent. Legatus ephippia, frontaliam, phaleras, & tegumenta, quibus equi insternuntur, & ornantur, Regis sui nomine ad Albuquerqueũ deferrebat. Legatio verò nihil aliud continebat, quàm amicitie cupiditatem, qua princeps ille dicebat se vehementer incensum esse, & bellum cum Zabaimo, si opus esset, facturum, & Lusitanis cibaria suppeditaturũ, nullumque officium hominis fideiussimũ, quod ad Regis Emmanuelis obsequium pertineret, omisit. Hoc autem postulabat, vt liceret ei equos trecentos precio, vt alii faciunt, persoluto, ex vrbis singulis annis edacere. Fuit huic postulato satisfactũ, & legatus honorifice dimissus.

Regis Vengaporensis de pace ad Albuquerqueũ Legatio. Vengapor Regio.

Albuquerque ad Nar

sus. Legatum deinde ad Narſingæ Regē cum muneribus inſtituit, qui ab illo Baticalam, quæ erat in ora Malabarenſi ſita, Emmanuelis Regis nomine poſtularet. Ora Malabarenſis Cananore incipiens, Cori promontorio definitur. Ciuitas autem Baticala ad Narſingæ imperium pertinebat. Quamuis autem eſſet parum fructuoſa, & multis periculis obiecta, Emmanuelis tamen rationibus valdè conducebat, eam præſidio illius cinctam teneri. Legatus fuit Gaſpar Chanoca, qui iam eò cum Legatione miſſus extiterat. Sub idem tempus Zabaimus Dalcamus duos Legatos ad Albuquerquecium miſit, & per eos pacem poſtulabat, & poteſtatem ſibi dari petebat equos emendi, quibus in bellis contra finitimas gentes vteretur. Id etiam conſeſſum fuit, & Iacobus Fernandus Faria ad eum miſſus, qui pacis & amicitix fœdus ſub certis conditionibus fanciret. Melichiazius Legatum etiam cum naue com meatu & cibarijs onuſta ad Albuquerquecium miſit, ut illi de capta Malaca gratularetur, & ipſum Melichiazium perpetuò in illius poteſtate futurum, multis verbis oſtenderet. Is Melichiazio gratias egit, & Legatum muneribus affectum dimiſit, & com meatum muneribus alijs Melichiazio donatis compenſauit. Legatum præterea Cambaienſis Regis, qui Luſitanos captiuos adduxerat, muneribus ſimiliter ornatum in patriam remiſit. Eodem tempore fuit certior factus Albuquerquecius, Legatum, ab Aethiopix Imperatore ad Regem Emmanuelem miſſum, à Dabuleni præfecto vinctum cuſtodiri. Hoc cum percepiffet, miſit continuò, qui nomine illius à Dabulis præfecto peteret, ut Legatum miſſum repente faceret. Is ſine vlla recuſatione paruit: & Legatus Goan perductus cum ſoleni pompa, & ſacerdotum cantibus exceptus fuit. Gerebat enim crucem ex ligno Crucis illius, in quam Chriſtus, generis humani conditor, & liberator, ſublatus fuerat, perfectam, quam Aethiopix Imperator Regi Emmanueli dono mitteret. Omnes autem maximè lætabantur, cum cernerent in illis regionibus

tam

Zabaimi
 Dalcami
 ad Albu-
 quercium
 Legationes
 due.

Melichia-
 zij ad Al-
 buquercium
 Legatio.

Aethiopia
 Imper ad
 Emmanue-
 lem Lega-
 tio.

ram longo interuallo ab Europa distantibus, Legatum
 Christiani Principis, cuius fiducia erecti confidebant
 futurum, vt vbique Christi nomen sanctè coleretur.
 Alium etiam Legatum Regis Armuzienlis cum liti- *Armuziè.*
 ris & mandatis à se dimisit. Dum hæc fiunt, Garsia No- *sis Regule*
 roгна imperata conficit, & nauibus, quæ erant in Lu- *gatio.*
 siraniam profecturæ, comparatis, Calecutiense mare
 diligenter obseruat. Interim Naubeadarimus regni
 hæres, qui, vt diximus, in Lusitanos voluntate propen-
 debat, ad Norognam literas misit, quibus contineba-
 tur, se, si Albuquerque id non aspiciatur, inter il-
 lum & auunculum pacis interpretem futurum, atque
 perfecturum, vt nostris in vrbē Calecutiensi potestas
 arcis ædificandæ fieret. Hoc Norogna Albuquerque si-
 gnificauit. Id fuit Albuquerque gratissimum. In mare
 enim Arabicum nauigare statuebat, & ea de causa cu-
 piebat res Indicas omni belli motu liberatas, & opti-
 mē constitutas relinquere. Pax facta fuit, & arcis fun- *Pax enim*
 damenta in eo loco, vbi Regis ædes, in quas Alberquer- *Calecutiè.*
 cius primus inuaserat, extructæ fuerant, iacta sunt. Is *sisibus inita.*
 verò mense Martio, Anno salutis M. D. XIII. cum clas- *Annus na*
 se, de qua suo loco memorabimus, vt in Arabicum si- *ti Christi*
 num penetraret, Goa profectus est. Hoc anno Barraxa 1513.
 & Almandarinus in Mauritania earum ciuitatum, *RES A-*
 quas tuebantur, sinibus egressi, in Mautos, Regis Em- *FRICA-*
 manuelis stipendarios inuasere: agris & frugibus in- *N AE.*
 flammationem intulere: in agrum Arzidentem excur- *Maurorū*
 sionem facientes, cum populati sunt. Inde in Tingita- *excursiões*
 num agrum concessere. Odoardus Menesius, qui Tin-
 gitanæ ciuitati præerat, habito consilio, quid agendum
 sit, deliberat. At interim hostes excurrunt, manipulos
 in areas congestos, nonnumquam enim fruges excussæ fue-
 rant) incendunt. Flamma frequentibus in arcis excita-
 ta, noctis tenebræ dissipulerat, ita vt nostri hostiū mul-
 titudinem è montibus aspicerent. Nostri vigilare, &
 arma comparare, omnibusque rebus, quæ ad hostium
 impetum repellendum, siue ad obsidionem toleran-
 dam vsui esse possent, providere. Odoardus Mene-

sius exploratum miserat, & cum primum diluxit, quid exploratores afferrent, ad portam armatus cum instructis copijs expectabat. Renunciant illi, hostes post colles, in quibus speculæ erant constitutæ, consedisse: magnam equitum & peditum multitudinem videri. Cum tam exiguis copijs non esse sapientis Ducis, velle in hostes multitudine feroces, & successibus elatos incurrere. Odoardus enim Menesius habebat tunc sub signis equites 200. & pedites 300. Odoardus nihilominus progredi constituit: & superato colle, hostes aspexit, & numerum oculis, vt potuit, designauit. Illi cedunt, vt nostros ab vrbe longius extraherent, nostri sensim eos sequuntur. Vbi verò illi circiter duo passuum millia progressi sunt, constitère: deinde clamores ingētes edidère. Hic Barraxa, Non clamoribus, inquit, est, sed viribus agendum. Non sunt hi homines, qui vocibus exterreri soleant. In virtute igitur, non in vlulatibus est spes victoriæ collocanda. Cupio nunc non eos, qui voces inanes fundant, sed qui hostem seriant, aspicere. Hæc vbi dixit, instructos equites in nostros incitauit. Primum nostrorum agmen, quod Petrus Leitanus ducebat, sexaginta equites continebat, & fuerat de nocte præmissum. Hoc primum hostium impetum sustinuit. Hostes multitudine nostros obuebant. Menesius tamen (Leitani nanque virtuti multum confidebat, nec existimabat, esse sibi hominibus, tanquā in extremum discrimen inductis auxilium celerius, quā summæ rei conueniret, afferendum) sensim ibat, vt ordines iam propter prælium commistum perturbatos aggrediretur. Itaque cum tempus opportunum animaduertit, pedites iussit vnus hostium lat⁹ inuadere, ipse in latus alterum impetum acerrimè tulit. Plus vna hora fuit vtrunque fortissimè commicatum. Tandem cum hostes ardorem illum sustinendi remitterent, & nostri tunc multo vehementius impressionem facerent, illi fugam capeffunt. Ammandarinus (Is enim ante congressum Barraxam illuserat, quod non vocibus, sed virtute cum paucis illis Lusitanis

*Barraxe
ad milites
oratio.*

Prælium.

*Lusitanorum
victoria.*

rem

rem gerendam esse prædixerat) vt Barraxæ sententiam comprobaet, primus cum equitibus centum se fuga proripuit. Illum Leitanus insequutus est, & cum aut viuum cepisset, aut saltem occidisset, nisi equites, quos ducebat, pedites hostium cædendo fuissent, Leitano frustra eos reuocante, nimis impediti. Barraxa viri sanè fortis officio functus ea die fuit.

Cùm tamen Almandarini fuga suos perterritos animaduerneret, ita cæssit, vt ordinem cædendo conseruaret. Eum Menesius duodecim millibus passuum insequutus fuit. Tandem cùm Barraxa copias in mortem arcta via subduceret, Menesius suos ab hostium cædere reuocauit. Supra sexcentos ex hostibus ea die cæsi sunt. capti ducenti & quadraginta, inter quos fuit Almandarini primi agminis ductor, & Barraxæ signifer, & multi præterea viri nobiles: signa & tentoria capta, & præda ingens abducta. Ipse Barraxa summum discrimen adiit: ex equo enim cecidit: sed alius ei repente ab vno ipsius equite oblarus fuit, quo periculum vitaret. E nostris quatuor cecidere: viginti tres vulnerati sunt. Odoardus Menesius, re bene gesta, in urbem reuersus, rectè cum omnibus copiis in templum ingressus, summas grarias Deo egit, cuius numine & beneficio prælium illud pugnatum fuerat. Nec Sasinij interim præsidia quiescebant. Mauti namque vicini quamuis ex fœdere tributa deberent, ea tamen ope Principum fieri, qui illis animos faciebant, soluere recusabant. Præterea illis, qui in fide permanebant, reliqui bellum frequenter inferebant. Itaque necesse nostris erat, vel vt rebelles bello frangerent, vel vt subditos iniuria liberarent. Expensum è in hostium fines incurrere. Hoc igitur anno Nonis Ferdinandus Ataidius Lupum Barrocin, virum impigrum, & antesignanorum ducem, Dabidam (Is locus Sasinio circiter quadraginta millibus passuum distat) misit, vt incolis contra Xiaticenses opem afferret. Dabida in edito colle Xiaticæ imminet propè fluuium, quem Aguz appellant. Xiaticenses tamen tunc Dabidenses nu-

*Cæforum
& captorum
numerus.*

Piè factum.

*Sasinienſe
bellum.*

*Dabida
oppidum.*

mero superabant, & plurimas illis iniurias inferabant, quas tunc Barriga persequutus est. Illo regresso, cum Xiatimenses exploratum habuissent, copias Iehabenta fusi castella circumire, ut tributa, quæ erat Regi Emmanueli persolunda, à stipendiaris exigent, octingentos equites accersiérunt, quibus eos se facile oppressuros esse confidebant. Iehabentafusus, qui tunc in castello, quod appellant Mirabellam, se cum centum & sexaginta equitibus continebat, ubi primum audiuit Xiatimenses appropinquare, quamuis copiis esset inferior, cum nonnullos Dabidenses ascuissset, in hostes acriter impetum dedit, & fusos insequutus est. Duos viros primarios cepit, & paucos occidit. Cum tamen Dabidensis quidam princeps, Acum nomine, hostes audius insequeretur, & se à suis longissimè segregasset, ab Xiatimensibus captus fuit. Paucissimi eo prælio ceciderunt. Atabes enim, qui Mauritaniam incolunt, cum sint auarissimi, propter pecuniæ cupiditatem hostium vitæ parcant, ut ex tedemptione pecuniam comparant: & præterea multos à se in bello captos esse maximè omnium gloriantur. Bellum tamen hoc & permutatione captiuorum, & veteris fœderis instauratione finitum fuit, & stipendia Regi Emmanueli integrè persoluta. Rursus Ataidus eundem Bartigam cum Iehabentafuso in pagum Arez nomine, ad radices montis, quem Ferreum appellant, situm, misit, ut illum propter rebellionem bello contunderent. Illi ut imperata facerent, nocte profecti, prima luce in pagi munitiones irrumpunt, hostes nonnullos interimunt, & aliquot etiam capiunt: reliqui se in montem effusa fuga proripiunt. Nostri in urbem, in præda incolumes reuertuntur. Rursus cum in urbem cuiusdam oppidi, quod appellant Tazarot, cum Azzenis fœdere coniuncti, excursionem in Safinientem agrum facerent, Ataidus cum copiis instructis egressus, eos fudit fugauitque: nonnullos occidit, & exercitum incolumem reduxit. Ludouicus inrerim Menesius, Ioannis Menesij Taraucensis Dynastæ filius, cum centum equitibus

Safi-

Safinium peruenit. Aluarus etiam Norogna cum alijs
centum equitibus in urbem simul ingressus est. Vterq;
missus à Rege Emmanuele fuerat, vt vrbi præsidio ef-
set, ita tamen, vt nunquam Araidij imperium detre-
ctarent, sed omnia, quæ is iussisset, alacritate summa
conficerent. Ataidius, vt adolescentes ea nobilitate
præditos exerceret, vt possent cum nonnulla gloria in
Lusitaniam reuerti, statuit Almedinam eos deduce-
re. Est autem Almedina vrbs valdè ciuibus frequens,
& muris cincta. Homines sunt agriculturæ, & rei pec- *Almedina*
uariæ maximè dediti, & idcirco frugibus & pecoribus *vrbs.*
abundant: cultu tamen paulò lautiore, quam reliqui
eiusdem regionis Arabes vtuntur. Ciuitas erat in duas
factiones diuisa. Quidam enim Regis Emmanuelis
partes sequebantur, quidam Fessensi Regi studebant.
Vtraque autem pars factionis Principes habebat. Om-
nes tamen tributum ex fœdere debebant. Factio *Almedinæ*
Fessensis tunc præsidio regis intra muros admissio mul- *se bellum.*
to potentior erat. Sic autem euenit, vt alij quidem vo-
luntate, alij verò metu tenerentur, ne tributum impe-
ratum soluerent. Ataidius cum equitibus quadringen-
tis, & turma peditum ex vrbe profectus, prima luce
Almedinæ portis appropinquauit. Hostes de illius ad-
uentu per exploratores facti certiores extiterant. E-
rant in vrbe equites sexcenti, & pedites mille, viri for-
tes, & animis & armis ad confligendum parati. Atai-
dius eos inopinato aggredi cogitabat. Itaque cum ad
mœnia propius accessisset, duplicem aciem instruxit.
Vnam Aluaro Norognæ, vt portam, quæ Marochiū
respicit, oppugnaret, alteram sibi reservauit, qua cum
Ludouico Menesio per eandem portam irrumperet.
Hostes vltro portas aperiant, & pugnandi facultatem
nostris offerunt. Prælium exortum est, quod fuit v-
trinque singulare, & audacia commissum. Nostri primi
cessere. Deinde rursus animis æriter incensis, impetū
in hostes tulere. Victoria neutram in partem inclina-
bat, cum pugna in multum temporis spacium protra-
cta fuisset. Factum tandem est, vt vtrinque libenter se

à prælio continerent. Ataidius copias suas reduxit, &
 hostes se intra mœnia receperunt. Ex hostibus tamen
 supra viginti ceciderunt: è nostris tres desiderati sunt:
 multi ex utraque parte vulnerati fuere. Rursus cum
 Ataidius quietem minimè pati posset, silentio noctis
 in hostium turmas, quæ propè Almedinam po-
 sitis castris consistebant, inuadere statuit. Sed cum in-
 tellexisset, hostes esse iam de illius conatu per explo-
 ratores admonitos, quamuis iam esset multum in via
 progressus, copias retraxit. Porro Arabs quidam ei fa-
 miliaris ad illum accessit, atque nunciauit, Maro-
 chij Regem viam, per quam ille ingredi parabat, in-
 sedisse, ut illum interciperet. Eo nuncio Ataidius se
 valde lætari dixit, & Arabi munus pro eo donauit.
 Deinde, abi quæso, inquit, Regique nuncia, me in
 campo per totam diem illum expectaturum. Rex ta-
 men siue ut congressum illius vitaret, siue ut aliud,
 quod in rem magis esset, animo moliretur, siue Arabs
 falsum nunciaret, viam minimè insedit, sed in Duc-
 calam regionem recta contendit, & fœdus cum Prin-
 cipe, qui montes ditione tenebat, fecit, ut coniunctis
 viribus Lusitanis repugnarent. Ataidius cum diu
 frustra expectaret, exercitum tandem media fermè no-
 cte in urbem reduxit. Hoc fermè tempore Nonius Má-
 scaregnas cum equitibus centum Safinium peruenit,
 & Ludouicus Menesius, & Aluarius Norogna fuere in
 Lusitaniam reuocati. Erant tunc in urbe supra septin-
 gentos equites, cum quibus Ataidius frequenter ex-
 currebat, & manum cum hostibus crebriò confere-
 bat, ita, ut nemo posset esse impedimento, quò mi-
 nus tributa ab stipendiarijs exigere. Cū verò Ataidius
 nosse cuperet, quid hostes agerent, quoniam tum castra
 duodecim milibus passuum inde aberant: Barriaga se
 id exploraturum ostendit. Itaque Ataidij permisso,
 cum equitibus triginta de nocte profectus, castra pro-
 prius, cum diluxisset, accessit: sex hostes occidit, qua-
 tuor viuos cepit, tanta celeritate rem gessit, ut prius,
 quam hostes se ad illum persequendum comparare
 possent,

*Mauroñ
 in Lusita
 nos conspi
 cuit.*

*Excursio
 in Mauros*

possent, ipse se in pacatum reciperet. Ataidius igitur à captiuis intellexit, quid hostes animis agerent, quo ordine castra posita essent, quibus copijs rem gerere starent. Sequenti igitur die, Lupum Barrigam cum equibus centum & quinquaginta præmisit. Nonius Mascaregnas cū equitib. centum illum sequebatur, vt locum opportunum insidijs cum copijs suis insideret. Ataidius postremò, vt subsidio esset, cum reliquo agmine veniebat. Barriga iussus excurrere, cum in hostes incautos irruisset, quinque occidit, quatuordecim viuos cepit, magnam vim pecoris abegit. In hostium castris tumultuatum est, cum indignissimè ferient, se ab homine illo impunè ludificari. Itaque equites quadringenti protinus egressi sunt, & in Barrigam inuadunt. Is sensim ordine minimè confuso cedebat, donec ad locum, in quo Mascaregnas in insidijs latebat, perueniret. Ibi rursus cū & ipse suos in hostes incitaret, & Mascaregnas ex insidijs prodiret, prælium tanta utriusque audacia commissum est, vt cōster, nunquam post illam vibem captam, ad eam diem in regione illa, pro numero militum, vel atrocius, vel pertinacius pugnatum fuisse. Hostes enim minimè perturbati, acerrimè decertabant: nostri quamuis essent de via fessi, eorum impetum egregie sustinebant: nemo tergum vertebat. Multi vulnerati sunt, non pauci ex equis deiecti, nemo tamen occisus fuit. Nostri tandem cedere sensim incipiunt: quos Ataidius, qui iam appropinquabat, excepit, & hostes substituere. Ataidius ulterius progredi noluit, eò quòd cerneret eos, quos Barriga & Mascaregnas duxerant, labore nimio fractos: & vehebatur, ne à castris hostium subsidia mitterentur, quæ nostros lassitudine confectos obuenerent. Itaque dimissa præda, vt ordinem melius conseruaret, se ad vibem recepit. Post dies octo cū Ataidius accepisset, eundem vicem Marochij nostris castris in promontorio Ventimensi, quod inde non procul aberat, confedis, ad vespertinum, cū Rex cœnaret, ex improviso duas turmas adortus, eas cepit, & castris terrorem & tumultum in-

*Atrox cū
Mauris
prælium.*

*Prospera
Ataidij in
Marochia-
na castra
irruptio.*

tulit, exercitumque properè reduxit. Ibi tunc hostes accurrunt, sagittis, & glandibus, & missilibus acerrimè pugnant. Præcipuè verò tanta lapidatio è superiore loco (castra enim erant in cliuo posita) facta est, vt locus lapidationis nomen obtineret. Nostri tamen se cum omni præda receperunt: hostes eos tota illa nocte ferociter insequuti sunt. Nihilominus Ataidius cum eorū impetum egregiè sustineret, exercitum prima luce incolumem cum magna præda reduxit. Captiuos enim supra trecentos fuisse cōstat. Fuere præterea capti equi complures, & Cameli. Rex alium deinde locum magis munitum castris metandis cepit. Est mons editus, quē appellant Idenar: illi subiecta est campi planicies, obiectis principio collibus præangusta, quæ deinceps latius panditur. In campi istius angustiis rex castra posuit. Id cum Ataidius exploratum habuisset, vna nocte cum equitibus quingentis, & multis etiam Saracenis auxiliariis, qui Duce Ichabentafuso se cum Ataidio coniūxerant, in hostium castra profectus, cum in illos inopinantes inuasisset, castra tanto metu atque terrore cōpleuit, vt quamuis multi in ea trepidatione, corieptis, quæ cuique fors obtulerat, armis, resistere pararent: omnes tamen metu nimio conturbati, se se ab eo tumultu effusa fuga proriperent. Ipseque Rex non expectauit, dum equus insterneretur, sed in eum, quem primum adijici potuit, insiliens repente diffugit. In castris magna cædes facta est, ingens præda capta, maxima virorum & mulierum multitudo in seruitutem abducta. Inter captiuas fuit vna Regis ipsius concubina, forma excellenti, quam is vehemèter amabat. Lusitani aliquot vulnerati fuerunt, inter quos Ataidius exiit, qui in facie vulnus accepit. Non multis post diebus Alacrinenses ciues in agrum Sabinensem excursionem fecerunt, & in duobus locis insidias collocarunt. In eos tamen Ataidius explorato nostros eduxit. Prælium fuit acre, magnisque vtrinque viribus pro hominū numero commissum. Sed tandem hostes fusi fugatique sunt: Octo & quadraginta cæsi: è nostris tres deside-

*Idenar
mons.*

*Alia non
minus fa-
lix in Ma-
rechianos
irruptio.*

*Lusitano
rū de Al-
meda nō
bis victo-
ria.*

desiderati. ne maior cædes ederetur, & equorum hosti-
 lum pernicitas, & Ducis prudentia fuit impedin-
 to. Nec enim permisit, ut nostri longius hostes infe-
 querentur, ne in plures insidias cædendi cupiditate su-
 rentes irruerent. Alij deinde equites Arabes septingen-
 ti, cum per agros in visibilibus conspectu discurrerent, & se-
 getes incenderent, regressi continuo sunt. At Ataidi-
 us ubi vidit illos sine ulla suspitione futuræ dimicatio-
 nis abscessisse, Lupum Barrigam cum centum & sexa-
 ginta delectis equitibus in eos immisit: alia deinde
 porta Nonium Cattum, impigrum virum similiter
 cum alia equitum turma iussit, ut diuersis ex partibus
 hostes adorirentur. Is primus in hostes inuectus est.
 Prælio commisso, Iulitani hostium multitudine &
 ferocitate vehementius oppressi, magnum discrimen
 adierunt. Barriga cum suis subsidium attulit, quo no-
 stris animus redditus est, & impetus hostium repres-
 sus. Acerrima tandem nostrorum impressione hostes
 in fugam versi sunt: nostri quatuor millibus passuum
 eos insequuti, non mediocrem stragem ediderunt, &
 Barriga cum opimo spolio urbem subiit. Hostium
 namque supremum Ducem, virum militaris virtutis
 opinione præstantem manu sua interemit, ita tamen,
 ut ab eo congressu, quamuis victor, multis & pericu-
 losis admodum vulneribus sauciatus abiret. Sed facile
 victoriæ decus dolorem vulnerum leuabat. Dux Iaho-
 mazende appellabatur. Illius caput & equum Barriga
 in urbem intulit. Caput fuit hastæ microne præ-
 xum, & in vna vrbis porta collocatum. Illud Saraceni
 maximo pretio redimere cupiebant, sed nunquam id
 Ataidius ulla conditione permisit. Tandem cum ho-
 stes, qui illam regionem, quam appellant Xerquiam, *Iahomaze
 dus Arabæ
 dux cæ-
 des.*
 incolebant, fracti malis, & rebus suis destituti, pa-
 cem ab Ataidio petissent, inter alias fœderis renou-
 ti conditiones vna fuit, ut caput Ducis illius tumu-
 lum honorem sepulturæ redderetur: quod tunc fuit sum-
 ma Ataidii voluntate concessum. Erat enim is inter
 Saracenos propter decora in bello parata, summis ho-
 nori-

noribus affectus, & singulari suorum prædicatione celebratus. Pax facta continuò fuit. Reliqui Xerquien-
sum exemplo prouocati, pacem similiter ab Ataidio postularunt. Pacis sequester & interpres Ichabentafusus exiit. Nullum grauius onus eo, quod iam antea subierant, fuit illis impositum. Ita ea parte bello profligato, omnis illa regio fuit sub imperium & ditionē Emmanuelis iterum cum tributo æquabili subiecta. Ex illis Ataidius plurimos delegit, quos stipendijs aleret, vt illis stipatus, facilius cum Marochij Rege & Xerifio (sic enim appellabant ducem, qui sanctitatis & virtutis militaris opinione Arabibus, qui dispersi in agris vagabantur, imperabat) bellum continenter gereret. Tantum autem terrorem principibus illis Ataidij nomen inferebat, vt nullis munimentis se tutos vnquam fore confiderent. At Ataidius aliorum bellorū cura liberatus, bellum contra duos illos principes maiore studio sibi administrandum putauit. Itaque Lupo Barrigæ præcepit, vt cum centum & quinquaginta equitibus Lusitanis, & equitibus auxiliaribus ex Sarcenis fœderatis, qui sub Ichabentafuso militabant, accitis, in Marochij fines inuaderet. Is igitur cum Ichabentafuso, cum essent in loco, qui Duamus appellatur, & abest Safinio passuū millibus quadraginta octo, accepit, ad radices Atlantis montis (nunc montes claros appellant) in campo satis patente, quem appellant Alehauz, nouem hostiū præfecturas castra posuisse. Hæc igitur cum Duces exploratum habuissent, incredibili celeritate eò se conuulerunt, ita, vt inopinantes & incautos aggredierentur. Supra mille ex hostibus ceciderunt, capti centum & quinquaginta, & præda ingens eo die parta. Vtæque autem progressi in regionē Xatimensē, impetum ferentes, non paucos hostes interfecerunt, & captiuos centum abduxerunt. Eò Xerifius, vt eadem regionem Araus occuparet, inuasit. Ex illius castris equites permulti in nostros inuecti sunt. Barriga in copiarum supplementum equites centum in subsidium missos acceperat. Prælium satis acre commissum

Bellū Marochiense

Duamus.

Atlas n. montes clari.

Alehauz. Lusitanorum victoria.

missum fuit, & diu ancipiti victoria dimicatum. E no- *Anceps cū*
 stris tres equites Lusitani, & vnus Saracenus cecidēre, *Xerifio*
 ex hostibus viginti & quinque cæsi sunt, inter quos si- *prælium.*
 lius Reguli cuiusdam interfectus est. Hostes cū se fru- *Stratage.*
 stra contendere cernerent, in castra reuersi sunt; quos *ma Tanli-*
 nostri insequi in castra noluerunt, ne multitudine ob- *sium.*
 ruerentur. Post aliquot dies, Barriga in oppidum Xia- *Oppugna-*
 timense, quod appellant Tanli, impetum similiter tu- *litio irrita.*
 lit. Hostes cū se in vltimum discrimen adductos cer- *nerent,*
 aluearia apum innumerabilia, quibus abunda-
 bant, incensa è incensibus demisere. Nostri & alucariū
 flammis ambuti, & apum aculeis stimulari, oppugna-
 tionē deferere coacti sunt. Multi etiam vulnera ab ho-
 stibus accepere, ne apibus tantum ea propugnatio ascri-
 bi posset. Ipseq; Barriga grauitur vulneratus abscessit.
 Sub idem tempus, Nonius Cugna cum centum equiti-
 bus Sasinum Regis Emmanuelis iussu petuenit, & No- *Aguz opp.*
 nius Mascategnas in Lusitaniam reuocatus est. Aguz
 est oppidum in ea Mauritaniæ parte, quæ ad fines Sasi-
 nij vrbis pertinet. Eum tunc locum Lusitanus quidam
 cum quinquaginta Lusitanis sagittarijs custodiebat.
 Eo autem se tūc Barriga & Iehabentafusus cum copijs
 suis contulerant. Ibi verò fuit eis nuncius allatus, Ma-
 rochij regem cum maximis copijs aduentare. Quem
 nuncium Ataidius cum accepisset, Nonium Cugnam
 eò cum equitibus ducentis, vt auxilium afferret, con-
 festim misit. Ibi cum quidam ex hostibus postremum
 agmen nostrorum carpere voluissent, repressi sunt, &
 vnus ex illis captus est, quem ad Ataidium Barriga mi-
 sit. Ab eo cū Ataidius hostium consilia sciscitaretur,
 is astu Punico quasdam opiniones in Ataidij sensibus
 iniecit, quibus inductus, suspicatus est Iehabentafu- *Astus Pu-*
 sum de nostris prodendis cogitare. Itaq; ad Barrigam *nicum.*
 scripsit, vt omnes Lusitanos confestim in urbem re- *Iehabenta*
 gredi iuberet, & ipse cum solis equitibus sexaginta re- *stus pro-*
 maneret, atque deinde aliquid causaretur, vt ratione *ductionis su-*
 ductus existimari posset, a Iehabentafuso discedere. *spectus.*
 Id Barriga, vt sibi imperatum fuerat, executus est: atq;
 pri-

primum alios omnes dimisit, deinde alterationis cuiusdam minimè necessariæ materiam præbuit, cuius indignitate se usque adeò commoueri finxit, ut honestè videretur à Iehabentafusi societate seungi. Solus Rodericus Castrensis cum tribus famulis ab eo discedere noluit. Iehabentafusus cum indignè pateretur, eo tempore a Lusitanis destitui: grauius tamen tulit, secus de sua fide, quàm meritis esset, existimari, quam in tanto discrimine relinqui. Itaque per literas grauius de tam insigni iniuria conquestus est. Sequenitilominus eo die prælium cum Maiochij Rege cum copijs, quas habebat, initurum affirmauit, ut vel illustri victoria, vel clara morte testatum apud omnes relinqueret, quanta fide Regem Emmanuelem coleret & obseruaret. His literis Ataidius indutus, ad illum rescripsit, se confestim ad illum equites quingentos missurum. Sed cum is nuncius cum duodecim equitibus interuenit, iam Iehabentafusus manum cum maximo Regis exercitu conferebat. Prælium fuit atrocissimum, in quo tam

Iehabenta citu conferebat. Prælium fuit atrocissimum, in quo tam
fusi de Ma men Iehabentafusus cum suis res memorabiles effecit:
rochiensib. hostes suos fudit, maximam hostium multitudinem
insignis vi cecidit, ipsumque Regem castris exiit, & longius insecutus, maiorem exercitus partem ferro concidit. Præda fuit ingens. Erant enim castra multarum rerum copia referta. Ataidius ut pollicitus fuerat, sequenti die Barrigam cum equitibus ducentis, & Cugnam cum trecentis in illius auxilium misit. Sed cum illi aduenerunt, iam Iehabentafusus rem præclare gesserat. Tulit Ataidius permolestè, se, aut saltem Lusitanos Duces eo prælio non interfuisse: multiq; illum reprehenderunt, quòd tam facilè hominis leuissimi & fallacissimi sermonibus assensus fuisset, usque adeò, ut neglecta fidei confirmationem, quòd socium in tanto discrimine ope suo destitueret, minimè pertimesceret. Non multo post diebus Ataidius in aliam præfecturam Xiaticensem Barrigam immisit. Prælium atrox extitit. E nostris duo viri nobiles cum nonnullis alijs cecidere: sed tandem oppidum captum, & hostes partim cessi, partim

Victoria
de Xiati
mensibus.

si, partim in fugam coniecti, & aliqui etiam capti
 sunt. Rex Fessensis, anno salutis M. D. XI. cum fu-
 issent illi nuncius allatus, Tingim non esse valido præ- *Tingi oppi*
 sidio munitam, & præterea negligenter custodiri, fore *dñ à Fessē-*
 putauerat, ut, si illam ex improviso adoriretur, facile *si Rege fra*
 caperet. Itaque maximas copias comparauerat, ut il- *stra oppu-*
 lam oppugnaret. Longè tamen aliter munitam repe- *gnatum.*
 rit, quam suspicatus fuerat: Castra tamen posuerat, &
 obsessam diebus aliquot tenuerat, & quibus poterat
 viribus & machinis oppugnauerat. Sed semper fue-
 rat à conatu cum graui damno atque dedecore repul-
 sus. Anno igitur insequente, ut ignominie maculam *Irrita Ar-*
 deleteret, Arzilam exercitum adduxit, & propè urbem *zilæ obli-*
 castra locauit, & cum inde hostes in vallum, quod vr- *dso.*
 bem cingit, irrupissent, nostri intra vallum præhum
 inierunt, in quo Bernardus Coutignus in hostium
 præfectum, Adel nomine, equum incitant, & illi cu-
 pide oculum effodit. Iacobus Coutignus, frater Fran-
 cisci Coutigni Comitis Marialbensis fortissimè dimi-
 cans, ab hostibus interfectus fuit. Pauci utrinque cecide-
 runt, & Rex cum cerneret frustra tempus ibi in obsi-
 dione conterere, domum æ infecta discessit. Emmanuel
 interim quamuis Africani belli curam non intermit- *Emmanue*
 teret, aliud bellum sibi proponebat, ex quo non mino- *lis Regis*
 rem gloriam assequeretur. Cum enim esset studio *in Christia*
 Christianæ religionis propagandæ vehementer in- *nismo pro-*
 census, id suscipiebat, ut armis diuinis omnes impie- *pagando stu-*
 tatis opes & munimenta conuelleret. Itaque in In- *diam.*
 dia, & in Aethiopia operam dabat, ut gentes à Chri-
 sti placitis alienæ, ad illius sanctissimum cultum san-
 ctorum hominum monitis & disciplinis adduceren-
 tur. Et cum animaduerneret regnum illud Aethio-
 piæ, quod appellatur Congo, fuisse iam à tempore Io-
 annis Regis Christi disciplinis illustratum, in idem
 opus, ut perficeretur, incubuit. Idcirco, ut dictum
 multos sacerdotes pietatis opinione præstantes in il-
 lam regionem miserat, ut eos, qui nondum erant lu-
 tralibus aquis expiati, ad CHRISTI fidem perduce-
 rent,

rent, & qui iam CHRISTO nomen decurrant, clario-
re disciplina confirmarent. Sub hoc igitur tempus, ho-
minem è suis domesticis equestri dignitate præditum,
ad eundem Congensem Regem, cum pluribus sacer-
dotibus, & sacris vestib⁹ ad rem diuinam sanctius per-
agendam misit, vt eum actius studio Christianæ pie-
tatis incenderent. Rex hac Emmanuelis Regis benigni

Congensis tare prouocatus, in Lusitaniam filium suum Hennicū
Regis fili nomine, cum fratre suo, & pueris nobilibus misit, vt
m & Le. linguam Lusitanam, & Latinas literas, & sanctatum
gatus in rerum disciplinam perdiscerent. Cum ijs venit Lega-
Lusitaniā tus quidam illius, Petrus nomine, non vulgari prudē-
missi. tia præditus, cum quo Rex Emmanuel sermonem li-
bentissimè conferebat. Is vt diutius in Lusitania ver-

saretur, vxorem secum duxit, quæ fuit a Regina Maria
multis donis atque muneribus affecta. Emmanuel, cū
omni comitate gentem illam vniuersam ad CHRI-
STVM allicere contenderet, Regis fratrem & filium
cum reliquis pueris in disciplinam vitis religiosis & e-
ruditis tradidit, qui eos Latinis literis, & religiōis mo-
ribus & institutis imbuerent. Deindè Simonem Sylui-
um hominem apprime nobilem, ad illum cum mune-

Emmanue
lis ad Con-
genssem Re-
gem Lega-
tio.

ribus legauit. Munera verò erant equi pulchrè instrati
& phalerati, & mulæ similiter ornæ, vasa sacra, tabu-
læ pictæ, insulæ, & omnia, quæ ad religionis cultum
rite conficiendum erant idonea. Fabios præterea, qui
templa & regias ædes ædificarent. Id præterea Sylui-
o commisit, vt ius regium ad Lusitanos, qui in ea Ethio-
piæ parte versabantur, in officio continendos, & eorū
flagitia puniendā, si opus esset, obtineret. Et præterea
vt cum Rege simul ius omnibus gentibus, quæ sub Re-
gis imperio erant, administraret. Quod vt commodius
fieret, secum hominem iuriconsultum adducebat, vt
his publicè ediceret. Id enim ipse Rex Alfonsus ab Em-
manuelle per Legatum summis precibus efflagitārat.
Id etiam Sylui-
o in mandatis dedit, vt si fortè, dum is ap-
ud Alfonsum versaretur, aliquis Iustinianus existeret,
Regem opibus, & consilio, & manu etiam aduoca-

ret,

ret. Illum præterea admoneret, ut quā primūm posset, Legatos Romam mitteret, per quos auctoritatem Pontificis Maximi, & Ecclesiæ sacrosanctæ ius & imperium in omnibus rebus sacris agnosceret. Et quia Petri prudentia non vulgaris esse videbatur, suadebat, ut ipse Petrus aliquot viros nobilibus stipatus, ea potissimum legatione fungeretur. Se illum suis sumptibus Romam esse missurum. Regem præterea admonebat, ut aliquot pueros nobiles in Lusitaniam mitteret, qui cum reliquis eruditentur. Syluius cum hac legatione profectus, secundistempestatibus vsus, in Congense regnum peruenit: cuius aduentu rex se mirum in modum lætari significauit. Statimque misit virum quendam primarium, illi sanguine valdè coniunctum, qui Syluium saluaret, & in urbem Regiam, quæ à portu nultum distabat, vbi commodum esset, deduceret. Syluius tamen febre correptus, antequam regem videret, è vita discessit. Rex mortem illius admodum acerbè tulit. Aluarus Lupius, qui classis curam susceperat, in locum Syluii, ut ab Emmanuele decretum fuerat, si casus aliquis Syluium de medio sustulisset, successit. Is ad regem cum literis adiit. Literarum sententia præter egregiæ cuiusdam pietatis argumentum, & præstantis voluntatis indicium, nihil aliud continebat, quàm ut fides Syluius in rebus omnibus, quas rex Emmanuel illi præceperat, ut Alfonso Regi diceret, haberetur. Literis lectis, Aluarus Lupius earum sententiam verbis subsecutus est, & dona, quæ ferebat, in conspectu regis explicuit. Rex verò res singulas in manus sumere, laudare, mirari, manus in cælum tendere, gratias Deo summas agere, quòd per Reges virtutibus implissimos, & numini cælesti charissimos, fuisset è tenebris impietatis emerisus, ut cælestem lucem aspiceret. Regem verò Emmanuelem non satis habere, quod tam diuino beneficio constitutum tenere, nisi etiam præterita beneficia recentibus donis magnificentissimè cumlaret. Quia vero Emmanuel illi regia insignia, quibus deinceps vreretur, mittebat, quæ perti-

*Emmanuel
lis ad Con-
gensẽ re-
gem Lega-
tus mori-
tur.*

*Congense
Regis de
Emmanuel*

erga se be- nerent ad virtutis insitæ monumentum, & vniuersa
neficiis lite posteritatis ornamentum, de ea re literas publicè pro-
va publicæ posuit, quibus restatum omnibus esset, & memoriæ et-
 iam sempiternæ consecratum muneris illius institu-
 tum, & Regiæ beneficentiæ documentum. Literis
 autem his referebat, quo pacto Regis Ioannis ope-
 ra fuisset illa regio lumine Christianæ religionis il-
 lustrata, & è tyrannide infestissimi dæmonis erep-
 ta, & quanta malignitate fuisset opus illud tam præ-
 clarum opera antiquissimi serpentis, per quem pri-
 mi parentes è sedibus beatissimis expulsi fuerant, im-
 peditū. Quanta cura, studio, vigilantia Rex inuictissi-
 mus Emmanuel opus, quod à Ioanne Rege clarissimo
 inchoatum extiterat, perficiendum suscepit. Religio-
 nis verò Christianæ disciplinam in summa referebat,
 & deinde commemorabat, qua ratione pater illius o-
 pera perditissimorum hominum à Christi fide, quam
 fuerat antea professus, impiè & nefariè descuiisset, &
 ob eam rem in ipsum Alfonso, maximum natu fi-
 lium, quod impietatem illius imitari nolisset, se te-
 rrimum præbuisset. Commemorabat deinde exili-
 um, in quod pulsus à patre fuerat, & molestias, quas
 in exilio pro Christi nomine cum summa iucundita-
 te pertulerat: & qualiter moriente patre, cum fratre,
 qui regnum per summam iniuriam occupare cona-
 batur, cum solis triginta sex hominibus, Christi numi-
 ne sæpius in clamato, conflixerat, cum frater illius ex-
 ceptum maximum haberet: & quomodo non copiis
 humanis, sed diuinis, ut hostes ipsi fatebantur, bellum
 profligatum fuerat, & frater casu etiam diuino captus,
 in potestatem illius venerat, de cuius ille improbitate
 & pertinacia supplicium iure sumserat. Exponebat de-
 inde, quod consilio Petrum suum cognatum, qui vnus
 erat ex triginta sex hominibus, qui illi opem attule-
 rant, ad Regem Emmanuelem legauerat: ex quo Pe-
 tro intellexerat, in Lusitania Regi ipsius amplissimi
 iussu vota pro Congentis regni salute, & Alfonsi ip-
 sius fide persoluta fuisse: quo nullum clarius extare
 pos-

posset insignis caritatis indicium. Itaque se non solum pro Christi sanctissima religione, pro templorum sanctitate, pro Ecclesiæ sanctionibus necem & cruciatum, si opus ita fuisset, minimè recusaturum: verum & pro Regis Emmanuelis amplitudine omne discrimen salutis aditurum. Adijciebat deindè: Vt autè magis nos rex opum, summisque laudibus in omni æternitate prædicandus, sibi diuinceret, misit ad nos virum nobilissimum cum muneribus & ornamentis, quæ satis, quàm propensa in nos esset volūtatē, declarabant. Et quia est in more positū, vt Christiani reges insignia gestent, ad posteritatis memoriam propagandā, & Maiest. regiā insigniter illustrandā: voluit idem rex in hoc etiam plurimū nobis suæ benignitatis impertire. Scurū enim nobis misit, primū quidē Cruce signatum, vt animo recoleremus victoriā, quam Constantinus Imp. Cruce in cælo perspecta, de hostib. suis cōsecutus est, nè vnquā ab animis nostris memoria victoriæ, quā similiter adepti sumus, elaberetur. Et quia Iacobus Apost. cuius opem, vt Hispani faciunt, in eodē pælio frequenter implorauimus, in acie perspectus hostes exterruit; eiusdem Apost. species voluit, vt in eiusdem insignib. insculperetur. Præterea vt amoris cōiunctio, quæ nobiscum cum illo est, illustri signo consignari possit; Regum Portugalsium insignia, quæ s. scutis in crucis formam dispositis continentur, reliquis signis adniscuit. Ips enim s. scutis Christi Opt. Max. vulnera designantur, quæ in cruce pro generis humani salute pertulit. Cum enim Alfonso primus Portugalæ Rex cum quinq; Regibus Saracenis maximo exercitu constipatis colligere in Lusitania voluisset: in cælo, vndè auxilium precibus efflagitabat, Christi speciem eisdem quinq; vulneribus illustratā oculis atq; conspexit, innumerabilemq; hostium multitudinem Christi numine confirmatus, occidit, & ea de causa illa insignia ad memoriam posteritatis assumpsit. Itaq; modis omnibus Rex singulari pietate præditus, cum hæc ad nos tantæ præclaræ Regiæ stirpis insignia mi-

*Insignia
Congenit
Regi ab
Emmanuel
le missa.*

fit, nostram posteritatem admonere voluit, ut in bellis, non humanis opibus, sed diuino Christi præsidio niteretur. Pro his tantis beneficijs Emman. regi fratri nostro carissimo gratias immortales agimus, neq; solum fratrem & patronum agnoscimus, sed omnes regni opes, atque ad eò vitam pro illius dignitate profunderè parati sumus. Qui tamen quamuis omnia, quæ possumus, illius gratia faciamus, nullam tamē partem illius erga nos meritorum officijs nostris allequimur. Reliquum igitur erit, quando nos parem gratiam referre non possumus, ut rex ille summus atq; sempiternus, in cuius honorem Emman. hæc tam præclara opera molitur & efficit, illi præmiū diuinum atq; sempiternum constituat. Nostros autē liberos, & cunctam posteritatem obtestamur, admonemus, & pro iure etiam nostro iubemus, hæc insignia gestare, illis scuta distinguere, literas cōsignare, signa in bellis intertexta præferre, semper animo atq; mente recolere, quæ per illa designantur, ut sic memoriam ad pietatis & iustitiæ recordationem excitantes, de hostibus suis victoriam, freti Christi præsidio, consequantur. Sed quia more etiam receptum est, ut egregia facta nobilitentur, & homines, qui meritis suis in locum altiorē ascendūt, posteritati suæ virtutis memoriam prodant: idem Rex Emmanuel alia nobilitatis insignia nobis misit, quib⁹ genus eorum, ex illis sex & triginta, qui valdè strenuè se gesserunt in eo prælio, quo Christi præsidio muniti, fractis impetum contudimus, illustrare possem: quod etiam impulsu monitis illius exequimur, ut hoc virtutis præmio multi audentius in studium virtutis incitētur, ut ita non solum in hac vita contra hostiles impetus muniamur, sed etiam in futura bonis sempiternis frui possimus. His literis in publico propositis, & in totum regnum exemplis earum ad Principes missis, Alfonso decreuit, quam gratus esset in Emmanuelem, testificari. Petrum deindē, ut ab Emmanuelē fuerat admonitus, ad Pontificem Maximum legauit. Petro autem duodecim viros nobiles comites adiūxit. Emmanueli

*Congensis
Regis ad
Pontificem
Maximū
Legatio.*

aucti verò magnam vim eboris, & munera, quibus il-
 la Regio abundat, dono misit. Duodecim præterea no-
 biles pueros cum Petio in Lusitaniā venire iussit, qui
 simili ratione fuerunt literis & moribus instituti. Em-
 manuel postquam Petrus in Lusitaniam rediit, illi &
 Henrico Alfonsi Regis filio, & reliquis viris è nobilita-
 te delectis, omnia, quæ ad iter erant necessaria, præbe-
 re largè atque munificè iussit. Ij fuerunt Romæ a Pon-
 tifice, & ab omnibus Ecclesiæ principibus benignè &
 comiter accepti. Literas deinde Pontifici Regis Alfon-
 si detulerunt. Illatum sententia hoc continebat, se pri-
 mum Ioannis, hoc nomine II. Portugalie Regis ope-
 ra cum regno fuisse è potestate dæmonis, & è turbulen-
 tissimi erroris tenebris in libertatem & in lucem vin-
 dicatum. Deinde Regis Emmanuel studio & sumptib⁹
 in eiusdem sanctissimæ religionis disciplina progres-
 sum, clatius lepræ deformitatē, qua fuerat antea defor-
 matus, agnoscere, & ptissimum errorem & amentiam
 vehementius detestari: & pro beneficio, quo mirabili-
 bus signis a Deo perductus in pietatis splendorem ex-
 titerat, perpetuò se Deo gratias actutum, neq; tam di-
 uini muneris memoriam vnquam depositutum. Sed
 quoniam intellexisset, esse Christi summum in terris
 vicarium, quem omnes Christiani Principes vnicè co-
 lerent, & cuius iussa tanquam cælestia atque diuina
 sequerentur: nè se à reliquorum Principum Christia-
 norum communionē segreget, & aliqua in re à pie-
 tatis via deflecteret, Romā filium suum Henric. iam
 sanctis in Lusitania literis eruditū, & Petrum cognat-
 um suum, virum, cuius prudentiæ atq; probitati val-
 de cōsideret, se mittere statuisse, vt ipsius Alfonsi no-
 mine pedes illius oscularentur & regnum vniuersum
 ipsius Pontificis voluntati & imperio dicerent. Nec e-
 nim se vnquam illo tempore commissurum, vt oble-
 quo & pietate erga sanctam Romanam Ecclesiam, ab
 illo Christiano Principe vinceretur. Pauca deinde ad-
 iiciebat, quæ ad sedem legatis habendam, & postulata
 quædam ad religionis causam necessaria, facilius impe-

*Congensis
 Regis ad
 Pontificē
 Maximū
 literæ.*

tranda pertinebant. Legatio benignè fuit accepta, & vobis
 stulatis egregiè satisfactum. Considerabant enim &
 Pontifex & Cardinales, gentem barbaram, & ab omni
 cultu humanitatis abhorrentem, non nisi cælesti qua-
 dam beneficentia, & numinis præsentissimi dono atq;
 munere in tantum pietatis studium excitari potuisse:
 & idcirco illas Aethiopiæ recentes post tam multa se-
 cula primitias, gratissimis animis accipiendas esse de-
 creuerunt. Hæc quidem Emmanuel ad Aethiopiæ re-
 ligionem firmitus sanciendam designauit, atq; consti-
 tuit. Sub idem verò tempus, quo hæc gerebātur, Petrus
 Menesius Alcoutinensis Dynasta, Fernandi Menesij fi-
 lius, Villæ Regalis Princeps, Septem traiecit, vt illius vr-
 bis imperium teneret, & bellum, vt maiorum vestigia
 sequeretur, administraret. Interim verò Malacæ res,
 post Albuquerquei ab ea ciuitate digressum non fuerūt
 adeò tranquillæ, vt non varijs bellorum tempestatibus
 agitentur. De quibus vt commodius agere possimus,
 necesse erit, prius de insularum quarundam situ, quæ
 in illam bellum comparabant, pauca dicere. Tapro-
 bane, quam Zamatram appellant, ita est Auræ Cher-
 soneso ad Austrum obiecta, vt longius tamen in ortū
 Solis protēdatur. Ad Austrum verò, vltra Zamatram
 insulæ frequentes adiacent. Inter quas ab occasu Zun-
 da magnam vim piperis passim fundit. Ea verò non
 admodum lato mari à Zamatra disiungitur. Deinde
 ad ortum Solis progredientibus aliæ duæ insulæ se o-
 stendunt, quarum prima Iaua maior, altera minor ap-
 pellatur. Omnes hæc tres insulæ regum imperio con-
 tinentur. Iauæ verò præcipuè sunt fertiles & opimæ,
 fruges multiplices, & fructus varios proferunt, & ma-
 ximam vim pecorum & armentorum, & equorum nu-
 trimentum & aucupio mirificè redundant: piperis
 & aliorum aromatum copiam passim efferunt. Medi-
 terranea loca homines dediti singularis incolunt:
 qui maritimas oras habitant, maxima ex parte Ma-
 humetanis institutis viuunt. Homines nudi plerum-
 que vmbilico tenus incedunt. Multisamen lautiores

RES IN.

DICAE.

Malacense
bellum

Taproba-
ne.

Zūda ins.

Iaua ma-
ior & mi-
nor.

vestibus bonis bicinis, aut gossipinis amiciuntur. Bar-
 bas euellunt. Anteriores capitis partem radunt: reli-
 quam studiose crispant. Nullum integumentum in
 capite gerunt. Indignū enim hominis præstantia cen-
 sent, hominis principatum, quem in capite constituūt,
 aliquo velamēto quasi rem probrosam tegere. Si quis
 caput alicuius manu tangit, eam iniuriā armis acerrime
 persequuntur. Sunt in bello feroces, & intrepidē se-
 se in quoduis magnum discrimen iniiciunt. Artibus
 fabrilib⁹ dediti sunt: arma, tormenta, variaq; telorum
 genera singulari opere perficiunt: æs, ad quoduis ge-
 nus instrumenti egregie fundunt. Naues ingentes æ-
 dificant, astra diligenter obseruant, & magicas disci-
 plinas incredibili studio colunt. Sylvas venandi stu-
 dio peragrant, neq; solum canibus, & venabulis ad a-
 pros atq; ceruos eminus configendos, verū & accipi-
 tribus ad volucres capiendas vtuntur. Omnes coloratī
 sunt: mulieres neque deformem faciem, nec obtusum
 ingenium gerunt. Eleganter excoluntur, in saltationi-
 bus non mediocrem præ se venustatem ferunt. Curri-
 bus iuuectæ, cum vitis sylvas & nemora lustrant, &
 venatione oblectantur. Homines Sinarum moribus
 & institutis viuunt, à quibus se originem ducere ia-
 ctant. In ea insula, quæ Iaua maior appellatur, erat *Iapara Ia-*
 quidam Saracenus, cui nomen erat Pateonuzius, ciui-*ue ciuitat.*
 tatis cuiusdam princeps, quam Iaparam appellant. Ea *Pateonu-*
 est in ora maritima, quæ Zamarram spectat, sita. Is an-*xi in Ma-*
 te quam Albuquerqueius Malacam caperet, foedus cum *laca Regē*
 Vtetimutaraia de pernicie & interitu regis inierat. V-*cōspiratio-*
 tetimutaraia namq; se graues à Malacæ rege iniurias
 accepisse conquerebatur, quibus offensus, se illum Pa-
 teonuzio proditurū per literas asserbat. Pateonuzius
 regnādi cupiditate inductus, in eo necruos om-*re in re-*
 dit, vt tantā occasionem minimè prætermitteret. Itaq;
 maximam classem edificare cœpit. Septem aut octo
 annos in hac classe comparanda consumpsit: in quem
 verò finem id faceret, tanto vtriusq; silentio compres-
 sum fuit, vt ne suspicione quidem vlla quisquam id

assequi potuerit. Interim verò multos Malacam cuncta
mercibus submittebat, vt mercatorum Labitu & spe-
cie laterent: & cum opus esset, armis imparatos adori-
rentur. Hos Vterimutardia in vicos suos admittebat:
quorum eo tempore, quo Albuquerqueius Vterimuta-
raiam capitali supplicio affecit, erat in ciuitate nō me-
diocris multitudo. Ira larebat hæc in visceribus reip. pe-
stis, vt nemo in quanto periculo versaretur, coniectu-
ra prospiceret. Vterimutaraia de medio sublato, Pate-
onuzius nihilo secius in eadem mente perseuerabat.

*Pateonu-
ziz in Ma-
lacenses et
Lusitanos
expeditio
naualis.*

Classis erat maxima: is opes ingentes habebat: res Ma-
lacæ non ita stabilitas esse iudicabat, vt conuelli non
possent. Itaq; cum trecentis nauibus, & hominum for-
tium multitudine, lapara soluit. Fretum igitur, quod
inter Iaoas & Zamarram est interiectū, præteruectus,
multis terrorem præbuit. Res ad Rodericum Britrium
Patalinum, qui, vt dictum est, Malacæ præerat, delata
est. Is Andradium in fretum illud continuò cum se-
ptem nauibus misit, vt exploraret, quem cursum classis
illa teneret. At classis aliud ingressa fretum, quo cele-
rius Malacam perueniret, iam se ex eo freto, quod ap-
pellant Sabam, abduxerat. Andradius cum nauarchis
reliquis in urbem iedite maturauit. Ibi classis conspe-
cta fuit, quæ multum terroris ciuib. vniuersis incussit.

Saba fretū

*Brittij cū
Andradio
contentio.*

Brittius tamen statuit per se cum vniuersa classe dimi-
care. Id Andradius indignè admodum tulit. Sibi nam-
que dicebat maritimarum rerum curam, Brittio vrbis
custodiam fuisse commissam. Is igitur se arce teneret,
& urbem ruere: sibi maris tuendi curam relinque-
ret. Brittius contra dislerebat, imperium terræ atque
maris in oris illis ad se pertinere, & idcirco quidquid
ille de rerum summa statueret, id esse Andradio sine
recusatione faciendum. Id cū Andradius se mini-
mè passurum affirmaret, vt dignitate spoliaretur, iur-
gio certatum est, & verborum aculeis animus vtriusq;
non mediocriter exulceratus extitit, vsque adeò, vt Brit-
tius Andradium in custodiam traderet. Sed cum pri-
mus ille motus animi confedisset, Brittius nocte illa cō-

dederat, non esse eo tempore talem virum propter
 vllas verborum offensiones alienandum. Itaque misit
 ad Andradium, qui animū illius in se placaret, & ad-
 moneret, vt nauem conscenderet. Se namque illum in
 classe operiri, vt victoriæ particeps fieret. Andradius a-
 lienum a se in tali discrimine, iniuriæ memoriam con-
 seruare, reputauit. Itaque imperata sine mora vlla con-
 fecit. Britius arcis custodiam Ario Perenæ commisit, *classis La-
sitana.*
 ipse in triremem armis & munitionibus instructissi-
 mam ingressus est. Classis erat sedecim nauium. Nina-
 chetusiensis præterea cum mille & quingentis militi-
 bus Malacensibus, in minoribus nauigijs, vt littus cu-
 stodiret, non procul à terra concursabat. Orto iam so-
 le, & hostes, vt in portum subirent, vela dederunt: &
 nostri, vt cum ijs in alto congregarentur, incitati sunt.
 Classis hostium non multitudine tantum nauium, ve-
 rum ordine, quo instructa ferebatur, non mediocrem
 nostris admirationem commouebat. Nauis, cui Geor- *Pagnana-
nalis.*
 gius Botellius præerat, erat incredibili celeritate velis.
 Is cum classem antecederet, in prætoriam hostium na-
 uem inuchitur. In illum cōtinuò quindecim actualiæ
 naues inuadunt. Is neque telo quidem vllō in hostiles
 naues immisso, in nauem, quam petebat, incurrit. Pe-
 trus Faria, vt illi subsidio esset, triremem, cui præerat,
 remis vehementer incitari præcepit. Anibo igitur præ-
 toriam nauem adoriuntur. Sed ea tanta erat magnitu-
 dine, vt puppis castellum, nauis, cui Botellius præerat,
 carchesium altitudine superaret. Eminus igitur tam
 oppugnare constituunt. Sed tanto erat roboe et crassi-
 tudine, vt omnes globos non minùs, quàm si esset è si-
 lice facta, repelleret. Cùm igitur Botellius & Faria per-
 spicerent, à se tempus frustra conteri, & hostes illos cir-
 cūuenire pararent, se eadem celeritate, quā uenerant,
 in classem receperunt. Tempus fuit in pugna à velita-
 tione non dissimili eo die consumptum. Hostes enim
 non in alto pugnare volebant, sed ad vibem accedere
 contendebant, vt motus excirent, & vibem, si possent,
 integris viribus occuparent. Nostri iussus, ne ab hosti-
 bus

*Lusitano
rū de belli
ratione cō-
sultatio.*

*Saraceno-
rum mili-
tare consi-
lium.*

*Pugnan-
tialis.*

bus circumuenirentur, congressum in alio formidare
cœperunt. Hostes tandem ut volebant, cum iam Sol
occidisset, in urbis conspectu prope reriā anchoras
demisere. Nostri similiter ita classem in ora constitu-
erunt, ut minimo interuallo à terra dislungeretur. Ea
nocte Britius consilium habuit de ratione, qua præli-
um postridiē esset incundum. Omnes autem nauar-
chi illum obtestari cœperunt, ne prælio interesset. Si
vincimur, inquit, & tu ex arce poteris hostibus re-
pugnare, & acceptum incommodum refarcire. Præ-
terea fidem tuebere: nō enim ut mari periculum cum
maxima perniciē ciuitatis adies, sed ut arcem ab ho-
stium impugnatione defenderes, fidem tuam conce-
ptis verbis altrinxisi. His coactus sermonibus in ar-
cem redijt, & Andradius in administrandi belli cu-
ram vehementer incubuit. At Saraceni laoces, qui
in urbe versabantur, eadem nocte ad Pateonuzium ve-
nere, consiliumque dedere, ne cum classe nostra con-
fligeret. Fieri namque posse, ut auxilio à Rege Binta-
mi accersito, classem nostram sine ullo periculo cir-
cunuentam opprimeret, & tum, demum arcem obsi-
deret, quam fame facillimē intra paucos dies in dedi-
tionem acciperet: interim verò in Muaris fluēta clas-
sem subduceret. Consilium placuit. Itaque prima lu-
ce anchoras moliri, & vela pandere iussit. Id Andra-
dius cum animaduerneret, neque tamen quorsum id per-
tineret, suspicaretur, scapha inuectus, omnes classis na-
ues circumiuit, & duces admonuit, ut velis passis ordi-
ne minimē confuso in hostes inucherentur: ita tamen
ut nemo cominus pugnam cum hoste capefferet, sed e-
minus classem hostium crebris tormentorum ictibus
verberarent, & faces etiam in naues inijcerent. Id om-
nes imperatū facessunt. Quod Pateonuzius cōspicatus,
omnia suæ nauis vela continuo p̄stendi iussit, & ut om-
nes idem facerent, imperauit. Id imperiū strenui Du-
cis omnes exanimauit. Existimârunt enim illum re-
bus suis diffidentem, non de prælio committendo, sed
de fuga facienda cogitare. Itaque se confestim in fugam
dant.

dant, nostri eos insequuntur. Naues multas tormento *Hostium*
 tum iatibus deprimunt, complures etiam vulnerant, *fuga &*
 & ignem in naues alias conijciunt. Cum vero incen- *clades.*
 dium esset in multis locis incitatum, hostes se in mare
 exterriti flammis demittunt: qui quidem partim hau-
 sti fluctibus, partim concisi vulneribus interierunt. No-
 stri enim minoribus nauibus inuecti, eos natantes in-
 terimebant. At Andradius cum cerneret hostes ita per-
 turbatos, ut si eo die, antequam illi à metu reficeren-
 tur, in eis persequendis insisteret, bellum proligari pos-
 set, & vereretur, ne propter pilarum & munitionum
 penuriam incepto desistere cogeretur, ad Britium misit
 qui peteret, ut vim tormentarii pulueris atque pilarum
 in classem conuehi repente iuberet. Quod quidem fa-
 ctum diligentissimè fuit. At Pateonuzius, cum classis *infaustum*
 suæ magnam partem dissipatam cerneret, quatuor na- *Pateonuzius*
 ues maximas ita cum sua coniunxit, ut cum binæ *ziz incepta*
 trinque consisterent, ipse medium locum tueretur. In
 eas, quod roboris erat exercitus, traduci iussit. Reli-
 quas deinde, quæ integræ restabant, in ordinem cogi,
 & inter se coniungi præcepit, ut ita facilius nostrorum
 imperum à se reprimerent. Statuit deinde, ut reliquæ
 naues, eas quinque, quæ in mari munitissimæ arcis
 instar habere videbantur, circumirent, & quoties ur-
 gerentur, in illud firmissimum, ut existimabat, pu-
 gnæ illius propugnaculum se reciperent, unde iur-
 sus possent in nostros erumpere. Hoc tamen, quod
 Pateonuzius existimauit sibi salutem allatum, exi-
 tio fuit. Primum enim reliquæ naues sortium homi-
 num robore nudatæ, periculum arcere minimè po-
 terant. Præterea cum se arctissimè coniunxissent, ne-
 cesse erat, ut nullum frustra telum in eas emissum ac-
 cideret. Prælio commisso, naues hostiles partim de- *Prælium*
 pressæ, partim vulneratæ & mutilatæ, partim in fugâ *naualis.*
 conuersæ sunt. Eoque deuentum est, ut classis hostium
 diminuta, tametsi audacius reliquis appropinqua-
 rent, ut cominus hostes aggredierentur. Nauarchus
 quidam nomine Martinus Guedius, postquam naues
 aliquot

aliquot demersit, in nauem maiorem inuectus est, in
eamque violenter ingressus, hostes partim cecidit, pat-
tim in mare præcipites exturbauit. Similiter Ioannes
Lupius Albinus in aliam nauem irrupit, hostiumque
præsidio nudauit. Hæ duæ naues incensæ confestim
fuere. Reliqui nauarchi, cum pro se quisque, quantum
poterat, acerrimè decertaret, sitagem maximam edi-
derunt. Solæ quinque illæ naues restabant, quæ secun-
dum ventum nactæ, passis velis fugere properabant.
Andradius ut tutius posset in Pateonuzij nauem in-
currere, aliquot delectos milites ex nauibus alijs in suâ
trahxit. Deinde cum in prætoriam Pateonuzij nauē
inclaretur, eam consequi non potuit, in quam igitur
primum impetum ferre potuit, eam iniectis manibus
ferreis alligauit. Ea vero naui vehabatur Temunga-
mus, vir opibus, & virtutis existimatione clarus, qui
secundum Pateonuzium in classe principatum cebi-
nebat. In eius nauem Andradius per latus irrupit. Frā-
cis. us verò Melius per proram ingressus, in hostes si-
militer irruit. Temungamus filium sororis suæ duce-
bat, virum valdè strenuum, nauis etiam altissimæ na-
uarchum, qui, ut auunculo opem afferret, in Andradij
nauem incurrit, in eamque repente desiluit: nemo e-
nim illum aditu arcere potuit, eò quòd Andradius iā
in Temungami naue dimicabat. At iuuenis per An-
dradij nauem in nauem auunculi celeriter ingressus,
suis subditiōe fortiter occurrit. Præhūm fuit atrocius,
quam suspicari quisquam fore in re iam inclinata po-
tuisset. Hostes erant plures numero, & desperatio ani-
mos illis faciebat, neque tam ut mortem fugerent, quā
ut non inulti caderent, acerrimè pugnabant. Georgius
Botellius interim in nauem, cuius erat nauarchus Te-
mungamari nepos, inuehitur, in eamque conscendens,
cum hostibus, qui eam tuebantur, periculosum certa-
men iniit. Verum hostes tandem vel cæsi, vel in mare
deiecti sunt, & nauis incensa. Similiter & nauis, in quā
Andradius & Franciscus Melius ingressi fuerant, hosti-
bus cæsis inflammata fuit. Ninachetuensis, et Tuamus

Mahu-

*Hostium
strages.*

*Atrox cū
Temunga-
mo pugna*

*2 hostium
naues in-
cense*

Mahumetes, qui naui, quam Iuncum nominant, præ-
 erat, ea die hominum fortium decus adepti sunt. Reli-
 qua erat Pateonuzij navis, cum duabus alijs: in eas An-
 dradius inuectus, tormentis eminus eas quaterere infi-
 tuit. Nam cum essent altissimæ, & homines, qui eam
 tuebantur, acerrimi, non erat cur sine causa cum obli-
 natis in ascensu difficillimo certamen iniectur. Cum
 autem nostri sine intermissione naues hostiles verbe-
 raent, armamenta dissipârunt, & castella disturbant:
 latera propter robur navium integra permanserunt.
 Prælium cum à prima luce initium cepisset, ad octo
 protractum fuit. Cum verò noctis caligo tam dei f. fu-
 isset, ut omnem aspectum adimeret, Andradius ancho-
 ras iecit, ea mente, ut ubi primum dilucesceret, Losies
 rursus, qui propter tenebras inde moveri non poterat,
 aggrediretur. Sed tempestas subito coorta cum toni-
 truis & ingenti procella classem disiecit, & naues suum
 discrimen adierunt. Parum enim absuit, quin
 inter se colliderentur, vel allisæ vadis frangerentur. Tē-
 pestate sedata, cum diluxisset, Botellius & Mahumetes
 animaduertunt se propè Pateonucium constitutos. i-
 taque prælium instaurant, duas hostium naues suppri- *Red'inte-*
 munt: Pateonuzij tantum navis illa restabat, quæ glo *gratiū po-*
 bos, ut diximus, a se repellebat. Botellius tamen tandiu *stidie præ-*
 in eo cerramine perseveravit, ut eum tormentarius pul *lium.*
 uis, atque pilæ deficerent. Navis autem sua celeritate
 fretus, vibem petiit, ut rursus cum munitionibus ad i-
 dem certamen rediret. Classem verò quasi aram, &
 quasdam naues afflictas ex tempestate reperit. Nihilo
 minus tamen rebus necessariis instructus reuersus est.
 Sed Pateonuzius ventum secundum nactus, se fuga in *Pateona-*
 Iaoam proripuerat. In hoc prælio Pateonuz us quin- *si fuga.*
 quaginta nouem naues maximas ex ijs, quas appe- *hostium*
 Iuncos, amisit. Sexaginta in prælium adduxerat, vni *i gens cla-*
 tantum ex illis euaserat. Longarum vero navium, & *des.*
 celocium, quæ vel incensæ, vel depressæ sunt, ingens
 multitudo fuit. Supra octo millia hominum vel cesa,
 vel incendio consumpta sunt. E nostris triginta deli-
 derant.

*Eximia
Lusitano.
rum victo
ria.
Arcis Ma-
lacenſis
frustratē.
tata proditio.*

derati sunt, vulnerati quamplurimi. Andradius & uarchi reliqui cum maxima ciuium admiratione (tue-
rat enim prælium omnium, quæ viderant, aut audie-
rant, acerrimum) in vibem ingressi sunt. Andradius
hoc bello confecto, in citeriorem Indiam vela dedit.
Post illius digressum parum absuit, quin vibs ad hosti-
bus caperetur. Saracenus enim quidam, nomine Tua-
mus Maxelizius, è Bengala oriundus, vir ad fraudes cō-
cinnādas aptissimus, a Mahumere Bintami rege maxi-
mis præmijs inuitatus fuerat, vt quacunque arte pos-
set, arcem Malacenſem proderet. Is summam ob eam
causam cum Petro Persona familiaritatem contra-
xerat. Petrus autem Persona regia negotia procura-
bat. Vestigalibus enim præerat. Maxelizius ad se alios
Saracenos asciuerat, quibus negotium dedit, vt cum
Petrum Personam occisum cernerēt, continuò arcem
armati ingrederētur, vt eam arcis partem, in qua Per-
sona morabatur, quæ erat munitissima, armis occupa-
rent, eamque tantisper tuerentur, dum subsidia Bin-
tamenſis Regis, quæ ad eam rem expedita in insidijs
collocata fuerant, aduenirent. Nec enim dubitabat,
quin in eo tumultu complures, qui Lusitanos ode-
rant, se socios sceleris eiusdem præberent. Rebus ita
comparatis, cum Maxelizius à Persona fuisset, vt sole-
bat, familiariter admissus, & Persona post colloquium
scripturæ operā daret, Maxelizius in illum incautum
inuasit, mortiferumque ei vulnus imposuit. Persona
cū se lethali vulnere percussus cerneret, & proditio-
nem metueret, ad ostium repentē confugit, vt id
inducto vecte clauderet, nè reliqui hostes in eam par-
tem ingredi possent: quod, Maxelizio repugnante, cū
extremum spiritum ederet, summa virtute consecit.
Hostes accelerant, tumultus exoritur. Nosti re inopi-
nata perturbati, festinanter accurrunt: hostes foribus
obdatis exclusos animaduertunt, in eos impetum fa-
ciunt, & acriter resistentes interimunt. Deinde fori-
bus conuulsis in Maxelizium inuehuntur: qui ante-
quam occideretur, fortissimè sine ulla fluctu dimica-
uit.

*Iusta pro-
ditorum Ma-
xelizij ca-
des.*

ut. Horum ex de fraus compressa est, & Bintami Rex
pacem petijt: quæ conditionibus æquis (sic enim tem-
pora ferebant) illi concessa fuit. Ad hunc mo-
dum pax Malacæ constituta, aliquot
annis inuoluta per-
mansit.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LV.

SITANIA EPI.
SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-

*lissimi, virtute & auspi-
ciogestis,*

LIBER NONVS.

DVM hæc in vltiore India gerebātur, *Albuquerque*
Albuquerqueus in citeriore magnam *cij in Ara*
classem comparabat. Goæ autem Fe- *bas expe-*
rum Mascatægnam præposuit: magi- *disio.*
imarum rerū curam Ioanni Machia-
do commisit: Rodericum Pereiram
Castello Benastarinensi præesse iussit. Classis erat vi-
ginti nauū. Ducebat autē secum mille & septingentos
milites Lusitanos, & nulle Indos. xviii. die Februarij,
Anno salutis M.D.xii. Goæ soluit. Cum ærò ab ora
longissimè disunctus esset, & ex causa plures dies, quā
existimauerat, nauigando consumpsisset, ad Zacotōrā
aquandi gratia classem appulit. Indè in Arabiæ ciui-
tatem munitissimam, quæ Adena appellatur, cursum
institi-

*Adenæ Fe-
licis Ara-
biæ vrbis
descriptio*

instituit. Ea est in radicibus montis editi, qui in max-
 lingula procurrat, sita, & vtrinque fluctibus in sinu re-
 ductis alluitur, ita, ut peninsula fiat. Mons est adeo ste-
 rilis, ut nec arbores vllas, neque plantas efferat, nempe
 qui sit saxosus, & præruptis rupibus in altum promi-
 neat. Aquis caret, raro admodum pluuijs irrigatur.
 Ex longinquo, in locum,
 qui ab vrbe qu. distat, deriuat-
 tur. Ea vrbs aquatio est. Annona & cibarijs importa-
 tis vititur, quorum ramen est incredibilis copia. Est cin-
 cta muris, munita turretibus, exulta mœnibus, & ad a-
 spectum pulcherrima. In illam mercatores à Perside, et
 India, & Aethiopia, & ex multis Arabiæ regionibus
 sæpè commeant. Incolæ Mahumetem colunt: colore
 candido, & specie liberali sunt. Homines nobiles ar-
 mis exercentur, & militaris gloriæ decus ardentè ex-
 petunt. Rex alias ciuitates in mediterranea regione
 possidet, & milites non paucos stipendijs alit: & è suis
 tantum subditis in prælium, cum opus est, 2. millia e-
 quitum educit. Vrbi verò illi modatorem, cuius vir-
 tuti multum confidit, præponere solet. Aethiops qui-
 dam, vir animi maximi, cui nomen erat Miramiria-

Miramiria mus, hoc tum munus obibat, cum ad eam Albuquerque-
mus Ade- cius classem applicuit. Eam verò ciuitatem Albuquer-
nae Præfe- cius capere cupiebat, ut inde Arabiam infestam redde-
ret. ret, & exitus classium, quibus Aegyptij primùm, nunc
 verò Turcæ Indiæ minitantur, intercluderet. Inde e-
 nim Arabici sinus ostium centum & viginti millibus
 passuum distat, ita, ut sit intra diem vnum facillimè
 ipsas fauces, cum opus fuerit, paucis nauibus occupate.
 Præterea non arduum munus esse videbatur, inde in

Herodum ci ciuitatem Heterum, quam Suez nunc appellant, ubi
uitas, nunc classes edificari solent, minoribus nauigijs mœchi, &
Suez. naualia Batomis exurere. Quo facto, putabat Albu-
 quecius, Indiæ imperium, si ita de rebus humanis lo-
 qui licet, fore sempiternum. Verum eam oppugnatio-
 nem infeliciter aggressus est. Primùm enim eam occa-
 sionem, quam rumore omnium persuasus, sibi oblata
 credi-

dediderat, minimè nactus est. Ciuitatem enim valdè *Adenâ*
 munitam, & à nomine Lusitano satis alienam reperit. *vrbs infe-*
 Deindè Lusitanæ solitæ disciplinæ prorsus immemo- *liciter op-*
 res, causam odij acerbioris hostibus atulerunt. Res au- *pugnata:*
 tem ad hunc modum euenit. Classis anchoris fixata, & *quare.*
 quædam naves salo iactarentur, tandem consiliis. Mi-
 ramiriamus vrbis præfectus cum primû tempestas se- *Miramiria*
 data fuit, ad Albuquerqueium nûcium misit, qui de illo *mi ad Al-*
 quareret, quo animo ad illius vrbis portum classem *buquerciû*
 appulisset. Respondit Albuquerqueius, se literis, & mul- *Legatio et*
 torum sermonibus accepisse, Sultani classem in Arabi *ficta bene-*
 co sinu comparatam esse, vt Lusitanos oppugnaret: Se *uolencia.*
 verò, vt homines tam longinquæ navigationis laborem
 leuaret, eo cunctum direxit, e, vt cum ea classe in Arabi-
 co mari congrederetur. Quod verò ad vibem eam atti-
 neret, se non bellum, sed pacem adferre, ea tamen lege,
 vt imperium Regis Emmanuelis acciperent, sub cuius
 tutela arque patrocinio multò felicius, quam antea, ex-
 tatem degere possent. Miramiriamus illi continuo mu-
 nera satis largè misit, ea nempe, quæ ad classis cōmea-
 tum pertinebant, & significauit, se Emman. Regis cla-
 rissimi imperium libenter accepturum. In portu 30. na-
 ues in anchoris cōsistebant. Mercatores & magistrî cū
 vectorib. nostræ classis meru se in vibem receperant.
 Ad hos Albuquerqueius misit, qui diceret, vt nullum ab
 eo malum metuerent, & ad naues suas redirent. Illi re-
 spondent, verba cum falsis minime consentire. Lusita-
 nos enim in eorum naues inuasisse, & nullo iure, quod
 eis liberum fuisset, eripuisse, & abstulisse. Literas deindè
 accepit a Miramiriano, quibus cum mo de iniuria si- *Miramiria*
 billata grauius exposulabat, quod mercatores illos *mi de Lusit*
 admonuisset, vt ex vibe discederent, vt eo uni digret- *tano que-*
 su, vibs minore præsidio muneretur. Illud enim non *rela.*
 esse hominis, qui pacem dare vellet, sed qui bellum ne-
 farium moliretur. His literis Albuquerqueius intellexit,
 animum præfecti esse Lusitanis rebus infestum, quā-
 uis id in principio dissimularet. Interea Aethiops
 Christianus, quæ captiuus in ea vibre detinebatur, ausu-

*Adenæ op.
pugnatio.*

git, & nando in classem peruenit, qui nunciauit Albuquercio, præfectum auxilia conduxisse, magnoque studio omnia, quæ ad urbis defensionem necessaria videbantur, comparasse. Is cum hoc accepisset, in terram copias exposuit & castra locauit, ut urbem oppugnaret. Cum igitur nostri tormentis mœnia propugnatoribus multis in partibus nudarent, scalas multis admouerunt. Eamque ea die cepissent, si ordine & disciplina res gesta fuisset. Sed cum quilibet in eo pugnaret, ut vel primus, vel cum primis in muros inuaderet, & multi simul per unam scalam scandere properarent, tanta perturbatio ordinis extitit, ut nullius imperio contineri militatis insolentia posset. Iraque scalæ hominum pondere perfractæ sunt. Eo tempore iam 100. & 50. Lusitani in muros ascenderant, in quibus multi viri nobiles extirpere. Gasia Sousa, cuius etiam scalæ confractæ fuerant, è pinna pendens, se in terram demiserat. Is ubi animaduertit eos, qui tam ferociter primum in muros inuaserant, casu perterritos nolle rursus alijs scalis ascendere, suos in urbis quandam partem duxit, ubi murus erat humilior. In murum igitur subiit, & turrim, in qua tormenta locata fuerant, occupauit. Eò confestim Albuquerque se contulit, & muri partem antea pertusam, in qua tormenta fuerant disposita, subruere iussit. Signifer Emman. Lacerdæ continuò per eundem locum in urbem penetrauit: illum sacerdos crucis signum præferens, subsecutus est, & multi viri fortes continuò subire. Miramiriamus ut eorum impetum reprimeret, ad eam partem equo inuectus accelerauit. Georgi⁹ Sylueira in muro cum alijs acre prælium ciebat. Ea parte cum murus esset introrsus humilior, & Saracenus secundum murum, ut ijs, qui iam in urbem ingredi parabant, obisteret, gradum inferret, hastam ex illius manibus extorsit. hoc tantum dedecus minimè ferens Sylueira, ense districto è muro defiliuit, ut in hostem inuaderet. Ibi cum illi nemo opem afferret, interfectus repente fuit. Miramiriamus autem eos, qui per muri partem perfractam ingressi fuerant, maxima contentio-

repellebat. Nostri eò se tunc receperunt, quò se Gar-
 sia Sousa contulerat. Eo iam tempore multi è nostris
 ceciderant: complures vulnera: grauissimè fuerant:
 & desperatio iam omnium animos occupârat. Hostes
 ad turrin in eam partem, qua Garlia Sousa consiste-
 bat impetum tulerunt. Res cominus hastis summa par-
 tis vsusq; pertinacia gerebatur. Albuquerqueius in lit-
 tore, in quod turris illa prominebat, cù magno animi
 cruciatu periculum suorum, cui remedium afferre nō
 poterat, spectabat. Sousa illum interrogauit, quid se fa-
 cere vellet. Albuquerqueius funes is, qui in turri decerta-
 bant, præberi iussit, vt per illos se è turri demitterent.
 Ea parte murus erat altissim⁹, ita, vt necesse fuerit dua-
 rum hastarum longitudine, vt funes possent nostris
 exhiberi. Sousa indignum genere suo, & indignū reb.
 à se gestis esse dixit, per funes ex eo loco, in quem virtu-
 te conscenderat, vlla formidine demitti. Idem multi,
 qui cum eo tunc erant, arbitrati sunt. Itaq; tanto ani-
 mo repugnabāt, vt hostes eorū congressum valdè for-
 midarent. Sed cùm alij lapidib. contusi, alij missilibus
 confixi cecidissent, Sousa sagitta secundum frontem
 vulneratus, occubuit: reliqui per funes demissi pericu-
 lum effugerunt. Qui verò in urbem fuerant ingressi,
 fortissime dimicabant. Sed cum viderent se frustra cō-
 tendere, se rursus in muros receperunt, & per scalas,
 quas Emmanucl Lacerda, & Ioannes Decius muris
 eorum gratia applicati iusserant, descenderunt. Quidā
 cum se saltu deicerent, ciuita perire. Albuquerquei-
 us, postquam omnes, qui muros subiecerant, & euaserāt,
 recepti sunt, in classē reuersus est. Erat parua quædā
 insula muris obiecta, indè classi turris immincebat, è
 qua crebrò pilæ iaciebantur, quibus haud mediocre
 damnum nostris inferbatur. Albuquerqueius Duces
 in consilium euocauit, vt de ratione, qua turrin il-
 lam excinderet, deliberarent. Inreum illius iniussu
 magister vaus, cui Lacerda præerat, qui Aluarus
 Marreirus appellabatur, nautarum manu compara-
 ta, in terram desiliuit, turrin expugnauit, hostes ce-
 cidit,

*Sousa ma-
 gnanimi-
 tas.*

*Lusitano-
 rum repulsa.*

*Turris à
 Lusitanis
 expugna-
 ta.*

cidit, & viginti septē ferrea tormenta in classem trans-
Obfidio A tulit, tanta celeritate, vt antequam consilium expica-
dene solu- retur, hæc omnia confecta fuerint. Albuquerqueius cum
ta. animaduerneret, urbē sine graui suorum damno expu-
 gnati non posse, & suspicaretur sibi esse cum Sultani
 classe confligendum, & periculosum arbitrārētur. Vi-
 ribus in ea oppugnatione fractis & debilitatis prœliū,
 quod instabat, inire: & præterea metueret, nè nauigan-
 di opportunitas, dum sine magno fructu in ea conten-
 tione tempus terit, afflueret, naues in altum deduce-
 re iubet. Prius tamen, quàm id fieret, naues hostium,
 quæ erant in portu, diripere, & incendere iussit. Indè
Camara digressus, per ostiū sinus Arabici in intimum sinum
insula. penetrauit. In insulam deindè, nomine Camaram,
 delatus est, circiter quatuor passuum millia ab ora A-
 rabix disiunctam. Insula multas atque perennes aquas
 habet: syluis densissimis vestita est, & multis peco-
 rum gregibus abundat. Incolæ classis metu perterriti,
 in continentem traiecerant. Ibi septem dies in aqua-
 tione, & cibarijs vndique comparandis consumpti
 sunt. Ciuitatem deindè, quæ in Arabix ora sita est,
Iuda Ara nomine Iudam, petijt: sed aduersa tempestate iacta-
bia ciuitas tus in Camaram rursus redijt. Vbi gentib. iam benigni-
 tatis specie conciliatis, hyemare, & naues reficere cō-
 stituit. Appetente vere, cum nullus classis rumor exi-
 steret, in Indiam redire maturauit. Adenam tamē in-
 uectus, experiri voluit, an eam ciuitatem sine graui
 damno exugnare posset. Sed ea erat tunc multò fortius
Altera A- contra omnes hostium impetus munita. E muris, &
dene op- turribus & è montis etiam cliuo ingentes atque densi
pugnatio. globi iaciebātur. Nostri vicissim crebrò muros & mœ-
 nia quatiebant, & multos occidebant. Turris, quam
 Marceirus ceperat, fuit iterum capta, & milites, qui eā
 tuebantur, occisi. Post quindecim dies (antè namque
Melichia- proptèr aduersam tempestatem fieri non poterat) Al-
zj, fista er, buquercius cum classe discessit. Sic factum est, vt nul-
ga Albu- la re memorabili in eo cursu gesta, Diu classem ap-
 pelleret. Melichiazus illum multis muneribus ad se
 allicere

Allicere tentauit. Non tamen ita, vt Albuquerque valdè *quercium*
 confideret. Erat enim summa calliditate & industria *beneuolen*
 præditus, & ex fraude & mendacio compositus: & cū *tia*.
 ex ingenio suo reliquos omnes fingeret, tum verò Al-
 buquercium valdè suspectum habebat. Nouerat enim
 hominis ingenium, & astutiam illius metuebat: neq;
 cum se habebat, quanta cupiditate Albuquerque flagra-
 ret utrius illius vel arte capiendæ, vel viuis expugnan-
 dæ. Albuquerque post sex dies inde soluit: Illum Meli-
 chiazus cum nauigijs octoginta benè instructis con-
 sequitur: in alto cum ad nauem prætotiam, accepta
 prius ab Albuquerque fide, propius accederet, fictis ver-
 bis omnes opes suas fuit Albuquerque pollicitus, qui
 tamen ne ea calliditate vinceretur, omnia se illius gra-
 tia facturum confirmauit. Quatuor præterea Arabes
 captiuos (quinque enim naues Arabum in eo cursu ce-
 perat) illi dono dedit. Fuit munus hoc Melichiazio val-
 dè gratum. Erant namque Arabes opibus & existima-
 tione Principes. Melichiazus ob eam causam præcla-
 rum sibi ad laudem fore putabat, si homines ea digni-
 tate præditi, per illum libertatem recuperarent. Albu-
 quercius ita deinde oram illam præteruectus est, vt o-
 mnes ciuitatum Principes summis illum honoribus
 prosequerentur, & ei tributa sine vlla recusatione per-
 soluerent. Cum verò in Chaulensi portu constitisset, *Cambaiæ*
 Tristanum Gaam, qui fuerat ad Cambaiæ regem mis- *regis ad*
 sus, offendit. Is literas afferebat, quibus rex potestatem *Albuquer.*
 Albuquerque faciebat in Dienfi ciuitate arcis ædifican- *ciū tum li.*
 dæ. Vt autem magis amicitiam firmaret, cum Trista- *tere et tum*
 no Gaa legatum ad Albuquerque miserat. Inde pro- *legatis de*
 fectus Albuquerque, antè, quam Goam appelleret, aliā *pace.*
 nauem multis aromatibus onustam cepit. Classis ve-
 rò illa tantis opibus & industria comparata, quæ vel *Expeditiō*
 propter imperatoris nomen, vel propter virtutem mi- *nis Arabi*
 litum, maximam sui expectationem concitârat, & *ce fructus*
 multis nationibus ingentem terrorem iniecerat, hunc
 solum fructum tulit, vt animos succubibus elatos, sibi-
 que nimium præfidentes, ab ea temeritate & insolentia

ad modestiæ studiū reuocaret. Tum enim demum
vinci posse intelligere potuerūt, & partas victorias nō
fuisse illorum vniūbus, sed clementiæ diuinæ tribuen-
das. Classis enim nulla re memorabili, vt diximus, ge-
sta, cū non mediocri fortitū hominū iactura Goam
reuerſa eſt. Albuquerqueius duas naues ex illis, quās repe-
rat, cū intellexiſſet regis Calecutienſis eſſe, cū eo fœ-
dus fecerat, ſine mora reſtituit. Arcis tamen fundamē-
ta, quæ ex fœdere erat in Calecutienſi portu ædifican-
da, nondum iacta ſuetant. Opus enim partim inſita
Regis malignitate, partim Luſitanorū quorūdam in-
uidia, qui perpetuò querebantur, cū magna Luſitano-
rū pernicio tam multas arcēs ab homine temeratio &
inſano fundari, fuerat impeditum. Hic à Fernādo Pe-
treio Andradio, qui nunc aduenit, de Malacenſi ſtatu,
& de victoria parta certior factus eſt: ex quo nuncio

*Ioannis Li-
urici in In-
diam adue-
tus.*

plurimū voluptatis accepit. Sub id tēpus Ioannes Sou-
ſa Limicus cū duabus nauibus Goā aduectus eſt. Cum
tribus enim Olyſippone ſoluerat, ſed vna ex illis, cuius
nauarchus Franciſcus Correa fuerat, naufragio perie-
rat. Eò legatus Regis Narſingē ad Albuquerqueium cum

*Narſingen-
ſis ad Al-
buquerqueiū
legatio.
Calecutij
Regis
mors.*

nouis poſtulis aduenit. Petebat enim, vt omneſe qui,
qui Goam poſt eam diē aduhererentur, illi cetto & æ-
quabili pretio venient, & Zabaimo Idalcamo pote-
ſtas aliquā eorum partem emēdi minimè fieret. Hoc,
ne fœdus cum Idalcamo factum violaretur, ab Albu-
querqueio impetrari non potuit. Interim Rex Calecutij
tempeſtiua morte ſublatus eſt. Naubeadarimus autem
qui rebus Luſitanis ſtudebat, illi ſucceſſit. Pax igitur
fuit cum optima fide, & ſumma vtriuſque pattis vo-
luntate confirmata. Conditiones pacis fuerunt vtiliſ-
ſimæ, & arx ædificari cœpia eſt, duoque legati ad regē

*Pax cum
Calecuti-
enſibus.*

Emmanuelē cū multis muneribus ab eodem Nau-
beadarimo miſſi. Rebus ad hunc modum conſtitutis,
Albuquerqueius Cananorem contendit, vt temp. certo-
rū hominū temeritate perturbatam conſtiteret & in-
colarum voluntates alienatas inſita benignitate & æ-
quitate recuperaret. Dum hæc Albuquerqueius gerebat,
fuit,

Fuit illius animo viri cuiusdam malignitate non me-
 didere vulnus inflitum. Gaspar Pereira sectetorum *Gaspari*
 scriba magnam authoritatem gratia muneris huius ha *Pereira in*
 bebat. Is cum Albuquerque hostibus societatem inie- *Albuquer*
 rat, perpetuoque illius laudibus obtrebat. Ad Regē *cium indi*
 vero Emmanuelē scripserat, Goam esse illi, si Indiā *num faci*
 firma præsidio tueri vellet, omnino deserendam. Nō *num.*
 posse urbem illam sine maximis præsidijs defendi.
 Maris interim imperium deferri, & homines Lusitanos
 vibus moribus inclusos multis periculis exponi. Hæc
 inuidi siue sermone quotidiano cum multis, siue ora-
 tione composita cum rege in Lusitania perpetuo dis-
 putabant. Cum igitur regis aures obtunderent, eò il-
 lum adduxerunt, vt literis iuberet in India consilium
 de eare ab omnibus ducibus & primarijs hominibus
 haberi: Et, si maiori parti videretur, urbem continuo
 præsidio nudarent, & in hostium potestate relinque-
 rent. His literis Pereira incredibiliter exultabat. Con-
 silium habitum est: & cum in vtrunque partem sen-
 tentiæ dicerentur, vicit tandem ea sententia, quam di-
 uinum numen præsentia sua comprobauit. Nulla e-
 nim est Indiæ pars, vel quæ plures opes possideat, vel
 in qua Christi nomē clarius cum mira religionis am-
 plicatione celebretur. Dum hæc in India fiebant, rex
 Emmanuel maximam classē belli renouandi gratia
 comparauit. Quomodo Moleizeiami sermonibus in-
 ductus Emmanuel, Ioannem Mencium Azamoren
 cum exercitu misit, et Zeiamus ipse fidem, quam dede-
 rat, violauit, ita, vt vibs eo tempore capi minimè pos-
 set, antè dictum est. Zeiamus deinde cum ciuitatis ty-
 rannidem occuparet, & ciuibus infestus esset, vt c- *Zeiami cū*
 pes suas Regis Emmanuelis præsidio firmaret, pacem *Emmanu*
 cum illo postea iunxit illis conditionibus, quæ Lusi- *le fædu*
 tans utiles, & illi salutares esse videbantur. Is enim
 certum tributum se soluturum, & omnibus Lusita-
 nis, qui in ea ciuitate negotiarentur, immunitatē da-
 turum, & quoties Rex bellum hostibus inferre vellet,
 auxilium allatum promittebat: & Rex vicissim eū

RES A-
FRICA-
NÆ.

*Zeiami
perfidia.*

*Emmanue
lus in Zeia
mā appa
rui bellis*

*Classis Lu
sitanaq Oiy
sippone sol
uit
Ossonoba
vrbs.*

in fidem & clientelam recipiebat, vt ab eo hostiū viri,
si bellum aliquod contra illum moueretur, viribus &
potentia sua propulsaret. Eam tamen pacem Zeiamus
minimè seruauit, & Lusitani, qui in vrbe negotiaban-
tur, offensi illius perfidia, inde continuò semigrarunt:
& Rex vt in scelus hominis fallacissimi vindicaret, &
vrbem satis opulentam in ditionem suam redigeret,
classē eam instruxit, qua fortasse nunquam in Lusi-
tania maior visa fuerat. Ea namque quadringentas na-
ues omnis generis continebat. exercitus erat circiter
viginti millia peditum, & duo millia & septingenti e-
quites, è quibus quingenti erant cataphracti. Hunc ex-
ercitum Iacobo Bugantino Duci, cuius prudētiae mul-
tum confidebat, commisit. Ioannes Menesius vt secū-
dam post illum auctoritatem haberet, imperauit. Ma-
xima nobilitatis pars, & multi præterea viri Principes,
vt Regis imperium sequerentur, & decus sibi pa-
rarent, nomina libentissimè dederunt. Ipse Dux suis
sumptibus tria peditum millia, & quingentos equi-
tes, ex quibus centum erant cataphracti, ducebat. cum
quibus is numerus, quem diximus, efficiebatur. Mul-
ti proprijs sumptibus milites educebant, inter quos
Ioannes Gundillaluuus Camata insulæ, quam appel-
lant Matetiae, præfectus, viginti naues, & pedites sex-
centos, & equites ducentos agebat. Rex Emmanuel
Ducem admonuit, vt hostes virtute nobiles comita-
te, reliquos disciplina sibi obediētes esse compelle-
ret. & vt expectationi, quam de se concitarat, responde-
re rerum gestarum magnitudine niteretur: potissimā-
que victoriæ spem in Christi numine propitio collo-
caret. Decimo & septimo tandem die mensis Augusti,
Dux Olysippone soluit. Cum tardè autem nauigaret
(nec enim ventus erat valdè secundus) non tam citò,
quàm fore crediderat, sacrum promontorium supera-
uit, & Aigaibij regnū præteruectus, in Pharioensi
portu, qui non multum ab Ossonoba antiqua ciuita-
te distat, classē constituit, vt copiarum partem col-
ligeret. Vigesimo autem Augusti die inde soluit, & vi-
gesimo.

Resimo octauo classem incolumem cum exercitu vni-
 uersam in Azamoris ora collocauit. In fluuium verò,
 qui Azamorem præterfluit, cò quòd ventus aduersus
 esset, penetrare nò potuit. Idcirco Mazaganum, quod *Mazagani*
 oppidum Azamore duobus millibus passuum abest, *opp. obsidio*
 petiit, & in eo loco copias omnes exposuit. Ibi tres dies
 in rebus omnibus, quæ ad obsidionem necessariæ vi-
 dibantur, parandis consumpsit. Hostes tamen incur-
 sabant, & tumultum in castris interdum faciebant: & si
 quos extra ordinem ferri conspexerant, interimiebant.
 Ducesque tandem eximij cum quinque millibus equi-
 tum, & septem millibus peditum adueniēte, vt manū
 conferrent. Cum tamen castrorum situm, & exerci-
 tus magnitudinem, & militiæ disciplinam animaduer-
 terent, in ciuitatem reuersi ciues suos non mediocri
 metu perturbarunt. Itaque còtinuò mulieres & par-
 uulos, & omnem gentem imbellem, & opes, quas ha-
 bebant, & preciosam suppellectilem ex vrbē depotâr-
 runt, & in locis tutissimis posuerunt, neque quisquam
 in vrbē remansit, præter eos, qui erant vrbem defensu-
 ri. Operæpretium tamen erit, aliquid interim de vrbis
 huius situ, & de opibus & potentia dicere. In ea Africæ *Mazaga-*
 parte, quæ ad occasum Solis, extra fretum Gaditanum, *nide scri-*
 ad Austrum inflebitur, est prouincia valde fertilis & *pio.*
 optima, quam Arabes appellant Duecalam. Per eam re- *Duecala*
 gionem ingens fluuius illabitur, quem Arabes appel- *regio.*
 lant Omirath: multi Asiam esse credunt. Ad huc *Omira bith*
 ius fluuius, si as non procul à mari vrbis hæc sit, e *flu.*
 quidem nauorum ambitu supra quinque milia dome-
 rum continebat. Cens erat lauta, ades an plac, & ma-
 gnificè multis in locis exuētiæ. Iuit autem in qua-
 tuor partes distributa, quarum qualibet suum recto-
 rem habebat, ita tamen, vt cò, quòd omnes vnum suum
 imperium agnoscerent, nulla inter eos dissen-
 sio, aut tumultus existeret. Ager est latissimus, cuius
 maximam partem rusticani Arabes colunt: qui pro-
 pterea quòd a luxu ciuium plurimum absunt, multò
 fortiores vrbis existimantur. Ijædes nullas habent;

*Azamo
rensis pro
uincia tri
partita.*

sed in tentorijs latissimis vitam degunt. tenuissimo vi-
ctu contenti sunt, & armis frequenter exercentur. Erat
aut̃ hæc prouincia in tres partes distributa. Quamlibet
autem nomen à certo genere Arabum, qui primi eam,
colonis eiectis, occuparunt, nomen traxisse ferunt. Va-
na Xerquia, Altera Dabida, tertia Garabia nominata-
tur. Quælibet deinde in tribus erat diuisa: quælibet au-
tem tribus pro gentis multitudine tentoria in distin-
cto loco ponebat, & peculiarem ducem habebat: quo
tamen omnes, cum essent inter se foedere consociati,
mutuam sibi opem, cum opus erat, afferebant. Ex his
rufficanorum turmis facillurum Azamorenfisbus e-
rat, maximam equitum & pedum multitudinem cõ-
gregare. Sed ut ad bellum reuertamur, Iacobus kalen-
dis Septembris Azamorem versus exercitum instru-
ctum mouit. Petrum verò Alfonso Aquilarem (is re-
bus maritimis præerat) minoribus nauibus tormenta,
& munitiones importare, fluuiumque subire iussit.
Et quia hostes moles maximas, & machinationes in-
gentes, pice & eiusmodi materia, qua flammatum in-
cendium concitatur, oblitas, in fluuium detrudere pa-
rabant, ut fluuius ipse impetu delatæ, Iustitanis nau-
ibus ignem impicarent: eas primum antequam deice-
rentur, in ipsa ripa fluminis disijci, & inflammari præ-
cepit. Ad eam rem Garfia Melius simul cum Aquilari,
& sagittarijs quamplurimis, quibus ille præerat, missus
fuit. Ij cum vibem propius accessissent, imperata con-
fecerunt, quamuis id hostes prohibere, & nostros tor-
mentis propellere conarentur. Franciscus Pedrosa, qui
equitibus antesignanis præerat, exercitum, ut iter ex-
ploraret, antecesserat. In eum equitu turma sanè fero-
citer impetum dedit, nostri fortiter resisterunt. Sed
cum hostes undique prouolarent, & multitudine Lu-
sitanos opprimerent, Ioannes Meticus, qui primum
agmen dacebat, cum electis equitibus auxilium af-
ferre maturauit. Hostium tamen multitudo singulis
propè momentis augebatur, & recentes multo ve-
hementius arcebant, ita, ut fuerit necesse Borbensi

*Felicitas
cum hosti-
bus.*

Comi.

Romiti cum equitibus, vt eo periculo Menesium li-
 beraret, accurrere. Ipseque tandem Dux cum instructa
 phalange, & paucis equitibus, vt per se subsidio occur-
 reret, approperauit. Phalangis erat ductor Gaspar
 Vascius, vir valde strenuus, qui se medium inter no-
 strum aciem & hostium multitudinem interpo-
 suit. Hostes, vt ordinem pertumperent, enixè con-
 tendebant: sed tandem cum nihil proficerent, retro
 concesserunt. In eo congressu aliqui ex hostibus ceci-
 dere, inter quos fuit vir quidam fortissimus, cuius vir-
 tute Azamorense ciues plurimum nitebantur. Ita-
 que cum illum mortuum animaduertissent, repente
 cesserunt. Appellabatur ille Cidaco. Fuerat autem *Cidaco*
 summè in Regem Emmanuelem studio & voluntate *Maurus*
 propensus, illiusque gratia multa gesserat: sed postea *occiditur*.
 ab eo descuerat. Lulitanorum exercitus eo ordine,
 quo profectus fuerat, urbem ea nocte propius accessit.
 Castra cum propter fluuium non longe à nauibus ab-
 essent, continuo locata sunt. Postridie Dux ex classe *Azamoren-
sis obidia*.
 tormenta, testudines, & munitiones extrahi iussit, o-
 mniaque ordine disponi, vt muri quaterentur, impe-
 rauit. Meridie autem tres hostium acies egressæ sunt,
 pugnandique facultatem nostris offerebant. Vascus
 Coutignus Comes Borbensis à Duce postulauit, vt si-
 bi permitteret, prælio cum illis in acie prima decerta-
 re: quod illi minimè concessum fuit. Non enim di-
 gnitatis esse statuit Dux, excusionibus & velitationi-
 bus rem gerere, sed vno prælio, aut vrbis ipsius ceteri
 expugnatione bellum conficere. Itaque testudines mu-
 ris applicare, tormentis mœnia verberare, scalas etiam
 adiuuere continuo præcepit. His, quibus hoc præscri-
 ptum fuerat, præsidio Ioannes Menesius erat, cuius
 consilio hæc omnia gerebantur. Is tunc per Ludoui-
 cum Menesium, & Georgium Barretum cum Algar-
 biensibus militibus, & per Ioannem Syluium cum co-
 ppijs, quas Syluensis Episcopus miserat, vt non solum
 impigret, sed ordine cuncta fierent, operam dabat. Op-
 pugnationis fuit æquissima. Nostri testudinibus muris ap-
 plicatis,

plicatis, muros subruere, & tormentis mœnia distu-
bare cœperunt. Hostes è muris, missilibus & pilis & ia-
xis, vt impetum à mœnibus repellerent, summa ope
contēdebant, multosq; grauiſſimè vulnerabant quin-
etiam & trullas ignitas, & alucaria cum æſum innum-
merabili multitudine inflammata demittebant, & ſi-
mul & operas incenderent, & nostros non igne tan-

Cidis Man tūm, sed crebris aculeis stimulant. Cide Manzor, qui
zoris Aza magnum nomen in ducibus obtinebat, & multa &
morensin præclara decora virtutis militaris obierat, & tunc, vt di-
Præfecti ctum est, curam vrbs tuendæ susceperat, per muros
virtus. discurrebat, & vbi suos magis premi, & muros vehe-
mentius quassari viderat, eo opem celerius afferebat.

Cido occi-
tur.

Nec solum voce & imperio, verum & manibus suos
ad certamē pro laribus atq; focis, pro religione & liber-
tate, virtutis exemplo acriter incitabat. Quandiu igi-
tur ille vixit, nemo erat, qui non acerrimè periculum à
patria propulsare conareretur. Sed accidit, vt cū iam
Sol in occasum præcipitaret, globus è campo in illius
pectus emissus, illi & audaciæ simul atq; vitæ finem af-
ferret. Hostes ingenti dolore perturbati, clamores ingē-
tes cum ciulatu miserabili sustulerunt, & sic hominis
illius nece consternati sunt, vt statim de vrbe deserenda
cogitarent. Itaq; nocte illa per diuersas vrbs portas
effugerunt. Tanta autem in fuga trepidatio fuit, cū
quilibet primus omnium exire contenderet, & alij al-
ios præpedirent, vt supra homines octoginta multitu-
dine suffocati, ad portas occumberent. Antequam di-
lucesceret, Iudæus quidam, nomine Iacobus Adibius,
natione Lusitanus, qui cum reliquis Iudæis in exilium
pulsus fuerat, è muris Iacobum Berrium, virum egre-
giè fortē, qui erat in classe, nominatim inclamauit (il-
lo namq; plurimum vsus fuerat) à Bertioq; contendit,
vt se ad Duceſ sine vlla mora perduceret. Quo factō,
Iudæus pro tam læto nuncio sibi & Iudæis, qui in vr-
be relictī fuerant, vitam & securam bonorum posses-
sionem à Duce petijt, & impetrauit. Dux flexis geni-
bus, & manibus in cælum intentis, summas gratias e-
git

Hostium
fuga.

sit Christo, cælestium agminum Imper. cuius numi-
 ne & beneficio ciuitas illa magnitudine satis ampla, ci-
 uium multitudine frequens, opibus summis, & valido
 militum prædio munita, intra diem vnum sine vlli-
 us cæde, in Christianorum potestatem venerat, vt in eo
 locis, vbi dira Mahumetis superstitionis miserorum ho-
 minum mentes infecerat, Christi nomen sanctissimū
 prædicatione sempiterna coleretur. Rebus deinde cō-
 positis, signa Regis Emmanuelis in mœnibus consti-
 tuta sunt, & ipse Dux in urbem ingressus est. Saraceno-
 rum templum expiatum continuo, & ritu solenni con-
 secratum fuit, & altare festinanter extitum, in quo
 res diuina sanctissime fieret. Nostri milites ad prædam
 conuersi, præter maximam frumenti vim, nihil aliud,
 quod esset aliquo pretio dignum, repererunt. Tite ciui-
 tas non multis millibus passuum Azamore distans,
 hoc metu ciuibus omnibus nudata fuit: quam Dux oc-
 cupari continuo iussit. Similiter Almedinenses ciues
 urbem deseruere: cuius urbis occupandæ, firmisq; præ-
 fidijs vinciendo curam Dux Nonio Fernando Ataidio
 commisit: illius autem præfectura Ichabentafuso con-
 cessa fuit. Vtrisque autem mandauit, vt data fide omnes,
 qui aufugerant, euocarent, vt vrbes colerent, & impe-
 rium Regis Emmanuelis acciperent, solitumq; tribu-
 tum pendetent. & sic demum futurum, cum sub inui-
 ctissimi Principis tutela & prædio laterent, vt impu-
 nē suis bonis omnibus fruerentur. Ad hunc modum
 vtraq; ciuitas coli & frequentari cœpit, multoq; ma-
 gis opibus & potentia floruit, quam antè floruerat.
 Urbis captæ nuncius continuo Regi Emmanueli alla-
 tus fuit, qui lætitia elatus, supplicationes decreuit, &
 vota rerum omnium Domino, cuius numine bellorū
 omnium momenta ponderantur, magnificè atque re-
 ligiose persoluit. Id eam cum Leo decimus Pontifex
 Maximus ex literis Regis Emmanuelis accepisset, dies
 festos egit, supplicationes instituit, ipseq; publicè rem-
 diuinam solenni ritu atq; cæremonia confecit: & con-
 uocator egregius orationem de laudibus Regis Em-
 ma-

Ducis Bri-
 gantini pie-
 tas.

Azamore
 capta.

S. Missæ sa-
 crificium

Azamore
 oblatum.

Tite ciui-
 tas capta.

Almedina
 urbs ca-
 pta.

Emmanue-
 lis Regis
 pium fa-
 ctum.

Emmanue-
 lis laude.

*Azamore
nominat?*

manuelis habuit, quòd eo tempore, quo reliqui Principes Christiani odijs acerbissimis irritati, in mutua perniciem ruebant, intestinisq; seditionibus hostium vires amplificabant, solus Emmanuel pro Christi gloria bellum susciperet, & Christiani nominis hostes in India, & Mauritania profligaret. Azamore verò motus quidam non apud multitudinem solam, verum & apud eos, qui Principes habebantur, concitatus cœpit. Cùm viderent enim ciuitatem munitissimam sine vilius cæde in manus Christianorum peruenisse, nō dubitabant, quin si Brigantinus Dux cum vniuerso exercitu in Marrochiente regnum inuaderet, illud totum, cum maxima nominis sui gloria, sub imperium ditionemq; Regis Emmanuelis subiungeret. Nam si cum parua admodum manu Duces Lusitani Regem ipsum in fugam compellebant, quid esset expectandum, si cū iusto exercitu bellum fieret? Accedebat, quòd eo tempore Mauri neq; tantis erant armis muniti, neq; tam scienter acies instiuebant, neq; ciuitates ita muniebant, vt arduum munus esse videretur, vno impetu eas excindere. Reges verò neque magnas opes habebant, nec erant inter se fœdere consentientes, ira, vt facillè alij in alios non magna mercede concitari possent. Fraus deinde Punica, & insita in hominibus leuitas & inconstantia faciebat, vt cùm neque fidem sancte colerent, neque iurisiurandi religionem conseruarent, nullus eorum fidem socijs adiungeret: & cum ex suo ingenio quisque alios fingeret, reliquos suspectos haberet, & sibi perpetuò inuidias ab illis intendi suspicaretur. Quod vbi fit, ibi nullum firmum vitæ atque salutis propugnaculum constitut potest. Quocirca necesse erat, si iustus exercitus in mediterraneas regiones moueretur, ab iis, qui temporibus, & successibus rerum seruebant, suis insidias fieri, & dolos strui, & proditoris metu quemlibet eorum perpetuò sollicitari. Nec enim dubium erat, quin multi, vt victorum gratiam captarent, principibus suis insidias machinarentur. Vt enim gentem amoris fœdere inter se munificè consentientem,

& constanti fide conglutinatam aggredi periculosum
 nihilis est: ita homines odijs, & fraudibus, & perfidia
 dissidentes, nullum fore negotium iudicabant, armis
 euertere. Præterea sic bellum administrari posse existi-
 mabant, ut nullis sumptibus duci posset. Agri nanque
 sunt vberissimi, fuges lætissimæ, pecorum & armento-
 rum incredibilis multitudo, ita, ut comitatus affa-
 tim, si tempore bellum fieret, suppeditari facillimè
 posset. Ad hoc accedebat, quòd cum in bello rerum op-
 portunitas omnia moderetur, nulla maior rei bene ge-
 rendæ facultas dari posse multis videbatur. Exercitus
 erat iustus, milites acres, Duces acerrimi, hostes exani-
 mati: quocirca nemo dubitabat, quin si nostri percul-
 sis instarent, bellum cum maxima Regis Emmanue-
 lis utilitate, & Christiani nominis gloria intra breue
 tempus profligaretur. Hæc & alia in hanc sententiam
 vulgò iactabantur: neque deerant, qui ipsius Ducis au-
 res cuiusmodi sermonibus obtuuderent. Quin etiam sa-
 cerdos quidam, qui Diui Francisci institutum seque-
 batur, cui nomen erat Ioannes Chiauenis, qui postea *F. Ioannis*
 Episcopus Visensis creatus fuit, cum in templo sa- *Chiauenis*
 cram concionem habuisset, de hac materia copiosè co- *ad bellum*
 ram duce ipso differuit, & tam præclaram occasionem *Marochiæ-*
 amitti, acerbissimè conquestus est. Itaq; cum Dux om- *se Exhor-*
 nium sermonibus carperetur, coactus fuit in ipso tem- *tatio.*
 plo, monacho, qui eum ad bellum stimulabat, publicè
 respondere. Non se ignorare dixit, nomen suum male- *Brigantini*
 dictis multorum passim confundi, sed se non iuro- *Ducis ad*
 ribus hominum, sed ratione & consilio moueri. Sibi *monachi*
 fide & obedientia erga regem nihil esse antiquius: Re- *suasoriam*
 gem autem non ut in Marrochium signa inferret, sed *responsio*
 ut Azamorem expugnaret, illum in Africam misisse. *in templo*
 Si quidpiam ultra moliretur, id se contra Regis sapien- *facta.*
 tissimi imperium futurum. Si multis, inquit, mensi-
 bus urbem hanc obsidione præmeremus, si maxima
 militum multitudo prius cæsa ab hostibus fuisset,
 quàm eam caperemus, tunc tam clara victoria puta-
 retur, ut nemo quidpiam præterea desideraret. Nunc
 quia

L I B E R

quia Dei benignitate intra diem vnum, sine vllius ex-
 de, eam cepimus, victoria contemnitur, quasi sit præ-
 clarius hostem cedere, quàm ciues ab omni clade in-
 columes conseruare. Ego contra censeo, multò esse ad
 sempiternam laudem præstantius, ciuem vnum tueri,
 quam hostium multitudinem trucidare. Bellum non
 tam leue est, quàm multi prædicant. Reges enim quan-
 uis inter se diffideant, commune tamen, quod vniuer-
 sis impendebit, periculum, facillè animos omnium ab
 intestinis seditionibus ad commune malum propul-
 sandum auocabit. Si igitur Rex Marroclienſis, & Tes-
 ſenſis, & Xenſius, & mentium Principes coniunctis vi-
 ribus nobis obſtiterint, multi fortasse, qui nunc orati-
 one feroces multitudinem tumultuant cogunt, in pe-
 riculis constituti trepidabunt. Soler enim hoc accidere.
 Vt quisq; in pace ſuauiter & audacius de bello disſe-
 rit, ita magis in ipſo belli discrimine tumultuatur, & à
 mente conſilioq; deducitur. Præterea non vident, ma-
 ximum exercitum ex rapto diu ſuſtentari non poſſe.
 Si igitur hoſtes voluerint, quo plures ſumus, eo graui-
 us periculum intercluſo commenceat adibimus. Si enim
 fruges in agris exiſterent, tum facile fuiſſet, rei ſummen-
 tariæ prouidere. Nunc vero cum iam meſſis prætere-
 rit, & ſiumentum in longinquas oras aſportatum ſit,
 ſi hoſtes voluerint nos fame necare, quis illos ab eo co-
 natu depellet. Fruſtrante, quod habemus, intra paucos
 meſes abſumpto, quomodo bellum, quod non pau-
 cis ſinentibus gerendum eſt, adminiſtrabimus. Præter-
 ea æſtas in exitu eſt, & hyems intra breue tempus in-
 ſiabit, quæ poterit eſſe impedimento, quo minus tanta
 breuitate bellum finiatur, quanta homines audaces &
 temerarii ſuſtineantur. Præterea bellum hoc maximum,
 quod ſuſcipiendum inuſſu regis arbitrantur, rex ipſe
 ſibi deſignauit, & nos ſi deſponſam illi laudem præſe-
 pere conſulamur, non modo impetum illius contem-
 nemus, ſed fidei illius Maieſtati debitam neceſſè violati
 mus. Ego quod ille in pericula, excuſus ſim ſi fuerit
 opus, me vitam pro illius dignitate proſundere, mori

minimè recusabo : & dum illius voluntati satisfecero, quid homines de me iudicent, minimè laboro. Nec enim intelligunt, quories aliquis bellum sui Principis iniussu suscipit, offensionem esse pestiferam, & victoriam inuidia plenam, ita, vt necesse sit ei, qui aliquid absq; regis præscripto molitur, calumnijs innumerabilibus proximum fieri. Nunc verò nemo me calumniari iure potest. Meum officium erat, vibem istam capere, eam Dei clementia cepi : celeritate summa bellum conficere, intra diem vnum id non mediocri felicitate confeci. exercitum incolumem reducere, id Dei singulari benignitate perficiam. Quò negotium & facilius, & celerius, & minore cum periculo transactum est, eò clariore numinis beneficio deuincti sumus Quocirca satius esset, Deo gratias agere quàm famam hominis officio suo præclare functi maledico dente corrodere. Hæc cum dixisset, sermonem quidem hominum compressit, non ita tamen, vt non extent hodiè permulti, qui doleant, maximam fuisse tunc ab illo summi decoris opportunitatem prætermisam. Ille tamen rationibus quas diximus, inductus, id sibi licere minimè putauit. Aliud etiam incommodum interuenit, quod illum cogeret in Lusitaniam redire. Tubere nanque femur alterum illius ita laborabat, vt is equo vehi non posset. Exercitu igitur commisso Francisco Portugalensi, cuius insignis nobilitas erat iam eo tempore cum non mediocri laude prudentiæ coniuncta, Mazagranum contendit. Balsam deinde Lusitanæ ciuitatem in Algarbio sitam traiecit, vnde Almeirimum, vbi Rex Emmanuel morabatur, se contulit: à quo fuit magnis honoribus, vt æquum erat, acceptus. Exercitus deinde magna pars reducta in Lusitaniam fuit. Rodericus Barretus, & Ioannes Menesius Azamore relictæ, Barretus vt vibem rueretur, Menesius vt cum exercitu bellum finitimis gentibus inferret. Nonius Fernandius Ataidius Sasinus reuersus, institutum suum persequutus, multis incommodis Meutos agitabat. Similiter Ioannes Menesius & Barretus suos, otio roscere minimè

*Brigantini
Ducis in
Lusitaniā
reditus.*

Excursio in Xerquienses. permittebant. Itaq; Menesius per exploratores certior factus, paganos, qui Xerquiam incolebant, in locis, qui circiter triginta passuum millia ab vrbe aberant, sine vilo metu vagari, initio Anni M. D. XIII. ad vesperum ex vrbe cum equitibus mille & ducentis, & mille peditibus, cum Baireto egressus, viginti & quatuor millia passuum ea nocte confecit. Indè montem viridem (sic enim propter amœnitatē, & frequentium herbarum, & plantarum viriditatem appellare solent) petierunt. Prima luce in pagum Bencafizium inuasere. Pagus est in mōte situs, qui ab imo modicè assurgens, in orbem definit. Incolæ partim cæsi, partim capti, partim è rupe in fluium, qui Azamore præterfluit, præcipites eiectioni sunt, & oppidum direptum & exustum. Similiter Bernardus Emmanuel, & Ioannes Syluius, qui ab eodem Menesio missi fuerant, in alium pagum, quem Tafusum appellant, inuecti sunt, & pagum omni præsidio nudatum aspiciunt. hostes enim diffugerant. Nostri igitur, quod reliquum erat, vestigijs insequuti, fluuiio appropinquarunt, vbi Mauri constitierant. Multi fluuium nando traiccerant, alij natare parabant, non pauci tamen conserti pugnam minimè detestabant. Qui tamen dissipati, & in fugam cōiecti, in fluuium se demiserunt: è quibus non pauci nantes missilibus confixi fuerunt. Bernardus inde cum præda profectus se cum Menesio cōiunxit, & ita cum magno captiuorum numero, & pecorum multitudinem, omnes in urbem regressi sunt. Est in ea Mauritaniæ parte, quæ ad Austum spectat, & cum finibus Sasinensib. continens est, prouincia, quam Heam incolæ nominant. In ea Tednest ciuitas est, in campi latissimi & fertilissimi planitie sita, in qua templum erat hominib. illis valdè sanctum & religiosum. Xerxius in hac vrbe ædes amplas habebat, & hortos cultissimos & nitidissimos cum piscinis, & varijs aquarum deruationibus, cum quibus se, cum otium erat, frequenter oblectabat. In hanc ciuitatem Ataidius inuadere constituit. Per literas tamen Menesium admonuit, vt sibi opem affertet. rem nā,

digam esse, quam ambo viribus coniunctis aggredirentur. Ataidius tamen illum minimè expectavit. Ex vibe igitur quadringentos equites eduxit, sociumque Iehabentafusum asciuit, qui duo millia equitum, & septingentos pedites secum adducebat. Cum vero ciuitati, quam petebant, appropinquarent, Xerxius illis cum quatuor millibus equitum occurrit. Ataidius postremum agmen ducebat. Iehabentafusus, qui in primo agmine cum suis Xerxis obviam prodierat, Ataidio spectante, saevum & atroce prælium commisit. Xerxius tandem victus ab Iehabentafuso, se fugæ mandavit: multi ex hostibus cæsi sunt: præda vero tanta fuit, quanta nunquam antea fortasse ex ullo prælio, cum gentibus illis inito capta fuerat. Nam supra ducenta millia pecudum, & boum, & tria millia camelorum, equorum similiter ingentem multitudinem fuisse constat. Ataidius in vibem ingressus conquevit. Indè vero literis ad Menesium datis significavit, quomodo ià negotium confectum esset. Abest autem Azamor ab ea ciuitate circiter centum & sexaginta passuum millibus, & ea de causa fieri non poterat, ut tam citò se Menesius cum Ataidio coniungeret. Ducebat autem Menesius septingentos, & quinquaginta equites, & pedites mille. Quacunque autem iter faciebat, maximi honores illi ab omnibus Maurorum præfectis atque Principibus sædatis habebantur. In oppidum autem exiguum tandem peruenit (Chiquerium nominant) templi Mahumetani gratia ab incolis incredibili religione celebratum. Id enim iussu Mahumetis fundatum extitisse, vanissimi sacerdotes asseriebant. Ea verò mente Menesius eò peruenerat, ut indè Marochium peteret. Chiquerium autem Marochio non plus triginta & sex millibus passuum aberat. Inde tamè Ataidium per literas ad societatem facinoris inuitavit. Is dixit, se pacis legibus scribendis, & sædere sanctiendo ita distineri, ut nullo modo posset tunc ab ea vrbe discedere. Marochium verò maioribus esse viribus oppugnandum, neque committen-

*Victoria
de Xerxis
insignis.*

*Menesij
subsidium.*

*Chiquerium
oppidum.*

dum, vt sine villo fructu ille flos nobilitatis in tantum
discrimen induceretur. Menesium deinde orabat, &
obtestabatur, vt tunc incepto desisteret. Menesius ad
Ataidium venit. Venerat interim Ataidi gener Alphon-
sus Norogna cum Mauris equitibus occurrentis, vt no-
ctis silentio oppidum nata munitissimum in mon-
te ad duo situm oppugnarent. Quod factum est, & ho-
stes, antequam illi aduenterent, id fore suspicantes au-
fugerant: pauci tamen capti sunt. Iterum cum iam co-
pia essent multis partibus amplificata, Menesius insi-
tit, vt Marochium tenderent, quod tunc expugnatum
iri confidebat. At Ataidius verebatur, nè si id fieret, ma-
xima gloriæ pars ad ipsum Menesium pertineret. Hac
ratione, vt opinio erat, impeditus Ataidius, nullo mo-
do potuit adduci, vt itineris illius se socium præberet.
Id molestissime Menesius, & omnes, qui cum illo ve-
nerant, passi sunt. Inde cum nonnulla offensione Me-
nesius digressus, nuncium accepit, regem Fessensem,
& regem Mequinezium cum maximis copijs aduen-
tare, vt Azamorem obsidione cingerent. Idcirco qua
potuit celeritate Azamorem contendit. In itinere ve-
ro literis Roderici Barreti, quibus idem confirmabat,
vehementius incitatus est, vt ad institutam celerita-
tem aliquid addendum cogitaret. Attamen cum ad-
moneretur, nè eum in itinere Reges interciperent, Ber-
nardum Emmanuelem, & alios viros nobiles, qui
cum Ataidio manserant, per literas asciuit, & commea-
tum, & tela, variasque munitiones importari fecit.
Almediani ingressus, ab Alemeimamo vobis præfe-
cto fuit cum summis honoribus acceptus. Is eum ad-
monuit, vt sibi à Ducibus Fessensis Regis caneret. Hos
enim cum octingentis equitibus, & sex millibus pedi-
tum præfedere, se compertum habere dicebat. Inde
præfectus, per ciuitates fœderatas ita iter faciebat, vt
semper exercitum singulâ ordine instructum duce-
ret, quasi sibi esset cum hostibus certamen singulis ho-
ris incundum. Attamen sine ea fama vanis authori-
bus dissipata fuit, cum duces regis Fessensis parum dili-

*Bellum cū
Fessensi
Mequine.
3io gestū.*

gentes extiterunt, is sine vlllo impedimento Azamorem copias incolumes induxit. Ibi certior factus est, Fessæ Regem duos duces cum maximis copijs in Duecalam misisse, & eam regionem valido præsidio tuerentur. Regem verò Mequinezium cum equitum & peditum multitudine expectari: qui Nafe (est quidem illa Mequinezj ciuitas non ignobilis) se tenebat. In animo autem Rex Mequinezius habebat, cum ducibus regis Fessensis Azamorem petere, vt Lusitanos obsidione vexaret. Menesius non expectandum esse putauit, dum hostes copias omnes coniungerent. Cùm igitur intellexisset, duces Fessenses in oppido satis munito, quod Balbam appellant, consistere, in eos, antequam inde discederent, inuadere constituit. Ad Ataidium verò nuncium cum literis misit, quibus eum admonerebat, vt vellet prælio interesse, quo sibi non mediocre decus parare, & opus Regi Emmanueli gratissimum efficere posset. Cùm de loco inter eos, vbi erant copiarum coniungendæ, parum in principio conuenisset, tandem statuerunt, vt Seam (is locus viginti quatuor milibus passuum Balba distat) copijs iungendis deligerent. Itaque Menesius duodecimo die Aprilis octingentos equites, & mille pedites eduxit: sequenti die propè lacus quosdam in planticie castra posuit. Eo die Ataidius cum Iehabentafuso cum mille & quingentis equitibus, quorum maxima pars erant Mauri, aduenire. Consilio inter duces habito statutum fuit, vt de prima vigilia silenti agmine castra mouerent, vt luce prima possent in hostes imparatos inuadere. Ex omnibus autem copijs quinque acies instruxerunt. Primam Menesius, alteram Rodericus Barretus, tertiam Ioannes Gundissaluus Camara ducebat. In acie tertia Aluarus Carualius, & Ioannes Syluius incitant: vt etiam, vbi opus esset, ducum officio fungerentur. Quartam aciem Ataidius cum Alfonso Notogna genero suo agebat. Quinta Iehabentafuso commissa fuit. Has quinque acies equitum Petrus Moralis, & Ioannes Rodericus cum instructis peditum copijs, valido subsidio fir-

*Nafe opp.**Balba opp.**Seam.**Lusitanorum acies.*

mabant. In medio impedimenta cum tormentis aliquot curribus inuectis ducebantur. Menesius acies circumibat, & singulos duces de officio commonebat, & omnes ad decus vehementer excitabat. Orto iam sole, hostium castris appropinquareunt. Erant autem castra in planicie posita, propè montem, qui campis imminabat. Menesius designauit oculis locum, in quo erat praelium faciendum, & ductores peditum admonuit, vt in eum locum, quam celerrimè possent, aciem dirigerent. In hostium castris erant supra quatuor millia equitum. Peditum verò numerus propter multitudinem iniri non potuit. At terno torrens campum à monte dirimebat, qui quamuis tunc siccus esset, tamen propter alueum, quem torrens imbribus auctus in altitudinem deprellerat, erat hostibus impedimento, quo minus se in montem sine periculo reciperent. Hostes quatuor acies instruxerunt. In prima acie pedites cum fistulis ferreis, & scorpionibus locauerunt, vt sagittarum & glandium multitudine primam nostrarum aciem perturbarent. Menesius verò, cum tubis signum pugne dare iussisset, & omnes nomen S. Iacobi de more Hispaniæ conclamarent, tanto impetu in hostes inuectus est, vt antequam, qui in acie prima consisterant, damnum aliquod (quod valdè metuendum esset) inferre possent, eos dissiparet, & cum praelium acriter inirer, tres illas equitum acies fudit, & vsq; in torrentis alueum hostes insequutus, multos occidit. Araudius, cui datum erat negotium, vt in vnâ equitum aciem impetum ferret, id exequi non potuit. ea namq; acies, quam petebat, à loco deflexerat, vt suis contra Menesium opem afferret. Itaque in pedites inuasit, quorum magnum numerum cecidit. Menesius cum ad torrentem peruenisset, suos continuit. Multi tamen illius imperium contemnentes, torrentem transgressi sunt. Erat autem Menesius reliquis quidem Imperatoris laudibus excellens, sed propter insitam in natura mansuetudinem, in animaduertendo parum seuerus. Ob id igitur adulescentes nobiles animo quidem viri, sed mente pr-

Hostiū castra & exercitus.

Hostiles acies.

Praelium.

rum sana præditi, tanti viri autoritate contineri non potuerunt, quin se sine vlllo fructu in discrimen salutis iniicerent. Menesius Garsiam Menesium fratris sui filium misit, qui eos redire compelleret. Is equo incitato se confestim illis opposuit, & vt se continuò reciperent, adhortatus est. Iam plerique obtemperabant, cum Arius Tellus iuuenis apprimè nobilis & laudis præter modum cupidus, sed, vt fama erat, temerarius, exclamauit, Non decet hoc tempore pedem referre: Mauros istos, o commilitones, vsq; Fessam ferro persequamur. Hac oratione qui iam redibant excitati, rursus in hostes incurrunt. Garsia Menesius cum eorum impetum cerneret, Si ita vultis, inquit, & ultra Fessam impetum feramus. Hæc cum diceret, se illis admiscuit. Hanc temeritatem cum Menesius animaduerneret, torrentem transgredi statuit, vt fugientes (nec enim eum latebat, quod erat eis, qui temerè ruebant, euenturum) exciperet. Peditum interim aciem vnam præmisit, quæ hostium impetum sustineret. Ataidius torrentem transgredi noluit, ne copiarum suarum ordinem perturbaret, sed in ripa constitit, vt inde hostes, si transire conarentur, repelleret. Iehabentafusus huic incommodo opitulari nequiuit. Cum enim Mauri, quos ducebat, hostes fusos animaduernerent, prædandi cupiditate cæci, ducem reliquerunt. At hostes qui se in montem receperant, vbi paucitatem eorum, qui illos persequabantur, animaduertère, in eos conuersi tanto impetu fuerunt, vt in effusam fugam compellerent. Maxima eorum pars temeritatis pœnas luit: nam ab hostibus cæsi sunt, inter quos Arius Tellus, & Garsia Menesius extiterunt. Qui fugientes insequabantur, cum animos iam à prima illa consternatione recepissent, & illo successu, qui præter opinionem acciderat, elati fuissent, tanto impetu in Menesium incurrerunt, vt eum cogerent in aduersam torrentis ripam copias reducere: quod non sine multorum sanguine confici potuit. In hoc prælio equites plus quinquaginta ceciderunt, & super centum vuluerati sunt. Ex hosti-

*Arij Tellij
temeritas.*

Temerariorum infelix exitus.

Cæsarum numerus.

bus, ut postea compertum fuit, duo millia & sexcenti interfecti fuerunt, in quibus vnus ex ducibus illis summis fuit, quos rex Fessensis cum imperio miserat, alter ex equo decidit, & à suis, cum esset iam, in summo vitæ discrimine constitutus, ereptus est. Septem duces alij ceciderunt: supra quatuor hominum millia vulnerati sunt: captiui ducenti & octoginta fuerunt. In ijs fuerunt vxores & filij eorum ducum Xetquiensium, qui prælio interfucere. Victoria illustris & clara fuisset, nisi eam iuuentutis temeritas aliqua ex parte deformasset. Hostes postquam nostras acies coniunctas animaduicerunt, eas non sunt ausi laceffere. Nostri cum præda iam diuisa istis itineribus in sedes suas reuerfi sunt. Reges Fessensis & Mequinezius nondum hanc suorum cladem acceperant, cum obsidionis consilium, qua Azamorem opprimere statuebant, intermittendum minimè iudicarent. Itaque Nazer Mequineziji Rex cum maximis copijs regni sui finibus egressus, Azamorem contendit. Mahumetes Rex Fessensis non mediocrem equitum & peditum multitudinem illi in auxilium misit. Rex Mequinezius in flumine quod Azamorem alluit, transièdo septem dies, tanta erat hostium multitudo, consumpsit. Menesius Emmanuelem de obsidione, quam futuram credebat, per literas confestim admonuit: qui summa diligentia omnia, quæ erant ad urbem muniendam idonea, comparauit. Sed Nazer cum accepisset eorum cladem, quæ prælium cum Menesio inierant, consilium mutauit, & Almedinæ regionem populari constituit. Magnam itaque vastitatem terris intulit, Almedinam cepit, eos qui in præfidijs inerant, qui Alemeimanum Safinium fugere properantem sequi noluerant, interemit. Ichabentafusus cum neque copias haberet, quibus tantæ multitudini resisteret, & ab Ataidio, à quo auxilium postularat, minimè summo subsidio adiutus fuisset (Ataidius enim obsidionem timebat, & ideo copias diminuere noluerat) Safinium se conferre statuit. Sed primum puteos obturauit, alios bestiarum cada-

*Lusitano.
rū cruenta
victoria.*

Bellū Azamorense.

*Almedi
naregio
vastata,
vrbs ab
hoste rece
pta.*

ueribus inquinauit, & frugibus etiam corruptis infectis, ut Regis exercitum sibi conficeret. Dum in his operibus tempus conterit, Rex illum consequitur. Itaque *Prælium,*
 prælium vitari non potuit, vtrinque fuit acerrimè dimicatum. Equites aliquot Iehabentafusi ceciderunt, inter quos dux fuit quidam, Benamira nomine, vir insigni robore præditus. Ex acie Regis equites quinquaginta desiderati sunt, & in his dux insignis, quem rex *Benamira mors.*
 Fessensis copijs suis præfecerat. Iehabentafusus in eo prælio ea facinora virtutis militatis edidit, ut multos admiratione defigeret. Sic igitur è prælio discessit, ut illum hostes non admodum pertinaciter insequerentur. Mille tamen Camelos amisit. At auidius illi locum muris coniunctum assignauit, in quo castra poneret. Rex interim aquarum penuria grauissimè laborabat, & putres, ut sitim leuaret, de integro fodere iubebat, & ita tempus sine vlla re memorabili consumebat. Iehabentafusus vna nocte castra illius oppugnare constituit. Rex ab indice monitus, castra in locum alium magis munitum repentinè mutauit. At Mauri, qui Xerquià incolebant, cum animum illius abiectum & demissum factis agnoscerent, & simul fluxam fidem animaduertent, illum contemptum & odio dignum statuerunt. In primis autem grauer eos offendeat, quod cum se Azamorem aut Safinium obsessum ostendisset, & tantis copijs abundaret, nihil horum tentare propter ingentem formidinem ausus fuisset. Secus inani spe deceptos à Regis Emmanuelis fide defecisse molestissimè ferebant. Itaque ut odium exponerent, & amissam Regis Emmanuelis gratiam aliquo insigni facto recuperarent, cum Mequinezus Rex prope oppidum, quod Tazarote nominant, castra haberet, contra fidem, cuius illi religionem minimè nouunt, in castra ruunt, eadem faciunt, copias regis in fugam vertunt: supra mille hominum in seruitutem abipiunt, octingentos equos capiunt. Rex castris exutus, cum maximo damno atque dedecore in montes arduos primum se fuga proripuit, atque inde in regnum reuersus est.

*Mequinezus Rex
 suorum perfidia castris
 exiit.*

At Menesius interim in grauissimum morbum incidit. Cum verò decumberet, literas ab Emmanuele accepit, quibus illum miris laudibus efferebat, & pro meritis excellentibus præmia illi ingentia proponebat. His literis responsum nullum dedit. Nec enim iam eo tempore quidquam de hac misera & exigua vita sibi cogitandum statuebat, sed tota mente ad sempiternam omnibus vobis aspirabat. Itaque rebus omnibus, quæ ad animi expiationem necessarie videbantur, me procuratis, cum infusæ religionis & pietatis egregia documenta dedisset, è corpore quasi ex ergastulo quodam expeditus, in cælum, ut omnium opinio ferebat, immigrauit. Fuit enim vir ille non virtutis tantum militaris & imperatoris gloria præcellens, sed laudibus etiam mansuetudinis, & lenitatis, & clementiæ præstantissimus. Erat præterea in omni genere vrbinitatis humanissimus. Et cum viri castimonia, & morum integritate multum omnibus, qui vitam in armis degerant, antecederet, tum amoribus sine vitæ petulantia, aut vili verborum obscenitate deditus erat, ita tamen, ut in illis etiam non libidinis vllum vestigium extraret, sed ludus sine vllius pudoris intertrimento quaesitus appareret. Hostibus maximo terrore fuit, militibus autem carissimus, ciuitati vniuersæ maximum sui desiderium cum multis lachrymis & luctu diuturno reliquit. Quantum autem ingenio valeret, versus, quos patuo sermone componeret, apertè declarabant. Nec enim illis quidquam vel argutus, vel festiuus excogitari poterat. Auguriis tamen deditus erat, & artem interdum hanc ad infantiam laborabat. Sed hanc reualem vitiorum labem virtutis magnitudo tanto intervallo superabat, ut maiora etiam vitia in tanto viro toleranda viderentur. In locum illius Petrus Sousa successit, qui postea Comes Patensis extitit, & Rodericus Parreus in Lusitaniam reuersus est. Hoc anno Petrus Menesius Alcoutinensis Dynasta, cum crebras excursiones faceret, quibus Mauros perpetuo fatigabat, tum mensis Iulio in Turuani fines in-

Menesij mors.

Menesij mores & ingenium

Petrus Sousa Menesij successor.

uasit: multos cecidit, alios captiuos abduxit. Initio venientis Octobris nuncium accepit, duos Regis Fessensis fratres cum decem millibus equitum, & magno peditum numero, ut Septam oppugnarent, aduentare. Classem præterea misisse, ut terra simul & mari ciuitatem premerent. Hi duobus in locis syluestribus insidias posuerunt, in quibus ipsi constiterunt: deinde quinque & viginti excursores emisere, ut nostros elicerent. Hi ad speculas usque peruenerunt. Petrus Menesius equites quindecim in eos inmisit, ipse cum centum & quindecim equitibus egressus est, ut illis subsidio esset, cum hostes ex insidijs, ut ille fore suspicabatur, eumperent. Nostri in equites hostium impetum dedere: illi repente cesserunt usque eo, dum nostros in locum, quem ipsi, qui erant in insidijs, tenebant, extraherent. Nostri insidijs exploratis, ad Petrum Menesium se cursu recipiunt. Hos ducenti & quinquaginta equites insequuti sunt. Horum vestigis aut permulti insisterunt. Petrus Menesius intra vallum, quod vibem cingit, se continuo recepit. Hostes illi, qui prius ex insidijs emerferant, aditu valli, cum essent iam nostris admixti, prohiberi minime potuerunt. Petrus Menesius in eos conuersus, prælium inuit, quod maxima vtriusque partis vi pugnatum fuit. Ex hostibus ducenti cæsi fuerunt, & nostris vnus tantum cecidit, sex & viginti vulnerati sunt. Regis interim fratres adueniunt, ut vallum disicerant, & nostris aditum in vibem intercludant: & classis etiam in terram copias expedit. Sed eo iam tempore Petrus Menesius suos in vibem reduxerat, & foribus oclusis conatus eorum inanes reddiderat. Illi mortuos in naues cum lachrymis imponunt. Erant enim plerique iuuentutis principes, & homines, in quibus seniores non mediocrem spem felicitis militie collocauerant. Hoc autem tempore maximo terrori nomen Regis Emmanuelis erat apud Mauros, simul clementia & æquitas illius in omnium ore atque prædicatione versabatur. Cum igitur se ab Emmanue-

lis

Marrorū lis ducibus bello fatigatos, & domi suorum tyrannide
Lectionis vexatos esse conspicerent, ultio ad Emmanuelem
et fœdera niebant, & enixè ab eo contendebant, ut eos in fidem
cum Em acciperet, illisq; tributum, quod ei videretur, impera
manuele ret, & duces quos vellet, eis præponeret. Scenamque vs-
 que ad extremum vitæ spiritum pro illius amplitudi-
 ne pugnaturus. Neque solim: qui vbes incolabant, li-
 benter in deditiōem veniebant, verum etiam pagani
 atque montani, cum vires suas infelicitè experti fuis-
 sent, voluntariæ servitutis pactione vitæ suæ & incol-
 umirati consulebant. Itaque Xerquienfēs legati gentis
Xerquien principes ad Emmanuelem introducti sunt, qui se, sua
sis ad Em cuncta omnia illius fidei atque potestati committebant,
manuelē & postulabant, ut Xerquia provincia a Dabida & Ga-
legatio. rabia distincta fieret, & illis Andaramen rectorem &
 ducem præponeret. Ne autem in eo Ichabentafusum
 offendere viderentur, dicebant Aduccamenem regio-
 nem, quam diximus tribus illis præcipuis nationibus
 inter se distinguere, tantam esse, ut nullo modo posset ab
 vno Ichabentafuso gubernari. Is igitur Dabidam &
 Garabiam imperio coniungeret, & Xerquiam ab alio re-
 ctore regi permitteret. Accedebat, quo id cum minore
 Ichabentafusi offensione fieret, quod Abdaramen illi-
 us famulus, & in disciplinis illius educatus extiterat, ita,
 ut nemo dubitaret, quin is perpetuo Ichabentafuso
 libenter obsequeretur. Hoc & ad ipsius provincie pa-
 cem, & ad iuris administrandi facilitatem, & ad ipsius
 Regis fructum & emolumentum valdè pertinere. Sic
 enim fore, ut eos, quorum tam æquo postulatio satisfac-
 cisset, in officio promptiores contineret, & tributum,
 quod pendere volebant, facilius exigere. Fuere legati
 comites accepti, & quod postulabant, benignè a Rege
 concessum, ea tamen lege, ut quorū omnes illæ tres
 Duccalæ partes vires suas coniungerent, Ichabentafu-
 sum summum ducem agnoscerent, Imperiumque il-
 lius sine ulla recusatione sequerentur. Sanxit etiam le-
 ge Rex, ne quispiam ab una in aliam tribum transiret,
 ne perturbatio & confusio fieret, & aliquis ea de causa

morus concitaretur, qui bello materiam subministra-
 re. De ijs rebus ad Ataidium, & ad Petrum Soufam, q
 Azamorem tenebat, literas dedit et Ichabentafufus eā
 prouinciæ diffinitionem facile comprobauit. Eodem
 anno Nonius Fernandus Ataidius Iacobum Lupium
 caduceatorem in Xei quiam misit, qui frumentum im-
 peratum a colonis exigeret, & illud Azamorem depor-
 tandum curaret. Id Lupius exequutus, cum Mauris,
 qui frumentum iumentis impositum tenebant, Aza-
 morem recta contendit. In itinere facti sunt illi obuii
 equites 60. qui Azamorem veniebant. Mauri cum opina-
 rentur eos hostili animo perducere, arma repente corripiunt,
 & prælium animis obtinueris offerunt. Lupius
 se medium interposuit, & caduceatoris officio functus
 est. Vix tamen Mauros placare potuit. Dicebant enim
 se non Soufam, sed Ataidium agnoscere: cum Ataidio
 namque, & non cum Soufa pacem de frumento
 importando fecisse. Lupius tamen eos, quoad fieri po-
 tuit, ad lenitatem inflectere contendebat. Illi verò dice-
 bant, Petrum Soufam, postquam Azamoris curam sus-
 ceperat, illis minimè ferendas iniurias intulisse. Idcir-
 cò equites illi sexaginta frumentum Azamorem sub-
 uehendum curarent, se namque in eam ciuitatem mi-
 nimè pedem illaturos. Cum tamen Lupius multa o-
 rationis lenitate vsus fuisset, non modo eos mitigauit,
 verum eò perduxit, vt Marochium sub illius ductu cō-
 tenderent. 400. & 23. equites ex illis delegit, & cum vi-
 ginti & septem Lusitanis equibus inde profectus, po-
 stridiè in turmas hostiles, quæ Marochio quæ uor mil-
 lia passuum aberant, inuadit, & ante oculos occidit, tres &
 50. viuos cepit: ingens præda pecorum & camelorum
 abacta fuit. Marochium tandem accedunt, & ipsi Mau-
 ri, Regis Emmanuelis nomine sepius conuocato, ha-
 stis vibis portas percutiunt. Marochius Rex reuocata
 pertulatus, vt eorum impetum repelleret, egrediens
 est. Illi fortissimè resistunt, & quatuor equites occidunt,
 & ita incolumes cum præda in locum, unde profecti
 cum Lupio fuerant, reuertuntur. Ibi præda diuisa,
 Mauri

De tumultu quodā inter Mauros exorto & sopito.

Lupii in Marochio se in agrum e aptio.

L I B E R

**RES ET
ROPEAE
Magnifica
Emmanuel
in ad Leo
nem & Pō
tificē Max
Legatio ac
munera.**

**Panthera
venatica.**

Mauri cum gregibus in Xerquiam rediēre. Lupius Sa-
finum cum capitiis ingressus, admirationi quam
plurimis fuit. Facinus enim videbatur incredibile, ho-
minem plebeium, & caduceatorem tantum audere,
vt cum tam exiguis copijs, & ijs maxima ex parte su-
spectis, eō penetraret, quō Ataidius ipse Dux fortis-
simus, cū à Menelio ad eiusdem facti societatem
inuitaretur, peruenire dubitāat. In huius anni exitu
Rex Emmanuel tres Legatos ad Leonem decimum
Pontificem Maximum, cum muneribus regia magni-
ficentia dignis instituit. Princeps legationis Tristanus
Cugna fuit. Collegæ duo iuriconsulti magnæ apud
Lulitanos authoritatis extirēre. Vnus Iacobus Pacie-
cus, alter Ioannes Faria nominabatur. Per illos Pont.
sacras vestes ex auro, cum multis gemmis opere ex-
cellenti perfectis dono misit. Vasa præterea ex auro,
atque mōnilia maximi ponderis & pretij vestibus ad-
iecit. Opus erat eiusmodi, vt cum materia nihil pre-
tiosius excogitari posset, artificium tamen ipsam ma-
teriam multis partibus superaret. Misit præterea ele-
phantum Indicum miræ magnitudinis, qui non so-
lum Romæ, vbi homines, post inclinatam Romanæ
Maieſt. amplitudinem, illud animal nunquam ocu-
lis aspexerant, sed quacunq; gradum inferebat, nemo
circumfluentem vndique turbam, admiratione obſtu-
pefactam, submouere poterat. Panthera etiam venati-
ca missa fuit, quod munus haud scio, an omni Romæ
AEdiles, cū ludos magnificentissimos apparabant,
& præter alias immanes beluas, pantheras etiam in pu-
blicis spectaculis exhibebant, præstare potuerint. Ea
namque mansuefacta, non in circo cum bestiarijs, sed
in sylvis cum aprijs atque ceruis præbium committe-
bat, & principibus, qui venationibus oblectantur, plu-
rimum voluptatis afferebat. Ea insidebat equi Persici
tergo, integumentis auratis eleganter instructi. Equum
regebat Persa venator eximius, qui ad id mēus obe-
undum ab Armuzij Rege cum equo & Panthera mis-
sus fuerat. Tristanus Cugna, cum esset vir & nobilita-

te, &

te, & autoritate, & existimatione non vulgari præditi-
 tum proprijs sumptibus eam legationem exornā-
 dam suscepit. Ducebat autem secum tres filios, & co-
 gnatorum copiam, amplamque familiam, quibus su-
 patus non abiecti Principis speciem præ se ferebat. Le-
 gationis scilicet Gualterius, vir non mediocri apud
 Regē autoritatis erat. Nicolaus Faria, qui equis
 Regijs curandis præerat, agebat equum pulcherrimum,
 cephippijs aureis, & phaleis aureis, emblematis & ge-
 nuiis maximi preij distinctis innotatum, & ornatum,
 qui etiam Pontifici donandus erat. Duodecimo tan-
 dem die mensis Martij, anno M. D. X I I I. Legati in *duodeci-
 m* urbem hoc ordine iter instituerunt. Familiæ velutibus *christi*,
 admodum eleganter excultæ præcedebant. Panthera *1514*
 tergo Persici equi, que Persa regebat, infidēs, & elephā- *Legatorū*
 tus cū rectore sequebantur. Nicolaus Faria equo, que *in urbem*
 diximus, inuectus, post elephantum intervallo modi *ingressus*
 co disjunctus, primū illud agme cogebat. Nobiles de- *ex pompa*
 inde viri, qui comitatu suo legationi non parum digni-
 tatis adiungerent, loco suo progrediebantur. Post il-
 los caduceator Lusitanus cum insignib. regijs legatos
 antecedeat. Deinde Tristanus Cugna sequebatur, cu-
 ius utrunq; latus legati reliqui claudebant. Fuerunt a
 Cardinalium domesticis, deinde a Principum Lega-
 tis, multisq; Principib. antequā in urbem ingrederen-
 tur, omnib. honoribus excepti. Ad urbem cum accede-
 rent, vrbis Praefectus cum Pontificibus & ipsius Pont.
 Max. domesticis atque familiaribus obviam proiit,
 Pontificisque nomine orationem habuit, qua Lega-
 tis de aduentu gratulatus est, omniaq; Regis Emma-
 nuelis clarissimi Principis officia, qui pro Christi no-
 mine, & religionis sanctitate perpetuo dimicabat, illi
 gratissima, ut merita illius postulabant, perpetuo to-
 redixit. Responsionē pro dignitate redditurū ab illis
 est. Romani deinde designatores adveniente, & ordinē
 pompæ illi insinuerunt. Omnia in eum tubarū can-
 tibus, & tibiarum symphonia & concentu personā-
 bant. Nullus fuit princeps, qui non ordinē a designa-
 toribus

*Elephātus
Pontificē
Max. ve-
neratur se-
cus genib.*

toribus constituto legatos deduceret. Helueticorum etiam agmen instructum eos antecede-
bat. Turba videnti-
que visendi gratia confluens, omnes viarum aditus ob-
stinebat, ita ut vix fustibus coercita cedere, & locum
dare velleret. Cum ad molem Adriani ventum esset, tor-
mentorum ingenti strepitu ciuitas vniuersa tremefa-
cta fuit. Fumi tandem caligine dispulsa, cum Pont. e fe-
nestra spectaret, elephāntus accessit, & ter genib. flexis
& demissio corporis habitu venerabundus illum salu-
tauit: quod non mediocrem admirationem spectanti-
bus incussit. Tum proboscide in dolium ingens aqua
refertum immissa, aquam hausit, qua omnes, qui in fe-
nestris altioribus insidebant, aspergeret. In plebem de-
inde conuersus, eam aqua, quasi ludum exhibere vel-
let, immodicè persudit. Cum hac pompa fuerunt ea
die Legati in hospitium deducti. Vigesimo verò die
mensis eiusdem, Legati eadem hominum frequentia
& celebritate in Pontificis ædes deducti sunt. Pontifex
in sublimi sede vestibus sacris cultus, ut sit, eos specta-
bat: Cardinales in sedibus suis confidebant. Legati pri-
mum Pontificis pedes osculati sunt. Alij deinde ordi-
ne a designatouibus instituto idē officium præstite-
re Tustanus deinde Cugna literas Pontifici Regis Em-
man. obtulit, quæ publice lectæ sunt. Ex nihil aliud
continebant, quam postulatū, ut Legatis fides habe-
retur. Tum Iacobus Paciecus egregiam orationem ha-
buit, quam ita voce & actione luculenter expressit, ut
non mediocrem ea die laudem eloquentissimi orato-
ris assequeretur. Pontifex responsum Latine, verbis lu-
culentissimis, & eleganter, & grauius dedit, Emmanu-
elisque nomen, & Lusitanæ gentis virtutem laudibus
summis exornauit. Postridie Legati in vindarium, q̃
post Pontificis ædes in Vaticano monte constitum est,
introiisse sunt. Eo in loco eos iam Pontifex expecta-
bat. Illi munc. accepit, quorum fulgorem & artificium
admiratus videri enter est. Inde in hortum, ut elephā-
tum & pantheram videre: (non enim facile elephan-
to erat in superiore ædium partem, vnde in vindari-
um;

ūm exitus patebat, scandere) continuò descendit. Ibi
 voluit spectare, qua ratione panthera venaretur. Fue-
 runt igitur ad illum bestię perductæ. Panthera repen-
 tē a venatore, qui eam regebat, immissa, in illas insi-
 luit, easque celeritate incredibili iugulauit. Non
 multis post dieb. legati postulata regis Emman. expli-
 cauerunt: quorum pars ad cōmunem Reip. Christianæ
 statum, pars ad ipsius regis commodum & emolumen-
 tum pertinebat. Quæ ad commune bonum spectabāt,
 erant hæc, Vt indictum concilium continuaretur, illi-
 usque decreta sancirentur; vt sacerdotes à vitæ luxu,
 morumq; licentia, ad continentię & sanctimonię di-
 sciplinam reuocarentur: vt opéra daretur, qua Principes
 Christiani ab intestinis discordiis ad bellum contra
 Turcas consensione summa comparandum tradu-
 cerentur. Hæc omnia postulata, non enim temporis e-
 rant, repudiata sunt. Reliqua singulari benignitate cō-
 cessa fuerunt, nempe vt tertiæ atq; decimæ partes vecti-
 galium, quæ alendis sacerdotibus & sacris vsib. destina-
 ta sunt, in belli, quod in Mauritania gerebat, sumptus
 illi tribuerentur: vt bona pars Ecclesiatarum (sic enim tri-
 to iam sermone temporum bona nominare solem⁹)
 cum monachorum etiam quorundam vectigalibus,
 in vsus eorum, qui in Christianæ militię ordinem co-
 optantur, conuerteretur: vt diplomata scribi iuberet,
 quibus ijs, qui vellent bellum Africanum pecunia iu-
 uare, cælestia beneficia ē Christi thesauris deprompta
 large tribuerentur. Quæ quidem largitas hominum
 reprehensione carere non potuit. Vt enim Rex homi-
 num cupidorum importunitate victus, id à Pont. con-
 tenderet, æquum tamen esse dicebant, vt Pont. esset in
 largiendo restrictior. Sacra enim vectigalia tāta religi-
 one non solum apud homines diuinis legibus astric-
 tos, sed etiam apud Græcos, & Romanos, & Aegyp-
 tios, & complures alias nationes munia fuerunt, vt
 qui ex illis partem aliquam attigisset, grauius in
 se scelus admisisse existimaret, vix vltis precursus veni-
 dum. Et vera religione dicebant multo magis et ceteri

*Emmanuelis ad Pō-
 tificem Maximum po-
 stulata.*

*Pōt. Max.
 erga Em-
 manuelem
 notata lar-
 gitas.*

nendam esse hominum Christianorum cupiditatē: neque committendum, ut propter immanem quorundā auaritiā, quæ nullis finib. arceri potest, sacra profana fierent. Decimæ quidem atq; tertiæ sacrorum vectigalium partes olim Alfonso nono, & post Alfonso undecimo concessa defuncto tempore fuerunt. Verum, sed illorum patrimonium fuerat à tutorib. dissipatū, & influentes barbarorum copię in Hispaniam irruentes, erant tunc templorum omnium sanctitatib. & sacris etiam vasis, iure atq; merito repellendæ. Rex Ferdinandus similiter & Isabela cū essent propter Portugalense bellum sumptibus exhausti, & bellum eis iustum, & religiosum contra Granatenses Saracenos instaret, merito videntur eadem Pontificis benignitate sustentati. Id tamen Alfonso I. Lusitanix Rex, qui cum tenuis admodum opes possideret, Saracenos innumera- biles, opib. & potentia feroces, maxima atq; diuturna belli contentione à Lusitaniæ finibus expulit, nunquam ut faceret, in animum induxit. Neq; Sancius illius filius, qui cum bellum diuissimum Saracenis Bæticam incolentibus inferret, prope Hispalim, Betim fluvium eorum sanguine tinxit. Neque Ioannes hoc nomine primus, qui profligato, quod cū Castellæ Rege gesserat, bello, Septam urbem expugnauit. Nec Alfonso quintus, qui Tingim & Arzilam & Alcazarē armis atque virtute cepit. Nec Ioannes secundus, cuius non solum in bello Hispaniensi contra Fernandū Regem inuictissimum admirabilis virtutis lumen eluxit, sed etiam in Africano bello clarissimum specimen egregiæ virtutis exhibuit. Si exemplis erat agendum, quando quod exemplo fit, iure etiam fieri pleneque indicant, multo magis erat exemplis domesticis, quam alienis vestigiis insistendum. Deinde illi, qui sacris rebus promissu Pontificis manus iniecerunt, excusationem egestatis habuerunt. At Emman. tunc tantis opibus circumfluebat, ut omnes Principes, à quibus ortū ducebat, longissimo interuallo superaret. Quod si illi, quibus ea pecuniæ sacræ summa dostabatur, totam

vitam, vt olim in sacro bello, pro Christi sanctissima
 religione consumerent, rectè videretur illud munus à
 Rege postulatum, & à Pontifice concessum. Sed illud
 incommodum accessit, quod in literis Pontificis, Le-
 gatorum opera, qui faciæ pecuniæ lucris inhiabant,
 adiectum fuit, vt illa vectigalia non modò pro Chri-
 sti religione militantibus, sed quacunque alia ratione
 benè meritis a rege donari possent. Hoc intuenti ad ho- *Вопрошм*
 minum cupiditatem pacifac- *Еcclesiаст*
 to, laqueum est, vt vectiga- *corum ab-*
 lia sacra multis in locis hominibus lautilimis, qui nò *usus.*
 solum nunquam hostis vultum aspexerunt, sed illata
 Africani belli mentione contremiscunt, donarentur.
 Postremo quod Rex hominum sermonibus inductus
 sibi proposuit, consecutus minimè fuit. Maritimas e-
 nim Mauritaniæ ciuitates facillimè tueri, & nobilitatē
 opibus amplioribus deuinctam tenere, & ærarium de-
 pti sumptibus amplificare cupiebat. At post illius mu-
 neris concessionem, nec Africæ bellum eadem felicitate
 gestum fuit, & nobilitas maiore inopia conflictari,
 & pluribus querelis vti cœpit, & Regis ærarium, quò
 plures vectigalium accessiones sunt, eò sumptib. mi-
 nus necessariis, & calibus interdum acerbiorib. exhau-
 ritum. Sumptus quidem sacræ pecuniæ moderatos, & *Authorit*
 hominib. qui non minime sacræ nomen vsurpant, sed *hac dere*
 pro religione sanguinem profundunt, attributos, lau- *sententia.*
 dandos censent. tantā largitionē ex sacris vectigalib. in
 luxu multorum hominu, qui nunquā gladium sum-
 xere, fieri, minime ferendum arbitror. Sed vteò, vnde
 deslexit oratio, reuertamur, Legati, reb. ex animi sen-
 tentia contentis, et literis ipsius Pontificis, valdè pro-
 pectæ in Emmanuelē voluntatis testimoniū conti-
 nentib. in Lusitaniam redierunt. Emman. tertias atq;
 decimas sacrorum vectigalium remisit, quod illi non
 mediocri laudis tributum fuit. Pontifices & sacerdo-
 tes illi pro tanta benignitate centum & quinquaginta
 numorum aureorum milia tribus pensionibus obtu- *Sacrarum*
 lerunt. Itera, quibus animi eorum, qui certo pecu- *indulgen-*
 niæ numero bellum Africanū iuuare vellent, expia- *tiarum ab*

*afus quo-
modo vin-
dicatus.*

*Sacra pe-
cunie sum-
ma.*

*Aethiopi-
ca ad Em-
manuelem
legatio, e-
iusque oc-
casio.*

rentur, & multis præterea beneficijs, quæ ad numinis
offensas obliterandas valerent, afficerentur, mini-
orum avaritia & improbitate grauissimas offensiones
attulere. Fuit tamen Emmanuelis iussu in ministros
animaduersum, & omnes vel humano iudicio, vel di-
uina vindicta talem exitum vitæ habuerunt, vt intelli-
gi posset, numen diuinum fuisse hominum cupidita-
ti, qui ex hac functione non mediocrem sibi pecuniâ
comparabant, vehemētis insensum. Summa pecuniæ,
quæ ex facidorijs erat in vsum militiæ conferenda, &
Christi, vt appellant, militibus assignanda, fuit 20. mil-
lium numorum aureorum, qui circiter bis centum au-
ri libras efficiunt. In ijs etiam Emmanuel moderati-
onem adhibendam censuit. Primum enim Abbantias
omnes præter paucas, quæ iam eiusdem militiæ obtē-
tu ab hominibus, qui nunquam militauerant, occu-
patæ fuerant, ea tyrânide liberauit. In reliquis sacerdo-
tibus æquos iudices adhibuit, & vt omnia cum modera-
tione fierent, operâ dedit. Sed iniuriæ satellites atque
ministri tantam industriam adhibuerunt, vt nihil ex
æquo & bono fieret. Sic enim æstimatiõe sua annuos
fructus, qui erant militibus addicendi, attenuabât, vt
vix illis fructibus summa expleri posset. Sacerdotibus
vetò non fructuum vllam partem, sed certam pecuniæ
summam relinquebant: & ita paulatim eos possessio-
nibus exturbabant. Cum verò fructus annui venirēt,
& eorum pretium singulis annis augetetur, milites au-
tem diuiores fierēt, sacerdotes in eadem perpetuò ege-
state relinquebantur. Sub id tempus alia quædam Le-
gatio ad Emmanuelem Regem peruenit, quæ fuit illi
gratisissima. Quomodo vir quidam Armenius, Matthe-
us nomine, ab Imper. illius Aethiopiæ, quæ supra
Aegyptum est, ad Emmanuelem missus fuerat, expo-
suimus. Eum Albuquerque honorificè acceptum, &
beneficijs ornatum in Lusitaniâ misit. Duces, qui-
bus Mattheus commissus fuit, odio Albuquerque in-
ducti (dicebant enim illum esse scurram atque præsti-
giatorem, & Albuquerque infanum & temerarium,
quæ

qui homini leuissimo fidem habuisset) cum multis iniurijs affecerunt, neque sicut legatum, sed tanquam vile mancipium acceperunt, ob quam rem fuisse in custodia dati, ut pro ratione maleficij poenam debitam luerent. Qui tamen postea fuisse legati eiusdem precibus à custodia liberati. Quæ autem fuit huius legationis occasio, est paulò altius repetenda. Rex Ioannes secundus, ut dictum est, ardebat cupiditate incredibili Indicæ regionis penitus explorandæ. Cum verò accepisset, esse quendam Christianum Imperatorem mira sanctimonia præditum, qui Indias imperio contineret, eumque Presbyterum Ioannem appellari, & cer-
Rumor de Presbytero Ioanne Imp. Christiano.
neret sæpenumero sacerdotes Christianos Aethiopas, qui Romani venerant, & Galliam Hispaniamque peragrabant, suspicari cœpit, eos ex ea Indiæ parte profectos esse, in qua Presbyter ille Ioannes (summum enim sacerdotium cum imperij regij maiestate obtinere dicebatur) regnum possideret. Ipsique sacerdotes cum interrogarentur, an Rex illorum sacerdotio summo præditus esset, & an Ioannes presbyter appellaretur, & an illorum patria terminis Indiæ contineretur, haud abnuebant. Putabant enim, si ea suspicio penitus in Christianorum animis insedisset, fore, ut ipsi multo humanius à nostris acciperentur. Nemo tunc erat is literis præditus, ut quantum inter utramque regionem interesset, distinguere posset. Ioannes igitur cum de hoc presbytero Ioanne multa percepisset, existimauit sibi vel ad nominis decus, vel ad religionis fructum, vel ad Indiæ peruestigandæ facilitatem, nihil opacius cadere posse, quam cum hoc Christiano principe foedere coniungi. Idcirco varijs temporibus homines Arabicæ linguæ peritissimos magnis præmijs inuitauit, ut eas regiones perlustrarent. Inter hos extitit quidam nomine Alfonso Paima, & alter, cui nomen erat Ioannes Petreus. Hi profecti à Lusitania Anno salutis M. CCCC. LXXXVI. Aegyptum mercatorum habitu peragrarunt, atque inde Adenam peruenerunt. Ibi cum intellexissent, in ea Aethiopiæ parte, quæ sub

Primi Aethiopiæ et Indiæ hoc sequi illustratores.

LIBER

AEgypto est, esse summum quendam Principē Christianum, cuius imperium esset latissimū, & cui multi Principes obtemperarent, suspicati sunt, illum eundē esse, cuius cognoscendī gratia missi a Ioanne fuerant. Sed eos Indiæ nomen interturbabat. Nulli namq; fuerant, ut Christianum Indiæ Imperatorem, nomine Presbyterum Ioannem conuenirent. At nec imperiū, neque nomen, neque sacerdotij dignitas in Aethiopiæ Regem conueniebat. Cum igitur inter se quid optimum esset deliberarent, visum est, ut Ioannes Petreus in Indiam nauigaret, & videret, num quā mentio in oris illis Presbyteri Ioanni existeret: Paua in Aegypto Thebis Petreio prestolaretur. At verum fuerat, Christianum quendam Principem nominis eiusdem secta Nestorianum, in mediterraneis Indiæ locis amplissimum imperium tenuisse: qui tamen fuerat Scytharum armis oppressus, & regnum illius occupatum, cuius iam nomen erat obliuione sepultum. Christiani tamen non pauci in locis illis resederant, Nestorij tabe contaminati. Itaque Ioannes Petreus cum sine fructu tempus a se contemneret, in Aegyptum rediit, ut cum Paua, quid utriusque agendum esset, deliberaret. Ibi duos Iudæos Lusitanos reperit, cū Regis Ioannis literis ad illam atque Pauam datis. Sed Paua, ut Iudæi asseruerant, iam obierat. Iudæi Armuzium (sic enim Ioannes imperauerat) petere, Petreus varijs regionibus peragrans, in montem Sinaï, ut sepulchrum virginis Caterinæ inuideret, se contulit: & inde Adenam reuersus, Zeilam, & Zeila ad Aethiopiæ imperatorem se tandem contulit. Nec enim dubitauit, cum non alium Christianū Principem in regionibus illis reperiret, quin is esset, ad quem missus a Ioanne fuerat. Rex Alexander appellabatur, qui Ioannis literis lætitia increduliter elatus est, Petreusque singulari humanitate tractauit. Sed accidit, ut is Rex tunc à vita discederet, antequam ad Ioannem rescriberet. Cum verò nullum filium suscepisset, frater quidam illius, Nau nomine, in regnum suc-

*Alexander
Aethiopiæ
Rex.*

Nau Rex

cessit, à quo nunquam Petreius impetrare potuit, ut sibi in patriam redire liceret. Hoc Rege defuncto, filius illius, cui Dauid nomen erat, Rex creatus est: qui tamē in eo perseverauit, ut nullo modo Petreium è re- *Dauid Aethiopiæ Rex*
gni sui finibus abire permitteret. Ingenio enim hominis, ut verisimile est, Reges inducti sunt, ne fructu prudentiæ & sagacitatis illius carere vellent. Is igitur cum reditum in patriam omninò desperaret, uxorem duxit, & filios ex ea suscepit, stabilemque sedem in illa regione necessariò collocauit. Sed progressu temporis cum Vascus Gama primùm in Indiam iter aperiret, & regiones illas exploraret, cum deinde Lusitanæ classes, & Duces fortissimi in Indiam venirent, & insignes victorias adipiscerentur, fama nominis Lusitani per oēs illas oras cum hominū admiratione vagabatur: & cum ad Dauidis aures peruenisset, & ex Petreio intellexisset, gentem illam Lusitanam eandem esse, à cuius Rege is missus extiterat, multo studio incitatus est, ut legatum ad illum mitteret. Erat autem Rex adhuc puer, & Helena illius amica, singulari prudentia foemina, regnum nomine illius administrabat. Consilio igitur cum ea communicato, decretum fuit, nihil fore vel ad nominis claritatem, vel ad religionis sanctitatem utilius, quam principi virtute clarissimo, & religione sanctissimo singulari amicitiae foedere copulari. Ad eam autem legationem Matthaeum, quem diximus, natione Armenium, religione Christianum, virum non vulgari prudentia præditum, qui diutissimè apud Reges illos versatus cum non mediocri probitatis & industriæ laude fuerat, delegere, qui munus id obire pro dignitate posset. cum vero veniebat Aethiops quidam adolescens summa nobilitate, ut mores nostros & instituta perdisceret. Hi fuerunt ab Albuquerque hæc honores accepti, quos sapienter regulimus, & a Ducibus va-
nitate tractari, quam exposuimus. Tunc Olyppo-
ne legatum ab omni nobilitate, & a Pontificibus cum
maxima significatione Christianæ caritatis in Regem

*Helena
Dauidis
legumina-
ter legatum
ad Emma-
nuelem
misit.*

Legationis deductus, & ab ipso Rege satis benignè & comiter ac-
Aethiopi ceptus. Post triduum fuit admissus, ut summam lega-
et omni tionis exponeret. Is prudenter atque discretè muneri si-
nerum ad bi commissio satisfecit, & literas Helenæ reginæ quin-
Emmanuel que bullis aureis consignatas Regi derulit, deinde cru-
lem expli cem è ligno Crucis, qua Christus pro generis humani
satq. salute mactari sustinuit, Regi, nomine Principis sui do-
 navit. Hanc Emmanuel obortis lachrymis venerabū-
 dus accepit, summasque gratias Deo egit, quòd in lon-
 ginq̃ illis regionibus, hostium immanitate vastat-
 is, Christianæ religionis & pietatis semina conservā-
 set. Alteras deinde literas arundine aurea inclusas edu-
 xit, quas David Rex ad Emmanuelem dederat. Om-
 nes hæc literæ erant Arabica & Persica lingua conscri-
 ptæ. Sententia illarum hæc erat. Principio quidē Rex
 trium personarum distinctionem vna natura & divi-
 nitate coniunctam debita veneratione prosequutus,
 Regi Emmanueli salutem & felicitatem precabatur.
 Deinde gratias de Epistolis ad Reges Aethiopiæ mis-
 sis agebat, & suam potentiam & opes exaggerabat, qui-
 bus confidebat futurum, si Rex Emmanuel mari, ille
 vero terra in Mahumetanam nationem inuaderent,
 ut impii & scelerati Mahumetis nomen ex omni me-
 moria hominum euellerent, & Christi sepulchrum in
 libertatem vindicaret. Matthæi legari auctoritatem
 constituere, & Crucem, quam Rex ipse in amoris si-
 gnum mittebat, è ligno Crucis, in quam generis hu-
 manæ liberator sublati fuerat, perfectam fuisse confir-
 mabat: ad societatem belli atque pacis Emmanuelem
 inuitabat, & ius etiam connubij libenter offerebat. Ni-
 hil enim sibi grauius fore dicebat, quàm illam amoris
 coniunctionem, & religionis consensionem matri-
 monij etiam fœdere sacrosancto inter vtriusque Regis
 liberos ictu confirmari. Laudabar postremò facino-
 ra, quæ in India Regis Emmanuelis Duces ediderāt,
 eaque dicebat non absque Christi præsentia gesta
 fuisse. &, ut quod instituerat, ad exitum p̃duceret,
 hortabatur. Lectis literis Emmanuel Matthæum in
 hospiti-

hospitium deduci, & illi omnia copiosè præberi iussit. *Aethiopici*
 Locus autem hic postulat, vt de huius Christiani Prin- *Imperij de*
 cipis Imperio pauca dicamus. Regnum illius à Septen- *scriptio.*
 trione Aegypti finibus, ab Austro montibus Lunæ
 terminatur, ab ortu, mari, quod per ostium Arabici si-
 nus influens ad Heroum ciuitatem pertinet, definitur.
 In occasum verò latissimè protenditur, vt ita cū genti-
 bus atro colore, & crispo & adusto capillo, quæ ad Ae-
 gesimbam regionem pertinent, coniungatur. Montes
 tamen multos in illius regno Saraceni tenent, qui illi
 non obediunt, reliqui principes illi parent, & multi
 tributis nomine ei non mediocrem auri vim singulis
 annis pendunt. A Lunæ montibus Nilus exoritur, qui *Nili font-*
 inde varios lacus & insulas efficiens, Aegyptum in- *tes.*
 terfluit, vsque eò, dum per Alexandriam in nostrum
 mare influat. Regni totius ambitum septingentis mil-
 liaribus patete dicunt. Multi in ea regione montes e-
 diti & excelsi contineri dicuntur, vndique prærupti,
 aditu per angustum, adeò vt vnus tantum homo per o-
 stium penetrare possit. In summo autem fastigio sunt
 miræ planicies, latè patentes, aquæ perennes, pabula &
 fruges lætissimæ, arbores pellucidi, pecorum, & bouum
 multitudo, aluearia, è quibus vis ingens mellis ex-
 mitur. Regio maxima ex parte est fertilis & opima,
 multisque auri, argenti, & æris metallis abundat: e-
 quos nutrit, gossipij copiam ingentem profert: vino ca-
 ret, sed incolæ potionem è melle & aqua conficiunt
 potu iucundam, & corpori valdè salubrem. Medicis at-
 que pharmacis rarò admodum vtiuntur. Gens tamen *Aethiopiæ*
 est supra modum ignaua, & propter ingentem desid- *mores.*
 iam, & artificum penuriam, telluris bonitate frui ne-
 scit. Rex cum finitimis gentibus continenter bella ge-
 rit, & ideo vrbes non incolit, sed in castris perpetuò æ-
 tatem degit. Tanta autem est hominum & tabernacu-
 lorum multitudo, vt castra circiter duodecim milli-
 bus passuum in longitudinem pateant, & totidem in
 latitudinem. Eo autem ordine locantur, vt quamuis
 crebro mutantur, facillimum sit cuius, castrorum vias

oculis designare, & in hominum, quos conuenire vel-
lit, ietoria sine vilo errore peruenire, & principes quos
velit adire, & tanquam in vbe notissima versari. In ca-
stris septem parœciæ sunt, & singulis parœcijs sacer-
dotes præfecti, qui sacra peragunt: conciones habent,
subditos disciplinis instituunt, & rebelles pœnis à fla-
gitio deterrent, & ad Christianam moderationem fie-
quenter erudiunt. Vbes regionis exigue sunt, ædes hu-
miles, muri fragiles: templa tamen magnifica, & mo-
nasteria maximis sumptibus ædificata. Rex se tanquã

Aethiopie
Regem ar
rogantia
& affecta
ta diuini-
tas.
numen cœleste coli faciebat: vultum ne principibus
quidem apertum nisi statis diebus ostendebat. Illis,
qui cum conuenire volebant, aliquando pedem tan-
tum, aliquando verò manum demonstrabat, reliquã
speciem regis intueri, nefas existimabatur. Cum verò
respondere volebat, internuncijs utebatur, & è cortin-
nis, quasi ex aditu oraculum ederet, responsa per inter-
pretes edebat. Sed hæc ineptissimæ diuinitatis ementi-
tæ fabula, postea quàm Lusitani gentibus illis in vlti-
mum discrimen adductis opem attulere, & morem
Christianorum Regum exposuere, devisa fuit. Iam
nunc Reges inueneri, iam illos alloqui, iam audire licet.
Quod vero ad religionem attinet, multa ab Hebræis
desumpta conseruant. Mares octauo ab ortu die cir-
cunciduntur, & fœminis etiam aliquid amputatur vt
non omninò incircumcisæ videantur. Quod dicunt
se facere, non quòd in circumcisione vim aliquam ad
salutem constituent, sed vt Abrahami, & aliorum san-
ctorum Patrum exemplum sibi ob oculos proponant,
& illo monumento commenti, acrius & ardentius in
similis sanctitatis studium incitentur. Quadagesimo
deinde a circumcisione die mares, octogesimo autem
fœminæ salutibus aquis expiantur, & Eucharistiam
eo die infantes inuati in mica panis assument. Sin-
gulis annis diem, quo Christus a Ioanne aquis Ior-
danis ablutus baptismi sacramentum instituit, eius-
dem lustrationis renouatione celebrant: & tamen af-
ferunt, vnico tantum baptismo peccata deleri, reli-
quas

Aethiopi
religio &
sacritut.

quas lustrationes quotannis instauratas corpustantum tingere, animum verò non expiare: setamen id facere, vt C H R I S T I diuinum beneficium, qui, vt nostras sordes elueret, sanguinem & aquam è latere suo profudit, sapius in memoriam redigant. Foeminae si mares ediderint, quadraginta diebus, si foeminas, octoginta à templorum liminibus auentur. Sacerdotes vxores ducunt: si vxores decesserint, coelibes permanent, & summa castimonia vitam peragunt: & si adulterio se contaminauerint, aut post vxorum mortem aliqua se libidine commaculauerint, sacerdotio priuantur. Ante quam rem diuinam faciant, aliquot diebus ab vxoribus abstinent, vt libidinis impuritate dierum numero sublata, sanctius Christi sanctissimum corpus immolent, & attentius de rebus diuinis cogitent, & sic facilius perlitent. Monachis vxorem ducere, nefas. Nemini, nisi nudis pedibus, ingredi in templum licet. In sanctis flagitum est videre, semocinari, deambulare, aut aliquid denique meditari, quod non ad caelestia atque diuina referatur. cum ieiunent, vsque ad Solis occasum nec edere quidquam, neque bibere solent. A cibis, quos antiqua lex vetabat, abstinent. Flagitia sacerdotibus saepenumero confitentur. Sub vtraque specie Eucharistiam sumunt. Monachi Antonomum Aegyptium authorem religionis habent. Pontifices à Rege creantur. Patriarcha a monachis designatur, & à patriarcha Alexandrino confirmatur. Multa sunt, in quibus Iudaicis ritibus atque ceremoniis adhærescunt, quanquã affirmant, se non iudeis, sed Christianis tantam virtute atque meritis imitari. Multos sanctos agunt. Sanctos homines hac vira persequuntur, colunt atque venerantur. Hi sunt Achior à Christianorum mores, quorum Imperator Diuid legatum, quem diximus, ad Regem Emmanuelem misit. At in eo & inimici Albuquerque, legati ambolitatem apud Emmanuelem importunis se in omibus eleuabant, & omne omnia finisse contendebant, vt quantum de illius fide detraherent, tantum Albuquerque, qui eadem omnia

*Sacerdoti
coniugiu.*

*Templora
veneratio*

*Ieiunia.
Confessio.
Communio
sub vtraque
specie.*

*Sanctoru
veneratio*

RÉS IN- rat, de prudentiæ exilimatione perderet. Hoc anno
DICAE. Albuquerque Georgium Albuquerqueum Malacam
 misit, ut eam cum imperio obtineret, & Rodricum
 Britium Patalinum, cui iam tempus eiusdem mune-
 ris illi commissi exactum fuerat, Goam reuocauit. Ge-
 orgius Albuquerque Zamatram præteruictus, ad Pa-
 cemensem portum naues appulit, ubi intellexit, regem
 contra principem regni sui, qui ab illo defecerat, bellum
 moliri. Lusitani eò, quod Rex foederatus esset, illi opem
 attulere, & hominis rebellis exercitum fudere. Inde
 Malacam profecti sunt. Post aliquot menses, Georgius
 Albuquerque ab Albuquerque Prætoris literas accepit,
 quibus imperabat, ut Ninachetuese dignitate deiecto,
 regem Campatensem Bendaram crearet. Regnum il-
 lius erat angustum, & ad Austrum pertinebat. In mu-
 nere verò Bendaræ tanta dignitas inesse videbatur, ut
 Campatensis Rex, qui suum regnum eius muneris
 obtinendi gratia reliquebat, se non mediocri digni-
 tatis accessione cumulatam putaret. Quid verò Albu-
 quercius sequutus sit, ut Ninachetuensium honore pri-
 uaret, incertum est. Vel enim munus sibi creditum ma-
 le gesserat, vel homines illi subditi nouitatem illius
 contemnentes, ab Albuquerque petierant, ut alium si-
 bi rectorem, qui sanguine regio esset, assignaret, vel
 quacunque alia de causa, sic statuit, ut Ninachetuese
 amoto, Rex Campatensis, qui singulari studio Lusita-
 num nomen colebat, illud munus obtineret. Georgi-
 us & Albuquerque Regem Campatensem accessit. Ge-
 orgius Botellius cum esset Regis amicus, ut illum de-
 duceret, in regnum illius cum biremi concessit. Eo
 tempore Rex Butramensis Campatensem obsidione
 premebat. Botellius à Georgio Albuquerque auxilium
 per literas postulauit, ut Regem amicum obsidione li-
 beraret. Is continuo Franciscum Melium cum nauibus
 quatuor, & Lusitanis centum, & septingentis Ma-
 lacensibus, auxilio misit. Botellius hoc auxilio frater,
 per ostium fluminis, quod Campatensem regionem
 interfuit, penetrare consiluit. Cum verò subuijs
 appropinquasset,

*Ninache-
 tuensis di-
 gnitate spo-
 liatus.*

*Cāparen-
 sis Regis
 obsidio.*

appropinquaret, stationem munitissimam, quam Lin- *Lingua ci*
 guæ rex, est enim Lingua ciuiras illi regno finitima, *uitas.*
 excitarat, is enim eam à Bntamensi Rege prouinciam
 susceperat, vt Regem Camparensem euerteret) opposi-
 tam reperit. Quò autem nostri magis progrediebantur,
 eò flumen angustius, & alueus profundior, & ripæ
 altiores apparebant. Erat igitur periculum, nè cum vn-
 dique ripæ nauibus imminerent, hostes saxis atque
 missilibus nostros opprimerent. Itaque Botellius belli
 genus mutandum censuit. Fauces namque, quibus in
 mare flumen erumpit, nauibus obseruandas esse puta-
 tauit, vt vel intercluso comitatu, hostes fame vexaret,
 vel in locum commodiorem ad dimicandum eliceret.
 Conuersa igitur biremi retrò concessit. Rex Linguae
 cum nauibus octoginta, & sex milibus hominum in
 nostros inuehitur. Botellius in nau, qua Rex ipse cum
 nobilitate ferebatur, pilis frequenibus emissis, eadem
 magnam facit, & ingentem terrorem prabet. Naues
 clauda atque mutilata cum se tranuersam suis oppone-
 ret (ita namque hæsit in imo, vt nullo modo remis agi
 posset) exitum nauibus reliquis interclusit. Botellius *Prælium*
 harpagone coniecto in illam insiluit: hostes acri ani- *nauale cū*
 mo resistere. Omnes tamē vel cæsi, vel exutbari sunt. *Linguae*
 Aëstus decedebat: hostiles naues nec progredi, eò *Rege.*
 quòd regia nauis obstatet, nec regredi, quòd æstus es-
 set impedimento, poterant. Erant igitur adeo consti-
 patæ, vt nullam in partem mouerentur. Franciscus Me-
 lius in ostio fluminis classem habebat, & regis impetus
 non solum ob id, quòd valde repentinus extiterat, sed
 etiam propter varios fluminis flexus, & riparum al-
 titudinem, animaduerti non poterat. Cum tamen tor-
 mentorum fragorem, & armorum strepitum auribus
 accepisset, eò se contulit. In nauemque regiam trans-
 scendit. Indè nostri et alii in alias transgressi, cum pri-
 mas hostibus nudassent, & in alias deinde eodem im-
 petu peruasissent, hostium stragem ediderunt. Linguae *Linguae*
 Rex metu contrurbatus aufugit. Rex Camparensis Du- *Regis fa-*
 cibz ingentes gratias egit, & ex literis, quibus Benda- *ga.*

Cambaien ra creabatur, magnam voluptatem cepit. Regis nauis,
sis Rex Ben quæ impegerat, extracta atq; resecta fuit. Eam *Melius*
dara crea Campanensi Regi concessit, qua Malacam ueretur.
tur. Ex reliquis hostium nauibus quasdam eduxit, reliquas

Funebis
Ninache
tuenfis ap
paratus.

At Ninachetuenfis eam accepisset, Regem
 Campanensem accessit, ut mureie Bendaræ fungere-
 tur, eam contumeliam minime ferendam esse statuit.
 Itaq; tabulatum eduum & oblongum, columnis ful-
 tum extruxit, illud; tapetibus & peristomaus instra-
 uit, multisq; flouus & odoramentis aspersit. Se uerò
 uetibus aut fulgentibus, & gemmis clarissimis orna-
 tum & cultum in iouanum conspectum dedit, & per
 gradus in tabulatum ascendit. Erat in loco inferiore
 pyra ex odo. aris lignis instructa & incensa. Cum Ni-
 nachetuenfis hac tam insolita specie ora multitudinis
 vniuersæ in se conuertisset, ignorantis, quosum illa
 omnia tenderent, orationem sanè lugubrem habuit.

Ninache-
tuenfis ad
Pop Mala
censem lu
gubris ora
tio.

Commeorauit enim merita, quibus Lusitanam gen-
 tem, antè, quam Malacam caperet, obligauit: quæ
 post urbem captam Regis Emmanuelis gratia gesserat:
 quanta constantia in fide daræ permanserat: quanta
 virtute, ne fidem falleret, maximum multis in locis
 vitæ discrimen adiecit. Eam uerò sibi pro tantis meri-
 tis a Lusitana gente gratiam relatum, ut illius senectu-
 tem tanto dedecore deformaret, quam um nemo, qui
 decoris aliquo studio duceretur, pati vlla condicione
 posset. Spoliam nanq; se a Lusitanis dignitate, qua fue-
 rat a Lusitanis ipsis affectus, & debitis honoribus pri-
 uari, digneq; iudicari, qui extremam vitæ partem in
 dedecore & ignominia, cum omnium mortuorum de-
 risione consumeret. Se nunquam honestati vitam præ-
 tulisse, imo uitam detestandam esse depellendi dedeco-
 ris gratia, secum semper statuisse. Idcirco nunc liben-
 te, non se tantum dedecus admitteret, mortem cum

Volunta-
ria Nina-
chetuenfis
 mors.

vita commutatum. Hæc cum diceret, se in pyram
 precipitem dedit. Omnibus genus illud mortis indi-
 gnum & miserandum visum est, cum animis reputa-
 rent, & hominis erga Lusitanos meriti, & fidei in om-

ni rerum statu constantiam, & calamitosum extrema
 senectutis exitum, qui multorum animos honore per-
 strinxit. Dum hæc Malacæ gerebantur, Albuquericus
 Legatum ad regem Cambaia mittere decreuit: de cu-
 ius regni situ, & telluris fertilitate, & moribus gentis
 in primis pauca dicenda sunt. Cambaia regnum, est
 prima Indiæ pars ad Solis occasum, quæ Arachonæ
 terminis definitur. Eam fluuius Indus, vnde India no- *Cambaia*
 men duxit, interfluit. In eum ab Ortū & Occatu fluuii *Regni de-*
 complures illabuntur. Sinus ingens, in quem Indus *scriptio.*
 influit, Cāucolpus a scriptoribus antiquis appellatur.
 Regionem tanta fertilitate præditam esse perhibent, vt
 paucis iugeribus incredibilis hominum multitudo ali-
 atq; sustentari possit. Fruges varias, sacchari magnam
 vim, & fructus multiplices effundit. Pécora & aimen-
 ta innumerabilia nutrit. Orani maritimam maxima
 ex parte Saraceni, mediterraneam regionem homines
 dediti simulachris colunt. Est gens quædam acris, quæ
 montes incolit: quæ, postquam reges Mahumeris disci-
 plinis imbuti cœperunt, ab illis deiecit. Homines Res- *Resbuti.*
 buti nominantur, & cum Regibus sæpè bella gerunt.
 Mercatores sunt ditissimi, vestigia Regis amplissima,
 milites externi vberimis à Rege congrarijs alliciebantur,
 & ita fiebat, vt Cambaia patria quædam communis
 existimaretur. Diuina est ciuitas huius regni in insu-
 la quadam parua, exiguo sanè freto à cōtinenti disjuncta,
 q̃ propter portus bonitatem, multos vndiq; merca-
 tores ad cōmercium alliciebat, ita, vt fieret emporium
 valdè celebre, opibusq; multis opulentum. Albuquer-
 icus in ea insula arcem ædificare cupiebat, & vt ea sibi *Diua ci-*
 potestas fieret, multis officijs animum Regis ad suam *uitas.*
 amicitiam pellicere contendebat: quibus Rex id, vt an-
 tè dictum est, concedere statuit. Verùm Melichiazus,
 vrbis illius præfectus, in eo vni gentis libertatem, &
 salutem iudicabat, & idcirco erat impedimentum, quo
 minus arx ædificaretur. Melichigupius fuit vir qui-
 dam primarius, qui multum apud Regem gratia &
 authoritate potuit. Hunc sibi beneficijs deuincire
 Albu-

Albuquerque statuit, vt fauore illius id, quod cupiebat, multò facilius impetraret. Melichigupius, literis spem ostendit, illumque admonuit, vt ad Regem Lega-

Albuquer- tionem decerneret. Albuquerque Iacobum Fernan-
cij ad Cā- dum Begiensem cum legationis administris, & vigin-
baiensem ti præterea Lusitanis hominibus, qui illius comites ef-
Regem Le sent, Legatum instituit. Surrate ciuitas est in portu si-
gatio. ta, quæ intimo sinu, in quem Indus influit, definitur.

Surrate ci Ea verò ad Melichigupij ditionem pertinebat. In eam
uitas. aduectus Legatus, à ciuitatis rectore, & à primarijs ci-
uibus multis honoribus acceptus fuit. Cum verò intel-
lexisset, animum Regis esse à Melichigupio dissiden-
tem, & tota legatio Melichigupio nixa fuisset, parum
abfuit, quin euestigio reuerteretur. Fuit tamen, nè id
faceret, à ciuitatis illius principibus impeditus. Multi
nanque Melichiazij odio negotium Lusitanorum be-
nè confectum cernere cupiebant. Itaque Legatum ad
spem meliorem erigunt, & illi tres & triginta equos at-
tribuunt, & præterea currus assignant, quibus supellex
veheretur. Milites præterea cum illo mittunt, nè eum

Champa- quispiam violare auderet. Vndè quatrduo Champa-
nellum ci- nellum, quæ ciuitas est regni illius ampla & egregiè
uitas. munita, peruenit, vbi Melichigupium offendit: a quo
fuit satis honorificè & hospitaliter exceptus, & admo-
nitus, vt diligentissimè Melichiazij viii scelestissimi
dolos & insidias præcaueret. Ibi tribus diebus in con-
uiujs & hilaritate consumptis, fuit à Melichigupio cō-
mæatu & præsijs instructus, & admonitus, ne vnquā
diuerteret, nisi apud quem Dux, quem illi ad custodi-
am corporis dedit, ostenderet: vt sine periculo diuersari
posset. Aliter enim eum maximum discrimen salu-
ris aditurum. Indè Mandauam (in ea tunc ciuitate Rex

Mandaua morabatur) modicis itineribus profectus, petijt. Rex in
ciuitas. lecto decumbens, illum comite excepit: is vicissim
Regem more Lusitano salutauit. Et idem reliqui Lusi-
tani fecerunt. Omnesque vestibus & pecunijs donati
sunt, & in hospitia deducti, multisq; munerib⁹ affecti.
Quod autem ad arcem attinebat, sic erat iam Melichia

zij oratione ab ea mente deductus, vt nullo modo id, *Cābati-*
quod iam cōcesserat, confirmare vellet. Se namq; dice- *sis regis ad*
bat vel Surrate, vel Bombaimo, vel Naimo, vel Doube- *legatos Lu*
zij, quæ ciuitates in ora illius regni maritima sitæ erāt, *sitanos re-*
arcis ædificandæ potestatem facturum: in Diensi verò *sponſio.*

ciuitate quo minus id permitteret, se iussissimis causis
impedi. Begiensis igitur ab illo, se infecta, discessit, ita
tamen, vt nec se paupm liberaliter acceptura, neq; me-
diocribus beneficijs ornatum ille, aut qui cum illo mis-
si fuerant, queri meritò possent. Rex an, pla etiam mu-
nera ad Albuquerqueum deferri iussit. Begiensis cū his
donis & amplo comitatu e Cambaia profectus, Goā
reuerſus est. Albuquerqueus verò classem eotempore

summo studio comparabat, eamq; rumor erat in Ara-
biam instrui, cū re vera Armuzium petere cogitaret.
Sed vt, quod in animo habebat, maiore silentio preme-
rer, & Armuzij Regem ab omni eiusmodi suspitione
deduceret, Petrum Albuquerqueum fratris sui filium,
cum classe quatuor nauium in Goardasumense pro-
montorium misit, vt interim Arabas bello vexaret. Ibi

*Petri Albu-
quercij in
Arabas
bellum.*

cū bonam partem æstatis consumeret, ingenres præ-
das egit, decemq; naues Arabum multis & pretiosis re-
bus onustas cepit. Inde, vt fuerat iussus, Armuziū con-
tendit, & a Rege Terunxa, qui tūc regnabat (frater nāq; *Armuzien*
illius Zeisadimus decesserat) tributum postulauit, & *sis regis ad*
ta respon- *Albuquer-*
sum.

arcis ædificandæ facultatem petijt, & vt fœdus cum il-
lius fratre periculis confirmaret, enixe cōtendit. Rex
ex tributo decem tantum milia numorum aureorum
soluit, seq; difficultatibus implicatum, nō plus soluere
tunc posse confirmauit, sed operam datum, vt intra
certum tempus fidem suam liberaret. Arcem verò ex-
trui minime se permissurum asseruit. Quod verò ad
fœdus attineret, se libentissimè id confirmaturū. Re-
bus ad hunc modum constitutis, Petrus Albuquerqueus
in insulam, quam Baharem appellant, quæ intra sinū
Persicum Arabiæ adiacet, & a faucibus fluminis Eu-
fratis iam cum Tigri coniuncti circiter quadringen-
tis millibus passuum distat, nauigare constituit. Id
enī a patruo in mandatis acceperat. Rex illum ab

*Bahare in-
sula.*

eo consilio deducere conatus est. Nauigationem enim propter vada, & cætos scopulos, periculosam esse dicebat, & cælum propter humores palustres corporibus humanis vehementer infestum. Nihilominus tamen ille nauigationem instituit. Cum vero ab insula, quam petebat, non procul abesset, tempestate iactatus, in aduersam regionem, quæ Persidis imperio continetur, in Raxelis portu constitit. Ibi Ismaelis Persarum Imperatoris, quem Sophum appellabant, Ducem nomine Mirbuzacam reperit, qui viginti naues Regis Armuzij ceperat. Is nuncium ad Mirbuzacam continuo misit, quod diceret, Armuzij Regem esse Regis Emmanuelis stipendiarium, seq; minimè permissum, ut ei, qui in Emmanuelis præsidio lateret, iniuria vlla fieret. Idcirco illum amice rogare (nec enim bello repetere æquum esse, quod verbis se impettaturum consideret) ut sibi omnes naues restitueret. Id Mirbuzaca siue metu perterritus, siue naturæ lenitate ductus, repente concessit. Cum his nauibus Petrus Albuquerque Armuzium reuersus, naues regi donauit, & sic animum illius ab omni cogitatione sinistrae suspicionis abduxit, ut nihil minus suspicaretur, quàm malum aliquod sibi à Lusitana classe comparati. Petrus Armuzio profectus, Goam petiit, quo tempore patrius instruendæ classi summis viribus intentus erat. Attamen antequam Goa solueret, Ioannem Gondissaluum Albicastrensem ad Zabaimum Idalcamum legauit, à quo petebat, ut sibi in continenter loca tribueret, quæ munitionibus firmaret, si vellet sibi potissimum tolerabili pretio equos addici. Legatum deinde alium ad Narsingæ Regem misit, Antonium Sousam, ut ab illo peteret, ut sibi in ora Indiar, quæ ad Occasum pertinet, Baticalam urbem concederet. Legati à Principibus humaniter accepti, multisque muneribus ornati sunt. Negotia verò, quorum causa missi fuerant, minimè confecerunt. Itaque Goam re infecta rediit.

*Albuquerque
ad Zabaimum
Legatio.
Eiusdem
ad Narsingem
Legatio.*

HIERONYMI

OSORII SILVENSIS

ALGARBIORVM IN LV-

SITANIA EPI-
SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,

LVSITANORVM REGIS INVI-

ctissimi, virtute & auspi-
cio gestis,

LIBER DECIMVS.

EODEM Anno quinque naues Oly-
ppone profectæ, Goam incolumes
petuente, in quibus Legatus, quem
Armuzij rex ad Emman. miserat, etiã
venit. Albuquerque Cochimum pe-
tijt, vt classem, quæ erat in Lusitaniam
moueretur, compararet. Indè Goam reuersus in exitu
Febru. mensis, anno salutis M. D. XV. cum omnia, *Annus*
quæ ad Indiar. forum fumandum pertinebant, singulis *Christi na-*
an. prudens. aconfecisset, Goa. fouit, can. 7. & 20. na- *ti 5. Al-*
num elocit: ob quos præterea nauigia cum Indis mi- *biquercij*
tibus ducebant. Cum ad Mascatis portum naues appli- *in Armuzij*
uisset, intulerit res Armuzij non ita esse stabilitas, vt *um nauigat*
on vellet de Regis animo, & de rectorum fide dubi- *tio.*
tetur. Aqueatione facta, & cibarijs comparatis, Armuzi-
um contendit. Rex re inopinata percussus, vt amantū
tus ad benignitatem inde ceteret, summo studio labo-
bat. Itaq; per vnum e domesticis suis, qui Acerni ap-
plabatur, illum salutauit, eique de felici navigatione
atubatus esse ciuitatem illam, & inuersasq; regni sui

L I B E R

opes Regis Emmanuelis esse dixit: & Albuquerqueium admonebat, ut perinde, atque si in Lusitania esset, omnibus illius regionis facultatibus uteretur. Albuquerqueius respondit, se regem in loco filij habiturum, si verbis facta responderent. Aliter enim illi periculum denunciabat. Nuncio dimisso, Albuquerqueius minores naues insulam circumire iussit, & speculari, num quæ naues ad bellum instructæ Armuzium penetrare contenderent. Si vero in eis aliquid hostile perspicerent, milites, si se dedere recusarent, occiderent, deditos autem ad se viuos perducerent. In hoc negotio duo dies consumpti sunt, cum interim nunciij vitro citroque commearent, cum Rex Albuquerqueium verbis placare conaretur, Albuquerqueius vero Regi, si non imperata conficeret, excidium minaretur. Legatum tandem, quem Rex ad Emmanuelem miserat, & in ea classe veniebat, accepta fide dimisit. Is autem erat natione Siculus. Fuerat autem in pueritia à piratis captus, & Mahumetis disciplinis imbutus. In Lusitania verò religione tactus, sectam Mahumetis exectatus, ad Christi fidem conuersus fuerat. Nicolaus Ferteira deinceps appellari voluit. Huic ne fraudi esset apud impium Regem Christi nomen, priusquam Albuquerqueius a se dimitteret, effecit. Postulata, quæ Ferteira Armuziensis regis nomine detulerat, hæc erant. Primum, ut Emmanuel tributum impositum Regi Armuziensi remitteret. Esse namque illum exhaustum, propterea, quod classes Lusitanæ metum mercatoribus iniicerent, ita, ut non auderent Armuzium merces, ut soliti erant, importare: & ea de causa portoria, in quibus maxima pars vectigalium consistebat, sublata funditus esse, neque sibi quidquam esse reliqui, unde facile summam illam conficeret. Petebat præterea suis subditis facultatem in Indiam nauigandi, & similiter omnibus nauibus, quæ ex India Armuzium peterent, eandem facultatem postulabat. Ne præterea naues Lusitanæ in Armuzium nauigarent, ne tectorem externis hominibus incuterent, & vectigalia ex portonijs collerentur. Præ-

*Armuzien
fis Legati
è Lusitania
reditus.*

*Armuzien
fis Legatio
nis summa
capita, &
ad eare
sponsum.*

Rica,

terea, vt tanquam fubdito (illum enim patronum & dominum libenter agnofcebat) æquitate, quæ à tam claro Rege expectanda erat, naues & merces fibi eretas foluere iuberet. Poftremò vt omnes Armuzienfes, qui captiui detinebantur, libertate donaret. Refponfum eft, Regem Emmanuelem, fi Armuzij Rex in fide permaneret, & arcem in vrbe ædificari permetteret, dimidiam tributi partem illi remiffurum. Nauigandi verò facultatem Armuzienfibus, & illis, qui in Armuzium nauigabant, liberam concedebat, dummodo merces lege lata prohibitas non importarent, aut ne in illorum nauibus mercatores ex illis pattib. quæ bellum cum Lufitanis gerebant, aduenirent. Poftulatum verò, quo petebatur, ne claffes Lufitanæ in Armuzium nauigarent, repudiatum fuit. Id enim nihil aliud erat, quam Emmanueli imperium ciuitatis illius adimere. Similiter quod petebat, vt id, quod ab illis, qui fidem violârunt, belli iure captum fuerat, reftitueretur, derifum fuit. Libertatè verò captiuis reddere iubebat. Albuquerqueius obfidem adolefcentem primarium, Raix Norandini nepotem, prius ad fe perduci imperauit, quam Ferreiram dimitteret. Rex Armuzij Ferreiram, fi licuiſſet, crudeliter accepiffet, quòd Mahumetanam ſectam fuiſſet execratione ſolenni deteſtatus. Literas tamen Emmanuelis cum veneratione debita in manus ſumpſit, & cum Ferreira ſermonem non libenter contulit. Sequenti die Albuquerqueius ad Regem miſit, qui denunciaret, ſi pacem vellet, vt illi locum, in quo arcem extrueret, conſeſtim assignaret: & præterea partem ciuitatis, in qua is cum ſuis habitare commodè poſſet, illi concederet. Sibi namq; eſſe in animo, octo, ad ſummum nouem meſes in ea vrbe conſumere. Rex metu eximio percuſus, omnia conceſſit. Dixitque ſetantum Albuquerqueii probitati conſidere, vt non dubitaret, quin illi patria pietate conſuleret, Norandinumque cum foederis ſolenni ritu ſanciendi poſteſtate miſit. Foëdus continuò factum, & iureiurando confirmatum fuit, & Rex au-

*Fœdus cū
Armuzien
ſi Regem.
ium.*

reo torque ab Albuquerque, & vexillo cum Regis Emmanuelis insignibus donatus: quod ille in adibus suis in pacis & amicitiae signum, & voluntariae servitutis auctoramentum, constitui iussit. Arx in eodem loco,

*De Ismael
lis Sophi
genere in-
stutus. im.
periore
busq. ge.
stu.*

ubi prius inchoata fuerat, aedificauit coepit. Hoc tempore Ismael Persarum Rex cum armis plurimum posset, tum religionis specie multos mortales in sui admirationem traduxerat. Is originem suam ad Allem, & Mahumetem referebat. Alles, ut multi referunt, frater patruelis atque gener Mahumetis extiterat. Iliam namque illius nomine Fatimam uxorem duxerat. Porro autem post Mahumetis mortem, cum illi in principatu successisset, Mahumetis legem multis in locis immutauit. Quaedam enim sustulit, non pauca etiam adiecit, alia nouis interpretationibus ita correxit, ut noua quaedam lex gentibus illis videretur. Sic factum est, ut dum quidam Mahumetis, quidam vero Allis disciplinam sequerentur, Mahumetis secta in duas partes diuisa, gentes religione dissidentes, odys etiam, quod consequens erat, discinderet. Persae namque, qui Allem sequuti fuerant, reliquos Mahumetis disciplinis infectos, ut homines impuros, & diuinæ legis ignaros, a consortio suo repellebant. Arabes contra Persas ut desertores, atque legis diuinæ corruptores, detestabatur.

*Hocem ve
nenoneca
tm.*

Alle vero è medio sublato, Hocem illius filius & dignitatis atque nefariae religionis haeres exiit, & eundem exitum vitae habuit: veneno namque periit. Alius deinde illius frater eodem nomine disciplinam eandem usque ad extremum spiritum vitae retinuit. Huic duodecim filij fuisse, quos Persae viros diuinos, atque Deo propter egregiae religionis & pietatis studium, valde caros arbitrantur. Vnus tamen, qui plurimum inter omnes excelluisse putabatur, appellatus fuit Muza Caim. Post horum hominum memoriam, Allis nomen apud multas nationes in obscuritate latuit. Romanis disciplina, qui Mahumetis religionem summo studio conseruauit, inuoluta permansit, donec tandem Sophi Muza Caim stirpe propagatus, cum pri-

mam

mum sapientiæ & religionis ostentatione multos ad sui studium allexisset, tum armis eam sectam, quam sequebatur, esse veram Dei legem, demonstrare summo studio concupuit. Cum igitur illi nationes multæ nomina darēt, euenit, vt Allis decus è tenebris emersum videretur, & nomen illius extinctum reuiuisceret. Is pro linteis spiris, quibus Mahumetani caput intexerāt, pileos è lana constipata colore viridi confectos, & senis vtiq; gradibus distinctos, eo artificio, vt vel protendi, vel contrahi possint, ad tegendum caput instituit, quibus ij, qui Allis disciplinis adhærent, ab alijs Mahumetanis, qui Allis memoriam odio persequuntur, internosci facillimè possent. Hoc autem numero duodenatio, quo pileos distinctit, memoriam filiorū, quos Hocem susceperat, conseruare decreuit. Huius tandem satū propagatus Ismael Aidaimi filius, qui Sophi nepos extiterat, varijs casibus exercitus, & sapientiæ opinione, & eiusdem religionis, quam diximus, patrocinio tantum nomen fuit apud Persas consequutus, vt omnes libentissimè illius imperio subderentur. Fuit enim singulari animi magnitudine & liberalitate præditus, multasque victorias adeptus, imperij fines latissimè protulit, & cum Selymo Turcarum imperatore contulit, ad easque tandem opes peruenit, vt nec ipsi Selymo cedendum arbitraretur. Is cum ditioris amplificandæ curam susciperet, tum etiam religionis propagandæ miro studio tendebatur, & partim precibus, partim minis, vt multi pileum illum gererent, & Allis institutis & precationum formulis, quas idem in scriptis reliquerat, vteretur, operam enixè dabat. Ea autem de causa legatos ad Regem Cambaïæ, & ad Zabaimum Idalcamum decreuerat, vt eos in sententiam suam traduceret, quod illi tamen facere noluerunt. Cum vero litris multorum, & rumore omnium intellexisset, quanta virtute & industria Albuquerque præditus esset, & quas res in India & Armuzio gessisset, & illius nomen hominum prædicatione & celebritate per omnes Persiæ & Arabiæ regiones

*Ismaelis**Sophi in**propaganda**sua secta**studium.*

versaretur, quamvis Albuquerque Armuzium ab imperio illius auertisset, famam tamen illius fuit non mediocri studio prosequurus. Est enim hoc in Peris insitum, ut ex antiquissimis monumentis accepimus, ut in quocunque hominum genere virtutem elucere perspexerint, eam summo studio celebrent, usque ad eò, ut hostes etiam, quos armis acerrimè persequuntur,

Albuquerque ab Ismaele per legatum salutatur. laudibus summis afficiant. Cum igitur Ismael legatū ad Reges Indiæ, ut dictum est, misisset, in purnis illi negocium dedit, ut Albuquerque nomine illius salutaret, seque libentissime omnia, quæ ad illius dignitatem pertinerent, facturum ostenderet. legatus Coicealeamus appellabatur. Is post honorificæ salutationis officium ab Albuquerque postulavit, ut legatum ad Ismaelem mitteret. Esse namq; illum amicitie cum Lusitanis, quorum virtutem admirabatur, iungendæ cupidissimum. Albuquerque ex salutatione & consilio

Albuquerque ad Ismaelem Sopnum legatio. voluptatem non mediocrem accepit. Existimabat enim, eo fœdere Armuzij statum confirmari facillimè posse. Itaque legatum, nomine Michaelē Ferreirā, ad illum misit. Legatus fuit ab Ismaele summis honoribus acceptus, & omnibus principum legatis, qui apud illum versabantur, antelatus. Ismael cum illo sermonem iucundissimè conferebat, & de moribus & institutis Lusitanorum, de genus indole, de Regis Emmanuelis virtute multa percontabatur, & cum summa voluptate Ferreirā (erat enim vir prudens atque disertus) audiebat. Ferreiræ tandem sermonibus alle-

Ismaelis ad Albuquerque legatio. ctus, hominem primarium, Banimbonatum nomine ad Albuquerque legavit, qui cum Ferreirā Armuziū venit eo tempore, quo Albuquerque arce potitus, illi perficiendæ intentus erat. Is cum eam legationem multum ad auctoritatem nominis Lusitani confirmandam, & imperium ciuitatis illius firmius stabilendum pondus habituram arbitrarētur, eam magnifico quodam apparatu audire constituit. Itaque in foro prope regias ædes, ut Rex & regni omnes spectare possent, sublimem tabulationem institui, & eam per-

stomatidis infestis, & in illa fellas collocari præcepit. Ibi splendido cultu ornatus, & nobilitatis turba circumfusus, legatum excepit: qui cum propter illius famam iam cum veneratione valdè dignum arbitaretur, tū in illius conspectu, cum vultus grauitatem, & canicem, & oculorum obtutum, quæ omnia acrem animi vim denunciabant, oculis aspexisset, parumper, quasi attonitus quadam admiratione, conticuit. Deinde legationem luculentis verbis exposuit, & litteras, quas ad Regem Emmanuelem & Albuquerqueium cum muneribus afferebat, obtulit. Albuquerqueius munera, ut ab omnibus viderentur, explicari continuo præcepit, idque responsum legato dedit, quò & Ismaeli debitum honorem dedisse, & propriæ dignitatis memoriam non abiectile videretur. In summa verò legatio nihil aliud, quam virtutis & magnificentiae laudes, & non vulgari amoris officia cōtinebat. Albuquerqueius intra *Alia Albu* paucos dies legatum liberaliter acceptum, & muni- *quercij ad* bus ornatum dimisit, & cum illo legatum alium virū *Ismaelem* nobilem, qui Fernandus Gomezius Lemius appella- *Sophum le* batur, ad Ismaelem cum literis & muneribus vicissim *gatio.* misit: cui etiam mandata credidit, quæ valdè ad utilitatem nationis Lusitanæ conducebant. De qua legatione plura alio in loco dicemus. Dimissis legatis, Albuquerqueius in arce perficienda, & in vrbis statu constituendo summam industriam adhibebat. Et quamuis peresset, multos in vrbe hostilia machinari, & consilijs eorum occurreret, ita tamen se gerere, ut nemo facile suspicari posset, eum aliquid odorari. Verum qui moliebantur insidias, conscientia sceleris oppressi, sibi metuebant, & præsidia comparabant. Sed hoc commodum erat, quod Zeisadinus Arnuzij Rex, & Coicatalus, qui regis nomine regnum administrabat, & erant Albuquerqueio animis infesti, & inimici, mortem obierant. Rax Nordinus, qui Coicatro successerat, Zeisadinum veneno sustulerat, & Zeisadimi liberis exclusis, Torunxam illius fratrem Regem creauit. Nec enim dubitabat, quin si Terunxa regna-

ret, nomen quidem Regis penes ipsum Terunxam esset, regni verò potestatem & iurisdictionem ipse perpetuo retineret. Cum tamen Nordinus senio confectus esset, & molestissimis iam negotijs expediri cuperet, in nepotem quendam suum, Raixhamed nomine, quinque & triginta annos natum, virum actem & animum, munus & potestatem suam transtulit, ut ipse regni procuratore liberatus, regni opibus alieno labore frueretur. At Raixhamed locum illum apud regem tam firmis præditijs obsessum tenuit, ut non modò regnum, sed Regem ipsum acerbo dominatu premeret. Omnia speculatoribus erant plena, ita, ut Rex hiscere non auderet, ne, si quid, quod Raixhamedium offenderet, enunciarer, oculis aut vita priuaretur. Ausus tamen semel fuit, post fœdus factum, tyrannum apud Albuquerqueium immanissimæ sceleris accusare. Id Albuquerqueius secretum tenuit. Iterum deinde per Alexandrum Ataidium, qui propter linguarum notitiam interpretis munere & officio fungebatur, Albuquerqueiû admonuit, se vincitum teneri, & oculis multorum observari, ita, ut non auderet rebus Regis Emmanuelis, peninde atque cupiebat, inservire. Hamedius intem clam Lusitanis aduersari, opus modis omnibus impedire, multa machinari, quibus hostilem animum, quæ verbis regebat, factis indicaret. Præterea ut regem a fide Emmanuelis auerteret, pileum cum Allis precationibus & institutis ab Ismaele missum sumere coegerat, & eo signo se Ismaeli prorsus addictum ostenderet. Hæc omnia cum Albuquerqueius explorata penitus haberet, eum occidere decreuit. Sed id aperta vi fieri commodè non poterat, ne graue bellum & intestinû excitaretur: arte erat utendum. Itaque se egregiè in illum animatum simulabat, & quibuscumque rebus poterat, illi satisfacere, ut eum metu liberaret. Tum per Alexandrum Ataidium Interpretem, & Petrum Alpoem, qui tunc a secretis erat Regi, sibi illo quous esse ouento nunciauit, ut arcana quædam, quæ erant è repub. & ad Regis Emmanuelis statum pertinebant,

cum

Raixhamedius Armuziensis tyrannus.

Albuquerqueius in Raixhamedia invidia.

cum illo & cum Hamedio communicaret. Locum ipse deligeret, ubi id colloquium fieri posset. Aedes amplæ Duci, quæ ædificabatur, coniunctæ, in quibus Simo Andradius habitabat, delectæ sunt. Constitutum ab utraque parte fuit, ut Albuquerque cum solis ducibus, sine ullis armis conueniret, & Rex similiter cum certo nobilium virorum inermium numero se in conuentum illum daret. Regi tantum & Albuquerque permisum fuit, ut uterque armigerum cum gladio duceret. Reliquis Lusitanis atque Persis, qui in littore consistebant, nec erant in ædes ingressuri, licebat armis accingi. Albuquerque ea nocte, quæ diem cædi destinatam præcessit, secreto duces euocauit, quod in animo habebat, aperuit, & ut arma vestibus abderet, admonuit. Postiudie ante lucem in tertiam descendit: perpetuò namque se in classe tenebat, in littore copias instruxit: aliquot duces cum exercitu reliquit, ipse cum reliquis ædes ingreditur. Nordinus regias copias in littore similiter instruxit. Regemque in ædes deduxit. Ipse verò Hamedius tectus armis, Albuquerque quem impatatum eò venturum opinabatur, interficere cogitabat. Itaque intrepidè sese in Albuquerquei conspectum dedit. Albuquerque illum comiter accepit. Tū illud, quod in mutuo amicorum congressu dici solet: Satis ne saluæ: & an Rex statim venturus esset, interrogauit. At ille cum oculos in duces, qui Albuquerquei circumstabant, cōiecisset, quamuis arma vestibus abdita minimè vidisset, suspicari cœpit, eos armatos esse. Augurio igitur diei funesti perturbatus pedè retulit, Regemque iam ædes ingredi parantem, ne ultra progrediatur, admonuit. Albuquerque enim cum armatis hominibus stare. Nihilominus Rex ingressus, Hamedium antecedere more solito coegit. Garsia Norogna fores ocludi iubet, ita, ut magna pars eorum, qui cum armis, ut Hamedio subsidio essent, veniebant, exclusa fuerit. Exclusi indignati, & tumultuari, ianuamque cedere cœperunt. Constitutum fuisse quebantur, ut Prætor Lusitanus, & rex Armuziensis pari suorum

nu-

numero constipati venirent: nunc verò Prætorem cū omnibus suis intra domum consistere, cū Rex quatuor tantum viris stipatus intrarit, & reliquis aditus interclusus fuerit. Albuquerqueius interim Hamedium accusare cœpit, quòd arma gestaret, & ea vt deponeret, imperauit. Is suorum auxilio fretus (nondum enim exclusos esse cognouerat) gladium stinxit. Albuquerqueius brachium illius arctè continuit. Petrus Albuquerqueius & Lupus Vascius de Sancto Pelagio cum reliquis Ducibus accurrunt, hominemque multis vulneribus concidunt. Rex cum illum interfectum ceineret, metu propemodum exanimatus est. Albuquerqueius verò illū hilari sanè vultu complexus admonuit, vt timorem omitteret. Hactenus, inquit, tyranni huius scelesti Regis tantum nomen obtinebas, cum re vera liber non esses, sed vini perditissimi dominatu vehementer oppressus. Posthac & liber & rex eris, & tuo iure vt perpetuò poteris. Interim qui fores quatiebant, minimè cessabant. Cum verò accepissent Hamediusm occisum, & perauerfam a dium partem in litus eiectum, idemque regi accidisse suspicarentur, ianuam perfringere parant. Nostri Duces cum parte copiarum accurrunt. pars enim reliqua, vt Regis copias, si aliquid moliri vellent, impediret, relicta fuit. Eorum aduentu furor illorum, qui ianuam cædebant, repressus est. Instabant nihilominus & Principes & reliqui ciues, vt sibi Regem suū incolumem redderent. Aliter enim se ades illas continuò inflammatorios minabantur. Rex ab Albuquerqueio in superiorem ædium partem, vnde ab omnibus posset conspici, deductus, omnes bonos animo esse iussit. Nullam sibi a Lusitanis iniuriam allatam, sed singulare beneficium tributum. Se tunc & libertate donatum, & in regni possessionem missum, vt suos aequitate & humanitate debita gubernaret. Fuit deindè capite sanctum, si quis ex illis, qui armati fuerant, aliquid hostile moliretur. Modafarius tamen interfecti tyranni frater clamoribus maximis in Lusitanos, & in Regem acriter inuectus, interdes regias se cum armatis homi-

*Raixha
medij cæ-
des.*

*Modafarij
tumultus.
fiusque fa*

homi-

hominibus contulit, quarum custodia Alli illius fra-^{ctio quomodo sit vrbe cicta.} tri commissa fuerat. Ibi se munire constituunt. Cùm tamen Rex illis exitum cum atroci supplicio, ni continuò ex ædibus excederent, constitueret, & Albuquerque terror non mediocris accederet, accepta prius fide, ne illis quod gesserant, fraudi esset, ædes vacuas reliquerunt, & intra certum tempus, quod illis præstitutum fuit, cum eiusdem factionis hominibus, & cum cognatis, & clientibus, & non mediocri familia, & cū bonis omnibus ex insula, atque adeò è totius regni finibus emigrarunt. Ad hunc modum pestifera & perniciosa sentina, quæ vñdique scelestissimi hominis arte confluxerat, ex vrbe exhausta fuit. Ipse nanque tyrannus copias paulatim in vibem adducebat, quibus Lusitanos vrbis possessione pelleret, & ciuitatem Imaeli regi Persarum traderet. Albuquerque magna cura liberatus, ciuitatis statum constituit: à rege, & à ciuibus fidem accepit, quam iureiurando cōfirmavit: illos perpetuò in Régis Emanuëlis potestate futuros. At interim in Africa res à ducibus Lusitanis laude dignæ gerebantur. Iehabentafusus primùm Ataidium admonuit, esse quasdam hostium turmas, quæ non procul Marochio castia locauerant, quæ facillimè capi possent. Ataidius Lupum Barrigam eò cum centum equitibus misit. Is cum Iehabentafuso copias iunxit: sed turmæ castra mouerant, & in oppido frequenti, prope Atlantem montem sito confederant. Barriga Ataidio per literas significauit, maiori opus esse. Is generum suum Alphonsum Norognam eò misit. Iehabentafusus equites mille ducebat. Hostium turmæ erant quadraginta, in quibus præter peditum multitudinem maximus erat equitum numerus. Turmæ è loco discesserant. Nostri illas vestigijs persequuntur. Barriga primùm agmen ducebat, in quo erant equites centum & quinquaginta: qui postremum agmen hostium consecutus, in eos inuasit. Hi quamuis acerrimo animo principio resisterent, coacti sunt tandem se ad suos, qui antecesserant, recipere.

pere. Ibi rursus hostes multitudine feroces in nostros impetum tulere. Norogna & Ichabentafusus occurrunt Prælium fuit atrox, & ita par, ut diu neutro victoria inclinari viderentur. Hostes tamen postremo fusi fugatique sunt: ingens numerus cæsus, quingenti capti, ovium viginti milia, & mille boues cum camelis quadringentis abducti. Hostes ubi se ab illa fuga & trepidatione refecerunt, auctis aliquo supplemento copiis, rursus in nostros inuadunt, prælium redintegratum eundem exitum habuit. E nostris tamen tres Lusitani, & aliqui Mauri cecidere. Reliqui cum præda in vibem

*Lusitano.
rū de Mauris
victoria.*

*40. Coutigni in Mauris
ad Farrobum montem
excursio.*

reversi sunt. Arzilam tunc Ioannes Coutignus, Vasconum Coutigni Comitris Borbensis filius, loco patris tuebatur. Is fuit egregie fortis, & in rebus gerendis industrius. Cum verò excursionem usque in montem, quem Farrobum appellant, facere decreuisset, centum & quadraginta equites eduxit. Cumque è monte non procul abesset, speculatores illi renunciaverunt, præfectos Larozi & Molehamaris cum Barraxæ quodam filio in campo cum equitibus octingentis versari. Hos ea mente profectos, ut Arzilæ & Tingi agris vastitatem inferrent. Cum his Coutignus congregari statuit, & ob eam causam, ne sine pugna discederent, locum, quo erant transituri, cum suis insedit. Prælium atrox & sævum fuit, & diu par. Erant enim hostes viri valde fortes, & gloriæ cupidi: nostris rursus tota spes salutis erat in virtute constituta. Hostes tamen postremo in fugam conuersi, supra bis centum cæsi, unus & quadraginta capti sunt, in quibus fuere quidam & nobilitate, & estimatione Principes. Spolia fuerunt equorum & ornamentorum, quæ nobilitatis illius erant. Sub idem

Prælium atrox.

Bellum cum Xerifio.

tempus Mauri Xiatimenses (erant enim stipendiarii) à Nonio Fernandio Ataidio auxilium postulaverunt, quo Xerifum, à quo gravia detrimenta diebus illis acceperant, à finibus suis repellerent. Is Barrigam cum equitibus eo illis auxilio misit. Barriga cum Xiatimensibus Farrobij montis iuga superavit, quo in loco fuit illi nuntiatus, Xerifum in tabernacula transire. Unus
inua

inuasisse, eaque diripuisse, & nonnullos Xiatimenses interfecisse. Barriga, vt postremum eius agmen carperet, accelerauit. aliquot cecidit, vnum tantum cepit: reliqui se receperunt: quos Barriga propter suorum paucitatem insequi noluit. Ab Ataidio tamen per vnum equitem, qui vulneratus è pugna discesserat, supplementum postulauit. Ataidius alios equites quinquaginta subsidio misit. Dux eorum fuit Georgius Mendezius Araidius. Xerifius cum mille & 600. equitibus vt in nostros inuaderet, festinauit. Barriga duplicem aciem instruxit. Primam aciem Georgio Mendezio Ataidio, & Petro Barrigæ commisit, ipse sibi secundam aciem reseruauit. Idem Mauri foederati fecerunt. Xerifius omnes copias hoc ordine distribuere. Agmen medium cum equitibus septingentis Abedelquibnius, ipsius Xerifij patruelis, agebat. sinistrum latus ipse tenuit: dextrum alij duci, cui multum confidebat, assignauit. *Pugna a. troy.* Acies media se continere non potuit, quin in primam nostrorum aciem iueat, & cum multitudine superaret, eam circumuenit, ita, vt nostri in orbem pugnare cogerentur. Lupus Barriga in eos, qui nostros circumierant, imperû dedit. At Mauri foederati duplicem hostium aciem acri prælio sustinebant. Fuit magno temporis spatio acriter vtrinq; dimicatum. Petrum interim Barriga Abedelquibnium, medijs agminis ductorē, equo vehementius incitato infesta cuspide transfixit. Illo mortuo, qui sub illius signo pugnabant, cedere incipiunt. Cum nostri acrius insisterent, eos fuderunt. Lupus Barriga cum illam acie fusam cerneret, in Xerifij agmen incurrit: ex quo Xerquius Bentagoginius, vir primarius, in Felagium Rodericum fortiter dimicantem inuectus, eum ex equo deiecit: & cum illum stratum interficere conaretur, Lupus Barriga, vt ab imminenti cæde Rodericum euiperet, in Bentagogimum equum incitauit, & illum hasta confodit. Simuliter cum Bentagogimi nihil accurreret, vt patri subsidio esset, fuit ab eodem Barriga transfixus. Sic factum est, vt in eodem loco duobus hostibus occisis, ciuem vnum ab

*Lusitana
acies.*

*Xerifij
acies.*

*Pugna a.
troy.*

*Lusitano.
rñ victoria*

in-

interitu vindicaret. Hostes postremò in fugam compulsi sunt. Nostri eos longo sanè spatio insequuti, non magnam cædem ediderunt. Hostes enim equorum pernicitas eripuit. Supra centum tamen cæsi fuerunt. Ataidius hoc successu Barrigæ stimulatus, aliquod egregium facinus moliri cupiebat: & Iacobi etiam Lupi virtus, qua cum parvis admodum copiis ad Marrochii portas excurrerat, cum sollicitabat, ut in Marrochium inuaderet. Duces igitur Maurorum fœderatos admonuit, ut cerro die in armis essent: nam se daturum operam, ut magnum decus cum non mediocri præda tibi compararent. Quod autem animo destinabat, nemini aperire voluit. Lupus Barriga Ataidij nomine Duces Mauros, ut parati cum armis essent, excitabat. Cum verò intelligeret, Xerisum in Castello, quod Amagorem appellant, se tenere, ab Ataidio auxilium poposcit, quo Xerisum imparatum opprimeret. Ataidius nepotem suum Aluarum Mendezium Ceruariam cum equitibus ducentis & quinquaginta pedestribus, qui erant ferreis fistulis atque scorpionibus armati, cōfestim expediuit. Ceruaria octo itineribus factis, se cum Barriga coniunxit, qui iam Maurorum copias coegerat. Castellum Amagor erat in arduo monte situm, & rupibus undique munitum, & duobus fluminibus, qui illum utrinque alluebant, inclusum. Agui Castellum ipsius erant adeo late patentes, ut supra centum pagos ambitu suo continerent. Nostri propè Castellum, cum iam Sol in occasum præcipitaret, castra posuerunt. Equites è Castello egressi, cum fœderatis Mauris manum conferunt, eosque loco pellunt. Nostri Mauris auxilium cōfestim afferunt, & hostes fugere cogunt. Postridiè Castellum obsidione cingere decernebant. Sed Barriga certior repenti factus, Xerisum profugisse, equum rursus ascendit, & idem reliquos facere iussit, atque primum vallum, quod Castellum cingebat, oppugnant. Hostes, qui relictis præsidij fuerant, summa vi resistunt. Nostri bis intra vallum prælium commiserunt, & bis ab hostibus repulsi sunt. Postremo cum

*Amagor
Castellum*

Xerisi, fu.

*Amagoris
oppugnatio.*

cum magnam impressionem facerent, irrumpunt, & hostes cadunt, qui metu se precipites e rupibus eiciebant. Quorum multi lacerati, multi acutis arborum ramis confixi, foedè perierunt. Tanta verò rabie quidam dimicabant, ut, cum sibi moriendum esse viderent (non enim se dedere volebant) ne equi in manus nostrorum venirent, eos e præruptis rupibus exturbarent. Ferro bis centum cæsi sunt, supra mille vero in ruina dilacerati: capti sunt 400. inter quos Xerxis partius exitit, & equi centum & 50. Præda tanta fuit, ut tres dies fuerint in ea ab oppido in castra deportanda consumpti. Victoria pro numero militum fuit insignis: pro qua Lusitani gratias Deo summas egerunt, & confessi publicè sunt eam non humanis viribus, sed CHRISTI numine atque beneficio partam fuisse. Non multis post diebus Bariga Iehabentafusi opibus adiutus, Castellum cepit, quod Algaballum appellabant, prædamque non mediocrem fecit, & Ataidium literis admonuit, ut aliud Castellum (Algelum nominabant) in quod se Xerxis post fugam contulerat, aggredere-
tur. Ataidius copias, quas poruit, eduxit, & cum à Castello octo millibus passuum abesset, ultra progredi noluit, & in urbem cum copiis suis regressus est. quæ ratione motus id fecerit, incertum est. Xerxis Castellum deseruerat. Cum verò intellexisset, Ataidium pedem retulisse, & ipse in Castellum rediit. Bariga dein-
dè Ataidij iussu specus in arduo & excelsò loco inter rupes ingentes abditos, in quos hostium vis magna confluerat, aggressus fuit: sed ab hostibus cum da-
no repulsus est: tanquam enim e nostris cæli, & quidam etiam precipites e rupibus eieci sunt. Interim Bariga à Mauris foederatis inuitatus, idem Castellum oppugnare constituit. Sed cum in ruina tamultum ausibus acciperet, multos ad se fugientes conspicit. Erant ex Mauris foederatis, qui se obsidebant. Bariga eos excepit, & in hostes compulsi sunt. Bariga fugam compulsi, & duodecim passuum ab hostibus recessus est. Non præcui abeat à Castello, quod perierat, cum

Præda & victoria Lusitanorum insignis.

Algaballi castelli oppugnatio.

Bariga aduersum specus.

*Barriga
prælium
aduersum.*

multi, illius ductu & imperio neglecto, extra ordinem
furenter egressi in hostes ruunt. Hostes vndique pro-
uolant, & eos circumueniunt. Barriga subsidio occur-
rit: prælium fuit periculosum, in quo sedecim equites
Lusitani, & non pauci Arabes à socijs interfecti sunt:
ipseque Barriga ex equo deiectus, & vulneratus in ho-
stium manus peruenit. Suorum deinde præsidio, aut
potius numinis diuini præsentia (sic enim homines
interpretabantur) ex hostium manibus euasit, & in
equum hostis victoris, qui iam ceciderat, insiluit. Er-
go sic ille cum suis malè ab hostibus acceptus, in castra re-
uertitur. Postridiè quamuis ex vulnere laboraret, in
Castellum inuadere statuit: in via magnas prædas egit,
propius Castellum castra posuit. Ibi tres dies propter
vulnerum dolorem conqueuit. Illum ibi commoran-
tem hostium multitudo ex improviso adoriri consti-
tuit. Barriga certamen minimè detrectauit, hostesque
primo impetu in fugam coniecit: longius insidiarum
metu insequi noluit. Postridiè motis castris, tam pro-
pe Castellum tabernacula locari fecit, vt modicus tan-
tùm collis & exiguum flumen inter castra & Castel-
lum interesset. Postridiè acriter prælium commissum

*Barriga
victoria.*

*Mauroru
500 ius-
sus calami
cas.*

fuit. At Mauri, qui sub Barriga militabant, montium
Principem, qui Castello opem afferebat, in iugo con-
spiciunt. Hoc metu perturbati, se confestim effusa fu-
ga proripiunt: soli Lusitani relictæ sunt. Barriga in an-
gusto itinere hostium impetum acri animo sustinuit.
Qui fugerant, cum hyems summa, & perfrigida tem-
pestas esset, & tabernacula, in quæ imbris vitandi gra-
tia succederent, non haberent, obriguerunt. Gens enim
est frigoris impatiens: & erant etiam labore & rerum
penuria confecti, ita, vt supra quingentos homines cõ-
stet ea nocte frigore mortuos fuisse. Sic autem factum
est, vt dum metu mortis castra, quibus seruari potuis-
sent, tûpissimè deserunt, in mortem scordam cum in-
signi dedecore timiditatis inciderent. Postridiè Barriga
ordine profectus, multos in agris palantes excepit, &
cum

cum vndique multis in locis hostes in illum impetum facerent, eos semper insigni virtute repulit. Sic copias in urbem, paucis hominibus, qui ordines deseruerant, amissis, incolumes reduxit. Ataidius interim eisdem curis anxius, Marochium petere statuebat. Barriga Mauroium Principes Ataidij iussu ad societatem eiusdem facinoris incitabat. Petrus Soufa Azamoris praefectus fuit ab Ataidio similiter inuitatus, ut itineris, & laboris, & gloriae socius esse vellet. Is cum esset vir egregie fortis, & laudis praeter modum cupidus, se socium libenter ascripsit. In locum huic rei destinatum omnes conueniunt. Soufa ducentos equites, Ataidius trecentos eduxerat. Dabidae praefectus cum sexcentis equitibus, Garabiae Dux cum equibus mille, Xerquiae vero dux cum octingentis aduenerant. Ab eo loco, vigesimo secundo die mensis Aprilis, Anno M. D. XV. profecti sunt. Itinera singulari ordine faciebant, & non nisi explorato castra mouebant. Regio multis in locis est natura fertilis, & cultu nitida, & aquis irrigua, ita, ut oculos intuentium non mediocriter oblectaret. Tandem ad urbem accedunt. Consilio habito decretum fuit, ut urbem ea porta, quae Fessensis appellatur, oppugnarent. Sed neque tormenta, neque machinas, neque munitiones, nec alia denique, quibus urbem maximam, & hominum multitudine refertam oppugnarent, ferebant. Nec in alium finem eo copias adduxisse putabantur, quam ut gloriari possent, se usque ad Marochij portas sine ullo impedimento copias adduxisse, ut ea audacia hostium animos frangerent, Mauritaniaeque debellandae facilitatem principibus Lusitanis ostenderent. Hostes sane perturbati sunt. Credebant enim multo maiores copias subsequi. Ataidius copiarum suarum medium agmen ducebat. Xerquienses & Dabidenses sinistrum illius latus, dexterum vero Garabices claudebant. Soufa duas ex suis copiis acies instruxerat. Tum ipsi primum Arabes in urbis portas incursant. Hostes ea porta, quae Fessensis appellatur, erumpunt. Illi multitudinem, no-

*Marochium
se bellum.*

Praeliūpe stri virtute superiores erant. Tamen cū hostes innu-
riculosum merabiles influerent, & recentes fessis succederent, no-
anceps stri in maximo periculo versabantur, & ægrè mole-
 prælii sustinebant. Cidememamur grauitè vulnera-
 tus euasit. Lupus Barriga dum inter hostes incautius
 versaretur, fuit ex equo deiectus, ibiq; occisus fuisset,
 ni Petrus Barriga illi opem attulisset. Aliqui vtrinque
 ceciderunt. Prælium ita quatuor horis continuatum

Cedūt Lu fuit, vt victoria neutram in partem inclinaret. Ataidi⁹
fitanser- tamen atque Sousa cū animaduertent, hostium
natis ordi- exercitum subsidijs identidem submissis amplificati,
nibus. neq; paucos lassitudine debilitatos posse infinitæ mul-
 titudini in proprio solo, pro mœnibus, pro salute pa-
 triæ, pro omnium vita fortissimè dimicanti diu repu-
 gnare, copias sensim, & ordine minimè confuso in flu-
 minis, quod vibem præterfluit, angustum vadum sub
 ducere incipiunt. Cū tamen virgerentur, impetu sæ-
 pè in hostes conuersi, eos cedere cogebant: deindè eò,
 quò intenderant, exercitum paulatim deducebāt. Va-
 dum erat adedò angustum, vt non nisi bini, aut ad sum-
 mum terni transire possent. Hostes interim multò a-
 crius instare, & vehementius vigere, multò maiore im-
 petu ferri cœperunt. Quod si à nostris in eo periculo
 tumultuatum fuisset, maxima profectò clades accepta
 fuisset. Sed Ataidius à Sousa postulauit, vt ipse in agmi-
 ne primo curiam eorum, qui vadum transibant, susci-
 peret, & eos in ripa rursus instrueret, ipse in postremo
 agmine hostes maximo cū labore sustinuit. Sic factū
 est, vt omnes copię traducerentur, è nostris multi vul-
 nerati discederent, nemo tamen occideretur. Ex fœde-
 ratis Mauris ad duodecim ceciderunt. Vt enim in no-
 strorum conspectu suæ virtutis specimen egregium
 darent, in hostium cuspides irruerant. Traductis co-
 pijs, cū nostri iam à fluuio duobus millibus passuū
 abessent, & hostes indignissimè paterentur, nostros au-
 sos fuisse, cū tam exigua manu ad vibis opulentis-
 simæ, in qua imperij domicilium collocatum fuerat,
 muros accedere, vt insignis ignominia maculam de-
 lerci,

lerent, fluuium traicere: quod facere non poterant, cum nostri in ripa instructi consisterent. Vbi igitur illos adesse conspexerunt, ipsi cum copiarum parte nostrorum vestigia persequuntur. Abidenfes, & Garabienses, & Xerquienses cum nonnullis Lusitanis in eos impetum ferunt, & breui certamine fundunt, fugantque, & paucos occidunt: inter quos fuit Fellenfis quidam dux, qui ferocius nostris minatus fuerat, & acius praelium inierat. Nostri modicis itineribus ita viam faciebant, vt commodè in Arabum pagis, & oppidis, & ciuitatibus diuersarentur, & multi vndique ad eos cum muneribus commearent, & quasi maximam victoriã adepti fuissent, illis de tam felici reditu gratularentur: *Mons Farrobium.* quamuis bellum maximo animo, non tamen sapiente consilio susceptum fuisse videretur Mons Farrobium viginti passuum millibus Arzila distat. Est autem cum herbidus & amœnus, & arborum & nemorum varietate distinctus, tum arduus & excelsus, & multis in locis natura munitus. In cliuo montis, ea parte, qua in Arzilæ conspectum prominet, erat ingens pagus, quæ *Aliubilia pagus.* Aliubiliam appellabant, vnde frequentes excursions in agrum Arzilensem fiebāt, quæ fruges & sata vastabant, & prædas etiam cum captiuis frequenter abigebant. Ioannes Coutignus Pagum euertere cupiebat: sed cum non tantas copias haberet, quantis erat opus, *Expediti in Aliabienfes.* opem ab Odoardo Menesio, qui Tingi præerat, posulauit. Is se cum illo coniunxit. Deinde cum prima luce ad radices montis accederent, hostes illos conspicati, minimè perturbati sunt: imò sine vllto tumultu per deuexum montis deducti, in nostros impetum fecerunt. Menesius vna ex parte, in quam se sub monte abdiderat, Coutignus è ripa fluminis, quam occasione intentus infederat, in illos, qui iam in medium agmen inuascerant, inuecti sunt. Illi cedunt, nostri montem subeunt. Hostes & multitudine, & locorum asperitate, & stationis valido sepimento freti, nostros in principio contemnebant. Qui tamen eos cadere non desistunt, & in pagi munitiones compellunt, & intra

vallum irrumpunt, hostesque per aduersam portam in fugam effusam conijciunt, oppidumque diripiunt & inflammant. Montem deinde peruagati, vicos exurunt, pagos euertunt, rempla distulant, ædes perantiquas & ædificia diruunt, totique monti vastitatem & inflammationem inferunt, & sic demum, re ex animi sententia gesta, reuertuntur. Hoc eodem anno Rex

*De classe
in Mauri
taniarum ar
cis condenda
causa
missa, eius
que successus
in inselici*

Emmanuel cum in animo haberet, Mauros hostes nominis Christiani sempiternos acriore bello vexare, multis arcibus oram maritimam obsessam tenere statuebat, ut undique hostibus immineret, & Fessense regnum facilius armis oppugnaret. Hac cupiditate cum teneretur assidue, de hominibus Africæ peritis quærebat, quem locum magis opportunum arci ædificandæ iudicaret. Illi fluuium Mamoriam (olim Subur appellatus est) latum arque profundum, qui in Atlanticum mare per ostium, quod Arzila circiter centum passuum millia distat, influit, eam oportunitatem habere confirmant. Nam fluuij faucibus montem imminere, in cuius fastigio posset arx ædificari, conimeatum & munitiones facillime in eum locum subuehi, in fluuium propter alui profunditatem, maiores naues intrare posse dicunt, portum esse tutissimum. Locum præterea ad inferendum bellum aptissimum: nam ab ostio fluminis Fessam non ita multis passuum millibus abesse. Rex misit, qui fundum fluminis explorarent. Illi, qui missi fuerant, eorum sententiam, qui locum eximie laudabant, comprobant, & fluuium maiorum nauium capacem esse dicunt. Rex igitur classem ducenarum nauium instituendam curauit. Exercitus octo millia hominum, præter fabros & nautas, continebat. Classis præfecturam Antonio Norognæ viro nobilissimo commisit, & successorem illi Nonium Masci regnam, si is aliquo casu sublatus fuisset, instituit. Multi viri nobiles in ea classe fuerunt, quorum ramen pars magna luxu & lasciuia diffuens, magis nobilitatis arrogantia rugebat, quam militaris disciplina patiebatur. Exercitus

cuius

etiam erat tyronum. Soluit classis Olyssipone XIII. die mensis Iunij: vigesimo tertio mensis eiusdem ad ostium fluminis appulsa fuit. Tum Norogna Berrium cum nauigio, cui præerat, misit, qui in fluuium intraret: ex latere vno Petrum Bentesium cum longa naue, ex altero alium ducem nomine Carinum cum altera longa naue constituit. Hos Antonius Saldania sequutus fuit. Reliqui deinde duces ordine vt iussu fuerant, subierunt. Vbi eò ventum est, vbi arx ædificanda erat, locus rem acutius considerantibus minimè placuit. Habito igitur consilio, locum alium delegerunt non ita procul à fluminis ostio disiunctum, quo naues facilius penetrare, & quæ erant necessaria conuehere possent, & vbi propter crebros fontes aquatio semper facilis esset. Nec enim semper aquatio propter æstum maritimum, qui salvas aquas inducit, ex fluuio fieri poterat. In loco igitur, qui omnium iudicio commodissimus visus fuit, arcein instituunt: atq; primùm fossam altitudine decem pedum, & latitudine quindecim perducunt, qua, cùm se æstus incitaret, aquam admitterent, si vellent: & si rursus vellent, eam eijcerent. Acies instructæ locum præterea muniebant, & castra ita posita fuerunt, vt commodè impetum hostiū propulsaturæ viderentur. Sed locus hoc incommodum habebat, quòd ei montis supercilium immineret. Nec enim fastigium montis occupari poterat, quòd longius à fluuio, quàm oportebat, abesset: & locus, quem delegerant, erat altiori loco subiectus, vnde non missilibus tantum, verum & saxis ingentibus deuolutis nō mediocris perniciēs afferri poterat. Præterea, vt admoniti tunc à multis fuerunt, hyeme cùm fluuius imbibus auctus intumescit, super loca etiam, in quibus aix extrui cœpit, effunditur: quod inuesti limi atque cœni reliquæ demonstrabant. Hostes loca superiora occuparant, atque valido sepimento munierant, tormēta frequentia disposuerant, omniūque missilium & pilularum genere decertabant, nostros; graves molestias inferebant. Rex Mequinezius cum tribus milibus e-

*Mutatur
arcis con-
dendæ lo-
cum.*

*Delecti lo-
ci incom-
da.*

*Hostium
in Lusita-
nia mol-
mina.*

quitum, & triginta millibus peditum aduenit. Rex de
inde Fessensis cum multò maiore exercitu eò venire
matutauit. Ducebat autem supra centum hominum
millia. Prælia interim non leuia fiebant. Sed cum ho-
stes & loco, & multitudine superarent, superiores sem-
per è prælio discedebant. Vno autem prælio è nostris
mille atq; ducenti cæsi sunt. Naues tamen nostræ cum
fluminis aditum liberum haberent, & nostris subsidio
erant, & castra hostium tormentis infesta faciebant.
Hostes, vt naues Lusitanas aditu prohiberent, propè
fluminis ostium stationem instituunt. quam fossa &
vallo muniunt, firmaque multorum hominum in ea
præsidia disponunt: vndique tormentis naues, quæ
intrare volebāt, aut dissipant, aut ne ingredi audeant,
impediunt. Norogna vt hoc impedimentum vitaret,
hoc excogitat. Nauem ingentem densis tignis corro-
borat. lana saccos infecit, quibus molibus obiectis ho-
stium globos exciperet. Hęc nauis in fluuio contra ho-
stium stationem opposita, tutum reliquis humiliori-
bus nauibus transitum præbebat. Hostes tamen cum
dies atque noctes sine intermissione nauem quaterēt,
eam dilacerarunt. Hac mole disiecta, nostri exanima-
ti metu cœperunt. Exercitus erat imminutus, cōmea-
tus deficiebat, nullus erat dies, quin aliqui ab hostibus
interficerentur: res erat in extremo discrimine confi-
tuta. Interim literæ ab Emmanuele ad Norognam de-
feruntur, quibus, literis, quas de ea re Norogna ad Em-
manuelem dederat, respondebat. Iterarum senten-
tia hæce erat, vt si ei, & reliquis ducibus arx illa inuti-
lis videretur, eam deferrent, & exercitum, antequam
maius incommodum acciperetur, in Lusitaniam de-
portarent. Id cum non eo silentio fieret, quo conuenie-
bat, & hostes id sentirent, nostris acriter insitère. Duc
acies in superiore loco, vt hostium, imperum sustine-
rent, etiam oppositæ. Vnam Rodericus Melius, alterā
Christophorus Leitanius, vir acer, & in rebus bellicis
enutritus, agebat. Acies, quam Melius ducebat, cū ho-
stes eam valdè premerent, per loca præcipitia ruebat,

*Lusitano-
rum magna
clades.*

*Norogna
stratage-
ma.*

*Extremū
Lusitanorū
discrimi-
nen.*

& alij alios se se in fuga præpediebant: hostes maximā
 cædem ediderunt: Leitanus aciem per montis anfra-
 ctum instructam duxit, donec ad fluuium perueniret.
 Sed tanta erat iam in castris trepidatio, tantusque me- *Trepidatio*
 tus animos omnium occuparat, vt nemo posset vllius *in castris*
 ducis imperio aut authoritate ab effusa fuga cohiberi. *Lusitani-*
 Multique metu cum se in flumen deicerent, aquis & *cis.*
 cæno demersi, honestæ mortis metu turpem vitæ fi-
 nem subierunt. In nautis similiter rāta trepidatio fuit,
 vt eorum culpa centum naues ad lirus afflictatæ peri-
 erint. Aliæ namque alias impediabant, & inuicem col-
 lidebantur, & in littore tandem fiacta hostium crude-
 litati homines exponebant. Non defuere tamen qui-
 dam viri fortissimi, qui in tumultu facinora memoria- *Bernardi*
 bilia ederent. inter quos virtus Bernardi Emmanuelis *Emmanu-*
 longè reliquis antecellit. Is hostibus se opposuit, eo- *lis virtutem.*
 rumque impetum repressit, multos ab effusa fuga conti-
 nuit, & in hostium cæde versatus est, & in causa fuit,
 ne multo grauior clades acciperetur. Nostri tandem in
 naues recepti sunt, quamuis quidam viri nobiles nau-
 um aditu multos arcere niterentur, ne ipsi, nauib. pon-
 dere grauatis, discerent adirent. Periculum enim in *Insignis*
 tera fuga, in nauibus immanitate vitauit. Celeriter *Lusitano.*
 quatuor hominum millia ab hostibus cæsa dicuntur. *rā clades.*
 Atce præterea cum tormentis, & munitionibus, & ca-
 ptiuis, hostes potiti sunt. Nostri tamen exitum, qui e-
 rant in statione, intercludere non potuerunt. Huius
 cladis & dedecoris Emmanueli nuncius allatus, illi
 magnum dolorem inuixit. Gritas tamen Deo egit, *Emmanuel*
 quod ab eo debitas peccatorum pœnas in hac vita ex- *lis Regis*
 gere voluisset. Is enim fuit, qui secundam & aduersam *constantia*
 fortunam moderatè semper ferendam arbitraretur, & *moder-*
 omnia, vt Christianum principem decebat, ad iudici- *ratio.*
 um numinis diuini, quod salui non potest, pie reuoca-
 ret. Hac tamen plaga nulla eius ætate calamitas fior ac-
 cepta fuit: in qua multi dedecoris infamiam patētius
 fortasse, quam decebat, pertulerunt. Nunquam enim
 operam dederunt, vt eam notam claus factis eluerent.

Hoc anno Rex Emmanuel mulorum inuidorum ca-
RES IN- lumnijs aures præbuit. Hæc enim pestis, quæ plerunq;
DICAE. apud reges magnas bonorum strages edit, Emmanue-
 lem etiam in eam fraudem impulit, ut Albuquerqueium
 suspectum haberet. Eo tempore Albuquerqueius omnem
 ferme oram Indici maris, quæ Indo fluuio, & Cori
 promontorio definitur, sub Emmanuelis imperium
 subiunxerat: Malacam etiam adiecerat, regnum Armu
 zij armis ceperat, & prudentia stabiliherat, Emmanue-
 lis nomen latissimè propagarat. Nec enim nationes il-
 læ credebant fieri posse, quin Rex, qui ducem ram in-
 signi virtute præditum haberet, esset diuinis etiam vir-
 turibus ornatissimus. Er quo status erat amplior, eò
 maiorem de illius amplitudine opinionem receperat.
 Er Rex ipse oprime erat in Albuquerqueium animatus.
 Sed inuidi perpetuò aures illius obtundebant, homi-
 nemque aliquando demeritiæ & reuerentiæ, aliquan-
 do vero ambirionis minimè ferendæ, atque adeo pro-
 ditionis insimulabant. Postremo Regi persuaserunt,
 Albuquerqueium ad tyrannidem aspirare, velletq; Indi-
 am vniuersam sibi subdere. Esse namque cognatis &
 clientibus innixum, principibus Indis propter virtutis
 opinionem charissimum, opes illius esse ampliores,
 quam status hominis legibus astucti ferret. Animos
 enim in mediocribus opibus enutritos imperium pati
 posse, in summis verò insolentius, quam ius & fas po-
 stulat, efferri. Quid si, inquiunt, ut est vir singulari as-
 tute, & calliditate subnixus, Zabaimum Idalcamum
 ad suas rationes adiunxerit? Quid si cum Narfingæ
 Rege socierarem inierit? Quid si reliquos Indiæ Reges
 ad se aggregauerit? Non erit ei facillimum à fide defi-
 cere. Hoc saltem assequerur, ut Emmanuelis Regis no-
 men contemnatur, & Albuquerqueij imperium omnes
 libenter accipiant. Hi sermones quoniam essent valdè fre-
 quentes & importuni, maximæque vi & industria ia-
 cerentur, Albuquerqueius meritis & innoceptia fretus,
 quamuis oprime sciret, nomen suum multorum in-
 uidia lacerari, nunquam quomodo calumniam refu-

*Inuidorū
in Albu-
quercium
calumniæ.*

taret, excogitandum censuit. Improborum namque sermones factis egregijs facillimè retundi putabat. Se verò ~~ea~~ gessisse, & his operibus animi sui fidem confirmasse censebat, ut in India positus, non magno negotio inuidiæ flammam, quæ in Lusitania inuidorum ingenijs excitabatur, virtutis exploratæ & cognitæ fama restingeret. Verùm cum accusatores sine vlllo defensore, qui eorum perditis conatibus occurreret, accusationem instituerent, eo rem deduxerunt, non quidem ut Rex illum non satis magna laude dignum arbitraetur, sed ut saltem ab India reuocandum statueret. Itaque Lupium Suatium Aluatengam illi substituit. Cum eo Matthæum, Davidis Aethiopiæ Regis legatum, dimisit, & alium ad eundem Regem legauit, ut pax & amicitia arctiore vinculo firmaretur. Legatus extitit Odoardus Galuanus, vir nobilis, & mulus *Albuquerque* *in Lu* in rebus magni ponderis spectatus & cognitus. Aluatenga cum classe tredecim nauum, & nulle & quinte gentis Lusitanis hominibus Olyssippone soluit septimo die Aprilis, Goamque peruenit secundo die Septembris. Inde rebus ordine constitutis, Cochimum *RES EV-* petijt, ut classem, quæ erat in Lusitaniam profectura, *ROPEAE* compararet. Hoc anno, septimo die mensis Septembris Emmanuel filio auctus est, cui fuit Odoardi nomen impositum. Is natura mitis & clementis extitit, musicis & venationibus deditus, vniuersis propter benignitatem & humanitatem carus, atque perueniendus: qui, si non immatura morte sublati fuisset, multas utilitates insita probitate & industria communibus rebus asserire potuisset. Hoc anno Malacæ *RES IN-* uis casus atque valde miserabilis Abedallam Cam. *DICAE-* patris Regem, qui tunc, ut dictum est, Bendaræ munus obibat, de medio sustulit. Rex Biantami illius *Crudeles* cer, eum vel ferro, vel veneno tollere cupiebat. Cum *Biantami* hoc ei minimè processisset (erat enim Abedalla propter æquitatem & mansuetudinem omnibus egregè *Regis in* chaus, & munere sibi commissio summa cum laude *Abedalla* fungebatur) alia via illi pestem atque perniciem in- *in-* *infid-*

ferre cōstituit. Itaq; suis negotium dedit, vt aliquot Malaccensium naues caperent, & in Bintamum adducerent. Illi impigrè quod imperatum fuerat exequuntur. Is tunc suos, qui iussa confecerant, asperis verbis accipit, quòd iniuriam ciuibus suis intulissent. An, inquit, ignoratis me Regem esse Malacæ, & hos, quos captiuos abduxistis, mihi subditos esse, neque secus a me diligi, quàm si eos omnes genuissem? Spero equidem Abedallam, quem ego non generum, sed filium arbitror, propediem in meam potestatem Malacam, vt cōfistit, redacturum, & tunc apparebit, quantum inter Lusitanorum tyrannidem, & mei Impetij moderatationem interfit. Hos enim vt filios omnes cum singulari humanitate tractabo, quos Lusitani dominatu diuissimo oppressos tenent. Gener enim meus Abedalla, prudentia, qua valet plurimum, id, quod mihi promissum, cumulatè præstabit. Hæc vbi dixit, captos cibo & potu benè acceptos, & muneribus affectos, missos fecit, omniaq; illis bona restituit, subsec; Ducibus atrociter minatus est, si quid simile in posterum contra ciues vrbis Malacæ designarent. Id homines verum esse crediderunt. Et vbi Malacam reuersus fuere, sermo primū occultus inter nonnullos haberi de eadem re cœpit.

*Falsis
Abedalli
testimoniu
a
Orcalan-
nia.*

Deinde sparso latius rumore, res ad Georgium Albuquerqueium vrbis præfectum delata est. Bartholomæus autem Perestrellus, quæstor Regius, qui paucis illis diebus ex India citeriore Malacam aduenerat, cum Ninachetuenfis filijs erat vsu & familiaritate coniunctus, in hac; ulorum gratia faciebat. Illi patris mortem vlcisci summo opere cupiebant, & idè quod erat rumore dissipatum, oratione confirmabant, & asserabant, id se multorum literis & argumentis clarissimis exploratū habere, Abedallam de vrbe nefariè prodenda cogitare, & societatem sceleris cum Rege Birmami coniuisse. Perestrellus Georgium Albuquerqueium admonuit, vt impediens periculum præcaueret, & proditorem, antequam id, quod animo destinabat, efficeret, capite damnet. Is filios Ninachetuenfis accersit. illi rem sanè

confidenter asserunt, nihil clarius esse confirmant. Albuquerqueius quamvis esset vir probus, non ita tamen sapiens erat, ut intelligeret, non esse temerè in re capitali fidem iniunctis habendam. Et siue quia valde periculū metueret, siue quod facinus illud præclarum fore putaret, hominem summa potentia præditum, & nomine Regis, ut nihil aliud esset, ornatum occidere, non procrastinat. Abedallam accersit, sceleris insinuat, testimonia, quæ hostes in illum dixerant, exponit. Testestrellus vehemens accusator inflat, & urget. Abedalla fidem Albuquerqueij implorat, & obtestatur, nè se hominem innocentem, summè in Lusitanos officiosum, regisq; Emmanuelis studio flagrantem hostium ciudelitati dedat. Tempus sibi dari postulat, dum Regis Bintamensis fraudem, & inimicorum calumniam, & suam innocentiam testibus & argumentis apertè demonstraret, se ex vinculis velle causam dicere. Ad hæc obsecrabat, nè nomini Lusitano tantum dedecus supplicio hominis innocentis inureret, quo odium in se multorum hominum concitaret. Hæc ne est, inquit, gratia, quam meis in Lusitanam gentem meritis referendam censes, ut supplicio meo ciudelitatem regis Bintamensis, sempiterni vestri nominis hostis, expiam? & ij, qui propter meam in regem Emmanuelem fidem me immani odio persequuntur, lætitia exultent? Quid aliud enim expetit Rex Bintami, nisi ut ego, quem suorum ferro, quem veneno, quem multis insidijs occidere nequiuimus, manibus Lusitanorum, propter quos meos deserui, & odium in me hominis malefici acerbissimum concitavi, inireimar, & illi, in quorum me fidem contuli, doloris illius, quem vir improbissimus cepit, ultores existant? Eadem namque opera fieri cernit, ut illius immanitatem satietis, & homines à studio vestri nominis auertatis, & apud multas nationes odio sitis. Quid enim dicent ij, qui me à regno meo per vos deductum conspexerunt, ut vestris beneficijs ornarer, & præsidij contra hostes meos miniter, cum viderint me tam subito de statu meo considere,

*Abedalla
ad crimina-
tiones
responso.*

&

& ipsorum opera, quos hostes vestri nominis gratia defumpsi, ad supplicium detrudi: Quare te per fidem, per religionem, per humanitatem, per reliquas virtutes, quas vnicè colis, oro & obtestor, vt mihi respondendi facultatem tribuas. Et tum demum, si proditoris conuictus fuero, nullum supplicium recusabo. Hæc quidem cum Abedalla diceret, & suppliciter postularer, non potuit hominem natura mansuetum ad aliquam humanitatis partem traducere. Itaque sine vlla cunctatione, homo innocens, regio splendore præditus, in forum deductus, inspectante populo, cum multorum luctu & querimonia secui percussus fuit. Qui tamen dum ad supplicium ducebatur, manus in cælum tendebat, & numen implorabat, vt in eos, quorum calumnijs ipse contra ius & fas interimebatur, animaduerteteret. Post decimum & septimum diem Perestrellus celeri morte absumptus fuit: quod multi ad numinis vindictam retulere. Abedallæ verò supplicium tantam multis offensionem attulit, vt multi mercatores & ciues Malacæ excederent, atq; passim, quacunque se conferebant, omnes homines a Lusitanorum commercio deterrerent. Nihil esse apud Lusitanos tutum, nullam fidem ab hominibus conseruari: illis ipsis, qui rebus illorum inferuient, esse tandem crudele supplicium indicta causa subeundum. Ninacheruensem, nulla offensione interposita, honore deiectum, & ea de causa post tam multa officia tibi mortem consciuisse, Regem Camparensem crudelem in modum contra ius necatum fuisse. Cum huiusmodi sermonibus omnia complerent, factum est, vt cum mercatores in urbem accedere non auderent, non solum vestigalia tollerentur, verum & Lusitani cum ciuibus, qui relictæ in ciuitate fuerant, summa rerum inopia, atq; adeò fame vexarentur. Sed Georgius Botellius à Georgio Albuquerque missus cum duabus nauibus, omnes illas circumquaque regiones peragravit, qui cum esset, & propter virtutem notus, & propter vsum Regum omnibus familiaris, facile à multis Regibus & Principibus impe-

*Iniusta A
bedallæ
cedes.*

*Vltio diui
na.*

*Lusitano-
rum per
Indiam
infamia.*

trauit, vt mercatores rursus Malacam merces & cibaria conuherent. Dum Botellius summam in commatu comparando diligentiam adhiberet, Rex Bintami Regem Siacæ (ea regio est ad Austrum in eadem ora sita, quam fluuius eodem Siacæ nomine interfluit) per literas admonuit, vt sibi Botellij caput offerret. Quod si faceret, se ei filiam insigni specie magna cum dote collocaturū. Id Siacæ Rex, cum ad illum Botellius diuerteret, præmio nuptiarum allectus, facere constituit. Sed accidit, vt, cum illius quidam domesticus, qui fuerat à Botellio captus, & sine ullo pretio dimissus, prodicionem, quæ parabatur, intelligeret, vt Botellio gratiam referret, scelus indicaret. Rex Bintami præterea duodecim naues instruxit, & Ducibus impetauit, vt Botellium Malacam redeuntem, si vitaret insidias, interciperent. Georgius Albuquerque vbi id comperit, nouem naues ornari iussit, & Francisco Melio præcepit, vt Botellio opem afferret. Bintamensis Rex cum id ex speculatoribus accepisset, alias quatuor & viginti naues instruxit, quæ cum Melio decertarent. Hæc naues cum duodecim, quæ præmissæ fuerant, acre cum Melio prælium commiserunt. Qui tamen classem hostium profligauit, maximumque numerum hominum occidit, & cum insigni victoria Malacam reuersus est. Victoria tamen non incruenta fuit. Nam septem & triginta Lusitani mortui sunt, magnus etiam Malacenium numerus occisus fuit. Botellius similiter periculo liberatus, cum vario & multiplici com meatu Malacam rediit. Sub idem tempus Georgius Brittius Malacam venerat, vt vbi præfesset. Successor enim Georgio Albuquerque missus ab Emmanuele fuerat. At Prætor Albuquerque Armuzij, post Hamedij mortem, Reipub. statum egregiè collocarat: ciues æquitate & mansuetudine sibi deuinxerat: ipsum Regem multis ad se beneficijs allexerat: nationes externas ad commercium specie benignitatis inuitauerat. Multi Perlidis & Arabiæ Reges ad illum Legatos cum muneribus miserant, vt cum eo pacem firmarent. Ne-

Insidie Botellio str.
St.e.

Siacæ.
gnum.

Navalis
Lusitano.
rum victoria.

Armuzien
sis Regni
constitutio
Alb. auctor.
re.

que

que defuere Principes, qui solo videndi hominis studio, de quo tam præclaram famam multiplicis virtutis acceperant, Arnuzium contenderent. Interim rumore dissipatum fuit, Sultanum ingentem classem instruere, qua Arnuzium debellaret. *Albuquerque*, & si non valde rumori fidem habebat, id tamen consilio prætendit, ut sine Regis offensione arcem firmitus munit, & ciuitatem præsidio, ne à fide deficere posset, omnino nudaret. Dixit enim, omnibus vrbis tormentis sibi opus esse, ut facilius hostes, qui expectabantur, ab vniuersa vbe propelleret. Itaque tormenta & munitiones ex vrbe & ædibus regijs in arcem deportandas curauit. Reges autem cæcos in Indiam, ne propter multiplicem Regum prolem in vrbe motus otiretur, misit. Quindecim enim Reges oculis orbati à regni procuratoribus, in ædibus regijs, cum vxoribus & liberis inclusi setuabantur, quib. omnia ad victum necessaria Principes, qui Regis nomine regias opes pro libidine tractabant, largè præbebant. Hoc erat præmium Regibus à maleficis hominibus constitutum, quoties iure regio liberius, quàm rectores ipsi vellent, vterentur. Præfecti namque tyrannide constituta, ex hac regia stipe puerum deligebant, cuius nomine regnum in suam potestatem redigerent. Hic verò in regia sede locatus, si aliquid moliri cum regia libertate vellet, oculorum aspectu priuabatur, & alius in locum Regis cæci eidem calamitati, si liber esse vellet, obnoxius, ut regum nomē obtineret, assumebatur. Hæc autem tyrannidis minime ferendæ materia inter ipsos tyrannos dissensiones pestiferas excitabat, & causam ipsi ciuitati sæpenumero grauissimæ cladis afferebat. Hos reges cæcos, partim ut memoriam tam immanis sceleris extingueret, partim ut turbulentissimæ dissensionis materiam amputaret, *Albuquerque* Garciæ Norogæ commisit, ut eos in Indiam deportaret: vbi iubebat, ut eis omnia magnifice præberentur, quæ ad victum & elegantiam regiam pertinerent. Sed in hoc tam felici re. um omnium, ut homines iudicare poterant, statu, *Albuquerque* aur se-

Albuquerque
si strata
gena.

15. Arnu-
zij Reges
excacati.

Horrenda
tyrannis.

Albuquerque

neſtute, aut nimio labore confectus, in lentum mor-^{morbus le}
 bum incidit, qui in dies ingraueſcebat. Cum igitur ſibi ^{thalis, &}
 mortem appropinquare iudicaret, arcis præfecturam ^{que de in-}
 Petro Albuquerque, cuius virtutem & ingenium mul-^{dè ſubſe-}
 tis in locis perſpexerat, & quem nouerat eſſe & Regi Ar-^{cuta.}
 muzienſi, & ciuitati vniuerſæ cariſſimum, præfecit, e-
 umq; ad fidem, & vigilantiam, & æquitatem luculen-
 tiſſimis verbis excitauit. Res autem Armuzij eo ordine
 conſtituit, vt non facile perturbari, & a ſtatu dimoue-
 ri poſſent. Multa etiam, quæ ad Indiæ ſtatum ſum-
 dum vtilia videbantur, effecit. Animum vero ſuum ſa-
 cris ſanctiſſimis expiauit, & teſtamentum fecit, nec ali-
 quid prætermiſit, quod ad religionem procurandam,
 & rem ſuam cōſtituendam aliqua ex parte pertineret.
 Mira deindè eum cepit cupiditas in India moriendi.
 Vrbem præterea Goam, cuius ipſe conditor erat, aſpi-
 cere, antequam è vita diſcederet, vehementer optabat.
 Regem deindè per Petrum Alpoem ſalutauit, fidem-
 que dedit, ſe illi loco patentiſ, quamdiu in vita mane-
 ret, futurum. Petrum deindè Albuquerque, quem
 Armuzij in arcis & vrbiſ cuſtodia relinquebat, illi v-
 nicè commendabat. Se tamen ſpem magnam habere
 dixit, fore, vt vbi primum ex eo morbo, ſi ita DEO vi-
 ſum eſſet, emergetet, Armuzium rediret, vt illi poſſet
 amorem, quo eum proſequabatur, officijs oſtendere.
 Rex illius deſiderio lachrymas profudit, reſpondit-
 que, ſe illum perpetuo in loco patris obſeruatum,
 operamque daturum, vt a nemine ſtudiorum & pieræ er-
 ga Regem Emmanuelem vinceretur. Ea tamen ſpe in-
 teum, quam illi Albuquerque oſtendebat, Armuzij
 repetendi ſe miſericè ſuſtentauit. Hoc ſacto Albuquer-
 cius, vt ſalutationes deuitaret (omnia namque huma-
 na officia ſaſtidiert) nauem conſcendit, & vela fieri
 iuſſit. Cum ab vrbe quatuor paſſuum manibus abeſſet,
 reliquos claſſis nauarchos, qui non tam cito ſoluere
 potuerunt, biduo in anchoris expectauit. Eò Rex Ar-
 muzij rates cum multis ſuſcitibus, & comineatu, &
 muneribus ad illum miſit. Ille Legatos hilari fronte,

& vultu, & cum humanitatis egregiæ signis accepit officia Regis amantissimi esse sibi gratissima confirmavit, & Legatum, & nautas atque remiges benè acceptos, & munerebus ornatos à se dimisit. Oram verò Indiæ præteruectus, naus quædam parua ad naue[m] illius accessit. Illa vehiebatur nuncius cum litteris, quas Cide Alles, & quidam Himaëlis Legatus Dio ad illum scripserant, quibus nuntiabant, Lupum suarium Aluatiengam ab Emmanuele missum fuisse, qui illi succederet, & illum (quod eis facinus indignum videbatur) in Lusitaniam reuocaret. Quod si is parere nollit, Regum suorum opes offerebant, quibus facillimè tantam à se iniuriam propulsaret. Is animum gratum habuit, officium aspernatus est. Et tamen non mediocri animi perturbatione commotus (intelligebat enim, eam successionem inuidorum opera constitutam fuisse) se continere non potuit, quin sublatis in cælum manibus exclamaret. Proh

Christe sancte, inquit: quo me pacto possum ijs molestiis, quæ me circumvalliant, expedire? Si Regi satisfacio, in hominum odium incuro: si hominibus consulo, in Regis offensionem incido. Ad atas, ætumnose senex, ad atas, inquam, confugiendum. Hæc autem verba sæpè repetebat, ut appareret, cum gravibus esse curis exulceratum. Deinde sibi laborum omnium finem inflare prænuntiavit. Tandem ubi ad se rediit. Cettè, inquit, mecum statuo, Regem felicissimum diuinitus de multis rebus admoneri, & hanc successionem non nisi motu & instinctu numinis ab illo constitutam fuisse. Mortor enim, & si hoc tempore successor[m] illius consilio delectum non haberem, potuisset Indiæ status periclitari. Hæc ille cum dixisset, animo conqueuit. Quo verò magis progrediebatur, eo moribus erat infestior. Literas interim se breues ad Regem Emmanuelem in hanc sententiam dedit. Has postremas litteras cum frequenti singultu, & reliquis mortis certissimæ signis scribo. Filium unicum habeo: quem peto promissu in

*Nuncius
Albuquerque
de suc.
cessore al.
latus.*

*Albuquerque
exoratio
Pathetica.*

*Postrema
Albuquerque
ad Em
manuel
ueræ.*

In tuam maiestatem & amplitudinem præstantibus
 mentis, tua magnificentia & benignitate complesta-
 re. Quæ tua causa gesserim, opera ipsa testificabun-
 tur. His lileis vacillante manu cum magna difficulta-
 te conscriptis, orationem rerum humanarum memo-
 riam profus abiecit, & totam mentem ad res diuinas
 animo recolendas, & veniam flagitiorum a diuina
 clementia postulandam conuertit. Cum verò multa
 mente recoleret, tum verò locum Ioannis, quo Chri-
 sti cruciatus exponit, sibi cicbro legi faciebat, cicbri-
 que gemitibus, & aliis eiusmodi signis, se ea lectio-
 nem in modum recreare demonstrabat. Cum etiam
 Goæ legeret, famulum celoce celauit inuehi præce-
 pit, qui ex vrbis sacerdotem, quo plurimum fuerat in
 rebus diuinis vsus, euocaret. Is vbi venit, totam cum
 eo noctem in rebus, quæ ad sempiternam vitam perti-
 nebant, attentissima cogitatione pertractandis con-
 sumpsit: & sic ante lucem ex ergastulo corporis e-
 migrauit. Vbi fuit in urbem de illius morte nuncius
 allatus, non solum Lusitani se lamentis dederunt,
 sed Saraceni etiam, & gentes reliquæ à nostris sacris
 aenæ, plangore & simulatu urbem compleuerunt.
 Tanta nuncue erat humanitate præditus, ut vtrum
 magis multi illius virtutem n. etuerent, an bonita-
 tem amarent, esset explicatu difficillimum. In primis
 autem ius a quibuslibet colebat, & fidem violatam acuti-
 me puniebat, nemini ne iniuriam fieri patiebatur.
 Tunc in igni p. d. a. Vxorē nūq. am. duxit: filiū
 vnicū ex om. illa suscepit. E ac in laboribus toleran-
 dis acutiss. ita, ut homines nimo interdum labo-
 re langueret: quos tan. ē. magis exemplo, quam propo-
 sitis n. ius ad labores excitandos excitabat. Calum-
 niato. ibat erat insensu, adeo, ut nemo auderet alicuius
 nomen apud illum falsò deferre. Consilio pluri-
 mum valebat: incredibili cele. ite, quæ statuerat, exe-
 quebatur. Erat veritatis amantissimus, vanitatem &
 mendacium odio acerbis persequabatur. Iniurias sibi
 illatas animo maximo ferebat. Iracundia interdum

*Alf. Albu
quercij
mors.*

*Eiusdem
mores.*

efferebatur, ita tamen, vt in medio iracundiæ ardore, dictum iaceret (erat enim acutissimus) quo omnes, qui, vultum illius extimescebant, à nimia conturbatione ad hilaritatem & risum sæpè traduceret. Non erat alienus à literis : & cum otium erat, lectione factarum præcipuè literarum oblectabatur. Vtrum magis belli, an pacis artibus excelleret, incertum est. Sic enim bellum administravit, vt meritò summus imperator haberetur. Sic Rempub. multis in locis constituit, vt summus etiam Reip. moderator existimari iure posset. Itaque omnes, qui tunc Goræ se tenebant, in illius morte se patre amantissimo obatos esse querebantur. Fuit

*Exequia
Albuquerque
cij.*

è naue cum incredibili pompa ductus, & exequiarum singulari magnificentia sepultus: quanquam fletus eorum spiritum, qui funus procurabant, sæpius intercluderet. Eius morte nunciata, luctus per oram Indicam peruasit: multos Reges & Principes maiore affixit. In primis Xuranda Armuzij Rex animi dolorem multis lachrymis & veste lugubri demonstravit. Rex Emmanuel illius mortem acerbè tulit, filiumque illius ad se continuò venire iussit. Appellabatur ille Blasius Albuquerqueus. Rex ne tanti viri nomen ex animis elaberetur, ei patris nomen indidit, & pro Blasio Alfonso vocari præcepit. Eum verò, vt parentis merita postulabant, multis muneribus affecit, & splendidis etiam nuptijs ornauit. Sequenti anno alio funere principis inui-

*RES EV-
ROPEAE*

ctissimi vniuersa Hispania luctu deformata fuit. Rex enim Fernandus, cuius nomen est immortalitati propter egregia facta consecrarum, in pago, quem Madrigaleium appellant, qui ad ciuitatem nomine Trogillium pertinet, graui morbo erat implicitus. Eum Emmanuel per Ioannem Rodericum Salam Menesium salutauit, & de valetudinis eius ratione certiores se fieri

*Fernandi
regis Catho-*

*licij mors.
Annus à
Christo na-
to 1516.*

iussit. At Rex Fernandus die vigesimo tertio Ianuarij, anno salutis M.D.xvj. mortem obiit. Vbi ad Emmanuel per Menesium literas rescivit, literas ad Reginam illius uxorem, quam Germanam appellabant, & ad Fernandum Philippi filium, Fernandi Regis nepotem, &

ad reliquos Castellæ principes, quæ doloris indicium & officij, & amoris argumentum continebant, continuo misit: & Menesium, ut verbis literarum sententiam uberius subsequeretur, admonuit, & quæ vellet, ut cum illis ageret, diligentissimè præscripsit. Tum literas ad Rodericum Fernandium Almadam, virum summa prudentia præditum, qui tum Antuerpiæ Regis ipsius negotia gerebat, dedit, quibus præcipiebat, ut cum de rebus omnibus, quæ vel in Gallia Belgica, vel in Germania fierent, admoneret, ut ad temporis conditionem consilia regni dirigeret. Tum ad Maximilianum Imperatorem Caroli duum, cui Carolo Philippi filio Castellæ regnum iure hæreditatis obuenerat, legatum decreuit. Is Petrus Cornea fuit, qui prudentiæ nomine non mediocrem apud regem locum obtinebat. Summa legationis erat, ut Carolus Isabelam Regis Emmanuelis filiam uxorem duceret, & rursus Leonoram cum Ioanne illius filio matrimonio copulari vellet. Legatus comiter acceptus est: literarum humanitas & officium fuit Imperatori gratissimum. Petrus tamen Correa, cum nihil eo tempore transigi posset, Regis Emmanuelis permissu in Lusitaniam rediit. Hoc anno Leo Decimus Alfonsum Emmanuelis filium in Cardinalium collegium cooptauit. Et Regi etiam concessit, ut Isabelæ, Dionysij Portugalix Regis uxori, foemina sanctissimæ, cuius diuina virtus fuerat admirandis signis a Christi numine comprobata, honores in Lusitania publice ut reliquis diuis haberentur: & ut equitum Iacobensium, & Cisterciensium magistratus, absque ipsius pontificis maximi privilegio, ei, cui Reges Portugalix vellent, assignarentur. Hæc omnia propensa Pontificis ipsius in Emmanuelem voluntate, & opera, & industria Michaelis Syluij, qui tunc apud Pontificem Emmanuelis legatus erat, & ipsi Pontifici propter ingenij magnitudinem gratissimus, concessa sunt. Dum hæc gerebantur, Iupus Suarius Aluarenga munus difficillimum administrabat. Albuquer-

Emmanuelis ad Maximilianum Imperatorem legatus.

Isabelæ Coronatio.

RES INDICIA

*Suarij res
geste
Legatio
ad Coula-
mensem
Regem.*

poterat. Attamen non segniter rebus gerendis incubuit. In primis autem Coulamum legationem decreuit, quæ pacem cum Regina, quæ tunc regnâbat filij pueri nomine, qui in illius tutela erat, guberabat, æquis conditionibus firmaret. Conditiones autem fuerunt, ut illa Templum non in e Diui Thomæ Apostoli dedicatum, quod Saraceni eo tempore, quo Antonio Saræ necem attulerant, distabant, suis sumptibus instauraret, & templi vectigalia restitueret, & octoginta milia pondo pipæis pro bonis, quæ Insitanis erepta fuerant, persolueret: & ut, antequam cum Saracenis transiret, Lusitanas naues expulset, & omnibus consensu precio pipæis numerum, qui in eas posset imponi, sine vlla fraude venderet. Classẽ, quæ erat in Lusitaniam profectua, comparauit: pacem cum Calecutij Rege, quæ fuerat ab Albuquerque facta, confirmauit: Cananoris morus, qui fuerant excitati, compescuit. Dum Goam reuertitur, tempestas subito coorta cum Anchediuam petere compulit. Inde Alexium Meneßurum cum octo nauibus, ut otam Arabiq; perlustraret, & inde Armuzium classẽ in hyberna deduceret, misit. Goam reuersus, consilium iussu Regis Enmanuelis habuit, vtrum expediret vibem diruere, & insulam omni præsidio vacuam hostibus relinquare, an potius esset magis è Republica eam tueri. Non enim Albuquerque inuidi cessabant illi non solum viuo, sed manibus etiam illius, atq; adeò sepultis reliquis dolorem inurere, & vibem illam esse communibus rebus inutilem oratione contendere. Nam multis post annis in eo perseuerabant, ut laudibus illius oblatrant, & omnia, quæcunq; gesserat, nullo consilio gesta fuisse contenderent. In consilio tamen decretum fuit, Goam esse summo præsidio confirmandam, & vibem omni ratione muniendam: quod ipse Suarius sententia sua confirmauit. Cochimum deinde reuersus, classẽ, qua in Sinum Arabicum penetraret, instruendam curauit. Fernandum Petreium Andradum in Sinam (sic enim Emmanuel imperauerat) con-
tinuo

*Publica
de Goa ci-
uitate con-
sultatio.*

einò misit. Is cum tribus nauibus Zamatram contendi-
 dit, & ad Pacem naues appellens, Regem de suo aduen-
 tu per Ianimum Rabelotum, quem ibi reperit, certio-
 rem fecit. Ille Rabelotum & hospitaliter, & honorificè *Pax inter*
 cum summis honoribus accepit. Pax fuit inter illum & *Pacensem*
 Andradium Emmanuelis nomine cōstituta, & locus, *Regem*
 in quo Lusitani arcem ædificarent, assignatus: inde *Lusitanos.*
 Malacani petijt. Commeatu, & rebus alijs comparatis,
 in Sinam nauigare instituit: sed tempestatibus aduersæ
 reflatu Malacani redire coactus fuit, vbi Raphaclem
 Perestellum, qui è Sinatum regione veniebat, offen-
 di: à quo de Sinatum moribus, de legibus & institu-
 tis, de mansuetudine in hominibus inlita multa perce-
 pit. Georgius Britius Malacæ præfectus Henricum Le *Martaba.*
 miū in Martabanum Peguensis regni portum misit, vt *nū portum.*
 inde commeatum conueheret. Est autē Pegu latissima *Pegureg.*
 & fertilissima regio, in India vltiore vltra Gangem, *num.*
 capite, quæ ad Solis occasum spectat, sita, quæ inde
 Malacani procurrit, & orientem Solem versus, mare,
 quod ad Sinam ex quadam parte pertinet, attingit. Is
 nauem, quæ ex Peguensi portu soluerat, viderat. In eo-
 dem verò portu consistentem Saraceni, quorum na-
 uis capta fuerat, latrocinij & immanitatis insimulant.
 Rex classem comparat, qua nauem dominis redde-
 re compellat. Lemius tribus diebus prælium susti-
 nuit: naues non paucas depressit: multos homines *Lemij præ*
 occidit, sed naufragium tandem fecit. Nauis enim *liū & nau*
 erat periclitata, & tormentorum contentione conuulsa, *fragium.*
 & dissipata, vim aquæ admisit: & ita demersa repente
 fuit. Ipse Lemius cum sexaginta Lusitanis scapha &
 lembo quodam Saniatram contendit. Sed scapha &
 lembo tempestate disiectis, & ad litus allisis, octo &
 viginti Lusitani fluctibus hausti sunt: reliqui cum
 Lemio in Pedirense regnum se contulerunt, vbi fue-
 runt à Rege cum singulari humanitate tractati. Ale-
 xius autem Menesius tempestatibus impeditus, quo-
 minus diu Arabiæ oram peragraret, Armuzium se-
 consulit, vbi omnia Suarij mandata summa diligen-

RES A
FRICA-
NAE.
Christia.
n:sm per
Aethiopiā
increment-
am.

Alfonsi
Conzenfis
Regis lan-
des.

tia confecit: & cum primum per anni tempus licuit, in Indiam reuersus est. Dum hæc in India geruntur, Emmanuel in Lusitania propagandæ religionis studium non intermittebat: & cum intelligeret, in Aethiopia Congi regionem quotidie magis Christi discipulis illustrari, vt opus præclarè institutum, rectius absolui posset, sacerdotes alios ad Regem Alfonsum, cum libris & muneribus, quibus hominem multè acrius studio religionis incenderet, misit. Rex eo tempore, quo sacerdotes & Emmanuelis famuli, qui simul missi fuerant, in Congi fluuium penetrauerant, abeat bellis implicitus contra Reges stipendarios, qui ab illo defecerant. Fuere tamen interim nostri in oppido, quod Sonum appellant, suis benigne a Regis accepti. Rex bello ex animi sententia confecto rediens, sacerdotes cum amoris eximij signis excepit, Emmanuelique pro tantis beneficiis immortalis gloriæ precatus est. Nostri sacerdotes virtutem ipsius Alfonsi Regis in cælum laudibus efferebant. Erat enim in sceleribus vindicandis acer, & in egenarum inopia subleuanda benignus, in regni opibus stabilendis industrius, in moribus atque vita commens, in religionis studio sanctus, atque tam insigni pietate præditus, vt cælum semper intueri videretur. Siue enim ius diceret, siue cum populo ageret, siue belli consilium, siue pacis iure, semper Deum in oculis & conspectu proponebat, ornatæ ad illius gloriam reuocabat. Literarum studiosissime iubebat, magistros magna mercede conducebat, vt pueros non literis tantum, sed multo etiā magis studio pietatis imbuerent. Ipse verò tempus, quod illi a negotio publico vacabat, in literis consumebat. Euangeliorum sententias innumerabiles, & prophetarum oracula in ore semper habebat. Nam & lectione perpetua multum in sanctorum literarum studio profecerat, & quæcunque à sacerdotibus audierat, in illius memoria penitus infixæ permanebant. Frequentes ad populum conciones habebat, quibus illū ad pietatem, & religionem audenter incitabat. Erat in-

genio acri, & memoria firma præditus. Quinq; libros *Iudicium*
 Lusitanarum legum cum diligenter euolueret, legum *Congensis*
 quidam sapiëntiam, & ordinem atque disciplinam rei- *Regis de*
 pub. laudauit: sed rebus etiam minutissimis leges cer- *Lusitana*
 tas inuentas esse, non faciliè probabat. Itaque hanc le- *Nomotheta*
 gum exactissimam diligentiam irridens, de Lusitanis *sua*
 quæsiuit, quænam poëna esset ijs, qui in terra pedem
 ponerent, statuta. Regem verò Emmanuelem tanta
 absens fide colebat, vt sæpè diceret, se nullam esse de re-
 bus humanis voluptatem percepturum, antequam in
 Lusitaniam veniret, vt ad Emmanuelis pedes prouo-
 lutus, illi se totum addiceret. Quòd enim cælesti luce
 frueretur, quòd verum Deum coleret, quòd ad immor-
 talem vitam aspiraret, id totum esse Emmanueli Regi
 clarissimo atque sanctissimo in acceptis referendum.
 Eodem anno Fræcisus Vallesius, Galliarum rex, legatum
 ad Emmanuelem misit, cum litæis officij plenissimis. *RES EV.*
 petebat autem ab illo, vt se societatis fœdere, quam tunc *ROPEAE*
 cum aliquot principibus in aliorum perniciem facie- *Gallica ad*
 bat, alligari permetteret. Emmanuel respondit, sibi Re- *Emmanue*
 gis potentissimi voluntatem semper fore gratissimam, *læ legatio.*
 & omnia, quæ saluæ fide, & Christiani Regis officio
 posset, causa illius libentissimè facturum. A bellis ta-
 men, quæ Christiani principes inter se gerebant, vehem-
 enter abhorrere. Sibi namque in animo esse, Sarace-
 nis, si posset, perniciem & interitum machinari. Chri-
 stianis vero principibus bonam mentem & animorū
 concordiam, cum bonorum omnium amplificatione
 precari. Sub id tempus tres Sarmatæ, viri apprimè no- *Triū nobi-*
 biles, in Lusitaniam Emmanuelis visendi gratia vene- *lū Sarmæ*
 runt. Illius namque fama illas regiones cum hominū *tarū Em-*
 admiratione peragrabat. Tempore enim, quo reliqui *manuelis*
 principes Christiani, huius tanti nominis oblitæ, acer- *videndi*
 bissimæ odus stimulatæ, in mutuam perniciem tuebāt, *causa in*
 & furore cæci, opes hostium, qui Christianis opibus *Lusitiā*
 imminuebant, in dies amplificabant, erat illius Regis *profectio.*
 laus illustrior, qui pacem cum Christianis principi-
 bus vnicè colebat, nec ullis præmijs alluci poterat, vt

cum villo principe sanctissimi belli societatem iniret, & tanto studio bellum in Africa, & India, cōtra Christiani nominis hostes compararet. Ad hæc addēbant, itei in nationes vltimas apertum, Indiam subactam, multas Orientis nationes sub imperium subiunctas, maximas Arabum, & Persarum, & Aegyptiorū classes deuictas, neque tam illustres victorias humanis viribus, aut vlla vaide magna potentia consequutum, sed, vt conici poterat, Christum, cui ille tota mente seruiebat, pro illius amplitudine diuicare. Hæc & alia multa in hanc sententiam cū vulgō iactarentur, apud Regem Sarmatæ, qui eodem studio bellum continenter cum Turcis, & reliquis Christianæ religionis hostibus gerebat, & nobilitatem in armis, & opuma disciplina continebat, præcipuē laudabantur. Hoc tres illos adolescentes nobiles incitauit, vt eam tam longinquis terris in Lusitaniam illius videndi gratia venirent, & simul ab illo peterent, vt eos manibus suis equestribus dignitatis insignibus ornare velle. Sibi namque omnia in armis feliciter euentura confidebant, si a Principe tam diuinis virtutibus ornato eam dignitatem adipiscerentur. Quod petebant, impetrarunt, ipsius, ue regis manibus ornati, & instructi, multisq; muneribus affecti in patriam rediere, & quacūq; itei faciebant, regis ipsius virtutem & magnificentiam summis laudibus efferebant. Hoc anno cum Rex Fessensis crebras excursions in agrum Arzila fecisset, & multas prædas abegisset, ciuitas in magnam carum penuriam redacta fuerat. Ioannes Coutignus vt hoc incommodum resarciret, in opulentum pagum propè Alcastarquibini situm, qui propter inanis longinquitatem, nihil sibi à Coutigno meuebat, cum ducentis & quinquaginta equitibus, cum tota nocte iter fecisset, ante exortum Solis inuasit: hostes nec opinantes oppressit: quinq; & quinquaginta tantum (reliqui enim diffugerant) captiuos abduxit: mille boues cum multis equis & pulis abegit: ea tunc omnia cum maxima difficultate, propter fluminum altitudinē, qui ea nocte (imber enim

RES A-
FRICA
NÆ

Jo Coutig-
ni excursio

maximus, & turbulenta tempestas extiterat) supra modum creuerant Arzila duxit. Praefectus Alcastianus quidam repente cum recentis equitibus illius vestigijs institit. Sed imbres praelium diemerunt. Vix Coutignus pontem quendam transierat, cum aquae quae cāpos inundauerant, pontem operueiunt. Hostis verò metuens, ne, si ulterius peigeret, redius sibi minime pateret, reuersus est. Crebris eiusmodi excursionibus Coutignus hostes finitimos extenuabat, & agis populationes inferbat, quibus irritatus Iesensis Rex, maximum exercitum comparauit, vt Arzila obsidione premeret. Triginta equitum milia, & peditum supra septingenta milia coegit: cum ijs armatorum copijs, & multis tormentis & inuentionibus Arzila condidit: eamque vallo & fossa cinxit: & crebras deinde turres excitauit, tormenta quoque disposuit, & urbem vehementissimè quatere coepit, & cuniculos, quibus muros subrueret, instituit: operamque enixè dedit, vt, antequam auxilium obsessis afferri posset, vire potueretur. Coutignus tamen cum de illius aduentu certior factus esset, Nonium Riberium, qui regis Emmanuelis negotia in Hispania Baetica procurabat, & tunc se Malacae tenebat, admonuerat, vt sibi confestim multa, quae ad obsidionem tollerandam necessaria videbantur, mitteret. Emmanuele quoque per literas de Regis Iesensis aduentu certiores fecerat, copias distinuerat, stationes Ducibus assignarat, eas partes, quibus maius periculum imminebat, praesidio firmiore munerat, suos ad propugnationem multis verbis incenderat. Omnes erant in urbis defensionem acriter incitati. Riberius nihil cunctatus est, sed omnia, quae Coutignus postularat, continuo misit. Ioannes Mascaregnas equitum leuis armaturae Magister, duas repente naues inflauit, in quas centum & viginti equites, & pedites, qui nauibus vehi poterant, imposuit: eiq; se comitem Nonius Mascaregnas frater adiunxit. Alii duo fratres eorum, nempe Emmanuel Mascaregnas, & Antonius Mascaregnas Arzila sub Coutigno militabant.

Arzilense bellum.

Arzila obsidio & propugnatio.

Subsidia Arzilensibus missa.

I. cum

Tj cum Arzilam peruenerunt, iam vrbs viribus sum-
 mis oppugnabatur. Nonius Riberius milites ducentos
 Malaca misit: Duces duo viri nobiles erant, qui pro-
 pter sua in Regem Emmanuelem merita, ab eo benefi-
 cijs summis ornati fuerant. Cum is alij veniebant eis-
 dem rationibus astuti: quos omnes Coutignus singu-
 lari comitate, & multis honoribus excepit, & illis sta-
 tionem assignauit, quam insita virtute tuerentur. Inte-
 rim nec nocte neque die ab opere cessabat, fossas trans-
 uersas, quibus cuniculos exciperet, duci, muros quassa-
 tos refici, alios intra veteres muros excitati faciebat.
 Franciscus Doria Genuensis, frater patruelis Andreæ
 Doriæ, cuius tantum nomen in rebus maritimis ex-
 titit, operibus præerat: huic Rodericus Sousa, cognom-
 ento Cide, socius adiunctus erat. Hi singulare in ea
 obsidione specimē virtutis & industriæ dederunt, ita,
 vt in oculis & sermone omnium versarentur. Reliqui
 quantum poterant, officio suo fungebantur, & singu-
 lari audacia omnibus se periculis exponabant. Hostes
 nullum obsessis laxamentum dabant. Erat autem hoc
 in Regis Felsiensis animo penitus insitum, vt, si non
 intra paucos dies Arzilam expugnaret, obsidionem
 solueret, nè desidendo tempus finis consumeret.
 Hoc illum stimulabat, vt oppugnationi perpetuò acriter
 & vehementer insisteret. Itaque alij sagittis & glandi-
 bus, vt mœnia propugnatotibus nudarent, contende-
 bant: alij tormentis assiduè muros quatiebant: alij
 perfectis iam cuniculis, muris vasa tormentario pulue-
 re referta subijciebant: fessis deindè recentes & integri
 succedebant, ita, vt res in vltimum discrimen adducta
 videretur. Nostris tamen nec animus interim, nec in-
 dustria ad repugnandum decrat: nec vllis telis, aut ob-
 iectis terroribus, loca sibi assignata deserebant, & indè
 vthostes summa contentione propellerent, labora-
 bant. Multi tamen interim vtrinque cadebant. In hoc
 statu vrbs erat, cum Rodericus Barietus cum nauigijs
 duodecim ex Algarbio aduenit. Huius aduentu tan-
 tus obsessis animus additus est, vt considerent, se facil-

Nouum Ar-
 zilenfium

limè in murorū ruinis, si mœnia omnino corruerent, cū hostibus aperto Marte cōgredi, aut intra cuniculos manum conficere possent. In hac classe, ex eodē Algarbij regno Garsia Melius sexcētos viros acres eduxit, & alij præterea ex Algarbienti nobilitate non mediocria auxilia rebus communibus attulerunt. Quin etiam nau-
tæ ex eadem Lusitanæ parte non tantum nauigandi laude præstantes, verum & bellandi artificio non mediocriter eruditi, in urbem obsessam nauius ingressi, fortium hominum officio functi sunt. Maui⁹ interini quidam captiuus ad hostes transfugit, & Fesla Regi nunciauit, urbem esse validiore præsidio, quam ille suspicari posset, firmatam. Is hoc nuncio perturbatus, ob-
sidionem soluere voluit: sed fuit ab Rege Mequinezio fratresuo, ne id faceret, impeditus. Iacobus interim Lu-
pius Siqueira cum nauius triginta iussu Emmanue-
lis aduenit: & sic tandem Reges sublatâ obsidione dis-
cesserunt. Coutignus eos equites, qui tunc Arzilæ in-
uenti fuerant, eduxit, & hostium agmen postremum
carpsit, & nonnullos occidit, & aliquot etiam viros ce-
pit. Hoc tempore Ioannes Gondillaluis Camara, in-
sulæ Materiæ præfectus, grâtiâ sibi iniuriâ à Rege
Emmanuele factam queiebatur, qua offensus, insulâ,
& domicilium, & opes, & vectigalia deferere, & alias
sibi extra Lusitanæ ditionem sedes deligere parabat.
Iurisdictionem enim insule, quæ fuerat maioribus suis
attributa, sibi ereptam, aut, quod idem valebat, immi-
nutam fuisse dicebat: quod minime ferendum esse iu-
dicabat. Cum verò ex insula profectus, in Algarbium
aduersis tempestatibus iactatus esset, & Arzilam obsi-
deri intellexisset, septingentos milites magna mercede
conduxit, & summa celeritate Arzilam contendit. Sed
eo iam tempore Reges castra mouerant: qui tamen re-
ditum multis cū maiore apparatu videbantur. No-
bilitas quæ tunc Arzilæ morabatur, sumptibus exha-
usta, in Lusitaniam redire properabat. Eos Coutignus
retinere non poterat. Hoc Camara animaduertens, du-
plex militibus stipendium proposuit, seque tempus o-

*Aliud sub
sidium.*

*Arzila ob
sidione sol
uitur.*

*Ioh. Cama
ra ex indi-
gnatione
officium
erga Em-
manuelē
regem sin-
gulare.*

mne, quod Coutigno videretur, in ea vrbe mansurū
 asseruit: neque commissū, ut illo in loco quisquā
 suum erga Deum & Regem officium desideraret. Hoc
 exemplo multos homines nobiles in vrbe retinuit.
 Hac non indigna relatu esse statui, ut intelligi possit,
 quorsum Lusitanorum querelæ erga Reges suos erū-
 pere soleant. Vt enim delicati filij de parentum iniuria
 sæpè conqueuntur: ita Lusitana nobilitas leuibus in-
 iuriarum causis irritata, de Regibus, à quibus enutrita
 est, graues querimonias habet. Attamen in ipsa rei in-
 dignitate, cum id casus postulat, opes suas Regum
 causa libenter effundit, & viam in discrimen salutis
 iniicit. Camara verò, postquam officio suo perfun-
 ctus cum dignitate fuit, Hispalini concessit, vnde fuit
 ab Emmanuele literis benignè & amanter scriptis re-
 uocatus. Sub idem tempus, in morte Ataidij fortissi-
 mi viri iactura insignis facta est. Apud hunc nonnul-
 li Arabes Oleidemetenses in Marochiensis regni fini-
 bus constituti, qui tributum Emmanueli Regi pende-
 bant, questi sunt, quòd Arabes quidam Xerquenses
 eorum agros vastarent, & grauissimas illis iniurias in-
 ferrent. Ataidius autem, pcedere abiectus erat, ad vim,
 si quis eis inferre maleficium veller, omni contentio-
 ne propulsandam. Ij verò Xerquenses, contra quos
 foederati Ataidij opem implorabant, erant viri nobi-
 les & animosi, & in rebus belicis exerciti, qui stipen-
 diarij Emmanuelis fuerant, & tamen ab eo defecerāt,
 & ultra Marochium castra mouerant, & finitimos a-
 gros vastabant, multisque iniurijs Mauios Regi Em-
 manueli subsiditos opprimebant. Ataidius qui eos
 explorarent, continuo misit. Exploratores, illos ad ia-
 dices montium, qui Clani nominantur, castra posu-
 isse referunt. Decimo igitur nono die Maii anni eius-
 dem M. D. XV. I. Ataidius cum centibus quadun-
 gentis & triginta, & parvis pedrilius ex vrbe profe-
 ctus est, ita tamen, ut quo intenderet, nemo suspicari
 posset. Cum verò circiter triginta passuum millia
 progressus esset, ad Dabidenses Mauios peruenit: tūc
 Garabl-

*Bellum
 Marochien-
 se.*

*Ataidij ex
 exercitu.*

Garabienses etiam Mauri copias suas adduxerunt. Mauri, qui cum Ataidio indè profecti sunt, ad quatuor equitum millia fuere. Inde in terram, quam Alguz *Alguz terra* appellant, peruenit. Est autem ea tellus plana, & summa fertilis ne prædita, & Marochiensi agro finitima, quam flumen, quod Alguz appellant, alluit. Ibi Arabum mulieres & imbellem rutbam reliquit, primisque tenebris profectus, eò peruenit, ubi Rahus Benxamutius, qui erat vir fortissimus, innumque in Ducibus nomen apud Arabas obtinens, castra fixerat. Ibi, cum ex improviso hostes adoriretur, nemo fuit, qui resisteret. Cades ingens edita fuit: solus Benxamutius cum paucis euasit. Ataidius cum maxima præda regredi cœpit. Primum agmen Lupus Bariga ducebat: Aluarius Ataidias Regium lignum præferebat: ipse subsidijs aciem postremam sumabat. Cum verò Marochio quatuor passuum millibus abesset, aliquot horis in loco satis amœno (assus enim erat ardentissimus) cum exercitu conqueuit. Ibi Rahus Benxamutius cum septuaginta equitibus primum, deindè cum multis alijs, qui ad opè illius conuenerant, castris obsequitauit. Tum Arabas cum Lusitanis foederatos nominatim compellans, admonuit, ut occasionem tam præclaram nè prætermitterent. Si Christianos istos, inquit, occiditis, Mahumeti rem gratam facietis, gentem vestram tyrannide liberabitis, religionem a vobis violatam Lusitanorum sanguine expiabit, & nomen virtutis egregium propter tam præclarum facinus obtinebitis. Agite fratres, agite commilitones, *Rahi Benxamutij ad Lusitanorum foederatos ratio.* cras Sabinum recuperabimus: perendie Azamorem capiemus: Lusitanorum memoria ex Mautianæ finibus exterminata, vestrum nomen ab obliuione vindicabit. Cum hæc maximis vocibus diceret, nostri eo ordine, quo instructi fuerant, progrediebantur. Foederati nullum ei responsum dabant, imò cum præda ad primum agmen se conferebant, ut à periculo longius abessent. Vxor quædam illius, Hora nomine, singulari specie & pulchritudine femina, quam is perditè

ama-

amabat, capta ferebatur, quæ illum nominatim inclamauit. Is continuo substitit. Illa à Ducibus facultatem

*Nota Ma-
rahe, inquit,
Benxamutio ma-
rito collo-
quium.*

postulauit cum viro colloquendi. Cum id imperaret, Rahe, inquit, Benxamutic, quoties mihi dixisti, te, ne me captiuam duci conspiceres, maximum vitæ discrimen aditurum? Captiuam modo duci vides, & id tamen pateris? Vbi nunc est amor pristinus? Vbi data fides? Vbi virtus eximia, quam tibi frequenter arrogabas? Is ad hæc, Dies, inquit, longa est: victoria in numinis diuini beneficio, virtus in brachij mei robore consistit. Illa verò puluerem manu in altum proiecit: tum addidit, Verbotum tuorum fidem aura dispellit. Abi igitur, & alia vxore, quam mihi longè, vt video, præponis, vt lubet, fructuere. Ego interim vel de tua perfidia, vel de timiditate, quorum utrumuis turpius vito sit, non

*Rabi Ben-
xamutij
ad equites
suos ora-
tio.*

facile dixerim, perpetuam querimoniam habebō. Is sibi continuo calceum detraxit, eumque in illam coniecit. Hoc autem signo, vt in more gentis positum erat, se fidem, quam dederat, minime violatum, confirmauit. Deinde ad equites suos conuersus, multa cum lachrymis & luctu disseruit, vt eos ad misericordiam alliceret. Si, inquit, vos amor vnquam afflixit, si decus ad contemptum mortis incitauit, si vitam meam caram habuistis, opem vulnere, quod mihi amor inflixit, afferte: periculum a me dedecoris eximij propulsate: vitam meam ab imminente fato defendite. Hanc enim mulierem si captiuam duci videro, diu vitam cum tanto dolore atque turpitudine retinere non potero. Cogitate præterea, quantis Mahumetem prophetam sanctissimum meritis obligabitis, si pro lege illius prælium inieritis. Hæc cum diceret, eos ad certamen acriter incitauit, & ipse in agmen postremum inuectus, prælium atrocissimum iniuit, ita, vt nostri illius impetum agile sustinerent. Alfenus Norogna tunc in postremis hostem magna virtute repellere contendebat. Huic Atardius subueniens: Noli, inquit, idens, Mauros meos, quos multis laboribus æui, interuicione delere. Par enim est, vt aliquot in semen relinquamus. Abi igitur

*Prælium
atrocissi-
mum.*

in pri-

in primum agmen, ego postremam aciem tuebor. Gen-
ner inuitus atque recusans, in imperio tamen coactus, in
agmen primum discessit. Ataidius equum alium (is e-
nim, quo vehebatur, erat nimia lassitudine confectus)
ascendit: tum sic hostes sustinebat, ut ordinem minimè
perturbati permitteret: ita deinde agmen cogebar, ut
interdum esset opus, acie conuersa in hostes impetum
dare. Hoc cum non semel feret, Rakus guttur illius
nudatum conspicit: lorica namque ea parte dissoluta
fuerat. Itaque pilo maxima vi coniecto guttur illius
transfixit: & ita vir egregie fortis, qui tam multas cla-
des hostibus intulerat, vno ictu concidit, ruinaque sua
nostrotum aciem perturbauit. Incidit enim continuò
tumultus, quo nostri miserandum in modum periè-
re. Quidam enim Alfonso Norognam, quidam Al-
fonsum Ataidium ducem deposcebant. Tantaq; par-
tis vniuersque contentione certatum fuit, ut quasi in trā
quillo statu Reipubl. cum ciues ambitione precipites,
seditionem concitant, ita illi in tanto discrimine dissi-
derent. vsq; adeò, ut parum abesset, quin hostibus reli-
ctis, ipsi inter se funestissimum prælium cum insigni
furore & amentia committerent. Hanc perturbationē
Mauri foederati cum cernerent, cum hostibus se, ut Ra-
hus aduocauerat, coniunxerunt, ut tantæ prædæ par-
ticipes fierent. Sic autem Lusitani fermè omnes & in-
sito furore, & sociorū scelere, aut cæsi, aut capti sunt:
inter quos Alfonso Norogna exiit, qui cum alijs
viris nobilibus occisus fuit. Hac victoria elati Mauri,
plurimum rebus suis confidere cœperunt: & quidam
ab Emmanuele desinuerunt, alij verò suspensis ani-
mis, quid casus deindè ferneret, expectabant. Nec enim
credebant, viri tam fortis interitu, alium inueniri fa-
cile posse, qui rem Lusitanam ea virtute defenderet.
Rahus cum insigni victoria & decore, & maxima præ-
da, & quod ille rebus omnibus anteferebat, cum vxore
charissima, discessit, ita ut cum omnes admiraren-
tur, & virtutem illius in cælum laudibus efferrent.
Vxor tamen illi amoris gratiam exemplo memorabi-

*Ataidij ca-
des.*

*Tumultus
Lusitano.
rum & ca-
lamitas ex
eo grauissi-
ma.*

*Alf Norog-
na cedes
Maurorū
victoria.*

Amor & *li* retulit. Nam post hanc victoriam, cum Xerifus cum
fides coniu Feslæ Rege prælium commisisset, Rahus ab hoste,
galis exi- quem fugientem persequeretur, occisus fuit. Postis
mia. enim conuersus, equo concitato, Rahum hasta trans-

Rahi mors fixit. Hota viri funus cum multis lachrymis & eiula-
 tu procurauit, & corpus illius in sepulchrum magnis
 sumptibus extinctum inulit. Deinde nouem se die-
 bus à cibo & potu continuit: & sic tandem spiritum
 edidit: & suis mandatum dedit, vt se cum viro sepeli-
 rent. Indignum namque statuit, à viro, quem vnicè
 amârat, & à quo ardentè amata fuerat, aut morte,
 aut sepultura diuelli. Emmanuel cum ei de morte
 Ataidij, & de exercitus clade fuisset allatum, Noni-
 um Mascaregnam virum impigrum illi successorem
 designauit. Eo tempore, quo illa clades accepta fuit,

Nonius
Mascare.
gnas Atai
dio suffe.
ctus.

Iehabentafusus in Lusitania versabatur, negotijs im-
 plicitus. Qui vbi casum miserabilem rescivit, non
 mediocrem ex eo dolorem accepit. Id autem illum
 præcipuè angebat, quòd metuebat, nè rex Emmanuel
 Mautorum scelere offensus, reliquis deindè nullam
 fidem habendam censeret: quo factò cernebat, maxi-
 mam rei benè gerendæ facultatē in funditus interitu-
 ram. Hoc cum metueret, Regem obtestatur, nè pro-
 pter aliquorum perfidiam, de reliquis spem prorsus
 abijciat. Nullam esse gentem, ex qua non sæpenume-
 rò homines conscelerati atque proditores existant.

Iehabenta
fusi ad Em
manuelē
Regem o
ratio.

Quod si, inquit, improborum scelus aliorum homi-
 num fidem suspectam fecerit, quo se conserent Re-
 ges? Cuius tandem operibus vti poterunt? Quam
 rem hominum auxilio destituti, ex animi sententia
 gerent: Qui enim nemini fidem habet, nemini nego-
 tium vllum committet. Abdat se igitur in sylvas, &
 regni procuratorem omninò deferat, opus est, qui v-
 niuersos homines, propter nonnulorum perfidiam,
 avaritiæ & prodicionis insinulat. Vt igitur nihil esse
 potest nimia crudelitate dementius: ita nihil excogi-
 tate possum diffidentia miserabilius. Fateor equidem
 scelus immane eorum fuisse, qui socios prodiderunt,

& aua-

& avaritia obcæcati, eis, quibus auxilium afferebant, crudelissimam necem attulerunt. Verùm non omnes sceleris eiusdem participes extitere. Duces enim constat innoxios fuisse, qui, quantum in illis fuit, suos à scelere infando cohibuerunt. Multi præterea, quanta fide amicitiam Lusitanorum coluissent, in morte, qua nullum certius argumentum esse potest, aperte demonstrarunt. Nam cum Lusitanis ab hostibus occisi sunt & ij, qui se scelere contaminarunt, nunquam id fecissent, nisi propter Lusitanorum in deligendo duce amentem & pestiferam dissensionem, meritò rem perditam esse prospexissent. Itaque cum salutis desperatio ex vna parte eorum animos occupasset, & ex altera spes ingentis utilitatis ostensa fuisset, superavit species utilitatis honestatis splendorem, ita, ut mallet cum lucro vivere, quam cum fide mortem oppetere. Non puigo scelus, imò cenſeo, ut iure regio vtans, & de ſceleratis debitum ſupplicium ſumas. Vtrunque enim regium munus eſt, & virtutis merita debitis ornamentis afficere, & ſeuere in admiſſum ſcelus animaduertere. Sed hoc demonſtrare volo, non omnes in ſcelere fuiſſe, & intempetiſtam ſeditionem improbis cauſam aperte ſceleris attuliſſe.

Quare ſpes eſt, ſi proborum opera vti volueris, & q^d eſt nonnullorum temeritate contractū, ſeuenore diſciplina correxeris, fore, ut quod eſt damni factū, cum ingenti lucro reſarcias. Fides mea multis in rebus ſatis perſpecta & cognita fuit. Vt enim tua dignitati ſeruire, meis inſenſus & inimicus extui, & pro tua amplitudine nullum vitæ periculum reuſauit. Quare ſi officia mea tibi grata ſunt, te ſuppliciter oro, ut mihi, cui, antequam meam in te fidem reb⁹ exploratam habuiſſes, multa credidiſſi, nunc poſteuam meis laboribus atq; periculis, quanta religione fidem colerem, documentum dedi, multo maiora committas. Cont^{do} enim futurum, & ope, a mea multò plures Mani ad nomen adiungantur, quàm fuerunt illi, quos meris ſimul atque cupiditas ad breue tempus a tui nominis

LIBER

studio disiunxit. Hęc cū sæpè, & ardēti studio dixisset, Emmanueli persuasit, vt vellet illius opera Mauriū voluntates, metu percussas, ad spem rursus Regiæ benignitatis excitare. Itaque cum Petro Mascaregna, qui tunc Safinium proficiscebatur, Ichabentafusum etiā misit: qui in exitu mensis Iulij Safinium naues cum præsidio militum, cum armis & munitionibus appulerunt. Ichabentafusus literis continuò fœderatorum ducibus aduentum suum significauit. Hi maximis lætitiæ signis, quàm gratus esset omnibus illius aduentus, passim demonstrabant. Erat enim ille egregiè fortis, & bellandi peritissimus, ita, vt omnes, qui sub illo militabant, quasi ad exploratam victoriam ducti fuissent, valdè confidenter in hostes impetum facerent. Multi ex Mauris fœderatis, accepta prius fide (timebant enim, ne propter Ataidij cædem, aliorum scelus sibi fraudi esset) in urbem venerunt: quos omnes Nonius Mascaregnas scelere liberauit. Hi multis promissis fuerunt in studium Regis Emmanuelis multò actius incitati. De supplicio eorum, qui scelus immane suscepserant, dubitatum in consilio fuit. Erat enim ingēs multitudo: de omnibus supplicium sumere, erat difficillimum. In paucos commune omnium scelus vindicare, iniquum videbatur. Præterea timor erat, ne, si tunc aliquid acerbius in animaduertendo fieret, tumultus orirentur, & multorum animi à nomine regis alienarentur. Quare visum fuit, supplicium in aliud tempus magis commodum reservari, & omnes scelerati affines interim dissimulanter notari, vt aliquo prætextu paulatim absumerentur. Hoc anno Regina Maria filium peperit, cui fuit Antonij nomen impositum. Sed puer mortem statim obiit, & Regina ex partu grauitè & periculose laborauit. Sub idem tempus vna naus ex his, quas Carafuelas vocant, quæ Lusitania ex Algarbij regno Arzila veniebat, fuit, antequam in Arzilæ portum intraret, à piratis Mauris capta. Lusitana classis, quæ in portū subducta fuerat, propterea quod æstus decesserat, illi opem ferre non

*Antonius
Emmanuel
linascitur*

*Carauela
Lusitana
capitur à
Mauris.*

non potuit. Franciscus Soueralis, vir fortissimus, qui ea vehebatur, antè quàm in prælio multis vulneribus confectus occumberet, res memorabiles effecit: octo & viginti viri atque mulieres capti sunt. Non multis post diebus Gundissalvus Vascius itinerum ductor, vir animi maximi, qui cùm fuisset Maurus natione, & religione Mahumetanus, impiam superstitionem execratus, ad Christi se nomen & fidem adiunxerat, in Tingitanam vibem se contulit, vt opera summi cuiusdam Chirurgi eius, quod illi in bello contractum fuerat, sanari posset. Vix sanitatem recuperarat, cùm nauem conscendit, vt Arzilam, in qua vibæ domicilium habebat (desiderio enim magno videndi vxorem & filios tenebatur) repereret. Magister enim nauis dabat fidem, fore, vt intra tres horas nauem saluam in Arzilenfì portu constitueret. Sed cum ventus deficeret, duæ longæ Maurorum naues in insidijs collocatæ, in illâ inuehuntur. Is quamuis esset vir in armis acerrimus, non tamen arma tunc, neque præsidium ullū, quibus hostes repelleret, habebat: & cū sibi moriendū esse necessario cerneret, si in manus hostium perueniret, in scapham desiluit, vt remis periculum declinaret. Captus tamen cum paruulo filio fuit. In nauē similiter (nemo enim inerat ea, qui resistere posset) hostes ingressi, viros & mulieres, qui ea vehebantur, Teruamū abduxerunt. Mulieres vim & libidinem à corporibus suis lachrymis & ingentis pecuniæ promissis cohibuerunt. Pretio autem persoluto, omnes cum viis, qui simul capti fuerant, in libertatem restitutæ sunt. Solus Gundissalvus Vascius, quamuis ingentem pecuniam pro redemptione illius multi viri nobiles offerrent, & Mauri essent anarissimi, nō potuit in libertatem vindicari. Erant enim hostes in illum, propter desertam Mahumetis nefariam & impiam superstitionem, vehementer infensi. Itaque cruciatus in illum diros excogitant, & primū filiū in illius cōspectu dilacerāt, quem ipse pro supplicii libenter pro Christi gloria subiret, verbis exhortatur. Illius deinde manus atque pe-

*Gundissal-
ui Vascij
captiuitas
& illustra
martyriū.*

des duobus asseribus fibula coniunctis, atque disclusis
alligant, & illum verberibus concidunt, & ungulas e-
uellunt, atq; vt diuinus torqueretur, ita corpus paula-
tim carpunt, vt non celeri morte doloribus acerbissi-
mis finis imponerent. Is interim omnem a corpore
dolorem nomine Christi sapius inuocato depellebat,
& illi gratias agebat, quòd se tanto beneficio cumula-
ret. Neq; enim sibi clarius in hac vita munus concedi
potuisse dicebat, quàm vt pro illius nomine, qui tantos
in Cruce pro generis humani salute ciuiatus pertulif-
set, vitam cum insigni ciuiatu profunderet. Neq; so-
lum supplicijs obiectum videbatur, verùm & supplicibus
verbis flagitiorum veniam postulabat. Hostes fidei
constantia perturbati, multo grauiora animis supplicia
perseverabant. Non poterant enim pati, omnes suos cona-
tus, quos ad illius virtutem frangendam & debilitan-
dam compatauerant, ad nihilum recidisse. Itaque fla-
grabant furore & amentia: & quò ille constantius in
fide permanebat, & fortius cruciatus contemnebat, eò
illi magis animis efferebantur, & vehementius illum
nouis cruciatibus oppugnabant. Cùm vero Christum
in supplicijs laudari, & Mahumetis nomen lacerari
perspicerent, linguam illius præciderunt: qui tamen i-
pso spiritu, qui e vultu & ex oculis eminebat, eorum
immanitatem & impietatem refutabat, & clamorem
triumphum tacitus ex eorum crudelitate victor age-
bat, quàm verbis dicere potuisset. Mente enim tunc cū
Deo clarius euulsa lingua loquebatur, & magnificen-
tius Christi numini vota persolvebat, quàm si sum-
mis humanæ eloquentiæ viribus hostes exterteret. Bi-
duo hæc cruciamenta inuidto animo pertulit, & sic tã-
dem in cælum e corporis vinculis expeditus immigra-
uit. Is fratrem non habebat, qui similiter sese ad Christi no-
men applicuerat, & post aliquot annos ab hostibus ca-
ptus, in ærabilissimo ciuiatu, pro Christi religione for-
tissime tolerando, clarissimam mortem oppetiuit: & ita
fratris vestigiis insiliens, idem virtutis præmium in cæ-
lo consequutus est. Dum hæc in Lusitania & Africa

*Gundiſal-
ui frater
martyr.*

*RES IN
DICAÆ.
Isidori*

geruntur, Fernandus Gomecius Lemius, quem Alfonso Albuquerqueius ad Ismaelem Persarum Imperatori legauerat, cum suo comitatu quadraginta camelis, quæ regi ad eam rem præparauerant, inuectus, quacunque iter faciebat, erat a principibus, qui Ismaeli parebant, hospitaliter acceptus. Eum autem deducebat quidam Ismaelis dux, Habraimus Bea nomine, qui cum Carmasam perueniret (ea fuerat olim ciuitas valde frequens & opulenta, & propter rebellionem, Ismaelis iussu vastata, in cuius tamen arce militum prædicia collocata erant) Ismael eum prohibuit, ne ulterius ipsius iniussu progrediretur. Interim Ismael equos, qui in alia ciuitate alebantur, ad se perducere imperauit. Postridiè nostri Ismaelis permissu Carmam peruenire, quæ ciuitas est muris, & vallo, atque fossa munita. Indè in templum magnis sumptibus ædificatum, prope fluuium latissimum, qui tellurem varijs aquarum deriuationibus valde fertilem & amœnam reddit, deducti sunt. Quacunque autem iter faciebant, erant à ducibus honorifice accepti, & omnibus rebus ad victum necessarijs largè atque munificè donati. Cum verò Caixamum peruenissent, quæ ciuitas est mœnibus egregiè munita, multisq; rebus opulenta, Mitabucaca, qui tunc Ismaelis exercitum imperio continebat, Is autem Gome Albuquerqueium Ismaelis nomine salutauerat) cum legatis regis Daquemenfis, atque Zabaimi Idalcami, qui apud Ismaelem versabantur, cum magno equitum & peditum comitatu illis obuiam prodijt. Ibi decem dies commorati sunt. Inde corporibus iam ab labore resectis profecti, decem iustis itinerebus ad Ismaelis castra (in campo namque versabatur) tandem perducti sunt. Antè tamen, quam in castra peruenirent, Regiæ præfectus, cuius status erat amplissimus, & opes immanes, eis obuius factus est, et tantisper illos sermone periuicundo & humano detinuit, dum illorum sarcinæ, quæ à camelis ferebantur, accedere. Tunc eorum tabernacula prope sua figi præcepit, illisque conuiuium instrui imperauit. Vix

*Ismaelis
Sophica.
stra.*

in fellis confederant, cū eis Ismael munera satis largē in conuiuium misit. Cū ad eum locum peruenē-
re, supra mille, vt arbitrabantur, millia confecerant.
Regis verò castra locata erant in campi planicie, mon-
tibus excelsis & editis multa niue cooperitis inclusa.
Numerus tabernaculorum quinque & triginta mil-
lium fuisse dicebatur: Equites supra centum millia:
magnus etiam mulierum numerus, & famulorū in-
numerabilis turba illis castris continebatur. Post die
Ismael venatum profectus, octo millia equitum du-
xit: modico tamen omnes interuallo ab eo distabant.
Illi tantum, qui eum conuenire volebant, propius ac-
cedebant: explicatoque negotio, cuius causa venerant,
abscedebant continuò, & in ordinem reducebantur.
Præfectus Regiæ dimissus est, vt legatos laute accipe-
ret Is, vt ornatus esset conuiuium, aliquum etiam re-
gum legatos inuitauit. Multis dapibus, & maxima vi-
ni copia, & cantibus, & symphonia celebratum con-
uiuium fuit: omnesque tandem, qui fuerant inuitati,
vestibus bombycinis aut intertextis donati sunt. Cō-
uiuium fuit a dici principio ad vespertū perductum. Is-
mael interim a venatiōe reuersus, præter tabernaculū
vbi conuiuiū celebratur, transiit: omnes egressi sunt,
vt eum salutarient. Is Lusitanū legatū alijs vestib. atq;
muneribus ornauit. Nō multis post diebus legatus in-
tromissus est, vt legationē exponeret. Ismael illū in ta-
bernaculo pulcherimè facto, quod auri mitto fulgore
splendebat, & in loco sublimi aureis vestibus instrato,
Regibus & principib. qui illi parebant, stipatus expe-
ctauit. Literas hilari fronte accepit, legatum cū socijs
federe iussit: tum de valetudine Pontificis Maximi, de
statu & amplitudine multa quæsiuit. Deinde de Re-
gis Emmanuelis morib. ætate, consuetudine, de illius
imperio, de filiorū numero percontatus est. Postremò
de Alfonsi Albuquerqueij morib. atq; virtute, de armorū
studio, de pacis iustitiam nō pauca etiā cū singulari si-
gnificatione humanitatis interrogauit. Munera dein-
de, quæ legatus illi Albuquerqueij nomine deferrebat, ac-
cepit,

*Conuiuiū
Præfecti
Regiæ Pe-
sica.*

*Lusitani
legati cū
Sophocol.
loquium.*

cepit, & quàm grata illi essent, multis signis ostendit. Postquam vero iucundo sermone tempus aliquod cū legato comiter insumpsit, mensam inferni, & dapes *Epulū ab* apponi iussit. aliam verò mensam exquisitissimis epu- *Ismaele So* lis extractam propè suam legatis & principib. qui ade- *pho legatis* rant, similiter apparari præcepit. Celebratur omnium *præbitum.* sermone conuiuium. Mahumetis interim vinum vetantis iussu contemnuntur: aquā vino admisceri summum nefas existimatur: maiorib. inuicem poculis inuitantur. Dux quidam instat, & urget, & per Ismaelis vitā conuiuas obtestatur, vt totum vinū hautiant. Ismael maximum poculum vino plenum ostēbat, & num satis oppletum esset, interrogabat. deinde totum, quasi præclarum facinus ederet, bibebat. Tum se iactabat, quod ille solus tantū vini hausisset, quantum illi oes, qui aderant, bibere minimè potuissent. De mensa dapes & vinum, si quid esset quod suauius videretur, legatis mittebat. Multis interim iocis inter se ludebant, & omni ratione dabant operam, vt animos ab omni cura ad hilaritatem traducerent. Nullis cæremonijs, nullis mysterijs erat locus relictus. Conuiuium cum duabus ante meridiem horis institutum fuisset, sub occasum solis finitum fuit. Legati alijs vestibus atq; muneribus ornati, & in tabernacula dimissi sunt. Castra interim frequenter mouebantur, sed idem semper cultus, & institutum vitæ permanebat. Legatis tandem responderi placuit. Summa legationis tua capita continebat. Primum erat, Regem Emmanuelem cupere *Legationē* cum illo societatem contrahere, vt eodē amicos & ini- *Lusitan-* micos haberent. Er quia nouerat, illi cum Turcarum *ex capitā.* Imperatore, & cum Sultano Aegypti bellum esse, se ad idem bellum opem, quam maximam posset, allaturum. Alterum caput erat, vt Ismael ad amicitiae fœdus confirmandum, legatos in Lusitaniā ad Emmanuelem mitteret. Albuquerqueium enim operam daturum, vt ij commodissimè Arrauzio in Lusitaniā nauigarent. Posti emū erat, quo Albuquerqueius ab Ismaele postulabat, vt Persas, qui Zabaimo Idalcamo in bel-

*Ismaelis
Sophi ad le
ge. . . m
repponsum*

lo contra Lusitanos operam nauabant, reuocaret: & deinceps eis, bellis, quæ contra Lusitanos mouerentur, interdiceret. Responsum est ad primum caput, Verba cum factis minimè consentiunt. Si Rex Emmanuel amicitiam illius expetebat, cur Armuzium, quæ ciuitas Ismaelis imperio tenebatur, & illi tributum ex fœdere pendebat, Lusitanorum armis occupari, & præsidij suis teneri permittebat? Quod verò ad legatos attinebat, viam esse longinquam & periculofam, multisque difficultatibus impeditam. Sed se anno sequenti bellum Turcis illaturum, & famam belli, quam sperabat in Lusitaniam peruasuram, vice legatorum futuram. Bello verò contra Selymum profligato, tum demum signa in Arabiam se inferre cõstituisse: ad quod bellum nullius se Regis ope indigere. Si vellet Albuquerqueius amici officio fungi, auxilium quod in Arabicum bellum offerebat, in bellum, quod contra Catifam & Baharẽ, ciuitates in intimo sinu Persico sitas, quæ ab illo defecerant, moliri statuebat, reseuaret. Tunc enim opus sibi Albuquerqueij auxilio propter Armuzij vicinitatem, fore. De militibus verò, qui sub Zabaimo militabant, sibi liberum non esse. Primum enim, milites, qui passim extra impetij sui fines vagabantur, esse legibus solutos, imperioq; illius astringi non posse. Deinde sibi cum Zabaimo Idalcamo amicitia fœdus esse, quod sine scelere nefario violari non posset. Se tamen ad illud literas daturum, quibus hortaretur, vt Lusitanos bello minimè lacefferet. Postremò se ducibus suis, qui mare Persicum nauigabant, præcepisse, vt Albuquerqueium vnicè colerent, illiusq; voluntatem nunquam offenderent, sed omnia potius amicitia constantis officia illi præstarent. Reliqua vero se literis & sermone, quem cum legato habiturus erat, vberius explicaturum. Hæc quidem tunc respondit, paucis autem post diebus castra movit, & montes, qui in ambitu duodecim passuum millibus patebāt, exercitu circumducto cinxit. Deinde cum paulatim vndiq; bestia pellerentur, in campi planiciem, quam montes omni ex parte claudebāt,

*Ismaelis
Supra v.
22. 10.*

com-

compulsæ sunt. Tum legatum cum socijs, & paucos præterea viros primarios accersit, deinde sagittis maximum eorum numerum confixit. Postremo aduncum gladium distinxit, quo multas in duas partes vno ictu distecuit, & quandam secundum longitudinem vno tantum vulnere disfidit: erat enim summis viribus, & singulari in armis dexteritate præditus. Tandem cædendi labore defatigatus, reliquis, vt bestiatum stragē ederent, permisit. Interim vero cum legato sermonem iucundissimè conferebat, & quomodo Emmanuel veniret, & quo studio nemora & sylvas peragiret, interrogabat. Deinde quatuor millia passuum progressus, piscationi operam dedit: & ipse manibus suis retia iaciebat, & nostris pisces humanissimè porrigebat, omniq; ratione pugnabat, vt eos omnibus facilitatis signis ad sui studium alliceret: quod quidem non erat simulatione aliqua fraudulenter elaboratum, sed in natura illius penitus insitum. Erat enim natura clemēs, & a cuius iustissimis alienus, & in omni genere sermonis urbanus atq; iucundus. Inde motis castris, in loca amœnissima, hortis atq; pomarijs ordine singulari cōsita peruenit. Cupiebat enim, vt noctu regionis amœnitatem oculis aspicerent, vt omnia laudibus in Lusitania celebrarent. Deindè cum legatus instaret, vt se missum faceret, ab illo petiuit, vt Taurisium concederet, & ibi cum opperiretur. Se namq; velle legatum ad Albuquerqueium cum illo mittere. Lusitanos pecunia & muneribus varijs affectit, eosq; duci cuidam commisit, vt in urbem illam deduceret. Decem Armeribus Taurisium peruenire. Ciuitas est ædium magnificentia, & ciuium frequentia, & diuitiarum abundantia, & telluris fertilitate, & amœnitate illustris & clara. Eam multi Christiani Armenij incolebant, qui Lusitanos Christiani nominis coniunctione frequenter inuisebant, multaq; notis egregiæ cuiusdam voluntatis insitam in eos caritatem demonstrabant. Ciuitatis autem rectores & Principes nullum in eos officium prætermittebant. Post 20. dies (legatus enim, quem Is-

*Piscatio
Ismaelis
Sophi.*

*Taurisij
Ciuit. de
scriptio.*

mael

mael mittere decreuerat, in grauissimum morbum inciderat) iussi sunt indè discedere , & regionem natura fertilem, & cultura nitidam peragrarè , donec tandem Caixam ciuitatem opulentissimam peruenirent. Indè Zirazium 15 itineribus deducti sunt. Hyems erat, & uicini uibus oppletæ iter impediebant, ita ut esset necesse, à multis uiam, qua nostri progrediebantur, aperiri. Ex ea ciuitate Dux cum magna equitum multitudine, ut reliqui duces atq; præfecti in omnibus uicibus, in quas legatus intenderat, facere solebant, obuiam illi prodijt. Fuere ibi similiter benignè & satis hospitaliter accepti. Vitis princeps interuenit, cuius aduentu festi dies agitati sunt, & nostri multò lautius & magnificentius epulati. Legatus, quem Ismael ad Albuquerqueium cum literis ad Emman. Regem destinauerat, eò tandem cum muneribus varijs aduenit. Inter alia munera, quinque pulcherrimos equos ephippijs aureis & argenteis, cum emblematis admirabili fulgore collucentibus & uestibus bombycinis instructos ad Emman. mittebat: & auream galeam, & multa aurea & argentea uasa singulari opere perfecta. Indè Laram profecti sunt: e Lara Armuzium tandem traiciunt eo tempore, quo iam Alfonso Albuquerqueius obierat, & Lupus Suarius Indiæ regebat. Literæ, quas Emman. Ismaelis legatus ferebat, erant in hanc sententiam scriptæ. Regi magno, sublimi corona prædito, maximo Principum Christianorum decori & ornamêto, magnanimo, felicissimo Portugaliæ firmamento Salutem. Facinora tua sunt cum ros odoris suauissimi iucunditate conferenda. Has literas scribo, ut ex illis intelligas, me tibi felicitarem cum dignitatis amplificatione non minus, quam si frater meus esses, optare. Velim scias, domesticum quendam meum in Indiam iuisse, ubi tuus magnus, & laudatus, & a te summo consilio ad tantum munus obeundum delectus Imper. versabatur. Is famulum illum nostrum, & illius comites benignè complexus est, omniaq; illius officia in eos constitère: quod ego non mediocriter amoris argumentum iudicaui. Id me mouit, ut virum è

Caixa Ciuit.

Zirazium ciuit.

Ismaelis ad Albuquerqueium Legatus cum muneribus.

Lara ciui.

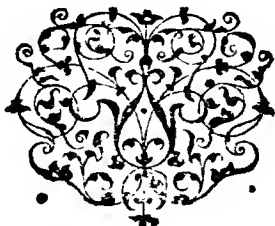
Ismaelis ad Emman. nuelem litteræ.

meis domesticis & familiaribus Soleimanum nomine, ad illum legarem, ut institutam amicitiam fortius confirmaret. Cupio igitur, ut mutuis literis & officiis hoc amoris vinculo arctius illigemur. Deus Omnipotens regium tuæ personæ decus, & amplitudinē, & Imperium, atq; familiam semperiterno præsidio tuatur. Albuquerqueium vero literis ad illum datis, Imperatorum columen, maris Leonem fortissimum, maximæ virtutis virum, & alijs eiusmodi titulis illustrabat. Addebat deindè: Ut cum sol exiit, illius splendor est oculis iucundus, & ut odorum fragrantia nates suauitate perfundit: sic res à te gestæ me singulari voluptate permulcent. Hoc eloquentiæ generis epistolam contexebat, voluntatem; in illius studium vehementer incitatum esse declarabat. Postremò ab illo petebat, ut aliquot artifices sibi mitteret, qui tormenta conflare, & expolire possent. Similiter & Mirabucaca literis ad Albuquerqueium datis, laudes illius exaggerabat,

& animum suum illius amore vehementer incensum esse testificabatur.

*Ismaelis
literarum
ad Albu-
querqueium
argumen-
tum.*

HIERO

L I B E R

HIERONYMI
OSORII SILVENSI
ALGARBIORVM IN LV.
SITANIA EPI.
SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-
ctissimi, virtute & auspi-
cio gestis,
L I B E R V N D E C I M V S.

*Sultani
Aegypti,
aduersus
Lusitanos
in India
bellum.*

DVM hæc gerebantur, Sultanus magnam classem comparauerat, ut rursus Lusitanos, si posset, Indiæ possessione pelleret. Ad id autem fuerat ab omnibus ferme Regibus Indiæ literis stimulatus, qui omnes opes suas illi ad id bellum præstò futuras afferebant. Is & spe, quam illi Indiæ Principes afferebant, & dolore, quo illum vectigalium tactura conficiebat, inductus (opes enim magnas Lusitanorum armis amitterat) classem viginti septem nauium instruxit. In hac classe septingenti Mameluci, in quibus totum militiæ robur consistebat, & trecenti Turci, & mille Saraceni Tuncienfes atque Granatenfes ierant. Maximas præterea copias Indi Reges ei minimè defuturas ostenderant. Tormentorum & munitionum erat ingens numerus. Huic classi Solimani, natione Turcarum, rerum manu-
maturum præfuit, qui longo tempore sub Turcarum Imperio, & tandem affectu, & libere ad Sultanum transiisset, peruenit. Is cum cum ciuitate solus anchora in insulam Cameram conueniens, eadem ta-

men triremem vnam amisit. Mirhocemum verò, qui post amissam ad Diuam classem, duas naues, & vnam rostratam suis sumptibus ædificarat, sibi socium adiunxit. In ea insula arcem instituunt, quam Sultanus Mirhocemo committeri præceperat. In arcis structura circiter annum consumunt. Indè, vt Adenam oppugnent, discedunt. Rex enim illius vrbis Muhocemi iniurijs *Adenæ oppugnatio.* offensus, nè com meatus vllus in insulam importaretur, proposita capitali pœna vetuerat. Adenam verò Soleimanus & Mirhocemus diu atque vehementer oppugnârunt, & muri etiam partem tormentis diruerunt: sed tanta vi fuerunt a ciuibus repulsi, vt cogerentur re infecta in insulam redire. Inde Iudam, vt melius rei frumentariæ prouiderent, petere. Ibi hostili dissensione inter vtique ducem concitata, Mirhocemus *Mirhocemi cædes.* Soleimani insidijs oppressus interijt. Emmanuel de classis huius apparatu certior per literas sibi Rhodumissas factus fuerat. Itaq; Lupo Suario præceperat, vt nō expectaret, dum ea in Indiam nauigaret, & se cum classe Regum coniungeret, sed ipse in Arabicum sinum delatus eam eueheret. Suarius, vt imperata conficeret, diligentiam adhibuit. Itaque tres & quadraginta naues celeriter instruxit. Cum hac classe, in quam mille & ducenti milites Lusitani, & mille Indi conscripti fuerunt, Goa soluit octauo die mensis Februarii, Anno salutis M. D. XVII. Zacotoram verò aquandi gratia petijt: Indè Adenam, vbi hostes consistere suspicabatur, inuectus est. At illi, vt dictum est, indè discesserāt. Suarius naues in portu constituit, & in urbem globos *Adenæ de diuio repudata.* conijcit. Tres ciuitatis Principes Mirhamiriāmi iussu, qui adhuc vrbis imperium tenebat, ad illum supplices cum clauibus accedunt, & petunt, vt urbem Emmanuelis nomine, cui seruire deinceps summa fide & studio volebant, in deditionem acciperet. Is oblatam ciuitatem repudiavit. Id enim, vt dicebatur, in mandatis acceperat, nè Adenam oppugnaret, neve, si ea ciuitas in deditionem sponte sua veniret, possessionem illius occuparet. Verum mandata certa non possunt casibus

incertis, quos temporum varietas & inconstantia gubernat, accommodari. Quocirca maximo interdum animo opus est, ad consilium cum rerum varietate commutandum. Nam cum animus nimis iram absentis Principis extimescit, multæ occasiones elabuntur, quas amissas postea multi sine fructu lamentantur. Quocirca Epaminondæ factum debitis laudibus ornatur, qui cum tempus Imperij legibus definitum, illi expletum fuisset, Imperium tamen duobus mensibus contra leges, ut hostes bello frangeret, retinuit, cum sciret, esse sibi capitale supplicium a ciuitate constitutum. Itaque maluit vitæ periculum adire, quam nimia obedientia periculum non omni contentione à patria propulsare. Quod si Suarius fecisset, ab eo Principe, cuius offensionem metuebat, fuisset non mediocribus honoribus propter eam animi magnitudinem affectus. Interim verò, nè, quod ciues offerebant, negligere videretur, dixit sibi esse in animo cum hoste confingere, propterea non posse ibi in facienda pace tempus conterere, nè, dum in conditionibus scribendis immoratur, hostes effugiant. Se breui, ut confidebat, rediturum, operamque daturum, ut pax multò tunc commodius firmaretur. Commeatu sibi tantum, & magistris opus esse. Ciues hoc responso lætitia incredibiliter elati sunt, eamque voluptatem, quam ex inopinata libertate perceperunt, multis signis indicarunt. Commeatù verò largè suppeditarunt, & 4. magistros, qui mare illud Arabicum sapientissime peragiarant, Suario tradiderunt. Inde profectus vela dedit, & Aluarum Castrensem cum Iacobo Pereira praemisit, ut aliquē exciperent, ex quo possent exploratè cognoscere, ubi hostium classis consisteret. Perena nauem vnam cepit: ex captiuis autē cognouit classem hostium in Iudæa portu constitutam esse. Solimanum vero in animo habere, rursus Adenam oppugnare, & ante Comarensem perficere, deindè in Indiam, ut Lusitanos opprimeret, nauigare. Suarius cum ostium sinus Arabici intrare vellet, tempestate subito coorta iactatus est, parumque absuit, quin classis vni-

*Lusitanæ
classis ex
tempestate
periculū.*

uerfa deprimeretur. Aluari Castrensis nauis ingenti
 sarcina grauata (tria namque nauigia Castrensis cepe-
 rat, & omnem prædam in nauem imposuerat) flucti-
 bus hausta fuit, & omnes, qui in illa vehabantur, interi-
 iere. Tempestate sedata Suarius cursum tenuit, & an-
 tē, quā Iudam perueniret, duodecingenti Christiani
 Veneti (hi erant fabri, qui hostium classem reficiebant,
 & cum septem Turcis profugerant) ad eum deducti,
 narrant Mirhocemum à Soleimano occisum fuisse,
 propterea quod eum Mirhocemus veneno tollere pa-
 rabat. Classem verò in terram subductam, ciuitatem
 inuinitam esse, infirmasq; præsidia ad vrbis defensio-
 nem constituta. Hoc accepto nuncio Suarius accelera-
 uit. Sed alia tempestas valdè turbulenta illum à cursu
 transuersum deduxit. Nauis vna cum omnibus, qui in
 illa erant, fluctibus obruta fuit. Tandem cum classis ad
 introitum portus appulsa fuisset, nostri vltius pro-
 gredi propter frequentia vada non ausi sunt. Ciuitas
 est in ora mediæ Arabiæ interioris post sinus aditum
 sita. Solum est macium & aridum ciues non cibariis
 tantum, sed aquis etiam aliundè importatis vtuntur.
 Locus propter religionem frequentari cœpit. Indè
 namque vrbs, quam Mecam nominant, vbi Mahume-
 tis sepulchrum visitur, itinere diei vnus abest. Præter-
 ea locus, eò quod in ora medio sirus sit, est idoneus ad
 aromata, & reliquas Indiæ merces exponendas, quæ
 indè camelis in Aegyptum deportati solebant. Por-
 tus est propter breuia, & scopulos admodum frequen-
 tes, infestus. Vrbs non erat ita munita, vt obsidionem
 sustineret. Domos tamen habebat sublatas cœnacu-
 lis, & non minimis sumptibus adificatas. Suarius Al-
 fonsus Menesium, & Dionysium Fernandum Me-
 lium portus altitudinem explorare iussit. Illi semitam
 cile per angustiam, qua triremes possent intrare, renun-
 ciant: sed hoc incommodum habere, quod propter va-
 rios & ancipites flexus, esset necesse latera ciebus tor-
 mentorum ictibus exponi. Ex vrbis namque & ex pa-
 tionibus ad eam rem præparatis densæ pilæ iactabon-

*Alia tem-
 pestas.*

*Iuda ciui-
 tas & por-
 tus.*

*Iude oppo-
 gnatio fru-
 tur.*

*stratenta-
ta.*

tur. Habito consilio, statutum fuit, antequam tormenta, quæ erant in stationibus in littore constitutis, adactus impedi-
rent, nè hostibus visum esse posset: non
esse cum tanto periculo vibem oppugnandam. Ut au-
tem id fieri posset, esse commodissimum, naues duas
oneratas, & unam iostiatam nauem Mithocemi, quæ
in portu consistebant, incendere, ut, dum hostes alia
cura averti, ignem restringere conarentur, nostri faci-
lius id, quod cogitant, efficerent. Ignis quidem con-
iectus fuit, & naues incensæ hostes nihilominus a sta-
tionum & tormentorum prædio minimè deducti
sunt. Itaque nostri, qui in terram delibant, stationes
oppugnare nõ sunt ausi. Classis interim magnum da-
minum ab hostibus accipiebat. Suarius igitur inde clas-
sem deduxit, & in Canariam cursum direxit. Sitis e-
nim atq; fames multum nostros vexabat, & non pau-
cos interimebat. Insulam vero habitatoribus vacuam
offendit. Ocs enim metu in continentem profugerat.
Suarius in Aethiopiam Frandiscum Gaam, & I auten-
tium Cosmum cum illorum nauib. misit. Qui tamen
nullum ex ea regione commercium important, ita,
ut ingrauescente fame multi perirent. Ibi Odoardus

*Suarius in
Camaram
navigat.*

*Odoardi
Galvani
mors.*

*Zeila Ae-
thiopie ci-
uitas.*

*Zeila op-
pugnatio*

Galuanus, qui ab Emanuele fuerat ad Aethiopie re-
gem cum honorifica legatione missus, senio atq; mor-
bo confectus, è vita migravit. Suarius arce, quam ho-
stes edificabant, eversa, ex insula discessit, & extra si-
num egressus, Zeilam aduectus est. Ea vibs extra sinu
Arabicum, prope ipsius sinus aditum in ora Aethio-
pie sita, ciuib. frequens, & commercio locuples erat:
aedes amplas & editas habebat. Gens erat e varijs natio-
nibus eo confluentibus mixta. Et sic eueniebat, ut pars
nigro, pars vero candido colore, multi medio inter
nigrum & candidum distincti, in ea versarentur. Eam
Suarius, ut inde cibaria pararet, fame coactus petierat.
Multitudo classis meæ diffugit. Viri militares, ut adi-
tu nostros arcerent, vitis prædio relictæ sunt. Nostri
cum cernerent, armis non precibus neque pretio fa-
mem sibi depellendam esse, communi consilio vibem

debellare constituunt. Ea non erat cincta muris, aut
 turribus, & stationibus ullis munita. Itaque in ter-
 ram defiliunt. Primam aciem Gaspar Courignus, &
 Ioannes Sylueira ducebant. Postremam Suarius cum
 reliquis Ducibus agebat. Qui primi exierant, instructi
 reliquas copias expectabant. Sed id cum lentius, quam
 res postulabat, a Suario fieret, ut qui in terram egressi fu-
 erant, conuiuijs exagati, moram ferre minimè po-
 tuere. Exprobiabant namque illis hostes ignomini-
 am in viba Iuda ab hostibus acceptam. Ibi non minus
 liberali hospitio eos accipiendos esse dicebant, quam
 à Soleimano accepti fuerant. Primi Gaspar Syluius, &
 Arius Syluius, & Antonius Ferreira Fogaza, homi-
 nes dedecoris insolentes, qui laudis cupiditate mor-
 tem contemnebant, in hostes ruunt, reliqui omnes
 continuo sequuntur. Hostes undique confluunt, &
 conferti impetum egregie sustinent. Nostros tamen &
 fames, & conuiuium, & accepta ad Iudam macula a-
 criter stimulabat. Itaque impressione facta hostes fun-
 dunt, multos cædunt, & reliquos in effusam fugam
 coniiciunt. Vibs ad hunc modum omni præsidio nu-
 data, nostris præde relicta fuit. Simon Andriadius
 misit, qui Suario diceret (is adhuc se in classe tenebat)
 illum iam turò posse in urbem ingredi. Esse namque
 propugnatoribus vacuam. Id Suarius durius tulit,
 quam Andriadius opinatus fuerat. Existimauit enim,
 eò quòd prælio non interfuerat, sibi timiditatem &
 ignauiam obiectari. Itaque hominem ob eam causam
 asperis verbis accepit. Vibs direpta fuit, erat autem ple-
 na comædaturæ: e quo pars tantum non valde magna
 in naues imposita fuit, & vibs coniectis undique flam-
 mis absumpta. Hic vnus homo Lusitanus, qui remi-
 gio celocis præerat, cui celoci Georgius Quadra præfe-
 ctus fuerat & à classe Odoardi Lemij disiectus, in vibs
 huius litore captus extiterat, vinctus assentabatur.
 Tum demum vrbe direpta, in libertatem vindicatus
 est. Inde Suarius Adenam perijt. Ibi malo coactus in-
 tellexit, quòd consilio prospicere rectius fuisset, non

Zeila cæ.

Pia & spo-
liata.Suarii ini-
prudens fa-
tum.

esse præsens emolumentum spe futuri, quod in alienâ fide consistit, omitrendum. Suarius enim, qui fiducia benignitatis, qua præ se Mirhamiriamus tulerat, cibaria Zeilæ comburi iussit, eorū necessitate grauissimis se difficultatibus implicatum sensit. Cum enim Mithamiriamus exploratum habuisset, illum in eo cursu nihil memorabile gessisse, & classem imminutam reducere, & magnam exercitus partem absumptam esse, & hominem etiam contemnere ex eo tempore cœpisset, quo clauis vrbis repudiârat, acceptæ libertatis immemor, illum comiteatu iuuare noluit, & aquam malignè & auarè præbuit. Hac inopia compulsus rursus in Aethiopiam transmisit, vt ex vîbe, quam appellant Barbotam, quæ Zeila octoginta passuum millibus abest, cibaria pararet, & in illis oris aquaretur. Inde cum hominum, & nauium iactura, & non mediocri dedecore Armuzium petijt. Nec enim Adenam præsidio Lusitano muniuit, neque Sultani classem incendit, neque Iudam expugnauit, neque Matthæum Regis Aethiopix legatum in loco Aethiopix tuto, vt fuerat iussus, exposuit: classem quaslatam, & homines, qui tempestatis vim, & hostium crudelitatem, & mortem, quam fames & sitis multis attulerat, elaserunt, multis incommodis vexatos adduxit. Antequam verò Armuzium perueniret, Alexium Menesium, qui classem, quæ erat in Lusitaniam profectura, instrueret: & Lupum Villalupiensem celoce in Lusitaniam, vt quod in ea nauigatione parum feliciter gestum fuerat, enunciaret, misit. Celocis magister erat Petrus Valcius Vera, nauigandi petitiſſimus. Huius celocis aduentus maximam in Lusitania admirationem cunctis incussit, cum cernerent, adeò paruum nauigium tot maria c-mensum, eos fluctus & tempestates superasse, quibus maximæ naues, omnibusque rebus instructissimæ succumbunt. Suarius Armuzij rebus ordine constitutis, in Indiam nauigauit. Ibi Antonium Sildagnam, qui eo anno Olyſſipponē cum classe quinque nauium soluerat, offendit. Is, vt cum maiore classe maris Arabicum

Barbora
Ciuilas.

Celocis ex
India in
Lusitaniā
aduentus.

bicum obseruaret, & regionibus illis acerbellum inferret, & Fernandus item Alcasoua, vt vectigalia tractaret, & quæstoribus præesset, missi ab Emmanuele fuerant. At ipsius Suarij classis, præter alia incommoda, erat etiam dissipata. Quædam enim naues ad Melindem ventis delatæ sunt: quædam Mozambiquem petierunt: quidam verò nauarchus intra sinum Arabicum, in oppidum Aethiopiæ aduectus fuit, vbi ab Hieronymo Oliueria fuit occisus. Oliueria namque se ignominia ab illo fuisse affectum querebatur. Ad eam verò cædem, socium sibi quendam virum audacem nomine Menendum Alfonsum, ascieuerat. At eques quidam fortissimus, nomine Ioannes Rodericus Pelagius, qui in eadem erat naui, Menendum Alfonsum in vindictam illius sceleris confestim occidit. Oliueriam autem, quod esset vir nobilis & graciosus, vinctum Prætoris iudicio referuauit. Hic exitus parum felix fuit classis illius, quæ tantam sui expectationem concitârat. Suarius autem, cum iam, vt scriptum est, pacem cum Coulamî regina confecisset, & cuperet in ea vrbe arcem ædificare, Hectorem Rodericum, virum sanè fortem, antè, quàm in Arabiam nauigaret, Coulamum misit, ut illique in mandatis dederat, vt Regina diceret, sibi opus esse domo munita, in qua Lusitani contra Saracenorum iniurias tuti esse possent: ne similem cladem illi, qua Antonius Sala assumptus fuerat, acciperent. Id Regina non grauâtè concessit. At Rodericus, quamuis domum se ædificare simularet, arcis fundamenta iaciebat. Saraceni cum id animaduertent, ciues admonebant, vt principio tyrannidis obsisterent. Arcem illam eorum ceruicibus imminere, iugumq; principibus imponi, quod si vellent postea à corpore repellere, futurum, vt in ea contentione operam frustra consumerent. Principijs obsistendum, malique nascentis radices euellendas. Adultam enim pestem exsecari difficillimum. Artes Lusitanas notas esse: per speciem foederis & amicitie, dominationem quæri: domus amplioris obtentu arces excitari:

Suarij classis incommoda.

Arx Coulamî sub domo prætextu struitur.

Saracenorum de Lusitanis quæ relecta monita.

Prudētes. homines nihil hostile suspicantes libertate spoliari, omnibusq; tandem bonis cuncti. His sermonibus ciues sollicitabant, & Regina ipsius aures sapius obunde-
Constitutes. bant. Illa vero cum sciret Lusitanos & graues amicos & inimicos esse, maluit amicum fidem experiri, quā inimicorum odiū periclitari. Memoria reperebat, quā pœnam Rex Calcutij perfidiæ & inconstantiæ pertulerat, & quantis præsidij Rex Cochumi propter egregiam in Lusitanos fidem, statum suum munierat. Itaq; nullis sermonib. à fide semel data deduci potuit. Opus interim crescebat. Regina verò cum filio, vt bellum, qd cū rege Trauāzoris (quod regnū erat Coulamio finitimum) motū fuerat, administraret, ex vrbē discesserat. Saraceni tunc vigilantius plebem in Lusitanum nomen incitabant, & discordias seiebant, vt tumultus oriretur, quo posset opus impediri. Sed Hectoris Roderici prudentia singularis exiuit. Sic enim suos inli-
Hectoris Roderici prudens institutum. tuit, vt conuitijs lacesciti, nullum verbum acerbius emitterent, sed omnia moderatē ferrent. Eos præterea ita continebat, vt in vrbē minimē vagarentur. Cū rectoribus præterea ciuitatis familiaritatem contraxerat, ita vt (sic enim Regina imperauerat) illi opes suas ad præsidium, vbi opus esset, ostulerint. Intetim Regina bello confecto in urbem regressa, omnes motus repressi sunt, & arx ad summum perducta. Dū Suarius Arabicum mare nauibus peragrabat, Goterius Monroius, qui Goræ præfectus erat, feci nandum Monroium fratrem suum, vt Suarius statuerat, in Maldiuenses insulas misciat, vt naues ex Arabia venientes exciperet.
Naues due capte. Ioannes Gundislianus Albicastroensis, qui triremi cui-
Nauis vna capta. dam præerat, cum illo profectus est. Hi duas naues Coiequij viri potentissimi multis opibus onustas ceperunt. Ioannes præterea Monroius cum nauibus quinque iussus ab eodem Goterio fuit oram Chau-
 lis speculari. Hi naues vnā, quæ ex Arabia veniebat, in fluminis ostio, quod Maim appellant, cepere. Dux arcis in eo loco sita decem longas naues, vt in nostros inuaderent, summa celeritate comparauit. Præ-
 lium

lium inter vtramque classem dubia victoria communis *Prælium*
 fuit. Hostes tamen cum graue damnum accepis- *nauale an-*
 sent, reuersi sunt, quos nostri (pugna namq; periculosa *ceps.*
 & anceps extiterat) insequi noluerunt. Ioannes Mon-
 roius ultra progressus, Chausẽ petijt. Aluarius Madu *Aluari*
 reira, vir Lusitanus, qui Goæ uxorem & domicilium *Madurei.*
 habebat, metu poenæ (vnum enim Lusitanum occide- *re ingrati*
 rat) in continente apud Saracenos exulabat. Is in eo cur- *tudo*
 su ad Ioannem Monroium se contulit. Monroius illi *perfidia*
 fidem dedit, se illi veniam, si Goam redire vellet, impe-
 traturum. Is pro tanto beneficio ingentes illi gratias e-
 git. Cum verò ostenderet se ob inopiam summis diffi-
 cultatibus implicari, fuit, cum omnes de suo in id be-
 neficium contulissent, ducentis numis aureis suble-
 uatus. Finxit tunc se in terram descendere velle, vt ve-
 stes, quibus indigebat, emeret. tantum autem absuit, vt
 redire vellet, vt potius, quantum in illo fuit, nostris in-
 teritum moliretur. Monroius ostium fluminis, quod
 Chausẽ alluit, præterfectus, in quindecim naues lō-
 gas, quas Melichiazus ornarat, incidit. Fuit vtrinque
 magna contentione dimicatum. Sed cum Monroius *Lusitan-*
 vnã cepisset, & propugnatores in mare metu perter- *rum vi-*
 rum defluisissent, reliquæ hostium naues in fugam ver- *storia.*
 sę sunt. Madureira verò, vt pro beneficio gratiam refer-
 ret, ad Muhalum Zabaimi Idalcami ducem adiuit, il-
 lumque admonuit, vt in Monroium incuiteret. Claf-
 sem esse perexiguam, & facillimè expugnari posse. *Pugna na-*
 Septem ergo longas naues instruxit, quæ cum in Mon- *ualis.*
 roium inuaderentur, eas ille inuasit, leuiq; prælio fu-
 dit fugauitque. Quæ tamen tanta remorum concita-
 tione a periculo seductæ fuerunt, vt nullā Monroius
 capere, cum eas insequeretur, vllō modo potuerit. Sub *Periculo.*
 id tempus Goa in summum discrimen adducta fuit: *sißimum*
 quod periculum ortum a libidine, conflatum odio & *Goæ bellū.*
 temeritate, crudelitate perfectumque atque conclusum,
 magnam quidem pestem atque perniciem attulit: ma-
 iorem tamen inferre potuisset, nisi præsentis Christi
 numine rebus propemodum euersis occursum fuisset.

Fernandus Calderia in Albuquerqueij familia educatus, Goæ vxorem duxerat. Nomen eius ad regem Emmanuelem delatum fuerat, quod piraticam faceret, & sine villo discrimine socios Lusitani nominis & inimicos spoliaret. Emmanuel illum ad se perducî cōfestim imperauit. Is in Lusitania crimina diluit, & ita famā suam purgauit, vt Rex illum in Indiam liberum, & beneficijs auctum redire permitteret. Redijt verò in classe, qua Suarius in Indiam aduectus fuit. Naui autem, cuius nauarchus erat Goterrius Monroius, vehabatur. Ibi quadam offensione non mediocri, vt Calderiæ videbatur, inreposita, Calderia asperè in Monroium inuectus est, eaque in cum maledicta congeffit, quæ grauitèr animum illius stimulant. Igitur cum Mozambique classem peruenisset, nauem subito conduxit, & Goam ea, qua potuit, celebritate contendit. Intellexerat autem Goterrium, dum Goæ versabatur, vxori suæ oculos adiecisſe, & Henicum Taurum amoris illius impuri se satellitem atque ministrum præbuisse. Tauri igitur faciem ingeni vulnere deformauit, & tibiam abscidit: hoc factò Pondam, quod oppidum extra fluuium octo millia passuum Goa aberat, & Ancoſtami Zabaimi Idalcany ducis præſidio tenebatur, confugit. Videbat enim se Albuquerqueij patrociniò destitutum, & in potestate inuidiorum relictum. Sciebat Goterrium vrbi illi præpositū ab Emmanuele fuisse: verborum contumeliā, Tauro imposita vulnera, & reliquas offensas animo reputabat, ita, vt salutis suæ nullum remedium adhiberi posse, quandiu in ea vrbe versaretur, consideret. Monroius, cum illum vlcisci cuperet, ab Ancoſtamo contendebat, vt illum hominem, qui facinora indigna patrârat, sibi traderet, vt in eum animaduерteret. Ancoſtamus partim, quia Calderiam esse virum fortem, & industrium, & singulari sagacitate præditum nouerat, & illius opera in bellis vti statuebat: partim quia indignum boni viri præſtantia iudicabat, hominem supplicem, & in fidem receptum inimici crudelitati de-

dere,

dere, postulatam constantissimè repudiavit. Monro-
 ius Calderiam, quacunque ratione posset, occidere de-
 crevit, ut & iniuriam sibi & Tauro illatam vindicaret,
 & Calderiæ ipsius vxore animo magis libero fuere-
 tur. Itaque Ioannem Gomecium scripturæ magistrū,
 hominem audacem, multis promissis oneratum, ut
 Calderiam interficeret, Pondam misit. Is rem sanè cō-
 fidenter suscipit, atque Pondam continuò perit, si-
 mulatque se Monroij hominis malefici & iniusti iniu-
 rijs & sceleribus offensum, eò confugere, ut vitam suā
 Ancostami præsidio tueatur. Fuit ergò ab Ancostamo
 benignè receptus, & à Calderia liberaliter inuitatus.
 Accidit interim, ut Ancostamus in campum animi
 relaxandi gratia prodiret, & vtrunque secum duceret.
 Ioannes Gomecius cum Calderiam ab Ancostamo,
 quasi aliquid arcani vellet cum illo communicare, se-
 iungeret, Calderiam ex improviso confixit, & admo-
 tis calcaribus equum incitauit. Ancostamus equites,
 qui illum circumsistebant, immisit. grauius enim tu-
 lit, in suo conspectu hominem in suo parrocinio late-
 rent, per summum scelus interfici. Equites hominem
 consequuntur, & ad Ancostanum perducunt. Qui
 districto gladio manu sua caput illius abscidit. Id Mon-
 roius indignissime tulit, & Ancostanum contra ius
 & fas occidere cogitauit. Itaque ludos simulat, quo-
 rum causa Benastarinum contendit, & in pugnae li-
 mulachris diem consumit. Primis tenebris duces ad-
 monet, ut Ancostanum interimant. Illi consilium
 reprobant, & hominem à facinore detertere ni-
 tuntur. Ille autem Ancostami morte Emmanuelis
 Regis imperium firmari dixit. Cum propter Regis
 mentionem nemo diutius aduersari auderet, omnes
 ad facinus se comparant. Lembis igitur fluumum tra-
 ijiunt, equos ephippis detractis innare compellunt.
 Goterrius Montoius equitum qui Fernandum Monroiu
 præfecit, peditum aciem Ioanni Machiado committit.
 Machiadus, cum primus transiret, homines duos
 ex incolis arripuit, è quibus intellexit, Ancostanum,

*Calderia
per insidi-
as occisa.*

*Io Gome-
cium capite
multatur*

*Insidie An-
costamo
structæ.*

sine vlla fraudis aut maleficij suspicionē, incantum
in oppido versari. Itaque Fernandum admonuit, vt si-
bi permitteret, agmine silenti Ancostamum oppri-
mere. Fernandus id sibi ignominiosum fore ratus, nul-
lo modo concessit. In hac altercatione noctis pars con-
sumpta fuit, & ipse Fernandus non tanta celebritate Pō-
dam, quamiam negotium flagitabat, inuectus est: &
simul equorum fremitus multos incolas excitauit: no-
striorum aduentus fuit continuo Ancostamio nuncia-
tus. Is sine vlla mora pontem; fluuius enim ea parte in
terram induit, & tellurem aliquo spatio disciminat)
repentē traiecit, & copias influxit. Vbi Fernandus
Monroius Pondam peruenit, neminem ibi reperit. Sol
iam tenebras dispulerat, & fraudes sparsa luce detex-
erat. Fernandus Monroius cū se frustra labore fatiga-
tum cerneret, reuerti voluit, & Machiadum, vt idē
faceret, hortatus est. At Ancostamus ponte rursus trā-
misso, in Monroium tanto impetu inuasit, vt aciem
impressione facta dissiparet, & multos interficeret.
Qui fugiebant, pedum aciem perturbauerunt, & fuge-
re compulerunt. Ancostamus partem suorum præmi-
sit, qui angustias, quibus hostis inire patebat, occupa-
rent. Sic tandem, cum incipit prælio nostri distinerē-
tur, Ancostamus insigni victoria positus est. Multi ē
nostri capti, sed multo plures occisi sunt. Machiadus
antequam occideret, facinora edidit immortali me-
moria digna. Hoc facto, Ancostamus Zabaimo Idal-
camo nunciauit, rem maximam gestam esse: illum, si
adiri veller, Goa positurū. Lusitanos scēdus violasse,
& perfidiæ pœnas dignas pependisse. Copijs opus esse,
vt vibs præsidio nudata, & cladis nuncio perterrita, v-
no impetu caperetur. Idalcamus Zufalarimum cum
magno exercitu in insulam confestim ire iussit. Is va-
stitatem & populationem intulit, & ciuitatem inopi-
nato malo percussam in maximas angustias adduxit:
quā facillē cepisset, nisi Ioannes Sylueira, qui Quiloæ
hyemauerat, præter spem, irruerisset. Non multo
post Raphael Perestrellus, qui ē Sina valdē diues adue-
niet.

Prelum

*Ancostami
in ignis &
Horia de
Lusitanis*

nerat, cum esset vir egregiè fortis, & admodum libera-
lis, & multos sibi plurimis officijs deuinciret, cum na-
uigantibus & militum copia, qui illum liberrimè
sequebantur, auxilium celeriter attulit. Itaque ducis v-
nius incontinentia & temeritate ciuitas illa, quæ tan-
to labore capta, tanta sapientis ducis industria, tanta
bonorum contentione defensa fuerat, extremi excidij
maximum periculum subiuit. Zabaimus cum à spe
vibis capiendæ decideret, rursus pacem a Goterrio
Monroio postulauit, quam is sine recusatione con-
cessit. Itaque fœdus renouatum fuit, & eadem fœde-
ris conditiones literis & multorum testimonijs, ad po-
steritatis memoriam consignatæ. Hoc anno Regina
Maria, cum grauissimè, postquam vltimum filium pe-
perit, ægrotaret, nunquam ex eodem morbo conua-
luit. Vlcus in intestinis, vt medicorum erat opinio, eâ
vehementer afflictabat & paulatim conficiebat. Septi-
mo tandem die Martij, anno salutis M. D. xviij. extre-
mum spiritû edidit, cû annis quinque & triginta vixis-
set. Octo filios, quos recensuimus, superstites reliquit.
Fuit scœmina multis virtuibus admiranda. Erat enim
moribus & vita græuis, facilitate & humanitate co-
mis, & in omni sermone genere moderata. Otium
pati non poterat, neque regias virgines & mulieres o-
tio corrumpi sinebat. Itaque manibus suis è lino aut
è bombycinis filis, opera muliebria faciebat, & mulie-
res ad eadem opera magis exemplo, quam verbis exci-
tabat. Negotijs publicis se nunquam admiscebat: sum-
mum mulieris decus in modestia & mansuetudine
ponebat, vitæque perturbationem statuebat esse in cõ-
fusione munetum constitutam. Regis imperium ve-
rebatnr: nec illum vnquam iniquis postularis à recto
deducere conata fuit. Filios & insita charitate & di-
sciplinæ seueritate in puerili officio continebat, nec
permittebat, vt aliquid ludendo committerent, quod
ab honestate abhorreret. Nullum, quantumuis leue,
puerilis flagitij vestigium in illis impunitum relin-
quebat. Erat in religionis cultu sancta, in egentium

*Pax cum
Zabaimo.*

*RES EV-
ROPEÆ*

*Mariæ Læ-
sitianorum
Reginæ
mors.*

inopia sustentanda benigna, in virginibus alendis, atque matrimonio apud honestos viros collocandis, magnificentiam & maternam charitatem adhibebat. Regem mirabiliter amabat, & illi vicissim erat propter motum commoditatem, & vitæ sanctimoniam, charissima. Aedes sacras extruxit, multisque signis, & operibus præclavis, insitam pietatem & humanitatem indicavit. Non igitur immerito acerbum sui desiderium vniuersæ Lusitaniæ reliquit. Ipseque Rex in acerbo mœrore versatus est, è quo non debiti amoris obliuione, sed debiti officij necessitate, & insita in Deum pietate, vt negotia regni procuraret, & suis exemplum patientiæ & moderationis proponeret, post aliquot dies emerfit. Hoc anno Selymus Tutcatum Imperator, in Syria cum Campsone Aegyptiorum Imperatore, quem Sultanum appellabant, collatis signis confixit, insignemque victoriam adeptus, Syriam vniuersam, & Aegyptum imperio adiecit. Emmanuel cum hostis immanis opes amplificari & Christianos Principes intestinis odijs certare, & opes Christianæ Reip. dilacerari perspiceret, rursus per Michaellem Syluium a Pontifice Max. contendit, quod sapius antè fecerat, vt omnibus alijs curis omiſſis, hanc vnā susciperet, vt omnes Principes Christianos à turbulētis atque pestiferis dissensionib. ad pacem traduceret, vt ita cōuenientis animis, hostis, qui Christianæ Reip. reb. imminerebat, superbiam acri bello contunderent. Et ad eā rem omēs opes suas libenter offerebat, secumq; præclare actum fore dicebat, si in tam præclara causa vitam in summum discrimen adduceret. Sed aures alijs negotijs à salutarī pace abhorrentibus occupatæ, locum eiusmodi postulatis minimè dabant, & Principum furor eò rem deduxerat, vt, si Pontifex summis in eam causam viribus incubuisset, sine vllō fructu laborem suscepturus esse videretur. Est in ora Mauritaniæ, quæ vergit in Aulium, vltia Diucem fluium, promontorium, quod incolæ Guer appellant: antiqui scriptores Herculis promontorium nominabant. Id Rex Em

*Selymi
Turca vi
storia.*

*R. F. S. A.
F. K. J. A.
N. E.
Guer pro.
Xer. sij al
uerſus Lu
itanos bel
lum.*

manuel oppido & arce septum tenebat, & valido præsidio munierat. Duces, qui illi præerant, finitimos Mauros, qui Emmanueli minimè parebant, assiduus prælijs agitabant. Præfectus erat hoc anno Franciscus Castrentis, qui, cum in Lusitaniam venisset, & discessus illius Xerisio punciatus esset, in Mauros, qui tributum Emmanueli pendebant, inuasit, agros vastauit, fruges exussit, & graues multis clades intulit. Huic Zai-de Boagazius, Dux eiusdem regionis valde strenuus, qui se ad Regis nomen adiunxerat, cum instructis copijs occurrit. Prælium atrox commissum fuit: multi vtrinque ceciderunt. Victoria neutram in partem inclinauit. Xerisius, quod non hostem perculisset, indignatus, fratrem quendam suum euocauit. Is cum maxima militum multitudine venit. Itaque fratres coniunctis viribus in Boagazium inuecti sunt, cumque magno prælio victum in fugam compulerunt, oppidumque Boagazij, quod Tuil appellabant, funditus euerterunt. Omnibus regionibus illis vastitas illata fuit. Targa ciuitas est in Mauritania, quæ ad Fessæ regnum pertinet, & Septa quadraginta passuum millia distat. Hanc Emmanuel capere, & vincere præsidio statuebat, vt inde facilius Fessam oppugnaret. Itaque mense Iulio, Iacobum Lupium Siqueiram cum sexaginta nauium classe in Gaditanum fretum misit: cui præcepit, vt ex Arzila, præter eas copias, quas ducebat, quinquaginta equites, & alios Tingi quinquaginta similiter assumeret: deinde Septam peteret, & se cū Petro Menesio coniungeret, ac ambo simul Targam oppugnarent. Hoc Petrus Menesius ægrè tulit. Erat enim vii animi maximi, & muneris illius socium & laudis, si res ex animi sententia succederet, participem sibi dati, contumeliosum existimabat. Attamen nè regis imperium recusare videretur, copias suas instruxit. Ambo igitur Targam petere. Sed cum inter illos minimè conueniret, Septam re infecta rediit. Siqueira dimissis copijs, quas Tingi & Arzila desumpserat, cum Ioanne Coutigno Arzilæ præfecto colloquitur,

*Prælium
atrox &
anceps.*

*Tuil opp.
euersum.
Targa Ci-
uitas.
Expediti-
o bellica in
Targam.*

tibique

sibi que minimè ferendum esse dicit, cum è Lusitania cum tam insigni classe, & tanta spe rei benè gerendæ delectas copias eduxisset, sine vlla re memorabili à se gesta reuert. Orare igitur & obsecrare Coutignum instituit, vt se duceret, vbi aliquid gereret, quo sine pudore posset in Lusitania se in hominum conspectum dare. Coutignus illius precibus assensus est. Itaque ambo cum valida manu in regionem hostium ingressi, pagos quosdam euertunt, captiuos abstraxerunt, prædas abegerunt. Sed cum nemo illis cum iustis copiis occurrisset, Azilam redire: & post paucos dies Siqueira in Lusitaniam, sibi ipsi valde displicens, reuersus est. Post hæc Odoardus Menesius & Ioannes Coutignus, in agros Alcastaris Quibirij coniunctis copiis ingressi sunt, & hominibus eadem, & agnis populationem intulerunt, & ingentem prædam abduxerunt. Præfectus Alcastaris Quibirij illis obuiam cum exercitu processit. At illi, nè ordo, quo se recipiebant, confunderetur, maxima prædæ parte dimissa, cum reliqua progressi sunt. Hostes ita illorum vestigijs insisterunt, vt congedi minime auderēt. Et sic tandem nostri incolumem exercitum cum præda domum addu-

*Excursio
in Alcastaris
Quibirij agrum.*

*Ganemen-
sium rebel-
lio domita
Victoria
de Dabidē
sibus rebel-
libus.*

xere. Nonius interim Mascaregnas, qui Sabinio præerat, minimè quiescebat. Cū enim intellexeret Turmas Ganemeneses rebellasse, illas improuiso adortus est, magnamque stragem edidit, & reliquis iugum iustus impo-
luit. Deinde cum indicio Mauri cuiusdam, cuius frater apud illum captiuus deincebat, perciperet, Dabiden-
ses Tribus de communi omnium consilio rebellare statuisse, & liberam omnibus facultatem prædandi tribuisse, Mauri fratrem captiuum, in indicium præmii, liberum abire permisit. Petrus Mascaregnas frater eius tunc sortè sub illo militabat. Hunc exemplò cum Francisco Carnerio in Dabideneses, cum recentis equitibus, & pari pedum numeris misit. Primis profecti tenebris, viginti quatuor passuum milia confecerunt. Sequenti die prælium inuenit, hostibus partim caesis, partim in fugam coniectis, victoria potiti, & cum præda,
& ca-

& captiuis in vibem reuersi sunt. Interim rumore con-
stanti delatum fuit, Regem Fessæ ingentem exercitu
comparare, vt Safinium obsidione cingeret, atq; sum-
mis viribus oppugnaret. Rex Enmanuel cum hoc ab
ipso Mascaregna percepisset, auxilium satis firmum
misit, & homines acerrimos ad eam rem delegit. In
primis verò Gundissalius Mendezius Zacorus, cuius
in bello eximia virtus extiterat, maximam & Mascare-
gnæ & militib⁹ vniuersis voluptatem attulit. Sed Rex
Fessæ siue curis alijs implicitus, siue nuncijs de ciuita-
tis auxilio retardatus, ab ea mente deductus est. Dum
hæc in Africa & Lusitania fiunt, Fernandus Petreius
Andradius, qui in Sinam nauigabat, fuit, vt dictū est,
aduersa tempestate Malacam, vnde conscenderat, rela-
tus. Ibi ciuitatem offendit duorum hominum discor-
dia perturbatam. Georgius Britius morbo oppressus
obierat. Nonius Vascius Pereira cum Antonio Pacie-
co de vibis præfectura contendebat. Pereira dicebat, si-
bi fuisse vibis custodiam à Britio multis rebus præ-
sentibus traditam, quam non posset vlla ratione abs-
que scelere nefario deferere. Paciecus contra disputa-
bat, illud ab Albuquerque statutum fuisse, vt qui maris
imperium teneret, si, qui vibis præficeret, si casu aliquo
vita priuatus fuisset, succederet. Sic enim statuerat, vt
Andradius, cui maritimarum rerum cura commissæ
fuerat, in locum præfecti, si mortuus fuisset, substi-
tueretur. Se tunc maritimis rebus præesse. Et idcirco
eodem exemplo ius successionis ad se pertinere di-
cebat. Andradius, vt eam contentionem diuideret,
summis viribus adnitebatur: sed proficere nulla ra-
tione potuit. Hoc minime prætereire volui, vt intel-
ligi posset, diuino præsidio Orientis imperium, tan-
tis locorum interuallis ab Hispania diiunctum, à
Lusitanis hominibus, quos in rebus eiusmodi non
ratio, sed præceps ambitio gubernat, cum tam exi-
guo militum numero teneri. Nam si intestina dis-
fensione, in ipsis patriæ antiquæ sedibus excitata, ma-
xima sæpè imperia de statu conuelluntur, atque fun-
dus

*Zafreiss
belli appa-
ratus.*

*RES IN-
DICAÆ.*

*Malaca
ex Ducis
dissensione
tumulus.*

ditus euertuntur : quid existimandum est, de statu in
 terris vltimis fundato, tantis, & tam immanibus hosti
 bus circumfessio, & tam exiguo militum numero sta
 bilito, cum ea in animos ambitione oppressos inuase
 rit : Andradius mense Iunio, Anno salutis M. D. xvij.
 cum classe nouem nauium Malaca soluit. Decimo au
 tem quinto die mensis Augusti Tamanlabuam (ca
 insula Sinarum duodecim millibus passuum à conti
 nente disiuncta est) tandem peruenit. Eo tempore ma
 re illud erat piratarum latrocinijs infestum. Rex, vt ma
 re tutum nauigantibus exhiberet, classem non medio
 crem instruxerat. Classis præfectus nauium nostrarum
 formam inusitatam vehementer admiratus est. Cum
 verò suspicaretur, nostros piratas esse, vt cum illis præ
 lium iniret, appropinquauit. Andradius nullum belli
 signum dedit, sed ad insulam, quam Tamam nomi
 nant, naues omni metu solutas applicuit. Cum verò
 in anchoris ibi cõstitisset, Sinarum Dux de illo per in
 ternuncios interrogauit, quis esset, vnde veniret, cu
 ius causa in eas oras delatus esset. Andradius se Lusit
 anum esse, Regis inuictissimi, qui in vltimis Occiden
 tis Solis regionibus imperabat, æquum, eundem
 que Regem, cum accepisset, Regem Sinarum esse opi
 bus summis, atque singulari potentia præditum, mul
 tisque Regijs ornatus instructum, amicitiam illi
 us vehementer expetuisse, confidereque se, eam ami
 citiam vtrique Regi vtilem & honestam futuram: Sibi
 opus esse magistris, qui naues sine naufragij periculo
 in Cantanensi portu constituerent, vt inde Lusitani
 Regis Legatus posset in urbem regiam contendere: vt
 Sinarum Imperatorem nomine sui Regis alloqueretur,
 ei puer literas offerret, & quæ in vtriusque rem essent,
 cu illo præfens ageret. Dux se Nantium, quod oppidum
 Cantanensi ægria passuum millia distat, continuo
 profectionem dicit, vt desilius adueniunt vrbis rectorem
 certorem faceret. Andradius interim multis diebus
 expectauit. Sed cum diuturnam illam expectandi mo
 lestiam

*Andradij
 in Sinam
 nauigatio.
 Tamanla
 bua insula*

Tama ins.

*Andradij
 cum Sina
 rum Duce
 colloqui.*

*Nantium
 oppidum.*

Iestiam ferre non posset, cum duobus nauigijs & aliquot scaphis vela dedit, & in ciuitatem cursum instituit, & in portu naues anchoris firmavit. Portus intimū sinum substructio ex quadrato lapide facta terminabat, ad cuius summam planiciem gradibus ascendebatur. Insula parua portui adiacebat, in qua turris extructa erat in ea ciuitatis Principes instructo & apparato conuiuio hospites excipiebant. Tutamus, sic enim urbis moderator appellatur, Andradium ad epulas in eā insulam inuitauit. Andradius se morbi simulati excusatione defendit, ne insolitis & immodicis cibis uti cogeretur. Hic cum Tutamo, & reliquis urbis magistratibus, ea, quorum causa missus fuerat, egit: & Legatū, qui erat ad Sinarum Regem profecturus, fidei Rectorum commisit, & ipse in Taniam reuersus est: ubi menses quatuordecim constitit. In mandatis enim habebat, ut regionis situm, gentis mores & instituta cognosceret, & in singula diligenter inquiring, omnia penitus exploraret. Eo integrum multi mercatores ex varijs nationibus, cum multis mercibus, & auro præcipuè commæabant. Ab ijs autem multa interrogando, multarum rerum cognitionem non inuicundam capiebat. Præterea Georgium Mascaregnam, ut oram nauigando peragratet, cum magistris Sinarum peritissimis misit, ut & ipse, quæ oculis & fama perceperisset, exponeret. Mascaregna tandem reuocato (nauigandi namque tempus instabat) Andradius per præconem in uibe pronunciare iussit, ut si quis aliquid Lusitano alicui credidisset, aut si aliquid per iniuriam sibi quisquam a Lusitanis ereptum, aut dolo sublatum quereret, ad se ueniret. Nec enim se ante anchoras soluturum, quam essent omnia persoluta. Id Sitis grauissimum accidit, non quodd de iniurijs sibi grauius ulatis queri quisquam merito posset, sed quod, nos ille Lusitanæ gentis aequitatem, & probitatem, & prouidentiam in aspectu proponeret. Quam proferatis opinionem si omnes, et in Sinam nauigant, ueri uoluerint, magna in illis regionibus imperij accessio facta fuisset.

*Nantensis
oppidi de-
scriptio.*

*Lusitanorum
probitatis
exemplum
illustre.*

Sinarum & fidei fama constitui plerunque solet. *Sinarum regio* est latissima: ab Ortū namque solis vltima terrarum *regiō gē-* existimatur: ab Occasu, vltimis Indiæ terminis deti- *nūque de-* nitur: ab Austro, Oceano alluitur: a Septentrione ve- *scriptio.* rò montibus altissimis multa niue & glacie concretis includitur. Ea parte, quæ ad Septentriones spectat, ab Occasū cum Scythiis, quos Tataros appellant, qui ad Orientem pertinent, continens est: cum quibus continenter bellagunt. Scythiarum viribus, Sinæ ingenio & artibus excellunt. Sic sit, ut sæpè a Scythiis virtute superentur, & ipsi vicissim non raro Scythas dolis & artificio vincant. Montes tamen, qui a Septentrione in Austrum procurrunt, Scythas a Sinis dirimunt. Valles atque camporum planicies interiectas Sinæ mutis latissimis ita muniunt, ut Scytharum impetum à se facile propulsent. Regio est maximè omnium fertilis, & abundans rebus omnibus ad vitæ cultum, & luxum, & elegantiam necessarijs. Homines, qui plagam Australem incolunt, colorati: qui terras Septentrionibus subiectas habitant, candidissimi sunt. Omnes lautissimè viuunt. conuiuium scienter instruunt: vestibus gossypinis, & laneis, & bombycinis auro etiam intertextis, prout anni tempus postulat, amiciuntur: & cum hyemis maxima est, præsertim in regionibus Aquiloni subiectis, varijs animantium pellibus ad vestes introsum fulciendas vtuntur. Equis eleganter instratis insident: vitam cultui Gallico & Germanico non absimili multis in rebus instituunt, ludis & iocis, & vini copia frequenter oblectantur. Amoribus atque libidini nimium dediti sunt. Mulieres nobiles carpentis bombycina veste, & auro pulcherrime facta, & undique tectis, per vibem vehuntur. Cantibus, & symphonijs, & instrumentis musicis animorum curas iucundissimè relaxant. Augurijs dediti sunt: sortibus euentura prædicere nituntur. Magos in honore habent: mathematicas disciplinas colunt, & astra diligenter obseruant. In libris descibi-

bendis, & rerum memoria propaganda, æneis formis *Chalcographia vsus*
 ut solent: quarum vsus adeò antiquus apud illos est, *apud Sina-*
 ut *qui* primus eam artem excogitavit, ignoretur. Ar- *nas anti-*
 te & structura non parum eleganter, magnisque sum- *quissimum.*
 ptibus ædificant. Tempia amplissima, multisque sta-
 tuis & picturis illustrata frequentant, & quanvis va-
 ria simulacra venerentur, vnum tamen Deum, re- *Sinarum*
 rum omnium opificem & rectorem, præcipuè colen- *religio.*
 dum esse dicunt, cique potissimum supplices preces
 adhibendas. Vnius mulieris imaginem, quam ap-
 pellant Nammam, quam aiunt esse apud Deum sum-
 mum humani generis aduocatam, honoribus sum-
 mis afficiunt. Est aliud apud illos simulacrum vir-
 ginis, quam tradunt fuisse regis cuiusdam filiam, &
 rerum cælestium cupiditate omnes opes humanas
 neglexisse, ut diuinarum contemplatione frueretur.
 In huius tutela Sinarum gentem esse credunt. Alius
 apud illos Deus sanè sanctus habetur. Hunc homi-
 nem fuisse narrant sortissimum, atque tantis virtuti-
 bus præditum, ut miracula multis in locis ediderit.
 Quorum illud potissimum fuisse dicunt, quod se-
 mel armatus ense pado in fluuium proiecto, quasi
 quodam lembo inuectus, ingentem fluuium traiece-
 rit, ut suis, qui ab hostibus in prælio vehementissi-
 mè premebantur, auxilium afferret. Hunc ob præ-
 claras virtutes, & egregium iustitiæ splendorem, in
 diuos relatum fuisse commemorant. Multos alios
 diuos habent, quibus statis diebus honores institu-
 unt. Sunt excellentes artifices, & egregij pictores. A- *Monaste-*
 des amplas ædificant, quibus homines religiosi, ut re- *ria.*
 bus diuinis vacent, includuntur. Similiter & virginum
 collegia, quæ religionem sanctius obseruent, institu-
 unt. Literis operam dāt. qui in illis maximos progres- *Studia Il-*
 sus habent, maximis honoribus afficiuntur. In stu- *terarum.*
 dijs, genere antiquo sermonis vtuntur, imperitis i-
 gnoto, quemadmodum apud nos, qui artium ma-
 ximarum disciplinis student, linguam Græcam aut
 Latinam perdiscunt. Qui iuri civili student, in

Politia Si magno honore sunt. Regem quasi quoddam cæleste
warum. numen colunt: qui tamen rarò admodum se conspici-
 endum exhibet. Resp. in tres partes est distributa. Prin-
 cipatum ij, qui in disciplinis, & iuris studio valdè pro-
 fecerunt, obtinent. Secundus honoris gradus militi-
 bus assignatur. Postremi ordinis sunt, qui artes fabri-
 les colunt. In studijs quantum quisque profecerit, iu-
 dicio eorum, qui maximis artibus præsunt, examina-
 ri solet. Sunt autem ordines horum iudiciorum grada-
 tim instituti, ita vt ei, qui infimi ordinis approbatio-
 nem consequutus est, si velit ad altiorem locum digni-
 tatis aspirare, sint grauiora doctiorum hominum iu-
 dicia subeunda. Qui plurimis & doctissimis probatus
 extiterit, is ampliores in Rep. honores consequitur.
 Sunt in sceleribus vindicandis acres. Nemini sano,
 quamuis oculis orbatus sit, mendicare permittitur.
 Cæci molas trusatiles versando sibi victum parant.
 Homines exteros difficillimè in vires suas admittunt,
 nè moribus externis oblit, ab institutis suis paulatim
 deducantur. Comœdijs plurimum delectantur, & ita
 sunt in Venerem propèsi, vt varias libidinum formas
 excogitent. Dæmones cōsulere disuntur. Hi mores &
 instituta Sinarū sunt, quæ petstrinximus. Hos Andra-
 dius ita sibi comitate deuinxit, vt arbitrarentur, nullā
 esse gentem officio, & fide, & prudentia cum Lusita-
 na conferendam. Is verò Malacam rediens, Alexium
Andradij Menesium reperit, quem Lupus Suarius cum potesta-
in Indiam te summa miserat, vt discordijs finem imponeret, &
atq; inde vrbis statum constitueret: qui tunc ab Andradio classē
in Lusita- recepit. Andradius in citeriorem Indiam, & inde in
niā redit? Lusitaniā nauigauit, & Emmanueli Regi Sinarum
 mores, & humanitatem, & docilitatem gentis expo-
 suit, & picturas, & signa simul ostendit: quæ Emma-
 nuelem in magnam spem induxerunt: fore, vt gens il-
 la Christi cognitionem & disciplinam caperet. Sed
Simonis hanc omnem spem aliquot post annis temeritas Simo-
Andradij nis Andradij, viri sanè fortis, sed temerarij, & plurimū
in Sin- à mente fratus abhorrentis, incidit. Is enim cum classe
malicia. ad

ad Sinas aduectus, cum in principio opes in eo loco Lusitanas firmare statuisset, & locum etiam munivisset, uti iure planè regio cœpit, deinde in tyrannidem erupit: rapuit quæ voluit, intulit vim ingenuis virginibus, quibus voluit: multa præterea signa insiti furoris dedit, quibus Sinæ vehementiùs irritati, in Lusitanos inuaserunt: multos occiderunt, alios captiuos abduxerunt. Andrædus tamen cum opibus suis euasit. Ea fama cum ad Regem Sinarum peruasisset, legatum eiecit: qui cum Cantamum rediret, fuit à ciuibz in vincula coniectus, in quibus exitu miserabili vitam conclusit. Ita plerunque fit, ut quod est prudentia confuturum, temeritate & amentia dissipetur. Hæc quidem de Sinis explicationem summam hoc in loco perscribere coacti sumus, ne sæpius esset necesse reliquarum rerum historiam interrumpi. Hoc quidem tempore Leonora regis Emmanuelis soror, quæ Ioannis secundi uxor extiterat, magna virtutis fama florebat. Egentibus enim egregia benignitate consulebat, viduas aliebat, religionem multis in locis instaurabat: Xenodochia partim à fundamentis ædificabat, partim laborantia reficiebat. Erat præterea singulari animi magnitudine, & prudentia non mediocri prædita. Hæc cum memoriam Vrsulæ virginis sanctissimæ, quæ cum reliquis virginibus, eiusdem voti atque sanctimonie sociis, pro Christi nomine mortem pertulit, & Colonie Agrippinæ sepulta est, singulari studio coleret, à Maximiliano Imperatore postulauit, ut sibi reliquiarum eiusdem virginis partem aliquam concederet, quam in sacario reseruaret. Is vero integras reliquias Auræ virginis, quæ inter reliquas Vrsulæ socias princeps extiterat, illi dono misit. Fuit illius corpus Olyssipponem delatum, & cum maxima populi totius celebritate receptum, & in sepulchro in ara quadam templi, quod Maria Regina in memoriam sanctæ Dei Matris ædificarat, extructo, repositum, ubi meritis illius multi in rebus aduersis numen Christi propitium signis admirandis experti sunt. In India porò Suarius

RES EV-
ROPEAS

Dereliqui
js-Auræ
Virginitas et
Martyris
in Lulita-
nam trās-
latis.

RES IN- cum Regem Maldiuensium insularum & Bengalæ et-
DICAE. iam Regem ab Emmanuelis fide defecisse cognouisset (multæ namque illis à Lusitanis iniuriæ post obitum Albuquerquei illatæ fuerant) Ioannem Sylueriam cum nauibus quatuor misit, vt alienatas Regum voluntates recolligeret. Sylueria in insulis Maldiuensibus pacem cum Rege constituit: Cambaiam deinde petijt, & pacem cum rege firmauit: inde Cochimum nauigans, ibi tantisper constitit, dum comitatum acciperet. Indè in regnum Bengalæ cursum instituit. Bègala est prouincia latissima, quam Ganges fluuius interfluit. Fluuius est altissimus atque latissimus, qui citiorem Indiam ab ulteriore determinat, & duobus ostijs, inter se trecentum passuum millia distantibus, in Indicum Oceanum labitur. Aquæ sunt salubres, & religionem possidere ab incolis existimantur, ita, vt multi vel vt morbos depellant, vel vt animos scelere pollutos expient, illis frequenter abluantur. Regio est incredibili fertilitate prædita. Gens est colorata, neque deformis, nec inueniusta: lautissimè viuit: vestibus eleganter excolitur. Venere, & ingluuie, multisque vitijs astricta est. Præterea fidem minimè sanctam habet, dolis & fraudibus gloriatur. Vt plurimum simulacra colit, multi tamen in eo regno sunt Mahumetis disciplinis astricti. Sylueria in portu Chatingamensem inuectus (est autem Chatinganum Bengalæ ciuitas) de suo aduentu vrbs Rectorem certiore fecit. Rector sibi gratissimum esse illius aduentum simulauit, hominemque muneribus delinuit, seque illius gratia omnia, quæ veller, facturum ostendit. Sed cum ludificari & mentiri perseueraret, prælium exortum fuit, quod cum incolarum graui damno finitum esset, & pax obfidibus datis firmata, tantum deinde humanitatis speciem præ se Rector tulit, vt Sylueria insira probitate deceptus obfides reddiderit. At Rector obfidibus receptis, insidias rursus struxit, vt Sylueriam opprimeret. Sed cum iterum fuisset prælio victus, veniam petijt, & pacem se velle finxit. Tandem Sylueriam Rector alius, qui

*Sylueria
in Benga
lam nauigatio.*

*Bengalæ
prouinciæ
descriptio.*

*Chatinga-
mum vrbs*

*Chatinga
mensis Re
ctoris in
Sylueriæ
insidiæ.*

us, qui ciuitati, quam Daracam appellant, à Rege Bengalæ præfectus erat, per literas inuitauit, vt ad ciuitatis illius portum naues appelleret. Rectorem Chattingamensem esse virum nefarium, & propter insidias, quas ille per summum scelus intenderat, Regi pœnas grauissimas daturum. Vt autem magis Syluetiam ad se pelliceret, munera largè misit. Id autem erat Chattingamensis malitia confectum, vt facilius Syluetiam imparatum dolis opprimeret. Syluetia verum esse credidit, naues in eum portum, ad quem inuitabatur, induxit. Ibi cum in fluuium esset inuectus, Rex a suis admonitus, tam multas in eum naues immisit, vt parum abesset, quin funditus euerteretur. Sed fraus virtute repulsa fuit. Sic tandem hostibus repressis, Syluetia in insulam Zeilandam cum classe quassata & imminuta (Ioannes enim Eidalgus, vnius nauis nauarchus, cum deseruerat) cursum tenuit. Antonius verò Saldagna, qui cum non mediocri classe mare Arabicum peragrabat, aliquot prædas egit & cum hyemis instaret, nulla se memorabili gesta, in Indiam reuersus est. Emmanuel Lacerda, qui similiter missus Diu fuerat, à Melichiazio summis honoribus acceptus, pacem cum illo fortius astrinxit. Alexius Menesius, vt dictum est, similiter Malacam cum trecentis hominibus Lusitanis aduectus fuit: & Alonsum Lupium Costam (sic enim ab Emmanuele statutum fuerat) in arcis possessione constituit, & Odoardum Melium rebus maritimis præfecit, & Antonium Paciecum e custodia liberavit. Nonius enim Pereira propter dissensiones, quæ superius explicatæ sunt, cum in custodiam dederat. Malaca eo tempore grauissimo bello premebatur. Rex Birtami stationem, quæ fluuii Muai immincebat, tormentis & firmo præsidio muniuit, vt è propinquo frequentius terra atq; mari in nostros incurreret. Menesius Alonsum Lupium Costam cum trecentis Lusitanis, tribus millibus Malacensium, & multis viuis nobilibus eo misit, vt arcem euerteret. Is cum gestus decessisset, & naues alueo sustineri non possent, æstus recipro-

*Dagala
Ciuitas.*

*Malacense
bellum.*

ationem expectabat, ut cum rursus accederet, in fluvium inueheretur. Interim tormentis eminus res gerebatur, & non pauci utrinque cadebant. Actus vero paulatim redibat, & praelium praeclare geri potuisset, nisi temeritas consilium perturbasset. Nam inter Alfonso Lupium Costam, & Georgium Mascaregnā atrox iurgium exiit. Itaque nostri re infecta domum reueruntur. Rex cum vi aperta nihil se facturum consideret, dolos machinari coepit. Itaque finxit se pacis esse cupidissimum, eamque ab Alexio postulavit. Is

Regis Bin cum cerneret ciuitatem annonagrauissimè laborare, tamēsis in eam libenter concessit. Rex multis humanitatis egregia signis omnes sinistras opiniones ex nostrorum animis euellat. Nostri rursus in Regem officia, quæ poterant, summa fide conferebant. Muneribus atque beneficijs inuicem certabatur, commercium rerum omnium erat cum partis utriusque utilitate constitutum. Hac pacis & amicitiae simulatione cum nostros cerneret esse omni metu vacuos, subito septuaginta naues, quas dissimulanter instruxerat, ut mari arcem quaterent, & supra duo millia militum terra misit, ut eodem tempore in nostros imparatos inuaderent. Naues in insulam, quæ urbi adiacet, inuehuntur, in nostros somno confopitos impetum faciunt, multos obtuncant, in naues ignem conieciunt. Ignis in nauibus (fuerat enim turbida tempestas, & imbres demissi eas madescerant) implicari minimè potuit. Fugientium clamor exoritur. Alexius excitatus duces in insulam mittit, praelium in meridiem perductum fuit, & hostes repressi sunt. Similiter & qui terra venerant, cum magno ciuium numero, qui scelesti participes erant, arcem acriter oppugnare instituunt. Rex identidem subsidia cum elephantis summittebat, & res utrinque summa vi uim contentione gerebatur. Sed cum nostri meridiē ex insula redirent, hostes minus pertinaciter insistere, deinde paulatim cedere, postremo fugere coeperunt. Multi ex illis caesi, complures etiam capti sunt. Nihilò tamen secius Rex cum maiore exercitu

arce

arcem oppugnare institit. Septem continuos dies nostros graui bello premere contendit. Nostri rursus crebris eruptionibus illi frequentes plagas imponunt. Sed quod acrius nostros afflictabat, erat inopia atq; famēs, quæ in dies ingrauescebat. Menesius tandem rationem iniuit, quemadmodum stationem illam Muarēsem cuerteret. Quod sine magno labore factum est. Iaoësis quidam, vir nobilis & valde diues, cum vxore, & liberis, & amplissima familia Malacam petierat, vt in ea vrbe domicilium collocaret. Fuerat autem, cum Malacæ oram legeret, à ducibus Regis Birtamentis captus, ad illūque perductus. Rex illum perbenigne accepit, multisque precibus eò hominem perduxit, vt Birtamentum Malacæ præferret. Interim Rex cum illius familiaritate delectari multis signis ostenderet, multò tamen magis vxoris illius specie (erat enim insigni pulchritudine) delectabatur. Vr autem liberius ea frui posset, hominem a se per speciem honoris amandat, illius præfecturam certarum nauium attribuit. Is (erat enim valdè strenuus) multum damni nostris inferebat. Sed cum Regis adulterium, insignemque perfidiam suorum indicio comperisset, in arcem nostram transfugit. Cum illo Menesius consilium, quod animo versabat, communicauit. Is ad eam rem fuit opetam suam pollicitus. Itaque cum centum & viginti viuis Iustitanis, & nonnullis Malacentibus, partim terra, partim mari à Menesio missis, hostes inopinantes oppressit, in munitiones irrupit, propugnaculum extemplo capitur. Iaoensis vnus tormenti ictu percussus, occubuit: aliqui è nostris occisi sunt. Emmanuel Falconi, qui terra copias agebat, crux perfractum fuit. Nostri tamen magna hostium cæde propugnaculo positi sunt. Supra septuaginta tormenta è munitionibus in arcem deportata fuerunt. Hoc pacto bellum ad tempus aliquod intermissum fuit, & Menesius Tristanum Menesium, vt Malucas insulas exploraret, dimisit, & ipse cū maxima Iustitanorum parre in Indiam citeriorem reuersus est. Post illius digressum, bellum rursus exarsit.

*De Muarēsis statione expugnatio-
ne.*

*Bellum la-
centis re-
dintegratio.*

Arx decem & septē dies obsessa, summisq; viribus op-
pugnata fuit. Hostes in duas naues sociorū, & in vnam
triremem Lusitanam faces iniecerūt. Nostri vt ignem
extinguerēt, egressi sunt. Dum pugna cōmittitur, ignis
in tormentarium puluerem naui, cui Gabriel Gagus
præerat, aduerso & infausto casu coniectus, nauē subi-
tis ignibus inflammauit, & omnes, qui erant in naui,
cum essent armis grauati, demersi sunt. Iacobus Men-
dezius alterius naui præfectus tormenti vnus ictu oc-
cisus fuit. Nostri tamen ignē extinxerunt, & hostes re-
pulerunt. Qui cū cernerent maximū damnū, q̃ illis no-
stiti crebris eruptionibus inferbant, & quam fidelem
operam ciues Bendare ductu nostis in bello nauabāt,
obsidionem soluerunt. Tunc Binarum rex a bello desi-
stendum censuit. In his præliis duodeviginti Lusitani
dederati fuerunt. Ex hostib. supra quadringentos ce-
si, & complures etiā capti, in quib. Dynastæ cuiusdam
Siamēsis filius exitit: pro cuius redemptione pater na-
uem ingentem cibarijs onustā Malacā misit, quæ plu-
rimum nostros in illa ciborū penuria subleuauit. Hoc

*Casorum
capitulum
numerus.*

*1a Lupij
Siqueiræ
iter Indi-
cum.*

anno Rex Emmanuel Iacobum Lupium Siqueiram,
vt Lupo Suatio succederet, in Indiā cum decem nauū
classe misit. Cum vero promontorium Bonæ Spei præ-
terucheretur, piscis ingentis magnitudinis in naui la-
tus, cui Ioannes Limicus præerat, inuenit, nauemque

*10. Limici
naui ab
ingenti pi-
sce retar-
data.*

in alterum latus impulit, eamque tanta vi retinuit, vt
progredi nequireret. Vectores & nauæ se in saxum im-
pegisse suspicabantur. Sed cum neque compages dis-
solui, nec aquam admitti conspicerent, animos à me-
tu refecerunt, & piscis à naue diuulsus, liberum illis
mare permisit. Goam octauo die mensis Septembris

*Zeilanden
se bellum.*

peruenit: quo tempore Lupus Suarius in insula Zeila
da arcem, vt fuerat ab Emmanuele iussus, ædificabat.
Id quidem, cum primum ad insulæ portum, quem Co-
lumbum nominant, appulisset, à Rege, vt sibi per illū
liceret, impetrauit. Sed cum Saraceni, vt facere solebāt,
Regem ab ea mente deduxissent, factum est, vt Rex nō
modo quod sponte sua concesserat, pernegaret, verum

& arce bellum moliretur. Itaque nocte stationes influit, præsidia disposuit, tormentis nostros arcere parauit. Suarius omnes copias in terram exposuit. Pælium repente commissum fuit, in quo Verissimus Paciecus, vir nobilis & strenuus, cum nonnullis Lusitanis cecidit, & multi vulnerati sunt. Hostes tamen à stationibus cum magna multorum cade pulsi fuerunt. Rex veniam & pacem postulauit. Pax ea lege concessa fuit, vt non solum arcem ædificari permitteret, sed etiam in pœnam illius inconsideratæ rebellionis, tributum Regi Emmanueli singulis annis penderet. Tributum erat gemmarum certus numerus, & maximum cinnamomi pondus. Suarius similiter Regi fidem dedit, vt semper auxilio Prætoris Lusitani regeretur, nec vnquam bellum contra illum fieret, quin Lusitani ab illius finibus hostes arcerent. Iædus factum, & iurando sanctum, & literis mandatum, Regisq; & Principum, & Suarii nominibus consignatum fuit. Arx deinde incolatum operis multo citius absoluta fuit, & Ioanni Sylueiæ commissa: maritimarum verò rerum cura Antonio Mirandæ credita. Inde Cochimum reuersus, Siqueiram offendit, illique prouinciam tradidit, & in Lusitaniam profectus est. Siqueira continuo munerari diligenter incubuit. Christophorum Soutam cum classe Dabulem misit, vt eam ciuitatem, quæ ab Emmanuele descuerat, bello domaret. Alfonso præterea Menetio præcepit, vt in Batucalam infesta signa militet inferret. Tum Ioanni Gomecio iussit in insula Mal diua arcem ædificare, vbi fuit à Saracenis Canariensibus occisus. Deinde cum Goam peteret, in cursu arcibus Calcutij & Cananoris diligentissime prospexit. Postquam Goam appulit, Antonium Saldagnam plurimum nauibus armatum, in Arabicum & Aethiopicum mare misit, vt plurimum damni Saracenis inferret. Simonem Andradum in Sinam misit, qui, vt scriptum est, temeritate & amentia Sinas Lusitanis infestus reddidit. Antonium Corream ad Regem Peguensem, vt cum illo pacem & amicitiam iungeret, le-

*Pax Zei-
landensis
eiusq; ca-
pita.*

*Siqueira
admini-
stratio In-
dica &
res gesta.*

gavit. Garfiæ Salæ concessit, vt rei gerendæ causâ Mala-
cani peteret. Qui cùm eò peruenisset, Alfonsum Lupi-
um Costam morbo grauitè impeditum reperit: qui
cùm in citeriorem Indiam morbi depellendi gratia re-
dire vehementer expeteret, arcem ipsi Garfiæ Salæ tra-
didit: & non multis post diebus, quàm Cochimum ap-

RES A- pulit, eodem morbo consumptus est. Dum hæc in In-
FRICA- dia gerebantur, Abrahamus Bariaxæ filius accepit, in-
NAE. colas montis Farrobij, & Beniamarenfes, & reliquos e-
Abrahami iusdem vicinatis Mauros multas clades a Lusitanis
Barraxæ accepisse. Id igitur vlcisci constituit. Itaque cùm id,
in Arzilen quod animo moliebat, summo silentio compressum
sem agru tenuisset, quingentos equites eduxit, & in pagis qui-
excursio. busdam Arzilenfi agro finitimis, ea parte, quæ Tingim
spectat, in insidijs delituit. Inde Aroazium itineris du-
ctorem præmisit, vt campum exploraret, & omnia vs-
que ad speculas, quas Alfandiquimenses appellant,
specularetur. Ioannes Coutignus hunc Aroazium, vi-
rum industrium & sagacem nenerat, & illius fraudes
& insidias diligentissimè præcauebat. Ea autem de cau-
sa, nunquam speculatores ex vrbē mittebat, quin illis
equitum auxilium assignaret. Tunc igitur, cum homi-
nes speculatum misisset, equites simul emissi sunt. A-
roazius se continuit, dum eos in speculis constitutos
animaduerneret. De ea re Abrahamum confestim ad-
monuit. Is silenti agmine è latebris egressus, nostris ap-
propinquabat. Nostris cùm primam aciem ceernerent,
vt se recipere, consilium inierunt. At Mauri subste-
runt. Fernandus Callæus primi agminis ductor, qui
speculatoribus auxilium afferebat, cum eos substituisse
conspiceret, in illos inuectus est. Hostes ordine mini-
mè confuso cedebant, donec nostros in postremum ag-
men, quod Callæus minimè conspexerat, extrahe-
rent. Ibi equites nostri decem & septem ceciderunt, re-
liqui fugæ se mandantur. Sed in lacus, qui iter impie-
bat, angustijs, quidam fortissimus eques, nomine Lu-
douicus Valens, nostros confirmavit, & se armatum
hostib. obiecit: nec ex eo loco demigrauit, antè, quam

Ludouicus
Valens
vult.

Lusitani lacus angustias pertransirent. Deindè nos-
 tros ordine instructos domum ita reduxit, vt inter ho-
 stes atq; nostros eximia virtute & dexteritate versare-
 tur. Cum iam se Habrahemus reciperet, incidit in illū
 Antonius Mascaregnas, adolescens valde strenuus, cū
 4. equitibus: qui omnes capti sunt. Mascaregnas quā-
 uis à Rege Fessæ perbenignè tractaretur, mortem, quæ
 impendebat, vitare non potuit. Cum enim pestilentia
 apud Mauros desæuiret, illum confecit. Sub id tempus
 præfecit Emmanuel Azamori (Petrum namque Sou-
 sam reuocauerat) Aluarum Norognam, qui cum mul-
 tis Maurorum principibus pacem firmavit, & illis æ-
 quabile tributum imperauit. Rebelles verò cladibus
 multis affecit. Præter alias excursiones, xxvj. die Apri-
 lis Benemezium agium populatus est, multos occidit,
 ducentos & octoginta captiuos abduxit, non medio-
 criem prædam abegit. Rursus mense Iunio Vascum Fer-
 nandium Cæsarem in alias Maurorum turmas immi-
 sit, qui cum incautos opprimeret, viuos 800. cepit, ma-
 gnaq; præda potitus, copias in urbem incolumes redu-
 xit. Rursus Aug. mense, Antonius Gundissaluius eius-
 dem Norognæ iussu in Mauros pedites inuasit: qui cū
 diu restitissent, victi tandem sunt, & aliqua eorū pars
 in seruitutem abstracta fuit. Hoc eodem mense quidā
 Maurorum foederatorum Duces à Norogna auxiliū
 petierunt, quo Enxouientes Mauros aggredierentur, &
 magnam frumenti copiam indè asportarent. Sed cū
 ducenti hostes nostris imminerent, Mauri foederati
 suspicati sunt, maximum hostium numerum in insi-
 dijs latere. Hac suspicione perturbati, se in primum a-
 gmen conferunt. Nostri in postrema acie hostium in-
 petum sustinebant. Nonnulli ab hostibus cæsi sunt.
 Reliqui cum dedecore se in urbem receperunt, nō cul-
 pa sua, sed eorum, qui eos deseruerūt. Id tamen eis gra-
 uem diebus multis dolorem inuasisit. Hoc tempore Em-
 manuel varijs & molestissimis curis agitabatur. Vide-
 bat enim se matrimonij vinculo liberatum, & cupie-
 bat vltimum vitæ actum in rebus præclaris, memoria-
 que

Antonij
 Mascare-
 gnæ mors.

Aluarus
 Norogna
 Azamoris
 Pæfæctus
 eiusq; res
 gestæ.

RES LV.
 ROPEAE

modo virgini pulcherrimæ morem gerat, excogitare. Hæc & his similia vulgò iam stabantur, ab his præcipuè, qui domesticas illius offensiones ignorabant. Emmanuel tamen in ea mente perstitit, & cum Carolus in Hispaniam, ut regni hæreditatem cerneret, è Gallia Belgica veniret, ad illum Aluarum Costam, qui regio cubiculo præerat, legatum misit. Legationis species salutationis nomine instituta fuerat. legationis tamè summa eo perlinebat, ut nuptiæ conicerentur. Alvarus Costa omnia, quæ Emmanuel cupiebat, ex animi sententia conficit. Nuptiæ pactæ sunt, dos etiam a Carolo dicta, ab Emmanuele sponsæ munera ingentia constituta: festi dies acti, & matrimonij fœdus Cæsari augustæ, ubi tunc Carolus confidebat, summa omnium lætitiæ & gratulatione celebratum. Fuit tamen necesse, cum esset cum Carolo & Leonora, & sanguinis propinquitate, & affinitate multis rationibus implicatus, & ea de causa per Pontificias sanctiones nuptiæ coniungi minime potuissent, ut Pont. Maximi benignitate legibus soluerentur: quod factum fuit. Nuncius huius pactionis & fœderis ad Emmanuelem perlatus, eū gaudio ingenti cumulauit, sed nobilitatem & multitudinem non mediocri sollicitudine affecit. In primis verò Ioannem sollicitauit, nō quòd eadem nuptias peteret, sed quòd Reipub. inutiles arbitraretur. Emmanuel regni Proceres in cōsiliū euocauit. Ibi luculentam orationem habuit, qua rationes, quæ illum ad matrimonium inuitāram, exposuit: qua quidem illi, qui aderam, aut mori sunt, aut se impios esse, nè Regis animum offenderent, simulāunt. Itaque omnes ordinē instituto illius manum de more osculant, & ut matrimonium felix atq. faustum esset, precati sunt. Post hæc gratulationes, & omnium fausta acclamationes, pestilentia Olympionem vehementer affixit, & Regem & alias sedes commutare illius metu coegit. Almerinum deinde se contulit. Inde Ciatum: cui autem id oppidū cedere quod ad Hospitalentium euntem ordinē pertinet, profectus est, ut ibi reginā opprimeretur. Illa verò mul-

Emmanuelis ad Carolum V. Legatio de Leonora nuptijs sponsalia cum Leonora.

Pestilentia Olympionensis.

multis Hispaniæ Procetibus stipata, in regnorum con-
finia peruenit. Eò multi Portugaliæ Proceres, vt eam
exciperent, se contulerunt. ad exiguum fluuium, Scue-
rum nomine, qui Portugaliæ a Castella discriminat,
peruentum est. Martinus Albicastrensis, Villæ Nouæ
Portimaniensis, quod oppidum est in Algarbio situm,
Comes, fluuium traiecit, & Reginæ manum supple-
ter osculatus est. Illum Comes Tentugalensis, & Epi-
scopus Portugalensis, & Archiepiscopus Olypponen-
sis ordine subsequuti, eodem officio perfuncti sunt. Al-
lia deindè Lusitana nobilitas idem fecit. Regina flu-
uium transmisit: quam Dux Albanus, & Episcopus
Cordubensis deducebant. Dux Brigantinus citra flu-
uium constitit: ad duo millia equum Lusitanorū
satis eleganti cultu conuenerant. Vbi Regina in termi-
nis Lusitaniæ constitit, Dux Brigantinus ex equo de-
siluit, vt Reginam nomine Regis exciperet. Quæsitus
ab Albano Duce, an facultatem ab Emmanuele Rege
ad illud munus obeuadum haberet, eam interis publi-
cis inscriptam, & manu Regis ipsius consignatam o-
stendit. Literæ publicè & alta voce recitatæ sunt, & Al-
bano duci in officij sui ritè petacti testimonij traditæ.
Tunc idem Princeps catenam auream, quæ Reginæ
brachio alligata erat, assumpsit, vt sic ipsam Reginam
deduceret, quam Brigantino duci tradidit, atque com-
misit. Hac traditione solenni ritu celebrata, Albanus
Dux, & reliqui Castellæ Principes absceſſerunt. Epi-
scopus tamen Cordubensis, & Dynastia Tlegeniensis
(hi Legati erant, & præterea Villæ Ianæ Princeps, &
equum Hospitalium in Castella Magister, &
Montis acuti Comes cum Regina Cratū vsque pet-
uenerunt. Postquam in oppidum ventum est, & Regi-
na cœnauit, Rex illam inuisit: a qua cum singulari si-
gnificatione amoris exceptus fuit. Ioannes illius ma-
num osculari voluit: quod, illa nullo modo induci po-
tuit, vt pateret. Georgium tamen equum Iacoben-
sem & Cisterciensem Magistrum, Ioannis Regis fi-
lium, vt Hispaniæ morem conseruaret, ad osculi ma-

*Emiliae
lis cum
Leonora
nuptiae.* nus admisit. Deindè Archiepiscopus Olyssipponensis
Regem atq; Reginā ritu ab Ecclesia sancta recepto sta-
bili matrimonio copulauit. Symphonia deinde, & ti-
biarum concentus, & choreæ consecute sunt. Indè mo-
dicis itineribus Almerinum profecti sunt. Filij regis
etiam illis pcedere. Principes regni ex equis repen-
tè desiliunt, vt Reginæ manum osculentur. Id illa pati
noluit: imò multis in illos voluntatis egregiæ signis
insitam dignitatem testificata est. Reliqui regni Prin-
cipes, qui nondum suum officium fecerāt, eam solito
more salutabant. Vbi Almerinum petuenerē, Isabela
& Beatrix Emmanuelis filiae ad scalarū gradus, quibus
in Aula ascensus patebat, aduenēre, & cum descende-
re pararent, Regina, nè id facere possent, accelerauit, &
ad genua prouolutas subleuauit, easq; humanissimè
complexa est. Reliquæ deinde uirgines Reginam ma-
nus osculo saluant, quas omnes illa admodum beni-
gnè, cū debita tamen maiestatis ratione resalutat. Qui-
bus cantibus saltationibus, & iupudijs dies ille celebra-
tus extiterit, erit explicatu difficillimum. Sequenti die
Rex peractis Sacris, aurei velleris ordinem à Philippo
Burgundiae Principe fundatum, à successoribus singu-
lari religione retentum, cuius Princeps atque Magister
Catolus erat, ipsius Catoli iussu cōsecutus est. Hyems
illa tota fuit Almerini in summa iucunditate con-
sumpta. Indè appetente vere, Rex Eboram concessit.

*RES IN
DICAÆ.
Annus na
u Christi
1516
Classis 16
uenerium in
Indiam
missa, e
iusq. suc
cessus.* Hoc anno, qui fuit à CHRISTO nato M. D. XIX.
misit Rex Emmanuel in Indiam sedecim nauium
classē, cuius Georgius Albuquerque præfectus ex-
stitit. Non omnes tamen insuetum cursum tenere
potuerunt. Nauis enim, cui Iacobus Limicus præerat,
Olyssipponem refiatu delata est. Iudouicus Guzman-
nus cum nauī, cui præerat, a fide desciuit, piraticam se-
cit, multaque flagitia & scelera indigna genere suo de-
signauit. Emmanuel Sousa, qui nauarchus erat rostra-
ta nauis, cū oram Aethiopiæ Melindem versūs le-
geret, & portum Mantuæ (sic enim appellat) subiret,
vt commercium ab incolis emeret, fuit in terra à Sata-

renis cum quadraginta viris Lusitanis occisus. Nauchem
 verò, cum ad insulam, quæ non procul Quiloa distat,
 turbida tempestate iactata, & vadis allisa fuisset, Sara-
 ceni diripuerunt, & Lusitanos omnes, vno duntaxat
 puero, quem Rex Zamzibaris in fidem recepit, exce-
 pro, trucidarunt. Georgius Albuquerque cum 9. nau-
 bus Mozambique hyemauit. Quatuor tantum naves
 in Indiam pelagus transmisere. Interim Iacobus Lu-
 pius Siqueira omnia, quæ ad bellum Arabicum gentibus
 inferendum necessaria videbantur, summa ope com-
 parabat. Et quia maioribus copiis indigebat, nauigio,
 quod facile fluctus exciperet, Gundissaluum Loulen-
 sem Mozambique ad Georgium Albuquerqueium mi-
 sit, cui mandabat, ut inde Arabicum sinum periret, ut
 coniunctis viribus ludam expugnant. Cum verò
 Siqueira Melichiazij fraudes perciperet, eumque mul-
 tis incommodis Lusitanos affecisse cognosceret, Chri-
 stophorum Salam cum triemibus tribus, qui oram
 Cambaia infestam redderet, expediuit, quod is dili-
 genter effecit, & cum non mediocri præda reuer-
 sus est. Similiter & Antonius Saldagna, qui circa
 Guardafumense promontorium oras illas peragrabat,
 ingenti præda potitus, se ad Siqueiram contulit. * Sub
 id tempus, leuis à Rege offensio ita grauitè cuiusdam
 viri Lusitani animum exulcerauit, ut oblitus fidei,
 pietatis, & religionis, Regem, à quo educatus fuerat,
 patriam, quæ illum genuerat, prodere, vitamque su-
 am in summum discrimen inducere properaret. Fer-
 nandus Magallanus fuit vir nobilis, & magno ani-
 mo prædatus, cuius hæc mentio facta est. Is in India
 bellicis in rebus non mediocri virtutis & industræ
 documentum dederat. In Africa similiter viri valde
 strenui officio functus fuerat. Olim erat apud Lusita-
 nos in more positum, ut in Regia, qui Regi seruiebant,
 ipsius Regis sumptibus alerentur. Cum verò multitu-
 do domesticorum tanta fuisset (eorum namque filij,
 qui Regibus operam dabant, eundem locum retine-
 bant: & præterea multi in regiam familiam meritis

*Fernandi
 Magalla-
 ni ad ca-
 stelle regē
 defectio.*

*Instituti
 Aule Lusit-
 tanicæ.*

admittebantur) difficillimum videbatur, cibos tantæ multitudini præparare. Quocirca fuit à Portugaliæ Regibus statutum, vt sumptum, quem quilibet erat in Regia factururus, ipse sibi ex regia pecunia faceret. Sic autem factum est, vt cuilibet certa pecuniæ summa singulis mensibus assignaretur. Ea verò, cum summa tum annonæ vilitas esset, fatis homines alebat. Nunc autem non & hominum multitudo cum rerum venalium pretijs multis accessionibus amplificata sit, factum est, vt illa pecunia, quæ olim quotidianis sumptibus faciendis latè sufficiens erat, nunc perexigua sit. Cum tamen omnis Lusitanorum dignitas à Rege pendeat, huius exiguæ pecuniæ summa, quasi multò amplior esset, incredibili studio quæritur: & cum in regiam familiam admitti, vt valde expetendum Lusitani iudicent, tum in stipendij huius incremento summum decus statuunt. Cum enim sint apud Reges variæ famulorum classes, pro classium dignitate cuilibet Regis domestico pecuniæ numerus assignatur. Maxima classis est virorum nobilium. Sed cum nobilitatis etiam discrimen sit, non vnum congiarium omnibus ex æquo tribuitur. Sic autem euenit, vt pro congiarij magnitudine, de nobilitate vniuscuiusque iudicium fiat, & tantò quisque nobilior existimetur, quantò illius congiarium amplius extiterit. Hoc quidem iudicium, vt sunt res humanæ, est sæpè fallacissimum. Multi namque ambitione & sedulitate consequuntur, quod est meritis atque germanæ nobilitati tribuendum. Attamen Lusitani cum sint præter modum huius nobilitatis appetentes, & parvæ pecuniæ accessione nobilitatem suam augeri putent, pro hac tam parua pecunia sæpenuerò, tanquam in ea salus omnis atque dignitas vertatur, sibi pugnandum arbitrantur. Magallanus autem pro meritis suis contende-
 bat, vt congiarium illius dimidio numi aurei singulis mensibus augeretur. Rex, nè aditum ambitiosus aperiret, id denegavit. Magallanus offensione huius beneficij sibi eo tempore denegati commotus, à Rege de-

*Defectiois
 Magallani
 causa.*

desciuit, fidem violauit, Rempublicam in summum discrimen adduxit. Et cum Reipublicæ iniuriæ nobis tolerandæ sint, & Regum etiam, qui Reipublicæ parentes sunt, offensiones perferendæ: & cum vita, quam patriæ debemus, pro ipsius patriæ salute ponenda sit, vir audacissimus tantum dolorem ex parte vnus, tui rei dimidia, quæ quinque denarios conficit, sibi regata cepit, vt Rempublicam oppugnaret: Res enim, a quo fuerat enutritus, violaret: & patriam, pro qua mori debuisset, in discrimen adduceret. Res enim eò perducta fuit, vt periculosi belli discrimen rebus communibus impenderet. Nescio autem, vnde tam Barbarus mos in Respublicas irrepsit. Cum enim proditoris nomen sit non modò odiosum & inuisum, sed etiam cunctæ posteritati maculam sempiterni dedecoris inurat, homines, qui fidem violare, & Reges suos, aut Respublicas oppugnare statuunt, munera, quæ acceperant, literis consignatis abiciunt, fidem abiurant, se ciuitatis iure spoliant, regem sibi suas res habere iubent, sibi nihil deinceps cum patria fore commune testificantur: & tum demum sibi moliri contra patriam bellum licere contendunt. Esto, aspernare munera, si lubet: contemne patriæ benigritatem: freme quantum voles, tibi non esse præmium pro dignitate persolutum. Fidem verò datam proferre quí potes? Grauem mihi iniuriam patria intulit: Intulerit etiam grauissimam. Sed iniuria nec in parentibus, nec in patria vindicanda est. Omnia, quæ à patria acceperam, inquit ille, reliqui. Nunquid vitam, ingenium, disciplinam abiicisti? Minimè. At hæc omnia à Deo primum, a patriæ deinde legibus, & moribus, & institutis accepisti. Neque naturæ repugnare, neque patriam lædere, neque fidem frangere, quamuis omnibus iniurijs oneratus sis, vnquam licebit. Imo vita tibi deferenda, & grauissima supplicia subeunda sunt potius, quàm fidem violes, aut officium prodas. Abiura fidem quantum voles: perfidiam tuam publicis literis contestare: insignem memoriam sceleris infandi posteritati relin-

*Inueterati
cuiusdam
proditorum
moris re-
prehensio.*

que: nullis tamen testimonijs numi nis offensionem
& dedecoris sempiterni maculam vitare poteris. In
eam tamen fraudem Magallanus impulsus fuit vt ar-
bitraretur, si publico testimonio fidem & Regi, & pa-
trix debitam abiuraret, licere sibi fidem prodere. Id
confestim exequi minimè dubitauit, & se continuo
ad Carolum contulit, eumque admonuit, insulas,
quas *Malucas* appellant, quæ sunt ultra auream Cher-
sonesum constitutæ, ad limites Castellæ pertinere, &
ab Emmanuele Rege contra passionem iam factam
vsurpari. Ducebat autem secum Rodericum Faleri-
um, qui se Astrologiæ disciplinam tenere profiteba-
tur, vt eandem opinionem in animo Caroli altius im-
primeret. Aluarus Costa, qui tunc legatus apud Caro-
lum erat, Carolum adiit: necessitudines commemorauit,
non esse illius amplitudine dignum, aures homi-
nibus illis præbere. Eadem namq; vanitate & scele-
re, quo Regem optimum violârunt, multa confingere.
Proditorum nomen cum reliquis hominibus, tum
præcipuè Regibus esse detestabile & execrandum. Re-
ges verò, qui illis fauerent, pestem alere, qua regum no-
men ex hominum memoria delectur. Carolus cum
esset natura benignus, ab hominibus illis audiendis de-
ducebatur. Sed ab Hispaniæ principibus persuasus fuit,
ne vllius affinitatis obtentu imperium amplificare ne-
gliceret. Itaq; statuit naues Magallano, quibus aliam
viam in Orientem aperiret, attribui. Fœdere namque
inter Regem Ioannem secundum, & Regem Fernan-
dum facto, cum regiones, quas quilibet explorare, &
debellare sine alterius iniuria possit, definitæ sunt, sta-
tutum fuerat, vt Castellani non viam à Lusitanis fa-
ctam, sed diuersam sequerentur: vt videlicet cum Por-
tugaleses ad Solis ortum, Castellani ad Occasum na-
uigarent, orbem marium atq; terrarum conficerent.
Sic aut cuiuslibet parti liberum erat, cum omnes maris
atq; terrarum tractus 300. & 60. partibus definiti sint,
centum & octoginta partes ad peruestigandum atque
debellandum sibi deponere. Limes erat Meridianus.

*Magallani
de quæren
dis Malu-
cis ins. in-
stitutum.*

*Lusitanie
& Hispaniæ
regum
fœdus de
nauigatio-
nibus Oce-
anicis.*

Sic enim appellant lineam à Septentrione ad Austrū in cælo designatam: quia cū Sol eam attingit, meridiem hominibus sub ea regione constitutis efficit: quæ secundum longitudinem (sic enim spacium Ortus & Occasu terminatum nominant) circiter sex & triginta gradibus Olyssipone distat. Error autem Magallani, & aliorum, qui vestigijs illius ingressi sunt, quo Malucas insulas ad ius Castellæ pertinere contendunt, à multis causis originem habuit. Primum quidem sic natura comparatum est, ut cū primum aliquod iter incognitum habemus, quod non possumus certis montibus aut anfractibus, & notissimis signis definire, multo longius nobis appareat: maximè verò cum nauigamus, ubi neque montibus, neque vallibus, nec ullis certis notis possumus spacium finire. Deinde qui maria incognita nauigant, ut maius & admirabilius facinus se confecisse glorientur, spacium multò amplius faciūt, ut, quasi ex alio mundo in hunc redierint, ingentem admirationem efficiant. Accedit ut etiam ipsi vectores, cū Astriologiæ imperiti sint, quamuis nullam veritatem orationis adhibeant, fallantur, & cum varijs circuitibus maria peragant, rectum iter se tenere putent. Sic factum est, ut cū inter Indum fluvium & Gangem spacium duodecim graduum, qui circiter passuum millia septingenta conficiunt, interiectum sit, Ptolemæus triginta gradibus spacium illud definierit. Vir enim doctissimus veras illas non lustrauerat, quæ à visis fide dignis, in veris tamen, acceptata monumentis mandabat. Illi verò cū ab Indo ad Cori promontorium, quod in Austrum longissimo tractu procurrit, nauigarent, & inde rursus in Gangem ad Septentriones cursum inflecterent, quasi recta via, aut paulum ad Austrum inflexa nauigassent, itineris spacium metiebantur. Alia etiam erroris causa nostris obiecta est. Cū enim ultra promontorium Bonæ spei, aliud promontorium, quod mitius in Austrū prominet, flectere secundis velis niterentur, se multò maius iter confecisse putabant, quàm propter maris

*Erroris
Magalla-
nici de Ma-
lucarum
situ cause
& origi-
nes.*

impetum, naues in diuersa iactantis, facere potuissent.
 Ea nanq; ora, quæ in illis regionibus ab Austro ad Se-
 prentiones pertinet, longissimo tractu protenditur.
 Ventī autem, qui ab ortu Solis flant, sunt anniuersarij,
 & statis temporibus valdè vehementes. Aestus simili-
 ter, propter immensam maris altitudinem, Lunæ cut-
 sibilis nimis obiectam, incitatissimi. Ergo cum fluctus
 ab ortu Solis ad oras maritimas Occidentis incredibili
 violentia & intorri, & ab oppositis oris repercussi, in Au-
 strū, qua facilior patet exitus, incitentur, & ex illo pro-
 montorio, quod diximus, in aliud longius, quam cre-
 di possit, excurrant, nostri orō in nauigando cursum re-
 tardant. Quod nostri non intelligentes existimabant
 se multò maius spatium confecisse, quam nauigando
 transmisissent. Hæc omnia nostros etiam eam erroris
 causam attulerunt, vt regionum terminos satis impeti-
 re designarent, & ad Ptolemæi errata, alia etiam multa
 parū sapienter adiungerent. Hæc tamen controuersia
 inter Castellanos & Portugalenses hunc fluctum Por-
 tugalensibus tulit, vt spatia multo diligentius explora-
 rēt. Hoc autem fieri commodè non potuit, nisi per Lu-
 næ defectus. Cū enim Luna orbe pleno interiectu ter-
 ræ, vt fieri necesse est, certis temporibus obscuratur, illa
 splendoris amissio non isdē horis animaduerti potest.
 necesse namq; est, cū citius in India, quā in Portugalia,
 quæ in occasum vergit, nocturnæ tenebræ sint, vt quā-
 vis ille defectus vno tempore fiat, diuersis nobis horis
 appareat. Horarum igitur dimensione omnis controu-
 ersia tollitur. Qualiber enim Hora quindecim gradus
 Sol progreditur. Obseruatum autem est ab hominibus
 peritissimis, qui a Petro Nonio Mathematicorū prin-
 cipe ad id diligenter instructi fuerant, sex horis ab In-
 di fluminis ostio, ad Olyssipponis vrbs sitū Solis cur-
 sum terminari. Horæ vero sex, gradus nonaginta cōfi-
 ciunt. Ab Indo aut flumine ad vltimos Malacarum insu-
 larum terminos, qui ad orientem Solē spectant, duo &
 quadraginta gradus intersunt. Hos si nonaginta gra-
 dibus adieceris, centū & triginta duos efficies. Si verò

Molucēsis
 controuer-
 siæ fructum
 & Molu-
 earum ab
 Olyssipponē
 distantie
 diligēs sup-
 putatio.

x & triginta gradus, q̄ Olyssipone ad Occasum secū
 dum lineam illam meridianam, quam diximus inter
 Hispaniæ reges sœdere definitam fuisse, vt Castellani
 contendunt, addideris, centum & sexaginta octo gra-
 duum summa fiet. Itaque secundum hanc computari-
 onem, adhuc Portugalēsis duodecim gradus explē-
 randi restant, qui possunt sine cuiusquam Christi-
 ani regis iniuria à Portugalix regibus occupari: nū-
 tum abest, vt Magallanus, vel quisquam alius in illas illas
 iure atque meritò possit Castellæ regibus adiudicare.
 Hæc tamen controuersia non mediocres in Hispania
 tragœdias excitauit, vsq; adeò, vt reges optimos & co-
 gnatione, affinitate, & amore coniunctissimos, inter-
 dum ad intestinam seditionem sollicitarit: quod totū
 ab improbissimi hominis scelere ortum habuit. Vt ve-
 rò ad illum redeamus, cū Emmanuel hominis sce-
 lus Costæ literis accepisset, consilium habuit. Nihil ta-
 men consilio cōclusum fuit. Costa vero Magallanum
 ingentibus promissis onerabat, & interdum illum in
 sententia fluctuare cogebar. Cum tamen maiora sibi
 præmia ex instituto scelere quàm ex debita fide pro-
 poneret, aures Costæ promissis oclusit. Itaque nego-
 tijs cum Carolo ex alicui sententia confectis, Magalla-
 nus, & Falerius Hispaniam contendunt. At Falerium
 iam facinoris suscepti penitebat, & intra paucos di-
 es mœstima confectus, mortem obiit. Magallanus
 cum quinque nauium classe, & cum suprema necis at-
 que vitæ in reliquos nōarchos potestate, x die Augu-
 sti eiusdem anni soluit, vt terras atque regiones, quas
 neque viderat, neque ab alijs exploratas audierat, sed
 suspicione tantum eas adiri posse consequutus fuerat,
 perlustraret. Sed nihil est tam arduum, quod non ani-
 mus magnus desperatione stimulatus aggrediarur.
 Primum oram prouinciæ Brasilix præteruectus, ad
 Austrum ultra æquinoctialem plagam nauigauit. Cū
 verò mense Septembri, anno salutis M. D. xx. tres &
 quinquaginta gradus, ab æquinoctiali regione ad Au-
 strum nauigando confecisset, frerū reperit, cui nō mē-

*Margalla
 nauiga-
 tio ad Mo-
 lucas insu-
 las, eiusq;
 successus.*

*Freti Ma-
 gallanici
 inuentio.*

Magallani impositum fuit, ut semper iterum facinoris extaret. Sed tantum frigus Hispanos miseros excruciat, ut multi foede perierint. Fretum vero, ut fama est, quadraginta millia passuum in longitudinem patet. Freto superato, rursus in æquinoctialem regionem, & in cælum mitius atque tepidius iter instituit. Varij interim casus hominem exagitarunt. Nam regarchi cum reliquis Hispanis ab illo desciscere voluerunt, & ei insidias intenderunt: & quidam ex illis capitali supplicio affecti sunt: & ipse tandem in insula, quam Matam appellant, cum opem Regulo, qui ab illo auxilium postularat, attulisset, post bellum confectum, ab ipso Regulo occisus per insidias fuit, ut proditor proditori pœnas eiusdem sceleris irrogaret. Dux tantum ex illa classe naues (reliquæ namque amissæ fuerant) Tidorem, quæ insula una ex Malucis est, perueniente. Una ex illis octavo die mensis Septembris, anno salutis M.D.XXII. Hispalim appulsa fuit. Alteram verò nauem, quia dissoluta compage aquam accipiebat, Hispani in insulam subductâ refecerunt, & onere accepto profecti, Septentriones versus iter susceperunt. Cum verò comineatus illos desereret, & multi frigore interirent, retro cursum flexere coacti sunt. Ad Malucas autem appulsi, intulerunt Lusitanos in insula, quam Ternatem appellant, commotari. Itaque ad illos confestim mittunt, qui diceret, ut hominibus Hispanis, & eadem religione quibus opem in rebus desperatis afferrent. Nauem esse lacerâ, magnâ partem hominû, qui ea vehbantur, absumptâ, reliquos grauis finis morbis impeditos. Antonius Britius, qui iam insulis nomine Regis Emmanuelis imperabat, Garciam, Henricum cum nonnullis nauigijs extemplo misit. Ab his Magallani comites fuere continuo recepti, & singulari humanitate tractati. Nauis fracta fuit, & illi Lusitanis nauibus in Indiam, deinde in Hispaniâ redire. Hinc exitum classis illa parum felicem habuit. Sed ut ad ea, quæ anno salutis M.D. XIX. inciderunt, reuertamur, nono die mensis Februarij Aluarius Norogna, qui tunc Azamo-

moris præfectus erat, in eam Mauritaniam partem, quæ *RE S A*
 Enxouia nominabatur, cum ducentis & triginta equi- *RICA*
 tibus & centum peditibus inuasit: hostes acri prælio *AE.*
 fudit, ducentos atque decem captiuos abstulit. Rur- *luari Na*
 sus vigesimo quinto die mensis eiusdem, octo & quæ- *rogna in*
 draginta passuum millia progressus, in castra Nace- *Enxoutam*
 bendumæ (is erat vnus ex Enxouia principibus) im- *excursio-*
 perum dedit: duas illius vxores, & duos filios, & v- *nes.*
 nam filiam, & multos illius cognatos, cum magna a-
 liorum hominum multitudine captiuos abduxit. Dū
 rediret, quidam Lusitanus eques facinus inhumanū *Ant Let*
 & barbarum edidit. Manra quædam eleganti forma *tani imma*
 quam Nacebenduma filio suo desponderat, armillis *ne faciunt*
 argenteis magni ponderis brachia & suras ornat. At
 Antonius Leitanus (sic enim eques ille nominaba-
 tur) argenti cupiditate inductus, vt illud facilius capti-
 uæ detraheret, manus atque pedes miseræ præcidit.
 Norogna illum multis malè verbis accipit, argento
 spoliatur, in custodiam tradit, & in Lusitaniam cum de-
 decore redire compellit. Rursus vigesima die Martij,
 in alias eiusdem prouinciæ turmas Norogna aciem e-
 duxit. In via camporum turmam multis rebus onu-
 stam cepit, deinde primis tenebris montis cliuium sub *Alia eius-*
 iit, & itineris ducem, admonuit, vt cum aliqua via fa- *dem ex-*
 xosa deduceret, nè possent hostes illius iter ex equorū *cursio.*
 vestigijs animaduertere. Duab. deinde horis ad quie-
 tem datis, postquam rursus omnes excitati sunt, tripli-
 cem aciem instruxit: primam Antonio Lupio Siquei-
 ræ, secundam Iacobo Melio attribuit, tertiam, in qua
 erat maior militum numerus, sibi reseruauit. Ad hūc
 modum silentij agmine profecti, in turmas hostium
 ex improviso impetum fecerunt, easque in effusam fu-
 gam compulerunt. Trecenti tamen & octoginta duo
 capti sunt, & præda ingens abacta. Hostes sublato sig-
 no conueniunt, & auxilijs vndique influentibus ex-
 ercitus non mediocris efficitur. Nostri ordine regre-
 diuntur. Sed cum Maurus quidam ex foederatis, vir sa-
 nè foris, nomine Zale Bembarqua, in nostrorum con-

Zala dem spectu pulchrum aliquod facinus edere statuisset, so-
barque lus in hostes impetum tulit. Norogna continuo, ut il-
præclarū li subueniret, aciem in hostem direxit. Primo impetu
facinus. triginta ex hostibus cæsi sunt, & vnus vir primarius
captus est. Reliqui eorum, qui cecidere, casu perculsi,
subsisterunt. Norogna eorum impedimento liberatus,
Azamorem exercitum ordine reducebat. Fluius erat
vado transeundus. Is vbi vado appropinquauit, nè pe-
corum multitudo ordinem perturbaret, & transitum
impediret, magnam illius partem Mauro cuidam fœ-
derato donauit. Transmisso cum omni reliqua præda
vado, duabus horis in hostium conspectu, qui circa va-
dum restiterant, cum exercitu conuenit, & epulatus
est. Expectabat autem, an hostes vellent vadum pugne
capeßendæ gratia transire. Cum illi id facere noluis-
sent, Azamorem exercitum cum reliqua præda redu-
xit. Rursus XXV. die Mensis Martij, cum alias tur-
mas hostium adoriri statuisset, in Mauro's palantes in-
cidit: quinquaginta cepit: reliqui in fugam versi, illius
aduentum per omnia compita & mapalia nunciârunt.
Multi continuo confluxere: & Norogna, nè cum tâta
multitudine manum cõferere cogeretur, Azamorem
cum captiuis reuersus est. Vigesimo autem octauo e-
iusdem mensis die copias eduxit, quibus quasdam tur-
mas hostiles inopinantes aggresseretur. Sed cum in via
præter opinionem in magna equitum numerum
incidisset, Lansarotem Frentati cum equitibus sexa-
ginta præmisit, qui in hostes impetum ferret: ipse cum
reliquis subiucutus est. Fit atrox prælium: ex hostibus
multi cæsi: sexaginta capti sunt: reliqui sese effusa fuga
ab imminente clade proripuerunt. Inter captiuos fuit
Dux quidam eximius, Arhagus nomine, qui cum cen-
tum annos natus esset, omnia militiæ munera diligen-
ter administrabat. Trigesimo die mensis eiusdem No-
rogna, cū otium ferre non posset, oppidum muris
munitum, quod Siner appellabant, improviso ador-
tus est, illudque vi cepit: reliquam prædam Mauris fœ-
deratus concessit: ipse Azamorem trecentos & quin-
qua-

*alia excur-
so.*

*Arhagus
centenari-
um captus.*

*Siner opp.
captum
Lufitanis.*

quaginta & octo captiuos abduxit. Nec ipse solum ho-
 stes crebris excursionibus fatigabat, sed Duces reliquos
 onus torpore non sinebat. Itaque Vascum Fernandium *Vasce Per-*
 Cæsarem, antesignanorum ductorem, cuius virtuti *un Casa*
 plurimum confidebat, in varias partes mittebat, ut ho- *ris in Mau*
 stibus quantam maximam posset perniciem inferret. *ros eruptio*
 Is eo tempore primum quidem cum indicio crius-
 dam captiui percepisset, in loco, quem Fornignum
 appellant, equitum tuum, ut fruges incendirent, coa-
 ctam esse, in eam inuasit: nonnullos occidit, reliquos *Eruptio e.*
 in fugam coniecit: Ducem viuum cepit. Cum verò *iusdē alia.*
 Norogna accepisset, in agro oppidi Tilenfis magnam
 hostium multitudinem vesari, ut inde in segetes irru-
 erent, & nostros, qui in campo vagabantur, inopinatò
 aggrederentur, in eos eundem Cæsarem immisit. Is
 cum impigè imperata conficeret, equites non inue-
 nit: cum peditibus acie certamen iniuit. qui fortissimè
 restiterunt. Omnis enim eorum salus in virtute consi-
 stebat. Nec enim poterant pedibus equites insequen-
 tes effugere. Cum tamen multi cecidissent, reliqui in
 templum quoddam, quod prope eum locum situm e-
 rat, confugerunt. Ibi conglobati sese animo maximo
 tuebantur. Sed tandem Cæsar, gradibus maxima con-
 tentione superatis, prius ascendit: deinde Franciscus
 Vascius speculator: terre is fuit Scriba quidam, cui no-
 men erat Franciscus Rodericus. Reliquis animus addi-
 tus est, ut idem facerent. Itaque in supremam templi
 conignationem subeuntes, in hostes inunxit. Cæsar v- *Cæsar's a-*
 num ex ijs, qui acius resistebat, complexus, è summo *liorumque*
 præcipitavit. Tanta verò pertinacia decertatum est, ut *nonnullorū*
 nullus ex hostibus euaserit. Neque solum gladijs & pu- *virtus.*
 gionibus, verum & lacertis cum multis acutissimè vin-
 cirent, eos in terram è summo detrudere contende-
 bant. Hoc prælium quamuis pro numero militum exi-
 guum videretur, victoribus tamen in laude non me-
 diocri positum fuit. Erant enim hostes fortissimi, & cū
 maxima pertinacia è loco superiore resistebant, & in
 ultimo discrimine constituti, nullus eorum in dediti-
 onem

*Vmbre op-
pidi expu-
gnatio.*

onem venit. Omnesque tandem in vestigio mori, quā
in seruitutem abduci maluerunt. Cæsar paucis post
diebus ab Emmanuele accersitus fuit, ut cum classe Ga-
ditanum fretum tueretur. Vmbre oppidum est Enxo-
uientse, in edito loco situm, muris, & mœnibus, & pro-
pugnaculis munitum: quod Azamore octo & viginti
milia passuum distat. Imam vallem fluuius præter-
fluit, unde collis in oppidum valdè accliuus assurgit.
Hoc oppidum Norogna ex improviso capere summe
concupiuit. Itaque decimo die Aprilis eiusdem anni
in oppidum inuadit: minoribus tormentis propugna-
tores exturbat: scalas muris admoet, mœniaque diu
totis viibus oppugnat. oppidani summa contentione
resistunt. Cum autem Norogna se frustra eo genere
oppugnationis uti conspiceret, aliud excogitauit. Vi-
ros acerrimos elegit, qui cum securibus, quamuis ma-
ximum periculum è mœnibus immineret, in portas
inuaderent. Hi neque saxis, neque missilibus impediri
potuerunt, quo minus fores cardinibus euulsas intror-
sum impellerent. Hoc enim Norogna præceperat, ut
cardines tantum, quo citius opus absoluerent, securi-
bus excindere conarentur. Aditu in oppidum patefa-
cto, nostri confestim irrumpere conati sunt. Hostes cō-
globati acriter & diu resistunt: Nostri cum magna ho-
stium cæde tandem ingrediuntur. Hostes verò sese per
cliuum deijciunt, & fluiuum petunt: multi cum per
cliuum præcipites ruerent, dilacerati sunt. Magnus ho-
stium numerus cæsus fuisse dicitur: ducenti quinquaginta
& septuaginta, è nostris decem tantum vulnerati
fuerunt. Norogna re benè gesta (nec enim oppidum p-
sidio munire, sed hostes exterrere decreuerat, ut intel-
ligerent, nullum sibi locū, quantumvis egregiè muni-
tum, periculo vacuū fore) copias in urbem integras re-
duxit. Rursum octauo die mensis Octob. ut Allimaimo-
nis (erat autem is insignis inter Mauros dux) turmas
opprimeret, egressus est. Sed cū alios Mauros obutos
haberet, quos captiuos duxit, & intelligeret, se hostes iā
fallere nullo modo posse, regredi maturè constituit.

*Cæsarum
et captorū
numerus.*

Rursus decimo quarto die speculatum misit, ubi duces ^{Norogna} quidam, qui camelorum turmam, quæ Zafinio Aza- ^{in Mauros} morem agebatur, ceperant, & quendam primariū vi- ^{cluptio.} rum & Mauris fœderatis in seruitutem abduxerant, castra posuissent. Speculatores tres Mauros capiunt, quosad Norognā perducūt. Illi nunciant, castra hosti- um quatuor & quadraginta passuum millibus abesse. Is nullam moram interposuit, quin ad illos de nocte contenderet. Sequenti die se in latebras coniecit, nè ab hostibus sentiri posset. Indè primis tenebris profectus, Tamarochium iter direxit. Prope namque oppidum ^{Tamaro.} illud hostium castra posita audierat. Ibi triplicem a- ^{chiū opp.} ciem instruxit, & singulis Ducibus, quid fieri ab vno- quoque vellet, imperauit. Deinde explorato cum in- credibili celeritate in hostes inuectus est, & eos incau- tos oppressit, & illis partim cæsis, partim in fugam compulsi, castrorum partem diripuit, prædamque ^{Norogna} pecorum, & armentorum, & camelorū, & equorum, ^{victoria.} cum ducentis & quinquaginta captiuis abduxit. Nè verò nostri nimia prædandi cupiditate dissiparentur, & interim ex omni vicinitate maxima subsidia, vt fi- eri solet, hostibus aduenirent, receptui signum dedit. Media nox erat, cum copias suas à castris hostium re- uocauit. Hostes interim vndiq; prouolant, & quæ cui- que tela fors offerebat, festinanter arripiunt: atq; pri- ^{Prælium} mum fustes, lapides, atq; missilia torquentur tanta vi, ^{redinte.} vt maximum nostris damnum inferrent. Duabus ho- ^{gratiū atro-} ris acerrimè dimicatum fuit. Interim prima luce no- ^{citer.} stri, quanta esset hostium multitudo, clarè ostendunt. Tum Norogna suos rursus influxit, & vrbis ad cer- tam acius incundum excitauit. Et cum ex equo desilisset, quem lassitudine confectum esse sentie- bat, in alium conscendit. Res iam non lapidibus & missilibus, sed hastis & gladijs acerrimè gerebatur. Is autem sent. mor. ne minimè perturbato cædebat, & interdum aciem in hostes conuertebat, vt eos ab inse- quendo retardaret. Cum verò in hostem, nimis in la- cessendo peruinacem, equum calcaribus admotis con- cita.

*Norogna
discrimen
ex vuln-
re.*

citaret, illum hasta transfixit. Sed cum ex hostis strat^o
corpore hastam extraheret, fuit secundum galeam tā
gravi plaga percussus, ut ex equo omni sensu prorsus
amissus decideret. Vascus Fernandus Cæsar, qui iam
propter anni tempus ex classe redierat, subito accurrit.
Alius item vir forrissimus, nomine Martinus Egidius,
cum alijs nonnullis opem festinanter attulit. Hi tan-
tispei hostium impetum sustinuerunt, dum Norogna
suorum auxilio recreatus, sensum paulatim reciperet, &
in alium equum, quē ei famulus illius obtulerat, ascen-
deret. Deinde postremum agmen Ioanni Freitæ & re-
gio procuratori commisit: ipse in primum agmen cum
regio signo se contulit. Erat enim viribus destitutus
quib⁹ posset in agmine postremo hostibus, qui nostris
acriter instabant, obsistere. Qui erant in postremo a-
gmine, res memorabiles effecerunt. Nec enim solum
prælij molem inuito animo sustinebant, verum &
multos interimebant. Sole exorto, hostes grauius no-
stros premebant, & nostri vicissim multo acrius repu-
gnabant. Nostri tamen sine vlla perturbatione præ-
dam inuitis hostibus Azamorem perduxerunt. Ex ho-
stibus ducenti cæsi sunt. E nostris nemo desideratus
fuit, quamuis multi vulnerati, & debilitati, & qui-
dam etiam membris capti ex prælio discesserint. Fuit
hoc facinus memorabile, quod magnum hostibus me-
tum iniecit. Aluius enim Norogna cum ducentis &
quingenta tantum equitibus, & triginta quinque
peditibus, ex urbe egressus fuerat. Mauri Envouentes
quingentos equites, & magnum peditum numerum
contra nostros eduverant. Et quia primum ab hosti-
bus lapidibus cernaturus fuerat, euenit, ut nomine lapi-
di dum diu celebratum factum illud existeret. Lapidicam
namque eam hostium incursionem milites appella-
bant. Hoc facto, nulli ex hostibus paucum petere & se
sub Emmanuele imperium suū dūcere. Ioannes Cou-
tignus sub illi tempore cum in pagum maxime, in quo
fortissimi equites habitabant, invadere statuisset, ab O-
doardo Meneio auxilium posuit. Is illi centum re-
qui-

*Insignis
Lusitano
victoria*

*Io Contig-
ni excursio*

quites misit. Eorū dux Andreas Henric⁹ extitit. Cou-
 tignus primis tenebris egressus, ductoris inscitia ne-
 quiuit in pagum, nisi clara luce, peruenire. Sed cū fa-
 ma præcellisset (non potuit enim tanto silentio acies
 educi, ut non hostes, quò intenderent nostri, ex his,
 qui in agro vagabantur, explorato cognoscerent) Cou-
 tignus pagum prope desertum reperit. Maxima e-
 nim pars incolarum diffugerat. Illi tamen, qui resiste-
 rant, acriter repugnârunt. Sedecim tamen cæsi sunt,
 quatuor & quadraginta capti. E nostris tres ceciderūt.
 Coutignus indè cum præda commodiore via se reci-
 pere maturauit. Illa autem via, quam reliquit, Pettus
 Lupius Azeuedius cum equitibus septem veniebat.
 Hostes verò, auxilijs vndique subito accitis, in septem
 illos irruunt, & primum Aluarum Vascium Taurien-
 sem occidunt, deindè Azeuedium illi subsidio celeri-
 ter occurrentem interimunt: & famulus quidam illi-
 us, dum patronum tueri contendit, similiter occum-
 bit. Gasparem quoque Cugnam tribus iaculis hostes
 configunt. His cū opem antesignanorum ductor
 afferte voluisset, equus illius confossus fuit, ipseque
 summum vitæ periculum adiuit: filius eius duobus in
 se iaculis emissis grauissimè vulneratus fuit. Erat lo-
 cus angustus, quem hostes petebant, ut nostris exi-
 tum intercluderent. Eum locum ut primus occupa-
 ret Coutignus, ea via, qua iter faciebat, accelerauit.
 Ibi eos, qui ab hostibus se recipiebant, excepit, & sa-
 gittarijs oppositis, hostes aliquantulum ab intequen-
 do ietardauit. Angustia fuerunt cum maximo la-
 bore, & ingenti periculo superata. Coutigno, postea
 quàm ex eo loco egressus fuit, exploratores renunci-
 at, incredibilem hostium multitudinem aduenta-
 re, ut iter illius impedirent. Is cum hunc nuncium
 accepisset, multò celerius copias cum præda non ma-
 gna domum reduxit. Multi quidem ex hostibus ceci-
 derunt: ita namque nostri eorum imperum susti-
 nebant, ut multis necem afferrent: periculum ta-
 men fuit grauissimum. Parum enim absuit, quin

*Mascare-
gnæ excu-
sio in Ma-
ros.*

Coutignus ipse cum omnibus suis copijs interiret. Nō multis pōst diebus Emmanuel Mascaregnas à Ioanne Coutigno sexaginta equites postulauit, quibus excursionem, quam animo destinârat, faceret. Cū his copijs egressus, in fluuium, quem Benamarensem appellant, iter instituit. Eo deindē transmissō, montem subiit: & cū Sol in Occasum vergeret, cum non mediocri præda, & quinque tantum captiuis domum redibat. Cū verò ad pagum, quem Benamatensem appellant, in ipsius montis lingula situm accederet, hostium concursus vndique fit. Mascaregnas paulatim cessit, atque tandem subiit, vt eos, qui nondū se receperant, expectâret. Interim centum sagittarij cetrati cum nonnullis equitibus confecti constiterūt, & vim sagittarum in nostros immiserunt. Hic Petrus Menesius itineris dux Mascaregnam admonuit, vt boves, & pecorum greges cum præsidio in fluuium præmitteret. Hostes enim ripam molibus obiectis munire conari, vt transitum impedirent. Mascaregnas 10. equites cum præda in fluuium misit, quibus curam dedit, vt hostes opere prohiberent. Id vbi hostes conspicati sunt, multò acius insticere. Tum Menesius, prælium, inquit, vitari non potest. Hic enim, aut in fluminis ripa necessario committendum est. Quocirca censeo, vt hic potius in loco liberiore, quàm in fluminis transitu prælium ineas. Sententia, inquit Mascaregnas, placet. Agite commilitones: instate, & cædite. Hæc vbi dixit, equum incitauit. Cū verò equus esset furoris pernecitate, factum est, vt solus antequàm quisquam consequi posset, in hostes irrueret, & vnum equitem ex equo deturbaret. Hostes in illum repentē infestis hastis inuecti sunt. Arma fuerunt impedimento, quo minus occumberet. Equus tamen occisus fuit. Petrus Menesius, & Antonius Coutignus, & Iudouicus Valens, primi, vt Mascaregnam ex circumfusus hostibus eriperent, equos incitarunt. Tum reliqui tantò impetu in hostes inuasērunt, vt aciem continuo dissiparent. Sex & septuaginta occisi sunt, &

*Mascare-
gnæ pericu-
lum.*

*Lusitano-
rū victoria*

Quadraginta duo capti. E nostris nemo desideratus
 est: multi tamen vulnerati sunt. Paucis post diebus *Fessensis*
 Rex Fessensis cum tribus equitum nullibus in Arzile- *Regis in*
 sem agrum inuasit. Nihil eo die memoria dignum, *Arzilense*
 vel ab illis, vel a nostris gestum est, nisi mors Arzoa- *agru irru.*
 zu, viri fortissimi, cum quo Emmanuel Mascaregnas *prio.*
 congregari cupiebat. Is tunc Habrahemi latus claude- *Arroazij*
 bat, cum vnus ictu pilæ plumbeæ, quam tutor qui- *cedes.*
 dam, qui cum fistula ferrea ex equo depugnabat, emi-
 serat, concisus occubuit. Similiter & tutor alia pila ab
 hostibus percussus, non tutoris, sed egregij militis mor-
 tem obiit. Hostem enim strenuum, qui multis Chri- *Bellum ad*
 stianis necem attulerat, interemit. DVM hæc fiunt, *uersus Ga-*
 Nonius Mascaregnas, Sabinensis vrbis præfectus, pa- *rabieneses*
 ce, quam cum Garabienfibus Mauris fecerat, valde *rebeldes.*
 fretus, nihil in illos hostile moliebatur. Cum verò ac-
 cepisset eos a fide desciuisse, id minimè sciendum esse
 decreuit. Duo verò Mauri Garabieneses illi fidem de-
 deunt, se Ducem Fessensis Regis, qui Garabieneses ad *Fessensis*
 defectionem sollicitat, occisuros. Eos non magnis *Regis Dux*
 muneribus Mascaregnas (gens enim est natura vena- *proditorie*
 lis, & ad facinus sceleratum propensa: & ira fit, vt me- *necatus.*
 diocri mercede operam suam locare solita sit) vt in
 promissis manerent, confirmauit. Itaque & sponte
 sua, & muneribus allecti, Ducem interfecerunt. Gara-
 bienfenses, sedes commutabant, & sibi valde metuebant.
 Occiso verò duce, cuius virtute & consilio nitentur,
 pacem à Mascaregna postulauerunt, & tamen illius obe-
 dientiæ pretium aliquod petierunt. Respondit Mascare-
 gnas, non mediocri officij pretium esse, liberam a-
 grorum colendorum facultatem. Hoc responso mini-
 mè contempti; cum Mauro, Oicidambramo nomine,
 foedus percutiunt. Deinde cum prope Salinas castra
 ponerent, Dabidenfenses, qui tunc in fide permancbant,
 acri bello vexabant. Dabidenfenses Mascaregnæ nunci-
 ant, hostes in eos die præstituta cum magnis copijs im-
 petum facturos. Is ducem antesignanorum cum equi-
 tibus septuaginta, & Zaidem cum Maurorum acie il-

Prælium.

lis subsidio misit. Hostes cū Lusitanos aduenisse cognoscerent, & suspicarentur Mascaregnam adesse, congressum illius formidantes se receperunt. Dabidenses in illos inuecti sunt. Hostes cū valdē premerentur, aciem in Dabidenses conuertunt, quatuor interimūt, reliquos cedere compellunt. Sed cū aliquot ē nostris subsidio venirent, hostes repressi sunt. Sic tunc non magno vtriusque partis incommodo praelium diremptum fuit. At Mascaregnas, cū post hoc praelium per exploratores certior factus esset, omnes copias Garabieneses ad Salinas castra locauit, neque procul inde Oleidambramensem exercitum constituisse, ducentos & quinquaginta equites, & centum & viginti pedites cum scorpionibus & ferreis fistulis eduxit: & septem equites Dabidenses voluit secum ducere, vt testes essent pœnarum, quas a Garabienensibus expetere statuebat. Quarto die Nouemb. huius anni, qui fuit, M. D. XIX. post meridiem Safinio profectus est. Cui verò viginti quatuor millia passuum progressus esset, conqueuit. Castra duodecim passuum millia aberāt. Noctis igitur silentio profectus, cū primū diluxit, acies duas instruxit: primam antesignanorum ductori assignauit, secundam ipse duxit. Itaque duabus partibus castra tanto impetu est adortus, vt omnia terrore, & trepidatione, atque cæde compleret, supra trecen-
tos hostes cæsi sunt: capti ceterum & septuaginta & sex. Hoc metu coacti plerique sunt pacem rursus petere, & tributum, vt antea soliti erant, persolvere. Cū tamē non omnes ad Emmanuelis nomen adiungi vellēt, sed Xerisij præsidio freti, agros colerent, qui quadraginta quatuor millia passuum Safinio aberant, eos Mascaregnas etiam domare constituit. Locus, quem sibi ad habitandum delegerant, Mizquella nominatur. Ne autem fœderari, qui in Safinienſi agro castra fixerant, fidem frangere, & cum hostibus coniungi possent, expectauit diem, in quo mercatus more solito erat constituturus, in quem multi fœderati conueniebant. Cū primus mercatus dies aduenisset, is Mauroium

*Lusitano.
vñ victoria*

*Bellum cū
Garabiensibus
rebellionis
reliquis.*

principes, tanquam obsides, domi per speciem humanitatis, quasi aliud ageret, sine offensione retinuit. Et ne iudicium rei vilius fieret, portas occludi iubet. Itaque primis tenebris cum equitibus ducentis, & sexaginta peditibus profectus est. Cum verò octo millia passuum processisset, quatuor equites speculatum misit, & locum, in quo eum conuenturi cum iudicio essent, illis assignavit. Aliquot autem horis ad quietem datis, milites excitavit, & montes, & inuia peragrauit, ne vestigijs posset quispiam, quo ille intendebat, coniectura prospicere. In nemus autem densum prope fluuium, Iolgum nomine, abditus, iterum cum exercitu conquevit. Vbi verò Sol occidit, rursus iter institutum tenuit, donec ad templum Mahumeranis institutis dedicatum peruenit, quò iusserat, ut speculatores conuenirent. Ibi nemini propter metum leonum, quorum maxima copia in illis locis erat, dormire licuit. Septima fermè noctis hora, speculatores venerunt, atque renunciârunt, hostium castra inde passuum viginti millibus abesse. Mascaregnas viginti pedites, qui lassitudine confecti, gradum facere nequibant, & equites decem, quibus non valdè confidebat, in illo templo reliquit: reliquos pedites iussit post ephippia, equorum tergis insidere. Iam tenebras aurora dispellebat, cum ad locum, in quo castra hostium posita fuerant, peruentum fuit. Blasius Syluius, qui primum agmen ducebat, cum centum equitibus, ut fuerat a Mascaregna missus, in vallem descendit. At cum illi, qui cum Syluiò ibant, agmine simplici, gradum celerius, quam par erat, inferrèt, & vnus ex postremis ex equo decidisset, quindecim, ut illi opem afferrent, substiterunt. Deinde cum Syluium sequi vellent, & is iam sese longius ab eorum conspectu remouisset, viam, quæ in collem ferebat, tenuerunt. At Mascaregnas eorum vestigijs institit. Existimabat enim, Syluium, eò fortasse, quòd audisset hostes locum mutasse, in eam viam ingressum fuisse. Qui in collem primi ascendunt, ingentem clamorem atque tumultum in valle sublatum

auribus acceperunt. Quidnam autem sibi faciendum
 esset, explicare non poterant. Vnus ex eis à reliquis ad
 Mascaregnam missus, & errorem aperit, & quid illis
 faciendum esset, interrogat. Mascaregnas acceleravit,
 & Syluium iam prælum cum ijs, qui erāt in valle, cō-
 misisse, clarissimis argumentis accepit. Tres maximæ
 turmæ in colle castra posuerant, & duæ similiter in
 valle tabernacula collocarant. Mascaregnas cum eò
 iam peruenisset, veritus, ne si opem Syluius inferre vel-
 let, hostes à tergo vehementius instarent, nihil existi-
 mauit commodius fore, quàm proximos hostes aggre-
 di, vt his deuictis, tutius posset Syluius opitulari. Itaque
 prælum acriter iniuit: multos occidit, viuos septua-
 ginta cepit. Pecora & armenta, quæ iter impediebant,
 ferro cōcidere iussit, ne quid obstaret, quo minus sub-
 sidio suis occurreret. Hostibus ad hunc modum ea parte
 deuictis, Mascaregnas in vallem descendere festina-
 bat. Sed qua parte nostrorum vestigia ferrent, ignora-
 bat, & hostes è fuga redeuntes, qui postremum illius
 agmen carpere contendebant, illos impediebant, ne
 regiones agnoscerent. Sed cum clamores in cælum sub-
 lati ad aures hostium, qui nostros insequiebantur, per-
 uenirent, illi, vt suis opem ferrent, accurrunt. Masca-
 regnas id, quod erat, suspicatus, iter illud idem susce-
 pit. Syluius rem præclare gesserat, multos occiderat,
 prædam ingentem è castris eduxerat. Sed hostes à ti-
 more reseci, cum multis equitibus valde strenuis, qui
 eò clamoribus excitati confluerant, eum acriter ve-
 xabant. Mascaregnas viginti equitibus, & quinque præ-
 terea militibus cum scorpionibus, & alijs quinque cum
 ferreis fistulis (hi omnes ex equis sagittas & glandes ia-
 ciebant) & fœderatorum Maurorum subsidio, gra-
 dum celerius inferrent, imperauerat. At hi Syluium,
 & omnes, qui eum sequuti fuerant, hostibus circum-
 uentos inueniunt. Sexaginta tantum eques Syluium
 stipabant. Reliqui enim abire cum præda ipsi fuerāt.
 Eo tempore iam Syluius tribus magnis vulneribus
 sauciatus erat. Gaius Decius totidem vulnera acce-
 perat,

*Syluij vi.
 storia.*

*Syluij so-
 ciorum q;
 discrimē.*

perat, & equus etiam illius vulneratus fuerat. Aliquot viri nobiles, quorum equi fuerant occisi, pedibus magno cum periculo decertabant. Quidam Ioannes Maggallani filius pedem hasta transfixum trahebat. Franciscus Nouius letali vulnere percussus erat. Antesignanorum ductor non leuiter fauciatus in prælio versabatur. Quidam Mascaregnæ famulus Maurum forissimum aggressus est, qui certamen minimè recusauit. Sed cum libenter alter alteri coniungeretur, ita copulati sunt, ut nec hastis, neque gladijs uti possent. Laceratis acerrimè decertârunt: Vtque enim eorum hostem ex ephippio detrudere conabatur. Ambo tandem in terram brachijs arctissimè colligati conciderunt. Alij multi erant vulneribus concisi, & res in vltimum discrimen adducta. Nostri tamen, nè multi morerentur, operam strenuè nauabant. In hoc statu res erat, cum subsidia venerunt. Quibus nostris animus additus est, & hostes illis aliquid laxamenti dederunt. Itaque libentius campo magis aperto depugnabant, Mascaregnas cum periculum, in quo nostri erant, animaduertisset, accelerauit. Mauri cum illum agnoscerent, multo plus, quàm antea fecerant, de pugnandi contentione remiserunt. Mascaregnas cum iam liberum iter aspiceret, ordine suos reduxit. Hostes à tergo ferociter instabant. Sed cum ordo minimè turbaretur, & quoties nostri in illos equos conuerterent, graue damnum acciperent, nihil minis & ferocitate iuuabantur. Locus erat syluestris, & aditus perangustus, & loci frequentes, arcti, & confregosi semitis imminebant. Has angustias hostes ut occuparent, summam celeritatem susceperunt. At Mascaregnas cum ad illas angustias ventum fuisset, eorum ex utraque parte scorpionibus & fistulis muniuit. Cum aliqui ad hunc modum sagittis & pilis iam conciderent, reliqui nostros insequi destiterunt. Hoc facto, ut vulnerati curarentur, diligentiam summam Mascaregnas adhibuit. Deinde paulatim se vulnerari grauius afflicterentur, ad Diucem flumen peruenit. Sequenti die Safinium cum captiuis & ingenti

*Duellum.**Syluio missum subsidium.*

Cæſorū mæmus. præda, cùm Sol in occaſum præcipitaret, ingreſſus eſt. Ex hoſtibus centum & quinquaginta cæſi ſunt. Cùm enim non liceret propter itineris longinquitatem eos inſequi, factum eſt, vt non multò plures occumberent. E noſtris Frãciſcus Nouius in itinere è vulnere, quod acceperat, mortem obiit. Sex dies Maſcaregnas in hoc facto conſumpſit, quod ingentem hoſtibus terrorem præbuit. Iam neque munita propugnacula dicebant, neque itineris magnitudinem eos ab imminentibus dies atque noctes cladibus tutari poſſe. Nihil enim eſſe, quod hominem audacia ſumma præditum, & in rebus gerendis induſtrium, & admirabili ſagacitate & aſtutia confirmatum, ab hoſtibus perpetuò vexandis retardaret. Itaq; pacem petunt, imperium accipiunt, obſides dant, & tributum ſine recuſatione perſoluunt.

Pax. Hæc in Aphrica gerebantur. In India verò anno inſe-

RES IN DICAE. quente Iacobus Lupius Siqueira, qui Suario ſucceſſit, magnam claſſem, vt in Arabicum ſinum penerraret, inſtruxit. Claſſis erat nauium viginti ſex. Milites Luſitani duo mille, & Indi mille, menſe Februario Goa ſoluit. Alexium Menefium, qui Indiam interim gubernaret, Goæ reliquit. Antonium autem Saldagnam cum quinque nauibus antè præmiſerat, vt in Zacotora, quid in rubro mari gereretur, exquireret. Eundem verò Saldagnam non procul a Guardafumenſi promontorio offendit. Quo in loco Petrus Vaſcius Vera, quem Suarius inde ad Emmanuelem miſerat, ad illū venit. Ab Emmanuele namque in eum locum redire iuſſus fuerat, in quem ſperabat Siqueiram ea opportunitate temporis ad futurum: quod eum minimè feſcelit. Vera literas ab Emmanuele ad Siqueiram deferrebat, quibus illum, vt Arabicum mare teneret, ſtimulabat. Aquatione in Metenſi portu, qui eſt in Aſiæ littore, facta, in Arabicum mare curſum direxit. Nauis illius in curſu fraſta fuit. Omnia, quæ illa vchebantur, præter homines, hauſta ſunt. Siqueira in nauem, cui præfectus erat Petrus Faria, tranſcendit. Cum in Arabicum ſinus Arabici penetraret, aduerſis tempeſta-

pestatibus impeditus, Iudam, quò intendebat, deferri non potuit. In insulam Mazuam nomine, de communi omnium sententia subuectus est. Ea insula Aethiopiae intimis littoribus adiacet, & ad ditionem Regis Aethiopiae, qui Matthæum legatum ad Ennimanuelem miserat, pertinebat. Incolæ classis formidine perterriti, in continentem traiecerant. Est in continente oppidum, Archiquum nomine, quò se cõtulerant. Siqueira insulam petierat, vt inquireret, vtrũ Matthæus verus legatus Regis extiterat, an, vt Alfonso Albuquerque inuidi confirmabant, vaniloquus, & præstigiator esset. Archiqui præfectus cum accepisset classem Lusitanam esse, Siqueiram per literas humanissimè salutauit. Seque gratias ingentes Deo agere testificatus est, quòd antiqua prophetarum oracula euentu felicissimo comprobaret. Hoc enim a viris olim diuinis, qui in regionibus illis maximum admirandæ virtutis specimen dederant, prædictum fuisse, fore, vt eo tempore Christiani, tertarum & maium interuallis disiunctissimi, in eas oras classè peruenirent. Siqueira nuncios benignè accepit, & bombycinis vestibus ornauit: ad Præfectum verò misit vexillum sericum pulchrè factum, in quo rubra crux erat intertexa. Præfectus cū signũ præferri accepisset, in littus accurrit. Supra duo hominum millia cum illo veniunt: qui omnes cū signum Crucis in vexillo vidissent, in terram se proiecerunt, & Christi nomen cum admirabili pietatis studio sæpius inclamârunt, ita, vt Lusitani, qui aderant, lachrymas tenere non possent. Præfectus tandem in littus peruenit, & eò Siqueira se contulit, & Matthæus simul adierat, qui fuit ab omnibus cum eximia gratulatione & honoribus summis acceptus. Post colloquium Siqueira cum Marthæo in classem redijt. Inde Petrus Gomezius Teixeira, qui iudicando cum non mediocri integritatis laude præerat, Siqueiræ permissu aliquot passuum millia progressus, ad monasterium magnum peruenit: & à monachis cum adificatione caritatis exceptus fuit. Is miræ de illorum

Mazuam inf.

Archiquum opp.

Aethiopiae monachorum caritatem inf.

Aethiopi religione & abſtinentia memorabat, à quibus tamen
erga Pont. ſciſcitatus eſt, cur non Eccleſiam Romanam, quæ ſum
Romanū mum in vniuerſa repub. Chriſtiana principatum tene
reuerētia. bat, agnoſcerent. Reſpōdent illi, Pontificis maximi no-

men, vt par erat, debita pietate venerari: ſed quò minus
 Romam liberè com meatent, Saracenorum & Turcarū
 armis impediti. Eo tēpore, quo Siqueira in inſula cō-
 moratus eſt, inſulam perluſtrauit, & cifternas aquatio-
 nis faciendæ gratia diuiſit, & locum, in quo arx com-
 modè ædificari poſſet, designauit. Sed nec vllus locus
 erat ſatis idoneus, & munitiones, quas naue ſua ad ar-
 cem muniendam deportabat, naufragio perierant. Pot-
 tus eſt optimus: ſed ſolum macrum & ſterile, & aquæ
 ſumma penuria. Ambitus vero inſulæ octo millia paſ-
 ſuum non continet. Archiqui Præſectus ad Barnaga-
 ſium (ſic enim Principem, qui regionem illam nomine
 regis moderatur, & ab hoſtium incurſione defendit,
 appellant) literas ſtatim dedit, quibus noſtrorū aduen-
 tum nunciabat. Is ſine vlla mora magna equitum &
 peditum multitudine conſtipatus aduenit. Siqueira in
 tetram deſcendit, & ſuos inſtruxit, & paululum a lit-
 tore digreſſus, Barnagaſium expectauit. Is viciffim du-
 centes equites, & duo millia peditum ad iectum ſagittæ
 ordine conſtitui iuſſit. Ibi prope littus alter alterum
 humaniſſimè complexus eſt. Multis deinde verbis vl-
 tro citroque habitis, dum quilibet eorum alterum amo-
 ris inſiti teſtificatione ſuperare nititur, & nomine Re-
 gis ſui omnes regni opes pollicetur, bona diei pars con-
 ſumpta fuit. Pace ſolenni ritu confirmata, Barnagaſius
 in oppidum, Siqueira in claſſem ſe continuo recepit.
 Muneribus deinde vltrò citroq; miſſis certatum eſt. Si-
 queira tandem à Barnagaſio poſtulauit, vt legatum

*Barnaga-
 ſij cum Si-
 queira cō-
 greſſus.*

*Pacis ſcē-
 dū cum
 Barnaga-
 ſio.*

*Lulitani
 ad æthio-
 pie regem
 legatus.*

quem Rex Emmanuel ad regem Aethiopiz mittebat,
 deducendum curaret. Barnagaſius id Archiqui Præſe-
 cto commiſſit. Legatus in Odoardi Galuani locum ſuf-
 ſectus, Rodericus Limicus fuit, cui adiunctus erat ſacer-
 dos, nomine Franciſcus Aluarus, qui librum huius le-
 gationis edidit. Matthæus, cuius iam fides erat vniuer-
 ſa

se propemodum Aethiopiae testimonio comprobata,
 cum illis simul ibat. Qui tamen cum circiter septuagin-
 ta passuum millia progressi fuissent, in coenobio, quod
 Bisam appellabant, mortuus est. Rebus ita constitutis,
 Siqueia infulam Dalazam, quæ à Satacenis colebatur,
 exussit: inde vela dedit & Armuzium petiit, & in Cala-
 iatensi portu Georgium Albuquerqueium offendit: qui
 cum veniret, ut fuerat iussus, in Guaidafumen-
 se promontorium, & ibi Siqueiram minimè repeteret, Armu-
 zium versus cursum ditexerat. Qua ratione motus Si-
 queira Iudam non oppugnavit, incertum est. Siue e-
 num semper adversa tempestas exitit, siue inutilem ut
 be illam Regib. Lusitaniae fore statuit, siue quid aliud
 obstiterit, hoc certè constat, classem illam tantis sumpti-
 bus instructam & ornata, hoc unum tantum opus effe-
 cisse, ut Matthæi fidem expleret, & Lusitanum lega-
 tum in Aethiopiae finibus, ut ad Regem deduci posset
 à Christianis, exponeret. In August. mensis exitu Si-
 queia in Indiam navigavit: in cursu duas Arabum na-
 ves cepit, classem ad Diu applicuit: & cum intellexis-
 set, urbem esse militum præsidio, & armorum, & tor-
 mentorum multitudine egregie munitam, & ipsæ clas-
 sem quassatam, & copias imminutas duceret (magnam
 enim illarum partem morbi consumpsérant) quamvis
 in mandatis haberet, ut eam urbem oppugnavit, id nul-
 lo modo tunc tentandum existimavit. Melichiazini
 aberat. Siqueia filium Melichiazam per nuncios salu-
 tauit, & ab eo similiter salutatus, & muneribus affectus
 fuit. Cochimum tandem peruenit, ubi Georgium Brit-
 annum offendit, qui hoc eodem anno Clyssipone cum
 classe novem navium profectus fuerat. Ex classe Siquei-
 æ duæ tantum naues amissæ sunt. Prima fuit prætoria
 quæ ipse Siqueia, vehabatur. Altera fuit triremis, cuius
 erat nauarchus Hieronymus Sousa, quæ cum demersa
 fuisset, vndecim tantum homines evaserunt, in quibus
 ipse Sousa fuit. Qui cum per oram Arabiae pedibus qua-
 draginta passuum millia confecissent, in opus duntaxat
 dem, quod ad ditionem Regis Armuzij pertinebat, ma-
 ximo

*Matthæi
 Aethiopum
 Regis lega-
 ti mors.*

*Dalaza in
 sula extru-
 cta.*

*Lusitanicæ
 classis in
 Arabicum
 Sinum mis-
 se quæ fru-
 ctus.*

*Siqueira
 in Indiam
 reditus.*

*Hierony-
 mi Sou-
 sa naufra-
 gium.*

RES ximo cum labore peruenerunt. Ibi ab oppidi Præfecto
FRICA- hospitaliter accepti, & vestitu culti, & pecunijs adiuti,
NAE. & Calaiatem perducti sunt. Hoc anno res parua, si nu-
Insignis merus militum censeatur, satis verò magna, si magni-
de duorū tudo animi, qua perfecta fuit, ponderetur, apud Se-
fratrum ptam euenit. Duo piratæ fratres, qui Tetuanum inco-
virtute hi lebant, duabus longis nauibus quatuor iam annis Ga-
storia. ditanum fretum, & oram, quæ extra fretum in Au-
 strum inflectitur, infestam reddiderant. Septæ præerat
 Gomecius Syluius Vasconcelius. Vnus ex piratis inter
 insulas obiectas occultari voluit, vt inde in naues ali-
 quot impatatas inuaderet. Frater interim mate specu-
 labatur, vt fratrem, cum opus esset, admoneret. Hoc
 cum Præfectus per speculatores exploratum habuisset,
 duas confestim celoces instruxit. Vni Andream Vas-
 concelium, alteri Michaelem Syluium præfecit. Ambo
 erant illius filij. Locus, in quo Septa sita est, in mare
 procurrit, ita, vt ab ortu Solis sinum efficiat. Lingua i-
 gitur, quæ longius in altum excurrit, duos vrbs ipsius
 portus disiungit. Vnus enim ad Occasum, alter ad Or-
 tum pertinet. Præfectus cum in eo portu, qui spectat ad
 Solis occasum, celoces comparari iussisset, filijs præcep-
 pit, vt circuitu linguam superarent, & hostes inopinan-
 tes aggrederentur. Michaeli vero, qui iunior erat, præ-
 cepit, vt prior in hostes incurreret. Dum verò vterq; se
 supra modum dicto parentis audientem præber, ambo
 à parentis consilio deflexerunt. Iunior enim tanta
 celeritate celocem incitari præcepit, vt grandiore na-
 tu fratrem minimè expectandum arbitraretur: gran-
 dior autem frater lentius, quàm res postulabat, celo-
 cē remis impelli faciebat. Itaq; Michael Syluius in ho-
 stiū nauem magno animo inuasit. At hostes cū essent
 numero plures, & ex maiore naue cum minore decer-
 tarent, & Dux acer, & animosus, & rerum maritima-
 rum peritus esset, & misites exercitatos in nauem im-
 posuisset, celocis congressum facile contemnebant.
 Hostes autem in celocem insiliunt: fit atrox prælium.
 Nostri tandem metu perturbati, sese in sentinam celo-
 cis

sis abundunt. Præfectus cum certo equitum numero per
 oriam, vt congressum cerneret, discurrebat. Cum verò
 celocem ab hostibus occupari conspiceret, alterum fi-
 lium clamoribus & signis admonuit, vt fratri conse-
 flim openi afferret. Sed antequam is adueniret, Sylui-
 us hostes è celoce armis expulerat, & se ab hostili naue
 retinaculis sublatis disiunxerat. Deindè eos, qui se oc-
 cularant, increpitos è latibulis eduxit, & à metu refe-
 cit. Tum rursus in hostes inuasit. Nauibus autem ar-
 ctissimè colligatis, intermissa pugna recruduit. Celocis
 magister hasta consossus occubuit: quidam illius
 filius similiter occisus est, & item alius etiam magistro
 sanguine coniunctus. Alius, Petrus Vieira nomine,
 grauer sauciatus decidit. Quatuor hostes deindè in
 celocis proram repentè defiliunt. Michael Syluius ha-
 stam in eos magna vi coniecit & vnum ex piratis fra-
 tribus natu maximum occidit. Ita namque DE I præ-
 sentis auxilio hasta directâ fuit, vt guttur illius trans-
 uerberaret. Syluius deindè aliam hastam corripit, &
 in tres illos, qui adhuc celocis proram tenebant, im-
 petum tulit, eosque è celoce præcipientes eiecit, & rursus
 se ab hostili naue sciunxit. Tum in puppim excurrit,
 & de magistro quæsiuit, quid faciendum censeret. Ig-
 norabat enim magistrum esse extinctum. Tum ad Pe-
 trum Vieiram conuersus, horribilem speciem oculis
 vsurpauit. Iacebat enim Vieira concisus vulneribus, &
 ilia ventris disciso se effuderant: & tamen Syluius vt iu-
 nior natu maiorem, & in bellis exercitum interroga-
 uit, quid optimum factu iudicaret. At ille, Abi, inquit,
 & eos, qui se rursus abdidit, è latibulis expelle, &
 remorum vehementi concitatione te, quando solus re-
 ctus es, ab imminente clade subtrahe. Is continuo
 omnes homines metu turpiter exanimatos è tenebris
 eduxit. At hostes cum cernerent alios interemptos, a-
 lios verò timore necis occultatos, alios postremò vul-
 neribus impeditos, in celocem impetum fecerunt. In-
 terim Andreas Vasconcelius apparuit. Hostes et effici-
 pugnâdo defessi, & Ducem amisissent, & nostros inte-

gros aduentare conspicerent, retrò cesserunt. At Michael Syluius Vieiram rursus interrogat, num hostium nauem insequeretur. Vieira cum admonuit, vt ex alto in terram cuiusdam dirigeret, vt hostilem nauem in vadum compelleret. Is consilio paruit. Hostes exterriti, nauem maxima remorum vi in aduersum littus impellunt. Et cum in mare desilirēt, maxima eorum pars fluctibus hausta fuit: octo in terram enatarūt, qui cum in Præfectum inciderent, ab illo capti sunt. Itaq; antequam Andreas Vasconcelius accederet, iam frater illius iunior rem totam confecerat. In quo nescio quid magis laudandum sit: virtus ne, qua vel solus, vel cum paucissimis, qui vulneribus debilitati illum sequi minime potuerunt, tam præsentī animo hostibus ferocissimis repugnauit: an modestia, qua in ea trepidatione nihil sine maiorum consilio moliri voluit. Non multis post diebus hostes se se in vrbis conspectum dederunt. Gomecius Syluius in eos impetum dedit. Illi se fugæ mandarunt. Gomecius illos longo spatio insequutus est, donec ad fluuium peruenit, quem hostes partim vado, partim nando transiēre. Aliquot tamen ex illis cæsi sunt. Sed cum Antonius Pereira, vir ap-primè nobilis, cum equo cecidisset, hostes (nondum enim omnes traxerant) aciem in eum conuerterunt. Michael Syluius cum equitibus quinque subsidio confestim occurrit. Hostes femur illius hasta trans-

fixeunt. Sed cum frater illius, & Petrus

Mendezius, cum alijs nonnullis

aduēissent, hostes in flu-

uium se demi-

serunt.

HIERONYMI

OSORII SILVENSIS

ALGARBIORVM IN LV-

SITANIA EPI-

SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,

LVSITANORVM REGIS INVI-

*clisimi, virtute & auspi-**cio gestu,*

LIBER DVODECIMVS.

CCIDIT hoc Anno res, quę cum à non mediocri belli apparatu ortū habuisset, in risum cōuersa fuit. Rex Fessen̄sis cū esset vir bellicosus & impiger, & suos in armis continere statueret, crebras in nostros excursiones faciebat. Itaque hoc anno agrū

*Ridicula
de nudis
equitibus
historia.*

Tingitanum populatus est, & prędas non valdē magnas abegit. Et cū nemo illi obuiam prodiret, Arzila contendit. Erat Arzila quidam plebeius homo, qui sēto atq; diuturno morbo paulatim intabescibat. Medici pręceperant, vt testudinibus vesceretur. Is propter probitatem erat charus vniuersis. Cū verò testudines nō haberet, conquestus est, quòd vnico illo morbo semedio careret. Tum equites viginti operam suam ad eam rem polliciti sunt, modò exeundi potestas illis à Ioanne Coutigno vrbis pręfecto fieret. Coutignus eam facultatem non grauare concessit. Illi prodeunt, & in proximum fluuium se conferunt: equis frena &

ephip-

L I B E R

ephippia detrahunt, eosque capistris ad arbuſta deli-
 gant, & haſtas in terra deſigunt. Tum omni metu ſo-
 luti arma deponunt, & omnes veſtes exuunt, & toto
 corpore nudi in fluuium ſe demittunt. Erat autem æ-
 ſtus, & illi cum eſſent natandi ſtudio dediti, tum vt
 calorem depellerent, multò libentius atque iucundi-
 us natabant, & magnam interim vini aquatiliū te-
 ſtudinū manibus capiebant. Speculator quidam ho-
 ſtium cum illos equites viginti egreſſos animadu-
 teret, multo maiores eſſe copias arbitratus eſt, quæ ſi-
 lenti agmine, vt fieri ſolebat, exirent, vt montes & ſyl-
 uas inſiderent, vt ex inſidijs in hoſtes incautos impe-
 tum facerent illos viginti, primi tantum agminis par-
 tem eſſe credidit. Idigitur ad regem continuò detul-
 lit. Rex ducentis equitibus Hameliceꝝ itinerum du-
 ctorem, eundem ipſum, qui noſtros ſpeculatus fuerat,
 præfecit, cumque iuſſit fluminis tranſitum, qua eos
 tranſmiſſuros opinabatur, obſidere. Alios ducentos e-
 quites Martino Abrahami auunculo, qui religionem
 Chriſtianam abiurauerat (erat enim Abrahamus mu-
 lieris Chriſtianæ filius) aſſignauit, cum quibus cum
 alium fluminis aditum cuſtodire præcepit. Hamelix
 omnes vias, quib. illos ingreſſuros ſperauit, oculis per-
 luſtrauit: & cum nulla veſtigia reperiret, in fluuium
 Dulcem (ſic enim fluuius ille nominatur) ſe conſulit.
 Non potuit Hamelix tanto ſilētiō aciem ducere, quin
 ab Arzilæ ſpeculatorib. cōſpiceretur. Itaq; ingentis tor-
 menti ſcitu, qui ſoras exierant, admonentur, & qui in
 vībe ſecenebant, æris ſonitu ad arma vocantur. At pa-
 ratores egreſſi cum tanta animi relaxatione atque in-
 cunditate ludebant, vt vix poſſent vllō tormentorum
 ſtrepitu de periculo, in quo verſabantur, admoneri.
 Piſcatio enim feliciter procedebat, & alij in alio
 conuicia iacebant: omnia clamorib. & riſu immodi-
 co perſonabant, cum repente hoſtes apparent. Noſtri
 haſtas euellunt, & nudi in equos nudos inſiliunt, &
 in urbem confugiunt. Hoſtes illos inſequentur. No-
 ſti interdum ita nudi vt erant, in hoſtes equos conuer-
 rebant,

abant, & eorum impetum, vt poterant, repellebant. Vnus tamen ex equo decidit. Antonius Coutignus (is fuerat Saracenus, & se ad Christi nomē & religionem aggregauit) vt equiti, qui deciderat, auxilium afferret, in hostem, qui reliquos antecesserat, impetum dedit, eumq; ex equo deturbauit, sociumq; iacentem manibus iuuat, vt facilius post se equi eiusdem tergo superfederet. Ioannes Coutignus, vt fugientes exciperet, ex vrbe cum instructis copijs egressus fuerat. Cum igitur agmen nudum cerneret, usu propemodum conuult. Deindē (erat enim vrbaniſſimus) tam multa dicta dixit, & tam facit in omnes lusit, vt omnes cachinnos tollerent. Factum verò Antonij Coutigni multis laudibus celebrauit. Postremò autem adiecit, Nè commilitones nostri hoc cultu virginibus, quibus inserviunt, offensionem inferant, par est, vt eos, antequam in urbem inuehantur, contegamus. Tum quilibet partem sibi vestium detraxit, quā sociorum corpora contegerent: & sic demum in urbem cum omnium incidentium iocis ingressi sunt. Hamelix cum casum illum Regi Fessensi nunciatet, magni illius & omnium qui aderant, risus cōsequuti sunt. Spolia deindē legit, nempe vestes, & parmas, & retia, frena, & ephippia, & vnū equum: & sic demum Rex ille Mauritaniæ potentissimus, cum tam opulentijs manubijs domum reuersus est. At Coutignus nudis vestem sumptibus suis præbuit, præcipue verò Antonium Coutignum munere donauit, & factum hominis publicè collaudauit, vt alius ad eiusdem virtutis exemplum acrius incenderet. Hamelix paucis post diebus Regis iussu, vt consilia nostrorum exquireret, Aizilam rediit, & fuit cum damno repulsus. Cum rursus alia die excurieret, vnum speculatorem cepit, ad Regemque perduxit. Is cum illum de oppidi statu percontaretur, captiuus urbem esse dixit armis & comitatu munitam, & militum acerrimorum virtute defensam, & Ducis vigilantissimi custodia confirmatam. Tunc Rex vrbe se potiti diffidens, exercitum dimisit: & speculator intra paucos

Emmanuel eos dies ipsius Præfetti pecunia redemptus fuit. Hoc
lis de arce anno rex Emmanuel arcem in ostio fluminis, quod
quadam ex- Tetuanum præterfluit, ædificare constituit. Carolus
truendam Rex cum hoc accepisset, Emmanuelem per literas, ut
ssitutum. tam egregium opus efficeret, adhortatus est. Est enim
 oppidum illud piratarum receptaculum, qui inde

prodeuntes, maria crebris latrocinijs infesta faciunt.
 Ad arcis situm contemplandum, Petrus Mascaregnas
 missus fuit, qui altitudinem portus explorauit, situm
 diligentissime perspexit, aquationis commoditatem,
 & facillimam arcis excitandæ atque municandæ ratio-
 nem fore vidit. Sed Emmanuel hoc id, quod vehemen-
 ter cupiebat, exequeretur, negotijs innumerabilibus
 impeditus fuit, & ob id ita aliud tempus opus diffe-

Prospera rendum iudicauit. Ioannes interim Coutignus cum
Coutigni Petro Mascaregna aliam excursionem maximo cum
et Masca periculo fecit, qua arduis montibus & densis nemori-
regne ex bus, & arctissimis angustijs sine vlla hostium sus-
cursio. picione superatis, in hostes inopinantes inuectus est.
 Eos autem primo impetu fudit, fugauitq; : & ita do-

rum victor cum captiuis & præda reuersus est. Non
Pugna multis post diebus Antonia Azémedia, quæ nupta fu-
di uarum erat Iacobo Soueralio, nauem vnâ ex ijs, quas Ca-
manium. raelas appellant, conduxit, ut Tingi Arzilam pete-
 ret. Eam duo illius fratres patruels deducebant. V-
 ni Ioannes Coelius, alteri Arius Coelius nomen e-
 rat. In ea naui vehebatur piscator quidam, nomine

Antonij Grimaldus, qui cum ab hostibus, qui vna
 naue longa piraticam faciebant, cum alijs piscatoribus
 captus esset, è naui se demiserat, atque nando Tingi
 peruenerat : & Odoardo Menesio nunciârat, pi-
 raticam nauem ite Tetuanum suscepisse. Sic enim o-
 pinatus fuerat. Hac autem fiducia nostri citius quàm
 temporis occasio ferebat, è portu soluerant. Non mul-
 tum progressi fuerant, cum in eos eadem hostium na-
 uis incurrit. Ex hostibus octo in nauem nostram in-
 filiunt. Coelij cum Grimaldo festinanter accurrunt,
 & cum hostibus, qui ingressi fuerant, acre certamen
 in-

ineunt : quatuor interficiunt, quatuor reliquos expellunt . Nautæ interim ita cursum dirigunt, vt hostilem nauem post se relinquerent. At hostes, cum ex ijs, qui pulsi fuerant, intellexissent, solos tres viros esse apud nostros, qui pugnarent, reliquam turbam esse mulierum, atque nautarum : nauem suam remis, quantum possunt, impellunt, & in nostros rursus impetum dant, & ferreas manus iniiciunt. Tum sedecim armati per proram in nostram nauem ingrediuntur. Duo Coelii fratres eis acri animo repugnant, Grimaldus incrimis, cum hasta & gausapina veste, qua complicata sinistrum brachium armauerat, cum fratribus animo magno coniungitur . Fit acrius prælium, quàm si magna vtrinque multitudo manum conseruisset. Maior tamen pars hostium cadit, reliqui se rursus in nauem suam recipiunt. Dum hoc geritur, alij hostes per puppim insiliunt, qui à nautis repulsi sunt. Grimaldus focum nostræ nauis arripuit, & in hostilem nauem coniecit : & hostibus partim inflammationem intulit, partim multo cinere conspersis aspectum ademit. Hostes igitur sese à nostris abstraxerunt. Sagittis tamen & pilis eminus decertabant . Duæ naues Cantabriæ cursum illum tenebant. Cantabrum prælium illud spectarent, in scaphas desiliunt, vt opẽ celeuter afferrent. Naues enim eò propter magnitudinem appropinquare non poterant. Sed cum illi ad nostros accesserunt, iam hostes abcesserant. Cantabrum nostram nauem ad suas naues remulco traxerunt, & saucios curauerunt, nec vllum humanitatis officium fuit ab illis prætermisum . Saucij deinde fuerunt Oboardi Menesij iussu Tingim deportati : nauis autem Cantabrorum prædido munira Arzilam peruenit. Grimaldi vero hominis infimi, sed animo maximo præditi virtus inter omnes excelluit : qui quidem multis, & valdè periculosis vulnerib. laborauit. Sub id tempus, Franciscus Castrensis, oppidi, quod promontoriũ Guerenſe nominant, præfectus, qui in Lusitania suæ rei gerendæ gratia apud Emmanuelem versabatur, in

Tyroquum.

qui expu-

gnatio ex

Maurora

stragen

Africam redierat. Turoquiquum oppidum erat tunc valdè opulentum, & multorum mercatorum celebritate, & commercio frequentatum. Turoquiquenses tam Lusitanis, qui promontorium Guerense tuebantur, quàm Mauris scederatis non mediocre damnum inferebant. Itaq; Franciscus Castrensis copias eduxit, & Xequium Melichium, qui semper in regis Emmanuelis fide permanferat, acciuit. Nocte profectus, prima luce hostes inopinantes aggreditur, oppidū capit, oppidanorum stragem edit: Chriistianos, qui captiui erant, liberat, magnam hostium multitudinem in seruitutem abducit. & quāquam nostri multos occidissent, multò tamen plures a Xequij Melichij militibus occisi sunt. Quibus enim damnis affecti fuerant, valdè meminerant, & idcirco, vt dolorem animis iniustum acri vindicta sanarent, operam enixè dederunt. Hæc quidem

RES IN- in Africa gerebantur. In India, vt dictum est, Malaca
DICAE. fuerat à Bintami Rege obsidione vexata, & magnis viribus oppugnata, & in summum disctimen adducta, & Antoni Corree (quem Siqueira Pegum miserat, & cui in mandatis dederat, vt si opus esset, Malacæ auxilium afferret) aduentu liberata. Corree cum vibem hostium metu liberam & vario com meatu refertam cer-

*Corree in
Peguē sem
regnum
profectio
Peguē descri
ptio.*

neret, Pegum iter instituit, & Martabaum, maritimam regni illius ciuitatem secūda tempestate peruenit. Regio est latissima, & maxima fertilitate prædita. Gemmis præterea varijs, & auri & argenti metallis abundat. Hermiones sunt colorati & lautissimè viuunt: ritijs valdè dediti sunt, quibus effocinantur. Maximè ex parte numina commentitia colunt, & simulachris immolant. Sacerdotes in summo honore sunt: adibus amplis multi religiosi homines includuntur, qui se excellentius in studio pietatis gerere cupiunt. Similitè & virgines alijs eiusmodi sepius inululæ pudicitiam se perpetuò colere profitentur. Multis in rebus sunt Sinis vitæ cultu simillimi. Corree cum primū illi classem in vrbis portu collocauit, Antonium Pazagnam ad Regem, qui eunc Pegu se tenebat, legatum instituit. Is

*Lusitana
ad Peguen
sem Regē
legatio.*

cum

cum socijs fuit à Rege satis benignè & hospitaliter ac-
 ceptus. Illis autem responsum breui reddidit, & cum
 illis sacerdotem summæ authoritatis hominem (hos
 Rolines appellant) & alium virum primarium, qui ma-
 gnum apud illum locum tenebat, Martabaum misit.
 Illis autem potestatem dederat pacis iusto & æquabili
 fœdere faciendæ. Pax firmata, & monumentis confi-
 gnata fuit. Correa publicum fœderis testimonium
 nostro more conscriptum, Peguensibus obtulit. Illi
 nomine Regis, eiusdem fœderis testimonium in au-
 rea pagina, vt Regibus illis mos est, cùm fœdus sanc-
 iunt, inciderunt: quod Corree similiter detulerunt.
 Interim illis vsus & consuetudo tanta cum homini-
 bus nostris intercesserat, vt Lusitani quasi in patria
 communi versarentur, ita sine vilo metu per vibem
 incederent. Cùm vero secundus ventus à Septentrio-
 ne flaret, Correa cum nauibus quinque, cibarijs onustis
 Malacam rediit. Dum Correa apud Peguenses nego-
 tia geit, in Zamatra apud Pacemenses ingens tumultus
 exoritur. Vir enim quidam regnandi cupidus, in
 regem insidias comparauit, & illo occiso, regnum oc-
 cupauit, & quinque & octo Lusitanis, qui ibi versabantur,
 necem intulit, opesque illorum abstulit, & quibus signis
 potuit, quanto odio nominis Lusitani teneretur, osten-
 dit. Garlia Sala, qui tunc Malacæ præerat, nauem vnâ
 armis, & munitionibus & valido militum præsidio di-
 ligenter instruxit, illique Emmanuelem Pacicum præ-
 fecit, cui præcepit, vt oram, quæ inter Pacensem &
 Axemensem portum interest, summa vigilantia specu-
 laretur, nè cômearum vllû in urbem importari, nèue
 cuiquam in altû piscandi gratia euehi liceret. Hoc autẽ
 belli genus acerrimum erat. Gens enim cibus importa-
 tis vitur, & piscatu plurimû alitur. Vtiusque igitur rei
 vsu prorsus impedito necesse erat, urbem inopia atque
 fame cruciari. Id Paciecus non segniter exequutus est.
 Verùm cùm aquæ recentis desiderio teneretur, scaphâ
 in terram propius vibem misit. Ea aut, præter remiges,
 viri quinque vehabantur, qui in fluuium subuocin aqua-

*Fœdus in-
 ter Peguẽ-
 sem regẽ
 & Lusita-
 num.*

*Pacemen-
 sis tumultus, & ex
 eo bellum.*

*Stuper-
 quinque, Lu*

*fiduciam
facinus.*

tionem fecerunt. Deinde secundo fluuio nauem re-
tebant, cum ex improviso hostes innumerabiles utrâq;
fluuij ripam occupârunt. Tum lapidū atq; sagittarum
multitudo, grandinis instar, in nostros decidit ita, vt
maximū vitæ discrimen adirent: qui tamen parmis te-
cti cum totis viribus scapham incitarent, è ripis emer-
si, in altum vecti sunt. Sed cum æstus esset aduersus, &
ventus eos deficeret, tres naues humiles quidem, sed
valdè longæ, multorum militum capaces, quæ remis
impelluntur (incolæ Lancharas appellant) armis & va-
lido militum præsidio munitæ, quibus multi nobiles
homines vehebantur, scapham consequutæ sunt. Na-
uibus præerat Iaoensis vir egregiè fortis, qui Zudanie-
cius appellabatur. Nostri obstinatis animis decreuêre
mori potius, quàm seruitutem pati. Deinde cum om-
nem suam spem in Christi numine collocassent, ad pu-
gnam se comparant. Vnus ex quinque viris Lusitanis
tonfor erat. Is cum esset viribus summis, & animi sin-
gulari alacritate præditus, nauis prætorix, quæ reliquas
antecefferat, & in scapham inuaserat, proram mani-
bus arripuit. Quatuor reliqui in nauem conscendere:
quos ipse consequutus fuit. Tantoq; impetu in hostes
irruêre, vt multi se metu in mare deiicerent. Dux suis
à tergo ense districto ferociter instabat, & mortem il-
lis, nisi fortissimè pugnarent, minabatur. Et cum ni-
hil neq; exhortando, neq; minitando proficeret, qua-
tuor occidit. Erant adhuc hostes ancipiri metu distri-
cti. Qui enim Lusitanorum impetum sustinebant, ab
illis cædebantur: illis, qui fugiebant, erat manibus du-
cis sui mors necessariò subeunda. Tandem postquam
aliquo spatio fuit utrinq; dimicatum, omnes hostes aut
ferro concisi, aut fluctibus demersi sunt. Tantus enim
illis terror iniectus est, vt se in mare demitterent. Ipse
que dux multis prius vulneribus acceptis se in mare præ-
cipitem dedit. Erant aut supra centum & quinquagin-
ta, qui naue illa vehebantur. Reliquæ duæ naues cum
primæ casum oculis aspexissent, metu perterritæ con-
sisterunt. Sed eo tempore nostri erant ita labore debili-
tati,

cari, & vulneribus confecti, vt nullas ad resistendum
 vires haberēt. Sed eodem numine, quo fuerunt in præ-
 lio confirmati, vt tam admirandum facinus ederent,
 hostes exterriti sunt, ita vt eos aggredi nō auderēt. Na-
 uis hostium capta remulco ad nauem primū, dein-
 de Malacam perducta, & in terram subducta, & inte-
 gumento conrecta fuit, vt diutissimè permaneret mira-
 culi stupendi monumentum. Hostes enim à Christi *Victoria*
 sanctissimis sacris alieni perspexerunt, id nullo modo *planè di-*
 viribus humanis, sed Dei præsenis auxilio gestum fu- *uina.*
 isse. In quo multa valdè miranda contigere. Primū
 fuit, ardor & alacritas animorū, qua quinq; viri mori
 maluerūt, q̃ hostibus in deditiōe venire. Deinde præ-
 lium ipsū tam felici successu confectū, vt centum &
 quinquaginta hostes ferocissimi, quinq; virorum ma-
 nibus vel caderentur, vel metu ad eō turbarentur, vt se
 in mare præcipitarent. Postremū fuit, ille metus duab.
 nauibus integris incussus, quæ non ausæ sunt in homi-
 nes quinq; vulneratos atq; grauissimo labore defatiga-
 tos, inuadere. Verū eo casu dux edoceri potuit, non
 esse suorum sanguine ludendum. Multò nanq; illi ho-
 nestius fuisset, aqua putida sitim depellere, quā pro-
 priæ voluptatis causa suos in tantum discrimen indu-
 cere. Atramen Rex Pacemensis huius admirandi facti *Pax Pa-*
 terrore perculsus, pacem continuò petijt: quæ fuit, acce- *cemensis.*
 pra prius satisfactione, confirmata. Nomina quatuor
 hominum, per quos hoc facinus editum fuit, hæc erāt:
 Ioannes Almeida, Antonius Pazagna, Antonius Ve-
 re, Franciscus Giamaxus. Tonforis artificium nomen
 viri ipsius, qui tonfor erat, occuluit. Rex aut Bintami
 bellum interim summo studio renouabat. Antonius
 Correa contra stationem aliam, quæ in ripa Muaris flu-
 minis à Rege munita fuerat, copias educere, & simul
 oppidum Padum, quod rex ipse munitat, expugnare
 cupiebat. Itaq; consilio cū Garfia Sala acis & vrbis
 præfecto communicato, ab eo triremem cum celoce,
 & triginta minora nauigia precibus impetrauit. Cen-
 tum & quinquaginta viros Lusitanos, & quadringen-

tos Malacenses in ea classe ducebat. Cū his copijs & nobilibus in Muatis fluuiū inuehitur. Ripæ sunt viridissimæ, quas vtrinq; densissimæ sylvæ vestiebant, ad eò multis in locis fluuiū opacantes, vt cæli aspectum adimant. Viginti aut passuum millia progressis æstuarium occurtebat. Hoc in loco rex Bintami stationē duplici vallo muniērat, firmaq; in ea militū præsidia collocarat, ne Lusitani possent Padum, quo in loco ipse belli commodius gerendi gratia consistebat, inuadere. Ea statio fluminis aluco profundo, sed perangusto, quò erat necessariò nauigandum, imminebat, & æstuarij latitudinem transuersis molibus occupabat. In medio porta inerat, qua ijs, qui Pado veniebant, aditus in fluuium patebat. Noctē vero foribus obductis claudebatur. Intra huius stationis claustra rex naues continebat, vt facilius subitas, & improuissas Lusitanorū incursiones, quas aperto Matte non poterat, claustrorum ope repelleret. Stationis autem huius custodiam impigro viro commiserat. Correa lembo virum nomine Georgium Mesuradum exploratum misit. Is renunciat, in statione magnam vim militū à Rege dispositā fuisse, ipsumque ducem suos admonuisse, vt se ad certamen animis præpararent. Sibi namq; competitū esse, Lusitanos propediem adfuturos. Correa nihilosecius ultra progreditur, & prima luce stationem acriter oppugnat, & tandem cū reliquis ducib. irrumpit. Fit magna cædes, maxima tamen hostiū pars ad regem effusa fuga se contulit. Correa ne hostes se possent spatio sumpto à repentino pauore reficere, in æstuarij ipsius introitu Odoardum Melium cum aliquot nauigijs reliquit, & ipse claustris reuulsis æstuariū ingreditur. Sed rex ne id fieri facile posset, consilio multo antè prouiderat. Arboribus enim succisis, atq; in fluuium vtrinq; deiectis, nauium cursum impederat. Fuit hæc res maximi laboris. Prius enim, quā nauigia progredi ultra possent, erant arbores transuersæ, quæ transitum impediēbant, extrahendæ. Sed tandem Correa in oppidum, disiectis omnino molibus peruenit. Rex instructa acie cū elephantis

*Correa cū
Bintamen
sibus præ-
lium.*

• tis obuiam processit Nostri hostibus inuitis terram occupârunt. Prælium deinde commissum fuit. Hostes fusi fugatique sunt. Correa cum Lusitanos auidius insequi cerneret, receptui signum dedit. nec enim regiones illas nouerat, & timuit, ne lustris incognitis impediti, ab hostibus rursus conglobatis damnum acciperent. Oppidum direptum continuò fuit, & incensum: naues supra centum coniectis ignibus absumptæ. Eorum, qui mortui in utroque prælio sunt, certus numerus iniri non potuit. Constat tamen non mediocrem multitudinem fuisse. Ad hunc modum Correa, rebus *Correa vi*
ex animi sententia gestis, cum præda & multis captiuis Malacam rediit, et fuit ab omnibus cum honoribus summis, perinde atque meritis erat, exceptus. Inde in citeriorem Indiam nauigauit. Rex verò Bintami, cum semilitum & nauium penuria cerneret in maximas angustias inductum, in Bintamum cum graui damno & insigni dedecore reuersus est, & à bello tunc cessandum statuit. Nequæ Couلامي res quieræ in citeriore India fuerant. Lusitani enim à regina petebant, vt fidē *Coulamen*
suam liberaret, & ea, quæ fuerant, cum Antonius Sa- *sis rebellis*
la interfectus est, ablata, restitueret, & pondus piperis, quod ex fœdere debebat, sine recusatione solueret. Regina quamuis in principio fidem tueri statuisset, Sarcenorum tamen crebris sermonibus induc̃ta, non modò fidem violare, sed etiam arcem capere, & exitium Lusitanis moliri constituit. Et primùm id insidijs tentare voluit. Cum doli minimè successissent, apertam vim intentare decreuit. Eam Indiæ partem, quæ Coulamo finitima est, & ad Austrum Cori promontorio definitur, quam Comorim appellant, quædam regina tunc imperio tenebat, cū qua Couلامي regina de Lusitanorum excidio coniurauit. Itaque Reginae vtriusq; copijs, trium fratrum, qui plurimum inter Naires opinione virtutis excellebant, opera coniunctis, mense Iunio, quo mense hyemis maxima vis in regionibus illis est, bellum excitati cœpit. Supra viginti hominū milia coacta sunt. Venenum fuit in puteis sparsum, vt a-

quatio impediretur, & arx circumfessa, & magnis viribus oppugnata, & aliqui ex Christianis Indis qui urbem incolebant, occisi. Arcem triginta tantum viri Lusitani tuebantur. Ex illis quinque erant morbis oppressi; hyems erat impedimento, quo minus facile Cochimo auxilium mitteretur. Commeatus erat perexiguus, præterea pulveris tormentarij summa penuria. Hector Rodericus per hominem impigrum, qui se fluctibus committere minimè dubitavit, Alexium Menesium, qui se tunc Cochimi tenebat, de statu, in quo res erant, admonuit. Is confestim Alonsum Menesium fratris sui filium, cum quinque & viginti viris Lusitanis, & munitiõibus, & commeatu Coulamũ misit. Alonfus Menesius longa naue vectus, in arcem cum exiguis illis copijs ingressus est. Arcem interim hostes acriter oppugnabant, eosque nostri singulari virtute repellebant: & crebris eruptionibus sæpè decertabant: nec tormētis tantum eminus vtrinque pugnabatur, verum hastis & gladijs sæpenumerò prælium fiebat. E nostris aliqui cæsi sunt, multi gravissimè sauciati: ex hostibus magnus numerus interemptus fuit. Tandem cum Reginæ cernerent, arcem capi intra duos menses minimè potuisse: & accepissent, Alexium Menesium magna auxilia comparare, bello finem imponendum esse statuerunt. Itaque pacem postulaverunt, & debitam violati fœderis pœnam quæ illis fuit imposita, persolverunt, & pax iterum conditionibus æquis confirmata fuit. Hoc anno percepit Rex Emmanuel ab homine curioso & diligente multa, quæ animi illius ad rerum magnarum studium multò acrius incitarunt. Expositum est superius, quemadmodum, dum classis Odoardi Lemij promontorium Guadafumenense peragrabat, celox, cui Georgius Quadra præerat, à reliqua classe disiecta ad Zeilæ portum appulsa fuerit. Lusitani, qui illa venebantur, capti, & ad regem Adenensem abducti sunt: qui eos in ergastulum detrudi iussit, in quo diutissime vitam in extrema inopia & mendicitate traduxerunt. Quidam interim Rex Arabia

*Pax cum
Coulame.
sibus reno-
nata.
Georgij
Quadra
peregrina-
tio.*

rabia huic tyranno finitimus, illi bellum intulit, mul-
 tisque illum praeliis deuicit, maximaque regni parte
 spoliavit, & vinctos, qui ergastulo inclusi fuerant, libe-
 ros abire permisit. Ad hunc modum Quadra cum
 quinque Lusitanis (reliqui enim laboribus attriti &
 fame consumpti perierant) è vinculis emissus, & in li-
 bertatem restitutus est. Is verò, vt facilius eas terras,
 quas lustrare cupiebat, minore cum periculo peragiae-
 ret, & Arabicam linguam probè tenebat (eo namque
 tēpore, quo vinctus fuerat, illi summam operam de-
 derat) se Saracenum esse simulauit, egregiamque in
 Mahumetis disciplina sanctitatem præ se tulit. Illa i-
 gitur ficta specie religionis, quam ementiebatur, &
 singulari calliditate simulabat, omnium oculos in se
 conuertit, atque tandem ea opinione sese in familia-
 ritatem Regis insinuauit. Erat enim Rex humanus, &
 religioni illi deditus. Qui deinde hominis ingenio de-
 lectatus, eum a se dimittere nolebat. Cum vero sepul-
 chrum Mahumetis inuideret, Quadram secum duxit.
 Ibi cum accepisset Quadra, camelorum turmam ante
 duos dies, quàm Rex in eam urbem venisset, Damas-
 cum profectam fuisse, finxit, se miro desiderio teneri
 sepulchra nepotum Mahumetis, quæ erant in Perside,
 visendi. Damasco namque faciliorem, & minus peri-
 culosam esse in Persidem viam. A Rege igitur conten-
 dit, vt sibi faceret potestatem turmæ illius vestigijs in-
 sistendi, vt eam consequeretur. Rex illum ab eo con-
 silio deterere conatus fuit, tum quia non libenter il-
 lius consuetudine carcebat, tum quia illam turmam
 consequi posse omninò desperabat. Sed cum Quadra
 illum precibus vrgeret, illi non modò facultatem, quā
 petebat, verum & pecuniam, & comitatum, quan-
 tum ipse portare posset, attribuit. A Rege digressus, in
 regiones vastas & incultas, ipsique prorsus ignotas pe-
 netrauit, camelos minimè consequi potuit: & quò se
 conferret, penitus ignorabat. Comitatum intra dies
 paucos consumpsit: Soles ardentissimi illum vehemē-
 ter excruciant: vestigia ex arenarum ingenuib. mo-
 libus

libus vix præ nimia lassitudine corporis euellebat. Cū
 se in tantas angustias adductum animaduertit, oculis
 in cælum sublati, maximam vim lachrymarum
 profudit, & flagitiorum veniam suppliciter implora-
 uit. In e ope diuina ad locum, vnde arenæ collis af-
 surgebat, delatus est. Cū verò collem superaret, came-
 lum & hominem conspexit. Eò igitur lætus gradum
 intulit, & turmam interim aliam camelorum ad eum
 locum (ibi enim aquatio erat) properantem animadu-
 uertit. Ad homines accedit: miseriam, in qua versa-
 batur, exponit: opem ab illis efflagitat. Illi & miseri-
 cordia commoti, & specie religionis, quam is habitu
 simulabat, inflexi, hominem non cibo tantum & po-
 tu, verum & rebus omnibus necessarijs abundè refecer-
 runt. Illorum autem ductu, quamdiu deserta loca per-
 agranda fuerunt, & postquam ex vastitate solitudinis
 illius emerfus est, religionis assimulatæ cultu, varias
 regiones perlustrauit, & oculis atq; mente multa per-
 cepit, & tandem Arabiam, atque Persidem peruaga-
 tus, Armuzium à Saracenis mercatoribus deductus
 est: vbi cultum & personā Saraceni deposuit, & Chri-
 stiani hominis cultum, quem mente semper gestaue-
 rat, assumpsit. Vbi tamen flagitium, quod admiserat
 religionis imputæ simulatione, debitis lachrymis ex-
 piavit, Garsia Coutignus, qui tunc Armuzio præerat,
 illum vestibibus, & pecunijs, atq; muneribus affectit. Qui
 deinde in Indiam, ex India in Lusitaniam veniens,
 Anno M. D. XX. ad Emmanuelem intromissus, om-
 nia quæ lustrauerat, & prudenter animaduertit, lu-
 culentis sanè verbis explicuit. In primis autem quo-
 modo Aethiopiam vniuersam, quæ supra Aegyptū
 est, explorauisset, & quomodo in lacum ingentem,
 vnde Nilus in Aegyptum influit, peruenisset: quibus
 moribus, legibus & institutis Aethiopes: An Christia-
 ni viuerent: qui situs Aegypti, qui Arabum mores,
 qui Persarum victus esset, exposuit. Emmant el ex il-
 lius oratione voluptatem non mediocrem cepit. Ad-
 ea enim, quæ in Arabia & Aethiopia facere designa-
 bat,

bat, illa Quadræ oratio nimis appositâ videbatur. Et quia suspicari cœpit, à regno Cōgenſi facilē in eum lacum, vnde Nilus erumpit, transitum fore, hominem iam sponſe ſua ſatis incitatum, ad illud explotandum promiſſis inuitat. Illum igitur in Congum cum literis mittit, vt inde in Nili fontes iter faciat, atque inde ad Dauidem Regem Aethiopix tandem perueniat. Qui cū ad Congi portum delatus, deinde ad Regem perductus fuiſſet, exceptus benignè fuit. Itineris tamen illius explorandi facultatem malignitate Luſitanorum qui plurimum apud illum Regem poterant, non impetrauit. Itaque reuerſus eſt, & cū iam Emmanuelem mortuum reperiſſet, Diui Franciſci inſtitutum ſequi decreuit, in quo vitam ſanctiſſimè ad extremum perduxit. Hæc expoſita ſunt, vt animaduerti poſſit, animum Regis Emmanuelis, quamuis illius corpus in Luſitaniæ terminis verſaretur, orbem terrarum peragrarè, & magna ſemper & nimis ardua moliri. Ea verò ratione fiebat, vt ſuorum opera regiones incognitas, & terras vltimas indagaret. Sed omnes humanæ cogitationes momento temporis obruuntur. Sub id tempus, Maximi Maſus Imperator è vita diſceſſit. De ſucceſſione imperij erat apud Germanos diſceptatio. Multi namque ad Franciſcum Valeſium Gallix Regē inclinabant, multò tamen plures animis in Carolum propendeabant. Gallix Rex donis atque ingentibus promiſſis non paucos ad ſui ſtudium vehementer allexerat. Carolum tamen abſentem & educatio (ſuerat enim apud Germanos enutritus) & ſuperioris Pannoniæ principatus, & perſpecta indoles, & multorum etiam Principum affinitas aduerſus Galli munera tuebatur. Fuit autem Carolus in Germaniam, quaſi ad imperium minimè dubium multorum literis euocatus. Is antequam ex Hiſpania diſcederet, oranium Ordinum concilium indixit, & conſilio Guilielmi Decreti Xebrentis Dynaſtæ, qui illius ætatem regebat, præter pecunias, quibus illum Hiſpani iuuerant, immania tributa populis imperauit. In quo quidem non meri-

*Georgij
Quadræ
ad Aethio-
pie Regē
legatio.*

*RES EV-
ROPEÆ
Maximi-
liani Impe-
ratoris
mors.*

*Immane
tributum
Hiſpaniæ
conſilio*

to poſ-

*Guilielmi
Xebrēsis
imperatū
& autho-
ris de eo
sententia.]* tò possum Carolum cupiditatis, aut potius inconside-
ratae temeritatis insimulare, cum ætatis excusationem
habuerit. Pædagogum verò summa vituperatione di-
gnissimum iudico. Rex enim non est in altissimo illo
gradu dignitatis locatus, ut acerbissimis exactionibus
ciuitates sibi commissas exhauriat, sed ut earum saluti
& incolumitati prospiciat. Si rectè enim regis nomen
vsurpat, pater patriæ est, & pro Reipubl. salute debet, si
opus ita fuerit, caput in quoduis magnum discrimin
inijcere, non Rempub. ipsam immodicis sumptibus e-
uertere. Kateor equidem, Regem esse subditorum opi-
bus adiuuandum, ut Rempubl. tueri possit. Negotia e-
nim infinita sustinet: æquabile ius omnibus admini-
strat: periculum à Repub. cum necessitas postulat, at-
mis atque virtute propulsat: bonis præmia pro digni-
tate constituit: improbos suppliciorum acerbitate co-
ercet: patriam denique vniuersam & ab externis ho-
stibus, & ab intestinis fraudibus tam vigilantia sua
præstat. Hæc quidē munera, aut opere tuetur, aut quo-
ties opus fuerit, armis tuenda suscipit. Qui autē existi-
mat, hæc tam multa munera sine maximis sumptibus
sustineri posse, mentis expers est, atque vitæ commu-
nis ignarus. Et idcirco hoc, quod est communi more
receptum, ut Reges populi sumptibus alantur, non est
humano tantum iure, sed etiam diuino vallatum. Is
tamen modus adhibendus est, nè, vel ut immodicis
sumptibus, sine villo Reipubl. fructu, vii possit, vel ut
ad auarissimos homines, quoru cupiditas nullis opi-
bus expleri potest, opes Reipub. transferat, pecuniam
cum Reipubl. gemitu & querimonia coaceruet, & dū
potentium domos immanibus diuitijs cumulate stu-
det, tenues domos exinanire contendat: ut ita, dum
falsum nomen liberalis, atque magnifici obtinere ni-
titur, verum susti atque clementis nomen amittat. A-
lia deinde causa in Carolo merat, quæ consiliū illud
magis odiosum & inuisum efficeret. Quamuis enim
ad illum regni patrimonium legitimo & hæreditario
iure veniret, tamen educatione & institutis à mo-
ribus

ribus Hispanis alienus. Quocirca erat illi in principio Hispania specie humanitatis & benignitatis allicienda, donec se penitus in omnium animos insinuarer. Idem magis erat illi tunc aliquid de tributis diminuendum, quàm nouum onus populis imponendū. Sed adolescens, qui insita modestia prædagogi monitis obtemperabat, & Hispaniæ mores non tenebat, defendi meritò potest. Hominis senis auaritia, qui illum in eam fraudem impulit, est meritò detestanda. Multi populi nobilitatis præsidio confirmati, Caroli postulatis constanti animo resisterunt. Et hoc quidem actionis principium, si cum debita moderatione susceptum fuisset, haud vituperandum omninò videretur. Sed cùm in multitudine neque modus, neque consilium, neque ratio, cùm immodicæ libertatis studio ducitur, vlla sit: & multi vni nobiles se multitudini, nescio quo mentis errore ducti, Duces & authores præbuissem, factum est, vt multæ Castellæ ciuitates a Carolo desciuerint. Carolus in initio tumultus in Galliam Belgicam se contulerat. In ciuitatibus, quæ à Principe suo defecerant, intestinæ seditiones excitabantur. Maxima namque nobilitatis pars in fide permanebat: nonnulli aura populari non mediocriter inflati, populis assentabantur. Populis, qui coniurauerant, erat decretum non Carolum tantum regno spoliare, sed cunctos etiam Hispaniæ Principes omnibus bonis euertere, vt libertate summa Heluetiorum more fruerentur. Nec enim intelligebant, id, quod apud Heluetios, ex antiquissimo tempore legibus patrijs assuefactos, cum omnium admiratione fit, apud gentem insito naturæ fastu tumentem conservari non posse. Itaque cùm plebs insita naturæ temeritate modum seruire nequeat, tum multitudo, quæ in Hispania in Caroli perniciem coniurauerat, tanto furore & amenia flagrabat, vt quasi iam omnia illis essent ex animi sententia constituta, ferro & flamma omnibus, qui Principum partibus studebant, acerrimè mirarentur. Interim rapina, cædes, in-

*Castellano-
rum à Ca-
rolo Imp.
defectio.*

*Rebellium
institutum
ab authore
notatum.*

*Furor sedi-
tiosorum.*

cendia,horribiles armorum fremitus terrorem passim⁹ incutiebant. Antonius Fonseca Metimnam Campensem,urbem opulentissimam, quæ Caroli partibus aduersabatur, inflammauit, & miserabili illo incendio maximas opes absumpsit. Nemini tunc in populis sapienter & liberè loqui licebat. Si enim aliquis diceret, verum esse, libertatem modicè tueri, non cum legitimo Principe ad internecionem dimicare, scelus illud erat continuò morte acerbissima luendum. Multis in locis,vbi causa libertatis agebatur, neque gemitus quidem ciuis vllius liber erat. Principes communi consilio cum ciuitatibus, quæ minimè rebellârunt, cum discordiam sedare frustra vellent, bellum summo studio comparauerunt. Hi ad Regem Emmanuelem legatos miserunt,vt auxilium aduersus rebelles ab eo postularent.Simul & Hispaniæ populi, qui à Carolo descuerant,cùm se viderent in extremo discrimine constitutos,ad eundem Regem legatos misère.Summa legationis hæc erat,se tantis iniurijs vexatos extitisse, vt nõ potuerint vllò modo tam indignas contumelias perferre. Se ciuitates, & mœnia, & aices, atque denique rerum suatum omnium potestatem illi tradituros. Orare deindè & obsecrate, vt regnum illud opulentum, ipsius Emmanuelis studio vehementer incensum,suscipere vellet, & iniurias immeritis illatas vindicare.

Emmanuel Emmanuel munus oblatum repudiavit, & Legatos *in ad re-* admonuit, vt discerent fidem erga Reges conseruare, *belles re-* & modum cupiditati statuere. Illam controuersiam *sponsum,* Caroli benignitate tolli facillimè potuisse, si populorum rectores non ita ferociter populorum causam suscepissent.Et præterea grauiter illos accusauit, quod cū in principio furori causam publicæ libertatis obtenderent,postea publicè de dominatione populari dimicaret.Si vellet errorem agnoscere, & veniam à Carolo postulare,se ad eam compositionem libenter operam suam polliceri. Quod verò ad oblatum regnum attinebat,se nunquam vllum Imperij additamentum fide & officio antiquius habiturum. Principum autem legatis

gatis operibus magis, quàm verbis respondendum ex-
 istimauit. Itaque eos tormentis, & munitionibus, & *Auxilia*
 pecunia iuuat. Prælio tandem commissò, populi rebel- *Castellæ*
 les armis principum superati, & rebellionis authores *Principi-*
 capti sunt. Ioannes Padillia, Antonius Zamorensis E- *bº præstita*
 piscopus, Petrus Pimintellus, & Petrus Maldonadus, *Rabelliois*
 & alij quidam viri nobiles, & quidam etiam, quos ex *Castellane*
 infima plebe ad honores popularis furor euexerat, qui *euentus.*
 Principes coniurationis extiterant, capitali postea sup-
 plicio affecti sunt: multitudini verò venia tributa. Hoc
 anno cum Iehabentafusus in offensionem Nonij Ma- *RES A-*
 scaregnæ opera multorum, qui Iehabentafusum ode- *FRICA-*
 rant, incidisset, & id Mauris, qui sub illo militabant, *NÆ.*
 notum esset, multi Mauri Dabidenses & Garabienfes *Mascare-*
 ab illo defecerunt, & quidam etiam illum spoliârunt. *gnæ cū Ie-*
 Mascaregnas præterea nomen illius apud Emmanue- *habentafu-*
 lem proditoris insimulauit. Ille vero per literas atque *so disidiū.*
 legatos à Rege postulauit, vt quanta fide in officio de-
 bito versaretur, examinare vellet. Sc, si aliquid, post-
 quam ad nomen illius adiunctus fuerat, secus desi-
 gnasse compertum fuisset, quàm fides postularer, nul-
 lum supplicium recusaturum. Rex postulato illius æ-
 quitatis plenissimo satisfacit, & Mascaregnæ præce-
 pit, vt hominem fauore & auxilio complecteretur.
 Cum igitur is à Mascaregna opem cōtra eos, qui defe-
 cerant, postularet, Mascaregnas illi equites sexagin- *Iehabenta*
 ta & pedites nonnullos auxilio misit. Hoc auxilio fre- *fusi de re-*
 tus (id enim testatum esse apud omnes volebat, se Re- *bellibus vi-*
 gis Emmanuelis auxilio minimè destitutum esse) co- *ctoria.*
 pias suas eduxit, cum hostibus manum conferuit, &
 parua victoria, eos sibi rursus dicto audientes esse com- *Vasce Fer-*
 pulit, & omnes tumultus, qui orti fuerant, virtute & *nandi Cæ-*
 æquitate compressit. Eodem fermè tempore Vascus *faris cum*
 Fernandus Cæsar cum naue vna fretum Gaditanum *duab. Mau*
 Regis Emmanuelis iussu peragrabat, & hostes multis *rorum na-*
 incommodis afficiebat. Duæ verò longæ naues hosti- *uibus pu-*
 um rerum successibus elatæ (magnas enim prædas e- *gnæ prospe-*
 getant) & militum & tormentorum copijs, multis- *ra.*

que munitionibus instructæ, in Cæsarem inuehuntur. Is naus proram in eas confectum dirigere iussit. Dux vnus naus cum animaduertit, quam alacri & confidenti animo Cæsar in prælium iret, illius congressum formidauit, & mutata velificatione ab instituto cursu deflexit. Alterius autem naus præfectus, cum se a socio desertum cerneret, simile consilium sequi statuerat, sed id per Cæsarem minimè licitum fuit. Tum enim tormentis, quocumq; voluerat, impellebat, & pertinaciter, quamuis mare turbidum ingentes fluctus eijceret, insequutus est, vsque eò, dum nauem in littus compelleret. Tum in lembum, quem ad similes casus è puppi colligatum ducebat, insiluit, & ijs, quos in naui relinquebat, imperauit, vt antequam illum cum hostibus commisceri cernerent, a pilis in hostes emittendis minime cessarent. Hostes in terram euadere nituntur, Cæsar eos insequitur. Atrox prælium initur. Multi ex hostibus cadunt. Cùm reliqui fugam capesserent, & in manus Petri Aluari Caruallij viri fortissimi, qui Alcastaris Seguelij regis Emmanuelis iussu præfectus erat, & tormentis excitus occurrerat, inciderent, omnes capti sunt. Cæsar parte prædæ capta, rursus in nauem se recepit. Non multis post diebus cùm in ipso freto versaretur, sex in illum biremes inuectæ sunt. Hostes Cæsarem capere vehementer optabant, & cùm illum euadere posse minimè crederent, præ lætitia clamores ingentes ediderunt. Deinde sagittis, & glandibus, & globis ingentibus eum obruere conati sunt. Atque primum Cæsar eos, ne ad suam nauem accederent, tormentis acerrimè propellebat: & varijs velificationibus eorum conatus eludebat, & interim multos interimebat: quo factum fuit, vt illi multum de animorum alacritate remitterent. Quod cum is animaduertisset, in tres naues, quæ iunctæ consistebant (altæ namque ventis exclusæ, non ita facile accedere potuerant) inuasit. Hostes in illum similiter impetum dederunt. At is cùm ingenti tormento ignem applicari præcepisset, vni ex

bitemi-

Eiusdē Cæsaris cum 6. biremib. prælium.

biremibus, máximo globo à prora in puppim secundum latus emissio, ientos deterisit. Hostes biremem claudam & mutilam intra se recipiunt, & quanta celeritate possunt, in ea trepidatione reparant. Tunc omnes simul iunctæ Cæsarem circumveniunt. Is cum animo maximo nunc ad proram, nunc ad puppim, nunc in vtrumque latus accurreret, & præsidia magnis vocibus excitaret, & crebris tormentorum ictibus maximum damnum inferret, multò difficilius certamen, quàm hostes suspicati fuerant, effecit. Tandem tormenti vnus ictu magna pars remigum in vna biremi dilacerata fuit. Hostes cum ceuient multos cefos esse, & duas biremes dissipatas, Cæsaremque nullo modo, nisi cum grauissimo damno capi posse, certamen omiserunt. Cæsar cum esset ea natura, vt nullo labore frangi posset, eas insequutus est. Verùm cum naus illius velis, naues hostiles remis impelleretur, & ventus illum defigeret, eas consequi minimè potuit, & ita voti compos Malacam perijt, vt mortuos sepeliret, & faucios curaret. At Azamore periculum non mediocre fuit Lusitanis opera cuiusdam Mauri valde potentis intentum. Benaduxera fuit in Mauritania virtutis opinione, & potentia clarus, & opibus, & existimatione princeps. Is sub signis habebat supra mille & quingentos equites, & peditum non modicam multitudinem, Iellensisq; Regis imperium detrectabat: ea de causa bellum cum illo gerebat. Cum verò magno prælio victus fuisset, literas ad Norognā Azamoris Præfectum dedit, quibus dicebat, se velle sub imperio Regis Emmanuelis contra ipsius Emmanuelis hostes perpetuò militare. Norogna voluntatem minimè alpernatus, hominem ducentis equitibus stipatum in urbem admisit, & quibus potuit honoribus affectit, & aliquotoducibus Xerquienlibus eorum voluntate præposuit. Is vt magis animum suum apud omnes testaretur, Ferem fratrem suum in Lusitaniam cum multis muneribus ad Emmanuelem misit. Emmanuel illum, perbenignè in fidem recepit, & mune-

Lusitanorum ex Benaduxere proditio in Azamorensi urbe periculum

ribus affecit, & fratrem etiam beneficijs ornauit, hominemq; promissis ornatum in Africam dimisit. Iacobo autem Melio præcepit, vt duobus illis fratribus opem, cum opus esset, afferret, vt coniunctis viribus acrius bellum molirentur. Itaque Melius cum Fere Azamorem continuo profectus est. neque multos post dies cum equitibus septuaginta quinque, & nonnullis peditibus se cum Benaduxera coniunxit: qui cum mille & centum & viginti equites eduxisset, in locū, vnde fons Diucis fluminis erumpit, qui Azamore centum & viginti passuum nullia distat, tandem peruenit. Ibi turmas hostium duas & triginta aggressi, magnam hominum cædem faciunt, quadringentos & octoginta duos abducunt, & cum ingenti præda post mensem Azamorem reuertuntur, & incredibilem lætitiā cunctis attulerunt, qui propter diuturnam moram illos perisſe crediderant. At Benaduxera cum se in gratiam Felsenſis Regis restitui vehementer expeteret, clām per amicos suos id, quod cupiebat, assequutus est, ea lege, vt quos posset Christianos, ad ipsum regem dolo perduceret. Id autem Aluarus Norogna suspicione consequutus est. Itaq; cum Benaduxera ab illo sæpè & importunè postularet, vt Iacobum Melium secum mitteret (fore namque, si id fieret, vt præclarum facinus ederet) id nunquam impetrauit. Id tamen, Norogna tacitum tenebat, & antè quàm rem explorare cognosceret, in hominem nō esse animaduertendum statuebat, non tamen illi, quem signis inconstantem atque perfidiosum opinabatur, esse quidquam temerè credendum iudicabat. Et interim, ne animum illius offenderet, honestis excusationibus utebatur. Benaduxera hac spe deiectus, & simul metuens, ne aliquid emanaret, Mazaganum se contulit, & Antonium Lactum, qui oppidi præfectus erat, alloquutus petijt, vt ei aliquot equites concederet, se pulchrum facinus moliri. Aluarum Norognam ad eam rem equitū bonam partem esse missurum. Sed bellum quod instabat, maioribus esse copijs gerendū, vt citius, & minore periculo

Benaduxera cum hoste pactio.

iculo conficeretur. At Antonius Læteus cum doli
 fuisset ignarus, & propter rem, quam Bénaduxera ges- *Benaduxe*
 serat, ei fidem habendam iudicasset, illi quindecim e- *ra fratri*
 quites, & nonnullos pedites attribuit. Benaduxera cū *proditionē*
 circiter septuaginta passuum millia cum suis copijs & *aperit.*
 Christianis militibus confecisset, fratri mentem suam
 aperuit: dixitque se regis Fessensis gratiam recuperas-
 se, malleq; principi, cui erat natura, & religione coniū-
 ctus, quā Regi ē moribus & institutis illius abhorrenti
 seruire. Vt verò illius animum sibi arctius deuinciret,
 illos ei Christianos, quos per dolum abduxerat, esse
 traditurum. Sperare namque se, futurum, vt pristinas
 offensiones eo munere prorsus obliteraret. At Feres, Si *Feris ad*
 vultum, inquit, Regis optimi aspexisses, nunquam cer- *fratrē dis-*
 tē animum induxisses, vt tam scelestum facinus obi- *suaforia*
 res. Vbi fides: Vbi fœderis sacramentum? Vbi tam sin- *proditionis*
 centiæ memoria? Ideo *oratio.*

eiectum recepit, & tã
 multis muneribus auxit, vt illum nulla offensione in-
 terposita proderes: Non refert, quam parum illi noce-
 as, sed quam propensum ad nocendum animum ge-
 ras. Paruis enim rebus malitia summa perspicitur. Qui
 enim quindecim equites Lusitanos fidei tuæ commis-
 sos per summam perfidiam in miseram seruitutē ab-
 ducis, certē, si vires haberes, ipsum Lusitanie Regem cō-
 tra fidem & iusurādum omnibus fortunis euerteres.
 Deinde quàm parum gratus tuus aduentus Regi Fes-
 sensi futurus sit, parum sapienter animaduertis. Tu ab
 illius fide desciuisti: tu bellum illi diuturnum intuli-
 sti: victus, spoliatus, eiectus, te ad regem Emmanuelē,
 tanquam ad miseriæ extremæ perfugium contulisti,
 nunc rursus ab Emmanuele deficis. Quomodo igitur
 is tibi credet, à quo toties fidem nefariē violatam esse
 comperit: Verus dictum est, Regibus grātam esse pro-
 ditionem in suam vtilitatem commissā, proditoris
 tamen nomen inuisum. Sed esto. Regem Emmanue-
 lem contra fidem deseris. Ad regem Fessensem, qui te
 odio immani persequitur, & fidem sanctam non ha-

bet, transfugis: perfidiæ saltem in sine monumentum, detestare. Regis Emmanuelis vexillum geris, ut quoties homines in vexillum, quod erat amoris & beneficentiæ signum, aspexerint, toties illis tui sceleris in mentē veniat? Tabernaculum pulcherrimè factum ab Emmanuele donatum fers, ut quoties illud collocari iussus, toties homines perfidiæ tuæ recordentur? Captiuos per insignem perfidiam abductos geris: ut nunquam, quamdiu hi nobiscum versati fuerint, homines sceleris tui capiat obliuio? Fac igitur, quod à Christianis fieri audio. Cum enim à Rege discedunt, ne ingrati animi ciuium publicè suscipiant, omnia bona, quæ ab illo acceperunt, illi remittunt, ne secū perfidiæ monumenta circumferāt. Omitte signum istud, ne scelus in apertum proferat. Tabernaculum desere, quod perfidiam occultare nequit. Christianos liberos abire permitte, ne à cælo atque terra proditiōis testimonium sumant. Hæc cum Feres liberè & animosè diceret, fratris animum non mediocriter irritauit: parumque abfuit, quin manus confererent. Sed cum Benaduxera multò potentior esset, iunior frater illi repugnare non potuit. Cum illo tamē egit, ut signum & tabernaculum Emmanueli referri luberet, & Christianos saluos redire permitteret. At cum fratres ad Regem Feslæ peruenirent, Rex eos non admodum hospitaliter accepit. Vtrique enim caput abscindi iussit. Illos enim, quod multum nobilitate & opibus excellent, & metueret, ne defectione rursus illi molestiam exhiberent, de medio tollendos esse statuit. Et interim eam causam obtendit, quod Benaduxera Lusitanos cum vexillo & tabernaculo abire permisit, & quod Feres à fratre, ut id faceret, enixè contenderit. Dum hæc in Africa geruntur, in India Siqueira classē magnā instruxit, qua Diū oppugnaret. Melichius Saca Melichiaz filius, quamuis Siqueira quersum illā classē ornaret, summo silentio tegeret, eam contra Diū cōparari suspicatus est. Tum partim ut Siqueidū ea specie moderationis emolliret, & à studio bellandi deduc-

*Dignissimum pro
ditorum
supplicium.*

RES IN
DICAE.

ceret, partim vt animum illius explorare posset, fami-
 liaem quendam suam, nomine Camallum ad illum
 cum literis officij plenissimis, & cum muneribus satis
 amplis legauit. Siqueira gratum sibi esse aduentum le-
 gati vultu atque verbis ostendit, seque Melichij Sacæ,
 & patris illius valdè studiosum esse finxit. Camallus
 tamen cum esset acutus & callidus, in quem finē clas-
 sis illa parata fuisset, sagaciter odoratus est: & Melichi-
 um Sacam, & Hagamahamedum, cuius consilio ciui-
 tas innitebatur, admonuit, vt urbem firmo præsidio
 munirent. Quod illi diligentissimè fecerunt. Siqueira
 classe, quæ erat in Lusitaniam profectura, rebus om-
 nibus instructa & expedita, consilium cum ducibus,
 quos secum erat ducturus, habuit: quibus animum,
 quo classē illam instruxerat, vt Emmanueli satisfac-
 ceret, aperuit, illosque ad tam præclati facinoris socie-
 ratem adhortatus est. Illi consilium laudant, seque ad
 bellum illud satis promptos atque paratos esse demō-
 strant. Is supra octoginta naues ornat, tria I usita-
 norum millia, & mille Naires conscripserat, duces e-
 gregiè fortes elegerat, ita, vt ea classe nunquam ad il-
 lum diem neque maior, neque rebus omnibus instru-
 ctior ab vilo Indiæ Prætorē comparata fuerit. Initio
 Februarij mensis, Anno M. D. XXI. Siqueira classē
 ad oram Diensem appuit. Melichius Sacæ illum con-
 tinuò per legatos honorificè salutauit, & largis mu-
 neribus affectit. Et tamen quasi aliud ageret, Fernan-
 dum Martinium Euangelium cum nonnullis Lusita-
 nis, qui in vrbe negocia gerebant, tanquam obsides in
 in custodiam dedit. Siqueira se Armuzium petere si-
 mulauit, vt quosdam motus sedaret: sibi que Euange-
 lio, & reliquis Lusitanis opus esse dixit, qui Regis Em-
 manuelis negocia procurarent. Melichius Sacæ & Ha-
 magamahamedus eos nec alibi rem melius getere, neque
 lautius diuersari dicebant. Seque libenter hominibus
 Lusitanis obsequi, vt illo saltem signo constare pos-
 set, nullam urbem fore magis imperio regis Emma-
 nelis addictam. Siqueira Melichium Sacam ad col-
 loqui-

*Melichij
 Sacæ ad
 Siqueirā
 legatio.*

*Lusitano-
 rum ad Di-
 ense bellū
 apparatus
 & profe-
 ctio.*

*Sacæ cum
Siqueira
colloqui.*

loquium inuitauit. Is cum Hagamahamedio in locū,
ad eum sermonem delectum cum præsidio venit. O-
ratio Siqueiræ eò pertinebat, vt ostenderet, se Reipub.
constituendæ gratia Armuzium nauigare, & in Ærim
eo classem applicuisse, vt urbem sociam & amicam in-
uiseret, & à Melichiazio peteret, vt sibi arcis ædifican-
dæ facultatem concederet, vt Lusitani, qui in ea ver-
sabantur, tutius negotiari possent. Melichius Sacæ re-
spondit, Lusitanos nō minùs securè in ea vrbe, quàm
in patria versari. Quod verò ad arcem attineret, se id
parentis iniussu nullo modo permissurum. Siqueira
tum Sacam admonuit, vt sibi Lusitanos redderet. Sa-
cæ verò respondit, eam insignem contumeliam fore,
si homines Lusitani, qui commodè in vrbe fœderata,
multisque rebus, ad fidem conseruandam astricta ne-
gociabantur, ab illo, quasi ab homine perfidioso, & ini-
mico, maximè cum classis instructissima in portu cō-
sisteret, peterentur. Id enim posse videri ex altera
parte, diffidentia, ex altera, timiditatis argumētum.
Si Siqueira non crederet, Lusitanos posse sine vllō pe-
riculo in vrbe amicissima vagari, sinistram suspicio-
nem de amicis reciperet, qua nulla maior contumelia
hominibus amicis imponi posset. Se verò, si illi Siquei-
ræ postulato, quādiu classis esset in portu, satisfaceret,
turpissimi timoris significationē daturū. Itaq; sine vllō
effectu sermo habitus est. Siqueira consilium cū duci-
bus habuit. Cū variæ sententiæ dicerentur, tandem cō-
stitutū fuit, non esse illo tempore vrbis oppugnationē
tentandā. Esse namq; situ & artificio munitissimā, &
maximo militum numero firmatam. Rem esse in al-
liud tempus differendā: nec esse eorum salutem, qui in
custodia tenebantur, temerè negligendam. Cū senten-
tia in vulgus emanaret, milites fremere, vociferari,
Prætorē & duces liberius accusare minimè destiterūt.
Iam robur illud Lusitanæ virtutis extinctū. Duces plu-
rimum de quæstu & compendio, parum de dignitate
& officio cogitare. Iā Lusitanis militib. insitæ virtutis
declarandæ a ducib. locum minimè dari. Prætoris fa-
gitio

*Siqueira
cum duci-
bus consul-
tatio.*

*Militū fre-
mitus qua-
relæ de Si-
queira.*

gitio fieri, vt qui antea cunctis Orientis nationibus ter-
 rori fuerant, eo tempore despicerentur. Multi, inquit,
 in vrbe milites sunt. Quando id præclari duces com-
 petitum habuerunt? Posteaquam pugnae tempus appro-
 pinquauit? An id non multò antè exploratum esse o-
 portuit? Postquam tanta classis, cum tam fortium mi-
 litum numero, & tantis sumptibus huc aduecta est, &
 oppugnationis tempus instare videtur, nunc ignauia
 & timiditati sapientiae nomen obtenditur. Factum igi-
 tur est, vt consilij tempus audacia & temeritas occupa-
 ret, virtutis locum timiditas nomine prudentiae occul-
 tata septrum tenebat. At inquiunt, Lusitanorum salu-
 ti, qui in vrbe versantur, est consulendum: quasi verò
 non multo pluribus Lusitanis erat in vrbe munitissi-
 mae oppugnatione moriendum. Et tamen eo metu du-
 ces contineri minimè potuerunt, quin ad vrbe oppu-
 gnandam accederent. Et non intelligunt, etiam eorū,
 qui in custodiam traditi sunt, salutem virtute nostra
 & non timidine contineri. Nam si hostes arma no-
 stra timuerint, eis minimè nocebunt: si nos contem-
 nere cœperint, eos iniurijs omnibus lacerabunt. Hæc
 & alia eiusmodi conuicia milites, vt est hominum ge-
 nus liberum, & audax, & ad maledicentiam propen-
 sum, vulgo iactabant. Accessit alia suspicionis occasio,
 quæ grauius animos eorum irritaret. Euangelio, obsi-
 dibus primum datis, permissum erat, in classem veni-
 re. Is cum periculum rebus suis imminens mente pro-
 spiceret, quoties in classem se cōferebat, pecunias quas
 fecerat, & variam suppellectilem importabat. Idem re-
 liqui Lusitani faciebant. Ruinor confestim emanauit,
 Siqueiram pecunia corruptum belli consilium omi-
 sisse. Eam namq; pecuniam belli redimendi gratia à Sa-
 ca missam fuisse criminabantur. Siqueira cum se fru-
 stra tempus in eo loco terere videret, Armuzium pe-
 tiit, & alium interim locum non procul ab vrbe arcis æ-
 dificandæ designauit. Inde ramen prius Alexium Me-
 nesium Cochimum misit, qui, dum ille abesset, impe-
 rium administraret. Georgium Albuquerqueum Mala-

*Fraudulē-
sum conji-
unt.*

*Summum
Goæ peri-
culum.*

eam, Georgium Brittium in Malucas insulas, Raphaelem Perestrellum in Sinarum regionem misit: Iacobum verò Fernandium Begiensem, & Nonium Fernandium Macedum & Emmanuelẽ Macedum in ea ora reliquit, ut per speciem comparandi comœatus, quem Cochimum subucherent, amicitiam simularent, dum Lusitanos qui erant in vibæ, cum opibus, quas paraauerant, in naues reciperent, & tum demum ciuitati aperte bellum indicerent. Vtrumque facilissimum fuit. Urbis enim rectores, postquam classis è portu soluit, sine recusatione Lusitanos, quocunque illis libuisset, abire permiserunt, & illis, qui in alto sine ullius classis metu versabantur, non erat difficile bellum denunciare. Fuit tamen consilium reprehendendum. Quorsum enim attinebat, cum omnis Lusitanicæ gentis robur erat procul amotum, & cum non maximum damnum hostibus inferri poterat, bellum indicare? An ut hostes interim maiora præsidia compararent, & fortius statum vibis stabilirent? Sic autem fieri necesse erat, ut qui vibem minus munitam cum tanta classe se expugnaturum minimè speraret, eam multò maiore præsidio firmatam, cum classe aliqua ex parte diminuta, oppugnare multò minus auderet. Deinde cum eo tempore bellum denunciatum fuit, datu sermo potuit illis, qui dicerent, urbis oppugnationem non consilio, sed metu profus omissam fuisse. Postremo tunc non admodum speciosa causa potuit obtendi, quæ Lusitanos iniuriæ suspiciõẽ liberaret. At postquam Siquicia a Armuzio rediret, ut se rediturum affirmauerat & vibem nihil omninò certum & exploratũ de bello suspicantem offenderet, causam facilius reperit, qua honestius atq; prudentius bellum cum opibus summo studio collectis inferret. Goæ sub id tẽpus erat in summo periculo constituta. Cum enim Siquicia maximam classẽ instruere & ornare constituisset, fuit necesse, ut vibis præsidia diminueret. Id Zabaim Idalcamum minimè fallebat. Tempus igitur aduenisset, quo Goam recuperaret, maximum exci-

citum comparauit. Attamen Crisnara Natsingæ Rex, cum illum odio acerbo & immani persequeretur, & timeret, ne si is Goam occuparet, amplificatus viribus aliquid hostile moliretur, illum acerrimo bello à conatu deterrendum esse constituit. Aliam deinde mouendi belli causam habuit. Timuit enim, ne si Zabaimus Idalcamus Goa potiretur, omnes equi ex per-side & Arabia illius potestate continerentur. Vt igitur bellum acrius & attentius geri posset, ipse per se illius rationem administrare, & prælijs inesse decreuit. Fuit ab utroque in terris Goæ finitimis exercitu maximo, summis viribus, acerrima contentione, euentu vario dimicatum. Natsingæ tamen Rex insigni victoria positus, multas Idalcami ciuitates expugnauit, & præfecturas varias sub imperium subiunxit, in quibus præfecturæ Balagatenses exurere, quibus erat grande vectigal impositum. Sed cum esset Rex opulentissimus, earum præfecturarum possessionem non tanti faciendam existimauit, ut eam cum equorum commercio conferendam censeret. Vt igitur ad se Lusitanos alliceret, legatum ad Rodericum Melium, qui tunc Goæ præfectus erat, misit, qui diceret, se libenter præfecturam Bagalatensium possessione Regi Emmanueli, quem in loco fratris habebat, cefurum. Se enim nihil inalie, quam fœdus cum Emmanuele ferire, & amicitiam firmare, ut intelligi posset, nihil copulati in vita futurum. De eadem autem re, se, cum primum Siqueira Armuzio rediret, legatos missurum, qui fœdus illud solenni ritu sancirent. Interim verò ipsum Melium admonebat, nè cunctaretur, sed statim mitteret, qui præfecturas illas occuparet & firmo, præsidio tueretur. Hoc nuncio Melius valde lætatus est. Eadem namq; opera imminentis belli metum labore alieno depulsum, & vectigalia Regis Emman. amplificata cernebat. Regi verò gratias egit & munera largè misit, & ipse cum Lusitanis equitibus 200. & cum Indis peditibus 700. in præfecturam Salsensem profectus est, quam desertam reperit. Ibi cum

*Natsingen
sis ad Goæ
præfectura
legatio.*

*Victoria
de Idal.*

*Zelanden-
sis tumultus.*

paucis diebus gentem ad commercium allexisset, & statum aliquem constituisset, & præsidia necessaria disposuisset, præfecturæ atq; portorio Rodericum Iusartem Melium sui fratris filium præposuit. Similiter cū præfecturas Pondensem atq; Bardensem derelictas esse cognouisset, Iusartem iussit eas occupare. Post duos verò menses cū Iusartes accepisset, duos Idalcami duces cum valida manu, ut illum opprimerent, aduentare, de ea re patrum admonuit, qui confestim per se auxilium attulit, & hostes prælio invito profligauit. Deindè cū quæstionem habuisset de his, qui cum hoste consenserant, centum & triginta viros primarios Gouiam abduxit. His autem tanquam obsequiis retentis, pax aliquo tempore rata fuit. Per id tempus in insula Zelandensi tumultus contra nostros eorum culpa & importunitate concitatus fuit. Lupus Suarius, ut scriptum est superius, ad Columbi portum, qui eadem insula continetur, arcem instituit. Lupus Britius, qui post Ioannem Sylueriam illius arcis præfectus exitit, eam tandem denuò à fundamentis excitauit. Primum enim ædificium propter nimiam festinationem, eò quòd graue periculum imminere, & calx nulla reperiretur, è luto & lapidibus temere congestis extructum fuerat. Itaq; ad eam rem Britius 400. fabros, & materiam multiplicem aduehi iusserat. Arce ad summum perducta, nostri insolentius efferri, incolas iniurijs afficere, magnum decus in illis vexandis reponere cœperunt. Illi vicissim contumelijs irritati, comitum subtrahere, malignè omnia præbere, & omnes, quos solos inueniebant, plagis afficere, & in rebus omnibus hostilia machinari. Britius iniurias ab incolis illatas dissimulabat, & suos, nè quidquam in eos hostile molebantur, continebat. Interim verò rectores per nuncios admonebat, ut suos à maleficio deterrent. Milites autem fremebant, & Britium ignauæ & timiditatis infimulabant, quòd tam indignas contumelias pateretur: & ei frequenter instabant, ut malo cogeret homines suum officium facere, & quotidiano conuiuij ab-

eo contendebant, vt incolas acri bello contunderet. At Brittius cùm cerneret, si bellum moueret, ruinam fore funestissimam, victoriam valdè periculosam: futurum nanq; erat, vt cibarijs omninò subtraheretur, is cum Lusitanis, qui sub illo merebant, in extremam inopiam adduceretur, & mortis tristissimæ periculum subiret: militum tamen importunitate victus, maluit illorum temeritati satisfacere, quàm recta ratione munus sibi commissum moderari. In quo sanè perspicitur, quantò sit difficilius & illustrius, falsam decoris opinionem contemnere, quàm in hostium mucrones iri uere. Multi nanq; , qui facillimè corpora sua pro patriæ salute hostium telis obijciunt, falsæ infamiæ metu, quantum in illis est, patrias euerterunt. Vndè concludi potest, illum verè magnanimum esse, qui non modò mortem minimè formidat, verùm & inanes multitudinis opinionès pro nihilo putat. Brittius igitur nè in hominum impetitorum vituperationem veniret, in veram reprehensionem temeritatis incurrit. Nam post meridiem, tempore, quo incolæ sine vlla formidine propter æstus grauissimum, qui terras illas adurebat, in domibus suis quiescebant; ex arce centum & quinquaginta milites Lusitanos eduxit, in homines imparatos inuasit, oppidum cæde & terrote compleuit, & incolas in fugam compulit. Illi postquam in campo conglobati, & a repentino pauore tecti sunt, cogitare cœperunt, se uxores & filios in oppido omni præsidio nudatos reliquissè. Itaq; rursus in oppidum reuersi sunt, & conferti in nostros impetum fecerunt. Nostri multitudi-
ne oppressi pedem retulère, triginta vulnerati sunt. Reliqui magnam fortasse cladem accepissent, nisi hostes fuissent flammis impediti. Brittius namq; , vt eorum impetum retardaret, viam, quæ in arcem ferebat, incendere iussit. Cùm autem rumore dissipatum fuisset, tantam esse hominum Lusitanorum insolentiam, & feritatem, vt pauci numero in alienis terris constituti, nullius iniuria prouocati, perficiem illis, apud quos hospites erant, inferre conati fuissent, omnes ad facino-

*Quis verè
magnani-
mus.
Zeilanden
se bellum.*

*Arcis Lusitanæ ob-
sidio atq; op-
pugnatio.*

*Subsidium
Brittio
missum.*

*Brittij eru-
ptio.*

*Praelium
redinte-
gratum.*

ris illius vindictam acriter stimulatī sunt. Supra vigin-
ti hominum millia ad arcis excidium conuenēre. Il-
lam igitur obsidione cingunt, ingentes fossas perdu-
cunt, aggeres excitant, tormenta disponunt, dies atque
noctes arcem oppugnant. Nullum genus erat belli,
quo non, vt arcem caperent, atque diuerent, conten-
tione incredibili, & magnis viribus vterentur. Nostros
interim non tam pilarum frequentia, quam commea-
tus inopia cruciabat. Quinque mensibus obsessi sunt,
antequam auxilium afferri posset. Tum verò milites
feroces furois insiti poenitebat, & sinistra intelligebāt,
milis officium non esse, pugnandi leges ducibus suis
imponere, sed strenuè tantum imperata cōficere. But-
tius Cochimum nuncium misit, qui nunciaret, rem
esse in extremum discrimen inductam. Siqueira culi-
bet arci, vt cum maiore classe nauigaret, praesidia infir-
ma reliquerat. Alexius tamen Menesius quinquaginta
Lusitanos milites in vna trireme, cui Antonius Lemius
praerat, illis auxilio misit. Qui cum propter aduer-
sas tempestates (hyems enim erat) tardissimè nauiga-
rent, nimis serò arcem peruenēre. Ibi cum Lemius
Brittio diceret, non esse, cur aliud auxilium expecta-
ret, antè, quàm Siqueira reuertetetur: & si diutius ex-
pectaret, intelligebat esse omnibus fame pereundum,
omnem spem salutis in virtute collocandam statuit.
Antonio igitur Lemio praecipit, vt per totam noctem
è trireme hostium munitiones & turres vehementissi-
mè verberaret. Mane vero, cum hostes in triremem es-
sent intenti, & nihil minus opinarentur, q̃ fieri pos-
se, vt qui erant in arce inclusi, egredi auderent, Buttius
cum trecentis militibus Lusitanis erumpit, in hostes
imparatos inuadit, primo impetu stationes & turres
expugnat: hostes repentino pauore percussi, diffugiūt.
Sed cum esset eorum magna multitudo, postquam se
in vibem contulere, verbis eorum, qui aratem in at-
mis egerant, increpiti, rursus instructi in nostros inue-
huntur. In agmine primo, praeter magnum peditum
numerum, erant equites centum & quinquaginta, &
ele-

elephanti cum turribus quinque & viginti. Aliqui corru-
 dentibus enses alligatos gestabant, quibus admirabili
 dexteritate obuios cædebant. Quidam è Lusitanis &
 multitudine territi, & elephantoium metu perturbati
 cedere volebant. Sed Britius iam munitionibus
 post tergum relictis, in vibem gradum intulerat. Is
 autem illis, qui ferreis fistulis armati erant, impera-
 uit, vt omnes simul glandes plumbeas in elephantos
 emitterent. Elephanti non soiam streptu, sed multò
 etiam magis vulneribus exterriti fugiunt, in suos ir-
 ruunt, equites impetu immuni proterunt, pedum
 aciem proculcant, & in effusam fugam coniungunt. No-
 stris nulla iam pugna restabat. Hoc igitur tantum ope-
 ris habuerunt, vt hostes insequerentur. Magnam ho-
 minum multitudinem cædunt, urbem omni præsidio
 nudant, & vsque in densum palmetum progrediuntur.
 Britius longius insequi minimè tutum arbitra-
 tus est. Timuit enim, nè propter palmarum densita-
 tem ordo perturbaretur, & sic nostri ab hostibus non
 mediocre damnum acciperent. Itaque signum rece-
 ptui dedit. Rex verò cum cerneret magnam nobilita-
 tis partem eo prælio cæsam fuisse, & Saracenos, qui
 præcipuè belli authores fuerant, primos omnium se
 in fugam dedisse, & suspicaretur sibi adhuc bellum
 integrum restare, quod quò magis esset diuturnum,
 eò maius periculum rebus suis intenderetur: & ani-
 mo simul reputaret, sibi fore paulò post cum classe ma-
 xima, si obsidio extraheretur, dimicandum: inuitis Sa-
 racenis pacem petijt, quæ (sic enim rei cõditio postulabat)
 libentissimè concessa fuit. Fœdere igitur instaurato atque
 renouato, Lusitani maiore cum modestia inter Zeilan-
 denses versati sunt: & illi vicissim multum se Lusitanis o-
 mnibus, vel ex animo, vel simulatè, quibuscumque reb. po-
 terat, benignos exhibebat. Dum hæc apud Zeilandeses
 geruntur, Armuzij contra nostros insidiæ parabantur.
 Quod quidè a R.
 tium. Cum eni-
 rum tyrannide oppressos extitisse, & postquam urbe capta
 fuerunt

*Strataga-
ma.*

*Pax Zei-
landensis re-
nouata.*

*Armuzien-
sum con-
tra Lusita-
nos insi-
diæ.*

fuerunt Albuquerqueij opera liberati, nihilominus pe-
 ciusmodi regios ministros vectigalia sic exerceri, vt
 maxima eorum pars ad eosdem, qui ea tractabant, ver-
 teretur, nè ea deindè fraus admitti posset, sibi proui-
 dendum existimauit. Ea autem de causa Scripturæ ma-
 gistros, & quæstores Lusitanos instituit, qui regiam pe-
 cuniam tractarent: quam tamen omnem sine diminu-
 tione in Regis ipsius vsus conuerti præcipiebat: & hoc
 tantisper, dum Rex ipse, cuius erat pecunia, posset ani-
 maduertere, quantum pecuniæ sibi detractum annis
 singulis fuisset, & clarius perspiceret, omnem suæ salu-
 tis rationem tutela atq; patrocínio ipsius Emmanuelis
 contineri. Id Raix Xeraphius, & reliqui eiusdem flagi-
 tij atq; sceleris administri indignissimè tulerunt, tan-
 to se pecuniæ fructu, quantum domum quotannis a-
 uerteabant, Lusitanorum industria & fidelitate priua-
 ri. Itaq; Regi demonstrare conantur, illum Regis tan-
 tum nomen retinere, iure autem regio, atq; patrimo-
 nio spoliati. Iam apertam tyrannidem specie benigni-
 tatis institui: omnem illam pecuniam in vsum auari-
 tiæ Lusitanæ & Turcæ. præstare millies mori, quam
 tam indignam contumeliam pati. Hæc cum frequen-
 ter ingererent, & Regis aures assiduis querelis obtun-
 derent, illius animum, qui erat in Lusitanum nomen
 valdè propensus, porsus immutârunt. Re autem cum
 Regis socero, qui erat nomini Christiano vehementer
 infensus, communicata, dectetur fuit, vt postquam
 Siqueira Armuzio discederet, per insidias, Lusitanorū
 præsidia deciderent, & arcem præsidijs vincirent. Sed
 obstabat ille metus, nè, si coniuratio parum procede-
 ret, & quod secum agitabant, palam fieret, Mochim
 aduersarium habrent, qui Lusitanis adiunctus, hostis
 sanè grauis atq; metuendus Armuzienfibus esse pos-
 set. Insula, quam appellat Baharem (quæ, haud scio
 an illa sit, quam olim Icharam nominabant) est angu-
 sto freato ab Arabia disiuncta. Hæc ad Armuzienfis Re-
 gis imperium pertinebat: quam tamen Mochris gener
 Principis, qui Mecam urbem summo imperio regebat,
 armis

*Bahare
 insula.*

armis occupâtat. Is autem non insulam tantum dominatu oppressam tenebat, verum & classẽ centum & viginti navium ædificâtat, cum quibus bellum Armuzij Regi frequenter inferebat. Hunc igitur, antequam meditatum scelus ederent, de medio tollendum esse statuerunt. Quod ut facerent, singularem fraudem excogitant. Nam per eos ipsos, quos crudelissimè necate parabant, hostem, à quo sibi valdè timebant, evertete decreverunt. Habent hoc eorum plerique, qui dira Mahumetis superstitione infecti sunt, ut in summa fraude summum decus situm arbitrentur. Itaq; ad Siqueitiam adeunt, Regemq; Emmanuelem Armuzij dominum esse prædicant, illiusq; officium esse, omnes qui Armuziũ bello vexant, armis opprimere. Mochi non satis esse Regis Emmanuelis opes bello vastare, verum & naues omnes, quæ erant Armuzium percuturæ, ab eo in portũ illius insule, quã oppressam dominatu tenebat, partim vi, partim etiã humanitatis specie cõpelli. Sic aut sublatõ portorio maximam vectigaliũ diminutionem fieri. Neq; iam Regem in summas pecuniæ angustias adductum posse Regi Emmanueli tributũ pendere. Consuleret igitur Regis Emmanuelis nomini & dignitati: firmaret illius imperium: tyranni illius arrogantiam virtute comprimeret, & Regis socij & stipendiarij, qui se totũ Regi Emmanueli cum omnibus suis opibus addixerat, saluti prospiceret: ut intelligi posset, omnibus, qui clarissimo regi semirent, esse firmissimum præsidium in illius tutela atq; patrociniõ constructum. Dicebant præterea, consilio diuino factum fuisse, ut is eo tempore cura tam magna classe ad eas regiones accederet. Nec enim tempus magis idoneum, neq; commodiorem facultatem, ad rem ex animi sententia gerendam, excogitari potuisset. Et his quidem sermonibus Siqueitara impulerunt, ut Mochim bello premendum esse iudicaret. Consilium tamen habuit Onoratus visum est, bellum esse suscipiendum. Classẽ igitur Siqueita septem navium Antonio Corra, qui singulari laude Regem Biniamensem Malacc

*Singularẽ
Armuzien
sũ fraus.*

*Fraudulẽ
ta ad Si.
queirã ex-
hortatio
belli aduer-
sus Mo-
chrim sus-
cipiendi.*

*Bellum ad-
uersus Mo-
chrim.*

deuicerat, cum quadringentis Lusitanis, maxima ex parte nobilibus, hostibus illis inferret. Huicntum & quinquaginta naues actuales continebat, adiuncta fuit. Illi autem Xetaphius præerat. In Regia classee rant militum Saracenorum tria millia homines partim cetrati, & hastati, partim scorpionibus & minoribus tormentis armati in prælium ibant. Naues erant etiam maioribus tormentis, & munitionibus instructæ. In cursu sua tempestas subito coorta, classem disiecit. Tempestate autem sedata, Correa, & Ioannes Pereira cum nauibus suis in insulam peruenire, partem eam versus, in qua ciuitas, quæ insulæ nomen obtinet, sita est. Vrbs est ampla satis, & ædificiorum magnificentia, & hominum frequentia celeberrima. Eò mercatores undique propter opportunitatem commercij libentissimè conueiebant. Mochris urbem crebris stationibus atque multis tormentis (fuerat enim de classis aduentu certior factus) egregiè munierat, & propter ipsius urbis præsidia duodecim millia Arabum mercede conduxerat. Correa classem ab urbe disiunctus in anchoris expectabat. Quæ post sex dies aduenit. Duæ tantum naues Lusitanæ deerant, quarum una Armuzium vi tempestatis delata, altera post bellum confectum ad Baharè appulsa fuit. Correa copias in terram exposuit, acies diligenter instituit, urbem totis viribus oppugnauit: atque primum nostri fuere ab hostibus summa vi repulsi. Correa rursus cum multo maiore impetu in duas urbis stationes inuectus esset, prælium multò acrius initum, & longo spatio temporis extractum fuit. Nostri tandem irruerunt, & hostes in fugam versi sunt. Ex hostibus trecenti & triginta milites cæsi sunt, in quibus equites 30. fuere. E nostris quinque desiderati sunt, quo in numero Georgius Pereira fuit: septuaginta vulnerati. Antonius Correa graue vulnus accepit. Arius Correa frater illius, qui vexillum præferebat, cum multum sanguinis è vulneribus illius emanaret, concidit, & ab hostibus interfectus fuisset, nisi Alexius Sotus,

*Bahara
vrbs in
sula.*

*Urbis oppu
gnatio.*

*Lusitano
rum victoria.*

& Rodericus Correa, viri egregiè fortes, illi confestim opem attulissent. Qui quidem, dum Ario subuenire conabantur, multa vulnèra ab hostibus acceperunt. Xeraphius in hoc prælio ducis sapientis officio functus est. Prælio enim non interfuit, & ex præda sanè singulariter, quantum licuit, in naues deportauit: qui, si hostes cum integris copijs insequi voluisset, magna ea die cædes hostium fieri poruisset. Correa tyranniædes occupauit, vrbis possessionem nomine regis Emmanuelis cepit, milites collaudauit, & quosdam etiam, qui se excellentius in pugna gesserant, equestribus ornamentis affecit. Accepta deindè à Xeraphio fide, urbem illi (Regis enim vicem gerebat) moderandam tradidit, eà conditione, vt perpetuò Emmanuelis impetum agnosceret. Raix Xeraphius cum accepisset, Mochrim è vulnèribus post tres dies, quàm prælium commissum fuerat, mortuum fuisse, eo, quo extremum spiritum ediderat, Corree permissu se contulit, & cadaueris caput abscidit, vt illud gratissimum munus, Regi suo deferret. Naues, quæ erant in statione nauali, succensæ fuerunt. Hametus Mochris sororis filius, qui Catifam, alteram insulæ urbem tuebatur, illius possessione cessit, & fide Corree in continentem res omnes suas transmisit. Et sic demum insula in Armuzij possessionem venit. Correa Armuzium petijt, vbi fuit à Silucira, vt meritis erat, collaudatus, & à Rege multis muneribus affectus. Scelus autem in aliud tempus dilatum. Hoc Anno in Africa Iehabentafusus, dum facinus ingens aggredi studeat, per insidias interfectus fuit. Xerifum enim bello vexare, & Marochium oppugnare parauerat. Ad eam rem auxilium à Nonio Mascaregna petierat. Is triginta equites tantum, & viginti pedites illi auxilio miserat. Et huic exigui militum numero Rodericum Norognam præfecerat. Franciscus tamen Melius, Alfonso Gomecius, Ioannes Fernandius Prerus, Ignatius Nonius, à Mascaregna, vt sibi cum Iehabentafuso proficisci in hostem liceret, importunis precibus im-

*Mochris
mors.*

*Catifa de
ditio.*

*RES A-
FRICA-
NÆ.
Occasio cæ-
dis Ieha-
bentafusi.*

*Leideham
brenſi in
Iehabenta
fuſum con
ſpiratio.
Nacri ad
Iehabenta
fuſum li
tera.*

petrârunt. Cùm his viginti equites præterea, & quin-
que pedites egreſſi ſunt. Ne plures autem exirent, Ma-
ſcaregnas vibis portas occludi iuſſit. Iehabentaſuſus
Dabidenſes & Garabienſes Mauros acciuit. Leideham
brenſes, cum quibus ille conuenerat, ſimiliter euoca-
uerat. Iij cùm eſſent infirma fide, & itet illud periculi
plenum arbitrarentur, venire nolebant, & ſi impeti-
um detrectarent, ipſum Iehabentaſuſum, ne in eos ar-
ma conuerteret, metuebant. Verùm cùm Iehabenta-
fuſum dolis occidere in animum induxiſſent, ſe præ-
ſtò ad illius imperium futuros eſſe ſimulârunt. Atque
tandem vt cogitatum ſcelus exequerentur, aduen-
runt. Nacer Mequinezius Rex per id tempus ad Ieha-
bentaſuſum literas dedit, quibus ſignificabat, ſe pacem
cum Hameto Feſſenſi Rege ſiatre ſuo de integro ſe-
ciſſe, & vtriuſque viribus coniunctis obſiſti minimè
poſſe. Illos verò ſtatuſſe eum euertere, niſi facinus ali-
quod inſigne ſuſciperet, quo in Regis Feſſenſis grati-
am reſtitui, & veterum offenſionum memotiam de-
lete poſſet. Proinde ſi ſaperet, omnes Chriſtianos,
quos poſſet, arte aliqua deluſos Regi Feſſenſi tradetet.
Alitet enim credetet exitium ſibi protinus affeten-
dum. Is literas reſponſo minimè dignas arbitratus eſt.
Interim fuit illi nuncius allatus, monitum principem,
ducem quendam, quem equitum turmæ præfecerat,
inuafiſſe, & ipſum ducem, & equites quinquaginta ca-
ptiuos abduxiſſe, & Abrahamum interemiſſe. Erat au-
tem Abrahamus Azumi frater, qui multum inter ſu-
os opibus & opinione virtutis excellebat. Id cùm acce-
piſſet Iehabentaſuſus, Azumum inuiſit, vt eum conſo-
laretur, & epulo ſunebri, quod Azumus, vt gentis mos
eſt, fratris nomine daturus erat, intereſſet, & reliqua ho-
minis amantiſſimi munera præſens obiret. Chriſtia-
nos omnes, & vniuerſam familiam ſuam in caſtris re-
liquerat, & in Dabidenſium caſtra, quæ non procul
aberant, tribus tantum ducibus comitatus ſe contu-
lerat. Dum verò abſq; vlla periculi ſuſpicionem epulis ac-
cumbens, tres principes conjurationis à tergo vitæ ad-
oti-

oriuntur, eumq; multis vulneribus concidunt. Tres *Prodiuoria*
 duces, quos ille secum attulerat, dum ei subuenire pa- *Iehabentafusi caedes.*
 rant, & sortium hominum officium in re tam inopi-
 nata faciūt, à reliquis coniuratis interimuntur. Oleide-
 habramus in Iehabentafusi castra confestim inuasit.
 At Rodericus Norogna, & Christiani reliqui secū Ga-
 rabiensibus Mauris repentē coniungunt, & in urbem
 proficiscuntur. At multi ex Mauris illis, vt est homi-
 num ingenium fallax, & subdolum, & ad euentum
 fortunæ mutabile, statuerunt Christianos, vt armis &
 equis potirentur, occidere: sed fuerunt per duces suos à
 scelere reuocari. Interim Allebembeques, vir primari-
 us, qui Iehabentafusi odio ductus, Oleidehabrami par-
 tes, dum illi inter se aperrē dissidebant, sequutus fue-
 rat, eò, vbi nostri castra fixerant, peruenit, & Rode-
 cum Norognam ad colloquium euocauit. Dum à re-
 liquis semoti fermocinantur, reliqui in nostros impa-
 ratos impetum fecerunt. Multi cæsi sunt, maxima pars *Lusitano-*
 cum Roderico Norogna in seruitutem abducta fuit: *rum cla-*
 pauci autem euaserunt. Maurus quidam Bogima no- *des insig-*
 mine, cuius vxor atq; filij in vrbem morabantur, vt cala- *nis.*
 mitosum exitum nunciaret, in urbem cucurrit. Masca *Subita Ma-*
 regnas cum incredibili celeritate centum & quinqu- *scaregne*
 ginta equites eduxit, & in castra eorum, qui scelus con- *irruptio et*
 flauerant, inuectus, quæ inde circiter decem millia pas- *victoria.*
 suum aberant. Centum & quinquaginta occidit: su-
 pra sexcentos & quinquaginta captiuos abduxit: in-
 gentem bouum & pecorum gregem abegit, & eo ipso
 die victor hostium & vindex facinoris scelestissimi in
 urbem reuersus est. Eo die sex equites, qui euaserant,
 Francisco Melio duce in urbem rediēte. Postridie pedi-
 tes sedecim, & equites duo pedibus similiter effage- *Iehabenta-*
 runt. Hic fuit finis Mauri fortissimi, &, quod exem- *fusi elogiū*
 plum probitatis apud illos raro perspicitur, fidelissimi, *RES IN-*
 qui ad extremum vitæ spiritum pro Emmanuelis Re- *DICAE.*
 gis dignitate & imperio maxima cum laude decerta-
 uir. Hoc anno Rex Emmanuel Odoardum Menesium
 India præfecit: qui quinto Aprilis die cum classē na-
 uium

*Georgij
Albuquer
cij Mala
ense iter,
eiusq; suc
cessus.*

*Georgij Al
buquerque
ad Pace.
mensem Ty
rannū iun
cius.
Tyrāni re
sponsum*

*Pacemen
se bellum.*

uium quindecim Olysiptone soluit, & vniuersam in
columem in Baticalensi portu constituit, & continuo
imperij sibi commissi possessionem cepit. Eodem an
no iam Georgius Albuquerque Malacam, Georgius
Brittius in Malucas insulas profecti fuerant, quorum
navigatio exitus valde dissimiles habuit. Vt autem pri
mum, quid Albuquerque acciderit, referamus, is Prin
cipem regno pulsum, & opibus cuersum, cuius patrem
Tyrannus per sum mum scelus occiderat, secum duce
bat, vt in Pacemensi regno collocaret. Cum verò pri
mum ad Pacemensium portum appulisset, & rumore
dissipatum fuisset, Regis occisi filium ea classe adue
ctum esse, multi clam in classem se contulere, Regi
umque iuuenem regem salutauere. Tyrannus Guei
nal, hoc enim illi nomē erat, urbem fossa & vallo mu
nicrat, magna militum praesidia suis locis disposue
rat, tormenta varia collocauerat, vigilias diligenter a
gnae praeeperat. Audierat enim Indiae Praetore eò clas
sem esse missurum, vt illū regni possesse de pelleret.
Georgius Albuquerque ad illum misit, qui diceret, vt
regno, quod contra ius & fas vsurpauerat, vero regni
successori cederet. Quod si faceret, se operam daturum
vt meliore esset conditione, ea, qua fuerat antè, quàm
regnum illud occuparet. At tyrannus respondit, se re
gnum, quod ei iure aduenerat, & ab homine malefico
contra ius vsurpatum fuerat, virtute cepisse. Se verò li
benter Emmanuelem dominum agnoscere, & sum
ma fide tributum, quod imperatum esset, soluturum.
Proinde orare & obtestari, ne Regem, qui optimo iure
in regni possessionem veniat, & qui se totiusq; regni
opes Emmanueli Regi libeter addicebat, vellent illius
gratia contra iura omnia violare. Orationibus & obte
stationibus huiusmodi vltro citroque sine vlllo fructu
missis, decretum ob omnibus est, vt vrbs oppugnare
tur. Opportunè autem Emmanuel Gama Malaca, cū
naue rebus omnibus instructus, ad eundē se portū
contulerat. Rex quidam erat Pacemensi finitimus: re
gnum Daru appellabatur. Is erat Principi pulso con
guine

guine propinquus, & illius gratia bellum assidue cum tyranno gerebat. Is cum audisset nostros urbē oppugnare constituisse, exercitum, in quo supra tria hominum millia fuere, repente coegit, & ad Albuquerqueium continuo venit, & operam, & opes suas omnes pollicitus fuit. Albuquerqueius animum gratum habuit, opera verò illius ad id bellum se minimè indigete respondit. Rogauit tantū, vt spectator adesset, vt videret, quo animo Lusitani hostem ferire didicissent. Ne autem post victoriam, quam se propitio Dei numine adepturum confidebat, illius copiæ cum hostibus commistæ periculum adirent, eum admonuit, vt iuberet omnes suos capita ramis viuidibus ornate, vt eo discrimine ab hostibus internosci possent. Deinde aciem triplicem instruxit: primam Sancio Henrico, alteram Alfonso Menesio attribuit, tertiam verò sibi reseruauit. In acie illius erāt Emmanuel Gama, Antonius Mirāda Azeuedius, Gasia Chaignus, Hector Valladares, Franciscus Bocatrus, & alij quidam viri nobiles, quorū virtus spectata multis in locis extiterat. Sancio primam stationem acriter oppugnare instituit. Menesius ne vili laudem concedere, in locum sibi assignatum festinanter inuasit. Albuquerqueius postremò cū suis omnes ad certamen alacrius ineundum incendit. Fuit longo spatio varijs tormentis, & vasis fictilibus tormentatio puluere completis, atq; missilibus acerrimè pugnatum. Cum propugnaculum immineret, vnde nostri non mediocre damnum accipiebant, Dionysius Melius, Emmanuel Gama, Hector Valladares, & Franciscus Bocatrus ad portam accurrunt, fores effiungunt, & repagula cōuellunt, & aditu patefacto, cum reliquis, qui illos sequebantur, irrumpunt. Ad hunc modum prima statio expugnata fuit. Altera statio multò munitior, integra permanebat. Quæ fuit cū multo maiore periculo ab ijs, quos Albuquerqueius secū ducebat, & multo atrocior præseparata. Certamen enim multo maius opinione, quam nostris susceperant, extitit, adeo, vt omnes faterentur Christi præsentī numine profl-

*Geor. Brit
tij Malacē
sis insu
sta nau
gatio,*

*stris
itano
ra n' villo
ria.*

gatum fuisse. Quadringenti Gueinalis tyranni domestici atque familiares, & duo millia militum ex illis, quos mercede conduxerat, cæsi sunt: ipse Gueinal similiter interfectus fuit: vxores & filij capti. Ducentos & octoginta tantum Lusitanos Albuquerqueius in acie eduxerat: quatuor solum desiderati sunt. Albuquerqueius in regni possessionem principem hæredem misit. Regem fœdere ad fidem erga Emmanuelem conseruandam obligauit, & tributum, quod singulis annis penderet, imposuit, arcem deinde multorum operis ædificauit. Sancium Henricum arci præfecit, & ei centum Lusitanorum præsidium attribuit, & ita tandem Malacam cum incolumi classe petuenit. At Georgius Britius cum sex nauium classe in Zamatæ portum aduectus est, ad ciuitatem, quam Dachen appellant. Rex illius ciuitatis hostili odio à Lusitanis dissidebat iam ex eo tempore, quo Alfonsus Albuquerqueius Malacam expugnauerat. Idcirco Lusitanos, qui casu naues ad eum portum appulerant, omnibus bonis expoliarat. Britius cum id exploratum habuisset, misit ad illum, qui dicerent, se vehementer admirari, cum omnes Zamatæ Reges essent Lusitanis amici, illum solum eorum amicitiam aspernari, & Lusitanos, qui ad otas illas appellabant, omnibus fortunis euertere. Se illum hortari & admonere, vt vellet secum, & cum Lusitanis omnibus pacem & amicitiam firmare, & in amoris instituti signum, omnia bona, quæ Lusitanis ablata fuerant, restituere. Ad hæc Rex sibi curæ fore dixit, vt in eum, penes quem illius iniuriæ culpa resideret, diligenter inquireret, & postulato satisfaceret. Interea verò tantum absuit, vt officium debitum præstaret, vt potius urbem multò validiore præsidio muniret. Georgius Britius cum se deludi cerneret, illas exiguas copias, quas habebat, in terram exposuit. Deinde in stationem, quæ portum muniēbat, inuasit, eamque pugnando cepit. Prælij principium non fuit telis, sed hastis, atque gladiis acerrimè commissum. Qui enim cum scorpionibus, & fistulis ferreis

• reis veniebant, & erant in fronte pugnaturi, vt Britti-
 us constituerat, nondum propter aduersum ventum
 in terram accesserant. Hic cum hostes fugerent. Rex,
 vt suis opem affertet, supra mille nobiles homines, ar-
 mis egregie rectos, & sex elephantos eduxit. At Britti-
 us reliquas suas copias in statione expectabat. Ioannes
 verò Sertanus, qui vexillum præferbat, sine vlllo ad du-
 cis imperium respectu, in hostes, qui clium subibant,
 signum intulit. Et cum eum Brittius magnis vocibus
 reuocaret, voces nullo modo ad aures admisit, sed in
 instituta temeritate & amentia fortissimè perseuera-
 uit. Idem multi eadem infania flagrantès effecerunt.
 Brittius cum eos continere non posset, inuitus homi-
 num furentium audaciam sequutus est. Et cum nostri
 ingentem imperum tulissent, tantam impressionem
 fecerunt, vt hostes in urbem compellerent. Ita cum ià
 debellatum esse confiderent, in urbem ingressi sunt,
 ne hostes ab illo metu refici, & rectari permitterent.
 At longè secius, quam suspicati fuerant, euenit. Nam
 cum in via lata in copias, quæ regem circumstebant, *Miserabi-*
 incidissent, pauci a multis circumuenerunt. Qui cum *lis clades*
 sibi moriendum esse cernerent, res admirabiles effici- *Lusitano-*
 ebant. Primus, qui mortem appetijt, Ioannes Sertanus fuit. *rum.*
 Quidam autem Gaspar Fernandus nomine,
 vir egregie fortis, cum in elephantum, vt eum hasta
 transuerberaret, imperum feriet, ab elephanto probos-
 cide in altum sublatus atque ad terram allisus, & pe-
 dibus ipsius elephantum conculcatus interijt. Georgius
 Brittius deinde cecidit, Christophorus Pinxtus, Ioan-
 nes Pereira, Franciscus Godizius, & alij multi simili-
 ter occisi fuere. Qui euadere potuerunt, fugæ se man-
 dârunt. Quidam ex nauarchis, Laurentius Godinius
 nomine, copias suas, vt se cum Brittio coniungeret, e-
 ducebat: cum nostros fugientes animaduerneret, non
 expectauit, dum illos exciperet, & hostium insequen-
 tiū imperum ab illis reprimere conaretur, imò scedis-
 sima fuga sibi consuluit: quo factum est, vt hostes v-
 que ad latus nostros insequerentur. Nondum om-

Raposi & *os vir* nes sciebant, Ducem intra urbem cecidisse. Ludouicus
Gasparis Rapofus, & Petrus Villofus, viri, qui multa decora vir-
Gallina- tutis militaris obierant, cum in ipfo littore percepif-
us vado sent, Britium occifum fuiffe, dixerunt, fibi nullomodo
impacta. tantam turpitudinem fubeundam elle, vt ex præ-
 lio, in quo Dux occubuiffet, euaderent. Itaque in ho-
 ftes ruunt, neque cædendi finem faciunt, donec vul-
 neribus conciti, & debilitati conciderent. Gaspar Gal-
 lus, cui prima acies, in qua multi minoribus tormen-
 tis inſtructi veniebant, affignata fuerat, cum fluctibus,
 & aduerfo vento pugnauerat. Cum verò ſtrepitum
 tormentorum, quibus hoſtes, qui erant in ſtatione, no-
 ſtros repellere nitebantur, audiret, nauem longam, cui
 præerat, remis, quantum hominum viribus, & ſumma
 animorum contentione fieri potuit, impelli & incita-
 ri præcepit. Quo factò, nauis impetu ipſo quo ſeieba-
 tur, in arenæ molem, quæ ſub aquis latebat, impacta,
 ſic inhæſit, vt nec remis, neque contis, nec vlla nauta-
 rum induſtria inde prius enelli poterit, quàm redies
 æſtus, aquæ, quibus ſuſtineri nauis ipſa poſſet, affer-
 ret. Omnes igitur nauarchi cæſi ſunt, præter duos,
 Gallum nempe & Godinium, quæ prælio non inter-
 fuerunt: vnus, quia non potuit, alter, quia fugæ tur-
 pitudinem ſubire minime dubitauit. In quo prælio
 ſupra ſeptuaginta viri Luſitani ceciderunt, & ex ijs,
 qui euadere potuerunt, nullus extitit, qui non multis
 inde vulneribus ſauciatus abiret. Anchoris autem ſo-
 luti, è portu proſecti ſunt, & in portum Pedirenſem
 ſe contulerunt: vbi inuenerunt Antonium Britium,
 Georgij Brittij fratrem, qui communi omnium ſuffra-
 gio delectus fuit, vt in frarris demortui locum ſucce-
 deret. Sic autem fuerat ab Emmanuele decretum, vt
 ſi Georgium aliquis caſus de medio ſuſtuliffet, Anto-
 nius Malucis inſulis præeſſet. Antonius Britius na-
 uarchos reliquis nauibus præfecit, deinde in oram Pa-
 cemenſem delatus, Georgium & quercium repe-
 rit. Itaque omnes ſimul Malacam proſecti ſunt, vbi
 fuerunt à Garſia Sala cum humanitate ſumma recepti.

Antonius
Britius
fratri ſuf-
ſectus.

- **p**ti. Qui arcis confestim possessionem Georgio Albu-
quercio concessit. Hoc anno Leonora Regina Olyssi-
pone, mense Iunio peperit filiam, cui fuit Mariæ no-
men impositum: quæ postea ingenio, & animi ma-
gnitudine & opibus summis excelluit, quamvis varijs
casibus innupta in hunc usque diem permanferit. Ut
autem quid interim in India Iacobo Fernãdio Begien-
si acciderit, oratione perstringamus, is eo tempore,
quo Antonius Correa in Baharem missus a Siqueira
fuit, in Indiam cum nauibus quatuor eiusdem Siquei-
ræ iussu nauigauit. In ora Cambaë duās naues ciba-
rijs onustas, & vnam onerariam nauem satis opulen-
tam pugnando cepit. Melichiazus, cum prælium non
procul a Dienfi portu fieret, Hagamahamedum cum
longis nauibus duodeuiginti milit, ut opem suis affer-
ret. Sed eo tempore, quo is nauibus appropinquauit,
iam prælium erat finitum, & hostium maxima pars
occisa. Hagamahamedus tamen acre prælium de inte-
gro cum victoribus iniuit: nauem vnam, cuius nauar-
chus nominabatur Gaspar Doutelus, deprellit: maxi-
ma eorum pars, qui eadem naue vehabantur, fluctibus
demersa fuit: nauis ipsius Begiësis patum absuit, quin
mergeretur. Similiter & Nonius Fernandus Macedus
summum periculum adiuit, & 14. in prælio viros ami-
sit. Cum essent nostri in extremo periculo constituti,
imbres immodici, & tonitrua, & fulgura, sublatæ, su-
bita tempestate fluctus prælium direxerunt. Begien-
sis ut aquationem faceret, & rei flumentariæ consulere-
ret, & naues iactatas resciceret, Chaulempour: eo Si-
queira peruenit, à spe arcis prope Dui ædificanda de-
iectus. Locum enim, quem is delegerat, Melichiazus
munierat. Præterea nauis ingens, quæ materiam sub-
uehebat, incensa fuerat. In ea namque vincti Turcæ ve-
hebantur, qui facinus incredibile susceperunt. Cum e-
nim mortem ferunt longè prætulissent, clauorum
attritu scintillas exarserunt, quibus in tormentarium
puluerem deiectis, flamma nauem & ipsos captiuos cum
omnib. Lusitanis absumpsit. Alias deinde, cogitauit

RES IN-
DIÆ.
Iacob. Fer.
Begienfis
nauale
prælium.

Captiuorum
Turcarum
facinus in-
auditum.

nes Siqueira cum suscepisset, Odoardi Mensis aduē-
 ab illis omnib. depulsus fuit. Interim Petrus Syluius,
 quē Siqueira Armuzij reliquerat, vt quādam negotia
 conficeret, in Chaulensem orā peruenit. Hagarīaha-
 medus cū sua classe eō se contulit, Pettiq; Syluij nauē
 multis tormentorum ictib. vulneratam depressit. Syl-
 uius cum maxima hominum, quos ducebat, parte flu-
 ctibus haustus fuit. qui nando seruari potuerunt, cap-
 pri, Diūmque perducti sunt. Sub id tempus matrimo-
 nium Bearricis, Regis Emmanuelis filiæ, cum Carolo
 Aliobrogum duce Olyssipponē celebratum est. Caro-
 lus eas nuptias aliquot antē annis ambiciat, quōd ad
 suam dignitatem valdē pertinere arbitrarētur, cū Em-
 manuele affinitatem contrahere, & quōd de Beatrix
 forma & pulchritudine, & de indole singulari multa
 percepisset: & de eadem re ad Emmanuelem legatos
 miserat. Sed nihil fuerat ab Emmanuele constiturum.
 Legationem tamen benignē acceperat, & filiæ æratem
 parum matrimonio aptam excusauerat: & interim
 multa de statu & imperio Caroli, de regionis, quam
 iure possidebat, amplitudine, de illius moribus & vita
 clām per homines industrios inquirēdo, eō deduct^{us}
 est, vt minimē eam affinitatem contemnendam arbi-
 traretur. Quod vbi Carolus sensit, Legatos iterum in
 Lusitaniam misit. Nuptiæ pactæ sunt, & matrimoni
 conditiones scriptæ, & classis, qua Beatrix Nicæam ve-
 heretur (sic enim fœdere cautum fuerat) summis sum-
 ptibus, & singulari studio comparata. Classis erat duo
 deinginti nēgium, in quibus erant aliquæ rantæ ma-
 gnitudinis, quanta nunquam in Lusitania naues vllæ
 perspectæ fuerant. erant etiam aliquot rostratæ, & tri-
 remes præterea, & longæ naues. Nauarchus, qui vni-
 uersæ classi præesset, Martinus Albicastrensis, Villæ
 Nouæ Portumantensis Comes, vir singulari prudentia,
 ab Emmanuele delectus fuit. Martinus Cypria Archie-
 piscopus Olyssipponensis aliam nēgium summis sum-
 ptibus instruxit, qua Beatriem sequeretur. Ex omni
 nobilitate fuerunt multi ab Emmanuele delecti: qu^{os}
 omnes

omnes gemmis, & auro, & vestibus atque monilibus tam insignem speciem elegantię & magnificentię præseferbant, vt omnibus admirationem non mediocrē mouerent. Naues erant interius multo auro & varijs coloribus illustratæ. Festi dies, antè, quàm classis solueret, ludis quamplurimis agitari, & nobilitatis frequentia, & omnium gratulatione celebrati. Neque solum elegantia vestium curæ Lusitanis fuit, sed multò etiam magis armorum, & tormentorum ratio ab omnibus habita. Classis nono die Augusti vela dedit, in exitu mēsis Septemb. ad portum Nicææ appulsa, & Beatrix cum maxima pompæ celebritate, & amoris insignis argumentis excepta à Carolo, & ab illius proceribus, & vniuersa nobilitate & multitudine fuit. Dum hæc geruntur, in India Lusitani, qui arcem Chaulis ædificabant (nondum enim erat absoluta, sed tantum ad primam contignationem peruenerat) magnis laboribus & periculis afflictati sunt. Hagamahamedus enim sæpenumerò in Frācisum Mendozam, & Georgium Menesium, qui singulis tritemibus præerant, incurſabat, & non paucos interimebat: & hæc in Siqueiræ & Menesij conspectu faciebat, qui nullo modo propter æstus accedentis impetum suis opem afferre poterāt. Tempus enim hostis acer & infestus obseruabar, quo naues q̄ remis nō agebātur, ei nocere minimè possent. Siqueira cū illi iter instaret, vt Cochimo in Lusitaniam intenderet, Henricum Menesium arci Chaulensi præposuit, maritimarum rerum curam Iacobo Fernandio Begiensi dedit. Ei verò, vt mare illud tueretur, duas naues magnas, 3. trirēmes, vnam nauem lēgam, & vnam præterea minorem nauem reliquit: deinde vela dare iussit. Cū verò malacia summa navigationem illius impediret, in ora naues suas propè Begiensis classē constituit. At Hagamahamedus cū nullā rei benè gerendæ occasionem amittendam existimaret, cum 30. longis nauib. classē Lusitanam circumibat, eamque multis tormentorum ictibus assidue verberabat, & illius conatus nauium suarum celeritate, & vehē-

RES IN-
DIEÆ.

Lusitano-
rū in arce.
Chaulensi
periculum

*Atrox cū
Hagamahamedo
bamedo
prælium.*

vehementi remorum impulsu, & concitatione frequenter cludebat. Siqueira cū se loco mouere non posset,angebatur. Begiensis Andræ Soufæ, qui triremis cuiusdam præfectus erat, imperauit vt triremem suam in ostium fluminis, quod Chaulem alluit, impelleret, nè hostes per fluuium inuecti, arcem oppugnarent. Sed Hagamahamedus in Soufam inuectus, triremem nocte crebris ictibus oppugnauit, septem Lusitanos occidit, vulnera graua & periculosa multis imposuit. Alexius Soufa, Andræ Soufæ frater, non leue vulnus accepit. Ad triremem tandem, vt eam retineret, suam nauem applicuit. Georgius Menesius, vt opem Soufæ ferret, accelerauit. Nihilo tamen secius Hagamahamedus, vt vtranque alligaret, summa ope contendebat. Sed Begiensis cum trireme, cuius præfectus erat, & Isaacus Mendoza cum 4. lembis subsidio occurrit: & cū triremem Soufæ laceram & dissipatam animaduerteter, eam submoueri iussit. Deinde in triremem Georgij Menesij transcēdit. Naues interim nostræ eò, quòd ventus omnimò defecerat, immobiles permanebant. Prælium verò exarsit. Qui erant in lembis, cū non possent, aut non auderent hostium impetum sustinere, lembos subduxerunt, vt triremis puppi se defenderent. Itaque omne certamen erat contra duas triremes institutum. Malus triremis, in quam Begiensis se contulerat, erat iam pertusus, latera multis in locis persossa. Begiensis cū acerrimè dimicaret, & omnibus locis occurreret, optimique ducis, & strenui militis munus simul ostendit, exemplo suo multos ad rem strenuè gerendam excitabat. Cū verò lembos non aspiceret, in puppim recurrit. Ego, inquit, homines perditissimi, quos nec pudor, neque religio ad officium impellit, mauultis turpiter fugiendo, ab hoste crudelissimo necari, quam fortiter & animosè dimicando, vitā tueri. Dum hæc diceret, tormenti cuius ingens pila latus illius percussit, lorica perfrēgit, & ipsius lorica magnēta intra lacerum corpus immisit. Cū Georgius Menesius illum cecidisse conspiceret, corpus illius integumentis

• mento inuolutum à militum conspectu subtaxit, nè
multi eade illius exanimati, à pugna desisterent. Eos
autem, quos mors illius fallete non poterat, adhorta-
tus est, ne vnus viri casu animos demitterent, imò vir-
tutis illius exemplo ad simile decus aspirarent. Tum
ducis officio egregiè functus, multa petulit. At multi
ex illis, qui tormentis præerant, occisi iam fuerant. Tū
quilibet pro vsu, quem habebat, eorum vice munus il-
lud administrabat. Remiges, cum essent à Christi sa-
cris alieni, lingua nostris ignota hostem magnis voci-
bus admonent, vt triremem alligent. Neminem esse
iam, qui eam tueri posset, cum omnes aut mortui, aut
vulneribus debilitati fuissent. Menesius cum hoc ani-
maduertisset, septem aut octo remiges vulnerauit, re-
liquos formidine perterritos in officio continuit. Ha-
gamahamedus tamen, cum magnam suorum partem
interfectam, multas naues laceras animaduerneret,
prælium, nè grauius aliquod damnum pateretur, omi-
sit. Menesius, vt ijs, qui erant in littore, & prælium spe-
ctabant, victoriæ speciem præberet, illum per aliquod
spatium insequutus est. Deindè triremem, quæ om-
nem propemodū prælij impetum sustinuerat, multis
vexillis ornauit, & tormentorum omniū fragore lati-
tiæ significationem dedit, quod illius ciuitatis incolis
maximum terrorem incussit. Deindè vt magis victo-
riæ confessionem cunctis exprimeret, ad vesperum in
anchoris constitit. Postremò sublati anchoris ad na-
uem prætoriam accessit, laceramq; triremem, & nume-
rum eorum, qui pugnando ceciderant, ostendit. Si-
quira noluit indè discedere, antequàm classem refi-
ceret, & ad Odoardum Menesium literas dedit, quibus
rei statum significauit. Classe aut refecta, maritima-
rum rerum præfecturam Antonio Correx commisit,
tantisper dum Ludouicus Menesius Odoardi Mene-
sij frater, venisset, qui fuerat ab Emmanuele mari præ-
fectus. Reb. ad hanc modum constitutis, Siqueira Co-
chimum profectus est, vt se ad iter, quod erat ei in Lu-
sitaniā faciendum, compararet. At Hagamahame-
• dus

dus sex & triginta longas naues rursus instruxit, & ita
 in Chaulis portum inuectus, classem in loco constituit,
 quo illa turra à nostris facillimè confetuebat. Hagamah-
 medus cum Corream nihil mouere cerneret, ad clas-
 sem illius accessit, & postquam ad ictum tormenti co-
 stitit, multis tormentis prælium instituit. At Correa
 tormentarij pulueris inopia laborabat, & ideò, nè to-
 tum sine magno fructu consumeret, summa vigilan-
 tia prouidebat. Nostri duas turres excitauerunt, atq; mu-
 nierant, vnam ad oram, quæ flumen in mare cadit, in
 qua specula erat, alteram propius urbem. Hagamah-
 medus cominus decertare, non satis tutum arbitrabat-
 ur. Turrim verò, quæ erat ad fluminis ostium, oppu-
 gnare constituit. Eam triginta tantum viri Lusitani
 tuebantur. Ducem igitur, Chilum nomine, cum quin-
 decim nauibus ad eam oppugnandam misit. Is ducen-
 tos vitos in terram exposuit, in loco, quem rupes ex-
 celsa tegebat: qui inde in editum collem subierunt, qui
 turri imminebat. Hi turrim à terra facillime oppugnare,
 naues è mari, quater tormentis instituunt. Nostri an-
 cipiti prælio distincti, nulli tamen loco defuncti. Tur-
 ris Præfectus, cui nomen erat Petrus Vascius Furma-
 nus, dum periculum à turri forti animo propulsat, tor-
 menti vnus ictu percussus occubuit. Simão Ferreira &
 tormentorum magister, & nonnulli eiusdem mun-
 ris artifices occisi sunt. Correa interim, quamuis præ-
 lium cum Hagamahmedo tunc iniret, Rodericū Vasci-
 um Pereiram cum septuaginta viris Lusitanis duobus
 lenibus intusmisit, ut ipsi, qui arcem tuebantur, subueni-
 ret. Is cum in terram desilirent, in hostes, qui collem
 occupauerant, inuadunt, eosque loco pellunt, & in fu-
 gam coniciunt, & ferociter in littus insequuntur, &
 multos interimunt. Hagamahmedus vero post præ-
 lium longo spatio protractum, cum è suis maximum
 numerum interfectum aspiceret, receptui signum de-
 dit. Porro autem Correa prælii contentione libera-
 tus, in turrim iuit. Ibi eos mortuos, qui dicti sunt, ad-
 uersis vulgæribus inuenit. Multos præterea vulgæ-
 tos

Turris ex
 iusdam op
 pugnatio.

• ~~nos~~ offendit. Parma vnus, cui Petrus Queirofius ^{Queirofius} no-
 men erat, septem & viginti sagittis transfixa fuerat: &
 alius nomine Emmanuel Cugna, similiter quinque ^{Cugna}
 & 20 sagittas palma infixas gerebat. Alij similiter mul- ^{virtutis}
 ta signa virtutis indicabant. Dum hostes ab arcis in-
 gressu repelluntur, triginta ex illis cæsi sunt, & alij præ-
 terea sexaginta in litore ceciderunt, præter eos, quos
 Pereira ceciderat. Omnes fermè, qui hoc prælio cæsi
 sunt, nobiles erant, quos cultus elegantior & armorū
 vsus indicabat. Inter eos Chilus, qui ad arcem oppu-
 gnandam missus fuerat, & Aethiops quidam agmi-
 num ductor, vir fortissimus iacebant. Mortuorum ca-
 pita Correa præcidi iussit, vt ea ad Hagamahamedum
 muneris parum graui loco mitteret. Turrim verò refe-
 cit, & summiore præsidio muniuit, illicque Aluarum
 Britium præfecit. Interim Ludouicus Menesius in-
 teruenit, cui Correa classem continuò tradidit, & inde
 Cochimum profectus est. At Melichiazus pacem ab
 Odoardo Menesio postulauit, & culpā belli in Siquei-
 ram transtulit. Hagamahamedo verò vt se cum classe
 reciperet, imperauit. Dum hæc in India citeriore ge- ^{Infelici}
 runt, Georgius Albuquerquei Pantami vibem egre- ^{Pantami}
 giè munitam oppugnare constituit. Itaque classe ma- ^{oppugnanda}
 gna comparata, in eam insulam traiecit, ad urbem ca- ^{tiō.}
 strā posuit, & stationes propugnatoribus nudate insti-
 tuit. Sed scalas non attulerat. Dictum enim illi fuerat.
 stationes & propugnacula propter humilitatem tran-
 scendi facillimè posse: quod longè secus esse repert.
 Itaque fuit ab oppugnatione cum damno repulsus.
 Multi namque telis hostium ceciderunt, inter quos
 Georgius Melius extitit, qui cum Antonio Britio in
 Malucas insulas nauigabat. Multi vunerati sunt. Ita
 deinde se receperunt, vt hostes eos insequerentur, ne-
 que cedendi finem facerent, vsque eò, dum in scaphas
 & lembos, deinde in naues cum periculo non medio-
 cri conuenirent. Itaque iumenta maritimarum rerū
 præfectus, vt magis victoriæ confessionem expreme-
 ret, cū nauibus viginti classem Lusitanam persequi-

*Ant. Brit-
tij ad Ma-
lucas nau-
gatio.
Maduran-
Ins.*

tus est, Egidiumque Simonem celocis præfectum cum omnibus, qui sub illo militabant, interfecit. Exitus igitur re temerè suscepta, ut fieri plerunque solet, infelix admodum consequutus est. At Antonius Britius ex eadem insula profectus, ut Malucas insulas peteret, ad lauas in eo cursu delatus, classem in Agaciamenti portu constituit. Erat enim ea ciuitas foederata. Aberat inde non procul insula nomine Maduram, cuius aqua laudabatur. Itaque magistrum nauis suæ eò misit, ut aqua earet. Incolæ in nostros impetum fecerunt, & lēbum ceperunt, & captiuos, eò, quod insita quadam temeritate & insolentia primi iniurias intulerant, nullo modo, nisi pretio pro redemptione persoluto, reddiderunt. Britius propterea, quod hyems erat, non potuit eodem anno in Malucas nauigare: & apud Hagacimenses hybernauit. Et hæc quidem in vltiore In-

*Armuzien-
sij in Lu-
sitanos con-
spiratio at-
que rebel-
lio.*

dia gesta sunt. Sub id verò tempus, Armuzij Xeratus operam dedit, ut scelus meditatum in actum tandem erumperet. Postquam enim opera & industria Corteg Baharenensis insula positus fuit, tantos ad sceleratum illud facinus perficiendum spiritus assumpsit, ut oblitus fidei atque recentis illius beneficii, conatus omnes ad exitium nominis Lusitani comparauerit. Obstabat tamen Regis ipsius voluntas in Lusitanos propensa, qui etsi soceri crebris sermonibus alienatus à nostris extiterat, noui tamen muneris & beneficii recordatio cum rursus ad fidem, ut antea faciebat, obseruandam allexerat. Hominis tamen scelestissimi importunitate victus, & faceri autoritate commotus, quamuis pestem sibi comparari eo scelere perspiceret, hominibus perditissimis assensus est. Die igitur ad facinus præstituta, in ædes, in quibus Lusitani habitabant, irruerunt, inopinantes oppresserunt, & domos aliquas incendunt. Supra sexaginta ea nocte Lusitani cæsi sunt. Huius coniurationis indicium ad arcis Præfectum delatum fuerat. Sed tanta fuit hominis in tanto periculo propulsando negligentia, tantaque suscepti muneris ob-
huio, ut ne commatum quidem vllum ad obsidionē
tol-

*Gerfæ
Cortignij
negligen-
tia.*

tollerandum in arcem importandam curauerit. Ea tamen nocte, ut in retrepida fieri potuit, Garfia Cortignius (hoc enim præfecti nomen erat, ut diximus) turres duobus assignauit, & tormenta aptè collocari præcepit, & aciem instruxit, quæ Lusitanos in arcem confu-
 gientes exciperet, & impetum hostium ab arce repelleret. Nostri cum ex arce egressi fuissent, in Saracenorum tur-
 ribus impetum dederunt, multosque ex illis occiderunt, & non paucos Lusitanos, qui nondum inter se di-
 fuerant, cōseruauerunt. Cum vero in arcem redirent, in hostes, qui vias obsederant, inciderunt. Fit atrox præ-
 lium. Hostes odium acerbum & immane, nostros de-
 speratio & indignatio stimulabat. Illi multitudine fu-
 renter elati, nostros virtute fieri dimicabant. Tandem
 cum nostris via ferro aperienda esset (aliter enim nul-
 la spes salutis erat) tantam impressionem fecerunt, ut
 hostium aciem perrumperent, & multos interficerent,
 atque tandem in arcem euaderent. Omnes tamen, qui
 quadraginta tantum erant, vulnerati fuerunt. Corti-
 gnius ea nocte nuncium de rebellionem illa, & periculo
 in quo versabatur, ad Prætozem in Indiam misit. Et
 quia materia ad excitanda propugnacula deerat, nauem
 oneratam, quæ in anchoris consistebat, exonerari, &
 dissolui, & omnem materiam in arcem cōportari ius-
 sit. quod non sine maxima armorum contentione, &
 sine multo sanguine & aliquorum cæde fieri potuit.
 multi namque Saraceni, qui opus impedire niteban-
 tur, occisi sunt, & aliqui etiam Lusitani ceciderunt: in-
 ter quos vir egregie fortis, Vascus Vieira nomine, cu-
 ius in capigna præclara virtus fuerat, occisus est. Eo
 verò tempore Emmanuel Sousa Tauates, qui cum clas-
 se mare Persicum & Arabicum peragrabat, vi tempe-
 statis in Mascatem delatus fuerat. Eo Tustanus Vasci-
 us Veiga naucem, Calaiate profectus, appulerat. Vbis
 præfectus illis Armuzij rebellionem, & scelus in Lu-
 sitanos conflatum nunciavit. Significauit præterea,
 se literas ab Armuzij Rege accepisse, quibus impera-
 bat, ut omnes Lusitanos, qui in eadem vrbe versaren-

*Atrox cæ
 Armuzij
 pugna.*

*Armuzij
 Regis de
 Lusitano-
 rum strage
 decretum.*

*Prudenter
factum.
Audacissi-
mū Veiga
facinus.*

tur, confestim occideret. Quod etiam Calaiatensi præfecto, post Veigæ ab illa vrbe digressum, præscripserat. Omnes enim illius oræ ciuitates ad Armuzij ditlonē & imperium pertinebant. Calaiatensis autem præfectus continuo paruit, & omnes Lusitanos, quos potuit, interfecit. At Mascatenensis, cum esset vir senex, lōgocue rerum usu peritus, & coniectura prouideret, facinus illud non esse feliciter casurum, se à cæde continuit. Veiga fuit vir neq; moderatus, neque moribus & vita recte constitutus, tanta tamen animi magnitudine præditus, vt nullum vnquam periculum formidaret, ita, vt multi illum insanix, & præcipitis cuiusdam temeritatis insimularent. Is tunc, cum inter illum & Sousam iurgium extitisset, solus cum triginta Lusitanis Armuzium profectus est, & per mediam hostium classem, in densos tormentorū globos, & in flāmas, & tela, & in sagittarū multitudinem irruit, tantaque virtute dimicauit, vt omnium iudicio vires humanas superaret. Atq; tandem cū hostiū classem perrumperet, in arcē penetrauit. Præbuit facinoris illius audacia hostibus maximum terrorē, & obsessos ad spē certissimæ salutis erexit. Emmanuel Sousa ad insulā Queixumē, quæ in arcis conspectu posita est, naues appulit. Cortignius cū à Veiga percepisset, Souzæ classem esse exiguā & hominū præsidio non satis munitā, illum rogauit, vt simultatem deponeret, & se rursus cum Souzā coniungeret. Is, etsi vulneratus erat, Cortignij precibus obsequutus est. Iterum igitur non cū minore periculo classem hostium perrupit, & Sousam de statu, in quo arx tunc esset, admonuit. Cum igitur æstus accederet, in hostes inuecti sunt. Præliū fuit vtrinq; magna viriū & armorum contentione commissum. Decem hostiū naues depressæ, multi interfecti atq; vulnerati fuerūt. E nostris vnus cecidit, octoginta vulnerati sunt: classis verò Lusitana ad arcis portas hostib; frustra tepugnātib; accessit. Xeraxus cum cerneret, arcem mōri, propter Lusitanam classem, oppugnari minimè posse, omnes ad oppugnationem, quæ ex vrbe fiebat, conuertit.

*Præclarū
Veigæ faci-
nus.*

*Prælium
nauale cū
Armuzi
ensibus.
Hostilis
stationis
expugna-
tio.*

tit. Consilio autem Turcæ cuiusdam, nomine Mirab-
 delic, viri in bellicis rebus exercitati, stationē in regijs
 ædibus erexit, & alterā similiter in Xenodochio Lusita-
 no, quod inter regias ædes & arcē interiectum erat, ex-
 citauit. Vnde, eò quod propius abesset, hostes plurimū
 damni crebris tormentorum ictibus nostris inferebāt.
 Garfia Cortignius Emmanuelem Vetulum, & Rode-
 ricum Varellam cum hominibus quadraginta in eam
 stationem immisit. Hi stationem acriter oppugnant,
 parietem disturbant, violenter irrumpunt, magnamq;
 cædem faciunt: duo tamen in eo prælio cadunt, & o-
 mnes fermè vulnerantur. Statione ad hunc modū ca-
 pta, Cortignius tormenta omnia, quæ in ea disposita
 fuerant, in arcem deportari præcepit. Xeraphus ingens
 tormentum in infima regiarum ædium parte colloca-
 ri iussit: illius ictibus arcis portæ confictæ atque dila-
 ceratæ sunt. Aditum tamen illum Cortignius obiectis
 molibus obstruxit, & multa tellure compleuit. Tum è
 templi tutte, quæ erat regijs ædibus aduersa, tormentū
 excellenti artifice commisit, qui ita collineauit vt hosti
 um tormentum, quo fores effiegerant, ictu primo di-
 laceraret. Hostes exterriti quidem eo casu sunt, in insti-
 tuto tamen perseueabant. Nostres cū multum fames,
 tum multò vehemētius sitis afflictabat. Homines qui-
 dam obscuri ex atce ad hostes transfugerunt, quorum
 indicio Xeraphus accepit, nostros nō posse diutius sciri
 perferte. Eo nuncio fretus statuit, arcem ad motus sca-
 lis oppugnare. non credebat enim, vllas vires in Lusit-
 anis ad resistendum propter aque penuriam residere.
 Hoc fuit Cortignio Saraceni cuiusdam indicio, qui ad
 illum transfugit, continuè delatum. At Cortignius
 vasa tormentario puluere completa, & trabes transuer-
 sas cū saxis ingentibus, ex trabibus aptissimè colliga-
 tis, in pinnis latuit. Hostes ad oppugnationē satis cōfi-
 dentes accedunt; plurimis simul scalis admotis, in arcē
 scandere nituntur, quantum quisq; potest, vt primus,
 vel inter primos, ad summū euadat, enititur: cū Lu-
 sitanj trabibus demissis scalas perfringunt, vasa deici-

*Solers fa-
cinus.*

*Stratage-
ma Corti-
gnij.*

*Alind Cot
tignijstra
tagema.*

*Xeraphi &
regis Ar-
muzij su-
ga.*

unt, multos saxis interimūt, multò plures flammis absumunt: interim pilæ in confertos emissæ maximam stragē faciunt. Xeraphus receptui signum dedit, & scalis omiſſis, arcē tormentis quaterere sine intermissione parauit. Catapultam deinde in ædibus regijs disponi iussit, quæ plurimum damni nostris inferre potuisset, si aliquis inter hostes esset, qui ea uti sciret. Sed hostium imperitia frustra fuit omnis opera in ea statuenda consumpta. Tandem Xeraphus murum ædificauit, ea mente, ut ad tantam altitudinem perduceret, ut arci immineret, & tela atque densas pilas in nostros emitteret, arcemq; propugnatoribus nudaret. At nostri Cottignij iussu ciebiis duorū tormentorū ictibus murum quatunt, eumque lata rima findunt, multisq; locis pertundunt. Deinde galeas fustibus sublatas inter pinnas stant, ut armatorum speciem præbeant, & choreas ducunt, maximamq; recentis lætitiæ significationē dāt, ut hostes opinarentur tæcens auxiliū aduenisse. Ea vero nocte, quæ sequuta est, Cottignius Emmanuelem Vetulum, & Rodericum Varcellam, cum vasis puluere tormentario refertis, in murum immisit. Hi magno silentio ad murum accedunt, & per rimas atque foramina vasa intra murum collocant: deinde sparsum puluerem tenui quodam limite ab aduerso muro ad arcē continuant. Deinde postquam in arcem recepti sunt, ignem deiiciunt. Flamma repente in muri ruinas temporis momento discurret, vasa corripuit, incendium cū horrendo quodam strepitu concitauit, quod stationē, quæ intra ædurū erat, absumpsit: in ædes deinde regias impetu peruasit. Ventus erat ea nocte vehemens, & ita euenit, ut cū omnes accurrerent, nemo posset incendium restinguere. Neque solum ædes regiæ, sed magna etiam ciuitatis pars incendio illo consumpta fuit. Hoc facto Xeraphi atque Regis spes immissæ fuerunt. Viderunt namq; suos conatus ad nihilum recidisse: & existimabāt nostros nouis præliis confirmatos esse, & idcirco ciuitatem deseruunt, & in aduersam insulam cum trepidatione traiiciunt. Nostri nē incendiū vi-

tra serperet, operam dederunt, & varium ex vrbe com-
 meatum, & aquam præcipuè in arcem importarunt.
 Rex postquam in Queixumensi insula constitit, lite-
 ras ad Cottignium dedit, quibus significauit, se valdè
 suscepti facinoris pœnitere, cuius omnem culpam in
 Xera
 atq, Cot-
 rignius, Garsia Cottignij frater, ab India cum valido
 præsidio, iussu Odoardi Menesij Armuzium venit, cu-
 ius aduentu metus a nostris omninò depulsus, & om-
 nis hostium spes prorsus abiecta fuit, & nostri, quasi
 iam pax instaurata esset, hostibus mansuefactis famili-
 ariter vti cœperunt. Xerastus tamen, vt susceptum sce-
 lus alio scelere cumulalet, cum intelligeret Regem li-
 teras ad Garsiam Cottignium clam misisse, Xamiro
 homini primatio, quo plurimum utebatur, negotium
 dedit, vt ipsum regem strangularet: quod ille diligen-
 ter effecit. Illo mortuo, Xerastus Patxam, Mahametxā
 Zafardimi Regis, qui Zafardimus eo tempō-
 re, quo primum Albuquerque Armuzium venit, re-
 gnabat, Regem creauit. Quo beneficio illum sibi vehe-
 menter obstringit, vt multò lib- . . . tyrannidem con-
 stitueret, & per omnium facinorum genera vagare-
 tur. Hoc anno in Africa Ioannes Cottignius ducentos
 equites eduxit, & rursus Alcaßarem Quebirium
 profectus, iter ita fecit, vt prius omnes vias diligenter
 explorari iuberet. Tintanes tandem peruenit, qui lo-
 cus Alcaßare Quebirio quatuor millia passuum ab-
 est. Ibi in hostes inopinantes inuasit, multos occidit,
 captiuos quinquaginta duxit, & supra duo millia bouū
 abegit. Præfectus Alcaßaris Quebirij cum trecentis e-
 quitibus & ducentis peditibus, vestigijs illius institit.
 Ioannes Cottignius pedetentim, & caute copias age-
 bat: & ita postremum agmen muniebat, vt hostes illi
 parum nocerent. Transmisso autem fluuio constitit,
 & hostibus pugnandi potestatem fecit: & cum illi flu-
 uium transire metuerent, in eorum conspectu con-
 quieuit, & cibum sibi, & miliibus apponi iussit. Inde

*Missi Ar-
mu-
ziensi
arce substi-
dium.*

*Armuzij
Rex à Xe-
rasone ca-
tus.*

*RESA-
FRICE-
NAE.
Prospera
Io. Cottig-
nij excur-
sio.*

*Hamet
Larozij
excurſio.*

*Aluari No-
nii infan-
tis semeri
fuit.*

Arzilam cum omni præda ingreſſus, maximam læti-
tiam cunctis attulit. Fames enim tunc grauiffima Hi-
spaniam & Africam vexabat. At Hamet Larozius, qui
ſummā Alcaſſaris Quebitij poteſtatem habebat, cum
ſe magnā ignominiā accepiſſe iudicaret, quòd Cottig-
nius eſt tam exiguis copijs, tam procul Arzila, & pro-
pe Alcaſſarem Quebirum Mauros tam multos occi-
diſſet, & tantā prædam abduxiſſet, maculam delere
conſtituit. Itaq; equites quandringentos Arzilam du-
xit. Dies erat caliginofus, & pluuius, & ideo factū eſt,
vt a ſpeculatoribus minimè ſentiretur. Multi lignandi
gratia ex vrbe ſine metu exierant, qui vbi primū hoſtes
conſpicati ſunt, in iumenta conſeſſim inſiliunt, & in
vrbem inuehuntui, & ſublaris clamoribus hoſtiū ad-
uentū ſignificant. Multi, qui diſperſi vagabātur, in vr-
bem ſe recipiunt. Cottignius ſigno dato ex vrbe cum
copijs egreſſus eſt. Adoleſcens quidā, Aluarus Nonius
appellabatur, cuius pater regiæ ſupelleſtili præerat, in
agmine primo, quod Fernandus Maſcategnas antefi-
gnanorū ductor agebat, exierat. Eum, cum eſſet animo
ſus & lil eraiſ, adulatores multi ſectabantur. Tum q-
dam ex illis, Age inſequunt, facultatem tibi diuinitus
oblata ne pietetimitas: nemo tibi diei huius egregium
decus vllō modo præcipiat. In hoſtes irruere, nos te ſe-
quemur. Adoleſcens iuuetra & audacia furens, & adu-
latorum ſermonibus inflatus, equum incitauit. Maſca-
regnas illu reuocare conatus fuit. Sed is, cum inuidia
illud fieri putaret, multò vehementius accelerauit, vt
ante omnes manū cum hoſte conſereret. Quinque &
viginti illum ſequuti ſunt, qui tanto impetu in primū
agmen hoſium inuaſerunt, vt eos retro cedere cōpel-
lerent. Sed cum a Larozio ſubſidia repente mitreſcen-
tur, ipſe circumuentus, atque prius, quā auxiliū affer-
ri potuit, caſus eſt: cū illo quatuor alij ceciderunt. Ho-
ſtes deinde eos, qui fugiebant, ferociter inſequuti, cum
in Ioar. ne Cottignium incidiffent, terga verterūt. At
Ioannes Cottignius Aluarii Nonium adhuc viuū of-
fendit, & vt ſolatio, quod adhiberi poterat, dolorē illi

veniret, elaborauit, illumque in urbem inferri continuo iussit. Qui tamen ante quam ad urbem accederet, expirauit. Cottignius vero Mascaregnam cum equibus quadraginta, ut agmen postremum carperet, premisit. Qui cum aliquos primo impetu deturbasset, & vnum viuum cepisset, ex eo scisciratus est, an Larozius ipse interesset. Cum Larozius adesse intelligeret, Cottignium admonuit: qui eo nuncio valde letatus est. valde enim cum Larozio congregi, propter viri famam, cupiebat. Et ipse Larozius id se vehementer expetere saepius assererat. Verum cum animum Cottignij ad dimicandum paratum cerneret, consilium mutauit. At Cottignius cum iam Sol occidisset, illum fugientem insequi noluit, sed quinque captiuos homines primarios abduxit, & caesorum spolia legit, & ita victori exercitum incolumem reduxit. Nemo enim cecidit, praeter illos quinque, quos temeritas in illum casum praecipitauit. Eodem ferme tempore Henticus Menesius, Odoardi Menesij frater, multis disciplinis eruditus, Tingi praerat, qui multas cum non mediocri laude excutiones fecit: et cum per exploratores intellexisset, Tetuani Praefectum in agum Tingiranum copias educturum, ut vastitatem inferret, & Henrico pugnandi potestatem faceret. Henricus obuiam illi processit, & in loco, quod Praefectus erat venturus, tres dies expectauit. Quarto tandem die in urbem reuersus est. Iam omnes ex equis descenderant, cum repente Praefectus apparuit. Pugnae signo dato, Henricus Menesius in hostes inuectus est, illos fudit, fugauitque, & usque ad noctem insequutus, multos occidit & nonnullos captiuos abduxit, maiusque multo damnum hostibus intulisset, nisi tenebrae noctis hostes seruassent. Duabus autem de causis victoria fuit insignis. Prima, quia praefectus Tetuani vir egregie fortis habebatur, & magnas copias adducebat, & Menesius cum multo minore numero mintum illi confidenter occurrerat. Altera, quia fieri non crediderant, ut homo, qui magnam vitae partem in disciplinis varijs, & in pontificio iure consumpserat, tam acer in

*Insignis
Henrici
Menesij
Victoria.*

De proſe armis eſſet. At Vascus Fernandius Cæſar ſretum inte-
ro Vaſci rim Gaditanū non magno quidem militum numero,
Fer. Caſa ſed magna virtute tuebatur. Cū verò ad illum biremis
vis cū Bri accederet, nauarchus illū admonuit, quatuor nauē v-
tānica na. nam nauē Luſitanā cepiſſe, quam ſecum è prætoriz
ni prælio. nauis puppe colligatam trahebant. Cæſar ſine cuncta-
 tione vlla in eas curſum inſtituit, quas poſt Calpem
 montem conſpexit: & cum nauem prætoriam ab alijs
 diſiunctam eſſe cerneret, in eā nauem ſuam incirauit,
 cumq; propè conſtitiſſet, eos, qui ea vehebantur, inter-
 rogauit, vnde eſſent. Illi (erant autem Britanni) reſpon-
 ſum non dederunt, ſed exitium minitanti ſunt, niſi p-
 tinus vela dimitteret. Cæſar cū minimè ſolitus eſſet
 eiufmodi mandatis obſequi, nō obtemperauit, ſed ad
 certamen ineundum, ſatis ſe promptum atque paratū
 exhibuit. Tormentis acriter vtrinque decertatur. Inte-
 rim verò, qui erant in nauī Luſitania, funem, quo erat
 alligata, præcidunt, quod Britanni, eò quòd eſſent pu-
 gnæ actius intenti, minimè perſpexerant. In hoc præ-
 lio Cæſar ſeptem ex ſuis amiſit, & multi præterea fra-
 gmentis ſcutorum, quæ hoſtium tormenta diſſipabā,
 erant grauiffimè ſauciati. Germanus quidam proceto
 corpore, & animo ſatis acri ad moriendum, ſi opus ef-
 ſet, præparatus, 15. vulnera acceperat, è quibus plurimū
 ſanguinis emanabat: quem Cæſar admonuit, vt è pu-
 gna tantisper abſcederet, dum vulnera obligaret. Ego,
 inquit, non prius hinc diſcedam, quam aut moriar, aut
 hoſtes importunos vela demittete compellam. Dein-
 dè tormentum humero ſuſtinet, & ſocium ignem ap-
 plicare iubet: quo factò, nauis armamēta ea parte, qua
 antena malo alligatur, diſſipauit, maliq; partem per-
 fregit: & cū hoc iterum atq; tertio feciſſet, magnum
 Britanniſi terrorem iniecit. Alius deindè Germanus,
 globo à prora in puppim iamiſſo, multos intetemit,
 & puppis partem dilacerauit. Britanni iam eo tempo-
 re 20. ex ſuis amiſerant, & multi vulnerati diſceſſerant.
 Itaq; vela continuò demiferant. Quod etiam naues a-
 liz, quæ propter aduerſum ventum prælio intereſſe

*Eximia
 Germani
 cuiuſdam
 magnani-
 mitas.*

nequiuerant, effecerunt. Hoc facto Cæsar scapham de-
 mitti iussit, et Anglos accersiuir, et causam scire voluit,
 cur Lusitanam nauem cepissent. Illi respondent, se, vt
 eam a Mauroorum incursionem, qui cum longis naui-
 bus mare peragrabant, tuerentur, secum trahere voluisse.
 Illos deinde dimisit, qui, vt se reficerent, Gades aduecti
 sunt. Cæsar Septim se contulit. Emmanuel verò vt fre-
 tum securius à priatis redderet, classem instruendam
 curauit, cui Simonem Cugnam, Tisiani Cugnæ fili-
 um, præfecit. Hoc anno propter nimiam in Maurita-
 nia Tingitana siccitatem fuit ingens sterilitas agriorū,
 & inopia mortales absum-
 pfit. Eo redibilis multitu-
 do, ad Regem Emmanuelem misit, qui dicerent, se vel-
 le ad Christi sanctissimum nomen adiungi, & quibus
 uis hominibus Christianis, qui eos salutariis discipuli
 nis erudirent, in seruitutem addici. Cōcessit hoc Rex
 libentissime. Tātum studiū in illo religionis exitiit, vt
 eo solū nomine posset facillimè in fraudē impelli.
 Cōstabat tamen, eos simulatè religionē inopiæ suble-
 uandę gratia profiteri, quam erant, vbi primum facul-
 tas aliqua daretur, indignissimis factis violaturi. Præ-
 terea hostes immanes in intimas Lusitaniæ sedes ad-
 mittere, minimè tutū videbatur. Accedebat, q̄ erat o-
 pinio, eos pestilentia cōtagione corruptos, posse facilli-
 mē Lusitaniā pestiferis morbis inficere. Quā & vni-
 uersa Lusitania eadē agriorū sterilitate laborabat. Siccitas.
 n. primū segetes multas absumpsit, postmodò im-
 bres inmodici, q̄ mēse Maio & Apuli deciderant, fruges
 enatas corruerūt. Itaq; cū magna Mauroorum multi-
 tudo se omnib. qui eos alere vellent, in seruitutē trade-
 ret, vix erat quisquā, qui eorū opera vti vellent. Sic factū
 est, vt multi egestate & fame cōfecti, sepe de peirēt. Hoc
 anno Veneti cū magnis uicrib. Olyssipponis por-
 tū subierūt. Nauarchus erat Alexander Misauris, vir
 patricius, qui in Rep. plurimū autoritatis habebat. Is à
 Venetis legatus ad Emmanuelem missus fuit, vt cū illo
 pactionē faceret de Indicis aromatibus, quæ volebant
 illis

*Fames in
Maurita-
nia.*

*Voluntaria
Maurorum
præ fame
seruitutē.*

*Veneta ad
Emmanue-
lem lega-
tio.*

• illis certo pretio cū emolumento regis addici. Rex legatum honorificè admodū recepit, multusq; muneribus, & ornamentis affecit, & reliqua omnia, quæ postulat, benignè præstitit. De aromatū vero pactione nihil transigi potuit. In anni huius exitu Rex Emman. eo tempore, quo magis opib. & impetio, summaq; nominis gloria, & celebritate florebat, & optima, ut videbatur valetudine, & corporis robore, & incolumitate vivebat, in morbum subito incidit, ex quo post dies novem, decima tertia die mensis Decemb. ex hac vita migravit. Quinquaginta duob. annis & sex mensibus vixerat: e quib. viginti sex annis, & mense cum dimidio regnavit. In ipso vitæ fine, maxima quædam insitæ religionis & pietatis documenta dedit. Testamētum cū singulari prudentia fecit, animum sacris sanctissimis expiavit, mortis certissimæ nuncium æquissimo animo tulit. sacerdotes, qui illum circumsistebant, & hymnis atq; precibus ad Deum adhibitis, vota pro illius salute sempiterna faciebant, adiuuabant, & versus sacrorū carminum multis in locis memotiter pronuntiabat. Fuit in Berthehemico templo, quod fundarat, cū multis lachrymis, quas desiderium illius excitabat, cum regio funeie, omniumque fermè Principum, & nobilitatis vniuersæ celebritate, in sepulchro cōditus. Si verò cursum vitæ illius cōsideremus, hominem certè felicissimū, si felicitas vlla in rebus humanis extare potest, iudicabimus. Cū esset regia stirpe procreatus, nulla tamen in spe regis dignitatis & amplitudinis enutritus extiterat. Omnes, qui illum iure propinquitatis, & antiquitatis antecedeabant, varijs casibus extincti sunt. Regni verò patrimonium mixtis accessionibus amplificavit. Armuzium, Arabiæ partem, Indiam Indo & Gange definitam, eam etiam, quæ ultra Gangem est, extremasq; Oriētis Solis regiones imperio adiecit: terras incognitas perillustravit. Omnia namq; quæ Lusitani illius imperio faciebant, ad illius laudem & gloriam referenda sunt. Nec enim Regis officium in vlla re clariùs perspicitur, quàm in excellentium hominum, qui

*Emmanue
ls. Lxiii.
Regis mor
b' & mors*

*Prepara
tio eius de
ad mortē.*

*Exequia
eius et se
pulchrum.*

*Vita mo
re & res
gesta.*

res præclaras cum maxima laude moliuntur, multitudine. Rex enim est, si verè hoc nomen vsuipat, qui spiritus affert, qui animos ad laudem excitat, qui pericula subire compellit, qui deniq; honoribus, & præmijs virtuti propositis, multos homines sibi subditos cupiditate ventisimæ laudis inflammat. Vt igitur militum fortitudo imperatorum industriæ, quæ illos exercuit, & militibus disciplinis instruxit, & promptos, & alacres ad rem gerendam exhibuit, ascribenda est: ita clarorum hominum laudes ad Reges optimos, qui claritatem illam honoribus debitis excitant, videtur esse optimo iure reuocandæ. Duplex igitur ratione Reges suorum laudem sibi vindicare possunt, quod & primum homines ingenio excellenti maximarum rerum cupiditate inflamarint, & quod eorum opera, quos singulari virtute præditos animaduertunt, vti sciant. Vt igitur nobilitatis effœminatæ languor & ignauia summum Regi dedecus inutit: ita nobilium virtus & industria illius nomen illustrat. Regibus enim virtutes & vitia in vniuersam plerumq; Remp. tanquam à perenni fonte redundant. Si igitur Vascus Gama tam admirabili virtute & industria viam in Orientem aperuit: si Odoardus Paciecus Regis tempotibus illis potentissimi impetum & arrogantiam compressit: si Franciscus Almeida tam illustres victorias adeptus cum insigni gloria fuit: si Alfonso Albuquerque is Imperator extitit, vti sit cum summis imperatoribus, quorum nomen est immortalitati commendatum, merito comparandus: id est maxima ex parte Ioannis secundi, & Emmanuelis, huius nominis primi, è quorum disciplinis tam præclari homines prodire, virtutibus ascribendum. Id etiam de Ioanne Menesio, de Nonio Fernadio Ataidio, de Mascaregna & Cottignio, & alijs præstantibus ad laudem viris existimandum est, ea omnia, quæ gessere, Emmanuelis virtute gesta fuisse. Quare minimè dubito, quin si ille per se signa in Africam intulisset, omnem Mauritaniam Tingitanam facillimè fuisset sub imperium subditurus. Sed ab eo consilio parum tem-

pori

portibus, partim quorundam hominum timidorū con-
 filijs sæpe reuocatus fuit. Quāto tamē studio Mahume-
 tis nomē extinguere conaretur, vrbes, q̄ illius imperio
 & industria capiæ sunt, & arces similiter edificatæ atq;
 munitæ declarāt. Itaq; felicitas illius, q̄ fuit incredibi-
 lis, nō est fortuna, vt hominū vulgus loquitur, sed di-
 uino beneficio, qđ virtutibus illius fauebat, attribuenda.
 Fuit enim vira cōtinens, natura benign⁹, religione
 pius, præterea mitis atq; mansuetus, & in summa gra-
 uitate comis & perhumanus. Aditus facillimos habebat,
 in administrando iure, et negotijs impigrè gerēdis
 summam diligentiam adhibebat. Manē, & sæpenumerò
 ante lucē surgebat, & reb⁹ diuinis operā dabat: tum in
 supplicū postulatis audiēdis, & negotijs Reip. trāsigen-
 dis tēpus omne cōsumebat. Erat in sermone iucundus,
 & non mediocri urbanitate p̄ditus, & admodū libera-
 lis. Domesticorū necessitatibus summa benignitate cō-
 sulebat. Milites alebat, res præclarè gestas non solū lau-
 dib. sed multis etiā muneribus, & beneficijs prosequen-
 batur. Egentiū inopiam opibus suis egregiè sustentaba-
 bat. Vitis religiosis, & virginibus sacris nō solū ea, quæ
 ad cultum religionis, verū quæ ad domesticum vsum
 pertinebant, largē & munificē suppeditabat. Erat in sce-
 leribus vindicādis, & erratis suorū coercendis seuerus,
 quamuis esset natura magis ad lenitatē, quā ad seueri-
 tatem prōpens⁹. Musica multū delectabatur, sed non
 ita, vt Musicę studiū illum à negotijs auocaret. In eadē
 domo multi fidibus pulsabāt, & ad cytharā canebant,
 & non pauci Quæsttores, & Iurisconsulii, & reliqui va-
 rijs muneribus præfecti, ad illū multa regni negotia de-
 ferebāt, ita, vt simul cū honestissima oblectatione mul-
 ta negotia conficeret. Erat ille quidē cultu vitæ lautissim⁹
 mus, mensaq; illius conquistissimis epulis extracta,
 verū admodum temperatē cibis utebatur. A vino sem-
 per abstinuit, & diebus solenni ieiunio cōsecratis, cibo-
 rum abstinentiam summa religione conseruabat. Fa-
 uebat plurimum literis: de moribus externis multa
 percontari solebat, historias libenter audiebat.

cibum publicè sumebat, erant epulę magis incundo
& utili sermone, q̃ coquorum artificio conditæ. Nam
cū hominib. eruditis, & cum ijs, q̃ varias regiones per-
agrasset, sermonem libentissimè conferebat. Hone-
stissimis ludis operā dabat: pila, & frequenti venatione,
cū à negotijs erat otium, & ludis equestrib. exer-
cebatur. Sed hoc fuit in illo mirabile, quod vix vnquā
tantum eiusmodi ludis indulset, vt non aliquid ea die,
qua animū à negotijs relaxabat, quod ad regiū munus
pertineret, cum ministris suis transigeret. Vel enim in
syluis versaretur, in syluis præstò aderat, qui ei suppli-
cem libellum offerret, & aliquid cum illo ageret, in
quo salus resp. verteretur. Siue celoce in mari vagare-
tur, in ipsa celoce ministri vhebanrur qui cū illo mul-
ta de publ. rebus cum vtilitate cōmuni transigerent. Il-
lius ætate, inopia in exilium pulsa videbatur: mœstus
locus non erat: querimonie silebant: omnia choreis &
cantibus personabant. Eiusmodi ludis aula Regia fre-
quenter oblectabatur. Nobiles adolescentes cū virginibus
Regijs in aula, sine vlla libidinis significatione sal-
tabant, & quamuis honestissimis amouibus indulge-
rent, virginibus erat insitum, neminem ad familiari-
tatem admittere, nisi illum, qui aliquid fortiter & a-
nimosè bellicis in rebus effecisset. Pueris enim nobi-
libus, qui in aula Regia versabantur, non illicitum
pallium virile sumere, antequam in Africā traicerēt,
& aliquod inde decus egregium reportatēt. Et his qui-
dem moribus erat illius tempore nobilitas instituta,
vt multi ex illius domo viri omni laude cumulati
prodirent. Ecclesię sanctionibus alacritate singulari
parebat: mores & ritus ab Ecclesia cōstitutos summa
sanctitate & cæremonia tuebatur. Tempore, quo me-
moriam suppliciorum, quæ Christus pro nobis in cruce
pertulit, ritu solenni consecratur, à templo minimè
discedebat: & tribus diebus, quibus sanctissimum Eu-
charistię sacramentum erat in sepulchri quadam si-
militudine conditum, vt nobis memoriam nostræ
salutis præsentaret, neque vestes exuebat, nec ab eo
loco,

- Ibo, nisi ad aliquod breue tempus abscedebat: & cum somnus illum complectebatur, ibi sine vllō vitæ delicatioris instrumento parumper accubabat. Multas sanctorum hominū religiones instaurauit, fluxosq; mores ad pristinam seueritatē & sanctimoniam reduxit. Aedes facias quā pluriimas vel à fundamentis extruxit, vel collapsas refecit. Odio acerbo Mahumetis sectā persequēbatur, & ea de causa tanto studio bellum in Africa & Asia comparabat, vt, quantum in illo esset, memoriam erroris pestiferi deleteret. Sic autem religionem colebat, vt nunquam studiū publici iuris, & Reip. rationem intermitteret. Sic Reip. constituendæ, & moribus atq; legibus inuigilabat, vt bellicatum rerū cutā nullo modo deponeret. Sic se cū musicis, aut venatoribus oblectabat, vt in medijs voluptatibus, salutis publicæ memoriam retineret. Itaq; eodem tempore classes in Mauritaniam & Aethiopiam, in Orientis solis regiones instruebat, præsidia in varias partes summitterebat, iuri dicundo operam dabat, ~~no~~ ninum querelis autes allicuē præbebat, commissa facinora vindicabat. Tanta tamen lenitate præditus erat, vt non faciliè hominum cupidotur, & omnia pericula metuentium, postularis importunis obsisteret. Id autem effecit, vt manus multorum in modicè sacris rebus afferri permitteret, & transmissione. n in Africam, cuius studio tantopetè flagrabat, ita differret, vt mors improuisa posset omnes illius cogitationes impedire. Attamen quamuis, vt res humanæ sunt, aliquid eiusmodi. quod reprehensibile aliq̃ua dignum videatur, in se admitteret, fuit is Princeps multis Regijs virtutibus ornatus, & immortalī memoria consecrandus.

INDEX RERVM

ET VERBORVM MEMO-

RABILIVM IN DVODECIM LI-

broſ Hieronymi Oſorij Luſitani, Siluenſis Epiſcopi, de rebus
Emmanuelis, Luſitanorum Regis mucliffimi virtute & au-
ſpicio geſtis: in quo numerus paginam: litera A prio-
rem pagina columnam, B. poſterio-
rem indicat.

A.

A bedari Ramani parricidi.	Adene oppugnatio alia	249. b. ir.
um. 137. b. ipſius cæde pu-	rita	250. b
nitum 138. a	Adene oppugnatio alia	250. b
Abedalla falſæ calumnijs impeti-	Adene vrbis deſcriptio	248. a
tus. 286. b. eiſus ad criminatio	Aegyptia nauis à tota Luſitanorū	
nes reſpōſio. 287. a. iniuſta cædes.	claffe difficulter expugnata.	
287. b. diuinitis vindicata. ibid.	65. a	
Abraei animoſitas	218. a	Aegyptij Sultani aduerſus Luſi-
Abraei à Malucenti itinere redi-	tanos apparatus bellicus	120. a
tus.	230. b	Aegyptij Sultani aduerſus Luſita-
Abrahami Barraxe in Arzum	nos in India. h. lum	303. a
ſem agrum excuſio	318. b	Aegyptij Sultani ad Emmanuelē
Abrahami virtus militaris. 147. a	legatio 110. a. eiſdem ad ſum-	
Acotes Zoſulenti Regno præſe-	min Pontif literæ	110. a
ſus.	127. a	Aegyptiſſimalis circulus
Accuſationis aduerſus Vtetimata	Aethiopia duplex	227. b
ratam capita	12. 26. b	Aethiopia ſupra Aegyptum
Acus nauticæ deſcriptio	25. b	Aethiopia ad Emmanuelē lega-
Adami protoplaſti veſtigium.	110. b. huiusque occaſio	260. b
129. a	Aethiopia hoc tempore primi lu-	
Adena obſidione ſolida.	250. b	ſtrates
Adene inſula oppugnatio	249. a	Aethiopia exploratores
Adene oppugnatio	304. a. deditio	10. a
Adena	30. b	Aethiopia ſuſtrata
		15. b
		Aethiopia monachorum charitas
		inſi.

INDEX.

inſignis	333 a	210. b
Aethiopie imperatoris ad Emma nuelem legatio	233 b	albuquerqueij ad Malacenſem rege nuncius
aethiopie Regum arrogantia & af fectata diuinitas	269 b	albuquerqueij à Malaca vrbo diſciſ- ſus 228. a nauis Pratorie nau.
aethiopica legationis & munerum ad Emmanuelem, deſcriptio	268. b	fragium albuquerqueij ad Perſarum Legatos reſpoſum
aethiopici imperij deſcriptio	269 a	albuquerqueij claſſis 34. nauium
aethiopum arma 22. b. pugna cum Luſitanis	23 a	albuquerqueij cum Almeida conten- tio
aethiopum erga Pontif. Romanum reuerentia	333. b	albuquerqueij cum Ducibus conſul- tatio
aethiopum ieiunia, conſeſſio, com- munio ſub vtraque ſpecie	270. a	albuquerqueij cum Malacenſibus a. trox praelium
aethiopum lingua & mores 127. b	alb. cum Pacemenſi rege fœdus	218 a
aethiopum mores 269. a. Religio et ſacritus	269 b	alb. in Malacenſe regnum aduentus
aethiopum noua familiaritas im- portunè dirempta	22 b	alb. de Goæ oppugnatione conſiliū 202. b
aethiopum Reges aliquot neſterici	267 b	alb. de Muleracamo victoria 221. b de Malacenſibus victoria
aethiopum ſacerdotum coniugium	270. a	alb. è naufragio periculum 228. a
africae extremorum littorum deſ- criptio	23 b	albuquerqueij & Almeida in Indie gubernatione collatio
africani belli diſſuaſoria ad Em- manuelem oratio	159 a	albuquerqueij ex naufragio iactura 228. a
africani belli diſſuaſores neſterici et Emmanuelis inſtitutum	159. b	alb. expeditio Malacenſis 213 a alb facinus inhumanum 169 b
albuquerqueij datur	159. b	alb in Arabus expeditio 248 a
africani belli nouus apparatus	159. a	alb. in Armuziū nauigatio 274 a alb. in perduelles inductum 226. b
africani gerendi belli ratio	44. a	alb in victos immanitas 172 a
aguz. opp.	239 a	alb in Vtetimularata capiendū 192 a
alobauz.	239 a	lertia 226 a
alcaſſarelquibir.	44 b	alb. laudabile inſtitutum 265 b
albuquerqueij ad Lemium literæ		albuquerqueij legatio, amb.

I N D E X .

sem Regem 272. b ad Goenses	alfonsi Congensis regis laudes
95. b. ad Narfingensem Regem	292. b
192. b. ad Narfingæ regē 233 a.	eiusdem de Lusitana nomo.
ad Persarum Regem 192. b. ad	thesia iudicium 293. a
Siamensem Regem 217. a ad	alfonsi Congensis Regis pietas fir-
Sophium 276. b. ad Zabaimū,	gularis 79. b
item ad Narfingensem 273. b	alfonsus Congensi regno inaugu-
alb magnanimitas 195 b	tus 79. a
alb periculum 147 b	alfonsus Emmauseli nascitur
alb. periculum Limici subsidio de-	180. b
pulsus 216. b	alfonsi Norognæ cædes 297 a
alb. prudens factum 204. b	algabali castelli oppugnatio .
alb stratagema 169 b & 194 b	281. a
albuquerqueorum in India res ge-	alguerrera 296 a
ste 80. b	allobrogum Ducis nuptiæ 355 b
albuquerqueus ab Almeida capius	almedina opp. 208 a
179. b	almedina vrbs 236 a
albuquerqueus ab Ismaele Sopho	almedina vrbs capta 255 a
per Legatum salutatus	almedinense bellum 236. a
176. b	almedinensis regionis vastatio
albuquerqueus cum j. is arcem de-	260. b
jerit 185 b	almeide ad Mahumetem Anconi
albuquerqueus inuidorum calum	um & S. P. Q. Quilocensem nū.
nus petitus 185 6 in Lusitaniā	cuius 116. b
reuocatur 185. a	almeide ad Tichiazij legationē
alexander Aethiopie Rex. 267. b	responsum 178. b
alexandri vi. Pontif. mors 76. a	almeide ad Mombazensem regē
alfonsi Albuquerquei in Lusitaniā	vincens 117. b. repulsam passus
reditus 85. a	ad Mombazensibus 118. a
alfonsi Albuquerquei res gestæ	almeide ad milites concio 175 a.
160. b	ad Marochino prælum naua
alf. Albuquerquei morbus lethalis	175 b
289 a. oratio patherica 289 b.	almeide consultatio de oppugnan-
Postrema ad Ermanueleni li-	as Earbus 184. a
tera 289. b mors, 290. a. mo-	almeide cum Albuquerquei simul-
res, ibidem, & 290. b exequie	tas 162. b
ibid.	almeide ex India discessus
alf. Albuquerquei fortitudo. 82. b	180. a.

INDEX.

Almeida fortitudo insignis	153 a	ancoſtami inſignis de Luſitania	309 b
Almeida in Calecutienſes expe-		ſtoria	
ditionaualis	173 a	ancoſtamo ſtructæ inſidia	309 a
Almeida in Calecutienſes	173 a	andradij cum Sinarum Duce col-	
rabes expeditio	148 a	loquium	312 b
Almeida in captiuos immanitas		andradij in Indiam atque inde in	
179. a		Luſitaniam reditus	314 b
Almeida inſeſſum cum Barbaris		andradij in Sinam nauigatio	315 a
bellum	184 a	andradiorum fratrum inſignis vir	
almeida in Luſitaniam reuocatus	184 a	199 a	
172. b		anglica ad Emmanuelem legatio	
almeida miſerabilis cædes	183 b	226 a	
Almeida mors	185. a	anni computus apud Cranganorē.	
Almeida prudentia	149. a	noua ſes	107 b
expeditio in Saracenos	149 b	annunciationis D. Virginis Feſtū,	
almeida victoriæ	174. b	apud Indos Chriſtianos celebre	
almeida ſtratagema	118 a	108 b	
aluari Madureiræ ingratitudo et		annus luſtus à Cranganoreſibus	
perfidia	308. b	obſeruatus	107. b
aluari Nonij infauſta temeritas		ant Britij nauigatio Malucentis	
364. b		361. b	
aluari Norogna in Enxouiam ex-		antonij porreæ periculum	57. b
curſiones	326 a b	antonij Fernandi Apoſtaſia	131. a
Aluarius, alijque Luſitani nobles		antonij Leitani immane facinus	
ab Emmanuele reuocati	5 b	226. a	
Aluarius Norogna Azamorenſis		antonij Maſcaregne mors	319. a
præſectus, eiſque res geſe		antonij Saldagne caſus	85 a
319 a		antonij Salæ mors	107. a
aliubiſſa pagus	333 a	antonius Britius fratri ſuffectus	
amagor Caſtellum	333 b	357 b	
amagoris oppugnatio	280. b	antonius, filius Emmanuelis naſci	
ptio	341 a	tur	298. a
ambitio duorum ducum	343. a	aphractum captum	229. b
amborum inſula	350. b	apoſtatarum ſecurgure ſupplicium	
ambredina inſ.	359 b	232. b	
anchediuenſis arcis initium	119. b	aqua benedicta Cranganoreſibus	
anchediuenſis arcis à Luſit. anis di-		uſitata	107 b
144 a		131. b aquarum naufragium	107 b

I N D E X.

Reges Geloensis Regis precibus d ratio	366. b
Vasculis liberati	117. a armuzienſiſu fraus ſingularis 358. a
arabica expeditionis fructus	251. a armuzienſium irata ad Regē pre-
arabum in Luſitanos calumnie et ces	169. b
fraudes	55 b armuzienſiſu pugna nautalis 348. a
arabum in Luſitanos importuni.	armuzij inſule deſcriptio 161. a
tas	121 b armuzini populi queſimonie a
arabum in nauigando ſolertia	170 a
26 b	armuzinum bellum, & integratū.
arbor incognita	49 a 172 a
arbez opp ſpoliatum	170 b armuzium obſidione ſolutū 170. b
arbagus centenarius captus	326 b ariz Corree mors 57 b
archiquum opp.	333 a ariz Telliſ temeritas 272 a
armuzienſe bellum ſecundum	arraulenſis inſula 96 a
169 a	arzile breuis obſidia 200 a
armuzienſe cum Luſitanis ſædus	arroazij cades 330 a
275 b	arzile incendium 157. b
armuzienſes Reges 15 excæcati	arzile inſtauratio, & nouū preſi-
288 b	dium 150 a
armuzienſis arcis inſitium	156. b arzile obſidio irrita 240 a
armuzienſis ciuitas 101. a eiſque	arzile obſidio 155. a
mores	161 b arzile oppugnatio 155. a
armuzienſis Legati ex Luſtania	arzile expugnatio 155 b
reditus 174 b Legationis coſtituta,	arzile oppugnatio 294 a
& ad ea reſponſum	174 b arzile ſubſidia 294. b
armuzienſis rebellio	356 b arzile obſidio ſoluta 295 a
armuzienſis Regis ad Albuquerque.	arzile inſe bellum 155. a
ci, poſtulata reſponſum	273 a arzile inſe bellum 294 a
armuzienſis Regis de Luſitanorū	arzile inſis arx obſidione ſoluta
internecione decretum	367. b 155. a
armuzienſis Regis fuga 369 a pro-	asari flu. 153 a
dictoria cades	ibid. ataidi ſuere caſu inueſte 60. b
armuzienſis regis legatio	234. a ataidi proſpera in Marochieſium
armuzienſis regni noua, Alb. auto.	caſti inſe 237. a ſecunda ir-
re conſtitutio	288. a rupta 237. b
armuzienſis regni potentia	161. b ataidi inſe excuſſo 237. b
armuzienſium cum Luſitanis ſæ-	ataidi: preſum atrociffimum 96 b
d.	166. a ataidi cades 237. a
armuzienſium in Luſitanos conſpi-	ataidi victorie 209 b
	2 a a 3 a. a. iij

I N D E X.

atallij vigilantia	207. a	barbara ciuitas	308. a
atlas, n montes clari	238. b	barbarorum ad Gamam legatio	308. a
auaritia quorundam detestanda	24. b		
146. a		barbaro um erga Lusitano	hospiti-
aulice quorundam auaritie dete-	talitas		183. b
statio	86. a	barbose ad Almeidam litera	
lue virginis & Martyris reli-	120. a		
que in Lusitaniam quando, à bennagafij cum Siqueira congres-			
quo translati	315. a	sus	333. b
auxilium diuinum	94. a	barraxe ad Fernandum Catholi-	
azambugij callidè factum	140. b.	cum legatio	225. a
cum Halliaduce expostulatio	barraxe ad milites oratio		234. b
140. b	barraxe praelium		234. b
azambugij eruptio	141. b	barraxe clades	234. b
azamora ciuitas	153. a	barretus à deuotis Saracenis oppu-	
azamora capta	255. b	gnatus	148. b
azamore noui motus	255. b	barrige de Xiamensib	etoria
azamore obsidio soluta	154. b	239. b	
azamore oppugnatio	153. b	barrige pugna	duersa 281. a.
azamorensè bellum	153. a	283. b	
azamorensè bellum	260. b	barrige victoria	283. b
azamorensis obsidio	254. a	batagli	use anie opp.
azamorensis oppugnatio acerrima beatrijs ad Emmanuelem filium			41. a
254. a		pro exultibus oratio	10. a
azamorensis prouincia tripalita	biensis in Zacatoram profectio		
255.	224. a		
B.			
		belli aduersus Mochrum suscipien-	
		di fraudulēta exhortatio	258. a
Bahara insule	73. a	belli Calecutiensis initium	38. b
Bahare insula	358. a.	verbs belli Calecutij tempus quinque	
358. b		stre	104. b
Baharcis urbis oppugnatio	38. a	bellica in Targā expeditio	311. a
baharcis urbis expugnatio	59. a	belligerandi in Africa ratio	44. a
balba opp.	59. a	bellum Aegyptij Sultani Indicum	
balba forte Taurin	159. a	303. b	
banca insule	231. a	bellum aduersus Mochrim	358. b
banca des sancti	122. a	bellum Almedinense	236. a
bijsmus p. aulorum	frangano. bellum Armuziense. Sec		
renibus	197. a	169. a	

I N D E X.

bellum Arzilenſe	294 a	bellum Zeilandenſe	351. a
bellum Arzilenſe	155. a	benaduxer.e cū hoſte paſſio	346. b
bellum Azamorenſe.	153 b	cum fratre de produione collo-	
bellum Azamorenſe	206 b	quium	347. a
bellum Calecutienſe	65 b	benaluxer.e proditio	ex ea lra
bellum Calecutienſe	180. b	ſitanorum in Azamorenſi vrbe	
bellum Calecutienſe aduerſus Luſi-		periculum	346. a
tanos & Cochimenſem	85. a	benamir.e mors	261. a
bellum Caferquibirienſe	68 b	benafſtarini oppugnatio	232. a. de-
bellum ciuile Caſtelianum	349. b	dutio	ibid b
bellum Cochimenſe	201 b	bendara Malacenſis Maieſtatis dā	
bellum Cochimenſe	63 a	natus	213. a
bellum Cranganoreſe	106 a	bencañinus pagus captus & exu-	
bellum cum Xerifio	357. b	ſtus	359. b
bellum cum Xerifio 279 b.		pugna bengale Prouinci.e deſcriptio	315. b
atrox.	28c. a	benomotape Regis inſignia	128. a.
bellum Effenſe & Mequinezen		prudenter factum	129 a
ſe	258 b	benomotapa regnum auri ditiffi-	
bellum Garabienſe	300 a	mum	128 a
bellum cum Garabienſis rebellio.		benomotapenſis ſuperſtitioſa cō-	
nus reliquijs	330 b	suetudo petendi à Rege ignis	
bellum Goenſe 199. b	220 b	59 b	
bellum Goenſe periculofiffe cum		berrardi Emmanuelis virtus	285. a
308 a		bitanienſis Regis in Luſitanos in-	
bill m Goenſe	258 b	y die	316. b
bellum inter Melindium & Mo-		biniami infelix oppugnatio	361. a
bazenſem	86. b	biniami Regis in Abedallam ge-	
bellum Malaceniſe 316. a. redinte		nerum crudeles inſidiæ	286. a
gratum	317. b	bopum Regio	92. b
bellum Malaceniſe	215 a	blaga Maſſinge metropolis	
bellum Marochienſe 238 a		20	
• 295 b		bonaparte promontorium, cuiusque	
bellum Mombazenſe	118 a	lra	15. b
bellum Onoreniſe	120 b	boniani ingrum fluxus	24. a
bellum Tacemenſe	355 b	botenſis inſidiæ	288. a
bellum Sannienſe	231 a	brachis & eorum	
bellum Septeniſe	262. a	dia	34. a
bellum Lacatorenſe	117. a	brachm na perſilia	
bellum Zeilandenſe	351. a		

manes à Calecutio Rege de	244. b		
prælij die consulti	98. b	brittij in Zeilandens. eruptio	31. b
brasiliæ descriptio	49. a	brittij stratagemæ	32. a
brasiliæ inuentæ primum ad Em-		brittij munitiones	134. b
manuelẽm nuntium	49. a	burgensium & Toletanorum ve-	
brasiliæ portus situs	48. a	tus dissidium	19. b
brasiliensium coniugia	50. b	adul-	
terrum supplicium ibidem. cõ-			
tractus, saltus atq; canu, &c.			
dificia, charitas mutua, belligerã-			
di ratio. ibidem arma strate-			
maia 50. b. Immanit. & planè feri-			
na, peccandi licentia	51. b		
brasiliensium de Lusitanorum ad-	20. a		
uentu gaudium	48. b	Caimes Calecutij regis Dynasta	
brasiliensium natura & mores	32. a		
49. a. arma, & belligerandi sa-		Caixa ciuitas	302. b
gittandi, & ratio, victus, naues, cat-		axanum	300. a
piscatio. ibidem Panificium, po-		calaiate captæ, incensa	171. b
tus, artes diuina, & cec, veneficia calaiatensium cum Albuquerque			
50. a		colloquium	171. b
brasiliensium simplicitas	48. b	calecutia, iassus	111. b
brasilia quando, & quomodo i.		calecutia classis aduersus Lusita-	
uenta	47. a	nos	39. b
braua à Lusitanis ca. ca 146. c. in.		calecutia classis aduersus Lusita-	
ensa		id. nos	59. a
braua vrbs	14. b	calecutiense bellum aduersus Lusi-	
braua Lusitanis deditur	8. a	tanos & Cochimiensem	85. b
brauensium cum Lusitanis pla-		calecutiense bellum	130. b
145. b		calecutienses aliquot parones ca-	
brauensium fraudulentæ pacis pro-		pii	65. a
crastinatio	15. b	calecutiensis aciei descriptio	98. b
brigantini Ducis ad sediũ, sa		F. calecutiensis aduersus Facierum	
Ioan. Chian. & c. & c. & c. & c.		exercitus 92. a. & b. classis	160
sponsio	256. a	nauium	92. b
brigantini redditus in		calecutiensis altera in Lusitanos	
257. a		expeditio	101. b
brigantini Ducis pietas	255. a	calecutiensis ad Cananore	
brigantini cum Cananore contentio		gatio	134. a

I N D E X.

calecutiensis belli initium	38. b	calecutiensium fuga	101. b
calecutiensis belli initium	57. b	calecutiensium fuga	149. a
calecutiensis classis, 29. nauium		calecutiensium fuga	95. a
67. b		calecutiensium nauis Pratoria ca	
calecutiensis classis	130 b	pta	130. b
calecutiensis classis fuga	94 b	calecutiensium	181. naues incense
calecutiensis classis fuga.	67 a	149. a	
calecutiensis exercitus peste infe		calecutiensium pax cum Lusitanis	
status	98 a	234. a	
calecutiensis exercitus 50000 mi		calecutiensium perfidia 62. a. fuga	
litum	136. b	ibidem	
calecutiensis exercitus inania ter		calecutiensium fuga	131. a
riculamenta	102. b	calecutij cum Cochimensi bellum	
calecutiensis in Paciecum classis	73 a		
250 nauium		calecutij oppugnatio	58. a
calecutiensis nauis capta & incē-		calecutij oppugnatio	105. b
sa	62 a	calecutij oppugnatio	65. b
calecutiensis	251. b	calecutij Regia capta & incensa	
calecutiensis p. mira fides atq;	181 b		
constantia	105 a	calecutij Regia capta 182. b incen-	
calecutiensis Regis Castella naua-		sa	183. b
lia	102 a	calecutij Regis ad Samam nuntius	
calecutiensis Regis orna. & sta	38. b		
tura	32 b	calecutij Regis ad 10. Nouium si-	
calecutiensis Regis dolus	11 a	mulatus nuntius, & detecta frau-	
calecutiensis Regis perfidia	50. a		61. a
calecutiensis Rex Brachmanas		calecutij Regis ad Gam. oratio-	
prælij die consulit	98. b	tem, responsum	33 a
calecutiensis Rex mortis discrimē		calecutij Regis discrimen	99 a
pedes effugit	100 a	calecutij Regis erga Lusitanos vi-	
calecutiensis Rex regno se abdicat		ces munificentia	55. b
104 a		calecutij Regis ficta excusatio.	
calecutiensis Rex matris literis ad			
vindictam excitatur	ibid.	calecutij Regis fraudulenta Lega	
calecutiensium cum Lusitanis pax		tic	65. a
eiusque leges	83 b	calecutij Regis in Lus.	67. a
calecutiensium de bello consulta-		chua	
	95. b	calecutij Regis	

INDEX.

calecutij Regis subdola ad Gamā	135 a	
Legatio 65. a. dolus & incon-		cananoris descriptio 135 a
stantia	66. b	cananoris & Coulami Regum ad
calecutij Regis superstitio	93. b.	Capralem Legatio 58 b
classis 280. nauum. 94. a. mili-		cananoris portus 55. b
tes classe 15000. ibid.		cananorensis Regis cum Almeida
calecutij Regis Ithraonica manda-		congressus 123 b
ta	102. b	cananorensis Regis erga Lusitanos
castellum globis deiectum	103. b.	liberalitas 50. a. ad Emmanue-
prelium terrestre ibi clades. i.		lem Legatio 59 b
bid. noua calamitas	104. a	cananorensis Regis in Lusitanos
calecutij situs	35. b	hostilis animus 133 b
calecutio Regi bellum à Gamain		cananorensis Regis in Lusitanos
dictum	65. b	molimina 134. a
calecutium bellum quinq; mensi-		cananorensium in Lusitanos inji-
bis confectum	104. b	die 136. a
calecutium à Gama exploratum		cano caput præcisum 177. a
38. a		capralis ad Calecutiam Legatio
cambaie Regionis situs	54. a. Re-	54. a
gni descriptio	272. a	capralis ad Calecutiensem urbem
cambaiensis nauis à Pantoia capta		aduentus ibid.
211 a		capralis ad Cochimi Regem nunti-
cambaiensis Regis ad Albuquer-		us 58 a
cij Legatos responsio	273. a	capralis ad Quiloensem Regem Le-
cambaie Regis ad Albuquerquium	201. a	gatus 53. a. Quiloensis responsum
Legatio	201. a	ibid.
cambaiensis Regis ad Albuquer-		capralis cum Calecutio colloqui
cium in litteris, cum Legatione	54 b	54 b
251 a.		capralis cum Melindio congressus
cambala insula	3. a	53 a
camalalamus insula	14. b	capralis cum Quiloensi Rege collo-
cambarenis Regis obsidio	77. b	quium 53 b
campsonis Aegyptij classis ad per-		capralis de Calecutio Rege quere-
sus Lusitanos	119 b	9a 56. a
camalala insula	250. b	capralis erga Melindium Regem
canalensis insula	86. a	fides 52. b
cananorensis arcis descriptio		capralis in Indiam nauigatio conti-
124. a		nata
cananorensis arcis oppugnatio	154. b	

I N D E X.

generalis in Lusitaniam reditus	60. a	ta vestigia	119. b
carauela Lusitana à Mauris ca-		christianismi per Aethiopiā incre-	
pta	298. b	mentum	192. b
caranelarum descriptio	64. a	christianismi per Indiam olim pro-	
carma ciuitas	300. a	pagati antiquissimi & instr.	
carmasa ciuitas	300. a	gæ testimonio	108. a
casterquibirienſe bellum	68. b	christianismi vestigia Goæ reper-	
casterquibirium oppidum	68. a	ta	191. a
castellana ad Emmanuelem Lega-		christianorum Cranganorenſium	
tio	8. a	ritus & mores	107. a
castellana ad Emmanuelem Lega-		christianorum Pontifex.	ibid.
tio 13. a. eiusque responsio		christianorum Sacerdotum tonsu-	
ibid.		ra	ibid.
castellane rebellionis euentus		christianorum Eucharistiæ & sa-	
345. a		crificii vsus	107. a
castellani à Carolo V. defectio		christianorum D Thomæ discipuli-	
344. a		nis imbutorum constantia	
castellanorum rebellium ad Em-		83. a	
manuelem Legatio	344. a	christianorum in Mauros insidie	
castellanorum rebellium institutū		46. a	
ab authore notatum.	344. a	christianorum in proscriptos Iudæ-	
ror. ibidem b. Ciuit. bellum		os iniuriæ	7. a
344. b		christianorum militum fœda con-	
casus ridiculus	45. a	sentio	47. a
cauræ deductio	354. b	christianorum quorundam perfidi-	
catualis	31. b	dia	197. a
caulamenſis arcis initia	307. a	christi militum origo & instituta	
caxemum regio Arabiæ	146. b	11. b	
celocis inaudita hætenus nauiga-		cicico Maurus occiditur	254. a
tio	306. b	ciæ Mançoris Azamorenſium	
chalcographiæ vsus apud Sinas an-		defecti virtus	ibidem.
tiquissimus	314. a	les	ibid.
champanellum ciuitas	272. b	cl. Busen Brasiliam missa	63. a
chatingamenſis rectoris in Syluæri		cl. in Indiam missa	42. a
am insidie	315. b	cl. 80. quæ aduersus Lusita-	
chatingamum vrbs	ibid.	nos	193. b
ciuitas	49. b	cochinienſe bellum	201. b
christiani in Anchedina reper-		cochinienſes ad Galecutienſem Re-	
		gem transfugæ	73. a

INDEX.

cochimienſis ad Calecutienſis lite- ras reſponſum	67 a	comorin promontorium Indiæ	24. b
cochimienſis in fide conſtantia. ibi b	34 a		
cochimienſis arx quando, & a qui- bus conſtituta & b eius ſitus.	82. a	comorinum Indiæ promontorium	128. b
cochimienſis e xerxatus aduerſus Ca- lecutios	92. a	conceptionis inſule inuentio.	60. b
cochimienſis regionis ſitus	90. b	concilium ordinis Equitum Chri- ſtianos in uſu	107. a
cochimienſis Regis diſſuaſoria ad ſſi- Paciecum oratio	91. b	confeſſio apud Cranganorēſes Chri- ſtianos in uſu	107. a
cochimienſis Regis victoriæ deſpe- ratio. 89. a ad Paciecum oratio.		confederatio contra Regem Gal- ibidem.	225. b
cochimienſis Regis erga Luſitanos amor	81. a	congenſis ad Luſitanie Regem Le- gatio pro obtinendis Sacerdoti- bus	77 a
cochimienſis Regis ſœdus cum Lu- ſitanis	58. b	congenſis Dux captus Baptiſmum	76 b
cochimienſis Regis fuga	74. b	flagitat	76 b
cochimienſis Regis ſumma fides ibid.		congenſi Regi di- ſſidium	ibid.
cochimienſis Regis oratio fidei & conſtantiæ plena	73 b	congenſi Regi diſſa ab Emmanue- le inſignis	242 a
cochimienſis Regis mors.	201 b	congenſi Regis ad Pontificē Ma- ximū Legatio	243 a
cochimienſium clades	74	litteræ	ibid.
cochimienſium ex aduentu hoſtis terror & fuga	91 a	congenſis Regis de Emmanuelis in ſe beneficijs litteræ publicæ	241. a
cochimienſium Regum miramēta cedendo conſuetudo	201 b	congenſis Regis erga Chriſtiāna pietatem ſtudium ſingulare	77 b
cochimium vrbs.	51 a	congenſis Regis filius idololatriā vetat	78 b
coicatarī in Albuquerque. freu- des	106 a	congenſis Regis filius vnā cum Le- gato in Luſitaniā miſſus	240. b
coiebiqū laus	224 a	congenſis Regis natus maximus fi- lius baptizatur	78. a
coiebiqū mors	224 a	congenſis Regis patruus ſit	
collis ſale abundans & ſulſidæ 161 a			
colonia in Zelandia metropolis			
129 a			
Colonna lapidea cum Emmanue.			

I N D E X.

- stianus* 77. b coulamensis rebellio 341. a *pax re-*
congensis Rex vna cum Regina nouata *ibid. b*
multisque nobilibus baptizatus coulamensis tumultus 104. b
 78. a *coulamensium* 27. *naues incense*
congensis Rex suorum interpres et 124. b
Catechista 80. b. eius liberi & coulami ciuitatis descriptio, gētis.
proceres in Lusitania educantur *que mores* 83. d
ibid. *contignij ad Albuquerqueium oratio*
congensium conuersionis occasio 181. a
 76. a *contignij cum Albuquerqueio simul*
congensium Christianorum perse- *tas* 181. b *temeraria oratio* 182. a
cutio 78. b *cæca tenerritas, ibidem. prælium*
congensium de Lusitanæ classis ad 182. b. *periculum* 183. a *cedes*
uentu gaudium 77. b *ibid.*
congensium e Christianos chari *contignij & Mascaregae prospera*
tas insignis 80. a *excursio* 337. b
congensium erga S. Crucem deuo *cranganorense bellum* 106. a
tio 77. b *cranganoris expugnatio & incen-*
congensium fratrum bellum 79. a *dium* 106. b. *urbis & incolarum*
congi regionis descriptio 76. a *descriptio* 107. a
coniugalis amor & fides eximia *cranganoris tumultus* 106. a
 297. b *cranganorensium Christianorum ad*
consilium bonum repudiat. 151. a *Gamam legatio* 66. a
consilium malum 184. a *cranganorensium Christianorum*
consilium fraudulentum 349. b *confessio* 107. a. *paruulorum ba-*
corree cuni Bintamensibus præli- *ptismus, ibid. a* *Aqua laustralis.*
um 340. b. *de eisdem victoria* *ibid. b. cura defunctorum ibid.*
corree & Soderij contentio de dis- *annus luctus, ibid. ieiunia ibid.*
cessu ex India 71. a *sacra solennia ibi. anni compen-*
corree in Peguense regnum pro- *sis. ibid. Festum D Thomæ ibi.*
fectio 338. b *nota monastica ibid. Sacerdo-*
corteregalis prima ad Septentrio- *es coniugati* *ibid.*
nem nauigatio 63. b. *nauigatio se-* *cranganorensium Christianorum*
cunda 63. b *ritus & mores* 107. *Sacerdotum*
cotagorum 92. b *consuetudo ibid. Eucharistia & sa-*
cottignij stratagema 363. a. *aliud.* *cranganorum urbs* 381. a
crucis antiquissima mira *crucis antiquissima mira* *381. a*
ptib

I N D E X.

p us	109. a	diu ciuitas	272. a
crucis forma antiquissima,	108 a	dolus dolo delusus	140. a
stupendum miraculum.	108. ali	duccala regio	253 a
ad. ibid		ducum duorum monomachia	
duarum Regio.	92 b	147. a	
cugna ad S. Laurentij insula pro-		duellum	332. a
fectio 143 b repulsa	ibid	duamur	238 b
cugna ad Zacatorensis arcis prefe-			
ctum legatio	146 b		
cugna cum Melindio congressus			
145. a			
cugna virtus insignis	366 a		
cura defunctorum apud Cranga-			
norenses Christianos	107. b		
curia Muria, insula	75 a		
curiga ciuitas	92 b		

D.

D abida opp.	235. a		
Dabidentis princeps captus			
235 b			
Dabidentium rebellio domita.			
311. b			
dabulense praelium	174. a		
dabulis descriptio	174. b		
dabul capta	174. a		
dabul spoliata	ibid.		
dabul incensa	ibid.		
dabul opp.	174. b		
dabulis turris expugnatio	205 b		
dama oppidum	205. b		
darquimense regnum	205. a		
darraca ciuitas	205. a		
dauid Aethiopum rex	268 a		
delamixie in gratitudo	170 a		
denique belis oppidum	348. a		
diu vibs	110 a		
emerga Lusitanos auxilium			
136 b			

E.

E cclasiasticorum bonorum ab-			
usius 266. a. de que eo au-			
thoris sententia	ibid.		
Elephantis regis cades	216. a		
Elephantum armatorum pugna			
216. a			
Elephantum fuga	216 b		
Elephantus Pontifex in veneratur			
flexus genibus.	264 b		
Emmanueli Beatrix filia nascitur			
86 b			
Emmanueli diffusa Africana ex-			
peditio	42 b		
Emmanuelis filius Michael nasci.			
tur	20 b		
Emmanuel Io. Regi ex testamen-			
to succedit	3. a		
Emmanueli Isabela filia nascitur			
75. b			
Emmanueli nascitur Ludouicus fi-			
lius	114. a		
Emmanuelinatus filius	60 a		
Emmanuelis ad Aethiopum Regē			
legatio	285 a		
Emmanuelis ad Aethiopiae regem			
legatio	145 a		
Emmanuelis ad Almeida, pro Ge-			
organo, oraticum			
5 a			

I N D E X.

<i>Emmanuelis ad Carolum V. de Leonoræ nuptijs, legatio</i>	320. a	<i>Emmanuelis ad summum Pontificem de Aegyptiæ legatione litteræ</i>	110. b
<i>eiusdem cum Leonora sponsalia</i>		<i>Emmanuelis, eiusdem Indicarum navigationum scopus</i>	111. a
<i>ibid.</i>	b	<i>Emmanuelis ad Timociam litteræ</i>	201. a
<i>Emmanuelis nuptiæ</i>	321. b	<i>Emmanuelis ad Venetam legationem responsum</i>	42. b
<i>Emmanuelis ad Castellanorum rebellium legationem responsum</i>	344. b	<i>Emmanuelis Constitutiones in. gn. initio.</i>	5. a 6. b
<i>Emmanuelis ad Cochimensem muneræ</i>	81. a	<i>Emmanuelis cum Castellani Regis filia nuptiæ</i>	1. b
<i>Emmanuelis ad Cochimensem Regem munera</i>	66. a	<i>Emmanuelis cum Isabela nuptiæ</i>	17. b
<i>Emmanuelis ad Congensem Regem legatus. 240. b. moritur</i>	241. a	<i>Emmanuelis honores & munera in Cochimensem Regem collata</i>	115. a
<i>Emmanuelis ad Leonem X. Pontif. Maxim. magnifica Legatio</i>	263. b	<i>Emmanuel D. Virgini templum cõdit</i>	41. b
<i>Emmanuelis ad Leonem X. Pontif. Maxim. muneræ</i>	ibid.	<i>Emmanuelis de arce quadam extruenda institutum</i>	357. b
<i>Emmanuelis ad Maximilianum Imperatorem Legatio</i>	291. a	<i>Emmanuelis de communi salute sollici udo</i>	132. a
<i>Emmanuelis ad Melindium muneræ</i>	53. b	<i>Emmanuelis decretum de Iudeis expellendo</i>	11. a
<i>Emmanuelis ad Philippum Regem gratulatoria legatio</i>	131. b	<i>Emmanuelis erga clerum munificentia</i>	8. a
<i>Emmanuel. ad Pontificem legatio. b</i>		<i>Emmanuelis erga Camam & suos munificentia</i>	41. a
<i>Emman. ad Pontif. Maxim. legatio pro reformanda Ecclesia.</i>	21. a	<i>Emmanuelis er a Petr. Nauarræ & alios munificentia</i>	160. a
<i>eius successus</i>	21. b	<i>Emmanuelis in aduersis moderatio</i>	285. a
<i>Emmanuelis ad Pontif. Maxim. legatio</i>	169. b	<i>Emmanuelis in Castellam profectus.</i>	18. b
<i>Emmanuelis ad Pont. Maxim. postulata.</i>	265. a	<i>Emmanuelis & Isabele in Castille regnum inauguratio.</i>	19. b
<i>Emmanuelis ad Pontif. Maxi pro Christianorum concordia legatio.</i>	132. a		

I N D E X.

107.

Emmanuelis & Isabelæ iter Arragonicum 20.2

Emmanuelis in Christianismo propagando studium singulare.

80.2 240.2

Emmanuelis in Iudeos factum notatum simul & excusatum.
14.2

Emmanuelis in Portugaliâ reditus 21.2

Emmanuelis in Regem inauguratio 4.2

Emmanuelis in rebus gerendis summa celeritas 158.2

Emmanuelis in Zeiamum apparatus bellicus 252.2

Emmanuelis legatio gratulatoria ad Castellæ reges 5.2

Emmanuelis legatorum in Aethiopiâ aduentus 171.2

Emmanuelis morbus & mors 371.2

b. preparatio ad mortem ibid.

exequiæ et sepulchrû 372.2. vi.

ta, mores, & res gestæ. ibid.

Emmanuelis nouæ leges 113.2

Emmanuelis purum factum. 255.2

a. eius laudes ibid.

Emmanuelis quædam piæ, liberaliter & iustè facta 62.2

Emmanuelis regia incensæ 60.2

Emmanuelis secundæ nuptiæ. 42.2

Emmanuel suorum insidijs & talumnijs petitur 519.2

b. secundas ambit nuptias. 380.2. a. mul-

torum similes iudicium idcirco incutit

ibid.

Emmanuelis usus apud Changanos

Fames in Lusitania 62.2

Fames in Mauritania 366.2

Farobus mons 87.2

Farrobis mons 385.2

Feris ad Benaduxeram fratrem dissuasoria productionis oratio

347.2

Fernandi Decij mors 119.2

Fernandi Magallani ad Castellæ Regem defectio 322.2

defectio nis causa 322.2. b. institutum de querendis Malucis 323.2

Fernandus Emmanuelis fluxu nascitur 142.2

Fernandi Coutigii in Indiam aduentus 180.2

Fernandi Regis Catholici mors 190.2

Fernandi Catholici filius moritur 18.2

Fernandi Castrensis mors 200.2

Fessense bellum 258.2

Fessensis Regis Dux proditoriæ necatus 350.2

Fessensis Regis in Arzilensem agrum eruptio 350.2

Fessensis Regis in Tingitanos expeditio 45.2

Festum Thomæ Apostoli Christianis Craganorensibus in usu 107.2

Fidel Christianæ per Congense regnum successus 78.2

Fidel pueri mira

Fides

INDEX.

fedes tormentarij cuiusdam magi stri erga superiorem eximia 229.b	gama ad Calecutiensem regem le- gatio 31. a. & Calecutij respon- sum 31. a
fedus Castellæ Lusitanieque Re- gum de navigationibus Ocea- nicis 323.b	gama ad Calecutium regem nun- cius 30 b
fortiter factum 136.b	gama alterum cum Calecutiensi rege colloquium 36. a
franciscanis. Monachi in Indiam missi 42. a	gama cum Zacocia colloquium 27. a
fran Albuquerqueij facinus inhone- stum 84. b perfidia ibid.	gama prudentia 28. a. ad Melindē sem regem nuncius 29. b
francisci Albuquerqueij interitus 85. a	gama virtus 23. a. eidem structæ insidiæ 23 b. nuncius ad ignotā
fran Almeida ad Quiloensem le- gatio, & Regis fuga 116. a. vi- de in Almeida latius	Africa gentem 24. a
francisci Portugalensis periculū et victoria 200 a	gama cum Cananorensi rege so- lus 68 a. discessus ex India. i- bid. classis tempestate disiecta 68 b. in Lusitaniam reditus 68. b
franciscus Almeida primus Indie vice rex 109. b. vide in Almei- da	genemensium r. bellio garabiense bellum 311. b 330. a
franciscus Gnaia Lusitanæ classis præfectus 126. a	gandanabaram Aethiopiæ Regio 113. a
franciscus Pereira Pestana francisci Pantoie pusillanimitas 222 a	gassie Contignij negligentia 367 a
fratrum duorum insignis virtus 224. b	gassaris Galli flauis vado impo- sta 357 b
G.	gaspari Pereira in Albuquerqueium indignum facinus 252. a
Gabalicus Zeilandæ por- tus 129. a	germaniciusdam insignis magna nimitas 361 a
Gallicana ad Emmanuele legatio 293. a	georgij Albuquerqueij Malacense i- ter, eiusque successus 355 b
Gama ad Calecutium Regem pro- ficiscitur 31. b	ad Pacemensem Tyrannum nū- cius ibid.
Gama ad Calecutiensem regem 126. b	georgij Britij infauista navigatio 356 b. clades miserabilis 357. a
	georgij Quadra peregrinatio 341 b

ad Aethiopia Regem Legatio guilielmi Xebrensis consilio Hispa

343.a

georgij Vicire infelix excursio

220.a

georgius Cardinalis

10 b

goa insula

40.a

goe commeatu adiuta

224 b

goe editio

192.a

goe descriptio

190 b

goe expugnatio

203 a

goe noua praesidia

224.a

goe summum periculum

349 b

goe vehemens oppugnatio

195.a

goense bellum

220 b 231.b

goense bellum communi consilio de

cretum

201.a

goense bellum periculosissimum

308.a

goensis insula à Puletacamo occu-

pata

222.b

goensis praeda

205 a

goensis portus vestigal solerter au-

ctum

233.a

goensis Reip. constitutio

192 a

205 a

gobenam erga Lusitanos fides

221.a

goe magna instrumentorum belli-

corum reperta vis

192.a

gnaie clementia 127.a. mors ibi-

dem.

gnaie cum Zofalensi Rege foedus

126 a.

gradus quid

15.b

guadelairae Castellani stratagema

147

135 b

guadafum promontorium

75 a

guer Promontorium

310.b

nis grauisimum imperatum tri-

butum

343 a

gundissalui Vascij captiuus et il-

lustre martyrium. 299.a. eius-

dem frater martyr 299 b

gundissalui Vasci iniquum & cru-

dele facinus

133.b

H.

H *Abandae opp. incensum*

172. a

Habrahemi Quiloae Regis

perfidiae aliaq; scelera

64.b

Hagamahamedi cum Lusitanis a-

trox praedium

259.b

Hagamahamedi pugna naualis

358 b

Haliaducis in Lusitanos odium

140 a

Haliadux Sasinij tyrannidem in-

uadit

138 a

Haliadux Azambugij auxilium im-

plorat. ibid. cum Lusitanis fa-

ctus facit

ibid.b

Hameti Laroqij excursio

367 b

Heam Prouincia

257 b

Hebraei ad 2000. triduo occisi

115 b

Hebraei supra mille per tumultus

vno die cæsi

119.a

Hebraei supra 800. Olyssipone per

seditionem vno die trucidati

114.b

Hectoris Roderici prudens institum

tum

307 b

Helena Davidis Aethiopum Re-

gis mater

268 a

I N D E X.

Henricus filius Emmanuëlis nasci	iacobus Canus Aethiopia lustra
tur	229 a
henrici Machadi cedes	iapara Iauæ ciuitas
176 b	244. a
henrici Menesij præclara victoria	iama maior & minor
370. a	243. b
	idalcami clades
	390. b
henricus Portugaliæ regis filius O-	idenar mons.
ceanicarum nauigationum au-	iehabentafusi ad Emmanuelem O-
thor	ratio
15 a	297. b
herba sancta	iehabentafusi cedis occasio
41 a	354. a
herculus militum sepulchra	iehabentafusi de Marochienjibus
174. b	insignis victoria
	239 b
heroum ciuitas n. Suez	iehabentafusi in Lusitanos frau-
248 b	des
hieronymi Limici mors	ibid.
203 b. ma	139. a
gnanimitas insignis	iehabentafusi proditoria cedes
hieronymi Souse naufragium	355. a
334. a	iehabentafusi elogium
	355. b
hocum veneno necatus	iehabentafusus arte mortem eua-
275. b	
hoia vrbs à Cugna capta	dit
145. b	140. a
homeatus oppidi expugnatio & di-	iehabentafusi de rebellibus victo-
reptio	ria
170 b	345. a
hostile ferculum	iehabentafusi victoria
167 b	235. b
hotæ cum Raho Benxamutio ma-	iehabentafusus produionis suspe-
rito colloquium	ctus
296 b	239 a
humane fragilitatis exemplum	ieiunia Cranganorensium Christi-
185 a	anorum
	107. b
	iehomazendi Arabum Ducis ca-
	des
	238 a
	impetum in Repelinenfes
	82. a
I. a. Lupij Siqueiræ iter Indicum	india duplex
317. b	33. b
	indica asus prima
	17. a
Iacobi Almeida, pro Georgio	quando ex Lusitania soluerie
10 annis regis notho ad Emma-	ibid.
nuelem oratio	4 b
Iac. Cani ad Congensem regem le-	fortunia
gatio	115. b
ia. Cani cum Congensi congressus	indica nauigationis descriptio
77. a	22. a
Veige fortitudo	indica nauigationis diffusio
113. b	16 a
	1. bbb 2.
	indica

I N D E X.

indica nauigatio ab Emmanuele	io. Gom ^{ci} capite multatus	
probata, & quare	16.b	309.a
indie descriptio	33.b	ioannes Homo 119.a
indie hoc tempore primi explorato	ioannis Homini facinus audax	
res	267.a	121.b
indie magnitudo	34.a	io. Limici nauis abingentipiscere
indie exploratae primus nuntius	tardata	317.b
22.a	io. Limici in Indiam aduentus	
indie exploratores	16.a	251.b
indorum artificum distinctio	io. Lusit. Regis ad Congensem Re-	
35.a	gem legatio	77.b
indorum dira sodalitas	35.b	io. Lusit. Regis elogium 3.a
indorum scriptura & charta	ibid.	ioannis Lusitaniae Regis morbus et
Historia	ibi	mors 2.b. testamento heres Em-
indorum Christianorum summus	manuel	3.a
Poni fex	107.a	ioannis Machiadi de rebus hostiu
indorum nobilium mores	35.a	iudicium 193.b
indorum religio	34.a	io. Menesij cum Castrensi de pre-
indorum sacru solenne	34. b. anni	lio ineundo consultatio 44.b
initium	ibid.	io. Menesij cum nobili Mauro collo-
indorum superstitiosa diuinandi	quium	157.b
ratio	34.b	io. Menesij ex bebo Turcico reditus
indostam, olim India	34.a	47.b
ingratitude in Paciecum summa	io. Menesij expeditio Azamoren-	
112.b	sis	513.b
inhumanum Albuquerqueij facinus	io. Menesij in Larachenses eruptio	
169.b	87.a. stratagema ibidem atrox	
inuidorum in Albuquerqueium calu-	cum Mauris praelium. ibid.	
nie	285.b	cia 87.b
insule parue, sed amenissima	io. Menesij in Xerquienses excur-	
24.a	sio	257.b
indulgentiarum sacrarum abusiui	ioan. Menesij in Tafusum pagum	
vindicatus	266.b	excurso ibid.
fr. Io. Chiauensis ad bellu Maro	io. Menesij morse. 61. & mores &	
chiense, exhortatio	256.a	ingenium ibid.
io. Camare ex indignatione officii	io. Menesij periculum	26.a.
una singula Emmanuele singula	70.14	
re	295.a	io. Mehesij subsidium Arzike sero-

I N D E X

- missum 156. a iudei servitute ab Emmanuele li-
 10. Menesij stratagema in Mauros berati 7. b
 87. b. De iudeis Lusitania ejiciendis con-
 10. Contignij prospera excursio sultatio 12. b
 364. a iudei vi & dolo oppressi. 13. b
 10. Contigni excursio 293. b iudeorum liberi per vim ad Chri-
 328. b stianismum pertracti ibidem.
 10. Contigni in Farrobi accolae ex- iudeorum per Hispaniam servitu-
 cursio 279. b. praelium atrox tis occasio 6. a
 ibid. iusartis virtus 100. a
 10. Gundissalvi audacia 198. b
 10. Roderici periculum 154. b
 10. Serrani temeritas 357. a
 iogium mores & religio 38. a
 isabela canonizatio 291. a
 isabela Castellae reginae mors 213. b
 86. b Lara ciuitas 392. b
 isabela iunioris mors 21. a Lara insula 172. b
 isabela natus filius Michael. larache opp. 86. b
 20. b laurentij Almeidae magnanimitas
 ismaelis Sophi ad Albuquerqueium 152. a. mors 152. b. apud suos desi-
 legatio 276. b derium ibid.
 ismaelis Sophi ad Albuquerqueium laurentij Almeidae praeclara vir-
 literae 303. a tus 149. a
 ismaelis Sophi ad Emmanuelem laurentij Mogeni Lusitani virtus
 munera & Legatio 302. b 73. b
 ismaelis Sophi ad Emmanuelem laurentius Almeida bis sagitta
 literae 302. b vulneratus 152. a
 ismaelis Sophi castra 300. b legationes ad Albuquerqueium fre-
 ismaelis Sophi epulum legatis ex- quentes. 211. b
 hibitum 301. a legationes ad Albuquerqueium va-
 ismaelis Sophi genus, institutum, rie 219. b
 imperium & res gestae 275. b se leide hambrensi in Iehabentafio
 Et suae studium 276. a fum conspirant 354. b
 iuda arabiae ciuitas 350. b leuij ad Amuziensem Regem le-
 iuda ciuitas & portus 305. a. eius gatio 210. a
 oppugnatio irrita 304. b leonis X. Pont. erga Emmanuelem
 in Emmanuele Lusitania notata largitio. 205. a
 puji 13. a Bbb 3

I N D E X.

<i>lemiscum Albuquerque simultas</i>	<i>lusitanæ aciei periculum</i>	183. a
211. a	<i>lusitanæ classis in Mauritaniam</i>	
<i>lemij res gestæ</i>	<i>navigatio, eiusque successus</i>	210. a
<i>lemij prælium & naufragium</i>	283. b	
292. a	<i>lusitanæ classis aduersus Turcas</i>	
<i>honoræ sponsæ in Lusitaniam de-</i>	<i>successus</i>	47. a
<i>ductæ pompa & cæremoniæ</i>	<i>lusitanæ classis periculum</i>	304. b
321. a	<i>lusitanæ copiæ aduersus Calecuti-</i>	
<i>lingua ciuitas</i>	<i>os</i>	98. b
<i>linguæ Regis cum Lusitanis naua-</i>	<i>lusitanæ præbitatis exemplum illu-</i>	
<i>le prælium</i>	<i>stre</i>	313. a
273. a fuga 271. a	<i>lusitanæ 4. naues submersæ</i>	52. a
<i>literarum Christianæ religionis cõ-</i>	<i>lusitania peste infestatur</i>	13. b
<i>mendatio</i>	52. a	
<i>literarum mittendarum calliditas</i>	<i>lusitani aliquot in insula S. Lau-</i>	
110	<i>rentij mæore contabescunt</i>	144. a
<i>ludouici Valentis virtus</i>	45. b	
318. b	<i>lusitanicæ ad Sophum Legationis</i>	
<i>ludouici F. Artimanni ad Lusita-</i>	<i>capita 301. a. & Ismaelis Sophi</i>	
<i>nos aduentus</i>	<i>ad eæ responsum</i>	ibid. b
129. b	<i>lusitanicæ aulæ institutum</i>	322. a
<i>lupi in marochiosum agrum eru-</i>	<i>lusitanicæ legationis in urbem Ro-</i>	
<i>prio</i>	<i>mam ingressus & pompa.</i>	264. a
263. a	<i>lusitanici regni comitia, eorumque</i>	
<i>lupi Martini fortitudo insignis</i>	<i>decreta</i>	63. b
45. b	<i>lusitanicum stratagemæ</i>	100. b
<i>lupi Sanciij naufragium</i>	<i>lusitanicæ & Castellæ Regum de</i>	
119. b	<i>finibus regendus disceptatio</i>	160. b
<i>lupi Suarij cum 13. nquibus in Indi-</i>	<i>lusitania & Hispania Regum fe-</i>	
<i>en aduentus</i>	<i>cus de navigationibus Oceani-</i>	
104. b	<i>cus</i>	323. b
<i>lupi Suarij res gestæ</i>	<i>lusitania regni comitia</i>	4. a
296. a. lega-	<i>lusitani aliquot ab Emmanuele</i>	
<i>tio ad Coulamensem regem. ibi-</i>	<i>histina restitui</i>	9. b
<i>dem.</i>		
<i>lusitana ad Peguensensem regem Le-</i>		
<i>gatio</i>		
338. b		
<i>lusitana Legatio ad Congensem</i>		
<i>Regem pro Christianismi ampli-</i>		
<i>ficacione</i>		76. b
<i>lusitana in Pateonuzum classis</i>		
244. b		
<i>lusitana classis tempestate disie-</i>		
<i>cta</i>		142. b

<i>lusitani diuinitus ab hoste liberati</i>	<i>lusitanorum cruenta victoria</i>
67.a	260.b
<i>lusitani fame laborant</i>	<i>lusitanorum cum Calecutiensibus</i>
<i>lusitani in terram incognitam de-</i>	<i>pugna naualis</i>
<i>lati</i>	130 b
125 b	<i>lusitanorum cum Cranganorensi-</i>
<i>lusitani legati cum Sopho colloqui-</i>	<i>bus pugna naualis</i>
<i>um</i>	106 a. victo-
300.b	<i>ria. ibidem. praelium terrestre</i>
<i>lusitani per Indiam in duas factio-</i>	<i>ibid.b</i>
<i>nes diuisi</i>	<i>lusitanorum cum incognitis Barba-</i>
173 a	<i>ris pugna</i>
<i>lusitani 70 apostatae</i>	125.b
223.b	<i>lusitanorum cum Indiis nuptiae</i>
<i>lusitani Sacerdotes in Congū Ae-</i>	<i>thiopie regnum mittuntur</i>
<i>thiopie regnum mittuntur</i>	211.b
76 a	<i>lusitanorum cum Mauris pugna</i>
<i>lusitani 13 Goam primi irrumpunt</i>	69 a. 154. a
303.b	<i>lusitanorum cum Rege Cochimen-</i>
<i>lusitani 13. per seditionem in tem-</i>	<i>pe sedus</i>
<i>pe combusta</i>	58 b
124.b	<i>lusitanorum cum Rege Coulamem</i>
<i>lusitanorum acies naualis</i>	<i>pe sedus</i>
148.b	83 b
<i>praelium cum Calecutiensibus. i-</i>	<i>lusitanorum cum Xerifo bellum</i>
<i>bidem.</i>	279 b. pugna atrox. ibid. de eo-
<i>lusitanorum ad Diense bellum ap-</i>	<i>dem victoria</i>
<i>paratus</i>	280. a
343 a	<i>lusitanorum de Albuquerque que-</i>
<i>lusitanorum aliquot aduersa foru-</i>	<i>rele</i>
<i>na</i>	179 a
210.b	<i>lusitanorum de Almedinensibus</i>
<i>lusitanorum atrocissimum praeliū,</i>	<i>victoria</i>
<i>et victoria</i>	237.b
230.a	<i>eorundem de Arabibus victoria</i>
<i>lusitanorum atrox cum Temunga</i>	238 a
<i>ne praelium</i>	<i>lusitanorum de Arize victoria</i>
246.b	235 b
<i>ta posttracā pugna</i>	<i>item de Tazarotensibus</i>
247.a	235.b
<i>lusitanorum atrox praelium cum</i>	<i>lusitanorum de Barraxa victoria</i>
<i>Armuziensibus</i>	234 b
562 a	<i>lusitanorum de Calecutijs victo-</i>
<i>lusitanorum cedes</i>	<i>ria</i>
57.b	98.a
<i>lusitanorum captiuorum ad Suari-</i>	<i>lusitanorum de Calecutiensibus vi-</i>
<i>um litere</i>	<i>ctoria</i>
106 a	81.b
<i>lusitanorum clades</i>	<i>lusitanorum de Calecutijs victo-</i>
185 b	<i>ria</i>
<i>lusitanorum clades insignis</i>	82.b
355.a.	<i>lusitanorum de Calecutijs victo-</i>
<i>à Mascaregna vindicata</i>	<i>ria</i>
112.	

I N D E X.

<i>Iustitiam de Calecutijs victoria</i>	<i>Iustitiam de Goa obsessorum fame</i>
insignis 1	103. b
<i>Iustanorum de Fessenibus victo-</i>	<i>Iustanorum excusiones in Mau-</i>
ria 199. b	ros 236. b. atrox cum Mauri
<i>Iustanorum de Garabienfibus vi-</i>	praelium 237. a
ctoria 330. b	<i>Iustanorum eximia de Goensibus</i>
<i>Iustanorum de Marochienfibus vi-</i>	victoria 204. b
ctoria 296. a	<i>Iustanorum eximia de Patconuz in</i>
<i>Iustanorum de Mauri victoria</i>	victoria 247. b
9. a. 44. a	<i>Iustanorum extremum discrimen</i>
<i>Iustanorum de Persis victoria</i>	284. b. trepidatio in castris
172. a	283. a
<i>Iustanorum de Mauri victoria</i>	<i>Iustanorum illustris de Pacemen-</i>
238. b	sibus victoria 255. b
anceps cum Xerifo praelium	<i>Iustanorum in Alcaffaris Quibirij</i>
239. a	agrum excursio 311. b
<i>Iustanorum de Rozalcamo victo-</i>	<i>Iustanorum in arce Chaulenfi dis-</i>
ria. 224. b	crimen 359. a. atrox cum Ha-
<i>Iustanorum discrimen 94. a. victo-</i>	gamahedo discrimen 359. b
ria planè diuina 94. b	<i>Iustanorum in Cananorensi arce</i>
<i>Iustanorum discrimen 208. b. vi-</i>	fames 136. a
ctoria. ibid. praelium aliud &	<i>Iustanorum incruenta de Onoren-</i>
victoria. ibid. clades 209. a	sibus victoria 121. b
<i>Iustanorum discrimen. 177. a. vi-</i>	<i>Iustanorum incruenta victoria</i>
ctoria 177. b	141. b
<i>Iustanorum Ducum ab Albuquerque</i>	<i>Iustanorum in Mauros excursio</i>
cio defectio 170. b	69. b
<i>Iustanorum Ducum aduersus Al-</i>	<i>Iustanorum in Mauros stratage-</i>
buquercium conspiratio 167. b	ma 157. a
ad Coicatarum de Albuquerque	<i>Iustanorum in Mauros ad Maro-</i>
cio querela 167. b	chium excursio 279. a. victoria
<i>Iustanorum discrimen 135. a</i>	de Mauris ibid. b
<i>Iustanorum stratagema 135. a.</i>	<i>Iustanorum insignes victoria</i>
135. b	83. b
<i>Iustanorum fortitudo, & cruenta</i>	<i>Iustanorum insignis victoria</i>
cedes 135. a de Laurentio Al.	328. b
<i>Iustitida luctus</i>	ibid. <i>Iustanorum in vrbe Goa periculū</i>
in ore. in fuga 155. b	234. a

<i>lusitanorum in victos Debulenses</i>	<i>cia vinculis & dedecore puni-</i>
<i>seuitia</i> 174.a	<i>ta</i> 198.a
<i>lusitanorum ius nauticum per In-</i>	<i>lusitanorum quorundam ab Albu-</i>
<i>diam</i> 133.a	<i>quercio secessio</i> 192.b
<i>lusitanorum magna clades</i> 284.b	<i>lusitanorum strages</i> 8.b
<i>lusitanorum militum pietas</i>	<i>lusitanorum stupenda victoria</i>
96 b	136.b
<i>lusitanorum mira diligentia</i>	<i>lusitanorum summum discrimen.</i>
93 b	<i>diuinitus euitatum</i> 199.b
<i>lusitanorum miserabilis clades</i>	<i>lusitanorum tumultus & calami-</i>
357 .a	<i>tas grauissima</i> 297.a
<i>lusitanorum naualis victoria</i> 57.b	<i>lusitanorum victoria</i> 23 b
67.b	<i>lusitanorum victoria</i> 230. a. <i>acre</i>
<i>lusitanorum naualis victoria</i>	<i>prælium & repulsa</i> 230.a
288.a	<i>lusitanorum victoria</i> 308.a. <i>pugna</i>
<i>lusitanorum periculosa in Mauros</i>	<i>naualis</i> <i>ibi.</i>
<i>excursio</i> 69.b	<i>lusitanorum victoria Maurici in-</i>
<i>lusitanorum primus in Indiam ad-</i>	<i>sidijs corrupta</i> 46.b
<i>uentus</i> 30 b	<i>lusitanorum victoria naualis</i>
<i>lusitanorum periculum</i> 131.a	55.a
<i>lusitanorum victoria</i> <i>ibidem.</i>	<i>lusitanus nauarchus à Barbaris a-</i>
<i>lusitanorum per Indiam infamia</i>	<i>uectus</i> 144.a
287 b	
<i>lusitanorum prætoris nauis vado</i>	M.
<i>allisa</i> 151 b	
<i>lusitanorum parum felix in Mau-</i>	M <i>Achiadi pius Zelus,</i>
<i>ros eruptio</i> 45.b	223. b. <i>miserandum</i>
<i>lusitanorum publica de Goa ciuita-</i>	<i>in liberos facinus. ibi.</i>
<i>teconsultatio</i> 291.b	<i>dem. ad Lusitanos apostatas</i>
<i>lusitanorum Regum Mausoleum</i>	<i>exhortatio</i> <i>ibidem.</i>
41.b	<i>Machiadus ad obsessos Lusitanos</i>
<i>lusitanorum quinque stupendum</i>	<i>transfugit</i> 25 b
<i>facinus</i> 339. b. <i>victoria planè</i>	<i>Madagascaris insule. n. S. Lauren-</i>
<i>diuina</i> 340.a	<i>t. nuentio</i> 125 b
<i>lusitanorum quorundam contra</i>	<i>Madagascaris. n. insule S. Lauren-</i>
<i>Albuquerque tumulus</i>	<i>tij, descriptio</i> 144.b
105.b	<i>Maduram inf.</i> 351 b
<i>lusitanorum quorundam contra</i>	<i>Magadaxum Aethiopia ciuitas</i>
<i>Alma</i>	Bbb 5. 40.b

I N D E X.

49.b		fraudente lezatio	214.b
magadaxum oppid.	142.2	malacensis Regis fuga	218.b
magadaxum à Lusitanis intactū malacensis regis tegna			215.b
relictum	146.2	malacensis rex vulneratur	216.b
magallanici erroris de Maluscarā		malacensis suburbij incendium	
situ cause & origines	324.2		215.2
magallanici freti inuentio	325.a	malacensis urbis pars incensa	
magallani nauigatio Moluccen-			216.b
sis, eiusque successus	325.2	maldinensis ad Albuquerqueium le-	
magnanimus verè quis sit	351.a	gatio	229.2
mahumetus Anconij summa erga maldina insule			128.b
superiores fides	117.2	malepura s. Thomæ Apostoli se-	
nimitas	117.2	pulchram	107.b
mahumetus Quiloæ regis prodito		malucarum exploratio	227.2
ria cades	120.a	mamelis Saraceni de Lusitanorū	
mahumetus Quiloæ rex & Emma		iniurijs querela	134.2
nuelis tributarius	116.b	mameluci	166.2
maim fl.	174.b	mandaka cinitas	272.b
malabares populi	34.2	mangatenſis Princeps proditiōis	
malaca direpta	218.b	accusatus	99.b
malacæ præsidium Lusitanicum		manxor Marroquienſis Calipha	
	227.b		68.b
malacæ ex ducum diffensione tū-		margaritæ Austriacæ abortus	
multus	312.2		18.2
malacæ inopia commença subleua		maria ab Indis sacrificiis inclama-	
	230.b	ta	32.2
malacæ oppugnatio	215.b	marie Lusitanorum Regine mors	
malacense bellum	225.2.243.b.		310.2
	317.b	marochienſe bellum	238.b.262.2.
malacensis arcis ædificatio	219.2		295.b
malacensis arcis proditio irrita		martabanum portus	292.2
247.b. Maxelisi cæde puni-		mascaregne cum lehabentafuso	
ta	247.b	disidium	345.2
malacensis exercitus & instrumē		mascaregne excursio in Mauros	
ta bellica	215.b		329.b. periculum
malacensis magistratus ab Albu		massagani oppidi obsidio	253.2. de-
quercio constituti	227.b	scripio	ibid.
malacensis Regis ad Albuquerqueū		matina fl.	

mathæi Aethiopum legati	mors mediolanenses duos ad Calcutiam	
334.a. Dalaxa insula	ibid. sem transfugiunt	74.b
maura sui et captivitas	207.a mediolanensium duorum perfidia	
maurorum clades	87.a punita	130.a
maurorum cum Lusitanis pax.	melichiazij ad Albuquerqueum	La.
209.b velatio	44 b gatio	233 b
maurorum deditio & fœdus cum melichiazij ad Almeida	lucæ	
Emmanuele	262.b 174 b	
maurorum de Lusitanis præclara melichiazij de pace legatio		
victoria	297 a 178.b	
maurorum excursions	234 a melichiazij fides erga Alberquer-	
maurorum fuga	70.a cium benevolentia	251 a
maurorum in Lusitanos conspira	melichiazij pax cum Almeida	
tio	236.b 178 b	
maurorum in Lusitanos insidie	melichiazijus comitatus Goam	
154.a	mittit	224.b
maurorum in Lusitanos irritus im	petus	
209.b	melichij Sacæ ad Siqueiram lega-	
maurorum in victos Lusitanos im	quum	348 b
manitas	155.a melij cedes	172.b
maurorum perfidia in Lusitanos cõ-	melij cum Almeida disceptatio	
spiratio	207 a 185 a	
maurorum præ fame voluntaria	melrai & Timoræ fuga	220.b
servitus	356.a meliaderis ad Gamam legatio.	
maurorum 500 insignis calamitas	29.b P. regis filius Gamam inui-	
281.b	fit	30.a
maurorum trepidatio & fuga	melindensis ad Emmanuelem le-	
70.a	gatio	40.b
maurorum tumultus	263.a melindij Regis ad Gamam nunci-	
maurus quidam ab amasia ad præ-	lium excitatus	65.a
44.a	melindij Regis erga Lusitanos ho-	
maxelij. proditoris iusta cedes	spitalitas	53 b
247.b	melindij Regis ad Almeida legat-	
maximi regi imp. mors	tio	119 a
maxalqubiris Castellæ situs	melindis urbis situs & regionis	
46.b	mores	29.a
maxæ defectio punita	196.b mequenezia ciuitas	153.a
maxua inf.	333.a mequenezienfe bellum	550 b

I N D E X.

mequizeylus Rex suorum perfidia moderatio animi summa in duob.			
castris exutus	261.a	Tyrannis	139.b
metensis portus	332.b	molucatum insularum ab Olyssip-	
michael Emmanuelis fil. Lusita-		pone distantie	324.b
nie inauguratur	21.b	molucensis controuersie fructus	
michaelis Hispanie Principis		ibid.	
mors	42.b	mombaza capta diripitur	119.a in-
militibus sacri per Lusitaniam casti-		cenditur	118.a
tatis religione soluti	11.b	mombaze ciuitatis situs.	28. a.
militum sacrorum instituta.	ibi-	eiusdem ad Gamam Legatio	
dem.	28 a		
militum sacrorum laxata continē		mombaze oppugnatio	118.b. regia
tie reprehensio	12.a	capta fugato rege	119.a
miraculosa victoria	78.a.	mombazenſe bellum	118.a
241.b		mondragonius pirata captus & di-	
miramiriami ad Albuquerqueium		missus	180.b
legatio, & ficta beneuolentia		montis maioris ciuitas peste infecta	
248. b. de Lusitanis querela		stata	9.b
249.b		montis maioris ciuitatis situs	
miramiriamus Adene prefectus	4.a		
248 b		mons viridis	257.b
mirochemus Saracenicæ classis		monzaida Tungetensis mercatoris	
prefectus	150.	ad Gamam aduentus	31.a
mirochemicæ des	304.b	monzaida in clientelam à Gama	
mirochemicæ classis	175.a et d	militibus susceptus	39.a
cæcis	ibid.	mozambique inf.	24. b. eius situs
mirochemi fuga	178.a	25.b	
missa Azamoræ celebrata	255.a	mozambiquensis nauarchi dolus	
missæ vsus apud Cranganorenses	28 a		
107.a		mozambiquensis regis in Christi-	
missæ sacrificium primum in Brasi-		nos insidiæ detectæ	29.a
lia quando celebratum	48.b	muar fl.	230.a
missa in Zacotorensi insula cele-		muarenſis stationis expugnatio	
brata	148.a	327.a	
mochris mors	354 a	myristica nux.	231.a
modafarij tumultus, & factio ei			
Armuzio ciecta	278.b		

N.

- N**acri ad Iehabentafusum navigationes Australes 5. a
 literæ 354. b nauis factitij & innoxij igni be-
 Nafe opp. 259. a neficio seruata 213. b
 Nahodabegne cades instructa nauis robustissimæ expugnatio
 213. b 177. b
 Naires Indorum nobiles 31 b nautici cuiusdam instrumenti de-
 nairum superstitio 92. a scriptio 36. a
 nambeadara Cochimi rex 125. a nazarius Fessæ Rex 153. b
 nantum opp. 312 b. eius descriptio negligentia punita 115. b
 313. a nili fontes 269. a
 naramuhimi victoriæ 73 b. cades ninachetuensis apparatus funebris
 34 a 271. b ad Pop Malucensem
 naramuhimus, Cochimensis exerci funebris oratio 271 b. volunta
 tus Imperator 73. b via mors 271. b
 narisingæ regnum 83 a ninachetuensis dignitate spoliatus
 narisingæ regis regia 122. b. victus 270. b
 & cultus ibid. Sepultura, iusti nonius Mascaregnas Ataidio suf-
 tia, thesauri, exercitus & stipē festus 297. b
 diarij. ibid. eiusdem pacifica ad noradimi duorum filiorum in Ar-
 Almeida legato 123. a. eius- muzienſe regem conspiratio
 dem ad Emmanuelem munera 166. b
 123. b norogne victoria 328 a. prælium
 Narfingensis ad Albuquerque le- redintegratum atrociter 328. a
 gatio 251. b eius discrimen ex vulnere, ibi-
 narfingensis ad Goa Præfectum le dem b
 gatio 249. a norogne crus transfixum 199 a
 narfingensis Regni descriptio norogne in Mauros eruptio 328. a
 122. a norogne mors 199. b
 narfingensium dies festi 122. b. fi. norogne temeritas 208. b
 des de animorum immortalitate. ibid. nonij felix in Lusitaniam reditus
 62. b
 nau Aethiopie Rex 267 b nunciij mittendi noua ratio
 nauale cum Saracenis prælium 82. a
 150 b
 nauale pugna cum Saracenis

- O** Doardi Galuani mors 305. b
 Doardi Pacieci ad Cochimensis desperationem orationem responsum 89. b. minae intransfugas. 90. a. Vigilantia. 90. a se ueritas intransfugas ibid.
 Odoardi Pacieci exiguum presidium, & virtus. 84. b. vide, Pacieci
 Odoardi Pacieci periculum 82. b. in Repelinenfes impetus 82. a
 Odoardus Paciecius 81. a
 Olyssipone tumultuatum in Hebraeos 114. a
 Olyssippo peste infestatur 113. a
 Omirabuth fl. 253. a
 Onorense bellum 121. a
 Onorensis regis ad Almeidam legatio 129. a
 Onorensis regis perfidia 121. a
 Onorensis tum classis tum urbs incensa ibid. a
 Onorensium fuga 121. a
 Ordinum militarium per Lusitaniam & Hispaniam origo & successus 11. a
 Oratio, in Emmanuelis & Isabelae inauguratione 19. a
 Ossonobona urbs 252. b
 Pacemensense bellum 353. b
 Pacemensense regnum 228. a
 Pacemensis tumultus, & ex
 eo bellum 339. a
 Pacieci commendatio, et apud Lusitanos authoritas 112. a. fortuna tenuis & summa integritas 112. b. eiusdem virtus summa ingratitudine pensata ibid.
 Pacieci cum Calecutiensibus praelium 93. a. stupenda victoria 94. b
 Pacieci durities, celeritas & diligentia 85. b. ad milites oratio 95. b
 Pacieci excursiones 90. b
 Pacieci exercitus contra Calecutienses 91. a
 Pacieci in Calecutienses expeditio 92. a. pugna & victoria 92. a
 Pacieci insignes victoriae 83. a
 Pacieci in Cambalamum excursio 93. b
 Pacieci machinae bellicae Calecutijs opposita 102. a. ad Deum preces 103. a
 Pacieci munitiones 101. a. pugna naualis 101. b. discrimen. ibid.
 Pacieci oratio fidei Christianae plenissima 91. b
 Pacieci per Indiam fama & auctoritas 104. b
 Pacieci pugna naualis 87. a. victoria insignis 98. a
 Pacieci vigilantia 97. a. stratagemata ibid.
 Pacieci victoria stupenda 100. a
 Pacieci victoria plane diuina 94. b
 aliud praelium ibid. victoria 104. a

104 a		pax Pacemenfis	940 a
pages Brasiliensium haridoli	50. a	peguensis regis cum Lusitano fe-	
palignanium adum	95. b	cus	339. a
palmorum Arborum descriptio		pegui descriptio	338. b
25 b		pelagij Sousa caedes, & sociorum	
palurtium	96. a	fuga	173 b
panane incensa	149 a	perceiræ guttur transfixum	177 a
panane opp.	148. a	perfidie detestatio	133. b
pandarane opp.	31 a 67. b	persica ad Armuzium regem le-	
panginensis arcis expugnatio		gatio	167. a
197. a		persicæ regie præfecti conuiuium	
pangin opp. incensum	191. b	300 b	
panthera venatica	263 b	pestis Calecutiense regnum infe-	
pantoia	211. a	stat	101. b
patecatiræ fuga	230. b	pestis in Calecutiensi exercitu	
patecatiræ infasta in Lusitanos		98 a	
spiratio	227 a	pestis in Lusitania	113. b
patecatiriana munitionis expu-		pestis Olyssipponem innadit	113 a
gnatio	229 b	320. b	
pateonuzij clades 246. a. prælium		petri Albuquerque aduersus Ara-	
nauale. 246. a strages	ibi. b	bas bellum	273 a
pateonuzij fuga & clades ingens		petri mascaregne in Indiam adu-	
247 a		rus	229. a
pateonuzij in Malacæ regem con-		petri Nauarri subsidium Arzilen-	
spiratio 244. a. in Malacenses et		arci missum	157. a
Lusitanos expeditio naualis		petri Sousa discrimen	69 b
244. b		petri Vascei Veige interitus	79. b
payli Gamæ mors	41. a	petrus Aluarius Capralis Indicæ	
paulus Iouius notatus	178. a	classi præfectus	42. a
pax Calecutia 83. b. à Fernando		petrus Bastardus profugus, à Bar-	
Correa violata	84 a	raxa Mauro hospicio excipitur	
pax cum Calecutiensibus	251 b	225 a	
pax cum Garabiensibus	332 b	petrus Correa ad Pont. Max lega-	
pax cum rebellibus Mauris	235 b	tus	10 b
pax inter Almeidam & Albu-		petrus Pascalius Venetus ad Em-	
quercium	180 a	mannelem legatus	60. b
pax Lusitanorum cum rege Pace-		192. a	
mensi		petrus Sousa 10. Mensis succes-	

I N D E X.

for	261.b	361.a	
philippi Austraci in Hispaniam			170.b
aduentus	130.b	Quiloea insula	27.b
phocarum feritas	23.b	Quiloea capta & spoliata	116.a
ne factum	235.a	Quiloea arx struitur	116.b
piscis monstrosus	49.a	Quiloea descriptio	52.b
mixidis nauticae descriptio	25.b	Quiloea Rex	25.a
pontificis ad Emmanuelem nunci-		Quiloea regis potentia & imperij	
us. & dona	22.a	amplitudo	52.b
pontificis Max pro Venetis ad Em-		Quiloenſe cum Luſitanis ſædus	
manuelem commendatiua li		per Arabes turbatum	53.b
tera	43.b	Quiloenſium mores	52.b
prælium æquale	236.a	Quiloenſis Regis captiuitas	
prælium anceps & periculofum		64.a	
282.b			
prælium inter fratres	79.a	Quiloenſis regis precibus Arabes	
proditio	74.b	e vinculis ſoluuntur	117.a
pro diſorum digniſſimum ſupplicium		Quiloenſis tumultus	127.a
347.b			

R.

produorum ſupplicium	194.b		
produorum inueteratus mos nota-			
tur	32.3a		
protoplaſtorum ſepulchrum			
129.a			
pugna cum Calaiatenſibus	171.b		
pulatecami caſtrophum expugnatio			
197.a			
pulatecami in Luſitanos tehuæ			
221.a			
pulatecami irruptio in Goam irri-			
ta	194.a		
punicus aſtus	233.a		

R

Abelli mqr̃s temerè quaſi-	
ta	222.a
Rabelli temerarium faci-	
nus	221.a
Radicum vſus panis vice	145.a
Rahi Benxamuij cædes	
297.b	
Rahi Benxamuij ad Luſitanorū	
ſæderatos oratio	296.a. ad equi
tes ſuos	ibi.b
Raixhamedij Ar muzienſis tyrā-	
nus	277.b
Raixhamedij cædes	278.b
Raixhamedio ſtructa ab Albu-	
quercio inſidia	277.b

Q Vadræ ex ſuorum negligen-
tia infortunium 143.a
Quiroſij virtus inſignis .

R. 112

<i>ama promotorium</i>	199.b	<i>Sacri libri Cranganorensium Chri</i>	
<i>rapandar opp.</i>	196.b	<i>stianorum</i>	<i>ibid.</i>
<i>raposi virtus</i>	357.b	<i>sasin ciuitas</i>	137.a
<i>religiosi in Congui regnum missi</i>		<i>sasiniense bellum</i>	235.a
160.b		<i>sasiniensis belli apparatus</i>	312.a
<i>repelinensis Dynastia in Lusitanos</i>		<i>sasiniensis tumultus</i>	141.a
<i>technæ</i>	101.a	<i>sasiniensium perfidia & tumultus</i>	
<i>repelinenses victi</i>	81.b	138 b	
<i>repelinensis oppidi incendium</i>		<i>sasiniij obsidio</i>	207. a
91 a		<i>sasiniij oppugnatio vehementissima</i>	
<i>repelinum insula</i>	81. b	207. b. altera oppugnatio	<i>ibid.</i>
<i>resbuti</i>	272 a	<i>obsidio soluta</i>	208 a
<i>ridicula de nudis equitibus histo-</i>		<i>sagris oppidijus</i>	15. b
<i>ria</i>	336. a	<i>scalabis ciuitas, n Sanctarena</i>	3 a
<i>rod. Laurentij Rauasci iniquitas</i>		<i>saldagne aquatio</i>	85. b
85 b. pugna naualis cum Zan		<i>sanctarena ciuitas, olim Scalabis</i>	
<i>riharenjibus</i>	<i>ibid.</i>	3 a	
<i>rodericus Laurentius Rauascus</i>		<i>f. Elasis aquatio</i>	23 b
85. a		<i>f. Crucis apud Congenses venera-</i>	
<i>roderici Percire naufragium</i>		<i>tio</i>	77. b
143. b		<i>f. Helene insula</i>	62. a
<i>rozalcami fraudulentæ ad Vascon</i>		<i>f. Helene sinus</i>	23 a & b
<i>celium literæ</i>	222. b	<i>f. Iacobi Insula</i>	22. a fluiuius 23 a
<i>rozalcami in Lusitanos eruptio</i>		<i>f. Iaphaelis terra</i>	24. b
232. a. prælium acerrimum ibi		<i>f. Thomæ insula</i>	85 a
<i>dem, b pax cum Lusitanis, eius</i>		<i>sanctorum versatio Aethiopibus</i>	
<i>que conditiones</i>	<i>ibid. b</i>	<i>familiaris</i>	270 a
<i>rozalcami stratagema</i>	223 a	<i>saracenicæ nauis capta, euadit</i>	
<i>rumes, indus Romani</i>	150. a	122 a	
<i>rumor de Presbytero Ioanne Chri</i>		<i>saraceni cuiusdam maris supersti-</i>	
<i>stianorum Imp</i>	267 a	110	151. a
<i>russicanorum militum immanitas</i>		<i>saraceni Nauarchi perfidia</i>	228 b
146. a		<i>saracenorum apud Calecutij Re-</i>	
		<i>gem de Lusitanis querela</i>	57 a
		<i>in Lusitanos impetus</i>	<i>ibid.</i>
<i>heretum</i>	244. b	<i>saracenorum apud Calecutios tu-</i>	
<i>da, da es Cranganorensium</i>		<i>multus</i>	57. a
<i>omugali</i>	107. b	<i>saracenorum de Lusitanis quere-</i>	
		ccc	la

I N D E X.

140 monita	307.2	finarum regionis gentisque descri-	
faracenorum de Zofalensi arce	ptio		313 b
querela	136 b	finarum religio	324. a monaste.
faracenorum in Christianos comu-		ria, strata literarum, Bolivia	
ratio 35 a. Ad Calecutiensem	ibid.		
Regem aduersus Christianos ora	finensium s. cum Albuquerque col.		
tio	36 b	loquium	214 b
faracenorum militare consilium	finer oppidum captum à Lusitanis		
245 b pugna naualis, ibid b cla	326 b		
des & fuga	246 a	sintrae opp situs	17. a
faracenorum seditiosa ad Coula	sinus Funcher ins. S. Laurentij		
mensis oratio	124 a	143 b	
faracenus ad Emmanuelē missus	siqueiræ cum Barnagasio fœdus		
171. a	333 b		
farmatarum trium in Lusitaniam.	siqueiræ cum Ducibus colloquiū		
Emmanuelis videndi causa, pro-	348 b		
fectio	293 a	siqueiræ Indica administratio ac	
sea	259. a	res gestæ	318. a
securitatis signum apud Goenses	siqueiræ in Indiam reditus		189 b
193. b	334. a		
seditiosa duorum monachorum a	siqueira militum indignationē lu-		
mentia	114. b	currit	348. b
seditiosorum crudelis impietas	siqueiræ nauigatio Indica		200. b
114 b	siqueiræ naufragium		332 b
seditiosorum supplicie	115 b	soderij Ducum, de rerum summa,	
seditiosorum 500, in Hebræos crude-	consultatio		75 b
litas	114. b	soderij & Corree de discessu ex	
selymi Turcæ victoria	310. b	India contentio	71. a
septense bellum	262. a	soderij pertinacia grauius punita	
ferrani nauigatio	200. b	75 a	
ferrani naufragium	231. a	soderij res circa Arabiam gesta	
facæ regnum	288 a	75 a	
amensis ad Albuquerque legat	solicarij aues		23 b
tio	219. b	sousæ cum Rege Cingensi colloqui-	
amensis regni descriptio	ibid.	um	77.
num monstri aureum	68 a	sousæ magnanimitas	250.
monis Andradij in Sinas malefi	sousæ solers factum		225.
314. b	strategema		238.

I N D E X.

suarij cum Calecutij de pace tra-	terrestris tempestatis miracula	
status	105 b	144 b
suarij imprudens factum	306.	a. tertia insula 41. a
classis immodica	307.	a. thome Apostoli sepulchrum, vbi.
Suarij in Lusitaniam rediit	108. a	
112. a		thomas Apostolus vbi martuus.
suarius pertinacie notatus	105 b	ibid.
Suez, ol. Heroum ciuitas	248. b	thome Apostoli corpus vbi sit.
Sylueria in Bengaliam nauigatio		quantifuit 83. b
315 b		timore ad Albuquerqueium de bello
Syluij de Garabienfibus victoria	Goenji oratio	190. a
331. b		timore classis 190. b
Syluij discrimen.	ibid.	Timore & Melraifuga 220. b
Syluij subsidium	332 a	timore nuptie 202. b
		t moia Pirata 39. b
		tingi oppid. frustra oppugnatum
		240. a

T.

T Ambaranis lapidis cultus	tingi oppi. in obsidione solutu	46. a
superstitiosus	122. a	tite ciuitas capta. 255 a
Tama, insula	312 b	toletanorum Burgenfiumq. vetus
Tamanlabua insula	ibid.	disidium 19 b
tamarochium opp.	328 a	toleu Comparesia 19. a
tanlenfium stratagema	239. a	tributum immane Guilielmi Xe-
taprobaia insula	243 b	brenf. c. n. lio Hispanie impera-
taracol ciuitas expugnata	198. a	tem 343 a
targa ciuitas	311 a	triumphare Cochimenfis Regis fi-
taurifij ciuitatis descriptio	302 a	des 71 a
tedneft ciuitas	257. b	triumphara in regnum reftitutus
temerariorum infelix exitus	81 a	
260 a		triftani Tugne res gest e 143 a. fo-
tempeftas prodigiofa	60 a	cij tempeftate diftelli. ibid.
templum a D. Thoma Apostolo e-		tugcarum captiuorum facinus in-
dificatum	83. b	aud. non 353 a
tentugalenfis vulneratus	157. a	for a Chriftianorum metu a bello
terremotus	86. b	abfmet 47 b
terra S Crucis nunc Brasilia		turcerum in Gracos & Venetos
490 a		bellum 83 a
terra viridij eiusque incolae		tul. off. ene sum. 38 a
63. a		ccc. 2. 100. a

I N D E X.

in quoquūquij expugnatio & Mau- Feige audacissimū facinus 362. b.
rorum strages 338. a præclarum facinus ibid.
tyrannus horrenda 288. b Veneta ad Emmanuelem legatio

11. 2. 60 a 366 a

V.

Veneti subsidium contra Turcas
petunt ab Emmanuele 43. b

V. Aipinum insula 81. a Vengapor regnum 233 a
Vascei Fernandij Caesaris Vengaporenſis regis ad Albuquer
pugna prospera cum 2. cium legatio 233. a

Maurorum nauibus 345. a. e. Villosi virtus 357. b

iusdem Caesaris cum 6 biremi. Virtus insignis duorum. 10. Me-

bus prælium ibidem. Caesaris cū nesi famliarium 156. a

Britannica naui insignis pugna Victoria diuinitus concessa 79 a

365. b Caesaris in Mauros eru- Victoriaplanè diuina 340. a

ptio 327. a. virtus ibidem. Vltio diuina iniuste cædis 287. b

Vascei Gama cum Cochimi rege Vltio in Soderium diuina 75. a

colloquium 66. a. de fuga con Vmbri oppidi expugnatio 327. b

silium 37 b. in continente deten Vota monastica apud Cranganorē

tio apud Calecutis 38 a ad ses Christianos vstrata 107. b

classē reditus ibid. ad Calecu Vtētimutaratē ambitio 226. a

tij regem literæ 39 b à Calecu

tio discessus, & naualis victo-

ria. ibidem. in Aethiopiam re-

ditus 40 b. nauigatio versus

Portugaliā 41. a

Vascei Gama, optatus in Lusitaniā

reditus 41. a

Vasceus Gama primus Indicæ clas-

sis præfectus 16 b

Vasconcelij ad Albuquerque defe-

ctio 212. b

Vasconcelij cum Albuquerque cog-

tentio 212 a

Vasconcelij periculosa credulitas

223 a Atrox prælium. ibid.

Vasconcelij res gestæ 200. b

Vasconcelij Rabello suffectus

222. a

II.

X Abandares Malacensis ma-

gistratus 226. b

Xeraph fuga 363 b

Xeraphus perfidiæ regem Armusij

necat ibid.

Xerisij clades insignis 258. a

Xerisij aduersus Lusitanos bellum

310 b. prælium atrox & an-

ceps 311. a

Xerisij fuga 311. a

Xerquiensis ad Emmanuelem le-

gatio 262 b

Xerquiensium cum Lusitanis pax.

238. a

Zabaij

zafaradimi in Lusitanos imperius

Z Abaij, Goësis Dynastæ ad 172 a

Gamam fraudulenta legatio 40.a petit 227.b

Zabaij in Anchediuam expeditio 78.a

irrita 131 a zalis Bembarquæ præclarum facti-

Zabaimi arcis expugnatio 190 b nus 326.b

zabaimi ad Albuquerque legatio 85.b

197.b zanzibarenfes naues supra 20. a

zabaimi bellum aduersus Albu- Ranaſco cōtra fœdus captæ 85 b

quercium 193 a zanzibarenſium pax cum Liſſia-

zabaimi de Puletacamofimultas nis 86.a

222.b zanzibaris inſ deſcriptio 40.b

zabaimi Dalcami ad Albuquerquei zeiami cum Emmanuele fœdus

um legationes duæ 233.b 252 a eiufdem perfidia 252.b

zabaimi exercitus & instrumen zeaimi perfidia 154.a

ta bellica 193.b zetamus Azamorenſis rex Emma

zabaini fœdus cum Luſitanis reno nuelis opem implorat 153.b

uatum 110.b zeila opp. 143.a

zabaimi in Luſitanos machinatio. zeila Aethiopie ciuitas 305.b. ca-

nes 197.a pta & ſpoliata 306 a

zabaimus Goa potitur 195.b zelandia inſ. 128.b

zacoeie Mozambiqueuſis regis zeiladenſe bellum 317 b. 351.a

humanitas. 26. b. inſidiæ in Chri zeilandenſis ad Laurentium lega

ſtianos 27.b tio 129.a

zacatora inſul 85 a 146 b zeilandenſis arcis oppugnatio

zacatorenſe bellum 147.a. præliū 351.b

ibid. zeilandenſis pax, eiufque capita

zacatorenſes Chriſtiani, eorumque 318.a

mores 146.b zeilandenſis pax renouata 352.a

zacatorenſis arcis expugnatio zeilandenſis regis cum Emmanue

147.b le fœdus 129.b

zacatorenſis arx Albuquerquei inſ. zeilandenſis tumultus 350.b

ſu diruta 212 a zeinaldi Pacemenſis regis ad Al-

zacatorenſium cædes 147 a. ſerui buquercium legatio 214. a

tus 136.b virtus militaris 148 zincaturæ arx 120 b

Chriſtianorum de libertate gau zincaturæ Præſecti fœdus cū Lu-

I N D E X.

stara	ibid. zofalensis arcis edificatio	126 b
zirazium	302. b zofalensis Regis caci militaris for	
zofala aurifera regio	25 a inudo	126 b cedes 127. a
zofala Principis fædus cum Lusita	zofalensis Regis in Onaiam perfi-	
zofale Rex, cecus, Zuse nomine	zofalensis regni descriptio	127. b
126. a		

F I N I S.

S. Cal.
14/2/77

N. L.

